FRÉDÉRIC SOULIÉ

MEMORIILE DIAVOLULUI

FRÉDÉRIC SOULIÉ

MEMORIILE DIAVOLULUI

Traducere de
TEODORA POPA-MAZILU

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI
EDITURA MINERVA
BUCUREŞTI
2006

4 vol.

Textul ediţiei de faţă este reprodus după
FRÉDÉRIC SOULIÉ, *Les mémoires du Diable,*
Roman, vol. I–II, Éditions Michel Lévy,
Paris, 1856

CUPRINS

VOLUMUL I. VIZIUNEA

I. Castelul din Ronquerolles
II. Trei vizite
III. Prima noapte. Noaptea din budoar
IV. A doua noapte. Noaptea din odaia de culcare
V. O noapte în diligenţă
VI. Viziunea
VII. Dragoste neprihănită
VIII. Semiconcluzie
IX. Un nou târg
X. Reîntoarcerea la viaţă
XI. Fostul notar şugubăţ
XII. Începutul explicaţiei
XIII. *Cosi fan tutte*
XIV. Urmare
XV. Urmare
XVI. Cele trei fotolii
XVII. Primul fotoliu
XVIII. Cum au femeile amanţi
XIX. Urmarea primului fotoliu

VOLUMUL II. O MICĂ INFAMIE

XX. O mică infamie
XXI. Al doilea fotoliu. Cine o va vrea, o va avea
XXII. Urmarea celui de al doilea fotoliu. Scrisoarea
XXIII. Cel de al treilea fotoliu
XXIV. Servitorii cei buni
XXV. O cură plăcută
XXVI. Un marchiz

XXVII. Doamna de Marignon
XXVIII. Un al doilea Elleviou
XXIX. Urmarea povestirii
XXX. Ultimul popas de poştă
XXXI. Cei patru candidaţi la însurătoare
XXXII. Tranzacţie cinstită
XXXIII. O noapte foarte agitată
XXXIV. Ruina
XXXV. Biata copilă
XXXVI. Biata fată
XXXVII. Din nou, biata fată
XXXVIII. Iar biata fată
XXXIX. Biata femeie
XL. Biata mamă
XLI. Ameţeala
XLII. Expunerea
XLIII. Prima întrevedere. Adunarea creditorilor
XLIV. Soţia unui prost
XLV. Un jurământ politic

VOLUMUL III. O SCENĂ CU ŞUANI

I. O scenă cu şuani
II. O intrigă la mănăstire
III. Concluzie
IV. Urmările unei glume
V. Tetanos
VI. Întâlniri
VII. Un abate
VIII. Povestea doamnei de Cerny
IX. Femeia
X. Soţul
XI. Romanul unei ore
XII. Capitol de roman
XIII. Comentariul capitolului precedent
XIV. Contrast
XV. Visul
XVI. Dragoste

XVII.Recunoştinţă
XVIII. Primul popas de poştă
XIX. Al doilea popas de poştă
XX. Al treilea popas de poştă
XXI. Ultimul nemulţumit
XXII. Hotărâre bună

VOLUMUL IV. SCLAVUL

XXIII. Sclavul
XXIV. Un poet artist, pitoresc şi modern
XXV. Primul act
XXVI. Actul al doilea
XXVII. Actul al treilea
XXVIII. Transformări
XXIX. Bancherul
XXX. Antreprenorul
XXXI. Un gentilom şi un om sărac
XXXII. O altă specie de gentilom
XXXIII. O circulară electorală
XXXIV. O afacere
XXXV. Simple evenimente şi simplă morală
XXXVI. Bunii magistraţi
XXXVII. Ospiciul de nebuni
XXXVIII. Începutul explicaţiei
XXXIX. Triumful dragostei fraterne
XL. O femeie cinstită
XLI. Bunicul şi nepoata
XLII. Un ucigaş
XLIII. Castelul de Ronquerolles

VOLUMUL I.

VIZIUNEA

FREDERIC SOULIÉ

memoriile diavolului

*

viziunea

BPT

I.
Castelul din Ronquerolles

În 1 ianuarie 182… baronul François-Armand de Luizzi stătea în colţul unde ardea focul, în castelul său din Ronquerolles. Cu toate că n-am mai văzut acest castel de mai bine de douăzeci de ani, mi-l amintesc perfect. Contrar obiceiului castelelor feudale, acesta era aşezat în fundul unei văi; avea patru turnuri legate între ele prin patru corpuri de clădire, înălţate de nişte acoperişuri ascuţite, de ardezie, lucru rar în Pirinei. Aşa că atunci când priveai acel castel din vârful colinelor care-l înconjurau, părea mai curând o aşezare din secolele al şaisprezecelea sau al şaptesprezecelea, decât o fortăreaţă din anul 1327, epoca în care fusese construit.

În copilăria mea, am vizitat adesea interiorul acestui castel şi-mi amintesc că admiram mai ales dalele mari cu care erau pardosite podurile unde ne jucam. Acele dale care făceau de ruşine lespezile amărâte din casa mea, apăraseră platformele castelului, când Ronquerolles fusese o fortăreaţă. Mai târziu, puseseră peste ele nişte acoperişuri ascuţite ca acelea care se văd la Poarta din Vincennes, dar fără a se atinge de construcţia iniţială.

Astăzi, când ştim că dintre toate materialele durabile fierul e cel care ţine cel mai puţin, mă voi feri să spun că Ronquerolles părea a fi fost construit din fier, până într-atât îl cruţase timpul; sunt însă dator să afirm că acea vastă clădire se păstrase într-adevăr foarte bine. Ai fi spus că era

vorba de capriciul vreunui bogat amator de stil gotic, care înălţase în ajun acele ziduri intacte, din care nici măcar o piatra nu se degradase; care desenase acele arabescuri înflorite, din care nicio linie nu fusese ştearsă, niciun detaliu stricat. Totuşi, nimeni nu văzuse vreodată pe cineva lucrând la întreţinerea sau la repararea acelui castel. Suportase multe schimbări din ziua în care fusese înălţat, dar cea mai ciudată era cea care se observa când te apropiai de Ronquerolles venind dinspre sud. Niciuna dintre cele şase ferestre aflate pe această parte a clădirii nu semăna cu celelalte. Prima din stânga, cum te uitai la castel, era o fereastră în ogivă, cu o cruce de piatră cu muchiile tăiate, care o împărţea în patru compartimente împodobite cu vitralii neschimbate. Cea care urma era asemănătoare cu prima, cu excepţia vitraliilor care fuseseră schimbate cu geamuri groase, albe, cu romburi de plumb, fixate în nişte rame mobile de fier. Cea de a treia fereastră îşi pierduse ogiva şi crucea de piatră. Ogiva părea să fi fost zidită cu cărămizi; şi o tâmplărie compactă, unde se deplasa ceea ce noi am numit mai târziu ferestre în formă de ghilotină, înlocuise geamurile cu ramă de fier. A patra fereastră împodobită cu două geamuri, unul interior, altul exterior, amândouă cu cremone şi cu ochiuri mici, era, în plus, apărată de un oblon vopsit în roşu. A cincea n-avea decât un geam cu pătrate mari şi cu o draperie verde. În sfârşit, a şasea era împodobită cu un vast cristal în dosul căruia se vedea un stor pictat în culori din cele mai vii. Această ultimă fereastră era, în plus, apărată de obloane îndesate cu cârlţi. Zidul continua după cele şase ferestre dintre care ultima fusese zărită de locuitorii din Ronquerolles a doua zi după moartea baronului Hugues-François de Luizzi, tatăl baronului Armand-François de Luizzi, adică în dimineaţa zilei de întâi ianuarie 182… fără ca cineva să poată spune cine străpunsese zidul şi meşterise fereastra aşa cum arăta ea.

Lucrul cel mai ciudat e că se povestea că toate celelalte ferestre apăruseră în acelaşi fel şi în împrejurări

asemănătoare, adică fără să fi fost cineva văzut că execută, cea mai măruntă lucrare şi întotdeauna a doua zi după moartea proprietarilor castelului. Fapt sigur era că fiecare dintre aceste ferestre aparţinea unuia dintre dormitoarele care fuseseră închise pentru a nu mai fi redeschise niciodată, din moment ce persoana care ar fi trebuit să le ocupe încetase să mai existe.

Probabil că dacă Ronquerolles ar fi fost locuit tot timpul de proprietarii săi, acest ciudat mister ar fi tulburat mult mai mult populaţia din jur; dar de mai bine de două secole fiecare nou moştenitor Luizzi nu-şi făcea apariţia decât douăzeci şi patru de ore în acel castel, după care îl părăsea pentru a nu se mai înapoia niciodată. Aşa făcuse şi baronul Hugues-François de Luizzi; iar fiul său François-Armand de Luizzi, sosit în întâi ianuarie 182… îşi anunţase plecarea a doua zi.

Portarul nu aflase de sosirea stăpânului său decât atunci când îl văzuse intrând în castel; iar mirarea acelui om de treabă se preschimbase în groază atunci când – vrând să pregătească un apartament pentru noul sosit – îşi văzu stăpânul îndreptându-se către coridorul unde se aflau camerele misterioase despre care am vorbit, şi descuind, cu o cheie pe care o scosese din buzunar, o uşă pe care portarul încă n-o văzuse, uşă ce dădea spre coridorul dinăuntru, aşa după cum fereastra cea nouă dădea spre faţadă.

Aceeaşi deosebire putea fi observată şi la uşi ca şi la ferestre. Fiecare era de un stil diferit, iar ultima era din lemn de palisandru încrustat cu aramă. După ultima uşă, peretele continua pe coridor, aşa cum continua şi afară, faţada, după ultima fereastră. Între cele două ziduri goale şi impenetrabile se aflau, probabil, alte camere; dar destinate, desigur, următorilor moştenitori ai familiei de Luizzi, ele rămâneau, ca şi viitorul de care ţineau, ferecate şi inaccesibile. Cele pe care le-am putea numi „odăile trecutului”, erau la fel de ferecate şi de necunoscute, dar măcar îşi păstraseră uşile prin care se putea intra în ele.

Camera cea nouă, „camera prezentului” dacă vreţi, era singura deschisă; în tot timpul zilei de întâi ianuarie, toţi cei care voiau puteau intra în ea.

Coridorul, care nouă ni se părea că miroase un pic a alegorie, lui Armand de Luizzi i se păru că miroase a umezeală şi că e foarte friguros, aşa că porunci să se aprindă un foc zdravăn în căminul de marmură albă din noua sa cameră. Rămase acolo toată ziua, pentru a-şi pune în ordine actele de proprietate ale castelului Ronquerolles. În ceea ce priveşte castelul, nu erau prea multe bunuri de moştenit. Ronquerolles nu producea nimic şi nu costa nimic. Dar Armand de Luizzi avea în împrejurimi câteva ferme ale căror contracte expiraseră şi care trebuiau reînnoite.

Alţi oameni decât fermierii care fuseseră poftiţi în odaia lui Armand ar fi fost foarte surprinşi de moderna sa eleganţă. Această odaie era în întregime în stil Ludovic al XV-lea, cu alte cuvinte, la mobilarea ei îşi dăduseră mâna grotescul cu incomodul. Cum câteva case vechi din împrejurimi mai păstraseră unele mobile originale din acea epocă, s-a observat că eleganţa lui Luizzi trecea drept o vechitură în ochii gentilomilor noştri de la ţară, care socotiră toate ornamentele şi rococoul din noua cameră cu mult mai prejos decât comoda şi secreterul de acaju al nevestei notarului.

În concluzie, întreaga zi trecu în discuţii şi în încheierea noilor contracte cu ţăranii de pe moşiile sale, aşa că abia spre seară Armand de Luizzi rămase în sfârşit singur. După cum am mai spus, se aşezase în colţul unde se găsea căminul; alături se afla o masă, pe care ardea o singură lumânare. În timp ce Armand se cufundase în gândurile sale, pendula bătu mai întâi miezul nopţii, apoi douăsprezece şi jumătate, unu, unu şi jumătate. La bătaia care vesti această oră, Luizzi se ridică şi începu să se plimbe agitat prin odaie. Armand era un bărbat înalt; trupul lui dovedea forţă, iar expresia trăsăturilor sale vedea hotărâre. Totuşi, omul tremura şi agitaţia sa sporea pe

măsură ce acele pendulei se apropiau de ora două. Din când în când, se oprea ca să asculte dacă nu se auzea vreun zgomot din afară; dar nimic nu tulbura tăcerea solemnă de care era înconjurat. În sfârşit, Armand auzi acel mic declic care precede bătaia pendulei. O paloare subită şi profundă se răspândi pe chipul său; un moment, rămase nemişcat şi închise ochii ca un om ce nu se simte bine. În acea clipă, răsună prima bătaie a pendulei ce urma să anunţe ora două. Zgomotul păru să-l facă să-şi vină în fire; aşa că, înainte de a fi răsunat şi cea de a doua lovitură, Armand înşfăcă un clopoţel de argint de pe masă şi-l scutură cu putere, rostind un singur cuvânt: „Vino!”

Oricine poate avea un clopoţel de argint, oricine îl poate scutura la ora două noaptea rostind cuvântul „Vino!”, dar mai mult ca sigur că nu va sosi la nimeni cel care a sosit la Armand de Luizzi. Clopoţelul pe care-l scuturase cu putere nu scoase decât un clinchet slab şi nu sună decât o singură dată, un sunet care vibră trist şi fără rezonanţă. Când rostise cuvântul „Vino!” Armand strigase cât îl ţinuse gura, ca şi cum ar fi chemat pe cineva de departe şi totuşi vocea, deşi puternică, nu avu nici pe departe acel ton poruncitor şi categoric pe care ar fi dorit el să i-l imprime. Aducea mai curând cu o rugăminte timidă ce-i scăpase de pe buze, încât se miră el însuşi de acel straniu rezultat, când iată că zări, în locul pe care abia îl părăsise, o fiinţă ce putea fi un bărbat, fiindcă avea un aer mult prea sigur de el; dar care putea fi şi femeie, fiindcă avea chipul şi mâinile delicate; dar care era cu siguranţă diavolul, pentru că nu intrase pe nicio uşă, ci apăruse, pur şi simplu, ca din pământ. Era îmbrăcat într-un halat de casă cu mâneci drepte, din pricina căruia Luizzi nu-şi putu da seama de la început de sexul celui care-l purta.

Armand de Luizzi observă în tăcere ciudatul personaj, în vreme ce acesta se aşează comod într-un fotoliu stil Voltaire, aflat aproape de foc. Nou-venitul se aplecă nepăsător în faţă şi-şi îndreptă către foc degetul mare şi arătătorul mâinii sale albe şi efilate; cele două degete se lungiră peste

măsură, ca două vătraie cu care apucă un cărbune aprins. Diavolul, căci era chiar diavolul în persoană, îşi aprinse o ţigară pe care o luă de pe masă. Trase un fum, apoi aruncă ţigara cu silă, spunându-i lui Armand de Luizzi:

— N-ai nişte tutun de contrabandă?

Armand nu răspunse.

— În acest caz, te rog să-l accepţi pe al meu.

Şi dădu la iveală, din buzunarul halatului, un mic portţigaret, de un gust desăvârşit. Scoase două ţigări şi aprinse una cu tăciunele pe care continuase să-l ţină în mână, apoi i-o întinse lui Luizzi. Cum acesta îl refuză, diavolul îi spuse pe un ton foarte firesc:

— Aha, faci pe sfântul, amice! Cu atât mai rău!

Apoi începu să fumeze, cu trupul uşor aplecat înainte şi fluierând, din când în când, melodia unui contradans, acompaniindu-se cu o uşoară mişcare a capului, cât se poate de impertinentă.

Luizzi rămăsese ca o stană de piatră în faţa acelui diavol ciudat. În sfârşit rupse tăcerea şi, înarmându-se cu acea voce vibrantă şi sacadată care constituie melopeea dramei moderne, spuse:

— Fiu al infernului, te-am chemat…

— Mai întâi, dragul meu, zise diavolul întrerupându-l, nu pricep de ce mă tutuieşti; e un lucru de cel mai prost gust. Un obicei pe care şi l-au luat toţi acei care-şi spun între ei „artişti”; prietenie falsă, care nu-i împiedică să se invidieze, să se urască şi să se dispreţuiască. E un fel de a vorbi prin care romancierii şi dramaturgii îşi exprimă pasiunile împinse dincolo de orice limită şi la care oamenii bine-crescuţi nu recurg niciodată. Dumitale, care nu eşti nici scriitor, nici artist, ţi-aş rămâne foarte obligat dacă mi-ai vorbi ca unui om civilizat, ceea ce-ar fi mai mult decât plăcut. Îţi atrag de asemenea atenţia că, numindu-mă „fiu al infernului”, repeţi una dintre acele prostii rostite în toate limbile pământului. Nu sunt „fiul infernului”, aşa cum nici dumneata nu eşti fiul odăii acestea, numai fiindcă locuieşti în ea.

— Eşti totuşi cel pe care l-am chemat, răspunse Armand cu o voce dramatică.

Diavolul îl privi pieziş şi replică, cu o superioritate voită:

— Eşti o puşlama! Ce, crezi că vorbeşti cu sluga dumitale?

— Vorbesc cu cel care e sclavul meu, strigă Luizzi punând mâna pe clopoţelul aflat în faţa lui.

— Cum doreşti, domnule baron, răspunse diavolul. Dar, pe legea mea, eşti într-adevăr un tânăr al epocii noastre, ridicol şi încăpăţânat. Pentru că ţii atât de mult să fii ascultat, ai fi putut foarte bine să-mi vorbeşti politicos, fiindcă nu te-ar fi costat nimic. De altfel, asemenea maniere nu fi se potrivesc decât bădăranilor parveniţi care, dacă se lăfăie în fundul caleştii lor, îşi închipuie că sunt obişnuiţi de când lumea cu aşa ceva. Dumneata te tragi dintr-o veche familie, porţi un nume destul de aristocratic, ai un aer distins şi vrei să pari ridicol, numai ca să fii remarcat.

— Dracul îmi face morală! E ciudat şi…

— Eu zic să n-o iei pe de lături, ca un ministru. Nu mă obliga să ascult nişte vorbe stupide, ca să am plăcerea de a ţi le întoarce. Eu nu fac morală cu ajutorul cuvintelor, e o treabă pe care am lăsat-o pe seama pungaşilor şi a femeilor întreţinute; urăsc şi-i blamez pe cei ridicoli. Dacă Cerul mi-ar fi acordat cinstea de a avea copii, le-aş fi dat orice alte vicii, dar nu ridicolul.

— Şi totuşi, încurajezi ridicolul, nu?

— Mult mai puţin decât cel mai virtuos burghez din Paris. A profita de pe urma viciilor, nu înseamnă a le şi avea. A pretinde că diavolul are vicii, e ca şi cum ai afirma că medicul, care trăieşte de pe urma infirmităţilor tale, e bolnav, că avocatul, care se îngraşă de pe urma proceselor tale, e un şicanator, şi că judecătorul, care e plătit pentru a pedepsi crimele, e un criminal.

Dialogul avu loc între acel personaj ciudat şi Armand de Luizzi, fără ca vreunul dintre ei să se fi mişcat din locurile lor. Până în acel moment Luizzi vorbise mai mult pentru a nu arăta cât era de uluit, decât pentru a spune ceea ce

dorea. Dar iată că încet-încet, începu a-şi veni în fire şi, după uluirea pe care i-o pricinuiseră chipul şi manierele interlocutorului său, se hotărî să abordeze un alt subiect, sigur că mult mai important pentru el. Luă deci un al doilea fotoliu, se aşeză în el de cealaltă parte a căminului şi-l examină pe diavol de aproape. Armand putu acum să admire mai bine eleganta subţirime a trăsăturilor şi formelor oaspetelui său. Dacă n-ar fi fost vorba de un diavol, cu greu ar fi putut afirma dacă acel chip palid şi frumos, acel trup gingaş şi nervos aparţineau unui tânăr de optsprezece ani, devorat de dorinţe încă necunoscute, sau unei femeie de treizeci pe care plăcerile o epuizaseră. Cât despre voce, aceasta ar fi părut prea gravă pentru o femeie, dacă n-ar fi apărut între timp contraaltele, acea voce gravă feminină care făgăduieşte mai mult decât dă. Privirea, cea care ne trădează gândurile ori de câte ori îi privim în ochi pe cei din jur, privirea diavolului nu spunea nimic. Ochii acestuia nu vorbeau; vedeau. Armand îşi isprăvi în tăcere cercetarea şi, convins că o controversă cu acea fiinţă inexplicabilă nu i-ar fi reuşit, luă clopoţelul de argint şi sună încă o dată.

La acea poruncă, pentru că poruncă era, diavolul se ridică şi rămase în picioare în faţa lui Armand de Luizzi, ca un slujitor care aşteaptă ordinele stăpânului său. Acea mişcare, ce nu durase nici măcar o zecime de secundă, aduse o schimbare totală atât în fizionomia, cât şi în costumaţia diavolului. Fiinţa fantastică de mai înainte dispăruse şi Armand văzu în locul ei un bădăran în livrea, cu nişte mâini grosolane în mănuşi albe de bumbac, roşu de băutură în obraz ca şi jiletca roşie, cu picioare mari în nişte pantofi grosolani şi fără ciorapi sub ghetre.

— Iacă-mă, dom’le, zise nou-apărutul.

— Cine eşti dumneata? strigă Armand, ofensat de aerul de prostie insolentă, tipul universal al servitorului francez.

— Păi, nu-s valetul domnului? N-am să mai fac decât ce mi se spune şi decât ce mi se porunceşte.

— Şi ce vrei să faci aici?

— Aştept poruncile domnului.
— Nu ştii de ce te-am chemat?
— Nu, dom’le.
— Minţi!
— Mint, dom’le!
— Cum te cheamă?
— Cum veţi binevoi să-mi spuneţi.
— N-ai şi tu un nume de botez?

Diavolul nici măcar nu clipi. Dar întreg castelul începu să râdă, de la girueta de pe acoperiş, până jos, în pivniţă.

Armand se sperie, dar, pentru a nu lăsa să se vadă acest lucru, se mânie.

— În sfârşit, spune, n-ai şi tu un nume?

— Am atâtea câte doriţi. Am slujit sub toate felurile de nume. Un gentilom emigrat care m-a luat în slujba lui în 1814, mi-a spus Brutus, pentru a umili, în persoana mea, Republica romană. De la el am intrat la un academician, care mi-a schimbat numele de Pierre, pe care-l aveam, în cel de La Pierre, ca fiind mai literar. M-a alungat pentru că am adormit în anticameră, în vreme ce stăpânul citea ceva, cu glas tare, în salon. Agentul de schimb care m-a luat apoi în slujba sa, a vrut să-mi dea, cu orice preţ, numele de Jules, pentru că aşa îl chema pe amantul nevesti-sii şi fiindcă bărbatul simţea o plăcere fără margini să-i spună soţiei sale: „Animalul ăsta de Jules! Bădăranul ăsta de Jules! Caraghiosul ăsta de Jules!” etc. Am plecat de la el de bunăvoie, sătul până în gât să tot trag ponoase pentru altul şi am intrat la o dansatoare, care întreţinea un pair al Franţei…

— Poate vrei să spui că un pair al Franţei întreţinea o dansatoare?

— Vreau să zic ce-am zis! Nu e o poveste prea cunoscută, dar pe care am să v-o istorisesc într-o zi, dacă veţi avea chef să publicaţi un tratat despre morală.

— Iar te-ai apucat să faci morală?

— În calitatea mea de slugă, fac şi eu ce pot…

— Eşti deci servitorul meu…

— Am fost nevoit. Am încercat să mă prezint în faţa domniei voastre sub altă înfăţişare; dar mi-aţi vorbit ca unui lacheu. Neputându-vă sili să fiţi politicos, m-am hotărât să fiu insolent, aşa că iată-mă precum m-aţi vrut. Domnul n-are nimic să-mi poruncească?

— Da, am! Dar am să-ţi cer şi un sfat.

— Domnul să-mi îngăduie să-i spun că numai în comediile din secolul al şaptesprezecelea, stăpânii îşi consultau slugile.

— De unde ai aflat asta?

— Din foiletoanele publicate în ziarele mari.

— Deci, le-ai citit? Ei bine, ce părere ai?

— De ce vreţi să-mi aflaţi părerea despre nişte oameni fără cap?

Luizzi se opri, observând că n-avea s-o scoată la capăt nici cu noul personaj, după cum nu reuşise nici cu cel vechi. Aşa că puse mâna pe clopoţel. Dar, înainte de a suna din el, îi spuse diavolului:

— Deşi eşti la fel de spiritual şi sub altă înfăţişare, nu pot discuta cu tine un subiect despre care trebuie neapărat să vorbim, atâta vreme cât îţi vei păstra acest aspect. Crezi că te-ai putea schimba?

— Sunt la ordinele domnului!

— Poţi să-ţi reiei înfăţişarea dinainte?

— Cu o condiţie: să-mi daţi una dintre monedele aflate în punga de colo…

Armand se uită şi zări pe masă o pungă pe care n-o mai văzuse până atunci. O deschise şi scoase din ea o monedă. Era dintr-un metal deosebit de preţios şi avea ca inscripţie cuvintele: *„O lună din viaţa baronului François-Armand de Luizzi”.* Pricepând imediat despre ce fel de plată era vorba, Armand puse piesa la loc, în punga ce i se păru foarte grea, ceea ce-l făcu să surâdă.

— Nu pot plăti atât de scump un simplu capriciu!

— Aţi devenit avar.

— Cum adică?

— Păi, până acum, aţi aruncat o droaie de monede din

astea, pentru mult mai puţin decât v-am cerut eu.

— Nu-mi amintesc.

— Dacă-mi îngăduiţi să vă fac o socoteală, veţi vedea că nu există lună din viaţa dumneavoastră pe care să n-o fi dat pentru un lucru nechibzuit.

— Se poate! Dar cel puţin am trăit!

— Dacă ăsta-i sensul pe care-l daţi cuvântului „a trăi”…

— Există mai multe?

— Două, şi încă foarte diferite. A trăi, pentru unii oameni, înseamnă a-şi dărui viaţa tuturor cerinţelor ei. Cel care trăieşte astfel, cât timp e tânăr, se numeşte „un copil bun”; când se maturizează, e numit „un om de treabă” şi, „un bătrân cumsecade”, când îmbătrâneşte. Cele trei apelative au un sinonim comun: cuvântul „înşelat”.

— Şi tu socoţi că eu am trăit ca un om înşelat?

— Socot că domnul gândeşte ca şi mine, fiindcă n-a venit în acest castel decât pentru a-şi schimba felul de a trăi şi a adopta un altul.

— Şi poţi să-mi spui care anume?

— Cum ăsta e subiectul târgului pe care urmează să-l facem împreună…

— Împreună? Nu, răspunse Armand, întrerupându-l pe diavol, nu vreau să am de-a face cu tine, treaba asta îmi repugnă total. Iar felul cum arăţi îmi displace şi mai mult.

— E totuşi o şansă în favoarea dumneavoastră. Acorzi puţin celor care-ţi displac mult. Un rege care discută cu un ambasador care-i place, va face întotdeauna unele concesii periculoase; o femeie ce discută cu un bărbat căruia vrea să i se dăruiască, dacă bărbatul îi place, pierde întotdeauna jumătate din ceea ce se dă pentru astfel de lucruri. Un socru care încheie un contract de căsătorie cu un ginere care-i place, dă cel mai adesea, acestuia, dreptul de a-şi ruina nevasta. Ca să nu fii înşelat, e bine să faci afaceri cu oameni antipatici. În acest caz, sila ţine loc de raţiune.

— Şi m-ar ajuta să te izgonesc, zise Armand, sunând din clopoţelul magic care-l obliga pe diavol să i se supună.

Aşa cum dispăruse fiinţa androgină care apăruse la

început, la fel dispăru nu diavolul, ci cea de a doua apariţie a sa, în livrea; Armand văzu în locul lui un tânăr destul de frumos. Acesta făcea parte din acea specie de oameni care-şi schimbă numele la fiecare sfert de veac şi care în epoca noastră sunt „la modă”, întins ca un arc între bretelele sale şi elasticul pantalonilor albi trecut pe sub tălpile ghetelor, îşi pusese picioarele cu ghetele sale lăcuite şi cu pinteni pe marginea şemineului şi se lăsase pe spate în fotoliul lui Armand. În rest, înmănuşat corect; cu manşetele scoase exact atât cât trebuia din mânecile fracului, ca să i se vadă butonii de briliant, cu lornion la ochi şi cu baston cu mâner de aur în mână, avea aerul unui amic venit în vizită la baronul Armand de Luizzi. Această iluzie merse atât de departe, încât Armand îl privi ca pe o cunoştinţă oarecare.

— Am impresia că v-am mai întâlnit undeva.

— Niciodată! Nu mă duc nicăieri.

— Cred că v-am văzut călare prin pădure.

— Nu merg călare niciodată.

— Atunci v-am văzut în caleaşcă.

— Nu se poate! Nu conduc.

— Ei drăcie! Sunt sigur că am jucat cărţi cu dumneavoastră la doamna…

— Nu, pun rămăşag.

— Dar aţi valsat tot timpul cu ea!

— Nu, eu galopez.

— Nu i-aţi făcut curte?

— Nu, nu i-am făcut…

Luizzi simţi dorinţa de a-l şfichiui de câteva ori cu cravaşa pe acel domn, pentru a-l mai scoate puţin din tâmpenie.

Totuşi, făcând apel la raţiune, începu a-şi da seama că dacă va continua să discute cu diavolul sub toate înfăţişările pe care şi le lua acesta, nu va ajunge niciodată la ceea ce-l frământa. Aşa că Armand luă hotărârea să termine cu el, cum terminase şi cu ceilalţi care i se înfăţişaseră şi, sunând din clopoţel, strigă:

— Diavole, ascultă-mă şi slujeşte-mă!

Nici nu apucă să rostească bine aceste vorbe, că cel pe

care Armand îl chemase se şi arătă în toată sinistra lui splendoare. Era, într-adevăr, îngerul cântat de poeţi. Frumuseţe ofilită de mâhnire, alterată de ură, degradată de desfrâu, păstra încă, atâta timp cât chipul îi rămânea nemişcat, o veche urmă a originii sale celeste; dar, de îndată ce începea să vorbească, trăsăturile sale lăsau să se întrevadă o existenţă frământată de cele mai urâte patimi. Din toate expresiile respingătoare care se iveau, rând pe rând, pe chipul său, o silă profundă părea că le domină pe toate celelalte. În loc să aştepte ca Armand să-l întrebe ceva, i se adresă el primul.

— Am venit ca să încheiem pactul pe care l-am făcut cu familia ta şi prin care sunt obligat să dau fiecăruia dintre baronii de Luizzi de Ronquerolles ceea ce-mi vor cere. Presupun că ai cunoştinţă despre condiţiile acestui pact.

— Da, răspunse Armand. Fiecare dintre noi toţi îţi aparţine dacă nu poate dovedi că, timp de zece ani din viaţă, a fost fericit.

— Şi fiecare dintre strămoşii tăi, reluă diavolul, mi-a cerut ceea ce socotea el că înseamnă fericirea, doar-doar mi-o scăpa în ceasul morţii.

— Şi toţi s-au înşelat, nu-i aşa?

— Toţi. Mi-au cerut bani, glorie, ştiinţă, putere, dar şi puterea, şi ştiinţa, şi gloria, şi banii i-au făcut nefericiţi.

— Deci e un târg în folosul tău, pe care eu ar trebui să refuz să-l închei.

— Poţi să refuzi.

— Nu există nimic de cerut, care să te facă fericit?

— Doar un singur lucru.

— Sigur că tu n-ai să mi-l spui, ştiu asta! Dar îmi poţi spune măcar dacă-l cunosc?

— Îl cunoşti; de altfel, e amestecat în toate acţiunile vieţii tale, uneori e chiar în fiinţa ta, cel mai adesea îl găseşti la alţii şi pot să-ţi spun că nu-i nevoie de ajutorul meu pentru ca majoritatea oamenilor să-l posede.

— E vorba de o calitate morală? E ceva material?

— Ei, prea vrei să ştii multe. Hai, ai ales? Spune repede,

pentru că mă grăbesc să plec.

— Adineauri nu erai chiar atât de grăbit.

— Pentru că adineauri apărusem într-una dintre miile de înfăţişări sub care îmi place să mă ascund, ca să pot suporta cât de cât prezentul. Când îmi întemniţez fiinţa în pielea unui om vicios sau demn de dispreţuit, mă aflu la înălţimea secolului acesta în care trăiesc şi nu mai sufăr din pricina rolului ticălos pe care trebuie să-l joc. A existat o fiinţă de teapa ta, care, ajuns rege al micului regat al Sardiniei, a avut imbecila vanitate de a se intitula şi rege al Ciprului şi Ierusalimului. Vanitatea se satisface prin vorbe mari; dar orgoliul vrea lucruri mari şi tu ştii că el a fost cauza căderii mele; niciodată n-am fost supus la o atât de grea încercare. Aşa că, înfăţişarea asta pe care m-ai obligat s-o iau, mi-e odioasă şi insuportabilă. Grăbeşte-te să-mi spui ce vrei!

— Încă nu ştiu. Am contat pe tine că ai să mă ajuţi să aleg.

— Ţi-am spus că una ca asta mi-e cu neputinţă.

— Poţi totuşi să faci şi pentru mine măcar ceea ce-ai făcut pentru strămoşii mei. Poţi să-mi arăţi, în toată goliciunea lor, patimile altor oameni, experienţele, bucuriile, durerile, secretele vieţii lor, ca să pot scoate din aceste învăţăminte lumina care să mă călăuzească.

— Pot face orice. Dar să ştii că strămoşii tăi s-au angajat să-mi aparţină, înainte de a le fi povestit ceva. Uite hârtia asta: am lăsat în alb numele lucrului pe care mi-l vei cere, semnează, şi după ce mă vei fi ascultat, vei scrie tu însuţi aici ceea ce doreşti să fii sau ceea ce doreşti să ai.

Armand semnă, apoi spuse:

— Acum te ascult. Vorbeşte!

— Nu aşa. Solemnitatea pe care mi-ar impune-o o asemenea înfăţişare primitivă, ar obosi frivola ta atenţie. Ascultă-mă: amestecat în viaţa oamenilor, iau parte la ea mult mai mult decât cred ei. Îţi voi istorisi povestea mea, sau mai curând pe a lor.

— Aş fi curios s-o aflu.

— Abţine-te! Căci din clipa în care mă vei pune să-ţi povestesc ceva, va trebui să asculţi totul, cu răbdare, până la capăt. Vei putea totuşi refuza să mă asculţi, dacă-mi vei da o monedă din pungă.

— Sunt de acord, cu condiţia să nu fiu obligat să locuiesc tot timpul în acelaşi loc.

— Du-te unde vrei, eu voi fi întotdeauna acolo unde îmi vei porunci să te întâlnesc. Dar gândeşte-te că numai aici mă poţi vedea sub adevărata mea înfăţişare.

— Am dreptul să scriu ceea ce-mi vei povesti?

— Poţi face ce doreşti.

— Am dreptul să dezvălui confidenţele pe care mi le faci?

— Dezvăluie-le.

— Pot să le tipăresc?

— Tipăreşte-le.

— Le pot semna cu numele tău?

— Semnează-le cu numele meu.

— Când începem?

— Când mă vei chema, sunând din acest clopoţel, la orice oră, în orice loc, pentru orice vei dori. Adu-ţi aminte doar că, începând de azi, n-ai decât zece ani ca să alegi ce doreşti.

Pendula bătu ora trei şi diavolul dispăru. Armand de Luizzi rămase singur. Punga unde se aflau zilele sale rămăsese pe masă. Simţi dorinţa s-o deschidă ca să le numere, dar nu izbuti. Se culcă, deci, după ce-o puse, cu grijă, sub pernă.

II.
Trei vizite

A doua zi, Luizzi părăsi castelul Ronquerolles. Deşi îi ceruse diavolului un răgaz atât de lung pentru a-şi afla fericirea, el acţionă ca un om care ştia precis, dinainte, ce anume are de făcut, fiindcă se grăbi să se reîntoarcă la Toulouse, pentru a pleca mai apoi imediat la Paris. Parisul este marea iluzie a tuturor celor care-şi închipuie că a trăi înseamnă a-ţi ruina sănătatea. Parisul este ca butoiul danaidelor: arunci în el iluziile tinereţii, planurile maturităţii, regretele pletelor albe; el înghite tot şi nu-ţi mai dă înapoi nimic. O, tineri, pe care hazardul nu v-a adus încă în devoranta sa atmosferă, dacă imaginaţia voastră simte nevoia unor zile de calm, de reverie a iubirilor pierdute, dacă vi se pare un lucru nespus de dulce să vă legaţi inima de o altă inimă ca s-o urmaţi şi s-o adoraţi, ei bine, nu veniţi la Paris, căci femeia care vă va urma, vă va duce sufletul în infernul unei lumi urâte, vă va târî printre omagiile insultătoare ale rivalilor care îi vor vorbi în picioare, în timp ce voi o priviţi stând în genunchi, îi vor adresa vorbuliţe nostime, uşuratice, nepăsătoare care o vor face să surâdă, atunci când voi tremuraţi, vorbindu-i, dacă, bineînţeles, aveţi curajul să-i vorbiţi. Dacă în inima voastră a vibrat vreodată sunetul armonios al unui cântec, nu, nu veniţi la Paris! Nu împărtăşiţi mulţimii taina acelor delicii sfâşietoare, prin care sufletul îşi plânge toate bucuriile la care visează; veţi avea drept confidenţi nişte critici care vă

vor muşca de mâinile întinse către cer, şi drept cititori nişte ageamii care vor râde de credinţele voastre pe care nu le vor înţelege. Nu, de o mie de ori nu! Nu veniţi la Paris, chiar dacă vă devorează ambiţia unei glorii sacre! Oricât de puternici aţi fi, nu veniţi la Paris, unde vă veţi pierde mai mult decât speranţele: vă veţi pierde puritatea inteligenţei! Ascultaţi-mă, dragi tineri: când veţi cere parizienilor să fie atenţi la cel care vorbeşte bine şi cinstit, îl veţi vedea înlăturat de povestirile grosolane ale unui scriitor trivial, de smintelile isterice ale unui mâzgălitor de hârtie, de poveştile îngrozitoare ale unei gazete care se ocupă de crime; veţi vedea acel public parizian, acel bătrân dezmăţat, cum surâde virginităţii muzei voastre, cum o murdăreşte cu surâsul lui impudic, pentru ca pe urmă să-i strige: „Hai, curtezano, cară-te sau distrează-mă! Am nevoie de stimulente care să-mi aţâţe simţurile stinse; poţi cumva să-mi istoriseşti nişte incesturi furibunde, nişte bacanale înfricoşătoare sau nişte pasiuni imposibil de povestit? Atunci, vorbeşte! Te voi asculta un ceas, timp în care voi simţi pana ta acră şi veninoasă zgâriindu-mi sensibilitatea bătătorită şi cangrenată; dacă nu, taci şi du-te să-ţi dai sufletul în mizerie şi obscuritate!” Mizerie şi obscuritate, pricepeţi, tinerilor? Mizeria, acel cusur pedepsit cu dispreţul celor bogaţi; obscuritatea, acel supliciu nu degeaba numit astfel. Obscuritatea, adică exilul departe de lumina soarelui, când faci parte dintre cei care au nevoie de razele lui, pentru ca inima să nu-ţi moară de frig. Mizerie şi obscuritate! Sigur că nu le doriţi! Şi-atunci, ce veţi face, tinerilor? Veţi lua o pană de scris şi o foaie de hârtie şi veţi aşterne pe ea titlul *Memoriile diavolului,* apoi veţi spune secolului vostru: „Aha! Vrei lucruri crude care să te bucure; fie, monseniore secol, iată un fragment din istoria ta!” Şi să ne ferească Domnul de două lucruri pe care chiar dacă lumea ni le-ar putea ierta, noi nu ni le vom ierta niciodată; deci, să ne ferească Domnul de minciună şi de imoralitate. Minciună, la ce bun? Când viaţa reală e atât de insolent de ridicolă şi de vicioasă, cum niciunul dintre noi n-ar putea-o

inventa? Imoralitatea? Şi cei mici şi cei mari şi-o ascund în umbra singurătăţii lor. Femeile din lumea mare, la fel ca şi grizetele, se prăpădesc după cărţile imorale pe care le ascund – primele, în budoar, celelalte, în mansardele lor. Şi când conştiinţa lor e la adăpost, cu volumul sub perna de mătase sau sub mindirul de paie, împroaşcă cu insulte şi cu dispreţul lor pe cei care se hazardează să discute o clipă cu ele despre aceste nevinovate depravări. Toate femeile se comportă faţă de o carte imorală la fel ca şi contesa din *Legături primejdioase,* faţă de Préval: adică i se dăruiesc cu trup şi suflet, apoi îşi sună lacheul, pentru a-l da pe uşă afară pe insolent, ca şi cum ar fi vrut să le violeze. Să ne ferească bunul Dumnezeu nu de a fi vinovaţi, ci de a fi înşelaţi. Fiindcă aceasta este ultima dintre prostiile unei epoci, unde succesul constituie cea mai bună recomandare. Ceea ce vă vom spune, va fi deci moral şi adevărat. Şi nu va fi vina noastră, dacă uneori vom fi obligaţi să dezvăluim şi lucruri necinstite sau prea puţin măgulitoare.

În vremea asta, în ciuda planurilor pe care şi le făcuse Luizzi, povestirile sclavului său începură mult mai curând decât se aştepta acesta. Nenorocire celui căruia infernul îi dă puterea de a smulge vălul aparenţelor de pe lucrurile omeneşti! Nu-şi mai află odihna, până ce nu-şi încearcă această primejdioasă putere! Totuşi, Luizzi n-a fost împins de o dorinţă chiar atât de arzătoare, încât să-i ceară diavolului cel dintâi gât de otravă pe care acesta i l-a dat mai apoi cu toptanul. O întâmplare, pe care baronul era departe s-o prevadă, i-a stârnit această curiozitate pe care n-o socotea deloc primejdioasă, dar care l-a dus mult prea departe.

Luizzi se trăgea dintr-un neam foarte mare şi era foarte bogat; ca urmare a acestei situaţii, a început să fie poftit în cele mai de vază familii din Toulouse, oraş fecund în aristocraţie, şi a început să aibă de-a face cu mulţi din marii comercianţi din localitate. Luizzi se înrudea – de departe – cu marchizul du Val. Acel nume, deşi aduce a burghez când e scris fără particulă, aparţinea uneia dintre ramurile

cadete ale unei vechi familii princiare din ţinut. Pe de altă parte, Luizzi avea interese şi cu comerciantul Dilois, negustor de lână. Căci acest Dilois cumpăra de obicei toată lâna minunatelor oi merinos crescute pe moşiile lui Luizzi. Înainte de a-i încredinţa girarea afacerilor sale unui intendent, Luizzi voi să-l cunoască el însuşi pe omul care-i devenea, în fiecare an, debitor, pentru nişte sume considerabile, aşa încât – chiar în ziua sosirii sale la Toulouse – se duse să-l vadă.

Când Armand se îndreptă către strada La Pomme, unde locuia Dilois, tocmai bătuse ora trei. I se arătă care era casa negustorului, apoi – pe poarta pe unde intrau trăsurile– Luizzi pătrunse într-o curte pătrată, înconjurată de un corp de clădiri destul de înalte. Parterul, aflat în fundul curţii şi cele două laturi ale sale era ocupat de magazii. În partea de clădire ce dădea spre stradă se aflau birourile. Într-adevăr, printre barele de fier de la ferestre şi prin gemuleţele pătrate ale ferestrelor înalte se zăreau lucind colţurile de aramă şi etichetele roşii ale registrelor. Deasupra acestui parter se întindea o galerie cu balustradă de lemn, răsucită în două. Toate uşile de la primul etaj al casei dădeau în această galerie. Acoperişul cobora până la marginea respectivului coridor interior, adăpostindu-l.

Când intră, Luizzi zări în galerie o femeie tânără. În ciuda frigului, era îmbrăcată simplu, într-o rochie de mătase. Părul negru îi cădea în bucle lungi, de-a lungul obrazului; în mână, ţinea un carnet din care citea ceva, în vreme ce cinci sau şase ucenici mutau nişte baloturi, impulsionaţi de propriile lor strigăte, fapt ce reduce la jumătate munca meridionalilor, făcând o asemenea hărmălaie, că nu se mai înţelegea om cu om. Nimeni nu-l observă pe Armand; băieţii erau preocupaţi de treaba lor, doamna Dilois – căci ea era tânăra din galerie– îşi cufundase privirea în carneţel, iar tânărul frumos, cu plete blonde, care se afla în curte, n-avea ochi decât pentru stăpâna lui. Luizzi, rămase deci în curte, începu a observa mai cu atenţie scena. Doamna Dilois îşi ridică privirea şi iată că tânărul care-o privise cu

atâta atenţie scoase un strigăt ciudat:

— Heeeuah!

Toţi ucenicii se opriră din treabă; apoi, în liniştea profundă care se înstăpâni brusc, se auzi glasul dulce şi pur al tinerei femei:

— Baloturile cu lână brută 107 şi 108!

— În magazia numărul unu, răspunse vocea puternică a tânărului.

— Diseară să fie duse la spălat, zise doamna Dilois.

— Baloturile 107 şi 108, la spălat! strigă tânărul pe un ton poruncitor.

Tânăra îşi cufundă din nou privirea în carnet. Slujbaşul rămase cu ochii ţintă la ea, iar ucenicii se apucară să execute ordinele primite, reîncepându-şi strigătele.

După o clipă, doamna Dilois iar îşi ridică ochii.

— Heeeuah! strigă băiatul.

— O sută cincizeci de kilograme de lână scurtă; să fie luate din magazia numărul şapte şi trimise filaturii din Roque.

Tânărul repetă ordinul, cu vocea sa vibrantă şi poruncitoare. Apoi, apropiindu-se de una dintre ferestrele cu grilaj, bătu cu degetul într-un pătrat în care se deschise un mic ochi de geam. Luizzi văzu un cap de copilă, cu faţa albă şi cu părul bălai. Tânărul spuse cu voce timidă:

— Factura pentru Roque, de o sută cincizeci de kilograme de lână.

— Am auzit! Strigi atât de tare… spuse o voce de copil.

Ochiul de geam se închise şi Luizzi, îndreptându-şi privirea către doamna Dilois, o văzu uitându-se cu atenţie spre ferestruică, apoi umbra unui surâs trist – care desigur că era adresat chipului dulce de dincolo de gemuleţ – pluti o vreme pe buzele sale. În aceeaşi clipă, şi doamna Dilois şi slujbaşul cel tânăr îl zăriră pe Luizzi. Tânărul făcu un pas către el, dar privirea stăpânei îl readuse la locul lui. Doamna Dilois se mai uită o dată în carnet, apoi îl închise şi-l vârî în buzunarul rochiei; sprijinindu-se în coate de balustrada galeriei, făcu un semn imperceptibil tânărului;

acesta se căţără imediat pe câteva baloturi de marfă, ajungând într-o clipă lângă stăpâna sa ca să poată auzi ce-i spune, fiindcă jos era un zgomot infernal. Ea îi şopti ceva, tânărul dădu din cap în semn că a înţeles şi dădu să se întoarcă jos, când doamna Dilois îl opri şi i-l arătă pe Luizzi. Băiatul dădu din nou din cap, în semn că a înţeles şi, din vârful baloturilor, strigă:

— Trei sute de kilograme de lână merinos de pe moşiile Luizzi să plece la Castres.

Ucenicii se opriră şi un lucrător, cu chipul aspru, răspunse brusc:

— Te rog s-o cântăreşti dumneata, domnule Charles; eu nu mă mai apropii de ea! Niciodată afurisita asta de lână nu iese exact la cântar! Acum câteva zile am expediat o sută de kilograme şi n-au ajuns la destinaţie decât nouăzeci!

— Ba te rog frumos să cântăreşti marfa!

— Cântăreşte-o tu, Charles, zise doamna Dilois, care-l văzuse pe lucrător îndreptându-se de spate, cu un aer insolent, iar pe tânăr privindu-l ameninţător. Charles răspunse prin înclinarea din cap ce părea să fie singurul lui limbaj faţă de femeie; când doamna Dilois, i-l arătă pe Luizzi, băiatul fu jos dintr-o săritură, apoi, apropiindu-se de baron, îl întrebă politicos ce anume dorea.

— Aş vrea să vorbesc cu domnul Dilois, răspunse Luizzi.

— Săptămâna asta lipseşte, domnule. Dar dacă e vorba de afaceri, binevoiţi şi intraţi în birou, domnul casier vă poate da orice informaţie.

— Într-adevăr, de afaceri e vorba; dar cum cea pe care vin s-o propun e foarte importantă, aş fi preferat să tratez direct cu el.

— În acest caz, replică tânărul, iat-o pe doamna Dilois, cu care puteţi discuta.

Tânărul i-o arătă lui Luizzi pe doamna Dilois, care, văzând că era vorba despre ea, se grăbi să coboare, ieşind cu graţie înaintea baronului.

— Ce doriţi, domnule? zise ea.

— Vreau să vă rog, doamnă, să continuăm negoţul pe

care eu îl consider avantajos, atâta vreme cât îl fac cu dumneavoastră.

Doamna Dilois surâse cu graţie; tânărul – care auzise această frază – încruntă din sprâncene. Doamna Dilois îi făcu semn să se îndepărteze şi-l întrebă pe baron, pe un ton plin de bunăvoinţă:

— Cu cine am onoarea să vorbesc?

— Sunt baronul de Luizzi, doamnă.

Auzind acest nume, ea se dădu un pas îndărăt iar Charles, frumosul şi tânărul Charles, îl examină pe Luizzi cu o curiozitate plină de nemulţumire şi de teamă. Dar acest lucru n-a durat decât o clipă, căci doamna Dilois l-a poftit pe baron în birou, spunându-i:

— Binevoiţi şi intraţi, domnule; sunt la ordinele dumneavoastră.

Luizzi intră; Charles, care îl urmărea, apropie un scaun de soba enormă ce încălzea tot parterul, iar el se aşeză la unul dintre birouri, unde îl aştepta corespondenţa din acea zi. Examinând interiorul acelei case, Luizzi văzu, la o masă, pe fetiţa cea frumoasă care deschisese ochiul de geam. Copila scria, concentrată; putea să aibă nouă sau zece ani şi semăna atât de bine cu doamna Dilois, încât nu mai exista nicio îndoială că era fiica ei. În ciuda frumuseţii sale, ceva trist şi resemnat îmbătrânea parcă acel căpşor tânăr. „Oare să fie doamna Dilois atât de severă?” se întrebă Luizzi. Nu, pentru că o privea pe copilă cu prea multă dragoste. Fetiţa nu ridică ochii din hârtii, decât ca să-i spună unui slujbaş bătrân care scria în alt colţ al încăperii:

— Cât costă lâna trimisă la Roque?

— Doi franci, ca de obicei…

— E bine, zise Charles, întrerupând-o. Dă-mi mie factura aia, am s-o trimit eu însumi!

Dacă diavolul ar fi fost acolo, i-ar fi explicat lui Luizzi de ce tânărul n-o mai lăsase pe fetiţă să vorbească. Luizzi presupuse că tânărul era prost dispus. Frumosul Charles, care asculta orbeşte de doamna Dilois, era, după cum credea Armand, amantul ei sau, dacă nu, cel puţin

îndrăgostit nebuneşte de ea. Apariţia elegantului baron probabil că-l alarmase şi Luizzi îşi închipui că tânărul era furios, fiindcă văzuse în el un rival. Din păcate, baronul se înşela. Tânărul n-o mai lăsase pe fetiţă să vorbească din motive strict negustoreşti. Nu vorbeşti – în faţa unui om care a venit să-ţi vândă lână – despre preţul cu care tu o vei revinde mai târziu. Iată de fapt ce semnificaţie avusese intervenţia lui Charles. Nu peste mult, sosi şi doamna Dilois. Acum Luizzi putu s-o privească de aproape: era o fiinţă încântătoare şi cadrul în care era plasată făcea să iasă şi mai bine în relief perfecţiunile persoanei sale. Înaltă, zveltă, fragilă, cu ochi languroşi acoperiţi de pleoape închise la culoare – văl voluptuos pe care se părea că numai mânia îl ridica în întregime; cu mâini albe şi unghii trandafirii, cu picioare lungi şi frumoase, doamna Dilois părea o străină rătăcită printre toate acele chipuri grosolane ale lucrătorilor, încât Luizzi îşi zise, şi pe bună dreptate, că acea încântătoare fiică a Evei coborâse dintr-o nobilime săracă şi intrase– printr-o mezalianţă – în burghezia opulentă. Adoptă deci faţă de ea un ton ca de la egal la egal, care i se păru vanitosului baron drept cea mai abilă măgulire. Răspunzându-i doar printr-un surâs plin de graţie, doamna Dilois îl rugă pe baron să binevoiască s-o urmeze şi, descuind o uşă cu una dintre cheile pe care le avea în buzunar, îşi introduse musafirul într-o odaie separată. Înfăţişarea, mişcările, felul languros de a fi al acelei femei, păreau ale unei îndrăgostite, încât baronul se aştepta să fie poftit într-un budoar bleu şi parfumat; numai că budoarul era tot un birou; semiîntunericul ce domnea înăuntru se datora perdelelor de muselină ce acopereau ferestrele înalte, prevăzute şi ele cu bare groase. Un birou negru, o casă de bani cu trei rânduri de broaşte, un fotoliu de marochin, un raft cu dosare, câteva scaune de pai, iată care era tot mobilierul acelei odăi pe care Luizzi şi-o închipuise de o misterioasă suavitate. Sigur că aspectul odăii i-a năruit baronului orice iluzie. Dar, în lipsa templului, divinitatea rămase totuşi, şi doamna Dilois, aşezată comod

în fotoliul de la birou, cu mâna pe registrele scrise şi cu picioarele mici puse sfios pe cărămida umedă şi rece de pe jos, i se păru lui Luizzi un fel de înger exilat, o floare printre mărăcini. Avu pentru ea acelaşi sentiment pe care-l încercase într-o zi faţă de un minunat trandafir alb pe care un cârpaci de cizmar îl pusese pe fereastră, între un ghiveci cu busuioc şi unul cu pir. Luizzi cumpărase trandafirul şi-l pusese într-un vas scump de porţelan, pe consola căminului din salonul său. Trandafirul se uscă, dar se uscă demn, iar Luizzi căpătă reputaţia de a avea în el ceva cavaleresc. Acum baronul era sigur că nu mai putea să cumpere floarea din faţa lui, dar poate că ar fi putut s-o culeagă. (Vă cer iertare şi pentru gând şi pentru expresie, dar Luizzi se născuse în timpul Imperiului.) Îl apucă deci fantezia, sau mai curând dorinţa de a fi ca o stea pe cerul întunecat al acestei femei, de a lăsa o amintire strălucitoare în recea umbră a vieţii sale. Luizzi era frumos, tânăr şi avea în glas un accent drăgăstos; n-avea nici destul spirit ca să fíe lipsit de inimă, nici destulă inimă ca să fie lipsit de spirit. Era unul dintre acei bărbaţi care au mare succes la femei. Astfel de bărbaţi sunt înflăcăraţi, dar prudenţi; le place să trăiască singuri, dar le place şi societatea. Iubesc şi nu compromit pe nimeni. Or, Luizzi văzuse de atâtea ori mediocritatea preferată celor mai măgulitoare şi mai devotate iubiri, încât era îndreptăţit să se creadă un foarte abil seducător. Aşa că Luizzi începu a o privi cu atâta atenţie pe femeia din faţa lui, încât ea lăsă, încurcată, ochii în jos şi-i spuse cu blândeţe:

— Presupun, domnule baron, că aţi venit să discutăm despre afaceri…

— Cu dumneavoastră? Nu, doamnă, răspunse Luizzi. Am venit să-l văd pe domnul Dilois. Cu el voi discuta despre cifre şi calcule, deşi mă pricep foarte puţin la astfel de treburi; mă tem, doamnă, că dacă aş discuta cu dumneavoastră astfel de treburi…

— Soţul meu mi-a dat mână liberă să discut… Şi vă rog să mă credeţi că nu vom ieşi în pagubă…

— Cine, doamnă?

— Păi, trag nădejde că amândoi... Tânăra se opri o clipă, apoi – cu privirea surâzătoare – reluă: Chiar dacă nu vă pricepeţi la afaceri, domnule, eu sunt... un om cinstit şi voi da dovadă de toată probitatea.

— Va fi totuşi o treabă dificilă, doamnă, pentru că, în mod sigur, voi fi păgubit...

— În ce fel?

— Dacă nu ghiciţi, nu cutez să vă spun...

— Oh, domnule, puteţi să-mi spuneţi. În meseria noastră suntem obişnuiţi să ni se pună cele mai ciudate condiţii!

— Cea despre care vreau să vă vorbesc, doamnă, va trebui s-o puneţi dumneavoastră...

— Dar eu n-am vorbit despre nicio condiţie...

— Deşi eu am acceptat-o dinainte... Condiţia constă în a-mi aminti despre dumneavoastră ca despre femeia cea mai încântătoare pe care am întâlnit-o.

Doamna Dilois roşi, apoi replică pe un ton vesel:

— Pentru aşa ceva, n-am mână liberă de la soţul meu, domnule. Iar eu nu fac afaceri de una singură!

— Aţi putea pune, într-o astfel de afacere, multă generozitate, zise baronul.

— Sunt o femeie cinstită, replică doamna Dilois pe un ton sever, pentru a curma o astfel de discuţie. Apoi deschise o mapă şi scoase din ea o hârtie pe care i-o întinse baronului. Iată, spuse ea, contractul încheiat acum şase ani cu tatăl dumneavoastră. Dacă nu aveţi de gând să ameliorаţi rasa oilor şi nici să le reduceţi numărul, socot că cifra de afaceri poate rămâne aceeaşi. Uitaţi-vă, vedeţi că e semnat de tatăl dumneavoastră.

— Cu el aţi tratat? întrebă Luizzi, la fel de galant. Căci dacă ar fi aşa, eu ar trebui să mă las păgubaş.

— Nu, domnule, replică doamna Dilois, muşcându-şi uşor buza inferioară şi arătându-i lui Luizzi smalţul umed al dinţilor de o albeaţă strălucitoare. Liniştiţi-vă, acum şase ani încă nu eram măritată, încă nu eram doamna Dilois.

Nici nu-şi isprăvi bine fraza, că uşa se deschise încet şi

un glas de copil rosti cu sfială:

— Mamă, domnul Lucas vrea neapărat să-ţi vorbească.

Era fetiţa de nouă sau de zece ani pe care Luizzi o văzuse în primul birou. Acea apariţie, chiar în clipa în care doamna Dilois îi spusese baronului că nu era măritată decât de şase ani, a fost ca o revelaţie pentru Luizzi. La apelativul de „mamă”, adresat doamnei Dilois, Luizzi o privi cu şi mai mult interes pe încântătoarea negustorească. Aceasta, roşie la faţă, îşi plecă ochii.

— E fetiţa dumneavoastră, doamnă? întrebă Luizzi.

— Eu îi spun „fiica mea”, domnule, răspunse simplu doamna Dilois. Apoi zise: Caroline, am să mă duc să vorbesc cu domnul Lucas. Acum lasă-ne... Apoi doamna Dilois îi spuse baronului: Iată contractul, domnule. Binevoiţi şi-l examinaţi pe îndelete. Soţul meu se întoarce peste opt zile şi atunci va avea onoarea să vă vadă.

— Peste puţină vreme plec din acest oraş. Am totuşi suficient timp ca să examinez acest contract dar, dacă răgazul pe care mi l-aţi acordat mă va lipsi de posibilitatea de a vă mai vedea, îl semnez chiar acum!

Regăsindu-şi deplina siguranţă, doamna Dilois îi răspunse:

— Sunt tot timpul acasă.

— Ce oră vi se pare mai potrivită?

— Cea pe care o veţi alege dumneavoastră.

Rostind aceste cuvinte, ea îi făcu baronului una dintre acele reverenţe prin care femeile par să-ţi spună: „Acum fă-mi plăcerea şi du-te!”

Luizzi se retrase. În primul birou toţi slujitorii erau la posturile lor. Conducându-l pe Luizzi, doamna Dilois dădu mâna cu un ţărănoi burduhos care stătea lângă sobă şi care îi spuse în mod jovial:

— Bună ziua, doamnă Dilois.

— Bună ziua, Lucas, îi răspunse ea cu acelaşi surâs încântător care-l vrăjise pe Luizzi. Acesta, văzând acelaşi surâs pe buzele ei, în clipa în care tocmai se întorsese să-şi ia rămas bun de la ea, se simţi grozav de umilit.

Ieşind de la negustorul Dilois, Luizzi se îndreptă către marchizul du Val. Dar marchizul du Val nu se afla în Toulouse. Luizzi întrebă de doamna marchiză. Servitorul îi răspunse că nu ştie dacă doamna poate fi văzută.

— Ei bine, du-te şi te informează, replică Luizzi, pe acel ton care dovedeşte imediat unei slugi că cel care vorbeşte obişnuieşte să fie ascultat. Spune-i, adăugă el, că domnul baron de Luizzi vrea să-i vorbească!

Valetul rămase un moment nemişcat, fără să iasă din anticameră. Părea să se gândească în ce chip să ajungă la stăpână-sa. Chiar atunci, trecu pe lângă el o femeie. Valetul o opri, îi spuse repede şi la ureche ceea ce-i zisese baronul, încântat din cale-afară că scăpase de sarcina ce-i fusese încredinţată. Camerista îi aruncă lui Luizzi o privire peste măsură de obraznică. Ba îl privi chiar cu un fel de resentiment ce părea să demonstreze că numele nu numai că-i era cunoscut, dar că-i amintea unele lucruri foarte crude. Aşa că întrebă cu o voce acră:

— Spui că domnul se numeşte…

— Numele meu n-are nicio importanţă, domnişoară… Vreau să vorbesc cu doamna du Val şi vreau să ştiu dacă pot s-o văd…

— Ei bine, domnule, nu puteţi…

Era prea mult pentru baron ca vizita lui să depindă de bunăvoinţa unei cameriste, aşa încât replică:

— Bine, atunci am să mă informez eu însumi!

Şi o porni glonţ către salon, a cărui uşă era întredeschisă. Valetul o luă din loc, dar camerista se aşează, trufaşă, în faţa uşii.

— Domnule, când îţi spun că nu poţi s-o vezi pe doamna… Zău că-i de mirare când îţi spun că…

— Ce se întâmplă acolo? strigă un glas din odaia aflată lângă salon.

— Lucy, spuse baronul cu glas tare, la ce oră te poate găsi omul?

— Ah, tu erai, Armand? spuse, mirată, doamna du Val.

Apoi, după ce închise în urma ei uşa camerei pe care o

lăsase întredeschisă, se îndreptă spre el.

Armand îi ieşi înainte, îi sărută, tandru, mâinile, apoi amândoi se aşezară lângă foc. Lucy îl privi pe Armand cu un aer încântat şi protector. Doamna du Val era o femeie de vreo treizeci de ani, baronul avea douăzeci şi cinci şi acest fel de a-l examina era îngăduit unei femei care văzuse odinioară jucându-se alături de ea un băiat de paisprezece ani şi care acum devenise un bărbat superb. Marchiza îl examinase pe baron în tăcere, apoi chipul i se întristase profund; ba chiar o lacrimă i se furişă din ochi, alunecându-i pe obraz.

Luizzi se înşelă în ceea ce privea motivul tristeţii sale.

— Regreţi desigur, ca şi mine, că fericirea de a ne revedea se datorează unui eveniment atât de trist şi că moartea tatălui meu…

— Nu plâng din pricina asta, spuse marchiza; l-am cunoscut prea puţin pe tatăl tău şi tu însuţi, stând departe de el vreme de zece ani, nu cred că ai simţit – la vestea morţii sale – acea durere profundă pe care ţi-o pricinuieşte pierderea unei fiinţe dragi, cu a cărei dragoste ai fost obişnuit vreme îndelungată.

Luizzi nu răspunse nimic. După un moment de tăcere, marchiza reluă:

— Nu, nu-i asta! Dar ai venit într-un moment… ei bine, într-un moment cum nu se poate mai nepotrivit… Un surâs trist rătăcit pe buzele femeii; ea continuă ca şi cum ar fi dorit să se amuze: într-adevăr, Armand, viaţa e un roman ciudat. Stai mult la Toulouse?

— Opt zile.

— Te reîntorci la Paris?

— Da.

— Ai să-l găseşti acolo şi pe bărbatul meu.

— Cum! Deputat abia de opt zile şi a şi plecat la Paris? Dar sesiunea nu începe decât peste o lună. Mi-am închipuit că veţi pleca împreună.

— Oh, eu rămân aici! îmi place oraşul Toulouse.

— Nu cunoşti deloc Parisul?

— Îl cunosc destul ca să nu mai vreau să mă duc acolo.

— De ce această antipatie?

— Oh, e ceva care mă priveşte numai pe mine. Nu mai sunt nici destul de tânără ca să strălucesc în saloane, şi nici încă destul de bătrână ca să mă apuc de intrigi politice.

— Eşti mult prea frumoasă şi prea deşteaptă ca să nu reuşeşti în tot ce vei face.

Marchiza clătină încet din cap.

— Nu crezi niciun cuvânt din ceea ce spui. Sunt bătrână, bietul meu Armand, şi mai ales inima mi-e bătrână.

Armand se apropie încet de verişoara lui şi-o întrebă în şoaptă:

— Nu eşti fericită, Lucy?

Ea aruncă o privire furişă în salon şi-i răspunse repede şi foarte încet:

— Vino diseară, la ora opt, să iei masa împreună cu mine şi să mai stăm de vorbă! Şi, cu un semn din cap, îl rugă să plece. El îi luă mâna şi Lucy i-o strânse cu putere.

— Pe diseară! Pe diseară! îi spuse ea încet, după care intră repede în odaia ei. Uşa nu se deschise imediat, dovadă că în dosul ei se afla cineva care trăsese cu urechea şi care nu se îndepărtase destul de repede. Rămas singur, Luizzi, izbit de acest gând, mai adăstă o vreme; atunci, auzi dincolo de uşă vocea unui bărbat care părea foarte mânios. Bărbatul – când nu-ţi este nici soţ, nici frate, nici tată – înseamnă că ţi-e amant. Luizzi ieşi valvârtej, căci descoperirea făcută îl descumpănise. Un amant! Marchiza du Val să aibă un amant? Lui Luizzi nu-i venea să creadă. Aceste două idei se băteau cap în cap în mintea lui. Atâtea amintiri o ocroteau pe Lucy de o asemenea învinuire, încât se gândi să afle ce necazuri o putuseră lovi atât de crâncen pe nefericita lui verişoară. Căci o cunoscuse pe Lucy de când fata avea nouăsprezece ani şi când era nespus de nefericită din pricina unei iubiri în faţa căreia rezistase din toate puterile. Toate aceste amintiri îi veniră în minte baronului, în timp ce se îndrepta către domnul Barnet, notarul său pe care dorea să-l cunoască. Dar se pare că şi

aici călcase cu stângul. A fost primit de doamna Barnet, o femeie scundă, slabă, uscată, cu părul castaniu, cu ochii de un albastru şters, cu buzele subţiri. Când servitoarea deschise uşa dormitorului şi o anunţă că o caută un domn, doamna Barnet întrebă cu glas ascuţit:

— Cine-i domnul acela?

— Nu-i ştiu numele.

— Pofteşte-l să intre.

Luizzi se prezentă.

— Ce doriţi? întrebă ea, clipind din ochi, fiindcă doamna Barnet era cam mioapă; altfel, văzând eleganţa baronului, sigur că şi-ar fi îmblânzit glasul.

— Doamnă, răspunse Armand, sunt baronul de Luizzi, unul dintre clienţii domnului Barnet şi mi-ar fi făcut plăcere să-l cunosc.

— Domnul baron de Luizzi! strigă doamna Barnet. Vă rog să luaţi loc! Nu pe scaun, vă rog, pe fotoliu! Cum? Nu există niciun fotoliu în odaia mea? Nu-i aşa că-i ceva cam provincial să nu existe un fotoliu în odaia unei femei, domnule baron? Dar vă rog să mă credeţi că avem destule fotolii! Marianne, Marianne, adă un fotoliu din salon! Şi scoate-i husa!

Luizzi vru să pună capăt deranjului, spunându-i doamnei Barnet că un scaun îi era mai mult decât de ajuns, deoarece se grăbea. Dar notăreasa nu vru să audă nimic şi-şi dădu osteneala să ascundă după draperiile ferestrelor pantalonii vechi şi şalurile murdare şi unsuroase risipite prin cameră. Nu peste mult timp apăru şi Marianne cu un fotoliu de lemn pictat şi îmbrăcat într-o străveche catifea de Utrecht, tocită şi roasă. Îl aşeză în colţul căminului în care bineînţeles că nu ardea niciun foc, apoi doamna Barnet strigă din nou:

— Marianne, adă un butuc şi fă focul!

— Doamnă, zău că vă deranjaţi degeaba! Plec imediat! Şi aşa nu aveam decât foarte puţin de discutat cu domnul Barnet.

— Domnul Barnet nu mă va ierta niciodată, dacă v-aş

lăsa să plecaţi, fiindcă nădăjduiesc că domnul baron va binevoi să servească o ceaşcă cu supă…

— Sunt invitat în altă parte, doamnă; vă mulţumesc; am să vin mâine să-i cer domnului Barnet informaţiile de care am nevoie.

— Informaţii, domnule baron? Păi, pentru asta, nu-i nevoie să-l mai aşteptaţi pe soţul meu. Din fericire, cunosc oraşul Toulouse, ca să zic aşa, din pivniţă până în pod! Familia mea a lucrat tot timpul în notariat (tatăl doamnei Barnet fusese aprod) aşa că ştiu mai mult decât credeţi şi mai mult decât doriţi să aflaţi. Luaţi loc, domnule baron, căci sunt gata să vă dau orice informaţie doriţi.

La început, Luizzi nu avu de gând să profite de oferta pripită a doamnei Barnet; se aşează totuşi, nădăjduind că, după câteva fraze insignifiante, se va putea ridica şi va pleca. Se simţea, într-un fel, încurcat, fiindcă nu ştia ce s-o întrebe; dar gazda nu-i dădu răgazul să comită vreo stângăcie.

— Poate că domnul baron ar vrea să cumpere vreo proprietate; dacă doriţi să vă plasaţi fondurile într-o uzină, soţul meu v-ar putea ajuta să cumpăraţi topitoria domnilor Jasques; proprietarii au de rambursat treizeci şi unu de mii de franci, la sfârşitul lui noiembrie şi treizeci şi trei de mii şapte sute douăzeci şi doi, la sfârşitul lui decembrie. Trei rânduri de case, dintre care două în Bayonne, cu care domnii Jasques făceau afaceri serioase, au fost pierdute toate odată. Nu cred s-o mai poată duce decât cel mult până în februarie şi, cum sunt oameni cinstiţi, sunt sigură că dacă li s-ar oferi nişte bani peşin şi-ar vinde imediat topitoria, deşi nevasta lui Jasques cel tânăr, dacă ar vrea, ar putea să-l ajute. Ea are cinci ferme în arendă, pe care le-a moştenit de la maică-sa; ştiţi, coana Nanette, pentru care s-a ruinat contele de Fère. Sunt nişte bunuri care n-au costat-o prea scump, iar pe fiică-sa n-au costat-o nimic. Dar doamna Jasques a moştenit firea mamă-sii, se zgârceşte până şi la un ou şi sigur că n-o să-i îngăduie bărbatului ei să-i ipotecheze fermele.

Când doamna Barnet începuse să vorbească, Luizzi n-a prea ascultat-o. Dar iată că, brusc, a simţit dorinţa s-o întrebe unele lucruri. Asta s-a întâmplat când ea a trecut de la Jasques la nevasta lui. Abia atunci şi-a dat seama că ar putea s-o întrebe unele lucruri pe care n-ar fi cutezat să le discute cu altcineva şi pe urma cărora n-avea decât s-o asmută pe doamna Barnet, pentru ca ea să-i spună tot ce dorea să ştie. Aşa că, atunci când doamna Barnet se opri, spuse:

— Nu doresc să fac noi achiziţii, cel puţin nu în acest moment; fiindcă sunt în relaţii de afaceri cu mai multe persoane din Toulouse, între alţii şi cu domnul Dilois.

Doamna Barnet se strâmbă.

— Nu cumva domnului Dilois îi merg prost afacerile?

— A făcut o singură afacere proastă, care durează şi acum.

— Care anume?

— S-a însurat cu nevastă-sa.

— Şi l-a ruinat?

— Asta n-am de unde să ştiu. Nu vreau să-l vorbesc de rău, fiindcă bietul om nu ştie nici pe departe câte ştiu eu. Nevastă-sa şi primul lui slujbaş, domnul Charles, ei bine, ei îi ţin socoteala banilor. Domnul Dilois e un om de treabă care se mulţumeşte cu ceaşca lui de ceai şi cu partidele de domino de la Herbola.

— Dar doamna Dilois se pricepe la comerţ?

— Ea se pricepe la tot ce vrei; o grizetă care a făcut copii cu toată lumea şi care s-a măritat cu cel mai mare negustor de lână din Toulouse. Cred că până acum a dus de nas vreo treizeci de proşti ca bărbatu-său…

— Şi pe domnul Charles?

— Domnul Charles e o altă pramatie; îl cunosc bine şi pe el, fiindcă a fost ajutor de notar la noi; apoi ne-a părăsit ca să devină primul slujbaş al domnului Dilois. Atunci i-am declarat lui bărbatu-meu că dacă-l mai reprimeşte pe derbedeul ăla, eu îi trântesc uşa în nas! Ah, domnule, la început, Charles a fost un tânăr încântător, atent, devotat,

prevenitor.

— Dar poate că o fi rămas tot aşa faţă de doamna Dilois.

— Domnule baron, faţă de ea n-are decât să fie cum pofteşte. Asta nu-i treaba mea!

— Mi se pare că l-am zărit, e un băiat frumos, nu-i aşa?

— E frumos, dar nu şi sufleteşte, domnule baron, nu şi sufleteşte. După atâta bunătate câtă i-am arătat…

— Sigur că domnul Barnet îl iubea mult, nu-i aşa? întrebă Luizzi, cu un aer candid.

— Bărbatu-meu? Nu putea să-l sufere!

— Voi profita de informaţiile preţioase pe care mi le-aţi dat în legătură cu familia Dilois, cu care, de altfel, n-am alte afaceri decât de vândut nişte lână. Dar am nişte bani pe care aş dori să-i plasez într-o ipotecă şi aş vrea să cunosc situaţia financiară a unui om de vază din acest oraş. E vorba de domnul marchiz du Val…

— Domnul marchiz du Val vrea să împrumute bani ipotecând ceva! strigă doamna Barnet cu un aer uluit. Nu se poate. Domnul marchiz du Val este clientul nostru, şi niciodată nu ne-a vorbit despre aşa ceva.

— Deci, domnul du Val este clientul dumneavoastră?

— Şi el şi alte mari familii din oraş, ca să nu mai vorbim de dumneavoastră, domnule baron. Biroul nostru de notariat se ocupă de afacerile familiei du Val, de mai bine de cincizeci de ani. Bărbatul meu a redactat, de altfel, contractul de căsătorie al actualului marchiz. A fost un lucru care m-a zguduit profund şi de care-mi aduc aminte ca şi cum s-ar fi întâmplat azi-dimineaţă. Parcă văd şi acum mutra bărbatului meu, când s-a întors acasă, după semnarea contractului… Avea aerul unui nătâng…

— Dar ce se întâmplase?

— Ah, asta, domnule baron, nu mai pot să v-o spun! Secretul unui notar e sfânt! Dacă-l ştiu, apoi acest lucru nu se datorează decât faptului că bărbatul meu era atât de tulburat, încât a vorbit fără să-şi dea seama ce spune!

— Sunt un om discret, doamnă…

— Cel mai bun mijloc de a păstra un secret este să nu-l

cunoşti.

— Aveţi dreptate, răspunse Luizzi. Nu vă mai întreb nimic. Dar presupun că, în prezent, doamna du Val e fericită.

— Numai Dumnezeu ştie, domnule baron, şi într-adevăr trebuie s-o ştie, fiindcă marchiza toată ziua se roagă…

— E evlavioasă?

— E fanatică, o ţine numai în posturi şi penitenţe. Dar, mă rog, nimeni n-are nimic de zis. Fiecare îşi duce viaţa cum crede de cuviinţă. Mă tem doar să nu se prăpădească din pricina asta!

Uitându-se la pendula de pe şemineu, Luizzi văzu că se făcuse aproape opt. Se ridică. Puţinul pe care-l aflase despre doamna du Val îi aţâţă curiozitatea şi totuşi nu dori să ştie mai mult. Înfăţişarea frumoasei Lucy trezise în inima lui Luizzi tandre amintiri din copilărie şi, fără să bănuiască ceea ce i-ar mai fi putut spune doamna Barnet despre ea, nu mai voi să audă nimic. De altfel, Luizzi nu venise acolo pentru Lucy. Dar cum aceasta îi era rudă, prietena lui din copilărie, visul său de adolescent, sigur că mândria lui de gentilom s-ar fi simţit jignită, dacă ar mai fi auzit cine ştie ce bârfe pe seama verişoarei sale. O salută, deci, până la pământ pe notăreasă şi, preocupat de evlavia marchizei şi de ceea ce i se păruse că observase la ea, se îndreptă spre casa acesteia.

III.
Prima noapte. Noaptea din budoar

Armand se afla încă departe de poarta pe unde intrau trăsurile, când iată că se trezi abordat de o femeie care-l strigă pe nume. La lumina pe care o răspândeau magazinele din jur, Luizzi o recunoscu pe camerista care-l primise atât de obraznic la marchiza du Val.

Fata îi şopti repede:

— Mergi drept înainte, treci prin faţa casei, şi ai să mă găseşti la capătul străzii...

Fata îşi continuă drumul şi Luizzi – care o urmări o clipă, cu ochii – o văzu apucând-o pe o stradă alăturată. Luizzi nu mai ştia ce să creadă, văzând toată această manevră. Se hotărî totuşi să-i urmeze sfatul. Când trecu însă prin faţa porţii celei mari, aruncă o privire investigatoare în dreapta şi în stânga sa şi văzu, la câţiva paşi de el, un bărbat înfăşurat într-o mantie şi care părea să supravegheze locuinţa. Luizzi fu ispitit o clipă să se îndrepte spre el şi să afle cine era acel om. Dar ar fi ieşit un scandal pe care n-avea niciun drept să-l provoace. De altfel, Luizzi ştia că în orice încăierare dintre doi bărbaţi din pricina unei femei, femeia era întotdeauna victima, dacă unul dintre cei doi adversari murea în duel. Îşi continuă, deci, drumul şi, la o distanţă apreciabilă de locuinţă, în colţul unei străduţe, se ivi camerista, care-i spuse baronului:

— Iute, după mine!

Fata mergea atât de repede, încât Luizzi abia se putea

ţine după ea. Făcură mai multe ocoluri şi ajunseră într-o străduţă pustie, mărginită de zidul unei grădini. Din mers, camerista îi şopti:

— Intră, fără să te opreşti!

Şi, aproape în aceeaşi clipă, dădu năvală pe portiţa întredeschisă a grădinii, pe care o încuie cu multă precauţie, de îndată ce Luizzi intră înăuntru. Abia păşiră în grădină, că şi auziră nişte paşi repezi venind din capătul celălalt al străduţei; camerista îi făcu semn lui Luizzi să tacă şi amândoi rămaseră nemişcaţi. Omul se opri în faţa portiţei, ascultă un moment, apoi se îndepărtă; dar abia făcu doi, trei paşi şi se întoarse. Tremurând, camerista spuse cu un gest de spaimă:

— Sunt nebună! Am uitat să trag zăvorul!

Se năpusti spre portiţă şi se sprijini în ea cu toată puterea; apoi îi făcu semn lui Luizzi s-o ajute, iar acesta se supuse maşinal. Imediat auziră o cheie răsucindu-se în broască şi simţi cum cineva se împingea în poartă; aceasta şi începuse a ceda uşor, aşa că cel care voia cu orice preţ să intre îşi dădu seama că nu zăvorul era cel care-l împiedica să pătrundă în grădină. Împinse, deci, poarta cu şi mai multă putere, strigând:

— Mariette! Hei, Mariette!

Dar Mariette – fiindcă acum ştim cum o chema pe cameristă – izbutise între timp să tragă zăvorul. Fără să mai stea pe gânduri, îl luă pe Luizzi de mână şi se îndreptă spre casă, în vreme ce în broasca portiţei de afară cheia necunoscutului se tot sucea şi se răsucea întruna. Grădina era mare, iar noaptea destul de întunecoasă. Luizzi îşi urmă călăuza, fără să priceapă nimic din ceea ce se întâmpla. Nu avu nici măcar vreme să se mire, căci mirarea cere şi ea un oarecare timp de gândire. Nu ştia unde se duce, nici la cine, când iată că ajunse la colţul unui pavilion legat de locuinţă printr-o galerie. Camerista deschise o uşiţă. Luizzi urcă o scară în spirală acoperită cu un covor şi după douăsprezece trepte intră într-un salonaş luminat slab, apoi într-o altă odaie unde atârna o lampă de alabastru. În cămin ardea un

foc zdravăn, două tacâmuri erau gata pregătite pe masă şi un parfum pătrunzător umplea cămăruţa.

— Rămâi aici, îi zise Mariette, şi-l lăsă pe Luizzi singur. Înainte de a se gândi la ceea ce i se întâmplase, baronul privi maşinal în jurul lui. Locul unde se afla avea prin ce să-l surprindă. Era o ciudată îmbinare a unor obiecte de cel mai rafinat lux, cu semne ale unei credinţe exagerate. Pe tapetele de mătase, imagini de sfinţi şi scene din calvarul lui Hristos. Într-o bibliotecă doar cu câteva rafturi, volumele broşate ale unui nou roman, alături de cărţi religioase în legături scumpe. Pe o consolă, nişte vaze pline cu flori minunate, iar dedesubt, tabloul Sfintei Cecilia într-o ramă pe care se afla o crenguţă de merişor sfinţit. Luizzi privi acel budoar sau acel oratoriu, cu o tulburare stranie. Apoi fu brusc năpădit de tot felul de gânduri. Omul care supraveghea locuinţa, care forţase portiţa din grădină, care avea o cheie a ei, nu putea fi decât un amant. Dar el însuşi, el, Luizzi, nu părea a fi şi el tot un amant? Căci, dacă cineva l-a văzut intrând la marchiza du Val aşa cum intrase, nu era îndreptăţit să creadă acest lucru? Tocmai când îşi făcea astfel de gânduri, marchiza intră valvârtej în salon. Înfăţişarea, aspectul ei îl surprinseră pe Luizzi: nu mai era femeia tristă de dimineaţă. Avea pe chip o expresie îndrăzneaţă şi pătimaşă, de care n-ar fi crezut-o în stare. Ochii îi străluceau într-un mod deosebit, iar pe buzele uşor agitate plutea un surâs mai curând amar, decât fericit.

— Foarte bine, foarte bine, îi spuse ea Mariettei care o însoţise şi care ieşi aruncându-i marchizei o privire scrutătoare.

Lucy du Val se aşeză în fotoliul din colţul căminului şi, fără să-i adreseze un cuvânt lui Luizzi, începu a privi ţintă la foc. Baronul era foarte încurcat şi foarte emoţionat. Cum această profundă preocupare a marchizei se prelungea, Luizzi o strigă de mai multe ori.

— Bine, foarte bine, răspunse ea fără să-şi întoarcă privirea. Da, foarte bine…

— Lucy, ce-i cu tine, zise Armand, nu te simţi bine, ţi-e

rău, eşti nefericită?

— Eu nefericită? răspunse ea, încercând să fie cât mai calmă cu putinţă. De ce-aş fi? Sunt bogată, sunt tânără, sunt frumoasă. Nu-i aşa că sunt frumoasă? Tu mi-ai spus-o, Armand! Ce mai poate dori o femeie, când are astfel de avantaje?

— Nimic, desigur… Totuşi…

— Totuşi… reluă marchiza cu o nerăbdare plină de nervi. Îşi strânse pumnii, îşi muşcă buzele, şi, abia abţinându-se, continuă: Hai Luizzi, nu fi ca ceilalţi, nu mă chinui cu întrebări, cu observaţii, cu doleanţe, fiindcă sunt obsedată de un gând. Ştii că unei femei îi trebuie foarte puţin, ca să-i sară ţandăra. Te-am invitat la masă, hai să mâncăm!

Se aşezară la masă şi marchiza începu a-l servi pe Luizzi; dar era, în mod vădit, tulburată, neîndemânatică.

— Şampania e lângă tine, îi spuse ea.

— Ai să mă laşi să beau singur?

Ea ezită, apoi îşi întinse paharul şi-l dădu pe gât dintr-o sorbitură; lăsă să-i scape un gest de dezgust. Luizzi crezu că băuse astfel ca să-şi alunge gândurile neplăcute care o obsedau. Dar, după câteva cuvinte privind plecarea lui Luizzi din Toulouse, baronul o văzu recăzând în apăsătoarea ei tristeţe. Interesul şi curiozitatea lui Luizzi fură puternic aţâţate. Încercă mijlocul pe care se pare că ea însăşi îl încercase pentru a-şi alunga gândurile negre.

— Îmi faci plăcerea să mai bei un pahar cu mine?

— Nu, Armand, nu; îmi face rău, mă arde, mă ucide! Şi totuşi, Dumnezeu mi-e martor că aş da oricât să pot muri! Apoi se ridică şi strigă: Da, să mor, să mor cât mai repede! Pe urmă, se prăbuşi pe divanul ce se afla în acel semialcov şi-şi ascunse faţa în mâini.

Luizzi se aşează lângă ea şi încercă s-o determine să vorbească, dar Lucy nu-i răspundea decât prin lacrimi şi prin suspine. Baronul, care fusese prietenul din copilărie al marchizei du Val, se aşează în genunchi în faţa ei şi-i zise cu blândeţe:

— Hai, Lucy, spune-mi, ce ai? Dacă ai necazuri, spune-mi-

le mie! Lucy, ştii ce sentimente mă leagă de tine! Cel care a cutezat cândva să te iubească, poate că te-a uitat, dar asta nu înseamnă că nu ţi-a rămas cel mai credincios prieten.

Lacrimile doamnei du Val încetară şi, privindu-l pe Luizzi care rămăsese în genunchi, îi răspunse, ca şi cum ar fi vrut să facă pe cocheta:

— Văzându-te în această postură, mai că nu-mi vine să cred că-mi eşti doar prieten…

— Cine ar cuteza să spere la mai mult? zise Luizzi, surâzând.

— Cel care iubeşte, poate nădăjdui orice, replică marchiza cu o voce pătimaşă.

— În acest caz, am toate drepturile să sper, spuse Luizzi, jucându-se cu acele banalităţi ale galanteriei pe care nu punea mare bază. Dar mică nu-i fu surpriza, când marchiza îi răspunse, ridicând ochii spre cer:

— Oh, dacă ar fi adevărat ce spui…

— Dacă ar fi adevărat, spui, Lucy? Dar a te iubi e un adevăr pe care toţi cei care te cunosc îl poartă ascuns în inima lor!

Marchiza se ridică, întoarse capul şi fu cuprinsă brusc de o agitaţie febrilă, care n-o mai părăsi.

— Totul e o nebunie! Hai să ne aşezăm la masă!

Se aşeză şi începu să mănânce, ca cineva care s-a hotărât să facă un lucru ce-i displace, dar care-l preocupă. Din nefericire pentru Lucy, tot ceea ce se petrecuse îi inspirase baronului o dorinţă fără margini de a cunoaşte taina acelui suflet zbuciumat. Se hotărî deci să-şi satisfacă acea dorinţă.

— Pleci curând, Armand? îl întrebă Lucy.

— În cel mult opt zile.

— Ţi-e dor de Paris, nu-i aşa?

— Ah, Lucy, Parisul înseamnă viaţa…

— Da, viaţa oamenilor fericiţi.

— Nu, Lucy, la Paris te duci când suferi… Când porţi în suflet o flacără pe care vrei s-o stingi, o dorinţă pe care vrei s-o înăbuşi, atunci te duci la Paris. Acolo mintea ţi-e tot

timpul preocupată, urechile şi ochii îţi sunt tot timpul vrăjiţi…

— Ai dreptate, răspunse Lucy. Trebuie să te simţi nespus de uşurat, când uiţi de tine. Ai fost îndrăgostit la Paris, Armand?

— Nu ca la Toulouse.

— Sunt soţi geloşi la Paris? întrebă ea.

— Deloc. Dar, la orice pas, întâlneşti rivali. Există întotdeauna cel puţin zece bărbaţi pe care o femeie ceva mai elegantă e obligată să-i primească pe toţi cu acelaşi zâmbet şi cu aceleaşi vorbe. Printre cei zece îşi ascunde şi amantul… Câteodată chiar doi, trei sau chiar patru…

— Ei, calomniezi femeile…

— Nu, Lucy, îţi spun adevărul! Şi când lucrurile stau astfel, nu le mai vrei, căci unele dintre ele sunt atât de nefericite…

— Ai dreptate! Există femei care ascund, în viaţa lor, chinuri pe care niciun bărbat nu şi le-ar putea imagina. Numai că astfel de femei nu se consolează cu amanţi.

— Nu mă îndoiesc că ştii acest lucru mai bine decât mine!

Aceste cuvinte o răscoliră din nou pe marchiză, îngândurarea şi tristeţea puseră iarăşi stăpânire pe ea. Luizzi încremeni; şi, neştiind cum să lege din nou discuţia, se agăţă de primul lucru care-i veni în minte.

— Lucy, tu eşti bolnavă… Nu mănânci, nu bei…

— Dimpotrivă, răspunse Lucy surâzând.

Şi, ca să-i dovedească baronului că se simţea bine, bău şampania pe care acesta i-o turnase în pahar ca să facă şi el ceva. Ochii marchizei străluciră, iar glasul îi deveni şovăielnic.

— Da, reluă ea cu un accent amar, un amant îţi umple, însă îţi şi tulbură viaţa. Dar trebuie să-l iubeşti pe acel amant…

— Când nu-l mai iubeşti, îl dai pe uşă afară…

— Mda! Dar nu când e vorba de un gelos, de un tiran care te ameninţă cu dezonoarea în orice clipă şi la orice-i

spui; căruia cea mai neînsemnată vizită i se pare suspectă şi care se înfurie chiar atunci când vorbeşti mai familiar cu o rudă sau cu un prieten. Un laş ipocrit care îndepărtează din preajma ta întreaga familie, numai ca să-l excludă pe cel care are faţă de el unele bănuieli. Oh, e un chin îngrozitor... Dumnezeule! Când o femeie ajunge aici, nu-i mai rămâne altceva de făcut, decât să-şi pună capăt zilelor...

În timp ce vorbea astfel, marchiza se însufleţi. Baronul, care rămăsese calm, observă că dinţii îi clănţăneau. Bărbatul este implacabil. Aşa că Luizzi umplu, neglijent, paharele cu şampanie. Marchiza îl luă pe-al ei, îl duse la buze, apoi îl aşeză înapoi pe masă, cu un fel de spaimă.

— Eşti o copilă, Lucy, spuse Armand, sprijinindu-se de masă şi privind-o cu dragoste. Dacă întâlneşti un astfel de om, înseamnă că ai de-a face cu un ticălos căruia o femeie poate să-i astupe gura într-o clipă.

— În ce fel?

— Dacă e un laş, atunci n-are niciun merit în ochii celui care ia apărarea acelei femei, dacă e curajos, cu atât mai bine; dai dovadă de devotament, riscându-ţi viaţa ca să te baţi cu el!

Lucy surâse cu amărăciune, apoi strigă:

— Dar dacă este un...

Se opri brusc, strângând din dinţi, ca şi cum ar fi vrut să stăvilească vorbele ce i-ar fi putut ieşi din gură. Apoi se înroşi, parcă ar fi fost gata să se sufoce. Bău puţină şampanie, ca să-şi vină în fire; observând tulburarea crescândă a verişoarei sale, Luizzi îi spuse:

— Oricine ar fi, ticălosul poate fi redus la tăcere!

Lucy surâse cu aceeaşi expresie de îndoială şi disperare, iar Luizzi continuă:

— Da, Lucy, un bărbat care-şi asigură dragostea şi devotamentul printr-o astfel de încercare, un bărbat de care nu te îndoieşti este un confident căruia poţi să-i spui totul, căci va cuteza orice, pentru cea care îi încredinţează onoarea.

Marchiza râse cu amărăciune.

— Printr-o astfel de încercare, spui tu… Iar eu îţi spun că, la prima întrevedere, acest om va deveni bănuitor… Ezită un moment; apoi, privindu-l pe Luizzi ca şi cum ar fi vrut să-i citească în suflet, continuă: Pentru ca o femeie aflată într-o astfel de situaţie să se poată smulge din ea, ar trebui să găsească o inimă capabilă s-o înţeleagă pe loc, o generozitate care să nu se lase prea mult aşteptată…

— Din moment ce se pare că doreşti acest lucru, le ai pe amândouă la picioare.

— Prostii! Bărbaţii nu fac nimic, dacă nu obţin, ca răsplată a devotamentului lor, o dragoste…

— Care să fie pe măsura primejdiei prin care trec, răspunse Luizzi, apropiindu-se de marchiză.

— Şi când le ceri acest devotament pe loc, şi răsplata trebuie acordată la fel?

— Şi de ce n-ar fi aşa? zise Luizzi, lăsându-se antrenat de ciudăţenia unei asemenea discuţii şi de privirea rătăcită a doamnei du Val. De ce n-ar fi aşa? Crezi, Lucy, că n-ar exista un bărbat capabil să înţeleagă o femeie care i s-ar dărui spunându-i: „Îţi încredinţez fericirea, viaţa reputaţia mea. Şi, ca să nu te îndoieşti că tu eşti singura mea nădejde, îţi ofer fericirea, viaţa şi reputaţia mea! Ţi le pun la picioare, ca să fii stăpânul lor!”

— Oh, dacă aşa ceva ar fi cu putinţă…

— Lucy, poate că pentru o mie de femei n-ar fi cu putinţă; dar când dai peste una frumoasă, nobilă, ca tine…

Glasul baronului devenise pătimaş; se apropie şi mai mult de marchiză; Lucy îşi ascunse faţa în mâini. Dar după o clipă sări brusc în sus şi Luizzi odată cu ea.

— Dumnezeule! Cred c-am să înnebunesc!

— Lucy! strigă Armand.

— Da, am să înnebunesc! Am să înnebunesc! Ei bine, fie, voi face aşa cum vrei tu!

Cu o mişcare ce friza delirul, înşfăcă paharele pline rămase pe masă şi le bău dintr-o răsuflare, cu un fel de furie. Apoi se întoarse spre Luizzi, cu ochii tulburi, cu

privirea pierdută şi-i strigă, cu simţurile aţâţate şi răvăşite:

— Ei bine, ai curajul să mă iubeşti?

În tot timpul acestei scene, Luizzi fu uimit de ciudăţenia faptelor pe care le auzise şi le văzuse, împrejurările, ocazia ivită, neprevăzutul acelor întâmplări năucitoare, îl făcură pe Luizzi să-i răspundă marchizei ca şi cum ar fi fost pe deplin convins de ceea ce-i spune:

— Să te iubesc? Dar e o bucurie fără margini, e fericirea, e însăşi viaţa!

— Da! Nu-i aşa că mă iubeşti?

Luizzi nu mai răspunse, ci o luă pe marchiză în braţe. Ea nu opuse nicio rezistenţă, ci şopti şovăielnic:

— Mă iubeşti, nu-i aşa? Mă iubeşti, nu-i aşa? tot repeta fără încetare şi, am putea spune, fără judecată.

Aceste cuvinte erau rostite cu atâta încăpăţânare de către marchiză, încât pentru ea păreau să nu mai aibă niciun sens. Murmură aceste cuvinte, până când Luizzi înfrânse acea rezistenţă instinctivă pe care toate femeile o opun dorinţei unui bărbat. Năuceala minţii, beţia care o făcuse să-şi piardă judecata, nebunia care o împinsese să săvârşească o greşeală pe care nici măcar dragostea n-o scuză, toate pieriră de la sine, după ce se întâmplă ce era de întâmplat; febra sufletului nu-i cuprinsese şi trupul, gura, care mai înainte strigase şi râsese cu amărăciune sub impulsul mâniei, acum rămase rece şi tăcută şi nu mai răspunse cuvintelor de dragoste. Femeia care i se oferise lui Luizzi păruse o nebună sau o dezmăţată; cea care i se dăruise devenise o statuie sau o victimă. În toate astea, trebuie să se fi ascuns un mare secret. Acum, lui Luizzi îi fu ruşine şi începu a avea remuşcări pentru ceea ce făcuse. În budoar era o linişte deplină. Marchiza, aşezată pe divan, îşi reluase acea privire fixă şi pătrunzătoare pe care-o avusese la început. Luizzi urmărea atent orice mişcare de pe chipul ei; vru să-i vorbească, dar ea nu păru să-l audă; vru să se apropie de ea, dar Lucy îl respinse cu o putere care-l uimi; vru să-i ia mâinile, dar ea se ridică şi şi le smulse cu violenţă din mâinile lui, strigând:

— O, ce ticăloşie!

Şi, imediat, izbucni furtuna care bântuia de multă vreme inima şi trupul acelei femei, iar marchiza avu o criză de nervi înfricoşătoare. Scotea ţipete ascuţite, vorbea despre un blestem, despre iad, despre pedeapsa veşnică. Ori de câte ori Luizzi voia să se apropie de ea, se strângea în sine, ca şi cum ar fi simţit atingerea unui şarpe. Luizzi nu ştia ce să facă; dar iată că uşa budoarului se deschise brusc şi Mariette intră; ridicând din umeri, nepăsătoare, spuse:

— Eram sigură că aşa o să se întâmple!

Apoi se apropie de stăpână-sa şi-i vorbi pe un ton autoritar de care, se pare, marchiza obişnuia să asculte. Criza a fost lungă şi s-a isprăvit cu un soi de sfârşeală, din care Luizzi n-a mai cutezat s-o tulbure.

— E vremea să pleci, domnule, îi spuse Mariette baronului. Vino! Vreau să profit de acest moment de linişte ca să te conduc…

Luizzi o urmă pe Mariette, care mergea repede, grăbită cum era să se întoarcă lângă stăpâna ei. Luizzi nu vru s-o întrebe nimic pe cameristă şi se retrase, după ce petrecuse cinci ceasuri, trecând din mirare în mirare. Străbătu grădina, ieşi afară şi ajunse acasă la el, atât de cufundat în gânduri, încât nu băgă de seamă că de la poarta grădinii marchizei şi până la locuinţa sa fusese urmărit tot timpul de un bărbat înfăşurat într-o mantie lungă. A doua zi, Armand se prezentă la marchiză, dar i se spuse că nu primea pe nimeni. Se duse de patru ori la ea, în aceeaşi zi, dar nu putu s-o vadă. A treia zi, îi scrise, dar nu primi niciun răspuns. Îi scrise din nou, dar scrisoarea îi fu înapoiată, fără ca măcar să fi fost deschisă. Ştia totuşi că marchiza nu era bolnavă. Fusese văzută la biserica din Saint-Semin, ascultând slujba în fiecare dimineaţă, după cum îi era obiceiul. În fiecare seară se ducea la o mătuşă foarte evlavioasă, care urma să-i lase întreaga avere. Luizzi nu-şi mai venea în fire de mirare. O respecta prea mult pe Lucy ca să se intereseze ce se întâmplase cu ea, stând de vorbă cu acea mătuşă, căreia sigur că nu-i putea povesti ce se

petrecuse între ei. Totuşi, nevrând să fie luat drept prost, se hotărî să vorbească cu marchiza, indiferent ce mijloace ar fi folosit, ca să poată ajunge până la ea. Întâmplarea îl scuti de a se mai deranja să caute vreunul: află că într-o casă, unde avea oricând acces, urma să aibă loc o petrecere, că fusese invitată şi marchiza şi că ea făgăduise să vină. Luizzi nu ceru nicio invitaţie până în seara petrecerii, de teamă ca nu cumva marchiza, auzind că vine şi el, să se răzgândească. Cu siguranţă că va avea odată, în sfârşit, o explicaţie cu ea, se gândi la afacerile sale; deci, prin urmare, la doamna Dilois. Examină contractul pe care aceasta i-l dăduse şi i se păru convenabil. După cele auzite de la doamna Barnet, nu mai simţi dorinţa să discute cu doamna Dilois. Aşa se duse la alţi negustori de lână. Dar preţul care i se oferi era cu mult mai mic decât cel propus de negustorul Dilois. Interesul spunându-şi cuvântul, se întoarse, deci, la frumoasa negustoreasă.

IV.
A doua noapte. Noaptea din odaia de culcare

Se duse la ea seara, la ora la care magaziile şi birourile erau închise, urmărind să intre astfel în viaţa doamnei Dilois, atunci când înceta de a mai fi negustorească. Fu introdus în casă de o servitoare foarte politicoasă, care, fără să-l anunţe, îl conduse la primul etaj, străbătu o odăiţă şi, fără să bată, deschise o uşă şi-l pofti pe baron într-o odaie, spunând:

— Doamnă, iată un domn care vrea să vorbească cu dumneavoastră.

Doamna Dilois păru surprinsă şi încurcată de acea vizită neaşteptată. Era aşezată într-o parte a căminului, iar frumosul Charles în cealaltă parte. Modesta, dar eleganta rochie de dimineaţă fusese înlocuită cu un halat de casă, sclipind de curăţenie şi care dovedea că nu se jena să i se înfăţişeze lui Charles în orice fel de toaletă. În odaie era acea dezordine plăcută care vesteşte ceasul odihnei. Patul fusese făcut, pernele puse la căpătâi, cuvertura, pe deasupra. Obişnuit cu luxul societăţii înalte, Luizzi nu-şi putu da seama că ceea ce-i lua ochii, în odaia aceea modestă, era albul strălucitor al aşternutului. Printre pliurile de mătase şi aurăriile unui pat de ducesă, abia dacă mai zăreai albeaţa pânzei. Dar în locuinţa modestă a unui mic-burghez din provincie, alături de mobila de nuc înnegrită de

vreme sub perdelele întunecate ce atârnau deasupra patului, un aşternut alb ca zăpada avea în el ceva feciorelnic. Luizzi, abia ieşit dintr-o aventură în care văzuse aruncându-i-se în braţe o femeie din înalta aristocraţie, şi faţă de care nutrea mai mult respect decât afecţiune, îşi spuse că putea ajunge cu atât mai uşor la acea mic-burgheză despre care auzise că ar fi uşuratică şi cochetă. Aşa că-şi zise: „Ei drăcie, iată un loc care-mi place şi pe care ar trebui să-l ocup eu la noapte!” Deci chiar atunci, aţi înţeles foarte bine, fiindcă există cuceriri care nu-ţi măgulesc orgoliul decât prin rapiditatea lor. Între un bărbat ca baronul de Luizzi şi o femeie ca negustoreasa de lână, o victorie după o curte asiduă făcută timp de o lună sau două şi după o serie de dovezi de dragoste înflăcărată, o asemenea victorie nu putea avea în ea nimic măgulitor; dar să triumfi doar în câteva ceasuri asupra unei femei care sigur că era mult prea obişnuită cu astfel de căderi, ca să nu cunoască toate şiretlicurile prin care să reziste o vreme, acest lucru i se păru baronului original, amuzant şi vrednic de râvnit. De altfel, mai avea şi un rival de înlăturat, un amant mult mai bine făcut decât bărbatul. Or, a convinge o femeie să-şi înşele bărbatul, nu era cine ştie ce, fiindcă ea rămânea tot în grădina acestuia; dar a o determina să-şi înşele amantul, însemna s-o convingi să devină infidelă unei infidelităţi, ceea ce era cu mult mai imoral. Ei bine, o astfel de treabă merita orice strădanie!

— Oh, doamnă, începu Luizzi, dând glasului său nişte inflexiuni dintre cele mai plăcute, adevărul e că mi s-a spus că dacă voi discuta cu dumneavoastră, voi discuta cu adevăratul stăpân al întreprinderii…

— Domnule, nu pricep ce-mi…

— Da, doamnă, cu adevăratul stăpân, în sensul că dacă negoţul dumneavoastră e înfloritor, apoi acest lucru se datorează numai voinţei, inteligenţei şi superiorităţii dumneavoastră.

— Chiar aşa şi e, spuse Charles. Doamna Dilois se pricepe mai bine la afaceri decât cel mai grozav negustor

din Toulouse, şi fără ea întreprinderea noastră n-ar fi fost nici pe departe ceea ce este acum.

— Exact acelaşi lucru mi l-a spus acum două zile şi doamna Barnet.

— Doamna Barnet! strigară într-un glas Charles şi doamna Dilois. O cunoaşteţi? întrebă aceasta din urmă.

— Domnul Barnet este notarul meu şi, ducându-mă la el cu unele treburi, am dat peste nevastă-sa.

— Ah, ce scorpie! spuse Charles cu dispreţ.

— Nu prea eşti recunoscător, tinere domn, zise baronul; femeia mi-a vorbit despre dumneata în cei mai măgulitori termeni. Chiar ţi-a adus şi un elogiu…

— Pe care Charles îl merită pe deplin, spuse doamna Dilois pe un ton înţepat.

— Poate că nu-l merită din partea ei, zise Luizzi, însoţindu-şi cuvintele de un surâs şi de o privire dintre cele mai semnificative.

Doamna Dilois răspunse printr-o privire şi printr-un surâs dintre cele mai ironice, apoi adăugă:

— După câte văd, aţi stat mult de vorbă cu doamna Barnet.

Apoi, privindu-l pe Charles care nu înţelegea nimic din acea discuţie, îi spuse cu un fel de milă protectoare:

— Cred, Charles, că ai nevoie mai mult de somn şi nu de discuţii privind afacerile. Du-te; vom discuta mâine despre contractul acesta!

— Da, doamnă, spuse Charles, ridicându-se supus. Luându-şi, cu destulă stângăcie, pălăria, o salută cu tristeţe, spunându-i de mai multe ori:

— Noapte bună, doamnă Dilois! Noapte bună! Noapte bună! Domnule, vă salut!

Doamna Dilois se ridică pentru a-i lumina drumul şi a-l conduce. Noroc că drumul fu scurt; dar Luizzi auzi câteva cuvinte schimbate în şoaptă. Doamna Dilois se înapoie în odaie; Luizzi, continuând să tragă cu urechea, nu auzi uşa de la intrare nici deschizându-se, nici închizându-se. Oare Charles să fi locuit chiar acolo, sau doar se ascunsese? Dar

băiatul nu constituia o piedică menită să-l preocupe pe baron. Socotea că o cântărise destul de bine pe doamna Dilois, pentru a fi sigur că era una dintre acele femei care se pricep de minune să-i îndepărteze pe inoportuni, să deschidă o uşă şi să aibă la acea uşă două rânduri de chei. Totuşi, după ce doamna Dilois îşi reluă locul, Luizzi se grăbi să-i spună pe un ton cât mai convingător cu putinţă:

— Vă mulţumesc că i-aţi spus tânărului să plece.

— Aveţi dreptate! Fiindcă sunt sigură că el ar fi fost mai puţin îngăduitor în ceea ce priveşte condiţiile contractului, decât mine.

— Sunt convins că aşa s-ar fi întâmplat…

— Şi de ce, domnule baron?

— Oh, doamnă, şi eu aş fi fost sever şi asta din mai multe pricini; prima, pentru că n-aş fi cutezat să vă spun de faţă cu el: „Faceţi cum doriţi, mă las la bunăvoinţa dumneavoastră!” Şi apoi…

— Şi apoi?

— Apoi, când prezenţa unui bărbat te irită, când înfăţişarea lui îţi poate sugera unele lucruri care te jignesc, când eşti gata de orice sacrificiu, nu-ţi prea vine să fii generos şi, ca să te simţi bine, trebuie să fii scutit de prezenţa unui astfel de bărbat.

Doamna Dilois ascultase cu foarte multă atenţie. Sigur că pricepuse imediat sensul acelei fraze atât de întortocheate, fiindcă se prefăcu a nu pricepe despre ce anume era vorba. Aşa că răspunse:

— Aveţi dreptate, domnule. Charles nu e un tânăr prea amabil. Ăsta e de altfel şi motivul pentru care nu-l folosim în relaţiile cu clienţii noştri. Totuşi e un băiat foarte cinstit şi foarte priceput.

— Doamnă, dar nu în calitate de client nu-mi place acest Charles al dumneavoastră!

— Dar în ce calitate?

— Nu bănuiţi?

— Nu vreau să bănuiesc nimic, domnule baron, spuse doamna Dilois, râzând cu atâta sinceritate, încât trebuia să

fi fost sau o fiinţă prea îndrăzneaţă, sau prea neştiutoare.

— Mă siliţi să vă spun de-a dreptul!

— E ceva chiar atât de neplăcut de auzit?

— Nu, mi-e cam greu să mă fac înţeles…

— În acest caz, să revenim la contractul nostru cu lâna, fiindcă se pare că sunt cam grea de cap…

— Dacă şi inima dumneavoastră n-are acelaşi cusur, restul nu mă deranjează.

— Inima mea, domnule baron? Dar inima n-are niciun amestec în treburile noastre!

— A dumneavoastră poate că n-are, dar inima mea are!

— Inima dumneavoastră? Intră şi ea în preţul lânii? întrebă negustoreasa cu acea expresie şăgalnică a ochilor şi a vocii care e caracteristică mai tuturor femeilor din sudul Franţei.

— Nu, doamnă, răspunse baronul puţin înţepat, dacă o vând, vreau să-mi fie plătită.

— La ce preţ?

— La preţul obişnuit! Şi, apucând-o tandru de mână pe doamna Dilois, aruncă o privire insolentă şi insistentă către pat.

— Şi cum vreţi plata?

— Pe loc.

— Acum n-am bani, aşa că am să şterg acest punct din contract.

— Iar eu îl voi menţine; ori totul, ori nimic!

— Gata, domnule baron, ajunge cu glumele! Am vrut să mă amuz şi eu un pic, dar văd că aţi luat-o în serios!

— Când eşti atât de frumoasă, doamnă, gluma e primejdioasă.

— Gata! Nu vreau să vă mai aud! Dacă ar intra cineva acum, ce-ar zice, văzându-ne stând atât de aproape?

— Că discutăm despre afaceri…

— Dacă-i aşa, foarte bine, semnaţi contractul!

Baronul luă pana, semnă, apoi întorcându-se către doamna Dilois care părea foarte încântată, zise:

— Şi acum, mă bazez pe cinstea dumneavoastră!

Doamna Dilois se înroşi ca focul şi-i răspunse:

— Poftiţi, domnule baron! şi-i întinse obrazul brun şi trandafiriu.

Luizzi rămase încremenit, dar se aplecă totuşi şi o sărută pe obraz.

— Nu-i de-ajuns, spuse el încetişor.

— Nu zău! strigă doamna Dilois pe un ton degajat, ca o persoană care în sfârşit s-a achitat de o mare datorie. Şi ce-aţi mai dori, mă rog?

— Puţină fericire…

— Ce înţelegeţi prin asta?

— Păi, când un soţ lipseşte… spuse el, privind odaia de parcă ar fi vrut să se şi instaleze acolo.

— Da, şi când o servitoare stă de veghe?

— O trimiteţi să se culce!

— Fără să vă vadă ieşind din casă?

— Aveţi dreptate! Dar pot să intru din nou în casă, după ce pleacă ea.

— Mda… Văd că aveţi imaginaţie…

— Vă cer lucruri imposibile?

— Nu! Dar ca să puteţi intra din nou, mai întâi trebuie să plecaţi. Aşa că să începem cu asta!

— Cu asta ar trebui să isprăvim.

— Vai, domnule baron, zise doamna Dilois, de data asta aproape supărată.

— Bine, bine, gata, am înţeles, alungaţi-mă!

Doamna Dilois îşi muşcă buzele; apoi deschise uşa şi chemă pe cineva. Apăru imediat o servitoare care-i lumină baronului drumul. Când ajunse în stradă, auzi cum servitoarea încuia şi trăgea zăvoarele de la poarta cea mare. Tot bătând în lung şi-n lat strada pustie, cu paşii unui om mulţumit de sine, îl apucă, deodată, un râs cu hohote. În aceeaşi clipă, se auzi un râs scurt, batjocoritor, dar proaspăt şi gingaş, care parcă răspunsese hohotelor sale. Baronul se întoarse, privi în jurul său, privi în sus, în jos, totul era tăcut. Râsul acela ciudat îl tulbură. Prea răspunsese prompt râsului său, ca să nu aibă vreo

semnificaţie. Dar de unde venise, Luizzi nu putu descoperi. Imediat, se apropie de poarta cea mică; dar poarta, cum era şi firesc, fusese încuiată. Nu se miră prea tare, pentru că abia ieşise din casă. Dar poarta nu se deschise nici după o jumătate de ceas, când Luizzi se afla tot în stradă, pătruns de frig. Nerăbdarea şi mânia îl ajutară să se mai încălzească. Oare doamna Dilois îl înşelase sau se ivise cine ştie ce obstacol neprevăzut? Îi trebui cam mult până să înţeleagă că tânăra doamnă îşi bătuse joc de el. Îl lăsase ca pe un caraghios, în stradă, şi poate că între timp tânărul Charles îl pândea de după draperie şi râdea de el. Acest gând îl chinuia cumplit pe Armand. Căci acum nu se mai punea problema de a o avea sau nu pe acea femeie; ceea ce-l durea cel mai rău era faptul că fusese ridiculizat fără milă. Cred că nici Hamlet nu fusese mai tulburat decât el. Amorul-propriu e un animal care are mult mai multe capete decât hidra din Lerna şi care cresc mult mai repede decât ale ei. Armand epuiză toate presupunerile, înainte de a ajunge la concluzia că doamna Dilois îşi bătuse joc de el. După un ceas şi jumătate de aşteptare, ajunse totuşi la concluzia că intervenise ceva neprevăzut. După două, în sfârşit poarta se deschise. Baronul dădu fuga şi se trezi nas în nas cu tânărul Charles, care ieşea din casă. După ce se dădură câte un pas îndărăt, îşi aruncară unul altuia o privire atât de încruntată, încât, dacă s-ar fi putut, ar fi scăpărat în întuneric ca două fulgere.

— Vrei să intri atât de târziu? îl întrebă Charles.

— Nu mai târziu decât ai ieşit dumneata!

— Eşti aşteptat?

— După dumneata, după cum se pare! Dar, îţi jur, dragă domnule, că nu mai ai de ce te teme!

— Ce vrei să spui?

— Că, o singură dată, putea să-mi fi lăsat mie primul loc.

— Cutezi să spui una ca asta?

— Cutez să spun că stăpâna casei e amanta unui…

— Nu spune asta, te conjur! strigă Charles, apucându-l cu putere de braţ pe baron.

Dar baronul se smuci, indignat.

— Ascultă, domnule, eşti nebun sau ai turbat?

Dispreţul cu care Luizzi rostise aceste cuvinte îl scoase din minţi pe Charles, care se năpusti spre baron.

— Ştii cine sunt?

— Un bădăran care apără o…

— Taci! strigă Charles, taci! Ştii cât cântăresc vorbele pe care le-ai rostit?

— Cât cântăreşte pentru dumneata un balot de lână!

— Da, dar eu ştiu şi cât cântăreşte un glonţ şi în curând ai să afli şi dumneata!

— Un duel! Oh, nu, băiete! E de-ajuns că m-am păcălit o dată.

— Bagă de seamă! Dacă nu vrei, am să te silesc să te baţi!

— Ai avea curajul?

— Mai curând decât crezi… Mâine dimineaţă voi fi la dumneata acasă.

— Cum doreşti.

Charles se îndepărtă repede. Abia dispăru, că portiţa se întredeschise şi vocea tremurătoare a doamnei Dilois şopti:

— Intră, domnule, intră…

Luizzi se simţi tentat s-o refuze.

— Te rog intră, îi spuse doamna Dilois.

Charles era acum departe, aşa că baronul intră. Doamna Dilois îl apucă de mână. Biata femeie tremura ca frunza. Îl conduse pe Luizzi, pe o scară dosnică, în odaia ei. Calmul aproape virginal din acea odaie dispăruse; patul era răvăşit şi doar o lămpiţă ardea într-un colţ. La lumina ei tremurătoare, Luizzi văzu că negustoreasa era numai în cămaşă de noapte şi în picioarele goale.

— Ah, domnule, şopti ea, cu ce ţi-am greşit de ţii atât de mult să mă nenoroceşti?

— Eu, să vă nenorocesc? zise Luizzi râzând; văd că nu vă paşte nicio primejdie, sau în niciun caz din vina mea!

Luizzi era furios. Contase atât de mult pe o victorie, încât acum se simţea nespus de umilit, mai ales în propriii săi

ochi. În afară de asta, era îngheţat, se simţea ridicol, aşa că fu fără milă.

— Cum, toată acea glumă de prost gust, tot ce-am discutat noi, dumneata ai luat în serios? zise doamna Dilois.

— Dar bănuiesc că oricare, în locul meu, ar fi făcut la fel.

— Oricare! Dar drept ce mă iei, domnule?

— Drept o femeie frumoasă căreia îi place să fie iubită.

— Credeai, într-adevăr, că eu te aştept?

— Da, într-adevăr, credeam că mă aşteptaţi!

— Dar ce fel de părere ai dumneata despre femei, domnule?

— Pe legea mea, doamnă, una mai bună decât merită, pentru că am crezut că mă aşteptaţi singură.

— Cum! Crezi că Charles…

— Hai, hai, doamnă! Destul cu gluma! Mi se pare prea mult să fii înşelat de două ori într-o singură noapte!

— Vai, nu vorbi astfel, domnule, şi te rog, iartă-mă! Am fost convinsă că nu vei da nici cea mai mică importanţă sporovăielii mele. Se opri şi, ridicând din umeri cu tristeţe, adăugă: Cum, domnule, un om pe care nu-l cunosc, pe care-l întâlnesc pentru prima oară… Şi dumneata ai crezut că… Nu, nu… nu e cu putinţă!

— Ba e foarte cu putinţă, din moment ce nu mi-am schimbat părerea.

— Şi te pomeneşti că l-ai mai şi ameninţat pe bietul Charles!

— Te rog să-l struneşti pe acest tânăr, ca să nu mă oblige să mă bat cu el în duel.

— Şi dacă-l voi împiedica, ce vei face?

— Ei, doamnă, asta-i cu totul altă treabă. Nu sunt discret decât atunci când e vorba de un secret, ori noi doi nu ştim să existe vreunul.

— Şi nici nu va exista, ţi-o jur!

— Cum doreşti, doamnă. Deci, să ne păstrăm fiecare libertatea!

— Dar eu sunt măritată, domnule!

Luizzi era furios, aşa că-i răspunse cu brutalitate:

— Şi aveţi şi copii; între alţii, şi o fetiţă foarte drăguţă.

— Oh, acum înţeleg! Mă dispreţuieşti atât de mult, încât atunci când ai venit ai tras nădejde că… Vai, domnule, dacă e aşa, ia-ţi, te rog, contractul şi rupe-l…

Doamna Dilois îi întinse baronului hârtia, apoi se întoarse cu spatele, ca să-şi ascundă lacrimile. Implacabil, baronul îi replică:

— Doamnă, aş prefera să fac ce mi-am propus şi te rog să mă crezi că nu va şti nici vântul, nici pământul…

Doamna Dilois căscă ochii, îngrozită.

— Atunci, şopti baronul, îngăduie-mi să mă retrag…

Ea luă o lumânare şi o aprinse; abia atunci văzu Luizzi cât era biata femeie de palidă şi de speriată. Îi făcu semn s-o urmeze, după ce se înfăşură într-un şal. Luizzi se simţi cumplit de jignit de a fi fost astfel dat afară.

— Gândeşte-te bine…

— M-am gândit.

— Sunt un bărbat răzbunător.

— Iar eu o femeie nevinovată, domnule baron.

— Rămâi cu bine, doamnă!

— Adio, domnule!

Şi, fără alte vorbe, îl scoase în stradă, iar el se îndreptă spre locuinţa lui. Se culcă foarte agitat, mai ales foarte neliniştit de ceea ce urma să facă. În sfârşit adormi şi nu se trezi decât foarte târziu. De îndată ce-şi chemă servitorul, îl întrebă dacă nu-l căutase cineva.

— Nimeni, răspunsese omul.

„Aha, îşi zise el, domnul Charles şi-a băgat minţile în cap, sau iubita lui l-a obligat să şi le bage.” Luizzi se sculă din pat, mâncă şi se întrebă cui i-ar putea povesti păţania sa de peste noapte. Nu avu nicio clipă remuşcări, pentru felul cum se comportase. Când lăudăroşenia bărbaţilor nu cruţă nici măcar iubirea pe care le-o dăruiesc femeile, cum credeţi că ar fi în stare să ierte bucuria pe care presupun că le-ar fi dăruit-o altora? Numai că o astfel de confidenţă nu e un lucru chiar atât de uşor de făcut. Luizzi nu ştia cui să se adreseze, când iată că servitorul intră şi-l anunţă pe notarul

Barnet.

— Cerul te trimite, spuse Luizzi, strângând mâna notarului, care era, de altfel, demna pereche a nevestei sale. Barnet era un bărbat burduhos, cu un aer şiret şi spiritual, cu maniere foarte politicoase.

— Mi-aţi făcut onoarea de a trece pe la mine, domnule baron; soţia mi-a spus că aţi fi dorit unele informaţii privind averea marchizului du Val…

— Adevărat… Adevărat… Dar informaţiile date de doamna Barnet mi-au fost de-ajuns. De altfel, între timp mi-am schimbat planurile; acum însă aş vrea să ştiu…

— Care-i situaţia averii lui Dilois? Vedeţi că nevastă-mea mi-a spus tot. Firmă bună şi de încredere, domnule baron, condusă de o femeie foarte bună şi cinstită.

— Drace! Ai şi bănuit ce voiam să te întreb…

— Este probitatea personificată!

— Nu spun că nu e aşa! Dar e oare şi înţelepciunea personificată?

— Mi-aş pune capul pentru ea!

— Mai mult decât pentru soţia dumitale? spuse Luizzi râzând. Apoi adăugă: Iartă-mă! eu am mai puţină încredere decât dumneata în virtutea femeilor. Dumneata nu le vezi decât în ziua în care îţi semnează contractele de căsătorie, iar în ziua aceea sunt numai unt şi miere: drăgăstoase şi cu gura plină de jurăminte de credinţă. Dar mai târziu…

— Aveţi vreun motiv să credeţi că doamna Dilois…

— Am să vă spun o povestioară…

Şi se apucă să-i povestească totul lui Barnet, râzând şi ridiculizându-se, pentru a da impresia că se sacrificase; dibăcie josnică ce pătează mâinile călăului cu sângele victimei şi încă în aşa hal încât ai impresia că cel înjunghiat a fost călăul. Luizzi istorisi, aşadar, aventura lui de peste noapte.

— N-aş fi crezut niciodată una ca asta! Niciodată, niciodată! strigă Barnet. Şi cu cine? Cu Charles!

— Da, cu Charles, în vreme ce eu dârdâiam afară, în stradă.

— Şi aţi mai intrat…

— Oh, degeaba, ţi-o jur! E destul de neplăcut să urmezi după soţ, dar să mai vii după ce locul fusese ocupat de amant, asta ar fi fost prea de tot.

— Un amant! Doamna Dilois şi amant! repetă notarul, uluit.

Încântat de ceea ce făcuse, Luizzi adăugă, legănându-se cu fotoliul:

— Ce vrei, amice, de trei zile, de când mă aflu la Toulouse, am aflat mai mult decât voi toţi, despre aşa-zisele femei ireproşabile.

— Cine-ar fi spus… Cu tinerelul acela de Charles! Ah, Dumnezeule, femeile astea…

— Mi se pare că femeia asta şi-a început viaţa în aşa fel, încât puteaţi ghici ce-o să devină…

— Aveţi dreptate… Năravul din fire n-are lecuire şi apoi să nu uităm că şi mamă-sa… Dar, mă rog, ăsta e secretul notarului care nu se divulgă niciodată!

— Ah, da, uitasem; se pare că deţii un secret destul de curios şi despre marchiza du Val…

— Da, dar nimeni pe lume nu-l va afla. Biata femeie! Ei, iată, în sfârşit, una care şi-a îndurat calvarul cu virtute şi curaj…

Luizzi rânji, dar tăcu. Era mult prea gentilom ca să vorbească despre reputaţia unei femei din tagma sa, cu un pârlit de burghez cum era Barnet. A, dacă notarul ar fi fost măcar un viconte, acolo, Armand nu s-ar fi sfiit să-i spună adevărul şi despre Lucy du Val. De altfel, îşi aduse aminte că în aceeaşi seară trebuia s-o întâlnească pe marchiză, aşa că, satisfăcut de prima confidenţă, îl rugă pe notar doar să-i vândă lâna unei alte firme din Toulouse. Notarul, la rândul lui, venise să-i vorbească despre vânzarea unei bucăţi de pădure şi să-i propună baronului să încheie afacerea cu domnul Buré.

— E însurat? întrebă Luizzi cu acea îngâmfare insolentă care transformă într-o insultă cea mai nevinovată întrebare.

— Da, şi are o nevastă de care răspund… Dar, mai bine

tac, fiindcă zău dacă ştiu ce să mai cred despre femei. Oricum, asta trece drept o femeie cinstită şi virtuoasă…

— Vom vedea, spuse Luizzi, lăsându-l pe notar să plece.

Înnoptându-se, Armand se duse la serata unde ştia că o va găsi pe marchiză. Când îl zări, Lucy se făcu atât de palidă, încât lui Luizzi i se făcu milă.

Se apropie de ea, apoi se retraseră amândoi într-un colţ al salonului. Luizzi avu impresia că e suspectat.

— Lucy, nu vrei să mă asculţi? spuse el.

— Nu, dar vreau să te rog ceva. Cunosc întâmplarea ta cu Sophie.

— Dar cine-i Sophie asta?

— Doamna Dilois. Oh, te rog în numele Cerului, nu mai vorbi cu nimeni despre acest lucru!

— Într-adevăr, nu mă pot ocupa de doamna Dilois, când mă aflu lângă tine… Dar spune-mi, oare n-am dreptul să mă mir că refuzi să mă primeşti după…

Din palid cum era, obrazul marchizei se făcu roşu ca purpura.

— Armand, spuse ea, eu voi muri în curând… Cel puţin aşa trag nădejde. Atunci vei afla totul!

Lucy părea a fi atât de sigură de acest lucru, încât Luizzi fu aproape impresionat. Ea continuă:

— Te rog să nu încerci să mă mai vezi vreodată!

— Totuşi…

— Te rog acest lucru în genunchi, Armand…

Văzând-o pe marchiză atât de tulburată, Armand răspunse:

— Bine! Îţi făgăduiesc!

— Făgăduieşte-mi, de asemenea, reluă ea, ceva mai calmă, că n-ai s-o mai vorbeşti niciodată de rău pe doamna Dilois!

Luizzi se crezu destul de puternic pentru a-i interzice lui Barnet să spună cuiva ceea ce-i povesti el, aşa că-i făgădui şi acest lucru.

După o clipă, Lucy se retrase, salutată cu profund respect de toată lumea. Luizzi rămase pe gânduri. Câţiva tineri

discutau încet, chiar lângă el, şi râdeau în gura mare. În acel moment, stăpâna casei se apropie de baron şi-l salută, spunându-i pe nume.

— Ei drăcie, zise unul dintre tineri, iată-l chiar pe eroul aventurii!

Luizzi nu se mai îndoi că ceea ce apucase el să-i spună lui Barnet, acum se afla pe buzele tuturor şi – lucru ce nu i se mai întâmplase încă niciodată – simţi o vie remuşcare pentru răul pe care i-l făcuse doamnei Dilois. Apoi, începu să tragă cu urechea la ce se vorbea în jur, deşi se prefăcea a fi atent la cu totul alte lucruri.

— Pe legea mea c-a fost nătâng, spuse careva. Să fi fost eu în locul lui, n-aş fi ieşit din odaie, până ce nu i-aş fi dovedit muieruştei că nu-ţi poţi bate joc astfel de un om cinstit!

— Charles ăla, mi se pare cel mai fericit dintre toţi, pentru că tânăra negustorească e frumoasă de pică…

Şi discuţia continuă astfel vreme îndelungată, parcă pentru a-l convinge pe Luizzi cât fusese de nepriceput şi cât de ridicole îi erau remuşcările. Printr-o înlănţuire firească a lucrurilor, trecu de la întâmplarea cu doamna Dilois la aventura pe care-o avusese cu Lucy şi-şi spuse din nou că fusese tras pe sfoară cu o neruşinată şiretenie şi ipocrizie. Apoi cineva începu a o ridica în slăvi pe marchiză, făcându-l pe baron să-şi schimbe din nou părerile. Nemaiputând suporta acea nelinişte care-l tulbura atâta, se hotărî să se retragă, pentru a lămuri tot acel mister cu ajutorul bizarului său confident. Luizzi trăgea nădejde să fie singur, dar, când ajunse acasă, i se spuse că-l aştepta un bărbat. Era domnul Buré, un foarte bogat proprietar de forje din împrejurimile oraşului Toulouse, cel despre care îi vorbise Barnet baronului. Domnul Buré era un om în vârstă, dar părea să se bucure de o sănătate de fier şi de acel calm pe care ţi le dau viaţa sobră şi munca. Felul în care vorbi cu Luizzi despre afaceri, modul în care îi înfăţişă lucrurile, îl obligară pe baron să aibă o foarte bună părere despre capacitatea acelui om. Ascultă cu multă atenţie propunerea pe care i-o

făcu domnul Buré de a se asocia cu el la o afacere foarte avantajoasă, şi consimţi să-l însoţească pentru a-i vizita topitoria. Luizzi era chiar bucuros să plece câteva zile din oraş, ca să mai iasă puţin din acel vârtej de taine în care picase. Începuse a-şi da seama, fără voia lui, că probabil existau nişte cauze cu totul ieşite din comun, în ceea ce privea trecutul persoanelor pe care le cunoscuse. Încă nu mai întâlnise asemenea caractere, nici nu mai trecuse prin asemenea aventuri, aşa că dori din tot sufletul să aibă două, trei zile de răgaz, pentru a putea reflecta în linişte la cele întâmplate.

După ce domnul Buré şi Luizzi se despărţiră, era mult prea târziu ca să-i mai poată cere unele lămuriri întunecatului său amic. De altfel, urma să plece imediat. După două ceasuri, se şi afla într-o trăsură de poştă şi abia pe la amiază ajunseră la topitoria domnului Buré. Fără să-i lase timp de odihnă, după o masă luată în grabă, domnul Buré îl conduse pe baron la uzinele sale şi nu se înapoiară acasă decât la ceasurile trei, ca să se aşeze la masă, unde se adunase toată familia. Luizzi o privi pe doamna Buré; era o femeie plăcută, politicoasă şi plină de o dulce seninătate. Tatăl şi mama ei, tatăl şi mama domnului Buré erau şi ei acolo; două fetiţe – una de cincisprezece, alta de şaisprezece ani – stăteau lângă măicuţa lor, ca două flori ce se deschid sfioase într-o atmosferă curată, şi care nu ştiu încă nimic despre rău; căci, în această familie, nimeni nu le putea vorbi despre el. Se pare că toată lumea mai aştepta pe cineva: şi anume pe fratele tinerei doamne Buré, care fusese căpitan sub Imperiu şi păstra o ură profundă faţă de toţi cei care erau ataşaţi Bourbonilor. Cu titlul lui, sigur că baronul de Luizzi avea să-i displacă. Totuşi, căpitanul îl primi cu o francheţe plină de bonomie. În timpul mesei, nu se vorbi decât despre afaceri. După-masă, domnul Buré şi cumnatul său se reîntoarseră la ocupaţiile lor, iar Armand rămase singur cu doamna Buré, cu bătrânii părinţi şi cu cele două copile. Fiecare era ocupat, la rândul lui, cu diverse mici treburi, sau cu lecturi serioase. Armand, care

se înarmase cu un ziar, putu să vadă cu câtă grijă se ocupau şi mama şi fiica Buré de toţi cei din jurul lor. Luizzi fu de-a dreptul impresionat şi, lăsându-se pradă visării, îşi spuse că, în sfârşit, avea în faţa lui modelul unei vieţi cu adevărat fericite. Doamna Buré mai ales, i se păru o blândă şi desăvârşită întruchipare a tuturor afecţiunilor care-i umpleau inima, pentru ca apoi să le reverse asupra celor din jur, aidoma unei fântâni arteziene care, atunci când îşi umple cupa cu apă, o revarsă în juru-i mereu proaspătă şi pură. Luizzi se simţi din cale-afară de fericit, privind acel spectacol, şi când veni noaptea se retrase mulţumit în odaia sa. Ziua aceea contrasta atât de mult cu cele câteva de mai înainte, încât îşi zise în sinea sa: „Ce femeie e doamna Buré! Câtă distincţie, câtă graţie şi simplitate! Sigur că nimeni n-ar cuteza vreodată să tulbure un suflet atât de calm ca al ei, o viaţă atât de senină… în vreme ce marchiza şi doamna Dilois… “ Rostind în gând aceste două nume, îşi aminti de hotărârea pe care o luase, de a afla taina vieţii lor. Şovăi vreme îndelungată, căci, aflând acele secrete care-l frământau, avea convingerea că va pierde toată bucuria pe care o trăise în mijlocul familiei Buré. „Ce naiba, de ce ezit atâta, că doar nu mi-o fi frică de diavol! Din moment ce m-am hotărât să cunosc cele mai ascunse taine din viaţa unor oameni, acum să dau înapoi, când e vorba de povestea, probabil destul de obişnuită, a două târfe?” Şi, zicând acestea, se ridică mândru, încuie uşa şi sună din clopoţel. Într-o secundă, diavolul fu în faţa lui. Era îmbrăcat într-un elegant costum de vizită, mirosind frumos şi privind prin lornion; părea plictisit şi-l privi pe Luizzi, zâmbind ironic.

— Ei bine, zise el, ce vrei de la mine?

— Vreau să cunosc povestea vieţii marchizei du Val şi a doamnei Dilois.

— Sunt prea lungi…

— Avem vreme destulă.

— Şi la ce-ţi va ajuta acest lucru?

— Să cunosc femeile.

— Ai să afli secretul a două femei: ei şi? Voi, bărbaţii, sunteţi cam nebuni. Vă închipuiţi că viaţa stă într-o aventură! Virtutea femeilor, domnule baron, e ceva care ţine de împrejurări. Un hazard poate s-o facă să se clatine şi să-i dea putinţa de a alege, fără să aibă convingerea că a greşit.

— Mi se pare că purtarea marchizei du Val ar trebui să mă facă să mă gândesc că…

— Că a fost de o destrăbălare neruşinată, nu-i aşa?

— Ei bine, da! Să te dărui doar într-un ceas unui bărbat…

— Pe care-l cunoşti de atâta vreme şi care a mai şi iubit-o… Şi dacă s-ar fi dăruit primului venit?

— Păi atunci chiar că s-ar fi purtat ca o târfă!

— Câtuşi de puţin.

— Atunci ca o nebună!

— Ba deloc! Ascultă-mă bine! Eşti ameţit de aerul de puritate pe care-l respiri aici! Ei bine, am să-ţi spun o istorioară care-ţi va dovedi că felul vostru de a judeca femeile este de-a dreptul stupid.

— E vorba de doamna Buré?

— Da.

— Bănuiesc că e o femeie cinstită.

— Aşa crezi…

— A săvârşit vreo greşeală?

— Eu nu pot judeca. Dar cred că doamna Dilois a săvârşit o greşeală, nevrând să-ţi cedeze!

— Păi de ce?

— Am să-ţi spun povestea doamnei Buré…

— Păi, ce legătură are cu doamna Dilois?

— Aşa procedez eu! Cel mai bun mijloc de a judeca oamenii este să-i priveşti prin persoana altora. Dacă ai fi om politic, ai vedea cum l-ai judecat pe regele pe care l-ai iubit şi ai fi drept cu cel pe care-l urăşti, sau invers. Dacă te însori, adu-ţi aminte ce-ai gândit despre nevestele prietenilor tăi şi nu te mai mira că soţia ta te înşală. Dacă-ţi iei o amantă, consolează-te cu gândul că o întreţii pentru alţii; şi, mai ales, să n-ai prostească manie de a te crede o

excepţie; orice bărbat e născut ca să-şi mintă tatăl, ca să fie încornorat de nevastă şi înşelat de copii. Cei care scapă de o astfel de soartă sunt atât de rari, încât sunt gata să pun rămăşag că încă n-ai întâlnit niciunul.

— Deci şi doamna Buré şi-a înşelat bărbatul?

— Ce înţelegi tu prin „a înşela”? I-a făcut un serviciu imens!

— Încornorându-l!

— Pun rămăşag că, foarte curând, îţi vei schimba părerea.

— Mă cam îndoiesc.

— E adevărat că nicio fiinţă vie nu te va putea convinge! Ceea ce i s-a întâmplat doamnei Buré e o taină pe care n-o ştie decât ea şi mormântul şi nimeni pe lume nu ţi-ar putea-o povesti, în afară de ea sau de mine. E vorba de o mică dramă, care n-are decât doi actori. Căci, omeneşte vorbind, eu n-am ce căuta pe lista personajelor, deşi îmi vâr întotdeauna coada în astfel de lucruri.

— Vorbeşte! Te ascult, zise Luizzi.

V.
O noapte în diligenţă

Şi diavolul începu astfel:

— Era în anul 1819, în curtea mesageriei din Toulouse, în ziua de 15 februarie, la ora şase seara; se întunecase şi o mulţime de călători aşteptau ceasul plecării. Surugiul sosi, înarmat cu o listă şi cu un felinar şi o strigă pe doamna Buré. Auzindu-se chemată, femeia înaintă şi se urcă sprintenă în cupeul unei diligenţe care mergea spre Castres. Până aici, toate bune; numai că atunci când se urcase, un bărbat tânăr, înalt şi frumos, care-i tot dădea târcoale, zări un picior de o eleganţă desăvârşită. Apoi, cum femeia se întoarse ca să primească din mâna surugiului un mic pachet, ea îi arătă tânărului şi obrazul rotunjor şi trandafiriu, buzele surâzătoare, şi dinţii de o albeaţă sclipitoare. De aici a început toată nenorocirea. Tânărul îşi scoase cascheta de pe cap şi-şi aruncă ţigara din gură. O întrebă, cu multă politeţe, pe doamna Buré, dacă i se adusese tot ce trebuia şi, la răspunsul ei afirmativ, luă loc alături de ea, examinând-o cu atenţie, ca şi când ar fi vrut să ştie dacă putea sau nu să treacă la atac. Cum era vorba de un foarte frumos ofiţer de artilerie, care-şi însuşise la perfecţie principiile tacticii, probabil că nu făcea un pas, înainte de a cunoaşte perfect terenul către care trebuia să-şi îndrepte bateriile. Aşa că, de îndată ce trăsura ieşi din oraş şi începu să gonească pe drumul pustiu din Puylaurens, începu să se apropie de vecina sa. Cum nu era

prea bine învelită, îşi scoase mantaua nouă-nouţă şi i-o puse pe picioare. Apoi, cum era şi firesc, intrară în vorbă. Nu apucaseră să parcurgă nicio milă şi doamna Buré află că tânărul se numea Ernest de Labitte, că se afla în garnizoană la Toulouse, dar că urma să părăsească în curând oraşul, pentru a se duce în nord. Afacerea pentru care se ducea la Castres putea fi rezolvată în cel mult un ceas, aşa că seara urma să se înapoieze la Toulouse. Auzind toate aceste lucruri, doamna Buré se lăsă dădăcită şi învelită de tânărul ofiţer, cu mult mai puţină rezervă decât până atunci. Frigul e de mare ajutor în astfel de treburi, iar Ernest de Labitte profită de el cât putu.

— Vai, doamnă, dar dumneavoastră nu sunteţi obişnuită să călătoriţi singură! Cum aţi putut comite o asemenea imprudenţă? N-aveţi nimic ce vă pune la gât! Am la mine câteva eşarfe de mătase, pe care servitorul mi le-a vârât în valiză. Îngăduiţi-mi să vă ofer una.

— Vai, domnule, cât sunteţi de galant!

— Galant, eu? Nicidecum! Alţii cred că v-au spus cât sunteţi de frumoasă, v-au făcut complimente, pe când eu…

Încurcată, doamna Buré tăcu. Ernest aşteptă o clipă, apoi reluă:

— Cuvintele mele v-au jignit cumva, doamnă?

— N-aş putea spune acest lucru, totuşi, ar fi bine să vorbim despre altceva!

După o vreme, ofiţerul întrebă:

— Doamnă, vă deranjează fumul de tutun?

— Nu cred, răspunse ea destul de rece, că e îngăduit să fumezi în trăsurile publice!

Acţiunea debutase atât de bine, încât Ernest fu foarte contrariat s-o vadă încetând atât de brusc. Apoi, foarte hotărât, îşi spuse: „Mai mult ca sigur că trebuie să fie vreo negustorească oarecare din Castres, căreia nu-i prea pasă de persoana ei, decât dacă se alege cu vreun profit. Trebuie neapărat să-i arăt că n-are de-a face cu un nătărău!”

De îndată ce Ernest luă această hotărâre, se decise s-o şi

pună în practică şi, lăsându-se să alunece încetişor pe perna trăsurii, se apropie de doamna Buré, până ce-i atinse genunchii. Femeia şi-i retrase repede, strigând:

— Vai, domnule, se poate?…

Ruşinat şi dezolat, Ernest se reaşează la locul lui. Şi astfel ajunseră la primul popas de poştă. Toţi călătorii din celelalte compartimente ale trăsurii coborâră. Doamna Buré rămase singură şi nemişcată: părea să fi adormit. Ernest nu cuteză să se mişte. Când surugiul îşi vârî capul pe uşă, cu un felinar în mână, ca să caute ceva într-unul dintre buzunarele trăsurii, Ernest observă că doamna Buré aruncase mantaua de pe picioare şi o pusese pe bancă, lângă el. Tot acolo se afla şi eşarfa de mătase, pe care mai înainte o avusese la gât. Ernest fu atât de surprins, încât fu cât pe-aci să strige de supărare: gestul semăna cu o ruptură a relaţiilor ce abia se înfiripaseră între ei. Tocmai când se gândea cum să facă să-i pună eşarfa în jurul gâtului, văzu mâna doamnei Buré căutând ceva pe perna trăsurii. El îi puse la îndemână eşarfa, pe care ea o luă şi şi-o puse la gât.

— Oh, doamnă, strigă Ernest, sunteţi un înger!

Doamna Buré îi mărturisi că nu dormise şi, punându-şi mantaua pe picioare, îi spuse pe un ton de reproş:

— De ce, domnule, tratezi o femeie pe care n-o cunoşti ca pe o aventurieră?

Ernest nu răspunse. Apoi, după o vreme, zise:

— Iată, doamnă, mai adineauri mi-am spus în sinea mea că am fost un nepriceput, dar văd că am fost un bădăran. Acum, nu mai cutez să vă spun nimic, de teamă să nu vă supăraţi iarăşi…

— E ceva atât de ciudat?

— Da, este. Se opri, apoi spuse pe nerăsuflate: Doamnă, cred că m-am îndrăgostit de dumneavoastră!

Doamna Buré începu să râdă cu hohote. Ernest îi răspunse cu o bonomie plină de tandreţe:

— Ba chiar mai mult decât atât… N-aveţi decât să râdeţi de mine cât doriţi; dacă-mi veţi spune că sunt ridicol, poate

că ar fi mult mai rezonabil. Dar ştiţi, mai adineauri, când am văzut că aţi aruncat eşarfa şi mantaua… ei bine, sunt un nătărău că vă spun ce-am simţit… dar treaba asta m-a durut… m-a durut până în adâncul sufletului, vă jur! M-am simţit umilit şi – ceea ce e şi mai grav – profund nefericit.

Doamna Buré nu mai râse, ci spuse:

— Aveţi o inimă foarte tânără, domnule!

— Vă mulţumesc că m-aţi făcut să simt acest lucru! Nu sunteţi o femeie obişnuită, doamnă! Nu ştiu, dar în jurul dumneavoastră pluteşte o atmosferă plină de farmec, poate prea fină, prea subtilă pentru oamenii care vă înconjoară, dar care mi-a vrăjit inima. Spuneţi-mi, aţi fost vreodată îndrăgostită?

— O, nu…

Acest răspuns îi scăpă doamnei Buré, fără să-şi dea seama, fără să se gândească şi cu un asemenea accent de spaimă, încât se vedea cât de colo că acelei femei îi era teamă de inima ei pe care şi-o păstrase intactă, nedăruind-o unei iubiri legale şi temându-se cu atât mai mult s-o dăruiască unei iubiri vinovate. De fapt, răspunsul ei nu însemna altceva decât: „N-am iubit niciodată; m-am ferit de aşa ceva, tocmai pentru că aş fi iubit cu prea multă patimă!”

Ernest însă înţelese cu totul altfel lucrurile.

— A, deci, n-aţi iubit niciodată! strigă el. Cu atât mai bine. Atunci mă veţi iubi pe mine!

— Ceea ce spuneţi, e mai mult decât o nebunie!

— Nu se poate să nu mă iubiţi! Sunt tânăr, sunt bogat, sunt liber; cariera mea nu-i decât o simplă ocupaţie, ca să-mi umplu timpul, ocupaţie pe care o pot părăsi oricând. Nu vedeţi, doamnă, că vreau să-mi schimb viaţa asta insipidă, plină numai de exerciţii de matematică, de treceri în revistă, de pierdut vremea prin cafenele? Vreau s-o schimb cu un frumos roman cavaleresc, singurul roman cavaleresc din secolul nostru! Sunteţi castelana necunoscută pe care un biet cavaler rătăcitor a întâlnit-o, din întâmplare, într-o pădure şi căreia i se dăruie cu trup şi suflet. În câteva

ceasuri, îmi veţi scăpa din mână şi n-am să mai ştiu unde vă pot găsi. Vă voi lăsa să fugiţi, fiţi sigură de asta! Dar vă voi lua urma. N-am să mai sun din corn la porţile tuturor castelelor, dar, în schimb, voi bate la uşile tuturor saloanelor. N-am să vă caut în turniruri, dar am să vă aştept la toate seratele elegante; n-am să vă cer să vă arătaţi frumosul chip la fereastra în ogivă a nu ştiu cărui turn, ci am să vă aştept sub un balcon încărcat de flori, să apăreţi la fereastra cu perdele subţiri de muselină; atunci voi cădea în genunchi şi vă voi spune: „Sunt eu, cel care vă iubeşte ca un nebun! Eu vă dau viaţa, iar dumneavoastră daţi-mi mâna ca să v-o sărut!”

— Ce nebunie! Şi ce imaginaţie!

— Ei bine, voi pune în practică şi nebunia, şi imaginaţia.

— Ascultă, domnule, nu poţi vorbi mai rezonabil?

— Într-adevăr, poate că nu vorbesc prea rezonabil; vorbesc însă foarte serios!

— Cred că nu pretinzi să mă convingi…

— Acuma? Nu! Dar în curând, da.

— Ei, domnule, dacă aş fi atât de nebună încât să mă pun la mintea dumitale, ştii că proiectele dumitale mi s-ar părea mai mult decât extravagante?

— Astăzi, încă mai aveţi dreptate. Dar când veţi vedea că le pun în practică? Atunci veţi spune că n-am putut face altfel şi că m-am lăsat târât de patimă…

— Aşadar, domnule, iată-mă într-o lume care mi-e cu totul necunoscută… Va trebui, deci – numai pentru că am avut neşansa să te întâlnesc – să fiu toată viaţa persecutată de dumneata? Şi, ca să vorbim serios, cine-ţi dă dreptul, domnule, să te amesteci în viaţa mea, în obiceiurile şi în îndatoririle mele? Cred că-ţi dai seama că, dacă te-am ascultat, am făcut-o ca şi cum cineva mi-ar fi citit un roman…

— Şi credeţi c-am să las acest roman fără sfârşit?

— Sigur că da…

— Pe cinstea mea, doamnă, vă înşelaţi; mai devreme sau mai târziu, va avea loc şi sfârşitul…

— Gata, domnule, gata! strigă doamna Buré, deschizând geamul şi chemându-l pe surugiu.

— Ce faceţi, doamnă?

— Vreau să mă mut în alt compartiment al trăsurii. Trebuie să existe în diligenţa asta un loc gol, măcar între un hamal şi o precupeaţă; oriunde mă voi simţi mai în siguranţă decât aici!

— Puteţi coborî, dacă vreţi! Dar hotărârea mea e luată şi vă jur pe onoarea mea că, mai devreme sau mai târziu tot vă voi găsi.

Doamna Buré închise fereastra, apoi spuse:

— Într-adevăr, cred că am devenit şi eu tot atât de nebună ca şi dumneata… Am început să fiu alarmată… M-am speriat… Am uitat că, de fapt, glumim… Hai, domnule, isprăveşte-ţi povestea; zău că e amuzantă!

— Oh, nu glumiţi, doamnă, căci vă iubesc prea mult, din moment ce vă rabd în felul acesta jignirile şi ironiile. Nu vedeţi că dumneavoastră nu aveţi la dispoziţie decât această noapte, ca să vă îndoiţi de dragostea mea, în vreme ce eu am în faţă întreg viitorul, pentru a vă sili să recunoaşteţi această dragoste?

— Iar ai luat-o de la capăt, domnule?

— Da, doamnă, şi am s-o iau mereu, oricând şi oriunde vă voi întâlni…

— Ei bine, domnule, zise doamna Buré pe un ton grav, acum am să-ţi vorbesc foarte serios, deşi… deşi mi-e ruşine… Presupunând că spui adevărul, presupunând că mă iubeşti sau mai curând că eşti destul de smintit ca să faci tot ceea ce ai spus, crezi că n-aş putea să mă apăr? Am un soţ, domnule, care este un om de onoare; am un frate, care a fost un vechi ostaş al Imperiului; nu crezi că ar fi cam imprudent să te vâri între ei şi mine?

— Vai, doamnă, căutaţi sprijin în dumneavoastră înşivă şi nu mă ameninţaţi, la vârsta mea, cu nişte piedici, care abia că mă vor face să perseverez. Să-l ameninţi pe iubit cu un soţ, pe un ofiţer al Restauraţiei cu un fost soldat al Imperiului, asta înseamnă luptă, înseamnă duel…

Ernest rosti aceste cuvinte pe un ton simplu şi modest; doamna Buré îşi dădu seama că acum nu mai era vorba de glumă, aşa că răspunse:

— Nu te-am ameninţat, domnule, şi nici n-aş face-o. Mă obligi să mă apăr singură, mă voi apăra şi eu cum voi putea. Nu mă îndoiesc câtuşi de puţin că eşti un bărbat curajos şi de onoare şi că ţi-ai expune viaţa pentru un cuvânt jignitor; dar pentru o iubire atât de frivolă ca a dumitale, ce rost ar avea?

— Iubirea asta preţuieşte mult mai mult decât un cuvânt jignitor!

— Văd că eşti abil şi că ai răspuns la toate... Ei bine, domnule, aş vrea să te întreb ceva... Dar juri că vei fi sincer?

— Jur pe onoarea mea de ofiţer!

— Dacă ţi-aş spune cine sunt, dacă ţi-aş mărturisi că sminteala-ţi de om tânăr ar putea compromite pentru totdeauna o femeie onorabilă, că apariţia dumitale în pustietatea noastră ar constitui un adevărat eveniment, că această urmărire ar fi un adevărat scandal care m-ar ucide, din pricina calomniei şi a ridicolului, ai renunţa la planurile pe care le ai?

Ernest reflectă îndelung, apoi răspunse:

— Nu.

— Nu?

— Nu, doamnă, pentru că atunci când veţi coborî din această trăsură, veţi duce cu persoana voastră însăşi viaţa mea. Aşa că am şi eu dreptul la viaţa dumneavoastră. Voi suferi din pricina dumneavoastră, aşa că e firesc să suferiţi din pricina mea. Vom fi, deci, uniţi prin aceeaşi durere. De altfel, durerea e o legătură tot atât de sacră ca şi fericirea.

Doamna Buré tresări, fiindcă desluşi în glasul lui Ernest o hotărâre irevocabilă.

— Dar cum aş putea scăpa, domnule, de dumneata? strigă ea cuprinsă de o sinceră disperare.

— Doamnă, spuse el uşor emoţionat de deznădejdea din glasul ei, nu-mi pot explica nici eu dorinţa smintită care mi-

a cuprins inima în clipa în care v-am văzut. Dar această dorinţă este atât de puternică, încât e cu neputinţă ca să nu fim sortiţi unul altuia. Trebuie să fiţi a mea, doamnă!

— Domnule…!

— Trebuie să fiţi a mea, pentru că mi-aş da şi viaţa, ca să pot obţine acest lucru, iar dacă nu vreţi, am să vă urmăresc fără încetare…

— Nici nu cutez să înţeleg ce-ai spus, domnule…

— Doamnă, poate credeţi că joc teatru… Vă rog să puneţi mâna pe inima şi pe fruntea mea! Veţi vedea că fruntea îmi arde şi că inima îmi bate nebuneşte! Şi zicând acestea, Ernest luă mâna doamnei Buré, iar femeia simţi imediat tremurul care-l agita pe Ernest. Smulgându-şi mâna din mâna lui, începu şi ea să tremure, dar de o spaimă de neînchipuit.

— Vă e frică, spuse tânărul. Liniştiţi-vă! Deşi mintea mi-e înfierbântată, judecata îmi va rămâne limpede, ca şi inima de altfel, pentru că eu nutresc o speranţă: că foarte curând vă voi vedea.

— Fii generos, domnule… spuse doamna Buré, cu voce rugătoare şi întretăiată de lacrimi. Bine, cred că mă iubeşti… O fatalitate inexplicabilă ţi-a inspirat această patimă smintită… Dar de ce trebuie să sufăr eu? De ce să mă smintesc şi eu? Eu zic să te linişteşti şi să mai reflectezi… Ce vei gândi mâine despre femeia care a putut uita până într-atât de sine?

— Mâine, doamnă, mâine visul se va fi sfârşit, dacă nu cumva chiar va fi uitat… Mâine, între mine şi dumneavoastră se va întinde o prăpastie de netrecut.

— Ce siguranţă am eu că va fi aşa?

— Cuvântul pe care vi-l dau, doamnă, şi viaţa mea de care veţi putea dispune cum doriţi, dacă-mi voi călca acest cuvânt…

— Ascultă, Ernest, tot ceea ce mi-ai spus e pentru mine atât de nou şi de ciudat, încât nu mai ştiu nici ce să spun, nici ce să fac… îmi juri că nu vei mai încerca niciodată să mă revezi?

— Da, jur, jur că niciodată… niciodată…

Ernest se apropie de doamna Buré, care murmură:

— Niciodată, nu-i aşa, niciodată?

— Niciodată! răspunse Ernest.

— O, Dumnezeule, fie-ţi milă de mine!

— Din nefericire, zise diavolul, nu Dumnezeu ci eu eram cea de a treia fiinţă în cupeul acelei trăsuri, iar mie nu mi-a fost deloc milă de biata femeie.

— Şi ce-a făcut Ernest, după ce diligenţa a ajuns la Castres? întrebă Luizzi.

— Şi-a ţinut cuvântul dat, dar numai un ceas. A lăsat-o pe doamna Buré să plece, fără s-o urmărească, fără să se intereseze de ea.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă a aflat că doamna Buré era soţia unui bogat proprietar al unor topitorii aflate aproape de Quillan; a mai aflat că guvernul îi făcuse o comandă foarte mare, aşa că l-a rugat pe ministru să-l numească pe el supraveghetorul acelor furnituri. Ajungând în localitatea respectivă, află că familia Buré era foarte numeroasă, că era dată drept pildă în ceea ce priveşte viaţa patriarhală pe care o ducea; mai află că soţul şi fratele doamnei Buré erau doi dintre cei mai severi protestanţi din sud, care-şi păstraseră credinţa austeră, impunând-o cu stricteţe şi familiei. I se vorbi chiar despre unele nenorociri ciudate petrecute în acea familie, despre dispariţia unei surori a domnului Buré, o tânără ce se pare că fusese înşelată de un băiat, pe care lumea o văzuse o vreme foarte nefericită, dar pe care, mai apoi, n-o mai văzuse deloc.

Dacă Ernest ar fi aflat că femeia care-i cedase nu era decât o aventurieră oarecare, ce se compromisese cu el tot atât cât s-ar fi compromis cu oricare altul, n-ar mai fi simţit câtuşi de puţin dorinţa să se ducă la topitoria unde era ea stăpână. Dar fiind vorba de o femeie cinstită, de un soţ cumplit şi de un frate şi mai cumplit, orgoliul lui de ofiţer şi mai ales de mare seducător îl îmboldise să-şi calce cuvântul dat. Din fericire, numirea lui Ernest Labitte sosi înaintea lui,

aşa că doamna Buré avu tot timpul să-şi vină în fire şi să-l primească cu multă politeţe, cu un calm desăvârşit, ba chiar cu oarecare simpatie, încât Ernest se felicită în sinea lui că nu-şi ţinuse făgăduiala. Deşi locuia la Quillan, doamna Buré îl pofti la masă. Tânărul ofiţer se trezi deci în mijlocul acelei familii numeroase, pe care ai văzut-o şi tu, şi în care avea de gând să semene discordie şi dezbinare: bătrânii părinţi cu plete albe, buni şi liniştiţi, având în spatele lor un trecut nepătat; bărbaţii mai tineri, serioşi şi încrezători; fetiţele candide şi discrete, copile timide şi respectuoase; iar în mijlocul tuturor, ca un magnet către care se îndrepta afecţiunea tuturor celor din jur, doamna Buré, blândă, bună, nobilă şi calmă. În loc să se întoarcă şi să plece, Ernest, dimpotrivă, avu josnicia de a-şi spune că, la adăpostul onorabilităţii acelei familii atât de cinstite, aventura lui amoroasă ar putea deveni şi mai aţâţătoare. Făcându-se seară, bărbaţii se duseră pe la treburile lor, bătrânii şi fetiţele se retraseră în odăile lor, aşa că Ernest rămase singur cu doamna Buré.

— Hortense, îi spuse el, m-ai iertat?

— Te mai îndoieşti? Totuşi sunt obligată să iau unele precauţii… Vezi că la capătul drumeagului de colo se află un mic pavilion care dă în parc. La noapte să fi acolo, iar eu îţi voi deschide uşa… Acum, retrage-te…

Ernest fu atât de fericit, încât aproape că-i fu ciudă că nu întâlnise niciun fel de rezistenţă. Dorind totuşi să fie prompt la întâlnire, la miezul nopţii bătu încetişor la uşa pavilionului. O femeie deschise fereastra şi întrebă:

— Tu eşti, Ernest?

— Da, eu.

— Va trebui să intri pe fereastră, fiindcă nu ştiu unde am pus cheia de la uşă…

Cum fereastra se afla doar la cinci sau şase picioare de la pământ, Ernest se prinse cu mâinile de marginea ei, pregătindu-se să-şi facă vânt şi s-o încalece. Dar chiar în clipa aceea simţi ţeava rece a unui pistol lipindu-i-se de frunte şi auzi aceste cuvinte:

— Eşti un ticălos, pentru că nu ţi-ai ţinut cuvântul!

Glonţul porni şi Ernest căzu mort la piciorul pavilionului. În acel ţinut plin de păduri şi înţesat de braconieri, o împuşcătură în toiul nopţii nu mira pe nimeni. Muncitorii ce supravegheau furnalele o auziră şi-şi strigară unul altuia:

— Poate că mâine vom mânca mai bine!

— Ce? întrebă domnul Buré, care-şi făcea ultimul control.

— Păi, iepurele sau mistreţul pe care l-a doborât vreunul dintre ai noştri, în pădure…

— Fiţi atenţi să nu-l prindă, fiindcă, de data asta, zău dacă vă mai plătesc eu amenda!

Domnul Buré îşi isprăvi inspecţia prin ateliere, apoi se întoarse acasă, unde-şi găsi nevasta dormind sau prefăcându-se că doarme adânc. Nimeni nu i-a putut descoperi pe asasini şi familia doamnei Buré a crescut sub ochii ei, fără ca cineva să mai tulbure vreodată afecţiunea care-i unea pe frate şi soră, pe soţ şi soţie, pe mamă şi pe copii.

Diavolul se opri şi-i spuse lui Luizzi:

— Ei, acum ce mai ai de zis?

Luizzi tăcu şi, după ce cugetă îndelung, răspunse:

— Femeia asta a salvat tihna şi onoarea familiei sale!

— Cu preţul unui adulter şi al unei morţi. Ce zici, e o femeie cinstită?

— E o femeie nefericită.

— Crezi? E cât se poate de liniştită şi de atrăgătoare.

— Spune-mi, marchiza du Val şi doamna Dilois au şi ele astfel de secrete?

— Într-o zi, am să ţi le dezvălui…

Şi diavolul dispăru şi-l lăsă pe Luizzi plin de mirare şi de îndoială.

VI.
Viziunea

Părăsind oraşul Toulouse, Luizzi dăduse ordin ca toată corespondenţa care-i va sosi între timp să-i fie trimisă la ţară. Presupunea că în acest fel va fi informat despre tot ceea ce se întâmplase din pricina indiscreţiei sale în legătură cu doamna Dilois, fiind gata să plece oricând, fie ca să dezmintă, fie ca să susţină cele afirmate. Căci aşa-i făcut bărbatul; sau, mai bine zis, aşa a fost făcut bărbatul de către societatea în care trăieşte; dacă doamna Dilois ar fi venit să-i ceară iertare lui Armand, Armand s-ar fi bătut în duel, pentru a dovedi tuturor că doamna Dilois era o femeie cinstită; dacă Charles ar fi venit să-i ceară să retracteze fie şi un singur cuvânt calomnios la adresa doamnei Dilois, Luizzi s-ar fi bătut în duel, pentru a dovedi că doamna Dilois avea un amant; dacă veţi întreba orice bărbat cinstit ce are de spus despre o astfel de purtare, v-ar răspunde că ar fi procedat exact ca şi Armand. Ei numesc curaj şi demnitate, o asemenea comportare. Dar, dacă o veţi privi mai de aproape, veţi vedea că ea nu înseamnă decât o fărâmă de curaj şi foarte multă prostie. Aşa că, după ce a reflectat îndelung, Luizzi şi-a zis că tot ceea ce afirmase despre doamna Dilois era ceva fără importanţă şi, mai ales, fără urmări, un fleac care până la urmă se va pierde în miile de zvonuri ale unui oraş atât de bârfitor şi de gâlcevitor cum era oraşul Toulouse. Pe de altă parte, Luizzi se lăsase influenţat de ceea ce-i istorisise diavolul. Posesor, pentru

prima oară, al unui secret datorită căruia putea acum s-o privească pe doamna Buré în adevărata sa lumină, se hotărî s-o analizeze pe îndelete. Încercă să-i descopere pe chip o cât de vagă umbră de reverie sau de remuşcare, una dintre acele întoarceri neaşteptate, în trecut, unde ochiul şi sufletul, nedezlipite de conturul vag al unei fantome, rămân parcă pironite, până în clipa în care te strigă cineva sau îţi pune mâna pe umăr; dar Luizzi nu văzu niciodată astfel de semne la doamna Buré; seninătatea inalterabilă a chipului ei n-a fost tulburată nici măcar o clipă, în toată acea perioadă petrecută de Luizzi în mijlocul familiei sale. Femeia aceasta era, tot timpul, atât de calmă, de bună, de prevenitoare, încât Luizzi aproape că ajunsese să se îndoiască de ceea ce-i spusese diavolul; pe de altă parte, atâta siguranţă de sine începuse a-l indigna şi încă în aşa măsură, încât, la un moment dat, se simţi ispitit să rostească, de faţă cu domnul Buré, numele lui Ernest de Labitte. Putea vorbi despre el ca despre un tânăr pe care-l cunoscuse, manifestându-şi regretul faţă de moartea lui timpurie şi susţinând că-l cunoscuse într-o epocă ce-ar fi putut s-o facă pe vinovată să tremure. Dar baronul rezistă în faţa acestei tentaţii. Dacă ar fi încercat să explice cuiva motivul acestei reţineri, sigur că i-ar fi făcut cinste; dar diavolul nu era dispus să-l lase să-şi facă iluzii, aşa că-i dădu baronului o lecţie foarte aspră în ceea ce privea „nobila sa discreţie”. Şi iată şi cu ce ocazie o primi.

La trei sau patru zile de la sosirea lui, găsi familia Buré adunată în salon, la ora obişnuită; dar cum un aer de mare nemulţumire domnea pe toate chipurile, Luizzi se temu ca nu cumva să-i fi supărat cu ceva. Luizzi presupuse că, o familie în care se aflau o femeie şi două copile încântătoare, putea să se alarmeze din pricina unui bărbat tânăr şi frumos cum era el. Dar primele cuvinte pe care le auzi îi spulberară această măgulitoare părere despre sine.

— Sunt silit să vă părăsesc, domnule baron, îi spuse domnul Buré. Am aflat acum o clipă vestea unui faliment care m-ar putea face să pierd şi eu cincizeci de mii de

franci; prezenţa mea la Bayonne poate salva o mare parte din această sumă, aşa că nu mai am de pierdut nicio clipă.

Îl lăsă pe Luizzi într-un colţ al salonului şi continuă discuţia cu soţia şi cu tatăl lui. Dar iată că pe uşă se năpusti fratele doamnei Buré, căpitanul Félix, cu chipul palid şi cu un aer rătăcit.

— E adevărat, strigă el, că ticălosul ăla de Lannois şi-a suspendat plăţile?

— Da, e adevărat, zise doamna Buré.

— În sfârşit! strigă Félix cu o bucurie sălbatică. Plec la Bayonne! Asta-i o treabă care mă priveşte pe mine!

— Ba mai curând cred că pe mine, zise domnul Buré.

— Pe tine?

Domnul Buré îi făcu semn că Luizzi îi auzea, aşa că amândoi ieşiră afară. Doamna Buré tremura, bunicii erau tulburaţi. Numai cele două tinere păreau mirate. După ce soţul şi fratele ei ieşiră afară, în curte, doamna Buré părăsi salonul, urmată de bătrâni. Luizzi rămase doar cu cele două domnişoare Buré.

— E, într-adevăr, o mare nenorocire şi-mi dau seama de necazul tatălui şi al unchiului dumneavoastră. E cumplit ca, atunci când eşti un om cinstit, să te vezi înşelat, aşa că împărtăşesc întru totul indignarea lor.

— Oh, domnule, familia noastră a suferit pierderi mult mai mari, fără ca vreodată să-i fi văzut pe tata sau pe unchiul într-o asemenea stare…

— De altfel, unchiul trebuia să se aştepte la aşa ceva, zise cealaltă fată; l-am auzit spunând adesea că domnul Lannois nu se pricepe la afaceri şi, cu toate astea, tocmai el îl împingea mereu pe tata să încheie afaceri cu acel Lannois…

— Da, într-adevăr, e de mirare, zise soră-sa.

Luizzi repetă şi el:

— Într-adevăr, e de mirare!

Discuţia se opri aici şi, cum între timp veni vremea mesei, toată lumea se adună în jurul ei. Toţi erau acum calmi şi senini. Masa fu scurtă, pentru că domnul Buré

trebuia să plece imediat. Înainte de plecare, îi luă pe Luizzi şi pe Félix, îi duse în ambrazura unei ferestre şi-i spuse baronului:

— Din moment ce eu trebuie să plec ca să duc la capăt o afacere pe care cumnatul meu se credea mai îndreptăţit s-o rezolve el, va încheia în locul meu afacerea pe care am început-o cu dumneavoastră, domnule baron.

Cei doi bărbaţi se înclinară, deşi se părea că şi unuia şi celuilalt le era silă să lucreze împreună.

Deşi era în plină iarnă, după-masă Luizzi ieşi să facă o plimbare prin parc. Văzu un servitor trecând cu un cal pe care-l ducea de hăţ; omul îi spuse lui Luizzi că se ducea să-şi aştepte stăpânul la uşa unui mic pavilion ce dădea spre o scurtătură care micşora considerabil distanţa până la topitoria din Quillan. Acest amănunt îi aminti lui Luizzi de cele povestite de diavol. Îşi spuse că trebuia să fie vorba de pavilionul sub geamul căruia fusese găsit mort tânărul Ernest de Labitte. Deşi nu mai exista nicio urmă a acelei crime, Luizzi simţi dorinţa să vadă locul unde fusese comisă. Ajungând la pavilion, îl ocoli şi începu să cerceteze fereastra unde aventura doamnei Buré se încheiase cu o crimă. Luizzi înaintă câţiva paşi, intrând în pădurea aflată de cealaltă parte a drumului; se sprijinise de un copac şi, în acel loc, se apucă să filosofeze, în sinea lui, despre acea poveste cumplită. „Deci, aici, în acest loc, o femeie a cutezat să săvârşească, cu sânge rece, o crimă pe care nici cel mai hotărât dintre bărbaţi n-o făptuieşte decât cu groază! Cinstea, orgoliul situaţiei sale sunt, deci, sentimente foarte puternice la această doamnă. Aceste sentimente, cât se poate de aşezate şi care nu par deloc să-i zguduie sufletul, pot, deci, să ducă la aceleaşi rezultate ca ura, răzbunarea şi gelozia.” Sigur că Luizzi ar fi emis o teorie completă privind aceste lucruri, dacă ar fi avut vreme să-şi continue monologul. Dar îi auzi apropiindu-se pe căpitan şi pe domnul Buré. Nici nu ajunseră bine la poartă, că-i şi dădură drumul servitorului. Domnul Buré îşi trecu hăţul calului pe după braţ, după care şi el, şi

cumnatul său se îndepărtară încet.

— Bagă de seamă, spuse căpitanul, te-ai jurat! Nicio iertare, nicio milă!

— Încrede-te în ura mea!

— Să-şi dea duhul la galere!

— Slavă Domnului, am de ce-l trimite acolo!

— Poate că atunci când Henriette va vedea condamnarea lui în jurnale, va sfârşi prin a ne crede.

— Nădăjduiesc, zise domnul Buré, căci chinul ei e înfricoşător şi dacă vreodată se descoperă…

Un gest al căpitanului îl opri pe Buré să continue, căci el tăcu brusc şi în curând Luizzi îi pierdu din vedere şi nu mai auzi nici măcar copitele calului răsunând pe drum. Profită de acel moment, pentru a reintra în parc. Sigur că în legătură cu ceea ce auzise, trebuia să fi existat o poveste cumplită şi tainică. Acei oameni, cu obiceiuri atât de patriarhale, puneau la cale dezonoarea unui om care poate că nici nu avea altă vină decât aceea de a fi nefericit; femeia ce părea atât de virtuoasă în aparenţă, dar care avea pe conştiinţă o crimă abominabilă, apoi numele de Henriette, amestecat în discuţie, toate astea i-au inspirat lui Luizzi o vie dorinţă de a cunoaşte secretele cele mai intime ale acelei familii. Aşa că, în loc să se întoarcă în salon, făcu un lung înconjur ca să ajungă în casă, intrând printr-o portiţă care i-ar fi îngăduit să urce în odaia lui, fără să fie zărit. Aleea pe care apucase îl conduse însă tocmai în cealaltă parte a parcului, aproape de un pavilion ce semăna leit cu cel pe care tocmai îl părăsise: era locuinţa căpitanului, a domnului Félix Ridaire. Acel pavilion fu un nou prilej de meditaţie pentru Luizzi; într-adevăr, observase că nimeni, niciodată, nu se ducea să-l viziteze pe căpitan. Acesta se retrăgea întotdeauna destul de devreme şi-şi lua cu sine mâncarea în pavilion. O idee destul de bizară îl făcu pe Luizzi să presupună că acel pavilion– care, în parc, făcea pereche cu primul, pe care-l văzuse – trebuia să ascundă şi el o taină, care – în istoria familiei– făcea pereche cu cea a tânărului Labitte. Acest gând se înstăpâni cu atâta putere în

mintea lui Luizzi, încât baronul se apropie de clădire, îi dădu ocol, trăgând cu urechea, în nădejdea că va auzi vreun glas acuzator sau plângăreţ. Nu auzi nimic şi se întoarse destul de dezamăgit, dând nas în nas cu Félix.

— Dumneavoastră aici, domnule baron? îl întrebă căpitanul, cu destulă bruscheţe, după ce lăsase să-i scape o exclamaţie de surpriză.

— Da, răspunse acesta foarte tulburat, nu mă simt prea bine şi am nădăjduit că aerul curat îmi va ajuta.

— Aerul curat nu e un leac, replică Félix, care se străduia să surâdă şi să vorbească cu volubilitate, pentru a-şi ascunde nemulţumirea.

— Pentru dumneata, zise Luizzi, ca pentru toţi oamenii obişnuiţi să trăiască în mijlocul pădurilor şi al câmpiilor, sigur că aerul curat nu e un leac; asta e starea dumneavoastră normală; ca averea pentru omul înstărit. Dar pentru noi, cei de la oraş, care ne petrecem viaţa în apartamente închise cu grijă, al căror aer îl înghiţim în câteva minute, un spaţiu larg, în care trupul se scaldă într-un aer tot timpul curat, e ca o hrană sănătoasă pentru un nevolnic. Aerul, căpitane, este, după libertate, prima speranţă a celui captiv, care gâfâie printre miasmele scârboase ale temniţei sau care locuieşte în casele scunde de pe străzile înguste din marile noastre oraşe; cel care are norocul să se plimbe la ţară, e ca săracul primit din întâmplare la masa bogatului.

Căpitanul îl ascultase pe Luizzi, cu o privire plină de o sumbră neîncredere. Apoi, pe măsură ce vorbea, lui Luizzi i se păru că Félix se tulbură. În sfârşit, la acel elogiu adus plimbării în aer liber, expresia de pe faţa căpitanului se adumbri şi mai tare; apoi răspunse pe un ton amar:

— Fără îndoială, numai că săracul admis din întâmplare la masa bogatului, se fereşte rar de excese. Aşa că, băgaţi de seamă, domnule baron, indigestia îl pândeşte pe cel sărac, iar reumatismul pluteşte în aerul umed. Cred că e vremea să părăsiţi banchetul, căci s-a făcut frig.

— Ai dreptate, spuse Luizzi, simt cum mă pătrunde

umezeala.

Şi, fără să mai aştepte, Luizzi se îndepărtă şi intră în apartamentul său. Odată singur, reflectă îndelung asupra a ceea ce avea de făcut. Prima oară când îl consultase pe diavol, povestirea acestuia îl amuzase într-un fel, dar îi deranjase viaţa. Liniştea încântătoare pe care o aflase în sânul acelei familii, îi bucurase inima lui Luizzi. Apoi, acea dulce senzaţie de moment dispăruse şi, fără voia lui, şederea sa la topitorie devenise un fel de inchiziţie tacită care-l obseda. Totuşi, afacerea ce i se propusese era mult prea avantajoasă, ca să renunţe la ea; analizând lucrurile cu atenţie, se hotărî să încheie afacerea, cu atât mai mult cu cât acum ştia cu cine urma să se asocieze. După o serie de reflecţii mature, socoti că n-ar fi rău să afle toate dedesubturile acelei familii şi, dând curs curiozităţii de care era devorat, scutură infernalul clopoţel. Dar diavolul nu se ivi. Luizzi aşteptă câteva minute, apoi sună din nou; fereastra se deschise cu zgomot şi un bărbat hidos îşi făcu apariţia. Era îmbrăcat în zdrenţe, dar nu în zdrenţele celor sărmani, din care denotă mizeria, ci în zdrenţele unui om elegant, dedat viciilor. Un guler de catifea neagră, ros, împodobea haina jerpelită, închisă în aşa fel încât te făcea să te îndoieşti de existenţa cămăşii. Un pantalon tot negru, ridicat pe un şold şi atârnând pe celălalt, lăsa să se vadă că nu era prins decât într-o singură bretea. Veşmântul era plin de pete; cerneala încercase în zadar să înnegrească cusăturile decolorate, iar acul nu fusese folosit niciodată, ca să-i coasă marginile destrămate. Personajul era înarmat cu un baston care avea la capăt o măciucă enormă, îngreunat şi aşa de mulţimea de ţinte cu care era împodobit.

Cum Luizzi se trase îndărăt din faţa acelei apariţii, un surâs feroce apăru pe chipul celui din faţa sa.

— Cam abuzezi, Luizzi, îi spuse el; ţi-am spus că ne vedem peste opt zile, dar iată că nici n-am plecat bine, şi m-ai şi chemat…

— Ei bine, vreau să aflu povestea căpitanului Félix şi pe cea a lui Lannois, pe care-l urmăreşte cu atâta înverşunare.

— Bine! Mâine!

— Nu! Acum!

— Luizzi, acceptă confidenţele mele, atunci când ţi le fac eu, şi nu mă obliga să-ţi povestesc ceea ce mai târziu nu vei mai vrea să ştii. Nu toate tainele sunt tot atât de uşor de purtat pe umeri ca taina doamnei Buré... Şi, fiindcă tot veni vorba, spune-mi, ce părere ai despre ea?

— Că fanatismul faţă de onoarea ei a împins-o la crimă.

— Nu, e vorba de un sentiment josnic şi vrednic de dispreţ.

— Care?

— Frica.

— Frica! Frica! După ce m-ai înşelat în ceea ce priveşte virtutea acestei femei, acum mă deziluzionezi până şi în ce priveşte crima ei. Nu mi-ai arătat întotdeauna numai laturile urâte ale vieţii?

— Acum îţi voi arăta adevărul gol-goluţ!

— Deci, într-adevăr, crezi că frica a făcut din ea o criminală?

— Da, aceeaşi teamă care te-a făcut şi pe tine să nu laşi să-ţi scape un cuvânt în faţa acestei femei care s-a asigurat atât de bine de discreţia celor ce-o pot compromite; aceeaşi frică ce te-a făcut să te retragi atât de repede din faţa căpitanului, când te-ai întâlnit cu el lângă pavilionul în care stă.

— Jupâne diavol, răspunse Luizzi dispreţuitor, eu nu sunt, totuşi, un laş, am dovedit-o.

— Eşti un francez curajos şi-atâta tot; o spadă, un pistol într-un duel, un tun într-o bătălie nu te vor face să dai înapoi, ştiu. Dar, în afară de asta, tremuri şi tu, ca atâţia alţii, în faţa miilor de alte primejdii. Ai curajul morţii prompte şi în plină lumină; dar curajul de a înfrunta o moarte lentă şi ignorată, curajul de a înfrunta suferinţa de zi cu zi, curajul care te obligă să dormi într-un mormânt deschis, care se poate închide în timpul somnului, ei bine, curajul ăsta nu-l ai!

— Şi cine se măgulește cu ideea că-l are?

— Cei care poate că n-au curajul tău.

— Vreun popă fanatic...

— Sau un tânăr care iubeşte; credinţa şi dragostea, cele două mari pasiuni ale omenirii.

— Numai că eu nu ţi-am cerut metafizică, ci o povestire.

— Ţi-o voi spune mâine.

— Acum! Acum vreau s-o aflu!

— N-am vreme.

— Vreau s-o aflu, strigă Luizzi, înşfăcând clopoţelul.

— Ei bine, zise diavolul, cutează şi priveşte!

În acel moment, fereastra – care rămăsese deschisă – se schimbă în uşa unei alte camere alături de a sa. La început, Luizzi nu văzu nimic, fiindcă odaia era slab luminată de o lampă; dar încet-încet, începu a distinge obiectele şi în curând zări în acea odaie o femeie aşezată într-un fotoliu larg, cu un copil dormind pe genunchii ei. Luizzi văzuse adesea asemenea fiinţe palide şi bolnăvicioase, al căror aspect întristător îţi face milă. Dar niciodată un spectacol asemănător cu cel pe care-l avea în faţă nu-l impresionase atât. Femeia din faţa lui era albă, întocmai ca acele statui de ceară care n-au apucat încă să fie colorate cu diverse nuanţe de roz, menite să imite viaţa; chipul ei tânăr şi pur bătea în albastru; copilul pe care-l ţinea pe genunchi, palid ca şi ea, plăpând, slab, ar fi părut mort, fără mişcarea lentă şi dulce a respiraţiei.

Tânăra femeie părea împietrită, copilaşul dormea, aşa că Luizzi avu răgazul să-i contemple pe îndelete. Ochii i se obişnuiră cu lumina slabă din acea cameră şi văzu că era tapetată toată cu covoare groase, şi pe jos, şi pe pereţi, ba chiar şi pe tavan; că nu avea nici fereastră, nici şemineu, nici uşă şi totuşi vedea lumina lămpii tremurând, ca şi când ar fi venit de undeva un curent de aer; observă că aerul proaspăt de afară venea dintr-o deschizătură aflată jos, la nivelul solului, pe unde intra în odaie, iar cel din odaie ieşea printr-o altă deschizătură, aflată în tavan. Într-un colţ al camerei se aflau un pat şi un leagăn. Camera avea mobilă în bună stare şi se părea că fuseseră luate toate precauţiile

pentru ca şederea prizonierei acolo să fie cât mai puţin crudă. Luizzi privi cu atenţie şi, în ciuda luminii slabe din acea odaie sumbră, văzu până şi cele mai mici amănunte, de parcă ar fi fost iluminate într-un mod cu totul deosebit.

Uluit de ceea ce vedea, dădu să se întoarcă spre diavol, ca să-i explice ce era cu acel dureros tablou; dar acesta dispăruse şi Luizzi, mânios că cel care-i era sclav o ştersese, tocmai se pregătea să pună mâna pe clopoţelul suveran, când un lung oftat scos de tânăra femeie îi distrase atenţia, făcând u-l să urmărească ceea ce se petrecea în odaie. Femeia se ridică, îşi puse copilul în leagăn şi, după ce ascultă o vreme tăcerea cumplită din odaie, ce aducea cu un zid de cetate ridicat între ea şi lumea de afară, ridică un colţ al unuia dintre covoare şi scoase la lumină o carte; apoi se aşeză în faţa mesei pe care puse lampa şi deschise volumul; îşi sprijini, îndurerată, fruntea în mână, apoi se aplecă spre cartea deschisă pe care păru a o citi cu atenţie.

Datorită puterii sale de pătrundere cu care-l înzestrase diavolul, Luizzi putu citi titlul lucrării, care-l miră peste poate. Cartea se intitula *Justine,* una dintre lucrările imunde ale marchizului de Sade, acea abominabilă adunătură a tuturor crimelor şi murdăriilor. Un gând dureros îi trecu prin minte baronului: oare acea fată să fie una dintre acele fiinţe pecetluite, în mod fatal, de infamie şi destrăbălare? Sigur că ceea ce citea nu putea avea nimic înduioşător, şi dacă Luizzi fusese surprins de cartea pe care nefericita o ţinea în mână, el fu şi mai surprins de efectul pe care-l producea asupra ei. Acest lucru îl făcu pe Luizzi să se uite pe carte, unde, spre mirarea sa, descoperi sub fiecare rând tipărit câte un rând scris de mână. Scrisul era, de altfel, cu atât mai distinct, cu cât era scris cu roşu. Graţie puterii sale neobişnuite de pătrundere, baronul citi cu uşurinţă rândurile scrise cu litere stângace şi iată ce află:

Aceasta este povestea vieţii mele; am scris-o cu sângele meu pe această carte, fiindcă n-am nici hârtie, nici cerneală. Dacă n-am mai şters rândurile acestei cărţi

îngrozitoare pe care mi-am scris povestea, şi pe care un ticălos mi-a pus-o în mână ca să-mi ucidă sufletul, după ce mi-a ucis trupul, dacă nu le-am mai şters, am făcut-o din pricină că sângele mi s-a împuţinat atât de mult, încât abia mi-a mai rămas atât cât să-mi ajungă să-mi istorisesc nenorocirile şi să cer răzbunare.

Citind această ultimă frază, sufletul lui Luizzi tresări. Îşi aminti de puterea pe care i-o insuflase diavolul, de a pătrunde dincolo de lucruri, dar îşi aminti şi de puterea omului de a salva acea nefericită fiinţă din temniţa cumplită; pentru a-şi ajunge scopul, baronul vru să cunoască motivele acelei nefericiri; ca să le cunoască, trebuia să citească manuscrisul pe care-l avea în faţa ochilor; se hotărî să facă acest lucru şi iată ce citi.

VII.
Dragoste neprihănită

„Am mai încercat de două ori să istorisesc aceste lucruri, dar călăul meu m-a împiedicat; încerc din nou şi mă rog Domnului să-mi dea puterea să pot isprăvi; căci sufletul mi-e pe ducă, la fel ca şi trupul. E mult de când tot recitesc aceste lucruri, pentru ca amintirea celor pe care i-am cunoscut să nu se şteargă cu totul din mintea mea. Şi totuşi, în ciuda acestei legături constante cu amintirile mele, simt că le uit şi le încurc. Mă grăbesc deci ca atâta vreme cât mai rămâne o fărâmă de suflare în mine, să se afle cât am iubit şi cât am suferit. Da, am iubit şi am suferit! Sunt singurele două gânduri care-mi luminează, atât în trecut, cât şi în prezent, haosul durerilor din capul meu: da, cât am iubit şi cât am suferit! Doamne, Dumnezeule! Dacă lungul supliciu la care am fost condamnată nu mi-a luat minţile şi nu m-a făcut să-mi pierd memoria, dacă e adevărat că-i ierţi pe toţi cei care au iubit şi au suferit cumplit, fie-ţi milă şi de mine, Doamne, şi ajută-mă să mor, să mor cât mai repede! Şi ca pruncul meu… Oare dacă voi muri, îmi vor ucide copilul? Da, îl vor ucide, aşa că mă voi strădui să trăiesc. Ajută-mă să trăiesc, Doamne, orice s-ar întâmpla. Pentru că simt, chiar dacă va fi să-mi pierd minţile, că voi fi întotdeauna stăpânită de ideea că o mamă trebuie să moară ca să-şi salveze copilul. Iată un lucru pe care trebuie să-l scriu cu litere groase la începutul fiecărei pagini din această carte, pentru ca să-l

am tot timpul sub ochi şi să nu-l uit niciodată. *«O mamă e datoare să-şi dea viaţa, ca s-o salveze pe cea a copilului ei.»*

Şi, într-adevăr, pretutindeni era scris astfel; nefericita îşi întoarse privirea către fiinţa plăpândă care dormea în leagănul ei, apoi îşi luă capul în mâini, în vreme ce Luizzi continuă să citească acel manuscris care apăru acum atât de clar, de parcă l-ar fi ţinut în mână şi i-ar fi întors el însuşi paginile.

Manuscrisul continua astfel:

„Până la vârsta de zece ani am trăit sub tutela părinţilor mei; în acea epocă, fratele meu s-a însurat cu Hortense, care abia împlinise cincisprezece ani. Devenită cumnata mea, Hortense a fost întotdeauna bună şi blândă cu mine. Nu cred că ea m-a trădat. Nu cutez s-o număr printre călăii mei. Tremură şi ea în faţa fratelui ei Félix şi n-ar îndrăzni să-mi ia apărarea; de altfel, cred că suferă cumplit. Fiindcă mă iubea, totuşi, ca pe o soră, ba mă socotea chiar fiica ei. Într-adevăr, tata şi mama m-au dat în grija ei, cu toate că locuiam cu toţii în aceeaşi casă. Timp de şase ani nu-mi amintesc să fi intervenit ceva important în viaţa mea. Eram cu toţii fericiţi. Numai că fericirea nu lasă urme. E ca vara care, după ce a trecut, nu lasă nicio urmă: doar frunzele cad şi crengile rămân goale. Dar când furtuna şi trăsnetul le loveşte, urma rămâne, chiar când se face din nou primăvară. Pe vremea aceea eram fericită, da, fericită, iar acum îmi aduc aminte cum eram. Mă jucam cu cumnata mea atât de tânără şi cu cele două nepoate ale mele, care erau nespus de drăgălaşe. Trecutul şi viitorul se contopeau în mintea mea, cu râsul şi cu cântecul. Fusesem o copilă fericită şi iubită, iar într-o bună zi aveam să fiu o femeie fericită şi iubită! Ah, ce vise dulci îmi mai făceam despre viaţă! Împlinisem şaisprezece ani. Toată fiinţa mea năzuia către viaţă! O, şi ce plăcut şi frumos era să te plimbi în amurg, singură, să priveşti ultima rază de soare strălucind în zare, să auzi păsările ciripind şi strângându-se laolaltă în seara care cobora alene. Apoi să simţi o fiinţă nevăzută şi

bună care merge alături de tine şi care-ţi spune: «Eşti frumoasă, vei fi fericită, şi vei iubi, vei iubi!»

A iubi! A iubi! Ce bucurie să-ţi dăruieşti sufletul unei inimi nobile, s-o venerezi pentru tot ceea ce are generos în ea, s-o îndrăgeşti pentru tot ceea ce are frumos, s-o admiri pentru tot ce are bun, s-o adori pentru tot ce are sfânt! Căci cel pe care-l iubeşti şi ţi se pare aproape sacru, e duhovnicul inimii tale. Cel care izbuteşte să deschidă acest tabernacul, trebuie să fie un bărbat care să se deosebească de toţi ceilalţi… Aşa îmi închipuiam şi aşa a şi fost. Léon, Léon, oare mă mai iubeşti? Doamne, oare să mă mai iubească? Ai mei au încercat să mă facă să mă îndoiesc. E o crimă cumplită, e cea mai mare crimă a lor.

Aveam deci şaisprezece ani şi eram dornică de viaţă. Eram frumoasă, da, tinereţea mea era încă foarte proaspătă. Acum, când sunt ca şi moartă, când picioarele mele slabe se prăbuşesc sub puţina mea greutate, îmi aduc aminte – ca de o fericire de nespus – de acea bucurie fără egal de a simţi viaţa cu toate fibrele fiinţei tale. Ce aer respiram! Fiecare adiere a vântului de seară mi se părea că mă îmbată, ca vinul la un ospăţ. Mi se părea că acele adieri mă umpleau de speranţe şi de dorinţe care-mi invadau pieptul. Apoi, după ce stăteam nemişcată ceasuri în şir, gândindu-mă la ceva languros şi tainic, o luam la goană. Alergam cât puteam de repede şi părul îmi zbura în vânt. Picioarele îmi erau sprintene, băteam din palme şi cântam ca o ciocârlie; îmi ascultam inima cum palpită, cum tresare. Mă vedeam devenind tot mai frumoasă, îmi juram în sinea mea să fiu la fel de bună şi speram, speram… Eram nespus de fericită! Dar această fericire avea să se isprăvească. Într-o seară, totul a fost dat peste cap. Seara aceea îmi apare în faţa ochilor, ca şi cum ar fi fost ieri. Până atunci nu mi se întâmplase nimic rău. Dar, dintr-odată, am început să simt un fel de teamă care-mi strângea inima, o teamă pe care nu mi-o puteam explica şi pe care mă străduiam să mi-o înăbuş. Oh, vanitatea raţiunii îi face pe oameni să se smintească. Fiindcă Cel-de-Sus i-a lăsat fără apărare

împotriva duşmanilor lor, ca pe cele mai slabe şi mai amărâte dobitoace. Cel puţin animalele au un instinct care le face să intuiască dacă o plantă este veninoasă, dacă se află prin apropiere vreun duşman care le ameninţă. Mielul nu se apropie de floarea otrăvitoare, câinele se zbârleşte tot, când simte fiara ce-şi adulmecă prada; omul are şi el presentimentul nenorocirii care-l pândeşte. Şi eu am avut acest presentiment; fiindcă eu, neprihănita şi blânda, am întors capul când a intrat acel om şi am început să tremur din cap până în picioare, când a rostit:

— Sunt căpitanul Félix şi vin de la oaste!

Oh, de ce nu m-am încrezut în instinct? De ce n-am nutrit şi n-am făcut să crească în mine aversiunea pe care mi-a inspirat-o? De ce atunci când a început să ne vorbească despre marile bătălii ale Imperiului, despre prăbuşirea acestuia, despre toate acele lucruri pe care le-am tot auzit, de ce am spus în sinea mea: «Dar e un bărbat viteaz şi e credincios virtuţilor pe care le-a iubit: onoarea, probitatea şi curajul!» De ce când privirea lui severă a poposit pe fruntea mea, ca o rază de gheaţă, când chipul său aspru şi rece m-a făcut şi pe mine aspră şi rece, de ce mi-am spus că e o copilărie să mă iau după aparenţe? Fusesem totuşi avertizată, şi încă foarte serios; căci, începând din acel moment, speranţa – această viaţă a sufletului – s-a înceţoşat. Fericirea nu mi s-a mai părut un lăcaş apropiat, cu uşile larg deschise; ştiam de-acum că va trebui să străbat un meleag îndepărtat, să merg prin prăpăstii şi să bat poteci greu de trecut; şi când, într-o zi, fratele meu mi-a spus surâzând că va trebui să strângem legăturile de familie, măritându-mă cu fratele soţiei sale, Hortense, am simţit un fior de gheaţă străbătându-mă din cap până în picioare. Atunci mi-am zis:

— Iată nenorocirea!

Dar totuşi nu mi-a venit a crede.

Am ascultat toate acele zadarnice motive prin care mi-l recomandau pe Félix ca pe un bărbat virtuos, bun, onorabil, motive care mă făcură să mă ruşinez de spaima mea şi

care păreau să mă acuze că nu ştiam ce înseamnă virtutea, onoarea, probitatea. Eram nebună! Mi-au şi spus-o, ba mi-au şi repetat-o de nu ştiu câte ori, dar eu n-aveam ce răspunde nici mie însămi, nici altora, decât că acel om făcuse să mi se închidă inima, îmi tăiase aripile visurilor, îmi înăbuşise cele mai profunde aspiraţii ale vieţii. Puteam să-mi spun ceea ce nici eu însămi nu înţelegeam? Şi ştiu că nimeni nu mă va ierta, pentru că i-am îngăduit acelui om să-mi spună că mă iubea, pentru că i-am răspuns că mă voi strădui să-l iubesc şi eu şi pentru că am acceptat ca peste un timp oarecare să mă mărit cu el, spre bucuria familiei mele. Oh, toate astea mi-au fost fatale! Fiindcă simţeam în sinea mea că nu-l voi iubi niciodată. Iar el, el cum mă iubea? Nu mi-a spus-o niciodată şi iată lucrul care m-a pierdut. Da, îmi spuneam, dacă aversiunea pe care-o simt pentru el se datorează faptului că sentimentele noastre se bat cap în cap, înseamnă că nici el nu mă iubeşte; antipatia care îndepărtează fără niciun motiv două suflete, îl stăpâneşte şi pe el, cum mă stăpâneşte şi pe mine.

Pe atunci nu ştiam că un bărbat poate iubi o femeie, aşa cum îşi iubeşte tigrul prada, pentru a-i devora viaţa, a-i bea lacrimile, a o ţine, tremurând, în ghearele sale. Bărbaţii iubesc, spun ei, fiindcă sunt în stare să meargă până la crimă, pentru a obţine ceea ce doresc. Cum, Doamne, această dragoste sălbatică şi nesănătoasă să fie iubire? A iubi înseamnă deci cu totul altceva decât a dărui fericirea?

Îi făgăduisem aşadar lui Félix să mă mărit cu el şi căsătoria urma să aibă loc în ziua când aveam să împlinesc optsprezece ani. Datorită acestei făgăduieli, îmi răscumpărasem doi ani de libertate; mi-am regăsit seninătate, dar nu şi speranţa. Oh, de ce n-am făcut atunci întregul sacrificiu! De ce nu m-am măritat cu Félix în acea epocă? Nu l-aş mai fi iubit pe Léon sau, dacă l-aş fi iubit, aş fi dat înapoi în faţa gândului de a-mi înşela bărbatul. Dar nici să faci din făgăduiala unei copile un legământ tot atât de sacru ca şi cel făcut în faţa unui preot! Şi totuşi, chiar dacă l-am iubit pe Léon, nu sunt câtuşi de puţin vinovată, n-

am vrut să-l iubesc, am fost atât de inocentă… dar să spun cum mi s-a întâmplat aceasta.

Era în timpul uneia din acele zile ploioase din trista vară a anului 181… într-o duminică, la prânz. Cutezasem să mă avânt singură prin umezeala caldă a zilei. Luasem pelerina de lână şi pălăria de pai a uneia dintre slujnicele noastre şi, în ciuda ploii care cădea fără încetare, mă dusesem să-l văd pe unul dintre muncitorii noştri care era bolnav. Părăsisem drumul principal ca să ajung la casa lui, situată la o oarecare distanţă, undeva, pe câmp, când m-am auzit strigată de un călăreţ, care, zărindu-mă de departe, îşi mânase calul către mine. Felul în care mi-a vorbit m-a făcut să-mi dau seama că îmbrăcămintea mea îl indusese în eroare, fiindcă mi-a strigat din capătul potecii.

— Hei, fato! Fato!

M-am întors, iar el s-a apropiat de mine.

— Cu ce vă pot fi de folos?

M-a privit surâzând cu blândeţe şi m-a rugat cu veselie în glas:

— Te rog, frumoaso, să nu-mi spui şi tu: «Drept înainte! Drept înainte!»

— Ce vreţi să spuneţi?

— Vreau să spun că de la ceasul patru de dimineaţă, de când sunt pe drum, am întrebat de treizeci de ori pe unde s-o apuc şi absolut toată lumea mi-a spus: «Drept înainte! Ţine-o drept înainte!» deşi îţi mărturisesc că aş fi apucat cu plăcere pe un alt drum.

— Adevărul e, domnule, că asta depinde de locul unde vreţi să vă duceţi.

— Vreau să merg la topitoria domnului Buré.

Nu m-am putut abţine să nu râd şi i-am răspuns:

— Ei bine, domnule, îmi pare rău pentru dumneavoastră, dar trebuie să mergeţi drept înainte.

Nu ştiu ce mi-a venit să-i indic acelui tânăr drumul spre casa noastră; de ce am simţit nevoia să-i repet acele vorbe ce păreau să-i displacă atât de tare, cu un fel de veselie maliţioasă? Dar el îmi răspunse pe un ton de veselie

triumfătoare:

— Te-ai supărat, frumoaso? Ei bine, află că eu sunt încântat… După care, sări jos de pe cal şi veni lângă mine.

Am priceput imediat că-mi făcuse un compliment, spunând că era încântat să meargă alături de mine. L-am oprit, râzând:

— Numai că nu trebuie s-o luaţi drept înainte pe aici, ci pe acolo, i-am spus, arătând cu degetul drumul pe care venise.

Abia am apucat să rostesc aceste cuvinte, că s-a înroşit ca focul. Şi-a scos pălăria şi mi-a spus emoţionat:

— Vă mulţumesc, domnişoară.

Auzind aceste vorbe, m-am simţit tot atât de emoţionată ca şi el. Mi-am plecat ochii în faţa privirii temătoare şi blânde pe care a ridicat-o spre mine, i-am făcut, din obişnuinţă, o reverenţă ceremonioasă şi mi-am continuat drumul. De ce tremurasem când l-am auzit pentru prima oară pe căpitanul Félix lăudându-se cu calităţile sale? Şi de ce surâsesem când m-am întâlnit cu acel tânăr pe care nu-l cunoşteam? De ce, îndepărtându-mă, trăgeam atât de atentă cu urechea, să aud dacă bidiviul o apucase pe drumul pe care i-l indicasem stăpânului său? Şi de ce, când am ajuns la colţul potecii, m-am întors să văd dacă plecase şi de ce m-am simţit atât de fericită să constat că rămăsese ţintuit locului, cu pălăria în mână? Tânărul n-a făcut nicio mişcare; dar simţeam că mă privea şi că ochii săi nu mă părăsiseră nici măcar o clipă. Rămase aşa o bună bucată de vreme; îl vedeam printre tufişurile de pe marginea potecii; în sfârşit, după ce privi în jurul lui, făcu un gest pe care nu l-am putut vedea bine, s-a urcat pe cal şi s-a îndepărtat încet.

Îmi începusem acea plimbare cu inima uşoară şi fără să mă gândesc la altceva decât la vizita pe care urma s-o fac. Gânditoare, am ajuns la coliba muncitorului nostru şi, abia după ce am văzut cum se frământa Marianne, mi-am amintit că de fapt venisem să-i văd bărbatul bolnav.

— Eram sigură că o să veniţi, mi-a spus ea, vă pândeam

din odaia de sus şi v-am recunoscut imediat, când aţi apucat-o pe potecă şi v-aţi oprit să vorbiţi cu domnul acela care era călare.

Auzind aceste vorbe, am simţit că roşesc, aşa că m-am grăbit să-i răspund:

— Era un străin care m-a rugat să-i arăt drumul spre forjă.

— Păi nu prea era grăbit să ajungă acolo, din moment ce-a rămas ţintuit locului mai bine de un sfert de ceas!

Noua observaţie a Mariannei m-a deranjat. Femeia a continuat:

— La urma urmei, a întrebat exact pe cine trebuia şi cred că a rămas foarte mirat când i-aţi spus cine sunteţi.

— Nu i-am spus nimic, m-a luat drept o ţărăncuţă oarecare.

— Vai de el; o să fie cumplit de încurcat, dacă s-o mai afla la forjă, după ce vă veţi întoarce acasă.

Aceste vorbe mă făcură să mă gândesc la faptul că aveam să-l revăd şi m-am simţit tot atât de încurcată ca şi când tânărul s-ar fi aflat în faţa mea. Eram atât de tulburată, încât Marianne, băgând de seamă, mi-a spus:

— Nu cumva domnul acela v-a zis ceva nelalocul lui?

— Nici pomeneală!

— Şi totuşi, treaba mi se pare cam ciudată... Sunteţi prea stingherită, iar el a rămas locului, parcă ar fi fost bătut în cuie!

Vorbindu-mi astfel, Marianne mă privi cu atenţie; mi s-a părut că văd din privirile ei că nu crede o iotă din tot ce-i spusesem. M-am simţit jignită, aşa că i-am răspuns cam înţepată:

— Ia, te rog, lucrurile astea pe care le-am adus pentru bărbatul dumitale!

— Mulţumesc, mulţumesc, buna mea domnişoară, spuse ea cu o recunoştinţă atât de sinceră, încât şterse orice urmă de resentiment. Apoi adăugă: aş îndrăzni totuşi să vă cer o favoare: rugaţi-l pe domnul Félix să nu dea altcuiva locul de şef de atelier; l-a ameninţat pe bărbatul meu că,

dacă în opt zile nu vine la lucru, îl dă afară.

— Fratele meu nu-i va îngădui una ca asta!

— Oh, domnişoară, de când domnul Buré i-a lăsat domnului Félix conducerea atelierelor, el nu mai vrea să se amestece în astfel de treburi.

— Ei bine, am să vorbesc cu căpitanul.

— Da, vorbiţi, răspunse ea cu tristeţe, ca şi când ar fi vrut să spună mai mult decât se cuvenea, determinată desigur de unele amintiri destul de crude, vorbiţi cu el pentru omul meu. Muncitorul e destul de amărât şi aşa, pentru ca să-şi mai piardă şi pâinea, fiindcă a avut ghinionul să se îmbolnăvească… Domnul Félix nu-i un om bun. De când a venit el, casa dumneavoastră s-a schimbat. Dacă aţi şti cum m-a primit, când m-am dus să-i cer un avans…

Femeia vorbea plângând, iar eu o ascultam cu spaima în suflet.

— Nevastă! Hei, nevastă! şopti muncitorul care zăcea în pat.

Marianne înţelese mai bine decât mine acele vorbe.

— Oh, vă rog să mă iertaţi, spuse ea. Am uitat că domnul Félix… mda, sigur, e un om de ispravă… un om care o să vă facă fericită…

Aceste ultime cuvinte mă făcură să tresar. Mai aveam doi ani până la măritiş, aşa că pur şi simplu uitasem că urma să mă căsătoresc cu Félix. Gândul acesta mi-a venit atât de brusc în minte, după ce tocmai mi se vorbise despre asprimea firii sale, încât, pur şi simplu, am avut senzaţia că îngheţ. M-am făcut albă ca varul. M-am simţit atât tulburată, încât m-am ridicat şi am plecat. Marianne a venit după mine.

— V-am supărat, mi-a spus ea. Iertaţi-mă… Vedeţi, noi suntem atât de sărmani, încât, pur şi simplu, mi-e frică…

Biata femeie plângea atât de tare, încât am început să plâng şi eu. Astăzi, când am răgazul să analizez pe îndelete tot ceea ce mi s-a întâmplat, n-aş putea să explic disperarea aceea care m-a apucat atunci. Căci am început să plâng cu hohote, fiindcă mi-am dat seama limpede că

niciodată n-aveam să-l iubesc pe Félix. Să fi fost oare o presimţire că aveam să iubesc pe un altul? Nu ştiu. Dar în acea clipă am întrevăzut toată nenorocirea vieţii mele. Marianne se uita la mine şi nu pricepea nimic din durerea mea. De câte ori, pe vremea când eram mică, nu văzusem tinere de vârsta mea cuprinse de o disperare fără margini şi de câte ori nu-i auzisem pe cei bătrâni, care uitaseră că fuseseră şi ei odată tineri: «Astea sunt mofturi, capricii ale tinereţii care trec cu vremea...». Şi chemau, de formă, câte un medic...

Eu însămi, în acel moment în care Cerul părea să-mi arate clar viitorul, în faţa acelei spaime care mă pironise locului, am procedat ca acei bătrâni: am încercat să-mi înăbuş disperarea. Mi-am stăvilit lacrimile. N-am vrut să mă încred în inima mea care se răzvrătea şi am răspuns:

— Nu prea mă simt bine, mă încearcă o durere de cap cumplită...

Ca şi cum ar fi fost mai firesc şi mai rezonabil să suferi cu trupul şi nu cu inima.

— Nu vreţi să vă conduc până acasă? întrebă Marianne.

— Nu, nu, am strigat brusc, mă duc singură!

Singură! Simţeam nevoia să fiu singură. Înainte, îmi plăcea să mă avânt liberă şi veselă, în visurile mele; în acel moment doream să plâng. M-am întors tristă, pe drumul către casă. Ajunsă la locul unde vorbisem cu acel tânăr necunoscut, m-am oprit fără să vreau, deşi nu mă gândeam la el. Poate ca să-mi smulg din suflet undele de simpatie care pluteau în aer! Oh, biată copilă ce eram! M-am oprit şi am privit tristă în jurul meu. De acest loc mă lega de acum o amintire pe care o căutam. Totul s-a petrecut repede şi pe negândite: nu simţeam nici dorinţă, nici regret. Dar când am intrat în casă, mi s-a strâns inima. Disperarea m-a părăsit. Nu mai simţeam dorinţa să plâng, dar aş fi vrut să fiu, în continuare, singură. Hortense veni după mine, în salon, şi-mi spuse:

— Henriette, e vremea să te îmbraci! Avem pe cineva la masă!

— Pe cine? am întrebat-o curioasă, ca şi cum mi-ar fi dat o veste extraordinară.

— Un tânăr, domnul Lannois, pe care tatăl său l-a trimis să petreacă la noi câteva luni, ca să înveţe să conducă o topitorie.

— A, va rămâne mai multe luni aici? am spus.

— Sigur! Dar de ce pari atât de surprinsă? Doar lucrul acesta nu se întâmplă pentru prima oară! Hai, du-te şi te îmbracă!

Aveam şaisprezece ani. Toate gândurile mele triste se risipiră, bucurându-mă de sosirea domnului Lannois. Pentru ca bucuria să-mi fie cât mai deplină, am ţinut s-o vadă cât mai elegantă pe domnişoara pe care-o luase drept o ţărăncuţă oarecare. Aşa că am ales o rochie deosebit de frumoasă, cu cea mai aleasă broderie. Ţineam să apar cât mai somptuos îmbrăcată, pentru ca deosebirea să fie cât mai izbitoare. Dar, până la urmă, m-am răzgândit; am renunţat la ideea de a glumi, fie chiar şi în gând, cu acel necunoscut, aşa că am pus la loc rochia cea strălucitoare. M-am îmbrăcat foarte modest, socotind că mă va găsi mai frumoasă astfel decât înveşmântată ca o prinţesă, frumoasă cum se cuvenea să fie o fată tânără şi serioasă, căci redevenisem serioasă. Când am coborât, tânărul se plimba prin grădină, discutând cu fratele meu. Când m-a văzut, a rămas uluit. S-a tulburat atât de tare, încât până şi fratele meu a observat acest lucru, iar eu am fost mai mult decât încântată.

— Ce aveţi? l-a întrebat fratele meu.

M-am apropiat de ei cu o siguranţă triumfătoare. Nu vă puteţi da seama ce sentiment de fericire am simţit, când l-am văzut tremurând astfel în faţa mea.

— Dumnezeule! spuse Léon, bâlbâindu-se de emoţie; domnule dragă, aflaţi că am avut nefericirea de a o întâlni pe domnişoara!

— Cum adică nefericirea? zise fratele meu râzând, la care, neputându-mă abţine, am râs şi eu.

Léon fu descumpănit. Pe măsură ce el îşi pierdea

prezenţa de spirit, mi-o regăseam pe a mea. Copilă veselă, după ce trecusem prin emoţii necunoscute încă, râdeam din toată inima, fără să-mi dau seama că-i jigneam orgoliul. Tulburarea lui Léon se preschimbă în tristeţe; era şi el încă foarte tânăr, n-avea decât optsprezece ani. Veselia puţin maliţioasă cu care-l întâmpinasem, îl jignise, aşa că nu mai răspunse nimic.

— Ei, zise fratele meu, ce s-a întâmplat?

Îmi plăcea atât de mult, aşa timid şi încurcat cum era, încât n-am vrut să-i vin în ajutor. În sfârşit, el a murmurat cu un glas nespus de dulce şi de rugător:

— Am întâlnit-o pe domnişoara învăluită într-o pelerină de lână; am luat-o drept o ţărăncuţă şi am întrebat-o pe unde s-o apuc, ca să ajung încoace…

— Dar sper că pe un ton respectuos, nu-i aşa?

— Nu cred să fi fost grosolan… dar, ştiţi…

— Da, răspunse fratele meu râzând, în ţinutul nostru se vorbeşte fără fasoane, aşa că de obicei se strigă: «Hei, fato!»

— Chiar aşa, domnule!

— Ei bine, cere-i scuze domnişoarei, care sunt sigur că te va ierta.

Fratele meu se îndepărtă indiferent, iar noi doi am rămas singuri, faţă în faţă. Léon nu cuteza să mă privească. Mi se păru că merge prea departe cu stânjeneala şi am început să mă simt şi eu stingherită. În sfârşit, l-am văzut cum îşi îndoaie, roşind, manşeta hainei, şi cum scoate din ea o brăţară împletită din fire de păr, pe care mi-o întinse.

— În locul unde v-aţi oprit, v-a căzut brăţara asta şi am socotit că ar fi mai bine să v-o dau înapoi.

Fără să acord vreo importanţă acestui fapt, nu m-am putut totuşi abţine să nu-l întreb:

— Când am pierdut-o?

— Am văzut-o căzând, când aţi scos mâna de sub pelerină.

— Şi de ce nu mi-aţi atras atenţia pe loc?

— Eram foarte tulburat. După ce v-am văzut mâna, o

mână albă şi fină, mi-am dat seama că mă înşelasem. Abia atunci v-am spus «domnişoară»... Apoi, după ce mă purtasem atât de grosolan, n-am mai îndrăznit să vă vorbesc. De altfel, când am ridicat eu brăţara dejos, dumneavoastră eraţi departe.

— Aşa că, dacă nu v-aţi mai fi întâlnit cu mine, aţi fi păstrat-o!

Léon roşi ca un vinovat şi răspunse făcând apel la o scuză la care nu ne gândisem nici eu, nici el:

— Brăţara nu e un obiect care să aibă o valoare atât de mare, încât...

— Pentru dumneata poate că nu are, dar pentru mine are! Am făcut-o din părul meu, ca să mi-o pun în ziua în care s-a măritat cumnata mea şi de atunci n-am mai scos-o de la mână.

Léon admiră brăţara cu o privire plină de o tristeţe încântătoare şi răspunse mult mai dezgheţat:

— Am văzut imediat că e făcută din pletele dumitale şi tocmai de aceea...

— Ei bine, spuse fratele meu, apropiindu-se, v-aţi împăcat?

— Pe deplin, i-am răspuns sigură de mine.

Şi mi-am pus brăţara la mână. Printr-unul dintre acele ciudate imbolduri ale inimii, pe care atunci nu mi l-am putut explica, mi-am ridicat ochii spre Léon. Privirile sale erau îndreptate către mâinile mele şi fixau cu atenţie brăţara. Acele priviri mă împiedicară să mi-o mai pun la mână, aşa că am băgat-o în buzunarul rochiei. Un surâs trist înflori pe buzele tânărului. Mi-am dat imediat seama cât de mult ar fi dorit ca acea brăţară – care-i înconjurase mâna şi care acum urma s-o înconjoare pe a mea – să-i fie dăruită, dar n-am vrut să-i fac această favoare.

Toată spaima profundă pe care mi-o pricinuia Félix, nu-mi străpungea inima decât în orele de singurătate ale zilei. Dar emoţia pe care am simţit-o revăzându-l pe Léon, nu m-a lăsat să închid ochii toată noaptea. Şi totuşi, nu la el anume mă gândeam eu. Prin faţa ochilor mei închişi nu trecea

imaginea lui; şi nici vocea lui nu era cea pe care o auzeam murmurându-mi la ureche. Mă obseda şi-mi vorbea o fiinţă necunoscută, fără formă. O singură dată în viaţa mea mai simţisem o tulburare asemănătoare: în ziua în care trebuia să mergem la munte ca să revedem acea splendidă şi minunată Grotă a Zânelor. Urma să ne sculăm cu noaptea în cap. N-am putut închide ochii toată noaptea, fiindcă nu vedeam decât munţi şi grote imaginare, dar niciodată pe cea pe care urma s-o revedem. La fel mi s-a întâmplat şi în dimineaţa aceea, după ce m-am agitat atâta în timpul nopţii. M-am trezit înaintea tuturor, am deschis fereastra şi prima persoană pe care am văzut-o a fost Léon, pironit locului, cu ochii fixaţi asupra ferestrelor odăii mele. Atunci, dintr-odată, mi s-a părut că toate acele chipuri abia conturate în visele mele, că toate acele forme vagi, de năluci uşoare, care mă urmăriseră, se limpezesc, se concretizează, se desenează clar şi că-l recunosc în ele pe Léon, care rătăcise toată noaptea prin visele mele. Mi-a fost frică şi m-am retras de la fereastră. M-am tras îndărăt atât de repede, încât am căzut pe marginea patului, cu mâna pe inima care-mi bătea atât de tare, de parcă aş fi alergat vreme îndelungată. Făcusem, într-adevăr, un drum atât de lung în dragoste? Dar treburile de peste zi, treburile din zilele următoare, făcură să mi se potolească toate acele imbolduri tumultuoase, aşa că nu m-am mai simţit atât de agitată; numai că viaţa mea era de-acum ca o fântână peste care trecuse o furtună: unda se liniştise, dar nu mai era atât de limpede. Sufletul nu-mi mai era agitat, dar era tulburat. Pentru ca fântâna să-şi reaşeze, pe fund, mâlul tulburat de furtună, are nevoie de zile îndelungate, liniştite şi senine care să-i redea limpezimea. În ce mă priveşte, fiind încă foarte tulburată, nu mai vedeam clar în străfundul inimii mele şi nici n-aveam răgazul necesar care să-i redea inocenta ei transparenţă. Timp de cincisprezece zile nu l-am văzut pe Léon decât la ceasurile mesei şi uneori seara, în timpul reuniunilor de familie. Era respectuos şi atent cu părinţii bătrâni, vesel şi serviabil cu Hortense, plin de

sfaturi şi complezent cu cele două nepoţele ale mele care-l adorau. Doar faţă de mine era rezervat şi trist. Când îi vorbeam, roşea, când îi ceream câte un mic serviciu, el, atât de ager, de grăbit şi de îndemânatic, făcea totdeauna câte o boacănă. Auzisem adesea vorbindu-se despre dragoste că îmblânzise firile cele mai înverşunate sau dăruise graţie celor stângaci, aşa că am înţeles că acelaşi sentiment îi răpea lui Léon drăgălăşenia şi-l făcea să fie stingher. Simţeam că în ochii lui eu nu apăream la fel ca în ochii celorlalţi.

Totuşi, a venit şi ziua când nu m-am mai îndoit câtuşi de puţin de dragostea lui Léon, când acest sentiment s-a limpezit în sfârşit şi în ochii mei; şi asta s-a întâmplat în ziua în care am văzut cât de mult îl detesta pe Félix. Faptul a fost prilejuit de acel muncitor bolnav la care mă dusesem în ziua în care m-am întâlnit cu Léon pentru prima oară. Iată cum s-au petrecut lucrurile: era în timpul mesei de prânz. Félix şi Léon nu se întâlneau decât la ora de masă; seara, Léon lucra, aşa că nu apărea printre noi. Adresându-se lui Léon, Félix l-a întrebat pe un ton aspru:

— Jean-Pierre a venit astăzi la lucru?

— Da, domnule.

— S-a dus şi la birou?

— Da, domnule.

— Şi şi-a primit leafa?

— Da, domnule.

— De la cine?

— De la mine.

— Şi din ai cui bani l-ai plătit, domnule Lannois?

Léon, care clocotea de mânie, bănui că Félix voia să conteste salariul de mizerie pe care i-l dăduse omului, aşa că, întorcându-i spatele lui Félix, îi răspunse cu dispreţ:

— Din banii mei, domnule.

Căpitanul fu atât de năucit de acest răspuns, încât păli. Dar, ţinând să aibă ultimul cuvânt, spuse totuşi:

— S-ar părea că Jean-Pierre ţi-a adus servicii importante.

Tonul cu care au fost rostite aceste cuvinte l-a smuls pe

Léon din timiditatea lui, aşa că i-a replicat lui Félix, aproape cu un fel de exaltare:

— Da, domnule, da! Mi-a făcut un mare serviciu!

— În timpul bolii?

— În timpul bolii.

— Şi care, mă rog?

Léon surâse şi chipul său îşi schimbă expresia. Din mânios cum era, deveni blând şi trist. Punându-şi mâna pe inimă şi ridicându-şi pentru prima oară privirea către mine, a cutezat să vorbească, uitându-se în ochii mei:

— Ei, ăsta-i secretul meu, domnule.

— Şi desigur şi cel al lui Jean-Pierre, spuse căpitanul, şi aş fi foarte curios să-l aflu.

— N-aveţi decât să-l întrebaţi.

— Mă voi folosi cum trebuie de îngăduinţa dumitale.

— Nici nu mă îndoiesc, domnule.

Cât se rostiseră aceste ultime cuvinte, Félix mă privise cu insistenţă; fiindcă surprinsese privirea lui Léon şi acea privire mă tulburase. Eu, însă, înţelesesem despre ce anume era vorba. Masa se isprăvi în tăcere pentru că mica explicaţie avusese loc de faţă cu toată lumea şi fiecare se simţea acum jenat. Numai eu m-am prefăcut nepăsătoare. Cum înţelesesem mărturisirea lui Léon, înţelesesem şi bănuiala lui Félix. Şi pentru prima oară, simţeam o bucurie deosebită să-l înşel. Léon se retrase; eu am rămas cu ai mei, cu fratele şi cu soţia lui. Hortense se plânse încet soţului ei de asprimea lui Félix.

— Eu nu cutez să-i vorbesc, spuse ea. Dar tu încearcă să-l faci să fie mai cu judecată. Tânărul e bun, muncitor, dar Félix se poartă urât cu el.

I-am fost atât de recunoscătoare Hortensei, gândurile mi se citiră atât de clar în ochi, încât fratele meu, care se uita la mine, clătină încetişor din cap.

— Da, spuse el, Félix se poartă urât cu băiatul. Nu poate să-l sufere. Şi, cum nu vreau ca acest tânăr să se plângă de noi, am să găsesc un motiv ca să-l trimit acasă, la taică-său.

— Oh! am strigat eu şi mânioasă, şi îndurerată, ar fi un lucru nedrept!

— Ar fi lucrul cel mai rezonabil, mi-a răspuns sever fratele meu, privindu-mă scrutător.

Mi-am lăsat ochii în jos, iar el s-a îndepărtat, după ce i-a făcut un semn soţiei sale care mă privea curioasă. Dacă cumnata mea mi-ar fi întins mâna în acel moment şi mi-ar fi spus: «Henriette, îl iubeşti?» i-aş fi răspuns, aruncându-mă în braţele ei şi izbucnind în lacrimi, că nu-l voi mai iubi. Căci, conform ideilor familiei noastre, dragostea era o crimă. Dar Hortense, de obicei atât de bună şi de blândă cu mine, se arătă deosebit de severă. Socoti că era de datoria ei să fie de partea lui Félix, pe care tocmai îl blamase şi pe care acum voia să-l scoată basma curată în ochii mei:

— Henriette, n-am avut dreptate să-l ţin de rău pe fratele meu şi nici tu să-l condamni cu atâta uşurinţă.

Această admonestare mă jigni. Profitând de faptul că nu spusesem nimic care ar fi putut motiva acea observaţie, pe care, de altfel, fie vorba între noi, o meritam, i-am răspuns destul de acră:

— Eu să-l condamn pe căpitanul Félix? N-am scos o vorbă despre el, nici măcar nu i-am pronunţat numele!

Răspunsul meu a ofensat-o pe Hortense, care mi-a replicat sec:

— Ştii prea bine, domnişoară, ce vreau să zic!

— Ce vrei să zici… am repetat eu supărată, fiindcă mi se părea nedrept să-mi pună în cârcă ceva ce nu făcusem. Habar n-am ce vrei să zici! Ce amestec am eu în părerea pe care ţi-ai exprimat-o despre fratele tău? Ori ţii cu tot dinadinsul să mă convingi că eu l-am acuzat că e prea aspru?

— N-ai spus asta, dar ai gândit-o, atunci când ai strigat că ar fi o nedreptate să-l trimitem pe tânărul Lannois acasă.

— N-am făcut decât să repet ce-ai spus tu!

— Eşti foarte isteaţă, Henriette, spuse Hortense, cam aşa procedează întotdeauna cei care săvârşesc o nedreptate!

— Nedreptate! Ce nedreptate? Şi pe cine am nedreptăţit?

i-am spus, simţind cum mi se umplu ochii de lacrimi.

— Henriette, draga mea, bagă de seamă, nu fi imprudentă şi aminteşte-ţi de ceea ce ai făgăduit. Félix te iubeşte!

Cât aş fi vrut să mă îndoiesc de inima mea, care îmi arăta atât de clar lucrurile! Da, acum îmi dau seama că, fără acel avertisment, neştiutoare cum eram, tulburarea ciudată mi s-ar fi potolit de la sine. Dar când cei din jur i-au spus acelui sentiment pe nume, când l-au numit dragoste, când l-au încununat cu o coroană de foc, când am aflat, în sfârşit, despre ce anume era vorba, am fost curioasă să-l simt, să-l văd, să-l privesc, fie chiar şi pentru a lupta împotriva lui. Înainte de acea zi, Léon sălăşluia în inima mea, dar nu ocupa un loc anume. Însă, odată cu acele cuvinte, el a ocupat primul loc. Îmi spuseseră că-l iubeam pe Léon; oare să fi fost adevărat? Mi-am cercetat inima şi atunci am făcut o descoperire ciudată: chipul lui Léon, ochii săi limpezi şi blânzi, pletele blonde, lungi şi frumoase, înfăţişarea sa nobilă, vocea suavă şi plăcută, graţioasele lui înclinări din cap când o făcea pe mâniosul, distrându-le pe nepoatele mele, toate acestea se întipăriseră în mintea mea, fără ca eu să-mi dau seama. Îl cunoşteam mai bine decât pe tatăl sau pe fratele meu; îl cunoşteam mai bine decât pe toţi cei alături de care trăiam de atâţia ani! Cred chiar că aş fi fost în stare să vorbesc cu vocea lui, să gândesc cu gândurile lui, să-i imit reflexele, gesturile, până într-atât eram de preocupată de acea existenţă care nu era a mea. Văzându-mă atât de dominată de puterea altei fiinţe, la început m-am speriat. Mândria mea s-a răzvrătit de a fi astfel la bunul plac al unei existenţe pe care poate că eu n-o tulburam câtuşi de puţin şi spaima de a nu fi iubită a pus brusc stăpânire pe mine. Dragostea, oh, dragostea e ca toate puterile care ne depăşesc, se serveşte de orice, de părăsire, de rezistenţă… L-aş fi iubit pe Léon, dacă nu m-aş fi temut de el: acum îl iubeam, pentru că mă temeam. Şi, de altfel, puteam oare să nu-l iubesc? Există pante atât de abrupte, că oricât de tare te zbaţi să le urci, până la urmă

tot cazi, tocmai pentru că sunt prea abrupte. Am încercat acest lucru pe pielea mea; căci chipul lui Léon mă înfricoşa, fiindcă-l zăream alături în fiecare noapte şi fiindcă se ţinea scai de mine în fiecare zi, încât ajunsese aproape să mă deranjeze, să mă enerveze. Pusese stăpânire pe mine şi-n sinea mea îl auzeam vorbindu-mi aproape ca unei iubite. Voiam cu orice preţ să mă sustrag de sub puterea lui. Dar tot ceea ce mă ajutase până atunci– treburi, muncă, preocupări – toate păreau acum zadarnice fiindcă nu mă mai puteam sprijini pe ele. Erau asemenea nisipului de pe marginea prăpastiei, care alunecă, ori de câte ori vrei să te prinzi de el. Mi se părea că un soare de foc plutea pe deasupra capului meu şi preschimba totul în colb, în afară de dragoste. Din păcate, mă exprim prost! Atunci am luat o hotărâre îndrăzneaţă: ca timp de o lună de zile să-i fiu cât mai antipatică lui Léon. Teama pe care o aveam faţă de mine însămi trebuie să fi fost mult prea mare, pentru ca să n-am niciun pic de milă de tristeţea lui Léon. Căci, bietul de el, era atât de nefericit! Iar acea nefericire îmi arăta foarte clar cât de mult mă iubea, acea nefericire îmi plăcea pentru că, în taină, îmi plăcea şi mie să sufăr alături de el. Singura încercare pe care am îndurat-o greu, singura încercare în care am simţit cum îmi cedează curajul, a fost bucuria lui Félix. Că Léon era nefericit din pricina indiferenţei mele, era treaba mea, mai ales că sufeream şi eu alături de el, deşi nu i-o spuneam. Dar, printr-un acord tacit cu mine însămi, înţelegeam că am dreptul să-l jignesc pe cel pentru care ascunsesem, în adâncul inimii mele, atâtea mângâieri. Dar ca Léon să îndure privirile triumfătoare şi ironiile reci ale căpitanului, ei bine, acest lucru mă înfuria şi, de nu ştiu câte ori, am fost cât pe-aci să-i spun lui Léon: «Mă prefac când nu mă uit la tine; mă prefac când te ocolesc; mint când îţi vorbesc rece şi când te ascult dându-ţi impresia că nu mă interesează ce-mi spui!» Da, l-aş fi avertizat, dacă nu l-aş fi iubit până într-atât încât simt că, dacă mi-aş fi deschis inima, toată răsuflarea din ea s-ar fi refugiat în inima lui. Şi el mă iubea şi ştiam acest lucru, întâmplarea

cu muncitorul Jean-Pierre îmi dezvăluise taina în aşa fel încât nimeni să n-o înţeleagă, în afară de mine. Félix îl luase la rost pe bietul om, dar acesta îi răspunsese cinstit că habar n-avea despre ce era vorba. Nu numai că nu-i făcuse niciun serviciu lui Léon, dar nici nu-l văzuse decât în ziua când îi plătise leafa. Aşa că Félix socoti răspunsul lui Léon drept o încăpăţânare copilăroasă. Numai eu ştiam ce serviciu îi făcuse Jean-Pierre. Nu mă îndreptam către coliba lui, când mă întâlnise Léon? Totuşi, iată că avea să vină şi ziua ce urma să pună capăt sarcinii pe care mi-o asumasem, de a mă purta urât cu Léon. Nimeni nu mai pomeni de trimiterea lui Léon acasă. Băiatul era atât de muncitor, de blând şi de supus! Acel nor al bănuielii care plutise pe deasupra lui şi a mea se risipise. Eu însămi îmi regăsisem într-un fel siguranţa, când un eveniment neprevăzut îmi demonstră că nu-mi regăsisem şi liniştea. Printre micile mele plăceri pe care le păstrasem încă din copilărie, se număra şi aceea de a cultiva, cu mâinile mele, un colţişor îndepărtat din grădina noastră. Dar iată că, deschizându-se foarte aproape nişte magazine, negustorii ne-au cerut îngăduinţa să facă un drum mai drept, prin parcul nostru; or, acel drum sacrifica tocmai grădiniţa mea, plină de trandafiri, pe care-i sădisem şi îi crescusem cu grijă. Dacă fratele meu mi-ar fi spus simplu ce urma să se întâmple, poate că nu m-aş fi plâns de acest ghinion. Dar, din păcate, l-am auzit pe Félix dând poruncă grădinarului să-mi ia florile de acolo pentru ca muncitorii să poată începe a doua zi construirea drumului. M-am opus. El a râs de mine. Atunci i-am reproşat că nu urmărea decât să mă jignească. Se înfurie şi-mi răspunse grosolan; plângând, m-am închis în odaia mea. M-a lăsat în pace; dar l-am auzit rostind pe sub fereastra mea unele cuvinte care mi-au inspirat milă pentru cel ce le rostea.

— Eh, un biet moft de fetişcană, strigase căpitanul. Dar îl prefer pe ăsta decât altul! Nu-i nicio pagubă că-şi plânge trandafirii!

Hortense încercă să-l convingă să vină la mine şi să mă

liniştească.

— Du-te! Vezi bine cât ţine la păcătoasele alea de flori!

— Ei, îi răspunse Félix, mâine sau poimâine am să le scot cu grijă şi am să le replantez unde-o vrea ea. Dar ca să-i cer iertare pentru ceea ce fac spre binele topitoriei, asta nu! N-am ajuns încă până acolo!

La început, nici tonul, nici cuvintele lui Félix nu mă înfuriară. Da, v-o spun cinstit, îmi era milă de acel om care distrugea cu atâta lipsă de îndemânare o inimă în care-şi pusese atâtea speranţe. Apoi, intervenind fratele meu, săvârşi imprudenţa de a-mi spune că ar trebui să fiu mişcată de gestul căpitanului care binevoia să-şi asume sarcina de a-mi păstra nenorocitele alea de flori. Or, a-i fi recunoscătoare lui Félix, a mărturisi că făcuse ceva în interesul meu, mi se păru o nefericire mai mare decât însăşi pierderea grădinii. N-aş putea spune de ce, dar acest lucru mă înfurie atât de tare, încât am luat hotărârea ca atunci când se va înnopta să mă duc în grădiniţă şi să distrug toţi trandafirii, pentru ca Félix să nu aibă ce replanta. Aş fi urât florile, dacă le-ar fi răsădit el. Am aşteptat deci să se culce toată lumea, apoi am ieşit încetişor din casă, m-am strecurat ca o vinovată de-a lungul aleilor şi, plină de mânie şi tristeţe, m-am apropiat de locul unde urma să distrug acele gingaşe tufişuri, tovarăşele mele încă din copilărie. Félix devenise pentru mine imaginea vie a nefericirii şi aşa cum îmi distrusese cele mai frumoase visuri, îmi spuneam că tot aşa îmi devastase şi florile.

— Oh, omul ăsta e geniul meu rău!

Când mă aflam la câţiva paşi de micul strat spre care mă îndreptam, am auzit un zgomot uşor. Spaima de a fi surprinsă asupra a ceea ce mi se păruse, la început, drept o răzbunare îndreptăţită şi care acum mi se păru, dintr-odată, o mânie ridicolă, spaima deci mă făcu să mă ascund. Dar cum zgomotul continua, am vrut să văd despre ce anume era vorba. M-am furişat încet spre grădina mea de trandafiri. Cineva lucra acolo, un bărbat care stătea

aplecat. Scotea, cu grijă, florile şi le aşeza cu o tandră atenţie într-o roabă, pe care apoi o împingea către un alt colţ al parcului. L-am recunoscut imediat: era Léon! Oh, aş putea spune ce-am simţit? O bucurie fără margini mi-a umplut inima; şi mi-a umplut-o în aşa măsură încât a dat pe dinafară şi m-a ameţit. Am simţit nevoia să mă sprijin de un copac şi, fără să vreau, am început să plâng. Florile, scumpele mele flori, cât le iubeam, dar cât de dragi îmi deveniseră acum! De îndată ce Léon s-a îndepărtat, am dat fuga spre cele care mai rămăseseră şi le-am privit rând pe rând; acum, gândul de a le zdrobi mă revolta, ba chiar mi se păru de o ingratitudine fără seamăn. Eram singură, învăluită în umbrele nopţii. Am ales un trandafir, pe cel mai frumos, l-am rupt şi, într-o pornire de dragoste înflăcărată, dând curs pasiunii pe care de multă vreme o tot zăgăzuiam în inima mea, am sărutat cu patimă petalele florii. Apoi, aşteptându-l pe Léon, i-am aruncat floarea în cale, ca s-o vadă şi să-şi dea seama că fusesem acolo. Pe urmă, am rupt o altă floare ca s-o păstrez, ca şi când mi-ar fi dăruit-o el, după care am fugit, cu mintea şi cu inima în flăcări, ca şi cum acel schimb de flori făcut de mine ar fi constituit însăşi mărturisirea dragostei noastre.

A doua zi, străluceam de fericire. Léon mă iubea, Léon mă scutise de neplăcerea de a-i mulţumi lui Félix, îl iubeam tot atât cât îl uram pe celălalt. Dar, cu toate astea, nu eram rea; dacă Félix ar fi vrut să-mi rămână prieten, l-aş fi apreciat la justa lui valoare. Dar parcă un duh rău îi inspira întotdeauna numai lucrurile care-l făceau să scadă în ochii mei şi să mă împingă pe drumul pe care n-aş fi vrut să păşesc niciodată. A doua zi, toată lumea observă ceea ce se întâmplase cu florile şi toţi discutau despre acest lucru, înainte ca eu să-mi fac apariţia. Cum treaba asta se întâmpla într-o duminică, toată lumea se strânsese la micul dejun. Félix intră în momentul în care, după ce-i sărutasem pe ai mei, tocmai îl salutam pe Léon. Căpitanul se opri în uşă şi, învăluindu-ne pe amândoi în aceeaşi privire, spuse – vrând să-şi ascundă mânia – cu un aer plin de voioşie:

— Sunt necăjit, Henriette; pregătisem un colţişor încântător unde să-ţi mut trandafirii, dar o mână mai abilă şi mai promptă mi-a luat-o înainte.

Privirea acuzatoare în care ne învăluia Félix mi-a inspirat brusc ideea de a deveni complicea crimei care-l jignise atât de tare.

— Într-adevăr, am rostit eu, făcând pe mirata, cine ar fi putut săvârşi un asemenea act nesocotit?

— Încă nu ştiu, răspunse Félix, pe un ton iritat, altfel i-aş fi mulţumit pentru această atenţie a lui faţă de tine.

Şi-şi îndreptă privirea ameninţătoare către Léon. Acesta tocmai se pregătea să-i răspundă, când am intervenit:

— Deci, te simţi îndatorat faţă de acea persoană?

— Destul, răspunse Félix, ca să-i dau o lecţie aşa cum merită.

— Aşa cum dau de obicei căpitanii? am întrebat, văzându-l pe Léon cum începe să se înfurie.

— De ce nu? răspunse Félix, privindu-l fix pe Léon.

— Ei bine, am spus eu, luând cele două săbii atârnate în sufragerie, sunt gata să primesc lecţia dumitale!

I-am întins una dintre săbii căpitanului, eu am scos-o din teacă pe cealaltă şi m-am pus în gardă:

— Cum! Tu? strigă Félix.

— Da, eu sunt vinovata! Hai căpitane, în gardă!

Am înaintat spre el, cu sabia scoasă. El s-a tras îndărăt, roşu de mânie. Familia mea, care luase totul drept o copilărie, începu să râdă. Tata şi Hortense strigară veseli:

— Hai, Félix, apără-te! Sau ţi-e frică?

Îmi dădeam seama de mânia lui Félix, pentru că-l făcusem ridicol în ochii celui pe care ar fi vrut să-l zdrobească. Totuşi, izbuti să se stăpânească şi rosti cu destulă prezenţă de spirit, fiindcă nu se îndoia nicio secundă că-l minţisem.

— Mânuieşti mai bine sabia decât hârleţul, dragă Henriette, fiindcă ţi-ai replantat cam ciudat toţi acei trandafiri la care ţii atâta.

Léon rămase mut. Dar eu, care ţineam să fie şi el tot atât

de fericit ca mine, am răspuns:

— Mie îmi plac aşa cum sunt acum!

— Ei bine, zise tata, după ce mâncăm, să ni-i arăţi şi nouă!

De data asta, a fost rândul meu să rămân mută. Îl văzusem pe Léon ducându-mi trandafirii, dar habar n-aveam unde.

— Cu plăcere, le-am răspuns, socotind că mă voi putea ridica de la masă înaintea lor, ca să pot descoperi locul cu pricina.

În timpul mesei, m-am uitat la Léon. Nu cuteza să creadă ceea ce era de crezut. Poate că dacă l-aş fi văzut radios, m-aş fi căit de cele mărturisite; dar faţa lui trecea atât de repede de la bucurie la incertitudine, încât nu mi-a părut deloc rău de imprudenţa mea. Sfiala nădejdii sale mă încântă. Cu cât cuteza să se uite mai puţin la mine, cu atât îl priveam mai intens.

În vremea asta, cum cei de la masă vorbeau tot despre trandafiri, careva mă întrebă în ce loc îi răsădisem.

— Într-un loc încântător, veţi vedea.

— În ce mă priveşte, zise Félix, n-aş fi avut decât să mă uit la urmele lăsate de roabă şi-l descopeream imediat.

Mi-am dat seama că acest indiciu putea să-mi fie de ajutor. Dar Félix adăugă:

— Din păcate, «grădinarul» a greblat aleile pe unde a trecut, aşa că va trebui să dibuim noul strat de trandafiri.

Cum parcul era foarte mare, mi-ar fi fost greu să descopăr florile. Am început deci să tremur pentru minciuna debitată:

— Dar unde naiba i-ai putut ascunde? zise tata.

— Am să vă duc acolo.

— Félix, spune-ne tu, adăugă tata.

— Nu voi comite o stângăcie în plus, răpindu-i Henriettei plăcerea de a vi-i arăta ea.

Deci, Félix nu voia să mă ajute. Léon habar n-avea de încurcătura în care mă aflam, fiindcă nu bănuia că eu ştiam că el mutase trandafirii. Peste puţin, toată lumea se ridică

de la masă. Léon dispăru. Eram foarte încurcată şi nu ştiam ce să fac. Cum toţi mă îmboldeau să mă grăbesc, i-am rugat să mă urmeze. Aveam de gând să-i las pe-ai mei în urmă, iar eu s-o iau înainte ca să caut stratul. Chiar atunci, însă, tata, obosit, mă luă de braţ.

— Să mergem, zise el, dar încet. Am picioare bătrâne, care nu ştiu de glumă!

Dar tocmai când mă aflam în culmea încurcăturii, o bănuială mă scoase din necaz. Cu toate că Léon nu-mi spusese nimic, cu toate că şterse urma roabei de pe alei, am dat de urma firului invizibil care-l călăuzise pe tânăr. Mai mult ca sigur că Léon alesese acel colţişor din parc care-mi plăcea mie cel mai mult, un loc solitar şi acoperit de verdeaţă, unde mă duceam adesea să stau singură, pe o bancă de lemn. Deci, m-am îndreptat cu toată siguranţa într-acolo. Ceilalţi mă urmară, ajunserăm şi văzurăm trandafirii răsădiţi în jurul băncii unde mă gândisem de atâtea ori la fericire, cu mult înainte de a-i fi cunoscut atât pe Félix, cât şi pe Léon. Acest lucru a constituit o nouă bucurie pentru mine, nu atât din pricină că Léon alesese tocmai acel loc, ci pentru că-i ghicisem gândul. Dar, vai! toate aceste lucruri care pot părea atât de copilăreşti celor care le vor citi, au constituit adevărate evenimente în viaţa mea. Întâi, am trăit singură cu dragostea mea. Apoi a venit şi ziua când ne-am mărturisit-o unul altuia. Începând din acea zi, stratul de flori deveni locul nostru de plimbare, în fiecare duminică după-amiază. Trandafirii mei deveniseră o proprietate aproape exclusivă încât, printr-o înţelegere tacită, nimeni n-ar fi cutezat să rupă vreunul, fără îngăduinţa mea. Tata îmi spunea adesea:

— Hai, Henriette, fa-ne onoarea şi dă-ne câte o floare.

Şi eu le dădeam câte un trandafir tuturor celor care erau de faţă. Cum Léon îi însoţise şi el de multe ori pe ai mei, îi dădeam şi lui câte o floare. Într-o zi, însă, veni după ce împărţisem florile şi tocmai părăseam stratul. N-am cutezat să mă întorc şi să rup una şi pentru el. Tânărul se apropie de mine, care mergeam în urma celorlalţi, împreună cu

tata:

— Ai venit prea târziu, i-am spus.

— Deci, eu nu voi mai primi nimic?

N-am răspuns, dar am lăsat să-mi cadă trandafirul pe care-l aveam în mână. El l-a ridicat imediat şi l-a dus la piept. Aşteptam de multă vreme acel moment ca să mă plătesc de serviciul pe care mi-l făcuse, fiindcă nici acum nu-mi pot da seama prin ce vrajă îmi ghicise gândul şi mi-o luase înainte. I-am citit atâta bucurie în ochi, încât am fost eu însămi bucuroasă. Începând de atunci, lui nu-i mai dădeam nicio floare, ci o lăsam întotdeauna să cadă pe a mea. Şi apoi, el îşi avea tufa lui de trandafiri, de unde nu rupeam flori decât pentru el. A spune cum, iară să ne vorbim, ne înţelegeam de minune, cu ajutorul vorbelor celorlalţi, cum o privire furişă dădea unui cuvânt indiferent rostit de o persoană indiferentă un sens pe care nu-l înţelegeam decât noi, ar însemna să scriu povestea vieţii noastre, ceas de ceas, minut de minut. Până atunci, totul fusese un fel de joacă nevinovată; acele daruri efemere pe care el le păstra cu atâta grijă, erau date fără rostirea vreunui cuvânt. Dar iată că a venit şi ziua când am primit şi am dat un dar care a rupt tăcerea dintre noi. Nu râdeţi de aceste amintiri atât de firave, singurele care mă mai ajută să suport povara nenorocirii care m-a lovit. Sunt singurele momente din trecut care îmi mai atenuează vina, nu pentru bucuria pe care mi-au adus-o, ci pentru cea pe care am dăruit-o, căci a iubi înseamnă a dărui fericire.

Era în ajunul zilei mele de naştere. Tata, mama, fratele, până şi cele două nepoţele mă tachinau, vorbindu-mi despre darurile pe care aveam să le primesc a doua zi.

— Nici nu-ţi trece prin minte ce-ţi voi dărui! spunea unul.

— Ai să vezi dacă-ţi cunosc gusturile, spunea altul.

Fiecare îşi propusese să-mi facă o bucurie cât mai mare. Numai Léon nu spunea nimic. Nu se lăuda, ci doar mă privea. Doamne, ce farmec pui în ochii celui pe care-l iubim? Ce lumină celestă, ce rază eterată ţâşnesc din ei şi pătrund în sufletul nostru, la fel ca aerul pe care-l respirăm

şi ne înmiresmează viaţa? Léon mă privea şi eu simţeam cum mi se topeşte inima sub privirea lui. A doua zi, după ce toată lumea îmi aduse care flori, care bijuterii, am coborât în grădină. Léon era acolo. M-am apropiat de el; tremura. Tocmai se pregătea să deschidă gura, când iată că Félix se îndreptă spre mine şi-mi oferi o diademă. Léon se retrase, dar privirea mea îl chemă îndărăt. L-am văzut cum îşi face curaj, cum se hotărăşte.

— Iartă-mă, spuse el, uitasem… Dimineaţă, trecând prin parc, am găsit batista asta; văd că are iniţialele dumitale; cred că-ţi aparţine, aşa că te rog s-o iei îndărăt.

La început m-am simţit jignită: găsise una dintre batistele mele, şi-n loc s-o păstreze, mi-o dădea înapoi! Am luat-o fără s-o privesc şi i-am mulţumit scurt. El s-a îndepărtat confuz. În acea clipă, Hortense veni lângă mine şi, smulgându-mi batista, spuse:

— Vicleană mică ce eşti, ţi-ai isprăvit frumoasa ta batistă înaintea mea! Ai lucrat toată noaptea ca s-o ai gata de ziua ta! Nu-i cinstit! Dar ce frumoasă e! N-aş fi crezut c-o să fie atât de frumoasă, fiindcă erai mult prea distrată când o lucrai!

N-am priceput imediat despre ce era vorba; dar, privind batista, am văzut că semăna leit cu cea la care lucram şi pe care încă n-o isprăvisem. Acesta era, deci, darul lui Léon, un dar pe care-l puteam păstra fără să-l ascund, o batistă care-mi aparţinea mult mai mult decât a mea, fiindcă numai eu ştiam din partea cui vine. Am aprobat spusele Hortensei şi m-am dus repede în odaia mea. Am înşfăcat batista neterminată, am aprins o lumânare şi am ars-o. Când am coborât la masă, Léon – visător, dar trist – se uită la mine. Am luat batista dată de el şi m-am şters uşor pe frunte; întregul chip i s-a luminat de bucurie. Auzisem adesea spunându-se că trebuie să te temi de vorbele de dragoste; dar nu de vorbele, ci de privirea lui trebuia să mă tem eu. Am tăcut mâlc, de teamă ca nu cumva Léon să se dea de gol. Apoi ne-am dus cu toţii să ne plimbăm. Pentru prima dată, ne însoţea şi Félix. Am împărţit trandafirii şi

Léon îl primi pe ultimul care mai rămăsese în tufa lui. În ziua aceea i l-am dat, mulţumindu-i. El l-a primit încântat. În acel moment s-a apropiat şi Félix.

— Şi eu? Mie nu-mi dai nicio floare?

— Ba da, i-am răspuns. Şi m-am îndreptat spre o altă tufă.

— Oare să fiu mai puţin răsfăţat decât Léon, care a primit una dintre cele mai frumoase flori?

Eram mult prea fericită ca să nu-i fac pe plac. Am ales, deci, cel mai frumos trandafir şi i l-am dat. Félix mi-a mulţumit, încântat. M-am uitat la Léon, ca să-l rog, din priviri, să mă ierte. Dar el azvârlise cât colo floarea pe care i-o dădusem şi, dezamăgit, rămăsese ţintuit locului. Félix vorbea cu mine, dar eu abia îi răspundeam. Careva îl strigă şi el se îndepărtă. Lăsând la o parte orice prudenţă, m-am apropiat de Léon.

— De ce-ai aruncat floarea?

— Nu mai era a mea, din moment ce semăna cu toate celelalte!

— N-ai dreptate să vorbeşti astfel!

— Nici dumneata n-ai avut dreptate să procedezi astfel!

— Ce-ai zice dacă şi eu ţi-aş înapoia batista care nu e a mea?

— Oh, să nu faci asta! strigă el speriat. Tăcu o vreme, apoi spuse în şoaptă: Dă-mi însă voie să regret că n-am păstrat ceea ce într-adevăr am găsit.

Urmărindu-i privirea, am văzut că se uita intens la brăţara împletită din părul meu şi pe care mi-o înapoiase cu atâta timiditate. Fără să stau o clipă pe gânduri, am scos-o şi i-am întins-o.

— Poftim, i-am zis. Apoi am fugit. Mă temeam de bucuria lui…

Toţi pretind că femeile îşi pierd capul, din pricina mâhnirii pe care o văd pe chipul iubiţilor lor. Cu mine, lucrurile s-au întâmplat altfel. Ori de câte ori îi surâdeam lui Léon, îl priveam sau îi vorbeam, părea atât de ameţit de bucurie, încât exercita asupra mea o atracţie căreia cu greu îi

puteam rezista. Însemna, deci, că-l iubeam: da, îl iubeam, din moment ce putea să fie atât de fericit.

Zilele care urmară au fost cele mai fericite din viaţa mea. Simţeam, în toată plinătatea ei, bucuria de a iubi şi a fi iubită. Eram totuşi conştientă de faptul că între mine şi Léon exista un obstacol de netrecut. Îl vedeam, îl priveam în faţă; dar nu-mi mai inspira spaimă. Ştiam că nu puteam schimba în niciun fel soarta care mă aştepta, dar nu-mi mai păsa. Iubeam şi eram iubită; dragostea îmi umplea inima. Această beţie a iubirii era atât de puternică, încât nu mai aveam nevoie nici de amintiri, nici de speranţe. Prezentul constituia toată viaţa mea. Nu mă mai interesa nici cine fusesem, nici ce avea să se întâmple cu mine. Îmi simţeam inima mai presus de orice calcul; viaţa şi raţiunea mea nu mai ţineau decât de această iubire. O, Léon, te-am iubit, te-am iubit cum n-ai să-ţi poţi închipui vreodată, din moment ce acum îmi dau viaţa pentru tine, acceptând chinurile pe care le îndur; mă gândesc la viaţa mea irosită, la cinstea mea terfelită. O, Doamne, dragă Léon, cât de mult te-am putut iubi!

N-aş fi în stare să descriu cele petrecute între mine şi Léon, timp de o lună de zile, cât a durat fericirea. Totul îmi plăcea, totul mă năucea. Dacă el se afla lângă mine, pluteam; eram fericită chiar dacă se afla departe de mine; nu mă îndoiam de dragostea lui, nici dacă era prezent, nici dacă lipsea. Când îmi vorbea, glasul lui vibra în fiinţa mea şi isca un ecou atât de puternic încât îi auzeam clar vocea, chiar când nu mai vorbea. Să fi trăit, în acea epocă, sub un alt cer, într-o atmosferă necunoscută? Să fi trăit ca într-un vis în care numai dragostea veghea, iar prudenţa şi datoria adormiseră în inima mea? Da, a fost un vis, un delir, o încântare fără nume; fiindcă atunci când nenorocirea m-a smuls din acel vis, n-aş fi putut preciza niciun amănunt petrecut în acele zile atât de deosebite; simţeam doar un resentiment plin de un fel de bucurie amară. Inima mea căzuse din îmbrăţişarea celestă în care se legănase atâta vreme, puterile mi se topiseră ca ceara când o pui pe foc,

iar sufletul mi se volatilizase ca aburul sub razele soarelui. Atunci ar fi trebuit să mor, da, atunci, şi nu acum. Căci aş fi murit nevinovată. Şovăi, şovăi dacă să continui istorisirea, căci de acum încolo totul nu e decât groază, disperare şi crimă. Da, Félix era într-adevàr ceea ce bănuisem: tigrul care-şi apără prada, ca s-o devoreze în linişte, tigrul care se ghemuieşte sub strălucitoarele flori ale cactusului, unde blana lui vărgată nu se mai vede printre tufişurile dese; tigrul care pândeşte tăcut, vreme îndelungată, pentru ca apoi să sară pe neaşteptate şi să-şi înşface prada.

Într-o dimineaţă – între timp venise iarna – am coborât în parc şi am început să mă plimb pe una dintre aleile apropiate de locul unde lucra Léon, pe care-l văzusem pe fereastră. El mă văzu şi-mi strigă:

— Căpitanul ne-a zărit din odaia unde-şi are biroul. Cred că bănuieşte ceva în legătură cu noi, fiindcă-l văd îndreptându-se încoace. Sigur că te-a spionat…

Nici n-a apucat să isprăvească şi l-am şi văzut pe Félix îndreptându-se spre noi.

— Fugi! i-am strigat lui Léon.

— Nu, mi-a răspuns. Asta ar însemna să-i întăresc convingerea că-i ascundem ceva. Linişteşte-te şi răspunde-mi calm la ce te voi întreba.

Căpitanul ne văzuse, dar nu se grăbea; încetineala lui mă înfricoşă. Mi-am dat seama că era sigur de ceea ce bănuise şi, mai ales, că ştia precis ce avea de făcut. Când ajunse la câţiva paşi de Léon, acesta îmi spuse cu calm:

— Sigur, domnişoară, am să copiez bucata asta muzicală nouă.

— Ţi-aş rămâne îndatorată, i-am răspuns.

Félix se opri şi ne surâse cu milă şi dispreţ.

— Domnule Léon, n-ai vrea să mă urmezi? Am unele lucruri de discutat cu dumneata!

Cuprinsă brusc de dorinţa de a auzi ce avea să-i spună, am zis grăbită:

— Ei, eu vă las…

M-am prefăcut că plec grăbită dar, la adăpostul unor

carpeni deşi, m-am apropiat de locul unde rămăseseră cei doi bărbaţi. Căpitanul tăcea. Aştepta probabil să mă îndepărtez. Aşa că primul care vorbi fu Léon. Vocea lui mi se păru stranie, căci nu mai era cea pe care-o cunoşteam eu. Cea pe care o ştiam eu era blândă şi supusă, iar cea pe care o auzeam în acel moment era plină de mândrie şi de siguranţă.

— Ce ai să-mi spui, căpitane Félix?

— Un singur lucru, domnule, răspunse acesta cu un calm care mă uimi, şi anume că mâine vei pleca.

— N-am intrat la topitoria domnului Buré ca să mă ocup de alte treburi…

— Nu vei pleca pentru «alte treburi», ci pentru ale dumitale. Socot că ţi-ai însuşit tot ce-ţi era necesar în munca dumitale, domnule Lannois, aşa că te poţi reîntoarce îndărăt la tatăl dumitale.

Această veste mă cutremură. Am fost obligată să mă sprijin de un carpen. Era cât pe-aci să leşin, când vocea lui Léon mă trezi, speriindu-mă:

— Cu alte cuvinte, mă alungi, domnule!

— N-am folosit această expresie, răspunse căpitanul pe un ton perfect calm.

— Fie, domnule, zise Léon pe un ton uşor ironic. N-am dreptul să te fac mai grosolan decât eşti!

— Injuriile dumitale sunt de prisos, micul meu domn, răspunse Félix pe un ton plin de dispreţ.

— Iar porunca dumitale e la fel de inutilă, teribilul meu căpitan, replică Léon, râzând.

— Va trebui totuşi să pleci!

— Da, dar când mi-o va cere însuşi stăpânul topitoriei!

— Stăpânul aici sunt eu!

— Încă nu, încă nu, domnule! Stăpânul este domnul Buré. Ştiu că ţi s-a promis că vei deveni asociat, dar asta numai după ce vei pune mâna pe zestrea Henriettei. E atât de comod să faci avere, însurându-te cu o fată bogată! Dar, deocamdată, căsătoria încă n-a avut loc. Până atunci, eşti şi dumneata un simplu funcţionar ca şi mine, domnule

căpitan, şi, dacă dumitale îţi place să dai ordine, mie nu-mi place să le primesc.

Mă aşteptam la o explozie de mânie din partea lui Félix. Mi-am dat însă seama, după vocea lui, că se hotărâse să fie mai moderat.

— Dorinţa dumitale va fi satisfăcută, domnule. Mă duc să-l rog pe domnul Buré să-ţi repete ce ţi-am spus.

— Cu alte cuvinte, te duci să mă torni?

— Să te tom, domnule? Dar de ce? Te socot un om cât se poate de cinstit; nu-ţi lipseşte nici asiduitatea, nici inteligenţa; dar, ce vrei! Poate că aşa mi-a venit mie. Nu-mi place mutra dumitale! Mă calcă pe nervi!

— Ştii, căpitane, că aş putea socoti aceste vorbe drept o insolenţă?

— Şi la ce-ţi va folosi?

— Îţi pot cere satisfacţie…

— Nu-ţi pot face pe plac, amice. Tatăl dumitale te-a trimis la noi zdravăn şi sănătos; aşa că avem datoria să te trimitem în aceleaşi condiţii, ca nişte negustori cinstiţi ce suntem. După ce tatăl dumitale ne va înştiinţa că ai sosit cu bine, dacă vei mai avea chef să faci vreo plimbare pe aici, atunci îţi voi da câtă satisfacţie vrei.

— Am să mă întorc, răspunse Léon cu un dispreţ care aproape că-mi făcu plăcere, deşi eram atât de deznădăjduită, fiindcă în felul acesta îl umilea pe Félix. Am să mă întorc, amice, fii sigur de asta. Dar până atunci, află, dragul meu prieten, că eşti un mare prost.

Toată stăpânirea de sine a căpitanului se topi auzind insulta.

— Ticălosule! izbucni el.

— Hai, căpitane, curaj, ştiu şi eu să mânuiesc spada!

— Nu, răspunse Félix, venindu-şi în fire, mai întâi trebuie să te gonesc.

Şi temându-se, desigur, să nu dea frâu liber mâniei, se îndepărtă cu paşi repezi. Am vrut să mă îndrept către Léon. Dar puterea care mă susţinuse până atunci m-a părăsit dintr-odată şi am leşinat. Când mi-am revenit, mă aflam în

salonul casei noastre, înconjurată de întreaga familie. Toţi cei din jur mă priveau cu o asprime înverşunată. Doar fratele meu se uita la mine cu oarecare blândeţe. Nici n-am apucat să-mi vin bine în fire, că fratele meu m-a şi întrebat:

— Henriette, ai păcătuit sau nu?

Nenorocirea şi blestemul să cadă asupra tuturor celor care folosesc faţă de nişte fiinţe nevinovate un limbaj ce presupune crimă şi desfrâul. Pentru familia mea, cuvintele «Ai păcătuit», aveau desigur un cu totul alt înţeles decât pentru mine; pentru că, din răspunsul dat, ei au înţeles cu totul alt lucru, pe care eu nu l-am priceput decât mai târziu. Biet copil care iubea, dar care iubea încă precum un copil! Cum nu mă gândeam decât la cel pe care voiau să-l alunge, la întrebarea: «Ai păcătuit sau nu?», eu am răspuns:

— Îndurare! Îndurare pentru Léon!

— Nefericito! strigă tata, ridicându-se.

— Vai, Henriette! şopti cumnata mea.

Tata, pe care mama abia mai putea să-l ţină, izbucni în înjurături. Am rămas încremenită. Sigur, mă simţeam vinovată pentru că nu-mi ascultasem familia; dar, totodată, mă ştiam complet nevinovată. Fără să ştiu ce însemna «a păcătui» în dragoste, îmi dădeam perfect de bine seama că nu-mi încălcasem îndatoririle. Aşa că, ridicându-mă, la rândul meu, m-am adresat tatei, cu curaj:

— M-aţi întrebat dacă am păcătuit, învinovăţindu-mă de nu ştiu ce crimă! E adevărat, sunt vinovată că-l iubesc pe Léon; sunt vinovată că i-am mărturisit acest lucru; dar dacă mai există şi alte crime în afară de astea, ei bine, eu nu le cunosc!

Apoi am ieşit imediat afară din salon, profund nemulţumită să văd în jurul meu doar chipuri severe şi acuzatoare, tocmai acum, când fericirea îmi fusese zdrobită. Mânia mi se amesteca cu disperarea. Mă irita faptul că nu auzisem nicio vorbă bună din gura celor care mă înconjuraseră şi care erau cu toţii atât de fericiţi. Îi acuzam la rându-mi, aşa cum mă acuzaseră şi ei, când iată că un fapt neprevăzut împinse acest sentiment pe cea mai

înaltă treaptă. Deschizând uşa odăii mele, l-am văzut pe Félix în faţa secreterului meu larg deschis, scotocind prin sertare, cercetându-mi hârtiile. Am scos un strigăt de mirare şi de spaimă:

— Ce s-a întâmplat? întrebă fratele meu, care venea după mine împreună cu Hortense.

— O slugă care mi-a forţat sertarele! am strigat în culmea furiei.

— Henriette! strigă Félix, care, uimit de violenţa epitetului, n-a avut nici când să mai roşească pentru josnicia faptei sale.

— Ieşi afară, i-am strigat, ieşi imediat afară din odaia mea! Te gonesc din camera asta!

Văzându-mă cum arăt, auzindu-mă cum vorbesc, fratele meu şi soţia sa rămaseră încremeniţi în pragul uşii. Chipurile lor încurcate îl făcură pe Félix să înţeleagă că le era ruşine de ceea ce făptuise. Mânia mă făcuse să am un ton plin de atâta dispreţ, încât Félix ieşi fără să rostească un cuvânt, cu fruntea palidă, cu furia în ochi. Privirea pe care ne-am aruncat-o unul altuia, atunci, purta pecetea sentimentelor pe care aveam să le nutrim toată viaţa: ura şi dispreţul meu veşnic faţă de el; răzbunarea şi ura lui veşnică faţă de Léon şi faţă de mine. Abia a apucat Félix să iasă şi eu să închid uşa, că l-am şi auzit spunându-i fratelui meu:

— N-am găsit nicio dovadă!

Dovezi! Ce fel de dovezi? Privind dragostea mea? Nu mai era nevoie; o mărturisisem eu, o strigasem în gura mare. Căuta probabil dovezi ale necinstei mele, ale dezonoarei mele! Astăzi ştiu ce dovezi căuta Félix. Ştiu ce înseamnă cuvântul dezonoare. Dar atunci, şi Cel-de-Sus ştie, gândul meu îmi era tot atât de neprihănit ca şi trupul şi acea iubire pe care ei o socoteau o ruşine era ca un înger cu aripi albe, ce încă nu atinsese pământul. În vremea asta, eram aproape sigură că învinuirea alor mei nu se va opri unde se oprise «greşeala» mea, aşa că – în furia în care mă aduseseră asprimea unora şi îndrăzneala insultătoare a

altora – ajunsesem să doresc acea «greşeală»; să regret că n-o săvârşisem. Furia şi febra puseseră cu totul stăpânire pe mine. Dar m-am liniştit repede, datorită durerii care m-a copleşit. Îl pierdusem pe Léon, îl pierdusem dintr-odată, fără să mai apuc să-mi iau rămas bun, fără să-i fi putut spune ceva, fără să mai apucăm să ne zicem unul altuia: «Suferim, dar să nu ne pierdem speranţa!» De mai multe ori am vrut să cobor să-i văd pe tata, pe fratele meu, pe Hortense, ca să le spun că eram nevinovată, ca să-i rog să nu-l lase pe Léon să plece sau măcar să-mi îngăduie să-l văd. Acum eram nebună de durere, după cum mai înainte fusesem nebună de mânie. Alteori aş fi vrut să ies, să mă plimb la întâmplare prin parc, ca să-l întâlnesc sau măcar să-l văd de departe. N-aş fi putut face însă aşa ceva. Oprită pe prima treaptă a scării pe care ar ñ trebuit s-o cobor, m-aş fi tras îndărăt, v-o jur. Dar, într-un moment în care această idee începuse să mă preocupe, am vrut totuşi să ies din odaie; uşa însă era încuiată, încuiată bine, pe dinafară, de familia mea!

Fie ca Cel-de-Sus să-mi ierte greşeala la care tocmai familia mea m-a împins din toate puterile. Pentru o durere cu totul nevinovată, n-am găsit la ai mei nici cea mai mică mângâiere, pentru o durere care putea fi vinovată, niciun sfat, nicio aluzie la dragostea pe care le-o purtam, nicio rugăminte să nu-i supăr, nici măcar o poruncă să le respect numele! Un zăvor tras şi atât! Un zăvor, ca unui vinovat înrăit! O temniţă ca «pentru o fată condamnată». Ei bine, ai mei ar fi meritat «să greşesc» şi n-aş fi avut nici măcar de ce să mă mai căiesc. Atitudinea lor m-a pierdut. Uşa fiind încuiată, am deschis fereastra. Nu-mi puteau întemniţa şi privirea, aşa că, în ciuda lor, l-am văzut pe Léon, dar pe Léon care pleca; Léon, călare pe cal, ajunsese la capătul drumului ce se întindea în faţa mea. Deci, pentru el – exilul, pentru mine – temniţa. Şi toate astea într-un ceas! Până şi călăii sunt mai puţin grăbiţi. De îndată ce l-am pierdut din vedere pe cel care se îndepărta astfel, am auzit trăgându-se zăvoarele care mă ţineau prizonieră. Mi se reda

libertatea pentru că ai mei mă socoteau acum ferită de cel pe care-l iubeam. Am refuzat această libertate a lor. Libertatea mea nu m-ar fi îndemnat să-mi fac decât speranţe deşarte; tot nu l-aş mai fi revăzut pe Léon, chiar dacă m-ar fi lăsat liberă ca să-l pot căuta. Ei n-au înţeles acest lucru, n-au înţeles de ce mă încăpăţânam să nu ies din odaie. Şi, deşi siguri de nevinovăţia mea – fiindcă am aflat după aceea că nobilele proteste ale lui Léon îi lămuriseră că eram nevinovată – nu veniră niciunul să se scuze că mă bănuiseră pe nedrept; mă lăsară cu acea pecete a ruşinii pe frunte, pentru că Félix îi sfătuise că nu trebuie să cedeze în faţa iubirii unei puştoaice şi a mâniei unei copile. Am rămas deci convinsă că ei mă socoteau vinovată. Liniştiţi în privinţa castităţii mele, nu catadicsiră să-mi aducă la cunoştinţă că mă iertaseră. Poate că ar fi trebuit să mă duc eu să-i rog să mă ierte. Dar, a le cere iertare însemna să mă justific în faţa lui Félix, or, acest lucru, era peste puterile mele. Oh, am simţit atunci, în toată intensitatea lor, cele două mari pasiuni din inimile femeilor: dragostea şi ura. Îl iubeam pe Léon, până la a-mi da viaţa pentru el şi aş fi fost gata să mor, ca să nu prilejuiesc nici cea mai mică bucurie călăului meu. Venind ora mesei, puteau să mă cheme; dar n-o făcură. Continuau deci să mă pedepsească. Eram atât de tânără... Uitaseră că iubeam şi că dragostea ţine loc de foame. Am râs de pedeapsa lor. Deci, nimeni nu voia să-şi amintească de mine. Nici măcar Hortense, care la mai puţin de şaisprezece ani se măritase cu fratele meu, nu voia să-şi aducă aminte că fusese femeie şi mamă la o vârstă la care pe mine încă mă mai tratau ca pe un copil capricios. Totuşi, cineva a venit la mine: o servitoare cu o tavă cu mâncare. Eram gata s-o trimit înapoi, când ea mi-a strecurat în mână, pe furiş, o hârtie pe care erau scrise în grabă câteva rânduri cu creionul: *«Plec, dar mă voi reîntoarce diseară. Trebuie să-ţi vorbesc şi trebuie să scăpăm de aici. La ora zece voi fi la portiţa din parc. Ai să vii, nu-i aşa? Te aştept.»*

Printr-o întâmplare destul de ciudată, nu văzusem

niciodată scrisul lui Léon. Biletul nu era semnat. Totuşi, nu m-am îndoit nicio clipă că n-ar fi al lui, aşa că am scris în josul biletului *«Da»,* şi i l-am dat servitoarei. Trebuie să mărturisesc că am făcut acest lucru care mi-a hotărât soarta, fără să mă gândesc. Femeia se afla în faţa mea, aşteptând; Léon aştepta şi el. Şi apoi, simţeam nevoia să-l văd în acel moment pe Léon, nu pentru dragostea lui, nu, v-o jur, ci să-l întreb ce se va întâmpla cu mine, să-l întreb ce avea de gând să facă: voiam să mă sfătuiesc cu el în acea clipă dificilă. Abia după ce femeia a plecat, mi-am dat seama că, de fapt, îmi dădusem întâlnire cu Léon şi totuşi n-aş fi putut spune că era vorba de o întâlnire de dragoste. Cu o zi înainte, Léon putea să-mi fi cerut în genunchi să mă întâlnesc cu el şi n-aş fi acceptat. În ziua aceea, dacă nu mi-ar fi luat-o el înainte, i-aş fi cerut eu să vină. La un moment dat, tot gândindu-mă la acest lucru, am început să mă tem ca nu cumva să fie vorba de o cursă pusă la cale de Félix. Dar la ce bun? Ca să mă determine să săvârşesc o greşeală? Ei bine, eram hotărâtă s-o săvârşesc şi v-o jur pe sufletul meu că această greşeală pe care voiam s-o comit, nu însemna decât o nesupunere în plus, o revoltă împotriva lui Félix, un mijloc de a încerca să-i scap din mână.

Timpul trecea; se făcu în sfârşit noapte şi aşteptam fără niciun fel de teamă clipa când urma să părăsesc odaia. Dar chiar atunci mă cuprinse un tremur: vagi imagini ale unei fiice seduse care fuge din casa părintească îmi trecură ca nişte năluci prin faţa ochilor, în vreme ce coboram scara ce scârţâia sub paşii mei. Vedeam tablouri în care era înfăţişat acest lucru, ele apăreau în întuneric şi toate fetele aveau chipul meu. Dacă aş fi ştiut şi eu mai multe lucruri, poate că aş fi dat îndărăt în faţa acelor sumbre avertismente. Dar eu n-aveam habar de nimic, iar simţurile nu mă îmboldeau în niciun fel. Biet copil ce eram! Toată viaţa mea se redusese doar la inimă şi încă nu ştiam că inima poate fi dezonorată! Am străbătut grădina şi am ajuns la portiţa din parc. Am deschis-o, Léon era acolo. Intră şi mă luă de mână. Era prima oară când mă atingea. Eram atât de

tulburată, încât n-am simţit nicio emoţie.

— Vino, zise el, în pavilionul de colo; vom fi astfel la adăpost de orice întâlnire neplăcută. Nu-i exclus ca pe căpitan să-l apuce plimbatul prin parc! Vino!

L-am urmat pe Léon, fiindcă îmi era frică de Félix. Am intrat în pavilion, unde era întuneric beznă. Léon mă aşeză pe o canapea, apoi luă şi el loc lângă mine. Dacă aş fi vorbit prima, cuvintele pe care le-aş fi rostit ar fi fost următoarele:

— Şi acum ce-o să se întâmple cu noi?

Dar primul a vorbit Léon. Părea să fi uitat nefericirea noastră, fiindcă îmi spuse:

— O, Henriette, de multă vreme ardeam de dorinţa de a-ţi vorbi. De şase luni, de când te iubesc, de şase luni de când privirea ta mă arde şi mă farmecă, nu te-am putut întâlni o dată singură, ca să-ţi pot vorbi despre chinul meu; a fost o adevărată nenorocire.

Aceste cuvinte, accentul cu care au fost rostite, m-au tulburat şi m-au înfricoşat. Nu venisem ca să-mi spună că mă iubeşte. Asta o ştiam şi încă destul de bine. Şi apoi îl iubeam şi eu atât de mult... Pentru prima oară, când şi-a mărturisit deschis gândurile, inimile noastre nu mai erau la unison. Oare să mă fi iubit mai puţin din moment ce simţea nevoia să mi-o spună?

— Léon, i-am zis, ceea ce mi s-a întâmplat e o adevărată nenorocire.

— Nu, şopti el, nu, dacă mă iubeşti şi tu aşa cum te iubesc şi eu! Plec, pentru că trebuie să plec. Dar mă voi întoarce curând. Tata are o avere imensă, iar dragostea lui faţă de mine e fără margini. Îi voi mărturisi totul, iar el va veni să-ţi ceară mâna; ai tăi nu vor cuteza să-l refuze.

— Eşti sigur?

— Da, sunt sigur c-o voi obţine, dacă tu vei rămâne a mea.

— Léon, i-am spus, luându-l de mână, îţi jur, chiar dacă va trebui să mor, nu mă voi mărita cu nimeni, decât cu tine!

El îmi strânse mâinile şi trăgându-mă spre el, spuse:

— Deci, mă iubeşti, Henriette? Mă iubeşti… Juri că vei fi a mea?

I-o jurasem. Dar iată că dintr-odată am simţit în mine o tulburare ciudată. Inima ba mi se strângea până la durere, ba mi se dilata până la a mă înăbuşi. Simţeam cum îmi tremură mâinile în mâinile lui Léon, cum îmi tremura întreg trupul, cum începusem a gâfâi uşor. Iar el, trăgându-mă din ce în ce mai aproape, mă întreba întruna:

— Mă iubeşti, nu-i aşa? Mă iubeşti…

O tulburare neaşteptată mi se urcă de la inimă la cap, mi se păru că mintea mi se goleşte; am simţit un fel de ameţeală care m-a făcut să cad pe pat şi am rostit cu o voce pe care mi-am putut-o smulge din piept:

— Lasă-mă… Lasă-mă…

Dar el nu ţinu seama de spaima mea şi mă luă în braţe. L-am respins, fără să-mi dau seama.

— Nu, i-am spus, nu!

— Mă iubeşti şi vei fi a mea, rosti el, a mea, Henriette, iubita mea… a mea, acum, fiindcă cred în dragostea ta, cred că mă iubeşti, aşa cum te iubesc şi eu, că viaţa ta îmi aparţine, aşa cum îţi aparţine viaţa mea!

— Da, i-am răspuns, am jurat că voi fi a ta! Léon, nu crezi că e de-ajuns?

— De ce mă respingi astfel? zise el, slujindu-se de puterea sa pentru a mă imobiliza. Apoi i-am simţit buzele sărutându-le pe ale mele.

M-am ridicat, tremurând pierdută.

— Nu, nu, nu! i-am spus, încercând să alung mai curând tulburarea din mine, decât dorinţa lui. Căci, mă jur pe bunul Dumnezeu, habar n-aveam ce-mi cerea.

— Henriette, Henriette, şopti el.

— Ah! am strigat, încercând un sentiment neaşteptat de spaimă, Léon, tu nu mă iubeşti!

Apoi am început să plâng.

— Henriette, cum poţi spune una ca asta, rosti el trist, trăgându-mă spre el. Eu să nu te iubesc! Păi numai pentru această dragoste am îndurat timp de şase luni de zile

obrăznicia acelui căpitan cu care ar trebui să te măriţi. Ca să nu existe vărsare de sânge între noi, nu l-am ucis pe acel bădăran care a cutezat să-mi spună că vei fi a lui.

— Nu voi fi niciodată a lui!

— Niciodată, spui? Dar el rămâne şi eu plec şi toată familia ta va fi în jurul tău, te va ruga, te va ameninţa, îţi va spune că eu nu te iubesc, mă vor vorbi de rău... Şi cine ştie dacă nu cumva, într-o zi, de îndoială, de spaimă, de slăbiciune, nu vei ceda şi nu mă vei trăda?

— Niciodată, Léon!

— Văd că eşti prea pornită împotriva iubirii mele, ca să nu dai dovadă de slăbiciune faţă de ura lor! Henriette, nu mă iubeşti atât cât te iubesc eu!

Şi iată că, dintr-odată, inima reîncepu să-mi bată cu putere, m-a apucat un tremur; nu mai gândeam, nu mai judecam. Mă aflam în braţele lui Léon. Răsuflarea lui îmi ardea obrajii, buzele sale le regăsiră pe ale mele. Şi, cu toate că întunericul era profund, am închis ochii. Mă lăsam târâtă într-un păcat despre care nu ştiam nimic, dar pe care mi se părea că nu trebuia să-l văd. Nu leşinasem, dar în mâinile lui Léon eram un trup inert şi tară vlagă. O sfârşeală dureroasă a trupului şi a spiritului mă silea să mă las în voia lui, fără să încerc a mă apăra. Cred că ar fi putut să mă şi omoare, fără să crâcnesc. Nu mai simţeam nimic. Léon strângea în zadar în braţe acel trup fără suflet, se străduia să-mi audă bătăile inimii şi mă ruga să rostesc un cuvânt. Simţeam că mor, atâta tot. Iată-mă, în sfârşit, dezonorată şi pângărită! Da, acum eram dezonorată şi pângărită!

Strigătul de bucurie al lui Léon mă trezi din acea amorţeală. Am vrut să-l resping, să-l blestem, dar cuvintele mi-au murit pe buze, înăbuşite de sărutările lui, ca şi lacrimile şterse de buzele sale. Acum eram a lui. Am plâns pentru că-mi pierdusem iluziile. Acum ştiam şi eu ce înseamnă pentru bărbaţi fericirea. Fericirea! Era, deci, profanarea iubirii? Biet înger dezamăgit, mă prăbuşisem din cerurile mele! Da, bucuria fără margini a lui Léon mă linişti,

mai ales când, în genunchi, mi-a spus:

— Îţi mulţumesc, sufletul şi viaţa mea! Acum îmi aparţii precum pruncul, mamei sale. Acum sau îmi vor acorda mâna ta, sau vom muri împreună! Henriette, Henriette, spune-mi că mă ierţi!

I-am înţeles bucuria: acum era într-adevăr sigur că-l iubeam! Oh, nu există gaj mai nenorocit al iubirii decât cinstea unei femei! Mi-am înăbuşit remuşcările şi n-am vrut să păstrez în inima mea decât bucuria pe care i-o dăruisem. Abia atunci Léon a început să-mi vorbească despre viitor şi despre planurile sale. L-am lăsat să vorbească. Nu-mi mai rămânea decât să am încredere în el, pierdusem dreptul de a-i mai da sfaturi, de a mai trage nădejdi. În ce mă privea, nu mai aveam nicio grijă. Voise să mă aibă, mă avusese; acum el era răspunzător de viaţa mea. Pe urmă, ne-am despărţit. El a plecat, iar eu am intrat în casă. Noaptea aceea în care am plâns tot timpul, a fost urmată de o zi de chin. Căci îşi poate oare cineva închipui o pedeapsă mai cumplită? Ajutorul care m-ar fi putut salva, ei bine, acel ajutor mi-a fost dat când de-acum era prea târziu. Hortense, tata, mama, alarmaţi de încăpăţânarea mea de a nu ieşi din odaie, veniră dis-de-dimineaţă în cameră la mine şi-mi spuseră că numai gelozia lui Félix îi determinaseră să se poarte atât de aspru cu mine. Că ei ştiau că nu mă făcusem vinovată decât de o dragoste curată, pe care mi-o trecuseră cu vederea, că mă lăsaseră o vreme să plâng şi să mă chinui, nădăjduind că dorinţa de a reda familiei mele pacea şi liniştea mă vor ajuta să înving acea iubire mai mult imprudentă decât vinovată. A doua zi, Dumnezeule, a doua zi, tata, atât de bătrân, mama, atât de virtuoasă, cumnata mea atât de bună, şi fratele meu atât de onest, adunaţi cu toţii în jurul patului meu, rosteau aceste cuvinte cu lacrimi în ochi şi cu indulgenţă în glas, iar eu nu le puteam striga: «Smintiţilor şi călăilor, e prea târziu! V-aţi lăsat copila să cadă în noroi, iar acum veniţi să-i întindeţi mâna. Nu mai am nevoie de ea!» Nu le puteam spune aceste vorbe. Auzindu-i cum încearcă să mă mângâie, plângeam şi mă

zvârcoleam. Socotind că încă nu mă liniştisem, mă lăsară singură. Dacă în acel moment aş fi ştiut unde se afla Léon, aş fi fugit de acasă, m-aş fi dus la el şi i-aş fi spus: «M-ai vrut, dă-mi un acoperiş deasupra capului, o familie, o bucată de pâine şi un nume; căci în momentul de faţă nu mai am nimic, toate cele cerute de mine, ei bine, află că le fur cu neruşinare, nimic nu mai e al meu!» Noroc că boala m-a smuls din acea disperare, m-a cuprins febra şi am zăcut douăzeci de zile. Când mi-am venit în fire, am devenit laşă, neavând curajul decât să mint şi să tremur. N-am redevenit demnă de a trăi, decât atunci când un sentiment neaşteptat, un sentiment mai puternic, mai sfânt, mult mai greu de explicat decât dragostea, veni să-mi înmoaie inima: am ghicit, înainte de a simţi, că devenisem mamă. Înainte ca semnele obişnuite ale sarcinii să mă avertizeze de starea mea, pântecele meu mi-a strigat că n-am dreptul să mor. O nădejde vagă începuse a-mi umple ceasurile de singurătate. Nu ştiu de ce, am început să-i privesc altfel pe copiii cumnatei mele. Încercam să-mi amintesc chipurile şi ţipetele lor din primele zile după ce se născuseră, îi luam cu dragoste, pe genunchi, şi-i legănam, încercând să-mi aduc aminte cântecele de leagăn ale doicii lor. Apoi, într-o seară, în timp ce mă aflam în genunchi, rugându-mă Domnului cu fervoarea disperării, cerându-i să îndepărteze de mine nenorocirea pe care o presimţeam, fagăduindu-mi, în sinea mea, să-mi răscumpăr greşeala printr-o viaţă de penitenţă şi virtute, am simţit o nouă viaţă agitându-se în mine. Acest fapt m-a readus la viaţă, smulgându-mă din deznădejdea cumplită în care mă lăsasem să cad. De două luni, de când Léon plecase, nu mai ştiam nimic de el, cu toate că-mi dădeam seama, din şuşotelile celor din jur, că familia era cât se poate de preocupată de soarta mea. Eram pregătită pentru orice; ştiam că-mi vor ascunde toate drepturile lui Léon, până când acesta avea totuşi să răzbească peste toate obstacolele care ne despărţeau. Aveam răbdare, pentru că aveam încredere în el. Dar când n-am mai fost singură, când a trebuit să mă tem pentru două vieţi lovite

de aceeaşi nenorocire, spaima mea a devenit cumplită, neliniştea mi-a furat somnul şi am încercat în zadar să pătrund misterul de care eram înconjurată. A trecut astfel o lună încheiată, o lună în care n-am putut afla nimic despre intenţiile familiei mele. Eram socotită de ei drept o copilă tristă din pricina unei iubiri nefericite, pe care o laşi, de milă, pradă tristeţii sale. Altfel, erau destul de afectuoşi cu mine, străduindu-se să-mi împlinească orice dorinţă, când întâmplarea făcea să rostesc vreun cuvânt care semăna a dorinţă. Nici mama, nici tata, nici Hortense nu s-au apropiat o dată de mine ca să-mi întindă mâna, să-mi spună că ceea ce simţeam eu nu mai era o simplă dragoste de copilă, din moment ce sufeream atâta. Această atitudine mi-a devenit, la un moment dat, insuportabilă. Ce făcea Léon? Cum de nu găsise niciun mijloc de a mă înştiinţa despre planurile lui? Cum de eu însămi nu-l informasem despre starea în care mă aflam? Toate astea începură din nou să mă tulbure, după ce, de bine, de rău, mă mai liniştisem. Servitoarea care-mi adusese bileţelul lui Léon mă evita, temându-se ca nu cumva să fie învinuită că ar fi fost înţeleasă cu mine. Am aflat într-o zi că, în urma unui cuvânt de milă rostit la adresa mea, fusese ameninţată că va fi dată afară.

— Biata domnişoară, spusese ea, o să moară în mâinile lor şi ei nici nu vor băga de seamă!

Când acea femeie rostise aceste vorbe, avusese dreptate: dacă m-ar fi lăsat, aş fi murit. N-am vrut să mă sinucid; am rezistat şi încă rezist. Dar cât va mai dura acest chin?

Timpul trecea şi nimeni nu mă înştiinţa că nu fusesem părăsită. Oh, ce zile de chin, ce spaime, unele bruşte, altele lente, ce groază cumplită! Dacă cineva rostea fără nicio intenţie, vreun cuvânt care se potrivea, din întâmplare, cu starea mea, îmi venea să leşin. Când eram singură, îmi imaginam clipa în care va trebui să le spun adevărul sau, mai bine-zis, clipa în care aveau să descopere adevărul atunci, în nopţile mele de nesomn, întrezăream tablouri înfricoşătoare, în care mă vedeam stând în genunchi,

strigând şi plângând, blestemată de întreaga familie. Dar, printr-o întâmplare ciudată, niciodată Félix nu-mi apărea nici în visele, nici în nopţile mele de veghe. Mi se părea doar că o fantomă plutea undeva, deasupra capului meu, rânjind hidos. Oare inima mea să fi presimţit că blestemele şi ameninţările însemnau prea puţin lucru pentru el şi că imaginaţia mea nu era totuşi în stare să-şi închipuie supliciul demn de cruzimea acelui om? În acea perioadă, sufeream totuşi atât de mult, încât socoteam că ajunsesem la capătul puterilor. Încă nu cunoşteam acea forţă a inimii care te ajută să înduri orice.

Într-o zi, ne aflam cu toţii în salon, tristă reuniune unde chiar şi nepoţelele mele erau tăcute, până într-atât îi deranja pe toţi mohorâta mea deznădejde. O slugă, deschizând uşa cu teamă, spuse timid:

— La poartă s-a oprit trăsura unui domn, iar acel domn vine încoace.

— A spus cine e? întrebă fratele meu.

— Da, domnule.

— Ei, şi cine e?

Sluga şovăi, apoi rosti încet, privindu-mă ţintă:

— Păi, a zis că se numeşte domnul Lannois.

— Léon! am strigat, sărind în sus.

— E tatăl său, spuse servitorul, retrăgându-se.

Auzindu-mă strigând astfel, toţi îşi întoarseră privirile spre mine.

— Probabil că nu eşti în toate minţile, spuse tata, privindu-mă ameninţător. E anunţat domnul Lannois şi tu, în faţa slugii, strigi: «Léon!» Du-te în odaia ta! Du-te! Cred că a sosit vremea să punem lucrurile la punct!

L-am văzut pe tata care abia se abţinea să nu explodeze. Am ieşit, cu capul plecat, murmurând:

— Ah, dumneata, dumneata eşti cel care m-ai făcut să-mi pierd minţile!

Dar, după ce-am ieşit din odaie, am simţit o dorinţă irezistibilă de a-l vedea pe acel Lannois, tatăl lui Léon, trimis de Léon, şi care era de fapt ultima mea speranţă. Am

vrut să-l văd pe acel om pe care mi-l închipuiam a fi un bătrân venerabil şi bun, un bătrân care aducea cu sine îngăduinţa şi ocrotirea. M-am strecurat deci într-un cabinet alăturat şi de acolo, ascunsă după o draperie, l-am putut vedea şi auzi pe domnul Lannois. Era un bărbat încă tânăr. Avea un obraz vesel şi roşu, era scund şi îndesat, cu un fel de a fi pretenţios şi grotesc, cu o voce ascuţită şi comună. Să nu vă miraţi că l-am privit cu atâta atenţie; pentru că fiecare din trăsăturile pe care vi le-am descris îmi îngheţa, rând pe rând, inima. Dacă acel om ar fi avut un chip auster şi implacabil, aş fi tremurat sau aş fi fost deznădăjduită. Dar nu o deznădejde ruşinoasă, fiindcă acum îmi dădeam seama că rugămintea mea nu avea să aibă niciun ecou în inima lui. Te poţi ruga în genunchi până şi în faţa morţii, dar n-are niciun rost să te milogeşti în faţa unuia atât de mulţumit de mărginirea sa. Simt nevoia să redau întocmai cuvintele pe care le-a rostit la adresa mea, pentru că acele cuvinte mi-au adâncit şi mai mult durerea şi m-au făcut să roşesc, nu de ruşine, ci de dezgust.

Cum era şi firesc, la început avu loc între acel Lannois şi familia mea un schimb de politeţuri, apoi o discuţie de afaceri; în sfârşit, aşezându-se pe un fotoliu, strigă:

— Ei, dar mi se pare mie sau parcă mai lipseşte cineva de aici?

— Cine să lipsească?

— Ei, drace, adorata Henriette.

— Domnule, te rog... începu tata.

— Las-o mai moale, bunicule, ştrengarul de Léon mi-a mărturisit toată povestea. O iubeşte pe puştoaică, ea, la rândul ei, probabil că-l iubeşte şi ea, că doar îmi cunosc progenitura. Aşa că vă sfătuiesc să-l luaţi aşa cum e. Altul nu mai am, fiindcă nevasta mi s-a prăpădit.

— Domnule, spuse tata şocat de tonul musafirului, domnule, o astfel de propunere... şi în asemenea termeni.

— Fleacuri! Aici nu-i vorba de termeni, ci de bani, răspunse trufaş Lannois. Îi dau ştrengarului de Léon cincizeci de mii de scuzi...

— Noi avem alte planuri cu Henriette, zise tata.

— Tot ce se poate... Dar tinerii se iubesc, pricepi? Şi ca să fac un calambur, cei ce se iubesc[1], sfârşesc prin a culege roadele.

Sigur că dintre toţi cei care ascultau aceste cuvinte fără perdea, eu eram cea mai inocentă şi mai puţin obişnuită cu murdăria unor asemenea echivocuri; şi totuşi am înţeles ce voia să spună. Nemaifiind în stare să ascult, am fugit şi m-am ascuns în parc. Aveam impresia că am să înnebunesc. Familia mea refuzase propunerea lui Lannois şi nu mă puteam plânge nimănui despre acest refuz. Mă plimbam deci prin parc, năucită de gânduri sinucigaşe. Dacă în acel moment s-ar fi deschis în faţa mea o prăpastie, o mare, n-aş fi ezitat o secundă şi m-aş fi aruncat în ele. Dar mă aflam printre flori, pe iarba proaspătă, ştergându-mi ochii de lacrimi, când iată că l-am văzut pe Lannois ieşind din casă agitat şi mâniat, şi îndreptându-se spre poartă, unde îl aştepta trăsura. Oricât de crude şi de brutale ar fi fost vorbele lui, el era totuşi ultima mea speranţă. M-am îndreptat deci în goană spre el şi, în durerea mea sufletească, i-am strigat:

— Cum! Plecaţi, domnule?

Eram atât de disperată, glasul meu avea în el ceva atât de sfâşietor, încât Lannois s-a întors şi m-a privit o clipă, cu mirare. Apoi a rostit pe acel ton menit să spulbere orice nădejde, ca roata unei maşinării care zdrobeşte fie bucata de fier pusă sub ea, fie pe nenorocitul prins în angrenajul ei.

— Ei drăcie! Mă întrebi dacă plec... Ce-ai vrea să fac cu adunătura asta de nerozi ipocriţi? Zi-le protestanţi şi bonapartişti şi cu asta ai spus tot!

— Domnule, am strigat, uitaţi că plecând mă condamnaţi la moarte?

— Pe dumneata? Dar cine eşti, fetiţo?

— Eu sunt Henriette, domnule.

— A, Henriette, prietena dragă, prinţesa lui Léon! Păi,

[1] În franceză, „se iubesc” *(s'aiment)* se pronunţă la fel ca şi „seamănă sămânţa” *(sèment).*

drăguţa mea, du-te şi cere un bărbat pretenţioşilor dumitale părinţi!

Şi respingându-mă cu mâna, s-a îndepărtat. L-am oprit din nou.

— Domnule, i-am spus, împreunându-mi mâinile, dar Léon mă iubeşte şi-l iubesc şi eu!

— Te sfătuiesc să păstrezi taina pentru dumneata, ca să-i poţi duce de nas cu două luni!

L-am privit pe acel om care-mi distrugea viaţa, sănătatea, bucuria; apoi, eu, sărmana fată pierdută, l-am apucat de haină şi, ţinându-l zdravăn, i-am spus încet, dar răspicat:

— Am păcătuit, domnule… Aştept un copil…

Şi am căzut la picioarele lui. Lannois m-a privit, în timp ce abia îmi mai trăgeam răsuflarea, apoi, începând să fluiere, s-a întors şi a plecat.

Am căzut cu faţa în jos, trăgând nădejde că voi muri, atât de tare mă sufocau lacrimile. Între timp, cei din casă văzându-ne, tata, fratele meu şi Félix se îndreptară spre noi, pentru a pune capăt acelei scene umilitoare, pe care-o socoteau degradantă atât pentru mine, cât şi pentru ei. Ajunseră exact în clipa în care domnul Lannois, fluierând, dădea să plece.

Când Félix mă ridică de jos, Lannois strigă, rânjind trufaş:

— Încet-încet… Fiţi atenţi cu copilul…

— Ce vrei să spui, domnule? întrebă fratele meu.

— Vreau să spun, repetă Lannois, că tinerii care se iubesc, dau roade!

Félix mi-a dat drumul jos şi, în clipa aceea, am văzut aplecându-se asupra mea chipul înspăimântător al acelei năluci pe care o tot visasem mereu. De fapt, cel care mă privea astfel era Félix. Chipul i se contractase îngrozitor. Apoi, ridicându-se de jos şi privindu-l pe Lannois în faţă, îi zise:

— Eşti un infam şi un calomniator! Minţi cu neruşinare!

Lannois păli şi începu să tremure. Acel om atât de grosolan mai era şi laş!

— Pe legea mea că nu mint! Ea mi-a zis!

— Nu vezi că nefericita asta e nebună?

— N-am ştiut, zise Lannois, dar îi voi spune acest lucru fiului meu, care se va vindeca sigur de patima lui prostească. O nevastă nebună! Hm! Asta ne mai lipsea!

Am încercat să mă ridic şi să strig, căci Lannois părea convins de spusele lui Félix, cu atât mai mult cu cât purtarea mea părea să-i fi întărit convingerile. M-am târât la picioarele lui, am încercat să vorbesc, dar n-am mai fost în stare...

VIII.
Semiconcluzie

Luizzi citise acea povestire cu o atenţie deosebită; nimic nu-l putuse distrage, nici mişcările Henriettei, nici plânsul copilului ei, o biată fiinţă plăpândă, născută, fără îndoială, în acea cumplită temniţă. Cu ochii ţintă la manuscris, îl urmărea cu atenţie cu care-şi supraveghează o bucătăreasă bucatele, sau cu atenţia cu care o tânără frumoasă devora vreunul dintre romanele lui Paul de Kock, când iată că nefericita captivă luă manuscrisul şi-l ascunse repede în locul de unde-l scosese. După câteva clipe, Luizzi văzu cum una dintre tapiserii se mişcă, dezvăluind în zidul din faţă o uşă pe unde intră Félix, cu un coş în mână. O mânie cumplită puse stăpânire pe Luizzi când îl zări pe căpitan. Aproape că era gata să strige. Dar îşi aminti prin ce miracol asista la o scenă care se petrecea departe de el, aşa că începu a privi cu atenţia unui om căruia nu voia să-i scape nici cel mai mic amănunt.

Căpitanul scoase din coş o serie de alimente pe care le aşeză pe masă şi abia acum înţelese Luizzi de ce Félix nu mânca niciodată împreună cu ai săi şi de ce poposea în fiecare seară în pavilion. Câteva minute, după ce intră Félix, fu linişte. Totuşi, acesta avea un aer mult prea triumfător, ca să păstreze tăcere prea multă vreme.

— Ei bine, Henriette, zise căpitanul, în fiecare zi mă vei primi astfel?

— „În fiecare zi”, ai spus? Deci, mai există zile şi nopţi?

Pentru mine nu există decât o umbră veşnică, o nenorocire care nu mai are nici trecut, nici viitor. Sufăr tot atât cât sufeream şi înainte şi cât voi suferi şi de acum încolo. Gândesc la fel ca în trecut, la fel cum voi gândi întotdeauna. În viaţa obişnuită, ziua care trece şi noaptea care vine pot uneori să-ţi schimbe gândurile; dar eu, eu nu mai am nici zi, nici noapte, nici dimineaţă, nici seară. Viaţa mea înseamnă veşnic aceeaşi oră, acelaşi gând, aceeaşi durere.

— Henriette, zise Félix, privind-o drept în faţă, pentru a putea surprinde cea mai mică emoţie pe acel chip palid pe care durerea aproape că-l împietrise; Henriette, zise el, nici ziua, nici noaptea nu sunt cele care pot schimba o hotărâre atât de nezdruncinată ca a ta. Iată, au trecut şase ani din ziua în care, profitând de leşinul tău, familia noastră a putut ascunde ruşinea slăbiciunii tale, în această temniţă de unde, doar cu un singur cuvânt, poţi ieşi... Numai că acel cuvânt încă nu l-ai rostit...

— Şi nici nu-l voi rosti vreodată, răspunse Henriette. Singura nădejde a vieţii mele a fost dragostea lui Léon, singura mea speranţă, în mormântul ăsta, tot în el mi-o pun.

— Şi totuşi, el ţi-a trădat aceste speranţe, fiindcă s-a însurat cu alta...

— Nu, Félix, minţi! Léon nu şi-a dăruit inima unei alte femei, atâta vreme cât trăiesc eu!

— Ai uitat că, atât pentru el, cât şi pentru ceilalţi, eşti moartă?

— Atunci, Léon nu m-a trădat şi tu eşti singurul vinovat faţă de noi doi!

— Fie, îmi asum această crimă, pentru că ea face să ţi se năruie orice speranţă.

— De altfel, ţi-am mai spus-o, domnule, că nu te cred. Nu, Léon nu s-a însurat. Cel care m-a vârât de vie în mormântul ăsta, cel care e tot atât de vinovat ca ucigaşii şi ca otrăvitorii, cel pe care legea ar trebui să-l trimită pe eşafod, n-a ezitat să aştearnă pe hârtie nişte minciuni, să

trimită nişte scrisori false, numai ca să mă îndurereze şi mai mult...

— Henriette, există şi lucruri pe care e cu neputinţă să le falsifici, replică Félix, şi anume hotărârile tribunalelor. Foarte curând am să ţi-o arăt pe cea care-l condamnă pe Léon Lannois la muncă silnică şi atunci vom vedea dacă-i vei mai păstra aceeaşi dragoste din care-ţi faci acum o virtute.

— Dacă ceea ce-mi spui ar fi adevărat, am să mor în mormântul ăsta, odată cu dragostea mea. Iar dacă cine ştie prin ce minune aş ieşi de aici şi aş vedea cu ochii mei că Léon a făptuit un lucru dezonorant sau că mi-a fost necredincios, ei bine, tot îl voi iubi, odată cu soţia lui, sau în fiarele în care ar fi cetluit.

— Henriette, zise Félix sumbru şi plimbându-şi în jur privirea înveninată, nu pricepi că şi răbdarea mea are o limită şi că, orice-ar fi, soarta trebuie să ţi se împlinească?

— Răbdarea ta n-a fost mai lungă decât durerea mea şi dacă trebuie să mor fără să mai văd lumina soarelui, omoară-mă chiar acum, ca să se isprăvească odată povestea asta! Căci dacă ai obosit să mă tot chinuieşti, află că şi eu am obosit să mai sufăr, aşa că moartea n-ar face decât să pună capăt suferinţelor mele.

— Henriette, ascultă-mă bine: îţi ofer, pentru ultima oară, viaţa; te-am înşelat, când ţi-am spus că toţi te socot moartă. Ceea ce i-am spus atunci bătrânului Lannois, cum că ai fi nebună, s-a aflat peste tot; am profitat de acest lucru şi am spus tuturor că ai plecat din Fran {a. Toată lumea crede că zaci în vreun ospiciu din Anglia sau din America, de unde sau nu vei mai reveni niciodată, sau te poţi întoarce chiar mâine. Dar trebuie să înţelegi, Henriette, că între noi doi se află păcatul săvârşit de tine, care e mult prea mare încât să nu-mi iau măsurile cuvenite care să te oblige să-ţi ţii gura şi să nu povesteşti nimic, nimănui, niciodată. Ai să reapari în lume, ca soţia mea, dar îmi vei lăsa în gaj copilul ăsta.

— Ai dreptate, Félix, răspunse Henriette, ne desparte un

mare păcat. Dar păcatul ăsta va fi mult mai mare decât crezi. Crima aceasta, căci de fapt e vorba de o crimă, vreau s-o duci până la capăt. Chinul pe care-l îndur e de neînchipuit; dar eu nu-l voi scurta nici cu o zi, nici măcar cu un ceas. Aşa că va trebui să mă ucizi, Félix, va trebui să apari în faţa Domnului şi a oamenilor, cu mâinile pătate de sângele meu. Căci şi eu te-am minţit: află că nu mai cred în dragostea lui Léon şi nu din pricina lui am eu acest curaj al disperării. Nu te încrede în vreun moment de slăbiciune. Da, m-am gândit adesea să mă dăruiesc ţie, să te copleşesc cu mângâierile mele, până ce vei fi convins că te iubesc şi să-mi răscumpăr astfel un ceas de libertate, un ceas în care să te pot denunţa tribunalului. Dar am renunţat, nu în faţa unei asemenea ticăloşii, ci de teama că nu voi fi în stare să te fac să crezi că te iubesc. Aşa că prefer să dau socoteală în faţa tribunalului ceresc, iar tu să rămâi pe veci un criminal.

Félix o ascultase pe Henriette arborând una dintre acele priviri implacabile care par să cântărească locul unde ar putea lovi mai precis victima, pentru ca aceasta să nu ţipe şi să nu se zbată. Apoi, apropiindu-se de uşa pe unde intrase, o închise ca şi cum ar fi vrut să îngroape şi mai adânc secretul acelui mormânt; pe urmă se întoarse spre Henriette şi-i spuse cu voce estompată:

— Henriette, crima nu va fi prea mare, nici remuşcările prea adânci. Voi fi, mai curând, neliniştit. Se află la noi un bărbat, un bărbat pe care l-am surprins plimbându-se prin preajma acestui pavilion şi care se miră, probabil, în sinea lui, cum de nu-i trece nimeni pragul. Mâine, omul ăsta va trebui să intre aici, pentru ca să nu încolţească în mintea lui vreo bănuială. Trebuie să intre aici, dar nu trebuie să audă niciun strigăt, niciun plânset din care să poată deduce că între aceşti pereţi e ascunsă o fiinţă vie. Henriette, pentru asta, ori vei fi a mea, ori vei muri!

— Voi muri! strigă Henriette.

— Nu uita, nefericito, că această crimă a mea este şi a familiei tale; că după ce mi-au îngăduit să te ascund câteva

zile, te-au lăsat să zaci aici săptămâni întregi, apoi luni, apoi ani. Crima mea, după cum vezi, acum a devenit a lor; crima pe care aş putea s-o săvârşesc, o vor împărţi cu mine. Nu uita deci că nu mă vei trimite pe eşafod numai pe mine şi că voi fi urmat de tatăl, de mama şi de fratele tău.

— Ei bine, fie! strigă Henriette; cei care mi-au pregătit moartea, cu mâinile tale, s-o ducă la capăt tot cu mâinile tale. Voi fi tot atât de nemiloasă cu ei cum voi fi şi cu tine şi, dacă voi putea, voi târî pe eşafod şi mamă, şi tată şi frate. Nu-ţi dai seama că mi-ai redat speranţa? Se află aici un bărbat, un bărbat pe care tu îl bănuieşti, un bărbat care se plimbă în jurul acestui pavilion, un bărbat care mă poate auzi! Oh, facă Domnul ca acest om să fie pe aproape şi să-mi audă strigătele prin pereţii acestei închisori. Ajutor! Ajutor!

Henriette începu să ţipe atât de tare, încât Luizzi, furat de acel înfricoşător spectacol, făcu un pas înainte ca şi cum ar fi vrut să răspundă acelei sfâşietoare chemări. Speriat, Félix începu să alerge spre Henriette, strigându-i:

— Taci, nefericito, taci!

În acel moment, Henriette ajunse în faţa uşii care ducea afară din acea temniţă cumplită. Disperată, deschise repede uşa şi se năpusti pe scări, ţipând. Cuprins de furie şi de spaimă, Félix luă cuţitul de pe masă şi tocmai când era gata s-o prindă pe Henriette încă pe primele trepte ale scării, Luizzi – uitând prin ce miracol asistase la acea înfricoşătoare scenă – se năpusti către Félix, strigând:

— Opreşte-te, ticălosule, opreşte-te!

Dar chiar în clipa în care i se păru că-l înhaţă pe căpitan, Luizzi se clătină şi căzu, simţind o zdruncinătură violentă. În năuceala care-l cuprinse după ce căzu, simţi nişte dureri ascuţite. Încet-încet, Luizzi îşi veni în fire şi deschise ochii: totul dispăruse. Se prăvălise pe fereastra din odaia sa, lăsându-se târât de o emoţie pe care nu fusese în stare să şi-o stăpânească. Baronul încercă să facă un efort ca să se ridice şi să dea fuga în pavilionul unde se petrecea acea tragedie. Dar, lipsit de puteri, căzu leşinat, pe pământ…

IX.
Un nou târg

Când Luizzi îşi reveni din leşin, se văzu culcat în pat, în odaia pe care o ocupa la domnul Buré. Alături de el se afla aşezată o lampă, iar la căpătâiul patului o slugă. Îi trebui multă vreme până să-şi adune gândurile ca să-şi dea seama de ce se afla acolo. Încet-încet, îi reveniră în memorie accidentul, precum şi cauzele acelui accident, sau mai curând revăzu totul în minte ca pe un vis cumplit, din a cărui realitate nu se putea încă desprinde. Se ridică cu efort, ca să poată privi în jur; se simţi lipsit de puteri. Apoi văzu un bandaj pe braţul de unde i se luase sânge şi, amintindu-şi în mod confuz de înălţimea ferestrei de la care se prăvălise, se miră că nu murise şi se temu să nu-şi fi rupt vreo mână sau vreun picior. Se pipăi, îşi mişcă mâinile şi picioarele, îşi întinse articulaţiile şi constată cu bucurie că nu suferise nicio fractură. După îngrijirile date, Luizzi începu a se gândi la cumplita scenă al cărei martor fusese şi al cărei deznodământ groaznic dorise să-l prevină. Ţintuit în pat din pricina durerii şi a slăbiciunii, căută ceva de care să se ajute să coboare sau pe cineva care să-l poată informa şi căruia, la nevoie, să-i dea vreo poruncă. Chiar în acea clipă zări, la căpătâiul său, o slugă. Caraghiosul se ocupa cu atâta sârg de sarcina care-i fusese încredinţată – de a veghea cu grijă bolnavul – încât citea cu foarte mare atenţie un ziar, curăţindu-şi unghiile care erau de o frumuseţe remarcabilă. Având timp să-l examineze în

linişte, Luizzi nu-şi aduse aminte să-l fi văzut printre servitorii familiei Buré. Aerul impertinent şi nepăsător al slugii îi displăcu total. De altfel, bolnavii sunt ca şi femeile: nu le place să te ocupi de altceva decât de persoana lor. Mânia lui Luizzi spori la culme, când aşa-zisul valet care-şi citea ziarul cu un mic surâs dispreţuitor în colţul buzelor, murmură:

— Nostim! Foarte nostim!

— S-ar părea că ceea ce citeşti e cât se poate de amuzant, spuse furios Luizzi.

Valetul îl privi pe Luizzi clipind din ochi şi răspunse:

— Judecaţi şi dumneavoastră, domnule baron: „Ieri a avut loc un duel între domnul Dilois, negustor de lână, şi tânărul Charles, slujbaşul său. Acesta din urmă, lovit de un glonţ în piept, a murit azi-dimineaţă. Tocmai ne întrebam care puteau fi cauzele acestui duel, când plecarea subită a doamnei Dilois le-a explicat tuturora."

— Dumnezeule, strigă Luizzi, ridicându-se în capul oaselor, Charles e mort!

Servitorul îşi continuă lectura: „Se pretinde că vorbele soţiei unuia dintre cei mai bogaţi notari ai noştri nu sunt străine de descoperirea pe care a făcut-o domnul Dilois, şi anume legăturile intime pe care nevasta sa le avea cu tânărul Charles".

— Cum! Scrie asta în ziar? strigă Luizzi stupefiat.

— O, şi încă nu e tot, răspunse servitorul. Ascultaţi: „Ora zece seara. Aflăm despre o întâmplare poate şi mai zguduitoare. Doamna marchiză du Val şi-a pus capăt zilelor, aruncându-se de la ultimul etaj al palatului său. O circumstanţă extraordinară a acestei sinucideri şi care pare să aibă o legătură inexplicabilă cu afacerea Dilois, rezultă dintr-un bilet găsit în mâna marchizei. Iată ce scria în bilet: «Acest A. este un ticălos. Nu şi-a ţinut făgăduiala pe care ţi-a făcut-o şi a vorbit... M-a pierdut şi pe mine, dar şi pe tine... pe tine! Sărmană Lucy! De-ai şti cât te plâng! Semnat: Sophie Dilois». Toată lumea se întreabă cine este ticălosul care se ascunde sub iniţiala A. Să fie vorba de

numele de botez sau de familie? Pe de altă parte, toţi se miră de intimitatea dintre cele două femei care-şi spuneau pe nume, deşi nu făceau parte din aceeaşi societate şi care nu puteau fi nici măcar prietene din copilărie sau colege de pension, pentru că marchiza n-o părăsise niciodată pe mama sa (fosta contesă de Cremancé), decât în ziua măritişului; iar pe de altă parte, doamna Dilois fusese crescută de milă de o bătrână care o găsise aruncată încă din faşă.”

Timp de câteva minute, stupefacţia şi disperarea îi luară lui Luizzi şi graiul, şi putinţa de a se mişca. Doamna Dilois, Lucy, Henriette, doamna Buré, toate aceste femei, aidoma unor năluci albe părură că zboară în jurul patului său. „Am ucis-o pe prima şi am împins-o la moarte pe cea de a doua, îşi spunea în sinea lui, ca şi cum cineva i-ar fi şoptit întruna la ureche această frază pe care şi-o tot repeta fără încetare. Privi înspăimântat în jurul lui, dar nu zări pe nimeni căruia să i se poată destăinui. Simţindu-se disperat, îşi împreună mâinile şi, ridicându-şi privirea spre cer, strigă:

— O, Doamne, Dumnezeule, ce să fac?

Nici n-apucă să rostească bine aceste vorbe, că şi primi o lovitură zdravănă peste degete, din partea valetului care veghea asupra lui.

— Ce-i asta, monseniore? îl întrebă acesta. Când daţi de greu, treceţi de partea duşmanului? Nu-i demn nici de un gentilom, nici de un francez!

— A, deci, tu erai, diavole?

— Da, eu.

— Cine te-a chemat, robule?

— Tu, care mi-ai cerut să-ţi spun povestea doamnei Dilois şi a marchizei.

— Ai refuzat să-mi spui această poveste.

— Nu, doar te-am amânat opt zile. Cele opt zile au trecut…

— Înseamnă deci că stau în pat de…

— De patruzeci şi opt de ore.

— Şi Henriette?

— Mai târziu, stăpâne, mai târziu vei afla şi deznodământul poveştii acesteia.

— Félix a ucis-o pe nefericita aceea?

— Dacă a ucis-o, a făcut bine atât pentru ea, cât şi pentru el, căci au scăpat amândoi de chin. Mai ales ea, care cam începuse să se plictisească de rolul pe care acum nu-l mai juca decât din orgoliu.

— Cum poţi spune asta? Doar îl iubea pe acel Léon, cu o dragoste iară margini.

— Nu, stăpâne, nu-l mai iubea de mult pe Léon şi, ca să vorbim pe şleau, nici măcar nu ştim dacă l-a iubit vreodată.

— Afurisitule, tu îţi baţi joc de tot!

— Nu, încerc doar să explic nişte lucruri. Henriette nu l-a iubit pe Léon, ci dragostea în sine. Tânărul pe care l-a întâlnit a apărut la ţanc, ajutând-o să-şi concretizeze dragostea şi visele. I-a răsărit în cale, chiar în clipa în care ea simţea nevoia de dragoste, de ceva pur şi înălţător. Numai că Léon era departe de patima pe care o aprinsese în sufletul fetei. Léon a uitat-o pe Henriette, pe care a crezut-o moartă, s-a însurat, are copii cărora le spune Nini şi Lolo. Léon s-a îngrăşat şi a început să facă burtă. Léon bea două păhărele de rachiu după-masă, şi şi-a asigurat averea în caz de faliment. Dacă Henriette s-ar fi măritat cu Léon, ar fi fost mai nefericită decât în mormânt, căci în mormânt n-a văzut murindu-i decât nădejdea într-o fericire pe care o socotea cerească, pe când altfel, ar fi simţit cum îşi pierde credinţa şi încrederea în dragoste.

Diavolul rosti aceste cuvinte cu un fel de amărăciune, iar Luizzi, contemplându-l cu atenţie, ca şi cum privirea sa ar fi putut străpunge creierul infernal al demonului, spuse:

— Consideri deci drept o nenorocire să-ţi pierzi credinţa, nu-i aşa?

— Treaba asta ar fi o nenorocire pentru Henriette, asta-i tot ce-am vrut să spun, pentru că dispreţuiesc toate teoriile ce se bazează pe nişte principii absolute ce nu se potrivesc tuturor oamenilor, după cum aceeaşi haină nu se potriveşte unui întreg popor. E ca şi cum ai vrea s-o judeci pe doamna

du Val la fel ca pe doamna Buré, pentru că amândouă s-au dăruit unui bărbat doar în câteva ceasuri.

— Spune-mi, zise Luizzi, e adevărat că Lucy a murit? Sau articolul din ziar…

— Absolut adevărat.

— Deci, eu am ucis-o!

— Arma era încărcată, tu n-ai făcut decât să tragi piedica.

— Deci ajunsese într-o stare de plâns?

— Da, asemenea lucruri sunt într-adevăr de plâns, strigă diavolul. De altfel, ai să-ţi dai seama singur…

— Nu în seara asta, strigă Luizzi, nu în seara asta! Mai târziu…

— Nu, baroane, mă vei asculta, doar te-am prevenit; odată ce mi-ai cerut să-ţi dezvălui nişte lucruri, vei fi obligat să mă asculţi până la capăt.

— Ştiu, dar măcar azi mă puteai scuti de obligaţia asta.

— Doar dacă-mi dai câteva din monedele închise în punga cea de colo, ştii tu care…

— Adică o lună din viaţa mea?

— Nu, o, nu… Nu te pot scuti de istorisirea răului pe care l-ai săvârşit, doar pentru atât de puţin…

— Vezi bine că n-am puterea să te ascult…

— Ţi-o voi da eu!

— Am să-mi ascund capul în mâini şi am să-mi astup urechile!

— Vocea mea va pătrunde prin mâinile tale.

— Taci, diavole, te rog… Nu refuz să ascult aceste istorisiri lamentabile, dar mai târziu.

— Crezi că mă interesează să le asculţi, după ce vremea îţi va fi împietrit inima şi-ţi va fi cicatrizat remuşcările? Trebuie să afli astfel de lucruri, în vreme ce inima suferă şi rănile sângerează. Sunt robul tău ca să te ascult, nu-i aşa? Şi apoi, nu ştii, nefericitule, că cel care cumpără un ucigaş se vinde lui? Tu, care ai cumpărat un diavol, îmi aparţii.

Şi spunând acestea, diavolul, al cărui trup ascuns în umbra odăii îşi recăpătase ceva din infernala sa măreţie,

zâmbi cu acel surâs al său care-i inspiră milă până şi lui Dumnezeu, aducându-i aminte acestuia că fusese îngerul său preferat, dar pe care trebuise să-l pedepsească şi care-i lăsase în inimă o rană veşnic deschisă, datorită imposibilităţii de a-l mai ierta vreodată. Fiinţa sărmană şi slabă a lui Luizzi nu putu îndura acel zâmbet care-i pătrunse în inimă, aidoma unui şurub spiralat ce se răsuceşte şi sfâşie.

— Iartă-mă, spuse el, te voi asculta oricând vei vrea.

— Fie, spuse diavolul, voi alege eu momentul. Şi cât îmi dai pentru asta?

— O lună din viaţă.

Diavolul începu să râdă şi replică:

— Eşti chiar atât de sigur că ţi-a mai rămas în pungă o lună de trăit de mi-o oferi cu atâta largheţe?

— Dumnezeule! strigă Luizzi, căutându-şi punga sub pernă.

I se păru că e aproape goală.

— Să fiu oare chiar atât de aproape de moarte?

— Viitorul n-a fost cuprins în târgul nostru, aşa că n-am ce-ţi spune. Nu-i vorba decât despre trecut şi despre prezent. Vreau să-ţi şi vorbesc…

După care, începu pe un ton degajat:

— Această doamnă du Val, pe care tu ai trimis-o la moarte…

— Ajunge, ajunge! strigă Luizzi cu glas sfârşit.

Apoi îl cuprinse o ameţeală groaznică, iar creierul parcă-i luase foc; fantasme palide şi descărnate se înghesuiră în juru-i. Temându-se şi mai cumplit de nebunie decât de moarte, îi şopti diavolului:

— Ia punga şi lasă-mă…

Diavolul luă punga şi o deschise. Văzând aceasta, Luizzi făcu un efort să i-o smulgă. Dar rămase ţintuit locului, privind neputincios cum diavolul îşi vârâse degetele în pungă, scoţând din ea un galben. În acea clipă, o răceală de gheaţă cuprinse inima baronului, viaţa se opri, iar el nu mai simţi nimic. Pendula bătu de trei ori.

X.
Reîntoarcerea la viaţă

Sună ora trei. Luizzi se simţi tras de picioare şi vocea aspră a unui bărbat îi strigă:

— Hai, sus în trăsură!

Luizzi se trezi şi se văzu într-o cameră necunoscută, o cameră sărăcăcioasă. Sări jos din pat şi se simţi plin de sănătate şi vigoare. Uitându-se în jur, îşi văzu punga şi clopoţelul pe o masă. Dar unde se afla? De ce îl treziseră? Deschise fereastra. Într-o curte imensă erau înhămaţi nişte cai la o diligenţă. Îi reveniră toate amintirile din trecut şi mai ales târgul încheiat cu diavolul. Noaptea era rece. Armand observă că nu se mai afla nici la domnul Buré, nici la Toulouse. Era încă iarnă. Dar oare era aceeaşi iarnă, sau intrase în cea următoare? Luizzi luă sfeşnicul prăpădit pe care i-l aduseseră şi, primul lucru pe care-l făcu, fu să se privească în oglinjoara atârnată într-un cui, pe deasupra unei mici comode de nuc aflată în odaie. Nu era prea schimbat, doar că acum purta favoriţi. „Oare cât timp din viaţă mi-o fi luat diavolul?” se întrebă el.

— Hai! În trăsură! În trăsură, strigă vocea care-l trezise.

Apoi, în odaie intră un bărbat.

— Cum, încă nu te-ai îmbrăcat, tocmai dumneata care erai atât de grăbit să pleci? Nu mai avem decât cinci minute până la plecare! Cu atât mai rău pentru dumneata, dacă nu eşti gata!

Luizzi se îmbrăcă în mod maşinal, urmărit de ideea că în

viaţa lui există o lacună de care nu-şi putea aduce aminte, dar de care nici nu trebuia să se mire. Un servitor veni să ia bagajul lui Luizzi, iar acesta îl urmă, făgăduindu-şi să observe şi să acţioneze în consecinţă. Noaptea era neagră ca smoala şi Luizzi, urcându-se în diligenţă, văzu că era ocupată doar de trei persoane, doi bărbaţi şi o femeie înfăşurată în şaluri, bonete şi văluri, într-un fel în care puteai jura că se va sufoca. În epoca despre care vorbim, mai exista încă prostul obicei de a dormi pe drum, somnul fiind pe atunci cam cum e masa astăzi. Nici n-apucai să te aşezi bine în pat, că şi trebuia să te scoli şi să pleci. Astăzi, obişnuitul diligenţelor e prea puţin deranjat de popasurile mult prea scurte pentru masă, mănâncă în grabă şi-şi vâră desertul în buzunar; pe atunci, cel ce mergea cu diligenţă ştia să se trezească fără să se scoale şi-şi continua, în berlină, somnul început la han. Acest lucru era binevenit pentru Luizzi, căci se putea gândi în voie la situaţia sa. Oare cât trăise? Cum se explica faptul că el, bogat şi obişnuit cu lucrurile confortabile ale vieţii, se afla în acea diligenţă? De unde venea? Încotro se ducea? Toate aceste întrebări se învălmăşeau atât de tare în mintea lui, încât se hotărî să le lase să fie limpezite de singurul care avea această putere. Scoase deci clopoţelul, sună şi într-o clipă diavolul se află aşezat alături de el, sub înfăţişarea unui comis-voiajor pe care i se păruse a-l fi văzut mai înainte pe imperiala trăsurii. Luizzi îl recunoscu după strălucirea deosebită a ochilor, care sclipeau în întuneric.

— Deci, tu eşti… Ia spune-mi, cât am trăit până acum?

— Ai trăit şase săptămâni. Vezi bine că nu te-am furat. Am procedat ca un dibaci om de afaceri. Prima oară am fost cinstit, ca să te pot fura, fără ruşine, a doua oară. De altfel, te-am mai prevenit despre acest lucru: aşa că fereşte-te!

— Ce fel de viaţă am dus în aceste şase săptămâni?

— Viaţa ta obişnuită.

— Ce anume am făcut?

— Doar n-o să-ţi istorisesc propria ta viaţă!

— Dar cum de nu mi-a rămas nicio amintire din această

perioadă?

— Poţi să afli de la alţii cum ai trăit, nu de la mine. Asta nu-i treaba mea.

— Spune-mi măcar unde mă aflu.

— Într-una dintre trăsurile Mesageriei regale.

— Şi încotro mă duc?

— La Paris.

— Şi unde mă aflu acum?

— La o leghe de Cahors.

— De ce am plecat cu diligenţa?

— Asta e povestea ta şi eu nu ţi-o pot spune.

— Dar, mă rog, nu pot trăi cu golul ăsta în viaţa mea!

— Poţi să-l umpli.

— Să-mi fac un trecut?

— Nimic nu e mai uşor. Majoritatea oamenilor îşi confecţionează câte unul. Îţi aminteşti de actriţa aceea micuţă, zglobie şi picantă de care ai făcut neghiobia să te îndrăgosteşti ca un nebun? Ai avut o sută de ocazii, să fii unul dintre miile ei de amanţi. Dar n-ai făcut-o, pentru că o iubeai. Odată ce te-ai dezmeticit din această iubire nefastă, ai văzut că toţi amicii tăi erau convinşi că-ţi fusese amantă, neînchipuindu-şi vreunul că neghiobia ta mersese atât de departe, încât să nu fi profitat din plin de acea femeie. Te-ai analizat, te-ai găsit ridicol, ai văzut că acea femeie îţi dăduse trei întâlniri şi că îţi aparţinuse de drept, dacă nu şi de fapt. Apoi ai lăsat să se creadă, pe urmă ai şi spus-o, iar astăzi eşti convins că ai şi avut-o pe femeiuşcă aceea. Se numără printre cuceririle cu care te lauzi, nu-i aşa?

Luizzi fu destul de înciudat de această lecţie dată de diavol, cu atât mai mult cu cât nu discutase cu el despre unele sentimente pe care privirea sa le discernea atât de exact, aşa încât se mulţumi să răspundă:

— Şi crezi că dacă aş fi vrut, n-aş fi avut-o?

— Dar era o femeie demnă de iubit? spuse diavolul. Din zece legături, asta nu ţi se întâmplă decât o dată. Femeile se lasă întotdeauna cucerite de bărbaţii care le iubesc destul de puţin ca să nu tremure în faţa lor. Nu cunosc nici

două femei care să şi-l ia amant pe cel care le iubeşte. Apoi tot ele se plâng că le înşală. Şi asta din vina lor; femeile au o tactică de apărare zgomotoasă sau maiestuoasă, pe care n-o impun decât celor care cred în ele. O femeie care, în loc să se lase cucerită, cutează să se dăruiască, va fi femeia cea mai deosebită şi mai iubită.

— Jupâne diavol, spuse Luizzi, care se simţi plin de cutezanţă, oare printre motivele care l-au determinat pe Cel-de-Sus să te arunce în iad să nu se fi aflat cumva şi mania de a teoretiza?

— Între noi fie zis, răspunse diavolul pe un ton molcom, nici n-a existat alt motiv.

— Ei bine, află că simt şi eu nevoia să procedez ca El.

— Şi mai mult ca sigur că pentru acelaşi motiv.

— Da, pentru că sporovăieşti întruna.

— Nu pentru asta, ci pentru că-ţi spun lucruri care nu-ţi convin; dacă ţi-aş istorisi cele şase săptămâni de viaţă despre care nu ştii nimic, m-ai asculta cu urechile pâlnie.

— În legătură cu asta, chiar nu-mi poţi spune nimic?

— Ai o imaginaţie atât de săracă, încât nu poţi inventa chiar nimic? Până şi ultimul hamal e mai isteţ decât tine. În cabrioleta acestei diligenţe se află un oarecare domn de Mérin. E un om de familie bună care, la Curtea din Berlin, a fost surprins trişând la cărţi şi care, pentru această faptă, a fost întemniţat trei ani într-o închisoare a statului. Acolo s-a împrietenit cu un fost spion francez, care fusese trimis în India de către Napoleon. A ascultat cu atenţie toate istorisirile camaradului său, ajungând să-i cunoască în cele mai mici amănunte plecarea, şederea şi reîntoarcerea acestuia din India, iar acum îşi va face reapariţia în societatea pariziană, ca sosind din Calcutta. Chiar în acest moment rumegă o mică lucrare în două volumaşe, intitulată *Amintiri din India.* Pun rămăşag cu tine pe ce vrei, că, peste cincisprezece ani, omul ăsta va deveni membru al Academiei de Ştiinţe (secţia de geografie) şi că va fi decorat pentru călătoriile sale.

— Înţeleg foarte bine ce vrei să zici, dar omul ăsta nu va

întâlni la tot pasul un călător venind din Calcutta, care să-i spună că minte, pe când eu mă pot întâlni oricând cu cineva care mă cunoaşte.

— Ceea ce ţi se întâmplă chiar în acest moment…

— Cum aşa?

— Oamenii împreună cu care călătoreşti, ştiu cum te numeşti, iar grăsunul de colo e chiar unul dintre amicii tăi.

— Şi mai mult ca sigur că vor să-mi vorbească despre ceea ce am făcut ieri.

— Vorbeşte-le şi tu cât mai mult despre trecut, ca să umpli golul celor şase săptămâni; vorbeşte-le mai ales despre viitor, pe care-l vezi în culori dintre cele mai trandafirii şi nu te ocupa deloc de prezent; şi cel mai bun sfat pe care ţi-l pot da e să le spui că vreme de şase săptămâni ai dus o viaţă atât de banală, încât ţi se pare că ai fost ca şi mort, de vreme ce nu-ţi aminteşti de nimic interesant.

— Şi dacă totuşi vreunul mă va întreba ceva? zise Luizzi, din ce în ce mai alarmat.

— Pe cuvântul meu că-mi inspiri milă! răspunse diavolul.

— Hai, fii generos, şi dacă trebuie, sunt gata să-ţi mai dau câteva zile din viaţa mea, ca să aflu ce-am făcut în acest interval de timp.

— Sărman prost! spuse diavolul.

— Despre cine vorbeşti?

— Despre mine, care n-am ştiut să apreciez just cât de mare e prostia omenească şi n-am observat, băiatule, că dacă aş fi vrut, aş fi putut pune mâna pe viaţa ta, pe nimic!

Pe Luizzi începu a-l cuprinde ciuda. O vreme, tăcu. Tăcerea e un sfetnic bun. „Drace, îşi zise el, dacă aceşti oameni se amestecă în viaţa mea despre care nu ştiu nimic, am să mă amestec şi eu în viaţa lor cea mai ascunsă. Voi proceda faţă de ei ca un om dibaci în faţa unui spadasin. În loc să le parez loviturile, le voi arăta mereu vârful spadei, gata să-i străpungă dacă înaintează. Ştiu acum destule lucruri despre domnul de Mérin, ca să-l determin să-şi ţină gura. Să ne informăm şi despre ceilalţi,

apoi vom vedea… Deşi Luizzi spusese toate aceste lucruri în sinea lui, diavolul îi răspunse:

— Ai judecat destul de bine, şi ca bărbat, şi ca baron. Cu care dintre ei vrei să încep?

— Cu grăsunul care sforăie lângă mine şi despre care spui că e unul dintre prietenii mei.

XI.
Fostul notar şugubăţ

Punându-şi picioarele pe bancheta din faţa sa, diavolul începu:

— Se numeşte Ganguernet; e unul dintre acei oameni pe care fiecare l-a întâlnit cel puţin o dată în viaţa sa, unul dintre acei oameni scunzi, burtoşi, durdulii, cu părul drept şi scurt, cu fruntea îngustă, cu ochii cenuşii, cu nasul mare, cu obrajii buhăiţi, cu gâtul scurt înfundat între umeri, cu umerii căzuţi în dreptul stomacului, cu stomacul lăsat în pântece, cu pântecele atârnându-i peste pulpe, hazos, vesel, căpăţânos, revoltător; unul dintre acei oameni care-ţi acoperă ochii cu mâna, pe la spate, strigând: „Ghici, cine e?”, care-ţi trage scaunul, în clipa în care vrei să te aşezi, care-ţi fură batista în clipa în care vrei să-ţi sufli nasul, în sfârşit, unul dintre acei oameni care, atunci când te uiţi la ei furios, îţi răspund plini de aplomb: „Am glumit!”

Acest domn Ganguernet este din Pamiers, unde a trăit tot timpul până acum. Cunoaşte toate dedesubturile meseriei sale de şugubăţ. Se pricepe de minune să lege o bucată de carne de lanţul clopotului de la poartă, în aşa fel încât toţi câinii vagabonzi din oraş, sărind după carne, trag de lanţ şi trezesc de zece ori pe noapte toate slugile din casă. E expert în arta de a scoate o firmă şi de a o înlocui cu alta. Odată a scos firma unui coafor, a tăiat-o cu fierăstrăul şi a adăugat partea tăiată la firma negustorului de alături, firmă pe care acum se putea citi: *„Domnul*

Rablot închiriază trăsuri şi moţuri false de păr, ca la Paris”. În altă zi, sau mai curând în altă noapte, a scos afişul de pe scândura unui mânuitor de marionete şi l-a lipit deasupra unei farmacii, încât întregul Pamiers a putut citi a doua zi: *„M.F., farmacist pe câmpul iarmarocului”. D*omnul Ganguernet e tot atât de amabil, la ţară ca şi la oraş. El ştie cum să taie, cu multă iscusinţă, părul unei perii pe cearşaful unui amic, încât acesta, picotind de somn, să se înfurie straşnic că nu poate sta mai mult de un sfert de ceas în patul său. Se pricepe de minune să facă o gaură în perete, prin care strecoară o sforicică pe care o leagă de cuvertura de pe pat. Apoi, când simte că ai adormit, trage uşurel cuvertura de pe tine şi te dezveleşte. Nu-ţi mai spun că pentru o astfel de treabă Ganguernet îşi alege de obicei nopţile cele mai umede sau mai geroase. Omul se trezeşte, se înveleşte din nou cu grijă şi adoarme nevinovat; Ganguernet trage din nou de sfoară, îl dezveleşte, omul iar se trezeşte îngheţat şi când vede despre ce-i vorba şi înjură de mama focului, Ganguernet îi strigă prin gaura din perete: „Am glumit!” Dacă Ganguernet dă peste vreun prostănac, cu una dintre acele mutre care parcă te roagă să le joci vreo festă, dacă omul doarme, îi ia pantalonii şi haina şi i le strâmtează el însuşi. Apoi vine să-şi trezească victima, poftind-o să se îmbrace, ca să meargă la o partidă de vânătoare. Nefericitul dă să-şi tragă pantalonii, dar vede că nu mai intră în ei.

— Dumnezeule! strigă Ganguernet, ce-ai păţit, amice? Te-ai umflat tot!

— Eu?

— E nemaipomenit!

— Crezi?

— Nu ştiu… Poate mă înşel… îmbracă-te! O să coborâm în curte şi fiecare o să-ţi spună acelaşi lucru…

— Dar nu mai încap în haine!

— Vezi? Din pricină că te-ai umflat! E un atac fulgerător de hidropizie.

Şi treaba ţine până când Ganguernet îşi rosteşte faimosul

său: „Am glumit!”

În afară de aceste renghiuri, mai există unul care mi se pare abominabil; l-a jucat odată unui om care trecea drept curajos, dar care a simţit la picioare ceva rece şi vâscos; a pipăit cu vârful piciorului: era ceva parcă lung, parcă rotund. Când a pus mâna pe el, a văzut că era un şarpe strâns colac. A sărit ars din pat, scoţând un strigăt de spaimă şi scârbă. Atunci a apărut şi Ganguernet strigând: „Am glumit. Ia uite la el! Se sperie de o piele de anghilă, umplută cu apă”. Domnul, furios, a vrut să-i rupă oasele lui Ganguernet; dar acesta i-a aruncat o ditamai oala cu apă în cap şi a luat-o la goană, strigând: „Am glumit!” Gazdele, auzind larmă, dădură fuga să-l liniştească pe cel păcălit, explicându-i cum că Ganguernet era un băiat de viaţă, la care nu puteau renunţa ca să nu moară de plictiseală la ţară. Aşa că fii atent cu el, baroane: căci e una dintre acele fiinţe insuportabile care se vâră în viaţa ta, ca un câine într-un joc de popice, răsturnând cu labele toată orânduiala vieţii, toate bucuriile sau tristeţile tale. Mult mai de nesuportat decât un câine şi mult mai greu de alungat, îţi pândeşte orice sentiment, orice proiect, pentru a le da peste cap printr-un cuvânt sau printr-o glumă; astfel de fiinţe sunt cu atât mai de temut, cu cât te expun la ironiile celor mai crânceni duşmani ai tăi, la râsetele celor mai buni amici, ceea ce e, de altfel, cam acelaşi lucru şi aproape întotdeauna te declară complice la boacănele făcute altora. Rezultă deci că, ori de câte ori te vei adresa altora, nu vei găsi nici milă, nici compătimire, fiindcă nici tu n-ai avut faţă de alţii şi că te vei trezi singur, cu ridicolul de a te supăra din pricina acestui lucru, dacă e cu putinţă să te superi pentru aşa ceva. Printre oamenii care au un asemenea caracter ca Ganguernet, există unii care, datorită vulgarităţii lor, sfârşesc prin a nu se mai bucura de nicio consideraţie. Aceştia sunt cei care au în repertoriu farsele comune. A-ţi vârî capul prin fereastra de hârtie a unui cizmar, ca să-l întrebi de adresa ministrului de finanţe sau a arhiepiscopului; a întinde o sfoară pe o scară, ca să-i faci pe

cei care coboară să-şi rupă şalele; a te duce să trezeşti în toiul nopţii un notar, ca să-l trimiţi să redacteze în grabă un testament, precum şi alte o mie de astfel de farse, iată care e baza meseriei pe care Ganguernet o cunoaşte mai bine decât oricine. Numai că el a scornit şi altele, şi tocmai astea sunt cele care i-au adus o reputaţie uriaşă. Singura într-adevăr spirituală pe care a făcut-o a avut loc într-o reşedinţă de ţară, unde se aflau adunate un mare număr de persoane. Printre femeile care se aflau acolo, Ganguernet pusese ochii pe una de vreo treizeci de ani, foarte ahtiată după moda pariziană şi care prefera, în locul feţei înroşite a lui Ganguernet, chipul palid al unui tânăr frumos, dar cam sărac cu duhul. Într-o seară, lumea se retrase, după ce-l lăudaseră cu toţii pe palidul tânăr, laude pe care Ganguernet le îndură cu o răbdare care nu prevestea nimic bun. După o jumătate de ceas, toată casa începu să răsune de ţipetele ce veneau din salonul de la parter: „Foc! Foc!” Toată lumea se năpusti într-acolo, bărbaţi şi femei pe jumătate dezbrăcaţi sau pe jumătate îmbrăcaţi, mă rog, cum vrei. Intrând, claie peste grămadă, cu câte o lumânare în mână, dădură peste Ganguernet care stătea lungit pe un fotoliu. La întrebările celor din jur, el nu răspunse nimic; doar îl apucă în mod solemn de mână pe tânărul cel palid şi, îndreptându-se către doamna care-l plăcea, îi spuse: „Vă prezint inima cea mai poetică din întreaga societate, cu scufie de noapte pe cap!”

Toţi izbucniră în râs; doamna nu l-a iertat niciodată pe Ganguernet, dar nici pe tânărul cu scufie.

Şi totuşi, farsele acestui om n-au întotdeauna ca scop răzbunarea. Gluma e principiul călăuzitor al tuturor renghiurilor sale. Înainte de a ajunge la povestirea care ţi-l va arăta pe acest om sub adevărata sa înfăţişare, vreau să-ţi mai zugrăvesc unele trăsături ale sale, de care el e foarte mândru. Locuieşte în Pamiers, vizavi de căsuţa a doi burghezi venerabili, care e proprietatea lor. Cei doi aveau obiceiul de a se duce în fiecare duminică să ia masa şi să facă o partidă de pichet la o rudă a lor care locuia destul de

departe. Într-o astfel de duminică, tocmai se întorceau cam cherchelițe, pe la unsprezece noaptea, la ei acasă. Ajunși în fața porții vecinului, mai făcură zece pași, exact distanța care despărțea poarta acestuia de poarta lor. Soțul căută cheia în buzunar și o găsi; apoi căută broasca ușii, dar n-o mai găsi.

— Unde naiba e gaura cheii? strigă el.

— Ai băut prea mult vin spumos, domnule Larquet, îi spuse nevastă-sa (căci se numeau Larquet). Căutați broasca ușii, când încă n-am trecut de zidul vecinului.

— Într-adevăr, zise Larquet, să mai facem câțiva pași.

Și mai făcură într-adevăr câțiva pași, numai că făcuseră cam mulți, pentru că, după ce trecuseră de poarta vecinului din dreapta, se treziră în fața porții vecinului din stânga lor. Cei doi intrară în panică, socotind că-și pierduseră judecata, din pricină că erau prea beți. Reîncepură cercetările, dar de la poarta vecinului din dreapta ajunseră din nou la poarta vecinului din stânga lor. Dădeau mereu cu nasul de cele două porți, dar n-o mai găseau pe-a lor. Poarta lor dispăruse. Cine dracu să le fi luat poarta? La început se speriară, apoi se întrebară dacă nu cumva înnebuniseră. Și, temându-se ca doi oameni oneşti ca ei să nu devină ridicoli, pentru că nu-și mai găseau poarta, pierdură un ceas întreg pipăind, cercetând, măsurând. Dar nici urmă de poartă... Doar un zid necunoscut, un zid implacabil, un zid care te aduce la disperare... Atunci îi cuprinse brusc spaima, începură să țipe, să ceară ajutor și, până la urmă, își dădură în sfârșit seama că cineva le zidise poarta. Și, în timp ce toată lumea se întreba cine putuse juca un asemenea renghi unor oameni atât de cumsecade, Ganguernet, care asistase de la o fereastră de la etaj la toată spaima și dezolarea bieților săi vecini, le strigă neobositul lui refren:

— Am glumit!

— Dar puteai să-i bagi în spital!

— Fleacuri! Dintr-o glumă?

Cei din oraș îl rugară pe procurorul regal să modereze dorința de a tot glumi a lui Ganguernet. Și deși se apără cu

îndârjire, susţinând întruna că glumise, căpătă câteva zile de închisoare.

În ciuda vanităţii sale, Ganguernet nu se lăuda chiar cu toate renghiurile lui; ştiu sigur de unul pe care l-a negat întotdeauna, pentru că persoana căreia i l-a jucat a ameninţat că, dacă pune mâna pe autorul acelei farse, va porunci să i se taie urechile. Farsa i-a fost inspirată de dispreţul cu care a fost tratat într-un salon aristocratic. Stăpâna, o doamnă în vârstă, de neam foarte mare, nu primea decât lume bună. Între alte obiceiuri, ţinea cu străşnicie mai ales la două: l. Nu primea la ea în casă oameni de teapa lui Ganguernet. 2. Mergea numai în lectică.

Într-o zi veni la un bal dat de subprefect, bal la care asista şi Ganguernet. Către miezul nopţii plecă, deşi afară ploua cu găleata, şi se urcă în lectică. Dar când ajunse sub una dintre acele streşini înalte, în formă de gură de lup, prin care apa cerului curgea în şuvoaie pe caldarâmul străzii, se auziră două sau trei fluierături şi-şi făcură apariţia patru necunoscuţi. Servitorii care duceau lectica se speriară şi-o luară la goană. În momentul în care nobila doamnă se credea pe punctul de a fi asasinată, simţi un val de apă rece revărsându-i-se în cap. Acoperişul lecticii dispăruse ca prin farmec şi gura de lup vărsa torente de ploaie în interiorul scaunului capitonat, a cărui stăpână se căznea în zadar să deschidă uşa. Se zbătu, se urcă cu picioarele pe canapea şi de acolo începu să-i blesteme pe tâlharii care o obligaseră să facă un asemenea duş şi care nu răspunseră la invectivele ei, decât prin plecăciuni dintre cele mai respectuoase. Ceea ce i s-a părut cel mai urât în toată povestea asta, a fost faptul că bătrâna doamnă era pudrată din gros, iar atacatorii aveau cu toţii umbrele.

La Pamiers, unde viaţa este din cale-afară de plicticoasă, Ganguernet e socotit, de mai bine de zece ani, drept omul cel mai jovial, mai amabil şi mai amuzant din oraşul său. Există totuşi câţiva cărora le inspiră silă, şi alţi câţiva cărora le e teamă de el. Veşnic cu acelaşi surâs pe buzele lui roşii,

ţi se face lehamite să-l mai vezi; veselia lui nesecată cu care se vâră în viaţa tuturor te tulbură tot atât cât prezenţa continuă a unei fantome dizgraţioase; iar cele două cuvinte pe care le tot invocă drept scuză pentru toate tâmpeniile sale: „Am glumit!”, sună adesea tot atât de sumbru ca şi cuvintele călăului: „Frate, a sosit vremea să mori!”. Într-o zi, a făcut-o lată de tot. Tot amuzându-se, l-au văzut aplecându-se asupra unui mormânt şi rostind faimoasele lui cuvinte: „Credeţi-mă, am glumit!”

Acum trei săptămâni, Ernest de B. a invitat mai mulţi prieteni la o partidă de vânătoare. Printre ei se afla şi Ganguernet. În momentul în care sosiră invitaţii, Ernest tocmai isprăvise de scris o scrisoare. Sigilă plicul şi-l puse pe cămin. Ganguernet, curios din fire, îl luă şi citi adresa:

— Ei, îi scrii cumnatei tale? zise el.

— Da, răspunse Ernest cu indiferenţă. Am anunţat-o că ne vom duce diseară, la şapte, la ea, la castel, ca să luăm masa. Cred că suntem vreo cincisprezece. Şi dacă n-o înştiinţez din vreme, riscăm să n-avem ce mânca.

Ernest îşi sună servitorul, îi dădu scrisoarea şi nimeni nu băgă de seamă că odată cu valetul ieşise şi Ganguernet. În sfârşit, plecară la vânătoare. Ganguernet şi cu unul dintre vânători într-o parte a câmpiei, ceilalţi, în partea opusă.

— O să avem de ce râde diseară, îi spuse Ganguernet amicului său.

— Şi de ce, mă rog?

— Închipuie-ţi că i-am dat un ludovic servitorului ca să nu ducă scrisoarea unde trebuia.

— I-ai luat scrisoarea?

— Nu, ferească sfântul! I-am spus că e vorba de o farsă şi că va trebui să înmâneze scrisoarea nu soţiei, ci soţului. Când va afla că va avea diseară cincisprezece haidamaci flămânzi la masă, va crăpa de ciudă. E avar ca Harpagon şi ideea că o să-i dăm iama prin găini şi prin sticlele cu vin o să-l înfurie atât de tare, încât va fi gata să aducă zece săteni şi să-i pună de strajă la poartă, ca să preîntâmpine jaful.

— Dacă ai procedat astfel, răspunse amicul lui Ganguernet, mi se pare că i-ai jucat un renghi destul de urât.

— Fleacuri! Am glumit! De altfel, lucrul cel mai nostim o să fie când o să se trezească cu noi la uşă. Toţi, morţi de foame şi de sete, se vor îndrepta spre castel convinşi că se vor ospăta împărăteşte. Şi când colo, nimic.

— Şi crezi că treaba asta o să ne convină? spuse tânărul. Chiar dumneata vei fi primul care vei pătimi din pricina acestei farse.

— Nu, nu, am avut grijă să-mi iau un pui fript şi o sticlă cu vin de Bordeaux, pe care le vom da pe din două.

Tânărul se îndepărtă, îi căută pe ceilalţi şi-i întrebă unde-l putea găsi pe Ernest. I se răspunse că se îndreptase către castelul fratelui său. O porni şi el într-acolo, hotărât s-o prevină pe doamna de B. despre gluma de prost gust a lui Ganguernet. La o cotitură a drumului îl zări pe Ernest, care se îndrepta către castel. Grăbi pasul ca să-l ajungă şi sosi aproape odată cu el. Din păcate, când tânărul ajunse la poartă, Ernest şi apucase să intre. Poarta se trânti cu zgomot în urma acestuia, apoi imediat auzi bubuitul unei arme de foc şi o voce care striga:

— Ei bine, din moment ce-ai venit, apără-te!

Tânărul alergă până la locul unde grilajul era mai scund, de unde se putea vedea în curte. Iar ceea ce văzu, îl sperie de moarte. Soţul, cu sabia în mână îl atacase pe Ernest cu o furie turbată.

— Aha! Deci o iubeşti şi ea te iubeşte! strigă el cu un glas răguşit şi mânios. O iubeşti şi te iubeşte! Aşa că întâi o să te omor pe tine, apoi pe ea!

Scrisoarea trimisă ascundea o taină veche de patru ani şi, înainte de a răzbuna injuriile societăţii, soţul voia să şi le răzbune pe ale sale. În zadar tânărul vânător, prietenul lui Ernest, urcat pe grilaj, îi striga pe cei doi fraţi; domnul de B. Îl fugărea pe Ernest, dintr-un colţ al curţii în celălalt, cu o furie oarbă. Dar iată că o fereastră se deschise brusc şi doamna de B., palidă, despletită, li se arătă celor doi.

— Léonie! strigă Ernest, fugi!

— Nu, să stea! zise soţul. De altfel, am încuiat-o în odaie! Aşa că nu spera că va veni să ne despartă! Şi se năpusti din nou asupra fratelui său, încât din cele două spade săriră scântei.

— Eu trebuie să mor! strigă doamna de B. Pe mine ucide-mă! Ucide-mă!

Tânărul spectator ce asista deznădăjduit la acea cumplită scenă, îşi amestecă strigătele cu cele ale doamnei de B. Chemă pe cineva în ajutor, zgudui grilajul. Tocmai se pregătea să sară peste zid, când – împinsă de disperare, palidă, rătăcită, înnebunită, pierdută – Léonie se aruncă pe fereastră şi căzu între soţ şi amant. Bărbatu-său, care-şi pierduse orice urmă de judecată, vru să-şi înfigă spada în trupul ei. Dar Ernest îl împiedică şi pierzându-şi, la rându-i, orice raţiune, strigă:

— Aha! Vrei s-o ucizi? Ei bine, apără-te!

Şi-l atacă pe frate-său, cu o furie neaşteptată. Din acel moment, nimeni şi nimic nu i-ar mai fi putut despărţi; poarta era ferecată, iar nefericita Léonie căzând, îşi rupsese un picior. Lupta era în toi, sângele începuse să curgă şi dintr-o parte şi din cealaltă. Tocmai când tânărul vânător izbutise să se caţere pe zid şi se pregătea să sară în curte, îi văzu pe câţiva dintre prietenii săi alergând spre castel. În fruntea lor se afla Ganguernet. Se apropie de tânăr şi-i spuse:

— Strigi de parcă te jupoaie careva! Te-am auzit de la un sfert de leghe… Ce s-a întâmplat?

Văzându-l pe Ganguernet, tânărul vânător se năpusti asupra lui şi-l apucă de gât. Şi împingându-l cu putere în grilaj, îi strigă la rându-i:

— Priveşte-ţi gluma, domnule „Am glumit”, priveşte ce-ai făcut!

Domnul de B., străpuns de o lovitură de sabie, zăcea alături de soţia sa.

— Şi cum s-a soldat acel nefericit duel?

— Soţul a murit, Ernest a dispărut, doamna de B. s-a

otrăvit a doua zi după duel.

— Dar omul ăsta e un infam şi un ticălos! Cum de mai vorbeşte lumea cu el?

— Pentru că nimeni nu ştie nimic.

— Bine că ştie măcar tânărul vânător, căruia Ganguernet i-a vorbit despre farsa lui.

— Mda, făcu sec diavolul, dar vezi că tânărul vânător a săvârşit o faptă tot atât de mârşavă ca şi Ganguernet; a dus la pierzanie o femeie şi a împins la moarte o alta, printr-o minciună laşă, aşa că dacă acest Ganguernet adaugă, din întâmplare, şi restul numelui, iniţialei din biletul doamnei Dilois, tânărul va tăcea mâlc, ba chiar îi va întinde şi mâna acestui ticălos…

— Cum! spuse Luizzi, spectatorul…

— Da, baroane, spectatorul ai fost tu, care ai tăcut mâlc.

Armand uită brusc tot ce i se povestise. Nu reţinu decât un singur lucru, aşa că spuse bucuros:

— Văd că-mi povesteşti viaţa mea din trecut…

— Atâta timp cât e legată de a altora, da!

— Atunci, zise baronul, care spera să capete în felul acesta şi alte informaţii despre sine, spune-mi şi mie cine este omul de colo, slab şi îngrijorat, care tot şopteşte întruna: „Da, nevastă!”…

— Un soi de cretin, care n-are nicio legătură cu tine.

— Vom vedea, răspunse Luizzi, care n-avea încredere în diavol.

— Cum doreşti; dar cu atât mai rău pentru tine, dacă ţi se va întâmpla vreun necaz.

— Nu-ţi fie teamă, n-am de gând să mă arunc pe fereastra diligenţei, aşa cum m-am aruncat pe fereastra casei lui Buré.

— Sărman prost care, fiindcă-şi ia toate măsurile faţă de un anumit pericol, îşi închipuie că nu-l poate pândi un altul de cu totul altă natură! Tu eşti ca tontul ăla din poveste care, după ce s-a lovit la cap, în timp ce mergea pe drum, nu se mai uita decât în sus, ca să nu-i mai pice ceva în scăfârlie şi tocmai bine a căzut într-o groapă pe care n-o

văzuse.

— Puţin îmi pasă de primejdie!

— Ei bine, dragul meu baron, iar mă obligi să fac teorii!

— Nu m-ai putea scuti de aşa ceva?

— Trăia odinioară la Toulouse un notar pe nume Litois; omul n-a murit, dar e ca şi mort, deşi n-are decât şaizeci şi cinci de ani, şaizeci de mii de livre rentă şi treizeci de ani de notariat. Litois ăsta era un fel de om-contract. Dacă-l invitai la masă, el îţi răspundea: „Nu pot. Am contractat un alt angajament.” În rest, era îndrăgostit nebuneşte de meseria lui; a deveni notar, a fi notar, a fi fost notar, a fost întotdeauna marea ambiţie, mângâierea şi fericirea acestui om. Nu te vei mira, deci, că, având o astfel de înclinare, domnul Litois a rămas atâta vreme notar. Totuşi, nişte crize nefritice, urmarea unei prea mari fidelităţi faţă de fotoliul său de marochin, îl avertizară că era cazul să mai stea şi în picioare, să meargă pe jos şi să părăsească notariatul. Acum doisprezece ani s-a hotărât să-şi vândă biroul de notariat. A pus ochii pe funcţionarul său principal, Eugène Faynal, un băiat de douăzeci şi opt de ani, spiritual, politicos, vesel, glumeţ şi îndrăgostit. Domnul Litois îi cunoştea bine toate aceste cusururi; Eugène n-avea niciun ban dar tocmai pentru asta l-a preferat. Ca să-şi vândă biroul unui om bogat care i-l putea plăti pe loc însemna să se rupă brusc de tot trecutul său; însemna să-şi arunce în braţele altuia dragostea lui de peste treizeci de ani, notariatul, iubita veşnic tânără şi totdeauna fidelă. Domnul Litois nu avu curajul să facă acest lucru. Atunci şi-a făcut socoteala că un om care-i datora două sute de mii de franci ar fi tot timpul la mâna lui şi că uneori s-ar mai putea strecura, pe furiş, în notariat, vârându-şi nasul ba ici, ba colo, ciugulind o vânzare, întocmai cum ciuguleşte pasărea un fruct copt; atingând, în treacăt, un contract de căsătorie, cum atinge fluturele un trandafir şi veghind asupra notariatului său, fiinţă inestimabilă şi dragă care – aşa cum spunea adesea Litois– devenise fiica sa, după ce-i fusese nevastă. Eugène Faynal a primit cu bucurie propunerile

domnului Litois. Acesta ştia că dacă Faynal se va însura, îşi va plăti slujba. Şi pentru ca tânărul să nu fie neliniştit, Litois îl anunţă că avea, într-o mică vilă din împrejurimile oraşului Toulouse, o clientă care şi-ar fi gratificat viitorul soţ cu o zestre de trei sute de mii de livre. Şansa de a se îmbogăţi era atât de mare, încât Eugène acceptă cu ochii închişi. Când domnul Litois punea bazele unei afaceri, îi plăcea s-o şi încheie imediat. Cum Eugène putea muri înainte de a se însura, patronul său îl asigură pe suma de două sute de mii de franci, lăsându-şi notariatul moştenire neamurilor lui Eugène, care erau obligate să vândă imediat această slujbă şi să-i dea banii lui Litois. Eugène era tânăr, clocotind de viaţă, îi plăceau lumea şi distracţiile şi poate că tocmai din această pricină acceptase atât de repede averea făgăduită de notarul Litois. În primul an, Eugène nu avu de suportat decât vizitele inoportune ale fostului său patron. Dar treaba asta îl deranja prea puţin, pentru că Eugène era acum bine văzut de toată lumea şi foarte fericit. Fericit, pentru că iubea o femeie frumoasă, graţioasă, care-i fusese clientă într-o separare de bunuri. Era o femeie din lumea bună, nu se împăcase cu bărbatul ei şi ştia să se folosească cu multă îndemânare, de paloarea tenului, pentru a da impresia că e profund întristată. Se îmbrăca foarte elegant, graseia când vorbea şi-l adora pe domnul de Chateaubriand. Era, cu alte cuvinte, o cucerire încântătoare a lui Eugène. Nu vorbise nimănui despre acest lucru, dar toată lumea cunoştea secretul. Vestea zbură atât de departe încât, până la urmă ajunse, cum era de aşteptat, şi la urechile soţului. Bărbatul consimţi să renunţe la bunurile soţiei sale; dar cum aceasta purta încă numele lui nu vru ca acest nume să fie comentat în chip neplăcut. Aşteptă, deci, o ocazie favorabilă şi, într-o zi, când soţia lui şi Eugène ieşeau împreună de la un spectacol, bărbatul îi şterse două perechi de palme notarului, de faţă cu peste două sute de persoane. A doua zi, la opt dimineaţa, Eugène se afla la locuinţa acestuia, însoţit de martorii săi. Tocmai se pregăteau să plece cu toţii undeva, la o jumătate de leghe de oraş, când domnul Litois

intră pe neaşteptate, plin de o profundă indignare. Înainte ca cineva să-l recunoască pe omul care dăduse buzna astfel, fără să fie anunţat, Litois se repezi la Eugène şi apucându-l de guler, strigă:

— N-ai să te duci nicăieri! N-ai să te duci nicăieri!

— Domnule, zise Eugène, smucindu-se din mâna lui, ce doreşti?

— Doresc să rămâi un om cinstit!

— Domnule, ce înseamnă asta?

— Asta înseamnă că n-ai să te duci să te baţi în duel!

— Dar am fost insultat!

— Tot ce se poate.

— Mă aşteaptă şi ard de nerăbdare să ne întâlnim!

— Tot ce se poate!

— Dar mi-am insultat eu însumi adversarul!

— Tot ce se poate!

— Unul dintre noi va trebui să moară!

— Asta nu se mai poate!

— Asta o vom vedea!

— N-ai să te duci! strigă furios fostul notar, aşezându-se între Eugène şi uşă.

Tânărul simţi brusc dorinţa de a-l apuca pe bătrân de umeri şi de a-l azvârli cât colo. Dar se abţinu.

— Haide, domnule Litois, zise Eugène, fii om de înţeles. Interesul pe care mi-l porţi merge cam prea departe. Şi apoi, încă n-am murit!

— Cu atât mai rău!

— Cum adică?

— Da, domnule, cu atât mai rău; căci dacă ai fi fost mort, nu mi-ai fi făcut potlogăria de a te bate în duel!

— Domnule…

— Niciun domnule! Citeşte, dragă Eugène, citeşte!

— Ce-i asta? Poliţa de asigurare pe viaţă?

— Citeşte aici şi în josul paginii.

Eugène citi: „Compania de asigurări nu va plăti asigurarea dacă asiguratul moare în afara teritoriului Europei sau într-un duel”.

— Sau într-un duel… Pricepi, domnule Eugène? Deci, n-ai să te baţi în duel decât dacă-mi dai acum, pe loc, două sute de mii de franci, în bani lichizi…

Umilit, încurcat, Eugène nu ştia ce să spună.

— Domnule, spuse el unuia dintre martori, rugaţi-l pe adversarul meu să aştepte până mâine dimineaţă.

— N-ai să te baţi nici azi, nici mâine. Am anunţat poliţia, care o să vă urmărească!

— Dar, domnule, dumneata mă dezonorezi!

— În schimb, dumneata mă ruinezi!

— Dar bine, domnule, doar n-o să iau biroul de notariat cu mine, în groapă!

— Eu nu mai am birou de notariat. Am un debitor, care-mi datorează două sute de mii de franci. Nu s-a mai văzut un notar care să aibă o iubită din lumea mare şi care să se bată în duel! Eu n-aş da nici treizeci de mii de franci pe notariatul dumitale. Dumneata însă îmi datorezi două sute de mii de franci, iar persoana dumitale e garant. A risca, înseamnă a săvârşi o prostie!

— Ei, spuse unul dintre martori, o să ne întoarcem când o să cădeţi de acord!

Eugène nu putu scăpa de Litois. Ora întâlnirii trecu, în zadar i-a scris tânărul notar soţului ca să-i ceară o nouă întâlnire; acesta, care aflase cauza întârzierii lui Eugène, nu mai acceptă, răspunzând că cel care nu vine la o astfel de întâlnire, în mod sigur va lipsi şi de la a doua; apoi, socotind că se poate răzbuna mult mai bine făcându-l de râs decât împuşcându-l, istorisi tuturor povestea tânărului notar care-şi vânduse fostului notar libertatea.

Întâmplarea făcu mare vâlvă în Toulouse; Eugène nu mai fu socotit un om de lume, iar creditul lui, ca notar, scăzu simţitor. Un tânăr care nu fusese în stare să se bată nici pentru el, nici pentru femeia pe care-o iubea, era un bărbat lipsit de demnitate. Clientela îl părăsi, mai ales cea alcătuită din femei. Domnul Litois se alarmă serios din pricina acestei discreditări şi uză de toate mijloacele, pentru a-l ajuta să se ridice. Dar, mai înainte de orice, se

gândi să-şi asigure plata biroului său de notariat. Aşa că-l anunţă pe Eugène să se pregătească să dea ochi cu clienta făgăduită. Aceasta urma să vină peste două luni. De când cu acea întâmplare neplăcută, Eugène luase obiceiul de a nu mai pune piciorul prin saloanele mai simandicoase, ci de a se duce în vizită la clienţi mai modeşti. La unul dintre ei, întâlni o fată de o frumuseţe încântătoare, de o mare modestie, blândă şi dulce, ce mai, un adevărat înger. Ea nu văzu la Eugène decât graţia, manierele elegante, politeţea, inteligenţa, bunătatea inimii. Îl iubi şi se iubiră. Ameţit de dragoste, uitând de obligaţiile pe care le avea, îi făgădui s-o ia de nevastă. Ea îl crezu şi biata Sophie…

Dar asta e o altă poveste pe care n-aş vrea încă s-o afli. Aşadar, să revin la Eugène Faynal…

A doua zi după acest sacru jurământ, Eugène primi de la domnul Litois o invitaţie la masă. Nefericitul se duse, fără să bănuiască nimic. Dar abia sosit, fostul său patron îl anunţă că, în sfârşit, avea să-şi vadă viitoarea soţie. Vestea îl făcu pe tânăr să pălească.

— Dar n-am ştiut…

— Cum n-ai ştiut? Nu ţi-am spus acum două luni?

— Dar…

— Ce dar? Ai uitat că termenul de plată al primei rate a trecut şi că, dacă peste opt zile nu primesc o sută de mii de franci, te voi reclama Camerei notarilor?

— Domnule, dar asta e o barbarie!

— Cum o barbarie? Îţi dau o nevastă care-ţi aduce trei sute de mii de franci zestre. Băiete, eu cred că nu eşti în toate minţile!

Eugène ajunse şi el la concluzia că nu era zdravăn la cap. Fără să mai zică nimic, intră în salon. Se uită în toate părţile şi, surpriză! Văzu o tânără încântătoare, graţioasă, frumoasă. În ciuda dragostei sale, o dulce nădejde i se strecură în suflet.

— Unde-i mătuşa dumitale? o întrebă notarul.

— Iată-mă, răspunse o voce acră, ieşind din gura unei fiinţe slabe.

— Domnişoară, îi zise notarul frumoasei copile, fii bună şi lasă-ne... Avem de discutat unele afaceri.

Eugène o urmări cu ochi drăgăstoşi. Ea îi râse în nas şi se întoarse spre mătuşa sa.

— Şi acum, Eugène, îi spuse notarul, sărută mâna viitoarei tale soţii!

Eugène avu impresia că se prăvale din nori; picioarele îl susţinură doar în virtutea inerţiei, fiindcă i se păru că pământul se zguduie cu el. Bătrâna îşi dădu seama de efectul produs. Dar băiatul îi plăcu şi se gândi că, odată ce va fi al ei, va profita de el, vrând-nevrând. Îl lăsă deci pe Eugène să-şi vină în fire, apoi vorbi cu atâta însufleţire şi atât de categoric despre moşiile sale, despre viile şi ogoarele pe care le avea, încât Eugène – pe care slujba de notar şi începuse a-l deforma pe ici, pe colo – o găsi mai puţin slabă, mai puţin pătată de cuperoză şi parcă mai acceptabilă. În sinea lui avu loc totuşi o luptă crâncenă între făgăduiala pe care o făcuse celei pe care o iubea şi nevoia care-l împingea de la spate. Se simţi atât de nefericit încât, în ajunul nunţii, vorbi unui prieten despre ceea ce i se întâmplase.

O mulţime de notari se însuraseră cu fete bătrâne, groaznic de urâte, numai pentru zestrea lor. Dar această căsătorie impusă, i-a fost reproşată lui Eugène ca o laşitate. Se acoperi deci de ridicol. Rănile pe care le face această periculoasă armă nu se mai închid niciodată şi, dacă te apuci să le mai şi zgândări, se înveninează de moarte. Tânărul notar şi bătrâna lui nevastă ajunseră de râsul tuturor. Într-adevăr, doamna Faynal îşi păstrase înfumurarea, înţepăturile şi aerul de mironosiţă. La toate aceste necazuri se mai adăugă şi faptul că Eugène deveni tatăl a doi băieţi gemeni. Vezi deci că femeile ştiu să recupereze timpul pierdut. Cei doi gemeni fură un nou prilej de râs. În curând, doamna observă că devenise un fel de curiozitate, că era poftită peste tot ca să vorbească despre gemenii ei. Îl acuză pe bărbatul ei că nu ştie s-o apere de gura lumii. Viaţa lui Eugène deveni un infern. Ca să scape

de ea, se dărui cu trup şi suflet profesiei sale. Dar clienţii îl părăsiseră, notariatul era mai mult gol. Atunci îşi cercetă cu atenţie venitul. Văzu că datoria de două sute de mii de franci, plus cheltuielile de rigoare, fuseseră plătite şi că din zestre nu-i mai rămăseseră decât optzeci de mii de franci. O parte din aceşti bani fuseseră cheltuiţi în casă, fiindcă banii aduşi de biroul lui de notariat erau insuficienţi. Trebuia deci ori să reducă serios cheltuielile, ori să se vâre în afaceri necinstite. Eugène nu mai acceptă această nouă umilire, această ruşine.

În 1 martie 1815 găsi pe cineva dispus să-i cumpere biroul de notariat, cu trei sute cincizeci de mii de franci; dar întârziind cu opt zile semnarea actului, cumpărătorul s-a răzgândit, aşa că Eugène şi-a putut vinde abia peste un an notariatul, doar cu cincizeci de mii de franci. Astăzi, Eugène Faynal este un cetăţean oarecare din Saint-Gaudens, cu o nevastă de patruzeci şi opt de ani, patru copii şi două mii două sute de livre rentă. Se ocupă cu cultivarea trandafirilor; poartă pantofi din piele de box, ghetre de postav, face partide de boston, pe un gologan miza şi cântă la clarinet. După ce a fost notar, se simte nefericit şi ridicol. Această biată fiinţă n-are încă patruzeci şi opt de ani ca nevastă-sa şi e omul de colo, care doarme în faţa ta.

— Şi ce mi-a făcut mie omul ăsta, pentru ca să-mi istoriseşti în amănunt toate tribulaţiile vieţii sale?

— Cum, nu pricepi în ce fel se poate amesteca un notar în viaţa ta?

— Când nu faci nici vânzări, nici achiziţii, nici contracte de căsătorie, şi când îţi vinzi numele, fără să-ţi cumperi fericirea…

— Continuă, spuse diavolul.

— Ei bine, când nu faci niciun fel de acte de acest fel, nu prea ai de-a face cu vreun notar.

— N-ai avut de-a face cu domnul Barnet?

— Ba da. Dar domnul Barnet e notarul meu.

— Dar nu l-ai consultat în calitate de notar şi al unei alte persoane?

— Ba da. Ca notar al marchizei du Val. Şi ce-i cu asta?

— Vai, sărmane! Tot nu înţelegi? Şi mai vrei să te duci să trăieşti la Paris, unde eşti obligat să ghiceşti aproape totul.

— Eşti prea subtil pentru mine!

— Ei bine, domnule baron, e aproape inevitabil ca într-un contract de căsătorie să nu fie amestecaţi doi notari: unul, al familiei soţului, iar celălalt, al familiei soţiei.

— Tot ce se poate.

— Cine e domnul Barnet?

— Notarul marchizului du Val.

— Şi cine a fost notarul domnişoarei Lucy de Cremancé, devenită marchiză du Val?

— Probabil că domnul ăsta care doarme! strigă Luizzi.

— Foarte bine! zise diavolul, vorbind pe nas, ca un călugăr ignorantin care interoghează un copil despre existenţa veşnică a lui Dumnezeu-Tatăl şi al lui Dumnezeu-Fiul şi care e mulţumit de răspunsul primit.

— Şi sigur că a asistat la acea scenă, al cărei secret Barnet l-a păstrat atât de bine…

— Şi mai bine, rosti diavolul pe acelaşi ton nazal.

— Şi socoţi să-mi povesteşti aceste lucruri?

— Ştii bine că ţi-am făgăduit că ţi le voi spune… Dar dacă deocamdată m-ai cruţa de treaba asta mi-ai face un serviciu, fiindcă am ceva de făcut aici…

— În diligenţă?

— Da.

— Ce anume?

— Un renghi, în genul meu!

— Ce renghi?

— Ai să vezi.

Şi spunând acestea, diavolul dispăru. Datorită unei însuşiri care-i era acordată din când în când, Luizzi îl văzu pe diavol preschimbându-se într-o muscă atât de mică, încât nimeni n-o zări. Zbură o vreme în interiorul trăsurii, apoi se aşeza pe nasul fostului notar, care, trezindu-se, puse maşinal mâna pe genunchii doamnei de lângă el. Doamna îl lovi pe Eugène Faynal cu geanta peste degete;

în geantă se aflau trei chei grele. Notarul gemu şi sări în sus. Ganguernet îl apucă de gât, strigând:

— Banii sau viaţa!

— Ce se întâmplă aici? strigă speriat fostul notar.

— Am glumit, răspunse Ganguernet.

Toată lumea trezindu-se, conversaţia deveni generală.

În vremea asta, Luizzi, mai curios să vadă ce se petrecea în diligenţă, decât de a face cunoştinţă cu tovarăşii săi de drum, închise ochii, prefăcându-se că doarme, ceea ce nu-l împiedică să urmărească zborul muştei microscopice. Aceasta ieşi din diligenţă şi intră în cabrioletă. Alături de domnul Mérin, „indianul” ieşit dintr-o puşcărie din Berlin, se afla un tânăr de vreo douăzeci de ani. Era un băiat frumos, dar părea a fi un prostănac ambiţios, pe care Luizzi sigur că nu l-ar fi dibuit, fără acea perspicacitate subtilă pe care i-o transmisese diavolul. Această însuşire îi îngădui baronului să descopere firea tânărului, fără însă a putea prevedea şi unde anume avea să-l ducă o astfel de fire. Constată că era înzestrat cu o natură de o impresionabilitate nemaipomenită, care-l arunca tot timpul în braţele unei existenţe cu atât mai fantastice cu cât era – pentru a spune astfel – suplinită de imaginaţie. Fiind încă la colegiu, unde citise *Hoţii* de Schiller, tânărul căpătase o mare slăbiciune pentru chipurile prelungi şi rătăcite ale acelor tâlhari de drumul mare. Se şi vedea, în închipuire, cu ditamai mustăţile, cu iţari roşii şi cu cizme galbene, cu mănuşi negre ca ale lui Crispen, cu o sabie şi trei perechi de pistoale. Cursul său de Drept, la care se înscrise după un an, îi scoase din cap aceste trăsnăi. Jandarmii francezi i se părură mult prea numeroşi, iar peşterile mult prea puţine, aşa că Fernand renunţă la a mai fi unul dintre eroii dramei germane. Dar, nu peste mult timp, îi căzu în mână, ca de altfel multora dintre tinerii noştri, detestabilul roman al cavalerului de Faublas şi iată-l pe Fernand văzând, în mai toate lojile de la Operă, numai marchize de B., în toate femeiuştile vesele, nişte doamne de Lignolles şi imaginându-şi că va putea proceda ca şi eroul din romanul

cu pricina. Dar o dansatoare l-a vindecat de această nebunie, iar medicul său l-a vindecat de dansatoare.

În momentul în care Luizzi îl analiza pe Fernand, tânărul tocmai isprăvise de citit *Istoria Papilor,* aşa că începuse să sondeze, cu oarecare încântare, secretele Vaticanului. Această dominaţie absolută ce se ridică deasupra dominaţiei regilor, toată strălucitoarea pompă a ceremoniilor creştine îi năucise imaginaţia şi, fie că râvnea la lubricităţile familiei Borgia, la gloria artistică a familiei de Medici, la politica şi filosofia lui Ganganelli, papalitatea îl obseda. A fi papă, i se părea, la douăzeci de ani, o soartă mult mai frumoasă decât să iubeşti şi să fii iubit. Sigur că toate astea ţineau de ţicneală. În sfârşit, într-o astfel de dispoziţie a inimii şi a spiritului, parcurgea Fernand drumul de la Toulouse la Paris. Luizzi văzu musculiţa dând târcoale nasului tânărului, când iată că diligenţa intră în satul numit Bois-Mandé. Nimic demn de remarcat nu l-ar fi recomandat atenţiei călătorului, dacă oamenii n-ar fi trebuit să ia masa în acest loc, căci nu există pe lume decât două feluri de oameni care ştiu într-adevăr să aprecieze valoarea unei mese îndelung aşteptate: e vorba de cel care călătoreşte cu diligenţa şi de convalescentul care mănâncă primul cotlet.

Trăsura enormă, cu însemnele Franţei, se opri deci în satul Bois-Mandé, în faţa hanului obişnuit. Din ea coborâră o mulţime de călători, bărbaţi cu fulare şi cu bonete de mătase pe cap, femei cu pălării turtite şi copii durdulii; mai toţi înveşmântaţi în redingote şifonate, în şube mototolite, în mantii jerpelite, toţi înnoroiţi în aşa hal, încât nu mai puteau fi curăţaţi nici cu cea mai năstruşnică perie mânuită de cea mai dibace mână. Singură doamna voalată nu intră în han şi rămase în diligenţă.

Cine nu ştie ce înseamnă a coborî dintr-o diligenţă în faţa unui han şi a face acea primă mişcare, oarecum caraghioasă, prin care toată lumea încearcă să-şi pună hainele în orânduială? Unul scutură cu putere din cap, altul din umeri, un al treilea îşi freacă mâinile şi tuşeşte zdravăn, toţi încercând să iasă din starea de sardele înghesuite în

trăsură, să redevină oameni obişnuiţi care să se bucure de toate însuşirile lor. După acel scurt răgaz, toţi se năpustesc în uriaşa bucătărie unde, în nişte oale mari, fierb o mâncare îndoielnică de iepure şi nelipsita tocană, în timp ce în frigarea răsucită în faţa focului din cămin se perpelesc o raţă mocirloasă prinsă din balta de alături şi o bucată de carne de viţel, de care e sătulă toată lumea. Apoi, după câteva minute– când bărbaţii, datorită bazinului de aramă care străluceşte într-unul dintre colţurile bucătăriei, se spală pe faţă şi pe mâini, iar femeile, după câteva clipe de dispariţie, reapar mai vesele şi mai îndatoritoare – se aşază cu toţii la lunga masă care ocupă vasta sală de mâncare, după care încep să înfulece meniul de un scud de persoană. La început, discuţiile se învârt, prin excelenţă, în jurul cailor de la ultima staţie de poştă, pe urmă se vorbeşte despre dibăcia şi complezenţa surugiului, despre comoditatea trăsurii, apoi despre oraşele prin care s-a trecut, despre departamentul în care se află, despre satul în care s-au oprit şi, în sfârşit, despre hanul la care iau masa.

Luizzi asculta cu atât mai multă atenţie cu cât spera să afle din aceste discuţii, cum îşi începuse el acea călătorie. Dar fără să piardă din vedere infernala muscă ce dădea întruna târcoale nasului lui Fernand. De obicei, se pare că e de-ajuns să ai douăzeci de ani, să fi băiat, să fii văzut oraşul Toulouse şi Capitoliul său, Parisul şi toate monumentele sale, pentru a te crede îndreptăţit să priveşti totul de sus. Luizzi nu pricepea însă de ce diavolul nu voia cu niciun preţ să părăsească nasul unui tânăr cu o mutră destul de impertinentă, care se reîntorcea la Paris pentru a-şi isprăvi studiile de Drept începute la Toulouse; asta însă nu-l îndreptăţea să spună, cu glas tare, că se afla într-un sat nenorocit, în mijlocul unui ţinut amărât şi într-un han prăpădit. Sigur că dragostea de patrie, de ţinutul natal, de propriul tău cămin e un sentiment nobil, numai că acest sentiment o inspiră prost pe frumoasa Jeannette; căci, dacă Jeannette nu şi-ar fi apărat hanul sărman, dacă ar fi tăcut, de câte necazuri n-ar fi fost cruţată! Dar diavolul îşi vârî

coada şi, atunci când se amestecă el într-o treabă, până şi cele mai frumoase sentimente sunt date peste cap. De pe nasul studentului, musca săltă pe nasul slujnicei care-l auzise şi nici n-apucă acesta să isprăvească de zis cuvintele „han prăpădit”, că fata – care încă nici nu împlinise şaisprezece ani – strigă:

— Ehei, domnule, cei mai mari seniori au tras aici, şi unul n-a vorbit de rău hanul!

Aceste cuvinte atraseră atenţia călătorilor asupra copilei; era înaltă, iar veşmintele grosolane nu-i puteau ascunde deosebita eleganţă a trupului. Picioare mici, în saboţi, mâini minunate, deşi crăpate de muncă, anunţau o fiinţă distinsă, o origine care-i dezminţea situaţia. Oare Fernand s-o fi observat? Nici pomeneală! Băiatul se visa papă şi nimic nu-l putea atinge în suverana sa sferă. Aşa că nu remarcase nimic; nici observaţia, nici răspunsul, nici vocea proaspătă care vorbise, nici gura strălucitoare cu dinţi ca fildeşul, nici pletele lungi de un blond-arămiu, nici ochii albaştri-cenuşii a căror expresie vagă denota un suflet impetuos expus hazardului. Un om bătrân, privind-o cu atenţie pe Jeannette, îi spuse pe un ton politicos şi nu prea cunoscut de slugile unui han:

— Şi cine sunt acei iluştri călători, domnişoară?

— Ei drăcie! strigă Ganguernet, întrerupându-se din ronţăitul unei aripi de pui, aproape toţi generalii care au luptat în Spania!

— Nu despre ei am vorbit eu, răspunse Jeannette.

— Aha, pricep, zise Ganguernet; e vorba de Papa Pius. Pius a tras la hanul ăsta! Şi începu să râdă cu râsul lui zgomotos, care-i era caracteristic.

— Cum? strigă Fernand. Ce vreţi să spuneţi?

— Da, domnule, răspunse Jeannette cu respect, da. Sfântul Părinte a locuit în hanul nostru!

— Papa, însuşi Papa! strigă Fernand, privind speriat pereţii prost tapetaţi şi grinzile afumate ale sălii de mâncare, însuşi Papa! Ce generos martir!

Spunând acestea, Fernand o privi cu atenţie pe tânăra

slugă. Călător destul de taciturn, resemnat să stea în diligenţă, între surugiu şi pretinsul indian, Fernand rămăsese până în acea clipă aproape necunoscut micii lumi ambulante din care făcea parte. Dar acel strigăt, atât de ciudat în gura unui tânăr de douăzeci de ani, îl făcu brusc cunoscut tuturor curioşilor aflaţi de faţă. Abia atunci observară că era înalt, că avea un chip auster, ochi mari, negri şi încercănaţi, şi o frunte înaltă şi meditativă care dezvăluie aproape întotdeauna multă capacitate în lucrurile mari sau o exagerare nebunească în cele mici.

— Da, într-adevăr, reluă Jeannette, încântată de a fi găsit un auditor atât de înflăcărat, şi odaia n-a mai fost de atunci închiriată nimănui. Nimeni n-a mai schimbat nimic în ea, a fost încuiată cu grijă şi nu se mai intră acolo decât cu respect şi reculegere.

În acel moment, musca diabolică se vârî într-una dintre nările lui Fernand, părând că vrea să-i intre în creier, încât acesta, înfierbântat, strigă:

— N-aş putea să văd şi eu odaia? Trebuie s-o văd!

— Am să vă conduc, răspunse fata. Şi ieşiră împreună din sală.

În vremea asta, Luizzi se străduia să ghicească ce avea de gând diavolul cu acea servitoare de la han şi cu tânărul student. Absenţa lor începu a fi remarcată, când un zgomot puternic se auzi din bucătăria ce preceda sala de mâncare. Numele Jeannettei, rostit cu putere, izbi de mai multe ori auzul călătorilor. Dorind să ştie ce se întâmplă, dădură buzna cu toţii în bucătărie, chiar în clipa în care Fernand intra, pe o altă uşă, în sala de mâncare.

Un bărbat tânăr, de vreo douăzeci şi cinci de ani, decorat şi în costum de vânătoare, o apucase pe Jeannette de braţ, cu o violenţă de neexplicat.

— Dă-mi mie cheia, striga el, dă-mi-o!

Nefericita fată, palidă şi nemişcată, îl privea fără să răspundă, fascinată parcă de o vrajă ciudată; cinci sau şase monede de aur căzute la picioarele sale atraseră privirile lacome ale câtorva ţărani care vorbeau cu aprindere;

stăpâna hanului, cu chipul rătăcit şi buhăit, strigă:

— Cheia e în buzunarul şorţului ei! Ia-o, domnule Henri, ia-o!

Acel Henri, căruia, la început, furia aproape că-i luase minţile, sfârşi prin a pricepe ce i se spunea şi, scotocind cu brutalitate în buzunarele şorţului bietei Jeannette, se năpusti ca un apucat spre scara care ducea la primul etaj. Călătorii înaintară ca să ceară explicaţii în legătură cu acea scenă violentă, când baronul – din uşa sălii de mâncare în faţa căreia rămăsese – îl văzu pe tânărul decorat urcând din câteva salturi, scara. Timp de câteva secunde, îşi plimbă furios privirea în jurul camerei cu pricina. Un ţăran se apropie de el şi-l întrebă:

— Ei, cum e?

— Aşa cum mi-am închipuit.

— Chiar în această cameră?

— Da, chiar în această cameră!

— Sacrilegiu şi infamie!

— Tot ce se poate! spuse un altul.

În acel moment, lui Luizzi i se păru că aude acel chicotit de care fusese el însuşi urmărit.

— Dar ce naiba s-a întâmplat? întrebă Ganguernet.

— Chiar în odaia aceea, întrebă din nou ţăranul, în odaia aceea, unde se află patul Papei?

— Aha! strigă Ganguernet, care, în sfârşit, înţelese. Grozavă idee!

Ţăranii însă îi răspunseră prin strigăte furioase şi prin ocări. Se năpustiră spre Jeannette care, privind fix în faţa ei, părea a-şi fi pierdut orice urmă de judecată. După care, strigă brusc:

— Patul Papei! Ah! Sunt damnată!

Un glas pe care numai Luizzi îl auzi râse auzind aceste cuvinte; Jeannette se închise în ea, oftând amarnic, apoi se prăbuşi la pământ, ca şi cum toţi muşchii trupului i-ar fi fost retezaţi. În momentul în care Jeannette rostise cuvintele: „Sunt damnată!”, privi către sala de mâncare, în uşa căreia stătea baronul. Acea privire, trecând dincolo de el şi

încercând să ajungă până la Fernand, îi aminti lui Armand ceva din expresia crudă din ochii diavolului. Uitându-se la Fernand, Luizzi văzu în ochii ficşi ai acestuia reflectându-se acel foc sinistru ce părea să-l fi mistuit atâta şi pricepu imediat intenţia diavolului, împins de un sentiment de milă, intră în sala de mâncare, trânti cu putere uşa după el şi-i strigă lui Fernand:

— Fugi!

— Eu? se miră acesta, fără să se înfricoşeze.

— Fugi, sau eşti pierdut!

— Eu? spuse acesta cu un surâs melancolic. Nu-mi pot face niciun rău, fiindcă nu fac decât să-mi urmez soarta. Totuşi, voi fugi.

— Ascunde-te repede în diligenţă! Urcă pe imperială şi ascunde-te sub prelată!

Fernand deschise fereastra, sări afară şi nici nu apucă să ajungă bine pe imperială, că uşa sălii de mâncare se şi dădu de perete; câţiva ţărani, înarmaţi cu seceri, bice, bâte şi cazmale, se îndreptară furioşi către Luizzi.

— Nu-i el, nu-i el! strigară mai multe glasuri. Atunci, Luizzi fu luat la rost să spună unde era Fernand. Bietul baron nici n-apucă să deschidă gura că mulţimea o şi luă la goană pe drumul ce trecea prin faţa hanului, furioasă şi înjurând de mama focului. În timp ce surugiul înhăma caii, Luizzi îi spuse acestuia unde se afla Fernand.

— E o ascunzătoare bună, spuse acesta. Dacă ar fi fugit pe drumul ăsta, l-ar fi prins şi Dumnezeu ştie ce-ar fi păţit!

— Şi cu Jeannette ce s-a întâmplat?

— Întâi, toţi au crezut că a murit. De asta n-au ucis-o! Apoi, domnul Henri a dus-o într-una dintre odăi şi i-a dat toate îngrijirile necesare.

— Dar cine-i Henri ăsta?

— Băiatul stăpânului de la popasul de poştă, răspunse surugiul, fost militar înainte de venirea Bourbonilor; fostul meu căpitan…

— Şi el o cunoştea pe Jeannette?

— Dacă o cunoştea pe Jeannette? Haida de! Şi încă cum

o mai cunoştea!

Apoi, surugiul pocni din bici, strigând: „În trăsură! În trăsură!”, şi fiecare, destul de trist şi de tăcut, se grăbi să-şi ocupe locul. Armand se urcă ultimul şi observă că surugiul schiţase un gest de mirare, când îşi văzuse ajutorul aşezându-se pe capra trăsurii. Surugiul luă apoi din mâna acestuia o cutie îmbrăcată în piele; ajutorul de surugiu murmură printre dinţi:

— Iată unul din…

Dar pocnetele biciului îl împiedicară să mai audă restul. În ritmul în care porniră, îi ajunseră curând din urmă pe ţăranii plecaţi să-l prindă pe Fernand; oprind trăsura, vrură să se urce cu forţa în ea, ca să-l prindă mai repede pe fugar, pe care-l credeau cu mult înaintea lor. Dar surugiul îi refuză în mod categoric şi, dând bice cailor, lăsă în urmă gloata furioasă. Până atunci, niciunul dintre călătorii aflaţi în diligenţă nu cutezaseră să rupă tăcerea. Când socotiră însă că lăsaseră cu mult în urmă ceata de ţărani, se întrebară ce se întâmplase cu Fernand. Luizzi le spuse. Cum în acel moment treceau printr-un loc pustiu, diligenţă se opri brusc şi ajutorul de surugiu dându-se jos, strigă cât putu de tare:

— Dă-te jos, ticălosule! Dă-te, imediat, jos!

Baronul scoase capul pe geam şi, sub bluza ajutorului de surugiu, îl recunoscu pe fostul căpitan Henri. Fernand coborî şi se apropie de adversarul său.

— Ce vrei de la mine? zise el.

— Viaţa ta! Viaţa ta! strigă Henri, şi asta imediat, chiar aici!

— Mă voi bate cu tine la următoarea staţie de poştă!

— Aha! Refuzi, laşule! şi rostind aceste vorbe făcu un gest de ameninţare, care-l lăsă pe Fernand indiferent. Dar, cât ai clipi, îl înşfacă pe Henri de mână şi, silindu-l să-l urmeze, se apropie de diligenţă şi, trecându-şi mâna liberă pe sub butucul uneia dintre roţi, tânărul ridică enorma maşinărie, de un deget de la pământ. Apoi, dându-i drumul lui Henri, îi spuse surâzând:

— Vezi? În jocul ăsta ai fi repede învins! Ţi-am spus că la următoarea staţie de poştă îţi voi sta la dispoziţie. Cum va fi o luptă pe viaţă şi pe moarte, fără îndoială, cred că-mi îngădui să dau unele dispoziţii, înainte de a ajunge acolo.

Apoi, fără să mai asculte ce-i spunea adversarul său, Fernand i se adresă lui Luizzi, pe un ton blând şi politicos, spunându-i:

— Aţi fi bun să-mi fiţi martor? Aş dori să vă vorbesc câteva clipe... Dacă doriţi să luaţi loc lângă mine, m-aţi obliga enorm.

Aranjamentul fu acceptat pe loc şi, cum surugiul se retrăsese pe imperială, Armand se pomeni singur cu Fernand şi cu indianul care venea de la Berlin. Henri se urcase pe spinarea unuia din cai şi-i mâna cu o furie nestăpânită; trăsura greoaie gonea ca cea mai uşoară caleaşcă.

— Înainte de a vă mărturisi ceea ce s-a întâmplat, spuse Fernand, îngăduiţi-mi să vă cer unele mici servicii, nădăjduind că le veţi îndeplini. Am scris mai multe scrisori, pe care am să vă rog să le duceţi la Paris...

Luizzi făcu un semn că e de acord, aşa că Fernand continuă:

— Am să vă rog să cereţi să mi se descarce bagajele, cât timp voi mai scrie eu unele lucruri; am să vă rog apoi ca atunci când vom sosi la staţia de poştă, să cereţi să mi se pregătească nişte cai. După duel, vreau să schimb drumul şi să renunţ la cel spre Paris, unde nu mă voi mai duce.

Baronul se miră, auzind această hotărâre, dar îl miră mai ales liniştita prevedere a tânărului.

— Sunteţi, desigur, uimit, spuse Fernand, fiindcă vorbesc cu atâta siguranţă despre un duel al cărui sfârşit vi se pare îndoielnic în ce mă priveşte; dar uitaţi-vă la acest om, adăugă el, arătându-i-l pe Henri cu degetul; acest om este mort încă de pe acum, şi încă în mod atât de infailibil, ca şi cum ar fi şi fost îngropat.

— El? se miră Luizzi.

— Da, răspunse Fernand; el ia drept curaj flacăra mâniei.

Vă spun că-l voi ucide pe acest om! Când l-am privit mai adineauri, i-am citit moartea în ochi. Uitaţi-vă cum goneşte! Omul ăsta e mult prea grăbit să se bată; îi e frică. Dar să nu mai vorbim despre asta, din moment ce el ţine atât de mult să moară! Acum, adăugă el cu un accent aproape ironic, vreau să mă justific în ochii dumneavoastră, vorbind despre ceea ce aproape toată lumea socoate o crimă. Singure împrejurările mi-au sugerat ideea şi tot ele sunt cele care imprimă faptei mele un înfricoşător caracter de profanare. În fond, mă socot mai puţin vinovat de acea jumătate de oră de plăcere, decât acest om care vrea să-mi ia viaţa şi care de şase luni încoace merge cu perseverenţă pe drumul seducţiei. Din puţinele discuţii pe care le-aţi avut cu mine, v-aţi putut da seama de gândurile care mă tulbură şi bănuiesc că aţi fost mai puţin surprins decât ceilalţi de exclamaţia mea, cât şi de dorinţa puternică de a vizita acea odaie. Abia păşisem acolo şi m-am şi trezit, eu, care mă hrănesc doar cu iluzii, adus pe neaşteptate la realitate. M-am uitat la Jeannette; mă privea cu atenţie, iar sufletul ei era, după cum mi-am putut da seama, destul de departe de respectul pe care-l merita acel loc.

Luizzi îl ascultă pe Fernand, care-şi atribui sieşi onoarea faptei urâte pe care o săvârşise, când el ştia prea bine că, în realitate, nu fusese decât jucăria unui capriciu al diavolului. Musca râdea şi acum pe nasul lui Fernand. Totuşi, acesta îşi duse mâna la frunte într-un fel nespus de dramatic, apoi, vorbind cu glas profund, continuă:

— Jeannette nu-i o fiinţă de rând; aşa că nu mai ştiu nici eu cărui glas din fiinţa mea i-am dat ascultare. Când i-au găsit galbenii pe care îi dădusem, ştiam că nu-mi cedase pentru bani. Ardea în ea aceeaşi dorinţă ca şi în mine.

Musca hohotea de râs.

— Ştiam asta, spuse Fernand cu violenţă. O voi revedea, pentru că fata asta îmi aparţine. Am plătit-o pentru tihna vieţii mele, acum vreau s-o plătesc cu viaţa unui om. Nefericita! strigă Fernand, zâmbind cu tristeţe. Ştiţi că vorbele pe care le-a spus când s-a prăbuşit eu i le-am sădit

în suflet; eu sunt cel care, în loc de rămas bun – când şi unui tigru i-ar fi fost milă de lacrimile ei – i-am strigat, părăsind-o:

— Eşti o damnată!

Luizzi tresări. Îl privi pe Fernand cu atenţie, ca să fie sigur că diavolul nu luase înfăţişarea acestuia. Musca râdea, pişcându-l cu înverşunare. Lui Luizzi i se păru că Fernand juca o comedie, că, din dorinţa nestăpânită a unui tânăr, făcea un episod romantic al unui poem diabolic.

Vrând să fie sigur, reluă pe un ton plin de convingere:

— Vai, dar e înfricoşător!

— Ce vreţi? reluă Fernand, fără să se emoţioneze; ideea de a lupta cu Dumnezeu, orgoliul de a-l insulta în sanctuarul său şi de a pângări în faţa sa, fără ca el să poată interveni, acea fiinţă frumoasă şi dulce creată de el, toate astea m-au ars ca flăcările iadului, încât m-au făcut să cred că diavolul lui Milton nu fusese chiar o simplă scornească.

Auzind aceste vorbe, Luizzi se tulbură fără voia lui; apoi se uită lung la indianul din Berlin care, scuturându-şi liniştit scrumul ţigării, spuse:

— Micuţa era destul de ispititoare, chiar dacă nu-şi vâra dracul coada!

— Am sosit! strigă Henri şi, sărind de pe cal, aruncă hăţurile unui rândaş; apoi îl chemă pe surugiu şi-şi ceru îndărăt pistoalele.

Care dintre noi n-a fost martor la un duel? Cine n-a simţit acea spaimă pe care ţi-o inspiră certitudinea că unul dintre adversari va pieri? Luizzi nu-l cunoştea decât prea puţin pe Fernand; şi totuşi îi îndeplini toate dorinţele, ca şi cum ar fi fost cel mai bun prieten al său. Peste puţin, tânărul îi înmână baronului toate scrisorile. După ce fură înhămaţi nişte cai la o trăsură, Armand se îndreptă spre Henri. Acesta se aşezase pe un pietroi şi-şi ţinea capul în mâini. Luizzi îl privi şi se simţi cuprins de spaimă, amintindu-şi de atitudinea cu totul diferită a lui Fernand. Chemându-l pe surugiu, încercă să aplaneze conflictul.

— Crezi că merită, spuse el, să-i lăsăm pe aceşti doi tineri

să se ucidă pentru o fată de la han?

— Fată de la han… zise surugiul. Da, asta e acum, deşi, ca să vorbim deschis, fata e făcută ca să fie slujită, nu să-i slujească ea pe alţii… Dar, asta-i altă poveste.

— Vorbeşte, strigă baronul, vorbeşte!

— Ar fi prea mult de povestit şi timpul nu ne-o îngăduie. Tot ceea ce vă pot spune e că fostul meu căpitan a avut anumite gânduri în legătură cu ea şi că tânărul dumitale nu va izbuti să i-o fure.

— De ce?

— Fiindcă un glonţ îi va sfărâma ţeasta!

— Bagă de seamă, răspunse Luizzi, dacă mă tem pentru cineva, ei bine, află că nu pentru Fernand mă tem.

— Ăla! zise surugiul, cu un surâs dispreţuitor, un începător, care nici armata n-a făcut-o, să se bată cu un vechi soldat, cu un oştean care a luptat la Moscova şi la Waterloo! Căci, cu toate că domnul Henri n-are decât douăzeci şi cinci de ani, e deosebit de dibaci. Eu am curajul să ţin în dinţi un pahar cu şampanie, fiindcă ştiu sigur că domnul Henri îl va nimeri de la o distanţă de treizeci de paşi. Şi mucosul ăla să-l omoare pe Henri…

— Deci, pistoalele sunt bune, zise Fernand, care între timp se apropiase de cei doi interlocutori.

Şi luându-le din mâna surugiului, le jucă în palmă, apoi i le înapoie acestuia.

— Domnule, îi spuse el lui Luizzi, perfecţiunea acestor arme mă mâhneşte, pentru că mă obligă să fiu fără milă. Nu doresc câtuşi de puţin să mă las ucis de turbatul ăla! Aşa că începeţi pregătirile!

Henri, văzându-l pe Fernand sosind, făcu un semn şi martorii îl urmară. Luizzi îşi dădu seama că între cei doi tineri nu exista nicio posibilitate de împăcare. Se hotărî, deci, ca adversarii să se îndepărteze cam la treizeci de paşi unul de celălalt, dar că, la semnal, după zece paşi, puteau să tragă. Pistoalele, încărcate cu grijă şi ascunse sub o batistă, fură înmânate de Luizzi celor doi combatanţi, care-şi ocupară locurile. O bătaie din palme şi cei doi tineri, aflaţi

până atunci spate în spate, începură a se îndepărta unul de celălalt. Dar Fernand n-apucă să facă nici trei paşi, că se şi auzi pocnetul pistolului lui Henri. Glonţul acestuia îi străpunsese lui Fernand mâna dreaptă. Calm, acesta apucă pistolul cu stânga.

— Grăbeşte-te, strigă Henri, o luăm de la capăt!

— Nu cred, zise încet Fernand.

Şi întorcându-se brusc, trase. Henri căzu lovit drept în inimă. După un ceas, Fernand se afla în trăsura lui, iar diavolul îşi reluă locul alături de baron, care-l chemase lângă sine.

— Vrei să-mi spui şi mie de ce i-ai insuflat tânărului Fernand acea dorinţă mârşavă?

— Asta-i taina mea; de altfel, n-am ce-ţi povesti pentru că totul s-a petrecut sub ochii tăi.

— Da, dar eroii acestei întâmplări au nişte antecedente pe care aş dori să le cunosc şi eu.

— Mai nimic: o fată de la un han, orfană şi foarte tânără, cu mintea tulburată de literatură proastă, asta-i tot.

— De ce i-ai ales tocmai pe ei pentru această aventură detestabilă?

— Pentru că am avut nevoie de două fiinţe minunat de frumoase, care să devină nemaipomenit de ticăloase.

— Deci, ceea ce-au făcut nu-i decât începutul unei vieţi pline de fapte urâte?

— Sau de gânduri urâte, ceea ce e cu mult mai periculos pentru morala voastră, a oamenilor, şi care-mi slujeşte cu mult mai bine interesele. Aş dărui crimele unui secol întreg pentru un singur gând urât; am condamnat deci, două fiinţe cu o fire puternică şi activă să ducă o viaţă deosebită, o viaţă în veşnic război cu religia, cu căsătoria şi cu respectul faţă de inegalităţile sociale. Una dintre aceste fiinţe este o femeie pătimaşă, plină de voinţă şi de ambiţie, în ciuda obscurităţii originii sale. Încă de pe acum regretă mai mult ceea ce-a pierdut, decât ceea ce-a făcut. Dacă ar mai fi răbdat încă opt zile, această fiinţă plină de flacără şi de neprevăzut s-ar fi măritat cu Henri, din care poate că ar fi

făcut un om distins, plin de consideraţie, ilustru. Acum, acest lucru nu mai e posibil. Căci Jeannette nu e una dintre acele fete care să aibă remuşcări. Aflată într-o situaţie critică, ea va încerca să se impună lumii, tocmai prin această situaţie.

— Şi sigur că pentru asta îl va îndemna pe Fernand să săvârşească grave greşeli, poate chiar crime…

— Da, conform moralei voastre, voi le veţi numi crime.

— Îmi spui şi mie despre ce e vorba?

— Nu vei avea nevoie de mine.

— Atunci, cum voi afla?

— Vei citi într-o zi lucrările lui Fernand şi poate că-ţi vei da seama.

— Cum?

— Am hotărât să devină scriitor.

XII.
Începutul explicaţiei

Călătoria continua şi, cum era şi firesc, lumea începu să discute despre cele întâmplate. Fiecare profită de ocazie ca să istorisească unele întâmplări, mai mult sau mai puţin ieşite din comun, în care fuseseră eroi sau martori. E lesne de înţeles că Ganguernet a fost cel mai fecund în istorisirea unor astfel de întâmplări. Printre povestirile cu care îşi plictisi micul cerc de auditori, se nimeri şi una pe care Luizzi o ascultă cu multă curiozitate.

— Asta, pe care am să v-o spun eu acum, e o farsă bună, o farsă zdravănă, zise Ganguernet; şi cred că n-am râs niciodată mai mult în viaţa mea. Trebuie să fi auzit despre ea, acum vreo trei, patru ani, mai ales dumneata, domnule Faynal.

— Hm! Hm! făcu notarul, acum trei sau patru ani să se fi petrecut ceva nemaipomenit la Pamiers?

— De ce crezi că la Pamiers nu se poate petrece ceva nemaipomenit? zise Ganguernet. Nu, domnule, e vorba despre abatele de Sérac şi treaba s-a petrecut la Toulouse. Îl cunoşti pe abatele de Sérac?

— Vrei să spui, domnul de Sérac, Adrien-Anatole-Jules de Sérac, fiul marchizului Sébastien-Louis de Sérac. Dacă nu mă înşel, nu mai cunosc niciun alt Sérac în viaţă.

— Ei bine, despre el e vorba. Numai că se pare că dumneata l-ai cunoscut ca om de lume, şi nu ca preot, ceea ce e cu totul altceva.

— Ultima oară când l-am văzut, zise fostul notar, încruntându-şi sprâncenele şi clipind din ochi ca şi cum s-ar fi străduit să-şi aducă aminte de ceva din trecut, ultima oară când l-am văzut era un tânăr frumos, de douăzeci şi cinci de ani – iată, au trecut zece ani de atunci – foarte îndrăgostit şi foarte puţin dispus să intre în tagma preoţilor. Pe legea mea, cred că aş putea preciza şi data, adăugă notarul, ducându-şi degetul arătător la frunte; da, l-am văzut înainte de a se semna contractul de căsătorie al domnişoarei de Cremancé, al cărei notar eram, cu marchizul du Val. Şi fiindcă mi-ai adus aminte de acest lucru, ei bine, am asistat la o scenă nemaipomenită, pe care aş vrea să v-o povestesc.

— Aşteaptă-ţi rândul, strigă Ganguernet.

— Mă rog, cum vrei, zise Faynal, retrăgându-se în colţul lui. Numai vezi, să nu ne faci să adormim cu povestea dumitale…

Ganguernet începu astfel:

— Să tot fie de atunci vreo trei ani. Mă aflam la Toulouse, de Ziua Domnului, zi în care avea loc o mare procesiune. Împreună cu alţi câţiva petrecăreţi, ne-am postat – ca s-o vedem trecând – într-o casă despre care nu vă pot spune nici a cui era, nici pe ce stradă se afla şi nici la ce număr. O casă unde se vindeau multe lucruri prohibite, dar pe care vama nu obişnuieşte să le înhaţe. La parter, alături de o alee, se afla o cafenea; la primul etaj, un magazin de bretele, de gulere şi de cravate, ţinut de două surori, una de douăzeci, cealaltă de douăzeci şi doi de ani; la etajul al doilea, alt magazin de gulere, cravate şi bretele, ţinut de două prietene intime, între douăzeci şi cinci şi treizeci de ani; la etajul al treilea, tot un magazin de cravate, de bretele şi de gulere, ţinut de două grizete de ale căror vârstă şi înfăţişare nu-mi mai aduc aminte. De altfel, ele nici n-au avut nimic comun cu farsa noastră. V-am pomenit însă de ele, doar ca să vă daţi seama că locuinţa era bine garnisită şi că nu ducea lipsă de marfa. Atâta numai că, cu cât urcai mai sus, cu atât scădea calitatea mărfii. Înţelegeţi

ce vreau să spun... Şi Ganguernet râse cu gura până la urechi. Femeia aşezată în colţ îi aruncă o privire care trecu parcă până şi prin vălul des care-i ascundea fata... Fostul notar continuă:

— Ne strânsesem patru sau cinci petrecăreţi ca să ne distrăm la primul sau la al doilea etaj, unde ne aşteptau tot felul de bunătăţi: jambon şi pateu de ficat, păsări şi perişoare de carne; vin spumos şi vin de Roussillon, punci din belşug, mă rog, un chiolhan pe cinste. Sunt necăjit, doamnă, îi spuse el femeii aflate în colţul trăsurii, sunt necăjit că trebuie s-o spun de faţă cu dumneavoastră, dar femeia e lacomă din fire. Nu ştiu dacă ducesele şi marchizele înfulecă atât, dar nu cunosc nimic mai vorace decât o grizetă în faţa unei mese pline; genul ăsta de femeie înfulecă aripile de pui întocmai ca un surugiu şi trage la măsea ca un soldăţoi. Dar nu despre asta e vorba. Vreau să vă spun că, la ora nouă dimineaţa, masa era pusă, vinurile se aflau la gheaţă, iar eu şi prietenii mei ne strecurasem în acea casă, trecând mai întâi pe la cafenea, sub pretextul că ne cumpărăm ţigări, pentru că, chiar atunci când te distrezi, trebuie să ştii să păstrezi aparenţele. Când procesiunea începu să defileze, cerul se întunecă dintr-odată şi, cât ai clipi, o ploaie cu găleata îi împrăştie pe credincioşi. Totul se petrecu atât de repede, ploaia cădea cu atâta furie, încât fiecare se adăposti pe unde se nimeri. Mai multe persoane, printre care şi un preot, intrară pe aleea casei unde ne aflam noi; apoi mai sosiră şi alţii, aşa încât primii sosiţi fură împinşi până la picioarele scării. Aplecându-mă peste balustradă, l-am văzut pe preotul care intrase primul şi imediat mi-a venit ideea unei farse straşnice.

— E musai ca preotul să ia masa cu noi! mi-am zis în sinea mea.

Împărtăşindu-le şi celorlalţi planul meu, am fost aplaudat cu frenezie. Le-am recomandat tuturor o ţinută decentă şi plină de modestie, eu însumi mi-am luat o înfăţişare plină de smerenie, apoi am coborât după preot.

— Doamne, am strigat, dar locul ăsta nu e deloc potrivit pentru dumneavoastră; n-aţi vrea să urcaţi la noi şi să aşteptaţi până trece furtuna? Ne-aţi face o mare cinste, atât mie, cât şi soţiei mele, bucurându-ne că v-am putut oferi găzduire.

— Vă mulţumesc pentru bunăvoinţă, a răspuns preotul, dar prefer să stau aici.

Am insistat, spunându-i că refuzul lui ne-ar întrista, aşa că bietul om sfârşi prin a mă urma, doar ca să nu mă necăjesc. O, biet preot! Cât ai fost de nătâng! În clipa în care a intrat în prăvălia domnişoarelor noastre, am întins mâna spre el şi mi-am zis: „O, amice, dacă n-ai să fii un damnat ieşind de aici, sunt gata să-mi vând eu sufletul în locul tău”. După care, luând-o de mână pe cea mai coaptă dintre femei, i-am spus preotului:

— Am cinstea să v-o prezint pe doamna Gribou, soţia mea!

Mariette mi-era – ca să zic aşa – nevastă doar cu numele, dar, vă mărturisesc cinstit, nu i-ar mai fi trebuit decât binecuvântarea preotului ca să-mi devină soţie adevărată, pentru că în acea vreme trăiam cu ea. Era o fată frumoasă, cu nişte ochi mari, negri şi migdalaţi, cu buzele pline şi roşii ca cireaşa, cu un păr superb, cu o talie de regină şi cu toate celelalte accesorii, şi care avea o înclinaţie înnăscută către dragoste, plăceri şi chiolhanuri, cum nu vă puteţi închipui; niciodată n-am putut atinge, fie şi cu vârful degetelor, pielea brună şi catifelată a acestei femei, fără să iau foc într-o clipă. La prima privire pe care i-o aruncă abatelui, mi-am dat imediat seama că era mai mult decât dispusă să participe la renghiul pe care voiam să i-l joc acestuia. Abatele era un tânăr frumos, bronzat ca un mulatru, cu o chică deasă de păr şi care, pe o fată ca Mariette, o ispitea să-l mai înveţe şi altceva decât tainele împărtăşaniei. La început, am fost gelos şi vă mărturisesc că aş fi preferat ca altă fată să-şi asume această obligaţie; dar, în sfârşit, cum ideea pornise de la mine, nu puteam cere nimănui să-şi sacrifice iubita, în locul meu. Mi s-a părut, totuşi, că

Mariette acceptase cam prea repede să îndeplinească această treabă. Mă rog, orice-ar fi fost, farsa mi s-a părut prea bună, ca să mă mai opresc asupra unor astfel de amănunte, aşa că am început s-o jucăm. Întâi, abatelui i-a fost cam cald, pentru că purta pe el un pluviar în ale cărui broderii intraseră pe puţin vreo zece livre de aur. Aşa că l-am poftit să şi-l scoată ca să se răcorească şi sub pretextul că-i ofer un pahar de apă cu puţin vin, i-am dat, de fapt, un pahar de rachiu amestecat cu vin de Roussillon şi de Limoux; cantitatea era suficientă să facă praf un catâr, nu un om. Bietul preot, dădu paharul pe gât dintr-o răsuflare, iară să-şi dea prea bine seama ce băuse. Dar, după un minut, l-am văzut cum se înroşeşte ca focul şi cum i se dau ochii peste cap.

— Vă e cumva rău, domnule abate? l-am întrebat pe un ton plin de blândeţe, dar, totodată, mucalit.

— Da, răspunse el, vinul acela m-a dat gata…

— Nici nu-i de mirare, i-am răspuns imediat, probabil postiţi şi vinul băut pe stomacul gol se urcă întotdeauna la cap. Dacă mi-aţi face cinstea să gustaţi ceva, aţi vedea ce repede v-aţi veni în fire!

Făcu prostia să mă creadă şi catadicsi să ia loc la masa noastră; cum asta şi aşteptam, l-am aşezat între mine şi Mariette. Masa era foarte îngustă, aşa că, în timp ce, dintr-o parte, eu îi umpleam paharul cu ce ştiam eu, din cealaltă, Mariette îi făcea ochi dulci. Există lucruri pe care degeaba vi le-aş povesti, pentru că ele trebuie văzute. Ei bine, ar fi trebuit să vedeţi mutra bietului tânăr, aflat între sticla mea şi ochii Mariettei. Nici dracul, căzut într-un agheasmatar, n-ar fi fost mai încurcat ca el. Vedeam capul cum i se înclină din ce în ce mai mult către vecina lui şi, când i-am văzut mâna uitată în mâna Mariettei, am socotit că treaba fusese de acum urnită. În loc să ne tot privească aşa cum făcuse mai înainte, cu nişte ochi speriaţi, acum o privea numai pe Mariette, şi încă în aşa fel, încât aceasta ar fi trebuit să se facă şi mai roşie, dacă, bineînţeles, acest lucru ar mai fi fost cu putinţă. Căci eu cred că fata, în afară de faptul că se

vedea cât de colo că-i plăcea abatele, băuse cam mult din paharul lui, dând pe gât din vinişorul acela pe care-l aranjasem atât de bine. Aproape sigur de reuşită, le-am făcut un semn celorlalţi care, sub diverse motive unul, ca să se uite pe geam, altul, ca să aducă o sticlă cu vin, alta, ca să caute nişte zahăr – se topiră, unul câte unul; eu am ieşit ultimul, după ce – precauţie, desigur, inutilă – am răsucit de două ori cheia în broască. Abatele nu mai era în stare să fugă şi apoi, o cunoşteam prea bine pe Mariette, ca să-mi dau seama că, atunci când va scăpa din mâinile ei, va fi un damnat.

— Cum, strigă Luizzi, te-ai slujit de asemenea mijloace, pentru a săvârşi o crimă atât de abominabilă?

— Să fim serioşi, dragă domnule, răspunse Ganguernet, a fost o simplă glumă; doar n-ai să-mi spui că dumneata crezi în virtutea ipocriţilor de popi, care au o droaie de nepoate şi mai ales de strănepoţi pe care-i vâră în corul bisericii! Poate că preotul despre care vorbim era încă destul de tânăr ca să creadă în toate neghiobiile religiei; dar asta n-ar fi durat prea mult şi, dacă n-ar fi fost Mariette, s-ar fi ivit cine ştie ce evlavioasă bătrână care l-ar fi trezit din prostie şi încă într-un mod mai puţin plăcut. De altfel, eu nu-mi ascund opiniile: sunt liberal, îi detest pe iezuiţi şi nu mă voi căi niciodată că le-am jucat o asemenea farsă celor care vor să impună şi la noi zeciuiala şi biletele de indulgenţă.

— Mă rog – zise Luizzi, plin de nerăbdare, fiindcă-şi dădea seama că el, mai puţin decât oricare altul, ar fi fost îndreptăţit să răspundă aşa cum ar fi trebuit la grosolăniile acelui om – cum s-a isprăvit toată povestea?

— Ei, aici e partea cea mai nostimă, răspunse Ganguernet; după ce am lăsat să treacă vreo două ceasuri, ca aburii vinului şi năuceala amorului să se mai risipească, am coborât în cafenea unde, bând pe îndelete un păhărel de rachiu şi jucând o partidă de domino, am început să povestesc cu un aer cât se poate de detaşat că, în timp ce coboram de la etajul al doilea, mi s-a părut că aud la Mariette glasul unui necunoscut. Nu sunt gelos, am adăugat

cu glasul împietrit dar, privind prin gaura cheii, aş fi pus pariu pe o sută de dubloni spanioli din aurul cel mai curat, că am zărit, pe scaunul din faţa uşii, pluviarul unui popă.

— E cu neputinţă!

— E o farsă.

— E o minciună!

— E una! E alta! se striga din toate părţile.

— Nu ştiu, dar pun rămăşag pe două căni cu punci că e un preot în odaia Mariettei!

— Aş fi mai mulţumit să le plătesc, nu să pun rămăşag pe ele, dacă aş fi sigur că aş pierde! spuse unul.

— Şi eu la fel, i-am răspuns, le-aş plăti cu plăcere, dacă aş şti că Mariette nu-mi joacă un asemenea renghi!

— Ba eu aş pune rămăşag pe zece punciuri şi aş fi gata să dau din buzunar o sută de franci, dacă aş şti că ceea ce spui e adevărat!

— Ei bine, fie, ţin rămăşagul! i-am răspuns.

În vremea asta, toţi cei din cafenea, să tot fi fost vreo treizeci, se adunară în jurul mesei noastre. Rămăşagul a fost fixat la câte două căni cu punci pentru toţi cei de faţă.

— Ei, am spus eu, din moment ce toţi vor bea punci, atunci să fie cu toţii martori la ce vor vedea!

Propunerea li s-a părut justă tuturor, aşa că, ieşind prin spatele cafenelei, ne-am furişat pe vârfuri, până la etajul întâi. Când ieşisem din cameră, după ce încuiasem uşa, pusesem cheia sub preş. Înghesuindu-se, mi-am zis eu, o vor simţi sub picioare şi se vor sluji de ea. Şi chiar aşa s-a întâmplat. După ce unul dintre ei a descuiat uşa, intrând în prima cameră, primul lucru pe care l-a văzut, a fost pălăria abatelui. Ne-am năpustit cu toţii la uşa Mariettei. Dar se pare că fuseserăm auziţi, căci zăvoarele erau trase, aşa că n-am putut surprinde perechea în *flagrante delicto,* cum se spune în *jus romanum.* Cel care pusese rămăşag cu mine voia să spargă uşa; văzând afacerea urnită, m-am reîntors în cafenea. Cei care mai rămăseseră jos, ieşiseră în uşa cafenelei şi discutau cu cei care treceau pe stradă despre afacerea de la etaj. Cum nu-mi place să mă vâr în

încurcătură, am ieşit din cafenea şi m-am dus tocmai în capătul străzii ca să văd rezultatul micii mele farse. Cei de la primul etaj strigau ca turbaţii, bătând în uşa Mariettei, iar cei de la parter le răspundeau strigând: „Aruncaţi-ni-l pe popă!”

— Dar, domnule, asta ar fi însemnat un asasinat! zise Luizzi.

— Fleacuri, răspunse Ganguernet, etajul nu era înalt şi apoi, popii sunt întocmai ca pisicile: cad întotdeauna în picioare. Cel în cauză a fost şi mai dihai, fiindcă n-a sărit pe fereastra care dădea în stradă, ci pe cea care dădea în grădină. Şi a sărit atât de bine încât, după o jumătate de oră, când în stradă se adunaseră aproape cinci mii de oameni care urlau şi strigau ca turbaţii, şi când, sosind la faţa locului, poliţia a deschis cu forţa uşa Mariettei, pasărea zburase din colivie. Dar îşi lăsase penele şi, dacă nu se ştia cine era persoana, cel puţin se putea vedea ce profesie are.

— Deci, nu l-au găsit pe abatele de Sérac, spuse Luizzi. Atunci, cum s-a ştiut că era el?

— Ei, drăcie, făcu Ganguernet, s-a ştiut, fiindcă l-am recunoscut după două zile în biserica Saint-Semin; se vârâse într-un colţ, unde se ruga, plângând ca un nebun. De altfel, m-a recunoscut şi el, căci s-a ridicat şi nu ştiu dacă nu şi-ar fi luat revanşa, în cazul în care ne-am fi aflat într-un loc pustiu.

— Poate că ar fi avut dreptate s-o facă, zise Luizzi.

— Tot ce se poate, răspunse Ganguernet; dar vă garantez că i-aş fi vârât minţile în cap, după ce şi le-a pierdut aşa cum şi le-a pierdut. Şi apoi, n-a păţit nimic rău, fiindcă toată povestea asta nu l-a împiedicat să ajungă mare vicar, pentru că familia sa a înăbuşit scandalul, dar mai ales pentru că iezuiţii n-au vrut să dea satisfacţie liberalilor şi să pedepsească un preot. Nici măcar nu l-au obligat să se retragă o lună sau două: asta ar fi însemnat recunoaşterea vinovăţiei şi expunerea sa dispreţului public.

— Credeţi? zise Luizzi.

— Mă rog, răspunse Ganguernet, fără să dea atenţie

intervenţiei lui Luizzi, a izbutit să afle ceea ce poate că încă nu ştiuse până atunci şi să aibă ca amantă pe cea mai frumoasă fată din Toulouse.

— Cum! strigă Luizzi, abatele de Sérac a revăzut-o pe acea Mariette?

— Şi încă atât de des, că într-o seară m-am văzut obligat să-l dau afară, cu picioare în fund, din odaia ei.

— Da, adăugă femeia voalată, l-ai dat atât de bine afară, încât ţi-a făcut vânt din capul scării, în ziua în care ai încercat să mai intri în odaia Mariettei.

Ganguernet şi Luizzi tresăriră auzind acea voce care li se păru cunoscută şi amândoi se întoarseră spre femeia voalată care se ascunsese în colţul trăsurii; când notarul Faynal, căruia povestea lui Ganguernet îi stârnise dorinţa de a o istorisi pe a sa, le zise pe un ton doctoral:

— Da, istoria e nostimă. Dar pun pariu că nu cunoaşteţi motivul pentru care domnul de Sérac s-a făcut preot.

— Îl ştiţi cumva? strigă Luizzi, care credea că vede limpezindu-se astfel misterul de care era înconjurată povestea nefericitei Lucy.

— Hm! făcu notarul, dacă îl ştiu? Mai mult decât atât, căci vă pot spune ce s-a întâmplat chiar în ziua căsătoriei domnişoarei Lucy de Cremancé cu marchizul du Val.

XIII.
Cosi fan tutte

— Să auzim, spuse Armand.

Şi fostul notar începu astfel:

— După cum ştiţi, acea căsătorie a avut loc în timpul „Celor o sută de zile”. Contele de Cremancé, tatăl domnişoarei Lucy, făcuse şi el ca atâţia alţi nobili – îmi pare rău că trebuie s-o spun în faţa domnului baron – adică se devotase cu trup şi suflet acelui pungaş de *Bu-o-na-par-té.* (Scriem acest nume aşa cum vedeţi, ca să arătăm cum îl pronunţa notarul Faynal.) Or, când s-a reîntors din armată, în 1814, după căderea acelui tâlhar de *Bu-o-na-par-té,* descoperi că nevastă-sa – pe care o lăsase la Toulouse ca să facă onorurile casei, în vreme ce el se războia cu sârg – avea obiceiul să-l primească zilnic pe marchizul du Val. Generalul de Cremancé, fiindcă devenise general în slujba acelui infam *Bu-o-na-par-té,* o întrebă pe nevastă-sa de ce venea marchizul atât de des la ea. Doamna de Cremancé, o creolă care nu se temea nici de Dumnezeu, nici de dracu, atunci când o apuca fantezia să facă cine ştie ce trăsnaie, dar care avea o spaimă cumplită de bărbatul ei, fiindcă i-ar fi rupt mâinile şi picioarele, dacă s-ar fi îndoit de ea, fie şi o singură clipă, doamna de Cremancé, deci, îi răspunse generalului că marchizul du Val venea în casa ei ca să-i facă curte domnişoarei Lucy.

— Din moment ce a venit în acest scop din două în două zile, răspunsese generalul, apoi a venit mult prea des ca să

n-o ia de nevastă!

În primul moment, aceste vorbe nu avură un prea mare efect asupra doamnei de Cremancé, pentru că-şi închipuia că, folosind puţină dezmierdare şi puţină linguşire, îl va face pe bărbatul ei să revină asupra acestei hotărâri. Dar soţul era încăpăţânat ca un măgar sur şi rău ca un măgar roşcat. Odată ce spusese: „Marchizul du Val se va însura cu fiica mea!”, apoi marchizul trebuia musai să se însoare cu ea. Doamna de Cremancé nu consimţi decât de formă, pentru că era încă foarte îndrăgostită de marchiz; dar acesta consimţi imediat, având în vedere că nu mai era câtuşi de puţin îndrăgostit de doamna de Cremancé. Totuşi, îşi jucă destul de bine rolul, pentru a o face pe mamă să creadă că nu se însura cu fata ei decât pentru a-i salva onoarea. Atâta vreme cât contesa crezu acest lucru, ea lăsă lucrurile în voia lor; ba chiar dădu o mână de ajutor, fiindcă-l puse pe goană pe domnul de Sérac, căruia îi făgăduise mâna fiicei sale, în lipsa generalului şi, cu toată disperarea tinerei Lucy, o sili să accepte o căsătorie pe care biata fată o detesta, fără ca, totuşi, să prevadă cât va fi de nefericită. Aşa că lucrurile merseră înainte şi iată că se ajunse în ziua iscălirii contractului. Se pare că, abia în ziua aceea, doamna de Cremancé descoperi că ceea ce ea socotea a fi un sacrificiu din partea marchizului, era de fapt o adevărată fericire pentru el; i se păru că-l aude vorbindu-i domnişoarei Lucy pe un ton în care se vădea mult mai multă dragoste decât îi inspirase ea vreodată iubitului ei. Şi totuşi nu putea face nimic pentru a împiedica acea căsătorie: părinţii şi martorii fuseseră invitaţi, contractele se aflau alături, pe masă, iar seara urmau să fie citite în prezenţa ambelor familii. Chiar dacă ar fi să trăiesc o sută de ani şi tot îmi voi aminti de acea zi, de parcă totul s-ar fi petrecut ieri. Ne aflam în salonul cel mare al domnului de Cremancé. Toată familia se strânsese roată în jurul generalului, aşezat pe un şezlong, fiindcă fusese apucat de un violent atac de gută şi-i trebuise mult curaj ca să se dea jos din pat pentru a veni să asiste la citirea contractului. Confratele meu Barnet făcu

acest lucru, care nu era decât de formă şi, de îndată ce isprăvi, proaspeţii căsătoriţi semnară, apoi urmă generalul, soţia sa şi după ei, părinţii marchizului. Imediat după ce iscăli, generalul se scuză că nu se simţea bine; patru servitori îl duseră de la parter la etaj, unde se afla camera sa. La puţină vreme după asta, părinţii marchizului se retraseră, iar noi – doamna de Cremancé, fiica sa, marchizul, Barnet şi cu mine – rămaserăm singuri în salon. Toată seara, doamna de Cremancé nu scosese un singur cuvânt; dar observasem că avea privirea rătăcită, ca a unei nebune. Când semnase, era atât de tulburată încât nu vedea nici locul unde trebuia să se iscălească; de două ori scăpase pana din mână înainte de a-şi pune parafa pe hârtie. Şi iată acum cum eram aşezaţi; eu şedeam în faţa mesei, orânduind contractele. Marchizul se afla cu Lucy în ambrazura unei ferestre, părând să se scuze că devenise bărbatul ei, în vreme ce biata fată nu se putea abţine să nu plângă; în celălalt colţ al salonului, Barnet îi explica doamnei de Cremancé avantajele enorme pe care acel contract i le asigura fiicei sale, în vreme ce ea, în loc să-l asculte, se uita ţintă la fiica şi la ginerele său. În timp ce-i analizam expresia sinistră de pe chip, am văzut-o părăsindu-l brusc pe Barnet, năpustindu-se către marchiz şi, smulgându-i mâna fiicei sale din mâna lui, îi spuse:

— Minţi, domnule, minţi, n-o iubeşti pe fata asta, nu poţi s-o iubeşti, sau eşti un ticălos!

— Ba o iubesc! strigă cu putere marchizul.

— Ei bine, dacă o iubeşti, n-ai să te cununi cu ea!

— Vă jur că am să mă cunun!

— N-ai să te cununi, strigă doamna de Cremancé, ajunsă într-un asemenea hal de disperare că friza nebunia, n-ai să te cununi cu ea. Copila mea, reluă ea, adresându-se fetei care tremura, uită-te bine la omul ăsta! A fost amantul meu; acest om a fost iubitul mamei tale; acum mai vrei să-l iei de bărbat?

Totul n-a durat decât o clipă, Barnet şi cu mine ne priveam speriaţi de ceea ce auzisem, când iată că o

văzurăm pe nefericita Lucy căzând în genunchi la picioarele mamei sale şi strigând:

— Doamnă, doamnă, nu spuneţi asta! Altcineva în afară de mine ar putea să vă audă şi să vă creadă! S-ar putea să audă tata!

— Ei bine, n-are decât să mă audă, răspunse doamna de Cremancé, şi să vină să mă ucidă. Căci dacă acest om e atât de ticălos, încât se poate căsători cu tine, iar tu, fata mea, tot atât de ticăloasă, încât să consimţi la această căsătorie, ei bine, cel puţin taică-tău nu va îngădui acest abominabil incest!

Ai fi zis că sângele ei de creolă i se urcase la cap, căci părea năucă de durere şi de mânie. Apoi se întoarse spre marchiz şi-i spuse cu glas plin de mânie:

— Deci, o iubeşti, ticălosule şi ingratule! O iubeşti! Ei bine, află că ea nu te iubeşte câtuşi de puţin! Iubeşte pe altul, căruia i se va dărui, aşa cum m-am dăruit eu ţie! Iubeşte pe un altul, care – nădăjduiesc – te va dezonora, aşa cum mi-am dezonorat eu bărbatul! Află că îl iubeşte pe de Sérac, aşa că bagă de seamă!

Şi continuă astfel să-l copleşească cu reproşuri furioase pe bietul marchiz, în vreme ce acesta se străduia zadarnic s-o calmeze şi în vreme ce Lucy, îngenuncheată, hohotea de plâns şi gemea de durere. Barnet şi cu mine ne retrăsesem în celălalt capăt al salonului, pentru a fi cât mai puţin martori la această deplorabilă scenă. Chiar ne şi hotărâsem să plecăm, pentru a preîntâmpina primejdia de a vedea nişte oameni atât de puternici roşind în faţa noastră, când doamna de Cremancé care, precis că înnebunise, îl apucă pe marchiz de braţ şi, târându-l cu forţa, îi striga:

— Vino! Hai vino! Vreau ca bărbatul meu să ne vadă împreună! Vreau să-i spun adevărul, de faţă cu tine!

Chiar în acel moment, uşa salonului se deschise şi generalul apăru. Nu ştiu dacă cineva dintre dumneavoastră l-a cunoscut; dar era cu neputinţă să-i susţii, fără să-ţi pleci ochii, acea privire ternă şi rece, cu care te pironea când îţi

vorbea. Înfăşurat într-un lung halat de casă, de culoare roşie, cu părul alb ca zăpada şi cu mustăţile lui albe şi lungi, părea o apariţie din altă lume: parcă era fantoma morţii. Oprit în prag, cu sabia în mână, zise cu voce coborâtă, dar al cărei timbru nu-l voi uita niciodată:

— Ce se petrece aici?

Fiica sa alergă înaintea lui, strigând:

— Îndurare, milă, tată!

Generalul se aplecă spre ea şi, cu o voce plină de blândeţe, în contrast cu expresia plină de cruzime, îi răspunse sărmanei Lucy:

— Îndurare pentru tine, nu-i aşa, Lucy? Milă pentru tine, nu-i aşa, fiica mea? Pentru că iubeşti pe un altul şi pentru că ţi-e teamă ca maică-ta să nu fie supărată. Dar eu ştiu că această dragoste e nevinovată şi te iert; căci dacă ar fi fost vinovată, dacă această dragoste ar fi lăsat să planeze cea mai uşoară bănuială asupra cinstei unei femei care poartă numele meu, aş fi ucis-o pe acea femeie, aş fi ucis-o chiar în clipa asta!

Rostind aceste cuvinte, generalul făcu doi, trei paşi către nevastă-sa. Lucy se aruncă înaintea lui, strigând:

— Tată! Tată! Tată! Fie-ţi milă!

Ridicând-o de jos şi strângând-o în braţele sale, generalul îi răspunse cu voce blândă, dar dezolată:

— Da, fata mea, te-aş fi ucis dacă ai fi necinstit numele de Cremancé, dar cum nu văd că acest nume ar fi fost dezonorat…

— Mă voi mărita cu marchizul du Val, răspunse Lucy, căzând în genunchi în faţa tatălui ei.

— Îţi mulţumesc, fiica mea, zise generalul, lăsând să-i cadă sabia; apoi, întorcându-se către noi, adăugă cu voce calmă:

— Pe mâine, domnilor; vă invit la nuntă!

Ne aflam doar la câţiva paşi de uşa salonului, când generalul, apucat de o groaznică durere de piept, fu obligat să se culce în grabă pe o saltea, de unde fu dus în camera lui.

— Şi căsătoria a avut loc a doua zi? zise Luizzi.

— Căsătoria a avut loc a doua zi, răspunse fostul notar. După alte două zile, generalul de Cremancé a murit, soţia sa a părăsit oraşul Toulouse, iar tânărul de Sérac a intrat într-un seminar, să se facă preot.

XIV.
Urmare

Luizzi ascultase cu un viu interes acea istorie lamentabilă. Diligenţa se opri la picioarele unei coline, foarte înaltă şi foarte povârnită. Toţi călătorii trebuiră să coboare. Armand mergea alături de Faynal, frământat de gândurile sumbre pe care i le răscolise acea povestire, când Ganguernet – care voia s-o ia înainte ca să bea câteva păhărele de rom la crâşma care se zărea în vârful colinei – îi spuse, în trecere:

— S-ar părea că povestea notarului te-a impresionat foarte mult, domnule baron.

— Într-adevăr, adăugă Faynal, pare să vă preocupe foarte mult.

— Pentru că mi-a dezvăluit începutul unei nefericiri şi al unei rătăciri pe care nu mi le puteam explica.

— Dar pe care pot să vi le explic eu imediat, zise femeia tăcută şi voalată din diligenţă.

— Dumneata?

— Eu! Nu mă recunoaşteţi, domnule baron? Şi femeia îşi ridică vălul.

Luizzi îşi aminti că o văzuse undeva; dar n-ar fi putut spune nici când, nici unde. Atunci femeia spuse încet:

— Eu sunt camerista care v-a introdus într-o noapte la marchiza du Val.

— Mariette! strigă Luizzi.

— Da, Mariette, răspunse ea; într-adevăr, ăsta mi-e

numele; l-am purtat ca femeie de încredere a marchizei, ca şi atunci când l-am ajutat pe abatele de Sérac să fugă pe geam, din odaia mea!

— Cum! Dumneata ai fost? Luizzi trecea din surpriză în surpriză.

— Da, eu am fost… îndrăgostită nebuneşte de acel preot, n-am găsit alt mod de a mi-l apropia şi a-l aduce la mine, decât înspăimântându-l cu greşeala pe care o săvârşise. Apoi, după ce i-am înfrânt mustrările de conştiinţă, l-am obişnuit încet-încet cu desfrâul, până în ziua în care a devenit mai desfrânat ca mine, silindu-mă, cu bani şi cu ameninţări, să-i îndeplinesc planurile.

— Împotriva cui?

— Ascultaţi, spuse Mariette. Timp de şapte ani, de când se măritase domnişoara Lucy, timp de şapte ani, de când era preot, de Sérac o iubise tot timpul, dar nu cu o dragoste în care disperarea să fie atât de mare încât să se apropie de nevinovăţie. După ce abatele de Sérac a devenit amantul unei femei uşoare, după ce s-a stins în el orice sentiment nobil, cufundându-se în tot felul de orgii, pe care şi eu le respingeam, ei bine, abatele şi-a dat seama că încă o mai iubea pe marchiza du Val, dar o iubea cu o dragoste urâtă, mai mult josnică decât criminală. Vai, nu prevăzusem până unde putea merge spiritul înflăcărat şi firea încăpăţânată a acestui om, odată ce alunecase în prăpastie. Eu sunt prima vinovată pentru desfrânarea la care l-am împins. Se purta îngrozitor cu mine, mă ucidea cu crizele lui de gelozie, deşi nu mă iubea. La şase luni după întâmplarea pe care v-a povestit-o Ganguernet, i-a venit ideea să devină amantul marchizei du Val. Ca să-şi ajungă scopul, m-a silit să intru cameristă la ea. După ce-i devenisem amantă, m-a obligat să-mi părăsesc locuinţa şi m-a instalat într-o căsuţă, dincolo de râu, unde venea în fiece seară, deghizat fie în burghez, fie în militar, niciodată cu aceeaşi haină sau cu aceeaşi uniformă, aşa încât nimeni să nu poată bănui că, de fapt, era vorba de unul şi acelaşi om care venea în fiecare seară la mine. Mă ţinea, pur şi

simplu, încuiată. Cred că ar fi putut să mă şi ucidă, căci nimeni nu l-ar fi întrebat nimic. De altfel, mă înspăimânta cumplit şi, drept să vă spun, nu ştiu dacă l-aş fi putut refuza, în cazul în care mi-ar fi cerut să săvârşesc o crimă sau să mă omor. Am fost obligată să-i accept planul şi să intru în slujba marchizei. Încă de la început, am observat că nu era fericită; îşi petrecea vremea mai mult rugându-se, pentru că biata femeie nu avusese nici măcar dulcea şi sacra bucurie de a avea copii.

Luizzi o asculta pe Mariette cu mirare şi interes; ea observă acest lucru, aşa încât continuă:

— Poate că limbajul meu vă miră, domnule, dar, timp de trei ani cât am trăit alături de marchiza du Val, am învăţat multe lucruri şi am descoperit sentimente despre care habar n-avusesem mai înainte. Cum vă spuneam, marchiza era nefericită; n-avea copii, fiindcă se despărţise de bărbatul ei încă din primele zile ale măritişului, iar acesta nu i-a mai călcat niciodată pragul odăii în care dormea, atunci când dormea. Da, domnule baron, am învăţat multe lucruri, dar ceea ce m-a uimit cel mai mult a fost să descopăr cum spiritul şi comportarea îşi pot păstra graţia şi eleganţa, chiar atunci când sufletul şi inima sunt total dominate de desfrâu. Am citit uneori scrisorile pe care abatele de Sérac mă silea să i le duc doamnei du Val şi mărturisesc că n-am văzut niciodată o dragoste mai curată şi mai plină de respect, exprimată cu mai multă gingăşie şi farmec. Îi duceam disperată acele scrisori marchizei. După ce multă vreme a refuzat să-l primească, nefericita a sfârşit prin a se lăsa convinsă de mine, de mine care o minţeam, fiindcă mi-era frică de abate, de mine care regretam reuşita vorbelor mele, chiar în clipa în care le rosteam. Au trecut trei luni, până ce marchiza a acceptat să citească scrisorile abatelui. Au trecut apoi alte trei luni, până când marchiza a acceptat ca abatele să pună piciorul în casa ei; am împins-o, fără voia mea, către o faptă urâtă; nu mă gândeam că se va dărui unui preot, ci că urma să devină prada unui ticălos desfrânat şi fără inimă. Mai aveam totuşi o nădejde şi

nădejdea mea era însăşi marchiza. Îmi închipuiam că în ziua în care acel ticălos avea să-i spună răspicat ce dorea, ea avea să-l dea afară. Dar, din păcate, nu mă gândisem la mijloacele de care avea să se servească acel popă ticălos ca să-şi bată joc de virtutea unei femei atât de pure şi atât de tare, totodată. Şi apoi, uitasem, domnule baron, uitasem că tocmai eu fusesem aceea care-i dăduse primele lecţii...

— Cum, strigă Luizzi, a avut-o...

— Da, domnule, răspunse Mariette, a avut-o, turnându-i în puţinul vin pe care-l bea şi ea, din când în când, câteva picături din nu ştiu ce licoare; a avut-o, ameţită şi năucită, aşa cum am făcut şi eu cu el; i-a călcat în picioare virtutea ei de femeie, aşa după cum şi eu i-am călcat în picioare virtutea lui de preot. A avut-o neprihănită, căci marchizul nu se atinsese de ea, după cum şi eu îl avusesem pe el neprihănit. E cumplit, nu-i aşa, domnule?

Mariette se opri; Luizzi îşi trecu mâna peste ochi, ca şi cum ar fi avut o revelaţie.

— Numai că, adăugă Mariette, coborându-şi glasul şi apropiindu-se de Luizzi, începând de atunci, acea femeie nobilă, elegantă, tânără, înconjurată de lumea cea mai aleasă, a încercat să-şi uite greşeala făptuită, dedându-se viciului care o făcuse să cadă: băutura. De îndată ce rămânea singură, dădea pe gât cele mai tari băuturi. Le fura din propria-i casă, deşi era sever supravegheată şi bea până-şi pierdea minţile, ca să-şi înăbuşe remuşcările ce-o chinuiau. A trăit astfel vreme de doi ani, ascunsă de mine, care o feream de ochii lumii şi ai servitorilor şi pe care aş fi vrut s-o ascund şi de ochii dumneavoastră, domnule baron. Fiindcă mi-a zis, într-unul dintre acele momente de nebunie care te apucă atunci când eşti beat-turtă, mi-a zis: „Ei bine, mă voi debarasa de călăul ăsta care mă ucide; şi fiindcă n-am nici frate, nici soţ care să mă smulgă din mâinile lui, am să-mi iau un amant. În dimineaţa asta o să vină să mă vadă Luizzi, Luizzi care mă iubea de pe vremea când eram încă o copilă şi care a suferit destul când a auzit că m-am măritat; dacă va vrea să mă iubească, ei bine, îl voi iubi şi eu! Sunt

încă destul de frumoasă, ca să mă iubească, nu-i aşa? Da, îl voi iubi şi Domnul îmi va ierta această nouă greşeală; iar dacă nu va vrea să mă iubească, ei bine, mă voi omorî şi gata!” Şi fiindcă ea a vrut astfel, domnule, v-am aşteptat atunci la uşa palatului ei, v-am vârât în odaia ei, după ce v-am scăpat de supravegherea abatelui de Sérac, pe care-l zărisem ceva mai încolo de uşa la care băteaţi. V-am lăsat să intraţi în acel oratoriu din care un popă făcuse un budoar, numai de teama ca biata marchiză să nu-şi curme zilele. De altfel, când ieşisem eu, era destul de liniştită. Am nădăjduit, o clipă, că n-avea curajul să vă povestească totul, şi că dumneavoastră veţi fi destul de generos ca s-o protejaţi, fără să-i cereţi nimic. Dar ea a profitat de absenţa mea pentru a-şi pune în practică hotărârea. Aşa că, atunci când aţi intrat în odaia aceea în care vă aştepta…

Mariette se opri, ca şi cum n-ar mai fi cutezat să-şi termine fraza. Luizzi rosti încet:

— Aşa că nefericita, atunci când mi s-a dăruit, ba plângând cu hohote, ba râzând de bucurie, lucru pe care nu mi-l puteam explica, era…

— Era beată, domnule baron, era beată!

XV.
Urmare

Abia rosti Mariette această frază, că o trăsură de poştă, trecând la doi paşi de ea şi de Luizzi, îi obligă să se despartă, la strigătul de „Păzea!” scos de surugiu. Aruncând o privire rapidă în trăsură, Luizzi îi recunoscu pe Fernand şi pe Jeannette, aşezaţi pe banca din fund. Aplecându-se peste portieră, Fernand îi strigă lui Luizzi, din mersul cailor:

— Să nu uitaţi de scrisoarea mea către de Mareuilles! Vă rog! E unul dintre cei mai buni prieteni ai mei!

Printr-o întâmplare ciudată, baronului i se păru că musca ce dăduse tot timpul târcoale nasului lui Fernand nu-l părăsise şi că, atunci când tânărul rostise numele lui de Mareuilles, ea începuse a se agita şi a bate din aripi. Luizzi era atât de preocupat de tot ceea ce auzise şi văzuse, îşi plătise atât de scump momentul de odihnă şi de singurătate, încât nu mai auzi strigătul de mirare pe care-l scoase Mariette, văzând-o pe Jeannette în trăsura de poştă. Tot discutând, Luizzi ajunse în vârful colinei, unde urma să se urce în diligenţă. Luizzi începuse a crede că diavolul se amestecase în viaţa sa mai mult decât doar prin povestirile sale. Era aproape sigur că datorită lui, sătul să-i tot istorisească atâtea lucruri, se trezise în acel poştalion alături de Ganguernet, de notarul Faynal şi de Mariette; se convinse pe loc de acest lucru, când îl văzu pe Ganguernet alergând înaintea lui şi mai ales când îl auzi spunându-i:

— Ca să vezi ghinion! Osia cea mare de la diligenţă s-a rupt, aşa că nu vom putea pleca, decât peste zece sau douăsprezece ore. Iată-ne deci, adăpostindu-ne atâtea ceasuri într-un han mizerabil, unde n-au decât nişte ouă, ca să ne facă o omletă, şi o poşircă de rachiu făcut din cartofi ca să avem cu ce-o stropi.

— Cum, strigă Luizzi, plin de nerăbdare, nu există nicio modalitate de a repara mai repede stricăciunea?

— Ei, zise Ganguernet, dacă ai bani de pierdut sau de azvârlit, adică dacă vrei să renunţi la locul pe care l-ai plătit pentru diligenţă, n-ai decât să te urci în berlina care urmează să vină dintr-o clipă în alta şi care te va duce la Paris.

— Sigur, zise Luizzi, o voi lua şi încă imediat, indiferent cât m-ar costa!

— Se pare că buzunarul ţi-e bine garnisit! zise Ganguernet, bătându-l uşor pe burtă pe Luizzi.

Această observaţie îi aminti baronului că până atunci nu se gândise la situaţia sa financiară, aşa că-şi vârî mâna în buzunar, unde găsi câţiva pumni de galbeni. Nu-şi închipuia că n-ar avea bani, dar împrejurările în care se trezise în diligenţă îi rămăseseră necunoscute. Presupuse deci că şi acea berlină nu trecea pe acolo, decât pentru că aşa decisese diavolul. Hotărât să se lase călăuzit de el, îşi descărcă bagajele, după ce, în prealabil, cercetă foaia surugiului, vrând să ştie care anume erau, fiindcă el, personal, n-avea nici cea mai mică idee în ce constau ele. Printre bagajele descărcate, găsi o mapă mare, de piele, de care baronul nu-şi aduse aminte c-ar fi avut-o vreodată. Se hotărî să-i cerceteze conţinutul după ce se va urca în berlină; apoi se despărţi de tovarăşii săi de călătorie, după ce-i dădu Mariettei adresa sa de la Paris. Odată singur în berlină, se grăbi să deschidă mapa şi observă, printre alte lucruri, câteva scrisori pe adresa lui, al căror conţinut ţinu să-l cunoască imediat, deşi sigiliul scrisorilor fusese rupt şi un altul decât el se pare că le şi citise. Prima era semnată de procurorul arondismentului din… şi era concepută astfel:

„Domnule baron,

Faptele pe care ni le semnalaţi sunt de o asemenea gravitate, încât a trebuit să le aduc la cunoştinţa domnului procuror general al Curţii Regale din Toulouse. O femeie întemniţată de aproape şapte ani, fără ca nimeni să bănuiască nimic, e un lucru care întrece orice închipuire. De îndată ce voi avea un răspuns de la domnul procuror general, ca să ştiu ce trebuie să fac, vă voi scrie. Am onoarea de a fi etc., etc...”

— O, făcu Luizzi, se pare că l-am denunţat pe căpitanul Félix. Ia să vedem ce-a ieşit din treaba asta!

Şi deschise scrisoarea următoare; ea începea astfel:

„Domnule, eşti un ticălos...

— Ăsta trebuie să fie Félix, îşi zise Luizzi, mă acuză că nu i-am lăsat crima nepedepsită.

Făcând această reflecţie consolatoare, îşi continuă lectura.

„M-ai făcut să ucid un tânăr şi să dezonorez femeia care-mi poartă numele. Dacă nu eşti un laş, ai să-mi dai socoteală pentru purtarea dumitale!

Semnat: *Dilois.*”

Această a doua scrisoare îl îngrijoră pe Luizzi mult mai mult decât prima şi dori să afle dacă răspunsese la provocare. Pentru asta, căută în mapă scrisoarea care l-ar fi lămurit cum se isprăvise toată afacerea. Dar nu găsi decât nişte note de plată, onorate de agenţii şi de intendentul său. Examinându-le, i se păru că nu-şi neglijase câtuşi de puţin interesele, ci că, dimpotrivă, şi le aranjase atât de bine, încât se miră până şi el de acest lucru. Tot parcurgând şi selectând numeroasele hârtii, descoperi într-un colţ al mapei o scrisoare aproape arsă, ca şi cum cineva ar fi smuls-o din foc, când era gata să fie mistuită în întregime de flăcări:

„...Înainte de a muri, nefericita Lucy mi-a dezvăluit taina naşterii mele. A trebuit ca tocmai tu, Armand, să fii cel care m-a târât pe panta pierzaniei şi a dezonoarei. Dar cerul e drept!

Semnat: *Sophie Dilois.”*

Degeaba se strădui Armand să mai descopere noi informaţii în hârtiile sale, fiindcă se încurcă şi mai mult în acel imposibil labirint de aventuri în care intrase. Nu-i rămânea altceva de făcut decât să-l cheme pe diavol, ca să-i ceară unele lămuriri privitoare la ceea ce citise; dar, în afară de faptul că nu era sigur că le va obţine, nu se mai simţea în stare să reînceapă acea viaţă atât de agitată, care nu-i lăsa nici măcar o clipă de gândire. Îşi propuse, deci, ca de îndată ce va ajunge la Paris, să se intereseze ce se întâmplase cu denunţul împotriva familiei Buré, cum răspunse la provocarea lui Dilois şi pentru ce doamna Dilois îi spunea Armand, ca şi cum ar fi fost fratele sau amantul ei. „Pe legea mea, îşi spuse baronul, ar fi cât se poate de nostim ca în acea epocă din viaţa mea, despre care nu-mi amintesc nimic, să fi fost amantul doamnei Dilois; mă cred în stare! Probabil că voi fi încercat s-o fac să-mi ierte indiscreţia şi voi fi obţinut mai mult decât o simplă iertare. De altfel, era frumoasă şi dulce ca un înger... Dar cum dracu de s-a întâmplat acest lucru? Într-adevăr, situaţia mea e groaznică! Să n-am nici măcar amintirea unei bucurii, care trebuie să fi fost plină de un farmec nespus, mai ales dacă mă gândesc la necazurile pe care i le-am adus acestei femei!”

Luizzi stărui asupra acestei idei şi, agăţându-se de ea, adăugă: „Ei drăcie, va trebui ca într-o zi s-o răsplătesc. Căci a obţine un astfel de dar, din partea unei femei căreia i-ai rănit orgoliul şi dragostea, mi se pare un lucru nemaipomenit. Aşa că, dacă o voi regăsi pe doamna Dilois, jur că o voi lua la mine. Dacă nu cumva a şi făcut altcineva acest lucru.” Apoi strigă mânios: „Şi să mă ia dracu, dacă îi

voi mai da fie şi o singură zi din viaţa mea, chiar de ar fi să-mi istorisească poveşti mai înfricoşătoare decât cele ale reverendului Mathurin sau mai plicticoase decât cele ale venerabilului domn Bouilly”.

— Am reţinut ce-ai spus! rosti o voce ce păru să fi intrat pe o portieră şi să fi ieşit pe cealaltă. Luizzi se sperie atât de tare, încât, două ceasuri, aproape nu se mai mişcă, nu mai vorbi, nu mai gândi.

În vremea asta, berlina îşi continuă drumul fără niciun necaz şi în 25 februarie 182… Luizzi ajunse la Paris hotărât să nu se mai preocupe de ceea ce se petrecuse la Toulouse şi să lase la voia întâmplării descoperirea misterului tuturor evenimentelor la care fusese martor de când îl cunoscuse pe diavol. Se hotărî, de asemenea, să-l cheme cât mai puţin în ajutorul său şi, în special, să nu se mai slujească în niciun fel de informaţiile pe care i le dădea acesta; şi, ca să-şi ţină această făgăduială pe care şi-o făcuse lui însuşi, se decise să nu mai vadă pe niciunul dintre indivizii cu care venise în contact în timpul călătoriei sale. Luizzi hotărî deci să-şi reia viaţa pe care o dusese înainte la Paris şi să-şi revadă vechile cunoştinţe. Pentru a nu se abate de la această hotărâre, în seara sosirii sale se mulţumi doar să trimită, la adresele indicate, scrisorile pe care i le încredinţase Fernand, chiar şi pe cea destinată domnului de Mareuilles, deşi îi fusese recomandat cu o căldură cam suspectă. Luizzi socotea că în felul acesta va fi scutit de orice vizită, când – chiar a doua zi– valetul său îl anunţă pe domnul de Mareuilles. Luizzi văzu în faţa lui un bărbat deosebit de frumos, extrem de elegant, şi căruia îi istorisi foarte simplu cum îi slujise de martor lui Fernand. Dar pare că-i era scris să nu scape chiar atât de uşor de tot ceea ce ţinea de diavol, oricât de subţire ar fi fost acel fir. Astfel, acel domn de Mareuilles – prietenul lui Fernand pe care diavolul izbutise să pună mâna – făcu o adevărată pasiune pentru Luizzi şi, cum bietul baron nu era omul care să-i pună pe goană pe plicticoşi, se lăsa, cât era ziua de mare, însoţit de noua sa cunoştinţă, fie la cafenea, fie la Teatrul Italian, fie

la Bois de Boulogne. Totodată, se lăsă condus într-o casă unde era primit de Mareuilles, aşa că în curând baronul îşi spuse că întâmplarea îi scosese în cale un băiat bun, foarte bogat, foarte nobil şi foarte tont, dar care îl introducea în unele saloane ce-i erau necunoscute şi a căror frecventare nu putea decât să-l facă să fie privit ca un bărbat cu o viaţă ordonată şi la adăpost de orice reproş. E de remarcat că Luizzi încă nu se gândise la adevăratul scop al târgului pe care-l încheiase cu diavolul şi că soarta lui, cu totul deosebită, nu-l scutise de legea comună a umanităţii, care constă în a suporta viaţa, înainte de a o judeca şi de a merge, înainte de a-ţi alege drumul. Dar întrevederile regulate cu mentorul său nu aveau să se lase prea mult aşteptate.

XVI.
Cele trei fotolii

La două zile după sosirea sa, Luizzi abordă o lume destul de puţin cunoscută la Paris, şi anume lumea financiarilor retraşi din slujbe. Dar, să ne înţelegem bine, nu e vorba aici despre finanţa Restauraţiei, despre finanţa liberală care lupta – prin banii ei – cu marile averi nobiliare, care-şi tapeta cu mătase şi aur apartamentele pline de slujbaşii agenţilor de schimb, în zilele marilor recepţii, care vrând să-şi creeze galerii cu portretele strămoşilor, poruncea să fie pictată la o partidă de vânătoare şi admitea ca mutrele vizitiului şi rândaşului să figureze printre portretele familiei; care, cu toate diamantele etalate neîndemânatic de nişte femei bogate şi vulgare, n-a putut să le confere acestora niciodată seducţia unui cap purtat în mod aristocratic, sau a unui capăt de panglică înnodat cu gingăşie în pletele unei dansatoare de la Operă. Aici e vorba de o cu totul altă finanţă: cea care existase cu mult înainte de Restauraţie; cea care începuse odată cu Directoratul şi se amestecase în jafurile acestuia, înghiţind fondurile statului şi bucurându-se de plăcerile vieţii. Într-adevăr, Franţa, ajunsă sub Directorat, după Republică şi Teroare, semăna perfect cu o oaste ce trecuse printr-o ţară aflată pe marginea prăpastiei, plină de duşmani, de oameni gata să-ţi taie beregata, plină de încăierări în care îşi pierduse aproape toată avangarda şi care acum ajunsese, în sfârşit, într-o cetate prietenă, unde, timp de câteva ceasuri, se putea bucura de siguranţă şi

belşug. Atunci oamenii au simţit imediat nevoia să se revadă, să sărbătorească evenimentul, să bea, să mănânce, să râdă, să se îmbrăţişeze, să danseze, să se plimbe braţ la braţ, toţi la grămadă, fără să mai dea atenţie rigorismului toaletei, nici ţinutei, nici comportării; fără să mai fie preocupaţi de priviri curioase, nici de propriile lor răutăţi, fiindcă toată lumea fusese luată de acelaşi vârtej. Se duceau, alergau, se bucurau, auzind sunetele muzicii, zgomotul aurului aruncat pe mesele de joc, zgomotul paharelor care se ciocneau; superb carnaval, superbă orgie în care amintirile slujeau de scuză şi de apărare împotriva amintirilor; căci dacă un om ar fi spus altuia: „Te-am întâlnit ieri, erai cherchelit”, celălalt i-ar fi putut răspunde: „Aşa o fi, dar nu-mi aduc aminte, eram beat!” Sau dacă o femeie i-ar fi spus alteia: „Erai cam dezbrăcată ieri la Operă”, cealaltă i-ar fi putut replica: „Da, dar dumneata, la cursele de cai de la Longchamp, erai doar într-o cămăşuţă!”, iar dacă prima ar fi adăugat: „Deci, ţi l-ai luat pe tânărul Trénis de amant?”, a doua i-ar fi putut răspunde: „Doar nu ţi l-am furat dumitale!” etc., etc., precum şi mii de alte trăsnăi şi zăpăceli care aveau să facă – cu vremea – din aceste femei nişte mironosiţe bătrâne, urâte şi evlavioase. Şi iată cum s-a întâmplat acest lucru:

În acea epocă frumoasă, atât de decoltată şi atât de transparentă, au început a sosi emigranţii. Mulţi fuseseră foarte tineri, când părăsiseră Franţa şi majoritatea îşi petrecuseră cea mai frumoasă parte a vieţii – cea dintre optsprezece şi douăzeci şi cinci de ani – în tot felul de lipsuri, în mizerie şi adesea într-o proastă companie. Aşa că s-au năpustit cu o grabă lesne de explicat în acea lume feerică, ce le oferea pe tavă frumuseţile goale de la Operă. Noii sosiţi nu aveau bani. Averile lor, zdruncinate sau ruinate de confiscări, încă nu fuseseră refăcute. Aşa că cei bogaţi îi împrumutau pe bărbaţi, ofereau bani soţiilor, şi-şi aureau prezentul pentru a-şi pregăti viitorul. Mai târziu, când elanul a scăzut, când clasele au început să se separe, când averile s-au reaşezat, nobilimea din foburgul Saint-

Germain n-a mai putut s-o rupă definitiv cu această finanţă care-i furnizase capitalul şi cu care avea interese. Milioanele se cheltuiesc repede şi se plătesc încet. Acea lichidare a durat mai mult decât Imperiul. Obişnuită cu nume mari şi cu mari influenţe politice, nobilimea nu s-a putut hotărî să nu mai primească în saloanele sale celebrităţile de la Bursă şi pe marii financiari, adică pe cei care făcuseră istoria noii Franţe, împreună cu cei ai căror strămoşi făcuseră istoria vechii Franţe. Mai târziu, când a venit Restauraţia, această finanţă princiară a trecut total de partea ei. În felul acesta, ea şi-a păstrat strânsele legături cu foburgul Saint-Germain, i-a copiat cu iscusinţă ifosele, pretenţiile şi mai ales acea luxoasă evlavie de suprafaţă. În aceste saloane nu prea întâlneai, e adevărat, femei din cea mai înaltă aristocraţie, dar întâlneai bărbaţi din clasa cea mai înaltă. Mulţi dintre ei păstraseră legături de afaceri sau afective cu această finanţă. Mai întâlneai, pe ici, pe colo, băieţi şi fete care aveau chipul şi mâinile străvechii caste aristocratice, deşi titlul de conte sau de baron al tatălui lor nu data decât de pe vremea Imperiului; şi apoi, marii seniori care se interesau de ei, o făceau cu o superioritate protectoare care se înţelegea de la sine, aşa că nimeni nu se mai întreba care era motivul acelor preferinţe. Or, dintre toate saloanele, lui Luizzi i se păru cel mai indicat să-i restabilească reputaţia de care avea atâta nevoie, cel al doamnei Marignon sau de Marignon, aşa cum îi spuneau cei care aveau onoarea de a se duce la ea sau care aveau cinstea de a fi primiţi de ea. Doamna de Marignon era în acea epocă (182...), o femeie între cincizeci şi şaizeci de ani, foarte înaltă, destul de slabă, cam ciolănoasă, cu nişte dinţi admirabili, cu chipul ridat, întotdeauna împodobită cu nişte bonete lucrate elegant, puse peste părul sur, dar extrem de îngrijit, cu ochii strălucitori, cu lornion, cu buze subţiri, cu talia bine strânsă în corset şi fără nicio altă podoabă decât moliciunea unor stofe superbe, croite întotdeauna la fel. În concluzie, acceptase cu multă francheţe rolul de femeie bătrână, treabă pentru care

bărbaţii o apreciau în mod deosebit, iar femeile o detestau în mod cordial, ele pretinzând că acea renunţare la orice pretenţie nu era sinceră. Doamna de Marignon primea multă lume şi Luizzi îşi făcu în salonul ei cunoştinţe preţioase, pentru a-şi putea permite să salute, la Teatrul Italian sau la Operă, pe cei mai de vază oameni. În rest, regulile casei erau foarte severe: se asculta muzică bună, cântată de artişti profesionişti. Muzica de amatori i se părea primejdioasă doamnei de Marignon, care avea o fată de o frumuseţe încântătoare şi de un mare talent. Se juca *whist,* începând de la cinci sute de franci miza. Se mânca zdravăn, se dansa rar şi nu se servea niciodată masa noaptea târziu. Totul părea atât de bine orânduit, atât de pus la punct în această casă, încât Luizzi încă nu simţise dorinţa de a afla tainele acelor oameni care, datorită numelui său, averii şi luxului, îl primiseră nemaipomenit de bine, cu toate că abia îl cunoşteau. Iată şi mica întâmplare care i-a sugerat acea dorinţă şi care l-a făcut să apuce clopoţelul infernal ce i-l punea pe diavol la dispoziţie.

Într-o seară, în timp ce la doamna de Marignon avea loc un concert, în toiul unei bucăţi cântate de doamna D., o femeie de vreo treizeci de ani îşi făcu apariţia în uşa salonului, făcându-le semn valeţilor să n-o mai anunţe; bărbaţii aflaţi în uşă se dădură la o parte, aşa că femeia se trezi singură în faţa întregului auditoriu. În faţa pianului se afla un fotoliu gol. Femeia, pe care Luizzi n-o cunoştea, străbătu salonul, făcând un mic semn de scuză către stăpâna casei – care o salută fără să se ridice şi destul de prost dispusă – după care se aşeză în fotoliul gol. Intrarea ei produse oarecare rumoare, deşi femeia era palidă şi cam ofilită. Luizzi observă acest lucru, după cum observă că era îmbrăcată cu o desăvârşită eleganţă. Dar ceea ce l-a mirat şi mai tare pe baron, a fost faptul că cele două femei care ocupau fotoliile din dreapta şi din stânga celui în care se aşezase noua sosită se ridicară imediat şi dispărură în cel de al treilea salon, unde se adunaseră cei care jucau cărţi. Cum cântecul încă nu se isprăvise, insulta era şi mai

usturătoare. Scandalul a fost mare, dar pe tăcute. Musafirii se întrebau şi-şi răspundeau din priviri. Cântăreaţa îşi isprăvi în sfârşit aria, în toiul unei neatenţii generale. După ce cântecul se termină, doamna de Marignon se duse după cele două femei, care o ofensaseră cu atâta cruzime pe nou-venită. În calitate de stăpână a casei, ea putea drege totul, aşezându-se lângă victimă şi discutând cinci minute cu ea; dar, cu toate că se arătase foarte contrariată de cele întâmplate, părea că nu cutează, deşi era la ea acasă, să-şi asume răspunderea unei reparaţii. Luizzi le cunoştea pe cele două femei care avuseseră o asemenea comportare urâtă, aşa cum cunoşti, în general, oamenii pe care-i întâlneşti într-un salon: fotoliul din dreapta fusese ocupat mai înainte de baroana du Bergh, femeie de vreo patruzeci şi cinci de ani, renumită pentru evlavia şi pentru relaţiile cu preoţii cei mai la modă; era citată pentru binefacerile sale, pentru protecţia acordată unor şcoli, dar mai ales pentru purtarea ei absolut ireproşabilă. Cea de a doua persoană, care ocupase fotoliul din stânga, era doamna de Fantan. Doamna de Fantan avea cincizeci de ani, însă în ciuda vârstei, frumuseţea ei era atât de surprinzătoare, încât îşi făcuse un obicei din a cocheta cu bătrâneţea sa. Nu se ştia nimic despre ea, în afară de faptul că fusese foarte nefericită în prima căsnicie şi că trebuise să se despartă de copiii ei. Se spunea, de asemenea, că măritişul ei cu domnul de Fantan n-o ajutase să-şi uite necazurile din prima căsnicie, încât te mirai – şi pe drept cuvânt – că un asemenea farmec izbutise să reziste atâtor lacrimi. În rest, era admirată şi respectată atât pentru felul în care îşi îndurase nefericirea, cât şi pentru excelenta educaţie pe care o dădea fiicei sale, ca şi baroana, de altfel, care avea un fiu. Nemaiavând nimic ce afla despre cele două femei de la cei din jur, îl întrebă, cât mai firesc cu putinţă, pe unul dintre vecinii săi, cine era femeia care fusese astfel izolată între două fotolii goale.

— Ei drăcie, răspunse acesta, dar e contesa de Farkley.

— N-o cunosc.

— Fiica naturală a marchizului d’Andeli.

— Aha! făcu Luizzi, cu aerul unui om care nu se lămurise totuşi prea mult.

— Da, reluă interlocutorul său, e Laura de Farkley, cea despre care s-a spus în mod atât de spiritual: „Cine-o va vrea, o va avea”[2]. Pricepeţi calamburul, nu-i aşa?

— Da, sigur… Numai că aş fi curios să-i aflu povestea.

— Păi, povestea ei v-o poate spune oricine…

— Aveţi dreptate să susţineţi că i-o poate spune oricine se vârî în vorbă un bărbat, fiindcă fiecare ar avea câte ceva de completat.

— Dar iată-l pe Cosmes de Mareuilles, zise primul, despre care se spune că i-ar fi fost amant; cred că el îl poate lămuri cel mai bine pe domnul baron, spunându-i cine este doamna de Farkley.

— Fleacuri! zise celălalt, Cosmes ştie tot atât cât ştim şi noi. Îl cunoaşte doar pe cel care a fost înaintea lui şi pe cel cu care a fost schimbat.

— Poate că şi pe cel cu care a împărţit-o!

— Probabil. Dar nu e el omul care să ţină o astfel de socoteală! Ca să poţi face adunări atât de lungi, trebuie să fii un foarte bun matematician, ori Cosmes nu are un astfel de talent.

— Aş vrea totuşi să ştiu şi eu unele lucruri, zise Luizzi.

— Ei, dragul meu, strigă unul dintre cei doi aroganţi, mi-ar fi mai uşor să-ţi istorisesc pe dinafară *O mie şi una de nopţi!*

— De altfel, aşa cum ţi-am spus şi la început, nimeni nu ţi-ar putea relata această poveste, decât numai doamna de Farkley. Şi unde mai pui, că ar trebui – ca să fie exactă – să publice în fiecare dimineaţă o nouă ediţie, revăzută, corectată şi, mai ales, adăugită.

Luizzi nu mai auzi această ultimă şi încântătoare glumă, fiindcă atunci când i s-a spus că numai doamna de Farkley ar fi putut să-şi istorisească viaţa, el s-a şi gândit imediat că putea s-o afle în întregime de la cel care-i istorisise atâtea,

[2] În original: *„Qui la voudra, l'aura”,* aluzie la numele ei, Laura.

aşa că se hotărî să-şi satisfacă această curiozitate. Dar, mai înainte de a-i cunoaşte viaţa, vru s-o cunoască pe însăşi doamna de Farkley. Aşa că, de îndată ce luă această hotărâre, intră în salonul acum plin numai de bărbaţi, salută pe vreo câţiva dintre ei şi, apropiindu-se pe nesimţite de doamna de Farkley, se aşeză în fotoliul de lângă ea. Aceasta nu se putu abţine să nu-l privească pe bărbatul care ocupase locul ce fusese părăsit. Privirea înflăcărată, rapidă şi profundă, aproape că-l înfricoşă pe Luizzi. Avu impresia că o mai văzuse cândva. Se gândi chiar dacă nu cumva cunoscuse acel chip palid şi obosit, atunci când era în toată splendoarea tinereţii şi purităţii sale. Dar scormonindu-şi degeaba amintirile, răscolite şi de emoţia pe care o simţise, se hotărî să intre în vorbă cu ea. Luizzi tocmai începuse o frază destul de insignifiantă, când doamna de Marignon reapăru brusc în salon. Văzându-l pe Luizzi lângă doamna de Farkley, stăpâna casei păru să-şi manifeste faţă de el un sentiment de vie nemulţumire. Se apropie totuşi de doamna de Farkley, căreia îi spuse pe un ton cât se poate de degajat:

— Aş dori, dragă doamnă de Farkley, să-ţi cer părerea asupra unui caşmir pe care vreau să-l dau nepoatei mele. În afară de faptul că ai un gust desăvârşit, ştiu că te pricepi grozav la astfel de lucruri.

— Sunt la dispoziţia dumitale!

— Nu cumva abuzez de bunăvoinţa dumitale?

— Câtuşi de puţin…

— Şi, fiindcă tot veni vorba, ce mai face domnul d’Andeli?

— Foarte bine, ca orice om fericit.

— N-a mai îmbătrânit?

— Atât de puţin, încât la noapte mă aşteaptă la balul Operei…

— Iată ce înseamnă să fii un tată bun!

— Da, într-adevăr, e foarte bun.

Acest scurt dialog avu loc în timp ce doamna de Farkley îşi aduna de pe fotoliu o eşarfa, un evantai, un buchet de flori, toate acele nimicuri elegante ale unei femei în ţinută

de seară. Apoi părăsi salonul, împreună cu doamna de Marignon. Imediat după asta, reapărură şi doamnele de Fantan şi du Bergh. După câteva minute, intră în salon şi doamna de Marignon, dar singură. Nu poţi alunga o femeie dintr-un salon, într-un mod mai făţiş decât fusese alungată doamna de Farkley. Luizzi rămăsese pe fotoliu; dar de îndată ce cele două mironosiţe intrară, se ridică imediat. I se mulţumi atât de sec pentru politeţea sa, încât baronul bănui că făcuse o gafa. Doamna de Marignon îi spuse pe şleau, ceea ce privirile încruntate ale celor două doamne îl făcuseră să bănuiască:

— Cum, mai eşti încă aici? Credeam că ai şi dat fuga la întâlnirea de la balul Operei!

Auzind aceste vorbe, Luizzi căzu într-una dintre acele stări de perplexitate, care fac adesea dintr-un bărbat cea mai feroce fiară din câte există. Inima i se revoltă împotriva nedreptei acuzaţii a doamnei de Marignon. „Cum, îşi spuse el, femeia asta îşi închipuie că acel răspuns atât de indiferent, dat unei întrebări şi mai indiferente, ascundea în sine o invitaţie a doamnei de Farkley, la balul Operei? Că mi-a dat, la noapte, întâlnire la Operă? Nu, nu se poate! Nu cred să existe vreo femeie capabilă de atâta neruşinare! Doamna de Marignon e orbită de o prejudecată care o face să dea un cu totul alt sens vorbelor celor mai nevinovate! Purtarea doamnei de Farkley o fi fost ea uşuratică, poate chiar vinovată, dar de aici, până la a se arunca de gâtul primului venit, e cale lungă! Doamna de Farkley e destul de tânără şi destul de elegantă, pentru a fi sigură că încă mai poate fi dorită. Toţi o socot pe această biată femeie mult mai josnică decât e în realitate, cu atât mai mult cu cât nici măcar nu ştie cine sunt. Sigur că pentru ea nu sunt decât un străin oarecare, destul de insignifiant…”

Acest val de gânduri bune fu stăvilit brusc de şuşotelile celor din jur, care-l şi luaseră în tărbacă. „A, vasăzică aşa! Deci, sunt un neghiob! Sunt singurul care mai poate presupune că această femeie nu mi-a dat întâlnire! Oare voi pierde şi de data asta ocazia câtorva ore de distracţie –

ca de altfel de atâtea ori – din pricină că am avut o părere prea bună despre alţii şi o părere prea proastă despre mine? Prea m-am înşelat adesea, făcându-mi iluzii despre aşa-zisa virtute a unora şi am avut prea multe scrupule în ceea ce mă priveşte. Acum, vreau să fiu cu inima împăcată! Aşa că, hai la Operă!”

Câte laşităţi, câte trădări, câte lucruri urâte n-au săvârşit bărbaţii din teama de a nu fi socotiţi de semenii lor nişte nătângi! Părăsind salonul doamnei de Marignon, Luizzi comise şi el o astfel de laşitate. Luând în serios cuvintele răutăcioase ale acelei femei, consideră drept certitudine un fapt îndoielnic. Cuvintele doamnei de Marignon fuseseră auzite, Luizzi era acum observat de toţi, apoi fu urmărit. Unul dintre acei înfumuraţi care-i vorbise despre doamna de Farkley ieşi afară odată cu el, îl lăsă să treacă primul şi, după ce baronul se urcă în trăsură, aşteptă până ce-l auzi pe valetul acestuia strigându-i vizitiului: „La Operă!” Intră apoi în casă şi istorisi ce văzuse, la patru sau cinci dintre prietenii săi. Începură să râdă cât puteau de tare, pentru a atrage atenţia şi pentru a-i determina şi pe ceilalţi să afle de ce râd. La început, unul dintre ei răspunse:

— Dar e o glumă! O, bietul Luizzi! Şi ce aer de cuceritor avea! În fond, e un băiat bun, dar care-şi merită soarta!

— Dar ce anume s-a întâmplat? se interesă doamna de Marignon.

— Nu merită osteneala să mai repetăm…

— Vorbiţi despre baronul de Luizzi?

— Despre el, ca şi despre oricare altul…

— Cum? A plecat?

Unul dintre bărbaţi făcu un semn afirmativ din cap, zâmbind atât de semnificativ, încât toţi ceilalţi izbucniră în hohote de râs.

— Dar ce naiba s-a întâmplat? se impacientă doamna de Marignon. De ce faceţi astfel pe misterioşii?

— Luizzi s-a dus la balul Operei…

— Ce ticăloşie! Dar e de-a dreptul scandalos!

— Şi mai ales de prost-gust, adăugă Cosmes de

Mareuilles.

Doamna de Marignon se îndepărtă indignată şi se duse lângă cele două prietene ale sale. Nu peste mult li se alăturară şi altele şi împreună începură a o bârfi pe biata doamnă de Farkley, într-un limbaj cum nu auzi decât în cele mai rău famate mahalale ale Parisului. În această împrejurare, virtutea doamnei de Fantan o făcu să rostească cele mai murdare cuvinte:

— Sigur, îi spuse ea doamnei de Marignon, târfa asta a venit aici să-şi facă meseria, pe care suratele ei şi-o fac pe drumurile publice.

— Vai, doamnă, protestă indignat un bărbat destul de în vârstă, care o cunoscuse pe doamna de Fantan în tinereţe.

— Da, domnule, strigă doamna de Fantan, iritată de intervenţia acelui bărbat, da, doamna de Farkley a venit aici ca să se…

— Ajunge, nu rosti acest cuvânt! strigă domnul cel bătrân, acoperind cu glasul său cuvântul ruşinos care, deşi nu fusese auzit, fusese totuşi rostit.

În clipa aceea, se petrecu ceva ciudat. În toiul celor mai însufleţite şuşoteli şi comentarii, un bărbat îmbrăcat în negru, cu chipul slab şi ascuţit, cu o frunte înaltă, cu ochii care – deşi ascunşi sub sprâncenele dese – străluceau într-un mod bizar, cu buze subţiri şi batjocoritoare, se aşeză la pian. De îndată ce-i atinse clapele, toate privirile se întoarseră spre el. Căci ai fi zis că toate acele clape nu erau lovite de ciocănelele ascunse în interiorul pianului, ci înşfăcate de o gheară de fier. Pianul parcă striga, parcă ţipa sub acele degete de temut. Aspectul omului captivă şi el atenţia, în aceeaşi măsură ca şi muzica sa. Peste puţin, tonul înfricoşător şi ironic al glasului său făcu tot acel auditoriu să simtă un fior prin şira spinării: căci pianistul începuse să cânte aria calomniei din opera *Bărbierul din Sevilla.* Cuvântul „calomnie” fu intonat cu un asemenea sarcasm, încât, fără voia lor, tăcură cu toţii. Cântăreţul îşi continuă aria, cu o forţă nemaipomenită şi cu un sarcasm atât de muşcător, încât îngheţară cu toţii. Tot timpul cât a

cântat a privit fix acel trio alcătuit din doamnele du Bergh, de Fantan şi de Marignon; ultima se aşezase în fotoliul unde stătuse mai înainte doamna de Farkley, ca şi cum ar fi vrut să reabiliteze acel fotoliu, pentru ofensa ce-i fusese adusă. Exact ca şi cum cineva ar fi pus o cruce pe locul unde se săvârşise o crimă.

Acea privire batjocoritoare, devenită insultătoare prin tenacitatea sa, păru s-o sperie până într-atât pe doamna de Marignon, încât se prinse strâns cu mâinile de braţele fotoliului. Ai fi zis că-i era teamă ca nu cumva din ochii aceia întunecaţi să nu ţâşnească vreo flacără care să ajungă până la locul unde şedea ea. În sfârşit, când acel cântăreţ ciudat ajunse aproape de sfârşitul ariei, glasul său deveni atât de puternic, încât toate cristalele vibrară şi toate inimile tresăriră. Toată lumea se simţi cuprinsă de o nelinişte neaşteptată; după ce cântăreţul isprăvi, timp de câteva clipe domni o tăcere de gheaţă; cântăreţul dispăru imediat în primul salon. Ca şi cum vraja s-ar fi rupt dintr-odată, doamna de Marignon se ridică din fotoliu şi, adresându-se şefului orchestrei, îl întrebă cine era cel care cântase. Dar omul nu-l cunoştea şi-i răspunse că-şi închipuise că era un amator ce făcea parte dintre invitaţii gazdei. Atunci doamna de Marignon începu a se interesa în dreapta şi-n stânga, crezând că fusese adus de unul dintre invitaţii ei; dar se interesă degeaba, fiindcă nu-l cunoştea nimeni. Se duse apoi să-l caute, dar nu-l mai găsi. Servitorii – întrebaţi – declarară că de o jumătate de ceas nu ieşise nimeni din casă. Toată lumea se nelinişti şi, în vreme ce în salon se iscă o zarvă nemaipomenită, servitorii cercetară, rând pe rând, toate odăile. Dar nimeni nu descoperi nimic. Speriată, doamna de Marignon întreba pe toată lumea:

— Oare cine să fi fost omul acela?

— Pe legea mea, spuse unul dintre cei doi înfumuraţi despre care am mai vorbit, nu putea fi decât un hoţ!

— Dacă nu cumva o fi fost chiar diavolul în persoană, spuse vesel domnul acela bătrân, care încercase să stăvilească şuvoiul de vorbe urâte ale doamnei de Fantan.

Acel nume, cel mai adesea rostit şi primit cu indiferenţă, o făcu pe doamna de Marignon să pălească, rostind, în tulburarea ei:

— Diavolul… Ce idee… După care, se retrase imediat.

După câteva minute, o slugă veni să-i anunţe pe oaspeţi că nu se simţea bine. Musafirii îşi luară repede tălpăşiţa, fiecare plecând cu un sentiment penibil.

În vremea asta, Luizzi ajunsese la balul Operei, acel câmp de bătălie al frumuseţilor vândute cu amănuntul. Căci aici, şi numai aici, puteai vedea taliile cele mai fine şi mai suple, mâinile cele mai mici şi degetele cele mai prelungi, picioarele cele mai frumoase şi mai bine conturate. S-au spus multe despre toate aceste amănunte secundare, care sfârşeau uneori prin a avea un chip de o urâţenie ce-i făcea să bată în retragere chiar şi pe adoratorii cei mai puţin pretenţioşi. Dar s-a întâmplat de multe ori şi invers: ca un bărbat, după ce a fost dezamăgit de chipul mediocru al unei femei, să descopere, totuşi, în ea farmece pe care nu le observase mai înainte. S-a întâmplat de multe ori ca o femeie, eclipsată într-un salon particular de trăsăturile regulate şi de puritatea altor chipuri, la balul Operei, unde toată lumea e mascată, să fie deosebit de aţâţătoare. Chiar de la început, Luizzi remarcă un domino care – zărindu-l – se opri brusc şi-l privi câteva secunde; apoi dominoul fu luat de valul mulţimii. Luizzi rămăsese în foaierul Operei, iar dominoul se plimba acum pe coridorul ce ducea la lojile din faţă. Urmărind cu privirea acea mască, îi admiră, mai întâi, talia subţire şi elegantă. Masca se întoarse brusc spre el şi acel trup elansat şi flexibil se răsuci uşor, ca o frânghie de mătase. Luizzi aşteptă ca masca să treacă din nou pe lângă el, ca s-o poată examina mai bine. Privind picioarele acelei femei, văzu că erau lungi şi subţiri, iar albeaţa lor străbătea până şi prin ciorapii negri de mătase pe care şi-i pusese. Femeia îi dădu ocol lui Luizzi, de câteva ori. Mersul plăcut şi uşor legănat, eleganţa taliei, distincţia ce emana din întreaga ei făptură, îl impresionară atât de puternic pe baron, încât acesta făcu un pas spre ea ca s-o vadă mai

bine. Femeia observă şi, ca şi cum s-ar fi temut să nu fie recunoscută, îşi apăsă mai tare masca pe faţă. Luizzi observă că avea mănuşi; dar mănuşile, a căror albeaţă ieşea şi mai mult în relief pe satinul negru al dominoului, dezvăluiau nişte mâini deosebit de elegante, de delicate, de distinse. Luizzi se întrebă: „Cine să fie oare femeia asta atât de frumoasă?” Rămase nemişcat, în timp ce necunoscuta continua să-i dea ocol. La un moment dat, dându-şi seama de ridicolul situaţiei, tocmai se pregătea să plece, ca s-o caute pe doamna de Farkley, când femeia se apropie brusc de el şi, aplecându-se uşor, îi şopti:

— Eşti baronul de Luizzi, nu-i aşa?

— Da.

— Aşteaptă-mă la ora patru sub orologiul din foaier, vreau să-ţi vorbesc…

Până să-i răspundă Luizzi, masca se şi îndepărtase. Lângă el, Cosmes de Mareuilles îi spuse ironic:

— Ei, la ce oră ţi-a dat întâlnire?

— Ce întâlnire?

— Ei drăcie! Întâlnirea pe care ţi-a dat-o doamna de Farkley!

— Cum! Persoana era doamna de Farkley?

— Ea însăşi.

— Dar la doamna de Marignon nu mi s-a părut nici pe departe atât de frumoasă.

— Aici e încântătoare, nu-i aşa? Ea ştie acest lucru şi de asta îşi fixează întâlnirile la balul Operei. Văd că te-a şi prins în mreje…

— Pe mine?

— Lasă, nu mai fă pe modestul. Se pare că avansurile au fost puţin cam prea îndrăzneţe. Doamna de Marignon e furioasă foc; dar, mă rog, nu te afli în salonul ei şi te sfătuiesc să fii punctual cu Laura fiindcă nu-i place să aştepte. Şi de altfel, merită osteneala, pe cuvânt de onoare!

— Ştii acest lucru?

— Îl ştie toată lumea!

Cosmes se îndepărtă şi Luizzi o căută cu ochii pe doamna de Farkley. Tocmai cobora pe una dintre scările care duceau în sală. Candelabrul îţi lua ochii cu strălucirea lui. Trecând pe lângă ea, Luizzi îi adresă câteva cuvinte. Ea se întoarse să-i răspundă şi prin acea mişcare îşi dezvălui toată supleţea, eleganţa şi frumuseţea trupului, încât Luizzi fu nevoit să-şi spună din nou: „Dar femeia asta este, pur şi simplu, minunată!” Nerăbdător, se uită la ceas. Era abia unu şi jumătate, deci mai avea de aşteptat două ore şi jumătate. Baronul simţi brusc o nerăbdare care-l miră şi pe el. „Ei drăcie! îşi spuse, să mă simt tulburat din pricina acestei femei? S-o doresc atât de mult, încât să fiu preocupat de persoana ei? Te pomeneşti c-o mai şi iubesc! O femeie pe care au avut-o toţi! O femeie pe care e aproape ruşinos s-o ai, dar tot ruşinos e şi să n-o fi avut! Zău că mi se pare curată nebunie! Totuşi, mai am încă destul de aşteptat, ca să stau înfipt aici ca un idiot şi s-o urmăresc cu privirea! Hai să-mi caut o ocupaţie.”

Doamna de Farkley trecu din nou şi-i făcu un mic semn de simpatie; părându-i-se minunat de graţioasă, inima începu să-i bată mai tare. „Mda, îşi zise el, văd că sunt preferatul ei la balul ăsta! Ei bine, fie! Numai că nu vreau să fiu mai stângaci ca alţii. Vreau să-şi aducă aminte cu plăcere de mine. Văd că toţi cei dinaintea mea îi cunosc majoritatea legăturilor; dar trebuie să fi avut şi câteva pe care nu le ştie decât ea şi pe care aş vrea să i le dezvălui eu. Să nu creadă că are de-a face c-un prost...” Şi îndepărtându-se de mulţime, scoase din buzunar clopoţelul, sună şi un domn în haine negre se aşeză lângă el.

— Iată-mă, zise diavolul. Ce vrei?

— Vreau să aflu povestea femeii aceleia care trece acum prin sală... O vezi?

— A celei care a fost izgonită într-un mod atât de josnic de la doamna de Marignon?

— Da.

— Şi, de ce, mă rog?

— Fiindcă, înainte de a o afla de la ea, aş vrea s-o aflu de

la tine, ca să ştiu până unde poate împinge o femeie îndrăzneala, atunci când îşi pune în minte să înşele un bărbat.

— Da, ai dreptate! Iată-te într-o lume cu totul nouă, în care abia ai pus piciorul. E bine s-o cunoşti, ca să nu fii expus unor căderi prea dese. Dar experienţa nu ţi-ar folosi la nimic, dacă nu ţi-aş istorisi mai întâi povestea celor două femei care au izgonit-o pe doamna de Farkley.

— Ai ceva să-mi spui împotriva lor?

— În calitate de diavol, nu-mi dau seama dacă ceea ce-ţi voi spune va fi în favoarea sau în defavoarea lor. Dar, cu acest prilej, vei afla cine este de fapt doamna de Farkley, pe care lumea o socoteşte o femeie pierdută, şi cine sunt doamnele du Bergh şi de Fantan, pe care lumea le socoteşte femei onorabile.

— Fie, zise Luizzi.

Intrară împreună într-o lojă goală şi Cosmes de Mareuilles, care trecea în acel moment pe acolo, îi spuse unuia care era cu el:

— Ei drăcie! Doamna de Marignon voia să ştie cine era ciudatul cântăreţ din salonul ei! Luizzi i-ar putea spune, căci iată, îi văd împreună în aceeaşi lojă!

— E foarte talentat, deşi e atât de antipatic!

XVII.
Primul fotoliu

Şi diavolul începu astfel:

— Doamna du Bergh se numea, în urmă cu douăzeci şi cinci de ani, domnişoara Nathalie Firion. Era fata domnului Firion, un furnizor bogat, elegant, cu o avere princiară, un vorbitor distins şi care poseda, în cel mai înalt grad, arta de a obţine totul cu bani. L-am văzut pe acest om cumpărând farmecele celor mai distinse femei şi dându-le impresia că nu i se vânduseră. Magistraţi, mari generali, miniştri au primit de la el milioane, pe care le socoteau câştigate în mod cinstit, făcându-i, în schimbul lor, nişte servicii despre care susţineau că fuseseră gratuite, întrucât nu fusese încă introdusă moda plăţii directe. Îţi spun asta ca să nu-ţi închipui, dragul meu Luizzi, că ceea ce numim corupţie ar fi un lucru uşor. Cumperi un lacheu, un poliţai, o fetişcană întreţinută, pentru o sumă pe care o stabileşti dinainte şi pe care ei o acceptă fără mofturi. Dar un deputat, un scriitor, o femeie de lume fac fasoane. Treaba asta cere tact, iscusinţă şi mai ales perseverenţă. Dacă ai să te învârţi vreodată prin lumea prinţeselor imperiale, am să-ţi spun povestea unui cap încoronat, care s-a vândut unui mare negustor de mode. Cunosc destule cazuri din astea…

— Mai târziu, spuse Luizzi, acum vreau să aud povestea doamnei du Bergh.

— Ca să ajungi mai repede la doamna de Farkley! Fie! Aşa după cum ţi-am spus, domnul Firion era singurul om

din Franţa care se pricepea să încheie o afacere. Orice i-ar fi cerut unica lui fiică, Nathalie, era acceptat dinainte. La orice i se pretindea, bogatul Firion răspundea: „Bine, ţi-l sau ţi-o voi cumpăra!” după cum era vorba, fie de un tablou, de un apartament, de un obiect aparţinând altcuiva, sau de o casă, o rochie, o diademă. Cu cât întâmpina mai multe dificultăţi ca să-i procure fiică-sii ceea ce dorea, cu atât se încăpăţâna mai tare şi nu se lăsa până nu izbutea. Se lăuda cum reuşise să-i smulgă unei bătrâne baroane nemţoaice un mops pitic, la care ţinea ca la ochii din cap. Un principe ilustru, aflând despre această reuşită, îi oferi lui Firion postul de ambasador la Petersburg, dar el refuză.

— Spuneţi-i Alteţei Sale, răspunsese, că nu sunt nici destul de nobil, nici destul de sărac şi nici destul de prost, ca să pot fi un bun ambasador!

Deci, cariera politică a lui Firion se opri aici. În vremea asta, în timp ce el se îmbăta cu succesele repurtate pe tărâm financiar, fata lui, Nathalie, devenea tot mai tristă şi tot mai gânditoare. Căci Nathalie împlinise şaisprezece ani. Domnul Firion se alarmă, dar se şi bucură. Se alarmă, pentru că fata era tristă, pentru că plângea adesea, pentru că nu mai avea somn şi se bucură pentru că acum avea şi el o preocupare serioasă. Poate că fata voia să se mărite? Aştepta, din partea ei, să-i ceară cine ştie ce lucru, atât de dificil, încât ar fi fost o adevărată sărbătoare pentru el să-i poată satisface dorinţa. Oare Nathalie să se fi îndrăgostit de vreun prinţ? Şi imediat începea să calculeze câte milioane i-ar putea da. Dacă se amorezase de vreun bărbat însurat, îl va ajuta imediat pe alesul inimii ei să divorţeze, ca să poată fi liber. Ţi-am mai spus că satisfacerea dorinţelor fiicei sale devenise, la Firion, o adevărată manie, dar care-l bucura mai mult, pe el decât pe fiică-sa. Aşa că aştepta şi se pregătea. Nathalie era frumoasă, înaltă, distinsă; era făcută parcă anume să stârnească dorinţe. Dar un cap de copil pe un trup armonios dezvoltat nu lăsa nicio şansă acelor gânduri devoratoare care te fac să-ţi pierzi şi raţiunea şi virtutea, nici acelor crize de nervi care au, de obicei, acelaşi

rezultat. Un egoism profund o apăra pe Nathalie de toate acele înduioşări ale inimii, care fac să se înmoaie până şi firile cele mai aspre, care le fac să se încline chiar şi pe fiinţele cele mai voluntare. Firion era, deci, sigur că nu va avea de satisfăcut decât nişte dorinţe, care ţineau de ambiţie şi de vanitate.

— Şi cum a făcut? întrebă Luizzi.

— Ai să vezi, răspunse diavolul. Tuşi, apoi continuă:

— Una dintre cele mai nostime tâmpenii ale oamenilor e cuprinsă în următoarea frază: „Vreau să fiu iubit numai pentru mine”. Dacă îi întrebi pe cei care rostesc aceste cuvinte pe un ton categoric, ce anume înseamnă „numai pentru mine”, încep să bată câmpii, ajungând la nişte absurdităţi uluitoare: „Nu vreau – zic unii – să fiu iubit pentru că sunt bogat! Asta e o dragoste interesată!”; „Nu vreau – zic alţii – să fiu iubit pentru că sunt frumos. Asta e o dragoste care denotă prostie!”; „Nu vreau să fiu iubit pentru că sunt deştept. Asta nu-i o dragoste izvorâtă din inimă!”; „Da, zic unii, iubirea pură asta e! Vreau să fiu iubit pentru mine însumi! Căci singura dragoste adevărată este cea pe care n-o interesează nici bogăţia, nici frumuseţea, nici deşteptăciunea, ci numai inima.”

Bărbaţii erau, mai ales în acea epocă, aproape otrăviţi de acest dicton. Ceea ce nu-i împiedica deloc, în cazul în care unei femei din lumea mare i se năzărea să se mărite cu un ţopârlan, să o trateze cu cel mai suveran dispreţ.

În vremea asta, tristeţea tinerei Nathalie sporea pe zi ce trecea. Ba chiar deveni atât de serioasă, încât domnul Firion începu a fi preocupat serios de ea. Dacă îşi făcuse o lege din a satisface cele mai mici pretenţii ale fiicei sale, de îndată ce aceasta şi le-ar fi exprimat, îşi făcuse o lege şi din precauţia de a nu întreba niciodată nimic. De data asta însă, s-a văzut nevoit să renunţe la principiile sale. Într-o seară, în timpul unei serbări splendide, unde Nathalie – strălucind de frumuseţe şi de podoabe – era asaltată de cele mai umile şi mai măgulitoare omagii, fata izbucni brusc într-un plâns cu hohote. Apoi, aruncându-se în braţele

tatălui ei, strigă:

— Du-mă de aici! Să plecăm! Să plecăm! Simt că mă înăbuş, că mor!

Această izbucnire îl sperie pe domnul Firion, care se temu de un acces de gelozie. Îşi luă fata aproape leşinată, şi o duse pe sus până la trăsură. De îndată ce rămase singură cu tatăl ei, Nathalie îşi smulse cu furie cununa de flori, îşi scoase bijuteriile, îşi sfâşie rochia de muselină adusă tocmai din India, lucru extrem de rar în acea epocă a blocadei continentale, şi o călcă în picioare, repetând:

— Oh, cât sunt de nefericită! Cât sunt de nefericită!

— Dar ce ai? Ce vrei? o întrebă taică-său foarte alarmat.

— Ceea ce vreau eu, tu nu-mi poţi da!

— Dar despre ce e vorba?

— Vreau să fiu iubită doar pentru mine! strigă Nathalie, privindu-şi triumfătoare tatăl.

Acest răspuns îl năuci pe Firion, pentru că-i dădea peste cap toate calculele. E greu să cumperi o inimă care să iubească fără interes. Nu poţi plăti ceea ce n-ar mai exista, din moment ce s-ar lăsa cumpărat. Aşa că toată diplomaţia financiară a domnului Firion se duse de râpă.

— Dar cum poţi crede că nu eşti iubită pentru tine însăţi? Eşti tânără, eşti frumoasă, eşti deşteaptă, eşti bogată…

— Păi tocmai de asta sunt nefericită, replică Nathalie. Fiul ducelui de… mă copleşeşte cu atenţiile, dar nu pe mine mă iubeşte, ci milioanele mele, cu care speră să-şi aurească blazonul ruginit! Colonelul V… mă adoră; îl cred dezinteresat; dar ştiu că-şi va plimba nevasta cu acelaşi orgoliu cu care-şi plimbă uniforma de husar. Dacă această uniformă va fi mult mai frumoasă decât a generalului D… pe care-l detestă, ei bine, va fi omul cel mai fericit. O sumedenie de bărbaţi îmi fac o curte asiduă, de care mi-e şi ruşine, fiindcă niciunul nu mă iubeşte doar pentru mine, niciunul nu e îndrăgostit cu adevărat. Dacă aş fi doar o biată fată săracă, sunt sigură că aş întâlni omul care să mă iubească doar pentru mine. Oh, ce fericiţi trebuie să fie oamenii sărmani! Cel puţin, ei sunt siguri de dragostea pe

care o inspiră!

Şi Nathalie continuă multă vreme pe acelaşi ton. Tot pentru prima oară, Firion, dezarmat de acest nou capriciu al fiicei sale, constată că nu-i mai putea răspunde ca de obicei: „Ei bine, spune ce vrei şi-ţi voi cumpăra!” Nădăjduia totuşi că îi va trece şi acea toană, aşa cum îi trecuseră atâtea altele, pe care izbutise să i le satisfacă. Dar, cum pentru fată era ceva nou să dorească un lucru mai multă vreme, se încăpăţână şi, nu peste mult timp, simţi o adevărată silă faţă de oameni. Sănătatea i se şubrezi şi viaţa îi fu, o perioadă, în primejdie. Domnul Firion, care-şi pusese în ea toate nădejdiile, dorind să-i lase întreaga avere şi vrând să facă din Nathalie o mare doamnă, o duse imediat şi în mare taină la băile din B... şi acolo, sub numele de Bernard, închirie o căsuţă modestă. N-aveau nici cai, nici trăsuri, nici valeţi în livrele. O singură slugă îi servea şi pe tată, şi pe fiică. Mergeau pe jos, erau îmbrăcaţi modest şi, dacă i-ar fi întâlnit cine ştie ce mare elegant din Paris, ar fi ezitat să-i recunoască. În concluzie, nimeni nu-i băga în seamă, ceea ce – în loc s-o vindece – o îmbolnăvi şi mai rău pe Nathalie.

— Vezi, îi spunea mereu tatălui ei, ai în faţa ochilor dovada falsităţii tuturor celor care mă urmăreau cu declaraţiile lor de dragoste. Nu sunt nici mai puţin frumoasă, nici mai puţin bună decât eram la Paris şi iată că nimeni nu-mi mai face curte, fiindcă nu mai sunt bogată. Oh, ce nenorocire e să ai o inimă care vrea să iubească şi să nu găseşti pe nimeni care să te înţeleagă!

Firion nu mai avu ce răspunde căci, de data asta, din păcate, fiică-sa avea dreptate. Cu timpul, tot străduindu-se să devină plăcuţi şi să fie agreaţi de cei din jur – care, văzându-i atât de suspect de perseverenţi, îi ocoliră – începură a se îndoi până şi de propriile lor calităţi: tatăl îşi pierdu veselia şi spiritul, fata deveni urâtă şi stângace.

— Trebuie să afli, dragă baroane, că succesul e ca beţia: există bărbaţi care nu se pricep decât să reuşească în viaţă şi femei care nu ştiu decât să fie fericite. Cea mai mică

rezistenţă întâmpinată îi distruge pe primii, iar părăsirea le urâţeşte pe femei. Li se întâmplă acestor oameni, exact acelaşi lucru ca şi cailor de curse: dacă nu mai câştigă cursa în trei minute, cei mai grozavi bidivii devin nişte mârţoage.

Sezonul băilor se apropia de sfârşit şi niciun bărbat nu-i adresase tinerei Nathalie vreun cuvânt, când iată că apăru baronul du Bergh. Baronul du Bergh era din Quercy şi venise la băi să-şi toace rămăşiţele unei averi frumoase şi ale unei sănătăţi ruinate. Orfan, se lăsase dominat de emoţiile jocurilor de noroc şi de destrăbălare, deşi avea o constituţie plăpândă şi delicată. Cu toate că era încă tânăr – abia împlinise douăzeci şi cinci de ani – era în stare să săvârşească orice pungăşie şi să abordeze o femeie fără nicio urmă de emoţie; inima nu-i mai bătea nici de ruşine şi nici din pricina dragostei. Era, ca să spunem aşa, întruchiparea viciului. Cu toate acestea, era un om superior sau, în orice caz, s-a dovedit a fi, din moment ce a remarcat-o pe Nathalie. Apoi s-a prezentat, a spus cine e şi a fost primit cum nu se poate mai bine. Tânăra săracă şi suferindă era singura cucerire la care mai putea spera, în calitatea lui de tânăr ruinat. Începu deci s-o curteze cu asiduitate; o copleşi cu atenţiile şi cu omagiile sale. Aşa că, în curând, Nathalie crezu că dăduse peste omul visurilor sale. Redeveni frumoasă, veselă, scânteietoare şi atât de pătimaşă, încât îl sperie pe bietul taică-său. Nu se mai plimba şi nu mai vorbea decât despre du Bergh. Ba chiar şi aranjase să se mărite cu el. Numai că Firion, care cunoştea valoarea morală, fizică şi pecuniară a baronului, nici nu vru să audă de aşa ceva. Dar bietul om îşi cam făcea griji degeaba. Cu un caracter ca acela al fiicei sale, a fi iubită pentru ea însăşi însemna, de fapt, a fi iubită pentru nimic. Pretindea să inspire o pasiune totală şi dezinteresată. Cu greu suporta ca du Bergh să-i spună că e frumoasă. Şi cum nu simţea câtuşi de puţin dorinţa de a se desfigura, pentru a proba sinceritatea dragostei lui du Bergh, începu să-l sâcâie cu tot felul de hachiţe şi încercă să-l domine, aşa

cum fac, de altfel, toate femeile când se cred iubite. Numai că du Bergh nu suportă prea multă vreme un astfel de regim şi dovedi în curând, prin absenţele sale tot mai dese, că el iubea femeile pentru cu totul altceva. Această părăsire constitui pentru Nathalie o adevărată prăbuşire; căci îl iubea pe du Bergh din orgoliu şi mai ales ca pe ceva folositor.

— Hm, făcu Luizzi, auzind acest cuvânt al diavolului, îl iubea ca pe ceva folositor…

— Sigur că da! Nathalie o apucase pe un drum greşit şi, din pricina încăpăţânării caracteristice tuturor spiritelor mărunte, perseverase pe acest drum, ca un copil îndărătnic. Acum, era mai mult decât încântată că găsise un bărbat care s-o ajute să iasă din locul în care se împotmolise. Aşa că, atunci când du Bergh se îndepărtă de ea, simţi o furie cumplită. Dar asta nu din dragoste, ci din orgoliu. Căci nimic nu e mai primejdios pentru o femeie, decât un orgoliu rănit; astfel că Nathalie, de data asta, se îmbolnăvi cu adevărat. Firion dădu fuga după medic.

— Pentru fiică-sa, spuse Luizzi, căscând.

— Nu, pentru du Bergh.

— Pentru du Bergh?

— Da, se duse la un fel de călău, de altfel foarte cunoscut pentru felul în care îşi îngrijea bolnavii, pe care-i aducea întotdeauna în pragul morţii. Firion îi istorisi tot adevărul, îi vorbi despre capriciul fiicei sale, îi spuse câte milioane avea şi de ce trebuia să ascundă acest lucru. În această împrejurare, Firion îşi regăsi spiritul şi verva. Apoi, iară a-i lăsa doctorului răgazul să-şi vină în fire, îi spuse că fata sa întâlnise în sfârşit omul pe care-l căuta şi că acel om era baronul du Bergh.

— Du Bergh? strigase, uluit, medicul.

— Da – răspunsese Firion, fără să se tulbure – şi sunt gata să dau o sută de mii de franci celui care-l va vindeca de boala mortală de care e atins!

— Cum mortală? întrebă doctorul, a cărui ureche deveni cât o pâlnie, când auzi de o sută de mii de franci. De ce

mortală? E vorba doar de o uşoară iritare a plămânilor, atâta tot! Dacă vreţi să-mi ascultaţi părerea, ei bine, peste două luni, va fi tot atât de sănătos ca dumneavoastră şi ca mine.

— Mă rog, zise Firion, vindecă-l, dar păstrează-mi taina! Mă încred în cuvântul dumitale!

— N-am să vă înşel încrederea.

— Sper, zise Firion.

Şi avu dreptate. Doctorul nu i-a înşelat încrederea. De îndată ce bogătaşul plecă, medicul alergă la du Bergh şi-i istorisi în amănunt tot ceea ce aflase de la aşa-zisul domn Bernard. Du Bergh bănui imediat că Firion îl dăduse pe mâna acelui medic, doar ca să scape cât mai repede de el.

— Ce mişelie! spuse Luizzi.

— Du Bergh, socotind că treaba devenise nostimă, se reîntoarse la Nathalie şi – avertizat de rolul pe care trebuia să-l joace – izbuti s-o convingă că o iubea doar pentru ea însăşi. Nathalie – cu atât mai fericită de acel succes, cu cât se temuse o vreme că-şi pierduse adoratorul – vru să răsplătească acea dragoste atât de dezinteresată, de puternică, de adevărată. Aşa că-i declară tatălui ei că singurul om cu care accepta să se mărite era baronul du Bergh. Deşi fusese ferm convinsă că tatăl ei nu va fi de acord, Firion acceptă, ba chiar fixă şi nunta, care urma să aibă loc peste două luni. Îşi făcuse socoteala că, graţie „îngrijirilor” date de medicul pe care i-l alesese, du Bergh n-avea s-o ducă mai mult. Într-adevăr, baronul devenea din zi în zi mai palid şi mai slab şi, cu toate eforturile făcute, nu-i mai putu ascunde fetei starea sănătăţii sale. Biata Nathalie, în culmea disperării, îşi blestemă soarta şi rosti o sumedenie de fraze ridicole la adresa destinului care se înverşuna s-o urmărească, răpindu-i singura nădejde care-i mai rămânea pe lume.

Diavolul căzu o vreme pe gânduri, aşa că Luizzi – căruia povestirea nu-i inspirase până atunci cine ştie ce interes – îi spuse, dispreţuitor:

— Nu prea eşti în vervă astă-seară, jupâne, şi zău dacă

ştiu ce învăţăminte aş putea trage din această poveste plicticoasă pe care mi-ai înşirat-o!

Aţintindu-şi privirea sa crudă asupra baronului, diavolul îi spuse rânjind:

— Ascultă, crezi că doamna du Bergh e virtuoasă?

— Păi, până acum nu mi-ai spus nimic care să mă facă să mă îndoiesc de virtutea ei.

— Dar crezi că o femeie, care astă-seară a tratat cu atâta obrăznicie o altă femeie, poate fi şi otrăvitoare şi adulteră?

— Cu neputinţă! strigă Luizzi. Doamna du Bergh, otrăvitoare şi adulteră!

— Ei, treaba asta e o taină între mine şi ea şi tocmai de aceea vreau să ţi-o povestesc.

— Oare să nu mai existe nimic adevărat pe lumea asta?

— Adevărat nu-i decât Adevărul!

— Şi cine ştie asta?

— Eu, strigă diavolul, şi vreau să ţi-l spun. Ascultă-mă cu atenţie şi nu pierde o vorbă din povestirea mea!

Deci, Nathalie era disperată, du Bergh era pe moarte, iar Firion îşi freca satisfăcut mâinile. Dar un nou capriciu al Nathaliei veni să-i pună cuţitul în gâtul tatălui ei.

— Dacă nu pot fi a lui, zise ea, vreau ca măcar să-i port numele! De câte ori îl voi auzi rostit, îmi va aminti de fericirea pe care am pierdut-o! Dacă moare şi nu apuc să mă mărit cu el, să ştii, tată, că mă voi omorî pe mormântul lui. Vreau numele lui! Îl vreau, cu orice preţ!

Nathalie era atât de obsedată de această idee, încât sigur că şi-ar fi procurat otravă, ca să-şi pună această ameninţare în practică. Firion se consultă mai întâi cu sine, apoi cu un doctor – altul decât cel care-l îngrijea pe du Bergh – acesta, citind la farmacist reţetele confratelui său, nu şovăi să-i spună lui Firion că du Bergh era ca şi mort. Firion ieşi vesel de la doctor şi, cu lacrimi în ochi – prefăcătorie prostească la care ar fi putut să renunţe – o anunţă pe Nathalie că era de acord cu măritişul.

„Ei drăcie, îşi zise el, o femeie rămasă văduvă la două zile după căsătorie, o văduvă-fecioară, iată un lucru ieşit

din comun, care i-ar putea conferi fetei mele tocmai atracţia care-i lipseşte acum!”

S-a fixat ziua căsătoriei, du Bergh a fost dus pe sus la biserică şi cununat de un preot care se simţea tentat să-i dea, odată cu binecuvântarea nupţială, şi ultima împărtăşanie, apoi adus repede acasă şi depus în patul nupţial, care avea să-i fie, în curând, patul morţii. Între timp, se făcuse noapte şi, deşi tatăl ei n-ar fi vrut s-o lase să-şi vadă bărbatul murind, sau poate chiar mort, Nathalie se îndreptă totuşi spre odaia acestuia. Deschise uşa, apoi o închise cu grijă. Du Bergh…

— Du Bergh murise, zise Luizzi.

Diavolul îl privi cu milă.

— Du Bergh, reluă el, şedea într-o berjeră, cu un pahar de vin de Bordeaux în mână, cu o ţigară în gură şi fredona vesel, *Copilul îndrăgit de dame.*

— Ce imprudenţă, strigă Nathalie, văzând vinul.

— Dar e excelent, draga mea, zise du Bergh, ridicându-se şi aruncând ţigara pe fereastră. Este tot ce are mai bun socru-meu, în afară de tine şi de milioanele lui!

Auzind aceste cuvinte, Nathalie încremeni; dar du Bergh, apucând-o obraznic de talie, îi zise:

— Am vrut să-ţi fac o surpriză, scumpo! Hai, iubito, nu fi proastă! Doar sunt bărbatul tău, nu mă poţi trata mai prost, decât ai trata un amant! Aşa că nu mai fă pe copila!

— Aha! strigă Nathalie, deci tata m-a trădat…

— Cum adică te-a trădat, iubito? Ce înţelegi prin asta? I-ai cerut să-ţi dea de bărbat un mort? Sau faci şi tu parte din complot?

— Ce complot?

— Iată despre ce-i vorba, zise du Bergh, umplându-şi un al doilea pahar cu vin. Am să-ţi spun tot ca să ştii şi tu despre ce e vorba. Mai întâi, află că tatăl dumitale, care este un om foarte distins, nu s-a hotărât să accepte ca ginere un om ca mine, fără un motiv bine întemeiat. Or, cine sunt eu? Un jucător înrăit, un fustangiu, un escroc…

— Un escroc! strigă Nathalie.

— Ei, un fleac de două mii de guinee! Dar tatăl dumitale va ţine prea mult la onoarea ginerelui său ca să nu înăbuşe această afacere. Avem tot timpul! Scrisoarea de schimb nu va ajunge la E… decât peste o lună şi papa Firion va închide toate gurile, plătind…

— Un escroc… repetă Nathalie, care abia se mai putea ţine pe picioare, din pricina vorbelor pe care le auzea.

— Adevărul e că tatăl tău ştia destule despre mine, ca să nu fie de acord să-i fiu ginere; norocul meu a constat în nădejdea lui că, în cel mult două luni, va scăpa definitiv de mine.

— Tata a ştiut că vei muri? întrebă Nathalie.

— Nu numai că a ştiut, ba chiar a şi dat o mână de ajutor.

— A vrut să te omoare?

— Nu, nu spun asta! E mult prea bine-crescut, pentru a comite astfel de josnicii! Dar m-a dat pe mâna unui medic care trebuia să mă dea gata. Am şi acuma, acasă la mine, tot sortimentul de medicamente pe care trebuia să mi le vâre pe gât!

— Deci, zise Nathalie, toată boala, slăbiciunea, apropierea morţii…

— Mi-am jucat bine rolul, nu-i aşa?

— Deci, ştiai cine sunt…

— Am aflat, iubito!

— Ştiai că sunt bogată…

— Imens de bogată, idolul meu!

— Şi ai cutezat…

— Să te fac nevasta mea? Da!

Nathalie se întoarse şi-şi ascunse faţa în mâini. Du Bergh i le îndepărtă cu brutalitate şi o privi. Fata plângea.

— Plângi pentru că am înviat din morţi? Deci, dacă aş fi murit, ai fi râs, nu-i aşa?

Nathalie lăsă să-i scape un hohot de plâns.

— Ia stai, fetiţo, strigă du Bergh cu brutalitate, ia stai să discutăm puţin… Aşa înţelegi tu ca oamenii să fie iubiţi numai pentru ei? Deci, nu m-ai fi iubit decât în calitate de cadavru! Dar slavă Domnului, încă n-am ajuns până acolo!

Aşa că bucură-te! Am încă destulă vlagă în mine, ca să mănânc toată averea pe care mi-o va da domnul tată al dumitale! Ei, bătrânul ticălos! Ce mutră va face mâine dimineaţă, când, în loc să mă găsească horcăind şi gata să-mi dau sufletul, mă va vedea culcat în braţele iubitei sale fiice! Merită să-i joc o asemenea festă!

Şi du Bergh o sărută pe Nathalie. Deşi pe jumătate năucită, fata se scutură de groază şi dezgust. Du Bergh se duse să închidă obloanele şi să tragă draperiile. Nathalie dădu să fugă.

— Ne, ne, ne, porumbiţo! zise du Bergh, oprind-o.

— Domnule, să ştii că strig…

— De ce? Ca să le spui că soţul adorat n-are de gând să moară? O, tată-socrule, ai o fată demnă de tine!

Aceste vorbe se înfipseră ca nişte cărbuni aprinşi în mintea Nathaliei.

— Copila mea, zise du Bergh, pe tonul unui părinte jignit, sigur că tot ceea ce ţi s-a întâmplat te-a dat puţin peste cap. Mâine vom pleca la Paris. În fond, sunt un om de treabă şi, dacă socru-meu ne va asigura o rentă de două, trei sute de mii de franci, un palat, un castel şi altele, n-am să scot o vorbuliţă despre planurile lui în legătură cu mine. Gândeşte-te, Nathalie, că de două luni eu nu mă gândesc decât la asta! Hai, fato, că trece noaptea… Vino!

— Imediat, răspunse Nathalie pe un ton aproape tandru.

— Ce tot faci acolo?

— Nimic… M-am obişnuit ca, înainte de a mă culca, să-mi scot cerceii şi să-i închid în secreter…

— Cu un bărbat în casă, nu trebuie să te temi de hoţi…

— E adevărat, zise Nathalie surâzând; şi, întinzându-i lui du Bergh fruntea să i-o sărute, luă aproape imperceptibil un flaconaş din secreter.

— Du-te, îi spuse ea, şi vezi dacă nu cumva e cineva la uşă!

— Vai! ce copilă eşti…

— Te rog…

Du Bergh se îndreptă spre uşă, o întredeschise, apoi o

încuie şi se îndreptă spre Nathalie. Aceasta, palidă şi tremurând, se sprijinea de masă.

— Ce ai, fato?

— Nu mă simt bine… Dă-mi puţină apă…

— Bea puţin din vinul ăsta de Bordeaux… Îţi va face bine…

— Vinul îmi face rău, zise Nathalie, dar, cum nu mai văd alt pahar aici, am să vărs vinul ăsta şi am să umplu paharul cu apă…

— Nu, iubito, zise du Bergh, sunt econom când e vorba de mine şi nu risipesc nimic, decât în profitul meu…

Şi luând paharul cu vin, îl dădu peste cap, dintr-o înghiţitură.

— Acum sunt al tău, Nathalie…

— Cum, strigă Luizzi? Deci, i s-a dăruit acelui om, iar tânărul du Bergh este fiul lui?

— Cu tânărul du Bergh e o altă poveste, zise diavolul, căci în flaconaşul acela se aflau trei picături de acid prusic şi du Bergh n-apucă să facă un pas şi căzu mort.

— Mort! strigă Luizzi. Şi pe urmă?

— Amice dragă, e ora patru şi doamna de Farkley te aşteaptă…

— Totuşi, vreau să ştiu!

— Ţi-am arătat cât de virtuoasă e doamna du Bergh; acum du-te să afli cine este femeia decăzută care se numeşte Laura de Farkley.

Şi diavolul dispăru, lăsându-l pe Luizzi singur în lojă.

XVIII.
Cum au femeile amanţi

Apropiindu-se de orologiul unde trebuia s-o găsească pe Laura, Luizzi fu obligat să treacă printr-un grup destul de numeros de tineri eleganţi, ce se înghesuiau în jurul a două femei pe care le copleşeau cu ironiile lor. Una dintre ele se întoarse spre el: era doamna de Farkley. Laura îl luă imediat pe Armand de braţ şi ieşi din cercul celor care o înconjurau. I se făcu loc, cu acea curtenie batjocoritoare care respectă femeia pentru că femeie, dar care arată totodată că respectul nu se adresează decât sexului şi nu persoanei. Abia se depărtaseră cu câţiva paşi de acel grup zgomotos, că Laura îi şi spuse lui Armand, cu vocea languroasă:

— Eşti baronul de Luizzi, nu-i aşa?

— Da, doamnă.

— Şi vii din Toulouse.

— Da, doamnă.

— Pe dumneavoastră am avut plăcerea să vă văd la doamna de Marignon?

— Da, doamnă.

— Ştiţi, domnule, că vă bucuraţi de o reputaţie nemaipomenită?

— Eu, doamnă? De ce fel de reputaţie? Fiindcă sunt omul cel mai obscur din Franţa!

— Obscur, pentru că sunteţi discret, domnule. Se spune că aţi fi avut unele aventuri – chiar dacă n-ar fi vorba decât

de cele din Toulouse – care v-au făcut bărbatul cel mai căutat din Paris.

— Adevărul e, doamnă, că atunci când mă aflu lângă dumneavoastră, nu mai simt dorinţa să-mi aduc aminte de trecut.

— Adevărul e, domnule, că eşti ingrat cu trecutul; fiindcă am fost asigurată că e greu să mai întâlneşti o femeie tot atât de frumoasă ca acea biată marchiză du Val şi o femeie tot atât de încântătoare ca acea tânără negustorească, doamna… doamna… ori cum îi spuneai dumneata?

— Vă jur că aceste amintiri n-au nimic măgulitor în ele, şi că – chiar dacă nu m-aş afla alături de dumneavoastră – aş da nu ştiu cât, să le uit…

— Iată un lucru nu prea frumos, domnule, care ne demonstrează încă o dată că mai toţi bărbaţii sunt lipsiţi de spiritul de dreptate şi de generozitate. Nu socot că o legătură trebuie să fie veşnică; nici că un bărbat, pe care mari interese sau o ambiţie nemăsurată îl pot duce departe de femeia care l-a iubit, e obligat să-i păstreze o veşnică fidelitate în dragoste; lucrul e imposibil; dar, ca în clipa în care n-o mai iubeşte sau a părăsit-o, să devină duşmanul sau detractorul ei, iată ceva care mi se pare odios şi demn de dispreţ.

— Dar astea sunt crime de care eu nu mă fac vinovat câtuşi de puţin, zise Luizzi, şi vă mărturisesc că nimeni nu nutreşte un respect mai profund decât mine, faţă de cele două doamne despre care aţi vorbit.

— Iată deci şi un alt fel de ridicol, spuse doamna de Farkley, sprijinindu-se uşor de braţul lui Luizzi.

— Ce vreţi să spuneţi, doamnă, prin „un alt fel de ridicol”? E ridicol să respecţi nişte femei care merită să fie respectate?

Întorcându-se către Luizzi, în aşa fel încât pieptul i se lipi de braţul lui, doamna de Farkley îi şopti la ureche:

— Eşti un copil, baroane!

Aceste cuvinte fură rostite pe acel ton de seducătoare superioritate care, în gura unei femei ca doamna de

Farkley, par a spune unui om ca Luizzi: „Nu ştii cât preţuieşti şi ai toate şansele să reuşeşti, pentru că eşti modest!”

Deşi crezu astfel, totuşi baronul răspunse:

— Nu pricep de ce sunt copil, după cum nu pricep de ce sunt ridicol.

— Ei bine, nu eşti nici ridicol, nici copil şi-ţi cer scuze pentru cele spuse. Nu eşti sincer, sau, mai curând, nu eşti cel adevărat…

— Sunt sigur doar de un singur lucru: că sunt cam mărginit, deoarece nu pricep nimic.

— Ei bine, reluă doamna de Farkley – punându-şi în poziţie de tragere toate bateriile cochetăriei feminine, pentru a mă exprima mai plastic, adică anumite inflexiuni ale glasului, o mână scoasă în mod abil din mănuşă, cu care-şi ridică partea de jos a măştii, dezvăluind nişte buze pline şi senzuale şi nişte dinţi de o albeaţă sclipitoare – ei bine, domnule, spuse ea, am să-ţi explic despre ce anume e vorba. Am amintit mai adineauri despre două femei; presupun că una dintre ele ţi-a aparţinut. Dar mi-ai dat un răspuns în doi peri: o frază banală şi insignifiantă. Prin asta, ai jignit-o pe cea nevinovată, şi n-ai apărat-o pe cea vinovată.

— Dar dacă niciuna dintre ele n-a fost vinovată?

— Oh, reluă Laura cu însufleţire, să nu schimbăm vorba, fiindcă ştiu că una dintre ele a fost vinovată…

— Se poate, doamnă, dar, după câte ştiu, discreţia este una dintre calităţile acestei lumi!

— Chiar şi acea virtute cu care voi, bărbaţii, dezonoraţi femeile? Totul se află, totul se ştie exact în astfel de aventuri, domnule…

— Dar de ce credeţi, doamnă, că ar trebui să vă spun adevărul în legătură cu cele două doamne?

— Fiindcă multe femei, domnule, sunt bănuite pe nedrept… Un amant e ca cifra unu, vârâtă în viaţa unei femei; dacă după el apare un nătărău, care se laudă cu ceea ce n-a obţinut niciodată, toată lumea adaugă după

nefastul unu acel zero, acel nătărău, şi iată că toţi vorbesc despre zece amanţi. Poţi să fii sigur, domnule, că în viaţa unei femei, şi mai ales în aritmetica galantă, un amant plus un nătărău vor echivala întotdeauna cu zece amanţi.

Luizzi socoti că doamna Farkley îşi pleda propria cauză, într-un mod destul de direct. Aşa că îi răspunse fără prea multe ocolişuri:

— Şi sigur, doamnă, veţi împinge acest sistem numeric cât mai departe cu putinţă, şi, presupunând că al doilea nătărău este egal cu un alt zero, se va ajunge să se creadă despre o femeie că a avut zece, o sută sau chiar o mie de amanţi, după numărul nătărăilor, nu-i aşa?

— Într-adevăr, domnule… Dar asta nu-i nimic, fiindcă există femei şi mai nefericite ca cele despre care ţi-am vorbit până acum.

— Mi-e cam greu să cred acest lucru!

— Trag nădejde să ţi-l dovedesc. Există câte o femeie despre care se crede că a trăit cu mai toţi bărbaţii din Paris, când, în realitate, ea n-a avut nici măcar un singur iubit, în toată viaţa ei.

— Chiar niciunul? întrebă Luizzi, privind-o pe Laura cu un aer ironic.

— Niciunul, domnule baron, răspunse ea, nici măcar pe dumneata!

Auzind acest lucru, Luizzi se simţi foarte stânjenit, aşa că răspunse destul de încurcat:

— N-am presupus niciodată că voi ajunge în asemenea situaţie, doamnă!

— Şi rău ai făcut! Fiindcă poate că eşti singurul bărbat pentru care i-aş fi lăsat şi calomniei – o dată în viaţă– posibilitatea de a se transforma în adevăr.

— Şi aş fi pierdut, fără îndoială, toată bunăvoinţa dumneavoastră.

— Nu-ţi mai pot răspunde acum, pentru că-l văd pe tatăl meu venind încoace şi…

— Şi n-am să capăt niciodată răspuns? întrebă Luizzi.

— Astăzi e sâmbătă: luni e ultimul bal al Operei. Dacă ai

să fii aici, la aceeaşi oră, poate că am să-ţi mărturisesc unele lucruri care te interesează, dacă nu cumva, ceea ce am să-i spun tatălui meu nu mă va obliga să te văd mai curând.

Doamna de Farkley se îndepărtă, lăsându-l pe Luizzi foarte încurcat. Înainte de a se întoarce acasă, a fost ţinta glumelor de prost-gust ale tuturor eleganţilor pe care-i cunoştea şi mai ales ale lui de Mareuilles, care-i spuse:

— Se pare, dragă Armand, că ai multă vreme de pierdut…

— Cum adică? întrebă Luizzi.

— Păi, două baluri mascate pentru doamna de Farkley… Fiindcă am auzit-o când ţi-a dat întâlnire pentru luni. Zău că mi se pare cam mult şi află că ai fi cel mai mare nătărău de pe pământ, dacă mâine la prânz nu-i vei face o vizită, ca să te scuzi că nu poţi veni luni.

Luizzi reflectă un moment; apoi – vrând să se smulgă din perplexitatea în care-l aruncase discuţia cu doamna de Farkley – îl privi pe de Mareuilles serios şi-i spuse:

— Eşti sigur, domnule de Mareuilles, că nu-mi pui mie în cârcă, în acest moment, îngâmfarea dumitale prostească?

De Mareuilles păli, auzind aceste cuvinte. Luizzi nu ştia dacă pălise din pricină că fusese învinuit, pe faţă că minţise, sau de indignare că fusese acuzat pe nedrept. Din fericire, prietenii lui de Mareuilles crezură că era vorba despre cea de a doua presupunere; căci, izbucnind cu toţii într-un râs cu hohote, îi spuseră acestuia:

— Foarte bine! Foarte bine! Nu e cazul să te superi! Luizzi e măreţ, pe cuvânt de onoare! Crede în virtutea frumoasei noastre Laura şi e în stare s-o determine să se mărite a treia oară; fiindcă trebuie să afli, dragă domnule baron de Luizzi, că Laura a mai ţinut doi bărbaţi, care au lăsat-o amândoi văduvă.

De Mareuilles, care în primul moment fusese gata să-l provoace pe Luizzi la duel, se răzgândi şi, întinzându-i baronului mâna, îi spuse:

— Hai, dragă Armand, fără copilării; femeia asta are o

vină cu mult mai mare, decât aceea de a fi avut prea mulţi amanţi; are vina de a-i compromite, expunându-i într-un mod nedemn! Primul bărbat a fost ucis în duel din pricina ei; cel de-al doilea la fel şi, te rog să mă crezi, n-o să ne apucăm să ne tăiem acum gâtul, unul altuia, pentru o femeie atât de certată cu virtutea. Doamna de Farkley şi-a dat întâlnire luni seară, în ziua lăsatului de sec; ei, bine, dacă marţi dimineaţa te mai apucă fantezia să te baţi pentru ea, în ziua aceea îţi voi sta la dispoziţie, dar numai în ziua aceea, bagă bine de seamă! pentru că mie îmi place să fac lucrurile la vremea lor şi-ţi declar că miercuri – prima zi din postul Paştelui– nebuniile carnavalului se vor sfârşi, în ce mă priveşte.

— Pe legea mea, zise Luizzi, nemulţumit de el însuşi, nemulţumit de toată lumea, neştiind ce să mai creadă, ce să mai gândească şi sătul până în gât de acea perplexitate perpetuă în care-şi petrecea viaţa; pe legea mea, nu-ţi pot spune nici da, nici nu! Pe marţi dimineaţă!

— Pe marţi dimineaţă! strigară râzând toţi acei tineri nebuni. Vom veni să-ţi cerem de mâncare, baroane, şi sperăm că doamna de Farkley va catadicsi să ne poftească la masă!

Atâta siguranţă îl zăpăci de-a binelea pe Luizzi; îşi zise că lumea nu putea vorbi totuşi cu atâta dispreţ despre o femeie care să nu-l fi meritat. Se întoarse acasă, mai hotărât ca niciodată să nu se încreadă decât în propriile sale păreri şi să nu se mai ia după nimeni; apoi se culcă şi adormi. Dar se pare că-i era sortit ca noi incidente să-l facă să-şi schimbe hotărârile. Căci a doua zi, după ce se trezi, valetul îi aduse mai multe scrisori. Una dintre ele era de la doamna de Marignon şi atât stilul, cât şi conţinutul îl mirară grozav pe baron. Iată ce cuprindea scrisoarea:

„Domnule,

Domnul de Mareuilles te-a adus în casă la mine, numai cu îngăduinţa mea... Artistul pe care dumneata l-ai adus la mine, fără îngăduinţa mea, are un talent uluitor, dar există

nişte convenienţe care trebuie respectate, domnule baron. Astfel, numele dumitale, oricât ar fi de ilustru, nu mi se pare suficient de ilustru pentru a păşi într-o casă unde toată lumea se bucură de un mare respect. Nu-ţi pot spune mai mult. Iartă-i unei femei, care la vârsta mea ar putea să-ţi fie mamă, că-şi îngăduie să-ţi dea sfaturi şi te rog să crezi în sinceritatea regretelor pe care le am, că nu te vei mai putea număra printre persoanele care-mi onorează salonul cu prezenţa lor."

După ce Luizzi citi acea scrisoare prin care, de fapt, era dat pe uşă afară, sări din pat, strigând:

— Vasăzică, aşa! Ce naiba, am înnebunit sau m-am prostit? Ce cântăreţ am dus eu în casa doamnei de Marignon? Ce convenienţe n-am respectat? S-a supărat că m-am aşezat lângă doamna de Farkley? Această femeie e chiar o târfă, iar eu am devenit o jucărie în mâna ei? Ei bine, vreau să ştiu clar despre ce anume e vorba!

Începu să caute înfrigurat o pană, ca să-i răspundă doamnei de Marignon. Dar, în clipa în care se apucă să scrie, îşi spuse că o asemenea insolenţă merita o lecţie aspră.

„Aha, vor să mă facă să mă ruşinez că am avut curajul să mă aşez alături de doamna de Farkley! Ne-au alungat şi pe ea, şi pe mine! Ia să aflu eu cine-i această doamnă de Marignon, prietena intimă a doamnelor du Bergh şi de Fantan! Cine e oare această doamnă de Marignon? De unde vine? Ce fel de viaţă a dus? Trebuie să aflu chiar acum!"

Şi spunând acestea, Luizzi sună din clopoţel şi diavolul îşi făcu apariţia.

— Amice, îi zise baronul, să-mi isprăveşti imediat povestea doamnei du Bergh, dar fără niciun fel de divagaţii şi, mai ales, fără dizertaţii privind morala. Apoi îmi vei spune povestea doamnei de Fantan şi, pe urmă, istoria doamnei de Marignon.

— Adică trei povestiri privind viaţa a trei femei. Trebuie să-mi acorzi o păsuire de cel puţin trei săptămâni.

— Nu! Vreau, îţi cer să începi imediat! Şi, pentru că sunetul acestui clopoţel are darul de a te face să simţi veşnicele tale remuşcări, îl voi scutura atât de tare, încât ai să-mi îndeplineşti porunca, fără niciun răgaz! Hai, începe…

— Ţi-am cerut totuşi trei săptămâni…

— Nu-ţi voi da nici trei zile!

— Nu-ţi cer decât două, răspunse diavolul. Azi e duminică, şi e prânzul; ei bine, vin marţi, la ora asta, când vei şti de-acum cine-i doamna de Farkley. La ora la care prietenii tăi vor veni aici să-ţi ceară explicaţii, vei putea să le dai un răspuns. De asemenea şi doamnei de Marignon, pentru că vei afla tot ce doreşti să ştii!

— Fie, spuse Luizzi, dar fiindcă povestea doamnei du Bergh va fi, probabil, prea lungă, ar trebui să începi să mi-o istoriseşti chiar acum…

— Ba, mai curând, voi încerca s-o scurtez…

— Fie şi aşa…

Luizzi se aşează în pat, diavolul într-un fotoliu încăpător, apoi îl sună pe valet şi-i spuse:

— Domnul baron nu-i acasă pentru nimeni, pricepi? Absolut pentru nimeni!

Valetul ieşi; după ce-şi aprinse o ţigară, diavolul se întoarse spre Luizzi şi-i spuse:

XIX.
Urmarea primului fotoliu

— L-ai citit vreodată pe Molière?

— Iar abuzezi de răbdarea mea. Te-am rugat să-mi istoriseşti sfârşitul aventurilor doamnei du Bergh!

— Ajung şi acolo, domnule baron, ajung şi acolo!

— Dar fără ocolişuri care mă plictisesc.

— Şi pe care tu însuţi le lungeşti.

— Ei bine, spune cum vrei tu, numai spune…

— Deci, l-ai citit pe Molière…

— Citit şi răscitit.

— Ei bine, din moment ce l-ai citit şi răscitit, ai observat că acest comic a fost omul cel mai serios din vremea lui? Ai observat că acest scriitor, care i-a încondeiat cu atâta cruzime pe semenii săi, a fost omul cel mai pur din epoca sa? Ai remarcat vreodată că acest ironic atât de batjocoritor, a avut cea mai melancolică inimă din secolul său?

— Da, strigă Luizzi cu mânie, da, da, da! Am remarcat toate aceste lucruri! Şi, mă rog, unde vrei să ajungi?

— Nicăieri. Vreau doar să te mai întreb dacă ai observat că în opera acestui scriitor serios, cu sufletul pur şi cu inima melancolică, în piesa *Bolnavul închipuit* exista o frază: „Domnul Purgon mi-a făgăduit că o să-i facă un copil nevestei mele”…

— Da, cunosc fraza, răspunse Luizzi, numai că nu văd…

— Păi tu nu vezi niciodată nimic, răspunse diavolul. Ei

bine, după ce du Bergh a murit, Nathalie a rămas o vreme în faţa cadavrului şi primul lucru la care s-a gândit, a fost dacă să-i spună sau nu tatălui ei. Ea cunoştea taina tatălui ei, în vreme ce acesta nu i-o cunoştea pe a sa; aşa că s-a hotărât să tacă. Sigur că i-a trebuit curaj, nu glumă, ca să petreacă noaptea alături de un cadavru, să-l urce în pat, să-l dezbrace şi să facă în aşa fel încât, a doua zi dimineaţă, toată lumea să creadă că dormise împreună cu el.

După toate câte ţi le-am povestit, moartea lui du Bergh n-a iscat nici cea mai mică mirare, aşa că tânărul a fost îngropat cu toată cinstea, fără ca cineva să se mai întrebe cum sau de ce murise. Nici măcar Firion n-a avut nici cea mai mică bănuială şi a crezut în disperarea fiicei sale. Îl chinuia totuşi o întrebare: ar fi vrut să ştie dacă du Bergh murise datorită medicului său, sau dacă-l dăduse gata noaptea aceea de nuntă. Aşa că, a doua zi după ce du Bergh fu înmormântat, Firion intră în odaia fiicei sale; aceasta trăsese draperiile, nevrând să mai lase lumina să pătrundă în cameră, după ce-l pierduse pe cel pe care-l iubise. Cam aşa ceva îi spuse lui taică-său, iar acesta o ascultă, chipurile, plin de întristare; dar iată că, în toiul lacrimilor şi al lamentărilor, Nathalie trânti deodată această frază:

— Şi măcar dacă mi-ar fi lăsat o amintire a dragostei sale! Dacă, după el, aş mai fi putut iubi, pe lumea asta, o fiinţă care să-mi aparţină.

— Biata copilă! Deci, n-ai nicio nădejde să vezi realizându-se această bucurie?

Nathalie nu se putu abţine să nu-şi privească tatăl în faţă şi să nu-i răspundă, cu o voce fermă, în care nu exista nici urmă de lacrimi, de suspine, sau de lamentări:

— Nu, tată, nu! N-am această speranţă; dar am o alta, pe care dumneata o vei înţelege mai bine ca oricine, pentru că ştii cât preţuieşte un copil!

Firion nu-şi pierdea niciodată cumpătul, deoarece ştia că fiica sa putea avea uneori toane dintre cele mai năstruşnice. Dar, de astă dată, tonul cu care-i făcu această

mărturisise, îl sperie; ascunzându-şi teama, îi răspunse cât mai patern cu putinţă:

— Sunt bucuros să aflu că-ţi mai rămâne totuşi o speranţă; şi sunt convins că această speranţă e demnă de tine, că e bine chibzuită, că nu se bazează pe utopia sentimentelor – care, dacă ar exista, ar constitui o adevărată fericire – dar nu există.

— Ai dreptate, tată dragă, răspunse Nathalie, da, ai perfectă dreptate! Acum ştiu că dragostea e un vis cu neputinţă de realizat; ştiu că e o pasiune egoistă, crudă şi că esenţa ei divină a fost alterată de cele mai meschine calcule. Îţi jur, tată, că de acum n-o să mai iubesc pe nimeni! Există însă o dragoste mult mai mare, mai sfântă, mai profundă, căreia vreau să-mi închin viaţa. Tată, tată, adăugă ea cu lacrimi în ochi, dragostea dumitale faţă de mine mi-a deschis ochii şi mi-a arătat care-i cea mai puternică dintre iubiri: află, tată, că doresc să fiu mamă!

Această declaraţie îl făcu pe Firion să sară ca ars de pe scaun, nu atât pentru extravaganţa ei, cât mai mult pentru felul cum fusese spusă. După ce-şi mai veni în fire, îi răspunse fetei sale:

— Ei bine, copila mea, după ce va trece perioada de doliu, sau, dacă ţii cu tot dinadinsul, după cele zece luni de văduvie, prevăzute de lege, am să te mărit din nou; iar în tot acest timp am să-ţi caut un soţ potrivit.

Auzind acest lucru, Nathalie îşi privi tatăl cu un aer plin de curiozitate şi totodată gânditor şi, cu tonul unui client care-i cere avocatului său să-i explice o lege despre care îşi închipuie că ar putea-o eluda în vreun fel, îi spuse:

— Dar de ce, tată, sunt obligate femeile să aştepte zece luni înainte de a se recăsători?

Firion păru foarte încurcat din pricina acestei întrebări. Dar cum era unul dintre bărbaţii care socoteau că o femeie poate şi trebuie să cunoască viaţa şi obligaţiile pe care i le impune legea, se hotărî să răspundă cât mai clar cu putinţă, la întrebarea ce-i fusese pusă:

— Pentru că, în cele zece luni care urmează după

moartea soţului, se poate naşte un copil, deşi sarcina nu ţine decât nouă; acest copil aparţinând soţului decedat, legea nu vrea ca femeia să contracteze o nouă căsătorie, înainte de a fi sigură de situaţia sa, atât în ceea ce priveşte familia pe care o părăseşte, cât şi noua familie în care intră.

Nathalie deveni şi mai gânditoare, în timp ce Firion continuă cu un aer foarte degajat:

— Dar asta ţine şi de avere, de drepturi de moştenire, de probleme de stat şi ar dura prea mult ca să ţi le explic acum…

— Te cred, tată, zise Nathalie, te cred. Deci, dacă eu aş deveni mamă în aceste zece luni, copilul meu ar fi al lui du Bergh, nu-i aşa?

— Sigur, zise tatăl, cam încurcat.

— Vorbesc din punct de vedere legal, adăugă Nathalie.

Firion începea să nu mai înţeleagă sau, mai curând, îi fu frică să înţeleagă. Încercă deci să abată discuţia pe alt plan:

— Mâine plecăm, zise el; mâine ne reîntoarcem la Paris. Acolo vei găsi bărbaţi demni de tine, de averea ta, oameni care te vor ridica la un rang atât de înalt, încât bucuria orgoliului satisfăcut o va înlocui pe cea a iubirii la care vrei să renunţi.

— Dar, tată, eu nu voi mai purta alt nume decât pe cel al omului pe care l-am iubit!

— Atunci, zise Firion, ce ai de gând?

— Tată, strigă interesanta văduvă-fecioară, căzând la picioarele părintelui ei, ţi-am spus că vreau să fiu mamă!

— Un incest! strigă Luizzi.

— Tinere, nu fi stupid, zise diavolul. Restul acestei discuţii, continuă el, dură exact două minute. A doua zi, domnul Firion se duse prin împrejurimi şi, tăind-o peste câmp, discută cu câţiva ţărani pe care-i întâlni în cale. Primul era un bărbat de patruzeci şi cinci de ani, urât şi rahitic. Îl părăsi imediat. Al doilea era gras, scurt, robust, dar cumplit de murdar şi de sărăntoc. Al treilea era un unchiaş de şaizeci de ani. Firion o apucă în altă direcţie, când iată că zări un flăcău splendid, tânăr, doar de

douăzeci şi patru de ani, şi care trudea cu o ardoare ce vădea o vigoare puţin obişnuită; tânărul cânta cu o voce puternică, dovedind nişte plămâni sănătoşi şi un piept bine dezvoltat. După ce l-a privit o vreme, s-a apropiat de el şi i-a zis:

— Amice, n-ai vrea să înlocuieşti pe cineva?

— Pe cine să înlocuiesc?

— Să-l înlocuieşti pe nepotul meu, care urmează să fie recrutat.

— Mulţumesc, dar sunt singurul fiu al unei văduve şi nu ţin să slujesc în locul altuia la oaste. Dacă mai cauţi, ai să găseşti destui amatori.

— E cam greu, zise Firion, fiindcă nepotul meu e un tânăr cam ca dumneata şi cârmuirea nu vrea în loc, decât unul pe potrivă.

— Cred că va fi treabă grea, pentru că, dacă aş primi, te-ar costa al dracului de scump…

— A, zise Firion, banii n-au nicio importanţă. Unui bărbat ca dumneata i-aş da şi o mie de scuzi.

— Te cred, zise ţăranul, luându-şi sapa şi apucându-se de treabă. Dar ştiu o văduvă pe-aici, care mi-ar da mult mai mult, dacă m-aş învoi să-l înlocuiesc pe bărbatu-său în patul ei…

— Mă rog, zise Firion, de fapt am vrut să spun două mii de scuzi…

— Nepotul dumitale are un unchi bun, zise ţăranul, aplecându-se şi începând a fluiera un cântecel care nu se prea potrivea cu situaţia.

— Trei mii de scuzi, zise Firion.

— Suma asta cred că l-ar interesa pe roşcovanul de peste drum.

— Patru mii de scuzi, zise Firion.

Ţăranul îşi ridică încet cazmaua şi spuse pe un ton nu prea sigur de el:

— Cam cât fac patru mii de scuzi?

— Douăsprezece mii de franci.

— Douăsprezece mii? E o sumă frumuşică. Şi cam ce

venit mi-ar aduce?

— Şase sute de franci pe an.

— Şase sute! Asta ar face... trei franci şi cinci bănuţi pe zi.

— Nu trei franci şi cinci bănuţi pe zi, ar face o rentă de o mie două sute de franci pe an.

— Ei bine, zise ţăranul, trei franci şi cinci bănuţi pe zi, o mie două sute de franci pe an, rentă; asta câţi bani ar însemna?

— Douăzeci şi patru de mii de franci!

— Dacă-mi dai douăzeci şi patru de mii de franci pe an, sunt omul dumitale!

— S-a făcut! Vino să te vadă doctorul!

— Păi de ce să mă vadă doctorul?

— Amice, eu nu cumpăr ceva pe nevăzute; şi, cum vei fi obligat să treci prin faţa comisiei de recrutare, nu vreau să te refuze, din pricina cine ştie cărui viciu de conformare pe care nu-l cunosc.

— Pentru asta mă duci la doctor? Atunci, haidem, eu sunt un om cinstit, pricepi? Şi n-am nimic de ascuns, jupâne!

— Aş fi încântat să fie aşa. Hai, zise Firion.

Şi fără alte comentarii, Firion îl duse pe ţăran la cel mai strălucit medic al băilor. Ieşind de la medic, Firion îl duse pe ţăran într-o locuinţă izolată, unde nimeri peste o servitoare foarte nurlie, care-i făcu onorurile casei şi care-l lăsă să vadă foarte clar că odaia ei se afla la doi paşi de cea unde fusese găzduit el.

— Cum, zise Luizzi, Nathalie s-a pretat la un asemenea rol? Femeia asta s-a coborât până la a aţâţa pofta de dragoste a unui ţărănoi?

— Da, baroane. După ce servitoarea i-a dat de înţeles ţăranului că băieţii frumoşi sunt făcuţi pentru fetele frumoase, când s-a făcut noapte, Firion s-a dus să se plimbe prin împrejurimi. Apoi s-a întors şi, după ce l-a trimis pe băiat să se culce în odaia lui, s-a urcat în trăsură şi a plecat. Dar nu în camera lui s-a culcat tânărul ţăran, ci în cămăruţa slujnicei, unde era întuneric beznă.

— Şi Nathalie era acolo? întrebă Luizzi, cu o indignare şi o mirare demne de tot respectul.

— Şi de ce n-ar fi fost acolo? În zori, ţăranul ieşi din acea odaie, iar a doua zi a şi fost expediat de către Firion la douăzeci de leghe depărtare. După nouă luni şi două zile de la moartea baronului du Bergh, în registrele de stare civilă din cel de-al treilea arondisment al oraşului Paris era înscrisă naşterea legală a lui Anatole-Edgard du Bergh, acel tânăr fermecător pe care l-ai văzut şi despre care imbecilii ce l-au cunoscut pe răposatul baron susţin că seamănă, ca două picături de apă, cu taică-său.

— Aşa că femeia asta a fost…

— Femeia asta a fost, aşa cum ţi-am spus, otrăvitoare şi adulteră; căci adulterul constă în a introduce copii străini în familia unui bărbat care trăieşte; dar mi se pare şi mai original să-i introduci în familia unui soţ mort. E vorba de adulterul postum, deci de ceva nou…

— Şi nimeni nu-i poate arunca aceste crime în faţă? întrebă Luizzi.

— Nimeni, în afară de tine. Dar te las să judeci singur, dacă eşti în măsură s-o faci!

— Şi după asta, Nathalie n-a mai avut şi alte capricii?

— Niciunul!

— Dar aventura asta mi se pare imposibilă!

— O inimă rece, un spirit rece şi un trup şi mai rece vor fi de-ajuns ca să ţi-o explice. Nu uita că Nathalie s-a născut într-o altă epocă, în care, dacă ar fi fost crescută cu grijă, probabil că ar fi ajuns una dintre acele stareţe uscate şi rigide care ar fi împins până la un despotism barbar, respectul faţă de virtute; sau poate că ar fi devenit una dintre acele fete bătrâne şi virtuoase, care ţin de tagma femeiască tot atât cât ţin surzii şi muţii de societatea care-i înconjoară. N-au nicio idee despre dragoste, cum n-au surzii despre sunete. Şi cum nimeni nu-i poate face să înţeleagă – nici pe unii, nici pe alţii – că le lipseşte un simţ, devin invidioşi pe toţi cei care-l posedă. Aşa că, fereşte-te, baroane, să-ţi lipsească vreunul dintre simţuri; oamenii de

acest gen sunt cumplit de răi.

VOLUMUL II.

O MICĂ INFAMIE

FREDERIC SOULIÉ

memoriile diavolului

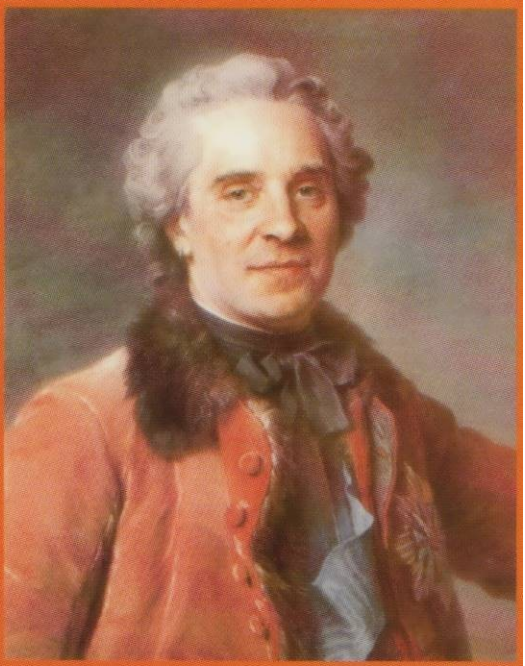

* *

o mică infamie

BPT

XX.
O mică infamie

Tocmai când Luizzi se pregătea să-i răspundă diavolului, privitor la această nouă teorie a sa, valetul lui intră în odaie, îi întinse un bilet şi-l anunţă totodată pe domnul de Mareuilles. Înainte ca Luizzi să apuce să-i amintească valetului despre ordinul pe care i-l dăduse, de a nu lăsa pe nimeni să intre, acel dandy se şi ivi în uşa odăii de culcare şi arătând cu vârful bastonului biletul pe care Luizzi încă nu-l desfăcuse, strigă râzând:

— Pun rămăşag că e de la Laura!

— Nu cred, spuse Luizzi, prost dispus. Fiindcă mi se pare un scris cunoscut, iar eu n-am mai primit niciodată scrisori de la doamna de Farkley. Aruncând o privire către pat, Luizzi observă că fotoliul în care stătuse mai înainte diavolul, acum era gol.

— Ei, unde o fi dispărut?

— Cine? întrebă de Mareuilles.

— Ei, răspunse Luizzi, căruia nu-i veni în minte, pe loc, niciun nume propriu, domnul care era aici mai adineauri…

— Cred că nu eşti în toate minţile, răspunse de Mareuilles. N-am văzut pe nimeni! De altfel, îţi cer scuze că te-am deranjat atât de dimineaţă. Dar ieri, după ce-am plecat de la Operă, mi s-a spus despre hotărârea luată de doamna de Marignon în ce te priveşte, aşa că am venit să stau de vorbă cu dumneata. Află, amice dragă, că mi-ai făcut un mare deserviciu. Ştii de ce mă duc la doamna de

Marignon; ştii că fiica ei e o partidă foarte ispititoare, pe care familia mea a pus ochii de multă vreme. Toate nebuniile pe care le fac, ei bine, le fac cu cea mai mare discreţie, ca nu cumva să am vreo neplăcere. Trebuie să-mi dai dreptate că nu e deloc plăcut să fii compromis de nebuniile pe care le fac alţii…

— Pe legea mea, dragă domnule de Mareuilles, zise Luizzi, îmi pare rău că ţi-am cauzat unele necazuri. Află că am primit de la doamna de Marignon un bilet, pe care numai o femeie fără bărbat îşi putea permite să-l scrie. Dacă, în calitate de viitor ginere, vrei să-ţi asumi răspunderea insolenţei sale, mi-ai face un adevărat serviciu.

— Glumeşti, domnule baron, îi replică de Mareuilles, râzând. Fiindcă dumneata mai ai încă naivitatea de a crede că o femeie, care te-a văzut o singură dată şi-ţi şi scrie a doua zi, n-a mai făcut acest lucru cu mine sau cu alţii.

— Dar biletul nu e de la doamna de Farkley, răspunse Luizzi, din ce în ce mai convins că recunoaşte acel scris.

— Ei bine, zise de Mareuilles, dacă nu e de la ea, înseamnă că m-am înşelat şi eu o dată şi dacă e aşa, îţi voi cere scuze; dar dacă e de la doamna de Farkley, am să-ţi dau un sfat, amice: ca să nu faci din povestea asta un adevărat scandal, să te duci la doamna de Marignon şi să-i mărturiseşti că-ţi pare rău pentru tot ce s-a întâmplat şi să nu te expui să fii arătat cu degetul, de o femeie care nu merită!

Luizzi nu răspunse; dar luă biletul, îi rupse pecetea şi-şi aruncă ochii pe semnătură: era de la doamna de Farkley. E greu de exprimat sentimentul de ciudă şi de mâhnire care puse stăpânire pe el, când văzu acea semnătură. Dacă ar fi citit mai clar în inima lui, ar fi înţeles că acea femeie nu-i era indiferentă, fie şi prin amărăciunea pe care o simţea încercând să justifice părerea proastă pe care o avea lumea despre ea. Citi deci biletul, conceput astfel:

„Domnule,

Mă tem că n-am să pot veni la întâlnirea pe care ţi-am

dat-o mâine seară, la balul Operei; dacă ţii să-ţi explic ultimele cuvinte pe care le-am rostit, ţi le pot explica acum; aşteaptă-mă diseară, la dumneata acasă; voi fi acolo, la ora zece.”

Luizzi căzu pe gânduri şi, uluit din cale afară de neruşinarea acelei femei, îi întinse, în tăcere, biletul lui de Mareuilles, care izbucni imediat într-un homeric hohot de râs.

— Asta întrece orice măsură! strigă el. Ei bine, dacă ai încredere în mine, nu sta acasă! Hai să mergem împreună la doamna de Marignon. Am să-i vorbesc pe îndelete despre sacrificiul pe care l-ai făcut pentru ea; ei o să-i placă acest lucru, o să te ierte şi totul va fi şters cu buretele.

— Ai dreptate, zise Luizzi, deşi mă costă foarte mult că nu-i pot da doamnei de Farkley lecţia pe care-o merită.

— Lecţia cea mai bună şi cea mai crudă, spuse de Mareuilles, este să-i răspunzi c-o aştepţi, dar să n-o aştepţi.

Luizzi aduse la îndeplinire doar pe jumătate acest sfat, rezervându-şi dreptul ca în cursul acelei seri să dea sau nu ascultare şi celeilalte jumătăţi; cu alte cuvinte, îi răspunse doamnei de Farkley c-o aştepta la el acasă. Pe măsură ce se întuneca, Luizzi începu a nu mai fi chiar atât de pornit pe doamna de Farkley; îşi aminti de acea femeie, atât de suavă şi de graţioasă, întâlnită la balul Operei; începu a-şi face reproşuri că era obligat să sacrifice deşartelor consideraţiuni ale lumii, câteva ceasuri despre care îşi închipuia că trebuiau să fie nu numai plăcute, ci chiar foarte picante. Luizzi era una dintre acele fiinţe sortite să-şi complice viaţa până şi cu cele mai banale întâmplări. Acest soi de oameni face din cea mai neînsemnată hotărâre pe care trebuie s-o ia, o adevărată luptă interioară. Ei stau mult mai mult pe gânduri dacă să treacă pe cealaltă parte a străzii, decât a stat Cezar când a trecut Rubiconul şi, fiindcă sunt foarte interesaţi de această dezbatere cu ei înşişi, socot că fac un lucru deosebit. Aşa că baronul petrecu două ceasuri luptându-se cu sine însuşi şi punând într-o balanţă plăcerea, iar în cealaltă consideraţia. La reputaţia doamnei

de Farkley nu se gândi câtuşi de puţin. Nu i se părea cine ştie ce crimă ca la toate aventurile scandaloase ale Laurei să mai adauge una în plus. În această luptă pe care a dus-o cu sine însuşi, n-a fost vorba, de fapt, decât de lupta egoismului cu vanitatea. Până la urmă, triumfă vanitatea, dar numai pentru că-şi închipui că se va bucura de mult mai multă faimă, fiindcă n-o avusese pe acea femeie, decât pentru c-o avusese. Aşa că, la nouă şi trei sferturi, ieşi din casă şi, când pendula bătu ora zece, valetul îl anunţă la doamna de Marignon pe domnul baron de Luizzi. E cu neputinţă de redat efectul pe care-l produse intrarea sa la acea oră: toate privirile se întoarseră mai întâi către pendulă, apoi îl salutară pe Luizzi, aplaudându-l în modul cel mai măgulitor. Femeile îl primiră cu o graţie deosebită şi cu o atenţie neaşteptată: doamna du Bergh merse atât de departe cu admiraţia pentru acea faptă de eroism, încât catadicsi să i-l prezinte pe fiu-său, Anatole-Edgard du Bergh. Doamna de Marignon îi întinse baronului mâna şi aproape că-şi ceru iertare pentru biletul pe care i-l trimisese; domnişoara de Marignon – care până atunci nu-i adresase niciodată vreo vorbă lui Luizzi – îl consultă, cu o încântătoare familiaritate, asupra noilor albume ce-i fuseseră trimise. Cât despre doamna de Fantan, ei bine, îl rugă pe Luizzi s-o onoreze cu vizitele sale. Această invitaţie îl mai linişti puţin pe domnul de Mareuilles, speriat de succesul pe care i-l înlesnise el însuşi baronului. Aşa că nu pierdu ocazia de a-i spune încet:

— Domnişoara de Fantan e o fată foarte tânără, foarte frumoasă şi va fi foarte bogată; te rog să reţii acest lucru.

Luizzi fu atât de ameţit de triumful său, încât trecură două ceasuri fără ca el să simtă altceva decât bucuria succesului pe care-l repurtase. Niciodată nu şi-a ţinut capul mai sus şi n-a vorbit mai de sus. În timpul celor două ceasuri, a fost într-adevăr regele conversaţiei în salonul doamnei de Marignon: a fost plin de vervă, de spirit, de cuvinte bine alese şi frumos rostite. La miezul nopţii s-a ridicat şi a părăsit– superb, triumfător şi plin de sine – acel

salon din care în ajun ieşise aproape pe furiş şi plin de remuşcări. Şi asta, din pricină că în ajun încercase să lupte cu societatea, pentru o femeie pe care societatea o respinsese, iar în seara aceea el o jertfise pe acea femeie, punându-i în cârcă o umilinţă în plus. Acest lucru poate că explică de ce bărbatul este „cel mai crud animal”, cum spune Molière.

Cele câteva minute care despărţeau locuinţa doamnei de Marignon de locuinţa baronului, nu-i fură suficiente acestuia pentru a-l trezi din beţia succesului repurtat; aşa că niciodată nu i-a aruncat valetului său pălăria, mănuşile şi mantia, mai bine dispus ca în noaptea aceea. Luizzi nu era omul care să facă pe înfumuratul faţă de valetul său; dar, în acel moment, era atât de plin de el însuşi, încât i-a strigat acestuia pe un ton cu totul neobişnuit, ba chiar extravagant:

— M-a căutat cineva astă-seară?

— Da, domnule baron, răspunse valetul. V-a căutat o doamnă.

— Într-adevăr, spuse Luizzi, făcând pe miratul, am uitat de ea şi zău dacă pricep cum am uitat... Şi ce ţi-a spus?

— A zis că aşteaptă până vă întoarceţi, domnule baron.

— A! făcu Luizzi, pe care această veste îl făcu să-şi schimbe brusc şi tonul, şi siguranţa de sine. Şi cât timp a aşteptat?

— Păi, domnule baron, a aşteptat... până acum, zise valetul; e în odaia dumneavoastră.

— În odaia mea?

— Da, domnule baron. Mă duc să-i spun că v-aţi întors!

— De prisos, spuse Luizzi, prost dispus, de prisos! Du-te şi să nu vii decât atunci când te voi suna!

Apoi Luizzi intră în odaia lui.

XXI.
Al doilea fotoliu. Cine o va vrea, o va avea

Sentimentul care pusese stăpânire pe inima baronului, când acesta deschise uşa, consta dintr-un amestec ciudat de mânie, surpriză şi ciudă. Femeia aceea îi umbrea succesul pe care-l repurtase la doamna de Marignon; şi mai mult ca sigur că nu rămăsese pentru acelaşi motiv pentru care venise. Luizzi se aştepta la o scenă; dar fu mirat când, în loc de o femeie furioasă, cum presupunea că trebuie să fie doamna de Farkley, găsi o femeie plânsă care, atunci când el se apropie de ea, aceasta îşi împreună mâinile şi-i spuse cu o voce disperată:

— Oh, domnule, domnule! Ţi-a fost dat să fii ultimul care să mă loveşti!

— Eu, doamnă? spuse Luizzi pe un ton foarte degajat. Zău dacă ştiu ce vreţi să spuneţi, zău dacă înţeleg cum v-am lovit!

Doamna de Farkley îl privi pe Luizzi, plină de emoţie, apoi îi spuse pe un ton liniştit:

— Uită-te bine la mine, domnule! Mă recunoşti?

— Vă recunosc, doamnă; sunteţi femeia deosebit de frumoasă pe care am văzut-o ieri la doamna de Marignon, pe care am întâlnit-o mai apoi la balul Operei şi pe care nu nădăjduiam să am fericirea de a o primi, în noaptea asta, în odaia mea!

— Spune-mi, reluă Laura, care a fost motivul pentru care te-ai aşezat lângă mine la doamna de Marignon?

Luizzi îşi lăsă, cu modestie, ochii în jos şi răspunse cu umila impertinenţă a unui bărbat care nu vrea să se laude cu succesele sale:

— Dar, doamnă, nu cred că trebuie să vi se pară extraordinar dacă un bărbat doreşte să vă cunoască!

Auzind acest răspuns, doamna de Farkley se schimbă la faţă: o paloare cumplită îi acoperi chipul, apoi răspunse cu voce ştearsă:

— Te înţeleg, domnule... Nu trebuie să mi se pară extraordinar, dacă... un bărbat, oricine ar fi el, doreşte să-mi devină amant!

— O, doamnă!

— Asta e părerea dumitale, domnule, răspunse doamna de Farkley, care abia îşi ţinea lacrimile să nu curgă şi abia îşi stăpânea hohotele de plâns să nu izbucnească. Dar iată că, în urma unei sforţări puternice, izbuti să se stăpânească, să redevină sigură pe sine şi să spună cu o voce de o penibilă veselie simulată:

— Asta e părerea dumitale, domnule; dar nu cred că ţi-ai dat seama de cutezanţa ei; deoarece presupun că nu ştii, a deveni amantul unei femei ca mine, e un lucru foarte primejdios...

— Nu sunt mai puţin curajos decât altul, răspunse Luizzi, cu un surâs plin de o supremă impertinenţă.

— Crezi? răspunse doamna de Farkley; ei bine, domnule, îţi jur că te-ai înfricoşa, dacă ţi-aş accepta propunerile.

— Doriţi să-mi puneţi curajul la încercare, zise Luizzi; ei bine, puneţi-l şi veţi vedea de ce sunt în stare!

— Ei bine, domnule, zise doamna de Farkley, ridicându-se, voi fi iubita dumitale; dar mai înainte de asta trebuie să ştii, ceea ce, de altfel, cred că şi bănuieşti, că sunt o femeie pierdută!

— Cine spune asta? întrebă Luizzi, încercând să potolească agitaţia de care fusese cuprinsă doamna de Farkley.

— Eu, domnule, care îndur de ani de zile toate calomniile ale căror victimă sunt. Eu, domnule, care aş vrea să le merit, eu, cea pe care ai ales-o să-ţi fie amantă şi care-ţi va fi, dacă vei mai cuteza să mă vrei…

Această declaraţie atât de neaşteptată îl luă pe baron pe nepregătite, aşa că, timp de câteva minute, se simţi foarte încurcat. Doamna de Farkley se aşeză din nou şi-i spuse, surâzând trist:

— Am ştiut, domnule, că o să-ţi fie teamă.

— Nu cred că ăsta e cuvântul potrivit, zise Luizzi; dar mărturisesc că o bucurie atât de mare şi de neaşteptată m-a dat gata, că eram departe de a mă aştepta…

— Minţi, domnule, spuse doamna de Farkley; doar că acum o crezi mai greu de realizat.

Luizzi rămase stupefiat; nu-şi închipuise niciodată că o femeie ar putea fi atât de neruşinată, încât să-i spună asemenea vorbe în propria lui casă şi la o asemenea oră. Rămase un moment tăcut, apoi sfârşi prin a spune:

— Zău, doamnă, dacă vă mai înţeleg…

— Atunci nu-mi rămâne decât să mă retrag; presupun însă, zise ea luându-şi mănuşile, că eşti destul de cinstit ca să afirmi – într-un mod în care să fii crezut – că femeia care a intrat în casa dumitale la ora zece seara şi a plecat la ora unu noaptea nu ţi-a cedat, aşa cum au spus despre ea atâţia alţii.

Laura se ridică, pregătindu-se să plece, dar abia în acel moment Luizzi înţelese imensul ridicol de care se acoperise în ochii acelei femei. Ghici, de asemenea, că impertinenţa cu care avusese atâta succes la doamna de Marignon, va fi socotită drept o prostie de către amicii săi. De altfel, ceea ce fusese o impertinenţă de bun-gust la zece seara devenise o grosolănie brutală la miezul nopţii. Poţi să nu accepţi întâlnirea cu o femeie frumoasă, dar n-o dai pe uşă afară, când o găseşti în odaia ta. Îi luă deci mâinile doamnei de Farkley şi, silind-o să se aşeze din nou, îi spuse cu o politeţe pe care nu i-o mai arătase până atunci:

— Zău dacă ştiu ce nebunie ne-a apucat pe amândoi!

Dumneata ai tot dreptul să fii supărată, din pricină că nu m-ai găsit acasă... Dar nu există şi greşeli care se pot răscumpăra?

În acel moment, baronului îi veni o idee ciudată: ideea pe care îşi făgăduise s-o pună în practică, dacă o va regăsi vreodată pe doamna Dilois. A o avea pe doamna de Farkley, la ora zece, când venise la el acasă, a o avea ca atâţia alţii, cărora le cedase sau se dăruise, ei bine, acest lucru nu-l atrăgea; dar a o avea pe această femeie, după ce-i arătase că n-o voia, a o face să creadă într-o pasiune sinceră, aproape nebunească, după ce o insultase, dispreţuind-o crâncen, ei bine, acest lucru i se păru lui Luizzi atât de nou, de original, încât merita efortul – mai ales fiind vorba de o femeie atât de abilă ca doamna de Farkley – de a o avea; şi, începând din clipa aceea, el o dori, ca şi cum ar fi iubit-o. Aceste gânduri, trecând ca un fulger prin mintea baronului, el reluă, aplecându-se încetişor către Laura:

— Ei bine, doamnă, ceea ce m-a făcut să te jignesc, să fiu atât de grosolan, de nedemn, de crud, s-a datorat faptului că mi-am dat seama că încep să te iubesc...

— Dumneata, strigă Laura, care nu-şi putu stăpâni o nelinişte plină de speranţă, dumneata să mă iubeşti?

— Da, doamnă, reluă Luizzi, exagerându-şi rolul, da, doamnă! Şi în clipa în care am simţit născându-se în mine această dragoste, am început să tremur, a început să-mi fie frică, aşa cum mi-ai spus; căci – tot dumneata mi-ai spus asta – eşti o femeie pierdută! Şi totuşi eşti nespus de frumoasă, doamnă, una dintre acele frumuseţi în faţa cărora imaginaţia o ia razna; emană din toată fiinţa dumitale una dintre acele atracţii inexplicabile care-i fac pe bărbaţi să ţi se culce la picioare, ca nişte sclavi. Eşti una dintre femeile pentru care-ţi dai viaţa, îţi pierzi onoarea şi reputaţia. Iată în ce fel ai pătruns în inima şi în gândurile mele: ca o femeie pierdută, dar şi ca o femeie pe care aş putea-o adora până la a uita de tot şi de toate. Ei bine, doamnă, când am simţit că sunt gata să fac orice nebunie

pentru dumneata, am dat înapoi, fiindcă această dragoste m-a speriat. O asemenea dragoste, doamnă, o asemenea dragoste trebuie să fie cumplit de geloasă; şi nu geloasă pe prezent sau pe viitor, ci pe trecut; ucizi amantul unei femei care te înşală, poţi să-l ucizi şi pe cel a cărui amintire îţi este odioasă; dar ceea ce nu mai poţi ucide, doamnă, este o reputaţie pierdută, este o viaţă pe care n-am s-o numesc vinovată, ci rătăcită. Acum pricepi groaza de o astfel de dragoste, pe care trecutul o sfâşie în bucăţi şi din care zece, douăzeci, treizeci de amanţi pot să-şi ceară partea? Ar fi un supliciu în faţa căruia aş prefera ura dumitale!

În timp ce Luizzi vorbi astfel, doamna de Farkley păli şi începu să tremure. Observând acest lucru, baronul reluă mai cu blândeţe:

— Ţi se par prea brutal, nu-i aşa? Ei bine, află că n-aş fi fost deloc brutal, dacă te-aş fi stimat tot atât de puţin cât şi ceilalţi, dacă n-aş fi văzut în dumneata decât o femeie care nu merită decât o iubire de câteva zile; dacă n-aş fi fost sub puterea acestui farmec care se degajă din fiinţa dumitale şi care în acest moment mă face să rostesc lucruri pe care n-ar fi trebuit să le auzi.

În timp ce baronul vorbea astfel, doamna de Farkley îl privea cu o bucurie plină de teamă şi cu o încântare de sub puterea căreia se părea că nu mai are scăpare. Făcând totuşi un efort, îi răspunse baronului:

— Armand, nu mă minţi? Armand, gândeşte-te că ţii în mână ultima speranţă a unei vieţi plină de nenorociri. Armand, gândeşte-te că dacă mă minţi, mă ucizi! Armand, răspunde-mi cum i-ai răspunde bunului Dumnezeu: mă iubeşti într-adevăr aşa cum ai spus?

— Da, Laura, da, te iubesc, aşa cum ţi-am spus! E o patimă smintită! O patimă de iad!

— Nu, strigă Laura, nu iadul, ci cerul ţi-a inspirat-o! Această dragoste va însemna pentru dumneata fericirea, pentru că nu vei avea de ce roşi!

Auzind aceste vorbe, Luizzi fu cât pe-aci să facă o grimasă; dar se aşează repede în fotoliu, pregătindu-se să

audă o poveste romanescă din care doamna de Farkley avea să iasă albă şi curată ca o porumbiţă. Dar în loc să continue, doamna de Farkley se opri brusc.

— Nu în seara asta, Armand, nu în seara asta, zise ea cu un accent dulce, trist şi fericit; am să-ţi spun mâine povestea vieţii mele. De altfel, un singur cuvânt va fi de ajuns ca să te lămurească; dar n-am încă dreptul să rostesc acel cuvânt. Pe mâine deci!

Luizzi n-o mai reţinu. Se mulţumi să-i răspundă grăbit:

— Pe mâine! Pe mâine! Dar în ce loc?

— Nu aici, răspunse Laura. Dar am să-ţi spun unde. Fiindcă, de acum încolo, nu mai pot intra în casa dumitale, decât ca baroană de Luizzi!

Armand avu bunul simţ să nu izbucnească în râs auzind aceste cuvinte; se abţinu până ce Laura plecă, dar după ce se reîntoarse în odaia sa, nu se putu abţine să nu vorbească de unul singur:

— Iată, într-adevăr, ceva care a întrecut orice aşteptare! Viclenia mea a obţinut un succes zdrobitor! Doamna de Farkley, baroană de Luizzi! Ori eu sunt un foarte bun actor, ori femeia asta mă consideră un mare dobitoc!

Abia apucă să-şi isprăvească monologul, când îl văzu pe diavol, aşezat în fotoliul din care dispăruse în aceeaşi dimineaţă, isprăvindu-şi liniştit ţigara începută.

— A, iată-te! îi zise baronul râzând, de ce-ai fugit dimineaţă, de parcă te-ar fi luat dracul?

— Crezi că nu-s destul de plictisit că trebuie să-mi pierd vremea cu tine, ca să mai ascult şi discuţia ta cu de Mareuilles?

— La urma urmei, ai dreptate, zise Luizzi. Am uitat că el a fost cel care te-a pus pe fugă! Şi acum ce faci aici?

— Păi, am venit să-ţi spun povestea doamnei de Fantan, pe care, de altfel, tu mi-ai cerut-o.

— Oh, pe legea mea, n-am chef să mai ştiu nimic! Mai mult ca sigur că iar e vorba de aventuri scandaloase. Am observat că viaţa femeilor nu e făcută decât din astfel de lucruri. Îţi mărturisesc că am cam început să mă satur!

— Baroane, spuse diavolul, ai făcut o mare prostie silindu-mă să vorbesc atunci când nu voiam; bagă de seamă că faci una şi mai mare refuzând să mă asculţi, când vreau eu să-ţi vorbesc. Iată, e ora unu; ai la dispoziţie o oră ca să mă asculţi şi o oră ca să…

— Nu, dragul meu, zise Luizzi întrerupându-l, vreau să dorm; de altfel, nu mai simt nevoia să fiu nepoliticos cu doamna de Marignon şi puţin îmi pasă de doamna de Fantan; aşa că te rog să mă laşi în pace.

Diavolul îl ascultă şi Luizzi se culcă, mulţumit ca un negustor care a făcut o afacere bună sau ca un popă de regiment care a izbutit să dea prima împărtăşanie unei duzini de vechi cătane.

XXII.
Urmarea celui de al doilea fotoliu. Scrisoarea

A doua zi dimineaţă, când se trezi, Luizzi primi următoarea scrisoare:

„Armand,

Sunt plină de o fericire pe care dumneata nu ţi-o poţi imagina, sunt fericită că, în sfârşit, l-am găsit pe cel căruia pot să-i spun totul, căruia pot să-i istorisesc toată viaţa mea. Această bucurie mă ameţeşte, fiindcă am jurat că nu dezvălui această taină, decât celui care se va interesa de mine mai mult decât i-aş fi îngăduit. Când am plecat de la dumneata, mi-am simţit inima plină de o speranţă atât de dulce, încât n-am mai avut răbdare să aştept. Aşa că ţi-am scris. Am aşternut pe hârtie o mărturisire stranie, fiindcă nu dau numele celor care sunt implicaţi în ea. Ascultă-mă deci, Armand, ascultă-mă, dumneata care mi-ai spus că mă iubeşti. Îţi aminteşti de acea discuţie aproape smintită pe care am avut-o ieri-seară la balul Operei, în care îţi spuneam cum o femeie care şi-a uitat o singură dată îndatoririle poate fi socotită că şi le-a uitat de o mie de ori? Ei bine, astăzi vei afla cum o femeie care n-a greşit niciodată poate fi socotită pierdută, printr-un concurs neaşteptat de împrejurări.”

„Hm! Hm! făcu Luizzi, citind această frază, iată o

frumoasă întorsătură din condei! Aş vrea totuşi ca povestea pe care o citesc să nu fie a cincizecea ediţie a operelor doamnei de Farkley, ci să-şi fi dat interesul să scrie una inedită pentru mine.”

După această observaţie, Luizzi se aşează cât mai comod în fotoliul său, ca un abonat la un cabinet de lectură, ca să citească ultima nuvelă, povestire sau roman la modă. Această nuvelă, povestire sau roman, începea astfel:

„Ştiu că sunt fata din flori a marchizului d’Andeli; eu n-am aflat acest lucru, decât în ziua în care nefericirea îmi pătase de-acum onoarea. Nu ştiu cine e mama mea, iar eu nu-i cunosc decât numele. Mama se trăgea dintr-o familie foarte mare, din Languedoc; s-a măritat foarte tânără cu un bărbat care – silit să urmeze calea armelor – a lăsat-o singură. Atunci avea o fată; dar dragostea faţă de acest copil nu-i era de ajuns acelui suflet înflăcărat; mama l-a întâlnit pe marchizul d’Andeli, l-a iubit şi marchizul a iubit-o, la rându-i. În acea epocă, marchizul ocupa o slujbă administrativă foarte mare, în oraşul unde locuia mama. Pierzându-şi slujba, a fost silit să se despartă de ea, cu şase luni înainte de a mă naşte. Mama m-a adus pe lume în coliba unui ţăran, unde se ascunsese. Femeia care o ajutase la naştere mă luă şi mă încredinţă unei bătrâne care m-a crescut până la vârsta de cincisprezece ani, fără să-mi spună cine sunt. Zicea că mă găsise pe pragul uşii şi că mă crescuse din milă. Am crezut-o, fiindcă nimic nu mă făcea să bănuiesc că mă minte.

Împlinisem deci cincisprezece ani, când prima fată a mamei se mărită; n-are rost să-ţi mai spun cum a aflat de existenţa mea. Dar, într-o zi, am văzut intrând în cocioaba mizerabilă în care locuiam pe una dintre cele mai frumoase şi mai bogate persoane din oraşul nostru. În urma unei discuţii, din care n-am aflat, din păcate, decât o parte din adevăr, ea mi-a spus că eram fata unei femei din marea aristocraţie, din care făcea ea însăşi parte, că deplângea

greşelile acestei mame, dar că nu avea dreptul s-o condamne. Pe atunci, nu ştiam ce înseamnă o mamă, nici respectul pe care-l inspiră acest nume şi socoteam că numai orgoliul rangului ei o împiedicase pe acea femeie să se intereseze de mine. Judecă şi dumneata cât am fost de uimită, când doamna aceea elegantă a adăugat:

— Rătăcirile mamei dumitale n-au luat sfârşit. Rămasă văduvă, şi-a dezonorat văduvia, aşa cum îşi dezonorase, de altfel, şi căsnicia. A părăsit un alt copil; un alt copil va trăi în mizerie, un alt copil a fost aruncat în braţele nenorocirii, copil care nu va mai găsi poate o femeie tot atât de miloasă ca cea care te-a crescut pe tine. Deci, va trebui să ai grijă de acel copil. E sora ta, aşa că fii şi mama care-i lipseşte. Am să vă dau la amândouă averea ce vi se cuvine!

Şi am acceptat, Armand, am acceptat! Prima faptă bună pe care am făcut-o în viaţa mea mi-a adus şi prima nefericire! Aveam cincisprezece ani şi eram frumoasă; la cincisprezece ani, nu mai pui la îndoială mila pe care o avusese faţă de mine o bătrână de şaizeci. Dar cum lumea e cumplit de rea, în loc să vadă că eram o fată cuminte şi aşezată, mi-au pus în cârcă acel copil; atunci le-am spus şi eu că da, eram mama lui şi, într-adevăr, m-am purtat cu el ca şi o mamă. Din fericire, un om cinstit care locuia în aceeaşi casă, ştia că dusesem o viaţă curată şi că fetiţa nu putea să fie a mea. Bravă toate clevetirile, închise toate gurile şi mă luă de nevastă. Tata, care aflase în sfârşit de existenţa mea, îl răsplăti pentru acest gest, dându-mi o zestre foarte mare. Aşa am trăit o vreme, fericită, aproape stimată, sau mai curând dată uitării de către calomniatori.

Dar iată că o altă întâmplare şi mai neobişnuită aduse sau, mai curând, îmi pregăti prăbuşirea. Tatăl micii mele surori, tatăl acestei copile pe care o iubeam ca pe fiica mea, cu toate necazurile ce mi le adusese, tatăl acestei fetiţe deci, zdruncinase liniştea unei alte căsnicii, după ce dusese de râpă căsnicia mamei mele. Şi iată că frumoasa străină care-mi încredinţase cândva o orfană, îmi spuse că acum un tânăr fusese părăsit, aşa cum fusesem şi eu cu ani

în urmă, şi că zăcea într-o mizerie de nedescris. Eu, care ştiam ce însemna o astfel de viaţă izolată, lipsită de orice afecţiune, am vrut să-i vin în ajutor: l-am adus în casa soţului meu, i-am asigurat o slujbă onorabilă, i-am dăruit o familie. Cea de a doua faptă bună a adus după sine o a doua nenorocire. Un bărbat care ar fi trebuit să-mi mulţumească pentru ceea ce făcusem, un bărbat care ar fi trebuit să-mi spună: «Îţi sunt îndatorat, pentru tot ceea ce-ai făcut pentru acest băiat nefericit!» ei bine, tocmai acel bărbat m-a aruncat, prin vorbele sale crude, în gura lumii, care şi aşa începuse să bârfească pe seama tânărului meu protejat. A făcut o glumă complet deplasată, susţinând că orfanul ce-mi fusese dat în grijă îmi era amant. Soţul meu a aflat; onoarea lui ultragiată, mânia sa, nu mai au nevoie de explicaţii: l-a provocat pe băiat la duel şi l-a ucis. După câteva zile, aflând adevărul, i-a cerut socoteală calomniatorului pentru defăimarea soţiei sale şi pentru sângele nevinovat pe care-l vărsase.”

Ajungând la acest pasaj din scrisoarea doamnei de Farkley, Luizzi rămase năucit. Prea semăna în mod ciudat cu ceea ce se întâmplase la Toulouse! Dar, făcând o socoteală, îşi dădu seama că nu trecuseră nici două luni de când se jucase, în mod atât de imprudent, cu onoarea doamnei Dilois. Aşa că se linişti. Apoi, cum faptele rele au o artă fără pereche de a-şi găsi scuze şi o artă şi mai grozavă de a le condamna pe cele ale altora, Luizzi îşi zise: „Doamna de Farkley a aflat probabil ce mi s-a întâmplat la Toulouse şi vârâ acest lucru în propria sa viaţă, ca să fie cât mai lesne crezută! Dar viclenia ei prea e cusută cu aţă albă, ca să mă las păcălit atât de uşor!”

Răsuflând uşurat, îşi continuă lectura şi iată ce citi în continuare:

„Între timp, într-un moment de spaimă, înainte de acel duel fatal, mă apropiasem de cea care-mi spusese cine sunt şi cine îmi era tată; în disperarea mea, m-am dus să-i

reproşez că-mi pusese în braţe acel copil care-mi adusese numai necazuri. Dar n-am mai avut ce-i răspunde, când ea mi-a zis:

— Copilul ăsta e sora ta! Copilul ăsta e… sora noastră!

— Sora noastră! am strigat.

— Da, toate trei suntem fetele aceleiaşi mame vinovate!

Biată martiră, nefericită soră care nu mai exişti, mai am eu oare dreptul să mă plâng de ceea ce am îndurat, eu, căreia tu i-ai povestit mai târziu toate nenorocirile vieţii tale? Dar cum în acel moment nu i le ştiam, am strigat:

— Şi ce s-a întâmplat cu cea care ne-a părăsit astfel, la voia întâmplării?

— A plecat din Franţa. Şi nici nu mai vreau să ştiu nimic despre ea! Nu ştiu sub ce nume se ascunde şi să ne ferească Dumnezeu s-o mai aflăm vreodată! Dar, reluă ea, ceea ce nu ştii încă, ceea ce mi se pare mai cumplit ca orice, e faptul că omul care te-a calomniat e fratele orfanului pe care l-am salvat.

Când m-am întors acasă, am aflat că fusese ucis în duel de către bărbatul meu. Atunci i-am scris – imprudentă – surorii mele acea nefericită scrisoare care a devenit publică. Am fugit din casa bărbatului meu, apoi am aflat că acesta îşi găsise moartea într-un al doilea duel, ştiind că eram nevinovată.

Acum ai să mă înţelegi, Armand, ai să înţelegi această scrisoare pe care ţi-am scris-o. Nu-ţi voi mai aminti de mărturisirile bietei mele surori, fiindcă mi-a spus tot, nefericita! Nu-ţi voi spune mai mult; amintiri mult prea dureroase s-ar amesteca în povestirea mea şi astăzi, Armand, nu vreau să mă las pradă unor învinuiri inutile.”

Luizzi se frecă la ochi, nefiind sigur dacă e treaz. Simţea cum sminteala pune, încetul cu încetul, stăpânire pe el. Era ca un om care visează că urmăreşte nişte umbre, dar că nu poate pune mâna pe ele. Se ridică din fotoliu, se plimbă prin odaie, încercând să-şi explice ceea ce citise, gata să creadă sau că el era nebun, sau femeia care-i scrisese. În sfârşit, pentru a se smulge din acea stare de năuceală în

care simţea cum mintea începe s-o ia razna, încercă să isprăvească scrisoarea, care continua astfel:

„Acum trec la o altă epocă din viaţa mea. Informat despre nenorocirile mele, tata m-a luat lângă el. M-a dus apoi în Italia şi m-a măritat cu domnul de Farkley. M-a pus să-mi schimb până şi numele de botez, pentru ca nimic să nu mai amintească lumii nici cine fusesem şi nici calomniile cu care mă împroşcaseră. Dar, la Milano, un bărbat din ţinutul nostru, un oarecare Ganguernet, m-a recunoscut. După două zile, toată lumea aflase, nu povestea adevărată a vieţii mele, ci povestea scornită de răuvoitori. M-au insultat şi m-au alungat din mijlocul lor. Bărbatul meu a vrut să mă apere, dar a fost ucis în duelul care a urmat. Acum înţelegi, cred, de ce o femeie, din pricina căreia au pierit doi bărbaţi şi un tânăr – despre care s-a spus că i-ar fi fost amant – poate fi socotită o femeie pierdută şi tratată ca atare. Mă opresc. În seara asta, în seara asta ai să vii să mă vezi, nu-i aşa? Va fi şi tata de faţă. Voi obţine iertarea dumitale şi poate că va consimţi să ne spună unde este acum mama. Mi-a spus că trăieşte şi că va şti el s-o determine să-şi ocrotească, de acum încolo, fiica pe care a lăsat-o de izbelişte… Iubeşte-mă, Armand, iubeşte-mă! Ne despart destule lacrimi şi, în ciuda făgăduielii tatălui meu, rămâi încă singura mea nădejde,

Laura.”

Luizzi simţi cum mintea i-o ia razna; gândurile îi rătăceau prin creier ca o mulţime cuprinsă de ameţeală; nu putea nici să şi le potolească, nici să şi le adune, aşa că – într-un moment de disperare – strigă:

— Oh, nu mai pot aştepta atât! Simt că am să înnebunesc!

Apoi, cu o furie fără seamăn, agită clopoţelul. Diavolul nu apăru, în schimb clopoţelul de la uşă păru a-i răspunde ca un ecou. Acel sunet îl făcu să îngheţe; rămase nemişcat în fotoliu, când iată că în odaie intră doamna de Farkley.

— Laura! Laura! strigă el, în numele cerului, spune-mi,

ce-i cu scrisoarea asta? Simt că-mi pierd minţile! Laura! Cine eşti? Şi cum te numeai mai înainte?

— Dumneata mă întrebi? răspunse doamna de Farkley, pe un ton de-o ironie subţire. Asta înseamnă că împingi mult prea departe uitarea nedreptăţilor dumitale!

— Laura, fie-ţi milă! Cine eşti? Cum te numeai, când ţi-a fost încredinţat acel copil?

— Mă numeam Sophie. Copiii din flori n-au decât un singur nume!

— Şi după ce te-ai măritat?

— M-am numit Sophie Dilois.

— Dumneata? Dar abia acum două luni… zise Luizzi. Apoi reluă: Nu, nu se poate… Este…

Uşa odăii baronului se deschise încet şi valetul îi înmână stăpânului său o scrisoare. Armand o deschise şi iată ce citi: „Sunteţi rugat să asistaţi la înmormântarea doamnei de Farkley, care va avea loc luni dimineaţă… Februarie 182…”

Luizzi lăsă să-i scape scrisoarea şi se întoarse năucit către femeia care stătea lângă el. I se păru că se topeşte în aer, ca un abur uşor, apoi în faţa ochilor îi apăru chipul diavolului, înarmat cu acel surâs strălucitor care-i făcuse atâta rău. În furia sa, Luizzi vru să se năpustească spre el, dar o putere supraomenească îl ţintui locului.

— Ai de gând să-mi explici tot acest mister, diavole? strigă Armand, sufocat de furie şi de disperare.

— Explicaţia e foarte simplă, fiindcă nu-i vorba decât de date şi cifre, zise diavolul. În 1795, deci la vârsta de şaisprezece ani, doamna de Cremancé avu o fiică legitimă, pe care o numi Lucy. În 1800 avu o fiică nelegitimă, pe care o numi Sophie. În 1815, devenită văduvă, mai avu o fată din flori, cea pe care ai văzut-o la Sophie Dilois şi căreia poţi să-i dai tu însuţi un nume, pentru că e fiica tatălui tău, nobilul baron de Luizzi.

— Cum, acea copilă e sora mea?

— Da! Şi Charles era fratele tău, celălalt copil din flori, abandonat de tatăl tău, virtuosul baron de Luizzi.

— Dar eu m-am întâlnit cu toate aceste fiinţe – zdravene

şi sănătoase – acum două luni! Am văzut-o pe Sophie acum două luni şi aflu acum că a mai fost măritată o dată, iar eu n-am mai recunoscut-o! Îţi spun că toate astea nu-s cu putinţă şi că tu mă înşeli!

— Stăpâne, azi nu te înşel; dar de înşelat, te-am înşelat!

— Tu!

— Îţi aminteşti de prima zi când ne-am întâlnit şi când spuneai că vrei să-ţi cruţi viaţa? Sărman nebun, care mi-ai pus-o la dispoziţie o dată…

— Mi-ai spus că mi-ai luat şase săptămâni…

— Ţi-am luat şapte ani!

— Şapte ani!

— Au trecut şapte ani de când a murit Lucy, şapte ani de când a murit Dilois, şapte ani de când a murit fratele tău Charles! Au trecut şapte ani, de când i-ai ucis pe toţi trei cu o glumă deplasată.

— Şi Laura, Laura? strigă Luizzi, a cărui minte abia mai prididea să înregistreze toate acele jalnice evenimente.

— Laura, spuse diavolul, a murit acum douăsprezece ore. Jignirea pe care i-ai adus-o ieri, i-a dat ultima lovitură. Venise la tine să-ţi povestească viaţa ei pe care n-o înţelesesei; a bănuit de ce nu erai acasă şi pentru cine ai sacrificat-o. Au trecut douăsprezece ore de când ai ucis-o!

— Dar femeia care a fost la mine aseară…

— Eram eu, zise diavolul râzând. M-a cuprins un fel de milă faţă de acea femeie şi am venit să joc scena care ar fi avut loc, dacă te-ar fi aşteptat. Presupun că m-am descurcat destul de bine!

— Şi scrisoarea asta?

— E scrisă de mine.

— Ticălos! Ticălos ce sunt! strigă Luizzi. Câte crime, câte crime! Şi nu mai pot repara nimic!

— Ba poţi, spuse diavolul, mângâindu-l pe Luizzi cu flacăra privirilor sale, ca o cochetă care vrea să convingă un nătărău, ba poţi; pentru că îţi mai rămân de îndeplinit două datorii de onoare: prima, să veghezi asupra copilei tatălui tău, pe care nefericita Sophie a dat-o la o mănăstire;

şi a doua, s-o răzbuni pe Sophie pentru injuria adusă de cele două amice ale doamnei de Marignon, injurie de la care au pornit toate nenorocirile întâmplate. Dar oare vei cuteza să faci acest lucru, stăpâne?

— Oh, dă-mi această putere! strigă Luizzi printre hohote de plâns şi strigăte de mânie şi voi drege răul prin rău! Fiindcă văd, în sfârşit, că nu mi-e dat să fac bine! Spune-mi, cine sunt aceste femei care au insultat-o cu atâta cruzime pe nefericita pe care eu am ucis-o?

— Păi, povestea uneia dintre ele ţi-am spus-o.

— Dar cealaltă? Cealaltă?

— Cealaltă? zise diavolul, legănându-se, cea a cărei poveste am vrut să ţi-o spun noaptea trecută, la ora unu, când Laura mai trăia încă şi când credeam că te interesa soarta ei?

— Ei da, povestea acelei femei, strigă baronul.

— Crezi că povestea asta te-ar fi făcut să alergi la Laura ca să-i ceri iertare şi te-ar fi determinat s-o aperi şi s-o salvezi, poate, din disperarea în care căzuse?

— Da, răspunse baronul cu glas pierit, da… Vorbeşte, vorbeşte…

XXIII.
Cel de al treilea fotoliu

Diavolul se aşeză, ca şi cum s-ar fi pregătit să înceapă o lungă povestire, apoi spuse pe un ton degajat:

— Doamna de Fantan se numea, în 1815, doamna de Cremancé...

— Vai, mama ei! Era mama ei! strigă Armand, cuprins de un tremur ciudat la gândul că putuse vedea cu ochii lui o atât de mare perversitate.

Diavolul începu să râdă, dar Luizzi – zdrobit şi cuprins de slăbiciune – simţi cum îi vâjâie capul, cum îl lasă inima şi căzu leşinat.

XXIV.
Servitorii cei buni

Începând din clipa aceea, Luizzi rămase leşinat timp de treizeci şi şase de zile. Ceea ce era cam mult, fără să mănânce nimic, aşa că, prima senzaţie pe care o încercă atunci când îşi veni în fire fu o foame cumplită. Vru să sune; dar nu putu să-şi mişte nici mâinile, nici picioarele. „Hait, îşi zise el, iar sunt bolnav; şi totuşi, am impresia că nu m-am aruncat pe fereastră, ca prima oară; cred că trebuie să fie o amorţeală generală.” Baronul făcu o nouă mişcare şi abia atunci băgă de seamă că era legat solid de pat. Chemă pe careva, cu voce slabă, dar nu apăru nimeni. Doar o femeie, la căpătâi, care muia un corn bine rumenit într-un pahar cu vin dulce, se ridică încetişor, îl privi, înghiţi o bucată de corn, sorbi un gât de vin, apoi se aşeză liniştită la locul ei; îşi puse paharul alături, luă un roman şi începu să citească, îngăimând fiecare frază. Dacă ar fi putut, Armand s-ar fi frecat la ochi ca să se convingă că e treaz. Dar, după expresia femeii cu cornul şi vinul, era „ermetic” legat.

— Pierre! Louis! strigă baronul. Louis! Pierre!

Câteva hohote de râs, însoţite de un zgomot de pahare, au fost singurele răspunsuri date baronului.

— Louis! Pierre! Pungaşilor, să vină careva încoace! strigă Luizzi cu putere.

— Dumnezeule, cât e de plicticos! murmură femeia.

Şi, fără să se deranjeze, luă un burete enorm, pe care-l muie într-un lighean cu apă ca gheaţa şi i-l aplică, cu

putere, lui Armand pe faţă. Leacul avu succes, căci îl făcu pe baron să reflecteze. „Bun, îşi zise el, am fost bolnav, mai mult ca sigur că am avut o congestie cerebrală. Dar trebuie să mă fi vindecat complet, deoarece nu mai simt decât puţină oboseală şi niciun pic de dificultate în a gândi. Îmi amintesc perfect tot ce mi s-a întâmplat, pot istorisi totul de la un capăt la celălalt.”

Şi, numărându-şi amintirile în sinea lui, ca un cerşetor care-şi numără averea pe degete, se trezi vorbind cu glas tare.

— Îmi aduc aminte foarte bine: doamna de Fantan e de fapt doamna de Cremancé; Laura e doamna Dilois; a murit nefericita, eu am ucis-o! Oh, diavole, diavole!

— Hait, bodogăni infirmiera, iată că iar îl apucă! Şi, la rându-i, strigă: Domnule Pierre! Domnule Pierre!

Pierre apăru îmbrăcat în halatul de casă al stăpânului său, muindu-şi un biscuit de Reims într-un pahar cu şampanie.

— Ce s-a întâmplat, doamnă Humbert? întrebă el, clătinându-se şi bâlbâindu-se.

— Cred că trebuie să trimiţi să caute nişte lipitori. Doctorul Crostencoupe mi-a recomandat în mod special, în caz că iar delirează, să-i aplic şaizeci de lipitori pe stomac şi să-i reînnoiesc „sinapisul”, pe şolduri şi pe tălpile picioarelor!

— Ia să mă scutească doctorul ăsta cu lipitorile şi cu muştarul lui! zise valetul. Ştie că baronul are bani şi e în stare să-i mănânce pe toţi, îmbogăţindu-se şi pe el, şi pe spiţer!

— Sănătatea nu costă niciodată prea scump, domnule Pierre, e cel mai important bun de pe pământ, răspunse doamna Humbert.

— Mi-e indiferent, zise Pierre, dar prefer să fiu bolnav toată viaţa, decât să dau treizeci de bănuţi pe o lipitoare scârboasă!

— Vezi bine că cel care scrie reţetele e doctorul Crostencoupe. Ultimul bolnav singur, pe care l-am îngrijit,

mi-a dat treisprezece franci. E adevărat că răposatul nu era decât un pârlit de misit, care dăduse de trei ori faliment.

— Mi se pare că baronul e liniştit. N-ai putea să-l scuteşti de lipitori?

— Cum? Îţi spun că delirează! Iar a început poveştile cu damele alea, ştii dumneata! De altfel, ceea ce e cumpărat, e bun cumpărat. Nu pot să-l păgubesc pe spiţer de marfa lui!

— Nu ţi-am zis să-i cruţi punga baronului, ci pielea lui. Are pântecele şi stomacul ciuruite ca o strecurătoare veche. Mai să crezi că a avut nu vărsat de vânt, ci... vărsat de lipitori! Pune-i-le la socoteală, dar nu i le mai pune pe burtă!

— Aş urma cu dragă inimă prescripţia dumitale, domnule Pierre, dacă, mâine, doctorul Crostencoupe n-ar băga de seamă. Dar va căuta găurile... Şi, fiindcă tot veni vorba despre asta, să iei în loc de şaizeci, o sută de lipitori, pentru că sunt şi unele care nu muşcă.

— Şi pe care le iei dumneata, doamnă Humbert, ca să le foloseşti la alţi bolnavi...

— Ei, na! doar n-ai fi vrând să le las să se plimbe pe aici cu bastonul în mână?

— Zi mai bine, doamnă Humbert, că mi-a venit o idee...

— Despre ce anume e vorba?

— Spune-mi, dumneata care le foloseşti atâta la bolnavi, ai văzut vreodată lipitori făcând dragoste?

— Ce-ar fi să taci din gură, prostovane! zise doamna Humbert, făcând pe mironosiţa. Du-te şi-mi cumpără ce ţi-am spus, iar când te întorci, adu-mi şi un păhărel de vin cu un biscuit. Simt un gol cumplit în stomac.

— Nu vrei şampanie?

— Mulţumesc, nu-mi place vinul spumos, mă arde la stomac. Dă-mi tot din ăla de care mi-ai mai dat.

— Bordeaux?

— Da, Bordeaux.

— Ai gusturi cam ciudate, e un vin care te turteşte.

— Apropo de asta, vezi să nu uiţi de cafea. Simt că dorm

din picioare...

— Mă rog, mă rog, o să-ţi dau tot ce-mi ceri. Am să-ţi aduc chiar eu vinul şi cafeaua, fiindcă pe Louis am să-l trimit la spiţerie.

— Vizitiul? Dar e beat mort încă de dimineaţă!

— Trebuie să-l iei aşa cum e. N-avem ce face! De altfel, să ştii că niciodată nu conduce mai bine, decât atunci când e beat mort!

— Văd că pe dumneata vinul nu te turteşte, fiindcă eşti totuşi politicos.

— Eu? Nu cumva crezi că eu sunt beat!

— Câtuşi de puţin. Ai nişte ochi care strălucesc ca felinarele de la poartă.

— Ca să te pot vedea mai bine, doamnă Humbert, zise valetul, apropiindu-se de infirmieră care, contrar obiceiului, nu era nici prea bătrână, nici prea urâtă. Treizeci de ani, rotunjoară şi bine hrănită. Era mai mult decât merita domnul Pierre.

— Bine, bine, domnule Pierre, vinul te-a făcut cam tandru.

— Ah, dacă ai vrea să fii şi dumneata un pic...

— Şi domnul Humbert ce va zice?

— Da' ce, chiar există un domn Humbert?

— Îţi place sau nu, dar află că există! De ce crezi că mă cheamă doamna Humbert?

— Nu te supăra! Sunt atâtea doamne fără bărbaţi...

— Tot ce se poate! Dar eu nu fac parte din categoria asta, pricepi, domnule Pierre?

— Şi asta împiedică un anumit lucru, doamnă?

— Vrei să trimiţi după lipitori, bădărane? Dacă începi să-mi vorbeşti iar ca mai adineauri, îţi pun o lipitoare pe vârful nasului.

— Caraghiosule! strigă Luizzi iritat.

Acest cuvânt stăvili brusc atacurile amoroase ale valetului. O clipă rămase interzis, apoi începu să râdă, zicând:

— Sunt un prost! Am uitat că e nebun!

— Are mai mult bun-simţ decât dumneata! Iaca, sună de miezul nopţii, spiţerul închide, iar eu nu voi avea lipitorile!

Pierre ieşi, trimiţând, pe vârful degetelor, o sărutare doamnei Humbert.

Cititorii noştri se vor mira poate de tăcerea lui Luizzi în timpul acelei discuţii; dar cititorii noştri să nu uite că nu era prima dată când Luizzi se afla într-o asemenea situaţie, având îndărătul său o existenţă lipsită de orice amintiri. Buretele îngheţat ce-i fusese aplicat pe faţă şi ameninţarea imediată a celor şaizeci de lipitori, îl avertizaseră, în suficientă măsură, că va fi tratat ca un nebun. Înţelese, de asemenea, că în ignoranţa în care se afla, privitor la cele întâmplate după ultima sa întrevedere cu diavolul, putea spune unele lucruri care să dea, într-adevăr, impresia că-şi pierduse minţile. Preferă deci să tacă şi, jumătate reflectând, jumătate ascultând ce se discuta, încercă să iasă din situaţia jenantă în care se afla. Socoti favorabil momentul când se găsi singur cu doamna Humbert. Şi, pentru a-i dovedi că-şi venise în fire, începu să-i vorbească pe un ton lipsit de vlagă:

— Doamnă Humbert, mi-e sete…

— Dumnezeule, ce burete de om! Nu sunt nici cinci minute de când ţi-am dat să bei!

— Ba să avem iertare, doamnă Humbert, replică slab Luizzi, au trecut mai mult de cinci minute, căci, iată, o jumătate de ceas ai vorbit cu Pierre.

— Iaca! făcu doamna Humbert, luând o lumânare ca să-l vadă mai bine pe baron. Iaca, mai să zici, auzindu-l vorbind astfel, că i-au venit minţile la cap!

— Mi-am recăpătat întreaga judecată, doamnă Humbert. Şi, ca dovadă, te rog să-mi dezlegi unul dintre braţe ca să mă ajuţi să beau.

— Mda, zise doamna Humbert, aceeaşi poveste ca şi alaltăieri: ca să-mi arunci ceaiul în nas şi să-mi smulgi boneta nouă-nouţă, care mă costase şaisprezece franci. Hai, bea şi taci din gură!

— Îţi jur, doamnă Humbert, îţi jur că n-am să-ţi fac niciun

rău, fiindcă acum sunt întreg la cap.

— Foarte bine, foarte bine, zise infirmiera, mai întâi bea şi apoi dormi.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Pierre, intrând cu câte o sticlă sub fiecare braţ, cu o salatieră plină într-o mână şi cu o farfurie cu biscuiţi în cealaltă.

— S-a întâmplat, zise doamna Humbert, întorcându-se chiar în momentul în care se pregătea să-i dea bolnavului o ceaşcă de ceai, că baronul se află într-unul dintre momentele sale de luciditate şi mi-a cerut să-l dezleg.

— Să nu cumva să faci asta, zise Pierre, ar trebui să-ţi aduci aminte ce-a făcut ultima oară şi cât ne-am chinuit până ce l-am urcat din nou în pat; în ce mă priveşte, ştiu c-am încasat, pe puţin, o duzină de picioare zdravene în fund!

— Şi ai să mai încasezi şi altele, caraghiosule, după ce mă voi da jos din pat! zise Luizzi cu mânie.

Valetul se aşează la picioarele patului stăpânului său, continuând să ţină cele două sticle la subţioară, salatiera într-o mână şi biscuiţii în cealaltă. Îl privi pe baron cu un rânjet de om beat şi-i zise:

— Asta în loc de bacşiş. Mulţumesc!

— Ticălosule! strigă baronul, făcând un efort violent să se ridice.

Fără să vrea, lovi ceaşca pe care i-o întindea doamna Humbert şi o răsturnă. Infirmiera strigă furioasă:

— Cred că ai înnebunit, ca să tachinezi astfel un biet smintit! Era ultima ceaşcă de ceai pe care-o mai aveam şi trebuia să-mi ajungă să-i dau să bea din ea până dimineaţă. Acum trebuie să mă duc să-i fac altul sau să-l las să rabde de sete.

— Ei drăcie, să rabde! strigă Pierre.

— Dumitale ţi-e uşor să spui asta, dar va urla de sete toată noaptea, iar eu nu voi putea să mă odihnesc câtuşi de puţin. De altfel, nici nu-i cine ştie ce lucru mare, ceainicul clocoteşte pe foc, aşa că mă duc să-i fac ceaiul.

— Un moment, zise Pierre, apa dumitale fierbinte ne trebuie ca să topim bucata asta de zahăr!

— Şi ce să facem cu ea? întrebă doamna Humbert.

— Păi, în afară de cele două sticle de Bordeaux, am adus şi nişte coniac, cu care o să facem un punci de toată frumuseţea, pe care, deh! n-o să-l mâncăm cu furculiţa.

După o vreme, doamna Humbert, întorcându-se, scoase un ţipăt.

— Dumnezeule, Pierre, cât eşti de prost! Nu stinge chiar toate lumânările, că mi se face frică!

Valetul, vrând să-i facă o farsă, stinsese mai toate lumânările şi se aplecase peste flacăra verzuie de deasupra punciului. Chipul său, luminat astfel, căpătase o tentă verzuie şi modul cum se strâmbase pentru a da şi mai multă savoare farsei sale, îl făcu să capete un aspect înfricoşător. Speriată, doamna Humbert spuse:

— Gata, Pierre, ajunge, aprinde lumânările!

— Eu nu sunt Pierre, zise el cu voce răguşită, sunt diavolul!

— Diavolul? strigă Luizzi, a cărui imaginaţie zdruncinată de o boală îndelungată putea să se preteze lesne la o scenă care pentru el nu avea nimic nefiresc.

La această întrebare a baronului, valetul şi infirmiera scoaseră un strigăt şi se aruncară unul în braţele celuilalt, în vreme ce Luizzi, în delirul său, continua să strige:

— Diavole, vino încoace! Îţi poruncesc să vii!

— Ai făcut-o lată, zise doamna Humbert, tremurând.

L-ai readus în starea proastă de acum opt zile! Începe să-l strige pe diavol ca un turbat!

— Ar fi fost nostim, zise Pierre cu o voce pe care se străduia să şi-o facă nepăsătoare, ar fi fost într-adevăr nostim dacă diavolul ar fi apărut.

— Haide, isprăveşte, zise doamna Humbert, aprinzând lumânările, în timp ce Pierre turna punciul fierbinte în pahare.

— Ţine, zise el, întinzându-i femeii un pahar, şi bea-l ca să-ţi mai vii în fire!

— Nu mai fă atâta pe curajosul, fiindcă eşti alb ca varul. Mai dă-mi un pahar de punci. M-am speriat atât de tare

când baronul s-a apucat să-l cheme pe diavol, încât mi s-au muiat picioarele şi-mi tremură şi acum!

Între timp, năuceala care-l apucase pe baron, se risipise, în faţa spaimei infirmierei şi a valetului.

— Şi totuşi, reluă doamna Humbert, treaba asta a făcut-o în tot timpul bolii…

— E şi asta un fel de nebunie, zise Pierre, să-ţi închipui că diavolul e la ordinele tale!

— Ehei! eu am văzut lucruri şi mai dihai ca ăsta, zise infirmiera. Am slujit un an întreg o tânără din Gasconia, care-şi închipuia că făcuse un copil şi că fusese închisă timp de şapte ani într-o hrubă…

În ciuda hotărârii sale de a tăcea, Luizzi fu atât de surprins auzind acest lucru, încât strigă:

— Nu e vorba de Henriette Buré?

Infirmiera se trase speriată îndărăt, încât Pierre o întrebă:

— Ce ai?

— Aşa se numea fata… Dar de unde ştie stăpânul dumitale de treaba asta?

— Ei, o fi şi el gascon şi o fi auzit povestea, în ţinutul său. Lasă-l în pace şi povesteşte-mi şi mie istoria asta.

— Păi nu ştiu nimic altceva, decât că a fost adusă acolo de un bărbat din familia ei. Fata era foarte blândă şi nu făcea altceva decât să-şi scrie povestea vieţii, de dimineaţă şi până seara.

Ceea ce auzi îi pricinui baronului o adevărată spaimă; înţelese că, învinuind pe cineva de nebunie, puteai să-l împiedici să dezvăluie anumite crime, până în pragul mormântului. Se gândi că el însuşi era considerat smintit şi că poate existau în jurul lui oameni interesaţi să acrediteze această părere. Recunoscu faptul că tocmai scăpase dintr-o boală, unde delirase vreme îndelungată. Poate că, în timpul bolii, istorisise cuiva povestea doamnei du Bergh şi a doamnei de Fantan. Şi dacă zvonul ajunsese la urechile celor două femei, se putea foarte bine ca ele să pretindă că era nebun.

Tăcerea care urmase după răspunsul doamnei Humbert,

îi dăduse lui Luizzi timp să reflecteze la toate aceste lucruri. Acum, tăcerea fusese înlocuită de mestecatul biscuiţilor muiaţi în punci, după care Pierre zise:

— Mi se pare cât se poate de ciudat ca cineva să-şi piardă aşa, tam-nesam, judecata…

— Stăpânul dumitale n-a dat semne de nebunie înainte de aceste şase săptămâni?

— Nu, zise Pierre. De altfel, nu sunt decât de puţină vreme în slujba lui şi ştiu că era la fel ca toată lumea; atâta doar că, atunci când se închidea în odaia lui, avea obiceiul să vorbească singur.

— Şi asta nu ţi-a dat de gândit?

— Pe legea mea, nu, pentru că tocmai plecasem de la un deputat care-şi petrecea toată ziua în faţa unei oglinzi mari, aşezată în faţa unei mici tribune, pe care poruncise să i-o ridice în salon ca să exerseze în privinţa elocinţei.

Luizzi, văzând că discuţia se depărtează de la subiectul care-l interesa pe el, vru s-o readucă pe acelaşi făgaş şi ceru de băut.

— E însetat rău în seara asta! zise infirmiera, prost dispusă.

— Cu ceaiul pe care i l-ai fi dat, i-ar fi trecut setea! Dar, din păcate, s-a vărsat peste draperia de la pat!

— Într-adevăr! Am uitat să-i fac altul! Şi acum iată că nu mai am apă caldă şi trebuie să fac iar focul!

— Nu te deranja, doamnă Humbert! Lasă că fac eu treaba asta! Unde e ceaiul pe care trebuie să-l pun în apă?

— Pe şemineu, în stânga, lângă clopoţelul acela de argint, care are o formă atât de ciudată.

La aceste cuvinte, Luizzi îşi ridică puţin capul şi-şi zări talismanul. Primul sentiment a fost de satisfacţie; dar, încet-încet, reflectând la situaţia în care-l aduseseră confidenţele diavolului, se jură să nu mai apeleze la el. În timp ce Pierre îi pregătea ceaiul şi doamna Humbert continua să-şi bea punciul fierbinte, intră vizitiul, cu un borcan într-o mână şi cu un uriaş pachet cu seminţe de muştar în cealaltă. Această privelişte îl înfricoşă pe baron

atât de tare, încât îi veni pe loc ideea să se prefacă brusc că doarme. Şi pentru ca această comedie să fie cât mai perfectă, încercă chiar să sforăie uşor.

— Hei, făcu Pierre, reîntorcându-se, cred că trage să moară. Auziţi-l cum horcăie!

— Chiar aşa şi e! zise vizitiul, apropiindu-se de pat.

— Nu se poate! spuse doamna Humbert, ridicându-se cu greu de pe fotoliu.

— Ba nu mă mir deloc, zise Pierre, care veni, la rândul lui, să-l examineze pe bolnav; au trecut mai bine de opt zile, de când o tăndăleşte aşa! Ia-i pulsul, doamnă Humbert!

Doamna Humbert se apropie pe trei cărări de pat şi, afumată bine de punciul băut, în loc să-i ia pulsul în mod normal, i-l luă apăsând cu degetul pe dosul mâinii. Nesimţind artera pulsând, fiindcă nu avea cum s-o simtă tocmai acolo, declară cu un aer doctoral:

— Pe legea mea, cred că s-a dus…

— Odihnească-se în pace! zise Pierre, acoperindu-l cu cearşaful pe faţă. Sunt un om făcut!

— De profundis, răspunse vizitiul pe nas, caii au mâncat tot fânul şi tot ovăzul.

— Un moment, zise doamna Humbert. Aici, eu răspund de tot. Să nu vă atingeţi de nimic, fiindcă lucrurile pot fi recunoscute. De bani, da, nu mă dau în lături!

— Numai că bani n-are în casă, zise Pierre.

— De unde ştii tu? întrebă vizitiul. Ai cotrobăit prin comode şi prin secretere?

— Ţi-am spus că ştiu că n-are bani în casă!

— Bine, bine, zise vizitiul. Comisarii de poliţie ce treabă crezi că au? Ori îmi dai imediat partea mea, ori mă duc la judecată şi ciripesc.

— Păi atunci am să te întreb şi eu cum naiba de-au putut mânca doi cai, în şase săptămâni, şase sute de legături de fân şi douăzeci de saci cu ovăz.

— Pierre are dreptate, zise doamna Humbert; el nu se amestecă în afacerile grajdului, aşa că nu te amesteca nici dumneata în treburile din casă…

— Cât îţi dă la sută ca să-i iei astfel partea?

— Nu-mi dă nimic, pricepi? Dar eu sunt o femeie cinstită şi n-am luat niciodată, decât ceea ce mi-au dat bolnavii. Domnul Pierre e martor că, mai adineauri, răposatul mi-a oferit o jumătate de duzină de tacâmuri de argint, ca să mă răsplătească pentru că l-am îngrijit bine.

— A scris asta undeva? întrebă Louis.

— Nu, pentru că a fost tot timpul „ermetic” legat de pat.

— Ei bine, zise vizitiul, dacă n-aţi mâncat niciodată până acum decât cu argintărie din asta, păi, de-acum încolo, vă asigur c-o să vă mâncaţi supa cu degetele!

— Într-adevăr, zise Pierre, am fost nişte proşti că nu i-am dat ideea să facă un testament în favoarea noastră; pun rămăşag că ne-ar fi lăsat la fiecare câte o rentă serioasă.

— Tot ce e posibil, zise Louis, treaba e cam tâmpită, dar acum nu se mai poate face nimic, aşa că să nu ne mai gândim la asta, ci să încercăm să ne aranjăm între noi, ca nişte oameni cinstiţi ce suntem.

— Fie, zise Pierre, să ne aşezăm colo şi să discutăm încet, ca să nu ne audă rândaşul.

Luizzi auzi cum se mişcau scaunele pe care luaseră loc cei trei interlocutori, în jurul mesei, apoi ciocnitul paharelor îl înştiinţă că cinstitul cu punci reîncepuse.

— Hai, fii cinstit, Pierre, zise Louis, şi spune-ne cât ai găsit în secreter?

— Zece mii cinci sute de franci, răspunse valetul, niciun bănuţ în plus. Dar tu cât fân şi cât ovăz ai găsit în hambar?

— În valoare de o mie o sută douăzeci şi doi de franci.

— Nu e prea mult, zise doamna Humbert.

— Drace, strigă vizitiul, fiecare să aducă atât cât a găsit.

— Pe legea mea, pentru un om care a avut milioane, n-aţi prea moştenit cine ştie ce!

— E adevărat, zise Louis, că un testament ne-ar fi făcut bogaţi. Oare să nu existe niciun mijloc de a încropi noi unul?

— Eu nu prea ştiu să scriu chiar atât de bine, zise Pierre; de altfel, domnul avea un scris foarte neciteţ şi caraghios.

— Ai ceva pe aici scris de el? întrebă doamna Humbert.

— Nu cred, răspunse valetul; n-am văzut scrisul domnului, decât atunci când îmi dădea să duc cuiva câte un bilet…

— Nemaipomenită şmecherie! zise Louis, izbind cu pumnul în masă. Adică, dacă eu am avut nişte părinţi neghiobi, care nu m-au învăţat nici măcar să scriu, să pierd, din pricina asta, o avere?

Cu toată groaza pe care o simţea Luizzi auzind acea discuţie, ideea testamentului îi dădu o speranţă. În clipa în care Louis izbi cu pumnul în masă, el scoase un lung oftat; speriaţi, cei trei interlocutori ascultară cu atenţie.

— Louis, Pierre, şopti baronul.

— N-a murit, îşi spuseră încet cei trei, iar Pierre, care era cel mai sigur pe picioarele sale, se duse să tragă cearşaful de pe faţa stăpânului său.

— Ah, tu eşti, dragă Pierre, zise Luizzi, de parcă atunci s-ar fi trezit din leşin. Unde mă aflu şi ce mi s-a întâmplat?

— Iaca, zise încet doamna Humbert, s-ar zice că i-a revenit judecata.

— Cine e doamna aceasta? îl întrebă baronul pe Pierre.

— Sunt infirmiera dumitale, zise doamna Humbert.

— Deci, mă aflu de multă vreme în primejdie, zise baronul.

Servitorii se priviră între ei, nefiind prea siguri dacă stăpânul se însănătoşise sau ba.

— Păi, zise Louis, iaca, sunt şase săptămâni de când staţi în pat, domnule baron.

— Şi de atâta vreme mă vegheaţi în fiecare noapte, dragii mei?

— Da, domnule, zise Pierre, de când v-aţi îmbolnăvit, nu ne-am mai culcat decât ziua.

— Veţi fi răsplătiţi pentru zelul vostru, zise Luizzi, fie că mă fac bine, fie că mor, căci mă simt din ce în ce mai slăbit.

— Eu am fost să caut lipitori; dacă domnul doreşte, putem să i le punem…

— Cred că e de prisos, zise Luizzi. Înainte de orice, aş

vrea să-i scriu câteva rânduri notarului meu.

Servitorii se priviră între ei.

— Nu mă tem de moarte, reluă Luizzi; dar, în sfârşit, nu ştii ce ţi se poate întâmpla şi socot că e necesar să fac puţină ordine în afacerile mele. N-am să vă uit nici pe voi, dragii mei, n-am să vă uit…

Şiretenia lui Luizzi avu succes, oricât de grosolan a fost ea jucată. Dorinţa baronului fu imediat îndeplinită. Observă totuşi că Pierre şi doamna Humbert ţineau un conciliabul în şoaptă, în vreme ce Louis pregătea cerneala şi hârtia. O nouă spaimă îl cuprinse pe baron. Nu trebuia să se teamă că dacă aduceau un notar şi făcea un testament în regulă, în favoarea lor, cei trei ticăloşi, odată intraţi în stăpânirea averii, n-aveau să-i facă seama? Aşa că începu a-şi frământa creierul, cum să prevină noua primejdie care-l păştea.

— Păi văd că domnul baron nu scrie, zise Louis.

— Cum să scrie, se dumiri Pierre, dacă are mâinile legate?

Şi imediat, apropiindu-se de pat, dădu la o parte cuverturile şi tăie legăturile cu care fuseseră legate braţele baronului. Luizzi îşi scoase mâinile afară din pat, cu o bucurie de copil. Dar bucuria i se potoli pe loc, văzând în ce hal de slăbiciune îi erau braţele. Bolnavul, al cărui chip se topeşte pe zi ce trece şi care urmăreşte, zilnic, în oglindă, ravagiile bolii, îşi dă mai greu seama de schimbarea produsă pe chipul său. Dar cel care se vede după o lungă perioadă de timp, acela simte o groază care e mai cumplită decât însăşi boala. Aşa s-a întâmplat şi cu Luizzi. Abia şi-a văzut braţele, că a şi strigat cu o voce speriată:

— O oglindă! Daţi-mi o oglindă!

Slugărnicia josnică ce luase locul, în inima servitorilor săi, indiferenţei de care dăduseră dovadă mai înainte, nu rezistă la această dorinţă a baronului şi doamna Humbert îi dădu lui Luizzi o oglindă şi-l ridică în capul oaselor. Când îşi văzu chipul palid, barba lungă, părul ciufulit, ochii rătăciţi şi strălucind de febră, nasul subţiat, buzele albe, rămase un

moment nemişcat, contemplându-se; acel pretins curaj cu care eroul nostru se credea atât de înzestrat, dispăru brusc şi, plin de disperare, lăsă să-i curgă din ochi lacrimi mari, pe care nu şi le mai ascunse în faţa curiozităţii lacome a servitorilor săi; căci, în acel moment, laşitatea învinsese vanitatea, curajul mai tuturor bărbaţilor. Servitorii lui Luizzi fură serios alarmaţi de acel acces de slăbiciune, căci doamna Humbert îi spuse pe un ton cât mai blând cu putinţă:

— Domnul baron nu vrea să-i scrie notarului său?

— Sunt deci chiar atât de bolnav? întrebă Luizzi, privind-o cu ochi nelinişţiţi pe infirmieră.

— Nu, domnule, nu; dar e bine ca omul să fie precaut şi să moară cu conştiinţa împăcată că şi-a încheiat socotelile cu oamenii şi cu Dumnezeu.

— Cu Dumnezeu! strigă Luizzi, cu Dumnezeu! Eu să-mi închei socotelile şi să mă împac cu Dumnezeu! Niciodată! Pe mine o să mă înghită iadul! Şi…

— Hait! Iar l-a apucat! zise Pierre. Ne-am bucurat degeaba! Trebuie să-l legăm iar!

— Oh, zise Luizzi, aproape plângând, nu mă legaţi, vă rog; nu voi mai spune nimic, voi tăcea, dar nu mă legaţi. Aş vrea să-i scriu notarului meu!

Această nouă asigurare îşi făcu din nou efectul şi Louis luă pana şi i-o aduse. Dar bietul baron de-abia vedea hârtia; şi, apoi, mâna lui abia putea să mai mânuiască pana. Mâzgăli câteva cuvinte şi, epuizat de acest ultim efort, recăzu îndărăt, pe perne.

— Grăbeşte-te, Louis, îi zise Pierre încet. N-avem timp de pierdut.

Vizitiul ieşi imediat şi trânti uşa cu zgomot în urma lui.

— Nu mă lăsaţi singur, zise Luizzi tremurând, nu mă lăsaţi singur!

Pierre şi doamna Humbert se aşezară în tăcere lângă pat, observând cele mai mici mişcări ale bolnavului, grăbindu-se să-i aranjeze perna şi să-l aşeze cât mai comod cu putinţă. Toată dezordinea din odaie dispăruse, Pierre cărase totul la

bucătărie, în timp ce Luizzi scria, aşa că atunci când baronul privi din nou în jurul lui, nu mai văzu nici urmă din orgia nocturnă la care fusese martor. Slăbit de boală şi de şocul pe care i-l provocase josnica scenă la care asistase, ajunse să se întrebe, la un moment dat, dacă ceea ce văzuse fusese aievea sau poate că visase. Liniştindu-se, se lăsă pradă unui somn agitat, în care ba visa că servitorii îi prădaseră casa, ba că miliarde de lipitori foşgăiau pretutindeni. În sfârşit se calmă şi, obosit, căzu într-un somn adânc şi odihnitor şi nu se trezi decât a doua zi, când începu a se lumina de ziuă, din pricina clopoţelului de la uşă, scuturat cu putere. Îl văzu pe Pierre intrând şi-l auzi spunându-i încet doamnei Humbert:

— A venit notarul!

Imediat intră şi Louis, dar infirmiera le spuse amândurora:

— Doarme…

Vrând să fie sigur că ceea ce văzuse petrecându-se peste noapte era adevărat, baronul se prefăcu în continuare că doarme, ca să poată asculta ce discutau servitorii săi.

— Ai stat cam mult, Louis, zise Pierre.

— Fiindcă nu l-am găsit pe notar acasă. Mi s-a spus că se dusese la un concert, în foburgul Saint-Germain, şi a trebuit să dau fuga din bulevard în strada Babylone. Ajuns acolo, am rugat un valet să-l cheme afară. Dar valetul mi-a zis că nu l-a găsit în niciunul dintre saloane şi tocmai dădeam să mă întorc înapoi, când un vizitiu, prieten cu mine, întrebându-mă pe cine caut, mi-a spus că tocmai îl văzuse pe notar plecând cu trăsura şi că auzise când acesta îi spusese vizitiului să-l ducă în Piaţa Regală, la unul dintre clienţii săi, care dădea un mare bal. Am gonit până acolo şi am trimis pe cineva să-l cheme; de data asta a fost uşor de găsit, căci se aşezase la o masă de joc, la o partidă de écarté. A trebuit să mai aştept încă un ceas şi jumătate, deoarece partida se cam încinsese; În sfârşit, am pus mâna pe el când pleca, şi l-am adus încoace, aşa cum era, în ciorapi de mătase şi cu clacul pe cap.

— Bine, zise Pierre, având în vedere că baronul n-a mai luat-o razna, e tot ce ne trebuie.

— A observat ceva din cheful de aseară?

— Nimic. E convins că-l veghem pe el.

În acel moment, un zgomot de glasuri se făcu auzit în salon şi doctorul Crostencoupe intră în odaie urmat de notar.

— Iar eu vă spun că e cu neputinţă, strigă doctorul, pe un ton categoric. Imbecilii ăştia au luat un moment de nebunie liniştită, drept însănătoşire. Omul are encefalită acută şi persistentă, aşa că suntem încă departe de vindecare.

— Drace! strigă atunci notarul, nu era câtuşi de puţin cazul să mă deranjeze şi să mă oblige să vin încoace la o asemenea oră! După ce-am stat până târziu din cauza afacerilor, nu-i deloc plăcut să te scoli cu noaptea în cap!

— Ai perfectă dreptate, îi răspunse medicul. Într-adevăr, cred că prezenţa dumitale aici e de prisos!

— Sunt dezolat, zise notarul. Dar să-l vedem mai întâi pe domnul baron, ca să fim cu conştiinţa curată.

Se apropiară amândoi şi Luizzi deschise ochii, ca să-l vadă pe doctorul căruia îi fusese încredinţat. Era un bărbat foarte înalt, cu fruntea pleşuvă, cu toate că nu părea a fi în vârstă, îmbrăcat cu o deosebită eleganţă şi care-l privea fix pe baron, cu o uşoară încruntare a sprâncenelor. Întinzând degetul către bolnav, zise pe un ton doctoral:

— Vedeţi? Trăsături proeminente, faţa roşie şi congestionată, ochii înroşiţi şi strălucitori, globul ochiului în rotire, respiraţia neregulată şi şovăielnică, pielea umedă; deci, boala n-a scăzut din intensitate.

— Cred că te înşeli, doctore, spuse calm baronul.

— Vedeţi, răspunse Crostencoupe, surâzând, încă delirează; îmi spune că mă înşel.

— Îţi jur, doctore, zise Luizzi, că mă simt în toate facultăţile mele mintale şi cea mai bună dovadă pe care ţi-o pot da, e faptul că am trimis după notar.

Apoi baronul se apucă să-i povestească doctorului felul cum îl îngrijiseră servitorii săi şi planurile pe care le

făcuseră, în caz că va muri.

— Doamne, Dumnezeule! strigă doamna Humbert, iată un nou capriciu! Mi-am petrecut toate nopţile, liniştită şi singură, la căpătâiul lui!

— Dovadă, reluă Pierre, făcând pe supăratul, că nu lipseşte niciun cap de aţă nici din dulapuri, nici din secretere.

— Bine, bine, zise doctorul; nu-i nevoie să vă disculpaţi; e cert că nebunia continuă.

— Ba tu eşti nebun, strigă Luizzi furios, ridicându-se în capul oaselor.

— Cum! L-aţi dezlegat? întrebă mirat doctorul, văzând acea mişcare pe care o făcuse baronul.

— Drace! A trebuit! Ca să-i poată scrie domnului notar, zise Pierre.

— Hai, legaţi-l la loc, zise doctorul.

— Să nu vă atingeţi de mine, ticăloşilor! strigă Luizzi, cu o furie crescândă.

— Grăbiţi-vă, grăbiţi-vă, spuse medicul, şi nu daţi atenţie strigătelor sale.

— Ce se petrece aici? Ce se petrece aici? întrebă notarul, care până atunci moţăise într-un fotoliu şi acum se trezise din pricina scandalului.

— Dumnezeule! făcu doctorul. E mai nebun ca niciodată!

— Domnule notar, strigă Luizzi, ajută-mă, ăsta e un asasinat premeditat!

— Îl auzi? făcu doctorul. Caz tipic de nebunie!

— Trimite-mi un alt doctor, zise Luizzi, eu nu-l cunosc pe ăsta! E un intrigant şi un pungaş! Sunt în mâinile unor oameni care abia aşteaptă să-mi dau duhul!

— Legaţi-l mai zdravăn ca niciodată, spuse doctorul, în vreme ce baronul se zbătea cât putea.

În sfârşit, sleit de puteri, sufocat de furie, se prăbuşi pe pat, cu răsuflarea tăiată.

— Bietul om, zise notarul, privindu-l, tocmai el, pe care-l ştiam atât de solid şi de vesel! Familia Cremancé va pune mâna pe o moştenire frumoasă!

— Niciodată! strigă Luizzi. Averea mea nu va intra în posesia unei familii din care face parte ticăloasa de madam de Fantan!

— Bun! Văd c-o ia de la capăt! zise medicul. Duceţi-vă, domnule! S-ar putea ca ideea unui testament să-l înfurie şi mai tare.

Notarul aruncă o privire plină de milă asupra nefericitului Luizzi şi plecă, luând cu el ultima speranţă a baronului. De îndată ce medicul rămase singur, se adresă doamnei Humbert:

— Şi acum, zise el, ia să vedem ce efect au avut lipitorile şi muştarul!

— Nu i le-am mai pus, pentru că astă-noapte a dormit foarte liniştit.

— Mă mir, niciodată pulsul nu i-a fost atât de agitat. Te rog să-i pui imediat lipitorile. Şi de data asta, ai să-i pui o sută!

— Foarte bine, zise doamna Humbert.

— Am să vin diseară, zise doctorul, să văd cum se mai simte.

De îndată ce doctorul plecă, cei trei servitori se priviră unul pe altul, părând a se întreba ce era de făcut. La un semn al lui Pierre, ieşiră din odaie şi-l lăsară pe baron singur. Nefericitul Luizzi rămase deci doar cu gândurile sale. Se afla în mâinile unui călău ignorant, care avea să-l ucidă cu leacurile lui, şi la cheremul unor servitori ale căror planuri vinovate încercase să le dezvăluie, fără însă a convinge pe nimeni. Luizzi se simţi pierdut. N-avea niciun mijloc ca să-şi prevină prietenii şi, de altfel, putea el spune că avea prieteni? Ce să facă? La cine să apeleze? Cui să se adreseze? Diavolului? Refuză categoric ideea de a relua legătura cu acea fiinţă infernală: oare nu datorită lui se afla în această stare îngrozitoare? Totuşi, era singura lui sursă şi, părăsit cum era de toţi, baronul îl chemă pe diavol. Dar diavolul nu apăru şi Luizzi îşi dădu seama că şi această speranţă se spulberase. Într-adevăr, clopoţelul era departe de el şi fără acel misterios talisman nu putea să-şi facă

sclavul să-l asculte, după cum nu putea să-i facă nici pe servitorii săi.

— Oh, spuse el la un moment dat, aş da zece ani din viaţă ca să pot pune mâna pe clopoţel.

— Adevărat? zise diavolul, apărând brusc la picioarele patului.

— Ah, tu eşti? spuse Luizzi. Dezleagă-mă, scapă-mă!

— Şi-mi vei da zece ani din viaţa ta?

— Nu mi-ai luat destui până acum?

— Nu destui, pentru câte prostii ai făcut!

— Păi, tu, ticălosule, m-ai împins la ele.

— Eu n-am făcut decât să te ascult.

— Ascunzându-mi adevărul.

— Ba spunându-ţi-l. Află însă, baroane, că Cel care a făcut lumea asta este un meşter foarte dibaci. Când le-a dăruit oamenilor pleoape, a făcut-o ca să nu-i orbească lumina soarelui. Când le-a dăruit ignoranţa, greşeala, credulitatea, a făcut-o ca să nu devină idioţi sau nebuni în faţa fulgerătoarei lumini a Adevărului.

— Dacă aşa stau lucrurile, nu mai am nimic să te întreb.

— Treaba ta.

— Poţi să mă salvezi din situaţia în care mă aflu?

— Poţi şi singur.

— Ei bine, dă-mi măcar clopoţelul de colo.

— Pentru nimic în lume! În sfârşit, de o bună bucată de vreme, sunt şi eu liber.

— Atunci de ce-ai venit?

— Pentru că mi-ai oferit un târg avantajos.

— Nu vreau să-l închei.

— Tu hotărăşti.

— Să-ţi dau zece ani din viaţă, zise Luizzi îndurerat, niciodată.

— Şi la ce-o să-ţi servească, din moment ce ţii atâta la ei?

— Păi, tocmai pentru că până acum anii nu mi-au servit la nimic, vreau să-i păstrez pe cei care mi-au mai rămas.

— Ei bine, ţi-aş da un sfat…

— Ce sfat?

— Însoară-te!

— Eu? strigă Luizzi.

— Vezi, stăpâne, dacă nu erai singur în acest moment, nu ţi s-ar fi întâmplat niciun necaz.

— Iar îmi întinzi o capcană.

— Îţi propun un târg: ia-ţi o nevastă şi te pune imediat pe picioare, fără să-ţi cer nimic în schimb.

— O femeie propusă de tine ar fi ceva de rău augur.

— N-ai decât să ţi-o alegi singur, eu nu mă amestec, pentru nimic în lume.

— Ştii că nu mă pricep să aleg.

— Eşti moale, eşti slab, eşti bogat, aşa că vei cădea pe mâna vreunei intrigante.

— Şi cât răgaz îmi dai?

— Şase luni.

— Şi dacă după şase luni încă n-am ales?

— Îmi dai zece ani din viaţă.

— Dar dacă mă însor, tu ce profit ai?

— Îmi răscumpăr libertatea, zise diavolul, râzând. Nevastă-ta îţi va da atâta de lucru, încât n-ai să mai ai vreme pentru mine. Eşti vanitos, aşa că-ţi vei lua o soţie frumoasă şi, prin urmare, vei fi gelos: enormă preocupare. Eşti slab, ceea ce înseamnă că vei fi sluga tuturor capriciilor ei; eşti bogat, asta îi va da dreptul să vrea o mulţime de lucruri, aşa că n-o să mai ai vreme de pierdut cu mine.

— Profiţi de avantajele tale. N-ai mai cuteza să-mi vorbeşti astfel, dacă aş avea clopoţelul.

— Vezi bine că nu sunt chiar atât de diabolic, cum se spune, din moment ce judec ca un om.

— Sunt sigur că sfatul tău e perfid. Mă rog, spune-mi, trebuie să mor acum?

— Cine ştie?

— Vrei să fii delicat, zise Luizzi, râzând. Dar te-am prins: mi-ai cerut zece ani din viaţă, aşa că mai am de trăit cel puţin zece ani.

— Da, dar în ce fel? Te afli în mâna unui medic care te

crede nebun.

— Până la urmă, va trebui să recunoască contrariul.

— Crezi că Henriette Buré era nebună?

— Cum, strigă Luizzi, şi tu crezi că mi-aş putea sfârşi zilele într-un ospiciu de nebuni?

— Alţii, mai rezonabili decât tine, au murit.

— Şi dacă mă însor şi găsesc, din întâmplare, o fiinţă pură, n-ai s-o întinezi cu istorisirile tale?

— Eu nu mint şi nu calomniez; asta sunt armele celor slabi şi laşi.

— Dacă aşa stau lucrurile, jupâne diavol, pentru că am certitudinea că tu cunoşti adevărul despre toate femeile pe care le voi întâlni, accept târgul pe care mi l-ai propus, dar cu o condiţie: să am la dispoziţie doi ani ca să aleg...

— Fie şi doi ani, zise diavolul.

— De acord?

— De acord.

— Atunci, vindecă-mă!

— Asta n-o pot face. Ştii că nu mă pot atinge de lucrurile materiale ale acestei lumi. Ştii bine acest lucru!

— Atunci, înseamnă că m-ai înşelat?

— Ai rămas acelaşi, baroane; neîncrezător, pentru că eşti de rea-credinţă. Hai, în trei săptămâni te vei simţi bine, atât cât te poţi tu simţi bine.

— Şi cum se va întâmpla acest lucru? întrebă Luizzi.

Dar diavolul dispăruse.

XXV.
O cură plăcută

Luizzi se simţi foarte dezamăgit de subita dispariţie a diavolului. Dar, liniştit în privinţa făgăduielii pe care i-o făcuse, îşi privi situaţia ceva mai calm şi sfârşi prin a înţelege că nu era chiar atât de disperată pe cât îşi imaginase şi că, în spaima lui, văzuse numai monştri în toate piedicile pe care le avea de înlăturat. După puţin timp, intră doamna Humbert. Dar, în loc de borcanul uriaş plin cu lipitori şi de săculeţul cu fainã de muştar, aducea o tăviţă pe care se afla o ceaşcă cu supă şi un pahar cu un vin excelent. Am mai spus că Luizzi se trezise ros de o foame groaznică. Vederea supei îi aţâţă şi mai tare acea poftă de mâncare şi foamea îi sugeră baronului ideea de a o seduce în secret pe infirmieră şi de a o scoate din complotul pus la cale de servitorii săi; de unde se vede că geniul multora dintre oameni sălăşluieşte în stomac. Aşa că o chemă pe doamna Humbert şi-i zise:

— Pentru mine aţi adus acest excelent dejun?

— Pentru dumneavoastră, domnule? Oh, dumneavoastră sunteţi prea bolnav ca să puteţi înghiţi aşa ceva!

— O să încep să mă tratezi iar, ca şi cum aş fi nebun?

— Ferească sfântul! Ştiu bine că domnul baron şi-a regăsit judecata, dar nu mi se îngăduie să vă dau de mâncare.

— Sigur, zise baronul, dar nu-i în interesul dumitale.

— Nu interesul mă călăuzeşte, domnule baron...

— Cu atât mai rău! Pentru că, dacă mi-ai fi dat mie supa asta, ţi-aş fi plătit-o cu aur!

— Şi dacă află doctorul Crostencoupe?

— Dacă face nazuri, îl dăm pe uşă afară!

— Adică el mă va da pe mine pe uşă afară şi va angaja în locul meu vreo infirmieră bătrână şi rea, care va face numai ce va spune el.

— Ai dreptate, doamnă Humbert. N-am să-i spun nimic. Şi-acum, dă-mi supa.

Doamna Humbert mestecă în cană cu lingura şi zise:

— Va trebui să-i spuneţi însă că aţi luat toate medicamentele.

— Am să-i spun, doamnă Humbert. Dă-mi supa!

Ea luă ceaşca şi se apropie de pat.

— Da, dar s-ar putea ca Pierre şi Louis să-i raporteze că nu-i urmaţi prescripţiile, zise, încurcată, doamna Humbert. Şi aşează supa la loc, pe tavă.

— Dacă îşi vor ţine gura, îi iert şi pe Pierre, şi pe Louis; hai, dă-mi supa!

— Cel puţin, beţi încet… Staţi puţin, să vă dezleg…

— Aşa, doamnă Humbert; sunteţi o femeie de treabă.

Luizzi înghiţi supa şi se simţi atât de reconfortat încât, odată cu căldura în stomac, îi reveni şi nădejdea în inimă.

Spre seară, veni şi Crostencoupe şi întrebă dacă-i fuseseră urmate întocmai prescripţiile.

— Ah, doctore, zise Luizzi, văzându-l; astăzi mi s-a întâmplat ceva ciudat. Închipuie-ţi că mi s-a părut că mi se desprinde un văl de pe ochi. Sufeream cumplit, din pricina unor înţepături pe piept şi a unor arsuri pe şolduri.

— Bun! zise doctorul, încruntând din sprâncene. Lipitorile şi muştarul. Şi pe urmă?

— Pe urmă, doctore… Pe măsură ce aceste dureri creşteau, simţeam cum mi se limpezeşte mintea şi imediat mi s-a părut că ies dintr-o noapte adâncă.

— În sfârşit, strigă doctorul Crostencoupe, eşti salvat, domnule baron! Acum nu mai trebuie să faci altceva, decât să perseverezi pe aceeaşi cale. Încă două sute de lipitori şi

cincisprezece comprese cu muştar şi, în curând, vei putea merge călare. Dar ceea ce-ţi recomand mai ales, este regimul.

— Cum, doctore, niciun fel de aliment?

— Nici măcar un pahar de apă cu zahăr. Cea mai neînsemnată hrană înseamnă moartea! Moartea imediată şi fulgerătoare!

— Fleacuri! făcu baronul, ironic.

— O nouă congestie a creierului, delirul, ramolismentul, coma şi moartea. Ai auzit, doamnă Humbert? Pe mâine!

A doua zi, sosi aducând cu sine o enormă cutie cu pastile şi o sticlă sigilată, pe care le puse la căpătâiul patului bolnavului.

— Iată, spuse el, ceea ce urmează să-ţi grăbească vindecarea. Ai să iei, din ceas în ceas, câte o pastilă din astea, iar între ele, câte o linguriţă din acest sirop.

— Te asigur, doctore, că aşa voi face.

De îndată ce doctorul plecă, doamna Humbert îi aduse baronului ceaşca cu supă, pe care acesta o bău cu o bucurie de-a dreptul copilărească.

Trecură astfel opt zile, în timpul cărora doctorul făcea zilnic, dimineaţa şi seara, câte o vizită bolnavului, recomandându-i să folosească exact pilulele şi siropul său, care erau aruncate, cu regularitate, din ceas în ceas, afară, pe fereastră. După o săptămână, Luizzi se hazardă să-i ceară doctorului îngăduinţa de a bea o ceaşcă cu supă.

— Supă? strigă doctorul. Supă? Decât supă, mai bine bea arsenic, fiindcă, oricum, îţi va face mai bine!

— Vezi, doctore, zise Luizzi surâzând, eu beau de opt zile câte o ceaşcă cu supă şi uite că n-am nimic.

După ce reflectă o clipă, doctorul zise:

— Înţeleg! Pilulele şi siropul au prevenit efectul acestui detestabil lichid. Sunt încântat de ceea ce-mi spui, asta îmi dovedeşte că pilulele astea sunt mult mai bune, decât am presupus eu!

— Deci, pot continua cu supa?

— Dar, dar îndoind-o cu apă şi dublând doza de pilule şi

de sirop.

— N-am să uit, zise Luizzi.

Nici nu ieşi bine medicul, că baronul strigă, triumfător:

— Doamnă Humbert, fă-mi un cotlet bun şi aruncă pe fereastră, din ceas în ceas, câte două pastile şi câte două linguriţe cu sirop.

Revenind a doua zi şi asigurându-se că bolnavul înghiţise doza dublă de pilule şi de sirop, se miră cât de repede începuse a se întrema.

După încă o săptămână, Luizzi reîncepu aceeaşi comedie.

— Doctore, spuse el, mi se pare că poate ar fi vremea să îngădui un cotlet sau o aripă de pui…

— Ah! Ah! De data asta, nu, domnule baron. A supune stomacul unei digestii grele, ar însemna să te întoarcă boala.

— Credeţi?

— Sunt sigur!

— Ei bine, află, doctore, că de opt zile mănânc câte un cotlet în fiecare dimineaţă.

— Nemaipomenit! Strigă Crostencoupe, dându-se un pas înapoi. Şi nu vă simţiţi rău?

— Dimpotrivă. Din ce în ce mai bine.

— Nicio dificultate în gândire?

— Niciuna.

— Niciun ţiuit în urechi?

— Niciunul.

— Nicio ameţeală?

— Nu, nimic, absolut nimic.

— N-aş fi crezut una ca asta!

— Ce anume?

— Puterea miraculoasă a pilulelor şi a siropului meu! Vedeţi, domnule baron, în ciuda imprudenţelor pe care le-aţi săvârşit, iată-vă aproape vindecat. Dublaţi doza! Acum să luaţi câte patru pastile la un ceas şi câte două linguri mari cu sirop.

— Deci, pot continua cu cotletul?

— Hm… Nici eu nu ştiu ce să zic…

— Pastilele sunt atât de tari, încât…

— Doar o jumătate de cotlet.

— Iar siropul e formidabil!

— Ei bine, fie, un cotlet! Apoi spuse: doamnă Humbert, ascultă-mă cu atenţie, fiindcă, altfel, răspunzi de viaţa domnului baron. I-am dat voie să mănânce câte un cotlet, un cotlet slab, se înţelege, şi bine fript. N-are voie nicio fărâmă de pâine, şi niciun fel de cruditǎţi, mai ales cruditǎţi.

— Sigur, domnule doctor.

De îndată ce Crostencoupe plecă, Luizzi, aruncându-şi cuverturile de pe el şi ridicându-se, strigă:

— Doamnă Humbert, simt nevoia unei mese cu trei feluri de mâncare şi, mai ales, a unei salate de anghinare cu un sos de piper.

— Ah, domnule baron, fiţi atent, zise infirmiera, coborându-şi pleoapele şi roşind.

— Ei, zise Luizzi, te deranjează cumva toaleta mea sumară? Mi se pare că nu e ceva nou pentru dumneata!

— Nu e nou, domnule baron, zise doamna Humbert, surâzând şi privindu-l pe baron cu o bucurie fără margini.

Luizzi o îmbrăţişă pe doamna Humbert, dar chiar atunci intră Pierre, fapt care-l făcu pe baron să-şi spună că, în bucuria lui de a se fi însănătoşit, şi-l făcuse rival pe propriul său valet. Se simţi umilit şi deveni poruncitor faţă de el.

— Se pare că domnul s-a făcut într-adevăr bine, zise Pierre.

I se servi masa şi a înfulecat cu mare poftă. Mai trecură astfel opt zile. Într-o dimineaţă, găsindu-l sculat din pat, doctorul îi spuse:

— He-he, domnule baron, socot că recunoaşteţi cât am fost de precaut, când v-am interzis să mâncaţi altceva în afară de un mic cotlet?

— Las-o-ncolo, doctore! Au trecut opt zile de când mă îndop cu tocană, cu friptură la tavă şi cu tot felul de cruditǎţi.

— Nemaiauzit! Nemaiauzit! strigă doctorul, bătând odaia

în lung şi-n lat. Treaba asta trebuie s-o trec în memoriul meu. Da, reluă el, scoţându-şi memoriul din buzunar, iată un lucru care-mi va aduce glorie şi avere: cuprinde povestea bolii dumneavoastră şi vindecarea ei. Am să-l trimit mâine la Academia de Ştiinţe; căci v-aţi vindecat, fiindcă mi-aţi urmat întocmai sfaturile. Şi dacă v-aţi vindecat, deşi mi-aţi încălcat mereu regimul prescris, asta se datorează excelentului efect al pilulelor şi al siropului meu. Vor trece în posteritate, domnule baron, pilulele Crostencoupe şi siropul Crostencoupe. Mâine am să anunţ acest lucru în toate jurnalele. Singurul onorariu pe care vi-l cer, este să-mi îngăduiţi să vă pomenesc numele, domnule baron.

— Pomeneşte-l, doctore, zise baronul râzând. Voi fi încântat să aflu părerea Academiei de Ştiinţe, despre acest medicament.

— Am să vin să v-o citesc chiar eu. Căci încă nu puteţi ieşi din casă…

— Cum, zise baronul, nu pot ieşi din casă? Nici dacă aş lua opt pilule deodată?

— Puteţi să luaţi şi opt. Dar vă interzic să ieşiţi.

De îndată ce doctorul plecă, baronul deschise fereastra, aruncă cutia cu pilule şi toată sticla cu sirop şi strigă cu o voce de stentor:

— Louis, înhamă caii!

Apoi, în bucuria sa, apucă clopoţelul ca să-şi cheme valetul, dar apăru diavolul.

— Cine te-a chemat? îl întrebă Luizzi.

— Tu, cine să mă cheme?

— Într-adevăr, în graba mea, am încurcat clopoţeii.

— Ei, zise diavolul, ce părere ai despre medicul tău?

— N-aş fi crezut ca medicina să se afle într-o asemenea stare…

— Valetul tău are dreptate, te-ai vindecat, dovadă că ai redevenit mărginit.

— De ce?

— Te-am întrebat ce părere ai despre medicul tău, nu

despre medicină. De altfel, să ştii că prostia omenească e pretutindeni la fel.

— Tot ce se poate, dar nu simt nevoia de o prelegere.

— Poate ai prefera o istorisire?

— Şi mai puţin, asta pe moment, se înţelege. Fiindcă ştii ce mi-ai promis şi dacă, din întâmplare, aş întâlni o femeie pură şi nobilă, ştii că trebuie să-mi spui adevărul în privinţa ei.

— Şi o voi face, n-ai grijă!

— Eşti sigur că vei putea?

— Copil ce eşti! zise diavolul, uşor mânios şi melancolic. Oare crezi cumva că eu nu cunosc îngerii? Uiţi că o vreme am locuit în cer…

— Deci, în ceea ce te priveşte, o femeie nobilă şi pură înseamnă cerul. Unde crezi că voi găsi o asemenea femeie?

— Caută, zise diavolul, rânjind. Caută, stăpâne, şi nu uita că n-ai la dispoziţie decât doi ani!

— Nici tu nu uita că am în mână clopoţelul…

— Eu am memorie mai bună decât tine, zise diavolul, căci mi-am ţinut cuvântul şi ţi-am redat sănătatea.

— Tu! Nu m-ai refuzat, spunându-mi că nu te poţi amesteca în vindecarea mea?

— Material da, dar moral…

— Cum adică?

— Cu un gând urât: inspirându-i doamnei Humbert planul de a-ţi da de mâncare, ca să-ţi revină sminteala.

— Tu dai oricărui lucru o explicaţie oribilă. Abia uitasem de infamia servitorilor mei.

— Îi crezi cu mult mai josnici decât tine, pentru că au vrut să te omoare în interesul lor, pe tine care, pentru o clipă de distracţie, laşi un vraci nepriceput să se folosească de numele tău ca să vândă o otravă în mod public?

— Am să-i alung.

— Baroane, baroane, zise diavolul, bine ai face! Căci ai plâns în faţa lor, te-ai comportat, faţă de ei şi faţă de medic, ca un biet şcolar, aşa că acum te dispreţuiesc.

— Dispreţul servitorilor mei! strigă Luizzi, furios.

Diavolul ieşi, aruncând baronului o privire ironică.

După un sfert de ceas, Luizzi apăru într-un echipaj strălucitor pe Champs-Elysées; era o zi de primăvară, caldă şi plăcută; îşi văzu toţi prietenii, unii în trăsuri, alţii călare. Dar niciunul nu vru să-l recunoască. Între alţii, doamna de Marignon care, trecând într-o caleaşcă descoperită, împreună cu domnul de Mareuilles, îşi întoarseră în mod ostentativ capul. Luizzi se reîntoarse acasă, furios şi hotărât să se răzbune. Atunci îi veni pentru prima oară ideea să ceară lista persoanelor care veniseră să întrebe cum se mai simte. Nu găsi pe ea decât două nume: cel al lui Ganguernet şi cel al doamnei de Marignon.

XXVI.
Un marchiz

Când Luizzi văzu cele două nume, rămase năucit, atât de faptul că se aflau pe listă, cât şi de faptul că atâtea altele lipseau. Absenţa numelui lui de Mareuilles îl convinse că acesta nu era decât pe jumătate vinovat de insolenţa doamnei de Marignon şi se gândi la un mijloc de a-i pedepsi. Domnul de Mareuilles urma să se însoare cu domnişoara de Marignon: oare nu exista vreun mijloc să-i fure logodnica? Luizzi se gândi multă vreme la acest lucru. Dar nu putea pune la cale această răpire, decât dacă era hotărât să se însoare. Şi, cu toate că era obligat ca în decurs de doi ani să-şi găsească o nevastă, nu se simţea deloc ispitit să-şi întoarcă privirile către lumea unde descoperise atâtea crime.

Imaginaţia nu era partea tare a baronului şi probabil că ar fi rămas la planul lui răutăcios, fără a găsi însă şi mijlocul de a-l aduce la îndeplinire, când iată că i se anunţă vizita lui Ganguernet.

— Ei, bună ziua, baroane, zise glumeţul încă din celălalt capăt al salonului. Ce mi s-a spus? Că ai fost bolnav? Dar te văd trandafiriu şi proaspăt ca un măr roşu.

— Da, m-am restabilit complet.

— Ei bine, ce părere ai despre Paris, amice? Ce oraş! Câtă lume pe străzi! Ce zarvă! Asta e o ţară a zeilor, zău aşa!

— Şi a zeiţelor, nu-i aşa, domnule Ganguernet?

— Adică vrei să spui a femeilor? Ah, baroane, pariziencele sunt ale dracului de reci. N-au acei ochi negri strălucitori, acel trup care să-ţi spună: „Urmează-mă!”, aşa cum sunt grizetele noastre din Toulouse.

— Şi ce vânt te-a adus în capitală?

— Cum, făcu Ganguernet, nu ţi-am spus? Am venit pentru o căsătorie.

— Ce, şi dumneata te însori? zise imprudent Luizzi.

— Bun, am înţeles că te însori, dar cu cine?

— Cu o femeie înstărită. Dar dumneata?

— Eu nu ţi-am spus că am venit să mă însor. Am venit pentru o căsătorie, dar pentru cea a băiatului meu.

— Băiatul dumitale? Dar ştiam că nu eşti însurat.

— Păi, nici nu puteam să mă însor cu o femeie care era măritată.

— Alta acum! strigă baronul, scârbit; deci, fiul dumitale poartă un nume care nu-i aparţine!

— Vă cer iertare, îi aparţine, căci l-a plătit.

— Cum? Şi-a cumpărat un nume?

— Şi încă destul de ieftin. Cunoaşteţi o piesă a lui Picard, intitulată Copilul găsit?

— Da. Cred că am şi văzut-o, deşi nu sunt sigur.

— Ei bine, domnule baron, fiul meu a pus piesa în scenă. E un flăcău frumos, care l-a jucat multă vreme pe Elleviou, în provincie. A făcut furori printre femei. Rămânând fără angajament, a venit la Paris, după ce a trecut prin Toulouse, unde am tras împreună nişte chiolhanuri straşnice. Abia plecase, că am şi primit o scrisoare de la un vechi amic, unul Rigot, un fost militar de pe vremea Imperiului, care se afla la Toulouse, împreună cu mareşalul Soult. Amicul Rigot m-a invitat la castelul lui din Taillis, aproape de Caen, anunţându-mă că avea o nepoată şi o strănepoată de măritat, cu o zestre de două milioane de franci.

— Două milioane zestre? zise Luizzi.

— Aşa că i-am scris de îndată lui fiu-meu să vină încoace. „Dacă ai să mă asculţi, i-am scris, vei pune mâna pe una

dintre cele două demoazele. Îi vom face o farsă pe cinste amicului Rigot.” Nu exista decât o dificultate: fiul meu se numea simplu, doar Gustave şi atât, şi Rigot – care e un şnapan bătrân şi plin de ifose – nu vrea un băiat de treabă, ci un tânăr cu titlu mare…

— Mă mir, zise baronul.

— Fleacuri! Fiecare vrea să iasă din mocirla lui, ori prin puterile sale ori datorită alor săi. Oameni ca Rigot procedează exact ca femeile destrăbălate, care-şi cresc fetele cât se poate de bine.

— Bun… Şi cum şi-a găsit băiatul dumitale un nume?

— Păi iată cum… Când a primit scrisoarea mea, tocmai era pe cale să se angajeze la Opera Comică. În acest teatru există un individ extraordinar, şeful celor tocmiţi să aplaude.

— Păi din ăştia sunt peste tot.

— Da, dar acela avea ceva deosebit: era, pur şi simplu, marchizul de Bridely.

— Marchizul de Bridely?

— Ultimul dintre cei trei fii ai marchizului de Bridely. În epoca Revoluţiei, băiatul era la Seminar. Şi-a aruncat cât colo sutana şi, în vreme ce tatăl său şi ceilalţi doi fraţi au intrat în armata lui Condé, el s-a angajat, cu curaj, în armata republicană. Tatăl şi fraţii săi fiind ucişi, a devenit marchiz de Bridely, dar atât. Curajos ca un leu, la Austerlitz a căpătat Crucea de Onoare. Dar n-a putut ajunge la gradul de caporal, fiindcă se îmbăta criţă, de patru ori pe săptămână, în afară de zilele când aveau loc bătălii. Scos din armată în 1815, la Toulouse, şi-a făcut meseria de vechi soldat.

— Cum adică?

— Nu ştii ce înseamnă asta? zise Ganguernet, pozând în militar şi spunând cu voce groasă: „Sunt un vechi soldat al Imperiului, care a văzut toate capitalele din Europa! Trăiască Napoleon! Bravo francezului, patriot până la moarte, care a câştigat Crucea de Onoare pe câmpul de luptă şi a fost rănit de douăzeci de ori!” Cu asta şi cu un

ştat de serviciu confecţionat de el, a strâns, în doi sau trei ani, sute de ludovici cu efigia lui Napoleon, de la toţi bonapartiştii: ofiţeri, generali etc., la care se prezenta.

— E o meserie cam ciudată.

— Ba foarte cunoscută, zise Ganguernet. Dar concurenţa i-a stricat afacerea, aşa că a trebuit să-şi caute altă meserie: s-a îndreptat către familiile ruinate.

— Ce mai e şi asta?

Ganguernet făcu o mutră prelungă, dispreţuitoare, o poză impertinentă, şi începu să vorbească uşor pe nas şi din vârful buzelor:

— „Marchizul de Bridely! Un devotament pe care au crezut că-l răsplătesc cu o amărâtă de decoraţie! O fidelitate de nezdruncinat faţă de Bourboni, în ciuda ingratitudinii lor!” Şi cu asta, le-a înşfăcat regaliştilor napoleonii cu efigia lui Ludovic al XVIII-lea.

— Şi meseria asta a fost înfrântă de concurenţă, ca şi prima?

— Câtuşi de puţin. Dar, în trei sau patru ani, marchizul i-a isprăvit pe toţi aristocraţii din Paris. Ar fi putut să-şi continue meseria în provincie, dar n-a mai vrut să părăsească oraşul. Aşa se face că a devenit şeful celor care aplaudă, la teatrul unde urma să se angajeze fiul meu.

— În sfârşit, zise Luizzi, iată-ne ajunşi la fiul dumitale. Ce-a făcut?

— După ce-a primit scrisoarea mea, s-a dus la marchiz şi i-a oferit o mie de scuzi, cu condiţia să se însoare cu portăreasa, să-l recunoască pe el drept fiu şi să legalizeze această recunoaştere. Marchizul a acceptat. Aşa că acum Aimé-Zéphirin Ganguernet, fiul meu şi al femeii Marie-Anne Gargablou, fostă domnişoară Libert, e conte de Bridely.

— Băiatul dumitale e frumos?

— Leit Elleviou, seamănă ca două picături.

— E manierat?

— Asta cere timp de gândire, zise Ganguernet.

— Bine, lasă, spune când te duci la prietenul dumitale Rigot.

— Peste şapte sau opt zile. Cât să-şi facă nişte haine tatăl marchizului. Îl luăm cu noi. O să bea cu Rigot şi o să-l farmece. Mama băiatului, chipurile, e bolnavă.

— Cum, gata, te şi pregăteşti să pleci? zise Luizzi, văzându-l pe Ganguernet ridicându-se.

— S-a făcut târziu şi trebuie să mă întâlnesc cu Gustave la restaurant, de unde ne vom duce să vedem piesa Cei doi ocnaşi, la Teatrul Porte-Saint-Martin. Ne-a dat marchizul bilete…

— Dacă n-aş fi fost bolnav, zise Luizzi, poate că aş fi venit şi eu. Am auzit vorbindu-se multe despre această piesă.

— Se zice că e foarte bună. E vorba de un ocnaş, care, aflând secretul altui ocnaş, îl obligă…

— Să-i dea fata de nevastă, zise repede Luizzi.

— Nu, nu-i vorba despre asta… în fond, când deţii un secret al cuiva, poţi să-l spui cui vrei şi cui nu vrei…

— Ai dreptate, zise Luizzi, treci pe la mine mâine-dimineaţă.

— Pe mâine deci…

— Iartă-mă, te rog, că nu vin eu la dumneata; dar încă nu sunt complet restabilit şi ies din casă cu multă precauţie.

De îndată ce rămase singur, Luizzi scutură clopoţelul şi diavolul îşi şi făcu apariţia. Era îmbrăcat în negru şi cu o mapă enormă la subţioară.

— De unde vii? îl întrebă Luizzi.

— Pregătesc un contract de căsătorie, al cărui rezultat poate că-l vei afla într-o zi.

— E cumva al meu?

— Ţi-am spus că nu mă amestec în această afacere, nici chiar dacă m-ai ruga.

— Cred că ştii de ce te-am chemat…

— Ştiu, zise diavolul, şi te aprob. În sfârşit, ai început să înţelegi şi tu lumea! Îi plăteşti răul cu rău!

— Scuteşte-mă de lecţii, zise Luizzi. Fac ce cred!

Diavolul râse dispreţuitor.

Baronul agită clopoţelul şi diavolul tăcu.

— Vreau să cunosc povestea doamnei de Marignon.

— Acum?

— Acum, şi fără comentarii!

— Crezi că-i bine ce faci? Lumea e mică, stăpâne, pentru cel care-o vede de sus şi apoi încă nu-ţi dai seama, ce-ai să afli…

— Desigur, alte grozăvii.

— Poate.

— Crime?

— Mă iei drept un autor de melodrame?

— Ai putea fi totuşi un scriitor de prestigiu, fiindcă ai cea mai de seamă calitate a lor: vanitatea. Şi acum destul; să începem, zise Luizzi.

— Să începem, zise diavolul.

Şi începu.

XXVII.
Doamna de Marignon

Este fiica unei oarecare doamne Béru. Ca s-o înţelegi pe fată, trebuie s-o cunoşti pe mamă. Doamna Béru era nevasta domnului Béru. Dar ca s-o înţelegi mai bine pe femeie, trebuie să-l cunoşti pe bărbat. Domnul Béru era violonist la Operă, un om deosebit de talentat. Totuşi, nu era un artist, artiştii neexistând încă pe vremea aceea. În 1762, când un muzician nu mânca, însemna că n-avea un ban. Uneori râdea de sărăcia sa, adesea îl înfuria. Dar nu poza niciodată într-o victimă. Arta – acea zeiţă voalată pe care toţi oamenii noştri mari o creează după chipul şi asemănarea lor – nu avea încă o religie şi, deci, nici martirii ei. Béru era – după cum am mai spus – un mare violonist. Asta nu-l scutise însă să se înnămolească multă vreme, dând lecţii particulare, iară să-şi inventeze un geniu cu aripi de flăcări, care să-l poarte pe deasupra noroiului de pe străzi, unde se bălăcea cu pantofii lui găuriţi. Avea o haină peticită şi nu o zdreanţă magnifică. Vioara era vioara sa, cea cu care-şi câştiga pâinea şi nu vocea divină prin care îşi încredinţa mulţimii sufletul, nici hrana nemuritoare care-l sătura doar cu una dintre razele armoniei unui concert dat de îngeri.

Dacă peruca lui Béru era alandala, asta nu se datora exaltării sale spirituale, ci faptului că peruchierul din colţ refuzase să i-o mai pieptene pe gratis. Béru spunea fără reticenţe: „Sunt cel mai bun violonist din această epocă”.

Dar l-ar fi privit ca un tâmpit pe cel care i-ar fi spus: „Eşti una dintre acele fiinţe pătimaşe, căreia Dumnezeu i-a încredinţat unul dintre marile sale mistere. Şi când acest mister, plin de armonie, cântă şi plânge pe coarda ta ascultătoare şi supusă, bărbaţii te ascultă cu mirare, iar femeile visează, în străfundul inimii lor, fiindcă tu trezeşti atunci unul dintre acele ecouri veşnice, care murmură în noi, ori de câte ori geniul – această voce a cerului, exilată pe pământ – ne vorbeşte într-o limbă care ne încântă, fără ca noi s-o putem înţelege”. Dacă i-ar fi vorbit astfel acelui Béru, el n-ar fi priceput o iotă. Totuşi, dacă nu-şi făcuse din talentul său un Pylade metafizic şi imaginar al unui Oreste viu şi plictisit, aşa cum fac tinerii noştri artişti de astăzi, nu înseamnă că Béru nu era conştient de meritul său. De îndată ce se vorbea despre muzică, devenea vorbăreţ, elocvent, mânios, tranşant, nemilos. Béru, mare admirator al lui Gluck, îl socotea pe Puccini un caraghios, un om necinstit, un pungaş; vorbind astfel, dădea dovadă de toate extravaganţele pasiunii muzicale. Era, cu adevărat, un mare muzician şi cea mai bună dovadă pe care o pot da e faptul că talentul său rezistase succesului, după cum rezistase şi mizeriei.

Prin 1770, Béru s-a însurat; a luat-o de nevastă pe domnişoara Finon, stăpâna unei case unde tinerii domni de la Curte aveau obiceiul să se ducă să ia masa şi să joace cărţi. Finon era, în vremea aceea, o femeie de vreo treizeci de ani; primea lume bună, iar mesele întinse şi toaletele fastuoase erau toată viaţa ei; principio, se slujise de frumuseţea ei personală, pentru a-şi procura toate aceste agremente. Apoi, ca o femeie de spirit care ştie să se resemneze, speculase frumuseţea altor fete ca să poată ţine casa, a cărei cheltuială nu mai putea fi acoperită doar cu persoana sa. Totuşi, socotise prudent – ca să nu atragă, cu acea casă a ei, privirile domnului locotenent de poliţie – să-şi ia un bărbat, care să-i dea o stare civilă. Alegerea era dificilă, îi trebuia un bărbat care nu numai să vrea să accepte situaţia cam deocheată a acelei case, ci şi unul pe

care să nu-l deranjeze galanteriile personale ale stăpânei casei; căci, dacă Finon nu mai era zeiţa bătrânilor financiari şi a tinerilor marchizi, ea ştia încă să mai ademenească – pe ici, pe colo– câte un fermier cu teşchereaua plină, care plătea notele furnizorilor, sau vreun cavaler de Saint-Louis, pe cât de nobil, tot pe atât de jerpelit, care s-o însoţească la spectacole şi care să-i ofere braţul, când ieşea la plimbare.

Femeia auzi vorbindu-se despre Béru, violonistul cu un salariu de o mie două sute de franci pe an şi pe care toţi marii seniori îl cunoşteau de multă vreme, pentru că uneori cânta şi în micile orchestre din casele lor. Finon socoti că acel om nu va fi, în casa ei, o prezenţă care să displacă şi că, având în vedere puţinele sale pretenţii, s-ar putea înţelege cu el. Aşa că-l pofti pe domnul Béru la ea. Încă de la prima întrevedere îşi dădu seama că violonistul îi convenea din toate punctele de vedere. El primi cu o sublimă indiferenţă toate glumele pe care unii încercară să le facă pe seama lui. Mâncă şi bău, cu o tragere de inimă de la care nimic nu-l putu abate, iar la sfârşitul mesei era atât de beat, încât trebuiră să-l culce. După o zi, domnul Béru era însurat. Acest mare eveniment nu-i schimbă decât exteriorul. Soţia sa îl duse la un croitor şi la un peruchier şi-i lăsă leafa de o mie două sute de franci, să facă cu ea ce va vrea. Odată căsătoria încheiată, lucrurile continuară exact ca mai înainte. Casa rămase locul de întâlnire al femeilor la modă şi al bărbaţilor celor mai nobili şi mai bogaţi; domnul Béru se ducea să cânte la Operă, în zilele când era spectacol şi îşi petrecea serile la cafeneaua Procope, în zilele în care nu avea spectacol la Operă. Nu răspundea niciodată la niciuna dintre glumele pe care i le adresau colegii lui, în legătură cu nevastă-sa. Niciodată n-a dat invidioşilor satisfacţia că ar pricepe despre ce anume ar fi vorba şi a continuat – cu o nepăsare sublimă – să se îmbete şi să cânte la vioară. După câteva luni, inerţia sa a dus de râpă până şi verva celor mai ironici şi abia dacă au mai izbutit să inventeze unele epigrame, când, la un an după

căsătorie, Béru fu declarat tatăl legal al unei fetiţe care i se născuse. În legătură cu acest eveniment, careva a afişat pe burlanul sobei din cafeneaua Procope, următoarea epigramă:

Ieri, madam Béru a rostit subtil:
— Domnule Béru, acum ai şi-un copil!
— Eu, copil? răspunse şi încremeni.
Aş putea să ştiu cum se va numi?
— Păi Béru, bărbate, Béru, după lege,
Lucrul de la sine se subînţelege!
— E nobil, cucoană, sau o fi burghez?
— Păi, privind la tine, ce anume crezi?
— Deci burghez e pruncul, dar pot şti şi eu,
Al cui e copilul? – Păi al cui? Al meu!

Când Béru intră în cafenea, făcu la fel ca toată lumea: se duse drept la sobă şi citi epigrama, de la un capăt la altul, tot mângâind cu mâna burlanul fierbinte pe care fusese lipită hârtia. Pe chipul său nu se ivi nici cea mai mică emoţie. Îşi luă pălăria pe care o pusese pe marginea sobei, bastonul pe care şi-l sprijinise de un scaun şi se îndreptă, fredonând, spre masa la care obişnuia să se aşeze. Unul dintre obişnuiţii localului, ofuscat de atâta indiferenţă, strigă:

— Ei, domnule Béru, n-ai citit nimic pe sobă, care să te intereseze?

— Domnule, eu nu ştiu să citesc, răspunse Béru cu un calm demn de admirat.

— Dar de auzit, în orice caz, auzi… replică omul. Aşa că am să-ţi citesc eu ce scrie acolo!

Béru se sprijini în coate ca să audă mai comod versurile pe care celălalt le declamă cât mai pompos cu putinţă.

— Aha! Asta scria pe burlan? zise Béru, măsurându-l pe îndrăzneţ cu o privire ameninţătoare.

— Da, domnule, răspunse celălalt, aşteptându-se la scandal.

— Ei bine, zise Béru, isprăvindu-şi păhărelul cu lichior, din moment ce hârtia a fost pusă acolo, acolo să rămână.

— Există deci şi astfel de soţi? zise Luizzi, întrerupându-l pe diavol.

— Există, stăpâne, ba chiar şi mai cu moţ, crede-mă! Dacă aş fi fost deputat, aş fi introdus imediat, în legile privitoare la avansarea funcţionarilor, următoarele: ca o treime din locuri să se acorde după vechime (adică incapacităţii); o a doua treime, după favoruri (adică corupţiei), iar ultima, după neveste (adică încornoraţilor).

— Ai făcut un guvern pe cinste!

— Adică exact ca cel pe care-l aveţi acum, domnule baron, cu deosebirea că spusele mele nu sunt scrise în nicio lege.

— Hai, hai! Să ne întoarcem la Béru.

Diavolul îşi reluă povestirea:

— Deci, nu era nimic de făcut împotriva unui astfel de om. Aşa că, după acea epigramă, toate glumele încetară. Copila nou-născută se numea Olivia. Crescu, fără să-i dea cineva vreo atenţie, uitată fie la bucătărie, fie în salon, ascultând când bârfele servitorilor în limbajul lor de mahala, când teoriile corupţiei galante, rostite în termenii cei mai preţioşi. La zece ani, Olivia nu ştia nici să scrie, nici să citească. În schimb, mângâiată tot timpul de către bărbaţi, pe cel mai plăcut ton, jucându-se în salonul unde se adunau înaltele notabilităţi ale viciului elegant, sporovăia în chip delicat şi vorbea despre orice, cu o gratie desăvârşită. Pentru ca, dintr-odată, să trântească unele cuvinte auzite la slugile din bucătărie, care aveau un succes nebun şi-i făceau pe nobilii din salon să se tăvălească de râs.

În acea epocă se întâmplară două mari evenimente în familia Béru: bărbatul muri de o indigestie combinată cu o apoplexie, iar nevasta se îmbolnăvi de vărsat. Femeia se refăcu după această boală, care-i luă cu sine şi ultimele rămăşiţe ale unei frumuseţi ce preocupase tot Parisul sau, mai curând, de care se preocupase tot Parisul. Atunci doamna Béru s-a reîntors către fiica sa şi a văzut că va fi o fată de o frumuseţe încântătoare. Imediat s-a gândit la

educaţia ei. Olivia n-a învăţat decât două lucruri: ortografia şi muzica. Muzica îi îngădui lumii să audă una dintre cele mai frumoase voci; ortografia îi îngădui ei să aştearnă pe hârtie cele mai frumoase fraze pe care le auzise în salonul mamei sale. După părerea mea, Olivia ştia tot ceea ce trebuie să ştie o femeie. Căci acestor două calităţi despre care am vorbit, ea le mai adăugă şi pe cele de a şti să se îmbrace minunat şi de a merge ca o zeiţă. Unul dintre cele mai mari cusururi ale femeilor elegante din vremea voastră îl constituie faptul că nu ştiu să meargă. Majoritatea abia îşi târăsc picioarele, închipuindu-şi că acest lucru ar constitui un fel de atestat al leneviei, şi deci al bogăţiei; niciuna nu-şi pune pe pământ, cu nădejde, picioarele, obişnuite doar cu covoarele moi ale unor apartamente bogate şi cu trăsurile lor rapide. Numai că femeile greşesc: una dintre cele mai mari graţii ale lor constă în felul cum merg: precis, drept şi ceva mai repede. Doar dacă mergi astfel poţi face acele mişcări bruşte şi precise, cu capul, în cazul unei întâlniri neprevăzute, acele înclinări abia schiţate, pe care rapiditatea mersului nu-ţi îngăduie să le faci mai profunde şi, prin urmare, stângace şi ceremonioase. În sfârşit, numai în timpul unui astfel de mers poţi să arunci una dintre acele priviri sclipitoare ca un fulger şi care, întocmai ca un fulger, nu durează decât o clipă. Una dintre acele priviri care te obligă să întorci capul după acea femeie, ca şi cum privirea ei ţi-ar fi pătruns drept în inimă. Femeile din ziua de azi habar n-au de astfel de lucruri. Moda cere o înclinare molatică a capului, o legănare obosită a trupului, o privire strecurată printre gene şi cât mai îndepărtată.

Olivia, plină de spirit, mare muziciană, îmbrăcându-se dumnezeieşte, mergând ca o regină, era o femeie desăvârşită. Singurul lucru pe care natura i-l refuzase era averea.

În 1 martie 1785, Olivia împlini cincisprezece ani. Era o fată înaltă şi poate puţin cam slabă; avea un piept larg, cu sânii încă mici, ca de fetiţă; braţele îi erau subţiri, mâinile mici şi foarte delicate, picioarele mici, gleznele gingaşe,

chipul prelung, uşor colorat. Se vedea că era una dintre acele tinere sortite să fie de o mare frumuseţe, dar care nu înfloreşte decât târziu în toată splendoarea ei, pentru că naturii îi trebuie timp, ca şi omului, ca să desăvârşească un lucru.

În ziua aceea avea loc un mare banchet la doamna Béru, care făcuse nişte cheltuieli extraordinare pentru a sărbători aniversarea fiicei sale. Invitaţii – toţi numai bărbaţi – erau în număr de doisprezece; nu fusese invitată decât elita obişnuiţilor casei. Masa a fost pe cinste, s-au povestit aventuri – adevărate sau născocite – privind femeile cele mai pudice de la Curte sau din marea finanţă şi au fost jertfite la picioarele unei fete de cincisprezece ani, sortită să fie curtezană, cele mai înalte reputaţii şi cele mai venerate nume. Au învăţat-o cum se înşală un soţ şi, ceea ce e şi mai amuzant, cum să aibă doi amanţi deodată. Apoi, după ce şi-au golit, până s-au cherchelit, sticlele şi inimile, marchizul de Billanville, aghiotantul regelui, care slujise cu distincţie în mai multe ambasade, îi făcu semn doamnei Béru s-o îndepărteze pe fiică-sa. Mama o duse pe Olivia în camera ei, în ciuda insistenţelor şi protestelor celorlalţi musafiri şi, după câteva momente, reapăru singură. În acea clipă, marchizul se ridică şi, pozând în orator care voia să vorbească în faţa adunării, rosti acest mic discurs:

— Domnilor, vreau să vă propun un contract; dacă sunteţi rezonabili, îl veţi accepta.

— Să auzim! Să auzim! i se răspunse din toate părţile.

— Aţi venit cu toţii s-o admiraţi pe fiica doamnei Béru, a minunatei doamne Béru, pe care o rog să mă asculte cu atenţie, căci mai ales dragostei sale de mamă mă adresez în această împrejurare, ca să mă ajute să vă fac părtaşi la planul meu. Olivia are cincisprezece ani, vârstă minunată, domnilor, vârstă la care femeile au nevoie de dragoste. Şi totuşi, dacă veţi vrea să-mi daţi crezare, încă n-o vom obliga să se ocupe de acest lucru. Îi mai dăm răgaz un an…

— Ce vrea să însemne asta? începu a se striga din toate părţile.

— Asta înseamnă că, această floare, cu cât va mai înflori, cu atât va fi mai frumoasă, când o vom culege.

— Dar e cumplit, zise Luizzi. Ăsta e viciul fără mască! Te rog, continuă.

— Asta înseamnă, domnilor, că înainte de a trece un an, niciunul dintre noi nu va încerca s-o capete pe Olivia. Până atunci, fiecare poate să-i facă curte, dar niciunul nu va merge mai departe. Să ne angajăm pe cuvânt de onoare că o vom respecta un an, după care va începe licitaţia şi ferice de cel care va câştiga: pentru că va obţine frumuseţea cea mai desăvârşită, în toiul înfloririi ei.

— Şi cine ştie, marchize, strigă vicontele de Assimbret, cine ştie, unde voi fi eu după un an? Numai Dumnezeu ştie, aşa că – în ce mă priveşte – nu sunt de părerea dumitale. De altfel, în timp ce noi vom aştepta ca Olivia să mai crească, dacă vreun pârlit care nu face parte din lumea noastră, ne-o va sufla de sub nas?

— Domnilor, zise doamna Béru, cu demnitatea unei femei urâte, uitaţi în faţa cui vorbiţi!

— Dimpotrivă, strigă marchizul de Billanville, tocmai pentru că te ştiu femeie cu judecată, sunt sigur că vei fi de părerea mea.

— Ei, reluă vicontele, uite că nici doamna Béru nu vrea să aştepte. N-are un sfanţ, cunosc situaţia ei materială, aşa că-i ofer o sută de mii de franci, bani lichizi.

— Ohoho! făcu un grăsan, care până atunci nu scosese nicio vorbă. O sută de mii de franci! Află că eu ofer cinci sute de mii!

— Cât? strigă doamna Béru, uluită de ofertă.

Grăsanul, un subfermier care se ocupa cu strânsul impozitului pe sare, tăcu.

— Ofer cinci sute de mii, peste un an, zise el după o vreme. Căci sunt de părerea marchizului: trebuie să mai aşteptăm.

— Tu, sac plin de bani, tu vrei să mai aştepţi? strigă vicontele. Tocmai tu vorbeşti, care abia aştepţi să-ţi moară nevasta? Ţi-ar scoate ochii, dacă ar şti că ai o amantă. Se

pare că i-ai ales un medic bun, din moment ce eşti atât de sigur că vei fi liber peste un an!

— Suntem doi de părere să mai aşteptăm, zise marchizul. Aşa că trebuie să fii şi dumneata, abate, de aceeaşi părere cu noi: nu vei putea s-o ai pe Olivia, înainte de un an!

— Foarte bine, ai dreptate, şi eu sunt de părere să aşteptăm un an, zise abatele.

— Ei bine, fie, zise vicontele, dar cu o condiţie. Ascultaţi: sunt sigur că grăsanul de subfermier ne-o va lua pe Olivia. N-am dreptate, madam Béru? Căci o va plăti de şase ori mai mult decât noi! Nu există nici sânge nobil, nici nume mare, nici spirit, nici alte calităţi care să poată lupta cu banii acestui pântece de aur. Propun deci ca fiecare dintre noi să depună câte o sută de mii de livre, la notar. Asta va face un milion două sute de mii de livre, fiindcă suntem doisprezece. Dacă Olivia va alege pe unul dintre noi, aceşti bani îi vor aparţine. În felul acesta, îi oferim cu toţii o zestre de un milion două sute de mii de livre. Sunteţi de acord?

— Da! Da! Da! strigară toţi, din toate părţile.

— Da, zise şi subfermierul, cu un aer plin de trufie.

— Foarte bine, zise vicontele, dar pe cuvânt de onoare că niciunul dintre noi nu va adăuga un bănuţ la această sumă şi cu ameninţarea pentru tine, subfermierule, că vei primi o sută de bastoane pe spinare, dacă vei oferi fie şi un gologan de aramă în plus.

— Atunci, eu mă retrag, zise subfermierul Libert.

— Nu, strigă consilierul, altfel suma depusă va scădea!

— Fie, zise Libert, jur să nu fac absolut nimic în plus faţă de ceea ce veţi face voi, dar veţi vedea că eu voi câştiga fata!

— Iar eu, zise vicontele, am să fiu încântat să nu câştig, pentru că puştoaica îţi va pune coarne chiar de a doua zi!

— Asta o vom vedea noi, răspunse subfermierul.

— Nu mă îndoiesc câtuşi de puţin de acest lucru, răspunse vicontele. În sănătatea Oliviei! Şi, cum nici tu nu trebuie să trăieşti în mizerie, dragă madam Béru, dobânda de şaizeci de mii de livre produsă de banii depuşi la notar îţi

va fi înmânată în fiecare lună.

Doamna Béru, încântată de acest târg, acceptă printr-un semn din cap. Fermierul întrebă:

— Şi dacă unul dintre noi moare?

— De banii lui vor profita ceilalţi. Madam Béru, ad-o aici pe Olivia!

Mama nici nu apucă să se ridice de pe scaun, că Olivia şi intră pe uşă, zicând cu o mutră bosumflată:

— Mă tratezi ca pe o fetiţă, mamă; am cincisprezece ani şi nu văd de ce n-aş rămâne şi eu aici.

— Iertare, domnişoară, zise consilierul, pe un ton doctoral; am discutat o afacere foarte serioasă şi sunt convins că te-ar fi plictisit. Dumneata eşti o fiinţă atât de spirituală...

— Bravo, zise vicontele, războiul a şi început. Olivia, dacă ai să-ţi iei vreodată un amant, fereşte-te de magistraţi!

— Şi să nu te încrezi în militari, zise consilierul.

— De ce? întrebă Olivia.

— Pentru că dacă o fată atât de frumoasă va vrea să aibă doi iubiţi, militarii îşi vor ucide rivalii, iar magistraţii îi vor închide la Châtelet, zise subfermierul cel gras, râzând.

— În timp ce fermierii de treabă o vor împărţi cu alţii, nu-i aşa? întrebă consilierul.

— Prefer jumătate dintr-o afacere, decât nimic.

— Probabil că de asta n-ai avut decât unu la sută din nevastă-ta!

— Într-adevăr, zise Libert. Când fac o afacere proastă, încerc să mă sustrag cât pot mai mult.

— Dumnezeule! strigă vicontele, îmi aduci aminte de bietul Béru. Dar răposatul măcar avea spirit.

Masa continuă astfel, în vreme ce Olivia îi privea pe musafiri, cu o curiozitate care sigur că avea vreun interes ascuns, pentru că privirea ei prea era atentă şi ageră. Adevărul e că Olivia auzise discuţia bunilor amici ai mamei sale. Iar fata era mult mai matură decât îşi închipuiau ei. Era deosebit de isteaţă şi cea mai bună dovadă pe care am să ţi-o dau în acest sens e faptul că ea s-a gândit imediat

cum să-şi înşele pretendenţii. Vegheată cum era de ochii geloşi ai celor doisprezece rivali, sigur că i-ar fi fost foarte greu să se încurce cu vreun om din lumea lor. Aşa că, în timp ce pretendenţii se pândeau unii pe alţii, Olivia privi dincolo de cercul lor şi întâlni iubitul mult visat, în persoana profesorului ei de clavecin. Acesta era un bărbat tânăr, de vreo treizeci de ani, bine croit, cu picioare frumoase, cu dinţi superbi şi care putea foarte bine să-i fie iubit. Olivia se hotărî deci să-l iubească. Dar tânărul era atât de grosolan şi de plin de el, încât Olivia n-ar fi izbutit să-l dea peste cap, fără ajutorul mamei sale. Într-adevăr, doamna Béru, observând cu câtă grijă se dichisea Olivia ori de câte ori trebuia să vină profesorul, se postă în chip de santinelă alături de ei. Domnul Bricoin simţi imediat atracţia fructului oprit. Sângele Evei, prima mea iubită, îşi spuse cuvântul şi în sângele Oliviei.

— Ei cum! Eva a fost... zise Luizzi.

— A fost prima femeie care şi-a încornorat bărbatul. Cain a fost copilul meu, zise diavolul, după care continuă: Or, Olivia, care de câteva zile nu-l mai găsea pe Bricoin plicticos, începu a-l vedea sub un aspect foarte atrăgător. Domnul Bricoin se simţi adorat şi, în ciuda frumuseţii Oliviei, caraghiosul avu neruşinarea de a se lăsa dorit, fiindcă, într-adevăr, fata îl dorea: mintea i-o luase razna şi, nu după multă vreme, se simţi îndrăgostită nebuneşte de profesorul ei de clavecin. Schimbară o tandră mărturisire şi supravegherea doamnei Béru fu înşelată. După opt zile, iluziile Oliviei nu mai existau. Aflându-se în fiecare seară în mijlocul acelor bărbaţi care dădeau viciului forme elegante, Olivia făcu o comparaţie supărătoare între cei pe care ea voia să-i înşele şi cel cu care-i înşelase. Bricoin era adevăratul iubit al fetei pierdute: despot, brutal, înjurând tot timpul şi ameninţând să dezvăluie secretul Oliviei, când ea se împotrivea să-i facă pe voie, viaţa ei deveni în curând un adevărat supliciu; biata fată, cu inima curată, dar cu trup destrăbălat, nu înceta să se căiască. „Sigur, am să mai am iubiţi, dar n-am să mai iubesc pe niciunul”, îşi spunea

ea. Anul fatal trecu şi când, la un supeu asemănător cu cel despre care ţi-am mai vorbit, Olivia trebui să se pronunţe, frumoasa fată se ridică şi zise cu voce sigură:

— Îl aleg pe subfermier!

— În două zile, strigă acesta, în două zile, regina mea, vei locui în cel mai frumos palat din Paris!

Adunarea rămase stupefiată; singur vicontele tăcu, dar în timpul seratei se apropie de Olivia:

— Treaba asta nu-i prea clară, îi zise el. Ai ales acest bulgăre aurit, dar ştiu că n-ai făcut-o din avariţie. La vârsta ta, nu eşti avar. Aici se ascunde ceva! Dacă ai nevoie de un imbecil care să-ţi fie amant oficial, înseamnă că ai un altul pe care-l ascunzi.

Luată din scurt, Olivia îi mărturisi totul vicontelui.

După opt zile, când Bricoin veni să-i dea lecţii tinerei Olivia, în noul ei palat, în loc să-l găsească pe subfermier, profesorul nimeri peste viconte. Bricoin vru să facă scandal şi ameninţă că-i va spune totul „Muntelui de aur”. Vicontele luă un baston şi-l rupse până la mâner, pe spinarea ticălosului, apoi îi zise:

— Asta, ca să ţii minte şi să nu mai pui niciodată piciorul aici! Cât despre ameninţări, dacă sufli cuiva un cuvânt, îţi voi tăia amândouă urechile!

La câtăva vreme după asta, vicontele, întâlnindu-l pe subfermier, îi zise:

— Ei bine, Viţelule de aur, eşti mulţumit de mica Olivia?

— Hm! Hm! Teamă mi-e că madam Béru şi-a cam bătut joc de noi!

— Iar eu, ei bine, eu ţi-o jur că Olivia îşi bate joc de tine!

XXVIII.
Un al doilea Elleviou

Când diavolul ajunse aici cu povestirea, Luizzi auzi pe cineva bătând la uşă.

— Cine e? strigă el cu nerăbdare.

— Domnule, zise Pierre, a venit domnul Ganguernet împreună cu domnul marchiz de Bridely.

Luizzi stătu câteva clipe pe gânduri, apoi răspunse prin uşă:

— Roagă-i să mă aştepte un moment. Vin să vorbesc cu ei!

— Erai atât de grăbit să afli povestea doamnei de Marignon, zise diavolul.

— Mi se pare c-am s-o aflu şi mai bine, după ce-am să discut câteva minute cu Ganguernet, zise baronul. Există o anumită întrerupere, ceva peste care ai trecut şi pe care poate că omul ăsta mi-o va explica. Totuşi, nu pleca…

Spunând aceste cuvinte, Luizzi îl privi pe diavol. Haina lui neagră dispăruse. Acum era înveşmântat într-un halat lung de mătase şi în papuci. În vârful capului îi atârna o singură şuviţă de păr şi se scobea între dinţi cu unghia degetului mic.

— Te duci la un bal mascat? îl întrebă Luizzi.

— Nu, mă duc în China şi mă întorc imediat.

— În China? strigă Luizzi, uluit. Ce faci acolo?

— Am de pregătit un contract de căsătorie. Nu e vineri azi?

— Zi nefastă, zise Luizzi.

— Adică vrei să zici ziua zeiţei Venus, răspunse diavolul.

— Şi despre ce fel de căsătorie e vorba?

— Vreau să conving un mandarin să se însoare cu fata duşmanului său de moarte ca să înceteze ura dintre familiile lor.

— Iată un lucru admirabil din partea ta, zise baronul. Dar oare vei reuşi?

— Nădăjduiesc că da. Treaba asta trebuie să aibă nişte urmări formidabile.

— Uitarea urii a ajuns aproape o virtute şi speri să realizezi acest lucru?

— Ba socot să ajung la maxima ei înflorire. Din căsătoria asta se vor naşte zece copii. Cinci vor lua partea tatălui lor, şi cinci vor trece de partea mamei. De aici, certuri, tulburări, fratricide.

— Ticălosule! zise baronul.

— Mai adineauri mă lăudai.

— Trag nădejde să nu reuşeşti.

— Mă rog! Dar viitorul soţ a şi trimis viitoarei sale soţii, darurile uzuale.

— Oare aşa să fie? Mi se pare că am citit în cartea unuia dintre cei mai savanţi geografi ai noştri, că familia soţiei e cea care trimite daruri.

— Ei bine, fiind vorba de un savant, de data asta nu s-a înşelat. De altfel, voi aveţi atâţia academicieni care plasează, pe hartă, oraşe acolo unde sunt mlaştini şi pustiuri acolo unde există oraşe, încât cel despre care vorbeşti, merită într-adevăr reputaţia de care se bucură.

— Uiţi că te voi chema repede.

— Ţi-am zis că dau o goană până în China şi într-o clipă sunt îndărăt.

Diavolul dispăru şi baronul porunci să fie introduşi domnul Ganguernet şi marchizul de Bridely. Acest nou domn era într-adevăr un tânăr deosebit de frumos, cu degetele petrecute prin răscroiala vestei şi care ar fi părut şi destul de distins fără enorma chică ce-l împodobea, fără

butonii de diamant, fără lanţurile de aur care-i acopereau cămaşa şi fără inelele ce-i încercuiau degetele groase.

După saluturile de rigoare, baronul se simţi destul de încurcat, neştiind cum să înceapă discuţia pentru care-l poftise pe Ganguernet la el, fiindcă nu ştia dacă Gustave fusese informat despre ceea ce-i mărturisise notarul. Totuşi, nu dădu înapoi. Se azvârli, cu curaj, înainte, şi-i zise lui Gustave:

— Deci, te-ai hotărât să părăseşti teatrul, domnule?

— Eh, domnule baron, răspunse acesta, vârându-şi degetele parfumate în cheutorile hainei, credeţi că un om de talent mai are azi loc în teatru? Sunt la modă mediocrităţile, iar eu nu sunt destul de intrigant ca să le alung.

— Dar mi se pare că publicul e un judecător mai bun decât intriga şi care clasează just talentele, zise baronul. Dar am uitat să-l întreb pe domnul Ganguernet cu ce prilej mă vizitează la această oră…

— Mai întâi, din dorinţa de a vi-l prezenta pe domnul marchiz de Bridely. Trecând pe sub ferestrele dumneavoastră, am văzut lumină şi m-am gândit că nu v-aţi culcat încă. Pe urmă, am vrut să vă rog să păstraţi cel mai mare secret despre istoria pe care v-am spus-o dimineaţă. Ştiu că sunteţi mare amator de scandal…

— Eu? îţi jur că n-am suflat un cuvânt nimănui, nici măcar domnului marchiz de Bridely.

— Despre ce anume e vorba? întrebă marchizul.

— Asta cred că n-o să te prea amuze, domnule, îi spuse baronul cu trufie. Apoi se adresă lui Ganguernet: Ca să-ţi păstrez secretul, va trebui să-mi răspunzi la o întrebare. Ai auzit vorbindu-se vreodată de domnul Libert, subfermierul, financiarul doldora de bani?

— Iaca! Adică dacă-l cunosc pe cumnatu-meu?

— Aveam o presimţire, zise Luizzi; deci, era fratele acelei doamne…

— Marie-Anne Gargablou, fostă domnişoară Libert, fata lui Antoine Libert, un grăsun din Tarascón. Provensal

amestecat cu normand; avariţia şi ostentaţia dublate de pungăşie şi rapacitate.

— Un adevărat Turcaret, după câte mi se pare.

— Curat Turcaret, căci şi-a părăsit nevasta în mizerie, ca să întreţină o amantă, şi şi-a lăsat sora să moară de foame.

— Ei bine, zise Luizzi, sper să-ţi pot da veşti despre el.

— A murit.

— Sper, cel puţin, să-ţi pot da veşti despre averea sa şi nu e chiar imposibil ca această avere să revină adevăraţilor moştenitori ai domnului Libert.

— Adică mie! strigă Gustave, amintindu-şi de numeroasele milioane ale unchiului său.

— Crezi că treaba asta te priveşte, domnule marchiz? zise baronul, pe un ton dispreţuitor.

— Ştiţi prea bine că da, zise Ganguernet. Hai, zise notarul fiului său, nu-mi mai fa atâtea semne; domnul baron ştie totul.

— Şi, pe deasupra, intru şi în conspiraţie!

— De altfel, afacerea bătrânului Rigot e cam hazardată: dă două milioane dotă, dar cui?

— Mi se pare că nepoatei sale, parcă aşa mi-ai zis.

— Ei bine, nu! Rigot e un alt soi de original; Rigot dă o zestre de două milioane de franci, dar nu se ştie cui: mamei sau fiicei. A hotărât ca ele să se mărite în aceeaşi zi; dar abia după ce vor ieşi din biserică, notarul va rupe sigiliul donaţiei pe care i-a înmânat-o Rigot.

— Ei drăcie! zise Luizzi, iată într-adevăr ceva ciudat.

— Fără îndoială, fără îndoială, dar nu despre asta e vorba: cum să regăsim noi milioanele unchiului Libert?

— Vă voi spune mâine; până atunci, duceţi-vă să vedeţi Cei doi ocnaşi şi studiaţi această piesă, tot atât de bine ca şi Copilul găsit.

— Înţeleg! E vorba de un secret cu care l-am putea sili pe cel ce deţine averea, să ne-o dea…

— Cam ceva în genul ăsta… Bună seara! Aştept persoana care urmează să-mi dea ultimele informaţii.

— Cu bine şi pe mâine, ziseră cei doi Ganguernet, după

care ieşiră.

Luizzi îl sună pe diavol.

— Ah, dragul meu, mi se pare că devii din ce în ce mai impertinent, zise diavolul intrând.

— Eu? răspunse Luizzi, năucit de apostrofă.

— Tu! Cum, mă faci să te aştept de douăzeci de minute?

— Eşti ager, răspunse Luizzi cu dispreţ. Ai terminat cu mandarinul tău?

— Aşa cum ai terminat şi tu cu Ganguernet al tău.

— Ai semănat răul ca să culegi crima?

— Aşa zice un neghiob ca tine; de fapt, eu am semănat binele, pentru a face să sporească nelegiuirile. Am predicat împăcarea, pentru a înfometa ura.

— Ceea ce ai făcut mi se pare o capodoperă, pentru care nu te invidiez.

— Tu lucrezi atât de bine la capodopera ta de acelaşi gen, încât chiar că n-ai de ce mă invidia.

— Te referi la planul meu de a o face pe domnişoara de Marignon să se mărite cu băiatul lui Ganguernet?

— Mi se pare că e o infamie destul de frumuşică.

— Bun! făcu Luizzi; o răzbunare sau, mai curând, o mistificare.

— Încă puţin şi vei face exact ca Ganguernet: o glumă.

— Îmi ceri să renunţ la planul meu?

— Nici să renunţi, dar nici să te ajut.

— Şi totuşi m-ai ajutat, spunându-mi povestea doamnei de Marignon.

— Biata femeie! zise diavolul cu un aer plin de milă, care-l făcu pe Luizzi să pufnească în râs.

— E mai curând demnă de plâns, decât de râs. Biata femeie! Biata femeie! zise diavolul, clătinând din cap.

— Hai că devii ridicol, jupâne; te-a apucat înduioşarea.

— Ai dreptate, eu mă înduioşez, iar tu devii crud; văd că amândoi ieşim din rolurile noastre.

— Reintră în rolul tău şi continuă-ţi povestirea.

— Sunt gata.

XXIX.
Urmarea povestirii

— Înainte de a ţi-o arăta pe Olivia în lume, e necesar să fac unele consideraţii particulare, privind starea ei de spirit. Şi-a început viaţa de femeie de lume cu o eroare în inimă. Olivia şi-a închipuit că a cunoscut dragostea; capriciul de copilă, care-o aruncase în braţele lui Bricoin, fusese plin de nelinişti, de speranţe, de scene de violenţă, de câteva momente de plăcere, atât de uşor de confundat cu fericirea, când n-ai cunoscut-o. Apoi au venit regretele, lacrimile, groaza. Această aventură, în sfârşit, târâse după ea tot calabalâcul iubirii. Olivia, care nu avea experienţă, se lăsă înşelată şi-şi făcu despre dragoste o foarte proastă părere. Ca fată cu mintea pe umeri, se jură să nu se mai lase prinsă în mrejele nimănui. Te şi miri, şi pe drept cuvânt, cum o inimă de numai şaisprezece ani n-a păstrat în ea, din proaspetele sale iluzii, nici vagi dorinţe, nici gânduri languroase pentru a pricepe adevăratul sens al iubirii.

Într-o altă situaţie, dar mai ales într-o altă epocă, sigur că Olivia şi-ar fi recunoscut greşeala. Dar ce-şi putea închipui despre dragoste fata doamnei Béru? Ce semnificaţie mai putea avea pentru ea cuvântul „amant”? Din punctul de vedere al doamnei Béru, dragostea era o afacere care avea la bază frumuseţea. Deci, averea şi linguşeala puteau ţine loc de dragoste. Nu trebuie să uităm, de asemenea, că societatea coruptă în care trăia Olivia era expresia cea mai

frustrată a moravurilor de la sfârşitul secolului al optsprezecelea. Senzualismul, negarea oricărei reguli şi a oricărei legături morale, guvernau în mod suveran acea societate decrepită, şi Oliviei – ieşită din sfera specială a corupţiei în care fusese închisă – i-ar fi fost cu mult mai greu să găsească un adăpost împotriva demoralizării care-i smulsese, încă de copilă, acea floare a sufletului care este încrederea în dragoste. Olivia, nemaigăsind niciuna dintre emoţiile iubirii, avu totuşi alte compensaţii: trăi în mijlocul unei societăţi strălucitoare, începură să-i placă numai lucrurile deosebit de frumoase, învăţă să aprecieze, dintr-o privire, oamenii şi evenimentele, făcu o adevărată pasiune pentru lucrurile mari ale omenirii şi, în mijlocul acelei galanterii dezmăţate, când îţi luai un nou amant ca şi cum ţi-ai fi luat o rochie nouă, căpătă o înclinaţie ciudată către plăcerile spirituale, succesele în conversaţie impuseră domnia bunului gust şi deveni o femeie superioară.

Asta nu înseamnă că Olivia, ajunsă la deplina strălucire a frumuseţii, n-a fost sclava firii sale înflăcărate şi dominatoare; dar, trebuie s-o spun, n-a avut niciodată un amant care să-i mulţumească şi spiritul şi inima. A avut întotdeauna un amant care să fie de neam mare, să se bucure de reputaţie, de succes şi cu care să se mândrească, şi un amant căruia nu-i cerea nimic din toate astea şi pe care-l ascundea cu grijă. Se dăruia amândurora cu deosebirea că se lăsa îndelung dorită de primul şi că-i ceda cu uşurinţă celuilalt. Diferenţa dintre cei doi bărbaţi consta în faptul că ea aparţinea primului, pe când cel de al doilea îi aparţinea ei. Cei mai tineri ani ai Oliviei trecură în acest dublu dezmăţ. Subfermierul îşi sporise mult averea pe care i-o procurase asociaţia celor doisprezece curtezani. Cum, în curând, prin viaţa Oliviei începură a se succeda prinţi, ambasadori, mari financiari, ea ajunse să posede una dintre acele averi scandaloase cu care societatea aproape că se ruşinează. Când izbucni Revoluţia, Olivia se afla în Anglia împreună cu un membru al Camerei Lorzilor, care cheltuia pentru ea mai mult decât veniturile unei averi

formidabile. Tocmai se înapoiase în Franţa pentru a-şi salva bunurile de la confiscare, când emigraţia îi trimise la Londra pe toţi prietenii ei din Paris. În această împrejurare, Olivia se dovedi a fi bună, nobilă şi spirituală. Micşoră cheltuielile casei ca să-i poată primi pe toţi acei mari seniori ruinaţi, fără să-i acuze că se înhămaseră la carul unei curtezane princiare; apoi, din economiile ei, îi ajută, în secret, pe cei mai săraci.

În vremea asta, amanţii se succedau ca şi în trecut, cu singura deosebire că dacă Olivia era extrem de exigentă în alegerea celor oficiali, nu se mai preocupa de multă vreme de alegerea celor neoficiali. Şi poate că această cruntă delăsare ar fi pierdut-o, dacă un fel de lâncezeală prilejuită de climatul Londrei nu i-ar fi pus viaţa în primejdie. Îngrijirile medicilor dovedindu-se zadarnice pentru a învinge acea înclinaţie spre melancolie ce-i slăbise nu numai trupul, dar îi înceţoşase şi spiritul, toată lumea hotărî că Olivia trebuia să părăsească Anglia, pentru că, altfel, era ameninţată să-şi piardă viaţa. Toţi prietenii ei o sfatuiră să se ducă în Italia; în acest sfat exista totuşi un ciudat sentiment de gelozie: siliţi să-şi lase parveniţilor care-i alungaseră din Franţa averile, rangurile, patria, emigranţii se simţeau crăpând de ciudă la gândul că nişte neciopliţi puteau să le uzurpe şi plăcerile. Şi sigur că erau îndreptăţiţi să creadă acest lucru, căci virtutea Oliviei era cu mult mai fragilă, decât vechea monarhie. Olivia nu-i ascultă. Ea voia să revadă Parisul, un alt Paris decât cel pe care-l cunoscuse ea, guvernat de alţi oameni, agitat de alte idei, dând alt fel de serbări. Căci în epoca despre care îţi vorbesc, Directoratul se şi instalase la Luxembourg. Olivia obţinu lesne radierea de pe lista emigranţilor. Puţina avere pe care o adusese din Anglia, îi înlesni o viaţă îndestulătoare şi-i îngădui să dispună de persoana ei, aşa cum voia.

Cu toate că avea atunci aproape treizeci de ani, Olivia era de o frumuseţe atât de izbitoare şi atât de pură, încât, în curând, fu înconjurată de asiduităţile celor mai de seamă persoane din Paris. Curtezană de mare lux, ea se făcu

remarcată la cursele de cai de la Longchamps şi la balurile atât de misterioase de la Operă şi de la Frascati. Cu toate astea, nu-şi mai regăsi nici deplina sănătate şi nici independenţa de spirit.

Crizele de descurajare şi de melancolie deveneau din zi în zi mai frecvente, încât cu mare greutate a fost determinată într-o seară din iarna anului 1798 să asiste la o serbare intimă, dată de unul dintre cei mai bogaţi furnizori ai armatei. Dintre toate femeile aflate acolo, Olivia a fost singura lipsită de spirit, de cochetărie, de entuziasm. Dintre toţi bărbaţii, unul singur a rămas – la fel ca şi ea – rece, indiferent şi, într-un fel, plictisit de toată acea veselie din jurul lui. Bărbatul nepăsător putea să aibă vreo treizeci şi cinci de ani şi se numea de Mère. I se puneau în cârcă mari pasiuni. Deşi încă tânăr, îşi părăsise familia şi lăsase unui frate mai mic toate avantajele unei averi strălucite, pentru a o urma în Olanda pe femeia pe care o iubea. După ce a iubit-o cu patimă, în chip platonic, vreme de trei ani, a văzut-o dăruindu-se cu uşurinţă altuia. Această primă decepţie l-a împins la un libertinaj scandalos; acel bărbat, atât de distins prin numele, prin rangul, caracterul şi spiritul său, s-a cufundat în tot felul de excese. Revenit în Franţa şi reintrat în înalta societate, s-a îndrăgostit din nou de o femeie căreia a vrut să-i închine toată viaţa sa. Această a doua pasiune a fost mai violentă şi deloc platonică. Dar a fost din nou înşelat. Când i s-a întâmplat acest lucru, domnul de Mère avea douăzeci şi şapte de ani. Ca şi prima oară, s-a simţit cumplit de dezamăgit şi a jurat din nou să se răzbune. Numai că de data asta nu s-a mai ales pe sine drept victimă. Pentru cele două femei care nu-i fuseseră credincioase, le-a pus pe toate celelalte să plătească în locul lor. Aşa că s-a consacrat unei ocupaţii foarte ciudate: seducerea femeilor care se socoteau virtuoase şi pe care le părăsea a doua zi după ce le avusese. Numai că această josnică răzbunare îl obosi în curând şi, după doi ani de astfel de viaţă, când se privi în oglindă, deşi era încă tânăr, văzu că dispreţul cu care tratase femeile îl ofilise şi-l făcuse

să-i fie silă de tot. Noroc că Revoluţia îl smulse din acest profund dezgust şi-l determină să se intereseze de lucrurile publice. În 1792 plecă împreună cu voluntarii din provincia sa, fericit să audă cum îi bate inima la zgomotul tobei şi cum îi mai tresare încă, de emoţie.

În acea epocă, soarta îi înhăţa cu lăcomie pe toţi cei pe care-i copleşea cu favorurile ei. În 1798, domnul de Mère era de acum general de brigadă. Şi dacă în timpul serbării nu se afla împreună cu oastea sa, acest lucru se datora unei răni primejdioase, pentru care trebuise să se întoarcă la Paris.

Cum Olivia era femeia cea mai coaptă dintre toate cele care fuseseră invitate la serbare, tot la fel şi domnul de Mère era cel mai vârstnic dintre bărbaţii aflaţi acolo. Cei doi fuseseră aşezaţi la masă destul de departe unul de celălalt, căci Olivia era dorită cu înflăcărare de toţi bărbaţii tineri, după cum domnul de Mère era copleşit de cochetăriile neruşinate şi agasante ale femeilor tinere. Dar niciunul, nici celălalt nu izbutiră să facă corp comun cu cei de faţă. Olivia şi generalul priveau cu milă toate acele izbucniri zgomotoase, acele deliruri amoroase pe care cei doi le băuseră de mult până la fundul paharului. Olivia era mult prea frumoasă, pentru a accepta dragostea vreunui tânăr a cărui pasiune ar fi aşezat-o în rândul femeilor bătrâne care fac educaţia tinerilor, iar domnului de Mère nu-i mai ardea de distracţii, pentru a încerca o nouă deziluzie.

Făcându-se seară, hazardul sau, mai curând, singurătatea pe care o căutau amândoi, îi făcu să se întâlnească într-un salon îndepărtat. Domnul de Mère ştia cine era Olivia, ea însă nu-l cunoştea. Începu să discute cu ea, sigur că nu cu acel respect pe care ţi-l impune o reputaţie nepătată, dar cu acea reţinere cu care un om distins discută cu orice femeie obişnuită cu lumea elegantă. La început, schimbară câteva cuvinte despre reuşita seratei şi despre faptul că ei nu putuseră participa cu tot sufletul la ea, fiindcă nu se simţeau în apele lor. Se interesară puţin unul de celălalt, apoi schimbară şi acest subiect, pentru a

discuta despre lucruri generale. Războaiele Republicii şi succesul lui Bonaparte erau atunci la apogeu şi domnul de Mère vorbi despre ele cu o căldură şi un entuziasm care atesta că avea încă în el mult mai multă însufleţire şi înflăcărare, decât se presupunea.

Pe de altă parte, cum începuseră să-şi facă reapariţia literatura, teatrele, muzica, artele, Olivia vorbi despre ele cu un tact, o superioritate şi un interes care dovedi că şi inima ei era încă sensibilă la dulcile emoţii în care ea nu mai voia să creadă.

Petrecură astfel câteva ceasuri bune împreună, ascultându-se, rând pe rând, cu plăcere, avertizaţi, la un moment dat, de liniştea care se înstăpânise, că serbarea se sfârşise.

Trebuiră să se despartă. Domnul de Mère, care mai avea câteva săptămâni de stat la Paris, nu voi să lase să-i scape ocazia de a-şi mai alunga plictiseala, petrecându-şi timpul cu o femeie care i se păruse plină de spirit şi de bun-simţ; o rugă, deci, pe Olivia să-i îngăduie s-o viziteze. O făcu în termenii cei mai măgulitori, iar ea îi răspunse, fără să se mire şi fără să-l respingă:

— N-am nevoie să ştiu cine eşti, domnule, pentru a mă simţi încântată să revăd un bărbat atât de distins ca dumneata; dar, în sfârşit, trebuie să ştiu măcar cum te cheamă ca să nu mă mir de vizita pe care urmează să mi-o faci, dacă nu cumva între timp te răzgândeşti şi vei uita să mai vii.

— Ei bine, doamnă, dacă mâine seară va fi anunţat domnul de Mère, îl veţi primi?

— Domnul de Mère! zise Olivia privindu-l, iată o persoană care va fi oricând primită cu plăcere în casa mea!

Amândoi, se vedea limpede, erau încântaţi că se cunoscuseră. Dar, despărţindu-se, niciunul dintre ei nu se simţi tulburat de persoana celuilalt. Olivia îşi petrecu ziua fără să se mai gândească la faptul că domnul de Mère urma să-i facă seara o vizită, iar domnul de Mère îşi aminti că trebuia să se ducă seara la Olivia, aşa cum s-ar fi dus într-

un loc plăcut; de pildă, la Operă.

La nouă seara, Olivia se afla la ea, împreună cu domnul Libert, bogătaşul pe care şi-l alesese la şaisprezece ani şi pe care şi-l luase din nou ca amant oficial, pentru că-i era mai înrobit decât toţi ceilalţi care-i urmaseră. Averea imensă făcută din delapidări pe vremea monarhiei crescuse enorm din delapidările făcute pe vremea Republicii şi Olivia se folosea de ea pentru a-şi satisface toate capriciile, acum cu mult mai exigente şi mai imperioase, cu cât bătrânul grăsan o plictisea de moarte.

În acel moment, fostul subfermier, devenit furnizor, tocmai îi vorbea despre o nouă afacere şi Olivia – neavând ce face – îi demonstra cât de stupidă era toată povestea, deşi, în fond, era ferm convinsă că instinctul cupidităţii lui Libert era mult mai puternic decât orice raţiune. Aproape că ajunseseră să se ciondănească din pricina acestui lucru, când fu anunţat domnul de Mère. Olivia se simţi cumplit de înciudată; deşi tot Parisul ştia că era amanta lui Libert, se simţi foarte umilită să fie găsită împreună cu acesta, de un bărbat ca domnul de Mère. Îl primi totuşi cu acea dezinvoltură care ţinea mai mult de obişnuinţă decât de bună dispoziţie. Discutară despre serbarea la care se cunoscuseră, dar amândoi se simţeau jenaţi şi umiliţi de prezenţa financiarului; fiindcă persoana lui spunea mult prea clar cine era Olivia!

Libert părăsi salonul înaintea generalului. De îndată ce acesta plecă, Olivia îi zise lui de Mère:

— Te-ai înşelat, generale. Ai crezut, probabil, că vei veni într-un salon unde vei găsi foarte multă lume, discuţii strălucitoare, şi iată-te picat la o biată femeie singură şi care-şi petrece astfel majoritatea serilor.

— N-am venit decât la dumneata, doamnă, şi nu te caut decât pe dumneata, răspunse generalul.

— Şi, din păcate, nu m-ai găsit singură. Asta ai vrut să zici, nu-i aşa?

— Nu, dar mă simt dator să-ţi mărturisesc că nu-mi închipuiam că voi tulbura o discuţie atât de intimă.

— Drept să-ţi spun, nici nu ştiu cum să iau răspunsul dumitale…

— Ca o expresie a uimirii de a o vedea pe frumoasa Olivia singură.

— Singură!

— Într-adevăr. Mi se pare că am descoperit în ea o superioritate a spiritului care nu se mai mulţumeşte cu unele prietenii vulgare.

Olivia îl privi pe general cu un surâs pe jumătate ironic, pe jumătate trist, şi-i spuse:

— Dacă aş fi fost cocheta pe care o crezi, poate că ţi-aş fi răspuns că eram singură, fiindcă te aşteptam pe dumneata. Dar ar fi însemnat să mint şi a trecut multă vreme de când nu mă mai deranjez să fac acest lucru.

— Deci, nu mă aşteptai, doamnă? întrebă domnul de Mère.

— Îţi jur, domnule, că am uitat cu desăvârşire de vizita dumitale.

— Îţi mulţumesc pentru francheţe, oricât de puţin măgulitoare ar fi ea.

— Poate că e mult mai măgulitoare decât socoteşti. Adevărul e că sunt supărată.

— De ce?

— Pentru că ai venit.

— Chiar aşa? Şi poţi să-mi spui şi mie de ce?

— Te-am întâlnit ieri într-o societate insuportabilă, la fel de plictisit ca şi mine, în mijlocul unor oameni care se distrau. M-ai făcut să petrec o seară plăcută, fără să-mi dau seama când a trecut timpul. Asta a însemnat mult pentru mine. Mai târziu, mi-aş fi adus aminte cu plăcere de acest lucru, şi dumneata la fel. În viaţa pustie pe care o duc, această amintire ar fi însemnat mult… Acum, dacă ai venit aici, amintirea s-a dus, pentru că te-ai întâlnit cu domnul Libert, pentru că mi-am dat seama că mă judeci în sinea dumitale şi pentru că într-adevăr m-ai judecat. În timp ce Olivia vorbea astfel, generalul o privea; abia atunci observă cât era de frumoasă şi de înduioşătoare, de când lâncezea

sufleteşte şi trupeşte. După o clipă de tăcere, răspunse:

— Din tot ce mi-ai spus, singurul lucru pe care nu-l pricep este această viaţă pustie despre care mi-ai vorbit.

— Asta mă miră şi pe mine, zise Olivia, nu pentru că n-aş putea avea în jurul meu un cerc strălucitor de adoratori. Succesul altor femei mă face să cred că n-aş duce lipsă de ei, dacă aş catadicsi să-i primesc. Dar spune-mi, ce interes aş avea să mă deranjez? O discuţie plăcută? Ţi-am mărturisit că am fost mult prea răsfăţată din acest punct de vedere. Nevoia de omagii... amoroase? Dar ţi-am spus că astfel de omagii, pierzând – în lumea pe care aş putea s-o frecventez – seducţia pe care le-o confereau odinioară bărbaţii de neam mare şi manierele lor alese, mă simt prea puţin ispitită să le mai primesc şi să practic o nouă ucenicie a iubirii.

— Iubire! zise domnul de Mère. Iată ceva despre care nu mi-ai vorbit şi care mi se pare straniu să nu existe aici.

— Păi, zise Olivia mirată, mi se pare că ţi-am spus mai adineauri că am renunţat la iubire.

— Ba să avem iertare, zise generalul surâzând cu blândeţe, mie mi se pare că mi-ai vorbit de cu totul altceva decât despre iubire.

— Despre ce ţi-am vorbit?

— Nu ştiu exact cum să mă exprim...

— Oh, de-a dreptul, răspunse Olivia, cu vioiciune. Vorbeşte, nu te jena. Sunt obişnuită să aud orice. Şi apoi, sunt o femeie de treabă. Şi dacă vrei să te simţi şi mai la îndemână, vorbeşte ca şi cum ai vorbi cu o femeie bătrână.

Domnul de Mère îşi înălţă capul; încă surâzând, zise:

— Voi spune lucrurilor pe nume, pentru că aşa mi-ai cerut. Mie mi se pare că nu la dragoste ai renunţat dumneata, ci la ceea ce noi, soldaţii grosolani, numim aventuri galante.

— Oh, te înţeleg, zise Olivia râzând. Dar trebuie să-ţi mărturisesc că sunt cu mult mai dispusă să resping ceea ce dumneata numeşti dragoste, decât să renunţ la ceea ce numeşti aventuri galante.

— Asta înseamnă că trebuie să fi suferit mult.

— Da, zise Olivia, cu o expresie de ruşine şi dezgust; dragostea mi-a făcut mult rău, un rău respingător şi ruşinos. N-am iubit decât o singură dată în viaţă, dar aş vrea să uit până şi acea singură iubire!

— Ei bine, şi eu, răspunse generalul, am suferit îngrozitor din pricina dragostei. Am fost înşelat în cele mai sacre sentimente ale mele, trădat în devotamentul meu cel mai deplin, batjocorit pentru veneraţia şi încrederea mea faţă de cea pe care o iubeam.

— Într-adevăr? zise Olivia, sprijinindu-se de braţul fotoliului şi privindu-l pe general cu o ciudată surpriză. Oh! strigă Olivia, ce n-aş fi dat să fi fost îndrăgostit de mine!

— Treaba asta te-ar fi amuzat chiar atât de mult?

— Oh, nu spune asta, îţi jur că n-aş fi fost în stare să mă joc cu astfel de sentimente. Aş fi fost nebună, veselă, dar îţi mărturisesc că niciodată n-aş fi fost în stare să jignesc o pasiune sinceră!

— Atunci, probabil că ai fost din cale afară de miloasă, zise generalul, din moment ce n-ai făcut nefericit pe niciunul dintre cei care ţi-au inspirat dragoste.

— Chiar dacă mi-au inspirat acest sentiment, zise Olivia, eu nu l-am înţeles niciodată.

— În acest caz, înseamnă că nu l-ai împărtăşit niciodată.

— Niciodată! răspunse Olivia.

Tonul cu care femeia rosti acest cuvânt, îl miră pe general. O privi bine, pentru a se asigura că nu juca teatru. Dar văzu atâta sinceritate în atitudinea şi în mirarea Oliviei, încât nu se mai îndoi de adevărul celor spuse de ea. Rămase multă vreme pe gânduri, în faţa ei, admirând acel chip frumos, pe care nu se citea altceva decât uimirea plină de candoare a unei fete tinere ce-şi dezvăluie inima şi parcă se miră de noile emoţii pe care le simţea. Olivia continua să tacă, iar generalul continua s-o privească. În sfârşit, ea ridică ochii către el şi strigă, îndureratã:

— Într-adevăr, venind, mi-ai făcut mult rău…

— Cum aşa?

— N-aş putea să-ţi spun; dar viaţa asta pe care o duc şi care mi-a devenit insuportabilă, de acum încolo îmi va fi imposibilă. Prezenţa acelui grăsun pe care nu-l pot suferi, mă face să-mi fie ruşine de mine; acum, toate acele distracţii ce nu mi se păreau decât nişte frivolităţi, mi se par odioase; iar ceea ce am luat drept saţietate, nu era altceva decât golul din inima mea.

— Ai renunţat să-l mai umpli?

— La vârsta mea, zise Olivia surâzând, la vârsta mea să mai iubeşti şi încă să iubeşti ca o copilă, ar fi o adevărată nebunie; ba ar fi şi mai rău, ar fi ridicol.

— Nu e niciodată ridicol, doamnă, când eşti atât de frumoasă cum eşti dumneata şi când ai un sentiment adevărat în inimă.

— E ca şi când cineva ţi-ar spune dumitale să trăieşti din nou acele tumultuoase emoţii de care vorbeai mai adineauri. Mai mult ca sigur că n-ai mai consimţi la aşa ceva.

— Eu? Doamnă, aş binecuvânta ceasul, momentul în care aş mai simţi ceea ce-am simţit odinioară. Şi dacă tot am început, ei bine, mă simt dator să-ţi spun întreg adevărul. Mi se pare că, de atâta vreme de când tace inima mea, şi-a regăsit – odihnindu-se – toată tinereţea, toată vigoarea, toată înflăcărarea.

Vorbind astfel, generalul o privea în aşa fel pe Olivia, încât aceasta să creadă că, de fapt, de ea îşi lega el nădejdea unei noi pasiuni. Simţindu-se tulburată, Olivia îi răspunse:

— Hai, să nu fim copilăroşi. Uiţi că suntem cam copţi pentru dragoste şi că tinerii zăpăciţi în mijlocul cărora ne-am petrecut seara de ieri erau mult mai stăpâni pe ei decât suntem noi. Mai bine, zise Olivia, să vorbim despre dumneata, pe care te aşteaptă gloria.

— Şi de ce nu despre dumneata?

— Pentru că eu n-am nimic de spus despre mine, pentru că am aruncat un văl deasupra trecutului. O viaţă plicticoasă şi lipsită de interes, iată ce-mi mai rămâne. Dar

m-am resemnat, sau mă voi resemna. În schimb, pe dumneata te aşteaptă o frumoasă carieră. Ai şi făcut paşi mari pe acest drum şi vei face alţii şi mai mari. E atât de frumos să te gândeşti că numele tău va fi cunoscut în întreaga Franţă, în întreaga lume! Când flăcările iubirii se vor stinge, ambiţia va rămâne; eşti un om fericit, domnule!

— Nu crezi totuşi că această ambiţie ar fi şi mai puternică, dacă ai şti că o altă inimă se interesează de succesele tale?

— Hai, hai, zise Olivia surâzând, iată-te redevenit tânăr. Ţi-ai recăpătat ardoarea din anii zburdălniciei. Continui să-ţi faci iluzii…

— Şi de ce nu mi le-aş face alături de dumneata?

— Pentru că, dacă la vârsta dumitale poţi continua să iubeşti, eu nu-mi mai pot permite acest lucru la vârsta mea.

Rosti aceste cuvinte cu un tremur în glas şi, mai înainte ca generalul să aibă vreme să răspundă, ea îşi sună valetul, apoi îi spuse lui de Mère:

— Te gonesc… în seara asta te gonesc. Nu-ţi spun să revii. Dar să ştii că sunt întotdeauna acasă. Simt nevoia să fiu singură, nu mă simt bine. Serbarea de ieri m-a obosit. Cu bine şi… pe curând!

Olivia minţea, nu serata din ajun o obosise sau, mai curând, o tulburase atât de profund. Din moment ce minţea, ce dovedea acest lucru?

Generalul plecă, după ce-i sărută mâna pe care ea voi să şi-o retragă în primul moment de emoţie, apoi Olivia rămase singură, cu gândurile sale.

Luizzi ascultă cu multă atenţie acea povestire şi observă interesul cu care diavolul îi istorisea faptele.

— Acum pricep de ce vrei s-o faci pe femeia asta mai puţin odioasă, decât este în realitate. Ca să isprăveşti toată această aiureală, cu ridicola pasiune a unei femei destul de coapte.

— Prost şi răutăcios ce eşti! strigă diavolul, mâniat. Oare n-ai să judeci niciodată lucrurile decât după stupida lor aparenţă? Nu vezi că femeia asta ajunsese într-o situaţie

jalnică?

— Ei şi? făcu Luizzi.

— Da, în situaţia de a nu mai voi să-şi amintească nimic despre trecut, în situaţia de a şti, atât cât poate şti inima unei femei, că nicio greşeală nu se mai poate repara.

Rămasă singură, Olivia se miră de tulburarea care o cuprinsese şi pe care n-o mai simţise niciodată; îşi puse mâna pe inima care-i bătea nebuneşte, cunoscuse cum o scaldă un val de bucurie dar şi de nelinişte şi se lăsă, ameţită de fericire, în voia acestei prime iubiri, de care totuşi încerca să se şi apere. Ce să facă? Să încununeze această iubire, devenind amanta generalului, ar fi însemnat pentru ea o deziluzie. Noaptea aceea, Olivia şi-o petrecu în întregime când în spaime, când în dulci visări, când în farmecul neaşteptat şi plăcut pe care i le procura amintirea discuţiei cu generalul, întocmai ca un călător care, năucit de plictiseală şi de febră, întâlneşte un pat curat, proaspăt înfaţat, mirosind frumos, unde, pentru prima oară după foarte multă vreme, îşi află, în sfârşit, odihna.

A doua zi, dimineaţă, când se sculă, zise:

— Doamne, Dumnezeule, cred că-l iubesc pe acest bărbat!

— Olivia să iubească! zise Luizzi întrerupându-l pe diavol.

— Şi încă cu dragostea cea mai pură, căci această femeie neruşinată nu-şi pierduse încă virginitatea sufletului. Şi iat-o pe marea curtezană îndrăgostită, dar nu ca o femeie care iubeşte pentru a doua oară, ci ca o tânără în floarea vârstei, ca Henriette Buré! Fericită ca şi ea, visătoare şi pierzându-şi vremea în lungi contemplări, ca şi Henriette.

— Lucrul mi se pare straniu! zise Luizzi.

— Olivia îl iubea într-adevăr pe domnul de Mère, iar acesta o iubea pe Olivia. Numai că, amândoi încurcaţi şi luaţi prin surprindere de această pasiune, se evitau cu grijă. Generalul plecă la oaste, aşa că aproape şase luni nu se văzură. Se întâlniră într-o seară la Operă, iar a doua zi generalul îi făcu Oliviei o vizită. O găsi singură. La început, discuţia a fost mai generală. Olivia îl întrebă pe general ce

mai făcuse, îl rugă să-i vorbească despre marile bătălii la care luase parte, despre pericolele prin care trecuse. Apoi generalul o întrebă:

— Dar dumneata? Ce-ai mai făcut? Ce ţi s-a mai întâmplat?

— Pe mine mă întrebi ce-am mai făcut, pe mine, o biată femeie, fericitule? Ce să fac? Am stat mereu singură acasă. Sătulă de o societate pe care acum o dispreţuiesc, dar pe care n-am totuşi dreptul s-o tratez astfel, m-am gândit tot timpul la dumneata, care mi-ai făcut atâta rău, negăsind mângâiere decât tocmai în acest rău pe care mi l-ai făcut.

— Olivia, oare să fie adevărat?

— Da, e adevărat. Te iubesc! Şi ţi-o spun fără ocolişuri. Dar unde mă va duce această dragoste? Să-ţi fiu nevastă? E cu neputinţă! Şi te rog să mă crezi în mod sincer că nici n-am această pretenţie. Să-ţi fiu amantă? Niciodată, Victor, niciodată!

— Oh, îmi ştii numele, zise surprins generalul.

— Da, l-am aflat…

— Mă iubeşti… Mă iubeşti şi crezi că nu te merit, eu, care nu mă gândesc decât la dumneata! Cum poţi să-ţi închipui că nu râvnesc să-ţi obţin dragostea?

— Nu, zise Olivia întorcând capul, nu, căci în dragostea asta ai pus, ca şi mine, tot ce ai mai bun şi mai curat. Să nu-i ceri nimic femeii din mine, nimic, auzi? Să nu mă faci să roşesc! În ce mă priveşte, nu e vorba de pudoare, ci de ruşine. Să rămânem aşa cum suntem. Nu-mi lua fericirea pe care mi-ai dăruit-o!

— Asta-i o nebunie, zise generalul. Eşti cea mai frumoasă femeie pe care am văzut-o vreodată!

— Mă găseşti frumoasă? zise Olivia, surâzând şi mângâindu-l pe Victor cu privirea. Cu atât mai bine! Şi dumneata, zise ea râzând, eşti frumos, deosebit de frumos. Această frunte înaltă, bronzată de soarele Italiei, cicatricea asta care o împodobeşte cu cea mai nobilă cunună… Da, da, eşti frumos şi te iubesc…

Generalul se apropie de Olivia şi-i luă mâinile.

— Stai mult la Paris?

— Două luni.

— Două luni! E foarte mult, când ai atâtea lucruri frumoase de făcut în armată…

— Nu vrei să mă ajuţi ca acest interval de timp să mi se pară mai scurt?

— Nu prea des. Nu mai sunt liberă ca odinioară. Acum sunt foarte ocupată. Mi-am regăsit nişte rude, din partea tatălui meu, care trăiau în mizerie. Aveau două fetiţe. Le-am luat la mine şi mă ocup de ele. Apoi adăugă cu un oftat şi cu o lacrimă: Am să fac din ele nişte femei cinstite. Aşa că ne vom vedea din când în când, vom sta de vorbă, ca acum, şi atât.

Victor, care o privea şi o asculta cu aviditate, o trase către sine. Dar ea, desprinzându-se din braţele sale, îi spuse:

— Nu, Victor, nu; ce importanţă mai are pentru dumneata o femeie în plus? Nu distruge o prietenie, pentru o clipă de slăbiciune! Fiindcă, după aceea, s-ar putea să te urăsc, Victor, s-ar putea să nu te mai iubesc… Privindu-l cu dragoste, se aplecă repede asupra lui, îl sărută pe frunte şi-i spuse cu un glas fermecător: Te iubesc! Apoi, deschizând uşa odăii de alături, se refugie lângă cele două eleve ale sale, care cântau la pian. Cu bine, îi zise ea. A sosit ora lecţiei de pian. Acum, nu mai există aici decât o mamă care şi-a primit în vizită un vechi prieten.

Domnul de Mère plecă. Poate că o să ţi se pară surprinzător, dar cuvântul „niciodată: a fost respectat de Olivia cu cea mai mare stricteţe. Deşi simţea o atracţie irezistibilă pentru acel bărbat, a cărui privire strălucea de dragoste, deşi tremura de dorinţă ca o copilă, nu i-a cedat niciodată. Generalul o urmărea ca o umbră. Obligat să se reîntoarcă la oaste, profita de fiecare concediu, de fiecare săptămână liberă, ca să dea o fugă până la Paris, străbătând câte două sute de leghe, numai ca s-o vadă pe Olivia.

„Vin de la Roma, îi spunea uneori, ca să petrec un ceas

cu dumneata.”

Olivia îi întindea braţele şi îl strângea la inima ei ce tresălta de o fericire de nedescris. Apoi îl privea lung, devorându-l cu privirea, şi asta era tot. Povestea a durat doi ani.

— Doi ani! strigă Luizzi, doi ani! Şi după aceşti doi ani, sigur că…

— După aceşti doi ani, generalul de Mère a fost ucis într-o luptă.

Olivia l-a plâns cu tot atâta disperare cu câtă îl iubise. Apoi, după un an, vrând să devină femeie aşezată s-a măritat cu singurul bărbat căruia i-a fost amantă vreme îndelungată, cu singurul bărbat care putea săvârşi o asemenea nebunie; s-a măritat cu bogătaşul Libert, care a cumpărat domeniul Marignon şi care a devenit domnul de Marignon.

— Ah! strigă Luizzi, deci instinctul răzbunării nu m-a înşelat! Olivia curtezana, prostituata, trebuia să fie acea insolentă doamnă de Marignon care a alungat-o din casa ei pe nefericita de Laura, tocmai ea care s-a măritat cu ticălosul de Libert, parvenitul plin de parale furate; într-adevăr, frumoasă căsătorie între o desfrânată şi un hoţ, dornici să-şi impună vanitatea şi ahtiaţi să strălucească. Ah, doamnă de Marignon, meriţi un ginere ca marchizul de Bridely şi-l vei avea, ţi-o jur. Ei bine, diavole, ai amuţit?

— Te ascult ca să pot isprăvi povestea doamnei de Marignon.

— Păi n-ai isprăvit-o?

— Încă nu. După ce s-a măritat, Olivia a profitat de averea bărbatului ei şi de vechile sale relaţii, pentru a-şi croi un loc în societatea în care ai văzut-o. Sigur că a plătit scump acest lucru, devenind sclava celor mai mărunte exigenţe. Vulnerabilă cum era, din toate punctele de vedere, a trebuit să accepte, în mod slugarnic, toate umilinţele. Le-a îndurat în tăcere, căci acum era mamă şi avea o fată. Şi, nevrând ca mai târziu să roşească în faţa ei, a trebuit să accepte vălul mironosiţei, pe care toţi cei din

jur au ajutat-o să-l arunce peste trecutul ei.

— Ei bine, află diavole că Olivia e femeia de care am nevoie, care să tremure în faţa unui scandal şi să tacă, dacă i se aduce aminte de trecutul ei.

— Să ştii că nu ea e cea mai rea dintre toate cele care te-au jignit. Adu-ţi aminte de doamnele du Bergh şi de Fantan!

— Destul! Degeaba, jupâne, nu-ţi mai bate gura de pomană, că n-ai să mă convingi. Ştiu eu ce-ţi poate pielea! Mă aţâţi împotriva celorlalte două, ca să mă faci să cred că slăbiciunea ta pentru doamna de Marignon e dezinteresată. Dar nu mă mai las păcălit! Şi află că dacă voi lovi în cea mai puţin vinovată, o voi face pentru că n-am încă posibilitatea de a ajunge la celelalte două.

— Ei bine, zise diavolul, vrei să-ţi spun cine este cel mai vinovat dintre toţi actorii acestei istorii, fiindcă el a fost primul care a aruncat-o pe Olivia pe drumul desfrâului?

— Cine?

— Nu-ţi aminteşti de acel marchiz de Billanville, care a propus acel ruşinos târg prin care Olivia trebuia să fie dată celui care oferea cel mai mult?

— Da. Şi ce-i cu asta?

— Ei bine, dragul meu, tu îl cunoşti bine pe omul acela, fiindcă adevăratul său nume era marchizul de Luizzi.

— Tata!

— Da, tatăl tău!

— Mereu şi mereu tata! strigă Luizzi furios.

Între timp, diavolul dispăruse.

Hotărât să-şi pună în practică planul de răzbunare, Luizzi îşi opri un loc în diligenţa care se îndrepta spre Caen. Înainte de a pleca însă, le spuse lui Ganguernet şi fiului său tot ce aflase despre Olivia şi-i dădu tânărului o scrisoare de recomandare către doamna de Marignon. Iat-o.

„Doamnă,

Numele dumneavoastră este singurul pe care l-am găsit înscris în registrul meu, câtă vreme am fost bolnav. Nu vin să vă mulţumesc personal, de teamă ca nu cumva să mă

arăt lipsit de recunoştinţă, făcând cunoscute tuturora o bunătate şi o indulgenţă atât de rare. Totuşi, cum nu-mi pot exprima într-o scrisoare toate mulţumirile mele, l-am rugat pe unul dintre prietenii mei să vi le transmită personal. Acest prieten este marchizul de Bridely; poartă unul dintre cele mai alese nume din Franţa. Dacă-i îngăduiţi să vi se înfăţişeze, vă va mulţumi în numele meu. Nevoia de un aer mai curat mă obligă să plec din Paris, dar plec cu regretul de a nu vă fi putut mărturisi eu însumi ce sentimente, cât respect şi câtă recunoştinţă mi-aţi inspirat.

Armand de Luizzi”

XXX.
Ultimul popas de poştă

Era şapte seara, când Luizzi sosi la Mourt, un sătuc la câteva leghe de Caen şi ultimul popas de poştă pe drumul ce ducea de la Paris către această capitală a Normandiei de Jos. Odată ajuns în faţa uşii hanului, Luizzi chemă un surugiu şi-l întrebă dacă, înainte de a se înnopta, putea să-l ducă până la Taillis, proprietatea domnului Rigot. Cel căruia baronul îi pusese această întrebare, era un om bătrân, slab, care-şi prăpădise pe şaua calului toată carnea de pe şolduri şi de pe picioare, cu care-l dăruise natura, dar care nu lăsase în fundul ulciorului său cu cidru, decât cele două însuşiri caracteristice normandului: şiretenia şi maliţia. În loc să-i răspundă lui Luizzi direct, chemă un rândaş de la grajd şi-i zise:

— Ascultă, tu ştii cam cât e de aici până la Taillis?

— Habar n-am, răspunse rândaşul, reintrând în han şi schimbând un surâs imperceptibil cu surugiul.

— Cum, strigă Luizzi, voi, oamenii din ţinutul ăsta, nu ştiţi cât e din satul vostru până la castelul vecin?

— Într-adevăr, nu ştim, răspunse surugiul. Noi, normanzii, suntem oameni la locul nostru, care mergem numai pe drum drept. Şi pentru mine, drumul drept e drumul de la Paris la Caen şi înapoi. Despre ce se află la dreapta sau la stânga acestui drum, păi află, domnule, că nu mă sinchisesc nici cât pentru un pahar cu cidru.

— Poate, zise Luizzi, că te sinchiseşti mai mult pentru un

ludovic, care cine ştie dacă nu ţi-ar reda şi memoria.

— Nici dacă mi-ai da de zece ori pe-atât şi tot n-aş putea să-ţi spun, ceea ce nu ştiu.

— În cazul ăsta, zise Luizzi, să mi se dea nişte cai. Poate că surugiul care va fi desemnat să mă ducă într-acolo, va cunoaşte mai bine drumul decât dumneata.

— N-aveţi nicio şansă, zise normandul; pe moment, nu mai există aici un alt surugiu în afară de mine şi nici alţi cai decât ai mei şi ne-am întors de la Caen abia de cinci minute.

— Ei bine, dă-mi mie caii şi întreabă care-i drumul!

— Asta s-o crezi dumneata, zise normandul, întorcându-i spatele şi dând să plece. Crezi c-o să-mi omor eu animalele, pentru câţiva franci acolo... N-ai decât să aştepţi, cum aşteaptă şi ceilalţi.

— Mai există şi alţi călători, în afară de mine, care nu-şi pot continua drumul?

— Te cred. Sunt trei sau patru în sala cea mare a hanului, toţi grăbiţi ca şi dumneata şi care aşteaptă, stând la taifas.

— Dacă-i aşa, zise Luizzi, voi petrece şi eu noaptea la acest han şi voi pleca mâine dimineaţă. Văd că s-a făcut târziu şi n-am niciun chef să bâjbâi prin întuneric ca să ajung în toiul nopţii la un om pe care nu-l cunosc.

La acest ultim cuvânt al lui Luizzi, surugiul se opri şi arborând acel surâs echivoc şi acea privire specific normandă, care vede tot, dând impresia că nu vede nimic, îi zise:

— Nu-l cunoşti pe domnul Rigot?

— Câtuşi de puţin. Dar dumneata îl cunoşti?

— Dacă-l cunosc? Păi, întotdeauna, numai eu îl duc acasă.

— Drace! făcu Luizzi. Şi spui că nu ştii unde îi e castelul...

Aerul viclean de pe mutra normandului dispăru, făcând loc unei depline stupidităţi.

— Păi treaba e simplă, căută el s-o dreagă. Domnul Rigot vine aici cu caii lui şi eu îl duc la Caen sau la Estrées; la el acasă n-am fost niciodată.

— Totuşi, din moment ce-l cunoşti atât de bine, înseamnă că l-ai mai văzut şi în alte părţi decât numai pe drum; fiindcă, atunci când tu te afli pe cal şi el în trăsură, nu prea văd cum staţi de vorbă.

— Dar crâşmele? Domnul Rigot e un om de treabă, căruia îi e milă de oameni şi de animale; cum vede o crâşmă în drum, cum îmi strigă: „Ei, Petit-Pierre, ia mai lasă caii să mai răsufle puţin!” Apoi coboară şi n-ar bea un pahar de rachiu sau o stacană de cidru, fără să-ţi ofere şi ţie ceva. E un adevărat normand, cu inima largă. Şi atunci, tot ciocnind, stăm de vorbă.

— Şi despre ce anume discutaţi? întrebă Luizzi, încântat să culeagă unele informaţii despre Rigot.

— Păi de una, de alta, după care eu mă urc pe cal şi-mi văd de drumul meu, fiindcă eu, vezi dumneata, nu mă ocup de treburile altora.

— Păi atunci înseamnă că nu le cunoşti nici pe nepoatele domnului Rigot, zise baronul.

— Ba da, le cunosc, şi pe mamă şi pe fiică, ba şi pe bunică.

— Sunt frumoase? zise Luizzi, privindu-l pe surugiu.

— Oho! făcu normandul, bunica a fost o frumuseţe, la vremea ei.

— Dar fata şi nepoata?

— Eh, depinde de gust. Dar bunica, vezi, cum să-ţi spun eu, a fost de o frumuseţe fără pereche.

— Deci, ai cunoscut-o în tinereţe…

— Drace, făcu normandul. Păi am crescut împreună cu moş Rigot şi cu soră-sa! Au trecut patruzeci şi cinci de ani, de când ea era o zgâtie de slujnică la hanul ăsta şi el surugiu ca şi mine. Pe urmă, au plecat de aici şi s-au stabilit la Paris, unde tânăra Rigot s-a măritat. Cât despre frate-său, el s-a angajat la cavalerie, unde cunoştinţele lui în materie de cai l-au împins repede către slujba de potcovar. Ce mai, oameni de treabă, cinstiţi, adevăraţi normanzi, buni la suflet ca şi mine, mergând drept pe drumul lor, cum am făcut şi eu toată viaţa. Asta-i tot ce-ţi pot spune despre ei.

În acel moment, o slujnică se apropie de Luizzi – care rămăsese cu surugiul în curtea hanului – şi-i spuse că începuse să se servească masa călătorilor care aşteptau reîntoarcerea cailor, şi-l întrebă dacă voia să mănânce laolaltă cu ceilalţi sau dacă dorea să fie servit separat. Luizzi, care n-avea altceva mai bun de făcut decât să rămână singur, răspunse că va mânca împreună cu ceilalţi. Tocmai se pregătea s-o urmeze pe slujnica de la han, când surugiul îi făcu semn.

— Deşi ai venit ultimul, îi zise normandul, dacă vrei, poţi pleca primul. Pe la mijlocul mesei, am să trec prin sală şi am să-ţi spun că te poţi duce la culcare; dumneata să ieşi afară şi ai să găseşti caii înhămaţi la trăsură, acolo, în dosul hambarului; apoi, o ştergem iute, fără ca cineva să bage de seamă.

— Dar, dar nu cunoşti drumul, zise Luizzi.

— Păi m-am interesat, răspunse imperturbabil surugiul, pe care Luizzi nu-l scăpase o clipă din ochi.

— Pe legea mea, nu, zise Luizzi. Nu mă grăbesc deloc să ajung.

— Ca să vezi! răspunse surugiul, cu un aer stupefiat. Nu te duci la domnul Rigot pentru însurătoare?

Luizzi rămase o vreme tăcut, atât fu de surprins de cele auzite, apoi răspunse la întâmplare:

— Nu, nu, eu mă duc cu alte treburi…

— Mă rog, zise surugiul, bătând în retragere şi cercetându-l pe baron, cu un aer foarte puţin convins.

Apoi intră în hambar, unde lui Luizzi i se păru că aude un nechezat de cal şi murmur de glasuri. Se apropie de uşă ca să se convingă dacă bănuiala lui întemeiată şi-l auzi pe surugiu zicând:

— Iaca încă unul pentru Taillis. Dar se pare că nu-i cel mai rău din bandă!

Clopotul care anunţa că se serveşte masa, îl împiedică pe Luizzi să audă mai mult. Dar şi puţinul pe care-l auzise îi fu de ajuns ca să-şi dea seama că voiajorii cu care urma să mănânce împreună urmăreau acelaşi scop ca şi el. Aşa că

intră în sala de mese, cu intenţia de a-şi observa comesenii şi de a se feri de curiozitatea lor.

În fruntea întregii comedii exista o pagină, ignorată de autor, dar care totuşi i-ar fi de mare folos, dacă ar introduce-o în opera sa. Această pagină e aşa-zisa listă de personaje. Mă declar gata să pun mâna pe acest mijloc rapid şi raţional de a-i aduce pe actorii mei în scenă, iară ca totuşi să pretind un brevet de invenţie şi perfecţionare, cum aş fi făcut dacă aş fi descoperit pomada de leu sau leacurile arabilor. Cedez, dimpotrivă, invenţia mea oricui va vrea s-o ia, în afară de scenarişti, care n-au altă meserie decât să fure ideile romancierilor şi să-mi intenteze mai apoi proces cum că aş fi atentat la proprietatea lor literară.

Iată lista personajelor:

Domnul Rigot, proprietar bogat din împrejurimile oraşului Caen; cincizeci şi opt de ani; haină albastră, butoni cu briliante, pantaloni gri-deschis, în formă de pâlnie; jiletcă de satin brodat cu aur, părul cărunt şi tuns perie, mâini negricioase şi fără mănuşi, unghii netăiate.

Doamna Turniquel, sora lui; şaizeci şi patru de ani; grasă, scurtă, voce răguşită, pumnul în şold.

Domnul Bador, avocat; treizeci şi şase de ani, costum negru din cap până în picioare; remarcabil prin luciul cizmelor şi al părului.

Domnul Furnichon, funcţionarul unui agent de schimb; douăzeci şi şapte de ani, bărbat deosebit de frumos, barbă în formă de colier, pălărie de la Bandoni, haină de la Chevreuil, pantaloni de la Renard, jiletcă de la Blanc, cămaşă de la Lami-Housset, cizme de la Guerrier, mănuşi de la Boivin, cravată de la Pouillier; nu-şi scoate niciodată pălăria.

Domnul Marcoine, prim ajutor de notar; picior frumos, mâini frumoase, chip frumos, înfăţişare frumoasă ţinută frumoasă, voce frumoasă, scriere frumoasă, păr frumos; frumos, frumos, frumos!

Contesa de Lémée, vecina domnului Rigot a cărei proprietate se învecinează cu a sa, văduva unui pair al

Franţei; patruzeci şi cinci de ani: lungă, slabă, plată ca o scândură, aere mari, dinţi mari, nas acvilin; îşi aduce rochiile de la Paris şi-şi face pălăriile la Caen; mănuşi tricotate, ochi uşor saşii, obrazul pătat de cuperoză, când vorbeşte, la colţurile gurii îi apare o mică spumă albă.

Contele de Lémée, fiul ei; douăzeci şi doi de ani; mai puţin bine decât funcţionarul agentului de schimb, dar mult mai elegant; mai puţin frumos decât ajutorul de notar, dar mult mai plăcut; fumează havane, are mustăţi lungi, pinteni lungi şi mănâncă cu mănuşi.

Doamna Eugénie Peyrol, nepoata domnului Rigot; treizeci şi doi de ani, înaltă şi blondă, rochie de muselină albă, pantofi aripă-de-muscă, ciorapi din fir de Scoţia, părul împărţit în două printr-o cărare, mâini şi picioare de o rară fineţe, dinţi frumoşi, ochi mari, languroşi şi uşor nesiguri, voce joasă.

Ernestine, fiica ei; cincisprezece ani şi jumătate, înaltă şi bine formată pentru vârsta ei.

Akabila, fiul regelui unui trib din Malaezia. Chip tatuat, capul ras, cizme răsfrânte, pantaloni de piele, vestă de jocheu.

Prima scenă se petrece în sala de mese a hanului din Mourt. Personajele în scenă sunt avocatul, ajutorul de notar şi funcţionarul agentului de schimb.

În momentul în care Luizzi a intrat în sala unde se aflau cei trei, fiecare dintre ei era ocupat să citească nişte hârtii pe care le-au vârât repede în portofel; toţi trei l-au privit pe Luizzi cu un aer nemulţumit şi mirat, apoi s-au privit între ei, parcă pentru a se întreba dacă-l cunoştea careva pe noul venit.

— Domnilor, zise Luizzi, salutând, mă simt ruşinat că am venit, să mă înfrupt din ce-i al dumneavoastră, fiindcă mă tem că hangiul – care n-a pregătit masa decât pentru o persoană – să nu aibă mâncare suficientă pentru două, apoi pentru trei, iar acum pentru patru persoane.

— Oricare ar fi situaţia, răspunse avocatul, salutând cu graţie, fiţi binevenit. Dacă aş putea să vă primesc ca şi

când aş fi eu stăpânul casei, continuă avocatul, privindu-i, pe rând, pe cei doi companioni ai săi, sigur că aş avea drepturi incontestabile…

Domnul Bador nu-şi isprăvi fraza debitată cu atâta artă, ca să vadă ce efect produsese; abia după câteva momente de tăcere continuă:

— Aceste drepturi se reduc totuşi la două: primul, că am sosit cel dintâi la acest han, iar al doilea pentru că sunt, ca să zicem aşa, de pe aceste meleaguri.

— Domnul locuieşte în Mourt? întrebă Luizzi.

— Am câţiva clienţi acolo, răspunse avocatul; eu sunt din Caen, toată familia mea este din Caen, aşa că am oarecare trecere acolo. Biroul meu, chiar dacă nu e primul din oraş, nu e nici printre ultimele.

— Domnule e notar? întrebă Marcoine.

— Avocat, răspunse Bador, pe vremuri chiar avocat pledant, când ni se îngăduia să pledăm în faţa tribunalelor. Eu nu m-am supărat – aşa cum au făcut confraţii mei – ba chiar am primit cu bucurie hotărârea prin care ni se interzice să mai pledăm. Nu prea îmi place să vorbesc, nu sunt flecar, vorba multă mă oboseşte; aşa că – cu toate rugăminţile şi necazurile clienţilor mei – eu n-am vrut să semnez protestul pe care confraţii mei l-au făcut, combătând ordonanţa regelui. Dar dumneavoastră, îl întrebă avocatul pe Marcoine, în ce domeniu lucraţi?

— În notariat, răspunse acesta.

— Pe legea mea, domnilor, din moment ce fiecare dintre dumneavoastră a spus cu ce se ocupă, cred că e cazul să dau dovadă de aceeaşi încredere: mă numesc Armand de Luizzi şi nu mă ocup cu nimic.

— Iată o situaţie frumoasă, zise domnul Furnichon, ridicându-se cât era de înalt şi aplecându-se în faţa unei oglinjoare. Dar să sperăm că vom ajunge şi noi într-o astfel de situaţie, pentru că am acţiuni la Bursă cu o dobândă de trei la sută.

— Oh, făcu ajutorul de notar, mi se pare că v-am văzut la Paris.

— Şi eu vă cunosc destul de bine, zise Furnichon cu glasul lui gros, care-i ieşea dintre buzele groase şi trandafirii; am jucat écarté împreună la „Viţelul care suge”, la nunta unuia dintre prietenii mei care s-a însurat cu fata unui fost cizmar.

— Care i-a adus o zestre de patru sute de mii de franci, zise ajutorul de notar, cu care a cumpărat, după şase luni, biroul de notariat al lui M. P.; a făcut o afacere frumoasă!

— Putea să facă una şi mai frumoasă, zise funcţionarul, mângâindu-şi cravata.

— Nu şi în ţinutul nostru, zise avocatul.

— Dar cine vorbeşte de ţinutul dumitale? răspunse ajutorul de notar.

— Chiar, zise Furnichon, ce ne poţi spune despre acest ţinut?

— Se zice că ar exista câteva mari averi în Calvados, zise Luizzi, în vreme ce se aşeza la masă împreună cu ceilalţi.

— Da, zise Bador, sorbind cu atâta neatenţie din ciorbă, încât se fripse zdravăn; câteva averi funciare, cu banii plasaţi cu doi şi jumătate la sută, dar în rest, niciun fel de capitaluri disponibile, nicio dotă în bani gheaţă. Proprietăţi ipotecate, şi cam asta-i tot ce se găseşte pe aici.

— Poate că mai sunt şi excepţii, zise Furnichon.

— Cunoşti vreuna? întrebă ajutorul de notar, apucând cu mâna o ciocârlie friptă.

— Poate, răspunse funcţionarul agentului de schimb, înşfăcând un enorm cotlet de viţel, înfăşurat în hârtie unsă cu grăsime.

— Şi vii să vezi despre ce e vorba? zise Bador, cercetând atent chipul funcţionarului.

— Nu, am venit să vânez prin împrejurimi…

— În luna mai? întrebă Luizzi.

— Ei şi? zise Bador, vânatul pe care-l caută domnul, există în orice anotimp.

— Într-adevăr, adăugă şi ajutorul de notar, făcând cu ochiul celorlalţi, domnul urmăreşte un vânat mare.

— Dar dumneata, domnule Marcoine, ce dracu cauţi aici?

întrebă funcţionarul agentului de schimb.

— Eu nu-s atât de fericit ca dumneata, n-am venit aici de plăcerea mea; am venit să vizitez o proprietate, în numele unuia dintre clienţii mei.

— Dacă îmi vei spune cine e, îţi voi da orice informaţie doreşti, zise avocatul, căci cunosc toate proprietăţile mai de seamă din ţinut.

— Dar pe dumneata, domnule, spuse ajutorul de notar– fără să-i răspundă avocatului şi adresându-se lui Luizzi – ce te-a adus aici?

— Păi, am venit cam pentru aceleaşi motive ca şi dumneavoastră doi: adică să vânez pe aceleaşi terenuri ca şi domnul şi să vizitez aceeaşi proprietate ca şi dumneata.

— Ai, ai venit să vânezi pe domeniul lui…

— Da, zise Luizzi, prefăcându-se că a uitat numele proprietarului, da, parcă Rupin, Ripon, Ripeau, Rigot; a, da, ăsta e, Rigot!

Cei trei interlocutori se uitară uluiţi la Luizzi, în vreme ce acesta continuă:

— Iar proprietatea dumitale trebuie să fie Valainville, sau Vallainvili sau poate de Vailli; nu, nu, mi-am adus aminte: Taillis, asta e, Taillis.

— Aha! făcu avocatul, în vreme ce ajutorul de notar şi funcţionarul agentului de schimb rămaseră cu gura căscată la gluma lui Luizzi, deci, vă duceţi la Taillis, la domnul Rigot?

— Da, domnule, răspunse baronul. Şi dacă aceşti domni n-au alte mijloace de transport, le pot oferi loc în trăsura mea! Plecăm mâine dimineaţă, devreme de tot.

— Plecaţi mâine dimineaţă? întrebă avocatul. Eu zic să vă duceţi pe la zece. Nu trebuie să ajungeţi la Taillis prea devreme, pentru că nimeni de la castel nu se scoală cu noaptea în cap.

— Vom pleca, când vor dori domnii, zise Luizzi. Masa e bună, vom mai adăuga şi câteva sticle de şampanie şi vom aştepta veseli ceasul la care vom porni la drum…

— Cum doriţi, domnilor, zise avocatul. E un regim

parizian, cu care sigur că sunteţi obişnuiţi, dar care nu se potriveşte cu obiceiurile nostre din provincie. Aşa că am să vă cer îngăduinţa de a mă duce să mă culc, dorindu-vă noapte bună! Spunând acestea, avocatul se sculă şi se retrase imediat.

— Şi acum între noi, domnilor, zise baronul, destupând o sticlă cu vin şi servindu-l pe funcţionarul agentului de schimb, care-i întinse, cu curaj, paharul, în vreme ce ajutorul de notar asculta atent ce se petrecea în curte. După puţin, auzi zgomotul unei cabriolete care ieşea din curtea hanului. Domnul Marcoine se ridică de la masă, deschise fereastra care dădea spre stradă şi privi cabrioleta ce se depărta.

— Ce ai, domnule? întrebă Furnichon, ce te-a apucat?

— Oh, nimic, o ameţeală... Drumul ăsta mi-a zguduit creierii.

— Mi se pare ciudat! Fiindcă şi mie mi s-au umflat picioarele.

— Mă simt într-adevăr rău, zise domnul Marcoine, scoţându-şi ceasul din buzunar ca să vadă ce oră e. „E abia zece”, murmură. Am să cer îngăduinţa de a mă retrage ca şi domnul Bador.

— Sigur, sigur, fă şi dumneata ca domnul Bador, zise Luizzi. Nădăjduiesc că domnul Furnichon nu mă va părăsi ca dumneavoastră doi.

Ajutorul de notar ieşi şi funcţionarul agentului de schimb, rămas singur cu Luizzi, zise:

— Ce dracu i-a determinat să se ducă să se culce? Prefer să-mi petrec noaptea bând, decât să stau lungit pe un pat mizerabil de han, cu perdele umede.

— În ce mă priveşte, îi zise Luizzi, nu cred că aceşti domni vor răci din pricina umezelii perdelelor de la pat.

— Cum adică? întrebă funcţionarul.

— Ai să vezi imediat.

Într-adevăr, după un moment, îl văzură pe ajutorul de notar, precedat de un surugiu călare, cocoţat pe un cal voinic de şaua căruia se ţinea cu amândouă mâinile.

— Ei, farsorule, încotro alergi aşa? îi strigă Furnichon.

Dar ajutorul de notar nu răspunse nimic. Furnichon se întoarse spre Luizzi şi repetă întrebarea.

— Unde se ducea farsorul ăla?

— Ei, probabil ca să viziteze proprietatea unde dumneata ai venit să vânezi.

După ce înjură ca un birjar, Furnichon zise:

— Unde dracu o fi găsit calul?

— Cred că dacă ai să ceri şi dumneata unul, într-un mod mai categoric, au să-ţi dea.

Funcţionarul ieşi, la rândul lui, din sala de mese şi Luizzi îl auzi făcând tămbălău în curte. După puţin, o droagă veche, la care erau înhămate două mârţoage, ieşi din curtea hanului, încărcată cu domnul Furnichon şi cu imensul calabalâc al acestuia. Şi cum Luizzi începuse a râde, fu întrerupt de cineva care-l bătu uşor pe umăr. Întorcându-se, dădu cu ochii de bătrânul surugiu.

— Ei, îi zise el baronului, cu un aer confidenţial, au plecat toţi trei; avocatul în cabrioletă, ajutorul de notar, pe un cal fără scări la şa, iar filfizonul, cu droaga. Nu vrei să porneşti şi dumneata la drum?

— Caii tăi sunt odihniţi? întrebă Luizzi.

— Doar să-i înham, zise surugiul. Le-am dat câte trei porţii de ovăz. În plus, ştiu un drum care scurtează distanţa la jumătate. Vei ajunge la vreme, pe cuvântul meu de onoare!

Luizzi reflectă câteva timp, destul de puţin grăbit să facă parte din acea gloată care alerga după zestre. Dar gândul de a asista la intrarea succesivă a pretendenţilor, îi dădu ghes să-i răspundă surugiului:

— Ai trei ludovici, dacă ajungem înaintea lor!

— Nu se poate, zise omul, clătinând din cap. E prea târziu acum; de altfel, ai spus-o şi dumneata mai adineauri. Pentru o amărâtă de monedă de şase livre pe care răutăciosul acela de avocat mi-a dat-o mai adineauri, iaca ce bacşiş gras pierd! Dar mi-o va plăti!

— Cum, zise Luizzi, ţi-a dat şase livre ca să mă împiedice

să plec?

— Dar şi dumneata ai fost prost că n-ai spus nimic, zise surugiul, îndepărtându-se.

— Stai un pic, caraghiosule! Nu uita că vreau să fiu la Taillis, mâine, în zori, înainte de a apuca cei de la castel să se scoale.

— S-a făcut, zise surugiul, voi fi gata!

Într-adevăr, a doua zi, când încă nici nu se crăpase bine de ziuă, baronul – care se culcase îmbrăcat – îl auzi pe surugiu înhămând caii la trăsură. Se sculă, plăti ce avea de plătit şi plecă imediat.

Ajungând în faţa grilajului parcului din Taillis – care era închis – auzi, dincolo de el, lătrăturile furioase a doi sau trei dulăi. Socoti că sosirea lui aţâţase câinii, când zări, dincoace de grilaj, două umbre care se duceau şi veneau. Luizzi nu era fricos, dar prezenţa a doi oameni, când abia se arată zorile şi mai ales furia câinilor, îl făcură să se teamă că s-ar putea să aibă de-a face cu nişte răufăcători, aşa că se grăbi să sune la poarta grilajului ce dădea spre parc. Abia răsună clopotul că şi văzu cele două umbre alergând spre poartă. Luizzi abia avu vreme să se sprijine de poartă, scoţând un mic pumnal ascuns în baston, când se trezi nas în nas cu domnii Furnichon şi Marcoine. Amândoi erau îngheţaţi, zgribuliţi, cu faţa vânătă de frig, cu părul umed, atârnându-le în laţe. Luizzi îi privi pe rând, cu un aer stupefiat, când Marcoine strigă:

— Sună! Sună, domnule, până nu mai poţi! Doar dracul dacă ne-o deschide poarta!

— Fir-ar afurisită de poartă să fie! Iată, sunt opt ceasuri de când stăm aici, zise funcţionarul agentului de schimb cu o asemenea furie încât ar fi trebuit să-l mai încălzească puţin. Am petrecut o noapte de groază şi dacă n-ar fi fost dulăii ăştia, pe legea mea că am fi sărit gardul!

— Deci, poarta era închisă, când aţi ajuns? întrebă Luizzi, care abia se ţinea să nu izbucnească în râs. De ce nu v-aţi întors înapoi la han?

— Păi cu ce? zise ajutorul de notar. Ajung, şi surugiul îmi

dă jos cele două cufere cu haine, spunându-mi: „N-aveţi decât să sunaţi puţin mai tare şi or să vă deschidă”. Atunci m-am grăbit să-i dau banii. Dar, în timp ce-l plăteam pe surugiu, îl văd şi pe domnul sosind într-o droagă. El fusese şi mai isteţ decât mine: îi plătise surugiului înainte. De îndată ce mă văzu, sări jos şi-i strigă omului: „Descarcă-mi cuierele…” Ei, şi după acea am început să ne împingem. Eu: „Ei, domnule Marcoine, am fost tot atât de şiret ca şi dumneata… N-ai să fii dumneata primul care să-l vezi pe domnul Rigot… etc., etc…

— Chiar aşa? se miră Luizzi.

— Da, ne-am spus tot soiul de prostii. Dar să lăsăm fleacurile! Domnul îşi închipuie că vin aici pentru… Ei bine în timp ce ne ciondăneam, surugiul plecă şi ne lăsă în faţa porţii. Încep să sun… O dată… De două ori… Nimic! Sun şi sun… În sfârşit, după vreun ceas, observăm că surugiii îşi bătuseră joc de noi: ne duseseră la un castel nelocuit.

— Sau locuit doar de câini, zise Luizzi, râzând.

— Când voi pune mâna pe tâlharul care m-a adus aici, strigă funcţionarul, am să-i rup bastonul ăsta pe spinare…

— Oh, eu îl voi da în judecată, zise ajutorul de notar.

— Da de ce dom’le? întrebă Petit-Pierre, apropiindu-se. Le-aţi cerut să vă ducă la castelul Taillis, la domnul Rigot. Şi nu v-au dus?

— Nu se poate! Altfel ne-ar fi deschis. Am sunat, până ce era să rupem clopoţelul?

— Care? întrebă Petit-Pierre.

— Ei drăcie! Ăsta zise Furnichon, trăgând cu furie de lanţ, şi stârnind din nou câinii.

— Păi nu de ăsta trebuia să trageţi! Ăsta nu se aude la castel, care se află la un sfert de lege de aici, în partea cealaltă a parcului. Iată-l pe cel la care ar fi trebuit să sunaţi. Şi Petit-Pierre apăsă pe un buton, ce se afla ascuns într-o adâncitură a zidului, într-un loc foarte sus.

— Dumnezeule! Ce stângaci eşti! strigă Furnichon, adresându-se ajutorului de notar, care era foarte scund. Ţi-ai petrecut mai bine de un ceas, căutând dacă nu cumva

mai există şi un alt clopot!

— Şi cum ai fi vrut să-l găsesc? N-aş fi putut ajunge până acolo, zise scundacul, furios. Dumneata eşti cel stângaci, dumneata, care eşti înalt cât Goliat şi care ai înjurat tot timpul, ca un birjar, în loc să cauţi clopotul. Dumneata l-ai fi găsit, dacă ridicai braţul!

— Urcaţi în trăsură, domnule baron, zise surugiul, iată că vine să ne deschidă poarta.

— Domnilor, zise Luizzi, râzând să se prăpădească, am să vă trimit pe careva să vă aprindă un foc…

Apoi se urcă repede în trăsură, şi surugiul intră în mod triumfal în parc, trecând pe lângă ajutorul de notar şi pe lângă funcţionarul agentului de schimb, care rămăseseră lângă grilaj, păzindu-şi cuferele şi pachetele.

După o jumătate de ceas, de la fereastra camerei unde fusese condus de o slujnică bătrână, Luizzi îi văzu sosind pe cei doi pretendenţi, încărcaţi de pachete, târând după ei ceea ce mai puteau târî şi ajutaţi cu neîndemânare de un fel de jocheu, cu mutră străină, jumătate roşie, jumătate albastră, care-i aţâţă grozav curiozitatea lui Luizzi.

XXXI.
Cei patru candidaţi la însurătoare

Luizzi se afla la Taillis de două ceasuri şi nimeni nu-l anunţase că ar fi vremea să fie prezentat stăpânului casei, pentru care Ganguernet îi dăduse o scrisoare de recomandare. În sfârşit, auzi pe cineva bătând uşor la uşă şi aproape imediat văzu intrând o femeie grasă, de vreo şaizeci şi ceva de ani, plină de riduri ca o baltă unde se bălăcesc raţele, îmbrăcată într-o rochie de mătase de un roşu ca focul, şi împodobită cu o bonetă presărată cu funduliţe de satin galben. Ea îi făcu lui Luizzi o reverenţă adâncă pentru care se străduí îndelung, în vreme ce, surâzându-i graţios, îi arătă cei doi colţi pe care-i mai avea în gura fără dinţi. Baronul o salută şi el.

— Domnule, spuse acea onorabilă persoană, am venit să văd dacă aveţi nevoie de ceva. Sunt sora domnului Rigot, fostă domnişoară Rigot, măritată Turniquel. Am avut nenorocirea de a-mi pierde bărbatul în 1808, într-o căzătură de la etajul al patrulea al unei construcţii, de pe o schelă pe care ducea nişte mortar…

— A, făcu Luizzi, bărbatul dumneavoastră a fost…

— Arhitect, domnule. Dar a vrut să dea exemplu lucrătorilor săi, pentru că lui Napoleon îi plăcea ca şefii să fie întotdeauna în frunte, la treabă. Era un bărbat frumos, domnule. Fata pe care am avut-o cu el, îi seamănă ca două picături de apă; a moştenit toate trăsăturile lui. De altfel, o s-o vedeţi. Ah, dacă n-ar fi trecut prin atâtea necazuri… În

sfârşit, asta nu e nici vina ei, nici a mea, pentru că am crescut-o ca pe o ducesă. Aşa că am venit să văd dacă nu vă lipseşte ceva, pentru că fratele meu e un om minuat, dar care nu prea ştie ce-i trebuie unui străin de viţă nobilă, aşa ca dumneavoastră.

— Am fost primit cât se poate de bine, zise Luizzi, şi nu-mi lipseşte nimic.

— Am venit să vă întreb eu însămi, pentru că slugile, zise doamna Turniquel, luând un şervet şi ştergând o mobilă, sunt nişte leneşe. Când e vorba de mâncat, de băut şi de dormit, niciuna nu se interesează câtuşi de puţin dacă totul a fost pregătit. Iată, de pildă, odaia asta; mătură doar mijlocul, iar pe margini nici nu se uită. Când vii – ca fratele meu – dintr-un trib de sălbatici, sigur că nu bagi de seamă, dar când trăieşti printre oameni, ca mine, astfel de lucruri îţi sar în ochi.

— Aveţi dreptate, zise Luizzi, deschizând fereastra ca să scape de norul de praf pe care excesul de zel al doamnei Turniquel îl ridicase în jurul lui.

— Fiţi atent, îi zise ea baronului, nu deschideţi fereastra; nu e sănătos în anotimpul ăsta, când e încă atât de rece afară. Vă spun asta din experienţă, fiindcă am studiat medicina ca să devin moaşă.

— Eu am un mijloc excelent de a combate această influenţă supărătoare. Am obiceiul să fumez în fiecare dimineaţă câte o ţigară.

— Şi bine faceţi, domnule, este excelentă pentru stomac. Am încercat şi eu, când mă aflam pe mare, unde fumam mult, din pricina scorbutului care dăduse iama în tot echipajul.

— A, făcu Luizzi, doamna a călătorit mult?

— Am fost de două ori în Anglia ca s-o văd pe Génie şi să-i duc copilul. Génie e fiica mea, domnule… Iat-o, persoana care trece acum prin curte…

În acel moment, Luizzi văzu într-adevăr o femeie înaltă şi frumoasă, trecând repede pe sub fereastra lui. Doamna Turniquel strigă cât o ţinea gura:

— Bună dimineaţa, Génie, bună dimineaţa…

Persoana astfel interpelată îşi înălţă fruntea şi păru foarte surprinsă să vadă chipul lui Luizzi alături de cel al mamei sale. Salută puţin cam încurcată şi făcu un semn acelui gen de jocheu pe care Luizzi îl mai văzuse. Tânărul se apropie, cu un aer temător şi supus, şi ascultă cu mare atenţie ceea ce-i spunea stăpână lui, după care fugi glonţ şi intră în castel. Luizzi de-abia îl pierduse din vedere, că-l şi auzi deschizând o uşă, apoi îl văzu pe jocheu oprindu-se sub fereastra odăii lui, unde se afla doamna Turniquel şi strigând:

— Ha-haa, mama jos, ha, haa!

— Ce mai vrea şi maimuţoiul ăsta? zise doamna Turniquel, întorcându-se.

— Ha, haa, strigă jocheul, ha-haa, mama jos… Génie…

— Aha, mă cheamă fiică-mea, nu-i aşa?

Jocheul făcu semn din cap că da, arătându-i doamnei Turniquel uşa pe unde intrase el.

— Bine, bine… Am onoarea, domnule. Peste o jumătate de ceas se serveşte gustarea de dimineaţă. Când veţi auzi clopotul.

— Vă mulţumesc pentru vizită.

Şi o conduse până la uşă pe doamna Turniquel, care se tot încurca în reverenţe care mai de care mai simandicoase. De-abia închise uşa, că izbucni într-un râs cu hohote, dar imediat auzi un râs scurt şi ascuţit, răspunzând parcă râsului său. Se întoarse şi-l văzu pe jocheul care începuse s-o imite pe grasa şi greoaia doamnă Turniquel, râzând în hohote. Jocheul era o fiinţă de-a dreptul bizară: avea tot chipul tatuat, părul negru şi neted; ochii strălucitori şi plini de îndrăzneală; dinţii lungi, înguşti şi lucitori şi părea să tot fi avut vreo douăzeci şi cinci de ani. Aspectul său îi tăie pofta de râs baronului, care începu a-l cerceta plin de curiozitate. De îndată ce jocheul se văzu privit astfel, tăcu, îşi lăsă capul în jos şi se lipi de zid, aruncându-i baronului nişte priviri pline de neîncredere. Luizzi continuă să-l privească cu aceeaşi atenţie, iar jocheul

începu a arunca în jur priviri din ce în ce mai neliniştite. Apoi, zărind într-un colţ al camerei o pereche de cizme, le înşfacă, scoţând un strigăt de bucurie şi fugi cu ele, înainte ca Luizzi să apuce să-i pună vreo întrebare acelei fiinţe ciudate. Abia ieşi tatuatul, că Luizzi şi începu a se întreba dacă nu cumva nimerise în vreo casă de nebuni. Tocmai se gândea la aceste două vizite ciudate pe care le primise, când auzi o trăsură oprindu-se în curtea castelului. Se duse repede la fereastră ca să vadă ce caricatură urma să se adauge celor două pe care le văzuse. Dar se pare că baronului îi era scris să se înşele mereu. O femeie îmbrăcată cu o oarecare eleganţă şi un tânăr frumos coborâră din trăsură. Abia puseră noii sosiţi piciorul pe pământ, că doamna Turniquel şi alergă înaintea lor, strigând:

— Cum vă simţiţi, doamnă contesă?

— Destul de rău, răspunse doamna, îmbrăţişând-o pe bătrână. Vântul de vest mi-a provocat o stare de nervi groaznică.

— Oh, ştiu treaba asta! răspunse doamna Turniquel. Mie îmi dă dureri cumplite de picioare! Apoi, întorcându-se spre tânărul cel frumos, întrebă: Dar dumneata, domnule, cum te simţi în dimineaţa asta?

— Păi, m-aş simţi foarte bine, răspunse tânărul, strângându-i mâna doamnei Turniquel, dacă drumul n-ar fi atât de prost până aici, încât pur şi simplu mă simt zdrobit.

— Ei, cunoaştem treaba asta! Când mă duceam cu vitele la câmp, existau nişte hârtoape în care te afundai până la genunchi.

— Ah, doamnă Turniquel, zise elegantul, dar trebuie să fi fost o ciobăniţă încântătoare. Trebuie să fi fost întocmai ca Estelle, aşa că v-ar fi trebuit neapărat un Némourin.

Doamna contesă făcu băiatului un semn de nemulţumire, în vreme ce doamna Turniquel întrebă:

— Dar cine-s ăştia doi, Estelle şi Némourin?

— Ei, Doamne! două personaje dintr-un roman de Florian, răspunse doamna.

— Florian? zise doamna Turniquel, l-am cunoscut bine. Avea multă stimă şi consideraţie faţă de mine şi-mi citea toate cărţile.

Probabil că discuţia ar mai fi continuat încă multă vreme pe acest ton, dacă doamna Peyrol n-ar fi venit să întrerupă istorisirile mamei sale. Toată lumea intră în casă şi, după o clipă, Luizzi auzi clopotul care poftea oaspeţii la gustarea de dimineaţă. Coborî; graţie larmei pe care o făcea doamna Turniquel cu vorbăria ei nesfârşită, intră neobservat, într-un salon destul de frumos unde se şi adunaseră vreo zece persoane. Printre ele, Luizzi îi văzu pe avocat, pe ajutorul de notar şi pe funcţionarul agentului de schimb; mai erau, de asemenea, contesa cu frumosul ei fiu, şi mai ales o fată foarte tânără, de o rară frumuseţe, despre care – dată fiind asemănarea ei cu doamna Peyrol – Luizzi presupuse că era strănepoata domnului Rigot. Acesta se afla într-un colţ al salonului, discutând cu avocatul şi aruncând priviri curioase asupra tuturor persoanelor de faţă. Când fu anunţat baronul, domnul Rigot se întoarse şi-i ieşi înainte.

— Mii de scuze, zise el pe un ton plin de francheţe, sunt un soldat bătrân, deci un om foarte prost-crescut. Noi, ăştia, adunaţi de pe gârlă, nu cunoaştem bunele maniere. Ştiu că trebuia să vă fi făcut o vizită în calitatea mea de stăpân al casei, dar noi, oamenii din popor, nu cunoaştem uzanţele societăţii înalte. E adevărat, zise el, întorcându-se către doamna care venise cu trăsură, e adevărat, doamnă contesă de Lémée? Apoi se întoarse spre Luizzi şi-i zise: Am primit o scrisoare de la prietenul meu Ganguernet prin care îmi anunţa sosirea dumneavoastră; de fapt, am pus pe cineva să mi-o citească, fiindcă noi, ţăranii, suntem nişte ignoranţi, nu ştim nimic; dar vă declar că sunt încântat să vă primesc în casa mea, domnule baron Armand de Luizzi, care aveţi o rentă de două sute de mii de livre, după cum îmi scrie Ganguernet. Aşa că am onoarea să vă salut.

Domnul Rigot îl părăsi apoi pe Luizzi, pe care toţi cei de faţă îl examinară cu multă curiozitate, mai ales băiatul contesei de Lémée, şi se îndreptă spre ceilalţi doi meseni

care sosiseră de la Paris.

— Care dintre dumneavoastră, domnilor, este notarul? întrebă domnul Rigot.

— Eu, răspunse Marcoine pe un ton fermecător, scoţând din buzunar nişte hârtii. Achiziţia palatului dumneavoastră din foburgul Saint-Germain s-a încheiat; iată contractul. Mi s-a încredinţat în mod special această afacere şi trag nădejde că a fost manevrată cu destulă dibăcie. Fiindcă am obţinut casa, cu o sută şi ceva de mii de franci mai ieftin decât fusese estimată.

— Îţi mulţumesc, zise domnul Rigot, fiindcă, vezi dumneata, noi ăştia, din pătura de jos, nu ne jenăm să-i jecmănim pe bogaţi.

— Am ţinut să vă aduc eu însumi contractul, zise ajutorul de notar, pe un ton preţios, ca să puteţi aprecia mai bine avantajele.

— Eşti foarte amabil, zise domnul Rigot, pentru că vezi, noi, ăştia din Normandia, nu ne pricepem la afaceri. Apoi se întoarse spre funcţionarul agentului de schimb şi-i zise: Dumitale, domnule, cărui fapt îi datorez vizita?

— Domnule, răspunse funcţionarul, am venit pentru plasamentul fondurilor pe care le-aţi lăsat la bancherul nostru.

— Păi nu i-am spus stăpânului dumitale să mi le plaseze cu trei la sută?

— Plasamentul i s-a părut dezavantajos, zise funcţionarul.

— Vreau trei la sută, spuse domnul Rigot, la fel ca nobilii şi ca emigranţii; am un domeniu de marchiz şi un palat de duce, aşa că vreau şi o îndemnizaţie de emigrant.

— V-am fi putut totuşi oferi ceva mult mai bun.

— Nu vreau decât ceea ce v-am spus, zise domnul Rigot, mâniat; se poate ca noi, ăştia din clasa de jos, să fim nişte proşti, dar asta-i treaba mea!

Imediat după asta, un servitor anunţă că se servea masa; apropiindu-se de baron, ajutorul de notar îi spuse cu fineţe:

— Nu cred că domnul Furnichon să aibă mare succes.

Onorurile mesei fură făcute de către doamna Peyrol şi de către fiica sa Ernestine, cu multă graţie şi eleganţă, ce contrasta în mod ciudat cu fasoanele domnului Rigot şi ale surorii sale. Luizzi şi domnul de Lémée fură aşezaţi lângă doamna Peyrol, micul notar şi funcţionarul, lângă Ernestine. Avocatul stătea la unul dintre capetele mesei, între domnul Rigot şi doamna de Lémée, iar doamna Turniquel se aşezase la celălalt capăt de masă; între două personaje despre care încă n-am vorbit până acum, dintre care unul era preotul satului, iar celălalt perceptorul care se ocupa de contribuţiile comunei. Primul, celibatar, cel de al doilea, însurat, erau predestinaţi să joace rolul unor personaje mute, având în vedere puţinul interes de care se bucurau.

Odată aşezată la masă, doamna Turniquel, numărându-şi musafirii, strigă:

— Suntem exact doisprezece; e cum nu se poate mai bine fiindcă, dacă am fi fost treisprezece, eu una aş fi plecat de la masă şi aş fi mâncat mai târziu.

— Cum, o femeie atât de distinsă ca dumneavoastră, zise avocatul, poate avea asemenea prejudecăţi?

— Ce numeşti dumneata prejudecăţi? întrebă contele de Lémée; sunt întru totul de părerea doamnei Turniquel, fiindcă eu am văzut ce nenorociri li s-au întâmplat celor care au bravat această credinţă populară.

— Haida-de! făcu funcţionarul agentului de schimb, treaba asta li se potriveşte călugărilor ignorantini, nu nouă!

— Nu dispreţui dumneata asemenea lucruri, zise şi contesa de Lémée. Oamenii de cel mai înalt rang au aceeaşi părere pe care dumneata o socoţi o simplă prejudecată; regina Maria-Antoaneta, pe care am avut cinstea s-o slujesc înainte de Revoluţie, era cumplit de speriată de numărul treisprezece.

— Ştiu şi eu lucrul ăsta, zise doamna Turniquel; regina mi l-a spus ea însăşi, în ziua când am fost la ea cu o delegaţie de precupeţe din hale, în legătură cu naşterea ducesei de Angoulême.

— Mamă, spuse repede doamna Peyrol, acoperind

ultimele cuvinte ale maică-sii, vrei puţin din puiul ăsta?

— Mulţumesc, mi-am isprăvit scrumbia afumată, voi mai mânca puţină smântână şi cu asta, gata.

— În ce mă priveşte, zise domnul Rigot, eu sunt fatalist; Napoleon era fatalist, toţi oamenii mari sunt fatalişti.

— Ştiu perfect treaba asta, zise doamna Turniquel; căci l-am auzit pe împărat spunând de o sută de ori acest lucru.

— Oh, făcu Luizzi, l-aţi cunoscut şi pe împărat, doamnă?

— Aşa cum vă cunosc pe dumneavoastră…

Şi în vreme ce Ernestine o întrerupse pe bunică-sa, oferindu-i smântână, doamna Peyrol îi spuse în şoaptă lui Luizzi; pe un ton rugător, plin de farmec şi de demnitate:

— Oh, cruţaţi-o pe mama, domnule, vă rog…

Şi pentru a schimba discuţia, ea se adresă tânărului ajutor de notar care păstra o tăcere prudentă şi-i zise:

— Ei bine, domnule, ce noutăţi interesante ne poţi spune de la Paris?

— Ştiu foarte puţine, doamnă, răspunse acesta pe un ton modest. În momentul de faţă, mă ocup mult de afacerile biroului de notariat şi-l învăţ meserie pe cel de al doilea ajutor de notar care-mi va lua locul.

— A, făcu domnul Rigot, te retragi din notariat, tinere?

— Nu, domnule, nu, zise ajutorul de notar pe un ton indiferent, vreau să cumpăr cel mai bun şi mai rentabil birou de notariat din Paris.

— Deci, te însori? întrebă funcţionarul agentului de schimb.

— De ce nu, răspunse ajutorul de notar; am găsit câteva partide foarte bune. Notariatul, vezi dumneata, o slujbă care e pe placul neamurilor, constituie un plasament sigur şi onorabil al banilor, o funcţie solidă şi stimată în societate, legături cu persoanele cele mai alese din capitală şi, după un oarecare timp, o avere considerabilă şi un nume de prestigiu care-ţi deschid poarta tuturor ambiţiilor, dacă ai ambiţii.

— Mai puţin totuşi decât funcţia de agent de schimb, zise funcţionarul. Dacă vrei să faci avere, numai cu slujba asta o

faci! Ca societate, lumea băncilor e ceva mai elegantă ca cea a notariatelor, iar cât despre ambiţii, mi se pare că ajungi să ţi le realizezi mult mai repede prin intermediul Bursei decât al notariatelor.

— La Paris, avem trei notari care sunt deputaţi, şi patru care sunt primari în arondismentele lor sau membri în Consiliul general, zise ajutorul de notar cu multă însufleţire.

— Tot ce se poate, răspunse funcţionarul, dar există doi agenţi de schimb care sunt colonei în Garda naţională. Contele de R, care a fost bancher, şi care acum este pair al Franţei, a început prin a fi agent de schimb. Biroul de schimb e mult mai avantajos decât biroul de notariat.

— Dar pentru a ajunge unde spui dumneata, nu trebuie să-ţi cumperi un birou de schimb?

— Ba da, domnule, răspunse funcţionarul.

— Şi pentru a plăti acest birou, zise domnul Rigot, nu trebuie să te însori cu o femeie cu zestre mare?

— O, nu, zise funcţionarul, pe un ton sentimental şi cu o privire plină de înflăcărare pe care o împărţi în mod egal între doamna Peyrol şi Ernestine, eu nu mă voi însura, decât cu femeia pe care o voi iubi. Nu alerg după avere. Nu cer decât o inimă care să mă iubească.

— Pe legea mea, zise domnul de Lémée pe un ton plin de îngâmfare, sunt cu totul de părerea dumitale, domnule. În ce mă priveşte, aproape că uneori regret situaţia înaltă pe care mi-a hărăzit-o soarta. Am douăzeci şi doi de ani, în urma morţii tatălui meu voi deveni pair al Franţei, am un nume care se bucură de oarecare strălucire…

— Şi eşti necăjit că te bucuri de toate aceste avantaje?

— Da, domnule, răspunse contele. Am motive să mă tem că dacă mă voi însura vreodată, ceea ce dumneavoastră numiţi avantaje, să nu fie singurul lucru care să încânte femeia pe care o voi cere de soţie. Există o mulţime de femei care caută mai curând o situaţie înaltă, decât o tandreţe sinceră şi un bărbat care să le iubească. Poate că dacă n-aş fi ceea ce sunt, m-aş vedea preferat vreunui mic monstru, urât, prost şi egoist, dar căruia soarta i-a dat toate

bunurile şi titlurile pe care le posed eu.

— Cum, fiule, zise doamna de Lémée pe un ton doctoral, poţi vorbi atât de urât despre o situaţie către care năzuiesc toate femeile ambiţioase şi de neam mare?

— Ei da, din punctul ăsta de vedere, aveţi dreptate, zise doamna Turniquel. Dacă m-aş mai mărita vreodată, aş fi foarte fericită să fiu nevasta unui pair al Franţei.

— Dar nu nevasta mea, nu-i aşa, doamnă Turniquel, zise contele de Lémée, cu un surâs plin de graţie, căci eu sunt sărac.

— Fiule! îl apostrofă doamna de Lémée.

— De ce să ascundem un lucru pe care-l ştie toată lumea? zise contele. Căci dacă aş întâlni vreodată o femeie care să mă înţeleagă, aş putea crede că nici numele, nici rangul meu n-au sedus-o, din moment ce se hotărăşte să împartă sărăcia cu mine.

Toate intenţiile acestui discurs erau adresate doamnei Peyrol şi încă într-un mod atât de direct încât Luizzi îşi închipui că domnul de Lémée, în calitatea lui de vecin şi de obişnuit al castelului din Taillis, deţinea informaţii exacte asupra celor două viitoare mirese, cărora le fuseseră dăruite două milioane de franci. Pentru a fi sigur de justeţea presupunerii sale, Luizzi se adresă lui Bador despre care presupunea, de asemenea, că ar fi la curent cu confidenţele domnului Rigot.

— Cred că dumneata nu prea preţuieşti nici slujba de notar şi nici pe cea de agent de schimb şi presupun că n-ai sfătui o femeie să aleagă vreuna dintre ele.

La această întrebare pusă prea de-a dreptul şi cu oarecare grosolănie, doamna Peyrol îl privi pe baron cu un aer atât de mirat, de parcă nu s-ar fi aşteptat pentru nimic în lume la un asemenea lucru din partea lui. Avocatul însă rămase calm şi răspunse cu o indiferenţă aproape plină de dispreţ:

— În ce mă priveşte, domnule, cred că profesiunea unui bărbat e ceva care nu contează; ce cred eu că interesează, e munca ordonată şi poziţia lui socială, care nu se bazează

pe nimic iluzoriu; mai cred, de asemenea, că un bărbat trebuie să dovedească tuturor că e în stare să facă ceva în viaţă, înainte de a se însura.

— Iată un om cu capul pe umeri, zise baronul.

— Vorbesc, zise avocatul, ca un om care cunoaşte lumea şi care s-a lovit îndeajuns de ea; ca un om care ştie că fericirea nu constă în acel lux de sărbătoare sau de bal în care nevasta unui agent de schimb sau a unui notar îşi va petrece viaţa. Ca un bărbat care ştie că fericirea, pentru o femeie, nu constă în ceea ce dumneavoastră numiţi „o situaţie înaltă”, unde i se aminteşte adesea, cu impertinenţă, de averea pe care a adus-o. În sfârşit, vorbesc ca un bărbat care crede că fericirea constă într-o viaţă plăcută, cinstită, retrasă, în mijlocul unei familii onorabile, cu un bărbat care se ocupă, înainte de orice, de a preveni cele mai mici dorinţe ale soţiei sale, de a i le îndeplini şi de a nu avea altceva în gând în afară de ea.

Avocatul debită acest mic discurs cu multă afectare, cu ochii tot timpul fixaţi asupra Ernestinei, care părea să-l asculte cu mult interes.

În vreme ce Luizzi observă această nouă manevră, neştiind căreia din cele două – mamei sau fiice – îi era destinată dota, ajutorul de notar nu vru să lase fără răspuns mişcătoarea teorie a avocatului.

— Tot ce ne-ai spus dumneata acum, e o fericire de provincie. Şi, în orice caz, crezi că nu se găsesc şi la Paris bărbaţi gata să prevină şi să îndeplinească dorinţele soţiilor lor?

— Fără îndoială – zise solidul funcţionar al agentului de schimb care socoti că, pe moment, ar fi bine să se unească cu ajutorul de notar, pentru a veni în sprijinul fericirii pariziene serios zguduită de discursul avocatului – că şi la Paris sunt bărbaţi care-şi fac nevestele fericite.

— Sigur, răspunse ajutorul de notar, numai că acea fericire are un aer mai elegant. În loc de distracţiile voastre grosolane din provincie, există alte distracţii mult mai delicate; în loc de reuniunile voastre reci şi triste, la Paris

sunt baluri strălucitoare.

— Cu Collinet şi Dufresne, zise funcţionarul agentului de schimb.

— În loc de seratele voastre plicticoase, unde femeile lucrează la gherghef, la Paris merg la Teatrul Italian şi la Operă.

— Unde-i aud pe Toulou şi pe Rossini.

— În loc de distracţiile voastre campestre, la noi sunt... zise ajutorul de notar.

— ...la noi sunt, îi luă vorba din gură viitorul agent de schimb, cursele de cai de la Champ-de-Mars, unde vezi nişte cai superbi şi nişte toalete magnifice.

— Şi asta încă nu-i nimic, zise contele de Lémée; vorbiţi-le despre bărbaţii care au posibilitatea de a deschide soţiilor lor uşile tuturor marilor saloane, nu numai pe cele din Franţa, ci şi din întreaga Europă; care-şi pot prezenta nevasta la toate Curţile statelor mari, care o vede anturată, căutată, stimată pretutindeni unde este prezentată şi care poate s-o prezinte oriunde.

În acel moment, avocatul, ajutorul de notar şi funcţionarul agentului de schimb, atacaţi pentru că erau oameni care nu făceau parte din nobilime, socotiră că e datoria lor să-i răspundă contelui de Lémée. Începură să vorbească toţi deodată, când domnul Rigot luă cuvântul şi imediat se înstăpâni liniştea.

— Dar dumneavoastră, domnule baron, zise el, adresându-se lui Luizzi, ce părere aveţi despre toate aceste lucruri?

Armand se pregăti să răspundă şi fiecare se aplecă uşor înainte ca să-l audă mai bine, căci, prin tăcerea sa, căpătase autoritatea unui om care încă nu spusese nimic, şi despre care se presupunea că ar avea lucruri serioase de zis.

— Eu socot... zise Luizzi.

Dar n-apucă să meargă mai departe, căci fu întrerupt de jocheu care-i puse pe farfurie o pereche de cizme atât de bine lustruite, încât străluceau de-ţi luau ochii.

Văzând acest lucru, domnul Rigot izbucni în râs. Toată lumea îl imită, până şi doamna Peyrol care, oricât se abţinu, până la urmă izbucni într-un râs cu hohote, laolaltă cu toţi oaspeţii…

În vremea asta, Akabila sărea în jurul sufrageriei întocmai ca o pisică sălbatică; între timp lumea se ridică de la masă, fără să mai fi putut cunoaşte părerea lui Luizzi în importanta problemă ce se dezbătuse.

XXXII.
Tranzacţie cinstită

Trecuseră câteva ore de la acel memorabil dejun, atât de ciudat întrerupt de Akabila care-i servise lui Luizzi cizmele pe farfurie. Baronul vru să-i ceară unele explicaţii lui Rigot, care nu-i putu răspunde, fiindcă râdea ca un apucat. Doamna Turniquel se mulţumi să spună:

— Sălbaticul ăsta mărginit face numai boacăne; dar asta-i mania lui Rigot; îl distrează, aşa că trebuie să-l lăsăm să facă ce vrea.

În ceea ce-o privea pe Ernestine, aceasta era o fată căreia nu-i putea spune decât ceva care s-o intereseze personal; preocupată de persoana, de chipul, de toaletele sale, părea să manifeste, în chip făţiş, faţă de Luizzi, cel mai profund dispreţ; de-abia dacă binevoia să asculte, din când în când, puţinele cuvinte pe care i le adresa acesta. Aşa că baronul o întrebă pe doamna Peyrol, ce era cu sălbaticul din cauză.

— Unchiul meu, răspunse ea, a adus acest malaez din Borneo şi a vrut să-l înveţe câte ceva; a încercat să-l facă groom, apoi vizitiu, valet şi nu mai ştiu ce. Dar neizbutind, i-a încredinţat sarcina de a lustrui cizme. Adevărul e că unchiul îl tratează cam ca pe o maimuţă, şi când Akabila îşi face datoria cum trebuie, îi dă câte un păhărel de rom, care nefericitului îi place grozav. Astăzi au uitat să-i dea romul şi, ca să-l capete, a înşfăcat primele cizme pe care le-a văzut, le-a dat cu ceară, le-a lustruit lună şi le-a adus, în

mod triumfal, la masă, ca să-şi capete porţia de rom.

Luizzi se mulţumi cu acea explicaţie, deşi prezenţa malaezului în casa lui Rigot îl mira din cale-afară, iar povestea cu cizmele începu a-l nelinişti, fără să-şi poată explica de ce. După o vreme, începu să observe ce se petrecea în jurul lui şi-i văzu pe cei doi parizieni – ajutorul de notar şi funcţionarul agentului de schimb – aducând omagii când doamnei Peyrol, când fiicei sale, în vreme ce contele de Lémée se aşezase alături de doamna Peyrol, iar avocatul n-o slăbea o clipă pe Ernestine. Puţina atenţie pe care fata i-o acordase lui Luizzi, îl făcu pe Armand să se ocupe în mod special de Eugénie, fiindcă femeia avea un suflet elevat şi drept, era serioasă, foarte destoinică în ceea ce privea îndatoririle sale faţă de mama şi de fiica sa, şi de o resemnare plină de demnitate în rolul ridicol pe care i-l impusese unchiul ei. Şi totuşi, Luizzi nu se putea hotărî. Înţelese că chiar dacă ar fi întâlnit un înger, ar fi fost aproape cu neputinţă ca el – tânăr, frumos, elegant şi bogat – să intre într-o asemenea familie, aşa că se hotărî ca a doua zi să părăsească acea casă. Se simţea destul de încurcat, deoarece încă nu ştia ce avea să-i spună domnului Rigot. Dar, chiar în aceeaşi seară, Rigot îi oferi el însuşi ocazia. După cină, stăpânul casei îi rugă pe bărbaţi să binevoiască a-l ajuta să golească împreună câteva sticle cu vin. După ce doamnele se retraseră şi bărbaţii rămaseră singuri, domnul Rigot le spuse:

— Domnilor, ştiu de ce aţi venit aici; ofer două milioane de franci şi fiecare ar vrea să pună mâna pe ele.

Toţi protestară, cu excepţia lui Luizzi care, hotărât să plece, îşi rezervă dreptul de a răspunde cu trufie acestor vorbe impertinente.

— V-am spus că e vorba de două milioane, aşa că nu faceţi pe sfinţii şi ascultaţi-mă.

— Tot timpul eşti pus pe glume, dragă Rigot, zise avocatul, umplând paharul gazdei.

— Iar noi vrem să auzim despre ce glumă e vorba, ziseră cei doi parizieni, ciocnind cu fostul potcovar.

— Ei bine, domnilor, vreau să vă spun un lucru: am început să mă cam satur de vizitele pretendenţilor care, dacă nu-mi pot înfuleca banii, îmi înfulecă mâncarea. Vreau deci să vă anunţ că le-am pus în vedere nepoatelor mele ca în douăzeci şi patru de ore să-şi aleagă bărbaţii. Văd că sunteţi cinci bărbaţi frumoşi, de vârste şi profesii diferite. Am informaţii excelente despre dumneavoastră şi-mi conveniţi toţi. Aşa că hotărâţi fiecare pe cine alegeţi, şi străduiţi-vă să alegeţi bine. Fiindcă, vă anunţ de pe acum, dota de două milioane e dată unei singure persoane, a doua nu va primi nimic.

Tânărul conte şi avocatul schimbară între ei o privire de înţelegere, în vreme ce ajutorul de notar şi funcţionarul părură foarte dezumflaţi. Rigot continuă:

— Mâine-seară alegerea va trebui să fie făcută, poimâine se vor face strigările la biserică, iar peste opt zile vom celebra nunţile, dacă nu va dura prea mult, până le vor sosi hârtiile necesare acestor domni de la Paris.

Ajutorul de notar şi funcţionarul agentului de schimb se priviră cu un aer încurcat. Doar frumosul Furnichon, cu îndrăzneala prostului, cuteză să răspundă:

— Pe legea mea, eu nu vă voi face să aşteptaţi. Am hârtiile în buzunar.

Rigot începu să râdă şi, adresându-se ajutorului de notar, îl întrebă:

— Şi dumneata, tinere?

— Nu sunt mai prost decât Furnichon, răspunse acesta, înfruntându-l.

— Cât despre ceilalţi doi pretendenţi, ei sunt pregătiţi de multă vreme. Nu ne mai rămâne decât să cunoaştem intenţiile domnului baron.

Armand asistase la una dintre acele rare lecţii, pe care puţini bărbaţi sunt dispuşi s-o primească. Văzuse cu ochii lui până la ce umilinţă te poate împinge cupiditatea. Simţindu-se revoltat de atâta josnicie, se hotărî să apere cauza demnităţii umane, aşa că răspunse:

— Nu voi face niciodată un târg atât de ruşinos, din cea

mai sacră legătură, din cel mai solemn angajament; aceşti domni n-au decât să alerge cât vor după cele două milioane ale dumitale, eu nu le voi sta în cale!

Auzind răspunsul baronului, Rigot se făcu roşu de mânie; dar se calmă aproape imediat, aruncându-i lui Luizzi o privire de o asemenea răutate, încât ar fi trebuit să-l alarmeze pe baron, dacă ar fi ştiut că acel om putea să-i facă oricând un rău. Imediat, ceilalţi patru pretendenţi începură să strige la baron că-i insultase şi se pregăteau să-i ceară socoteală.

— Tăcere! strigă Rigot; dacă e vorba de insultă, apoi ea mi-a fost adresată mie, nu dumneavoastră. Şi e treaba mea, dacă am să mă răzbun sau nu! Nu mai avem ce discuta, domnule baron. Sunteţi liberi, domnilor; să mergem să le întâlnim pe doamne.

După care ieşi, îndreptându-se spre salon. Avocatul şi contele ieşiră imediat după Rigot. Dar în momentul în care ieşiră pe uşă, Bador îşi scoase batista din care-i căzu o hârtie pe care Luizzi o ridică. Tocmai voia să-l cheme pe avocat ca să i-o dea înapoi, când îl văzu pe ajutorul de notar făcându-i un semn funcţionarului, care se întoarse de la uşă. Luizzi se opri şi trase cu urechea.

— Ascultă-mă, zise notarul, am fi doi proşti, dacă nu ne-am cunoaşte interesele. Haide să ne asociem şi vom pune mâna pe cele două milioane...

— Cum?

— Ascultă-mă cu atenţie şi-ai să înţelegi. Să presupunem că fata mă alege pe mine şi că cele două milioane sunt ale ei; şi iată-te cu mama pe cap şi cu mâinile goale...

— Într-adevăr, şi mărturisesc că treaba asta mă cam sperie.

— Nici pe mine nu mă sperie mai puţin... Dar există un mijloc ca să prevenim această nenorocire, sau măcar s-o îndulcim.

— Ce mijloc?

— Să presupunem că una dintre viitoarele soţii are o sută cincizeci de mii de franci dotă, iar cealaltă, cinci sute de

mii…

— Şi ce-i cu asta? Nu pricep nimic! Fii mai clar!

— Ei bine! să facem între noi o înţelegere scrisă, prin care, cel ce va căpăta femeia cu o zestre de două milioane, să se angajeze să-i dea cinci sute de mii, celui care o va lua pe cea fără nicio zestre.

Furnichon rămas năucit; după o vreme, venindu-şi în fire, răspunse:

— E cam mult cinci sute de mii de franci!

— Dar dacă nu capeţi nimic?

— Da, tot ce se poate…

— Ei, consimţi sau nu?

— Consimt!

— Hai să facem o ciornă cu creionul pe o bucată de hârtie, apoi dau fuga în odaia mea şi o scriu cu cerneală. Cobor, semnăm amândoi hârtia, şi gata!

— Grăbeşte, căci în vremea asta ceilalţi câştigă teren!

— Ai o bucăţică de hârtie?

— N-am, de unde să am?

În acel moment, Luizzi intră şi-i întrebă:

— Ce căutaţi, domnilor?

— Oh, nimic, o bucăţică de hârtie.

— Uitaţi, aveţi aici o bucată, zise baronul pe un ton indiferent. Numai că e scrisă pe dos.

— E bună, zise ajutorul de notar. Vom scrie pe partea curată.

În timp ce viitorul notar mâzgălea de zor hârtia, intră avocatul urmat de contele de Lémée. Păreau să caute ceva. Se tot învârtiră prin sufragerie, apoi zărindu-l pe Luizzi într-un colţ, prefăcându-se că citeşte un jurnal, avocatul îl întrebă:

— N-aţi văzut cumva, pe jos, o bucăţică de hârtie?

— Ba da, e la domnii de colo, răspunse Luizzi.

— Cum, aţi găsit hârtia asta, domnilor, strigă avocatul, şi aţi avut indiscreţia să…

— Pentru nimic în lume, răspunse ajutorul de notar pe un ton indiferent. Domnul de colo ne-a dat-o şi vă asigurăm că

n-am citit nici măcar o singură silabă.

— În acest caz, va trebui să ne-o daţi înapoi, zise avocatul.

Apoi se aplecă şi-i spuse la ureche contelui de Lémée:

— E proiectul nostru de înţelegere…

— Ce imprudenţă! răspunse contele.

— Un moment, zise ajutorul de notar. Noi n-am ştiut că hârtia asta vă aparţine şi-am scris nişte lucruri pe ea, aşa vă rugăm să ne daţi răgazul să le ştergem…

Tocmai când se pregătea să înceapă această operaţie, Luizzi se apropie de cei patru pretendenţi şi-i spuse ajutorului de notar:

— De ce să ştergi ce-ai scris, domnule Marcoine? Mai mult ca sigur că ceea ce ai scris dumneata cu creionul pe faţă, scrie, cu cerneală, pe dos.

— Credeţi? întrebară pretendenţii.

— Eu zic să citiţi, ca să vă convingeţi.

Ajutorul de notar, care ţinea hârtia, o întoarse plin de curiozitate şi citi primele fraze scrise de avocat: „Între subsemnaţii, contele de Lémée şi domnul Bador etc., etc., s-a convenit ca, în cazul când unul dintre ei se însoară cu doamna sau domnişoara Peyrol etc., etc.”

— Continuă, zise Luizzi.

Marcoine întoarse hârtia şi citi: „între subsemnaţii, Marcoine şi Furnichon etc., s-a convenit ca, în cazul când unul dintre ei se însoară etc., etc.”

— Mai departe, spuse Luizzi.

Ajutorul de notar mai mormăi câteva fraze, când de pe o parte, când de pe cealaltă; apoi, ajungând la un anumit paragraf de pe faţa scrisă cu cerneală, citi tare: „Cel care va căpăta dota anunţată, se angajează să-i dea cinci sute de mii de franci celui care…”

— Ia te uită! zise uluit funcţionarul.

— Pe legea mea, iată un act care n-ar fi fost mai bine făcut nici la Paris!

— Iar cei de la Paris se pare că le fac tot atât de bine ca şi în provincie, zise avocatul, luând hârtia. Apoi, după ce-o

citi pe ambele feţe, zise: Acelaşi lucru, aproape cuvânt cu cuvânt…

— Există un proverb care spune că „cine se aseamănă, se adună”, zise Luizzi.

— Ei bine, fie, doi contra doi, zise avocatul.

— Dar de ce război şi nu alianţă? întrebă ajutorul de notar? De ce n-am face un act în patru exemplare? Căci s-ar putea să nu fiţi aleşi nici dumneavoastră doi, şi nici noi doi. Putem fi aleşi, de pildă avocatul şi cu mine, sau contele şi cu mine, sau funcţionarul şi contele, sau funcţionarul şi avocatul. Iată patru combinaţii, în care toţi putem pierde.

— Are dreptate, zise avocatul. Să facem un act în patru. Cel care va primi dota şi femeia, va plăti cinci sute de mii de franci celui care nu va primi decât femeia, indiferent cine va fi el.

— Şi cel care nu va primi nimic?

— Ei bine, nu va primi nimic, şi gata, răspunse ajutorul de notar.

— Ba da, ba da, va trebui să dăm măcar câte zece mii de franci celor înlăturaţi.

— Fie cum spui, zise avocatul, şi să ne grăbim. Şi ca să nu ne surprindă careva, să-şi scrie fiecare hârtia lui ca să meargă treaba mai repede. Iată, aveţi aici hârtie timbrată, pene de scris şi cerneală.

Avocatul scoase o mapă înarmată cu toate ustensilele de scris; se aşezară la masă şi avocatul dictând, toţi începură să scrie: „Între subsemnaţii…”

Era un spectacol de-a dreptul ruşinos pe care Luizzi îl contemplă îndelung, neştiind dacă trebuia să râdă sau să se indigneze, când se simţi uşor bătut pe umăr; îl văzu pe bătrânul Rigot, care-l întrebă:

— Dar ce fac ăia acolo?

Luizzi nu vru să-i spună adevărul, fie că nu avea niciun interes să-i denunţe pe cei patru rechini ai dotei, fie că vru să păstreze pentru sine, până la capăt, amuzamentul acestei comedii, aşa că răspunse:

— Cred că scriu câte un bileţel de dragoste doamnelor.

— Foarte bine! Foarte bine! zise bătrânul Rigot! Numai că am să le fac acestor domni o mică mărturisire.

— N-o să le convină să fie deranjaţi, zise Luizzi; inspiraţia, în materie de dragoste, îşi ia lesne zborul…

— Totuşi, zise Rigot, trebuie să le aduc la cunoştinţă un lucru.

— Deci e ceva deosebit de important…

— Pe dumneavoastră vă interesează prea puţin, zise Rigot, pentru că nu faceţi parte dintre pretendenţi. Deşi n-am spus încă nimic despre refuzul dumneavoastră, vă las totuşi douăzeci şi patru de ore de gândire.

— Păi, eu m-am hotărât.

— Bine, vom vedea, zise Rigot, înălţându-şi capul. Până atunci, mă duc să le duc vestea.

— Duceţi-vă, zise baronul. Eu mă retrag.

— Puteţi să rămâneţi, s-ar putea să vă amuze.

Spunând aceste cuvinte, Rigot se apropie de cei patru pretendenţi, care începuseră să-şi semneze unul altuia tranzacţia şi care se întoarseră speriaţi, auzind glasul stăpânului casei.

— Vă rog să mă iertaţi, domnilor, le zise Rigot; dar nu v-am împărtăşit toate proiectele mele, pentru că mi-am închipuit că acest lucru s-ar putea să nu vă intereseze. Totuşi, sora mea mi-a mărturisit că nu vrea să fie dată deoparte şi să fie mai puţin favorizată decât fiica şi nepoata ei, aşa că vin să vă spun ce am de gând în legătură cu ea.

— Ce? strigară deodată speriaţi cei patru pretendenţi. Ea e cea care va primi zestrea de două milioane?

— Nu, nu, domnilor, răspunse Rigot, cuvântul e cuvânt, cele două milioane aparţin nepoatei şi strănepoatei mele, dar m-am hotărât să-i dau un milion şi doamnei Turniquel. Acest milion e sigur, fiindcă e numai al surorii mele. Prin urmare, acela dintre dumneavoastră care va fi pe placul ei, e un om făcut; până mâine seară, aveţi tot timpul să vă gândiţi, dacă această căsătorie vă ispiteşte.

Rigot părăsi sufrageria, fără a mai adăuga vreun cuvânt la această propunere şi-i lăsă pe concurenţi într-o ciudată

perplexitate.

— Drace! zise avocatul, iată ceva care schimbă lucrurile.

— Vrei să spui că ai avea curajul să te însori cu bunica? zise contele de Lémée.

— Cred că e ceva peste puterile mele, zise ajutorul de notar.

— Fleacuri! zise Furnichon. S-au văzut lucruri şi mai neobişnuite decât ăsta. În ce mă priveşte, eu sunt sigur de reuşită…

— Nu prea… Ai uitat că există un surugiu din Mourt, unul Petit-Pierre, care s-a bucurat odinioară de graţiile domnişoarei Rigot, înainte ca ea să fi devenit doamna Turniquel? Sunt sigur că ea îl va prefera pe ăla.

— Eşti sigur?

Discuţia nu mai continuă şi intrară cu toţii în salon, unde se adunaseră femeile. Ernestine strălucea de frumuseţe, iar bunica Turniquel se împodobise cu o bonetă şi mai înzorzonată, de data asta cu panglici roz şi bleu. În acel moment contesa tocmai îi lăuda gustul cu care se îmbrăcase, doamna din lumea mare umilindu-se astfel în faţa prostiei şi îngâmfării unei bătrâne precupeţe.

Cât despre doamna Peyrol, aceasta rămăsese singură într-un colţ. Se vedea că plânsese şi că abia îşi stăpânea durerea, ca să răspundă cât de cât politicos, la omagiile ce i se aduceau.

Povestea cu doamna Turniquel i se păru lui Luizzi atât de caraghioasă, încât, vrând s-o facă şi mai cu moţ, se aşeză lângă bunică şi începu să-i laude frumuseţea şi podoabele; încântată, bătrâna răspunse zâmbind cu gura ei fără dinţi şi făcând nişte graţii de copiliţă, care ar fi pus pe goană până şi un regiment de cuirasieri. Gluma fusese împinsă atât de departe, încât doamna Peyrol, roşie ca focul, se apropie de Rigot şi-i spuse:

— Unchiule, te rog, fa să înceteze toată comedia asta! Sufăr cumplit s-o văd pe mama făcându-se de râs în halul ăsta, mai ales că Ernestine n-o să mai aibă nicio fărâmă de respect faţă de ea. E o răutate josnică şi gratuită din partea

unui om ca baronul de Luizzi!

— Fleacuri! Cine ştie ce gânduri are? zise bătrânul Rigot. Am văzut eu lucruri şi mai dihai decât ăsta!

Doamna Peyrol ridică din umeri şi se apropie de baron, care tocmai îi spunea doamnei Turniquel:

— Da, doamnă, ferice de bărbatul care, renunţând la iluziile smintite ale tinereţii, va şti să prefere o inimă coaptă şi un suflet încercat, tuturor acelor seducţii zadarnice ale unei vârste mai crude.

— Chiar aşa? zise doamna Turniquel pe un ton semeţ. Dar ia stai un pic; ce numeşti dumneata iluzii? Nu sunt deloc ramolită, te rog să mă crezi! Am un trup superb şi nişte picioare…

Tocmai se pregătea să-şi arate picioarele, când doamna Peyrol o întrerupse şi-l privi pe Luizzi cu un aer care-l făcu să se ruşineze. Apoi îi spuse încet:

— E o barbarie ceea ce faci, domnule!

Luizzi se simţi stânjenit şi o urmă pe doamna Peyrol ca să se scuze. Reuşi s-o scoată destul de bine la capăt, mărturisindu-i cinstit cum voise să le dea o lecţie celor patru pretendenţi care alergau cu limba scoasă după cele două milioane, şi care le urmăreau atât pe ea, cât şi pe fata ei. Doamna Peyrol îl ascultă pe Luizzi cu atenţie apoi, făcând un puternic efort, îi spuse:

— Aş vrea, domnule, să discut câteva minute cu dumneata…

— Doamnă, sunt la ordinele dumneavoastră, zise Luizzi.

Dar le-a fost cu neputinţă să discute ceva, din pricina celorlalţi pretendenţi care, speriaţi de acel aparteu, se apropiară toţi patru şi-l siliră pe baron să se retragă.

În curând, sună ora de culcare şi Eugénie ieşi din salon, urmărindu-l cu ochii pe Luizzi şi dându-i, din priviri, întâlnire.

XXXIII.
O noapte foarte agitată

Când Luizzi intră în odaia sa, fu foarte mirat să-l vadă pe Akabila ţinând în mână faimoasele cizme pe care i le servise la dejun. Conform explicaţiei pe care i-o dăduse doamna Peyrol, crezu că jocheul venise după rom, preţul obişnuit al străduinţei sale.

Curios să examineze de aproape acea fiinţă extraordinară, îi făcu un semn din cap cum că avea să-i satisfacă dorinţa. Neavând rom în cameră, vru să cheme un servitor ca să-l roage să-i aducă. Dar când dădu să apuce cordonul clopoţelului, malaezul îl opri, ţinându-l de braţ, clătinând cu putere din cap şi strigând, pe tonul lui gutural: „No, no, no!” După care începu una dintre acele pantomime pe care ne-ar fi greu s-o descriem exact: malaezul imită la perfecţie sosirea avocatului, pe cea a ajutorului de notar şi a funcţionarului târând după ei cufere şi pachete; după fiecare dintre aceste imitaţii el clătina din cap cu dispreţ; pe urmă, îl imită pe Luizzi, aşezat comod în fundul berlinei trasă de patru cai, intrând în galop în curtea castelului de la Taillis. Jocheul îşi continuă demonstraţiile, până când îl făcu pe Luizzi să înţeleagă că-l lua drept un mare senior, apoi spuse pe un ton măreţ, desemnându-l pe baron: „Rege, rege”.

Luizzi, care voia să afle totul până la capăt, făcu semn malaezului că nu se înşela. Imediat jocheul se aruncă la picioarele lui Luizzi, ca pentru a-i implora protecţia. Apoi,

ridicându-se şi aşezându-se alături de Luizzi, îi dădu de înţeles că şi el era rege. Luizzi urmărea acea pantomimă cu un viu interes; îi făcu semn malaezului să continue. Acesta străbătu odaia şi arătând cu degetul flăcările aurite ale butonilor de diamant de la cămaşa lui Luizzi, apoi dopul de cristal – tăiat în faţete întocmai ca un diamant – al sticlei de pe masă, îi spuse – căci gestul său era tot atât de expresiv ca şi cuvântul – că posedase o imensă cantitate de asemenea pietre. Până aici, baronul înţelese perfect tot ce voise să-i spună Akabila. Acesta continuă: mimă o furtună imitând vuietul vântului şi bubuitul tunetului, apoi imită un vas care plutea în voia valurilor, un val care-l izbea de un recif şi un om care înota cu disperare printre valurile furioase şi care, odată ajuns la ţărm, se prăbuşi sleit de puteri. Luizzi vru să ştie cine era omul; acesta, imitându-l pe naufragiat ridicându-se cu greu de jos, Luizzi îşi dădu seama că era vorba de Rigot; apoi îl arătă cum se târâse cu disperare pe ţărm, cum fusese întâlnit de băştinaşi care voiseră să-l omoare şi cum fusese eliberat de un bătrân ce-i venise în ajutor şi care-l dusese în coliba lui. Începând din acel moment, pantomima lui Akabila încetă să mai fie clară. Totuşi, Armand ghici că era vorba de un om asasinat şi de o comoară furată. Dar detaliile acelei istorisiri bizare se pierdură în contorsiunile şi în lacrimile lui Akabila. Baronul încercă să-l facă să-i explice mai în amănunt, dar, brusc, vocea răsunătoare a domnului Rigot se auzi pe coridor, strigându-l pe Akabila. Malaezul începu să tremure şi încercă să se ascundă după o draperie, când Rigot, deschizând brusc uşa, îl zări.

— Ce faci aici? strigă el furios.

Jocheul îşi recăpătă surâsul său nostim şi arătându-i cizmele pe care le pusese pe un scaun, strigă pe un ton plin de blândeţe:

— Rom! Rom!

Domnul Rigot începu prin a-i da o lovitură zdravănă de picior, în locul unde se dau de obicei astfel de lovituri, spunându-i:

— Animalule, crezi că omul îşi pune cizmele când se culcă?

Malaezul nici nu crâcni, dar îi aruncă lui Luizzi o privire care voia să spună că conta pe el.

— Noi, ăştia din popor, avem piciorul şi mâna cam grele. Dar cu astfel de brute nu e chip să te înţelegi alt fel!

Rămas singur, Luizzi reflectă la mărturisirea pe care i-o făcuse malaezul, întrebându-se dacă n-ar fi cazul să-i anunţe pe magistraţi. Dar, vrând să cunoască tot adevărul în legătură cu acea stranie aventură, tocmai se pregătea să-l cheme pe diavol, când auzi un ciocănit uşor în uşă. Se duse să deschidă şi o văzu pe doamna Peyrol, care rămase o clipă nemişcată şi încurcată de ceea ce venise să facă. O pofti înăuntru şi oferindu-i un scaun, o întrebă:

— Aş putea şti, doamnă, cărui motiv îi datorez onoarea vizitei dumneavoastră?

Nimeni n-ar putea să descrie încurcătura şi tulburarea bietei femei. Încercă să se scuze, bălmăjind ceva. Presată de întrebările lui Luizzi, păru să-şi recapete curajul şi, cu ochii în jos, îi răspunse:

— Cunoaşteţi situaţia mea, domnule; n-am niciun fel de avere. Murind, soţul meu m-a lăsat săracă. Fiindcă, neavând urmaşi, familia lui a pus mâna pe toată averea pe care o avea.

— Cum, zise Luizzi mirat, domnişoara Ernestine…

— Nu e fata domnului Peyrol, zise Eugénie, ridicându-şi fruntea. E o poveste tristă, domnule…

— Poate că v-ar costa prea mult să mi-o istorisiţi, zise baronul, rece; nu vreau să vă impun această obligaţie, dar sunt gata să aud motivul pentru care aţi venit la mine…

— Nu! zise cu tristeţe doamna Peyrol, jignită de tonul baronului. Apoi se ridică şi, clătinând din cap, spuse hotărâtă: Nu, nu se poate! Vă rog, domnule, să-mi iertaţi demersul imprudent şi să-l uitaţi!

— Cum doriţi, doamnă, zise Luizzi, conducând-o.

Dar în clipa în care doamna Peyrol se pregătea să deschidă uşa, se opri şi se întoarse spre Luizzi.

— Totuşi, spuse ea cu hotărâre, prezenţa dumneavoastră în acest castel mă îndreptăţeşte să vă vorbesc. Fiica mea şi-a ales mirele; domnul Bador i-a explicat cum că ne cunoaşte bine, şi pe ea, şi pe mine. El ştie că dacă averea pe care ne-a destinat-o unchiul îmi revine mie, fiica mea va fi la fel de bogată ca şi mine. El ştie, de asemenea, că dacă Ernestine va fi cea favorizată de unchiul ei, ea nu-mi va da un ban din averea ei.

— Cum… Credeţi, doamnă, că…

— Sunt sigură, domnule, că mi se va întâmpla acest lucru. Dar se poate ca averea să-mi revină mie. În acest caz, aflaţi, domnule, că sunt şi mai îngrozită s-o împart cu unul dintre acei pretendenţi pe care i-aţi văzut azi, aici. Atât de îngrozită, încât prefer sărăcia. Numai dumneavoastră, domnule, numai dumneavoastră n-aţi manifestat nici cupiditate, nici grabă josnică. N-am decât o zi, ca să aleg şi n-am decât un ceas, ca să vă spun cine sunt. Dar pentru că aţi venit în acest castel din aceleaşi motive ca şi ceilalţi, pot să vă vorbesc cinstit şi să vă spun că eu v-am ales pe dumneavoastră. V-o spun, domnule, fiindcă vă cer să-mi daţi cuvântul de onoare că-mi veţi îngădui să dispun de jumătate din această dotă, în cazul în care unchiul mi-o va da mie.

Luizzi fu foarte încurcat de această ciudată declaraţie dar, hotărât să refuze orice propunere, îi răspunse Eugéniei:

— Dacă domnul Rigot ar fi fost cinstit cu dumneavoastră, doamnă, v-ar fi cruţat de un demers care a fost tot atât de penibil pentru dumneavoastră, pe cât de inutil. I-am declarat domnului Rigot că nu mă număr printre pretendenţi şi că nu doresc să obţin o favoare pe care n-o merit.

La acest răspuns, doamna Peyrol păli şi, salutându-l pe baron, se retrase, fără să mai rostească un cuvânt.

Când Luizzi rămase singur, încuie uşa cu zăvorul, ca să evite noi vizite. Şi, mai hotărât ca niciodată să-l pună pe diavol să-i dezvăluie secretele acelei case, scoase

clopoţelul şi sună. Ca de obicei, diavolul apăru imediat. Dar, spre deosebire de alte dăţi, nu era nici bosumflat, nici nu bombănea, nici nu părea predispus la maliţie. Privirea îşi recăpătase toată sinistra ei splendoare, surâsul, toată amara mândrie; îl abordă pe Luizzi cu o nerăbdare vădită. Vocea îi era stridentă şi gravă.

— Pari preocupat, jupâne, zise Luizzi.

— Ce doreşti?

— Păi ce, nu ştii?

— Să zicem că da; dar mai bine spune tu.

— Eşti cam laconic, tu, atât de vorbăreţ, de obicei.

— Pentru că, de data asta, nu mă mai ocup de interesele unui om, ci de cele ale unui popor.

— Pe care vrei, probabil, să-l împingi la răscoale sau la revolte.

Cum diavolul tăcu, Luizzi zise:

— Hai, fiindcă eşti grăbit, răspunde-mi: care-i povestea malaezului?

— Ţi-a zis-o el.

— Mai mult am ghicit-o.

— Ai dat şi tu o dată în viaţă dovadă de inteligenţă!

— Impertinenţa ta văd că devine insolenţă.

— Am crescut şi eu, odată cu împrejurările. Adio!

— Un moment. Află că am priceput istoria lui Akabila, doar până în clipa în care Rigot a fost salvat de un bătrân. Ce s-a mai întâmplat după aceea?

— Bătrânul, zise diavolul, era tatăl lui Akabila. Avea o comoară uriaşă, adunată de familia sa, vreme de peste un veac. Presupun că ştii că insula Borneo e bogată în diamante şi pietre scumpe. Europeanul civilizat sosi deci la malaezi pe care-i socoti execrabili, pentru că-i masacrează fără milă pe cei care vin să pună mâna pe pământurile lor. Civilizaţia a dus în acele locuri – pe lângă crimele sălbaticilor – crimele ei. Rigot, la început sclav, apoi prieten şi confident al lui Akabila, l-a convins pe acesta să-şi omoare tatăl şi apoi să pună mâna pe comoară, care se pare că era imensă. El i-a făgăduit că-l va duce în ţara sa,

unde va descoperi distracţii cu totul necunoscute. Odată crima înfăptuită, cei doi au scăpat şi au ajuns pe o navă portugheză, care i-a debarcat la Lisabona. Numai că, ajunşi pe pământul ferm al civilizaţiei, rolurile se schimbară. Akabila deveni servitorul fostului său sclav şi ai văzut cu ochii tăi ce profit a avut de pe urma paricidului.

— Dar cum se face că Rigot îl ţine lângă el pe autorul crimei?

— Oh, văd că asta depăşeşte inteligenţa ta, stăpâne. Pentru a înţelege de ce face Rigot asta, ar trebuit să ai vârsta lui, să faci parte din clasa lui socială şi să fi fost sclav, aşa cum a fost el.

— Ce vrei să spui?

— Ar fi trebuit să te fi născut om de rând pe pământul unui gentilom care a ruinat familia lui Rigot, pentru un simplu delict de braconaj; ar fi trebuit să primeşti ciomăgeala pe care o primea el, dacă nu aprindea destul de repede pipa stăpânului său.

— Deci, e vorba de răzbunare.

— Şi de plăcere. Tu nu-ţi poţi imagina voluptatea pe care o simte acest om, să-i tragă picioare în fund unui fiu de rege. N-ai idee cât e de fericit, când vede roind în jurul lui atâta josnică lăcomie.

— Mi se pare că nimic nu poate fi mai ruşinos.

— Cu ce drept îi judeci atât de sever?

— Păi ce oameni pot împinge atât de departe lipsa de ruşine?

— Poate chiar tu o poţi împinge, zise diavolul.

— Eu? strigă Luizzi.

— Tu, stăpâne, dacă vreodată te va ajunge mizeria, dacă vreodată vei fi lipsit de distracţiile pe care le dispreţuieşti, pentru că sunt prea multe în viaţa ta; tu, care te crezi o inimă fără ambiţii, pentru că dorinţele tale n-au întâlnit în cale niciun fel de piedici. Tu, care ai fi poate cel mai anost vânător de zestre, dacă ai vrea să trăieşti în lux şi dacă n-ai găsi nicio altă modalitate de a ţi-l însuşi. Tu, care dispreţuieşti într-un mod atât de suveran oamenii care n-au

altă vină decât că sunt săraci.

— Te înşeli, zise Luizzi cu dispreţ; pot iubi averea, pot fi ambiţios; dar niciodată nu mă voi însura cu o femeie, în condiţiile puse de ticălosul care e stăpân aici. Niciodată n-am să dau numele meu unei femei care şi-a început desigur, viaţa, dăruindu-se vreunui om de rând, care trebuie să fie tatăl Ernestinei.

— Eşti prea aspru, stăpâne. Uiţi că o asemenea greşeală a fost săvârşită şi de Henriette Duré.

— O, povestea e cu totul diferită; acolo era vorba de o fată foarte tânără, bine-crescută, care primise o educaţie onorabilă şi ale cărei nobile sentimente s-au degradat, datorită asprimii şi nedreptăţii de care a dat dovadă familia sa faţă de ea.

— Deci, zise diavolul, eşti hotărât să nu te însori cu doamna Peyrol?

— Foarte hotărât.

— Domnul să te aibă în pază, zise diavolul.

Un curier care intră în curte cu zgomot mare, întrerupse discuţia dintre diavol şi Luizzi.

— Te las, baroane, cu treburile tale. Când ai nevoie, cheamă-mă.

XXXIV.
Ruina

Abia dispăru diavolul că Luizzi îl văzu intrând pe Pierre, valetul său, pe care-l lăsase la Paris.

— Ce veşti atât de importante îmi aduci, încât a trebuit să vii după mine până aici?

— Scrisori foarte urgente, sosite de la Toulouse, de la Paris, de peste tot; apoi, au venit nişte aprozi ca să vă ia tot ce aveţi în casă.

— La mine? întrebă Luizzi.

— La dumneavoastră, domnule baron.

La aceste cuvinte, Luizzi deveni palid şi îngheţă. Ideea unei catastrofe i se părea imposibilă. Dar ameninţarea insolentă a diavolului, acel „adio” batjocoritor pe care i-l trântise la plecare, îl speriară; deschise scrisorile pe care le primise. Prima, îi anunţa dispariţia bancherului său. Lovitura a fost cumplită, dar, în sfârşit, Luizzi avea proprietăţi care alcătuiau o avere considerabilă.

Apoi deschise scrisorile de la Toulouse, din care află că tot ce avusese nu-i mai aparţinea. În ţinut, îşi făcuse apariţia un bărbat care dovedise cu acte în regulă că proprietăţile baronului de Luizzi fuseseră vândute de către tatăl său, printr-un act sub semnătură privată, cu condiţia de a-l lăsa pe marchiz să se bucure de ele, atât cât avea să trăiască el. Cumpărătorul nu se prezentase la deschiderea testamentului, pentru că atunci se afla în Portugalia, unde-şi vânduse, la rândul lui, drepturile, unui oarecare domn

Rigot care acum îl urmărea pe Luizzi cu exproprierea.

E inutil să descriem spaima şi furia lui Luizzi, după ce citi acele fatale scrisori. Un moment, crezu că visează; apoi îşi închipui că diavolul voise să-l sperie ca să-l pedepsească pentru că-i judecase pe ceilalţi şi, într-un moment de mânie crâncenă, sună din nou din infernalul clopoţel. Diavolul apăru la fel de trist, la fel de calm, la fel de serios.

— E adevărat? strigă Luizzi.

— E adevărat, răspunse diavolul.

— Ruinat?

— Ruinat.

— Asta-i opera ta, drace! Asta-i opera ta! strigă baronul.

Şi, într-un moment de rătăcire, se năpusti spre diavol, dar mâna sa nu putu prinde acel trup puternic care-i aluneca printre degete, întocmai ca un şarpe. Furios până la nebunie, din pricina neputinţei sale, se înverşună să urmărească acea fiinţă pe care nu putea pune mâna, până când – doborât de turbare şi de oboseală – se prăbuşi la pământ, strigând şi plângând în hohote. După ce se mai linişti, îl văzu pe diavol în faţa lui, privindu-l cu surâsul lui trist şi crud. Uşurat oarecum, după ce plânsese atâta, se ridică, îşi sprijini capul în mâini şi strigă:

— Ce-i de făcut? Ce-i de făcut?

— Să te însori, îi răspunse diavolul.

Când baronul îşi mai veni în fire, constată că întreg castelul se scufundase într-o linişte profundă. Atunci, începu să se gândească la situaţia lui şi, încet-încet, începu să murmure acest ruşinos monolog:

„Diavolul îmi zice să mă însor... Dar cu cine? Cu una dintre cele două femei pe care le-am respins. Să mă înrudesc cu această familie, unde grosolănia moravurilor este egală cu cea a manierelor? Şi cine ştie dacă, alegând pe una dintre cele două femei, n-o voi lua pe cea săracă? Fiindcă am mai făcut şi prostia să nu iau parte la contractul pe care cei patru l-au încheiat între ei. Oh, dacă aş mai putea repara ceva... Se pare că numai ticăloşii au noroc! Nu, spuse el, dându-şi seama de josnicia gândurilor sale; şi

de altfel, la ce mi-ar servi toate astea? Mama ei mi-a zis că Ernestine a ales. Pe Eugénie am respins-o. Totuşi, poate că încă mai e vreme…”

Ca să mai treacă timpul, citi din nou scrisorile pe care le aruncase pe jos. Dar ele nu făcură decât să-i confirme ruina. Aşa că, după primele izbucniri, căzu într-o profundă apatie. Se gândi la viaţa pe care avea s-o ducă de acum încolo, o viaţă plină de mizerie, de lipsuri, iar pe deasupra, urma să mai îndure şi ironia şi dispreţul celor care-l cunoscuseră. Vanitatea – cel mai detestabil sfătuitor, după sărăcie– vanitatea din el răbufni şi Luizzi se decise să ispitească soarta, însurându-se. Aşa că îl chemă din nou pe diavol, care apăru la fel de calm şi la fel de trist.

— Ascultă sclavule, zise Luizzi cu curaj, tu, care n-ai făcut niciodată un bine în viaţa ta, n-ai putea să-mi spui, măcar o dată, un adevăr care să-mi fie de folos?

— Ţi-am spus vreo douăzeci, dar n-ai vrut să le crezi.

— Ei bine, spune-mi care dintre cele două femei va căpăta dota pe care le-o dă unchiul lor?

— Te-ai hotărât deci să faci ceea ce până mai adineauri ţi se părea atât de demn de dispreţuit?

— Scuteşte-mă de morală, îl repezi Luizzi. N-am pretenţia că aş fi mai bun decât alţii, căci încep a crede că joc rolul unui păcălit.

— Niciodată n-ai fost mai breaz decât alţii, zise diavolul. Ai fost, şi eşti încă şi la această oră, mai rău şi mai josnic decât toţi cei pe care i-ai blamat cu atâta cruzime, pentru că lor le-au trebuit ani îndelungaţi ca să uite ce înseamnă generozitatea şi bunătatea; ei au îndurat umilinţele impuse de cei mai bogaţi decât ei, au îndurat mizeria, nenorocirea, dispreţul. Pe când tu, care n-ai avut nimic de îndurat din toate astea, ţi-ai pierdut, la fel ca şi ei, toată generozitatea şi măreţia, doar la ameninţarea durerilor pe care ei, realmente, le-au suferit.

— Dar cum o să trăiesc eu de-acum încolo? strigă Luizzi, în care mai pâlpâiau încă unele rămăşiţe de mândrie şi de onoare.

— Asta-i viaţa, viaţa pe care alţii o duc astfel zece-cincisprezece ani şi care, în ce te priveşte, nu durează decât de un sfert de ceas. Ţi-am furat şapte ani de existenţă, dar ţi-ai recâştigat timpul pierdut, aşa că n-ai de ce te plânge.

— Ironicule implacabil şi rece, zise Luizzi, desăvârşeşte-ţi execrabila misiune, smulge-mi şi ultimele iluzii, spune-mi că femeia cu care vreau să mă însor e o târfă, vorbeşte-mi despre toate ticăloşiile ei, nu-mi ascunde niciuna, ca să beau până la fund paharul amărăciunii propriilor mele josnicii.

— Te-ai hotărât, deci, să te însori cu această femeie? Nu preferi să-mi dai zece ani din viaţă?

— Ca să mă trezesc bătrân şi în mizerie… Nu, zise baronul, nu! Oricine ar fi această femeie, am să mă însor cu ea!

— Ai la dispoziţie doi ani ca să-ţi refaci averea, prin mijloace mai onorabile.

— Nu, zise Luizzi, cu un soi de înverşunare fără motiv. Ce voi putea face? Sau, mai bine-zis, ce ştiu să fac? Să mă duc să cer o slujbă mizerabilă la toţi aceia pe care i-am zdrobit cu luxul meu? Să cerşesc o slujbă pe care n-aş şti s-o fac şi să dau dovadă de o incapacitate care îmi vor spori ruşinea şi disperarea? Nu! Mă voi însura cu acea femeie, şi gata!

— Eşti, într-adevăr, hotărât?

— Da, răspunse baronul, arătându-i diavolului un scaun şi făcându-i semn să se aşeze.

— Ei bine, zise acesta, atunci ascultă despre ce-i vorba.

XXXV.
Biata copilă

Eugénie, născută la 17 februarie 1797 sau mai curând la 20 februarie 1797, a fost dusă la primăria din cel de al doilea arondisment şi înscrisă sub numele de Eugénie Turniquel, fiica Jeannei Turniquel şi a lui Jérôme Turniquel, soţul ei.

— A fost născută în 17 sau în 20? Fetiţa era sau nu era Eugénie Turniquel?

— Ceea ce-ţi pot spune în mod sigur e că fetiţa înfăţişată la primăria din cel de al doilea arondisment al Parisului, în ziua de 20 februarie 1797, este actuala doamnă Peyrol.

— Continuă, zise Luizzi, fiindcă aşa cum ai pornit, mi-e teamă că n-ai să isprăveşti nici mâine seară!

— Te rog nu mă întrerupe, zise diavolul. După care continuă:

— Tu habar n-ai despre viaţa oamenilor de rând, stăpâne, şi puţine persoane cunosc viaţa poporului francez din acea epocă. Astăzi e un lucru rar, chiar pentru cei săraci, să locuieşti prea multă vreme în aceeaşi casă. Astăzi schimbi casele ca hainele, iar mahalalele, după cum ştii, au dispărut. În epoca despre care îţi vorbesc, fiecare cartier avea o comunitate de existenţă care-i făcea pe oameni să spună: „Ţin la cartierul meu, acolo m-am născut, acolo mă cunoaşte lumea, acolo vreau să mor”. Această confraternitate, care-i lega pe locuitorii unei străzi de cei ai altor străzi, îi lega cu atât mai strâns pe locuitorii aceleiaşi

case. Cea în care locuiau părinţii Eugéniei, era situată în strada Saint-Honoré, cam prin locul unde s-a construit mai târziu strada ce duce în Piaţa Iacobinilor. Casa era foarte mare; primul etaj era ocupat de domnul de la Chesnaye, de soţia, de fiica şi de fiul său. Etajele superioare erau împărţite în locuinţe mici, dintre care Jérôme Turniquel o ocupa pe cea mai mică. Nu trebuie să crezi, ceea ce ţi-a spus doamna Turniquel că era bărbatu-său. Jérôme era zidar. Când Jeanne Rigot avea treizeci de ani, el avea douăzeci. Orfan de mic, începuse să muncească de la opt ani, ajutându-i pe zidari şi câştigându-şi pâinea. La douăzeci de ani Jérôme nu mai era de mult ucenic. Maeştrii lui îi încredinţară conducerea unor lucrări importante, dându-l drept exemplu celorlalţi muncitori. Jérôme era un băiat cu o fire bună, simplă, candidă, care n-ar fi cutezat să jignească niciodată pe careva. Poate că în această bunătate a lui Jérôme se amesteca – n-aş zise dispreţ faţă de meseria sa pe care o practica cu ardoare –, ci mai curând un soi de silă de a fi în permanenţă în contact cu nişte fiinţe grosolane şi insolente. Asta nu înseamnă că-şi dispreţuia tovarăşii de muncă, deşi aceştia nu se sfiau adesea s-o facă. De altfel, în cartierul Saint-Honoré femeile îi spuneau „frumosul Jérôme”. Realitatea este că Jérôme era într-adevăr un băiat frumos şi firea lui retrasă, tristă şi melancolică adăuga frumuseţii sale o distincţie pentru care bărbaţii din mediul lui îl invidiau, dar care îşi avea expresia sa cea mai completă într-un singur cuvânt rostit de copiii din cartier, care-i spuneau tânărului „domnul” Jérôme.

La douăzeci de ani, cu fruntea aplecată peste cărămizi, nu cuteza să şi-o ridice, de teamă ca să nu vadă prea departe de el speranţa pe care şi-o pusese în viitor şi să nu-şi piardă curajul. Încă nu visase, încă nu iubise, era un fel de bărbat-copil, un bărbat în privinţa caracterului, un copil în privinţa inimii. Dar iată că dintr-odată se văzu smuls din mijlocul preocupărilor sale, de o scrisoare trimisă de primarul din arondismentul său în care era anunţat că va fi luat la oaste. Jérôme fu năucit. După ce se chinuise, timp

de doisprezece ani, ca să ajungă zidar şi să-şi facă un rost în viaţă, acum trebuia să lase totul baltă şi s-o ia de la capăt. În ceea ce privea viitorul lui ca militar, nu-şi făcea nicio iluzie, fiindcă nu ştia nici să scrie, nici să citească, aşa că obligaţia de a deveni militar a constituit pentru el un adevărat dezastru. Fire închisă şi tăcută, n-a suflat nimănui niciun cuvânt. Doar o femeie a băgat de seamă că melancolia obişnuită a lui Jérôme se schimbase într-o totală descurajare. Femeia era Jeanne Rigot, precupeaţă în strada Saint-Honoré şi care locuia în aceeaşi casă cu Jérôme. Uşa odăii sale era faţă în faţă cu uşa odăii tânărului contramaistru, şi seara, când venea de la lucru, Jérôme discuta uneori cu Jeanne, care-i povestea cât câştigase în ziua respectivă. Când avea nevoie, zidarul o împrumuta cu mici sume de bani, iar ea îi mai dădea câte o farfurie cu supă fierbinte, când îl auzea că tuşeşte sau când venea acasă rupt de oboseală.

Trebuie să-ţi spun, de la început, că femeia bătrână pe care ai văzut-o în casa asta, a fost în tinereţea ei o fată foarte frumuşică şi nurlie.

— Ştiu, zise Luizzi; surugiul Petit-Pierre, care trebuie s-o fi cunoscut bine, mi-a spus unele lucruri…

— Surugiul Petit-Pierre minte. Îngâmfarea, stăpâne, nu e privilegiul doar al marilor seniori deşi dintre toate cususrile lor, acesta ar trebui să fie cel mai neînsemnat pe care şi l-a însuşit norodul. Jeanne era, deci, o fată frumuşică, isteaţă, dar foarte interesată. Şi cu toate că aceste două fiinţe munceau din zori şi până-n noapte şi, deci, nu mai aveau când visa la dragoste, îşi dădură totuşi seama că ţineau foarte mult unul la altul, pentru că exista între ei o legătură comună: Jeanne era pentru Jérôme cea mai cinstită femeie pe care o cunoştea; Jérôme era pentru Jeanne muncitorul cel mai aşezat, mai onest, mai drept şi mai potrivit pentru o femeie de treabă. Dacă tristeţea lui Jérôme nu s-ar fi manifestat decât prin cuvinte, poate că Jeanne nici n-ar fi observat-o. Dar, timp de mai multe zile, în loc să se oprească un moment la ea, în loc să-şi salute amical vecinii,

ale căror uşi erau tot timpul larg deschise de-a lungul coridorului, lăsând să se vadă cum trăia fiecare, Jérôme intra în odaia lui, fără să rostească un cuvânt, fără să răspundă la saluturile vecinilor săi.

Într-o seară, când i se păru mai trist ca de obicei, Jeanne luă o hotărâre îndrăzneaţă; aşteptă până ce se culcă toată lumea, apoi se duse să bată la uşa lui Jérôme. Acesta fu mirat să primească vizite la asemenea ore şi fu încă şi mai mirat s-o vadă pe Jeanne. Biata fată îi explică, pe scurt, motivul vizitei sale: îi spune lui Jérôme că bănuia că-şi pierduse puţinele sale economii şi venise să-i ofere micile ei economii, până ce va ieşi din încurcătură. Văzând gestul frumos al Jeannei, băiatul îi povesti toată dandanaua. Acum fu rândul fetei să fie descurajată şi tristă. Necazul care i se întâmplase lui Jérôme depăşea cu mult posibilităţile ei de a-l ajuta şi amândoi se despărţiră, fără nicio speranţă de a putea înfrunta o lovitură atât de grea. A doua zi, tot coridorul, toată casa, tot cartierul cunoşteau motivul tristeţii lui Jérôme. Unii îşi băteau joc de acel băiat mare, căruia îi era frică să devină soldat, alţii îi plângeau de milă că trebuia să-şi piardă rostul şi să nu se aleagă cu nimic după atâta muncă. Jeanne, atentă la tot ce se discuta, îl auzi pe unul dintre vecinii săi spunând:

— Drace, nu există decât două posibilităţi pentru Jérôme, ca să scape de oaste: sau să fie însurat, şi nu este; sau vreo fată să declare că a lăsat-o însărcinată şi să ceară ca cel care a sedus-o să se însoare cu ea.

De-abia isprăvi omul aceste cuvinte, că Jeanne şi ştiu ce avea de făcut: se decisese să se ducă la magistrat şi să declare că Jérôme o lăsase însărcinată.

Plecă deci într-o dimineaţă, devreme, se duse la primărie şi acolo, în faţa întregului Consiliu Municipal, declară ce avea de declarat, fără ruşine, fără să se simtă încurcată, după care se întoarse acasă, foarte bucuroasă de cea ce făcuse, aşteptând ca Jérôme să afle vestea cea bună. Într-adevăr, peste câteva zile, băiatul primi o scrisoare de la primărie, pe care, ca de obicei, i-o citi un vecin. Mirarea, şi

a unuia şi a celuilalt a fost mare, când au aflat că primarul îl întreba pe Jérôme dacă recunoştea că păcătuise cu Jeanne Rigot; în caz că era adevărat, apoi atunci să poftească să se însoare cu victima. Jérôme jură pe tot ce avea mai sfânt că era nevinovat. Nici nu trecuseră zece minute, că întreg coridorul aflase marea veste; nu se mai vorbea decât de alungarea Jeannei şi a lui Jérôme din casă, pentru că toţi cei care stăteau acolo aveau fete, şi purtarea neruşinată a Jeannei putea fi un prost exemplu pentru copilele lor. Când Jeanne, care n-avea habar de nimic, veni seara acasă, Jérôme întredeschise uşa şi-i făcu semn să intre. Între timp ce Jérôme o întreba pe Jeanne de ce făcuse ceea ce făcuse, toţi vecinii de pe coridor în frunte cu proprietarul, se năpustiră indignaţi, înăuntru, proferând tot soiul de vorbe urâte la adresa presupuşilor vinovaţi. Proprietarul le puse în vedere să părăsească locuinţa cât mai repede.

— Trebuie să înţelegeţi că în situaţia asta nu vă mai pot ţine în casa mea! Nu-mi pot permite un asemenea scandal, aici!

— E amanta lui! E o ticăloasă! Nici el nu-i mai breaz! I-a făcut un copil! se striga din toate părţile. Dacă nu vrea s-o ia de nevastă, să fie alungat!

— Ei bine, mă voi însura cu ea, şi vai de cel care va cuteza să-i mai adreseze vreo ocară! zise Jérôme. Apoi se întoarse spre Jeanne şi zise: Vino, Jeanne, nimeni nu-ţi va mai spune nimic, pentru că acum eşti nevasta mea!

Aşa s-a însurat Jérôme cel visător şi delicat, cu fata impulsivă şi grosolană, devenită bătrâna ridicolă pe care ai văzut-o astăzi aici. La opt luni după nuntă, Eugénie a fost dusă la primărie şi înscrisă în registrul de stare civilă, ca fiind fiica doamnei şi a domnului Turniquel. Eugénie a fost multă vreme o biată fiinţă plăpândă, palidă şi bolnăvicioasă. Zburdalnică precum un fluture, scăpa, ori de câte ori putea, de sub supravegherea mamei sale, care o pedepsea fără milă pentru cele mai mărunte greşeli. Adevărul e că fetiţa sfida pedepsele mamei sale, cu o nepăsare care o scotea din sărite pe femeia brutală şi

violentă a cărei fire grosolană nu putea pricepe cum de exista atâta curaj într-o fiinţă atât de plăpândă. Dar când se însera şi Jérôme venea de la lucru, dacă-şi vedea fetiţa pusă la colţ, o privea cu ochii lui frumoşi, blânzi şi trişti şi-i spunea:

— Vai, Eugénie, iar n-ai fost cuminte!

Atunci, fetiţa izbucnea în lacrimi şi-şi cerea iertare de la tatăl ei, nu pentru că făcuse vreo poznă, ci pentru simplul motiv că nu voia să-i pricinuiască o mâhnire. Jeanne sigur că nu vedea cu ochi buni acea supunerea a copilei faţă de tatăl ei şi acea revoltă împotriva ei şi se răzbuna crunt pentru preferinţa copilei faţă de părintele său. O bătea uneori atât de tare, încât trebuia să se oprească, de frică să n-o omoare. Pentru ca fetiţa să nu mai fie tot timpul în ochii mamei sale, Jérôme o dădu la şcoală, unde copila făcu nişte progrese atât de rapide, încât tatăl ei fu încântat. Dar doamna Turniquel nu putea preţui învăţătura, cu care ea nu avusese de-a face. Pentru ea, un copil palid, plăpând, sălbatic, gingaş, nu era decât o povară greu de suportat; când unul dintre locatarii bogaţi ai casei, întâlnind pe scară acea fetiţă atât de delicată şi de distinsă, o întrebă pe maică-sa ce mai face copila, aceasta răspunsese:

— Eu nu ştiu cum dracu de-am putut face pocitania asta rahitică!

Jérôme dimpotrivă îşi adora fiica. Şi deşi era încă foarte mică, Eugénie deveni pentru el o adevărată consolare. Căci amândoi erau obligaţi să îndure tirania mamei, care devenea tot mai brutală, copleşindu-şi bărbatul cu ocări, iar copila cu bătăi cumplite.

Exista în această fetiţă o eleganţă înnăscută, o înclinaţie către toalete fastuoase şi de bun-gust, o silă vădită pentru veşmintele grosolane şi prost croite, pe care i le făcea maică-sa.

Deşi tatăl îşi iubea enorm copila, până la urmă trebui să se plece în faţa dorinţei nevestei sale şi s-o vâre pe Eugénie ucenică la o croitoreasă, unde fata dădu dovadă de o rară iscusinţă şi de o minte foarte ascuţită. Dar faptul că era

zilnic în contact cu stofele cele mai scumpe, cu toaletele cele mai atrăgătoare, făcu să-i fie din ce în ce mai silă de zorzoanele de prost-gust cu care o împopoţona maică-sa.

Eugénie împlinise unsprezece ani şi nimic nu vestea că într-o zi avea să devină femeia înaltă şi frumoasă, pe care ai văzut-o. Ei, dar iată că într-o zi, o altă fetiţă din aceeaşi casă, pe nume Thérèse, veni la croitoreasa unde lucra Eugénie, s-o anunţe că tatăl ei fusese grav rănit. Dintr-un salt, Eugénie fu acasă. Acolo îl văzu pe Jérôme întins pe pat, leşinat şi plin de sânge. Jeanne începu să ţipe şi să plângă, vecinii dădură năvală, dar nimeni nu cuteză să-i dea ajutor rănitului. Eugénie încetă brusc să mai plângă şi strigă:

— Ce-a spus doctorul?

— Păi, nu e niciunul prin împrejurimi, zise careva.

— Mă duc eu să caut unul, zise ea cu hotărâre.

Şi iat-o bătând din uşă în uşă, din poartă în poartă, iar când descoperi unul, urcă scara, ciocăni la uşa lui şi-i spuse pe un ton poruncitor:

— Hai repede cu mine în strada Saint-Honoré; moare tata!

Se duse astfel la trei sau patru doctori şi nu plecă decât după ce aceştia îi făgăduiră că vor veni. Aceasta a fost prima manifestare a firii ferme şi hotărâte care a călăuzit-o toată viaţa pe această femeie, de care tu însuţi ai putut să-ţi dai seama astă-seară, când a venit să-ţi mărturisească deschis ce gândea şi ce dorea de la tine.

Eugénie ajunse acasă, exact în clipa în care medicii tocmai spuneau că tatăl ei nu mai avea nicio şansă de scăpare. Au încercat, totuşi, să-i ia sânge. Fetiţa ţinea ligheanul în care curgea sângele părintelui ei. Dar această operaţie nu izbuti decât să-l ajute pe Jérôme să-şi vină câteva clipe în fire. O căută din ochi pe copila lui şi văzând-o aplecată deasupra patului său, îi întinse mâna, şoptind cu tristeţe:

— Biata mea copilă!

Apoi începu agonia, după care muri, murmurând până în

ultima clipă:

— Biata mea copilă! Biata mea copilă!

Jeanne îşi iubise bărbatul, aşa cum ştia ea să iubească, fără să-şi dea seama că nu fusese câtuşi de puţin fericit alături de ea. Când medicii rostiră cuvintele: „S-a sfârşit”, începu să urle şi să se zvârcolească, încât vecinii trebuiră s-o ia de acolo şi s-o ducă o vreme la ei; toţi uitară de Eugénie, care nu scosese un strigăt şi care rămăsese îngenuncheată lângă patul celui mort. Făcându-se noapte, copila îşi veghe singură tatăl, fără ca cineva să se ocupe de ea.

— Tu n-ai văzut încă pe nimeni murind, baroane! Nu ţi-ai petrecut noaptea alături de patul unui mort! Nu ştii ce înseamnă să contempli, la lumina tremurătoare a unei lămpi, un chip care cu câteva ceasuri mai înainte îţi surâdea cu dragoste, să priveşti nişte buze îngheţate, care-ţi spuneau: „Te iubesc mult, fata mea”, să ţii în mâna ta caldă, o mână îngheţată care, numai cu câteva ceasuri mai înainte, te mângâia pe creştet şi te ocrotea! Nu ştii câte poţi învăţa într-o astfel de noapte, cum ţi se maturizează spiritul şi cum ţi se resemnează sufletul.

Luizzi îl asculta pe diavol, cu o uimire ciudată.

— Astfel, continuă acesta, copila care intrase la început, fără griji, în acea cameră, acum ieşea maturizată şi serioasă; moartea n-o scuti de niciuna dintre asprele sale lecţii: după ce văzuse viaţa stingându-se în acel trup, văzuse şi trupul părăsind odaia: şi după ce rămăsese o vreme singură cu un mort, acum se văzu singură şi fără nimic. Vecinii n-o lăsară pe Jeanne să vină acasă, decât după câteva zile. Eugénie, singură, plânse până nu mai putu, apoi ieşi în stradă. Dar, în loc de o vorbă bună sau de o mângâiere, oamenii o priviră curioşi, iar copiii o ocoliră şi, cu o cruzime şi mai mare decât a părinţilor lor, o întrebară: „E adevărat, Eugénie, că maică-ta o să te dea la «Copiii găsiţi»?”

Aceste vorbe o speriară pe fetiţă şi-i amintiră de un lucru de care uitase până în acel moment: tatăl ei avea o casetă,

a cărei cheie o păstra la el, dar pe care, arătându-i-o adesea fetiţei, îi spusese: „Uite, vezi caseta asta? În ea se află un secret care te priveşte şi pe care ţi-l voi spune într-o zi!” Vrând să vadă ce anume era în casetă, intră repede în odaia pe care abia o părăsise; dar acolo dădu peste maică-sa, care ţinea în mână caseta deschisă şi din care tocmai aruncase în foc un pachet cu diverse hârtii. Printr-un fel de intuiţie neaşteptată, Eugénie îşi dădu seama că i se luase ceva ce-i aparţinea, că i se răpise şi ultima speranţă, aşa că, alergând către maică-sa, strigă:

— Caseta asta era a mea, cu tot ce se afla în ea!

— Nimic nu-i al tău din ce-i aici, răspunse mamă-sa, dându-i un brânci zdravăn. Nimic nu-i al tău, din ce-i aici, nici măcar pâinea pe care o mănânci, fiindcă, deocamdată nu aduci un ban în casă!

— De când a murit tata, n-am mâncat nimic, răspunse cu îndrăzneală fata, şi fii sigură că n-am să-ţi mănânc pâinea dumitale!

Iată cum a decurs întâlnirea dintre mamă şi fiică, după moartea soţului celei dintâi şi a tatălui celei de a doua.

După o vreme, Jeanne plecă, fiindcă trebuia să se gândească la nevoile zilei de mâine. Eugénie plecă şi ea; se duse la croitoreasa la care lucrase mai înainte, se angajă la ea şi-i ceru un mic salariu ca să aibă din ce trăi. Acum îşi câştiga într-adevăr pâinea, numai că trebuia s-o ducă în spate şi pe maică-sa, care renunţase de mult la comerţul cu mărunţişuri şi care nu mai avea din ce trăi.

XXXVI.
Biata fată

— Ţi-am mai spus, baroane că, odată cu moartea tatălui ei, copila se maturizase brusc, făcând loc tinerei. Acum dă-mi voie să-ţi spun cam cum e viaţa unei astfel de fete. În primul rând, sigur, muncă, dar şi libertate. La ora şase dimineaţa Jeanne şi Eugénie ieşeau din casă: mama, pentru a se ocupa de comerţul ei cu mărunţişuri, de care se apucase din nou ca şi odinioară, la fel de aspră şi de grosolană, dar la fel de cinstită şi de muncitoare; fata, pentru a se duce la atelier ca să coasă rochii. Îţi dai seama de câtă voinţă avea nevoie ca să reziste tuturor tentaţiilor care o înconjurau? Căci, deşi cuminte şi deşteaptă, ea nu avea pe nimeni s-o păzească, aşa cum au fetele celor bogaţi, vegheate în orice clipă de ochiul vigilent al mamei şi care nu le lasă să discute cu nimeni fără să fie şi ele de faţă, ca să vadă şi să audă tot. Îţi dai seama de ce virtute trebuie să dea dovadă aceste fete, ca să reziste atât la libertatea de care se bucură, dar mai ales la ispitele care apar cu miile în faţa lor? Căci pe femeile din lumea voastră, baroane, când le seduceţi, sau mai curând când se lasă seduse, voi nu le ispitiţi cu acel paradis al bogăţiei şi al luxului, pe care-l au şi ele acasă. Când îşi fac de cap, n-au altă scuză decât dorinţa de dragoste. Dar acele fete nefericite, care stau la poarta grădinii cu mere de aur, pe care le văd şi din care ard de nerăbdare să muşte, ei bine, fetele acelea au într-adevăr de respins ispite serioase.

Femeile voastre îşi fac de cap în palate şi în boschete doldora de flori, târându-şi lenea după ele; fetele sărace îşi pierd şi ele uneori cinstea, dar asta din pricină că drumul pe care-l străbat le zdreleşte picioarele, iar povara sărăciei le doboară. Voi, care vă credeţi atât de bogaţi în tinereţe şi speranţe, voi, cei doldora de aur, voi sunteţi de fapt adevăraţii săraci în singura şi adevărata bogăţie a omului – speranţa – căci visurile voastre n-o pot lua decât cu un singur pas înaintea voastră, pe când visurile celor sărmani au spaţii imense de străbătut. Cele mai frumoase visuri despre viitor nu se plăsmuiesc în cele mai frumoase saloane, fetele de nobili, îmbrăcate în mătăsuri, nu prea au vreme să se îndrăgostească; adevărata dragoste e de obicei îmbrăcată într-o rochiţă de pânză, iar cele care se îndrăgostesc cu adevărat sunt fetele sărace care lucrează în ateliere, care-şi fac cele mai mari şi mai dulci speranţe: amanţi frumoşi, palate bogate, succese neaşteptate. Căci toată bucuria şi fericirea tinereţii e Speranţa.

Eugénie era genul de fată despre care ţi-am vorbit. Tocmai împlinise şaptesprezece ani, când faptul pe care vreau să ţi-l povestesc, i-a schimbat într-o suferinţă activă, suferinţa pasivă şi resemnată a sufletului ei.

Se făcuse frumoasă. Fiinţa gingaşă şi plăpândă înflorise brusc. Se dezvoltase repede, era subţire şi înaltă ca un copăcel plantat la umbră. Copila pipernicită şi firavă se preschimbase într-o fată înaltă şi subţire.

În epoca despre care îţi vorbesc, lucra la doamna Gilet, una dintre croitoresele celebre din Paris, care locuia şi ea tot pe strada Saint-Honoré. Atelierele ocupau o latură dinspre curte; cealaltă latură era ocupată de domnul de Souvray, episcop fără episcopie, care, după ce vegetase vreme îndelungată în Anglia, se înapoiase în Franţa, trăind din pensia acordată de Napoleon preoţilor fără slujbă. În atelierul doamnei Gilet, Eugénie îşi găsise o prietenă: Thérèse, cu care copilărise, care era foarte cochetă şi ştia să se îmbrace cu gust. Fiind vecine cu episcopul, cele două fete o vizitau adesea pe doamna Bodin, menajera acestuia,

o femeie tânără, de nici treizeci de ani, a cărei frumuseţe prilejuise destule surâsuri şi bănuieli. Totuşi, episcopul era un om cinstit; se ataşase de această femeie numai din pricină că-l slujea cu zel şi devotament.

Într-o zi, zi grea pentru întreg poporul, dar şi mai grea pentru Eugénie, ziua de 30 martie 1814, când tunurile începură să bubuie în jurul Parisului, când norodul era năucit la gândul că duşmanii care-i puseseră de atâţia ani gând rău Franţei vor invada capitala, doamna Bodin intră în atelier şi-i zise Eugéniei că ar dori să-i spună ceva. Aceasta ieşi după ea afară, iar doamna Bodin, palidă, cu dinţii strânşi din pricina durerilor cumplite care o încercau, îi spuse:

— Eugénie, du-mă la tine; maică-ta nu-i acasă, nu-i aşa?

— Nu-i, răspunse Eugénie, dar de ce?

— Am să-ţi spun, fato, dar hai să plecăm mai repede!

Foarte mirată, Eugénie o duse la ea pe doamna Bodin care abia se târa şi care, odată intrată în odaie, căzu pe un scaun, strigând:

— Salvează-mă, fato, salvează-mă! Trebuie să nasc!

— Aici? strigă Eugénie, dându-se îndărăt.

— Da, aici, sau în stradă, căci domnul de Souvray m-a alungat, după ce i-am mărturisit că sunt însărcinată.

— Însărcinată! spuse Eugénie.

— Nepotul episcopului şi-a bătut joc de mine şi m-a înşelat: nepotul episcopului, care mi-a făgăduit că se reîntoarce la Paris, dar care m-a dat uitării.

Eugénie începu să alerge de colo-colo strigând:

— Dumnezeule, ce să fac, ce să fac?

— Oh! taci, îi spuse doamna Bodin, nu mă da de gol; voi răbda ca un câine, nu voi scoate un ţipăt, deşi trec prin durerile iadului. Du-te şi caută-l pe doctorul meu, e prevenit, va veni imediat!

Eugénie alergă şi veni cu medicul.

— Ei, stăpâne, zise diavolul, privindu-l pe Luizzi cu un aer de tristeţe batjocoritoare, surorile şi fiicele voastre n-au parte de astfel de spectacole cumplite, ele nu trebuie să

cunoască astfel de taine. Viaţa, pentru ele, e acoperită de un văl care nu se ridică sau care nu trebuie să se ridice, decât în ziua măritişului. Nu acelaşi lucru se întâmplă însă cu cei săraci. Ei au oricând prilejul să afle orice, şi Eugénie a ieşit din ignoranţa ei de copilă, când a asistat la acea naştere şi când a luat în braţe un copil din flori, ascunzând greşeala unei femei, greşeală pe care n-o cunoştea decât ea. Noroc că doamna Bodin a născut repede şi uşor. În timp ce medicul îi dădea ultimele îngrijiri lehuzei, Eugénie dădu fuga la episcopul de Souvray şi-i spuse bătrânului ce anume fusese obligată să facă.

— Slavă Domnului! Naşterea asta nu putea să aibă loc în casa mea. M-ar fi compromis îngrozitor, cred că-ţi dai seama; tocmai acum când Bourbonii trebuie să se întoarcă din clipă în clipă şi când trag nădejde să-mi dea înapoi episcopia care mi-a fost luată. Ar fi fost de-ajuns câteva bârfe şi aş fi fost un om pierdut.

— Nu te miri, baroane, de nepăsarea acestui om care abia aştepta căderea Imperiului, ca să se îmbogăţească şi care era speriat de bârfele vecinilor? Şi asta când? La şaptezeci de ani, când nu mai avea putere nici să-şi pună mitra episcopală pe cap şi să ţină în mână cârja pastorală! După ce se asigură că scăpase de orice fel de încurcături, făgădui să ascundă undeva copilul.

De îndată ce se întunecă, Eugénie şi medicul ieşiră din casă; fata ducea copilul înfăşurat într-un şal; pe scară se întâlni pe maică-sa, căreia îi spuse:

— Doamna Bodin a venit pe la noi şi a apucat-o deodată o hemoragie; am chemat imediat medicul, iar acum mă duc să-l anunţ pe domnul de Souvray şi să caut o trăsură ca s-o duc acasă.

Episcopul îi aşteptă la uşa casei pe Eugénie şi pe medic; apoi toţi trei se duseră la preotul de la Saint-Roch care botează acel copil al păcatului, cerând Domnului nădejde şi milă pentru el, deşi mai bine ar fi cerut pentru ei şi mai ales pentru Eugénie, care nu bănuia că avea să-şi întineze viaţa din pricina păcatului alteia.

Trecură câteva zile, timp în care Eugénie băgă de seamă că vecinii o priveau cam ciudat, că se uitau să vadă cum merge, şi-i cercetau cu atenţie chipul. Dar ea alerga atât de sprintenă şi de uşoară, şi făcea treabă prin casă cântând cu atâta nepăsare, încât orice bănuială căzu de la sine. Bănuiala, stăpâne, e ca un obiect pe care-l arunci într-un bazin cu apă; cade la fund şi se ascunde în vreo adâncitură. Dar dacă bate vântul şi tulbură apa, iese din nou la suprafaţă, numai că de data asta e plin de mâl şi de ierburi putrede.

Singura care a ghicit adevărul a fost Thérèse. Dar în zadar a tot sâcâit-o pe Eugénie să-i spună ce se întâmplase cu doamna Bodin. Eugénie se jurase să tacă, şi tăcu.

Peste câteva zile, Eugénie, Thérèse şi încă o fată, după ce ieşiră de la biserică, se duseră să se plimbe, pe la amiază, în grădina Tuileries. După ce făcură înconjurul grădinii, observară că sunt urmărite de doi englezi dintr-aceia pe care invazia îi obligaseră să se refugieze în acea epocă, în Franţa. Cei doi tineri nu fi se părură celor trei fete neruşinaţi, li se părură mai mult decât atât, adică li se părură ridicoli.

Voi, bărbaţii, şi în special voi, francezii, aveţi una dintre cele mai urâte însuşiri din lume: aceea de a vă pasiona după modă, de a vă însuşi cel mai mic flecuşteţ pe care un şmecher îl etalează sub ochii voştri. Pe urmă, în afară de această păcătoasă însuşire, aveţi alta şi mai şi: aceea de a dispreţui, cu cel mai profund dispreţ, ceea ce aţi iubit, chiar şi cea mai înflăcărată dragoste. Şi asta, numai în câţiva ani, în câteva luni sau chiar în câteva săptămâni. Acestor două cusururi, le voi mai adăuga unul care la prima vedere ar părea că se bate cap în cap cu el însuşi: dorinţa de a vă însuşi tot ce nu porneşte de la voi şi, în acelaşi timp, un dispreţ superb care vă mână către o ironie stupidă faţă de tot ceea ce vine din afară. S-ar spune că aveţi două mari defecte de gândire: se pare că spiritul vostru e mult prea limitat pentru a putea păstra două feluri de admiraţii – una la un capăt, şi cealaltă, la alt capăt – şi, totodată, mult prea

obtuz pentru a putea intra rapid în miezul problemelor. Şi totuşi, treceţi drept poporul cel mai spiritual, şi într-adevăr aşa şi e. Explică asta dacă poţi! Într-o zi poate că am să-ţi dezvălui eu secretul.

În epoca despre care îţi vorbesc, nimic nu părea mai ridicol în ochii voştri, decât un englez, pentru simplul motiv că nu era ras ca voi, îmbrăcat ca voi, încălţat ca voi. Aş mai fi putut înţelege asta, dacă ar fi fost vorba de un popor de undeva de prin Orient, ale cărui veşminte de o mare bogăţie fac să pălească bietul vostru costum european, ce pare extrem de sărăcăcios în comparaţie cu ele. Dar tocmai voi, care umblaţi în haine cadrilate, în fracuri croite în coadă de peşte şi cu cravate de muselină, de ce mama dracului sunteţi atât de vanitoşi, încât să dispreţuiţi fracul strâmt şi ţinuta ordonată a englezilor?

Deci, cele trei fete, îi lăsară pe englezi să le urmărească, mai mult ca să-şi bată joc de ei, să vadă cum erau îmbrăcaţi, pentru ca apoi să râdă cu hohote de acei insulari atât de urâţi şi de ridicoli care aveau naivitatea, grosolănia şi prostia să creadă că era de ajuns să se prezinte, pentru a le face praf pe cele trei franţuzoaice. Ceea ce-ţi spun eu acum, li s-a întâmplat poate la mii de femei. Dar pentru cele trei fete o asemenea întâlnire şi o asemenea distracţie nu s-a soldat cu nicio urmare şi poate că până la urmă nu s-ar fi întâmplat absolut nimic, dacă un concurs straniu de împrejurări n-ar fi făcut ca pentru una dintre ele această întâlnire să aibă urmări foarte grave. În afară de ceea ce ţi-am povestit, trebuie să ştii că unul dintre cei doi tineri englezi, era una dintre acele fiinţe care depun strădanii serioase în tot ceea ce fac. Băiatul era vanitos, egoist şi corupt. Era unul dintre acei leneşi care află dintr-o carte proastă ce cale să urmeze. Arthur Ludney avea douăzeci de ani, şi-şi propusese să fie exact ca eroul negativ al lui Richardson, Lovelace, dar nu un Lovelace edulcorat, ci adevăratul Lovelace englez, crud, pătimaş, perseverent; apoi, după ce-şi satisfăcea dorinţa, rece, implacabil, distant; şi asta, nu cu frivolitate, cu graţii de trei parale, cu

zboruri din floare în floare cum faceţi voi, seducătorii francezi, ci cu calm şi cu perseverenţă, în mod serios şi preocupat numai de atingerea scopului propus, ca şi cum ar fi fost vorba să-şi satisfacă o ambiţie, sau să facă avere. Îl cunoşti pe acel frumos domn D., de la ambasada engleză, care discută la fel de serios şi cu un diplomat şi cu un croitor, care vorbeşte despre nasturii de la jiletca domniei sale cu aceeaşi grijă şi atenţie ca şi despre articolul dintr-un tratat şi care, atunci când e vorba de ceva mai dificil, nu are încredere decât în el singur, adică scrie cu mâna lui depeşele cele mai importante şi-şi calcă singur pantalonii. Pentru că ai văzut, cu ochii tăi, până unde poate merge respectul faţă de sine, vei înţelege şi mai uşor până unde putea să meargă la un om cu o fire mult mai perseverentă şi mai pretenţioasă. Se pare totuşi, că Eugénie ar fi trebuit să fie ferită de urmărirea şi de răzbunarea acelui tânăr.

Ieşind din grădina Tuileries, Eugénie se despărţi de Thérèse şi de Désirée, ca să se întoarcă la ea acasă; după un moment de ezitare, cei doi englezi se luară după cele două fete. A doua zi, tot atelierul doamnei Gilet râdea de se prăpădea de păţania celor două fete şi de povestirea caraghioasă a Thérèsei care-l imita pe englezul stângaci ce-i şoptea la ureche: „Ho, tomnişore frumoase! Ho! Ce tiurniură şamantă! Ho! miult, miult şamant!”

Eugénie fu felicitată că nu fusese pe gustul celor doi englezi urâţi, când Thérèse strigă:

— Ei, nu se poate spune că erau urâţi! Cel puţin unul dintre ei e frumos de pică. Un tânăr care are cel mult douăzeci de ani, cu nişte ochi mari, negri, cu plete lungi şi negre şi cu nişte dinţi ca perlele.

— Atunci nu era englez, i se strigă din toate părţile. Englezii sunt roşcovani toţi.

— El mi-a spus că e englez.

— Aha, strigară celelalte fete, vasăzică ai şi vorbit cu el?

— Da, răspunse Thérèse; am vorbit cu el, după ce ne-a părăsit Eugénie, fiindcă ştiţi că ea e mironosiţă; când se uită un bărbat la ea, i se pare că-i fură ceva. Am vorbit cu ei

ca să ne amuzăm. Pe unul îl cheamă Back, ca pe strada Bac, aşa că-mi aduc perfect aminte de numele lui; ăsta era cel urât şi roşcovan. Celălalt se numea Arthur… Arthur şi nu mai ştiu cum… un nume englezesc. E fiul unui lord şi e foarte bogat.

— Şi ce v-au mai spus?

— Fleacuri, zise Thérèse, cercetând volanul unei rochii, fleacuri! Tâmpenii englezeşti! Că dacă îi vom iubi, ne vor dărui caşmiruri şi trăsuri. Adică, de fapt, numai cel urât a spus asta. Celălalt e mai sentimental, ne spunea că dacă-l vom iubi, ne va iubi şi el „miult, miult”.

— Şi v-au urmărit multă vreme? întrebă Eugénie.

— Până la poarta grădinii, zise Desirée.

— Şi după ce-ai rămas singură şi ai pomit-o spre casă, ce s-a mai întâmplat?

Thérèse se făcu roşie ca focul şi răspunse, înşfăcând o rochie:

— Nu s-a mai întâmplat nimic. Au plecat.

După o săptămână, Eugénie uitase complet de acea întâlnire. În duminica următoare, se duse, ca de obicei, la slujbă. Pregătindu-se să iasă din biserică, îl zări în dosul unui stâlp pe englezul cel frumos care se pare că o urmărea de multă vreme. Cutezanţa privirii acelui tânăr ar fi jignit-o oriunde l-ar fi întâlnit. Dar, în biserică, i se păru un adevărat sacrilegiu, aşa că se îndepărtă cât putu de repede. Dar în vreme ce cobora treptele bisericii Saint-Roch, observă că era urmărită. Cuprinsă de spaimă, o porni repede spre casă. Pe drum însă, îşi dădu seama că necunoscutul va afla astfel unde stă, aşa că se întoarse brusc şi intră într-o parfumerie.

— Ascultă cu atenţie, stăpâne, toate aceste lucruri mărunte, căci ele te vor face să înţelegi mai bine ceea ce am să-ţi povestesc. Negustorul, văzând-o pe Eugénie intrând atât de speriată, pe Eugénie pe care o cunoştea de când era mică, o întrebă ce i se întâmplase. Îi povesti şi lui şi soţiei sale, cu câtă asiduitate o urmărea un englez. Negustorul, înfuriat, zise pe un ton fanfaron:

— Bine, bine, lasă că te scap eu de el. Arată-mi-l care e…

Apoi deschise uşa şi ieşi afară; dar englezul se uită la el atât de ameninţător şi cu atâta dispreţ, încât negustorul încremeni. Şi, în loc să se ducă la Arthur şi să-i zică vreo două, începu să fluiere indiferent, în pragul uşii, apoi intră îndărăt, în prăvălie.

— Ei, îl apostrofă nevastă-sa, asta-i tot ce i-ai zis englezului?

— Ei drăcie, răspunse bărbatu-său, nu pot să mă duc la omul ăla şi să-i zic: „Hei, musiu, vezi-ţi de drum!” Se uita în vitrine şi era în drepturile lui. Strada e a tuturor.

— Ei lasă că mă duc eu, zise negustoreasa. Mie nu mi-e frică de el! Suntem la noi acasă, ce mama dracului! Doar n-o să îngăduim oricărui ticălos să vină să ne insulte pe strada şi la uşa noastră!

— Lăsaţi, zise Eugénie, am să aştept până pleacă.

— Vezi să nu! S-a înfipt acolo ca un stâlp! Nu te teme, fato, din două vorbe îl lămuresc eu!

Dar nici nu apucă bine negustoreasa să iasă în stradă, că englezul se şi apropie de ea şi, înainte ca femeia să deschidă gura, el îi arătă în vitrină un flaconaş cu parfum şi o întrebă cât costă. Era un flecuşteţ de un scud, dar negustoreasa, înfuriată, îi răspunse acru:

— Patruzeci de franci, domnule.

— Îl iau, zise englezul, intrând în prăvălie şi scoţându-şi punga.

Negustoreasa, uluită, deschise vitrina, luă flaconul şi i-l dădu lui Arthur care i-l plăti, uitându-se tot timpul la Eugénie ce se refugiase în fundul magazinului.

— Mulţumesc, mulţumesc, zise englezul, am să revin în curând!

Englezul ieşi din magazin şi abia atunci Eugénie se sperie de-a binelea; abia atunci îşi dădu seama că avea de-a face cu un urmăritor redutabil, că era singură, că nu avea tată, nici frate, nici rude care s-o apere. În epoca acea l-a revăzut ea pe unchiul Rigot care, nemaivoind să rămână în Franţa după prăbuşirea Imperiului, începuse a le vorbi

tuturor despre intenţia sa de a se îmbarca şi de a pleca să facă avere. Lucrul acesta nu s-a întâmplat totuşi decât după evenimentele din 1815.

În vremea asta, Eugénie părăsi magazinul şi, hotărâtă să scape de englez, intră la doamna Gilet. Arthur o urmări şi nu se urni din stradă decât după vreo trei ceasuri, când, în sfârşit, putu şi fata să ajungă la ea acasă. Dar n-apucă să intre bine pe uşă, că acolo o luă în primire maică-sa.

— De unde vii păcătoaso, târfo ce eşti! şi aşa mai departe.

— Din moment ce ai de gând să publici aceste lucruri, nu pot să-ţi reproduc cuvintele pe care i le-a aruncat maică-sa, pentru că simt sigur că n-ai avea niciodată curajul să le tipăreşti. Şi, după ce-o blagoslovi cum se cuvine, îi mai arse şi două perechi de palme. Şi lucrul acesta nu se întâmpla pentru prima dată. Şi nici nu era singurul chin pe care-l îndura biata fată.

În ziua aceea, după ce a bătut-o şi a ocărât-o amarnic pe Eugénie, s-a jurat faţă de vecini că nu-i va mai face nimic când va intra în odaie. Eugénie se întoarse, dar maică-sa o copleşi din nou cu ocări. După ce se mai linişti, îi spuse:

— Cere-mi iertare!

— De ce? Pentru că m-ai bătut?

— Cere-mi iertare!

— De ce? Pentru că de opt zile nu mai pot lucra?

— Cere-mi iertare!

— De ce? Fiindcă nu vreau să fiu o fată rea?

— Cere-mi iertare! Cere-mi iertare! strigă Jeanne, turbată de furie că nu putea înfrânge acel curaj al unei fete sărmane care părea să-i spună: „Bate-mă, omoară-mă, dar n-am să fac cum vrei tu!”

— Ai să mi-o plăteşti şi încă scump! îi spuse Jeanne pe un ton ameninţător.

Trecură câteva zile, fără ca vreo ceartă să mai zguduie odaia celor două femei. Când se duse din nou la lucru, Eugénie dădu nas în nas cu Arthur. Speriată, se dădu un pas îndărăt, apoi o luă la fugă, strigând cât o ţineau

puterile:

— Lasă-mă! Lasă-mă!

— Povestindu-ţi toate astea, baroane, vreau să te fac să înţelegi de ce Arthur nu i-a mai fost indiferent Eugéniei, aşa cum i-au fost atâţia alţii. La început, sigur că i-a fost groază şi nutrea o adevărată aversiune faţă de el; dar, mai apoi, a început s-o preocupe, să-şi facă loc în viaţa ei. Acum, nu trecea o zi în care chipul acelui tânăr să nu-i tulbure fiinţa.

În duminica ce urmă, Thérèse vru s-o ia cu sine pe Eugénie, la Tuileries. Dar fiindcă la Tuileries îl întâlnise pe englez, fata refuză să meargă. Plânse totuşi de necaz că trebuia să-şi sacrifice astfel duminica, singura zi, în care putea să respire şi ea puţin aer curat, singura zi în care putea să-şi îndrepte trupul gingaş – aplecat toată săptămâna peste rochiile pe care le lucra. Cât despre Arthur, ei bine, era la fel ca voi toţi, marii seniori, atât de impertinenţi. În vanitatea lui de dandy, de fiu al unui lord şi de mare bogătaş englez, se mira că o fetişcană oarecare, căreia catadicsise să-i dea atenţie, nu-i căzuse în genunchi, plină de recunoştinţă şi de încântare.

— Exagerezi ca de obicei, îi zise Luizzi, întrerupându-l pe diavol. Şi pentru că ai aerul că-mi adresezi mie asemenea observaţii, ţin să-ţi spun că n-am întâlnit niciodată printre ai noştri un om ca cel pe care mi l-ai zugrăvit şi că mai ales, nu l-am întâlnit la o vârstă atât de tânără.

— Iată că iar te înşeli, baroane, răspunse diavolul. Nu există egoism mai rău, îngâmfare mai mare, decât cele din tinereţe. Când, la douăzeci de ani, ţi-ai pierdut inocenţa inimii şi când n-ai încă experienţa vieţii, n-ai nici măsură, nici milă, pentru că ignori pedeapsa faptelor rele şi regretele care te pot copleşi. Astfel că Arthur o urmărea pe Eugénie fără să fie preocupat, sau mai curând fără să-şi dea seama de răul pe care i-l făcea. Şi poate că, chiar dacă ar fi ştiut acest lucru, ar fi rânjit cu dispreţ, căci pentru un bărbat care trândăveşte toată ziua, ce înseamnă să-i răpească unei fete amărâte singura ei zi liberă în care se poate bucura de soare şi de flori? Aşa că în ziua aceea,

Eugénie nu se mai duse la Tuileries. Dar sâcâită de Thérèse, consimţi să meargă la o expoziţie de tablouri. Era o zi de duminică, o zi liberă pentru oamenii din popor, aşa că n-aveau şanse să-l întâlnească acolo pe bogătaşul englez. Şi totuşi îl întâlniră. Orgoliul Eugéniei se revoltă, văzându-l; avu mândria să-i arată că nu se teme de el şi ţinu să-i demonstreze că, oricât de neînsemnată ar fi fost, ea nutrea faţă de el un dispreţ mult mai mare decât măreaţa lui făptură. Între timp, izbuti să se piardă în mulţime şi să ajungă acasă fără să fie urmărită. Rămasă singură, privi odaia sărăcăcioasă care pentru ea se transformase în temniţă, şi de care n-o mai lega decât amintirea tatălui ei şi începu să plângă amarnic, de mâhnire, de acea mâhnire care n-are nume, dar care, uitându-se în sus, vede că n-are nicio posibilitate de a ieşi din mizerie şi atunci trebuie să se resemneze; de acea mâhnire, pe care oamenii din clasa de sus n-o înţeleg, pentru că ei nu pot pricepe că o fată de rând ar putea avea aceleaşi sentimente ca şi ei. Ruptă de ai săi, care n-o puteau înţelege, ruptă de cei avuţi care o dispreţuiau, Eugénie, dându-şi seama de situaţia ei, plânse cu disperare. Când se mai linişti, îşi zise că totuşi până la urmă Arthur va obosi, probabil, s-o tot urmărească atâta.

Într-o seară, vecina ei, doamna Bodin, oprind-o un moment pe scară, îi spuse:

— De ce nu intri o clipă să-l vezi pe domnul de Souvray? Au trecut trei săptămâni, de când nu i-ai mai făcut o vizită!

Dorind să nu-l mai vadă la uşă pe englez şi să mai întârzie puţin, Eugénie se gândi să intre puţin la episcop.

— Du-te, du-te fata mea, zise doamna Bodin. Domnul e în salon.

Începuse să se însereze şi când intră la domnul de Souvray, Eugénie văzu că nu era singur; nu putu distinge persoana care-l asculta şi care se ridicase, pregătindu-se să plece. Bătrânul episcop tocmai începuse a spune:

— Da, domnule de Ludney, sunt încântat că tatăl dumitale îşi mai aduce aminte că m-a primit, şi încă atât de

bine, odinioară, în Anglia; mă bucur că a contat pe mine că-i voi primi şi eu la fel de bine fiul, în Franţa. Vino să mă vezi, cât poţi de des. N-ai să găseşti în casa mea numai oameni bătrâni a căror societate sigur că nu ţi s-ar potrivi; ai să găseşti şi o mulţime de tineri de vârsta dumitale, cu care vreau neapărat să-ţi fac cunoştinţă. Sunt fiii foştilor mei prieteni din provincie pe care trag nădejde să-i vâr la Curte, de îndată ce se vor întoarce Bourbonii. Fii sigur că vor fi mai mult decât încântaţi să se împrietenească cu moştenitorul unuia dintre cele mai mari nume ale acestei generoase naţiuni care ne-a ajutat atâta.

Episcopul, căruia i se făgăduise că-şi va primi îndărăt episcopia, debitase toate astea pe tonul unei predici, ca un om care vrea să-şi regăsească obişnuinţa de a vorbi uşor şi onctuos.

— Da, monseniore, voi avea cinstea să vă văd cât mai des şi trag nădejde să aflu în aceste vizite mai multă bucurie decât bănuiţi.

Când Eugénie auzi acea voce şi acele cuvinte, încremeni. Căci vocea era a lui Arthur, pe care o cunoştea mult prea bine. Emoţia ei fu atât de puternică încât, fără să vrea, strigă înfricoşată:

— Cine e acolo?

— Cel care te iubeşte şi care te va avea! răspunse Arthur în şoaptă şi, trecând repede pe lângă ea, ieşi.

— Ce-i cu tine fata mea? întrebă episcopul care rămăsese întins pe şezlong, ce mi-a spus doamna Bodin? Că eşti tristă, melancolică şi că plângi întruna? Maică-ta te mai bate şi acum?

— Cu bătaia m-am obişnuit, zise Eugénie.

— Deci, e vorba despre altceva? Doamna Gilet e cumva nemulţumită de tine şi vrea să te dea afară?

— Nu, răspunse tristă Eugénie, de opt zile mi-a mărit salariul.

— Ia să vedem, zise episcopul, făcându-i fete semn să se apropie. E cumva vorba de vreo dragoste? Bagă de seamă, Eugénie, bagă de seamă că din treaba asta nu iese nimica

bun! Adu-ţi aminte de doamna Bodin!

— Dar eu nu iubesc pe nimeni, zise fata, plângând.

— Aha, vasăzică există totuşi cineva, hm?

— Da, răspunse Eugénie, da, există! E tânărul care a ieşit mai adineauri de aici şi care mă urmăreşte ca o umbră.

— Ei drăcie! făcu popa pe un ton înciudat. Ia scoate-ţi din cap, domnişoară, tâmpenia asta! Cum îţi închipui că un bărbat de rangul şi cu averea lui sir Arthur şi-ar pierde vremea cu o fetişcană ca tine? Te sfătuiesc să-ţi vâri minţile în cap, deşi ştiu că eşti orgolioasă şi cu pretenţii şi că te crezi irezistibilă, pentru că te îmbraci cu rochii făcute după modelul doamnelor din lumea mare!

Fata din popor venise să-şi mărturisească temerile preotului, bătrânului atotputernic ce reprezenta biserica, şi iată cum a fost primită mărturisirea ei de către acesta! Nu-ţi voi spune că a făcut-o din răutate sau din corupţie, căci văd din surâsul tău, stăpâne, că-ţi închipui că-mi place să calomniez un popă bătrân şi de prisos. Nu, stăpâne, n-a făcut-o nici din corupţie, nici din răutate; a făcut-o din acea mare şi dispreţuitoare indiferenţă a celui puternic faţă de cel slab, din acea părere înaltă a gentilomului şi a marelui senior care nu admite ca un alt gentilom şi mare senior să nu aibă dreptate în faţa unor fiinţe umile, din care înalta societate îşi face litiere, ca să le ţină cald la picioare, luxului şi orgoliului lor.

După acea scenă, Eugénie s-a întors acasă la ea şi s-a hotărât ca o vreme să nu-şi mai părăsească locuinţa. A rugat-o pe stăpână-sa să-i dea de lucru acasă şi s-a încuiat în odaie crezând că, în sfârşit, îşi găsise un adăpost unde persecutorul ei nu va mai avea curajul să intre. Trecură astfel opt zile. Duminică, Thérèse se duse s-o vadă pe Eugénie şi-i propuse să facă împreună o lungă plimbare la ţară.

— Maică-ta nu va veni azi acasă, fiindcă doamna Bodin i-a găsit o ocupaţie.

— Da, zise Eugénie, au trecut două zile de când s-a dus s-o vegheze pe acea bătrână englezoaică, două zile de

când sunt singură.

— Cred că mori de plictiseală, nu-i aşa? întrebă Thérèse.

— E adevărat că nu mă distrez câtuşi de puţin, zise Eugénie, care începuse a regreta sărmana ei viaţă liniştită, acum, când spaima de a-l mai întâlni pe Arthur i se mai potolise, de opt zile de când nu-l mai văzuse.

— Ei atunci vino cu mine!

Eugénie ezită un moment, apoi răspune:

— Nu, categoric nu! Duminica viitoare, sau poate peste două săptămâni voi ieşi din casă, astăzi însă nu.

— Bine. Nu vreau să te las singură, aşa că-mi voi petrece după-amiaza cu tine. Dau o fugă până la ai mei să le spun unde sunt şi mă întorc.

Thérèse ieşi şi se întoarse destul de repede. Apoi amândouă se aşezară în faţa unei măsuţe şi sigur că toată discuţia se învârti în jurul necazurilor Eugéniei. Dar, în timp ce ele vorbeau despre omul care ar fi trebuit să înţeleagă că Eugénie nu era o fată de moravuri uşoare, cineva bătu la uşa care se deschise încet, îngăduind unui bărbat să intre în odaie. Era Arthur. Eugénie scoase un strigăt, dar Thérèse îi spuse pe un ton degajat:

— Ei bine, el e şi nu vine pentru tine!

— Deci îl cunoşti şi tu? Şi ai cutezat să-l aduci aici?

— Hai, hai, zise Thérèse; nu fi o prietenă răutăcioasă! Da, îl cunosc şi nu pot să mă văd cu el acasă la mine, din pricina părinţilor. Tu eşti mai fericită, fiindcă eşti liberă. Maică-ta nu vine azi, toţi vecinii au plecat la plimbare, aşa că poţi să ne laşi să discutăm şi noi câteva minute.

În acel moment, în sufletul Eugéniei se petrecu un lucru ciudat, care trebuie s-o fi tulburat foarte tare din moment ce, aflând despre înţelegerea dintre Thérèse şi Arthur, nu i-a dat pe amândoi pe uşă afară.

Din cele auzite, însemna că Arthur o urmărea pe Thérèse; pe Thérèse deci venise el s-o vadă; atunci de ce se mai temea ea? Ce i se năzărise, ce visuri îşi făcuse? Oare orgoliul ei o luase razna până într-atât, încât să creadă că ea îi inspirase acelui tânăr o dragoste la care acesta nici nu

visase? Deci, graţia şi frumuseţea Thérèsei erau mult mai mari decât ale ei, din moment ce fuseseră remarcate de un bărbat ca Arthur! Amintindu-şi de vorbele bătrânului episcop, se întrebă dacă nu era, într-adevăr, o smintită obraznică, a cărei minte o luase razna din pricina vanităţii.

— Deteşti mult vanitatea, jupâne, după cum văd, zise Luizzi.

— Pentru că prostia voastră omenească o pune uneori alături de orgoliu şi fiindcă orgoliul nu-mi aparţine decât mie, pricepi, stăpâne?

— Ţie şi Eugéniei.

— Şi ei, biata copilă, care voia să se pedepsească singură pentru că îşi închipuise că Arthur o urmărise pe ea, şi care– ruşinată de locul unde fusese azvârlită de această descoperire – îl lăsă pe acel om să-i vorbească, în faţa ei, despre dragoste, Thérèsei, dovedindu-i în felul acesta că nu pe ea o dorise, că ea nu era nici frumoasă, nici vrednică de dorit şi nici bună să-şi piardă cineva vremea cu ea. Abia acum îşi dădu seama că se speriase degeaba, mai ales că Thérèse îi şi zise:

— Ei, acuma, când ştii totul, sper că n-ai să ai de ce să te mai sperii. Iar dumneata, domnule Arthur, nu te mai amuza înfricoşând-o. E atât de copilăroasă, încât o vei face să-şi iasă din minţi.

Nu-ţi poţi da seama de descurajarea Eugéniei. O singură speranţă o mai ajutase pe acea fată să trăiască: faptul că într-o zi ceea ce avea bun şi deosebit în ea avea să-i fie recunoscut. Urmărirea lui Arthur o jignise, fiindcă era neobrăzată şi fiindcă fata voia să fie iubită şi respectată. Dar faptul că o speriase, doar ca să râdă de ea, îi zdrobi speranţa şi-i nărui încrederea în sine; rămase nemişcată şi mută, uitând ce se petrecea alături de ea, neavând decât un singur gând: că ea nu însemna nimic, dar absolut nimic, că era cu mult mai prejos decât Thérèse. Aceasta – trebuie să ţi-o spun – era adevărata fată vulgară, căreia îi plăcea să se distreze, să râdă, să se bucure de viaţă, să-şi facă de cap şi, la un cuvânt al lui Arthur, ieşi din odaie, spunând:

— Ei, am petrecut o după-amiază frumoasă! Eu zic să şi cinăm împreună. Ar fi amuzant!

Şi plecă să procure cele necesare pentru masă. Oare tânărul Arthur să fi pregătit dinainte scena sau să fi nimerit, pur şi simplu, din întâmplare, chiar în clipa în care în sufletul Eugéniei, se deschisese o breşă pe unde el se putea strecura? Asta e o taină a mea! Biata fată stătea acolo, dezamăgită, cu orgoliul doborât la pământ, îndoindu-se de ea, întocmai ca un om de geniu care vede că în locul lui e preferată mediocritatea şi care, în disperarea sa, se întreabă dacă nu cumva se află sub acea mediocritate. Acesta a fost momentul în care Arthur a cutezat să-i spună:

— Am înşelat-o pe Thérèse! Pe tine te iubesc, pe tine am vrut să te văd! Furios din pricina refuzului tău, am scris la Londra ca să-mi trimită nişte scrisori de recomandare cu ajutorul cărora să-l pot vizita pe episcopul acela bătrân, unde ştiam că te duci uneori…

Eugénie asculta, asculta cu orgoliul care începu a-i mai creşte puţin, la gândul că nu era doar o proastă vanitoasă ca atâtea alte fete pe care le dispreţuia. Arthur continuă:

— Mi-ai scăpat din nou! Dar am jurat că te voi revedea şi am convins-o pe fata asta că o iubesc, ca să-ţi pot spune ţie că te iubesc.

Oh, cum mai ciulea urechea orgoliul Eugéniei, şi cum se mai umfla în pene, văzând-o pe Thérèse recăzând, tocmai când crezuse că se afla cu mult deasupra ei.

— Da, zise Arthur, am înşelat-o, am sacrificat-o nevoii de a te vedea un minut, ca să-ţi spun că nimic nu mă va împiedica să ajung până la tine.

Deci, Eugénie nu se înşelase. Ea era cea iubită cu patimă de un bărbat care o socotise cu mult mai presus decât era în realitate. Ea era cea iubită de un om pe care fata, mai prejos decât care se plasase, îl iubea până la a-şi uita de îndatoririle ei şi pe care ea, Eugénie, nici măcar nu-l iubea! Da, baroane da, Eugénie ascultase cu bucurie acea declaraţie de dragoste, şi Arthur încă n-o isprăvise, că orgoliul ei şi reînviase din propria lui cenuşă; aproape că

era gata să-i şi mulţumească celui care mai înainte o făcuse să se îndoiască de ea, dar care îi redase atât de repede încrederea în ea, o încredere mai mare ca niciodată.

Thérèse se întoarse şi abia atunci Eugénie îşi dădu seama că prezenţa lui Arthur în casa ei era o greşeală pe care Thérèse o trecuse pe seama prietenei sale. Simţi totuşi dorinţa să vadă cum se va comporta acel tânăr faţă de ele. Deşi foarte tânăr, era nemaipomenit de dibaci, sau mai curând era înzestrat cu acel har diavolesc de a folosi cu uşurinţă limbajul dragostei. Şi, în timp ce o încânta pe Thérèse cu îngâmfarea sa, îi sporea orgoliul Eugéniei prin respectul cu care i se adresa, respect pe care vanitoasa Thérèse îl lua drept indiferenţă, în vreme ce orgolioasa Eugénie vedea, cu bucurie, deosebirea pe care Arthur o făcea, pentru prima oară, între ele.

Acea vizită era exact ceea ce dorise şi Arthur. Acum el ştia că la anumite ore din anumite zile, putea intra în acea odaie. Şi deşi Eugénie i-a spus în mod categoric să nu mai vină, el a venit. A venit o dată, a venit de zece ori. După ce a găsit mijlocul de a pătrunde la domnul de Souvray, după ce a silit-o pe doamna Bodin s-o aducă pe Eugénie, acolo după ce a sedus-o pe Thérèse pentru a putea pătrunde în refugiul celei pe care o urmărea, a găsit ceva şi mai ingenios: i-a propus mamei sale să-şi lucreze rochiile la doamna Gilet şi s-o roage pe aceasta ca să i-o pună la dispoziţie pe Eugénie, ea fiind cea mai bună croitoreasă din acel atelier. O sili apoi pe lady Ludney să urce cele cinci etaje ale casei unde locuia Eugénie şi să-i comande acesteia câteva rochii, comandă pe care fata n-o putu refuza, fiindcă oferta fusese făcută de faţă cu Jeanne şi la un preţ atât de mare, încât fosta precupeaţă ar fi călcat-o în picioare pe fiică-sa, dacă aceasta ar fi refuzat.

Şi iată că vine şi ceasul, stăpâne, continuă vesel diavolul, ceasul în care virtutea nu mai poate să mai lupte cu soarta vitregă, cu părăsirea, cu ispitele de tot felul. Acest ceas a sosit pentru Eugénie în ziua în care fata i-a mărturisit mamei sale toată povestea cu Arthur şi când aceasta i-a

răspuns:

— Ei drăcie! Doar n-o să te mănânce! Mi-aduc aminte că o dată, Petit-Pierre a vrut să pună laba pe mine şi l-am primit cu atâta blândeţe, încât o lună de zile a umblat cu obrazul zgâriat de unghiile mele!

Iată ce-i recomanda Jeanne fiicei sale, ca să se apere de un om ca Arthur! Poate că Eugénie nu se pricepuse cum să-i explice, cum să-i spună că un om cu o fire atât de hotărâtă ca a lui Arthur, atât de perseverentă, nu poate intra nepedepsit în viaţa unei fete, făcând uz de autoritate şi de ameninţări. Şi totuşi, frica pe care o simţea Eugénie faţă de Arthur, n-o împiedica să-l asculte, căci acum începuse să vină în fiecare zi la ea, în numele maică-sii, spunându-i întruna cât de mult o iubeşte, încât, pur şi simplu, o năucea pe biata fată. Mai mult decât atât, acest mare senior, cu mâini albe, ajunsese să se ocupe de treburile grosolane ale acelui umil menaj. Şi n-o făcea cu acea bunăvoie franceză, care ia totul în glumă, care se pretează cu plăcere la orice lucru care nu te compromite; se vedea bine că tânărul suferea, ajutând-o pe fată; în sfârşit, Arthur, la picioarele căruia se târa Thérèse – care-l vedea cum îi scapă printre degete – se târa la rându-i în faţa orgolioasei Eugénie.

— Vrei s-o alung pe Thérèse, o întreba Arthur pe Eugénie, vrei să mă port urât cu ea?

— Şi la ce-mi foloseşte mie treaba asta?

Când Thérèse venea seara la Eugénie, sigură că avea să-l găsească acolo pe cel pe care-l urmărea, Arthur se purta drăguţ cu ea, doar-doar va stârni gelozia Eugéniei.

În vremea asta, timpul trecea şi Arthur nu înainta deloc către inima Eugéniei, căci tot flatându-i orgoliul prin servilism, i-l rănea vorbindu-i întruna numai şi numai despre dragoste. Într-o inimă atât de împietrită şi de hotărâtă ca inima lui Arthur, o asemenea stare de lucruri nu putea să dureze la nesfârşit. Simţind că n-o poate domina pe acea fată cu binele, trecu la ameninţări.

Într-o duminică seara – să ţii minte ziua asta, pentru că

aproape toţi catolicii au săvârşit câte o greşeală în această zi– Arthur veni, ca de obicei, la Eugénie. Tot ca de obicei, toată lumea lipsea, iar Thérèsei îi dăduse întâlnire, undeva, departe, ca să nu aibă când să vină să-i surprindă. Intră deci la Eugénie şi cuteză să se năpustească asupra ei, ca să-i smulgă prin violenţă o victorie după care tânjea de atâta vreme. Dar îi scăpă şi de data asta, deşi lupta a fost lungă, dureroasă, cumplită pentru o fată care-şi apără puritatea şi care se vede despuiată de un ticălos ce-i admiră, cu ochii lacomi, trupul alb şi neprihănit de fecioară, pe care până atunci nu şi-l văzuse decât ea. Când Arthur, obosit, se opri furios şi gâfâind în faţa ei, Eugénie şedea pe un scaun, cu hainele sfâşiate şi plângea amarnic. Chiar atunci apăru şi Thérèse, Thérèse geloasă, care bănuise că Arthur o îndepărtase anume ca să-şi pună în aplicare planurile privitoare la Eugénie. Văzând în ce hal arătau şi unul şi celălalt, cuteză s-o acuze pe Eugénie, reproşându-i că era iubita lui Arthur şi c-o înşelase cu el. Ei bine, era mult prea mult pentru biata fată; se ridică furioasă şi-i alungă pe amândoi din odaie; apoi, chiar în seara aceea, îi scrise doamnei Ludney că nu mai putea lucra pentru ea.

Există ceva pe care tu nu-l ştii, stăpâne, şi anume, cât de jos poate coborî dragostea, după ce ţi-a fost călcată în picioare onoarea. Şi am să-ţi dau un exemplu. Thérèse, geloasă pe Eugénie, Thérèse care se ştia părăsită din pricina ei, Thérèse care-şi ura prietena, Thérèse se întoarse a doua zi ca să-şi ceară iertare de la Eugénie. Arthur i-o ceruse şi ea se supusese. Numai cu acest preţ el îi făgăduise că se va mai întâlni cu ea, şi îl crezuse. Se dusese, deci, la rivala ei ca să se umilească, numai pentru a obţine iertarea amantului. Ah, ce tirani cruzi sunteţi voi, bogaţii, când aveţi în mână o fată sărmană pe care aţi înnebunit-o cu dragostea voastră, căreia i-aţi răpit tot ce-a avut mai de preţ, pe care o faceţi de râs în ochii părinţilor care o pun pe goană de acasă; ei bine, atunci, exact atunci, vă arătaţi şi voi dispreţul faţă de ea.

Sărmanei Eugénie îi fu milă de umilinţa Thérèsei, care,

probabil că suferea cumplit, văzându-se coborând atât de jos; Eugénie nu mai vru să sporească o suferinţă care şi aşa i se părea atroce. O iertă pe Thérèse, fiindcă aceasta o bănuise pe nedrept şi-i îngădui să intre în casă. Arthur avu tupeul să vină în plină zi, când era şi Jeanne acasă, chipurile ca din partea mamei sale. Şi, de faţă cu Jeanne, avu ipocrizia să se mire că Eugénie, după ce făgăduise că-i va lucra doamnei Ludney câteva rochii, pentru care urma să primească o sumă mare de bani, acum nu mai voia să i le lucreze. Jeanne păli de mânie, auzind acest lucru şi-i spuse lui Arthur:

— Lasă, domnule, lasă! Am eu grijă s-o conving să se apuce de lucru!

Arthur plecă, fie că nu ştia prin ce mijloace urma s-o convingă Jeanne pe fiică-sa, fie că dorinţa lui nu dădea îndărăt nici măcar în faţa gândului că maică-sa îi va zdrobi în bătăi trupul, după ce el îi zdrobise inima.

Atunci Eugénie îşi luă inima în dinţi şi-i spuse totul mamei sale, care, în sfârşit fu de acord că onoarea fiicei sale era mai presus de orice. Dar, urmărind să aibă ultimul cuvânt, adăugă:

— Dacă n-o făceai pe cucoana, drăguţa mea, nu atrăgeai privirile nimănui asupra ta. Dar se va isprăvi şi cu treaba asta! Am să-ţi arunc pe fereastră toate fleacurile ale de muselină şi toate şalurile brodate şi când haimanaua asta va vedea că nu eşti decât o muncitoare săracă şi cinstită, n-o să se mai agaţe de tine!

Cât crezi, stăpâne, că poate să reziste o biată inimă, la asemenea nedreptăţi? Eugénie simţi brusc, că paharul se umpluse. În spaima şi în disperarea ei, decât să păcătuiască cu un bărbat pe care nici măcar nu-l iubea, se gândi să-şi pună capăt zilelor. Iată ce numesc eu orgoliu, stăpâne! De teamă de a nu ceda slăbiciunii, prefera să moară! Rătăcită, pierdută, se năpusti spre fereastra deschisă, vrând să se arunce în gol. Dar maică-sa o înşfăcă de pletele lungi şi, ţinând-o zdravăn, o trânti cu atâta putere pe dalele de piatră de pe jos, încât fata rămase ca

moartă, cu un umăr scrântit şi cu capul plin de sânge.

Vezi, stăpâne, cât de fericite sunt aceste biete grizete, despre care vorbiţi din vârful buzelor, că le iubiţi şi că le faceţi cinstea de a suferi pentru voi!

— Scuteşte-mă de lecţii, zise Luizzi, le ţii unui om care n-are a-şi reproşa astfel de nedreptăţi.

— Le adresez unui om care mai adineauri mi-a zis în mod pompos, de la înălţimea titlului său de baron: „Povesteşte-mi toate ticăloşiile acestei femei!” Ei bine, ai vrut să-i cunoşti „ticăloşiile”, ţi le-am spus.

Peste câteva zile, Jeanne a fost silită s-o lase pe fiică-sa bolnavă în pat şi să-şi reia ocupaţiile. Nici n-a apucat bine să iasă aceasta pe uşă, că în urma ei a şi intrat Arthur. Era seară şi tânărul se afla în ţinută de bal. Când l-a văzut, Eugénie a scos un ţipăt.

— Eugénie, strigă Arthur, abia acum un ceas am aflat că eşti bolnavă şi am şi venit. Aflând că vin mereu aici, mama mi-a interzis să mai ies din casă; a poruncit servitorilor să mă urmărească şi m-a ameninţat că dacă nu mă potolesc, mă trimite imediat înapoi, în Anglia. Dar, astă-seară, la noi acasă are loc un bal, aşa că am izbutit să scap. Am venit într-o goană, fără pălărie, ca să-ţi cer iertare…

Bărbatul care vorbea astfel, nu avea decât douăzeci de ani! Eugéniei, o sărmană fată izolată, zăcând bolnavă în pat, îi fu milă de acel tânăr care plecase de la bal, pentru ea. Crezu în nebunia unei iubiri pe care ea n-o împărtăşea, aşa că-i spuse cu voce blândă:

— Ei bine, te iert! Dar lasă-mă şi nu mai veni niciodată! Altfel, mă ucizi!

Arthur făgădui să nu mai vină, dar veni în fiecare seară. În vremea asta, un doctor trimis de Arthur veni s-o îngrijească. El însuşi îi aducea medicamentele prescrise de medic. Devotamentul, căinţa, respectul lui, o mişcară pe Eugénie. După câteva zile, ea nu-i mai spuse să nu vină şi în vreme ce Eugénie începea să-şi recapete speranţa în viaţă şi încrederea în sinceritatea unei afecţiuni adevărate, neînduplecatul fustangiu îşi spunea: „Fata asta va fi a

mea!” În seara următoare, reîncepu lupta cu tânăra întinsă în pat, slăbită din pricina rănilor, îmbrăcată doar într-o cămaşă de noapte. Nu-ţi voi mai spune cât a fost de îngrozită şi de disperată victima şi nici cât de feroce şi de înverşunat a fost călăul. Ca s-o poată avea, Arthur a trebuit s-o smulgă pe biata fată din pat, s-o trântească pe dalele reci de piatră şi abia atunci, zdrobită de durere şi de deznădejde, cuprinsă de slăbiciune, închizând ochii s-a lăsat în voia soartei strigând: „Nu mai există Dumnezeu!” începând din clipa aceea, i-a aparţinut nu numai lui Arthur, ci şi mie.

— Ţi-a aparţinut? De ce? Pentru că n-a mai avut putere să lupte cu monstrul acela căruia tu îi insuflaseşi atâta încrâncenare? Nu, jupâne diavol, nu ţi-a aparţinut!

— Sărman nebun, zise diavolul, care mă crezi aproape tot atât de nebun şi tot atât de stupid ca şi semenii tăi, ea îmi aparţinea, nu fiindcă o posedase un ticălos, ci pentru că orgoliul ei avea de ascuns un stigmat, pentru că nu mai credea în Dumnezeu. Atunci, baroane, mi-a aparţinut!

— De ce atunci? Mai târziu ţi-a scăpat?

— Vei vedea. Dintre toate privirile îndreptate către Eugénie, singura care o umilea cel mai mult era privirea Thérèsei. Atunci ea îl puse pe Arthur să jure că va renunţa, definitiv şi pentru totdeauna, la acea fată. Trebuie să-ţi mai spun că Arthur, oricât de puternic ar fi fost el, luptase împotriva unei femei, că, deşi o învinsese, ieşise din această luptă destul de grav rănit, evident, din punct de vedere moral. Triplul bronz al vanităţii, egoismului şi libertinajului său se sfărâmase de inima de oţel a fetei şi-i lăsase în suflet largi fisuri, pe unde începuseră a pătrunde teama şi dragostea. La rândul său, şi lui Arthur îi era teamă de Eugénie şi se învinuia că n-o putea dispreţui; o tiraniza şi o ameninţa că va da în vileag totul, tocmai pentru că simţea că-i era superioară. Îşi dădea seama că nu izbutise să pună stăpânire decât pe trupul acelei fete, nu şi pe inima ei. Ca s-o facă geloasă, se gândi s-o înşele. Şi iată ce făcu.

Într-o bună zi, Thérèse veni la Eugénie, foarte calmă şi

nemaiscoţând o vorbă despre Arthur. Ascultă-mă cu atenţie, stăpâne: ceea ce-ţi voi istorisi acum, e o poveste vulgară, dar tocmai această poveste a hotărât viitorul Eugéniei. Trebuie s-o afli în amănunt, ca s-o cunoşti cât mai bine pe această femeie.

Într-o zi, Thérèse o rugă pe prietena ei să-i împrumute câteva veşminte mai de soi, de care avea nevoie a doua zi. Pretextă că trebuia să se ducă la o doamnă din înalta societate, care se oferise să-i facă rost de o slujbă. Eugénie îi împrumută tot ce avea ea mai frumos. N-o făcu nici din teamă, nici din indiferenţă, o făcu din milă faţă de acea sărmană fată căreia îl luase, fără voia ei, iubitul pe care Thérèse îl adora şi faţă de care ea nu avea nici măcar scuza că-l iubeşte. Vru s-o ajute, atât cât îi stătea în putinţă, ca să-şi găsească în altă parte o compensaţie pentru iubirea pe care o pierduse; aşa că se oferi s-o îmbrace ea însăşi cu tot ce avea mai frumos. Dar Thérèse refuză şi, după ce luă hainele, făgădui să i le aducă a doua zi şi să-i spună ce făcuse. A doua zi seara, Arthur trebuia să vină la Eugénie; dar cum, de la o vremea, vizitele sale începuseră să cam bată la ochi, Jeanne, avertizată de vecini, îi declară fiicei sale că, dacă-l va mai prinde pe englez în casa ei, îi va da pe uşă afară pe amândoi. Ştiindu-se vinovată, îşi pleca umilă capul, fără să răspundă. Astfel a doua zi, în loc să se ducă direct la atelierul doamnei Gilet, vru să-l anunţe mai întâi pe Arthur să nu mai vină pe la ea, fiindcă ştia că maică-sa o va pândi şi va face tărăboi. Ajunse imediat la palatul acestuia şi trecu repede prin faţa portarului, spunându-i că se duce la lady Ludney. Dar, în loc să se oprească la primul etaj, urcă repede la cel de al doilea, unde se afla apartamentul lui Arthur. Acel apartament era alcătuit dintr-o mică anticameră, dintr-un salon şi dintr-un dormitor. Printr-o întâmplare ciudată, Eugénie găsi deschisă uşa apartamentului; se strecură deci în anticameră, intră apoi în salon şi ajunse până la uşa dormitorului lui Arthur. Dar uşa era închisă cu zăvorul şi Arthur, auzind pe cineva care se străduia s-o deschidă, întrebă:

— Cine e acolo?

— Sunt eu, Eugénie, răspunse biata fată tremurând, şi aproape imediat i se păru că mai aude o voce în afară de cea a lui Arthur. Era ora şapte dimineaţa, aşa că Eugénie nu se miră când Arthur îi răspunse, fără să deschidă uşa:

— Aşteaptă o clipă, să mă dau jos din pat şi să vin în salon.

Eugénie se aşeză într-un colţ al salonului, trăgând cu urechea, dacă murmurul pe care-l auzise la început va reîncepe. Vrând să se apropie de uşa dormitorului, zări un capăt de panglică roz ieşind de sub o draperie groasă. Palidă şi tremurând, se îndreptă spre bucata de panglică; şovăi un moment dacă s-o atingă, ca şi cum ar fi trebuit să pună mâna pe o bucată de fier înroşit. Apoi trase draperia şi văzu pălăria pe care i-o împrumutase cu o zi înainte Thérèsei. Pe urmă, privi în jurul ei cu indignare şi cu o spaimă de nespus, căci sub perna de pe canapea îşi recunoscu frumosul ei şal pe care i-l împrumutase în ajun Thérèsei. Continuând să caute, îşi descoperi într-un colţ, frumoşii ei ciorapi ajuraţi; toate aceste lucruri, mototolite şi aruncate la întâmplare, dovedeau graba cu care Thérèse se dezbrăcase şi mai ales nepăsarea ei pentru acele lucruri la care Eugénie ţinea enorm, pentru că trudise din greu până şi le făcuse. Descoperirea a fost ca o lovitură de trăsnet pentru Eugénie, căci îi oferea cea mai grăitoare imagine a ceea ce devenise Thérèse, fosta lucrătoare, atât de cochetă, de dichisită, chiar elegantă odinioară. Se înspăimântă, când se întrebă dacă ea însăşi, aparţinând aceluiaşi ticălos, nu va ajunge într-o zi să arunce cât colo orice reţinere, aşa cum îşi aruncase Thérèse hainele. Spaima de a nu cădea în acest josnic viciu fu atât de mare în sufletul Eugéniei, încât îşi stăpâni mânia şi indignarea pe care orice altă femeie le-ar fi simţit, fiind în situaţia ei. Când Arthur intră în salon, o găsi pe Eugénie ţinând în mână pălăria cu panglici roz, şalul şi ciorapii ajuraţi, înainte ca el să apuce să deschidă gura, ea îi spuse cu un dispreţ nimicitor:

— Milord, când eşti fiul unui pair al Angliei şi când ai o amantă săracă, n-o laşi să se ducă să cerşească hainele alteia, ca să nu vină îmbrăcată în zdrenţe în bogatul palat al amantului ei. Spune-i iubitei dumitale, milord, că-i dau de pomană toate hainele pe care i le-am împrumutat ieri!

Îi aruncă lui Arthur tot ce avea în mână şi se pregăti să iasă. El vru s-o reţină cu forţa şi se aşeză în uşă. Aruncându-i încă o dată aceeaşi privire de un dispreţ fără margini, Eugénie se aşeză liniştită, pe un fotoliu.

— Eugénie, îi zise Arthur, apropiindu-se de ea, Eugénie, ascultă-mă şi iartă-mă...

Fata îl privi fix în ochi şi, pentru prima oară în viaţa lui, Arthur se văzu obligat să-şi plece privirea crudă şi pătimaşă, în faţa privirii reci şi detaşate a unei femei.

— Eugénie, strigă el, căzând în genunchi în faţa ei, nu vrei să mă asculţi? Numai pe tine te iubesc! Nu vreau să te iubesc decât pe tine!

Şi rostind aceste cuvinte, îi luă mâinile şi încercă s-o atragă în braţele sale.

— Bagă de seamă, şi spuse ea, să nu-ţi loveşti copilul!

— Dumnezeule! strigă el, vei fi mamă! Oh, dacă e aşa, Eugénie, te rog să contezi pe mine! Voi lua acest copil, îl voi creşte şi-i voi da numele meu!

— N-ar fi decât un act de dreptate, milord, fiindcă ştii bine că e al dumitale!

Apoi se ridică şi ieşi.

Abia afară izbucni în lacrimi, hohotele de plâns rupseră zăgazurile impuse de orgoliul acelei fete. A existat un moment în care s-a simţit atât de singură şi de părăsită, încât s-a gândit să se sinucidă. Dar, a renunţat repede la acest gând, când şi-a dat seama că sinuciderea ei ar fi însemnat un adevărat triumf pentru ticălosul care ar fi înfrânt-o dincolo de moarte, lăudându-se peste tot că fata îşi luase viaţa din pricină că n-o iubise. Aşa că s-a hotărât să trăiască. Dar nu alături de cei care, văzând ce i se întâmplase, ar fi umilit-o tot timpul. În acea epocă, oamenii de afaceri căutau peste tot croitorese harnice şi talentate,

frumoase şi tinere cu care să poate face propagandă modei franceze, în Anglia. În atelierul doamnei Gilet se discutase adesea despre asemenea oferte plătite regeşte fetelor care voiau să plece în Anglia. Dar şederea într-o ţară străină nu convenea familiilor acelor fete, care socoteau drept o mare cutezanţă până şi o scurtă călătorie făcută în propria lor ţară. Aşa că afaceriştii găseau greu persoane cărora să le convină planurile lor. Când Eugénie îşi manifestă dorinţa de a pleca, a fost primită cu braţele deschise. A cerut doar ca leafa ce i se cuvenea să-i fie înmânată în fiecare lună mamei sale, iar ei să nu i se dea decât atât cât îi trebuia pentru mâncare şi pentru locuinţă; a mai cerut, de asemenea, să i se îngăduie să vină îndărăt, în Franţa, în cazul în care clima Angliei nu i-ar fi priit.

Ajunsă acasă, se prăbuşi istovită de toate câte i se întâmplase. Dar nu apucă să-şi tragă bine sufletul că se şi trezi cu o scrisoare de la Arthur care, printr-o ciudată coincidenţă, o sfătuia să părăsească Franţa şi să se ducă la Londra, adică o îndemna să facă ceea ce Eugénie şi făcuse de-acum.

„Părăseşte Parisul, îi scria el; Thérèse a auzit mărturisirea pe care mi-ai făcut-o şi m-a ameninţat că va spune tuturor că eşti însărcinată. Du-te în Anglia... Am să-ţi furnizez mijloacele de trai. Peste câteva săptămâni voi veni şi eu la Londra. Nu uita că mi-ai spus că pruncul, pe care-l porţi, e al meu. Aşa că ai grijă de el ca de ochii din cap. Acum nu mai poţi dispune cum vrei de viaţa ta; ea îmi aparţine, împreună cu acea comoară de preţ care este a mea. Începând de azi şi până în ziua în care va vedea lumina zilei, nădăjduiesc că mă vei ierta. Iar dacă Arthur a pierdut dreptul de a te ruga să ai grijă de tine, tatăl copilului tău are dreptul să-ţi poruncească acest lucru.”

Această scrisoare i-a fost înmânată Eugéniei de prietenul lui Arthur, cu care se plimbase prima dată prin grădina Tuileries. Eugénie o citi de la un capăt la celălalt, fără să rostească un cuvânt şi când Back o întrebă ce să-i spună lui Arthur, Eugénie se gândi un moment şi-i răspunse pe un

ton calm şi resemnat:

— Spune-i, domnule, că, dacă peste cincisprezece zile va ajunge în Anglia şi mă voi întâlni cu el acolo, nu-i voi asculta justificările – un tată n-are nevoie s-o convingă pe mamă de interesul pe care i-l poartă copilului său – şi că nu voi vorbi cu el decât acolo şi numai în această calitate, dacă va fi să-l mai revăd vreodată.

XXXVII.
Din nou, biata fată

Eugénie ajunse în Anglia, unde avu de îndurat şi acolo destule neplăceri, începând chiar cu primul drum pe care-l făcu singură în trăsură, expusă grosolăniilor vameşilor englezi, apoi curiozităţii brutale a populaţiei, la trecerea unei franţuzoaice; toate astea îi spuneau în fiece clipă: „Ai fugit din ţara ta, ai fugit de mama ta, ai fugit de viaţa şi de tinereţea ta, pentru că ai întâlnit în drum un ticălos care te-a obligat să fugi în altă ţară!” Se întâlnesc existenţe consacrate crimei şi altele consacrate nenorocirii. Eugénie se număra printre acestea din urmă.

Negustorul care voia să ridice la Londra o „Casă de mode franceză”, adică să pună pe picioare comerţul cu îmbrăcăminte pariziană, se numea Legalet. Avea la Paris un mare magazin de care se ocupa soţia lui şi fata lui, numită Sylvie. Magazinul, pe care până la urmă l-a ridicat la Londra, era condus de sora lui, care se numea doamna Benard.

Acum, când numele eroilor îţi sunt cunoscute, îmi voi continua povestirea, pentru că timpul trece, stăpâne, noaptea înaintează şi împrejurarea în care te vei afla e prea solemnă, pentru a nu cunoaşte întregul adevăr. Acea doamnă Benard era văduva unui şef de orchestră la unul dintre cele mai mari teatre ale voastre şi, înainte de căsătorie, avusese ocazia să cunoască un mare număr de actori şi de actriţe. Odată ajunsă la Londra, a şi dat peste

câţiva dintre ei, aşa că în casa ei găseai întotdeauna o societate foarte pestriţă, alcătuită din câţiva negustori francezi stabiliţi la Londra şi din actriţe franceze, în trecere prin oraş. Între ele, se afla şi una bătrână şi atât de dezmăţată, încât doamna Béru, cea care-şi scosese fata la licitaţie, părea, pe lângă ea, o adevărată întruchipare a virtuţii. Doamna Firet fusese numită chiar de către camaradele sale, „viciul pe două picioare”. Femeia aceasta, care-i adusese doamnei Benard drept cliente, pe cele mai elegante actriţe din Londra, deveni, în scurtă vreme, o persoană de-a casei. În acea epocă, adică la începutul anului 1815, o pălărie franţuzească, o rochie franţuzească, un şal franţuzesc costau o avere, ele însemnând cel mai înalt grad de lux pentru o femeie. Dacă toaletele costau atâţia bani, apoi o amantă franţuzoaică însemna, pentru un dandy, tot ceea ce putea fi mai fashionable; caii de curse şi grooms-ii rămăseseră pe locul al doilea. Primele croitorese sosite din Franţa fuseseră angajate cu nişte lefuri uriaşe. Doamna Firet fiind la curent cu toate aceste lucruri, când află că doamna Benard adusese cu sine o suită de tinere frumoase şi pricepute, îşi dădu seama că va avea posibilitatea să câştige bani serioşi. Imediat, tinerii cu bani începură a da ocol proaspătului magazin şi frumoaselor croitorese abia sosite de la Paris. Dar doamna Benard, fie din calcul, fie pentru că era o foarte dibace negustorească, ştiu să împiedice orice tentativă a acestora de a pătrunde în atelierul în care lucrau croitoresele şi unde nu puteau intra decât ladies, şi acelea singure. Dar, odată cu acele ladies, intră şi doamna Firet; aceasta se jurase că i-o va da pe Eugénie lordului Stive, care o zărise într-o zi pe frumoasa franţuzoaică la Argile Room. Să nu crezi că din dorinţa de a se distra, sau de a fi admirată s-a dus Eugénie la acel teatru, pe atunci patronat de francezi şi aflat sub protecţia marilor notabilităţi din Londra, în care nu erai admis decât dacă erai invitat. Dar moda franceză făcuse asemenea ravagii în capitala Angliei, încât cutare ducesă, care n-ar fi îngăduit nu ştiu cărui gentilom de rangul al

doilea să intre în acel teatru, se făcea luntre şi punte ca s-o invite pe doamna Benard, dacă aceasta îi făgăduia să-i isprăvească rochia cu patruzeci şi opt de ore înaintea altei ducese. Ca să nu se ducă singură la acel teatru, doamna Benard îşi alegea câte una dintre cele mai frumoase şi mai tinere fete din atelier, pe care o punea să se îmbrace cât mai elegant cu putinţă, făcându-şi în felul acesta, şi reclamă magazinului său. Eugénie, cea mai distinsă şi mai încântătoare dintre toate, era mai întotdeauna preferata patroanei, şi cu toate că de multe ori refuzase s-o însoţească, până la urmă era obligată să se supună poruncii acesteia. Aşa a văzut-o lordul Stive pe Eugénie, care se afla acum de aproape două luni la Londra. Trimisese de câteva ori pe cineva la lordul Ludney, pentru a afla dacă fiul său sosise; dar i se răspundea mereu că Arthur se afla încă în Franţa. Speranţa smintită pe care nefericita şi-o pusese în el, începu a se spulbera cu fiecare zi care trecea şi iată că melancolia ei obişnuită începu a se preschimba într-o mohorâtă descurajare când, într-o seară, doamna Firet se apropie de ea şi o întrebă dacă remarcase o dansatoare de mâna a doua, care venea uneori să cumpere câte ceva din magazinul lor. Eugénie îi răspunse că nu remarcase nicio dansatoare. Atunci doamna Firet începu să-i istorisească, după ce i-o descrisese cu lux de amănunte, ce avere şi ce situaţie avea acea fată. Toţi marii seniori care aveau milioane, şi-o disputaseră şi până la urmă o dobândise unul dintre ei, care-i dăruise o casă splendidă, slugi, trăsură şi cai. Eugénie, care nu dăduse nicio atenţie acelei povestiri, răspunsese indiferentă:

— Trebuie să fie foarte fericită.

Cotoroanţa, auzind acele vorbe, crezu că şi Eugénie râvnea la aşa ceva şi-i spuse:

— Ehei, frumoaso, toate astea sunt fleacuri în comparaţie cu ce ştiu eu că ar fi dispus să facă un lord, pentru cea pe care o iubeşte. Mai întâi, e gata să-i ofere o rentă de treizeci de mii de livre pe care, orice s-ar întâmpla între ei, nu i-o va mai retrage niciodată. Apoi, tot timpul cât va

rămâne în Anglia cu el, îi va pune la dispoziţie un palat la Londra, un conac la ţară, două trăsuri – fiecare cu câte patru cai, diamante, un trai şi o avere de prinţesă care vor depăşi cele mai ambiţioase pretenţii ale sale.

— Şi cine e fericita persoană care a inspirat o asemenea frumoasă pasiune? zise Eugénie, care, aplecată peste lucrul ei, însăila pliurile unei rochii de lamé.

— Fericita persoană eşti tu, iar omul e lordul Stive.

Şi, înainte ca Eugénie să aibă timp să răspundă la acea josnică propunere, bătrâna se îndepărtă, zicându-şi în sinea ei: „Am pus drojdia în aluat. Acum s-o lăsăm o vreme să dospească”. Dibacea corupătoare ştia că nimeni nu acceptă pe loc astfel de oferte şi că, după primul refuz, plin de indignare, după ce fata se mai gândeşte, urmează uneori o acceptare pe care tânăra nu are curajul s-o rostească.

În ciuda indignării pe care o simţi Eugénie, această propunere se strecură totuşi în sufletul ei şi cum zilele treceau, fără ca Arthur să-şi facă apariţia, îndoiala puse în asemenea măsură stăpânire pe ea, încât începu să se întrebe dacă n-ar face bine să se lase târâtă în greşeală. Dar, pentru ca o astfel de ispită să devină un lucru concret, nu trebuia să aibă complici. Eugénie, care din pricina orgoliului ei rănit ar fi cutezat, poate, să se ducă să se ofere lordului Stive, dădu înapoi numai la gândul că o femeie ca doamna Firet săvârşise jumătate din răul pe care ea urma să-l ducă până la capăt. Când bătrâna reapăru, Eugénie o rugă să tacă, pe un ton plin de dispreţ, încât bătrâna tăcu într-adevăr, dar fără să-şi piardă nădejdea. În vremea asta, doamna Benard se tot mira de tristeţea Eugéniei: nopţile petrecute în lacrimi scofâlciseră acel chip frumos şi-i şubreziseră sănătatea. Îi făgădui s-o lase să plece îndărăt, în Franţa, deşi plecarea ei ar fi adus un mare prejudiciu magazinului, căci mai toate doamnele bogate din Londra nutreau o deosebită simpatie faţă de acea tânără atât de frumoasă, dar care părea să fi uitat de frumuseţea ei.

Eugénie o ţinea întruna că răul ei se datora climei, cu care însă avea să se obişnuiască. Şi iată că sosi şi ziua în

care, nemaiputând îndura nesiguranţa care o sfâşia, se hotărî să se ducă ea însăşi să vadă dacă nu venise Arthur; pretextând că simte nevoia să ia puţin aer, o porni pe jos, împreună cu o colegă englezoaică ce vorbea perfect franceza şi care, servindu-i de ghid şi de interpret, o conduse până la lordul Ludney. Odată ajunsă la poarta palatului acestuia, englezoaica refuză să intre, aşa că Eugénie păşi pragul casei lui Arthur, singură. După o destul de lungă aşteptare, a fost poftită într-un salon unde a văzut un bătrân cu un aer sever, alături de care se afla un bărbat de vreo patruzeci de ani, care o privi cu un aer mai mult mirat, decât obraznic. Eugénie se adresă lordului, care-i răspunse:

— I don ’t understand french.

— Domnul vă spune că nu înţelege franceza, spuse cu grabă străinul; am să-i traduc întrebarea dumneavoastră.

Şi-i repetă lordului Ludney cuvintele Eugénie care voia să ştie dacă sir Arthur se afla în Anglia. Bătrânul se întoarse şi strigă:

— Who is she?

— Întreabă cine sunteţi, domnişoară, zise acel dandy, îmblânzind tonul cu care întrebase bătrânul.

— Sunt franţuzoaică, domnule, şi mă numesc Eugénie.

Auzind acel nume, pe care bătrânul îl înţelese şi fără traducător, se ridică şi începu să strige, ameninţând-o pe fată. Deşi nu bănuia din gestul bătrânului ocările pe care i le adresa, Eugénie se retrasă speriată către necunoscut, care încerca să-l calmeze pe bătrân. Aproape aruncându-i-se în braţe, ea strigă:

— Sunt nevinovată, domnule, sunt nevinovată!

Mânia lordului Ludney creştea văzând cu ochii.

— Liniştiţi-vă, îi spuse necunoscutul Eugéniei, el crede că dumneavoastră sunteţi cea care l-a împiedicat, timp de trei luni de zile, pe fiul său, să se întoarcă la Londra.

— Dar eu sunt la Londra de peste trei luni!

Străinul repetă aceste cuvinte bătrânului lord şi, în vreme ce el vorbea, fata auzi pronunţându-se numele Thérèsei.

Lordul Ludney se calmă brusc, o privi pe fată cu un aer mai puţin furios şi după ce rosti câteva cuvinte, părăsi salonul.

— Lordul Ludney vă roagă să-l scuzaţi, domnişoară, zise necunoscutul; auzind că sunteţi franţuzoaică, v-a confundat cu femeia care l-a ţinut pe Arthur la Paris, mai mult decât îi era îngăduit să stea. Dar l-am lămurit, căci ştiu că acea persoană are cu totul alt nume.

— Se numeşte Thérèse, nu-i aşa? strigă Eugénie.

— Da, Thérèse, sau cel puţin ăsta-i numele pe care mi l-a spus Arthur.

— Cum, e la Londra, deci a venit?

— Da, de opt zile.

— Şi unde locuieşte?

— În Covent-Garden, numărul…

— Oh, mă duc acolo, mă duc acolo, zise ea, disperată.

— Îmi îngăduiţi să vă conduc?

Eugénie, cu mintea aiurea, acceptă fără să se gândească la urmările unui asemenea demers. Poate că, ieşind din acea casă, ar fi dat peste tânăra englezoaică, cu care s-ar fi dus împreună la Arthur, având astfel o călăuză mult mai convenabilă, decât un bărbat pe care nu-l cunoştea. Dar englezoaica, plictisindu-se să mai aştepte, plecase, aşa că Eugénie se urcă în trăsura ce-l aştepta pe acel senior. În timpul drumului, biata fată, sufocată de lacrimi şi suspine, nu observă bucuria de satir şi curiozitatea cu care o privea bărbatul de lângă ea. Ajunseră, în sfârşit, la Arthur. Bătând grăbit în uşă, aceasta se deschise repede, portarul dându-şi imediat seama că era vorba de o vizită importantă. Necunoscutul intră, ţinând-o pe Eugénie de mână; trecu repede prin faţa servitorilor urcă la primul etaj, deschise brusc uşa unui salon şi-i zise lui Arthur, care şedea întins pe un divan, cu spatele spre uşă, citind un ziar:

— Arthur, îţi aduc o persoană pe care am întâlnit-o la tatăl tău, întrebând de tine.

Tânărul se ridică şi, fără să se întoarcă zise:

— Trebuie să fie vreunul dintre creditorii mei pe care l-ai luat sub aripa dumitale ocrotitoare, nu-i aşa, milord? Eşti în

stare de orice, când e vorba să-mi joci un renghi!

— Arthur, eu sunt, zise Eugénie, înaintând.

Auzind acea voce, Arthur se întoarse brusc; o privi indiferent pe Eugénie, apoi – aranjându-şi părul într-o oglindă – spuse:

— În acest caz, întâlnirea nu-i chiar atât de neplăcută. Ei bine, miss Eugénie, ce doreşti de la mine?

Biata fată îl privi pe Arthur cu nişte ochi atât de miraţi, încât citeai limpede în ei că nu-şi credea nici ochilor, şi nici urechilor.

— Te rog să te grăbeşti, sunt aşteptat undeva la masă, zise Arthur. Hai, domnişoară, spune ce vrei de la mine?

— Ce vreau de la dumneata, Arthur, ce vreau eu de la dumneata… Ai uitat cine sunt, ai uitat ce mi-ai făcut? Copilul dumitale pe care-l port…

— Şi care va semăna probabil cu frate-său, zise Arthur, scobindu-se în dinţi.

— Fratele lui? Ce frate, milord?

— Da, un copil încântător…

— Ah, zise Eugénie, sau eu sau dumneata, ne-am smintit! Despre ce copil vorbeşti?

— Păi despre cel născut în 30 martie 1814, în aceeaşi cameră, unde după şase luni am avut îndrăzneala să atentez la virtutea dumitale!

Această acuzaţie nedreaptă îi dădu o lovitură cumplită Eugéniei; înţelese că era vorba de o calomnie şi strigă:

— Ah, acum îmi dau seama de unde vin toate aceste acuzaţii nedrepte! De la Thérèse, de la Thérèse care a cutezat să spună că…

— De la Thérèse şi – mai mult decât de la ea – de la un martor ocular: doamna Bodin.

Năucită de atâta ticăloşie, Eugénie scoase un strigăt şi-şi ascunse capul în mâini. Acel gest de disperare putea foarte bine să însemne şi groaza de a fi învinuită pe nedrept, dar şi ruşinea de a-şi fi văzut greşeala descoperită. Arthur îl luă drept masca unei neruşinări pe care o determinase să cadă şi zise pe un ton insolent:

— Totuşi, te iert, miss; ştiu că grizetele se amuză, făcându-i pe neghiobii de englezi bogaţi să plătească pentru micile păcate ale tinereţii lor. Aşa că nu eşti mai vinovată decât celelalte, iar eu sunt un bărbat generos. Dacă o duci greu, te voi ajuta; creditorii mei încă n-au apucat să mă ruineze de tot.

— Destul, milord, zise Eugénie. Taci, te rog, taci... eu plec... taci...

Vru să se ridice de pe scaunul pe care aproape că se prăbuşise. Dar, odată în picioare, se simţi atât de slăbită, încât se sprijini de perete, ca să nu cadă grămadă pe covor.

— Oh, zise Arthur, ştiu că eşti o bună actriţă...

Aceste vorbe, ajunse la urechea Eugéniei, o susţinură atât cât să poată ieşi din odaie, fără să-şi dea duhul. Dar, când ajunse în capătul scărilor, puterile o părăsiră şi leşină pe prima treaptă pe care se pregătea s-o coboare.

— Schimbă scena, jupâne, zise Luizzi, cred că niciun bărbat n-ar fi în stare de atâta barbarie.

— Uiţi că Arthur era aproape un copil, că nu avea decât douăzeci de ani?

— Păi tocmai de asta mă miră atâta cruzime.

— Vă miraţi de orice voi, bărbaţii, care nu ştiţi niciodată să priviţi lucrurile în profunzime. Vi se aruncă nişte idei generale, pe care vi le însuşiţi, fără să le examinaţi sub toate aspectele şi apoi le ţineţi în dinţi, de parcă ar fi întruchiparea adevărului. Dintre toate aceste idei, poate singura adevărată e că generozitatea e, într-adevăr, privilegiul tinereţii. Dar această idee îşi are şi reversul, iar reversul e că tinereţea poate fi de o cruzime implacabilă. Opreşte-te într-o zi, baroane, pe o stradă din Paris şi citeşte, de la un capăt la celălalt, hotărârile date de Curtea cu Juri; vei vedea că nouă din zece fapte urâte săvârşite în societatea voastră au fost comise de oameni foarte tineri. Ăsta e rezultatul inevitabil a tot ceea ce înseamnă dorinţă şi putere. După drumul pe care-l apucă, ei fac fapte mari sau crime mari. Prudenţa e caracteristică maturităţii; neputinţa revine bătrâneţii. Iată nişte lucruri pe care trebuie să le ştii

pentru ca – pe parcursul acestei povestiri – să nu te mai miri ca un prost de tot ceea ce vei auzi. Apoi diavolul continuă:

Când Eugénie îşi reveni din leşin, se afla într-un apartament somptuos pe care nu-l cunoştea. Străinul care o condusese la Arthur, ieşise aproape imediat după ea şi o găsise zăcând pe scară; o luă în braţe, o aşează în trăsura lui şi o duse acasă la el. Revenindu-şi, fata văzu lângă ea o bătrână care-i dădea să respire nişte săruri şi care, la un semn al străinului, se îndepărtă.

— Unde mă aflu? întrebă Eugénie.

— La mine, răspunse necunoscutul, la mine, care n-am să te abandonez ca acel nedemn Arthur; la mine, care sunt convins de nevinovăţia dumitale; căci ştiu totul despre rivala dumitale, care te-a calomniat astfel. La mine, care îţi ofer un adăpost.

— Dumnezeule! Dar cine sunteţi dumneavoastră? întrebă Eugénie, pe care un limbaj atât de diferit de cel al lui Arthur o făcu din nou să plângă.

— Sunt lordul Stive, răspunse acesta, străduindu-se să vadă, după chipul fetei, ce impresie îi făcuse acest nume.

— Lordul Stive! strigă ea, ridicându-se şi privind în jur cu spaimă. Lordul Stive! Lordul Stive! repetă ea, trăgându-se înapoi din faţa lui.

— Nu te teme, domnişoară! Văd, după spaima dumitale, că nu ţi s-a spus exact cine sunt şi că singura mea dorinţă a fost prost înţeleasă. Te iubesc, domnişoară, dar nu ca Arthur ca să te părăsesc în mizerie. Te iubesc ca să-ţi ofer rangul şi fericirea pe care le meriţi; ca să te smulg dintr-o viaţă nedemnă de dumneata, ca să te aşez deasupra acelor ticăloase care au cutezat să te calomnieze. Fiindcă eu cred în nevinovăţia dumitale şi nu te condamn pentru greşeala de a fi căzut în mâinile lui Arthur. Voi uita această greşeală; de fapt, am şi uitat-o… Dragostea mea nu vrea să ştie de ea şi dacă vei vrea să mă asculţi, în câteva zile, mâine chiar, vei putea, cu averea pe care o vei căpăta, să-i dispreţuieşti şi să-i sfidezi pe toţi cei care ţi-au vrut răul,

până şi pe Arthur, pe insolentul Arthur.

Ispita venea exact la vreme, momentul nici nu putea să fie mai bine ales, nici vorbele mai plăcute pentru o ureche ce trebuia să le asculte.

— Da, zise Luizzi, numai că toate aceste întâlniri mi se par cam neverosimile.

— Tot cea ce e adevărat depăşeşte întotdeauna puterea ta de înţelegere, stăpâne. Cred că din pricina asta oamenii voştri de geniu au inventat verosimilul. Consider că a fost din partea lor o laşitate, o măgulire a prostiei. De altfel, la ce mi-ar mai folosi să fiu diavol, dacă n-aş aranja întâmplările dramelor ce se petrec, ceva mai bine decât o fac romancierii voştri?

— Deci, zise Luizzi ai uzat de toate vicleniile tale ca să poţi doborî o biată fată?

— Da, răspunse diavolul, dar m-a înfrânt.

— Înfrânt? repetă Luizzi.

— Da, zise diavolul. După ce Eugénie auzi ce-i spusese lordul Stive, îi răspunse acestuia:

— Milord, când mi-aţi spus că mă credeţi nevinovată, mi-aţi arătat, de fapt, ce am de făcut. Stima de care aţi dat dovadă faţă de mine, deşi propunerea pe care mi-aţi făcut-o dovedeşte că această stimă nu e decât de suprafaţă, mă obligă totuşi să vă arăt că o merit.

— Domnişoară, zise lordul, mai gândiţi-vă, nu refuzaţi un bărbat despre care se spune că ar fi cel mai puternic din Anglia.

— Nu, milord, răspunse Eugénie, pe un ton rece. Nu primesc. Nu vreau să primesc! Vă iert! Dar nu vă vreau! Nu vă cer decât să-mi îngăduiţi să mă retrag.

— Nu aşa, domnişoară, nu aşa! Atâta calm după o atât de cumplită disperare mă face să mă gândesc la cine ştie ce gest necugetat…

— Nu, milord, n-am de gând să mă omor. Sunt mamă şi trebuie să trăiesc.

— Şi iată că atunci mi-a scăpat din nou! strigă diavolul. De trei ori am adus-o în pragul sinuciderii şi de trei ori mi-a

scăpat! Îmi mai rămânea spaima de mizerie. Merita să încerc!

Lordul Stive, care voia să cunoască până în străfundurile sale sufletul Eugéniei, pentru a putea pune totuşi mâna pe ea, îi spuse:

— De ce nu faci apel la legea noastră engleză? Du-te şi declară în faţa unui magistrat numele tatălui copilului dumitale şi legea îl va sili să-l recunoască şi să aibă grijă de dumneata şi de el.

— Oh, milord, noi fetele franceze, zise Eugénie, întorcând capul, nu obişnuim să ne etalăm ruşinea ca pe un drept. Mai curând aş prefera să mor, decât să fac asta!

— Domnişoară Eugénie, nu da cu piciorul unei asemenea situaţii, nu aştepta să te copleşească sărăcia, fiindcă şi ea te duce tot la moarte. Şi dacă această propunere a mea îţi repugnă atât de tare, gândeşte-te că-l pot sili pe Arthur să-şi repare ticăloşia; te încredinţez că dacă voi vorbi cu el…

— Dacă îi veţi mai vorbi vreodată despre mine, zise Eugénie, întrerupându-l pe lordul Stive şi ridicându-se în picioare, să-i spuneţi, milord, că victima va trăi, pentru a da viaţă copilului călăului ei; să-i mai spuneţi că femeia sărmană va munci, ca să hrănească pruncul bărbatului bogat, şi să-i mai spuneţi că există un nume care nu va mai fi niciodată rostit de aceste buze pe care le-a întinat, un nume pe care o biată fată din popor îl rosteşte acum în faţa dumneavoastră: cel al nobilului conte sir Arthur Ludney. Rămâneţi cu bine, milord, rămâneţi cu bine! Nu mai avem nimic să ne spunem!

Ieşind din acea casă, mi-a scăpat din nou.

— A, făcu Luizzi cu o bucurie deosebită.

— Da, reluă diavolul pe un ton sinistru, mi-a scăpat; dar atunci mi-am făgăduit în sinea mea să-i ofer Domnului o fiinţă atât de torturată şi de distrusă, încât nici El, oricât ar fi de atotputernic, să nu-i mai poată vindeca asemenea răni. Ascultă stăpâne şi nu te teme…

De îndată ce Eugénie a ieşit din acea casă, am şi fost pe urmele ei. Cum nu ştia drumul îndărăt, rătăci vreme

îndelungată, întrebând în dreapta şi-n stânga, pe unde s-o ia, se ciocni de oameni, unii o îmbrânciră, alţii o înjurară, până când, zdrobită de oboseală şi cu inima sfâşiată, întâlni un bătrân de treabă care o conduse până la atelierul ei de croitorie, unde se prăbuşi frântă, şi trupeşte, şi sufleteşte. Noaptea făcu o febră puternică şi abia după opt zile putu să-şi reia lucrul în atelier, alături de colegele ei. Între timp, lordul Stive, care nu renunţase la gândul de a pune mâna pe ea, încercă prin josnicie, ceea ce nu izbutise prin corupţie. Dezvălui doamnei Firet taina Eugéniei, recomandându-i să procedeze cu tact, pentru a o determina să-i cedeze. Mi-e simpatică doamna Firet, e o femeie inteligentă şi abilă! Adulmecă răul şi n-are nevoie de multe explicaţii. Bătrâna nu încercă – aşa cum îi sugerase lordul Stive – să-i vorbească fetei despre starea în care se afla şi să-i spună că trebuia să mulţumească cerului că-şi găsise un atât de înalt protector, după ce săvârşise o faptă atât de ruşinoasă. Ea fu şi mai dibace. Se duse la doamna Benard, cu ochii scăpărând de indignare şi cu glasul plin de tristeţe. Apoi îi spuse cum descoperise că cinstita doamnă Benard fusese înşelată în mod nedemn de ipocrita Eugénie, care nu plecase din Franţa decât pentru a-şi ascunde o sarcină ruşinoasă. Dacă doamna Benard ar fi fost singura care ar fi auzit aceste lucruri, scopul doamnei Firet n-ar fi fost atins. Aşa că istorisi totul cu acel glas care dă impresia că e de taină, dar care, de fapt, străpunge pereţii. După două minute, întregul atelier cunoştea situaţia Eugéniei, iar când veni la lucru fu întâmpinată cu surâsuri ironice, cu scurte râsete dispreţuitoare, cu glume la al căror sens tremură, când îl pricepu, până în clipa în care, neputând să suporte acea neîncetată şi activă ocară, se ridică şi strigă mânioasă, în momentul în care o altă fată se îndepărtase cu silă de lângă ea:

— Dar ce s-a întâmplat de vă e silă să mă atingeţi?

— Păi, ne e frică să nu-ţi lovim pruncul, zise una dintre ele.

Iată cum îi fusese întors cuvântul pe care i-l adresase lui

Arthur, într-un moment de disperare. Trebuie să-ţi spun tot, baroane, ca să cunoşti sufletul omenesc, din moment ce mi-ai spus că vrei să-l cunoşti. Cea care-o insultase cu atâta cruzime, născuse cu şase luni mai înainte un copil din flori pe care-l ucisese, iar acum mergea cu fruntea sus, sigură cum era că nimeni nu-i ştia taina.

— Văd că nu-mi vorbeşti decât despre monştri, spuse baronul.

— Nu, sunt creaţiile obiceiurilor voastre. Cu cât sunteţi mai nemiloşi faţă de cineva care-şi recunoaşte greşeala, cu atât ascundeţi mai bine crime de care nu vreţi să roşiţi. Asta-i tot! Nu devii rău din plăcere, stăpâne! Totul are o cauză. Numai că voi sunteţi mult prea leneşi, sau prea stupizi, ca să căutaţi rădăcina tuturor viciilor voastre şi s-o tăiaţi cu îndrăzneală!

— Poate că ai dreptate… Dar, în sfârşit, cum a putut îndura Eugénie atâtea necazuri, fără să piară?

— Pentru că sufletul e la fel ca şi trupul; uneori piere, căzând doar de la câteva picioare înălţime, alteori rezistă, chiar când îţi rupi şi mâinile şi picioarele şi când eşti plin de răni grave. De altfel, o femeie avu milă de Eugénie sau mai curând de liniştea casei sale. Doamna Benard îi propuse fetei să se reîntoarcă în Franţa şi, pentru ca urmările greşelii sale să n-o urmărească şi acolo, se oferi s-o recomande fratelui ei, care să-i ofere un loc în magazinul lui, pierzându-se în acel imens Paris, unde oricine se poate ascunde şi unde totul se află, ca în cel mai mic sat.

Eugénie venise singură în Anglia, cu o foarte slabă speranţă. Acum, se reîntorcea tot singură în Franţa, dar fără nicio speranţă. Nu-i spusese nimic despre sarcină mamei sale, înainte de a pleca şi nici nu-i putuse scrie, fiindcă Jeanne nu ştia carte şi cel care i-ar fi citit scrisoarea, ar fi umplut târgul.

— E groaznic ce-mi spui acum, căci tremur, când mă gândesc cum trebuie s-o fi primit Jeanne pe fiică-sa.

— Ei bine, stăpâne, iar te înşeli. Durerile copilei Eugénie, durerile delicatei tinere Eugénie, nu străpunseseră scoarţa

grosolană care acoperea inima acelei femei. Dar durerea deplină, reală şi de înţeles pentru ea, o mişcă până în cele mai ascunse fibre ale sufletului ei. N-o blestemă pe fiica sa, n-o insultă, n-o plânse. O ajută să-şi ascundă sarcina, o ajută să nască pe ascuns. Mama Eugéniei, care trăia din banii daţi de fiică-sa, părăsise casa unde locuise şi se mutase într-o cămăruţă ale cărei ferestre dădeau spre o curticică pătrată. Eugénie împărţea cu ea singurul pat aflat în acea cameră. Vorbise cu o moaşă ca Eugénie să se ducă să nască la ea; dar, cum moaşa îi ceruse şase franci pe zi pentru odaia ei mizerabilă, au trebuit să aştepte până în ultimul moment, pentru ca şederea să nu fie prea lungă şi prea costisitoare. Cheltuiseră de-acum o mulţime de bani pentru scutece, iar ceea ce le mai rămăsese, fusese calculat până la ultimul bănuţ, pentru timpul cât Eugénie urma să sta la moaşă. Aşa că Eugénie aştepta cu nerăbdare acel greu moment. Într-o noapte, pe la ora două, simţi primele dureri; trebui să se scoale, să se îmbrace pe întuneric ca să nu dea de bănuit vecinilor, care s-a fi mirat să vadă lumina aprinsă la ele, la acea oră, să coboare încet şi în vârful picioarelor, când picioarele fetei şi aşa abia mai puteau s-o poarte. Trebui să se furişeze prin faţa lojei portarului, după care îi mai rămânea de făcut un drum destul de lung, pe care de obicei îl făcea în douăzeci de minute, dar pe care acum în făcu în patru ore, mama târându-şi fiica şi smulgând-o de pe fiecare bornă pe care se aşeza, când nu putea să mai meargă. În sfârşit, ajunse, pentru a se putea aşeza pe un pat şi a nimeri pe mâinile unei femei ignorante, care o lăsă să se chinuie îngrozitor.

Abia în noaptea următoare o născu pe Ernestine, pe care o cunoşti. Apoi, după cinci zile, se întoarse acasă, iar după cincisprezece zile era primită în bogatul magazin al domnul Legalet, din capul străzii Saint-Denis.

Diavolul se opri şi Luizzi păru să răsufle, ca un om care a urcat o culme grea şi care, în sfârşit, se aşază, ca să-şi tragă răsuflarea.

— La drum, la drum, stăpâne, strigă diavolul, timpul

trece, zorile se apropie, iar noi n-avem vreme de pierdut. La drum, dacă vrei să fii bine informat, în clipa în care va trebui să alegi…

— Dă-i drumul, zise Luizzi.

Diavolul reluă:

— Biata fată…

— Iar biata fată?

— Iar biata fată, stăpâne; vor urma în curând „biata femeie” şi „biata mamă”. Vei auzi şi vei vedea…

XXXVIII.
Iar biata fată

— Am destulă experienţă ca să ştiu că cel care se ţine tare împotriva unei furtuni violente, poate uneori să se prăbuşească sub cea mai uşoară pală de vânt. Eugénie fusese atâta vreme nefericită, încât acum stătea tot timpul la pândă. Şi cum era puternică, rămăsese tot timpul în picioare. Am vrut să-i insuflu siguranţă şi, în timpul primului an la doamna Legalet, se simţi fericită, atât cât se putea ea simţi fericită. Având un salariu foarte mare pentru o fată de vârsta ei şi din clasa ei socială, o ţinea pe maică-sa într-un sătuc din împrejurimile Parisului, unde se afla şi doica ce-i alăpta copilul. Din două în două duminici, când i se dădea şi ei o zi liberă, se ducea să le vadă, pe maică-sa şi pe fetiţă. Singura persecuţie pe care o avu de îndurat a fost tot din partea lui Arthur. Se întâlni cu el, într-o zi, şi acesta o urmări. Numai că trecuse demult şi timpul rugăminţilor, şi al ameninţărilor. Când vru s-o oprească pe stradă, ea îi spuse destul de tare ca să atragă atenţia trecătorilor:

— Ce vrei domnule? Nu te cunosc!

— Îmi vreau copilul, vreau să-mi dai copilul! zise Arthur, palid de furie şi de umilinţă.

— Cum se numeşte acest copil, domnule?

— Eugénie, bagă de seamă!

— Bagă de seamă dumneata, îi răspunse ea cu dispreţ. La câţiva paşi de aici sunt nişte agenţi de poliţie, care-i arestează pe beţivii ce acostează femeile!

Arthur! Ticălosul şi implacabilul Arthur fusese învins, la rândul său. Injuria îl pălmui cumplit şi nici nu apucase încă să-şi revină din uluială, că Eugénie şi dispăruse în mulţime. Asta a fost singura întâlnire dintre ei şi, datorită mie, ticălosul nu i-a mai tulburat tihna celei pe care o chinuise atât.

După un an, a sosit la Paris un tânăr din provincie, un anume Alfred Peyrol. Venise să-şi isprăvească practica de comerciant într-un mare magazin din Paris, iar taică-său îi dăduse o scrisoare de recomandare către domnul Legalet. Se prezentă la acel negustor şi fu primit aşa cum trebuia să fie primit fiul vechiului său amic. Băiatul îi plăcu doamnei Legalet, dar îi plăcu şi mai mult domnişoarei Sylvie Legalet. Era tânăr, vesel, entuziast, un povestitor spiritual şi cu acea tentă de originalitate specifică moravurilor fără fasoane, din provincie. Povestea în felul cel mai nostim din lume, tot ceea ce-l uimea la Paris. În rest, era o fire îndrăzneaţă, hotărâtă, dibace, răbdătoare, care ar fi putut ajunge departe, fără teama puerilă de opinia publică, în el se dădea o luptă veşnică, între firea şi educaţia sa. Multă vreme, Eugénie nu băgă de seamă atenţia pe care i-o dădea tânărul. Domnişoara Sylvie se îndrăgosti de frumosul provincial, care venea să-şi petreacă aproape toate serile la atelier, unde se strângeau vreo douăzeci de fete. Deşi băiatul împlinise douăzeci şi patru de ani, avea totuşi o inimă foarte tânără şi mult spirit. Viaţa retrasă pe care o dusese în familia sa, îl lansase în lume cu un caracter gata format, înclinat către afaceri, dar necunoscând încă lucrurile vulgare ale vieţii, toate acestea făcând totuşi din el un bărbat încântător. Într-o seară, Sylvie, rămasă singură cu Eugénie ca să termine ceva urgent, se apropie de ea, şi vorbind în şoaptă, deşi toată lumea se culcase îi spuse:

— N-ai remarcat că domnul Alfred îmi face curte?

— Nu, zise Eugénie, care nu se uitase poate nici de două ori la Alfred, de când venise să facă practica la domnul Legalet.

— Deci, crezi că nu mă iubeşte? întrebă Sylvie, alarmată.

— Nu spun asta! Spun doar că n-am văzut nimic. E vina mea… Sunt atât de distrată…

— Ei bine, Eugénie, te rog, urmăreşte-l.

— De ce?

— Pentru că aş vrea să ştiu… dacă nu cumva mă înşel…

— Şi ce importanţă are asta?

— Are, pentru că-l iubesc, zise Sylvie, plecându-şi ochii.

Eugénie o privi. A iubi… A iubi era pentru ea un cuvânt pe care îl auzise adesea rostindu-se, dar ce teribilă semnificaţie avea! I se păru că vede ivindu-se, odată cu aceste două cuvinte, pe de o parte, toate necazurile ei, pe de alta, toate necazurile Thérèsei. Dar, când observă chipul candid şi încântător al Sylviei, simţi că trebuie să mai existe şi un alt fel de dragoste, pe care ea nu-l cunoştea, dar care trebuie să fi fost nespus de dulce. Apoi zise rar:

— A, îl iubeşti…

— Da, îl iubesc! Când îl văd intrând, îmi dau seama că, de fapt, pe el l-am aşteptat toată ziua; când vorbeşte, nu aud decât glasul lui; mi se pare că acest glas mă mângâie, de parcă m-ar mângâia mâna lui. Îl aud pretutindeni… Când îmi face un compliment, oh, sunt atât de fericită, atât de fericită încât îmi vine să plâng. Când râde de mine, sunt tristă, atât de tristă, încât iar îmi vine să plâng…

— Oh, zise Eugénie, cât de mult trebuie să iubeşti, dacă iubeşti astfel!

— El nu ştie. Nu-i poţi spune unui bărbat astfel de lucruri.

— Dar el, el nu ţi-a spus nimic?

— Crezi că ar îndrăzni? Louis, care s-a însurat cu sora mea, a iubit-o doi ani, fără să-i spună nimic, până când tata s-a văzut silit să-i spună el surorii mele că Louis o iubeşte.

O viaţă de cu totul alt gen decât cea pe care o dusese Eugénie! O dragoste de cu totul alt gen decât cea despre care auzise Eugénie vorbindu-se! Ce umbre proaspete, trandafirii şi noi pentru inima care trecuse pe deasupra unor genuni cumplite şi care nu se mai lovea la tot pasul de obstacole ascuţite, pentru că era ea însăşi un pustiu! Ochii Eugéniei se umplură de lacrimi. Dar şi le şterse imediat,

fiindcă nu i-ar fi putut spune de ce plânge celei care-i mărturisise cu atâta naivitate sentimentele ei. Curioasă să vadă în faţa ei acea frumoasă potecă, pe care ea nu mai putea păşi, Eugénie îi făgădui Sylviei să bage de seamă dacă Alfred o iubea. A doua zi îl privi cu atenţie pe tânăr şi observă că se purta cu Sylvie la fel cum se purta cu toate celelalte şi că dacă dădea mai multă atenţie cuiva, apoi tocmai ei îi dădea. Dar Eugénie nu se opri asupra acestui fapt, care putea să fie doar o pură întâmplare. Când se întunecă, Sylvie veni din nou lângă Eugénie.

— Ei bine, spuse ea, nu-i aşa că mă iubeşte? Mi-a mărturisit că eram foarte frumos pieptănată…

— Sigur, zise Eugénie, care nu voia să vadă acel suflet atât de naiv, angajându-se pe un drum primejdios, da, ţi-a spus că eşti frumos pieptănată, dar să ştii că şi mie mi-a spus acelaşi lucru.

— A trebuit să-ţi spună, ca să nu bată la ochi. Şi pe urmă, n-ai văzut cum mi-a ridicat broderia, când am lăsat-o să cadă? Şi cât a ţinut-o în mână, ca să atingă ceea ce atinsesem şi eu? Şi cum m-a privit, când mi-a înapoiat-o?

— E adevărat, răspunse Eugénie, e adevărat, răspunse ea, plecându-şi capul.

Apoi tăcu, până ce Sylvie zise din nou:

— La ce te gândeşti?

— La nimic! Apoi adăugă: Totuşi, nu vreau să te mint şi să te las să iubeşti, dacă n-ai să fii într-adevăr iubită. Căci vei suferi cumplit să te vezi dispreţuită!

— Dar ce s-a întâmplat? întrebă Sylvie.

— N-ai observat că atunci când una dintre fete a lăsat să-i cadă batista, el i-a ridicat-o imediat şi a ţinut-o cam prea mult în mână?

— Ba da, ba da, dar era batista ta; şi apoi, el ţi-a mototolit-o, tot înnodând-o şi deznodând-o. Şi-a făcut din ea un văl, pe care şi l-a pus pe faţă, dar s-a jucat, a fost vesel, a râs; povestea cu batista a fost cu totul altceva!

În ajun, Eugénie descoperise ce însemna dragostea unei inimi de copil. În acel moment descoperea orbirea, care

însoţeşte întotdeauna dragostea şi, temându-se să nu mâhnească acel suflet delicat, aşteptă momentul potrivit, ca să-i poate spune adevărul. De altfel, poate că se înşela ea însăşi, poate că nu mai era în stare să vadă dragostea, în gesturile cele mai nevinovate!

Zilele treceau şi Eugénie, tot observând fără încetare cele mai mărunte fapte ale lui Alfred, fu aproape silită a recunoaşte că, de fapt, ei îi erau adresate toate acele priviri furişe, cuvintele cu două înţelesuri, clipele de bucurie, străfulgerările de tristeţe prin care vorbeşte, fără încetare, o dragoste care încă n-a fost mărturisită. În vremea asta, Sylvie nu vedea nimic sau, mai precis, nu vedea decât ceea ce-i măgulea speranţele şi-i mărturisea în fiecare seară Eugéniei pe ce baze şubrede credea că se sprijină dragostea lui Alfred. Eugéniei îi era milă de acea copilă şi se învinuia că o trădase. Prea îndurerată încă de asprele lecţii pe care le primise de la viaţă, Eugénie vru să evite orice fel de rivalitate. Încercă să pună între ea şi Alfred piedici peste care acesta n-ar fi putut să treacă. Sub pretextul că locul unde lucra ea era prea departe de lampa care se afla lângă doamna Legalet, se retrase într-un colţ, în spatele şirului de fete. Dar nu făcu altceva decât să-i dea lui Alfred prilejul de a o căuta peste tot şi de a o găsi oriunde s-ar fi ascuns. A doua zi, Sylvie vru să se aşeze şi ea în colţul retras în care lucra mama sa, şi cum Alfred venea mereu acolo îşi închipui că venea pentru ea. Dacă într-o seară Eugénie îşi punea o panglică neagră în jurul gâtului, Alfred striga că panglicile negre erau o podoabă elegantă. Şi Sylvie îi spunea Eugéniei:

— Vezi? Vrea să-mi pun şi eu o panglică neagră, fiindcă socoate că o astfel de panglică mi-ar sta minunat.

Sylvie îşi punea panglica, Eugénie o scotea pe a sa, iar seara, nemulţumit, Alfred îi spunea în şoaptă Sylviei, în aşa fel încât să fie auzit şi de Eugénie, aruncându-i acesteia din urmă o privire plină de reproş:

— Eşti bună şi drăguţă; văd că nu ţi-a fost teamă să te împodobeşti cu ceea ce-mi place!

Ceasul confidenţelor odată sosit, Sylvie, îi spunea Eugéniei:

— Ai văzut cum mi-a mulţumit că mi-am pus panglicuţa aceea neagră? Oh, sunt sigură că mă iubeşte!

Inima Eugéniei repeta ca un ecou: „Mă iubeşte!”

Eugénie se simţea foarte stânjenită că devenise confidenta tinerei Sylvie. Într-o zi, după ce-o ascultă vorbind întruna despre Alfred, îi spuse clar că poate maică-sa se va supăra, dacă va afla că Eugénie o ajută să-şi facă speranţe deşarte despre o dragoste cu care ea n-ar fi fost de acord.

— O, mama ştie, şi nu e împotrivă. Alfred e un tânăr atât de cinstit, de bine-crescut, de respectuos… Tocmai mama mi-a spus toate astea, aşa că-ţi dai seama, în ziua în care mă va cere de soţie, ea va fi foarte bucuroasă.

Toate cuvintele acelei copile îi dădeau lovitură după lovitură Eugéniei, dar cel mai dureros din toate a fost cuvântul „soţie”. Mai putea ea să se mărite, ea, o biată fată pierdută? Chiar presupunând că dragostea lui Alfred ar fi fost sinceră, având în vedere că el o socotea cuminte şi pură, n-ar fi trebuit să renunţe? Dar pasiunea e deosebit de ingenioasă şi ştie cum şi în ce fel să se strecoare într-o inimă. Din clipa în care Eugénie se socoti nedemnă de a fi iubită, începu să sufere la gândul că nu mai era iubită şi de unde, mai înainte, se temea ca dragostea lui Alfred să nu se înflăcăreze, acum începu să-i fie frică să n-o piardă. Şi cum începuse a se îndoi, socotind că-şi făcea visuri zadarnice, evită orice apropiere de Alfred, nu atât pentru a-l îndepărta, cât pentru a fi sigură dacă o iubeşte sau nu. Dar băiatul, plin de perseverenţă şi dibăcie, făcea ce făcea şi tot în preajma ei ajungea. Până la urmă, Eugénie se convinse c-o iubea şi-i fu nespus de recunoscătoare pentru această dragoste; şi iată că, în ciuda reţinerilor sale, se îndrăgosti şi ea de el. Asta până în ziua în care, întorcându-se, unde se dusese să-şi vadă fetiţa, află că doamna Legalet angajase o nouă lucrătoare. Când o văzu pe noua lucrătoare, Eugénie încremeni: era Thérèse, Thérèse care veni spre ea ca spre o

veche prietenă. Dar Eugénie nu-i mai putea accepta prietenia, aşa că, după câteva fraze reci şi scurte, se retrase cât mai departe de ea. Acum, Eugénie trăia cu spaima în suflet ca Thérèse să nu-i divulge secretul. Deşi, dacă s-ar fi întâmplat acest lucru, Eugénie îşi şi făcuse planul să se mute la alt magazin. Când se făcu seară însă şi când îl văzu pe Alfred, spaima puse complet stăpânire pe sufletul fetei. În primele momente se strădui să ascundă această dragoste, dar Thérèse, versată în astfel de lucruri, bănui repede despre ce era vorba. Abia atunci îşi dădu Eugénie seama că nu va mai avea puterea să îndure dispreţul lui Alfred şi, o clipă, orgolioasa Eugénie se gândi s-o implore pe Thérèse să-şi ţină gura. Îşi petrecu seara cu ochii aplecaţi peste lucrul ei, iar când se ridică să plece, Thérèse se apropie de ea şi-i şopti:

— E drăguţ noul tău iubit, deşi pare puţin cam nătâng. Poate că e mai bine că e aşa, fiindcă ai să-l poţi păcăli mai uşor!

Mult prea revoltată de josnicia acelor vorbe, Eugénie nu mai avu putere să-i răspundă, aşa că-i întoarse spatele şi plecă.

Thérèse se răzbună pentru dispreţul pe care-l merita, aruncându-l în spinarea celei care nu-l merita. Doar în câteva zile, fata experimentată îşi dădu seama de dragostea Eugéniei, dar o văzu şi pe cea a Sylviei. Atunci ea se apropie de acea copilă şi încercă să i-l smulgă din suflet pe Alfred, sfâşiind fără milă acea inimă atât de tânără, pentru ca, în disperarea ei, Sylvie să lovească în Eugénie.

— O, strigă Sylvie, când Thérèse îi spuse că Alfred o iubea pe Eugénie, nu se poate! Tocmai pe ea, căreia eu i-am spus totul, în faţa căreia mi-am deschis inima! Nu se poate să mă fi înşelat astfel! Nu cred că şi-a putut bate astfel joc de mine! Dacă ar fi aşa, înseamnă că e de o cruzime şi de perfidie fără margini! De altfel, am să-i spun totul mamei!

— Şi bine ai face, o sfătui Thérèse, care voia să-şi

savureze pe îndelete răzbunarea.

Sylvie dădu fuga la maică-sa şi-i vorbi despre trădarea Eugéniei. Aceasta fu şi mai indignată decât Sylvie căci ea îşi şi făcuse unele planuri în legătură cu Alfred. A doua zi, doamna Legalet o chemă pe Eugénie şi înainte de a-i cere vreo explicaţie, îi înmână o scrisoare, scrisoarea prin care doamna Benard i-o recomanda pe Eugénie cumnatei sale. În acea scrisoare era menţionat şi motivul pentru care Eugénie trebuise să plece de la Londra. Fata o citi, apoi o înmână stăpânei sale.

— Vezi, domnişoară, că ştiu totul, şi totuşi n-am spus niciodată nimănui un cuvânt, care te-ar fi putut umili în faţa colegelor dumitale. Ţi-am cruţat durerea de a roşi veşnic în faţa mea, iar dumneata, drept mulţumire, ai stârnit prin cochetăria dumitale dragostea unui tânăr cu care voiam s-o mărit pe fata mea, a unui tânăr pe care această biată copilă nevinovată îl iubeşte cu o dragoste curată, în timp ce dragostea dumitale se bazează pe calcul.

Deci, după ce-i calomniase viaţa Eugéniei, stăpâna ei îi calomnia acum şi dragostea. Deşi simţea cum o năpădesc lacrimile, se stăpâni şi răspunse calm:

— Nu, doamnă, nu, eu n-am făcut absolut nimic ca să-l atrag pe domnul Alfred, pe care nici măcar nu-l iubesc.

— Ei bine, domnişoară, dacă numai el singur trebuie vindecat, am să-i spun eu cine eşti.

— Oh, doamnă, strigă Eugénie, căzând în genunchi în faţa doamnei Legalet, plec din magazinul dumneavoastră, mă duc în altă parte, dar nu-i spuneţi nimic, nu mă mai dezonoraţi şi în ochii lui. Ce rost ar mai avea să-mi faceţi rău, din moment ce nu voi mai fi aici?

Doamna Legalet se gândi o vreme, apoi răspunse:

— Da, ştiu că ai fost mai mult nefericită decât vinovată; dar n-ai să fii niciodată fericită, înşelând dragostea unui om cinstit. Spune-i să nu spere nimic, în ce te priveşte. O tânără are destule mijloace, atunci când vrea, să scape de curtea unui bărbat, iar dumneata eşti destul de deşteaptă, ca să găseşti astfel de mijloace. Numai cu acest preţ accept

să mai rămâi în magazinul meu şi numai cu acest preţ accept să tac.

— În sfârşit, zise Luizzi, mai văd şi o femeie de treabă.

— Prostii! răspunse diavolul, dacă ai fi analizat mai temeinic această indulgenţă, ai fi văzut că la baza ei stătea un calcul destul de meschin.

— Iarăşi? strigă baronul.

— Iarăşi. Doamna Legalet şi-a zis că dacă Eugénie pleca de la ea, Alfred putea foarte bine să nu mai vină nici el şi atunci adio frumoaselor planuri de măritiş ale fiicei sale cu un tânăr care avea o rentă de douăsprezece mii de livre şi al cărui tată era foarte bogat.

Eugénie acceptă târgul cu doamna Legalet, acceptă şi serile lungi petrecute în prezenţa lui Alfred sub ochiul scrutător al patroanei. În vreme ce trebuia să-i respingă avansurile pe care i le făcea acesta, Eugénie era insultată de stăpâna ei, care-i făcea observaţie că nu fusese destul de tăioasă cu băiatul, era ameninţată că-i va destăinui totul acestuia şi ţinută de rău pentru cel mai neînsemnat cuvânt spus lui Alfred. Şi totuşi, fata răbda totul, numai de dragul de a-l vedea şi de a-l auzi pe acel Alfred. Chipul, sunetul glasului său erau ca o hrană pentru Eugénie, care nu avea curajul de a se lipsi de ele, cu toate şicanele şi răutăţile celor din jur. Căci trebuie să afli, stăpâne, că Thérèse, neruşinata Thérèse, făcuse cunoscută tuturor fetelor din magazin taina Eugéniei, aşa că insolenţele şi jignirile de la Londra reîncepură şi la Paris, ba încă mai crude, mai ameninţătoare, căci de data asta erau adresate unei inimi unde nu ofensa numai orgoliu, ci şi dragostea. Alfred îşi dădu imediat seama că schimbarea atât de bruscă a conduitei Eugéniei şi al felului de a se comporta al colegelor ei trebuia să fi avut un motiv. Îşi dădu seama că i se descoperise dragoste şi, în acelaşi timp, înţelese că-i dăduse peste cap planurile doamnei Legalet. Într-o seară, hotărât să n-o mai lase pe Sylvie să-şi facă speranţe zadarnice şi totodată să-i redea curajul celei care era persecutată pe nedrept, declară, având aerul că nu se

adresează cuiva anume, că se va însura în curând, fiindcă de opt zile împlinise douăzeci şi cinci de ani; declară, de asemenea, că nu-l interesa zestrea, pentru că era destul de bogat; apoi adăugă că niciun fel de intrigă sau de maşinaţie nu-l va putea împiedica vreodată să se însoare cu femeia visurilor sale, pe care o va iubi, indiferent din ce clasă socială va proveni, fie că era din popor, fie că era slugă, fie că era săracă lipită pământului. Doamna Legalet intui cui îi era adresat acel discurs, aşa că – mai înainte de a-i spune lui Alfred că nu-i mai îngăduia să pună piciorul în casa ei – vru să se şi răzbune, pentru că planurile sale eşuaseră. Aşa că, de îndată ce Alfred isprăvi de vorbit, ea adăugă:

— Iată nişte sentimente foarte nobile, domnule, dar presupun că, la toate cele înşirate de dumneavoastră, îl veţi adăuga şi pe cel de a fi o fată cinstită.

La aceste cuvinte, Alfred se ridică şi Eugénie odată cu el. Cei doi tineri se priviră în ochi; văzând chipul înspăimântat al Eugéniei, Alfred păli, fiindcă citi în el un bun-rămas, pe vecie; apoi fata îşi puse lucrul pe masă şi ieşi, ca să nu cadă zdrobită de ruşine, la picioarele celui pe care-l iubea. Pe urmă alergă din magazinul care se afla la parter, până sus, la etajul al cincilea. Aveam încă o şansă, stăpâne, căci fereastra era înaltă şi larg deschisă; Eugénie era hotărâtă să se sinucidă; cu mintea vraişte, orbită de furie, doar câţiva paşi dacă ar mai fi făcut şi ar fi fost a mea. Dar Alfred se luase după ea; renunţând la orice reţinere, zdrobind acele legături atât de slabe şi totuşi atât de puternice, pe care le numiţi convenienţe, se luase după Eugénie şi o înşfăcă zdravăn, chiar în clipa în care fata se pregătea să sară pe fereastră.

— Deci, ai înţeles că despre tine e vorba, zise el; da, te iubesc; ştiu că eşti săracă, ştiu că trăieşti din munca mâinilor tale, dar toate astea m-au făcut să te iubesc şi mai mult. Să nu-ţi fie teamă de nimeni, îţi voi da numele meu, vei fi bogată şi-ţi jur că atunci nimeni nu va mai cuteza să te calomnieze sau să te insulte.

Eugénie îl privi pe acest tânăr nobil care-i luase mâinile şi

i le mângâia cu dragoste.

— Mă iubeşti, spuse ea; şi eu te iubesc şi vreau să-ţi dovedesc că nu ţin câtuşi de puţin să te înşel.

Deschise un sertar şi scoase o scrisoare pe care i-o întinse lui Alfred. Scrisoarea nu conţinea decât trei rânduri:

„Domnişoară,

Încearcă să vii duminică, fetiţa dumitale nu se simte prea bine şi mama dumitale mă învinuieşte că n-am îngrijit-o eu bine.”

După ce citi acea scrisoare, Alfred rămase împietrit în faţa Eugéniei. Ea îl privea cu nerăbdare, fiindcă gura lui urma să rostească dreptul ei la viaţă sau condamnarea la moarte. Îi văzu chipul tulburat, mâinile tremurânde, privirea rătăcită, care o evita pe a ei. În sfârşit, Alfred, simţind că-şi pierde minţile, îi spuse – ieşind în fugă – Eugéniei:

— Mâine… Am să-ţi răspund mâine…

Eugénie rămase singură.

— Ascultă-mă, stăpâne, aş vrea să te fac să simţi pe pielea ta ce înseamnă o asemenea zi de aşteptare şi cât de cumplită e incertitudinea. Am să-ţi spun doar atât: poate că nu eşti chiar aşa de ruinat, pe cât crezi…

— Dumnezeule! strigă Luizzi.

— Sau poate că eşti mai mult decât îţi închipui. De altfel, vei afla acest lucru mâine seară.

— Spui adevărul? strigă Luizzi, spui adevărul?

Şi încetând să-l mai asculte pe diavol, începu să străbată camera în lung şi-n lat, scoţând tot felul de exclamaţii.

— Oh, dacă ar fi cu putinţă… Dar nu te cred; mă înşeli, îţi baţi joc de mine, îmi dai această speranţă, pentru ca sărăcia să mi se pară şi mai cumplită. Totuşi, ce-ar fi dacă mi-ai spune? La urma urmei, de ce să aştept până mâine? Hai, jupâne, vorbeşte, nu mă lăsa să plutesc într-o incertitudine mai înfricoşătoare decât însăşi nenorocirea!

După ce-l privi pe Luizzi cu dispreţ, diavolul îi răspunse:

— Eugénie a fost mai nobilă şi mai puternică decât tine; ea n-a scos exclamaţiile astea de om nebun, nici n-a dat cu piciorul în mobile, trezind toată casa; şi totuşi la ea nu era

vorba de avere, era vorba de ultima nădejde a inimii ei, era vorba de viaţă şi de moarte!

— Dar ea a câştigat, zise Luizzi, fiindcă a devenit doamna Peyrol.

— Da, zise diavolul, a doua zi Alfred i-a scris doar atât: „Vrei să fii soţia mea?”

— Şi-atunci ea a sărit în sus de fericire, zise Luizzi, care nu mai asculta. A fost bogată şi iubită şi a avut o familie fericită…

— Atunci, zise diavolul, începu un nou capitol al acestei istorii, pe care îl vom numi Biata femeie.

XXXIX.
Biata femeie

— Mai mult ca sigur, zise Luizzi că e vorba de un capitol ca atâtea altele: un soţ îndrăgostit timp de câteva luni de zile, care apoi îşi părăseşte soţia, îi reproşează tot ce a făcut pentru ea şi-o lasă pradă dispreţului şi singurătăţii...

— Nu, stăpâne, zise diavolul, nu-i vorba despre aşa ceva; acest capitol, dacă ai răbdare să-l asculţi, va dura mai mult ca celelalte; dar văd că nu mai eşti în stare să mă asculţi. Acum, când ai o speranţă, egoismul ţi-a pătruns, odată cu ea, în suflet, eşti şi tu exact ca lumea în care a fost aruncată Eugénie: te temi să nu-ţi pierzi vremea – ocupându-te de ea, pentru că ai descoperit că nu e singura barcă de salvare care ţi-a mai rămas.

— Te înşeli, jupâne, zise Luizzi, te voi asculta; dar iată că se luminează de ziuă, aşa că grăbeşte-te.

— Fie, zise diavolul, îţi voi vorbi şi eu, aşa cum mă vei asculta şi tu, adică fără să mai insist asupra amănuntelor, fără să-ţi mai solicit atenţia, care te-a părăsit. Şi acum iată de ce Eugénie a fost o „biată femeie”. Pentru că a intrat într-o altă lume decât a ei, cu o mărturie vie a greşelii sale, pentru că avea un bărbat care o iubea destul ca s-o creadă nevinovată, dar care nu era destul de puternic pentru a impune şi celor din jur nevinovăţia soţiei sale; pentru că domnul Peyrol se însurase cu ea împotriva voinţei familiei sale, doar cu consimţământul tatălui său. Acesta îşi primi nora, o ocroti aproape tot atât cât şi soţul ei. Dar există şi

lucruri împotriva cărora nu poţi proteja pe cineva, ca de pildă, primirea glacială pe care i-o făcură cumnatele şi cumnaţii; apoi mai există impertinenţa anumitor politeţuri şi anumitor uitări; mai există titlul rece şi ceremonios de „doamnă”, adresat în permanenţă Eugéniei de către cei din familie, care-şi spuneau între ei pe nume. Mai există acea abilă răutate care, dacă nu te poate exclude dintr-un salon, te exclude din familie. Apoi mii de alte împrejurări care făceau să-i sângereze inima, fără ca totuşi să se poată plânge. La o plimbare, de pildă, un salut care nu-i era înapoiat, o vizită care-i era refuzată sub un pretext oarecare, pentru ca mai apoi persoana să treacă în mod ostentativ, de zece ori, pe sub ferestrele doamnei Peyrol; era mai ales acel copil, căruia domnul Peyrol nu-i putuse da numele său şi a cărui apariţie isca întotdeauna tot felul de discuţii.

— O, ce fetiţă dulce, i se spunea; cine e mama ta?

— Doamna Peyrol.

— Şi tatăl tău?

— Nu-l cunosc.

— Biata fetiţă şi ce drăguţă e! într-adevăr, e groaznic să nu-ţi cunoşti tatăl!

Copila intra în casă şi-i povestea, plină de candoare, toate aceste lucruri maicăi-sii, care nu-i mai dădea voie să iasă din curte şi să se joace cu alţi copii. Ca s-o potolească, Eugénie începu a-i satisface toate miciile capricii, aşa încât, până la urmă, Ernestine deveni o răsfăţată şi o egoistă, o capricioasă şi o impulsivă.

Peyrol s-a luptat cu familia lui cât a putut, ajungând până la urmă să se certe cu toţi fraţii şi surorile sale. Singurul cu care mai putea schimba câte o vorbă, dar şi cu acela pe ascuns, era tatăl său. Ameninţat de către toţi ceilalţi copii că-l vor părăsi, dacă nu renunţa la Alfred, bătrânul nu avusese încotro şi trebuise să se supună dorinţei generale. Toate astea durară până în momentul în care Alfred, sătul de a mai lupta împotriva acelor nestăvilite un de provincie, se hotărî să vină la Paris. O vreme, se pierdu în acel oraş

imens, dând-o pe Ernestine drept fiica sa. Tocmai când începuse să-şi recapete speranţa că, în sfârşit, va fi fericit, fu ucis, acum un an şi jumătate, în timp ce se întorcea de la Hâvre, în urma exploziei unui cazan cu aburi. Atunci, la toate necazurile de mai înainte, se adăugă şi ruina. Tu o cunoşti, baroane, căci ai fost gata să te scrânteşti la cap, când ai auzit ce ţi se întâmplase, tu, un bărbat care nu ai decât grija ta, în vreme ce Eugénie avea un copil, obişnuit să trăiască în lux, un copil care începu a-i reproşa sărăcia, un copil care…

— Iată că începe capitolul Biata mamă, nu-i aşa? Hai, dă-i drumul repede, te ascult…

— Nu, zise diavolul, s-a luminat de ziuă, aşa că-l vei vedea cu ochii tăi.

XL.
Biata mamă

Diavolul dispăru şi Luizzi, deschizând obloanele şi ferestrele, observă că abia se lumina de ziuă. Primul lucru pe care-l zări, fură scrisorile ce-i aduseseră vestea ruinei sale. Le mai citi o dată. Speranţa pe care i-o insuflase diavolul şi care-l făcuse să se smintească un moment, se nărui pe deplin după o nouă lectură. Ştia prea bine că diavolul nu-i oferea o şansă, decât ca să-l atragă în cine ştie ce capcană, unde nimerea peste un necaz şi mai mare. În plus, nu tot diavolul îi spusese: „Poate că nu eşti chiar atât de ruinat pe cât crezi... sau poate că eşti mai mult decât îţi închipui...”

Baronul se hotărî deci să acţioneze ca şi cum ruina sa era sigură. De altfel, nu ascultase degeaba ceea ce-i istorisise diavolul. Eugénie i se părea femeia visurilor sale. Toate neplăcerile datorate situaţiei sale nu-l mai speriau, odată ce Ernestine va fi măritată. Luizzi coborî în salon, hotărât să accepte oferta doamnei Peyrol şi de a fi admis al cincilea în contractul pretendenţilor. Totuşi, un lucru începu a-l mira: faptul că ziua, în loc să crească şi să se lumineze în toată splendoarea ei, se întuneca din ce în ce. O teamă ciudată puse stăpânire pe el. Povestirea, despre care el crezuse că nu durase decât o parte din noapte, să se fi prelungit până în seara zilei alegerii soţiilor? Atunci, dându-şi seama de acea nouă viclenie a diavolului, se năpusti în salon unde nimeri peste un cerc de oameni ce tăceau, aşezaţi în jurul

unei mari mese rotunde. Intrarea lui furtunoasă, mirarea zugrăvită pe chipul său, prilejui o mişcare de surpriză şi fiecare îl privi cu un fel de milă. Domnul Rigot înaintă către el şi-i zise destul de tare, pentru ca toată lumea să audă:

— Ah! Iată-te, domnule baron! Am aflat despre veştile rele care ţi-au sosit şi am dat poruncă să nu te deranjeze nimeni în odaia dumitale. Drace, când te trezeşti ruinat şi când nu-ţi mai aparţine nimic, de la acoperiş până-n pivniţă, sigur că lovitura e cumplită, mai ales pentru voi ăştia, marii seniori, care nu sunteţi obişnuiţi cu sărăcia ca noi, oamenii de rând. Dar îţi mulţumesc, totuşi, că ai venit să asişti la serbarea noastră familială.

Luizzi bălmăji câteva cuvinte şi-i aruncă o privire Eugéniei, care stătea umilă într-un ungher. Se vedea că plânsese toată ziua. Îl privi şi ea pe Luizzi, care o salută cu un respect pe care nu i-l arătase când ea venise la el în odaie. Printre personajele prezente la acea scenă, se afla unul pe care Luizzi nu-l mai văzuse: era notarul, care-l privi cu multă atenţie prin ochelarii săi. Lui Luizzi i se păru că-l cunoştea de undeva. Expresia chipului său, mai mult decât trăsăturile, îl izbise, şi tocmai încerca să-şi aducă aminte în ce loc şi în ce epocă îl întâlnise, când iată că sună ceasul şapte.

— A sosit momentul strigă Rigot; operaţia va începe imediat; să punem mai întâi numele celor trei doamne, într-o pălărie. Le vom trage unul după altul, pentru a şti cine va alege prima. Domnul baron ne va face acest serviciu, căci el nu face pare dintre pretendenţi.

— N-am spus asta, zise Luizzi, împins de spaima sărăciei care-l aştepta şi reţinut totuşi de un rest de onestitate.

— Ah! Ah! Noaptea e un sfetnic bun, după câte văd, domnule baron, zise Rigot. Sunt încântat!

Luizzi îşi lăsă capul în jos în faţa acestei injurii pe care o socotise atât de josnică de acceptat, când fusese vorba despre ceilalţi, nu despre el. Atunci auzi râsul scurt şi ascuţit al notarului şi i se păru că mai auzise acel râs malefic, dar nu-şi putu aminti în ce împrejurare. Râsul

domină murmurul de nemulţumire care se ridică dintre pretendenţi şi care sfârşi prin a se transforma în apostrofe grosolane.

— Ha! Ha! făcu avocatul, domnul Rigot are dreptate: noaptea e un sfetnic bun, şi ruina de asemenea.

— Mă rog, făcu notarul, sunt sigur că dacă avea timp, domnul n-ar fi semnat numai contractul de căsătorie.

— Hotărârea domnului baron, adăugă contele, îi face cu atât mai multă onoare cu cât este mai tardivă. Curajul adevărat nu se desfăşoară decât în faţa primejdiei!

Tocmai când Luizzi voia să-i răspundă contelui, Rigot strigă:

— Aceia dintre dumneavoastră care vor pleca de aici ca să se ducă să se bată, vor fi excluşi de la însurătoare!

Trebuie s-o spunem, spre onoarea baronului, că primul, care a dat îndărăt, a fost contele de Lémée.

Rigot continuă:

— Şi cel care proferează vreo ameninţare va fi exclus.

— Eu n-am scos o vorbă, zise frumosul funcţionar al agentului de schimb.

După acest mic incident urmă o tăcere deplină. Rigot continuă:

— Soră, nepoată şi strănepoată, aveţi în faţă cinci flăcăi arătoşi şi de diverse vârste. Aşa că fiţi atente şi alegeţi-vă bărbaţi potriviţi cu vârsta voastră. Deci, să recapitulăm: domnul de Lémée are douăzeci şi doi de ani.

— Vreţi să spuneţi treizeci, strigă foarte tare tânărul bărbat, aruncând o privire doamnei Peyrol.

— Mă rog, zise Rigot. Domnul avocat e puţin mai în vârstă, nu-i aşa?

— Douăzeci şi nouă de ani! strigă domnul Bador, înclinându-se în faţa Ernestinei.

— Domnul Marcoine are…

— Nici eu nu mai ştiu cât am, zise ajutorul de notar.

— Şi domnul Furnichon?

— Am atâţia câţi îmi daţi.

— Cât despre domnul baron, ştiu că are treizeci şi doi de

ani. Aşa că putem începe. Şi cum domnul baron face şi el parte dintre pretendenţi, îl vom ruga să ne facă serviciul şi să tragă la sorţi numele. Caraghiosul ăsta de Akabila va aduce pălăria în care am pus bileţelele.

Primul nume care ieşi, fu al Ernestinei. Avocatul, care se afla lângă ea, scoase un oftat, repetat de Marcoine şi de Furnichon.

Baronul îşi vârî din nou mâna în pălărie şi, de data asta, domnul Rigot citi pe bileţel numele Eugéniei. Acum veni rândul contelui de Lémée să ofteze din adâncul plămânilor. Nu mai rămăsese decât numele Jeannei Turniquel, care făcu un bot cât toate zilele, zicând:

— După cele două dinaintea mea, mersi, mie îmi rămân firimiturile!

— O să vă rămână destul, n-aveţi grijă, îi zise, satisfăcut, avocatul.

În aceeaşi clipă, Petit-Pierre intră în salon şi apropiindu-se de Luizzi îi zise:

— Vin din partea unui domn din Paris care mi-a spus că trebuie să vă duceţi la el imediat, iar dacă nu puteţi, atunci o să vină el aici.

— Un moment, zise notarul. Dacă domnul baron pleacă, atunci cer să fie exclus dintre pretendenţi.

Luizzi se opri, şovăind între speranţa pe care i-o dăduse diavolul şi amenințarea notarului, şi-i zise lui Petit-Pierre:

— Cine e acel domn?

— E unul înalt, uscat, tuciuriu, care are o geantă la subţioară şi care e urmat de doi jandarmi; pare a fi un magistrat…

— Sau vreun aprod, zise Luizzi.

— Tot ce se poate, răspunse Petit-Pierre, fiindcă a întrebat unde stă judecătorul de pace şi l-am lăsat mâzgălind nişte hârtii timbrate.

— Se pare că domnul baron are nişte scrisori de schimb, care trebuie onorate, zise avocatul.

— Chiar dacă am, le voi plăti, zise Luizzi, dispreţuitor.

— Cu ce? întrebă contele de Lémée.

Aceste vorbe îl făcură pe Luizzi să pălească. Pentru a salva aparenţele, ajutorul de notar strigă:

— Hai să isprăvim cu cearta, vreţi?

— Just, strigă Rigot, cine nu vrea, să se care!

Luizzi fu pe cale să plece. Simţea cum se face de râs în ochii acelei femei, care-i vorbise în termeni atât de dispreţuitori despre bărbaţii care-i vânau zestrea. Dar îşi aminti imediat de acele scrisori de schimb care se ridicau la o sumă destul de mare în socoteala cu bancherul său care se făcuse nevăzut; aşa că, la groaza de sărăcie, se mai adăuga acum şi spaima de puşcărie. Deci, rămase pe loc. Petit-Pierre se aşeză într-un colţ şi domnişoara Ernestine a fost chemată să declare pe cine alege.

— Eu, zise ea, îl aleg pe domnul conte de Lémée. Acesta, care o privea drăgăstos pe doamna Peyrol, ridică repede capul, scoase un strigăt de bucurie, alergă spre Ernestine şi-i sărută mâna.

— Văd că mi-ai înţeles sentimentele. Ţi-ai dat seama că te iubesc, că eşti singura pe care o iubesc.

Doamna Peyrol lăsă să-i scape un surâs dispreţuitor, în vreme ce avocatul, apropiindu-se de ea printr-o manevră savantă, se prefăcu plin de bucurie strigând:

— E foarte simplu: tinereţea trage la tinereţe; e o alegere foarte potrivită. Ca să fie fericţi, soţii trebuie să fie de vârstă apropiată.

— Dumneata câţi ani ai? Parcă ne-ai spus că douăzeci şi nouă?

— Ei drăcie, am treizeci şi cinci de ani bătuţi pe muchie, zise avocatul, privind-o pe doamna Peyrol.

— Cine n-are acum treizeci şi cinci de ani? zise cu umor, ajutorul de notar.

— Iar dacă nu-i ai, într-o zi tot îi vei avea, zise funcţionarul agentului de schimb.

— Linişte, strigă domnul Rigot, e rândul Eugéniei.

Fără să se mişte de pe scaunul pe care şedea, îşi plimbă privirea în jurul ei, apoi spuse de parcă vorbele pe care le rostea îi sfâşiau pieptul:

— Eu l-am ales pe domnul baron de Luizzi.

— Pe mine? strigă Armand.

Atunci, îşi aminti că-l rugase pe diavol să-i spună cui dăduse Rigot cele două milioane şi că diavolul nu-i răspunsese.

— Primeşti, domnule? repetă Rigot.

— He! He! He! He! râse notarul.

În acel moment, Luizzi recunoscu râsul diavolului şi se opri brusc.

— Primeşti, domnule? repetă Rigot.

— Un moment, zise notarul. Domnul baron n-a fost aici când s-au citit contractele şi poate că vrea să le cunoască, înainte de a se hotărî. Trebuie să ştie că, în cazul că-i moare soţia, contractul ia soţului supravieţuitor o parte pentru copil... Dar veniţi să vedeţi cu ochii dumneavoastră, domnule baron.

Luizzi se îndreptă către notar, simţind cum îi bate inima: căci, acceptând-o pe doamna Peyrol, se condamna poate la o mizerie şi mai mare decât cea de care se temea, în cazul în care nu primea ea zestrea; poate că ăsta era renghiul cu care-l ameninţase diavolul. Se apropie de masă, se sprijini ca să nu cadă şi văzu, alături de contracte, un pachet mare, sigilat, conţinând cele două milioane de franci.

— Aici, zise notarul, punându-şi degetul ascuţit pe contract. Citiţi...

Armand nu văzu nimic, căci vederea i se tulburase şi-l apucase o ameţeală ciudată.

— Puneţi-vă ochelarii mei, zise notarul, veţi vedea mai bine, domnule baron.

Şi fără multe fasoane, notarul îi puse ochelarii pe nasul lui Luizzi, arătându-i cu degetetul locul unde trebuia să citească. De îndată ce Luizzi îşi aruncă ochii pe hârtie, văzu că ochelarii diavolului îi dăduseră aceeaşi putere de pătrundere ca şi aunci când citise povestea Henriettei Buré, prin pereţi şi în toiul nopţii. Se aplecă peste masă şi văzu pe dosul hârtiei în care erau înfăşuraţi banii, că Rigot dăduse cele două milioane de franci Ernestinei Turniquel, fata din

flori a Eugéniei Peyrol.

— Ei, primeşti? întrebă Rigot pentru a treia oară.

Luizzi se prăbuşi pe scaunul notarului şi spuse „Nu!” toţi ceilalţi candidaţi la însurătoare scoaseră un strigăt de bucurie, iar Eugénie, un strigăt de ruşine şi de disperare. Cât despre Rigot, urlă plin de mânie:

— Nu? Ai zis nu? Ei bine, lasă că vedem noi! Hai, Eugénie, alegeţi alt soţ. Te asigur că aceşti domni vor accepta!

— E rândul meu să spun nu, zise Eugénie. Dă toată averea fiicei mele, unchiule, şi pe mine lasă-mă să trăiesc undeva, în vreun sat uitat…

— Ei bine, nu! strigă Rigot, din ce în ce mai mânios. Ori vă măritaţi toate, ori niciuna!

— Prefer sărăcia, spuse Eugénie.

— Iar eu îmi voi păstra milioanele.

— Dar e o josnicie! strigă Ernestine.

— Ernestine! o admonestă Eugénie.

— Da, mamă, da, e o josnicie! Nu-i destul că m-ai obligat să trăiesc în sărăcie şi fără nume, că m-ai făcut să-mi petrec în mod ruşinos copilăria, exilată de toţi, că ai refuzat să-mi spui cine-i tatăl meu, care, după câte am auzit, era un mare nobil; acum, prin refuzul dumitale, vrei să-mi răpeşti unica şansă de a avea şi eu un nume şi o avere. Şi mai spui că asta nu e josnicie?

— Oh, strigă doamna Peyrol, ascunzându-şi faţa în mâini! Ernestine! Fata mea! Fata mea!

— Suferi, când o caraghioasă ca asta îţi vorbeşte cu atâta obrăznicie? strigă doamna Turniquel. Mamă, ce i-aş mai face eu!

— Doamnă, zise Ernestine, habar n-am ce vrei şi de ce te amesteci! Nu te cunosc!

— Nu mă cunoşti, nenorocito? strigă bătrâna Jeanne. Dar când maică-ta, în loc să te ducă la „Copiii găsiţi”, aşa cum au făcut atâtea altele, muncea din greu ca să te hrănească, cine te legăna şi te dădăcea, bastardă ticăloasă?

— Chiar dacă sunt bastardă, nu-i vina mea, ci a mamei!

— Oh, nefericito, nefericito! strigă Eugénie, sufocându-se din pricina hohotelor de plâns.

— Nu există niciun om de treabă aici, care s-o ia de nevastă pe această femeie cinstită?

Avocatul prinse mingea din zbor şi, înţelegând mânia lui Rigot, strigă:

— Domnule, fie că doamna Peyrol e bogată sau săracă, există aici destul oameni cinstiţi gata s-o ia de soţie!

— Da, da, spuseră într-un glas şi ajutorul de notar, şi funcţionarul agentului de schimb.

— Ascultă-mă, Eugénie, zise bătrânul Rigot, alege-ţi un soţ: niciunul dintre cei de faţă nu-i atât de rău cum crezi tu! De altfel, vezi că eu mă înţeleg cât se poate de bine cu ei.

— Nu, nu, unchiule, mi se pare prea urât totul…

— Du-te şi cere-i iertare mamei tale, îi spuse în şoaptă Ernestinei contele de Lémée, altfel suntem pierduţi…

Ernestine stătu o vreme în cumpănă, în vreme ce Luizzi, aducându-şi aminte de vorbele diavolului, spuse în şoaptă: „Biata mamă”.

— Stai, stai, nu te pripi, îi răspunse diavolul.

Apoi Ernestine, apropiindu-se de maică-sa, îi spuse cu o voce plângăreaţă, dar cu ochii uscaţi:

— Iartă-mă, mamă a fost un moment de nebunie din partea mea, de rătăcire… Poate că m-am lăsat târâtă prea mult de dragoste… Tu ştii mai bine ca mine ce greşeli poţi săvârşi din pricina ei…

— Taci, nefericito! îi spuse maică-sa, taci! Nu mă jigni cu rugăminţile tale, mai rău decât m-ai jignit cu mânia ta! Pentru că pretinzi că nu poţi fi fericită şi bogată din pricina mea, ei bine, voi face şi ultimul sacrificiu…

Se opri şi întorcându-se către avocat, vru să-i vorbească, dar nu mai avu putere. Îndreptă pentru ultima oară spre Luizzi o privire prin care i se oferea acelui om, despre care încă mai credea că mai are în sufletul lui o fărâmă de onoare, deşi o refuzase. Dar diavolul râse din nou, şi Luizzi îşi lăsă ochii în pământ.

— Domnule, îi zise atunci Eugénie avocatului, mă vrei?

— Da, doamnă, răspunse domnul Bador şi Cel-de-Sus mi-e martor că vă voi onora şi vă voi respecta întotdeauna!

— Ei, slavă Domnului că s-a rezolvat şi problema asta! strigă Rigot. Acum, notarule, citeşte actul de donaţie. Cei nemulţumiţi, n-au decât să se cărăbănească! Hai, citeşte!

Notarul luă pachetul, rupse cele cinci peceţi, una după alta, apoi despachetă cu multă solemnitate hârtia aflată deasupra, îşi puse ochelarii şi, după ce tuşi uşor de vreo două ori, aşa cum se obişnuieşte, citi actul de donaţie, fără a lăsa deoparte nici măcar o silabă a protocolului barbar al acelui act; apoi ajunse la râvnitul articol prin care Rigot declara că dă suma de două milioane de franci, strănepoatei sale Ernestine Turniquel, fata din flori a Eugéniei Turniquel.

Ernestine scoase un strigăt de bucurie, iar contele de Lémée căzu la picioarele ei, în vreme ce doamna contesă de Lémée îi strângea în braţe, pe cei doi, mai, mai să-i sufoce. Eugénie îşi şterse lacrimile şi-i zise avocatului:

— Oh, domnule, te rog, iartă-mă!

— Lăsaţi, doamnă zise avocatul; am şi eu un act în buzunar, un act în perfectă regulă; din clipa asta, domnul de Lémée vă datorează cinci sute de mii de franci!

— Cum? strigă Ernestine către contele de Lémée, ai cutezat să dispui de zestrea mea?

— Şi dacă n-aţi fi căpătat nimic? întrebă avocatul.

— E un act fără valoare, strigă contele, fiindcă mi-a fost smuls cu forţa!

— Şi cei zece mii de franci ai mei? strigă funcţionarul agentului de schimb.

— Altul? urlă Ernestine.

— Şi cei zece mii de franci ai mei? întrebă şi ajutorul de notar.

— Poate şi cei ai baronului, nu? strigă Rigot.

— Domnule, eu nu m-am vârât în târgul ăsta murdar! strigă Luizzi.

— He! He! He! râse notarul atât de ascuţit, încât toată lumea tăcu, pentru a-l auzi.

— Partea nostimă e că actul de donaţie încă nu s-a isprăvit, domnilor. Ascultaţi: „Banii vor fi plasaţi la stat, în rente de cinci la sută”.

— Mda… făcu funcţionarul agentului de schimb… Cu cinci la sută… Asta face nouăzeci de mii nouă sute nouă franci şi şaizeci de centime.

— Aş fi scos mai mult decât atât pe ipoteci, zise ajutorul de notar.

— Această rentă, considerată ca uzufructul sumei de două milioane, va fi plătită doamnei Eugénie Turniquel, măritată Peyrol care se va bucura de ea până în ziua morţii sale, fiica sa nedispunând de cele două milioane de franci, decât după moartea mamei sale.

— Iată un lucru admirabil, zise avocatul.

— Ba dimpotrivă, e cât se poate de stupid, zise contele. Şi noi cu ce vreţi să trăim în tot acest timp?

— Aveţi actul prin care v-aţi asigurat cinci sute de mii de franci… Mai adineauri, domnul Bador îl socotea în perfectă regulă…

— Într-adevăr, zise avocatul; nu mă pot atinge de banii soţiei mele, deci nu pot plăti.

— Eşti un pungaş, îi zise contele.

— Şi tu un ticălos!

— Gata, strigă Rigot, cu vocea lui de stentor, accepţi, domnule conte, sau nu?

— Pe legea mea, zise contele, două milioane pe care să le tot aştepţi mult şi bine… Un viitor frumos, e adevărat, dar un viitor foarte îndepărtat.

— Aha, domnule, deci asta era dragostea dumitale pentru mine, strigă Ernestine.

— Ei, domnişoară, zise el, mama dumitale e încă foarte tânără.

— Ce grozăvie! zise Eugénie.

— Te rog nu te frământa atâta, zise avocatul, ce, vrei să te îmbolnăveşti?

Eugénie se întoarse din nou şi întâlni privirea lui Luizzi, care părea privirea unui om cu mintea tulburată. Atunci

Rigot îl întrebă pe conte:

— Ei bine, domnule, accepţi sau nu?

Contele şovăi şi notarul îi zise în şoaptă:

— Doamna Peyrol e tânără, dar bunica e bătrână şi dacă ai răbdare să aştepţi, în cel mult doi ani te vezi cu milionul care-i revine.

— Într-adevăr, zise Ernestine.

— Ei bine? Ce zici? întrebă Rigot.

— Accept, zise contele.

— Domnii care merg la Paris, au nevoie de cai de poştă? întrebă Petit-Pierre.

— Staţi un pic că nu s-a terminat, strigă notarul. Trebuie să vedem pe cine va alege doamna Turniquel.

— Eu nu mă bag, strigă ajutorul de notar.

— Nici eu, spuse funcţionarul agentului de schimb.

— Dacă nepoată-mea, care este atât de mândră, zise doamna Turniquel, e contesă, de ce n-aş fi şi eu baroneasă?

În aceeaşi clipă, Petit-Pierre, care se pregătea să plece, îi spuse baronului:

— Uite că plecam fără să vă dau scrisoarea pe care mi-a dat-o domnul acela înalt şi slab. Am uitat-o în buzunar…

Petit-Pierre aruncă scrisoarea pe masă. Luizzi o luă ca s-o citească; în salon era un continuu du-te-vino; avocatul se străduia s-o liniştească pe Eugénie, iar contele se certa cu Ernestine din pricina milionului bunicii fetei.

Scrisoarea era concepută astfel:

„Domnule, împotriva dumneavoastră a fost emisă o hotărâre executorie de arestare, pentru suma de o sută de mii de franci. Am luat toate măsurile ca să fiţi întemniţat; toate autorităţile au fost informate. Binevoiţi, deci, ori a-mi da banii, ori a veni la Mourt, unde vă aştept, dacă vreţi să evitaţi neplăcerile şi scandalul unei arestări publice.

Laloguet, gardian comercial”

— Un milion! strigă notarul pentru a restabili ordinea şi liniştea în salon, un milion! Aţi auzit? Un milion cu care viitorul soţ va face ce va pofti!

— Hai, baroane, zise Rigot, ce faci, ai adormit? Vrei să fii

cumnatul sau prizonierul meu? Căci, te previn, eu sunt purtătorul scrisorii de schimb şi îţi jur că vei sta cinci ani la răcoare. Te întreb o dată: primeşti?

Luizzi îşi vârî unghiile în piept.

— A doua oară…

Baronul îşi zgârie, furios, pielea.

— A treia şi ultima oară: vrei?

— Da! strigă Luizzi şi, ridicându-se, privi în jurul lui cu un aer atât de ameninţător, încât nimeni nu îndrăzni să râdă sau să scoată vreo vorbă.

— Lecţia a fost cam dură, zise Rigot.

— Nu chiar atât cât am crezut eu, zise notarul.

XLI.
Ameţeala

— Ei, dacă lucrurile stau astfel, la masă, domnilor, la masă! E o masă la care am invitat pe toţi proprietarii bogaţi din împrejurimi. La masă, şi fiecare să ofere braţul soţiei sale. Să ne prezentăm cum se cuvine. Domnul de Lémée să-i ofere braţul Ernestinei; avocatul, să-i ofere braţul Eugéniei, iar baronul să încheie şirul, cu doamna Turniquel.

Baronul mergea de parcă era beat, neştiind nici ce face, nici ce spune. Fu aşezat la masă între viitoarea sa nevastă şi un bărbat de vreo treizeci de ani, care se numea domnul Carin. La începutul mesei îl auzise vorbind cu contele de Lémée, pe care-l întrebase:

— Ei bine, dragul meu, ai făcut o afacere bună?

— Nu prea bună: două milioane după moartea maică-sii…

— La fel ca şi mine: dumneata aştepţi averea, iar eu funcţia de pair.

Luizzi asculta, urmărind peste tot josnicia, pentru a şi-o justifica pe a sa. Deodată, notarul strigă:

— Hai să bem! E cineva care nu-mi dă dreptate?

— Ei, drăcie, eu nu, zise domnul Carin. Eu când fac o prostie, întotdeauna beau!

Şi ciocniră împreună. Când notarul dădu paharul pe gât, din gura lui ieşi un abur fierbinte ca şi cum ar fi aruncat vinul într-o pâlnie încinsă la roşu.

— Bea şi dumneata, baroane, zise domnul Carin, vinul te face să suporţi mai uşor femeile bătrâne, cumnaţii şi

cumnatele.

— Da, zise Armand furios, să bem! Nu vreau să mă mai gândesc la nimic!

Şi bău. Bău pahar după pahar, cu o asemenea înverşunare, încât, în curând, văzu sala şi pe meseni cum se leagănă în jurul lui. De altfel, nu era singurul.

— Bravo! strigă Rigot. Iată că lumea s-a încins! Aduceţi paharele mai mari.

Fură aduse nişte pahare uriaşe, care conţineau fiecare aproape o sticlă întreagă de şampanie.

— În cinstea tinerei şi frumoasei Ernestine, viitoare contesă de Lémée!

— Sărută-ţi nevasta, domnule conte, zise Rigot pe jumătate beat.

Şi contele o sărută pe Ernestine.

— Să continuăm urările şi să dublăm porţiile! Alte pahare!

Fură aduse alte pahare şi mai mari.

— În cinstea nepoatei mele, Eugénie! bâigui Rigot.

— În cinstea frumoasei Eugénie! se strigă din toate părţile.

— Avocatule, sărută-ţi nevasta!

Şi avocatul, care lua şi el parte la festin, o sărută pe Eugénie care fugi şi se ascunse ruşinată de acea orgie.

— Bun, continuă Rigot, pahare şi mai mari!

Se aduseră nişte pahare de-a dreptul colosale şi după ce le umplu, Rigot strigă:

— Pentru superba Jeanne Rigot, fostă văduvă Turniquel şi viitoare baroană de Luizzi!

— Pentru superba Jeanne! strigară toţi.

— Sărută-ţi nevasta, baroane! strigă Rigot.

Şi Luizzi o sărută.

Atunci, dominând toate strigătele acelei orgii dezlănţuite, se auzi un râs ascuţit şi pătrunzător; în clipa următoare, baronului i se păru că tot cea ce vedea lua nişte forme bizare: masa aducea acum cu o adunare de draci încornoraţi, ciudaţi, monstruoşi, cu şervete atârnate de gât

şi bând din nişte pahare care nu se mai goleau niciodată. Apoi i se păru că notarul, sau mai curând diavolul, se cocoţase pe masă şi stătea pe vârful unui cuţit, după care începu să strige:

— Ah, stăpâne, iată-te deci mult mai jos decât toţi cei pe care i-ai dispreţuit! Ai fi putut să te însori cu singura femeie pe care n-am putut s-o înfrâng, dar ai dispreţuit-o, pentru că ai crezut că e săracă. Ah, stăpâne, cupiditatea te-a orbit până într-atât, încât n-ai avut răbdare să citeşti până la capăt ceea ce era scris în contractul pe care eu însumi ţi l-am pus sub ochi. Aşa că tu, baronul de Luizzi, nobil din anul 908, bogat, având milioane, în vârstă de treizeci şi doi de ani, ai acceptat să te însori cu fata unui om de rând, văduva Turniquel, în vârstă de şaizeci şi patru de ani! Ah, stăpâne, ai într-adevăr în tine ceva mare şi nobil! Hai, acum ciocneşte cu mine, stăpâne, în sănătatea şi în onoarea ta!

Văzând acea mutră şi auzind acele cuvinte, Luizzi se simţi cuprins de un soi de frenezie şi, apucând un cuţit, se năpusti spre infernalul său sclav şi i-l înfipse în piept.

Auzi un ţipăt cumplit, toată vraja se destrămă şi douăzeci de glasuri murmurară în jurul lui:

— L-a ucis pe notar! L-a ucis pe notar!

— Nu, strigă Luizzi, l-am ucis pe diavol!

Apoi se prăbuşi, doborât de grozăvia pe care-o făptuise.

Când Luizzi îşi veni în fire, se afla întins pe un pat, într-o odaie ale cărei gratii de fier îl făcură să bănuiască cum că se afla într-o închisoare. În faţa lui stătea diavolul.

— După cum vezi, stăpâne, încă n-am murit!

— Unde mă aflu?

— În închisoare.

— De ce?

— Fiindcă l-ai înjunghiat pe notarul Niquet.

— Eu?

— Da, tu; e adevărat că erai beat turtă, ceea ce, probabil îţi va da şansa să-ţi sfârşeşti zilele la galere.

— Eu, la galere?

— Preferi ghilotina?

— Jupâne, visez sau îţi baţi joc de mine? Nu vrei să-mi spui ce s-a întâmplat?

— Azi nu mai am vreme…

— Şi când te voi revede?

— Poate pe lumea cealaltă.

— Deci, mi-am pierdut clopoţelul?

— E la grefa tribunalului.

— Sunt pierdut…

— Iată un cuvânt frumos pentru un vodevil.

— Lasă-mă, jupâne, lasă-mă… Mi-am pierdut talismanul, dar să ştii că am profitat de pe urma lecţiilor tale, mai mult decât crezi. N-am uitat povestea Eugéniei şi nici felul cum ţi-a scăpat.

— Ei drăcie, iată că mă faci să mă gândesc la ea.

— Ce-a devenit?

— Avocatul se roagă Domnului în fiecare zi pentru sănătatea nevestei lui, iar fiică-sa se roagă în fiecare zi să moară maică-sa cât mai curând.

— Biata mamă!

— He! He! He! Vezi că mi-am ţinut făgăduiala?

— Dar nu şi faţă de mine.

— Nu te-am smuls de pe patul de suferinţă? Nu te-am vindecat? Nu ţi-am redat libertatea?

— Da, ca să mă vâri într-o poveste şi mai urâtă.

— Din care te pot scoate foarte uşor.

— Cum?

— Asta-i treaba mea!

— Dar cu ce preţ?

— Am făcut un târg cu tine, când te-ai vindecat: sau să te însori în doi ani, sau să-mi dai zece ani din viaţa ta. Acum am să-ţi propun altul.

— Care? Mi se pare că nu mai pot încheia niciun târg avantajos, în situaţia în care m-ai adus. Dacă voi fi condamnat, nu mă mai pot însura, iar tu vei avea cei zece ani din viaţa mea.

— Cine ştie, stăpâne? Poate că peste doi ani voi avea nevoie de tine!

— Şi care e noua condiţie pe care mi-o pui?

— De când am încheiat primul târg, au trecut două luni. Îţi mai rămân încă douăzeci şi două de luni ca să-ţi cauţi o nevastă. Dă-mi douăzeci de luni din viaţa ta şi suntem chit. Te scutesc până şi de însurătoare.

— În cazul ăsta, înseamnă că ştii că nu voi fi condamnat.

— Se poate, zise diavolul. Accepţi, bine; nu, adio!

— Stai o clipă…

— Grăbeşte-te, stăpâne; azi e în 26 iulie 1830; în 26 februarie 1832, te eliberez, îţi redau libertatea, averea, reputaţia, tot ceea ce-ai pierdut.

— Iar vrei să mă tragi pe sfoară…

— Priveşte…

În timp ce diavolul rostea acest cuvânt, uşa celulei se deschise şi în pragul ei îşi făcură apariţia judecătorul şi grefierul. Erau urmaţi de un medic, în care Luizzi îl recunoscu cu groază pe doctorul Crostencoupe, al cărui savant studiu, pe care-l publicase, despre vindecarea baronului de Luizzi, făcuse să fie numit medic al închisorilor. Judecătorul îi zise:

— Vezi, domnule, dacă acuzatul poate suporta un interogatoriu.

— Aveţi veşti despre victimă?

— Rana e gravă şi pare mortală, aşa că acuzatul va fi probabil condamnat. Niquet era foarte iubit în ţinutul lui, unde era şeful Partidului Liberal. Juriul este alcătuit numai din liberali, aşa că va fi cu atât mai aspru cu cât acuzatul are un nume ilustru şi face parte din vechea nobilime. Afacerea e urâtă de tot. Familia lui s-a constituit parte civilă şi, instigată de avocatul Bador, va pune în mişcare cerul şi pământul, pentru a-l condamna pe acuzat. De altfel, antecedentele acuzatului nu sunt de natură să atragă indulgenţa judecătorilor; în clipa când l-am arestat pentru crimă, urma să fie arestat pentru neplata unor datorii, apoi pentru o escrocherie la care a dat o mână de ajutor.

— Despre ce escrocherie e vorba?

— A introdus, la Paris, în casa unei doamne de Marignon

pe un oarecare marchiz de Bridely, când ştia bine că acel om avea alt nume şi nişte acte false cu care se legitima. Şi cum aşa-zisul marchiz a stors o sumă destul de mare de bani de la acea doamnă, după care a dispărut, se presupune că baronul de Luizzi îi e complice.

— Baronul de Luizzi! strigă Crostencoupe. Baronul de Luizzi! Dar îl cunosc foarte bine!

— Ei bine, iată-l!

— Dar omul ăsta e nebun, arhinebun; eu sunt cel care l-a vindecat prima oară; dar l-am pierdut din vedere şi probabil că s-a ţicnit din nou şi încă atât de bine, încât a şters-o, fără să-mi plătească.

— Deci, crezi că e de prisos să-l interoghez? întrebă judecătorul.

— Total de prisos.

— E suficient, zise judecătorul, vom porunci să se constate că e nebun.

Luizzi tocmai voia să protesteze, dar diavolul îi făcu semn să tacă şi cei doi îl lăsară singur.

— Vezi şi tu mijlocul de a te salva! Constatarea nebuniei te va salva de la instrucţia judiciară şi de la judecată.

— Iar vrei să mă înşeli…

— Când te-am mai înşelat, stăpâne? Când mi-ai cerut să-ţi spun povestea doamnei de Marignon de care n-ai profitat decât ca să săvârşeşti o faptă urâtă, ale cărei ponoase le tragi acum? Te-am înşelat când mi-ai cerut să-ţi spun povestea Eugéniei şi când ai avut prilejul să-mi scapi, să te eliberezi de sub tutela mea şi să fii un bărbat cu adevărat fericit? Nu ţi-am arătat cu mâna mea ceea ce trebuia să te determine să te însori cu acea femeie? E vina mea că n-ai avut răbdare să citeşti până la capăt? Dacă, aşa cum fac mai toţi bărbaţii, te încrezi în aparenţele lucrurilor, dacă ai rămas ceea ce eşti şi ceea ce sunt aproape toţi bărbaţii, adică egoişti, lacomi şi prezumţioşi, am eu vreo vină? Te înşel? Nu, stăpâne, eu nu te-am înşelat!

— Dar averea mea? strigă Luizzi.

— Dă-mi cele douăzeci de luni pe care ţi le cer şi te voi

scoate de aici bogat, nevinovat şi, ceea ce este cel mai important, respectat şi stimat.

— Cum vei face?

— Îţi voi spune atunci.

— Probabil că voi dormi douăzeci de luni în şir. Ei bine, ia-le.

Diavolul îl atinse pe Luizzi cu degetul şi acesta adormi.

A doua zi, când se trezi, se afla în aceeaşi celulă. Nimic nu se schimbase, în afară de clopoţelul pe care-l zări lângă el. Imediat îl chemă pe diavol şi-l întrebă:

— Am dormit admirabil, deşi cam puţin. Dar socotind că începând din seara asta voi dormi, probabil, timp de douăzeci de luni, ceea ce mă sperie cel mai mult e ce voi face ziua. Douăzeci de luni de somn, zău că te pot face să înnebuneşti…

— Ca să te distrezi, citeşte, zise diavolul.

— Poţi să-mi faci rost de câteva cărţi?

— Pot face chiar mai mult decât atât, pot să-ţi fac rost de nişte lucruri inedite. Urmează-mă.

Diavolul o luă înaintea lui Luizzi care-l urmă până ce ajunseră într-o cameră mobilată destul de bine. Luizzi îşi puse faimoşii ochelari pe care diavolul îi şi pregătise şi care-l ajutau să vadă limpede până în toiul miezului de noapte; şi iată că văzu o femeie de o rară frumuseţe, care dormea profund.

— Cine e femeia asta? întrebă Luizzi.

— Doamna Carin, soţia acelui tânăr încântător alături de care ai petrecut o seară atât plăcută.

— O seară groaznică.

— Poate pentru tine, jupâne.

— Da, eu m-am distrat un pic; aţi fost cu toţii nişte pramatii oribile.

Chicoti iar, cu râsul acela ascuţit de notar care-i străpunse inima lui Luizzi, ca o remuşcare şi urechea, ca o notă falsă. Baronul clătină cu putere din cap şi zise:

— Tu eşti oribil, tu care te înverşunezi să-mi arăţi lumea sub cele mai hidoase aspecte. Dar să lăsăm asta; mai bine

spune-mi de ce această doamnă Carin stă la puşcărie? A săvârşit vreo crimă?

— Ai să afli îndată, zise diavolul.

Deschise secreterul doamnei de Carin, luă din el un manuscris şi i-l întinse lui Luizzi.

— Pentru că te temi de povestirile mele, zise el, pentru că ţi se pare că felul în care îţi prezint eu lumea e o satiră abominabilă, citeşte şi judecă singur. Eu mă voi mărgini să-ţi pun sub ochi doar hârtiile din dosarul procesului. Iat-o pe prima şi cea mai importantă.

Luizzi luă manuscrisul şi citi cu atenţie. Începe astfel:

„Edouard, tu, a cărui solicitudine mă ajută să îndur suferinţele şi grozăvia situaţiei în care mă aflu, tu eşti cel care m-ai rugat să-ţi istorisesc şirul nenorocirilor care m-au adus unde sunt acum. Află-le şi iartă-mi amănuntele prea minuţioase care le însoţesc; fiindcă trebuie să te conving mai mult că sunt zdravănă la cap, decât că sunt vinovată…”

— Ce vrea să însemne asta? zise Luizzi.

— Citeşte, răspunse diavolul. Când începi să citeşti un nou roman, te opreşti la toate frazele pe care nu le înţelegi?

— Nu, ar dura prea mult. Dar ăsta, după câte văd, nu e un roman, ci un caz de excepţie.

— Tot la fel va fi şi rezultatul; fiindcă vei înţelege despre ce anume e vorba…

— Iar nenorociri?

— Poate.

— Crime?

— Poate.

— De unde provine această femeie?

— Dintr-una dintre cele mai nobile familii ale Franţei.

— Şi a fost atât de nefericită?

— Poate chiar mai nefericită decât Eugénie.

— Dar mai mult ca sigur că ea n-a fost obiectul unui târg atât de ruşinos ca acea sărmană femeie. Poziţia ei înaltă a ferit-o de aşa ceva.

— Citeşte şi vei vedea dacă fata de nobil şi fata din popor

mai au ce să-şi mai dorească.

Luizzi, care cunoştea atitudinile diavolului şi care ştia că nu-i putea smulge ceea ce nu voia să-i spună, se hotărî să ia cu sine manuscrisul. Ajuns în celulă, se aruncă pe pat obosit, deşi nu făcuse decât câţiva paşi, şi iată ce citi.

XLII.
Expunerea

Sunt fiica marchizului de Vaucloix, pe care emigraţia l-a ruinat ca pe atâţia alţii. În 1809, el s-a însurat cu mama, la München; ea era franţuzoaică, la fel ca şi el şi, tot ca el, se trăgea dintr-o mare familie. Naşterea mea a costat-o viaţa. Când tata s-a înapoiat în Franţa, în 1814, aveam doar patru ani. Vrând să-i răsplătească fidelitatea, Ludovic al XVIII-lea l-a numit pair al Franţei şi i-a dat o slujbă la Curte. Totuşi, veniturile acestei slujbe nu puteau acoperi cheltuielile tatălui meu aşa că, atunci când a fost votată îndemnizaţia de un miliard de franci pentru emigranţi, partea care i-a revenit abia i-a ajuns să plătească numeroasele datorii pe care le făcuse după ce se întorsese în Franţa.

Cât despre mine, am fost crescută într-un pension, unde am primit educaţia ce se dădea în general fetelor de rang înalt şi cu avere mare. Desenam bine, cântam frumos, dansam minunat şi mă îmbrăcam încântător. Aveam idee despre literatura vremii, îmi plăcea muzica italiană şi discutam cu o uşurinţă ce trecea pe atunci drept spirit. În rest, nu ştiam absolut nimic despre situaţia tatălui meu, căruia îi plăcea să-mi încurajeze înclinaţia către luxul unei vieţi elegante.

Împlinisem optsprezece ani şi începusem a mă plictisi de acel pension când, într-o dimineaţă, tata veni să mă anunţe că aveam, în sfârşit, să intru şi eu în acea lume pe care n-o văzusem decât în rarele mele învoiri de la şcoală, dar pe

care mi-o închipuiam nespus de încântătoare. Nu-ţi voi zugrăvi bucuria mea de tânără fată, când m-am văzut stăpână pe timpul şi pe voinţa mea, visând la cele mai dulci succese, aranjându-mi o viaţă plină de bucurii, cu inima deschisă prieteniilor de soi şi, uneori, chiar gândindu-mă la dragoste. Vezi, procedez în ordine: îţi scriu cum eram la optsprezece ani şi cât eram de dezarmată în faţa oricărei nenorociri.

Peste câteva luni, toată acea încredere în viaţă se prăbuşi. Tata fixă o zi de primire, dar la acele reuniuni nu veneau decât bărbaţi. Unii îşi petreceau seara jucând cărţi, alţii discutând politică. Cinci sau şase femei bătrâne îşi însoţeau bărbaţii şi mă copleşeau cu dovezile lor de simpatie, încât mi se făcea silă doar cât le vedeam. Ceea ce mă mira cel mai mult în acel salon al tatei nu era atât lipsa fetelor şi băieţilor de vârsta mea, cât prezenţa unor persoane ale căror nume şi maniere arătau clar că făceau parte din burghezia de rând.

În timpul primelor serate, tata m-a pus să cânt, ca să le arate musafirilor „talentul” meu. Prima oară m-au ascultat cu politeţe, a doua oară l-am auzit – în toiul celei mai strălucitoare fraze muzicale a cavatinei mele – pe unul dintre jucătorii de whist, strigând cu glas tare: „Şase de trei şi patru de onoare, am câştigat triplu!” A treia oară, nici măcar persoanele de lângă pian nu s-au mai deranjat să-şi întrerupă discuţia. Am încetat să mai „farmec” societatea, cum spuneau doi sau trei din cei mai puţin bădărani şi obligaţia de a-i primi pe oaspeţii tatălui meu a început a deveni o corvoadă tot mai greu de suportat.

Între timp veni iarna şi am auzit vorbindu-se la noi în casă despre baluri şi serbări mult mai puţin decât se vorbea la pension. Am încercat să-mi explic acea singurătate. Căci tinereţea mea, gândurile, speranţele mă izolau complet de toţi cei care mă înconjurau. Încet-încet, m-am lăsat cuprinsă de o plictiseală profundă, fără ca tata să bage de seamă acest lucru, sau nevrând, poate, să-l bage de seamă. Într-o seară, venind lume mai multă ca de obicei,

m-am retras într-un colţ al salonului şi, cu cotul sprijinit de colţul unei canapele, am început să mă gândesc cu regret la serile vesele din pensionul nostru şi la visurile pe care mi le făceam, referitoare la viitor. Nu eram totuşi dintre cele care-şi făceau iluzii romantice despre viaţă. Eu nu avusesem în viaţa mea nici pe cine idolatriza şi nici nu posedam o avere fabuloasă. Nu doream decât o inimă care să mă iubească, un spirit care să se armonizeze cu al meu, şi o bunăstare cuvenită rangului pe care-l aveam; asta era tot ce-mi doream de la viaţă. Nu erau nişte dorinţe extravagante, deşi, a nădăjdui o viaţă liniştită, cinstită şi fericită, se pare că în lumea noastră e chiar mai rău decât o viaţă extravagantă. Oricum ar fi, ajunsesem să-mi regret iluziile. Şi nu aveam decât nouăsprezece ani. Eram frumoasă, simţeam cu inima şi cu mintea că aveam tot ceea ce trebuie, pentru ca o femeie să fie admirată şi poate chiar iubită. Sigur că gândurile mele o cam luaseră razna, căci am auzit dintr-odată, în spatele meu, o voce care mi-a spus: „Inima care tânjeşte, n-are ceea ce doreşte!”

Acest vechi proverb popular nu mi s-ar fi părut deplasat, dacă persoana care mi l-a adresat, nu l-ar fi spus pe un ton grosolan. Când m-am întors, am văzut un bărbat urât, cu o mutră jovială; purta o cravată foarte mică şi un guler enorm la cămaşă; jiletca lui colorată abia îi cuprindea trupul monstruos, era îmbrăcat într-o haină de un cafeniu deschis, avea pantaloni negri foarte scurţi, ciorapi albi de bumbac şi pantofi cu nişte rozete.

Prezenţa acelui om la domnul de Vaucloix era una dintre marile mele mirări şi, fără să-mi fi vorbit mai mult decât ceilalţi, îmi displăcea mai mult ca oricine. Era atât de priceput la oameni şi la afaceri, încât ghicea mai întotdeauna motivele interesate pentru care i se povestea un anumit lucru; apoi istorisea acele motive cu un cinism plin de dispreţ faţă de oameni, care-mi jignea întotdeauna ideile mele încă neîntinate. Dacă oricare altul ar fi observat tristeţea mea, m-aş fi scuzat, pretextând că nu mă simţeam prea bine; dar, necăjită că tocmai omul acela brutal

observase mâhnirea mea, i-am răspuns foarte sec:

— Nu doresc nimic domnule şi nici n-am ce dori.

— Hm! Hm! făcu omul cel rotofei, aşezându-se lângă mine şi suflându-şi cu zgomot nasul, într-o batistă albastră de bumbac. Orice fată încă nemăritată îşi doreşte câte ceva!

— Adică, domnule, credeţi că aş dori să mă mărit?

El mă privi fix şi-mi râse în nas cu o obrăznicie fără pereche.

— Nu-i nevoie să mi se spună acest lucru, fiindcă se vede de la o poştă!

— Eşti foarte ager, domnule! i-am spus pe un ton cât se poate de dispreţuitor, pentru că omul acela mă iritase cumplit.

— Sunt chiar mai ager decât îţi închipui, îmi răspunse, fără să-i pese că-i întorsesem spatele, căci ţi-am găsit ceea ce cauţi: un soţ!

— Un soţ! am strigat, întorcându-mă spre el.

— He! He! He! Cum ai auzit cuvântul, ai şi făcut urechile pâlnie!

— Domnule, i-am spus, jignită de felul cum interpretase mirarea mea, te rog să nu mai continui discuţia care i s-ar părea tatălui meu cu totul nepotrivită.

— Iertare, de o mie de ori iertare, dar să ştii că tatăl dumitale m-a autorizat să vorbesc despre acest lucru.

Din cale-afară de uimită, am privit în jur, după tata, şi l-am zărit în celălalt colţ al salonului, observându-mă. Printr-un uşor semn din cap, îmi dăduse de înţeles că dorea să-l ascult pe domnul Carin. Şi fiindcă tot am scris acest nume, mai întâi ar trebui să înţelegi cine era acest domn Carin care-mi vorbise astfel şi care continuă:

— Ei, şi fiindcă tot am rostit cuvântul „soţ”, n-are rost să bat prea mult apa în piuă. E vorba de fiul meu.

— Fiul dumitale! i-am zis, cu un aer de stupefacţie, privindu-l din cap până în picioare şi încercând să ghicesc cum putea arăta fiul unui asemenea personaj.

Cum se pare că niciun gând nu-i scăpa acelui om, mi-a

răspuns pe un ton amar, de glumă:

— Nu-ţi fie teamă! Domnul fiu arată bine. E un filfizon care-şi curăţă unghiile cu săpun de Windsor şi care-şi dă cu uleiuri scumpe pe păr. E un bărbat subţire, care vorbeşte din vârful buzelor şi care poartă lornion. E baron. I-am cumpărat un titlu de baron. Iar dacă vrei să fii marchiză, îi voi cumpăra şi un titlu de marchiz!

N-am mai avut puterea să răspund la acea propunere grosolană. Dar m-am simţit atât de umilită, încât am întors capul, pentru a-mi ascunde lacrimile care mi-au venit în ochi. Domnul Carin băgă de seamă, se ridică brusc şi-mi spuse:

— Ascultă, domnişoară, eu ţi-am spus, ce aveam de spus! Ai toată noaptea la dispoziţie să te gândeşti! Mâine ţi-l voi prezenta pe fiu-meu, iar mâine-seară îmi vei da răspunsul; afacerea asta trebuie să se termine repede, fiindcă eu n-am vreme de pierdut!

După care se îndepărtă, lăsându-mă uluită de felul de a proceda şi alarmată de acea cerere în căsătorie, în care presimţeam o nenorocire. Am încercat să mă apropii de tata, dar el m-a evitat cu o grijă care mi-a dat de înţeles că nu era dispus să-mi dea nicio explicaţie. Contrar obiceiului meu, am rămas în salon până la ora când nu se mai aflau acolo, decât câţiva jucători înrăiţi, nădăjduind să-l fac pe tata să mă asculte. Dar el se aşeză la o masă de joc, după ce-mi spuse în trecere:

— Mâine să te scoli devreme, căci vei avea cinstea de a fi prezentată familiei regale!

Cea de a doua veste mă miră tot atât de mult cât şi prima, dar mă mai linişti. Am asociat, în mod firesc, ideea prezentării mele la Curte cu cea a căsătoriei şi n-aş putea să spun de ce credeam că nu mă puteau sacrifica, măritându-mă sub atât de nobile auspicii.

Domnul Carin îmi spusese să mă gândesc toată noaptea la propunerea pe care mi-o făcuse; şi a avut dreptate, fiindcă n-am dormit deloc şi am plâns ceasuri în şir căci, ceea ce mi se întâmplase, era mult prea departe de ideile

pe care mi le făcusem eu despre măritiş; un cuvânt pe care fetele tinere nu-l rostesc niciodată, dar pe care inima lor îl murmură fără încetare, cuvântul „dragoste”, n-avea încă niciun sens pentru mine. Dar, dacă ai şti, Edouard, de câte ori, eu şi colegele mele, ne-am încheiat discuţiile cu această frază: „Oh, eu nu mă voi mărita niciodată decât cu cel pe care-l voi iubi”, vei înţelege groaza mea când m-am văzut, pe neaşteptate, ameninţată că voi fi dată unui bărbat pe care nici măcar nu-l cunoşteam. Vei înţelege durerea care rămâne după o astfel de experienţă.

Niciodată nu m-am gândit că aş putea să mă opun dorinţei tatălui meu şi când m-am întrebat dacă aş fi în stare, am simţit o slăbiciune peste care mi-am dat seama că nu voi putea trece. Auzisem vorbindu-se adesea despre fete care opuseseră o rezistenţă energică planurilor făcute de familiile lor. Dar, pentru mine, toate astea erau nişte poveşti romantice, pe care nu le întâlneşti în viaţa de toate zilele. Uneori, seara, între noi – inimi neştiutoare – se strecura câte o poveste despre câte o fată ce preferase să moară, decât să se mărite cu un bărbat de care-i era silă; deplângeam nenorocirea acelei biete fiinţe şi lăsam să ne cadă câteva lacrimi de admiraţie pentru un atât de mare curaj. Dar când acest gând mi-a venit şi mie în minte, n-aş putea spune nici că l-am respins, nici că m-a înfricoşat, fiindcă nu m-aş fi simţit niciodată în stare să-l pun în practică. Eram ca o sărăntoacă amărâtă, căreia i se vorbeşte despre fastul unui mare senior, dar care întoarce capul, mulţumindu-se cu bucata ei de pâine udată de lacrimi, fără nicio invidie, fără nicio nădejde, într-atât mă simţeam de departe de acea înaltă situaţie. Eram fricoasă şi cutezanţa de a-mi lua viaţa mă depăşea. Nu vedeam deci nimic care m-ar fi putut smulge din nenorocirea ce mă ameninţa, căci mă gândisem între altele– să mă arunc la picioarele regelui şi să-l rog să mă ia sub protecţia sa. Dar toate astea erau gânduri nebuneşti, căci n-aş fi ştiut să-i spun de ce eram atât de nefericită. De altfel a-i vorbi regelui, a mă arunca la picioarele sale, a face un act de

voinţă atât de violent, ar fi fost ceva peste puterile mele, din moment ce eu nu eram în stare să-l refuz pe tata, a cărui autoritate fusese întotdeauna cât se poate de binevoitoare faţă de mine.

Dacă-ţi povestesc toate astea, Edouard, o fac să-ţi arăt că sunt o biată femeie slabă, care nu numai că nu poate nimic pentru alţii, dar care nu poate nimic, nici măcar pentru ea.

Sosi şi cea de a doua zi; domnul de Vaucloix îmi spuse să fiu gata pentru slujba de dimineaţă. I-am trimis vorbă că aş vrea să discut un minut cu el; mi-a trimis la rându-i vorbă că vom avea timp să discutăm în trăsură, în drum spre palatul Tuileries. Am coborât deci în salon şi am auzit în cabinetul tatei, de alături, vocea domnului Carin. Tocmai eram pe cale să mă retrag, când acesta deschise uşa şi-mi spuse pe un ton ce nu admitea replică:

— Spune-i regelui că eşti de acord. În ce mă priveşte, eu n-am decât un lucru să-ţi spun, ca spaniolii: no, no".

M-am întors ca să nu mai văd chipul acelui om ce mi se părea că dispune de mine, mai mult decât propriul meu tată. Domnul Carin se opri, apoi continuă:

— Deci, îi vei spune regelui că eşti de acord, fiindcă n-am chef să-mi dau banii ca să faci mutra asta de spânzurată! Ai auzit?

A ieşit, iar eu m-am uitat la tata; era roşu de ruşine; mi-am dat seama că nu se înroşise nici de indignare, nici de mânie, fiindcă mi-a evitat privirea.

— Hai, hai să mergem, spuse el, a sosit ceasul!

Trecu înaintea mea. L-am urmat, zicându-mi că o alta ar fi cutezat să nu-l urmeze şi i-ar fi cerut o explicaţie. Când am ajuns în curte, el se şi urcase în trăsură. Foşnea furios nişte hârtii pe care i le dăduse cineva. Mânia lui era atât de mare, încât n-am mai îndrăznit să-l întreb nimic. Aproape că nici nu-mi dădea atenţie. Citea furios hârtiile şi murmura:

— Trebuie să isprăvim odată... Destul... Destul...

Când se mai linişti, împături hârtiile, le puse în buzunar şi

scoase altele, pe care le citi atent şi cu plăcere.

— Nu mă poate refuza, spunea el încet, după fiecare frază citită. Ar fi prea mare ingratitudinea şi totuşi ei sunt atât de ingraţi încât…

Aproape că uitasem de durerea mea în faţa durerii tatălui meu, aşa că l-am întrebat cu blândeţe:

— Ai primit veşti proaste, nu-i aşa?

— De unde ştii?

— Aşa mi s-a părut…

— Nu, Louise, îmi spuse el, revenindu-şi imediat. Dimpotrivă, am dobândit tot ceea ce doream: ţi-am aranjat o situaţie strălucită, alături de un om distins şi menit a face o carieră politică tot atât de înaltă, pe cât de mare îi este şi averea.

— Vorbeşti de băiatul domnului Carin?

— Da, despre el. Un om mai presus de neamul său ales, un om cu idei largi şi cu concepţii vaste, un om de care sunt mândru că pot să-i asigur poziţia în societate şi viitorul.

Nu-l înţelegeam prea bine pe tata, dar mi se părea că acele elogii îi ieşeau greu din gură. Hotărându-mă brusc, i-am spus următoarea frază, care mi se părea o culme a îndrăznelii:

— Dar încă nu l-am văzut pe acest…

— Oh, îl vei vedea, mi-a zis tata pe un ton de crudă ironie; n-o să te ducă la altar ca pe-o victimă. A trecut vremea acelor căsătorii barbare, în care familiile nobile sacrificau fericirea copiilor lor. Să nu-ţi fie teamă de toate acele prostii, exploatate cu atâta abilitate de filosofi şi de iacobini şi acceptate într-un mod atât de stupid de către burghezii liberali.

Tonul cu care au fost rostite aceste cuvinte m-a împiedicat să mai pun alte întrebări şi, de altfel, am şi ajuns în curând la castel. Abia atunci tata m-a privit cu atenţie. Remarcând paloarea şi tristeţea mea, mi-a zis brusc:

— Ce ai? Ce ţi s-a întâmplat? Ce vrei să creadă lumea despre tine, văzându-te cu o asemenea mutră? Toţi vor

crede că te sacrific… că te…

Se opri în faţa cuvântului pe care se pregătea să-l rostească. Dar oricât de neştiutoare aş fi fost, l-am ghicit. Acea frază îngrozitoare a domnului Carin: „N-am chef să-mi dau banii, ca să faci mutra asta de spânzurată!”, îmi reveni în minte. Am înţeles că voia să spună că… „te vând”! Am izbucnit în lacrimi. Tata bătu din picior, cu mânie, apoi se potoli.

— Hai, Louise, zise el, fii rezonabilă, lucrurile nu s-au terminat şi dacă tânărul nu-ţi place, vom căuta pe altcineva; dar, te rog, fii calmă faţă de toată lumea asta care ne observă. Am şi aşa destui duşmani la Curte, care abia aşteaptă să mă calomnieze!

Vorbind astfel, îmi şterse ochii cu batista lui, iar eu m-am oprit din plâns.

— Aşa, draga mea Louise! Eşti o fată bună! Speră, speră şi în curând vom fi fericiţi!

Am coborât din trăsură şi m-a condus la capelă.

Edouard, ţi-am povestit această scenă în cele mai mici amănunte, ca să te fac să înţelegi că presimţeam ameninţarea unei nenorociri pe care nu puteam s-o precizez. Îmi dădeam seama că mă îndrept pe un drum plin de obstacole, fără să le pot vedea însă în mod distinct, în jurul meu. Cât ar fi trebuit să mă tem de capătul unde avea să mă ducă, fără să ştiu unde se afla şi ce reprezenta acel capăt! De fapt, la asta s-a rezumat toată viaţa mea: temeri fără o bază materială şi pe care nu puteam decât să le alung doar ca pe o sminteală; o nenorocire care nu avea consistenţă, dar care totuşi se ţinea mereu de mine, ca o umbră. Frică de o nălucă nevăzută, durere fără o rană aparentă! Dar toate aceste reflecţii îţi vor spune mai puţin cât am suferit, decât povestirea faptelor.

Deci, am ajuns la capelă; regele încă nu venise. Am observat că eram privită cu multă curiozitate; dar, având în vedere locul sacru unde ne aflam, toată acea curiozitate se mărgini la câteva priviri furişe, care se întorceau repede spre cartea de rugăciuni deschisă, oamenii murmurând

câteva cuvinte în faţa ei, ca şi cum s-ar fi rugat. Mi-am ocupat locul ce-mi fusese rezervat şi în curând a apărut şi regele. Fusesem crescută mai curând în obiceiuri religioase, decât într-o evlavie sinceră. Îmi îndeplineam îndatoririle creştineşti cu respect, dar nu cu elan. Niciodată, până în ziua aceea nu implorasem Cerul, cerându-i mila şi ajutorul, rugându-mă din adâncul inimii mele. Pentru că nu simţisem nevoia nici de milă, nici de ajutor.

Tata îmi spusese ca, de îndată ce se va sfârşi slujba, să vin lângă el. Am făcut întocmai, iar el m-a luat repede şi m-a dus cu sine într-o lungă galerie. Apoi s-a oprit, spunându-mi:

— Regele va trece pe aici, fii atentă să-i răspunzi cum se cuvine, dacă te va întreba ceva!

Într-adevăr, peste puţin apăru şi Carol al X-lea; era urmat de Delfin şi de soţia Delfinului. Primi, cu bunăvoinţă, câteva cereri care-i fură înmânate. Discuta, plin de satisfacţie, cu persoanele care-l însoţeau. Dar când îl zări pe tata, un uşor nor de nemulţumire trecu pe chipul lui.

— Dumneata eşti, Vaucloix? zise el.

Tata îl salută şi mă luă de mână ca să mă prezinte. Regele, care nu observase această mişcare, trecu, zicând:

— Urmează-mă!

Tata se luă după el, iar eu am rămas încurcată, neştiind ce să fac, crezând că regele evitase să mă vadă; mi-am aruncat în jur privirile aproape pierdute; dar le-am întâlnit pe cele ale doamnei Delfine; ea se apropie de mine şi-mi spuse cu un aer plin de bunăvoinţă:

— Însoţeşte-ţi tatăl, domnişoară!

Am salutat-o şi m-am dus după tata, fără să am prezenţa de spirit să rostesc măcar un cuvânt.

Regele mergea repede; m-am strecurat destul de greu printre persoanele din suita lui şi am străbătut mai multe săli, fără să-l pot ajunge. Noroc că s-a oprit într-un salon unde a intrat doar cu tata. Rămasă singură, nu m-am putut abţine să nu strig: „Tată…”

Regele se întoarse şi, privindu-mă din uşă cu o asprime

care începu a i se şterge treptat, zise:

— Eşti fata lui Vaucloix?

— Da, Sire.

— Ei bine, urmează-ne!

Am intrat împreună cu tata, care păru foarte contrariat de prezenţa mea; valeţii închiseră uşile după noi. Rămăsesem la intrarea în cabinetul lui Carol al X-lea, pe care tata îl urmase până în capătul opus. Tata vorbea în şoaptă, aşa că n-am auzit ce i-a spus regelui. Dar părea să-i solicite o favoare, pe care regele nu voia să i-o acorde. Discuţia se încinse; uitaseră că eram acolo; căci l-am auzit pe rege răspunzându-i tatei destul de repezit:

— Da, da, ştiu că astea-s cuvintele dumitale pe care le spui tuturor: „Ingrat ca un Bourbon…”

Tata păru să se scuze, dar Carol al X-lea continuă pornit:

— Şi culmea e că aceste cuvinte însoţesc întotdeauna toate acele lucruri care ne sunt reproşate într-un mod atât de dur…

Tata replică şi mi se păru că l-am auzit vorbind despre serviciile pe care i le adusese.

— Nu le-am uitat, zise regele.

— Şi cu toate astea, îmi refuzaţi, Sire, ceea ce aţi acordat multora dintre colegii mei: contelui de C., marchizului de B. şi totuşi aceştia nu şi-au pierdut averile în emigraţie, dimpotrivă, şi le-au sporit în timpul Republicii şi al Imperiului.

Regele se întoarse înciudat, apoi răspunse:

— Dar, la urma urmei, cine-i omul ăsta?

Regele ascultă cu atenţie răspunsul tatei; acesta, vrând să-şi întărească spusele, scoase nişte hârtii din buzunar şi i le întinse regelui. Dar de-abia apucă regele să-şi arunce ochii peste ele, că tata şi strigă:

— Iertare, Sire, le-am încurcat, v-am dat alte hârtii!

Regele se uită prin ele şi-l privi pe tata cu o severitate care-l obligă pe acesta din urmă să-şi coboare privirea.

— Lasă, spuse el, lasă, domnule Vaucloix; din hârtiile astea am aflat mult mai mult decât mi-ai spus…

Apoi regele începu a citi hârtiile. După format şi după şiretul roşu cu care erau legate, mi-am dat seama că erau cele care îl înfuriaseră pe tatăl meu, în trăsură. Pe măsură ce le citea, chipul regelui devenea din ce în ce mai sumbru. Până la urmă, sfârşi prin a striga:

— O asemenea harababură e de-a dreptul înfricoşătoare! Şi mai ales, o asemenea sumă!

Domnul de Vaucloix făcu un semn regelui, care îşi îndreptă privirea spre mine.

Mi-am dat seama că fusese avertizat prin acel semn să nu spună în faţa fetei cuvinte care puteau acuza un tată. Într-adevăr, regele mă privi o clipă, apoi mi-am dat seama că începuseră să discute despre mine; căci şi gesturile şi privirile lor se îndreptau, fără voia lor, către mine. Această nouă discuţie cu voce scăzută se isprăvi, în sfârşit, căci l-am auzit pe rege zicând cu asprime:

— Dacă o fac, domnule, o fac numai pentru ea, ca să nu moară în mizerie; căci ar fi o ruşine pentru demnitatea numelui pe care-l porţi!

După aceste cuvinte pe care le-am auzit destul de clar, deşi regele le-a rostit cu glas scăzut, am văzut că se îndreaptă spre mine. Tata mergea în spatele lui; chipul îi era răvăşit. Îndreptă spre mine nişte priviri disperate şi-şi împreună mâinile ca pentru a mă implora. Acest gest mi-a inspirat o milă cumplită.

— Vrei să te măriţi, domnişoară? mă întrebă, pe neaşteptate, regele.

— Da, Sire.

— Şi eşti bucuroasă de o asemenea căsătorie?

L-am privit pe tata, care mi-a făcut un semn afirmativ.

— Las-o să vorbească singură, domnule, spuse regele, care observase manevra. Apoi adăugă: Ai acceptat cu bucurie căsătoria asta?

— Da, Sire, cu bucurie, am răspuns pe un ton atât de plin de înflăcărare, încât până şi regele rămase surprins.

Majestatea Sa mă privi cu multă tristeţe şi cu o milă adâncă. Apoi îmi spuse cu blândeţe:

— Bine domnişoară. N-am dreptul să mă opun la un atât de nobil devotament! Şi trase de cordonul unui clopoţel.

— Sire, lăsaţi mai târziu, zise domnul de Vaucloix.

— Nu, nu, nu, vreau să nu mai aud vorbindu-se despre treaba asta.

Apăru un uşier, căruia regele îi porunci să cheme un secretar care sosi imediat cu o mapă. Regele, care se plimba prin cabinet, zise repede:

— Ordonanţa privindu-l pe ginerele domnului de Vaucloix!

Secretarul i-o întinse. Regele o semnă şi i-o întinse tatei.

— Iat-o, domnule, îi spuse el. Apoi se întoarse spre mine şi-mi zise, salutându-mă:

— Îţi doresc să fii fericită, domnişoară!

Am ieşit şi am străbătut în grabă apartamentele. Am coborât scara şi ne-am urcat în trăsură.

— Acasă, zise tata, şi zboară ca vântul!

La un moment dat, în trăsură, nu se mai putu abţine şi-şi dădu drumul:

— O avem, avem hârtia! strigă el. O avem! Dar cu câtă greutate! Fără tine, aş fi fost pierdut. Dar tu, fata mea, ai fost minunată! Până şi hârtiile pe care le-am încurcat cu atâta stângăcie... Nici dacă aş fi făcut-o în mod special şi nu mi-ar fi reuşit mai bine! Iată că şi hârtiile unui aprod sunt bune la ceva! Adevărul e că există zile bune în care totul îţi merge din plin... Ah, biata mea Louise, vei fi fericită! Vei avea o avere colosală, căreia va trebui să înveţi să-i faci onorurile! A fost o lovitură de maestru, ce mai... ce mai... Trebuia neapărat să reuşesc astăzi! Căci dacă nu, mâine... dar o am, iat-o, iat-o!

Şi citi din nou, cu plăcere, ordonanţa pe care i-o dăduse regele.

În ce mă priveşte, eram la fel de neliniştită de bucuria tatălui meu, cum fusesem şi din pricina disperării lui. După câte se părea, eu făcusem un mare sacrificiu, dar încă nu ştiam despre ce anume era vorba. Îmi era frică să-l întreb pe tata, fiindcă acum mă temeam să nu fie prea târziu. L-

am privit cu tristeţe cum nu-şi mai găsea locul de bucurie, dorind şi temându-se, în acelaşi timp, de o explicaţie pe care totuşi n-o putea amâna la nesfârşit. Şi astfel am ajuns acasă...

XLIII.
Prima întrevedere. Adunarea creditorilor

În clipa în care am coborât din trăsură, portarul i-a spus tatei:

— Domnul Carin e în salon…

— Foarte bine, foarte bine, a zis tata, întrerupându-l. Vino, vino, fata mea! Hai să-i anunţăm această fericită veste…

M-a tras după el şi am intrat în salon.

— Iat-o! Iată hârtia! a strigat tata, arătându-i ordonanţa regelui.

— Semnată? întrebă Carin, năpustindu-se spre tata.

— Semnată! răspunse acesta. Vino încoace să-ţi povestesc tot…

Ieşiră amândoi lăsându-mă singură în salon cu un tânăr, care, atunci când am intrat noi, se afla în ambrazura unei ferestre şi pe care tata, mai mult ca sigur, nu-l văzuse. Tânărul mă salutase în tăcere, iar eu abia am apucat să-i răspund la salut, căci cei doi şi ieşiră din salon. La început, m-am simţit foarte încurcată. Căci, trecând prin faţa lui, i-am văzut privirea, sau mai curând lornionul acelui tânăr, îndreptat spre mine. Treaba asta mi s-a părut atât de impertinentă, încât, fără să-mi plec ochii, l-am privit drept în faţă. Trebuie să-ţi mărturisesc adevărul, Edouard: era de o rară frumuseţe. Observând că mă supărasem, îşi lăsă în

jos lornionul, cu o graţie cu totul deosebită, încât ai fi zis că era un învins care-şi preda sabia. Tocmai mă pregăteam să mă retrag, când el înaintă spre mine şi-mi spuse, fără a fi câtuşi de puţin încurcat:

— Domnişoara de Vaucloix binevoieşte să-mi îngăduie a mă prezenta singur?

Nu i-am răspuns; m-am simţit roşind, aşa că n-am putut decât să mă înclin uşor. Eram cu atât mai înciudată de încurcătura mea, cu cât băgasem de seamă că el o observase şi că lăsa impresia unui om din cale-afară de curios. Când intrasem în casă, eu auzisem toată fraza pe care o rostise valetul atunci când tata îl întrerupse: „Domnul Carin e în salon împreună cu fiul său”. Ceea ce însemna că-l aveam în faţă pe viitorul meu soţ. Te rog să-ţi aminteşti toate stările sufleteşti prin care trecusem. Tot acel mister care mă înconjura, mila cu care fusesem tratată de rege, ciudăţenia a tot ceea ce se petrecea şi, ca o culme a hazardului, acea întrevedere neaşteptată, fără intermediari, fără pregătire; toate astea puteau să tulbure o fată chiar mult mai puţin timidă decât eram eu. Trebuie să-ţi spun totul, Edouard: în toate visele mele de groază de peste noapte, imaginea bărbatului care-mi fusese sortit, nu era chiar ultima care mă chinuia. Necunoscându-l, îmi închipuiam că seamănă cu tatăl său, iar săpunul de Windsor, şi uleiul de păr lăudate de domnul Carin mă înfricoşaseră cumplit. Aşa că-ţi poţi da seama cât am fost de surprinsă când, în loc de caricatura pe care mi-o închipuiam, am văzut un bărbat de o eleganţă rafinată şi, trebuie s-o repet, de o frumuseţe desăvârşită. Mi se pare normal ca vederea lui să mă fi uluit; pentru că-i depăşea cu mult pe cei mai frumoşi dintre iubiţii pe care femeile şi-i imaginează atunci când n-au fost îndrăgostite niciodată. Şi asta mi se întâmpla chiar în momentul în care credeam că fusesem dăruită unui monstru. Trece-mi cu vederea cuvântul, pentru că mi se păruse că fusesem în situaţia fecioarei ce urma să fie înghiţită de fluviul Scamandre, dar care găseşte în locu-i un tânăr frumos, ce îngenunchează în

faţa ei. Cum eu tăceam, am crezut că viitorul meu soţ era tot atât de încurcat ca şi mine, din moment ce nu spunea nimic. Am cutezat să-l privesc, ca să văd cât era de tulburat. Stătea nemişcat în faţa mea şi mă privea cu un surâs a cărui expresie nu cutez să ţi-o descriu, acum când cred că l-am înţeles pe deplin. Dar atunci, surâsul lui m-a speriat, fără să-mi pot da seama de ce. Aşa că tulburarea şi ciuda care m-au cuprins, au făcut să-mi dea lacrimile. Siguranţa lui mă enerva şi aş fi vrut din tot sufletul să nu-mi vină cu nimic în ajutor. În acel moment aş fi dat orice să am – nu zic prezenţă de spirit – dar măcar impertinenţa pe care o au unele femei. Mă simţeam umilită de a fi dominată atât de deplin. Voiam, cu orice preţ, să mă smulg din acea situaţie imposibilă şi m-am smuls printr-o stângăcie şi mai mare.

— Vreţi să vorbiţi cu tatăl meu, domnule? l-am întrebat pe un ton pe care l-am făcut să sune cât mai sec.

— Nu, domnişoară, cu dumneata vreau să vorbesc.

— Nu prea ştiu dacă se cade…

— În felul în care tatăl meu şi al dumitale manevrează lucrurile, e de presupus că vor uita multă vreme de acum încolo că e necesar să ne prezinte unul altuia. Să facem deci în aşa fel, ca şi când nu ne-ar fi uitat şi, pentru că, mai devreme sau mai târziu, acest lucru tot va trebui să se întâmple, să-mi îngădui să am cu dumneata o discuţie pe care o doresc cu ardoare.

Toate astea au fost debitate pe un ton şi cu o precizie care atestau că bărbatul care-mi vorbea astfel era perfect stăpân pe gândurile şi pe vorbele sale. M-am simţit ca o fetiţă în faţa acelui om şi, dacă n-aş fi văzut cât era de tânăr, aş fi crezut că aud vorbind un retor grav care discuta despre o problemă în care era sigur că are câştig de cauză.

Îmi oferi mâna şi mă pofti să iau loc. Se aşeză şi el alături de mine.

— Vor să ne căsătorească, îmi spuse el, sclifosindu-se; dar această dorinţă a lor are nevoie de o aprobare foarte înaltă. Dacă dumneata crezi că poate fi obţinută…

— Doar ai văzut cât de bucuros era tata, domnule; atât pe cât îmi pot da eu seama, regele a îngăduit să…

— Pardon, domnişoară; regele poate îngădui ceea ce dumneata poţi respinge.

Am roşit şi am întors capul.

— Regele, reluă el, tărăgănându-şi cuvintele, poate spune da, dar dumneata poţi spune nu! Ce zici?

Întrebarea pusă aşa, de-a dreptul, mai mult mă jigni, decât mă puse în încurcătură. Acel tânăr, care şedea lângă mine, ştia perfect ce avea de spus, ca să mă tulbure. Am recurs la una dintre acele fraze, anume scrise pe care le întâlneşti în povestirile cele mai de curând; i-am răspuns, bâlbâindu-mă:

— Domnule, voi face ceea ce-mi va porunci tatăl meu…

Printr-o mişcare abia simţită, domnul Carin se trase mai încolo de lângă mine, şi, deşi nu mă uitam la el, simţeam cum mă privea cu un aer care trebuie să fi fost de o obrăznicie fără pereche. Tăcu un moment, apoi, luându-mi mâna, mi-o sărută într-un fel cu totul deosebit, apoi continuă cu un uşor accent ironic:

— Nu poţi fi mai frumoasă şi mai… bună.

Tonul, felul în care rosti cuvântul „bună”, aproape că mi se părură o insultă. Un fulger de mânie îmi scăpără în inimă; un fulger într-adevăr, pentru că n-a durat decât atât cât să-mi inspire un răspuns la fel de obraznic, sau măcar să-mi dea puterea de a mă retrage. Dar iată că intrară tata şi domnul Carin.

— He! He! făcu domnul Carin, iată că tinerii s-au şi cunoscut. Foarte bine! Guillaume, vreau să-ţi spun că-ţi dau o nevastă deosebit de frumoasă… poate puţin cam moale şi cam timidă…

— Domnul vrea să spună puţin cam tâmpită, am replicat eu imediat, jignită de tonul bătrânului Carin.

— Domnişoara are dreptate, zise Guillaume, rânjind.

Mi-am îndreptat privirile către tata. Era roşu la faţă şi încurcat. Am rămas uluită să-l văd acceptând insulta care mi se adusese, fără ca măcar să protesteze. M-a cuprins o

milă stranie atât pentru el, cât şi pentru mine, când a încercat să mai îndulcească fraza, adăugând:

— Într-adevăr, fiica mea are dreptate să se burzuluiască, domnule Carin; şi mie mi s-a părut că acel compliment pe care i l-ai făcut, lăsa de dorit…

— Bine, bine, iată un flăcău care se pricepe de minune cum să le dezgheţe pe fetele timide!

Şi înainte ca eu să am vreme să mă mir de această nouă grosolănie, adăugă:

— Hai, hai, acum nu mai avem vreme de pierdut. Tu, Guillaume, du-te la biserică, la primărie şi la notar; dumneata domnule de Vaucloix, du-te la… ştii dumneata unde… oferă douăzeci şi cinci la sută, vor fi foarte bucuroşi. Mie mi i-am rezervat pe cei mai recalcitranţi şi făgăduiesc să-i potolesc. Adunarea generală va avea loc aici, diseară; totul trebuie isprăvit astăzi. Înţelegi că nu putem publica strigările la biserică, decât după ce totul va fi semnat. Dacă cineva se îndoieşte de ceva, nu vom obţine un bănuţ în plus şi ni se duce dracului toată afacerea. Fii atent, Guillaume, să nu publice strigările decât peste trei zile.

— Am înţeles, tată, zise Guillaume cu nerăbdare. Doar nu mă crezi un imbecil!

— Domnul Guillaume are dreptate, am spus imediat, mânată de dorinţa de a-i înapoia viitorului meu soţ impertinenţa, fără să bag de seamă că fraza pe care o repetam nu se potrivea câtuşi de puţin cu cea rostită de el.

Guillaume schiţă o uşoară grimasă, care-mi dovedi că nu făcusem decât să-i confirm părerea proastă pe care şi-o făcuse despre mine şi, în mânia mea, am bătut, furioasă, din picior. Tata, cu toate că-şi dădea foarte bine seama cât trebuie să sufăr, s-a supărat văzând acel gest de nerăbdare.

— Hai, Louise, mi-a spus cu severitate, fără copilării; te rog reflectează şi fă bine şi ascultă-mă!

— Domnişoara m-a făcut să nădăjduiesc că voi fi fericit, a zis Guillaume, apoi m-a salutat şi a ieşit din odaie împreună cu tatăl meu şi cu al lui.

Am rămas singură. Aşa a decurs prima întrevedere cu viitorul meu bărbat. Întâmplarea mi l-a scos în cale pe neaşteptate, m-am simţit tulburată, cum era de altfel firesc să se simtă orice tânără fată, şi mi l-a înfăţişat aşa cum era el în realitate, fără a încerca să-şi ascundă vreunul dintre cusururi. Vei vedea mai târziu că era unul dintre acei oameni la care nu contează decât prima impresie, în părerea pe care şi-o fac despre ceilalţi. Edouard, tu care mă cunoşti, ştii cât sunt de vanitoasă; aşa că trebuie să-ţi dai seama de umilinţa unei fete care nu mai este chiar atât de tânără, încât să fie tratată ca o copilă, şi care ştie că a fost socotită proastă şi încă mult prea proastă, din moment ce i s-a spus direct în faţă acest lucru, de care încă se mai îndoia. Ascultă-mă bine, Edouard şi nu te arăta plictisit de toate aceste amănunte din viaţa mea; sunt necesare, ca să te fac să-ţi dai seama că nenorocirea nu constă întotdeauna în ceea ce numim nenorocire. Într-adevăr în ziua aceea eram nenorocită, fără să pot spune cuiva că mi s-a întâmplat o nenorocire. Aşa că m-am mulţumit doar să plâng, hotărând în sinea mea că, dacă va fi cazul, aveam să-l înfrunt pe tata. Acea hotărâre îmi spori şi mai mult spaimele, fiindcă-mi dădeam seama că voi bate în retragere în faţa unei porunci sau al unui cuvânt al tatălui meu şi că nu voi face altceva decât să-i furnizez armele împotriva mea. Şi totuşi îmi era pur şi simplu ruşine să dau dovadă de atâta slăbiciune, încât nici măcar să nu încerc să fac acel efort de voinţă, cu toate că ştiam că era absolut inutil. Dar era totuşi o datorie faţă de mine însămi. Plină de nelinişte, l-am aşteptat pe tata toată ziua. Dar l-am aşteptat în zadar, înainte de înapoierea sa, m-am trezit în casă, întâi cu zece, apoi cu douăsprezece persoane cu nişte mutre destul de comune, care umpluseră salonul. Din când în când servitorii veneau să-mi spună că toţi acei oameni îl solicitau pe tata, cu o obrăznicie neaşteptată, rostind cuvinte supărătoare la adresa lui, zicând că se juca cu ei, ameninţând că vor pleca, dar că-l vor învăţa ei minte să vină la întâlnirile la care niciodată nu venea, neţinându-se

de cuvânt, după cum îi era obiceiul. Auzind pomenindu-se despre obiceiurile tatălui meu, precum şi despre unele cusururi ale sale, mi-am dat seama că trebuia să fi fost vorba de o adunare a creditorilor. Dacă tu, sigur că ştii mult mai multe în această privinţă, eu, în schimb, habar n-aveam ce urma să se întâmple. Singurul lucru pe care-l înţelesesem din tot ceea ce auzisem şi din tot ceea ce se întâmpla, era faptul că tata era desconsiderat. În vremea asta larma din salon crescu atât de mult, încât m-am dus, hotărâtă să spun cine sunt şi, dacă ar fi fost nevoie, să pun capăt scandalului. În momentul în care m-am oprit în faţa uşii cu geamuri şi m-am uitat pe după un colţ al draperiei să văd cine erau acei oameni, l-am văzut pe tata intrând şi am auzit un strigăt general, apoi o serie de apostrofe ironice.

— Ah! Iată-te! Ce fericire! Vrei să ştii ce vrem... Ca să ne umpli iar de promisiuni! Dacă nu ne poţi oferi decât atât, mersi! Nu mai ţine! precum şi nenumărate alte lucruri rostite prin colţurile salonului, de diverse glasuri ce păreau să-şi fi sporit insolenţa.

— Nu e vorba de promisiuni, spuse tata pe un ton care mi se păru cam smerit. E vorba de bani, de bani lichizi!

— Pe care-i vom vedea la Paştele cailor, zise unul.

— Pe care-i vei vedea mâine, sau astă-seară, dacă vrei.

— Ia tăceţi. Afacerea e foarte simplă, zise un altul. Plăteşti, te respectăm! Îmi datorezi zece mii nouă sute douăzeci şi trei de franci, ai chitanţa, în clipa în care îmi dai banii!

Un moment se făcu linişte şi tata spuse:

— Să ştiţi domnilor, că n-am găsit banii necesari pentru a vă mulţumi, decât făcând nişte sacrificii imense. Mă văd obligat să vă declar că aceste sacrificii vor fi inutile, dacă nu-mi veniţi şi dumneavoastră în ajutor şi nu-mi acordaţi o reducere a creditelor.

Am avut impresia că un singur glas alcătuit din alte douăzeci, a strigat:

— Niciun bănuţ!

Apoi unul a zis:

— Sau îmi dai banii, sau nu mi-i dai! Ori totul, ori nimic!

Altul a spus:

— Pentru douăsprezece mii de franci, cred că am dreptul să spun că un marchiz şi un pair al Franţei m-a pungăşit.

Iar altul:

— Hai, hai, mereu aceeaşi poveste; eu nu las un ban, din ceea ce-mi datorezi!

Tata scoase din buzunar un portofel, îl puse pe masă, îl deschise şi scoase din el o mare sumă de bani în bilete de bancă. Nu-ţi pot spune cum s-au năpustit toţi acei oameni către masă. După ce au căscat ochii şi gura la mormanul acela de bani, doi dintre creditori s-au depărtat de masă, apropiindu-se de uşa dincolo de care mă aflam eu.

— De unde dracu a găsit atâţia bani? zise unul în care l-am recunoscut pe tapiţerul casei. Ştiu că nu i-a mai rămas totuşi nimic de vândut.

— Nici măcar votul lui la Cameră.

— Doar dacă n-a vândut-o pe fiică-sa!

— E în stare de orice!

— Poate că regele i-o mai fi plătit încă o dată datoriile. Carol al X-lea ţine foarte mult la marchiz.

— Într-adevăr, s-ar putea! Oare ce sumă să fie acolo?

— Douăsprezece sau cincispreze pachete a câte zece mii…

— Deci, aproape cincizeci de mii de scuzi. Nu e nici măcar un sfert din ceea ce ne datorează.

— Dacă ne oferă un sfert, până la urmă ne va da jumătate. Iar dacă ne oferă jumătate, înseamnă că are toată suma în buzunar. Eu nu semnez nimic.

— Fii atent!

— Eu zic să-i lăsăm întâi pe ceilalţi. Fii sigur că le va plăti tot doar celor ce se vor ţine tari!

— Ia, hai să vedem ce spune. Văd că face propuneri.

Într-adevăr, tata începuse a vorbi ca şi cum ar fi răspuns la o întrebare:

— Ce vă ofer, domnilor? Vă ofer douăzeci şi cinci la sută

din datorii.

Cei doi interlocutori îşi dădură coate.

— Adică un sfert? strigă un bondoc. Ţi-am livrat cele patru roţi ale berlinei dumitale. Şi dumneata vrei să-mi scoţi ochii, plătindu-mi numai una. Ţi-am făcut o reducere de cinci la sută, pierzând tot câştigul. Sunt de acord că ţi-am lucrat pe degeaba, dar acum nu mai las din datorie nici măcar un bănuţ.

Spunând acestea, căruţaşul veni să se aşeze alături de tapiţer, căruia îi spuse:

— Ei, ce părere ai?

— Eu, zise tapiţerul, accept şi un sfert din bani. Tot e mai bine decât nimic! O să ne dea acum o parte, iar restul peste doi, trei ani.

— Crezi? zise căruţaşul.

— Eh, domnul de Vaucloix datorează un milion două sute de mii de franci. Şi, fiindcă ţi-a arătat şaizeci sau optzeci de mii de franci, ţi se pare că ţi-a arătat Peru-ul! În ce mă priveşte, dacă-mi datorează mai mult de cincizeci de mii de franci şi-mi dă pe loc zece mii, eu îi iau imediat.

— Drace! zise căruţaşul. Ăsta-i ultimul dumitale cuvânt?

— Ultimul! Ah, dacă n-ar fi avut prilejul să fie pair, ar fi zăcut de mult la închisoarea Sainte-Pélagie. Dar aşa, uite cum îşi bate joc de noi! Te sfătuiesc să primeşti oricât îţi dă!

— Să-l ascultăm, iată-l că spune ceva.

Tata începu într-adevăr a vorbi; şi cum cei care se aflau lângă uşă tăcură, am ascultat şi eu.

— V-am adunat pe toţi ca să auziţi cu urechile voastre ce am de gând să fac. Ofer un sfert din datorie dar vă declar că, dacă există şi un singur recalcitrant, nu vă mai dau nimic!

Urmă un protest general.

— Nimic! reluă tata. Nu pot face un atât de imens sacrificiu, ca să nu-mi găsesc o vreme liniştea şi să fiu mereu urmărit de creditori. Aşa că vedeţi ce hotărâţi; vă las o jumătate de ceas de gândire.

— Dar e un adevărat furt! începu a se striga din mai toate părţile. Nu tratezi cu atâta neruşinare nişte oameni cinstiţi ca noi!

— Ei, domnilor negustori, zise tata, dar când daţi faliment, voi vă trataţi altfel creditorii? Dacă le daţi a zecea parte din datorie, sunteţi convinşi că se pot socoti nişte oameni fericiţi.

La aceste cuvinte, un potop de strigăte şi de ocări se revarsă din toate colţurile salonului. Tata păru că vrea să plece şi se apropie de uşa în dosul căreia mă aflam eu. Tapiţerul îl opri şi-i zise încet, în vreme ce toţi ceilalţi se consultau în gura mare.

— Dă-mi patruzeci la sută din datorie şi-ţi aranjez eu toată afacerea.

— Îţi dau douăzeci şi cinci la sută.

— Atunci, n-ai făcut nicio ispravă!

— Iar ei, nici atâta!

— Ai o mobilă foarte scumpă, ar putea fi vândută!

— Dumneata, care mi-ai vândut-o, crezi că face o sută cincizeci de mii de franci?

Tapiţerul schiţă un gest de nerăbdare şi reluă:

— Nu-i vorba de asta! Hai, fă un-efort şi mergi până la treizeci şi cinci la sută.

Tata şovăi şi sfârşi prin a-i spune în şoaptă:

— Treizeci!

— Nu, treizeci şi cinci!

— Imposibil!

— Ei bine, fie şi treizeci! Las’ pe mine că aranjez eu!

Tata ieşi şi dădu nas în nas cu mine.

— Ce faci aici?

Mi-am coborât privirile.

— Ai auzit discuţia?

Tăcerea mea a fost singurul răspuns. Dar uită brusc de mine şi, apropiindu-se de uşă, trase cu urechea la ce se vorbea dincolo. Mă aşteptam ca tata să se înfurie pe mine. Chiar doream acest lucru. Simţeam nevoia să dea dovadă de un pic de demnitate, fie chiar şi numai faţă de mine. Dar

el nu-mi spuse nimic şi începu să privească de după draperie, aşa cum făcusem şi eu mai înainte. Apoi murmură:

— Aha! Semnează! Foarte bine! Foarte bine!

Povestea se tărăgănă multă vreme, dar tata nu-şi părăsi un moment locul, fiind când agitat, când surâzător. În sfârşit, larma se potoli încet-încet; tata se dădu brusc înapoi, parcă pentru a face loc cuiva care se pregătea să intre. Într-adevăr, nu peste mult, intră tapiţerul.

— Ei, cum e? întrebă tata.

— Chitanţă generală.

— La douăzeci şi cinci la sută?

— Nu, la treizeci, aşa cum mi-ai spus. Eu am pregătit terenul, acum nu rămâne decât ca dumneata să dai banii. Ai făgăduit să dai banii pe loc, aşa că dă-i şi nu-i mai lăsa pe oameni să aştepte. Am scos-o destul de greu la capăt şi trag nădejde că n-ai să mă uiţi. Ce dracu! Când ai fost om cinstit toată viaţa, socot că meriţi să fii răsplătit! Altfel, să ştii că n-ai fi ajuns la niciun rezultat cu ei.

Ce cuvinte groaznice auzeam şi nu le auzeam decât eu, că tata era ocupat să verifice chitanţele, comparându-le cu lista datoriilor sale.

— Şi chitanţa dumitale unde e? îi zise el tapiţerului.

— La mine, răspunse celălalt. Mi se pare, domnule marchiz, că am făcut destul pentru dumneata şi că nu merit să pierd şi eu ca ceilalţi.

— Nu-ţi pot da nimic în plus, răspunse tata.

— Bine, zise tapiţerul luând chitanţele, atunci înseamnă că n-am făcut nimic.

— Un moment, zise tata, am să-ţi dau treizeci şi cinci…

— Mă rog, eu sunt om de înţeles; de altfel, eu mi-am recuperat o bună parte din datorie. Dă-mi şaizeci şi gata!

— Nu, treizeci şi cinci.

Tapiţerul se îndreptă spre uşă cu chitanţele în mână.

— Cincizeci, zise el, niciun ban mai puţin!

Tata şovăi, tapiţerul deschise uşa.

— Patruzeci! strigă tata.

— Cincizeci, zise tapiţerul.

— Fie, cincizeci, acceptă tata.

Tapiţerul închise uşa.

— Asta înseamnă douăzeci şi cinci de mii de franci pierduţi, zise el oftând. Hai să facem socoteala… Şase sute douăzeci şi cinci de mii de franci datorie, din care se plăteşte doar treizeci la sută, plus cota parte a mea… În total, o sută nouăzeci şi şase de mii patru sute de franci.

Tata verifică, apoi calculă şi zise:

— Iată o sută nouăzeci şi şapte de mii de franci. Dă-mi şase sute de franci restul.

— Păi ăsta-i bacşişul meu, zise tapiţerul.

— Mă rog, zise tata, fie, numai scapă-mă cât mai repede de vampirii ăştia!

— Dă-mi răgazul să reglementez socotelile cu fiecare în parte şi n-ai să mai auzi de ei! Dar nu intra în salon, ca să nu-ţi audă urechile ce nu trebuie!

Tapiţerul ieşi, luând cu el lista datoriilor şi se aşează la o masă, unde fu imediat înconjurat de toţi creditorii.

— Ai reuşit? îl întrebară într-un glas.

— Am reuşit, zise tapiţerul.

— Dacă nu eram atât de grăbiţi, zise unul, am fi izbutit să-i smulgem treizeci sau patruzeci la sută din datorie!

În acel moment, tata îmi făcu semn să-l urmez. Cred că te miri, Edouard, că-ţi povestesc toate aceste amănunte cu atâta precizie. Atunci n-am înţeles nimic, dar mai târziu, tot auzind vorbindu-se despre afaceri şi dibuind cheia acestui limbaj cifrat, am înţeles multe din lucrurile pe care nu le pricepusem atunci.

L-am urmat deci pe tata într-un salonaş care era al meu şi prima frază pe care o rosti fu următoarea:

— Află că mă bucur că ai auzit tot. Asta îţi va arăta mai bine cât de greu am putut face faţă nevoilor, ca să te pot mărita cu domnul Carin. Căci numai datorită acestei căsătorii mi-am putut achita toate datoriile, aşa cum ai văzut.

Ţi-am mai spus că eram o fiinţă lipsită de curaj. Ţi-am

spus, de asemenea, că mă hotărâsem să-i pun unele întrebări tatei. Dar când am auzit ce sacrificiu făcuse pentru mine, m-am resemnat, dintr-o slăbiciune pe care am numit-o curaj, ca să mă supun dorinţei sale.

Sunt cinstită, Edouard, şi-ţi spun adevărul despre mine. Primul sentiment pe care l-am simţit, a fost de bucurie; bucuria că avusesem bunul-simţ să nu mă opun căsătoriei cu Guillaume.

— Tată, i-am răspuns, dorinţa dumitale e lege pentru mine şi sunt mândră că, ascultându-te, îţi înapoiez o părticică din tot ceea ce ai făcut pentru mine.

— Foarte bine, Louise, zise tata, uşor emoţionat. Soţul tău se va înapoia curând; fii cât se poate de drăguţă cu el; să ştii că e un om distins.

— Pentru tot ceea ce a făcut pentru dumneata, tată, are dreptul la recunoştinţa mea.

Un oftat amar a fost singurul răspuns al tatei, căci chiar în acea clipă şi-au făcut apariţia cei doi Carin, tatăl şi fiul. Încă din uşă Carin-bătrânul strigă:

— Bravo, dragul meu, nici eu nu m-aş fi descurcat mai bine! Au acceptat douăzeci şi cinci la sută.

— Vrei să spui treizeci, zise tata.

— Douăzeci şi cinci! Căruţaşul, cu care m-am întâlnit, mi-a zis douăzeci şi cinci. Mi-a şi arătat cât primise.

Atunci, tata îi istorisi tărăşenia cu tapiţerul.

— Ei bine, zise Carin-bătrânul, ca „om cinstit” ce este, a vârât în buzunar cinci la sută la întreaga sumă, plus partea lui de datorie; a încasat în total cincizeci şi şapte de mii de franci când, de fapt, datoria lui era de cincizeci şi două de mii de franci.

— Dar e un pungaş! strigă tata.

— N-ai niciun mijloc să-l iei de gât? întrebă Guillaume.

— Am să cercetez, zise domnul Carin. Dar ne vom ocupa mai târziu de acest lucru.

Mai târziu, am aflat că tapiţerul fusese mandatarul domnului Carin care-şi luase astfel înapoi o parte din banii pe care-i dăduse tatei. Apoi adăugă:

— Am fost la Ministerul de Justiţie ca să isprăvim cu ordonanţa aia! Dar nu se poate face nimic decât după căsătorie. Aşa că, Guillaume, nu vei deveni moştenitorul, pe bune, al titlului de pair al domnului de Vaucloix, decât după cincisprezece zile.

Aceste vorbe au fost ca un fulger pentru mine, căci mi-au explicat sensul scenei care avusese loc la rege. Abia în acel moment mi-am dat seama că în tot ceea ce se petrecuse eu nu contasem nici cât negru sub unghie. Cei doi Carin cumpăraseră titlul de pair al tatei, iar pe mine mă acceptaseră ca pe o condiţie a acelui târg. Lucrurile mi s-au limpezit atât de repede, încât, fără voia mea, am scos un uşor strigăt de surpriză.

— Ce, ea nu ştie nimic? întrebă domnul Carin.

— Tocmai mă pregăteam să-i explic toate aceste lucruri, când aţi intrat pe uşă, răspunse tata, prost dispus.

— Drace! făcu domnul Carin pe un ton alarmat. Apoi se întoarse spre mine: Sper că vei consimţi să te măriţi, nu-i aşa? Vezi că eu i-am dat banii pe încredere…

Tata făcu un gest de nerăbdare.

— Nădăjduiesc că fără noi şiretlicuri, domnul Vaucloix, zise bătrânul Carin, încingându-se. De data asta, chiar că ar fi o adevărată pungăşie! Mai ales că nu mi-ai dat nicio chitanţă pentru cei două sute cincizeci de mii de franci pe care i-ai primit de la mine! Cred că e cazul să ne explicăm!

Oare să-ţi mai spun, Edouard? Tata, a cărui umilinţă mă mâhnise atâta, mi se arătă sub o înfăţişare şi mai jalnică. Fiindcă, profitând de faptul că nu-i dăduse nicio chitanţă domnului Carin, îi răspunse cu trufie:

— Ei, domnule, dacă fiica mea nu consimte, mi se pare că n-o pot târî cu forţa la biserică!

— Ce vrea să însemne asta? zise domnul Carin, palid de mânie.

— Vrea să însemne, zise Guillaume, pe un ton sec şi rece, că domnul marchiz ne-a tras pe sfoară!

— Domnule! strigă tata, uitându-se urât la el.

M-am vârât între ei şi i-am spus lui Guillaume:

— Liniştеşte-te, domnule, nu ţi-ai pierdut banii!

— Slavă Domnului! zise domnul Carin. Eşti o fată cinstită, ceea ce e mult mai important, decât să fii isteaţă!

Guillaume se apropie de mine şi-mi spuse cu o graţie calculată, atât a gesturilor, cât şi a cuvintelor:

— Mi-aş fi pierdut fericirea.

Edouard, iartă-mă pentru ceea ce-ţi spun acum: dar fraza asta mi-a inspirat milă: viitorul meu soţ mi s-a părut un prost. Şi ca să nu te revolţi împotriva acestui cuvânt, trebuie să-ţi vorbesc despre firea acelui tânăr, a cărui tiranie bănuiesc că n-ar fi suportat-o decât prea puţine persoane. Nu ştiu dacă mă voi putea face pe deplin înţeleasă: dar închipuie-ţi că ţi se arată nişte mase albe în zare; la prima vedere, crezi că sunt nori; apoi vine cineva care-ţi spune că sunt munţi, ţi-i arată, îţi vorbeşte despre ei în amănunt, despre înălţimea şi măreţia lor. Ei bine, după explicaţia asta, nu mai vezi nori la orizont, nu mai vezi în faţa ochilor decât munţii pe care ţi i-a descris acea persoană. Îmi amintesc că m-a jignit acea frază a lui Guillaume. Totuşi, nu atunci am spus despre el că e un prost. Ci mai târziu, când am căpătat experienţă, când am început să văd limpede şi când necazurile prin care am trecut mi-au şters pentru totdeauna prima impresie. Faptul că nu mă puteam apropia sufleteşte de el, nu m-a înşelat asupra firii sale, care avea să-mi aducă nenorocirea.

XLIV.
Soţia unui prost

Da, Edouard, există cususuri care atrag după ele mai multe necazuri, decât cele mai păcătoase vicii. Ţi-am mai spus, Guillaume era frumos, primise o educaţie temeinică şi foarte variată; avea o avere imensă; nu-i lipsise niciun fel de succes. Nu-ţi mai vorbesc de iubitele lui, despre care, bineînţeles, că mi-a povestit în amănunt, fără să mă cruţe câtuşi de puţin. Nu ştiu dacă a fost iubit vreodată. Dar cred totuşi că cunosc destul de bine lumea, ca să-mi dau seama că a avut o droaie de femei. Guillaume avea mania de a scrie versuri şi mania, şi mai fatală, de a ni le citi. Primeam în salonul nostru câţiva oameni distinşi, care ar fi vrut să ne vorbească despre creaţiile lor. Dar nu i-am văzut niciodată bucurându-se – în ochii lui – de vreun succes. Deşi era un muzician mediocru, se încăpăţâna să-şi compună şi să-şi cânte singur creaţiile; urmau apoi strigătele pline de entuziasm ale celor din salon, în care doar eu singură sesizam ironia. Cât despre Guillaume, acesta se umfla în pene, convins fiind că, dacă ar fi vrut, ar fi devenit rivalul celor mai mari compozitori. Când am încercat să fac unele observaţii timide asupra acelui nefast entuziasm, am fost învinuită de invidie. La începutul măritişului meu, cum eu eram prima confidentă a creaţiilor sale artistice, am vrut să-i semnalez unele defecte şi să-i atrag atenţia asupra unor greşeli grosolane în ceea ce priveşte muzica. Dar sfaturile mele au fost primite cu un dispreţ nimicitor. Căci,

trebuie s-o mărturisesc, eu nu eram pentru soţul meu decât o păpuşă frumoasă, dar proastă, căreia îi poruncea să tacă, de îndată ce deschidea gura. Niciodată, ţi-o jur, n-am văzut un om mai plin de sine ca Guillaume. Discuta despre orice problemă cu o convingere care-i punea în încurcătură chiar şi pe oamenii cei mai avizaţi. Până şi aspra independenţă a opiniilor tatălui său era cenzurată de către Guillaume. Şi totuşi, exista un lucru în care egala superioritatea tatălui său şi unde nu-şi mai îngăduia să-i dea sfaturi: dibăcia cu care se descurca în afacerile băneşti. Domnul Carin, văzându-l atât de abil în astfel de treburi, îl credea la fel de isteţ în toate celelalte de care el habar n-avea. Din când în când, încercam să dovedesc şi eu prin câte o epigramă, că nu eram chiar atât de lipsită de spirit sau de judecată cum credeau ei. Dar vârful subţire al penei de scris aluneca fără să lase vreo urmă pe tripla cuirasă a vanităţii de care era apărat bărbatul meu. În sfârşit, jignită de mai multe ori, de dispreţul cu care mă copleşea, i-am trântit câteva sarcasme destul de violente; dar n-am obţinut nici măcar avantajul de a-l înfuria; a început să râdă, ca şi cum l-ar fi ocărât un copil.

Aveam o lojă la Operă şi una la Teatrul Italian şi am încercat să mă refugiez în acele spectacole atât de plăcute ochilor şi urechilor; dar n-a fost cu putinţă. Prezenţa şi observaţiile lui Guillaume îmi stricau orice plăcere. Făcând uz de „competenţa” sa în materie de muzică, lăudat tot ceea ce era prost şi aproba tot ceea ce era mediocru. Am încercat să-i ţin piept; dar el avea în juru-i o adevărată Curte de linguşitori, care îi lua partea în mod laş, fiindcă vedeau cu ochii lor că nu avea dreptate, astfel că ieşeam întotdeauna înfrântă. Nu-ţi poţi închipui, Edouard, cât de slugarnică e lumea. Şi ca să-ţi dai seama cât am avut de îndurat, trebuie să-ţi spun cam în ce fel de societate ne învârteam.

Ne-am căsătorit la cincisprezece zile după scena pe care ţi-am istorisit-o, când am descoperit cât de prost era tânărul Carin. Nunta a fost făcută cu un lux care m-a uluit.

Palatul unde am fost condusă şi cu care au vrut să-mi facă o surpriză era de o rară măreţie. Nu dădeam baluri sau serbări, dar, la puţină vreme după nuntă, a avut loc în acel palat o reuniune splendidă. Cu câteva zile mai înainte, m-am dus să-mi fac vizitele obligatorii de tânără căsătorită şi, cu acest prilej, am dus şi invitaţiile. Dacă aş fi cunoscut cât de cât lumea, acele vizite ar fi trebuit să însemne pentru mine o primă învăţătură de minte. Ne-am dus în toate casele, şi în cele din înalta nobilime, unde numele tatei mă obliga să mă prezint, şi în cele ale marei finanţe, toate în legături de afaceri cu soţul meu. În primele eu am fost cea care m-am bucurat de o primire binevoitoare; în celelalte, de toată atenţia s-a bucurat doar soţul meu. N-am prea dat importanţă acestui lucru, dar, după cincisprezece zile, am aflat că o femeie poate obţine în afara casei sale atenţia care i se refuză în propria sa casă, pentru că stăpânul casei nu se bucură, în alte locuri, de niciun fel de atenţie. Aşa că nicio persoană din înalta nobilime n-a venit vreodată la seratele date de noi şi saloanele noastre au fost întotdeauna pline doar de cunoştinţele soţului meu. Vanitatea lui a fost şocată. Dar această vanitate nu voia să creadă că un om de rând şi o avere dobândită pe căi necinstite nu pot fi acceptate de acea nobilime orgolioasă, încât Guillaume mi-a atribuit mie acel abandon. Ţi-o jur, Edouard, ziua în care cele peste o sută de scrisori, sosite din minut în minut, din partea marii nobilimi, care refuza să participe la serata noastră, a fost o zi îngrozitoare. Am vrut să le ascund de soţul meu, dar, probabil în chip de insultă, toate i-au fost adresate personal. Ele au continuat să sosească chiar şi după ce începuse serata, încât musafirii care de-acum şi umpluseră saloanele nu ne-au găsit nici măcar îmbrăcaţi, pentru că până atunci noi nu făcusem altceva decât să ne certăm.

Nu uita Edouard, că-ţi scrie o femeie, aşa că fii îngăduitor cu unele mici frivolităţi, care au avut uneori nişte finaluri penibile. E de ajuns un fleac, pentru ca o viaţă începută prost să se îndepărteze de linişte şi de mulţumire, din

pricina celui mai neînsemnat lucru.

După acea discuţie penibilă, în care Guillaume vorbise între altele despre „acea castă insolentă” care-i respingea avansurile, mi s-a întâmplat un necaz şi mai mare. Cum întârziasem şi aşa prea mult şi cum nu aveam la îndemână un coafor, am apelat la serviciile unei cameriste, care nu s-a priceput să mă împodobească aşa cum ar fi trebuit, cu magnificele diamante pe care mi le dăruise soţul meu. Am uitat, de asemenea, să-mi iau evantaiul pictat de un oarecare domn de R., despre care Guillaume vorbise atâta. Una peste alta, am făcut numai boacăne. Când am intrat în salon, numai cu florile în mână, Guillaume mi-a aruncat o privire atât de mânioasă, încât am îngheţat; am fost stângace, înceată, şi atât de speriată, încât femeile s-au grăbit să-mi vină în ajutor cu atâta milă, că mi s-au umplut ochii de lacrimi. Ce mai, am fost de-a dreptul ridicolă!

Începând din acel moment, cauza mea a fost pierdută. Nu-ţi mai povestesc scena care a urmat după serată. A fost, în tot cazul, destul de violentă ca să mă determine să mă îndoiesc de mine, şi să mă îndoiesc până într-atât, încât să nu mai am curaj nici să mă aşez la pian, în cadrul unor reuniuni mai intime, deşi stăpâneam la perfecţie acest instrument şi aveam un glas deosebit de frumos. Închipuie-ţi viaţa unei femei, lipsită de energie, care era ţinută tot timpul sub papuc. Până la urmă mi s-a isprăvit şi bruma de energie pe care o mai aveam, fiindcă eram obligată să mă duc în locuri atât de vulgare, unde nu-mi lua nimeni apărarea. Servitorii făceau întotdeauna altfel de cum le spuneam eu; observaţiile mele erau întotdeauna rău înţelese. Nu se cuvenea să primesc la cutare oră, apoi eram certată că de ce n-am primit la acea oră. Bărbatul meu era convins de tâmpenia mea, încât blama tot ce făceam, tot ce spuneam, fără să-şi dea osteneală să vadă dacă aveam sau nu dreptate. Mă ţinea de rău cu acea grosolănie împotriva căreia nu te poţi apăra decât tăcând, râzându-i în nas sau ricanând.

Fiindcă, trebuie să mărturisesc, rămăsesem absolut

singură. Cei din „casta” mea – cum zicea bărbatul meu – mă părăsiseră. M-am trezit, deci, azvârlită într-o societate unde mi se dădea o fărâmă de atenţie, doar pentru că eram nevasta lui Guillaume. Ţi-am mai vorbit despre slugărnicia oamenilor. Abia acum mi-o explic: majoritatea aveau nevoie de el şi de imensele capitaluri de care dispunea, aşa că oamenii îl flatau, luându-mă peste picior. Neamul meu nobil, adică ceea ce numeau ei „nobilimea calică”, mi le-a făcut duşmance pe toate nevestele acelor bogătaşi din lumea finanţelor. Niciuna nu mă putea ierta că le răpisem cea mai bogată şi mai frumoasă partidă din clasa lor socială.

Cred că te miri, Edouard, că în situaţia grea în care mă aflam, nu aveam niciun apărător. Un singur om, contele de Cerny, a bravat anatema lansată asupra casei noastre. A venit de mai multe ori la noi şi a încercat să-mi ia apărarea. I-am fost profund recunoscătoare pentru acest curaj şi mi-am arătat recunoştinţa, primindu-l cât mai bine. După o lună, întreaga şosea d’Antin era indignată de conduita mea. Eleganţii de la Bursă, care în viaţa lor nu se gândiseră la mine, se simţiră foarte umiliţi de ceea ce numeau ei „succesul ambasadorului din foburgul Saint-Germain”. Aşa că l-am rugat pe domnul de Cerny să mă scutească de vizitele sale.

Edouard, mi se pare că te şi văd citind scrisoarea mea, gata să dai foaia ca să vezi dacă, în toiul acestui abandon total, nu voi pomeni de cel care trebuia să-mi vină primul în ajutor. Ei bine, tata nu locuia cu noi şi nu venea decât foarte rar în vizită. Iar mobilul acelei vizite era întotdeauna acelaşi: banii, nevoia de bani, un împrumut pe care-l făcea de la bărbatul meu. Dacă ai şti, Edouard, prin ce umilinţe îl făcea Guillaume să-şi răscumpere acele ajutoare pe care i le dădea, ai înţelege de ce n-am vrut să-i mai sporesc şi eu suferinţele cu confidenţele mele. Te mirai, Edouard, de curajul cu care înduram odinioară unele lipsuri; dar nimeni nu ştie mai bine decât mine ce înseamnă să te întinzi mai mult decât ţi-e plapuma. Şi, pe deasupra, tata mai avea şi

patima jocului de cărţi. El era un jucător înrăit, iar eu nu eram în stare să am nici cea mai neînsemnată pasiune. Am trăit într-un lux orbitor, fără să mă bucur absolut deloc de el.

Vezi deci, Edouard, că eram părăsită de toţi, dominată de prostia oarbă a lui Guillaume, luată peste picior, din slugărnicie, de către prietenii săi şi urâtă de moarte de către nevestele acestora. M-am resemnat şi am tăcut. După o vreme, am rămas însărcinată şi m-am îmbolnăvit. Vanitatea bărbatului meu, care ţinea morţiş să mă ducă la o cursă de cai, ca să-mi arate nişte bidivii pe care-i cumpărase, m-a făcut să avortez de spaimă. Guillaume avu brutalitatea să-mi spună că „nu eram bună nici măcar de făcut copii”. Înţelegi ce fel de viaţă duceam, Edouard? Îţi imaginezi cât era de odioasă, de insultătoare, de oribilă? Şi nu uita că nu aveam niciun pic de odihnă, că nu mă puteam bucura de o fărâmă de singurătate! Eram târâtă zilnic la baluri, la serbări, la spectacole. Eram încărcată de podoabe, numai pentru a satisface vanitatea bărbatului meu; după o bucată de vreme, mi-am dat seama că diademele, mereu altele, cu care mă împodobea, nu erau o atenţie din partea sa, aşa cum presupusesem la început. Era o sfidare aruncată luxului celor bogaţi. Cred că dacă şi-ar fi putut împodobi calul cu rochii de lamé şi cu coliere de preţ, pe mine m-ar fi uitat undeva, în vreun colţ.

Iată cum am trăit vreme de doi ani, ajungând în acest interval de timp la o asemenea părăsire de sine, care aproape confirma ceea ce spuneau toţi, când un eveniment de o importanţă capitală îmi schimbă întreaga viaţă şi aduse cu sine catastrofa care m-a aruncat aici, unde mă aflu acum.

Mă măritasem în luna iulie 1828; după doi ani a izbucnit revoluţia care i-a exilat pe Bourboni.

Ne aflam la ţară, în împrejurimile oraşului Blois când Le Moniteur ne-a adus vestea. Nu-ţi poţi închipui bucuria nebună a bărbatului meu, când a aflat acest lucru.

— În sfârşit, strigă el, acum o să reducem la tăcere acea

Cameră a deputaţilor atât de insolentă şi de flecară. O adunătură de avocaţi şi de negustori care n-au o para chioară şi care vor fi din cale-afară de fericiţi să pupe tălpile cizmelor regelui, când acesta va cuteza să-i înfrunte. A sosit vremea ca de afaceri să se ocupe cei în drept, cei cu nume mari şi cu averi şi mai mari. Acum e timpul ca fiecare să-şi ocupe, în Camera pairilor, locul care i se cuvine. Ah! Dacă aş fi fost acum acolo! Dacă... Apropo, Louise, ai mai primit veşti de la taică-tău?

— Da, mi-a scris din Pirinei. Se află la apele din Aix, care-i fac foarte bine!

Guillaume avu un gest de ciudă, pe care atunci nu l-am înţeles.

— Mă rog, zise el, va trebui să facă bine să vină încoace. Iar până atunci, iată-mă într-o situaţie cât se poate de neplăcută! Aristocraţia poate nădăjdui acum într-o constituţie solidă. Ea va merge în fruntea ţării, în loc să fie remorcată în coada sa, ca o veche maşină uzată. Ne trebuie o aristocraţie tânără, puternică, bogată, cunoscând noile nevoi ale epocii şi dibace în a reconstitui trecutul.

Vorbind astfel, Guillaume se plimba de colo, colo, citind şi răscitind acel Moniteur. Apoi, din când în când, striga cu o nerăbdare plină de mânie:

— Şi tocmai acum să nu fiu acolo!

— Nu putem pleca la Paris? l-am întrebat.

— Păi, de treaba asta vorbesc eu? răspunse el, privindu-mă cu dispreţ.

Vezi şi tu cât de proastă eram, din moment ce nu înţelegeam că ceea ce stârnea acele vii regrete în sufletul bărbatului meu era faptul că tata încă trăia şi că el nu-i putea moşteni titlul de pair. Deşi nu mă ocupam de politică, eram – fireşte – şi de partea tatei, şi de partea bărbatului meu, aşa că nu vedeam nimic nefiresc în entuziasmul său. Dar am avut în curând ocazia să constat că acele idei nu aveau niciun fel de bază serioasă. Carin-tatăl, care venise cu noi la ţară, nu era acasă când a sosit jurnalul cu vestea. Dar s-a întors exact când fiul său perora mai zdravăn. Tatăl

l-a ascultat, mai întâi cu un aer îngrijorat, apoi s-a ridicat brusc şi-a răspuns, clătinând din cap:

— Toate astea sunt bune şi frumoase, dar ascultă-mă pe mine: totul e o prostie fără margini!

— Înţeleg, zise bărbatul meu; vii de la domnul D., liberal înflăcărat, care ţi-a sucit capul.

— Vin de la contele de M., monarhist ultra-înflăcărat, de la care am aflat această veste, şi am văzut că el e un smintit, iar tu al doilea.

— Ei, tată, habar n-ai ce spui, zise Guillaume.

— Eu spun întotdeauna ce gândesc şi mă gândesc bine când spun ceva! Ascultă-mă pe mine, măsura asta e o mare prostie; am spus-o şi o repet.

— Fie, zise Guillaume cu un dispreţ suveran, pe care-l aplica tuturor celor care nu erau de acord cu el. După dumneata, e o prostie.

— Şi află, că ideile mele sunt mult mai solide ca ale dumitale, domnule baron Carin, strigă mânios tatăl. Am scuzat entuziasmul tâmpit al contelui de M. E un mic nobil, care crede că va fi un mare senior, pentru că-şi închipuie că cei care plătesc patenta nu vor lua parte la alegeri; dar tu crezi că Franţa va accepta palma asta, fără s-o dea înapoi?

— Franţa, oh, Franţa! răspunse soţul meu cu acelaşi aer dispreţuitor. Dar ce-i Franţa asta? De ce-i aşa de grozavă? Fiindcă are cincizeci de mii de alegători tâmpiţi şi două sute de deputaţi obraznici? Franţa o să tacă, şi bine va face!

— N-o să tacă, domnule baron! strigă domnul Carin cu o mânie pe care nu i-am văzut-o niciodată faţă de fiul său. Cincizeci de mii de alegători tâmpiţi şi două sute de deputaţi obraznici sunt elita naţiunii, ai auzit, domnule baron? Şi ei nu se vor lăsa insultaţi de o castă pe care au dat-o pe uşă afară, împreună cu dumneata, domnule baron Guillaume Carin!

— Eu nu-l socot pe rege răspunzător de insolenţele câtorva oameni!

— Cu atât mai bine pentru tine; ai provizii de măreţie în suflet! Dar nu toţi vor judeca aşa, ascultă-mă pe mine! Eu

sunt regalist şi am dovedit-o. N-am uitat că tiranul de Bonaparte a vrut să mă dea în judecată pentru furniturile din 1813 şi că, dacă nu soseau aliaţii acum nu mai existam nici eu, nici milioanele mele. Sunt regalist cu inima şi cu sufletul; dar sunt regalist doar pentru rege, şi nu pentru toată grămada aia de emigraţi, pe care ne-a adus-o pe cap şi care ne devorează!

— Şi cărora li s-au luat toate averile, zise Guillaume.

— Pe care le mănânci tu, acum, zise domnul Carin de altfel, vezi tu, eu îi urăsc pe nobili; aşa sunt eu făcut, să-i urăsc, după cum tu eşti făcut să-i adori. Tu eşti fiul meu, cel puţin aşa cred, dar nu şi din aces punct de vedere.

— Pentru mine e o cinste să fiu nobil, zise Guillaume cu mânie.

— E o cinste, domnule Guillaume? Dar ai uitat din cine te tragi?

— Tată, bagă de seamă, s-ar putea să te audă cineva.

— Şi ce-mi pasă? Crezi că mi-e ruşine cu neamul meu? Apoi începu să strige: Tata a fost dulgher, iar mama vânzătoare de peşte! Ei au început să facă avere, eu am continuat, dar pentru asta nu m-am umflat în pene şi nici nu pretind ca o adunătură de boiernaşi calici să-mi mănânce banii!

— Nu-i vorba de asta, tată, zise Guillaume, alarmat de violenţa domnului Carin, ci de o măsură dictată de necesitate şi care era de competenţa şi de datoria regelui.

— Mă faci să râd cu drepturile şi cu datoriile tale. Îţi închipui că dacă un ministru a trântit în fruntea ordonanţelor ditamai discursul iezuit, îi va convinge pe alegători să se lase despuiaţi de drepturile lor, fără să scoată o vorbă? Că vor suprima dintr-o trăsătură de pană libertatea presei, fără ca poporul să fie vexat?

— Dar ce, crezi că poporul se ocupă de astfel de treburi? Că el face alegerile? El nu ia parte la ele. Că se ocupă de libertatea presei? El nu ştie să citească.

— Vai, băiete, zău că-mi inspiri milă! Ştiu bine că poporul nu participă la alegeri, dar alegerile sunt în mâna

burgheziei în care el are încredere.

— Burghezii sunt şi mai obraznici decât nobilii.

— Da, dar nu sunt nobili, iar muncitorul şi burghezul au aceiaşi origine, de oameni din popor. Cauza lor a fost aceeaşi în 1789 şi va continua să fie aceeaşi, câtă vreme vor avea aceeaşi duşmani: clerul şi nobilimea. Voi faceţi politică pe hârtie, domnilor savanţi de astăzi, dar nu cunoaşteţi poporul. Nu ţineţi seama nici de urile, nici de temerile şi nici de amintirile sale.

— Dar nu-i vorba despre cler şi nobilime, e vorba despre regalitate.

— Şi ce anume vrea regalitatea?

— Vrea să fie respectată. Această regalitate, veche de paisprezece secole, nu vrea să fie sclava unei Camere rebele apărută ieri.

— A, da? Păi văd că eşti nebun, băiete! Există vreo Cameră a cărei sclavă să nu fie? Şi tu, cel dintâi, dacă erai unde vrei să fii, ai fi făcut în aşa fel încât să fii dat afară, fiindcă n-ai fi fost de aceeaşi părere cu guvernul?

— A, Camera pairilor e cu totul altceva! Acolo e adevărata elită a naţiunii noastre!

— Frumoasă elită, din care ai fi făcut parte!

— Dar, tată…

— Lasă-mă dracului în pace! îi vor pune din nou pe făraş pe Bourboni şi…

— Asta rămâne de văzut!

— S-a şi văzut! Mâine tot Parisul se va răscula.

— Te mai crezi încă în 1793, bietul meu tată!

— Eu cred în ceea ce simt, băiete! Când am citit Le Moniteur, am simţit cum îmi zvâcneşte inima, de parcă mi-ar fi dat cineva o palmă; m-a apucat furia! Doar sunt şi eu făcut ca toată lumea. Iar lumea e din acelaşi aluat ca şi mine, aşa că vei vedea tu ce se va întâmpla!

Discuţia ţinu multă vreme şi cu toate că lucrurile nu se lămuriră nici dintr-o parte, nici din cealaltă, înclinam în sinea mea să-i dau dreptate domnului Carin. Aveam încredere în acel instinct al mâniei populare şi-mi dădeam

seama ce ravagii putea face în rândurile maselor care nu aveau, aşa cum avea el, avere şi relaţii solide ca să poată rezista primelor atacuri. Aşa cum li se întâmplă adesea oamenilor deosebit de infatuaţi, entuziasmul soţului meu deveni cu atât mai exagerat, cu cât auzi că e vorba de o oarecare rezistenţă. Astfel că primi, cu dispreţul lui obişnuit, vestea primelor mişcări populare, strigând:

— O companie a gărzilor naţionale, cu cravaşa în mână şi va fi de-ajuns!

Chiar când a văzut că numai în trei zile a fost răsturnată acea regalitate de paisprezece secole, tot n-a renunţat la pătimaşa încredere în el şi, nevrând să fie de acord cu faptul că o măsură pe care el o aprobase ar putea fi proastă, se întoarse împotriva celor care o puseseră în practică, susţinând că totul eşuase din vina lor; că dacă s-ar fi adus câteva regimente în plus, succesul ar fi fost asigurat. N-a renunţat la acel ton tranşant, decât atunci când jurnalele au anunţat urcarea lui Louis-Philippe pe tron şi acceptarea noii constituţii.

Odată cu această nouă etapă, au început şi pentru mine, Edouard, noi necazuri, pe care nu mă tem să le încredinţez onoarei tale. Nu ţi se pare ciudat că viaţa unei femei ar putea fi torturată, din pricina unui articol aflat în Constituţie? Căci în cea nouă, votată de ambele Camere şi aprobată de rege, se spunea că, în decurs de un an, urma să fie prezentată o lege care să reglementeze definitiv moştenirea titlului de pair. Furtuna iscată în inima lui Guillaume la această veste a atins marginile nebuniei. Taică-său, îl enerva, luându-l mereu peste picior şi sfătuindu-l să-şi mute gândul de la o asemenea onoare. Cred că-ţi dai seama că toată furia lui se spărgea în capul meu şi că, pe deasupra, mai înduram şi ironiile bătrânului Carin. Trecură astfel câteva zile, timp în care Guillaume primi mai multe scrisori de la tata, pe care nu mi le arătă. Apoi tata a părăsit Aix-ul şi a venit la noi, la castel; era foarte îndurerat, pentru că fidelitatea lui faţă de Bourbon era deosebită. De altfel, încă din primele momente ale

sosirii sale, ne-a anunţat intenţia lui de a pleca în exil după fostul rege.

— Despre asta vom vorbi mâine, i-a zis soţul meu, pe un ton mai afectuos ca de obicei. Mai întâi, odihneşte-te.

Seara, Guillaume a intrat în odaia mea şi, după ce-a închis bine uşa, mi-a spus că doreşte să discute cu mine ceva foarte important. Uimirea mea a fost atât de mare, încât Guillaume, băgând de seamă, crezu că e de datoria lui să mă liniştească, spunându-mi:

— Nu te speria, nu e vorba de cine ştie ce treabă nemaipomenită. Doresc doar să-l convingi pe tatăl tău să nu părăsească Franţa. Plecarea lui ţi-ar pricinui necazuri atât de mari, încât cred că vei găsi argumentele necesare care să-l determine pe domnul de Vaucloix să-şi schimbe părerea.

— Trag nădejde, i-am răspuns, că tata mă iubeşte destul, încât să mă cruţe de necazuri şi să nu mă părăsească.

— Te-ai gândit bine! Încearcă să-l convingi că dacă pleacă, ai fi disperată şi eu de asemenea.

— Îţi mulţumesc pentru acest frumos sentiment, i-am spus soţului meu. Şi fiindcă văd că te bazezi pe mine în ceea ce priveşte acest demers, cred că mai sunt şi alte motive care pot fi invocate.

— Şi care sunt acele motive? zise Guillaume, aşezându-se în faţa mea şi privindu-mă cu atenţie.

— Vrei să ştii adevărul, Edouard? Am crezut că întrevăd speranţa de a-l determina pe soţul meu să-şi schimbe părerea pe care şi-o făcuse despre mine, aşa că m-am străduit – dacă mă pot exprima astfel – să-i dezvălui motivele cu care socoteam eu că-l voi îndupleca.

— Tata e bătrân, i-am spus, şi a părăsi Franţa la vârsta lui, înseamnă a muri printre străini.

— Just, foarte just.

— N-are nevoie să le mai dea Bourbonilor această ultimă dovadă de devotament. A făcut destul în viaţă pentru ei.

— Foarte bine, foarte bine!

— De altfel, poate să-şi arate fidelitatea printr-un ultim

act de voinţă: poate şi el, ca atâţia alţii, să refuze a depune în faţa guvernului actual jurământul de credinţă care se cere unui pair al Franţei şi să se retragă din această funcţie.

— Te implor, zise Guillaume, să nu sufli un cuvânt despre aşa ceva.

— De ce?

— Ei, de ce! Pentru că nu pentru asta te-am luat de nevastă!

— Ce vrei să spui?

— Ascultă, Louise, încearcă să mă înţelegi măcar o dată în viaţa ta! Cred că nu-ţi cer prea mult, nu-i aşa?

— Voi încerca, domnule, voi încerca.

— Oh, nu lua mutra asta de victimă, te rog! Ceea ce vreau să-ţi spun e un lucru destul de grav. Aşa că, ascultă-mă cu atenţie! Legea care va reglementa moştenirea funcţiei de pair nu va fi prezentată decât peste un an. Nu degeaba au luat ei o asemenea măsură. Au vrut să lase spiritelor timpul necesar să se calmeze. După părerea mea, e mai mult ca sigur că abolirea acestei moşteniri nu va fi pronunţată. Şi dacă aşa stau lucrurile, înseamnă că drepturile mele rămân în picioare, cu condiţia ca tatăl tău să depună jurământul. Trebuie să înţelegi că nu pot sacrifica aceste drepturi unui capriciu al tatălui tău privind fidelitatea lui faţă de Bourboni! Şi aşa, aceste drepturi m-au costat destul de scump!

Trebuia să recunosc că Guillaume avea dreptate. Dar avea o artă cu totul deosebită de a mânji cu noroi tot ceea ce spunea. Acel reproş brutal privitor la bani, mă revoltă, aşa că i-am răspuns:

— Socot că e o chestiune de onoare ca fiecare om să judece cum crede el de cuviinţă, iar eu n-am dreptul să-i dau sfaturi tatălui meu.

— O, făcu soţul meu, unde ai auzit fraza asta frumoasă? Sună foarte bine, dar te avertizez că e cam deplasată. Vreau să mă înţelegi corect! Trebuie să-l convingi pe tatăl tău să depună jurământul!

— Nu pot să-mi asum o asemenea răspundere şi nici nu

vreau.

— Ascultă-mă, zise Guillaume, înfuriindu-se; tatăl tău va depune jurământul când voi vrea şi cum voi vrea eu. Numai să nu-l determin eu însumi să facă acest lucru! Mi-e silă de mijloace violente, dar dacă refuzi, atunci voi fi silit să fac apel la ele!

— Mijloace violente faţă de tata? am strigat. Şi mai cutezi să mă şi ameninţi cu ele?

— Te rog, să nu facem o tragedie din asta! Vrei, da sau nu, să-mi cruţi neplăcerea de a-i face o scenă tatălui tău? Vorbeşte cu el chiar în seara asta! Eu l-am prevenit că ai ceva să-i spui, aşa că te aşteaptă. Şi fiindcă tot eşti pornită pe fraze frumoase, am şi eu una de spus, şi anume că singura zestre pe care ţi-a dat-o a fost moştenirea titlului de pair şi dacă este un om de onoare, apoi să mi-l păstreze, prin toate mijloacele care-i stau în putinţă.

— Prin toate, în afară de sperjur!

— Prostie şi încăpăţânare! E prea mult! strigă furios Guillaume. Deci, mă refuzi! Bagă de seamă, urăsc scandalul şi zbieretele, dar dacă mă voi vedea obligat să ajung aici, apoi îl voi face, dar atunci… Aşa că, mai bine du-te…

Prima ameninţare a lui Guillaume împotriva tatei nu mă speriase. Dar tonul cu care a rostit acele ultime cuvinte m-a înspăimântat. M-am abţinut şi i-am spus doar atât:

— Refuzul meu nu are importanţă; fiindcă poţi fi sigur că acest demers pe care sigur că-l voi face, va fi cu totul inutil.

— Vom vedea.

— Ţii neapărat la treaba asta? Ei bine, am să încerc să vorbesc mâine.

— Nu mâine, diseară, ţi-am zis doar!

— Fie şi diseară. Mă voi duce cât mai curând.

— Cât mai curând… Auzi-o! Dumnezeule! Haide! Am să te duc eu însumi până la uşa odăii tatălui tău! Şi nu uita că trebuie să izbuteşti!

Deşi eram convinsă de inutilitatea rugăminţilor mele, am consimţit să-l urmez pe bărbatul meu, doar ca să evit acea scenă cu care îl ameninţase. Guillaume mă conduse până la

uşa camerei tatălui meu şi-mi făcu semn să intru.

XLV.
Un jurământ politic

Am ascultat, de frica soţului meu, şi am intrat în odaia tatei. Dar am ieşit imediat.

— E în pat, îmbrăcat, i-am spus lui Guillaume.

— Oh, ştiam, mi-a răspuns el.

— Dar doarme.

— Ei bine, strigă Guillaume cu violenţă, scoală-l! Bărbatul meu mă împinse din nou în odaie şi cum tata între timp se trezise, i-am spus că sunt eu.

— Ai întârziat, Louise, mă temeam că voi fi silit să plec fără să-mi iau rămas bun de la tine.

— Cum, am strigat, ne părăseşti atât de curând?

— Nu vreau să mai rămân pe pământul Franţei, după ce regele a plecat! Mă duc după el!

— Vai, tată, i-am spus, te-ai gândit la un asemenea exil la vârsta dumitale?

— Regele e şi mai bătrân decât mine!

— Nu te-ai gândit că mă laşi singură în Franţa?

— Singură, Louise? Singură cu soţul tău! Nu te gândeşti la ce spui…

— Dar el ştie de planurile dumitale de plecare?

— Dar ce-l interesează pe el? Doar nu trebuie să-i cer aprobare!

— Totuşi, tată, ai fi putut să-l consulţi…

— De ce? Ca să-mi fac datoria, n-am nevoie de alte persoane.

— Această plecare neaşteptată poate să-l supere.

— Să-l supere? De ce?

M-am înarmat cu tot curajul şi i-am spus, plecându-mi ochii:

— Însurătoarea i-a dat nişte speranţe pe care dumneata vrei să i le distrugi.

— Nu pricep…

— Plecând în exil, vei renunţa la titlul de pair al Franţei.

— Şi dacă aş rămâne, el crede că mi-l pot păstra?

— Poate că are dreptul să spere.

Tata îmi ridică faţa pe care mi-o ţineam în jos, mă privi drept în ochi şi spuse:

— Louise, îmi vorbeşti astfel din proprie iniţiativă?

— Aş vrea să nu mă despart de dumneata şi aş vrea să te conving…

— Să devin sperjur!

— Nu, tată, nu, dar…

— Te-au silit să vii aici, Louise! Inima ta nu e nici laşă, nici ambiţioasă. Te iert, cu condiţia să nu mai vorbim despre asta!

— Cu ea n-ai să mai vorbeşti! zise soţul meu intrând şi trântind uşa cu putere după el. Dar cu mine se schimbă treaba…

— Deci, nu m-am înşelat, iar insinuările dumitale din ultima scrisoare…

— După câte văd, le-ai înţeles foarte bine. Iar când ţi-ai lăsat trăsura la popasul de poştă, mi-am dat imediat seama că vrei să mă tragi pe sfoară!

— Şi cine m-ar putea împiedica să plec?

— Eu.

— Eşti nebun!

— Nu chiar atât pe cât crezi dumneata. Ascultă-mă bine, domnule de Vaucloix. Scrisoarea pe care mi-ai trimis-o acum un ceas şi în care se afla şi demisia dumitale din Camera pairilor, se află în mâna unui curier, care aşteaptă jos, călare. Dacă vrei, îl las să plece. Mâine dimineaţă va fi la Paris, poimâine nu vei mai fi pair al Franţei şi toate

privilegiile acestei funcţii vor înceta pentru dumneata. Poimâine vei fi dat în judecată; sentinţa va fi executată pe loc. Când n-ai bani, nu prea mai faci ce vrei! Şi înainte de a apuca să ajungi în vreun oraş, vei fi înhăţat şi vârât la închisoarea Sainte-Pélagie, ca să-ţi dovedeşti fidelitatea faţă de Majestatea Sa Carol al X-lea!

— Dar asta e o crimă abominabilă! am strigat disperată.

— Oh, scuteşte-ne de întreruperile dumitale, doamnă; tatăl dumitale mă va înţelege mult mai bine decât dumneata.

Într-adevăr, mânia pe care am văzut-o pe chipul tatălui meu făcuse, între timp, loc unui calm desăvârşit.

— Te înţeleg, îi zise el baronului de Carin. Ai dreptate. Va fi aşa cum vrei. Dă-mi înapoi demisia, n-o mai trimit.

N-am mai avut când mă mira de acea acceptare, fiindcă bărbatul meu strigă:

— Într-adevăr! Dacă demisia dumitale nu pleacă, rămâi pair al Franţei şi, deci, om liber; te poţi duce la Paris, apoi la Havre; iar de acolo, când vei fi în siguranţă, te urci pe un vas englez şi-ţi retrimiţi demisia la Paris, oricând vei vrea. Nu, domnule de Vaucloix, nu! Nu sunt chiar atât de nătâng!

— Ce anume doreşti să fac?

— Vreau ca peste un ceas, curierul care se află jos, să plece la Paris. Vreau sau să-ţi ducă demisia dumitale, şi atunci ştii ce te aşteaptă, sau jurământul dumitale de fidelitate faţă de noul guvern, şi atunci…

— E o ticăloşie pe care n-o voi face, zise tata.

— Hai, domnule de Vaucloix, să nu ne jucăm cu vorbele. Închipuie-ţi că un jurământ făcut faţă de rege, e de fapt o scrisoare de schimb pe care o semnezi. Ştii mai bine ca oricine cum se plăteşte la scadenţă.

— Iar dumneata ştii tot atât de bine ce păţesc cei care nu plătesc.

— Când e necesar, aranjezi cu ei. Şi eu tocmai asta am venit să-ţi propun. Depune jurământul şi-ţi plătesc toate datoriile noi.

— Nu, zise tata, nu! Demisia mea n-are decât să plece!

— Ar trebui să fii mai atent, fiindcă văd că vrei să-ţi sacrifici până şi pensia de pair al Franţei!

— O sacrific.

— Sper că n-ai uitat că te aşteaptă puşcăria Sainte-Pélagie?

— N-am uitat…

— Domnule, am strigat, n-ai să îndrăzneşti…

— Ba va îndrăzni, Louise; încă nu-l cunoşti! zise tata. E multă vreme de când ştiu că e în stare de orice!

— Ştia treaba asta chiar înainte de căsătoria noastră, zise Guillaume, aşa că poţi să-i mulţumeşti de graba cu care mi te-a încredinţat.

Mi-am plecat capul, ca să nu-i mai văd pe cei doi oameni, dintre care unul mi-era tată, iar celălalt bărbat.

— În numele cerului, am strigat, lăsaţi să treacă o zi ca să vă mai gândiţi, să vă mai calmaţi…

— Hotărârea trebuie luată imediat, zise Guillaume. Mâine va fi prea târziu!

— Bine, zise tata ridicându-se, curierul poate pleca.

Auzind această hotărâre, soţul meu, furios, izbi cu piciorul într-o mobilă, fiindcă nu se aştepta la acest răspuns.

— Da, zise tata, căruia mânia lui Guillaume îi întări hotărârea, da, să plece. Îmi voi încheia cariera printr-un act de onoare şi de fidelitate.

— De onoare! strigă Guillaume furios, dumneata vorbeşti de onoare? Tocmai dumneata care ţi-ai bătut joc, în modul cel mai ruşinos, de onoare şi de probitate? Dumneata, care ţi-ai vândut până şi propria fiică? Dumneata, care…

— Domnule, spune-i curierului să plece, zise tata; prefer sărăcia, prefer puşcăria în locul unui asemenea jurământ! Da, spuse el, onoarea fidelităţii mele va rămâne intactă şi o voi pune deasupra tuturor nevolniciilor mele în nădejdea că voi fi iertat, fiindcă am fost sărac şi fiindcă n-am putut suporta acest lucru! Dar iată că astăzi, când n-ar trebui să sacrific această avere, către care am năzuit atâta, îi dau cu piciorul. Da, voi rămâne sărac! Da, voi muri în închisoare!

Iar funcţia de pair, la care râvneşti atâta, îţi va scăpa printre degete! Voi răscumpăra astfel nedreptatea pe care am făcut-o când m-am gândit să ţi-o las moştenire!

— Bine, spuse furios soţul meu. Deschise fereastra şi strigă.

— Domnule, i-am spus, stai un pic, aşteaptă…

Guillaume se întoarse; tata, bolnav încă şi copleşit de acea discuţie, se prăbuşise într-un fotoliu. Soţul meu închise fereastra şi se calmă brusc.

— Încă un cuvânt, zise el; această discuţie a luat o întorsătură cam nelalocul ei; linişteşte-te şi ascultă-mă bine; să nu te gândeşti, domnule de Vaucloix, că atunci când ţi-am propus să depui jurământul, ţi-am propus un act de trădare. Nu! Doar ştii la fel de bine ca şi mine că un jurământ politic e un fapt care nu angajează niciodată pe nimeni.

— În afară de oamenii de onoare.

— Dar există o sumedenie de astfel de oameni care l-au depus tocmai pentru a nu părăsi câmpul de bătaie. Cine va mai apăra cauza Bourbonilor, dacă toată lumea dezertează astfel? Nu e mai bine să rămâi pe poziţie şi să zdruncini noua putere printr-o opoziţie activă?

— Opoziţia unuia singur, opoziţia unui om care n-are altă putere decât fidelitatea lui!

— Opoziţia unui om care va deveni speranţa partidului Bourbonilor. Ascultă-mă, semnează acest jurământ şi te scap de toate datoriile, vei avea din nou casă deschisă unde vei face ce pofteşti; poţi face din ea centrul tuturor reuniunilor regaliste.

— Casa dumitale unde voi fi la cheremul dumitale, nu-i aşa? Unde voi fi valetul ambiţiilor dumitale!

— Nu, zise bărbatul meu; îţi voi da o libertate mult mai mare decât crezi. Îţi plac luxul, jocul de cărţi, risipa. Le vei avea.

— Îmi vei da zece mii de franci pe an, ca unui slujbaş…

— Nici zece, nici douăzeci. Îţi voi da patruzeci de mii de franci pe an.

Tata clătină din nou din cap, uitându-se la mine.

— Ieşi afară! îmi zise Guillaume.

M-am ridicat şi am ieşit. Nu mă mai temeam de vreo violenţă din partea lui Guillaume. Am văzut că banii aveau să terfelească şi restul de onoare ce-i mai rămăsese tatei, aşa că m-am retras ca să nu mai fiu martoră la acel târg ruşinos. Am ieşit, dar în loc să mă duc în odaia mea, m-am oprit într-un mic salonaş, care preceda odaia tatălui meu şi care nu era luminat. Ajunsă acolo, m-am aşezat într-un colţ, năucită de ceea ce văzusem şi auzisem şi am rămas aşa, fără să mai cutez să mă gândesc la ce se va mai întâmpla. După câteva minute, soţul meu ieşi şi străbătu salonul fără să mă vadă. În anticameră se întâlni cu tatăl său, care probabil îl aştepta şi care-l întrebă:

— Ei, ai făcut ceva?

— Da.

— Cât?

— O sută de mii.

— O sută de mii pe an? Eşti nebun! Dar e ruinător!

— Da, dacă ar trebui să-i plătim.

— Ai găsit vreun mijloc să nu-i plăteşti?

— Legea care va aboli ereditatea acestei funcţii nu va apărea înainte de un an. Iar într-un an se pot întâmpla atâtea… Moşneagul e uzat rău…

— N-ai nicio grijă, va trăi cât nici nu crezi…

N-am mai auzit nimic, fiindcă cei doi au început să vorbească în şoaptă. În sfârşit, Guillaume a zis:

— Până atunci, eu zic să trimitem curierul.

Şi ieşiră amândoi.

Acele cuvinte poate că n-ar fi avut niciun sens pentru mine dacă le-aş fi auzit în cu totul alte împrejurări. Dar, după scena la care fusesem martoră, ele mă edificară pe deplin. Cei doi se bazau pe apropiata moarte a tatei. Oare ce aveau să facă dacă tata se încăpăţâna să nu moară? M-am îngrozit când m-am gândit la o posibilă crimă. Am vrut să intru din nou la tata, ca să-i deschid ochii. Dar când să-i trec pragul, m-am oprit, fiindcă asta însemna să-mi acuz

bărbatul, fără altă dovadă decât vorbele pe care, în tulburarea mea, poate că nici nu le auzisem bine. Aşa că m-am dus în odaia mea ca să mă mai gândesc, luându-i în sinea mea – apărarea tatei, fiindcă el era cel mai nefericit, dar necutezând nici să-mi învinuiesc bărbatul. Numai că atâta emoţii dezolante m-au dat peste cap: m-am simţit cuprinsă de o febră foarte puternică ce m-a ţinut mai multe zile, încât n-am mai putut vorbi cu tata, despre care, de altfel, mi s-a spus că nici el nu se simţea prea bine. Bănuielile nu mă părăsiseră şi, în fiecare dimineaţă, mă informam, plină de nelinişte, despre starea tatei. Slugile care-mi erau mai apropiate, îmi răspundeau oarecum încurcate. Am crezut că încercau să-mi ascundă moartea lui şi, într-un moment de disperare, m-am dat jos din pat ca să mă duc în odaia lui. Spaima şi febra care nu mă părăseau deloc mi-au insuflat atâta energie, încât slugile au dat îndărăt. M-am năpustit, pe jumătate dezbrăcată, pe coridoarele castelului. Tocmai mă pregăteam să intru în odaia tatălui meu, când am auzit, la parter, o mare hărmălaie. Am tras cu urechea şi am recunoscut vocea părintelui meu care le domina pe celelalte. Am crezut că era vorba de o ceartă. Dar, deschizându-se uşa salonului de jos, mi-am dat seama că era vorba de o petrecere, de un banchet, de o adevărată orgie. Am întrebat-o pe camerista care se ţinuse după mine:

— Ce-i asta?

— Oh, doamnă, tot aşa o ţin întruna, de o săptămână, de când v-aţi îmbolnăvit…

— Şi soţul meu e acolo?

— Da, doamnă.

— Şi tata?

— Domnul marchiz e cel mai puţin chibzuit dintre toţi, îmi răspunse fata, lăsându-şi ochii în jos.

Abia atunci mi-am dat seama de crima cu premeditare, a bărbatului meu, care voia să scape cât mai repede de socrul ce-l deranja. Ar fi trebuit să dau fuga şi să-i spun totul tatălui meu. Dar n-am mai putut. M-am întors şi mai

bolnavă în odaia mea, dar cu o asemenea dorinţă de a mă vindeca, încât mi-a fost mai de folos decât toate leacurile ce mi s-au dat. Tot timpul nu mă gândeam decât să mă duc să vorbesc cu tata. Dar, după ce m-am făcut bine, n-am mai avut curajul să fac acest lucru. Aşa că, Edouard, mi-am impus tristul rol de a asista la acele orgii şi de a încerca să le mai moderez prin prezenţa mea. Sub pretextul sănătăţii tatei încercam unele timide observaţii, tremurând de teamă, pe de o parte să nu-l jignesc, iar pe de alta, ca nu cumva soţul meu să-şi dea seama că-i dibuisem planul. Mă ţineam după tata peste tot unde puteam. Mă duceam împreună cu el la vânătoare, mă aşezam lângă el, la masă, îi mai împuţinam paharele cu vin, tremuram când îl vedeam plecând împreună cu Guillaume, din castel, tremuram când îi vedeam rămânând singuri în castel. Ce să-ţi mai spun? Am petrecut astfel şase luni groaznice, înfricoşătoare, veghind asupra victimei, necutezând să privesc criminalul în faţă, deşi îi cunoşteam perfect intenţiile. Tocmai când începusem a mă resimţi din pricina acelei pânde necontenite, tata s-a îmbolnăvit. Şi, ca un făcut, chiar atunci a început să se discute în Cameră legea care privea moştenirea titlului de pair al Franţei. Încă de la început, s-a pus problema abolirii ereditǎţii acestei funcţii şi foarte curând jurnalele au şi publicat ştirea că, într-adevăr, acea lege urma să fie abolită.

În ziua în care ziarul Le Moniteur ne-a adus această veste, soţul meu se afla la picioarele patului tatălui meu. După felul în care se uita la tata şi la data apariţiei ziarului, mi-am dat imediat seama că-şi făcea socoteala cam cât avea să dureze până ce legea avea să fie discutată şi votată; apoi l-am văzut zâmbind şi am fost sigură că-şi şi făcuse socoteala când anume trebuia să moară tata, ca el, ginerele său, să nu fie despuiat de dreptul de a deveni pair al Franţei!

— Ei, zise el indiferent, are nevoie de două zile de odihnă şi poimâine, după o plimbare cu caleaşca şi după o masă bună, nu va mai avea nimic.

În acel moment, am fost gata să-i strig tatei: „Vor să te omoare! Vor să te omoare!” dar din nou laşitatea şi-a spus cuvântul şi m-am hotărât să mai aştept, sperând că lucrurile se vor rezolva de la sine; m-am gândit că oricum viaţa tatei era apărată până după promulgarea acelei legi fatale, iar după ce avea să fie votată, Guillaume avea să renunţe la crima care atunci n-avea să-i mai fie de niciun folos. M-am instalat deci lângă patul tatei şi am poruncit să mi se pună un pat într-un mic cabinet de alături. Supravegheam cu grijă tot ceea ce i se dădea. Îi pregăteam eu însumi ceaiurile calmante recomandate de doctori; nu primeam în vizită persoane străine; eram ca un temnicer insuportabil. Şi, mai mult decât sigură că va încerca să atenteze concret la acea viaţă pe care o ocroteam zi de zi şi ceas de ceas, l-am văzut mai întâi atentând la ea, din punct de vedere moral. Căci Guillaume îi citea tatei, cu regularitate, jurnalele. Sigur că-l va exaspera, vorbind numai şi numai de o problemă care-l privea direct, alegea special discursurile cele mai fulminante, articolele cele mai dure, pentru a prilejui o discuţie cu tata. Îl aţâţa, îl jignea, îl făcea să se înfurie cumplit şi nu pleca decât după ce bietul bătrân se prăbuşea, stors de vlagă în patul lui.

Trăiam astfel între victimă şi călău, aşteptând ca odată cu votarea legii să se isprăvească şi acele discuţii din casa noastră. Şi iată că veni şi ziua care puse capăt, ca să spun aşa, tuturor spaimelor mele. În timpul unei lungi discuţii de familie, în care politica a fost lăsată deoparte, nu s-a discutat decât despre unele proiecte de călătorie, despre un viitor fericit, nu s-a discutat decât despre felul în care urma să ne bucurăm de averea pe care o aveam, la adăpost de revoluţie. Făcându-se seară, m-am retras cu sufletul plin de nădejde şi m-am lăsat liniştită pradă somnului, pe care de atâtea nopţi tot încercasem să-l păcălesc. De altfel, eram liniştită, pentru că încuiasem cu grijă uşa de la odaia tatei, aşa că nimeni nu putea să mai intre la el. Dar am fost trezită brusc de o izbitură puternică în uşă. M-am ridicat năucită şi l-am văzut pe Guillaume

intrând împreună cu câţiva servitori care spărseseră uşa.

— Ce s-a întâmplat? am strigat, alergând în odaia tatei.

— Mai şi întrebi? strigă furios bărbatu-meu. Taică-tău sună cu disperare de o jumătate de ceas la dumneata, doamnă, care eşti lângă el, mă întrebi ce s-a întâmplat? De zece minute batem în uşa pe care dumneata nu vrei să ne-o deschizi.

— Eu nu vreau? Dar dormeam!

— Noi te-am găsit trează.

Auzind aceste cuvinte, am fost aproape sigură că soţul meu îşi pusese planul în aplicare şi că acum voia să arunce vina crimei pe care o săvârşise pe umerii mei. Intrând în odaia tatei, l-am găsit aşezat pe margine apatului şi spunându-ne râzând:

— Ei, drăcie! Cred că sunteţi nebuni! Am sunat, pentru că nu voiam s-o mai trezesc pe biata copilă; când am văzut că nu vine nimeni, am sunat mai tare şi trebuie să-ţi mărturisesc, dragă ginere, că te-ai cam grăbit să spargi uşa, fiindcă puteam foarte bine să mă ridic şi s-o descui.

— Dar ce-ţi trebuia, tată?

— Doar un pic de ceai! Cel pe care l-am găsit pe măsuţa de lângă mine avea un miros atât de greţos, încât nici măcar nu l-am gustat.

Am vrut să iau ceaşca, dar soţul meu a înşfăcat-o numaidecât şi a aruncat conţinutul în foc, spunând:

— Iată grija pe care-o ai faţă de părintele dumitale! Şi te poftesc să nu-mi mai încui uşile!

Chipul răvăşit al soţului meu, grija pe care a avut-o să arunce acea băutură în foc, mirosul greţos al ceaiului despre care vorbise tata, m-au convins că Guillaume încercase să-l otrăvească.

Tata luă ceaiul pe care i-l aduse Guillaume, apoi spuse vesel:

— Acum, că alarma s-a sfârşit, duceţi-vă fiecare în odăile voastre, fiindcă simt nevoia să dorm.

Toată lumea ieşi, în afară de mine.

— Ei bine, tu nu te duci înapoi, în pat?

— O, Doamne, Dumnezeule, am strigat, ai milă de mine!

— Ce ai, Louise? De ce nu răspunzi? Hai, spune-mi ce ai?

— Oh, nu mă întreba nimic, tată, nimic! Dar dacă ţi-e milă de mine, te rog să nu bei şi să nu mănânci nimic decât din mâna mea!

— Louise, Louise, eşti nebună! Nu te gândeşti la gravitatea cuvintelor pe care le-ai rostit?

— Ascultă, tată… îţi aduci aminte de seara aceea furtunoasă când Guillaume te-a silit să iscăleşti jurământul?

— Da.

— Ei bine, iată ce l-am auzit discutând cu tatăl lui, după ce a ieşit de la dumneata…

Şi i-am redat, cuvânt cu cuvânt, tot ce spuseseră atunci Guillaume şi domnul Carin. I-am mărturisit cât am fost de speriată de toate imprudenţele la care-l împingeau cei doi. I-am spus de ce stăteam tot timpul lângă el. În sfârşit, i-am spus tot. Tata a fost, pur şi simplu, copleşit. Nu vorbea decât despre răzbunare şi mi-a poruncit să nu-i suflu un cuvânt lui Guillaume.

— Nu se va da bătut, spuse tata. Va mai încerca să mă omoare şi odată ce voi avea în mână dovada crimei sale, va juca aşa cum îi voi cânta eu!

M-am slujit de cuvântul „copleşit” ca să-ţi descriu starea sufletească a tatei, pentru că n-a fost nici mirat, nici indignat. Nu se gândea la altceva, decât să răsplătească răul cu rău şi să profite de ceea ce aflase. Îmi salvasem tatăl, dar ca să-l văd întinzând tot timpul capcane soţului meu, urmărind să-i vină de hac. Chiar a doua zi după ce i-am povestit tot, tata l-a primit pe Guillaume foarte bine, mulţumindu-i pentru că se arătase atât de neliniştit, cu o seară mai înainte. Dar Guillaume sau simţi capcana, sau poate că trăsese cu urechea la ceea ce discutasem eu cu tata. Ca să-i dea posibilitatea să încerce o nouă tentativă de crimă, ceru ca eu să mă duc în odaia mea şi să nu mă mai ţin de capul lui. M-am supus. Eram atât de sătulă de tot ceea ce văzusem şi auzisem, încât nici inima şi nici mintea mea nu mai rezistau la toate acele grozăvii. În fiecare

dimineaţă aşteptam să aud că tata murise. Dar nu se întâmplă nimic. După opt zile, tata – liniştit în privinţa lui Guillaume – îmi spuse de la obraz că eram o smintită a cărei imaginaţie o luase razna. Socot, Edouard, că nenorocirea mea nu mai poate trece dincolo de această extremă. Căci cuvântul „smintită”, pe care tata mi l-a spus surâzând, a fost luat în serios de soţul meu. Am fost dată pe mâna medicilor, cărora le-a spus tot cea ce-i spusesem eu tatălui meu. Sigur că toţi l-au plâns pe nefericitul soţ că are o asemenea nevastă, iar eu am fost pusă sub o supraveghere severă. După două luni, după ce legea care abolise ereditatea funcţiei de pair fusese votată, tata a murit. Guillaume veni să mă anunţe şi, în indignarea mea, nu m-am putut abţine să nu-l întreb:

— A murit prea târziu, nu-i aşa?

Doctorul care era de faţă, zise încet:

— E o idee fixă.

După opt zile, eram internată într-un ospiciu; e cel din care-ţi scriu, Edouard, e cel în care mă aflu internată de mai bine de un an şi unde voi muri în curând, dacă nu vei izbuti să mă scoţi de aici…

Manuscrisul se sfârşise şi diavolul stătea în picioare, în faţa baronului.

— Unde ne aflăm? întrebă Luizzi.

— Într-o casă de nebuni, zise diavolul.

— Şi femeia care doarme cine e?

— Doamna Carin.

— Chiar e nebună? spuse Luizzi.

— Întreabă-i pe medici.

— Soţul ei chiar a încercat să săvârşească acele crime?

— Întreabă-i pe magistraţi.

— Cum ar putea ei să ştie?

— Atunci întreabă-l pe cel care le ştie pe toate.

— Adică pe tine, nu-i aşa? Ei bine, care-i adevărul?

— Mda, făcu diavolul fluierând, ca să zici iar că eu calomniez societatea. Spune-mi, n-ai ghicit nimic din toată

povestea asta?

— Ba da. Probabil că au trecut cele douăzeci de luni pe care ţi le-am dat.

— Văd că ai şi zile când eşti deştept.

— Şi că în timpul ăsta a avut loc o revoluţie.

— Adică un fel de comedie nereuşită…

— Nu crezi că ar trebui să-mi vorbeşti despre ea? Nu mă pot reîntoarce în lume fără să cunosc amănuntele unui eveniment atât de important.

— Îmi ceri cam mult. E vorba de nişte parveniţi cu mult mai impertinenţi decât cei dinainte, de o slugărnicie mult mai josnică, decât a celor care le făcea cinstea să-i dispreţuiască, de nişte opoziţii răzleţe din partea unor oameni care condamnaseră mai înainte orice opoziţie. Aceleaşi greşeli, aceleaşi crime, aceleaşi prostii în altă livrea, asta-i tot!

— Dar eu vreau să ştiu!

— Bine, poate că am să-ţi spun, dacă sarcina pe care o ai de îndeplinit îţi va mai lăsa timp să mă asculţi.

— Despre ce anume este vorba?

— Henriette Buré se află şi ea aici, iar sora ta – fetiţa pe care ai văzut-o la doamna Dilois – trăieşte în mizerie.

— Trebuie s-o salvez!

— Fie. Mai întâi să ieşim de aici. Urmează-mă!

Şi diavolul o luă înainte…

VOLUMUL III.

O SCENĂ CU ŞUANI

FREDERIC SOULIÉ

memoriile diavolului

* * *

o scenă cu șuani

BPT

I.
O scenă cu şuani

Trebuia să fugă din acea casă de nebuni, aşa că Luizzi îl urmă pe diavol. Atâta vreme cât străbătură clădirea imensă, totul merse cât se poate de bine; uşile şi zidurile se deschideau în faţa diavolului, înlesnindu-le drumul, şi Luizzi se strecură cu uşurinţă odată cu el. Dar de îndată ce se văzură afară, la drum deschis, baronului îi fu din ce în ce mai greu să se ţină după călăuza lui. Noaptea era neagră ca smoala şi un vânt puternic ce sufla în rafale îi arunca baronului în faţă şuvoaiele unei ploi reci ca gheaţa, care părea că n-are de gând să se mai oprească. Drumul, desfundat din pricina ploii, se acoperise cu un strat gros de noroi alunecos, care i se lipea baronului de picioare, încât cu greu îşi mai putea smulge încălţările din el. Cât despre jupânul diavol, acesta mergea tot atât de iute şi de uşor, pe acel drum nesigur, ca şi cum ar fi mers pe cărbuni încinşi, caldarâmul obişnuit al imperiului său. Se oprea tăcut, ori de câte ori Armand se împotmolea înjurând ca un birjar, şi aştepta cu răbdare până ce baronul izbutea să-şi smulgă câte-o gheată din noroi şi s-o încalţe din nou. În acel moment, se aflau pe un drum îngust, mărginit pe amândouă laturile de nişte maluri înalte de pământ pe care creşteau nişte hăţişuri de nestrăbătut. Din când în când, stejari bătrâni sau ulmi seculari se ridicau din mijlocul hăţişurilor, întinzându-şi ramurile uriaşe deasupra acelui drum îngust, până peste hăţişurile de pe celălalt mal.

Întocmai ca o oaste de călăreţi ce galopa prin aer, vântul trecea printre crengile acelor copaci şi prin hăţişuri, urlând, vâjâind, vuind, ducând cu el un nor de frunze ce se asemuiau în noapte cu fâlfâitul de aripi al unor păsări. Apoi, dintr-odată, ca şi cum acele escadroane zburătoare ar fi întâlnit altele şi mai puternice, păreau că se zdrobesc; le auzeai retrăgându-se şi revenind în rafale mai slabe, parcă hohotind de plâns. Frunzele, luate mai înainte de adevărate vârtejuri, acum cădeau, ici şi colo, pe pământul ud, aidoma unor păsări rătăcite de stol şi ucise de gloanţele unor puşti nevăzute. Apoi, timp de o clipă, înceta brusc orice vaiet, nemaiauzindu-se decât murmurul ploii căzând pe frunze, ţipătul unei cucuvele sau cântecul îndepărtat al vreunui cocoş. Pe urmă, vântul reîncepea, venind, ducându-se, vuind, mugind, izbind în trunchiurile arborilor în rafale scurte sau în şuierături ascuţite. Nu era una dintre acele furtuni superbe, când fulgerele brăzdează cerul şi care vorbesc parcă, în mod majestuos, prin tunete şi trăsnete ce-ţi seamănă în suflet un fel de groază sacră, dar plină de admiraţie, furtuna la care ai curajul să te expui cu capul gol, dorind parcă să te laşi spălat de ploaia binefăcătoare şi curată. Nu. Era una dintre acele furtuni care-ţi umplu trupul de frig şi inima de tristeţe, una dintre acele furtuni în timpul căreia închizi cu grijă fereastra şi uşa, sprijinindu-te cu cotul de vatra în care arde un foc zdravăn, sau vârându-te în pat şi acoperindu-te cu ce ai mai gros, ca să-ţi ţină cald.

În vremea asta, Luizzi mergea de zor după diavol şi avea atâtea probleme cu drumul, încât nu-i mai ardea să-i pună întrebări călăuzei sale. Numai că, pe măsură ce înaintau, piedicile deveneau din ce în ce mai mari, fapt care-l determină – la un moment dat – pe baron să strige plin de nerăbdare:

— Cred că ăsta-i drumul care duce spre iad.

— Drumul spre iad, stăpâne, e uşor şi curat! Prin mijloc, e o şosea frumoasă pentru cei care vin cu trăsurile, iar pe margini, trotuare pavate pentru cei care vin pe jos. E umbrit de arbori cu frunzişul proaspăt şi încărcat de flori. E

străjuit de tei bătrâni şi de case frumoase, de crâşme vesele, de restaurante elegante, de jocuri de ruletă adăpostite în locuinţe princiare, unde găseşti o droaie de femei uşoare îmbrăcate la fel ca şi cele cinstite. Se mănâncă, se bea, se doarme; te joci cu sănătatea, cu viaţa şi cu averea ta, în orice clipă şi în orice loc. Drumul spre iad, stăpâne, e la fel cum va fi şi Bulevardul Italienilor într-o bună zi.

— Atunci, ăsta pe care mergem acum e probabil Drumul Virtuţii, zise baronul, rânjind.

— Tot ce se poate.

— În cazul ăsta, e cam aspru şi neplăcut.

— Ai şi obosit? îl întrebă diavolul. Şi nu eşti totuşi un ţânc nemâncat şi aproape despuiat, cum sunt copiii din ţinutul ăsta; nu eşti nici vreun bătrân orb, aplecat peste cârja lui; nu eşti nici fată tânără, plăpândă şi palidă şi nu urci pe drumul ăsta ca să te duci să ajuţi vreun nenorocit pe care nu-l cunoşti; eşti un bărbat în deplină putere şi mergi pe acest drum ca să te salvezi pe tine însuţi, să-ţi recapeţi libertatea şi averea.

— Amin! răspunse Luizzi; dar mă îndoiesc foarte tare că ar mai exista şi alte fiinţe umane, în afară de mine, care să se plimbe la o asemenea oră şi pe o asemenea vreme. Doar dacă nu cumva e vorba de hoţi, dar acei domni nu sunt, după câte ştiu eu, nici copii, nici bătrâni orbi şi nici tinere palide şi plăpânde.

— La capătul acestui drum, în locul unde se întretaie cu mai multe poteci, ai să întâlneşti copilul, bătrânul şi fata. Cere-le un adăpost pentru noaptea asta.

— Sub ce pretext?

— Le vei spune că eşti un călător care s-a rătăcit.

— Oamenii aceia nu mă vor crede: fiindcă nu e deloc firesc ca un bărbat distins să se afle în toiul nopţii, rătăcind pe jos, pe potecile astea pierdute. Mă vor lua drept un tâlhar.

— Nu crezi că pot exista atâtea lucruri care să-l deosebească pe bogătaşul ce călătoreşte cu berlina, de

hoţul care se strecoară noaptea pe poteci lăturalnice? Poate că omul cinstit merge pe jos din economie, poate că e sărac, nefericit…

— Dar, dacă mă întreabă cum mă cheamă, cum îşi vor explica faptul că baronul de Luizzi apare într-un astfel de „echipaj” în ţinutul lor?

— Dacă ai să le spui că eşti baronul de Luizzi, te vor lua drept un nebun scăpat de la ospiciul pe care abia l-am părăsit, căci numele tău trebuie să fie cunoscut şi prin împrejurimi. Ia-ţi alt nume şi o profesie oarecare şi aranjează în aşa fel încât să ieşi din încurcătură.

— Deci, mă părăseşti aici?

— Ce ţi-am făgăduit? Să-ţi redau libertatea; poftim, eşti liber. Averea? Îţi vei regăsi la Paris renta de două sute de mii de livre. Bancherul tău, spre deosebire de mulţi alţii, a profitat de Revoluţia din Iulie, pentru a-ţi restabili afacerile, iar pretenţiile lui Rigot asupra proprietăţilor tale au fost respinse de către justiţie ca nefondate.

— Mi-ai făgăduit să-mi redai şi buna reputaţie…

— Ai fost achitat de Curtea cu Juri. Toată lumea a depus mărturie în favoarea ta, declarând că erai nebun de multă vreme. Şi cum notarul s-a făcut bine, nimeni n-a mai răscolit povestea.

— Aşa că reintru în societate ca un fel de ocnaş eliberat.

— Te înşeli, stăpâne, crima pe care ai săvârşit-o face parte dintre cele pe care societatea le iartă uşor.

— De ce?

— Pentru că nu are niciun motiv aparent. Dacă ai fi încercat să ucizi un om ca să-i iei banii, nevasta sau numele, ai fi fost un ticălos. Dar fiindcă ai încercat să-l omori din ură sau din răzbunare, te-au socotit lovit de o monomanie, de un fel de sminteală pentru care ştiinţa are o sumedenie de argumente irezistibile, care te-au făcut deosebit de interesant. De altfel, în toiul marilor tulburări care au zguduit Franţa, povestea ta a trecut complet neobservată. Majoritatea oamenilor care te cunosc n-au aflat nimic, iar societatea schimbându-se, vei fi un om cu

totul nou în lumea în care vei intra.

— La ce distanţă mă aflu de Paris?

— La optzeci de leghe.

— Şi ce ţinut e ăsta?

— Aici e ţinutul Bretagne.

— Cum voi ajunge la Paris fără bani?

— Asta nu mai e treaba mea.

— Dar trebuie să existe vreun mijloc ca să mi-i pot procura.

— Există trei: să împrumuţi, să furi sau să-i câştigi; alege! În ce mă priveşte, eu mi-am ţinut făgăduiala. Adio!

Şi cum tocmai ajunseseră la o răscruce, diavolul dispăru, iar Luizzi se trezi doar la câţiva paşi de un mic grup de persoane care tocmai se pregătea să treacă prin faţa lui.

— Cine-i acolo? strigă o voce puternică.

— Vai! zise Luizzi, sunt un biet călător care a fost buzunărit de câţiva tâlhari. M-au târât într-un tufiş şi mi-au luat toţi banii şi actele; tot încercând să găsesc drumul ce ducea de la Laval la Vitré, m-am rătăcit.

Nici nu sfârşi Luizzi de vorbit şi un băiat de vreo doisprezece ani, care-i dăduse ocol cercetându-l cu grijă, zise cu un glas uşor dispreţuitor:

— E un domn, bunicule!

— Uită-te bine la el, Matthieu, spuse bătrânul.

Şi imediat se auzi glasul unei femei, care spuse cu blândeţe:

— Şi ce anume vrei, sărmane om?

— Un pat pentru noaptea asta, dacă acest lucru nu vă deranjează prea tare.

— Nu ne va deranja, domnule, fiindcă noi nu dormim la noapte. Şi, cu o persoană în plus sau în minus în jurul focului, n-o să degere nimeni. Vino, domnule; ţine-te după noi. Cred că abia aştepţi să te încălzeşti.

— Bunicule, suntem la doi paşi de casă, eu mă duc înainte, să le spun că venim împreună cu sora Angélique şi cu un domn străin. Acum n-are cum să se mai rătăcească; s-o ia împreună cu voi drept înainte.

— Foarte bine, zise bătrânul, luând-o pe poteca spre care-l îndreptase nepotul său, să ne grăbim!

Luizzi se miră de uşurinţa cu care orbul îi acceptase povestea. Dar se miră şi mai mult, când bătrânul vorbi despre aventura imaginară a baronului ca despre ceva foarte firesc.

— Cei care te-au atacat erau mulţi?

— Vreo doisprezece, zise Luizzi, care, în vanitatea lui, spori cât putu numărul atacatorilor.

— Şi n-ai zărit printre ei pe unul slab şi înalt, cu o piele de căprioară în spinare şi cu o bonetă roşie pe cap?

— Ba da, zise Luizzi, cred că am zărit un om îmbrăcat cam cum spui dumneata.

— Eram aproape sigur, zise orbul. Era ceata lui Bertrand. Oh, dacă nu mi-aş fi pierdut vederea, bătrânul ticălos n-ar mai fi cutezat să se întoarcă prin locurile astea. Ştie că trag fără greş, sau mai curând că trăgeam fără greş odinioară.

— Dar, zise sora Angélique, care mergea alături de bătrân, Bertrand ăsta n-a fost pe vremuri prietenul dumitale?

— Ba da! Ba da! De pe vremea Republicii, când l-am găsit aproape mort în landa Crois-Bataille; dar pe vremea aceea nu era un tâlhar de drumul mare, care să despoaie călătorii şi să le ia banii. Căci tâlharii ăia ţi-au luat tot, nu-i aşa, domnule?

— Tot! Absolut tot! răspunse baronul.

— Totuşi, zise sora de caritate, mai adineauri soldaţii au luptat cu curaj împotriva atacatorilor…

— Da, într-adevăr… Aşa e… spuse bătrânul.

— Atunci s-a refugiat la dumneata ofiţerul care a fost rănit, nu-i aşa?

— Ba nu s-a refugiat deloc. A fost rănit în hăţişul din faţa ogrăzii mele. Şi cum a fost primul la atac, atunci când soldaţii lui s-au retras, el a rămas ultimul. Când ne-am întors acasă, l-am găsit zăcând şi l-am luat la noi. Fiul meu Jacques l-a adus pe doctor, iar eu am venit împreună cu nepotu-meu Matthieu, după dumneata.

Între timp, bătrânul Bruno, sora Angélique şi Luizzi ajunseră la un loc îngrădit de bariere, cum sunt acelea ce se pun în locurile interzise din pădurile regale. De fiecare parte se afla câte o mică trecere. După ce păşiră dincolo de bariere, Luizzi văzu, cu oarecare nelinişte, doi dulăi zdraveni care-l mirosiră curioşi; ceva mai încolo, zări un şir de clădiri inegale, neavând decât parter. O uşă larg deschisă lăsa să se vadă o parte din interiorul casei, ce părea puternic luminat; în prag apărură mai multe persoane.

— Dumneata eşti, tată? strigă un glas puternic, în vreme ce vântul şi ploaia îşi sporiră forţele.

— Eu sunt, Jacques, zise bătrânul.

Imediat, cei din uşă se dădură la o parte. Bătrânul intră primul şi-şi scoase de pe el mantia de piele de capră pe care o purta şi pe care nepotul său o luă şi o atârnă într-un cui aflat lângă sobă, unde alte câteva mantii asemănătoare erau de-acum aproape uscate. Jacques se aşezase în colţul acelui cămin uriaş, cu un picior sprijinit de grilajul lui, dincolo de care ardeau nişte enormi butuci de stejar, cu cotul sprijinit pe genunchi şi cu bărbia în mână. Urmări atent felul în care Matthieu îşi conduse şi-şi aşează bunicul lângă foc, apoi se întoarse către sora de caritate, căreia o slugă tocmai îi lua mantia mare şi neagră.

— Femeia mea e acolo, arătă el cu degetul către o uşă, împreună cu bolnavul. Intră, vezi reţeta pe care a lăsat-o doctorul şi pe care a zis să ţi-o arătăm. Dacă n-ai nimic grabnic de făcut, vino şi te usucă un pic lângă foc, fiindcă afară e o vreme îngrozitoare.

Sora intră în odaia pe care i-o arătase Jacques. Acesta, întorcându-se către baron, adăugă:

— Aşază-te, domnule, şi încălzeşte-te! Nu ţi-au lăsat nici măcar mantia, ca să te aperi de ploaie? întrebă el văzându-l pe baron ud leoarcă, cu hainele şiroind de apă. Nu poţi rămâne aşa, fiindcă te paşte o răceală zdravănă. Nevastă, strigă el, du lenjerie şi haine uscate în odaia rănitului şi pofteşte-l acolo, câteva minute, pe domnul, ca să se

schimbe! Te rog să ne ierţi, domnule, dar nu avem decât aceste două camere şi facem şi noi ce putem.

Luizzi tocmai se pregătea să-i mulţumească ţăranului, când acesta spuse pe un ton iritat:

— Cine a lăsat uşa deschisă? Crezi că avem nevoie de gloanţe care să ne ajungă până aici, lângă vatră? închide uşa şi trage zăvorul!

— Tată, zise Matthieu, eu am lăsat-o! Câinii sunt în curte şi nu vor îngădui nimănui să se apropie.

— Bine, zise Jacques, îmblânzindu-se. Apoi spuse printre dinţi: Nu de cei pe care nu-i cunosc câinii mă tem eu, ci de cei care mi-au păşit adesea pragul ca prieteni.

— Ai dreptate, zise bătrânul. După câte mi-a zis domnul de aici, cred că banda lui Bertrand l-a atacat.

— Îl cunoşti pe Bertrand ăsta? întrebă Jacques.

— Nu, zise Luizzi, dar după cum mi l-a descris tatăl dumitale… un bărbat înalt…

— Sunt o mulţime de oameni pe aici la fel de înalţi ca Bertrand… Dacă nu l-ai văzut…

— Păi, era întuneric beznă, când mi-a oprit trăsura, zise Luizzi.

— Trăsura dumitale? Unde asta? întrebă mirat Jacques.

— Pe drumul dintre Vitré şi Laval, zise Luizzi, care începu să regrete că rostise cuvântul trăsură.

— Dar dumneata de unde veneai?

— De la Vitré, răspunse Luizzi, din ce în ce mai încurcat.

— Şi ce s-a întâmplat cu caii şi cu vizitiul care conducea trăsura?

— Îţi mărturisesc că habar n-am, răspunse baronul.

— Băiete, zise stăpânul casei unui rândaş care dregea o furcă într-unul dintre colţurile acelei săli vaste, ia dă tu o fugă până la popasul de poştă şi află ce-i cu trăsura aceea poprită. Cam cât a trecut de atunci?

— Cam… două ore, zise năucit baronul.

— Două ore! repetă Jacques. Mi se pare cam ciudat!

Rostind aceste cuvinte, aruncă o privire bănuitoare spre Luizzi; dar chiar în aceeaşi clipă, Marianne, soţia lui

Jacques, apăru spunând:

— Totul e gata pregătit în odaia de alături pentru domnul! Jacques îi făcu semn baronului să intre alături, urmărindu-l atent cu privirea. Tocmai când Armand se pregătea să treacă pragul odăii de alături se întâlni cu infirmiera, care dădea să iasă. Trăsăturile tinerei i se părură cunoscute; acelaşi lucru i se păru şi fetei, văzându-l, fiindcă se opri şi scoase o exclamaţie de uimire; dar fiecare trecu mai departe, fără ca cineva dintre cei de faţă să fi observat ceva. Luizzi se trezi într-o cameră mult mai mică decât prima. Unul dintre colţuri era ocupat de un pat mare cu coloane şi cu draperii din serj verde, bine trase, în aşa fel încât lumina răspândită de o lampă mică, cu picior, să nu ajungă până la rănit. Luizzi văzu pe un scaun hainele uscate, de schimb. Se îmbrăcă repede cu ele, tot încercând să-şi aducă aminte când şi unde o mai văzuse pe tânăra infirmieră. Dar acea amintire, care la început i se păruse atât de clară, se înceţoşă încet, în capul lui, încât până la urmă ajunse la concluzia că probabil fata semăna cu vreo persoană pe care o cunoscuse. Apoi, profitând de acel prim moment de singurătate, Luizzi se gândi la situaţia sa. Recunoscu în sinea lui că, datorită înclinaţiei sale către grandoare, îl luase gura pe dinainte şi pomenise despre trăsură; că, datorită faptului că avea obiceiul să spună mereu: „slugile mele”, „banii mei”, „trăsura mea”, făcuse ca presupusa lui aventură să fie cam greu de explicat. Într-adevăr, o trăsură nu dispare aşa, cu una, cu două, fără să lase nicio urmă. Apoi se gândea cum să iasă din încurcătură, când iată că-i trecu brusc prin minte să stea de vorbă cu ofiţerul rănit şi să se pună sub protecţia sa. „Dacă e un bărbat tânăr, îşi zise Luizzi, se va lăsa mai uşor convins că am fost închis fără motiv, într-un ospiciu, şi poate că mă va ajuta să ajung la Paris.” Ca să vadă dacă-şi poate face speranţe, trase puţin de colţul draperiei, dar cum nu putu distinge chipul bolnavului, ascuns în umbră, luă lampa ca să-l poată cerceta mai bine, când iată că-l văzu pe Jacques în pragul uşii întredeschise.

— Eşti cam curios, domnule, zise el.

Luizzi, surprins asupra faptului, vrând să dea dovadă de prezenţă de spirit, răspunse cu o nepăsare cât se poate de firească:

— Am şi eu câţiva prieteni în regimentele aflate în garnizoană în acest ţinut. M-am temut ca nu cumva tocmai unul dintre ei să fi fost rănit şi am vrut să fiu sigur.

— Ar fi fost de-ajuns să ne întrebi cum îl cheamă!

— Îi ştii numele?

— Sigur că da.

— Şi cum îl cheamă?

— Eu zic să-mi spui mai întâi cum se numesc prietenii dumitale.

Baronul aruncă două, trei nume la întâmplare, la care ţăranul răspunse tăios:

— Nu e vorba despre niciunul dintre ei. După care adăugă destul de înfipt: Pofteşte la masă, domnule!

Luizzi dădu curs invitaţiei şi intră din nou în sala cea mare. În lipsa lui, fuseseră puse tacâmurile pe masa cea lungă, ce ocupa aproape tot mijlocul sălii. La unul dintre capetele mesei, se afla un scaun pentru stăpânul casei; restul mesenilor şedeau de o parte şi de alta a mesei, pe două bănci lungi de lemn. Se mai aflau, în afară de persoanele despre care am vorbit, două servitoare şi trei argaţi. Toată mâncarea consta dintr-un castron mare cu varză şi din nişte plăcinte de grâu cu hrişcă. Ici şi colo, erau puse pe masă ulcioare mici pline cu cidru, din care fiecare putea să bea cât dorea. Numai Jacques avea în faţa lui o sticlă cu vin. Dar el nu bău, ci îi turnă un pahar doar tatălui său şi infirmierei, care refuză.

— Bea, bea, îi zise el, vinul îţi va da putere să petreci o noapte albă!

— Sunt obişnuită să veghez, zise ea, dar nu sunt obişnuită să beau vin; cred că ai face mai bine să-i oferi un pahar oaspetelui, care nu-i obişnuit să bea cidru.

Jacques păru cam nemulţumit de sfatul tinerei călugăriţe; totuşi nu cuteză s-o arate pe faţă şi-i întinse sticla lui Luizzi,

care refuză şi el, spunând că nu-i era nici foame, nici sete; apoi adăugă:

— V-am cerut doar un culcuş pentru câteva ore şi, de îndată ce se va lumina de ziuă, veţi scăpa de mine.

— Cum doreşti; dar te anunţ că nu-ţi pot oferi niciun fel de pat.

— Nu-i nimic… Am să aştept să se lumineze de ziuă, stând de vorbă cu sora Angélique, dacă, bineînţeles, va binevoi să-mi îngăduie acest lucru.

Sora făcu semn că e de acord şi-şi plecă ochii, pe care în tot timpul mesei şi-i ţinuse aţintiţi asupra baronului. Luizzi o cercetase şi el cu aceeaşi atenţie. Şi, fără a-şi putea aduce aminte de acel obraz frumos şi pur al tinerei aflate în faţa sa, era totuşi nevoit a recunoaşte că-i stârnea nişte amintiri care – deşi confuze – îl tulburau foarte mult. Între timp, masa se isprăvise. Cum în jurul ei se înstăpânise o tăcere deplină, începu să se audă vântul care zgâlţâia cu putere ferestrele şi uşa. Toată lumea părea îngrijorată şi încurcată, când sora Angélique îi zise lui Jacques:

— Văd că doctorul spune că rănitul are nevoie de comprese cu apă de fântână, cât mai rece cu putinţă, care să-i potolească durerile. Dacă aş putea avea nişte apă rece, de fântână, ar fi grozav.

— Jean, zise fermierul, du-te şi scoate o găleată cu apă!

Băiatul ieşi şi Luizzi observă că cel pe care Jacques îl trimisese la popasul de poştă încă nu se întorsese. Prevedea o nouă încurcătură, când Jacques, ridicându-se, zise destul de prost dispus:

— Hai, un ultim efort pentru însănătoşirea bolnavului, după care, cei ce trebuie să doarmă în noaptea asta să se ducă la culcare.

Fiecare îşi dădu cidrul pe gât, grăbindu-se să isprăvească ce mai rămăsese pe masă, când iată că în uşa pe care Jean o lăsase întredeschisă se ivi un bărbat care zise:

— Sper că n-aveţi inima să beţi fără mine!

Nici n-apucă noul sosit să rostească bine aceste vorbe, că toată lumea se ridică brusc în picioare, iar bătrânul orb

strigă, înşfăcând un cuţit de pe masă:

— Bertrand! Ăsta-i pungaşul de Bertrand!

Jacques îl apucă pe taică-său de mână, în vreme ce toate celelalte persoane, în picioare şi nemişcate în jurul mesei, păreau cuprinse de o groază cumplită. Marianne, nevasta lui Jacques, îşi acoperi bărbatul cu trupul ei, dar acesta, dând-o cu blândeţe la o parte, zise pe un ton rece noului venit:

— Dacă ţi-e sete, avem aici destul cidru şi pentru tine.

— Şi vin de asemenea, după câte văd, zise Bertrand, înaintând ca să apuce sticla.

Era un bărbat deosebit de înalt; pletele lungi şi roşii, amestecate cu şuviţe albe, îi cădeau până pe umeri; purta şi el aceeaşi piele de capră pe care o poartă de obicei toţi ţăranii din Maine şi din Bretagne. Era înarmat cu o puşcă cu două ţevi, de o oarecare valoare, şi cu un cuţit de vânătoare frumos împodobit. Toţi se priveau şi aşteptau într-o stare de nelinişte cumplită ceea ce avea să urmeze, când iată că Jacques, punând mâna pe sticla pe care Bertrand tocmai se pregătea s-o înhaţe, zise:

— Când e vorba să dau ceva, îmi place să ofer eu, nu să mi se ia cu de-a sila!

— Cum vrei, zise Bertrand, fără să pară iritat de acea rezistenţă.

Luă un ulcior cu cidru şi-l goli dintr-o răsuflare. Abia isprăvi de băut, şi la uşă se auzi deodată o mare hărmălaie.

— Ce se întâmplă acolo? întrebă Jacques.

— Sunt eu, zise Jean de afară, sunt eu, Jean…

— A adus apa rece pentru rănit, zise sora Angélique, lasă-l pe băiat să intre.

— A, făcu Bertrand pe un ton sumbru, deci aici era ofiţerul! Daţi-i drumul băiatului şi păziţi bine uşa!

Băiatul intră şi puse găleata cu apă într-un colţ.

— Închide bine uşa, îi porunci stăpânul său.

Argatul şovăi.

— Lasă uşa deschisă, zise Bertrand; oamenii mei vor vedea focul din cămin şi se vor bucura; aproape imediat doi

oameni se aşezară de o parte şi de alta a uşii, cu trupul pe jumătate înăuntru şi pe jumătate afară şi cu puştile în mână.

— Toată lumea e la postul ei? întrebă Bertrand.

— Da, răspunse una dintre santinele.

— Bine, zise şeful, apropiindu-se de uşă şi scrutând întunericul de afară.

Jacques îl urmărea atent, iar Marianne urmărea şi mai atentă fiecare mişcare a soţului ei.

— Şi acum, zise Jacques, vrei să-mi spui ce doreşti?

Bertrand se aşează într-un colţ, lângă sobă; Jacques făcu semn soţiei sale, copiilor şi servitorilor să se ducă în fundul încăperii, iar el rămase în picioare, în celălalt colţ al sălii, alături de tatăl său. Călugăriţa şi Luizzi se aşezară între Jacques şi Bertrand, ca un fel de conciliatori dezinteresaţi într-o problemă care nu-i privea, dar care urma să se discute de faţă cu ei. Cu capul plecat, Bertrand se prefăcea că se joacă, oarecum încurcat, cu banduliera puştii, părând că nu cutează să vorbească. Nu se auzeau decât ploaia şi vântul care izbea din toate părţile în pereţii şi-n acoperişul casei.

— Aştept, zise Jacques, după un moment de tăcere.

— Ai adăpostit în casa ta un ofiţer rănit? zise Bertrand brusc, încântat că în sfârşit spusese ce avea de spus.

— Da.

— Va trebui să ni-l dai nouă.

— Dar e rănit, strigă călugăriţa infirmieră. Asta ar însemna să-l ucizi.

— Chiar dacă ar fi să se simtă mai bine decât mine şi tot nu ţi l-aş da! zise Jacques.

— Ascultă Jacques, replică Bertrand, eu am venit aici ca prieten şi am venit să-ţi cer cu vorbă bună, ceea ce pot să-ţi iau cu forţa!

— E adevărat, zise Jacques. Poţi să ne ucizi pe toţi, pe mine, pe tata, pe copii şi pe nevasta mea; poţi să ne asasinezi, dacă aşa ai tu chef; poţi…

— Ştii bine că nu voi face aşa ceva, Jacques!

— Ba ai s-o faci, răspunse fermierul, pentru că nu ţi-i voi da pe ofiţer şi pentru că, dacă ţii neapărat să-l ai, va trebui să treci peste cadavrul meu ca să ajungi la el.

— Te-ai schimbat mult, Jacques, zise cu răceală Bertrand, dacă te expui astfel pentru un om pe care nu-l cunoşti!

— Mă expun, pentru că rănitul, indiferent cine ar fi el, republican sau regalist, se află sub acoperişul casei mele şi nu pot îngădui nimănui să se atingă de el, după cum n-aş îngădui să se atingă de tata, de nevastă-mea sau de copiii mei…

— Ascultă-mă, Jacques… Azi-dimineaţă, jandarmii au pus mâna pe Georges şi l-au dus la închisoarea din Angers. Avem nevoie de un prizonier pe care să-l dăm în locul lui Georges; dacă ni-l dai pe omul ăsta…

— Îl veţi lua mâine dimineaţă, zise Jacques.

— Bine, îl vom lăsa deocamdată aici, fiindcă ştim unde să-l găsim, când vom avea nevoie de el.

— Poate că-l veţi găsi mort, zise sora Angélique.

— Tot ce se poate, răspunse Bertrand; în cazul ăsta o să avem un duşman mai puţin. Dar atâta vreme cât trăieşte, trebuie să ne servească la ceva. L-am putea schimba cu Georges. Hai să-l vedem. Unde e?

Bertrand se ridică şi se îndreptă spre camera vecină. Sora Angélique se aşează în faţa uşii.

— Nu intra! Cea mai mică emoţie poate să-l dea gata! strigă ea pe un ton rugător.

— Bertrand! spuse cu glas puternic bătrânul orb, m-ai întrebat, acum câtăva vreme, de ce fiul meu n-a luat puşca să lupte alături de voi, împotriva Republicii; pentru că nu l-am lăsat eu să lupte alături de nişte hoţi şi de nişte ucigaşi care apără un rege-fantomă!

— Asta o spui pentru mine? întrebă Bertrand.

— Sigur că pentru tine, zise bătrânul, înaintând spre Bertrand.

— O să-ţi răspund imediat, zise acesta. Dar, mai întâi, trebuie să-l văd pe ofiţer. Iartă-mă, soră, se adresă el tinerei Angélique, nu mă obliga să uzez de forţă. Dacă

vreau să trec, voi trece.

— Cutează şi fă-o! strigă Angélique, lipindu-se cu spatele de uşă.

Bertrand nu cuteză să se atingă totuşi de călugăriţă, aşa că se duse şi se aşeză la locul lui, scrâşnind din dinţi.

— Ai isprăvit cu comedia? întrebă Jacques.

— Imediat, dacă ţii atât de mult, strigă el, sărind în sus.

Şi, ridicându-şi puşca, îl ochi pe Jacques. Numai că Matthieu – când şuanul se îndreptase spre odaia bolnavului– se strecurase, prin spatele tatălui său, şi luase puşca acestuia, ascunsă într-un coif. I-o dădu tatălui său iar el, năpustindu-se spre Bertrand, îi apucă ţeava puştii şi i-o lăsă în jos. Totul nu durase decât o clipă.

— La primul om de afară care cutează să facă un pas în odaie, Bertrand va fi mort! zise Jacques.

Urmă un cumplit moment de tăcere, în timpul căruia nu se auziră decât rafalele puternice ale vântului şi ploaia biciuind acoperişul şi zidurile. Apoi, brusc, răsună o împuşcătură şi puşca lui Jacques îi căzu de pe umăr, izbită de un glonţ. Trăsese unul dintre şuanii de afară, care-şi strecurase puşca printre cele două santinele de la uşă.

— Cine a tras? strigă bătrânul Bruno.

— Un şuan, zise Jacques.

Dar auzind-o pe Marianne ţipând, înţelese că fiul său fusese rănit. Înşfăcând cuţitul de pe masă, se îndreptă către Bertrand, strigându-l şi căutându-l. Toţi se dădeau speriaţi la o parte din calea lui. Ajunse astfel până la fiul său, pe care-l apucă furios de braţ.

— Stai, tată, că sunt eu, Jacques! Stai liniştit, altfel ăştia ne omoară pe toţi!

— Eşti rănit?

— La braţ. Braţul pe care mi-l ţii; stai liniştit că mă doare!

Orbul se dădu înapoi, scoţând un strigăt, şi lăsă să-i cadă cuţitul. Bertrand împinse arma cu piciorul şi zise:

— Tu ai vrut-o, Jacques!

— Ucigaş şi hoţ! strigă bătrânul.

— Nici una,nici alta, zise Bertrand. Dacă Jacques n-ar fí

înşfăcat puşca, nu s-ar fi întâmplat nimic. A vrut să vorbească, i s-a răspuns.

— Tâlharule, care-i prazi pe oamenii cinstiţi! zise moş Bruno, în ochii căruia hoţia era aproape mai de condamnat decât crima.

— Mai mult ca sigur, zise Bertrand, că omul ăsta – şi-l arătă pe Luizzi – s-a plâns că l-am jefuit. Ei bine, îţi jur că, dacă a fost jefuit de oameni de-ai noştri, aceştia vor fi aspru pedepsiţi, în aşa fel încât străinul ăsta să nu-şi închipuie că suntem tâlhari de drumul mare!

În vremea asta, Marianne şi Angélique îi tăiaseră vesta lui Jacques şi-i îngrijeau braţul. În timp ce-i spălau rana, Bertrand se aşeză la locul lui. Focul era pe sfârşite, flacăra lămpii, tremurând din pricina vântului care intra pe uşa întredeschisă, trăgea să moară şi ea şi abia dacă mai lumina acea dezolantă scenă.

Bertrand luă cuvântul, adresându-se lui Luizzi:

— În ce loc ai fost oprit, domnule?

— N-aş putea să-ţi spun, zise încurcat baronul, care simţea cum îl părăseşte tot mai mult curajul, în prezenţa atâtor noi şi necunoscute primejdii care-l pândeau.

— Mă rog, zise Bertrand, cam la ce distanţă te aflai de Vitré?

— Dormeam în trăsura mea, aşa că n-aş putea să-ţi spun…

— Nu tremura astfel, zise şuanul, nu-ţi reproşăm nimic; ce ţi-au luat?

— Păi, zise baronul bâlbâindu-se, actele, banii…

— Ce fel de acte? Câţi bani aveai la dumneata?

— Aveam un paşaport, nişte scrisori…

— Şi câţi bani?

— Câţi bani? Uite că nu mai ştiu.

— Cum? Nu ştii câţi bani aveai în buzunar?

— Cred că vreo două mii de franci…

— În aur sau argint?

— În aur, zise baronul repede, încercând să-şi ascundă tulburarea.

— Şi cu ce fel de trăsură călătoreai?

— Într-o trăsură de poştă.

— Trăsurile de poştă sunt de nenumărate feluri…

— Era… Da, era o caleaşcă.

— Aha! Şi aveai, desigur, cufere, valize cu haine…

— Sigur, zise baronul.

— Şi în cufere ce anume aveai?

— Ei, făcu baronul cu nerăbdare, ce se pune într-un cufăr: lenjerie, haine…

— Îţi făgăduiesc că totul îţi va fi înapoiat până la ultimul lucru, în afară de arme dacă ai avut. Dar nu mi-ai spus cum te cheamă?

— Cum mă cheamă… Ei bine, nu pot… nu vreau să-ţi spun cum mă cheamă!

— O să vedem în paşaport, zise Bertrand, dacă ai avut într-adevăr un paşaport.

— Eu socot, zise baronul, care-şi dădu, în sfârşit, seama în ce încurcătură intrase cu minciuna lui, eu socot că numele meu n-are nicio importanţă. Nu vă mai cer nici banii, nici trăsura. Tot ce vreau e să mă lăsaţi să plec de aici!

Chiar în clipa când sfârşi aceste cuvinte, intră în odaie argatul pe care Jacques îl trimisese la staţia de poştă.

— Ei, cum e? întrebă Jacques.

— Păi, zise argatul, cei de la staţia de poştă mi-au spus că n-au văzut trecând nicio trăsură dinspre Vitré de mai bine de două zile.

— Eram aproape sigur, zise Bertrand. Luaţi-mi-l pe pungaşul ăsta, legaţi-mi-l zdravăn de mâini şi de picioare şi azvârliţi-l în mijlocul bălţii celei mari!

— Pe mine? strigă Luizzi, dându-se îndărăt din faţa celor trei sau patru ţărani înarmaţi, care năvăliră pe uşă. Pe mine? Şi de ce, mă rog?

— Pentru că aşa îi tratăm noi pe spioni!

— Dar eu nu sunt spion! Sunt complet străin de locul ăsta!

— Bun. Atunci cine eşti?

— Ei bine, sunt… Sunt baronul de Luizzi.

— Baronul de Luizzi! repetă călugăriţa. Şi apropiindu-se de Armand, şi privindu-l drept în faţă, îi spuse:

— Eşti baronul de Luizzi?

— Da, Armand de Luizzi.

— Într-adevăr, zise călugăriţa, cercetându-l atent. Da, el este…

— Dar cine eşti dumneata, soră, care pari a mă cunoaşte? Ai intrat vreodată în casa din care am ieşit?

— Eu nu ştiu din ce casă ai ieşit, răspunse Angélique. Dar în ce mă priveşte… eu sunt… Dar poate că după zece ani m-ai uitat… Trebuie să-ţi vorbesc, Armand, deşi te-am regăsit prea târziu…

În vreme ce baronul, salvat de această intervenţie neaşteptată, se străduia să-şi aducă aminte unde mai văzuse acel chip, Bertrand înaintă şi o întrebă pe Angélique:

— Deci, îl cunoşti pe omul ăsta?

— Da.

— Răspunzi de el?

— Da.

— Atunci să rămână. Iar noi hai s-o ştergem că ne-apucă ziua aici!

— Şi ofiţerul? Ofiţerul? strigară ţăranii rămaşi afară.

— Brancarda e pregătită, nu? Duceţi-vă şi-l luaţi şi încercaţi să-i faceţi cât mai puţin rău!

Bruno se ridică de pe scaun şi zise:

— Astăzi, tu eşti mai tare, Bertrand. Dar va veni şi rândul meu!

— Stai la locul tău, îi zise şuanul, şi nu le da ideea să-ţi ardă casa şi să-ţi prade hambarul. Am făcut tot ce-am putut, ca să te scutesc de o asemenea nenorocire!

Înconjurat de soţia şi de servitorii săi, Jacques nu zise nimic. Şi în vreme ce ai casei se strângeau în fundul odăii, Luizzi şi călugăriţa se traseră mai la o parte ca să facă loc tărgii să treacă. Angélique îl privi pe rănit şi, dându-se un pas înapoi, strigă speriată:

— Henri…

Rănitul întoarse capul, scoase un strigăt şi recăzu pe pernă, murmurând cu voce stinsă:

— Caroline… Caroline…

Ţăranii care cărau targa se opriră. Dar la un gest al lui Bertrand o luară din loc, în vreme ce călugăriţa infirmieră se adăposti la pieptul lui Luizzi, strigând:

— Oh, frate! Dragul meu frate!

II.
O intrigă la mănăstire

— Caroline! Caroline! zise Luizzi, surprins, ca şi cum numele fetei pe care o avea în faţa lui nu i-ar fi iscat decât o amintire vagă... Caroline! repetă el, fără să dea atenţie cuvântului „frate” pe care-l rostise fata, socotind că acesta era apelativul obişnuit cu care călugăriţele se adresau semenilor lor.

— Cum! strigă Angélique, îndurerată, chiar nu-ţi aduci aminte de mine?

Apoi se opri, privind în jurul ei, şi Jacques, care văzu acea mişcare, se grăbi să spună:

— Dacă ai de vorbit ceva în particular cu acest domn, du-te în odaia de alături; veţi fi singuri şi sper să nu vă tulbure nimeni, deocamdată.

Călugăriţa îi mulţumi lui Jacques printr-un gest afectuos şi trecu prima în odaia de alături, murmurând:

— Doamne, Dumnezeule, ce lucru ciudat!

Luizzi o urmă şi închise uşa. Apoi se apropie de Angélique şi-i zise:

— Caroline! Da, acest nume mi-e cunoscut. Dar mi s-au întâmplat atâtea lucruri de când l-am auzit rostit, încât...

Infirmiera călugăriţă îşi scoase coafa albă care-i umbrea chipul şi zise:

— Priveşte-mă, Armand, priveşte-mă cu atenţie! Nu semăn cu o persoană pe care ai cunoscut-o bine?

— Ba da, zise Armand, cercetându-i cu atenţie faţa. Dar

amintirea care mă tulbură e foarte ciudată; aş zice că e dublă. Mi se pare că te-am mai văzut odată, mult mai tânără decât eşti acum, adică aproape un copil, dar, în acelaşi timp, şi mult mai în vârstă…

— Ai dreptate, Armand, căci îţi aduci aminte totodată şi de fetiţa pe care ai văzut-o la Toulouse, dar şi de nobila femeie– doamna Dilois – biata mea soră care mi-a ţinut loc de mamă şi cu care se spune că semăn ca două picături de apă…

— O, Caroline, surioară! strigă Luizzi. Sărmană copilă, tocmai aici trebuie să te regăsesc?

— Vai, zise Caroline, după ce Sophie a fost obligată să părăsească oraşul Toulouse…

— Din pricina mea, zise baronul.

— Ei bine, Armand, începând de atunci, am avut multe de îndurat…

— Iar acum, după ce ea a murit… zise Armand.

— A murit! strigă biata Caroline.

— Da, a murit, sub numele de Laura de Farkley, şi tot din pricina mea, răspunse Armand; căci se pare că tuturor celor ce m-au iubit, apropierea mea le-a fost fatală.

— Cum? Cum asta, Doamne? întrebă Caroline.

— Nu pot… Nu trebuie să-ţi spun! Dar cu tine, Caroline, ce s-a întâmplat în aceşti zece ani? Cum te-ai descurcat?

— Am dus acea viaţă tristă şi dureroasă a tuturor copiilor săraci şi fără familie.

— Trebuie să-mi vorbeşti despre amărăciunile tale, Caroline, fiindcă vreau să dreg tot răul pe care l-am făcut…

— Îţi datorez acest lucru, Armand, şi am să ţi-l spun. Să mă ierte Cel-de-Sus şi tu de asemenea, că-ţi voi vorbi despre greşeli pentru care am fost crunt pedepsită, despre unele sentimente pe care penitenţele încă nu le-au putut şterge şi pe care Domnul le lasă probabil să dăinuie în mine, ca să fiu veşnic chinuită din pricina lor!

— Vorbeşte, Caroline, vorbeşte, voi fi îngăduitor! Soarta, care i-a hărăzit răului pe toţi cei din familia noastră, mă tem că apasă şi asupra ta în aceeaşi măsură ca şi asupra mea.

Dar tu n-ai fost nici bogată, n-ai avut niciun nume ales şi nici pe cineva care să te ocrotească, aşa că nu voi putea decât să-ţi plâng de milă.

Luizzi îi oferi surorii sale un scaun, se aşeză şi el alături, întristat la gândul că va auzi istorisindu-i-se o viaţă vinovată şi plină de rătăciri. Tânăra îşi adună un moment gândurile, apoi începu astfel:

— Ştii de ce a fost obligată Sophie să părăsească oraşul Toulouse. Totuşi, în disperarea ei, n-a uitat-o pe sărmana copilă pe care o adoptase. A depus, pe numele meu, şaizeci de mii de franci la domnul Barnet, notarul ei şi al tău, după câte ştiu, sumă ce trebuia să-mi fie remisă la majorat. O parte din venitul acestor bani a slujit la plata cheltuielilor mele de întreţinere şi de învăţătură, iar cealaltă parte a fost adăugată de domnul Barnet la capital; acum câteva zile am primit o scrisoare de la acest om de treabă, prin care mă anunţa că averea mea se ridică astăzi la aproape optzeci de mii de franci şi că ea constituie o zestre destul de mare ca să pot găsi un soţ onorabil, dacă mă hotărăsc să mă reîntorc la viaţa lumească; fiindcă încă n-am depus jurământul…

— Şi pe care trag nădejde că nici n-ai să-l depui…

— Ba îl voi depune în curând, dragă Armand, răspunse Caroline. Cunosc lumea şi ştiu câtă duplicitate se ascunde în ea.

— Unde ai trăit, biata mea soră, de-ai putut să-ţi faci o asemenea părere despre oameni?

— Din ziua în care sărmana mea soră a părăsit oraşul Toulouse şi până în clipa de faţă, am trăit la mănăstire.

— Şi mai pretinzi că ai cunoaşte lumea!

— Destul, ca să nu vreau s-o cunosc şi mai mult, răspunse Caroline, oftând adânc şi lăsând să-i cadă câteva lacrimi din frumoşii ei ochi albaştri.

— Spune-mi, domnul Barnet a îndeplinit dorinţa nefericitei Sophie, atunci când te-a dus la mânăstire?

— Notarul a făcut cum a socotit că e mai bine. Poate că-ţi aduci aminte cât era de acră şi de aspră nevasta lui Barnet.

După două săptămâni petrecute în casa ei, am acceptat – ca pe o binefacere – propunerea pe care mi-a făcut-o tutorele meu, de a mă da internă la pensionul mănăstirii Charité. Un motiv în plus, pe care domnul Barnet n-a vrut să mi-l explice niciodată, păru de asemenea să-l fi determinat să facă acest pas, fiindcă n-am să uit vorbele ciudate pe care mi le-a spus cu acest prilej: „Eşti fata unui Luizzi, mi-a zis el, deşi n-ai dreptul să porţi acest nume. Lumea le-a fost fatală tuturor membrilor acestei familii; se pare că-i urmăreşte o soartă implacabilă. Intră într-o mănăstire, fata mea! Şi poate că Domnul te va îndemna să rămâi acolo, până când te va chema la el. Numai acolo poţi găsi un adăpost sigur împotriva sorţii care i-a lovit pe toţi cei din neamul tău!”

Caroline se opri şi Luizzi căzu pe gânduri.

— Ţi-a spus Barnet aşa ceva? întrebă el după un moment de tăcere.

— Mi-a spus, Armand, mi-a spus, şi poate că ai să-mi explici tu ce-i cu această fatalitate care apasă asupra noastră.

— Ştiu despre ce e vorba, dar nu-ţi pot explica nimic; mi-e interzis! Totuşi, trebuie să ştii că e vorba de ceva cumplit şi foarte puternic, din moment ce nu te-a cruţat nici în lăcaşul Domnului, unde spui că ai păcătuit şi ai fost nefericită. Dar vorbeşte, Caroline, vorbeşte… Te ascult…

— Eram încă o copiliţă – îşi continuă Caroline povestirea– când am intrat în pensionul acelei mănăstiri. Am trăit acolo, veselă şi fericită, până la şaisprezece ani, poate un pic cam răsfăţată de călugăriţe, dacă e să te iei după spusele colegelor mele. Căci, ziceau ele, călugăriţele nădăjduiau să mă determine să rămân în mănăstire, ca să poată pune mâna pe modesta avere pe care o aveam, avere ce li se părea probabil foarte mare, lor, care făcuseră legământ de sărăcie.

— Tot ce se poate, zise baronul.

— Nu cred, Armand, zise Caroline cu o candidă expresie de încredere. N-au făcut niciodată nicio aluzie care să mă

facă să bănuiesc că ar râvni la banii mei.

Baronul îşi zise că asta putea fi o dovadă de abilitate. Dar nu mai spuse nimic, mai întâi ca să n-o mai întrerupă din povestit pe Caroline şi apoi ca să n-o decepţioneze asupra persoanelor alături de care se hotărâse să-şi petreacă viaţa de acum încolo. Caroline continuă:

— Primele mele necazuri au început imediat după ce-am împlinit şaisprezece ani. Până la acea vârstă trăisem în cele mai bune relaţii cu colegele mele de pension. Crescuserăm laolaltă, eram toate de aceeaşi vârstă, aveam gusturi asemănătoare, ne preocupau aceleaşi lucruri, învăţam împreună şi ne ocupam împreună de o sumedenie de lucruri pe care trebuie să le ştie femeile, într-o gospodărie. Un singur necaz îmi tulbura, din când în când, dulcea mea nepăsare. Existau anumite zile în care colegele mele aveau voie să plece din mânăstire, pentru a se duce să-şi vadă familiile. În acele zile, se invitau unele la altele, ca să se cunoască mai bine. Apoi, când se întorceau, le povesteau celorlalte cum se distraseră. Eu n-am primit niciodată o astfel de invitaţie. Am întrebat-o pe stareţă, care mi-a răspuns că familiile colegelor mele necunoscându-mă, nu mă puteau invita. Totuşi, o dată, când m-am dus la domnul Barnet, am invitat-o acolo pe cea mai bună prietenă a mea; mi-a făgăduit că vine, dar nu s-a ţinut de cuvânt. Când am întrebat-o, a doua zi, de ce n-a venit, mi-a răspuns scurt: „Nu m-a lăsat mama!” Stareţa a încercat din nou să mă consoleze, dar de data asta mi-am dat seama că ceva nu e în ordine cu mine. M-am însingurat din ce în ce mai mult, mai ales că, una câte una, toate colegele mele au părăsit pensionul. Le-au luat locul altele care, bineînţeles, nu mai erau de vârsta mea. Am încercat totuşi să fiu cât mai copilăroasă, să mă pot apropia de ele, ca să nu rămân singură. Dar şi aceste fete, când împlineau cincisprezece sau şaisprezece ani, plecau acasă; aşa m-am trezit singură cuc, întocmai ca un unchiaş a cărui viaţă prelungindu-se peste măsură, vede murindu-i toate neamurile şi toţi prietenii. Atunci am cerut şi am obţinut favoarea de a

deveni novice. Tot în acea epocă, a intrat la mânăstire şi Juliette.

— Cine mai e şi Juliette asta? întrebă Luizzi.

— Juliette, răspunse Caroline, a fost – după Sophie– singura mea prietenă pe lumea asta.

— Era din Toulouse?

— Nu ştiu. Ştiu doar că era fiica unei sărmane văduve, doamna Gelis, care avea o mică mercerie unde închiria şi cărţi. Dar veniturile ei erau atât de modeste, încât, neputând nădăjdui ceva mai ca lumea pentru fiica ei, o sfătui să se călugărească. Căci doamna Gelis şi fiica ei erau de neam mare, aşa că Juliette preferă sărăcia din mănăstire, decât să se mărite cu cine ştie ce bărbat grosolan, care ar fi umilit-o tot timpul. Se pare totuşi că această hotărâre o costase enorm. Căci, atunci când a intrat la mănăstire, era tristă, palidă şi atât de suferindă, încât, nu peste mult timp, am simţit pentru ea un viu interes. Nădăjduiam să devenim prietene. E adevărat că mai existau şi alte novice de vârsta mea; dar, trebuie să spun cinstit, cele care deveniseră infirmiere erau majoritatea fete de la ţară, inculte şi necioplite, cu care nu puteai schimba o vorbă, iar cele care urmau să devină profesoare adoptaseră un ton atât de doctoral şi o ţinută atât de înţepată, încât, dacă le întrebai ceva, nici măcar nu se mai deranjau să deschidă gura. Juliette a fost prietena pe care mi-o doream. Nu era decât cu doi ani mai mare ca mine, deşi când a venit era atât de slabă şi de palidă, încât părea cu mult mai în vârstă. Prima oară mi-a displăcut, sau mai curând m-a speriat. Avea ochii mici, dar atât de pătrunzători, încât privirea lor părea că-ţi scormoneşte până în adâncul sufletului. Părul, de un auriu aproape roşu, o făcea să aibă un aer cu totul deosebit. Era înaltă şi slabă, iar mişcările îi erau atât de lente şi de molatice, încât părea că toată viaţa i se concentrase în văpăile ochilor şi toată graţia în surâsul plin de blândeţe sau de sarcasm, după toane, ceea ce mi s-a părut destul de bizar. La început, relaţiile dintre noi au fost destul de reci. Dar, nu peste mult

timp, am început să ne înţelegem din ce în ce mai bine, iar după ce şi-a povestit fiecare viaţa sa, am jurat să fim cele mai sincere şi devotate prietene.

Datorită acestei prietenii am redevenit încrezătoare şi liniştită, iar ea şi-a recăpătat sănătatea. Totuşi, a venit şi ziua în care m-am îndoit că m-ar fi iubit atât de tare pe cât susţinea. Primise o scrisoare de la mama ei şi am văzut-o plângând toată ziua. În zadar am întrebat-o care era pricina lacrimilor sale; ea a refuzat cu încăpăţânare să-mi spună. Făcându-se, în sfârşit, seară, în timp ce ne plimbam amândouă prin grădină, am rugat-o cu atâta insistenţă, încât a sfârşit prin a-mi spune:

— De ce ţii să-ţi împărtăşesc un necaz, căruia nici eu, nici tu nu-i putem veni de hac? Fiindcă cea lovită a fost biata mea mamă!

— Bine, dar ce s-a întâmplat?

— N-ai să înţelegi nimic, mi-a spus ea, tu care n-ai trăit niciodată dincolo de zidurile acestei mânăstiri. Mama a fost victima ticăloşiei unui negustor, s-a pus chezaşă pentru el…

— Deci, e vorba de o scrisoare de schimb, i-am spus.

Juliette m-a privit cu atâta uimire, încât, cu toată amărăciunea mea, nu m-am putut abţine să nu râd.

— Cine te-a învăţat aceste cuvinte? mi-a zis ea.

— Ai uitat că, înainte de a intra aici, am locuit la doamna Dilois şi că, deşi eram un copil, îmi aveam locul meu în birourile magazinului pe care-l conducea mama mea adoptivă?

— Da, da, zise Luizzi, întrerupând povestirea Carolinei, îmi amintesc de acea copilă frumoasă, aşezată în dosul unui birou mare şi scriind cu un aer atât de concentrat facturile pe care i le dicta Charles.

— Sărmanul Charles, răspunse Caroline, a murit şi el.

— Da, da, şi el. Bietul meu frate, răspunse baronul, copleşit de acea dureroasă amintire, fiindcă toate nenorocirile despre care venea vorba, erau opera lui. Dar, imediat, ca şi cum ar fi vrut să uite de acest lucru, adăugă: Continuă, Caroline, continuă!

Fata reluă:

— Era într-adevăr o scrisoare de schimb, pe care acea bună doamnă Gelis nu putea s-o achite şi pentru rambursarea căreia se vedea ameninţată să vadă cum i se iau şi i se vând mărfurile. Cred că era vorba de o mie două sute de franci.

— Cum, am strigat, nu puteai să-mi spui acest lucru? Dar îţi puteam da eu banii ăştia!

— Nu cer pomană, iar mama nici atât, mi-a răspuns Juliette cu o mândrie care mi se păru jignitoare, dar pe care i-am iertat-o aproape imediat.

— Dacă nu vrei să-ţi dau aceşti bani, pot să ţi-i împrumut…

— Oh, cât îţi sunt de recunoscătoare, strigă ea. Apoi se opri şi reluă: Dar, nu! Dacă s-ar afla acest lucru în mănăstire, Dumnezeu ştie ce s-ar spune! S-ar pretinde că te-am rugat, că am cerşit, că am abuzat de prietenia ta… Nu… nu…

— Şi din pricina câtorva cuvinte răutăcioase refuzi să-ţi salvezi mama?

— Biata, buna mea mamă! strigă Juliette, izbucnind în lacrimi. Din păcate, n-am nimic, nimic, nici cea mai mică resursă, nicio bijuterie, nimic ce să-i pot trimite!

— Dar eu am bani, i-am spus Juliettei.

— Nu, răspunse ea, stareţa m-ar pedepsi cu cruzime, dacă am să accept acest serviciu, spunând că te-am escrocat.

— Nu va afla nimic, i-am spus.

— Şi cum ai să faci?

— Asta mă priveşte, tu doar să fii de acord…

Juliette ezită încă multă vreme. Dar, până la urmă, mândria ei fu învinsă şi sfârşi prin a accepta. I-am scris imediat domnului Barnet, rugându-l să vină să mă vadă. De îndată ce am rămas singuri în vorbitor, i-am spus dintr-o răsuflare:

— Domnule Barnet, îmi trebuie o mie două sute de franci.

— Ei, Doamne, şi ce să faci cu ei? strigă el, uluit.

— Îmi trebuie o mie două sute de franci, i-am spus; dumneata ai grijă de averea mea, iar eu îţi cer această sumă.

— Dar măcar să ştiu cărui scop îi e destinată. Căci dacă stareţa ţi-a sugerat să-mi ceri o asemenea sumă, nu vreau să devin complice la o astfel de escrocherie.

— Dimpotrivă, i-am spus, stareţa nu trebuie să ştie nimic!

— Păi bine, dar lucrul ăsta e şi mai grav. Şi mai mult ca sigur că n-am să-ţi dau o asemenea sumă, fără să ştiu despre ce e vorba.

— E vorba, i-am spus, să salvez o sărmană femeie pe care vor s-o ruineze.

Şi imediat i-am povestit nenorocirea mamei Juliettei. Domnul Barnet reflectă mult timp, apoi îmi răspunse:

— Tot ce se poate! Nu vreau să te refuz. Am să-ţi aduc banii.

— Nu aici, i-am răspuns; şi pentru ca să fii sigur că nu te mint, trimite-i banii direct doamnei Gelis, la Auterive.

— Caroline, îmi spuse atunci afectuos domnul Barnet, nu m-am gândit nicio secundă că mă minţi; mi-a fost teamă însă ca nu cumva să te înşele careva.

— Ah! domnule…

— Acum nu mai cred acest lucru. Voi trimite banii chiar în seara asta şi vei fi mulţumită de mine.

I-am mulţumit acelui om minunat, ca şi cum m-ar fi salvat pe mine însămi, şi am alergat să-i duc vestea cea bună Juliettei. Ea mi-a spus câteva cuvinte care au dezvăluit toată delicateţea şi toată mândria acelui suflet.

— Eşti într-adevăr fericită, mi-a zis, ascunzându-şi lacrimile, fiindcă poţi face bine celor pe care-i iubeşti!

— Orice ai fi făcut, Caroline, zise baronul, iată o faptă care va compensa greşelile făptuite. Căci e bine să-ţi începi viaţa cu o binefacere.

— Vai, acea binefacere a fost totuşi sursa tuturor nenorocirilor mele. Binefacerea în care domnul Barnet părea să spere… Ei bine, acea binefacere m-a pierdut!

— Cum, murmură Luizzi cu voce joasă, peste tot şi

întotdeauna răul este preţul sau consecinţa binelui? Dar ia spune-mi, Caroline, cum de-a putut acea faptă să fie sursa necazurilor tale?

— Iată cum… Ceea ce ţi-am povestit s-a petrecut în luna august. Către sfârşitul lui septembrie, doamna Gelis a venit la Toulouse şi ne-a făcut o vizită la mânăstire.

Felul în care acea minunată şi nefericită femeie mi-a mulţumit m-a făcut să mă simt foarte încurcată. Nu găsea cuvinte prin care să mai mulţumească celei care-i salvase onoarea şi viaţa. „Căci, îmi spuse ea într-un moment de exaltare, eram hotărâtă să mor!” „Iar eu n-aş fi putut trăi fără tine, mamă!” strigă Juliette, aruncându-se în braţele mamei sale.

Spectacolul acestei iubiri reciproce îmi făcu rău. Mi-am dat seama, mai bine ca niciodată, cât de singură eram pe lume; cred că aş fi preferat sărăcia şi nefericirea acelei fete care avea o mamă, fericirii şi banilor care o salvaseră. Printre dovezile ei de recunoştinţă, doamna Gelis mi-a făcut o propunere care m-a bucurat enorm.

— Am venit s-o iau câteva zile acasă pe fata mea, mi-a spus ea. N-ai vrea să ne faci cinstea s-o însoţeşti? Vino, te vom primi ca pe îngerul nostru salvator. Nu ne refuza! Asta ar însemna să mă simt umilită, să am impresia că-mi reproşezi binele pe care mi l-ai făcut, făcându-mă să roşesc.

— N-am câtuşi de puţin această intenţie, doamnă, i-am spus şi primesc cu bucurie, dacă maica stareţă îmi va îngădui să vă însoţesc.

— Va fi de-ajuns s-o rogi.

Am alergat la stareţă, care, la început, m-a refuzat cu o răceală pe care nu i-o mai văzusem niciodată în privire. Acea asprime m-a înfuriat şi nu m-am putut abţine să nu-i spun că, în felul acesta, nu prea mă ajuta să suport şederea în mănăstire. Mi-a vorbit atunci cu o severitate care mi-a arătat cât de nelalocul ei fusese acea ieşire. Mirată eu însămi de cutezanţa mea, am schimbat tonul şi am rugat-o să-mi acorde ca pe o favoare ceea ce-i ceream.

— Vai, i-am spus, este pentru prima oară când eu, o sărmană orfană, găsesc pe cineva care vrea să mă primească.

Lacrimile mele părură s-o mişte pe stareţă mai mult decât m-am aşteptat, după felul cum mă primise, aşa că sfârşi prin a-mi răspunde:

— Du-te, Angélique (la începutul noviciatului meu luasem acest nume), du-te, îmi zise ea; aş fi dorit ca să-ţi petreci cele opt zile în cu totul altă familie decât la doamna Gelis; dar, din moment ce doreşti atât de mult acest lucru, du-te, eu te las! Vreau să-ţi dovedesc că vei găsi întotdeauna aici indulgenţă, pentru greşelile şi graba ta de a-ţi satisface dorinţele.

„Iată, îşi spuse Luizzi, o condescendenţă pe care n-o pot explica decât numai cei şaizeci de mii de franci ai surorii mele!” Dar îşi păstră acest gând pentru el, ca să n-o mai întrerupă din povestire pe Caroline, care continuă astfel:

— A doua zi am plecat spre Auterive, într-o trăsură descoperită pe care doamna Gelis a închiriat-o pentru acea scurtă călătorie. Nu-ţi pot spune, Armand, ce senzaţii dureroase m-au încercat în timpul acelei călătorii. N-ai să le înţelegi decât dacă vei fi trăit ani în şir între zidurile unei mănăstiri, într-un loc căruia îi cunoşteai toate odăile, toate colţişoarele, pe dinafară, unde toate lucrurile decurg zilnic în acelaşi fel, încât o piatră ce se desprinde dintr-un zid sau o dală care se sparge pe un coridor constituie adevărate evenimente şi îndelungi subiecte de discuţie. N-ai să ştii niciodată, frate, cât de triste sunt acele plimbări în interiorul unei curţi împrejmuite de ziduri, ai cărei arbori îi cunoşti şi răscunoşti, ale cărei alei le-ai bătut de mii de ori, ale cărei flori le-ai numărat şi răsnumărat şi în care nu cobori, curioasă, decât a doua zi după o furtună, ca să vezi dacă nu există crengi rupte, flori smulse, o stricăciune de reparat, care le va dărui fetelor închise acolo o zi sau două de preocupări noi şi neobişnuite.

În ziua aceea, vedeam ceva nou, care nu se mai mărginea la vechiul zid al mănăstirii, acoperit cu iederă.

Mergeam pe un drum care nu se mai isprăvea la o poartă dublată de un grilaj ce nu se deschidea niciodată. Nu mai vedeam în fiecare clipă chipuri austere trecând pe lângă mine în tăcere, cu ochii lăsaţi în jos. Nu mai auzeam acele voci veşnic monotone; de-a lungul drumului, vedeam oameni îndrăzneţi mergând repede şi vorbind tare despre ce aveau de gând să facă; fete tinere şi sprintene râzând între ele şi oprindu-se din veselia lor doar când zăreau straiele noastre de călugăriţe, salutându-ne pline de umilinţă, ca şi cum, în faţa noastră, orice bucurie trebuia să înceteze. Dar nici n-apucam bine să trecem, că fetele şi începeau să cânte şi să sporovăiască vesele. Pe de altă parte, ne încrucişam cu trăsuri pline cu doamne elegante şi, cum era vremea culesului viilor, vedeam trecând numeroase grupuri de bărbaţi, femei şi copii cu coşuri în mâini. Catârii şi caii, cu hârdaiele pline cu struguri, se îndreptau către teascuri şi se înapoiau cu hârdaiele goale sau încărcate cu copii care gesticulau şi cântau, strigând la trecători, din înălţimea acelui car ambulant. Pretutindeni era o activitate, o viaţă care m-a surprins şi m-a încântat. Priveam şi ascultam; totul mi se părea nou: casele roşii care mărgineau drumul, aleile lungi ce duceau la marile castele, clopotniţele îndepărtate care ne arătau unde erau sate; voiam să văd şi să ştiu tot ce se petrecea în jurul meu: admiram carele uriaşe trase de zece cai; îi urmăream cu privirea pe cerşetorii cocoţaţi pe măgari; totul mă uluia, de la Pirineii înalţi şi albaştri, cu creste de zăpadă, pe care-i vedeam în depărtare, şi până la şanţurile pline cu apă de pe marginea drumului; de la ulmii imenşi, trăind în libertate, sub care se adăposteau colibele ciobanilor, şi până la rugii de mure de pe marginea potecilor, unde copiii culegeau murele coapte.

Seara, am ajuns la Auterive, la doamna Gelis. Nu avea o casă mare şi frumoasă, cum fusese cea a doamnei Dilois. Dar nu era nicio chilie strâmtă şi sărăcăcioasă, ca a mea, încuiată cu cheia şi prin a cărei uşă simţi cum se strecoară vântul şi frigul care te îngheaţă. În vatră, ardea un foc

straşnic. Servitoarea ne-a servit o supă bine pregătită, iar noi puteam râde în voie, puteam vorbi tare, ne puteam desface pânza albă care ne acoperea capul şi gâtul, fără să fim sever admonestate sau ameninţate că vom fi puse în genunchi în mijlocul unui refectoriu. În seara aceea, am fost foarte fericite. Am împărţit camera cu Juliette şi am avut răgazul să discutăm, fără a mai fi despărţite de clopotul care suna la o oră numită invariabil ora odihnei, ca şi cum odihna ar putea fi comandată, aşa cum ai comanda nu ştiu ce altă treabă.

Atunci am săvârşit prima mea greşeală. I-am vorbit Juliettei cu atâta entuziasm despre călătoria noastră încât ea a surâs, ascultându-mă.

— Ce-ai spune, mi-a răspuns ea, după ce m-a lăsat să-mi trec în revistă toate amintirile, ce-ai spune dacă ai vedea serbarea de Sainte-Gabelle, care va avea loc mâine?

— O serbare?

— Da, cea mai frumoasă serbare din împrejurimi.

— Şi nu putem merge şi noi?

— Cu veşmintele noastre de călugăriţe? N-ar fi câtuşi de puţin convenabil.

— Ai dreptate!

— Ţi-e mai mare necazul să te duci şi doar să priveşti jocurile şi dansurile unde toate mamele îşi duc fetele; straiele noastre însă prea bat la ochi şi nu ne-ar avantaja câtuşi de puţin!

— Păi de ce?

— Pentru că nu poţi fi frumoasă cu un văl de pânză în jurul gâtului şi al capului şi cu părul strâns cu o panglică. Uite, tu, de pildă, dacă ai avea pletele aranjate, ai fi o dulceaţă, cea mai frumoasă fată din toată serbarea!

— Nu-ţi bate joc de mine, Juliette!

— Îţi spun adevărul: ai faţa albă şi ochii atât de dulci!

Caroline se opri un moment şi-i spuse fratelui său, coborându-şi privirile:

— Îţi repet toate acele nebunii, pentru că vreau să cunoşti întreg adevărul. De altfel, Juliette îmi vorbea aşa

pentru că mă iubea atât, încât mă lăuda tot timpul.

— Cred, zise Luizzi, dar continuă Caroline, continuă…

— În timp ce Juliette îmi spunea toate astea, continuă tânăra soră, îmi scoase vălul, panglica, îmi desfăcu pletele, care-mi căzură pe umerii goi; Juliette se opri un moment, mă contemplă cu un aer aproape supărat şi-mi spuse încet:

— Da, într-adevăr, eşti frumoasă, poate chiar prea frumoasă! Dar, aproape imediat, păru să alunge acel gând supărător şi-mi spuse cu veselie: Vei fi nemaipomenit de frumoasă cu părul împletit astfel, zise ea, aranjându-mi cozile în aşa fel încât să-mi încadreze faţa. Şi dacă-ţi vei pune una dintre sărăcăcioasele mele rochii, pe care eu nu le voi mai purta, sunt sigură că vei avea o talie încântătore. Vrei să încercăm?

— Mai întâi, lasă-mă să mă uit în oglindă ca să văd cum îmi stă cu pieptănătura asta!

— Nu, nu; ai să te uiţi când ai să fii îmbrăcată. Sunt sigură că nici n-ai să te recunoşti.

Şi, fără să-mi lase răgazul să răspund, îmi scoase toate hainele mele greoaie, mă îmbrăcă cu o rochie de mătase şi-mi puse pe umeri un şal brodat; mă pieptănă, mă împodobi cum se pricepu mai bine, apoi mă conduse în faţa unei oglinzi mari şi-mi spuse:

— Poftim, acum priveşte-te!

Avea dreptate, nu m-am recunoscut şi am strigat:

— Sunt, într-adevăr, eu?

— Dacă ai să apari astfel la serbare, replică Juliette, ai să suceşti capul tuturor dansatorilor.

— Numai că eu nu voi dansa, i-am răspuns, râzând de entuziasmul ei.

— Tu? Dar se dansează întotdeauna de minune cu o talie frumoasă ca a ta; şi apoi e atât de uşor să dansezi aşa cum se dansează astăzi… E suficient să păstrezi ritmul! Şi, în timp ce rostea aceste cuvinte, începu să cânte o arie şi să danseze cu o graţie desăvârşită, în ciuda greoaielor veşminte de novice.

— Tu, am strigat, tu vei fi cea mai frumoasă, îmbrăcată

altfel! Hai, ia-ţi înapoi rochia!

— Oh, mai am şi altele, mi-a spus ea. Stai să vezi! Vom face un bal în două persoane!

Şi cu o rapiditate miraculoasă îşi aruncă hainele de novice şi îmbrăcă o rochie care lăsa să i se vadă gâtul şi umerii. Nu poţi să-ţi închipui cât era de încântătoare astfel, suplă şi uşoară, cu pletele căzându-i în lungi inele, de-a lungul obrajilor.

— Uite, zise ea, cambrându-şi frumoasa talie, să mergi astfel; presupune că un tânăr frumos trece pe lângă tine şi te salută; dacă nu-l cunoşti, îţi întorci, uite aşa, privirea, cu un aer rece; dacă e o simplă cunoştinţă, îl saluţi, înclinându-te uşor; dacă e un prieten, îi faci un semn uşor din cap şi din mână…

Şi Juliette făcea tot ceea ce spunea cu o uşurinţă şi cu o graţie care mă încântară. Apoi îmi spuse:

— Hai să încercăm…

Şi, în timp ce încercam, ea striga:

— Dar eşti fermecătoare! Parcă nici n-ai făcut altceva toată viaţa ta! Într-adevăr! Uite, dacă vrei, punem rămăşag că în două, trei lecţii vei dansa la fel de bine ca şi mine!

— O, nu pun niciun rămăşag, i-am zis.

— Asta o s-o mai vedem noi! răspunse ea. Hai să începem! Fă şi tu ce vezi că fac eu!

Ne-am aşezat una în faţa celeilalte, iar ea a început să cânte şi să danseze. Apoi am început să dansez şi eu alături de ea şi, fără voia mea, am început să simt o plăcere deosebită, căci Juliette părea fericită şi mândră să mă vadă atât de frumoasă. Mi-o repeta în fiecare moment, spunându-mi întruna:

— Dacă stareţa sau domnul Barnet te-ar întâlni la serbare, nu te-ar mai recunoaşte!

— Nici pe tine.

— Va fi atât de amuzant, spuse ea; negustori de toate felurile, dansuri pe sub copaci, jocuri şi apoi ce lume! Toate femeile frumoase de prin împrejurimi, cu fetele şi cu bărbaţii lor. Tineri din întreg ţinutul, veniţi călare sau în

caleaşcă şi care apoi se plimbă prin mulţime, făcând complimente celor mai frumoase fete, invitându-le la dans şi privindu-le cu ochi drăgăstoşi. Dacă ai vrea să mergi, ţi se va face o asemenea curte, încât vor turba de furie toate acele mici mironosiţe care n-au vrut să te invite la ele.

— Da, i-am răspuns cu tristeţe, numai că asta e o distracţie care nouă nu ne este îngăduită.

— Adevărat, replică Juliette, ai dreptate, mai bine să dormim, decât să ne mai gândim la toate astea acum, când nu mai putem decât să le regretăm.

Ne-am scos rochiile cele frumoase şi ne-am culcat. Dar, multă vreme, n-am făcut altceva decât să mă gândesc la dans, la muzică, la tinerii frumoşi, la serbare, la distracţie. Mi se spusese că eram frumoasă, că eram plăcută, că puteam fi iubită. La mănăstire nu mi se întâmplase niciodată să am un somn atât de agitat. A doua zi, când m-am trezit, eram singură în cameră. Când am vrut să mă îmbrac, nu mi-am mai găsit hainele de novice. Singurul veşmânt, aflat pe un scaun, era rochia cu care fusesem îmbrăcată în ajun. Am strigat-o pe Juliette, dar ea se afla la parter în micul magazin al mamei sale şi n-avea cum să mă audă. M-am îmbrăcat cât am putut de frumos şi am coborât. Intrând năucită în magazin, am dat nas în nas cu un tânăr care-i adusese nişte cărţi doamnei Gelis. M-am simţit atât de ruşinată, încât am fugit în cămăruţa din spatele magazinului. Juliette, îmbrăcată în veşmântul ei de novice, a venit după mine.

— Ce-ai făcut cu hainele mele?

— Sunt în camera ta!

— Nu le-am găsit!

Juliette începu să râdă şi răspunse:

— Niciodată nu cauţi cu tragere de inimă ceea ce nu vrei să găseşti!

— Dar îţi jur că…

— Chiar semăn cu maica stareţă? întrebă Juliette. Nu jura şi nu minţi; avantajul libertăţii e de a ne salva de un cusur cumplit: ipocrizia. Când nu faci din cele mai neînsemnate

fleacuri nişte greşeli, nu-i nevoie să minţi, ca să le ascunzi. Ai văzut că eşti mult mai frumoasă îmbrăcată astfel, ai vrut să rămâi frumoasă, aşa că nu e nicio crimă.

— Îmi pare rău, Juliette, că mă bănuieşti pe nedrept. Vino sus cu mine şi ai să vezi cu ochii tăi!

— Imediat, răspunse Juliette, doar să-i dau mai întâi domnului Henri cărţile pe care mi le cere!

Juliette m-a lăsat singură, iar eu m-am dus în odaia mea. Am căutat peste tot, dar nu mi-am găsit hainele. Am aşteptat-o pe Juliete să vină şi să-mi explice acea dispariţie ciudată. Şi, neavând ce face – iartă-mă, frate, că-ţi mărturisesc asemenea copilării –, am început să mă privesc în oglindă şi să imit pozele, surâsurile şi privirile Juliettei, când iată că aceasta intră şi mă surprinse scălâmbăindu-mă astfel.

— Foarte bine, zise ea, foarte bine! Dacă domnul Henri te-ar fi văzut astfel, probabil că te-ar fi găsit şi mai frumoasă.

M-am simţit atât de încurcată, încât mi-a venit să plâng.

— Ia hai, zise Juliette, râzând, să-ţi căutăm hainele! Căci vreau să te îmbraci cu ele. Fiindcă, vezi, sunt prea urâtă alături de tine, cu jupoanele mele scorţoase şi negre şi înfăşurată în vălurile astea albe. La urma urmei, sunt chiar geloasă!

— Eşti nebună, i-am spus, sărutând-o.

Am întors toată camera cu susul în jos, dar n-am găsit nimic. Tocmai când Juliette începuse să se impacieteze, sosi doamna Gelis şi ne spuse ce se întâmplase. Se pare că servitoarea vărsase o lampă peste hainele mele, vrând să le cureţe, iar doamna Gelis le luase şi le dusese la un om care scotea petele. Chiar intenţionase s-o dea afară pe servitoare, fiindcă nu voise să spună adevărul, dar Juliette o rugase pe maică-sa s-o ierte.

Şi iată-mă din nou singură cu prietena mea.

— Hai, zise ea cu bunătate şi cu veselie, îţi spun eu că vei fi cea mai frumoasă. Dar, mai întâi, să dăm o raită prin oraş. Eu o să am aerul unei matroane severe, căreia i s-a

încredinţat o tânără din pension. Toţi se vor uita la tine, iar eu voi zice cu seriozitate: „Lasă-ţi ochii în jos, domnişoară!”

— Dar dacă eu ies astfel îmbrăcată, n-ai putea să faci şi tu la fel ca mine? i-am spus cu glas rugător.

— O, nu, răspunse ea; dacă se află în mănăstire, voi fi aspru pedepsită! Tu, tu eşti bogată… pe tine te vor ierta, dar pe mine…

— Dar suntem la o mie de leghe de Toulouse; nimeni nu va şti nimic!

— Nu îndrăznesc! Nu, nu îndrăznesc…

Atât m-am rugat de ea, încât, până la urmă, a consimţit. La rându-i, şi-a pus şi ea o rochie; era încântătoare îmbrăcată astfel. Talia flexibilă apărea în toată frumuseţea ei. Flăcările din priviri, surâsul fermecător însufleţeau un chip cu totul nou, încadrat de plete lungi, buclate. Rochia decoltată lăsa să i se vadă supleţea şi albeaţa gâtului, în jurul căruia îşi pusese o panglică îngustă de catifea. Mă lăudase degeaba, fiindcă era cu mult mai frumoasă decât mine. Când am fost gata, am ieşit să ne plimbăm. Ne-am întâlnit cu o mulţime de persoane, toate îndreptându-se spre Sainte-Gabelle. Mulţi se opriră ca s-o întrebe pe Juliette: „Nu vii la serbare împreună cu această domnişoară frumoasă?” sau: „Ne vom vedea la Sainte-Gabelle, nu?” Juliette le răspundea încurcată: „Nu ştiu… nu cred…” Atunci am întrebat-o de ce nu le spunea cinstit că nu ne puteam duce.

— Nu îndrăznesc, răspunse ea.

— Şi de ce, mă rog?

— Oh, pentru că aici nu domnesc aceleaşi idei ca la mănăstire! Dacă le-aş fi spus cinstit că nişte călugăriţe serioase nu pot lua parte la astfel de distracţii, mi-ar fi râs în nas şi mi-ar fi spus că sunt o evlavioasă ridicolă. Asta ar fi însemnat de fapt că blamăm toate fetele tinere care se vor duce împreună cu mamele lor la serbare, cu atât mai mult cu cât e vorba de o distracţie onestă, care nu ne este interzisă decât nouă.

— Chiar toate distracţiile ne sunt interzise? am oftat eu.

— Oh, făcu Juliette pe un ton indiferent, mă interesează prea puţin astfel de serbări. Le cunosc, sunt sătulă de ele; nu-mi pare rău decât pentru tine, care n-ai fost niciodată la o astfel de serbare! Da, continuă ea surâzând şi privindumă cu duioşie, îţi înţeleg perfect curiozitatea. De altfel, e atât de amuzantă o serbare la ţară... Mă rog, dacă aş avea curajul...

— M-ai duce, nu-i aşa?

— Singură? strigă Juliette. Asta nu se poate! Dar o voi ruga pe mama să ne însoţească.

— Pe mama ta? Păi atunci cine ar mai avea ceva de zis, dacă vom merge însoţite de mama ta?

— Nimeni! Şi totuşi... nu ştiu dacă am să am curajul s-o rog aşa ceva... Nu vrei să-i spui tu?

— Eu n-am curaj nici cât tine.

— Ba da, zise ea, roag-o!

— Nu pot... în situaţia mea, o asemenea cerere ar părea poate cam deplasată. Femeia se va simţi obligată să-mi îndeplinească dorinţa...

Juliette păru jignită de aceste cuvinte. Totuşi, după un moment de ezitare, îmi răspunse:

— Nu-mi închipuiam că poţi avea asemenea scrupule; de altfel, cunoşti atât de puţin lumea, încât puteam să-mi dau seama că nu poţi gândi altfel. Dar, te rog să mă crezi, ai da dovadă de o mare delicateţe, dacă ai oferi cuiva ocazia să-şi arate recunoştinţa pentru o binefacere pe care i-ai făcut-o cândva şi despre care nu vrei să vorbeşti.

— Oh, dacă aşa stau lucrurile, am s-o rog pe mama ta să ne ducă la serbare.

— Iar eu îţi voi mulţumi în locul mamei, fiindcă vei fi tot atât de bună şi cu ea, cât ai fost cu mine.

De îndată ce ne-am întors acasă la doamna Gelis, fiica ei s-a dus să-i spună că doream să-i vorbesc. Cum au rămas cam multă vreme închise în odaie, m-am temut ca Juliette să nu-i fi vorbit mamei sale despre rugămintea pe care aveam de gând să i-o adresez şi aceasta să mă refuze. Dar de îndată ce i-am vorbit doamnei Gelis despre acest lucru,

ea a acceptat cu o grabă care mi-a dovedit că mă înşelasem. Acea femeie de treabă a fost atât de fericită de a-mi putea satisface dorinţa, încât mi-am dat imediat seama că Juliette avusese dreptate când îmi spusese că dacă îi faci cuiva un serviciu, dă-i posibilitatea să se revanşeze, cerându-i şi tu unul.

Baronul îşi asculta cu mirare sora. Acea tânără, care pretindea că are o atât de tristă experienţă de viaţă, vorbea cu o atât de naivă bună-credinţă, încât nu se putu abţine să nu surâdă, auzind-o. Dar, hotărât să n-o lase pe Caroline să-i vadă sentimentele pe care i le inspirase povestirea ei, tăcu mâlc. Tânăra se opri şi, în acea clipă de tăcere, se auziră gemetele triste ale furtunii în jurul casei. Acel murmur lung şi sumbru al ploii, însoţit de jelaniile vântului, păru să-l întristeze pe Luizzi, mai înainte de a afla ceea ce dorea să afle. O rugă totuşi pe Caroline să continue.

— Ne-am dus la serbare, zise ea. O, ce zi plăcută şi frumoasă! Ştii, frate, una dintre acele zile de toamnă din sudul nostru, aproape tot atât de frumoasă ca şi o zi de primăvară. Nu e vorba de natura năvalnică din cel dintâi anotimp al anului, care-şi rupe învelişurile şi ţâşneşte în nuanţe de verde peste tot; nu, e vorba de natura moleşită şi ostenită, care pare să se dezbrace ca să se culce. Nu e vorba de adierile vântului călduţ de mai, care poartă pe aripile sale miresmele de liliac şi caprifoi, ci e vorba de acel aer, cald încă şi plăcut, de septembrie, impregnat de parfumul eterat care se ridică din trifoiul uscat, din miriştile îngălbenite, din fructele coapte, din frunzele care încep să pice din copaci; nu e vorba de sângele care clocoteşte, de pieptul care se umflă, de inima care ar vrea să strige şi să plângă fără motiv, ci e vorba de un suflet obosit, de regretul după un trecut care s-a dus, de amintirea unui vis ce nu s-a împlinit, de ochii care ţi se umplu de lacrimi, fără să fii îndurerat. Nu pot să-ţi spun ce farmec suav mă cuprinsese, văzând acea viaţă care-mi era necunoscută. Dacă aş fi fost singură, m-aş fi aşezat sub un copac, aş fi privit şi aş fi ascultat, căci, pe măsură ce mă apropiam de

locul serbării, deveneam tot mai tristă. Toţi cei care treceau pe lângă noi erau atât de veseli! Se strigau unul pe altul şi se grăbeau să ajungă... Fiindcă era ultima serbare din acel an şi urma să vină iarna, iar ei nu aveau să se mai vadă decât în primăvară. Aceasta era prima serbare la care luam parte şi avea să fie şi ultima din viaţa mea. Căci iarna mea nu se va sfârşi decât odată cu moartea, iar de primăvară cred că nu voi avea parte decât în ceruri.

Din ochii Carolinei căzură lacrimi şi Luizzi îi zise:

— Plângi, surioară? Hai, alungă-ţi gândurile negre şi nădăjduieşte...

— Aşa mi-a zis şi Juliette, văzându-mă că plâng, căci am plâns şi atunci, aşa cum am plâns acum şi nu-ţi pot explica de ce am simţit brusc un fel de ameţeală.

M-a apucat o mânie de nespus împotriva soartei mele: toţi acei oameni care treceau, unii în grupuri destul de numeroase, îşi strigau cu glas tare fraţii, mamele, copiii. Alţii, treceau perechi, perechi şi pe buzele lor se citeau cuvinte ce nu se auzeau. Zgomotul îndepărtat şi continuu al orchestrelor, strigătele vesele ale dansatorilor, toată acea mişcare, acea viaţă, acel tumult mă năuciră, mă îmbătară şi, nu ştiu din ce pornire neaşteptată, eu, care cu o clipă mai înainte mă îndreptam atât de gânditoare şi de tristă către acea serbare, am zorit-o pe Juliette, spunându-i: „Vino, vino, hai să dansăm! Hai, o dată, măcar o singură dată!” A fost întocmai ca acea ameţeală care-l apucă pe călătorul ce stă pe marginea unui torent şi care se aruncă în el ca să gonească odată cu valurile care trec, trec, trec, iară încetare.

Ajunserăm; mă uitam la nenumăratele dansuri la care râvneam; la bijuteriile şi la podoabele cu care mă găteam în gând; aş fi vrut să fiu şi eu una dintre acele ţărăncuţe ce-şi disputau un capăt de panglică sau o bucată de dantelă; aş fi vrut să mă aşez la masa întinsă pe iarbă la umbra unui sicomor. Aş fi vrut să mă prind în horă şi să cânt, laolaltă cu fetele tinere, cântece din munţii noştri, în care e vorba despre frumuseţea ciobăniţelor şi despre dragostea

vânătorilor care le întâlnesc în cale. Apoi am intrat în sala de dans. Nici nu ne-am aşezat bine că am şi fost invitate. L-am revăzut pe Henri, tânărul pe care-l zărisem dimineaţa în magazinul doamnei Gelis; dansa cu Juliette. Un alt tânăr m-a luat de mână şi m-a poftit la dans. Nu ştiam să dansez, dar, fără voia mea, îl imitam cu uşurinţă şi intuiam ceea ce avea de gând să facă. Tinerii din jur începură a mă privi cu atenţie: auzeam spunându-se că sunt frumoasă şi mă simţeam într-al nouălea cer. Eram veselă, vanitoasă, năucită şi nu mă mai miram de nimic. Parcă-mi pierdusem minţile. Eu, călugăriţa, care făcusem legământ de sărăcie şi de singurătate, priveam cu îndrăzneală în ochii înflăcăraţi ai tinerilor şi sufletul meu plutea de fericire în faţa triumfului vanităţii. Apoi, când contradansul s-a sfârşit, Henri s-a apropiat de mine şi m-a invitat să dansez. Încă nu-mi revenisem în fire după emoţia primului meu dans. Orchestra începu să cânte, dar de data asta era vorba de altceva, nu mai era acelaşi dans. Henri mă apucă de talie şi începu să se învârtească împreună cu mine. La început am fost atât de surprinsă, încât m-am lăsat dusă ca de un vârtej, închizând ochii; dar, încet-încet, paşii mei începură a se potrivi din ce în ce mai bine cu muzica. Ai fi zis că o armonie mult mai puternică decât cea a orchestrei, îmi dicta măsura. Am deschis ochii, ca să văd unde mă aflam. Nu pot să-ţi spun ce senzaţie am avut; mi se părea că plutesc într-un cerc uriaş, cu o repeziciune înfricoşătoare. Zeci de chipuri treceau în goană pe lângă mine. Un aer fierbinte mi se strecura în piept şi-mi simţeam fustele zburând în jurul meu, ca şi cum ar fi fost biciuite de un vânt ciudat. Părul îmi flutura, acoperindu-mi faţa şi uneori ochii, aşa încât întrezăream privirile celorlalţi ca pe nişte mici fulgere ce se aprindeau şi se stingeau întruna. Îmi pusesem o mână pe umărul lui Henri, în vreme ce, cu totul corpul, mă sprijineam de braţul lui puternic. Inima îmi bătea nebuneşte, pieptul îmi zvâcnea, îmi simţeam buzele fremătând, iar ochii mi se voalară, până în clipa în care i-am întâlnit pe cei ai lui Henri; îi simţeam obrazul aproape de

obrazul meu, răsuflarea lui îmi ardea fruntea, privirea lui o căuta pe a mea. Atunci m-am simţit ca vrăjită: ai fi spus că răsuflarea lui mă făcea să plutesc. Am înţeles că mă legase de el ceva nevăzut. Nu-i mai simţeam braţul care mă susţinea. Aveam impresia că mă întorceam după privirea lui şi că, pentru a ne despărţi, trebuia să se rupă ceva în noi. Mi-era frică şi frig; inima mi se strânse, mi se puse o ceaţă pe ochi şi am leşinat în braţele lui.

Când mi-am venit în fire, mă aflam alături de doamna Gelis, care spunea: „Nu e bine să valsezi atâta, cu o copilă care nu e obişnuită cu aşa ceva!”

Să valsez? Deci valsasem! Nu ştiam despre acest dans decât numele lui, proscris la mănăstire. Era un sacrilegiu să rosteşti cuvântul „vals”. M-am ghemuit lângă doamna Gelis, ca un copil care a făptuit o greşeală şi care caută adăpost lângă mama sa. Dar doamna Gelis mă avertiză, cu răceală, să-mi stăpânesc emoţia. Simţind că nimeni nu mă proteja, am început să plâng. Am devenit, astfel, obiectul unei curiozităţi care m-a făcut să mă ruşinez. Mi-a fost ciudă pe mine, am ridicat capul şi am privit, plină de curaj, în faţa mea. Am văzut că cei care erau obişnuiţi, dansau cu plăcere acel dans şi m-am întristat. Dar, în curând, tristeţea mi s-a preschimbat într-o dulce melancolie şi nu m-am mai gândit la mine. Am refuzat să dansez, însă îi priveam pe ceilalţi dansând şi mai ales valsând. Dar când Juliette mă înlocui, în braţele lui Henri, am simţit o nelinişte ciudată; aproape că eram geloasă, când vedeam cu câtă uşurinţă şi uitare de sine dansa, încât li se păru tuturor nespus de seducătoare şi mai ales lui Henri, care rămăsese pironit cu ochii în ochii strălucitori ai Juliettei; când fata veni lângă mine, emana din ea atâta bucurie şi triumf, încât am simţit că mă înăbuş. M-am întristat imediat. Am uitat de serbare, de dans şi m-am gândit la tine, frate.

— La mine? strigă Luizzi.

— Da, la tine, Armand. La tine, cu care aş fi vrut să vorbesc, aşa cum vorbesc astăzi. La tine, căruia aş fi vrut să-i spun: „Scoate-mă din mănăstire, din mormântul acela,

smulge-mă din disperare şi du-mă…” N-aş fi ştiut să-ţi spun unde să mă duci… Dar îmi dădeam seama că mă alungaseră dintr-o viaţă ale cărei prime tresăriri tocmai începusem să le simt; şi, fără s-o cunosc prea bine, uram închisoarea care avea să mă despartă pentru totdeauna de această viaţă.

Între timp, se înnoptase. Henri se oferi să ne conducă. Îi dădu braţul doamnei Gelis, iar eu cu Juliette mergeam în spatele lor. Nu m-am putut abţine să nu fiu rece faţă de ea. Fie că ea nu ghici acel sentiment pe care până şi mie îmi era greu să-l înţeleg, fie că prietenia ei atât de devotată o făcu să-mi ierte nedreptele capricii, cred că n-a fost niciodată atât de afectuoasă şi de bună cu mine ca atunci.

— Ei bine, zise ea, ţi-am prezis-o: succesul tău a fost deplin.

— Îl las celor care l-au meritat până la sfârşit, i-am răspuns.

— Nu, nu, spuse ea, râzând; tu ai făcut întocmai ca eroii din romanele cavalereşti, care intră în arenă ca să ia chiar de la început premiul cuvenit celui mai viteaz şi care apoi privesc cu dispreţ încăierarea celorlalţi.

— Nu prea cred că mă pot lăuda cu o astfel de victorie!

— Şi totuşi, învinsul se află în faţa ta!

— Cine anume?

— Sărmanul domn Henri Donezau, care ar da nu ştiu cât ca să mergem noi înaintea lui, fie măcar şi pentru a zări prin întuneric conturul frumoasei zâne care l-a fermecat.

— Taci, Juliette, i-am strigat, simţind cum inima mi se umflă şi e gata să-mi pleznească, parcă ar fi turnat cineva în ea o speranţă mult prea mare ca s-o poată cuprinde. Taci! Te înşeli!

— Copilă ce eşti, uiţi că eu n-am trăit toată viaţa într-o mânăstire, că am văzut bărbaţi iubind… că poate şi eu am iubit la rându-mi şi că nu mă înşel? Henri te iubeşte. E una dintre acele pasiuni năprasnice, care se aprind întocmai ca fulgerul de pe cer…

— Şi care se sting tot atât de repede ca şi el, nu-i aşa?

— Nu, dar care se abat asupra unei inimi ca trăsnetul asupra unei colibe liniştite şi care o devorează până o preschimbă în cenuşă.

Tonul Juliettei, cuvintele pe care le rostise mă surprinseră şi mă tulburară.

— Ai trecut şi tu cumva prin toate astea, de-mi vorbeşti cu atâta ardoare?

— Îţi trebuie mai mult decât o singură experienţă, pentru a dezlega astfel de taine, zise Juliette. Şi apoi, nu uita că până nu demult am trăit lângă mama şi că plictiseala m-a împins deseori să citesc şi eu unele dintre cărţile pe care le tot auzeam lăudate zilnic.

— Şi ele te-au lămurit ce înseamnă dragostea?

— Nu, răspunse ea, niciuna dintre ele nu descrie cu fidelitate ceea ce se petrece într-o inimă care începe să iubească, fiindcă emoţiile dragostei sunt numeroase şi diverse. Cărţile îţi dezvăluie însă, uneori, ceea ce simţi; fiindcă dragostea, vezi tu, nu se naşte, ci doar se trezeşte; Cel-de-Sus a ascuns-o în străfundurile inimii noastre, alături de imaginea Lui, la fel de veşnică şi de puternică, întocmai ca şi El.

— Oh, frate, cât de dulce sunau aceste cuvinte în urechile mele! N-am răspuns nimic, fiindcă mi-era frică să răspund. Dar, când am ajuns acasă, am simţit nevoia să rămân singură. Am regretat mica mea chilie, unde aş fi putut să veghez şi să visez, fără să mă deranjeze nimeni.

A doua zi, mi-am aruncat privirea pe cărţile din biblioteca doamnei Gelis, ca şi cum aş fi vrut să ghicesc care dintre ele mi-ar fi putut spune ce simţeam. N-am cutezat să-i cer o carte nici Juliettei, care-şi reluase aerul ei indiferent sau resemnat, nici doamnei Gelis, pentru care toate acele comori ale spiritului şi ale inimii n-aveau altă valoare, decât banii pe care-i lua pe ele.

Luizzi tremură, gândindu-se ce carte ar fi putut să cadă în mâna Carolinei. Fiindcă începuse a bănui că, fie din uşurinţă, fie din corupţie, acea Juliette se străduia să piardă o inimă neştiutoare. Dar se linişti şi crezu chiar că o

învinuise pe nedrept pe prietena surorii sale, când Caroline îi spuse, coborându-şi glasul, că era vorba de volumul Paul şi Virginia. Luizzi răsuflă uşurat şi zise, surâzând:

— Şi l-ai citit?

— Da, şi mi-am dat seama că Juliette nu mă minţise, că dragostea nu se dezvăluie inimii mereu, prin aceleaşi impresii, dar că ea singură ne dăruieşte toate acele emoţii atât de deosebite care n-au decât un singur nume. Am recunoscut că, odată trezită, îţi umple tot sufletul, fie că ţi-l năpădeşte pe loc, fie că poate creşte cu anii. Am citit acea carte, apoi am mai citit şi altele. Mă trezeam în toiul nopţii, când Juliette dormea profund, şi devoram acele cărţi la lumina chioară a unei lămpi de noapte; îmi simţeam trupul îngheţat, dar nu mă puteam smulge din vraja acelor emoţii necunoscute, de care eram atât de însetată. Am citit astfel o tragedie de Shakespeare – Romeo şi Julietta – unde cei doi tineri s-au iubit de la prima privire pe care şi-au aruncat-o unul altuia, aşa cum îl iubeam eu pe Henri. Apoi am citit Noua Eloiză.

— Noua Eloiză! făcu Luizzi.

— Da, răspunse Caroline, am citit-o de la prima pagină – în care se spune că aceea care o va citi va fi o fată pierdută– şi până la ultima pagină. Apoi, când Henri venea seara, căci venea în fiecare seară, îl priveam cum vorbea în şoaptă cu Juliette, căci ştiam că vorbea despre mine, apoi ea îmi povestea cum el nu cuteza să-mi vorbească despre dragostea pe care mi-o purta; cum doar cât mă vedea şi-i pierea glasul; că n-ar fi cutezat, pentru nimic în lume, nici să mă privească, nici să-mi vorbească. Văzând că şi el simţea exact ceea ce simţeam şi eu, mi-am dat seama că mă iubea la fel cum îl iubeam şi eu.

Dar iată că ziua despărţirii începu a se apropia tot mai mult. N-aş putea spune c-o vedeam cu groază sosind; nu, totul era pentru mine doar o experienţă; sentimentul care mă frământa nu era nici destul de întins, nici destul de profund; acea dragoste, care-mi stătea pe buze s-o mărturisesc, îmi era interzisă. Prezenţa lui Henri, care făcea

să mi se strângă inima de mâhnire, începuse a mă tulbura tot mai mult. Cred că mutul care nu poate striga „ajutor”, atunci când simte că piere, şi înotătorul care se îneacă exact când ajunge la mal, fiindcă nu-l mai ţin puterile, trebuie să simtă exact ceea ce simţeam eu în fiecare seară, când Henri se apropia de mine şi-mi vorbea cu o constrângere la fel de penibilă ca şi a mea. Pentru a ieşi din această luptă cumplită, mă gândeam la singurătatea mănăstirii, când, chiar în dimineaţa plecării, am găsit într-o carte pe care o citeam, o scrisoare care-mi era adresată. N-am citit-o, fiindcă ghicisem că era de la el şi voiam să i-o înapoiez. Dar Henri nu apăru şi Juliette nu avu curajul să i-o dea mamei sale ca să i-o înapoieze.

— N-ai decât să-l dispreţuieşti, îmi spuse Juliette, dar nu poţi fi atât de rea, încât să-i dai scrisoarea înapoi. Asta ar însemna, pur şi simplu, cruzime. Ar însemna să-l împingi la cine ştie ce act necugetat. Va fi de-ajuns să nu-i răspunzi!

— Şi nu i-ai răspuns? întrebă Luizzi.

— Vai, răspunse Caroline, ca să nu-i fi răspuns, ar fi trebuit să nu citesc acea scrisoare. Dar nu ştiu cum s-a făcut că, dimineaţa, când mi-am pus veşmintele de călugăriţă, neştiind ce să fac cu scrisoarea, am ascuns-o sub văl, luând-o cu mine. Astfel, am ajuns la Toulouse aproape hotărâtă să nu citesc acea scrisoare; dar un lucru ciudat m-a făcut să-mi pierd tot curajul. Când am reapărut în mănăstire, toată lumea s-a mirat de chipul meu schimbat, fiecare a început să vorbească, şi încă cu atâta milă, despre paloarea mea şi despre aerul meu suferind, încât nu m-am mai îndoit despre puterea dragostei care dăduse peste cap, atât de repede, principiile unei vieţi liniştite şi senine. Şi asta, numai fiindcă purtam în mine un rău care mă devora, un rău în faţa căruia îmi era cu neputinţă să rezist şi care aproape că mă ucidea. Când s-a înnoptat, m-am închis în chilia mea şi am citit scrisoarea.

— Şi i-ai răspuns? întrebă Luizzi.

— Ai să citeşti, frate, şi scrisoarea aceea, şi pe toate celelalte. Ai să le citeşti, de asemenea, şi pe cele pe care i

le-am trimis eu!

— Le ai pe toate? întrebă Luizzi.

— Iată-le, astea sunt toate, zise Caroline, înmânându-i un pacheţel vârât într-un săculeţ de mătase. Ele îţi vor arăta ce anume m-a silit să-i răspund lui Henri şi cum propriile mele scrisori au revenit în mâinile mele. Le-am păstrat nu ca pe o nădejde, ci ca pe o remuşcare: fiindcă ele îmi amintesc zilnic cât am fost de vinovată şi de nefericită.

Luizzi luă scrisorile şi tocmai se pregătea să le citească, dar fata îl opri, spunându-i:

— Le vei citi peste o clipă, când eu nu voi mai fi aici. Mă duc lângă patul celui rănit; vreau să mă rog Domnului să-mi ierte dragostea care mi-a pârjolit inima şi care, aşa cum mi-am dat seama mai adineauri, încă nu s-a stins.

Şi iată ce citi Armand.

Scrisoarea lui Henri Donezau către Caroline

„Iartă-mă că am cutezat să-ţi scriu, eu care n-am cutezat să-ţi vorbesc. Vai! Când mă aflam în faţa dumitale, eram atât de tulburat şi tremuram atât de tare, încât niciodată nu m-am simţit în stare să-ţi adresez un cuvânt pe care asprimea dumitale să nu-l fi respins. Chiar în acest moment, când îmi închipui că această scrisoare se află în mâna dumitale şi că poate o vei azvârli cu dispreţ sau poate o vei citi cu indignare, şovăi, fiindcă-mi dau seama că n-aş putea suporta nici mânia şi nici dispreţul dumitale. Mă opresc şi tremur; şi totuşi, pe de altă parte, n-am curajul de a accepta toată viaţa disperarea de a fi încercat să-ţi scriu. Te iubesc, Caroline! Aceste cuvinte, pe care n-ar fi trebuit să ţi le scriu şi care probabil că te vor supăra, mi-au scăpat ca un strigăt de durere pe care nu mi-l pot înăbuşi. Mai curajos faţă de prietena dumitale, am cutezat să-i vorbesc despre dragostea pe care ţi-o port şi care poate că dumitale ţi se va părea o ofensă. Dar, din nenorocire, încercând să-mi smulgă din suflet orice nădejde, această dragoste a crescut şi mai mult. Juliette mi-a spus cât eşti de izolată de

lume; mi-a spus cu ce curaj şi cu câtă resemnare suporţi această părăsire. Mi-a vorbit despre generoasa dumitale bunătate. Mă gândesc că mila care te-a îndemnat să-i vii în ajutor doamnei Gelis poate că va vibra şi la durerea unui nefericit. Nu toate durerile se datorează lipsurilor şi-l vei ierta pe cel care te iubeşte, după cum bunul Dumnezeu îl iartă pe cel care suferă. Dar cine-mi va spune dacă nu cumva te-am jignit? Trebuie neapărat să ştiu acest lucru. Or, pentru asta, am absolută nevoie de un cuvânt din partea dumitale! Ori aflu adevărul, ori prefer să mor! Da, ştiu că, dacă aş fi avut puterea să tac, aş fi păstrat toată viaţa, în străfundurile sufletului meu, deznădejdea unei iubiri despre care n-ai fi ştiut niciodată nimic. Acum însă, dacă am apucat să vorbesc, trebuie să ştiu dacă mă socoţi sau nu vinovat. Asta o voi afla din tăcerea dumitale. Dacă, de azi în opt zile, nu voi primi nicio scrisoare în care să mi se spună că nu mi-am atras mânia şi dispreţul celei pe care o privesc ca pe un înger coborât pe pământ, nu vei mai auzi niciodată vorbindu-se despre mine, căci mormântul e mut şi disperarea îşi găseşte întotdeauna un adăpost în el împotriva oricărui dispreţ.

Henri Donezau”

Când Luizzi isprăvi de citit scrisoarea, simţi că-l umflă râsul, fiindcă i se păru prostesc de ridicolă. Acel tânăr care, încă de la început, vorbea despre mormânt ca despre un adăpost în care ar fi fost gata să se vâre, ca şi cum s-ar fi vârât sub o umbrelă în caz de ploaie, acel tânăr i se păru un seducător amărât, cu singura condiţie să nu fi fost într-adevăr îndrăgostit. Căci baronul nostru ştia că frazele umflate şi imaginaţia care o ia razna aparţin de obicei iubirii adevărate; apoi se gândi că dacă seducţia se apucase să imite limbajul iubirii adevărate, chiar în ceea ce avea ea jignitor, atunci ajunsese cât se poate de elevată. Pe urmă îşi aminti că acea scrisoare nu fusese adresată unei femei din lumea mare, obişnuită să admire sănătatea înfloritoare a tuturor celor care ameninţaseră că se vor omorî din

pricina ei; că acea scrisoare era adresată unei tinere închise într-o mănăstire, care nu cunoştea lumea, care nu ştia să lupte împotriva minciunii şi a cărei imaginaţie era uşor de înflăcărat. Aşa că trecu la cea de-a doua scrisoare. Dar observă că uitase să citească post-scriptum-ul scrisorii lui Henri, în care acesta spunea: „L-am cumpărat pe grădinarul mănăstirii; aşa că-i poţi încredinţa orice, fiindcă-mi va transmite”.

După acest paragraf, baronul fredonă în sinea lui Copilul îndrăgit de dame, Visitandines etc.; apoi, scoţând un oftat din adâncul rărunchilor, cu gândul la ceea ce avea să afle, reluă lectura scrisorilor.

Caroline către Henri

„De ce te-aş dispreţui, domnule? N-am dreptul să privesc ca pe o greşeală un sentiment care, în lume, duce la legături legitime. Dacă, în situaţia în care mă aflu, expresia te miră, înseamnă că nu ţi s-a spus totul despre mine, că eu am renunţat la tot ceea ce e lumesc şi că m-am încredinţat Domnului. Te iert deci şi dacă această iertare nu-ţi ajunge, pentru a-ţi da puterea să trăieşti, află că durerile nu-şi găsesc sălaş numai în lume şi că în liniştea unei mănăstiri se pot ascunde altele şi mai cumplite.

Caroline”

Henri către Caroline

„Caroline, am primit scrisoarea dumitale. Da, eşti o sfântă, fiindcă ţi-a fost milă de un smintit! Şi totuşi suferi! Oare şi îngerii plâng? Oh, tocmai dumneata, care cu un cuvânt mi-ai risipit disperarea din suflet şi mi l-ai liniştit, tocmai dumneata nu poţi fi consolată! Caroline, nu ştiu ce dureri te frământă; dar dacă stă în puterea cuiva ca să ţi le aline, nu uita că există pe pământ cineva care nu trăieşte şi nu va trăi decât pentru dumneata. Iartă-mi bănuiala smintită, dar când mă gândesc că legământul pe care va trebui să-l rosteşti în curând poate că ţi-e impus de tirania tutorelui dumitale sau de cea a persoanelor care te

înconjoară, te rog să mă crezi că aş fi oricând gata să te eliberez. Poate că am cam luat-o razna, dar nu mă pot obişnui cu ideea că atâta graţie şi frumuseţe pot fi îngropate într-o mănăstire. Fiindcă numai disperarea şi remuşcarea se ascund în asemenea locuri obscure; dacă virtutea se refugiază într-un astfel de loc, nu poate străluci în toată splendoarea sa; ea nu-şi atinge nobilul ţel de a-i călăuzi pe cei slabi şi de a-i aduce pe cei rătăciţi pe drumul cel drept. Şi tocmai dumneata, Caroline, care inspiri atâta dragoste prin frumuseţea dumitale, tocmai dumneata să trăieşti necunoscută de toţi, în afară de mine, indiferentă faţă de toţi, în afară de mine; nu, acest lucru nu-i cu putinţă. Există, trebuie să existe cineva de sub a cărui putere n-ai curajul să te sustragi, cineva care-ţi impune acest groaznic sacrificiu. Oh, dacă aşa stau lucrurile, o voi afla şi, dacă nu mă înşel, vai de cel sau de cei care cutează să te supună. Îl cunosc pe tutorele care dispune de soarta dumitale. Am să-l văd şi am să-l întreb. Oh, acum nu mai e vorba de durerea mea care mă sfâşie, ci de a dumitale. Mi-ai scris că suferi, aşa că am dreptul să acţionez asupra dumitale. Am dreptul să te protejez şi poate chiar să te salvez. Acum, viaţa mea are un scop… Sunt fericit şi mândru de acest lucru!

Henri”

— Hm! Hm! făcu Luizzi, după ce citi această scrisoare. Iată un tânăr care o ia cam repede şi aproape că mi-e şi frică să citesc răspunsul bietei mele surori, care trebuie să aibă una dintre acele inimi cum au de obicei călugăriţele, care, dornice de dragostea Domnului, iau foc de la prima scânteie de dragoste omenească ce cade peste ele.

Tot făcând astfel de reflecţii, Luizzi citi şi post-scriptum-ul scrisorii lui Henri; era însă destul de insignifiant. „Sub învelişul plicului, spunea el, vei găsi o scrisoare a doamnei de Gelis către fiica sa. Te rog să i-o dai, ca să nu mai treacă prin mâna maicii stareţe.”

Luizzi trecu mai departe şi citi răspunsul Carolinei.

Caroline către Henri

„Dacă-ţi scriu din nou, domnule, dacă săvârşesc o nouă greşeală, o fac doar ca s-o repar pe cea pe care am faptuit-o răspunzându-ţi. Sunt liberă, domnule, şi voi depune nesilită de nimeni jurământul de călugăriţă. Aşa că renunţă, te rog, la toate demersurile care te-ar putea face să crezi că nu mă simt fericită cu soarta care mă aşteaptă. Niciodată n-am tras nădejde la o alta şi nici nu mi-am dorit alta.

Sora Angélique”

„P.S. Vei găsi alături răspunsul Juliettei trimis mamei sale.”

— Iată un răspuns cât se poate de limpede, zise Luizzi. Sunt curios să văd ce răspunde domnul Henri la această despărţire oficială.

Henri către Caroline

„Domnişoară,

Citeşte scrisoarea asta! Ea nu e a unui smintit care, într-un moment de bucurie şi de speranţă, şi-a pierdut mintea, mai mult decât şi-ar fi pierdut-o din disperare. Este scrisoarea unui om de onoare, care-ţi cere dreptul să se justifice. Aşa că binevoieşte şi ascultă-mă. Îţi cunosc tot atât de bine ca şi dumneata, viaţa şi situaţia socială. Ştiu că n-ai familie, n-ai prieteni şi că nu aştepţi de la nimeni nici sfaturi, nici protecţie. Dacă în astfel de împrejurări ai fi renunţat la lume la o vârstă mai coaptă, aş fi înţeles că ai căutat la mănăstire un refugiu care să-ţi asigure izolarea la care nu voiai să renunţi. Dar, dusă încă de mică în acel loc şi încredinţată unor persoane direct interesate să te determine să te călugăreşti, pentru a pune mâna pe banii dumitale, sunt aproape convins că ai fost ameninţată, poate chiar şi pedepsită, ca să te hotărăşti să te

călugăreşti. Pot să am această bănuială, din moment ce eşti singură pe lume, când văd cum o întreagă familie, cu toată autoritatea ei, nu poate determina pe una dintre copile să se călugărească şi când văd lacrimile unei mame care nu-şi mai poate smulge copila din ghearele lacome ale acestor călugăriţe care, invocând pretinse vocaţii divine, abia aşteaptă să înşface banii fetelor naive. Ceea ce e adevărat pentru atâtea altele, de ce n-ar fi adevărat şi pentru dumneata? Eu unul sunt convins că am dreptate, şi ştii de când? De când mi-ai scris că în liniştea mânăstirii se ascund dureri şi mai crude. Sau poate că n-am interpretat cum trebuie spusele dumitale. Atunci înseamnă că eşti fericită şi-mi cer scuze. Iar tot ceea ce doresc eu este să fii fericită, deşi, te rog să mă ierţi, nu pot pricepe o astfel de fericire. Vreau să-ţi spun doar atât, Caroline: n-ai mamă, n-ai familie. Dar dacă ai avea un soţ, ai găsi în el o întreagă familie. Viaţa devine cu totul alta, prin dragostea pe care ţi-ar purta-o acel soţ, prin bucuria dumitale, prin fericirea pe care ai răspândi-o în jur. Viitorul ar fi şi mai frumos, căci într-o zi ar apărea copiii, care ţi-ar cere toată dragostea sacră de mamă şi ţi-ar înapoia dragostea lor plină de supunere şi de respect. Abia atunci femeia va iubi şi va fi cu adevărat iubită. Domnul a lăsat, într-adevăr, fericirea pe pământ, dar ea nu constă decât în ceea ce ţi-am spus eu. Din păcate, dumneata n-ai să înţelegi sau n-ai să vrei să înţelegi farmecul încântător care există într-o astfel de căsnicie, unde cele două suflete se contopesc, trăind tot timpul bucuria de a fi împreună, de a se duce la serbări, la distracţii, de a vedea şi de a primi oameni, de a se duce la ţară ca să se odihnească, sau de a ieşi seara îmbrăcaţi elegant, la teatru, sau la Operă, sau, pur şi simplu, de a rămâne acasă, în faţa căminului, înconjuraţi de copiii şi de prietenii lor dragi, împărtăşindu-şi gândurile şi simţindu-se fericiţi cu dragostea lor, care de mult nu mai e un secret pentru nimeni. Ah, în toate aceste lucruri există o fericire fără margini, la care inima aspiră fără voia ei. Dar, pentru a visa la astfel de lucruri, trebuie să iubeşti, or, dumneata nu

iubeşti. Dumneata eşti fericită acolo unde eşti! Deci adio, Caroline, adio! N-ai să mai auzi vorbindu-se despre mine! Cerul şi-a trimis îngerii pe pământ pentru a semăna disperarea şi moartea!

Henri”

Luizzi făcu o strâmbătură. Scrisoarea lui Henri i se păru nespus de ridicolă din punct de vedere al amorului, dar foarte sănătoasă ca judecată. La urma urmei, o tânără fată, frumoasă, spirituală, distinsă i se păru şi lui că ar avea ceva mult mai bun de făcut, decât să devină călugăriţă. Se grăbi deci să deschidă scrisoarea următoare, pentru a citi răspunsul Carolinei, dar găsi tot o scrisoare a lui Henri, trimisă cu o lună în urma celei pe care abia o citise.

Henri către Caroline

„Acum zece zile, grădinarul mănăstirii mi-a trimis o scrisoare sigilată, pe adresa mea. Am deschis-o, tremurând de bucurie, năpădit de o speranţă smintită. Dar scrisoarea conţinea răspunsul Juliettei la scrisoarea mamei sale, scrisoare pe care o pusesem în plicul dumitale. Cred că-ţi dai seama cât de cumplită mi-a fost decepţia. Ca un cer albastru care se întunecă dintr-odată, lăsându-te în întuneric. Când durerea mi s-a mai potolit, i-am trimis doamnei Gelis scrisoarea Juliettei. Dar, imediat după asta, mi s-a părut că acea scrisoare îmi aparţinea, pentru că fusese atinsă de degetele dumitale. Cred că dacă aş mai fi avut-o în mână, aş fi rupt plicul şi aş fi citit-o, să văd dacă nu spune ceva despre dumneata. Nerăbdător să aflu amănunte, m-am îmbrăcat şi m-am dus până la Auterive, la doamna Gelis, pe care am întrebat-o ce mai face fiica ei. „E fericită”, mi-a zis. Nu cutezam să aduc vorba despre dumneata. În sfârşit, când ţi-am rostit tremurând numele, ea mi-a spus doar atât: „Fiica mea mi-a scris că domnişoara Caroline este foarte schimbată şi că-şi petrece nopţile plângând şi zilele rugându-se!”. Am repetat de câteva ori, în sinea mea, această frază şi am plecat ca un năuc. Am

alergat până la mănăstire, dar, când am vrut să bat în poartă, mi-am dat seama că între noi există nişte ziduri de netrecut. Oh, acele ziduri pe care le-aş fi sfărâmat cu fruntea, dacă aş fi ştiut că te pot salva! Am rătăcit toată noaptea prin preajma locului unde plângeai şi unde poate că sufereai. Apoi m-am îndepărtat, furios de neputinţa mea. Oh, Caroline, ascultă-mă şi pe mine: suferi, plângi, dar în fond eşti disperată din cauza situaţiei dumitale. De ce n-ai curajul să-ţi încredinţezi soarta unui om care a ştiut întotdeauna ce înseamnă onoarea şi care te va scoate din mănăstire? Apoi nu vei mai auzi de mine! Sau poate că mă înşel, poate că acea disperare care te frământă ţi se trage din aceeaşi pricină ca şi a mea? Dacă iubeşti pe cineva şi eşti despărţită de cel care ţi-e drag? Ei bine, Caroline, chiar dacă ar fi aşa, ai curajul şi spune-mi! Spune-mi cine e şi jur că-l voi iubi ca pe fratele meu! Mă voi duce să-l caut, îl voi găsi, voi învinge obstacolele, vă voi apropia, apoi mă voi îndepărta. Când vă voi şti fericiţi, n-o să vă mai împiedicaţi de mine. Voi fugi cât mai departe de voi, fiindcă, fără să vreau, îl voi urî pe cel care te va face fericită. Ai încredere în mine, Caroline! Dragostea e şi ea un fel de credinţă şi îşi are martirii ei. Aştept, gândeşte-te că aştept, că, dacă nu primesc un răspuns de la tine, nu voi mai ţine seama de nimic! Fie-ţi milă de mine, fie-ţi milă de noi, Caroline.

Henri”

Când isprăvi de citit această scrisoare, Luizzi se scărpină după ureche.

— Asta, zise el, e o dragoste specific meridională. Gasconade la superlativ, sau m-am prostit eu! Şi totuşi, jurnalele sunt pline de poveşti cu sinucideri din dragoste, cu crime din dragoste, cu atrocităţi din dragoste. Henri ăsta nu e altul decât locotenentul rănit pe care l-au luat mai adineauri tâlharii de aici şi despre care moş Bruno zicea că ar fi un soldat viteaz. Dacă e aşa, ar trebui să fie şi un om cinstit. Zău dacă mai pricep ceva. Dar hai să continuăm lectura.

Caroline către Henri

„De ce-mi mai scrii, domnule? De ce mă persecuţi în deznădejdea mea? Toate presupunerile dumitale sunt false. Nu, nu iubesc pe nimeni! Ce s-ar întâmpla cu mine, Dumnezeule, dacă aş iubi?

Caroline”

Henri către Caroline

„Aveam dreptate, Caroline, dumneata iubeşti. Ultimul cuvânt din scrisoarea dumitale te-a dat de gol! Acum, îngăduie-i prietenului căruia i-ai mărturisit acest lucru să-ţi răspundă cât mai rece la întrebarea pe care ţi-ai pus-o. Ce s-ar întâmpla cu dumneata, zici, dacă ai iubi? Deci, nu ştii că eşti liberă, iar situaţia dumitale de un atât de crud abandon îţi dă posibilitatea să fii stăpână pe soarta dumitale? La vârsta pe care o ai, Caroline, tutorele dumitale e obligat să-ţi dea socoteală, până la ultimul bănuţ, de averea dumitale. În curând vei putea, fără să mai ai nevoie de consimţământul cuiva, să dispui cum vrei de viaţa dumitale. Călugăriţele care conduc acea mănăstire ştiu acest lucru şi vor proceda în aşa fel, încât să te determine să rămâi acolo, ca să poată pune mâna pe bani. Dacă pleci, vei deveni soţia onorată şi îndrăgită a celui care te iubeşte, mama care să răspândească în jurul ei dragostea, întocmai ca soarele sub căldura căruia se deschid fragezii boboci ai florilor. Vei deveni stăpâna absolută a unei inimi care-ţi va fi sclavă; vei deveni bucuria şi onoarea unei noi familii, model de graţie, obiectul admiraţiei tuturor. Iată soarta care te aşteaptă, dacă ai curajul să ţi-o făureşti singură. Dar tremur la gândul că te-am făcut să întrevezi fericirea şi că poate ţi-am sporit, fără să vreau, deznădejdea şi nefericirea. Spune-mi, din moment ce nu cutezi să te dărui celui pe care l-ai ales, să fie chiar un bărbat atât de nedemn de dumneata? Sau poate că nu te iubeşte? Aceste două presupuneri sunt de-a dreptul smintite. Inima dumitale nu-mi îngăduie s-o cred pe prima, a mea nu-mi

îngăduie s-o cred pe a doua. Atunci ce anume te face să suferi atât? Ce taină îmi ascunzi? Oh, spune-mi-o, Caroline! Te iubesc prea mult, aşa că pot îndura orice lovitură, chiar şi faptul că iubeşti pe un altul; sunt gata să te ajut să te măriţi cu el şi să te salvez, chiar dacă pentru asta ar trebui să mor…

Henri”

— Pe legea mea, zise Luizzi, ăsta ori e tâmpit sadea, ori e de o dibăcie care mă sperie! Sau băiatul ăsta nu ghiceşte nimic, sau dimpotrivă, vrea să afle totul în amănunt. Ia să vedem ce-i răspunde biata mea soră.

Caroline către Henri
„Henri, salvează-mă!”

Henri către Caroline
„Mă iubeşti… Pe mine… Mă iubeşti, Caroline… Oh, lasă-mă să-ţi cad la picioare! Lasă-mă să-ţi mulţumesc şi să te ador! Oh, aş vrea să-ţi spun ce fericire fără margini m-a copleşit, când am aflat acest lucru! Am închis ochii, mă clătinam, am crezut că mor… Apoi am căzut în genunchi, strigându-te din toate puterile: «Caroline!» Tu, care ţi-ai încredinţat inima mie, vei fi fericită, ţi-o jur! Căci fericirea ta va fi însăşi viaţa mea, inima inimii mele care va înceta să mai bată în faţa unei singure lacrimi ale tale! Astăzi nu-ţi pot spune mai mult. Încă nu mi-am venit în fire. În acest moment plâng… Tremur, mă îndoiesc, mi-e frică… Oare să fie adevărat că mă iubeşti?

Henri”

Caroline către Henri
„Da, Henri, te iubesc, te iubesc pentru că ţi-a fost milă de sărmana fată izolată şi tristă, te iubesc pentru nobila bunătate a sufletului dumitale…”

Începând cu aceste două scrisori, restul nu mai era decât

o corespondenţă amoroasă, unde Caroline şi Henri îşi destăinuiau sentimentele. Confidenţele naive ale celei dintâi, visele ambiţioase ale celui de-al doilea, speranţe, dorinţe, tot ceea ce ţine de dragoste: izvorul bogat ce pare inepuizabil, dar care începe să sece chiar din ziua în care începi să sorbi din el. Printre toate acele gânduri ce părea că plutesc pe undeva, prin cer, mai întâlneai şi câte unele foarte pământeşti. Henri începuse prin a-i arăta Carolinei care-i erau drepturile. Apoi începu a-i vorbi despre măsurile pe care trebuia să le ia, în vederea unei răpiri sau a unei fugi. După aceea, urma o scrisoare într-adevăr admirabilă a lui Henri, în care îi mărturisea Carolinei cât era de sărac şi un răspuns al Carolinei care-l făcu pe Luizzi să i se umple ochii de lacrimi. Fata îi cerea – într-un mod atât de naiv – iertare lui Henri, că era mai bogată decât el, încât baronul fu cât pe-aci să creadă în sentimentele de vodevil ale tânărului. Apoi, admiră cu câtă iscusinţă – acest lucru odată stabilit – Caroline nu mai aduse vorba despre el. Fata cuteză să-i ceară domnului Barnet socoteala banilor ei şi să-l roage să-i trimită doamnei Gelis sumele reprezentând dobânzile veniturilor sale, de îndată ce avea să împlinească vârsta de optsprezece ani. În sfârşit, din scrisoare în scrisoare, din bilet în bilet, Luizzi ajunse şi la momentul în care totul fusese pregătit pentru fugă. Henri trebuia să vină s-o aştepte pe Caroline la una dintre porţile pe care grădinarul trebuia s-o lase deschisă. Luizzi crezu că, în sfârşit, ajunsese la deznodământ. Îi mai rămăsese de citit doar un bileţel care nu conţinea decât aceste cuvinte: „M-ai înşelat într-un mod nedemn. Îţi trimit îndărăt toate scrisorile, nu mai vreau să am nimic de la dumneata, care să-mi amintească până la ce punct am fost gata să-mi pierd minţile”.

Încurcat, Luizzi reflectă multă vreme asupra acestui ciudat deznodământ. Apoi o chemă pe sora sa şi, privind-o cu milă plină de curiozitate, o întrebă:

— Şi începând din ziua în care ai primit acest bilet, n-ai mai aflat nimic?

— Nimic.

— Nu l-ai mai revăzut pe Henri?

— Din ziua în care am părăsit Auterive, astăzi e prima oară când l-am văzut.

— Nu ştii cine te-a putut calomnia în ochii lui?

— Habar n-am.

— Dar Juliette?

— Ea! Oh, nu! Ea nu! Nu l-a mai revăzut nici ea! Şi apoi Juliette nu ne cunoştea planurile. Căci, din clipa când m-am socotit vinovată, n-am mai avut curajul să-i spun ceva. Simţeam că nu mai aveam puterea să roşesc, văzând la acea fată atâta resemnare şi virtute. Nu voiam s-o fac complicea greşelii mele, căci îmi era mult prea bună prietenă ca să mă trădeze şi conştiinţa ei ar fi avut de suferit din pricina acestei slăbiciuni. De altfel, ai văzut şi singur câtă discreţie îmi recomanda Henri.

— Dar cum se face că te afli aici?

— În seara în care trebuia să fug cu Henri, mi-am părăsit chilia, am ieşit în curte şi am început să străbat, tremurând, grădina. Noaptea era întunecoasă. Întreaga mănăstire era cufundată în somn. Cu chiu, cu vai, am ajuns la poarta deschisă. „Ei, cum e?” i-am zis grădinarului. „Domnul Henri a venit, mi-a zis el, dar a dispărut imediat, după ce mi-a înmânat acest pachet şi acest bileţel!” M-am gândit că cine ştie ce piedică neprevăzută îl făcuse să-şi întârzie planul. L-am întrebat pe grădinar dacă Henri avea să mai revină în acea noapte. Dar Henri nu-i spusese nimic în acest sens. Aş fi vrut să citesc biletul, ca să aflu ce se întâmplase. Dar n-aveam destulă lumină nici măcar în chilia mea. Aşa că m-am dus în capela ce se afla foarte aproape de poarta grădinii.

M-am furişat înăuntru şi acolo, la lumina unei lumânări care ardea lângă moaştele Sfântului Anton, am citit acele cuvinte groaznice care mi-au zdrobit în aşa hal inima, încât am căzut leşinată. Când mi-am revenit, mă aflam jos, pe dalele capelei. M-am trezit ca dintr-un vis urât, neînţelegând de ce mă aflam acolo, neputând să-mi aduc

aminte ce mi se întâmplase. În sfârşit, când am început să judec, când mi-am amintit ce se întâmplase, m-a cuprins o disperare atât de crâncenă, încât, dacă nu m-aş fi aflat în acel loc sacru, mi-aş fi zdrobit ţeasta de dalele de piatră, aşa cum mi se zdrobise şi inima. M-am înapoiat în chilia mea, clătinându-mă; mi-am petrecut restul nopţii într-o disperare mută, în care nu mă puteam hotărî dacă să mai trăiesc sau să mor. Între timp, ivindu-se zorii, lumina mi-a arătat – dacă pot spune astfel – ce cale să urmez. De îndată ce am văzut acea chilie în care iubisem, suferisem şi nădăjduisem atâta, nu m-am mai simţit în stare să locuiesc mai departe în ea. După câteva zile, am obţinut de la maica stareţă să mă trimită într-una dintre casele centrale ale surorilor de caritate. Trebuia să-mi termin noviciatul la Evron. M-am dus singură într-acolo, luând cu mine doar taina şi disperarea mea. Timp de şase luni, cât am stat acolo, mi-am petrecut viaţa îndeplinind cele mai aspre treburi, detaşată la spitalul din Vitré, stând tot timpul la căpătâiul bolnavilor, trăgând nădejde că, văzând durerea celorlalţi, voi uita de mistuitoarea mea durere. Dar în zadar râvneam la acele suferinţe ale trupului care le veniseră de hac atâtor oameni. Am venit deci aici să-mi îndeplinesc îndatoririle de călugăriţă, când iată că l-am văzut pe cel care mi-a distrus viaţa. Căci nu mai trăiesc decât cu trupul, Armand, şi nu mai sper în nimic.

— Speră, Caroline, zise cu însufleţire Luizzi. Fiindcă în toată povestea asta e o maşinaţie căreia îi voi da eu de capăt!

— Ce vrei să faci, Armand?

— Să-l văd pe Henri şi să-l întreb ce s-a întâmplat.

— Vai, poate că nu mai e vreme pentru aşa ceva…

— Tocmai asta vreau să văd şi eu!

Şi Armand intră în odaia unde încă veghea bătrânul Bruno.

— Domnule Bruno, zise baronul, e cineva pe aici care m-ar putea conduce în locul unde se ascunde tâlharul de Bertrand?

— Odinioară te-aş fi putut conduce eu, răspunse moş Bruno; cunosc toate vizuinele şuanilor; n-a existat una pe care să n-o fi ştiut odinioară. Acum însă, de când am orbit, nu le mai pot dibui chiar atât de uşor.

Baronul nu se putu abţine să nu surâdă de ciudata pretenţie a bătrânului.

— N-aş putea totuşi găsi pe cineva care să mă călăuzească într-acolo? L-aş răsplăti cu largheţe.

— Hm! făcu orbul. Matthieu, deşi e încă un băieţaş, cunoaşte drumurile, cu ochii închişi. Dacă-i spun locul unde trebuie să fie Bertrand la această oră, te va duce drept acolo. Dar asta ar însemna să vă expuneţi, şi unul şi celălalt, la vreo împuşcătură. V-aţi putea duce doar dacă v-ar însoţi cineva de încredere.

— Dacă ne-ai însoţi tu, Caroline? zise Luizzi, întorcându-se către sora sa.

— Eu, răspunse ea roşind, eu? Păru să şovăie un moment, apoi sfârşi prin a spune, bâlbâindu-se:

— Ce putere pot avea eu asupra acestor oameni? Ai văzut că n-am putut face nimic pentru Henri, când am încercat să-l salvez din mâinile lor.

— E adevărat, zise Bruno, dar ai văzut că un cuvânt de-al dumitale l-a salvat pe domnul, pe care văd că-l cunoşti.

— N-are importanţă, răspunse Caroline. Armand, te rog să renunţi la acest plan; nu vreau să te expui la cine ştie ce pericol cumplit, pentru a obţine o explicaţie care poate că nu va însemna decât o nouă durere pentru mine.

— Nu uita, răspunse Luizzi, că e vorba de onoarea şi poate chiar de fericirea ta.

— Chiar aşa? zise moş Bruno, ridicându-se. În cazul ăsta, merg şi eu! Am să vă însoţesc, iar micul Matthieu ne va conduce.

— Nici pomeneală! Asta înseamnă să te expui la pericolul care te-a ameninţat mai adineauri!

— Nu, e o treabă cu totul diferită. Între mine şi Bertrand există nişte taine care-l obligă să fie prudent.

— Numai că asta văd că nu l-a scutit pe fiul dumitale de

violenţe, zise Caroline.

— Nu l-a lovit Bertrand! Soră Angélique, nu te rog să-mi spui decât un lucru, dumneata care eşti atât de bună şi de miloasă cu toţi... E adevărat că fericirea lumitale depinde de întâlnirea acestui domn cu banda lui Bertrand şi cu prizonierul ei?

Caroline încă mai şovăia. Apoi răspunse lăsându-şi achii în jos:

— Nu mă pot opune dorinţei fratelui meu şi dacă el ţine cu tot dinadinsul să-l vadă pe Henri...

— Da, surioară, ţin şi vreau neapărat să-l văd. Gândeşte-te şi la faptul că Henri se află, complet lipsit de apărare, în mâna unor oameni care-l pot face să plătească cu viaţa curajul pe care l-a arătat faţă de ei. E vorba să-l salvăm şi pe el.

— Salvează-l, Armand, şi Domnul să te apere!

— Când putem pleca? întrebă Luizzi.

— Cu cât mai repede, cu atât mai bine, răspunse Bruno; doar cât să-l trezesc pe Matthieu şi să-l pun să se îmbrace...

— Ascultaţi, zise o voce care se auzi din patul cel mare aşezat într-unul dintre colţurile acelei odăi mari.

Luizzi şi Caroline se apropiară de pat şi-l văzură pe Jacques care se ridicase în capul oaselor.

— Ascultaţi, continuă el, îi las pe tata şi pe fiul meu să plece, numai fiindcă e vorba de onoarea sorei Angélique. Când biata mea fetiţă care doarme aici, lângă mine, a fost gata să moară de vărsat, sora Angélique a îngrijit-o, fără să se teamă că se molipseşte. Şi-a pierdut zile şi nopţi alături de patul copilului şi nu s-a lăsat până nu l-a salvat. Pentru că mi-a redat viaţa acestei fetiţe, acum pot risca şi eu una pentru ea. Matthieu va merge deci cu dumneavoastră. Cât despre dumneata, tată, ştii mai bine ce ai de făcut şi eu nu mă pot opune dorinţei dumitale. Pe dumneata, domnule, te rog să-ţi dai cuvântul de onoare că vei păstra doar pentru dumneata tot ceea ce vei vedea şi vei auzi. Te rog să juri în faţa Domnului că nu vei divulga ascunzişul lui Bertrand, iar dacă şefii trupelor care vor ocupa în curând ţinutul vor afla

că ai ajuns până în locul unde se ascund şuanii, n-ai să le dai niciun fel de informaţie care i-ar putea duce într-acolo.

— Îţi dau cuvântul meu, zise baronul, deşi mă miră că mi-l ceri tocmai dumneata, care ai fost victima acelor ticăloşi!

— Asta-i o socoteală între mine şi Bertrand, zise Jacques. Va trebui să mi-o plătească cu sângele lui şi să mi-o plătească mie şi nu altcuiva! Acum duceţi-vă şi vă vedeţi de treabă! Când va sosi vremea, îmi voi vedea şi eu de treburile mele!

După câteva clipe, micul Matthieu era gata îmbrăcat. Au convenit ca sora Angélique să rămână pe loc, aşa că baronul plecă însoţit de copilandru şi de bătrânul orb. Atâta vreme cât a mai ţinut întunericul – care şi aşa era pe sfârşite – cei trei au mers fără să scoată un cuvânt. Păşeau pe nişte drumuri desfundate şi pline de gropi, mărginite de hăţişuri dese. De îndată ce începu să se lumineze de ziuă, începură a se întâlni cu ţăranii care se duceau să-şi muncească pământul. Apoi mişcarea deveni mai activă, drumurile se umplură de căruţe şi mai ales de nişte care foarte grele, la care erau înhămaţi câte trei perechi de boi sau câte patru cai. Starea deplorabilă a drumurilor necesita forţe considerabile, ca să poţi transporta chiar şi cele mai neînsemnate încărcături. Căci era un adevărat chin să smulgi carele acelea uriaşe din noroi. Pe de altă parte, ţăranii îşi făceau o chestiune de orgoliu ca să înhame la acele care cât mai mulţi cai şi boi, chiar dacă nu aveau de dus la târg decât câţiva saci de grâu.

Preocupat de ceea ce avea de făcut, Luizzi privea toate aceste lucruri, fără să le dea prea multă atenţie. Nu observă aspectul ciudat al ţăranilor care conduceau acele care, ţărani înfăşuraţi în pieile lor de capră şi pe cap cu câte o pălărie mare, roşie, de sub care le atârnau pletele lungi şi drepte. Cu picioarele goale în saboţi, cu nişte pantaloni doar până la genunchi şi despicaţi în părţi, îngânau cu toţii un cântec monoton dar plăcut, care nu izbutise însă să-l smulgă pe baron din reflecţiile sale. Totuşi, Luizzi a rămas uimit de felul cum vorbeau cu bătrânul Bruno:

— Ei, ce mai e pe la voi? Jacques o să mai bolească mult cu umărul lui? Rana e grea?

Întâmplarea petrecută în colibă în urmă doar cu trei sau patru ceasuri ajunsese să fie cunoscută de toată lumea. Toţi se interesau, dar nimeni nici nu lăuda, nici nu blama purtarea lui Jacques şi nici pe cea a şuanilor. Luizzi îşi manifestă uimirea faţă de Bruno, pentru faptul că se aflase atât de repede despre rănirea fiului său.

— Păi nu-i nimic de mirare, răspunse unchiaşul. Cred că jumătate din cei cu care ne-am întâlnit fac parte din bandă. Acum, după ce-au dat lovitura, cei mai mulţi s-au retras în vizuină şi jandarmii n-au decât să-i caute cât or vrea.

— Aşa că-l vom găsi pe Bertrand acasă, zise Luizzi.

— Oh, nu, el e cunoscut ca un cal breaz, aşa că nu se duce decât foarte rar pe acasă şi numai după ce se întunecă bine. Îl vom găsi în La Grande Lande, împreună cu alţi câţiva care, ca şi el, sunt obligaţi să se ascundă tot timpul.

— Deci, replică baronul, crezi că ne-am întâlnit cu unii dintre tâlharii care v-au atacat astă-noapte?

— Mai mult ca sigur, zise Bruno, ba am vorbit chiar şi cu cel care l-a rănit pe Jacques. L-ai văzut pe unul scurt şi îndesat, care mi-a zis: „Să nădăjduim că se va vindeca repede”?

— Nu-i ăla, bunicule, zise Matthieu; eu ştiu cine a fost!

— Şi i-ai spus tatălui tău? întrebă Bruno, fără să se mire de secretul pe care-l păstrase copilul.

— I-o voi spune mai întâi, cu sabotul meu, fiului lui Petit-homme, de îndată ce mă voi întâlni cu el pe imaş.

— Aha! Deci, Petit-homme a fost? zise bătrânul cu răceală. De multă vreme, Jacques ar fi trebuit să se ferească de el! Tu, ţâncule, bagă şi tu de seamă ce faci cu Louis! E cu doi ani mai mare ca tine! Arde-i una peste ochi, e locul cel mai sigur!

— Fii liniştit, bunicule, nu-i prima oară când primeşte câte o scatoalcă de la mine!

Fără să se nelinişteasc deloc de ceea ce i s-ar fi putut

întâmpla nepotului său în urma încăierării cu Louis, bătrânul se opri şi începu să adulmece aerul.

— Cred că suntem foarte aproape de La Grande Lande, zise el.

— Aşa e, bunicule, spuse şi Matthieu.

— Atunci, caută în stânga o mică potecă în tufişurile de grozamă; Bertrand trebuie să fie în gaura aia din Vieux-Pont…

Băiatul găsi imediat poteca şi Luizzi – care văzu întinzându-se în faţa lui o landă de mai mult de o leghe în diametru – întrebă dacă drumul pe care-l aveau de parcurs era tot atât de lung.

— Vom merge până aproape de mijlocul landei, zise Bruno.

— Cum, întrebă Luizzi, tâlharii se ascund într-un asemenea loc descoperit?

— Priveşte, domnule, şi vei vedea în faţa dumitale, un pic mai spre stânga, o mică ridicătură de pământ: la picioarele acelei mici coline se află Vieux-Pont. O santinelă, plasată în vârf şi ascunsă în tufişurile de grozamă, ţine sub observaţie toată landa. În momentul în care eu vorbesc cu dumneata, Bertrand ştie că trei persoane se îndreaptă către adăpostul lui. Ne aşteaptă, fiindcă nu suntem decât trei. Dacă i s-ar fi semnalat un corp de armată, ar fi luat-o la sănătoasa şi s-ar fi refugiat în partea opusă.

— Dar dacă ar fi venit din mai multe părţi deodată?

— N-au decât să vină şi din zece părţi deodată; prea puţin îi pasă! Are la dispoziţie douăzeci de poteci, pe unde poate ieşi din landă. Tâlharii se risipesc şi încep să-i vâneze pe soldaţi ca pe iepuri. E foarte greu să te lupţi cu şuanii aici, prin hăţişurile astea! Nu există decât un singur mijloc, ca să le poţi veni de hac…

— Care?

— Să le iei ostatici femeile şi copiii şi să-i duci la oraş, fără să le faci niciun rău. Ei, atunci să-i vezi pe pungaşii ăştia cât se lasă de repede prinşi, când nu mai au nici casă şi nici pat! Toată povestea asta nu ţine nici opt zile; îşi aduc

în galop puştile şi muniţiile ca să-şi ia îndărăt familiile; şi, odată dezarmaţi, n-au încotro şi stau liniştiţi! Moş Bruno se opri brusc şi spuse repede: Ascultaţi! Aţi auzit un strigăt ca al bufniţei? Înseamnă că ne-au recunoscut!

Continuară să meargă şi Luizzi observă că acea landă, care la prima vedere i se păruse netedă ca în palmă, era străbătută, în toate sensurile, de şanţuri adânci, de ravene săpate de ploi şi acoperită din loc în loc de tufişuri de grozamă, care n-avea niciunul mai puţin de cinci-şase picioare înălţime. În momentul în care tocmai ieşeau dintr-unul dintre acele încâlcite hăţişuri, îl văzură pe Bertrand, în picioare, în faţa lor, care le strigă:

— Încotro aţi pomit-o?

— Am pornit unde vezi c-am ajuns, îi răspunse moş Bruno; căci tu eşti cel pe care-l căutăm!

— Ei, fiindcă m-aţi găsit, spuneţi ce vreţi de la mine!

— Păi, o să-ţi explice domnul ăsta, fiindcă e o treabă care-l priveşte pe el.

— Ei drăcie, făcu Bertrand; în loc să zică mersi că a scăpat datorită sorei Angélique şi că nu i-am făcut vânt în fundul mlaştinii, mai vine şi după mine!

— Păi, pentru sora Angélique am venit aici, zise Luizzi.

— Ca să-l salvezi pe ofiţer? întrebă Bertrand, întunecându-se.

— Ca să-l salvez pe ofiţer.

— Sora Angélique să facă bine şi să nu se amestece în afacerile mele, răspunse mânios Bertrand. De altfel, cu atât mai rău pentru dumneata că te-ai amestecat în toată povestea asta! Cu atât mai rău pentru tine, Bruno, că te-ai amestecat şi tu! Ai făcut o mare greşeală că i-ai arătat străinului ăstuia drumul către groapa din Vieux-Pont. Asta înseamnă trădare şi tu ştii cum se plăteşte trădarea!

— Motivul care l-a adus aici pe omul ăsta, zise liniştit Bruno, n-are nicio legătură cu treburile voastre. Motivul o priveşte numai pe sora Angélique. Spune-i, domnule, despre ce anume e vorba.

Luizzi tocmai se pregătea să deschidă gura, când

Bertrand zise:

— Pentru că aţi vrut să vedeţi groapa din Vieux-Pont, păi haideţi s-o vedeţi; şi fiindcă sunteţi atât de curioşi, am să vă duc pe un drum pe care niciunul dintre voi nu-l cunoaşte!

Bertrand o porni imediat la drum, apucând-o printr-un fel de şanţ pe jumătate plin cu apă. Cum Luizzi şovăia să-l urmeze, Bruno îi şopti:

— Acum nu mai putem da îndărăt. Şi în stânga, şi în dreapta noastră să ştii că sunt tâlharii lui Bertrand şi s-ar putea să fie şi în spatele nostru câţiva, care ne vor ciurui spinarea dacă nu mergem înainte.

Luizzi se hotărî deci să meargă şi, după zece minute, ajunseră în fundul unei văgăuni, ale cărei margini fuseseră unite odinioară printr-un fel de pod cu două arcade, dintre care doar una mai rămăsese întreagă şi sub care cincisprezece sau douăzeci de bărbaţi erau adunaţi în jurul unui foc pe care-l aprinseseră. Abia dacă se uitară la Bruno şi la nepotul său. În schimb, se holbară cu toţii la Luizzi, şoptind între ei:

— Ăsta-i spionul din noaptea trecută…

Acest apelativ i se păru de rău augur lui Luizzi. Totuşi, nu se hotărî încă să facă vreun demers, până ce n-ar fi fost sigur că nu-l păştea niciun pericol; aşa că se prefăcu a nu vedea mutrele încruntate ale tâlharilor. Observă totuşi că Matthieu se apropiase de unul dintre ţărani, care şedea mai la o parte, şi că-l întrebase pe un ton plin de voioşie:

— Bună ziua, nene Petit-homme! Ce mai face Louis?

— Face şi el ce poate, răspunsese Petit-homme.

— Deci eşti şi tu aici, Petit-homme, zise Bruno pe un ton amical.

— Da, moş Bruno. Trag nădejde că la voi acasă totul e bine, nu-i aşa?

— Nu-i rău, nu-i rău…

Nici copilul, nici bătrânul nu arătară nici cea mai mică emoţie, vorbind cu cel care trăsese în Jacques, tatăl lui Matthieu şi fiul lui Bruno. Pe de altă parte, Luizzi nu văzu

nimic care să-l facă să creadă că Henri s-ar fi aflat în acel loc. Aşteptă deci ca Bertrand să înceapă să-l întrebe. Acesta se aşează pe o piatră mare, îşi sprijini mâinile pe genunchi şi zise, aplecându-se către foc:

— Ce anume doreşti de la mine, domnule?

— Mă tem, zise Luizzi, că dumneata n-ai să fii de acord cu ceea ce vreau eu, adică să-l văd pe prizonier.

— Ce anume vrei să-i spui?

— Ăsta e un secret între el şi mine!

Bertrand îşi înălţă capul şi se uită surprins la Luizzi. Apoi, întinzându-şi mâinile către foc, spuse unuia dintre oamenii săi:

— Du-te şi adu-l pe rănit!

După câteva clipe îşi făcu apariţia şi Henri, pe care Luizzi îl putu cerceta pe îndelete acum. Era un tânăr de cel mult douăzeci şi cinci de ani, cu nişte forme herculeene, cu un cap mic, cu o frunte îngustă şi cu un ten care trebuie să fi fost trandafiriu, înainte de a fi fost năpădit de barba neagră ce-i crescuse în timpul bolii.

— Puteţi discuta împreună, zise Bertrand. Nu vă jenaţi! Aveţi timp berechet!

— Ai venit aici, domnule, ca să-mi răscumperi libertatea?

— Nu, răspunse baronul. Vin în numele unei persoane care te-a recunoscut acasă la Jacques.

— În numele domnişoarei Caroline, căreia i se spune sora Angélique, care are două nume de botez şi niciunul de familie, zise cu grosolănie Henri; ce mai vrea de la mine?

— Nimic, domnule, zise Luizzi, revoltat de atâta bădărănie. Dar am dreptul şi doresc să-mi dai o explicaţie…

Ofiţerul privi în jurul lui, cu un aer nepăsător, şi replică:

— O explicaţie, aici? Locul nu e prea comod; şi apoi am un braţ în eşarfa; dar, mă rog, n-are nicio importanţă! Dacă ţărănoii ăştia ne fac rost de două ţepuşe ceva mai ascuţite, sunt omul dumitale!

— Sper că nu presupui că aş putea da dovadă de atâta josnicie, încât să mă bat cu un om în situaţia dumitale, zise Luizzi pe un ton trufaş, de mare senior.

— În cazul ăsta, n-am nicio altă explicaţie de dat! răspunse Henri, întorcându-i spatele.

Luizzi rămase cu gura căscată de uimire, auzind tonul pe care vorbise şi văzând felul în care se comportase acel Henri, despre care îşi închipuise că era frumos ca un înger şi melancolic ca o fecioară. Răspunsul lui Henri i se păruse atât de brutal baronului, încât nici nu ştiu ce să-i răspundă. Şi poate că l-ar fi lăsat să plece fără să-i mai spună nimic, dacă acesta nu s-ar fi întors şi nu i-ar fi spus pe un ton insultător:

— Aş avea şi eu o rugăminte: n-ai vrea să-mi faci plăcerea şi să-mi spui cu ce drept vii şi te amesteci în treburile mele?

— Din păcate, dragă domnule, zise baronul cu trufie, treburile dumitale sunt şi ale mele! Şi asta, fiindcă eu sunt baronul Armand de Luizzi, iar Caroline este sora mea!

Auzind acest lucru, Henri încremeni; şi când Luizzi adăugă: „Ştiu totul, domnule!”, locotenentul izbucni într-o avalanşă de înjurături, strigând printre altele:

— Ei bine, dacă ştiţi tot, e foarte bine! Duceţi-vă şi denunţaţi-mă şefilor mei, să mă degradeze, să mă izgonească din regiment! Acuma, totul mi-e indiferent! De ieri, tot timpul sunt ameninţat cu moartea, aşa că nu-mi mai pasă de nimic! Ba chiar aş fi bucuros să se termine totul cât mai repede!

Luizzi îşi închipui că febra pe care i-o provoca rana îl făcuse pe tânăr s-o cam ia razna. Măgulit, de altfel, de impresia pe care le făcuseră asupra lui Henri numele şi titlul său, Luizzi îi răspunse cu blândeţe:

— Ascultă, domnule, cred că autoritatea militară nu e deloc dispusă să pedepsească o greşeală ca a dumitale, mai ales când ea poate fi reparată.

— Eh! Cum mama dracului credeţi că aş putea s-o repar, când eu n-am decât solda mea de o mie două sute de franci! răspunse Henri, ridicând din umeri.

Luizzi, care voia cu orice preţ să ducă la bun sfârşit sarcina pe care şi-o asumase, puse şi acest răspuns tot pe

seama febrei şi spuse plin de însufleţire:

— Faptul că n-ai avere nu constituie o piedică. E adevărat că averea personală a surorii mele e destul de mică; dar eu pot s-o sporesc în aşa măsură, încât să satisfacă toate exigenţele unei situaţii onorabile.

Inteligenţa cam adormită a ofiţerului păru că începe să se trezească încet. Şi ca un om greu de cap, care se străduieşte să priceapă ceea ce i se spune, bâlbâi:

— Caroline era şi aşa o partidă destul de bună... Cu atât mai bine pentru ea, dacă vreţi s-o faceţi bogată... Poate că aş fi făcut o treabă bună dacă m-aş fi însurat cu ea... dacă n-aş fi plecat urechea la...

— La nişte calomnii josnice, completă Luizzi.

— Eu nu spun că domnişoara Caroline ar fi făcut ceva vrednic de mustrare, răspunse Henri, bombănind printre dinţi.

— Dar poate că, pe moment, ai crezut acest lucru şi acel moment a fost suficient, pentru a distruge şi fericirea ei, şi pe a dumitale; dar lucrurile mai pot fi îndreptate. Caroline n-a depus încă jurământul de călugărire, fata continuă să te iubească şi, dacă socoţi că ai fost indus în eroare, îndreaptă-ţi greşeala, cerându-i mâna!

Ca să facă această propunere, Luizzi luase o poziţie de erou de roman, cu o mână înfiptă în şold, cu cealaltă întinsă către Henri, şi vorbind pe un ton atât de teatral, încât nu-i mai lipsea decât o mantie spaniolă şi o spadă lungă din secolul al XV-lea, pentru a fi cel mai grozav actor dramatic. Văzând mutra năucită a lui Henri, continuă pe acelaşi ton:

— Am venit în mod loial la dumneata, domnule! Spune-mi, eşti liber?

— Liber să mă însor? întrebă Henri. Da, dacă voi putea pleca de aici!

— În acest caz, ce să-i spun Carolinei?

— Pe legea mea că sunt gata să mă însor cu ea, zise din nou Henri, în ai cărui ochi se citea o ciudată surpriză şi parcă un fel de rătăcire.

— Îţi mulţumesc în numele ei, cumnate, zise baronul,

continuând s-o facă pe cavalerul. Apoi, îndulcindu-şi vocea până ce aceasta căpătă un ton patern, printr-o abilă tranziţie continuă: Cine te-a putut da peste cap în aşa hal, încât să-i scrii Carolinei un asemenea bilet?

Henri luă biletul şi-l citi. Rămase tăcut, cufundat parcă în gândurile sale.

— Ei, ai putea să-mi spui şi mie cine a fost autorul acestei calomnii?

— Oh, zise Henri, privind întruna biletul, nu pot şi nici nu trebuie să spun cine e persoana…

— Te înţeleg, zise Luizzi, dar tare mă tem că acea Juliette să nu…

Henri tresări, dar răspunse imediat:

— Nu, pe onoarea mea, niciodată Juliette nu mi-a spus un cuvânt împotriva bunei reputaţii a Carolinei.

— Atunci, cine ţi-a spus?

— Nu mai insistaţi, domnule de Luizzi, nu-i cunoaşteţi pe cei care m-au înşelat…

— Cum doreşti! Respect scrupulele dumitale. Ceea ce trebuie să ne preocupe acum este să găsim mijlocul de a te elibera de aici. Lasă-mă să mă ocup eu de această treabă, adăugă baronul cu un aer încântat de superioritatea sa. Voi încerca să-i conving pe ţărănoii ăştia!

— Încercaţi, zise Henri, dar fiţi atât de bun şi daţi-mi înapoi scrisorile…

— Îţi vor aminti imediat de frumoasele dumitale sentimente, îi spuse pe un ton încântător baronul, întinzându-i lui Henri pachetul cu scrisori. Acesta începu a le citi cu o atenţie care-l făcu pe Luizzi să zâmbească. Apoi baronul înaintă spre Bertrand.

— În sfârşit, bine că s-a terminat, îi spuse acesta baronului. Bruno mi-a explicat cum stau lucrurile. Se pare că sora Angélique e chiar sora dumitale. Cu atât mai bine pentru dumneata, căci e aproape o sfântă. Şi fiindcă nu mai ai ce face aici, du-te! Cu cât pleci mai repede, cu atât e mai bine pentru toată lumea!

— Păi tocmai asta e, că nu pot să plec singur! Bruno nu

ţi-a spus tot. Sunt într-adevăr fratele sorei Angélique, aşa cum îi spui dumneata. Dar ofiţerul pe care-l ţineţi captiv i-a fost multă vreme logodnic. Nişte nenorociri i-au obligat să se despartă, iar astăzi, când s-au văzut din nou, vreau să-i fac fericiţi, căsătorindu-i.

— Să măriţi o călugăriţă? strigă Bertrand uluit.

— Încă nu-i călugăriţă, încă n-a depus jurământul de renunţare la cele lumeşti!

Un murmur surd trecu printre ţărani.

— Tăceţi! strigă Bertrand. Asta nu-i treaba noastră! Şi ca să ţi-o dovedesc, domnule, îi spuse el lui Luizzi, îţi voi spune din capul locului că ofiţerul şi călugăriţa se vor putea căsători când vor vrea, de îndată ce ai lui ni-l vor da îndărăt pe Georges al nostru. Schimb contra schimb!

— Deci, nu vrei să mi-l dai?

Bertrand se uită cu gura căscată la Luizzi.

— Şi de ce, mă rog, ţi l-aş da?

— Pentru că e vorba de onoarea unei femei, de fericirea celei despre care ai spus mai adineauri că e o sfântă.

— Grozavă sfântă, zise Bertand, care e curtată de ofiţeri!

— Uiţi cui vorbeşti! îi spuse Luizzi.

— Dumneata uiţi! strigă Bertrand, înaintând către Luizzi, cu patul puştii în aer; ce ştiu eu cine eşti? Te-am lăsat să te apropii numai fiindcă te însoţea moş Bruno, căruia îi provocasem un necaz în familie. Îţi sunt dator cu ceva dumitale? Nu! Aşa că te sfătuiesc s-o iei din loc! Îndepărtează-te, până nu mă răzgândesc şi cât mai sunt încă dispus să te las să pleci! Şi nu mă mai plictisi cu aerele dumitale de mare senior de Paris, pricepi?

Tocmai când Luizzi se pregătea să dea o replică nelalocul ei, Bruno interveni şi spuse:

— Hai, Bertrand, nu fi rău! Domnul ăsta are dreptate.

— Nu te amesteca în afacerea asta, Bruno, zise Bertrand. Şi aşa te-ai amestecat cam mult!

— Am să mă amestec atât cât am să am eu chef, Bertrand, înţelegi? replică orbul, pe un ton iritat. Crezi că mă sperii de vocea ta groasă? Te-am simţit tremurând şi te-

am auzit milogindu-te, dragă Bertrand!

— Taci, zise acesta, întorcându-şi privirea încrâncenată către orb, taci! Să nu te trezeşti cu cine ştie ce nenorocire pe cap!

— Şi dacă nu vreau să tac? Şi dacă am chef să-ţi spun în faţă tot ce-ai făcut? Te rog să nu mă obligi să deschid gura!

— Am să te împiedic, zise Bertrand, trăgând cocoşul puştii.

— Să nu te atingi de bătrân! strigară ceilalţi tâlhari. Şi aşa e de ajuns ce i-ai făcut lui Jacques.

Şeful se opri, lăsându-şi puşca în jos; Bruno îi spuse pe un ton poruncitor:

— Vino încoace, Bertrand, vino încoace…

Bertrand se supuse şi-l urmă pe bătrân, la câţiva paşi de Luizzi. Şuanii se retraseră dincolo de arcul podului. Dar elipsa boltei slujind de bun conducător de sunete, baronul auzi totul, cuvânt cu cuvânt, ca şi cum ar fi fost alături de Bruno. Unchiaşul îi zise lui Bertrand:

— Ai uitat de atacul de la Andouillé? Ai uitat că Balatru, şeful nostru, a fost ucis cu un glonţ tras între umeri, în timp ce mergea în faţa noastră? Nu eram decât eu alături de tine, aşa că numai eu ştiu cine a tras acel glonţ! Vrei s-o spun cu glas tare?

— Balatru ne trădase, zise Bertrand, plecând capul.

— Fleacuri! Erai iubitul nevestei lui Balatru şi după asta te-ai şi însurat cu ea, ăsta-i adevărul!

— Ei bine, şi ce-i cu asta? strigă Bertrand roşu de mânie.

— Păi ce să fie… Când te-am ameninţat că te denunţ şefilor, ai căzut în genunchi la picioarele mele şi mi-ai spus: „Nu mă trăda! Dacă ai să-mi ceri vreodată viaţa sau moartea unui om, îl voi salva sau îl voi ucide, după cum îţi va fi vrerea!”

— Îmi ceri viaţa acestui ofiţer?

— Da, întâi viaţa lui, apoi altceva. Să ştii că Petit-homme a tras asupra lui Jacques.

— Cine ţi-a spus?

— Te mai îndoieşti că nu e el? L-a văzut Matthieu cu ochii

lui.

— Da, ai dreptate, el a tras.

— Uite, vezi, n-aş vrea s-o ia şi el de la capăt! Ştii că a iubit-o pe Marianne... Şi că a încercat şi el noaptea trecută să facă ce-ai făcut şi tu odinioară!

— Bine, zise Bertrand, răspund eu de el! De altfel, e un om în care eu n-am niciun pic de încredere. Ceea ce-mi ceri e un fleac... în privinţa ofiţerului însă, nu pot face nimic!

— Ba, dacă vrei, poţi...

În vreme ce se pregăteau să continue, se auzi un zgomot uşor deasupra văgăunii şi un ţăran coborî, strecurându-se printre rugii de mure, spunând încet:

— Hei, băieţi! Iată-i şi pe soldaţii cu pantaloni roşii!

— Unde sunt? întrebă Bertrand.

— La marginea pădurii mari.

— Bine, spuse şeful, mai staţi un pic, apoi urcaţi mai sus! Pe urmă, întorcându-se către Bruno, adăugă: Cum dracu crezi că le pot propune acest lucru celorlalţi?

Nu-şi isprăvi bine fraza că se ivi o a doua iscoadă:

— Păzea! Vin republicanii!

— Din ce parte?

— Dinspre mlaştina cea mare.

— Urcaţi şi aşteptaţi, zise Bertrand.

— Iată o ocazie bună; trimite-ţi oamenii şi lasă-l pe ofiţer aici, cu noi.

— Am să văd dacă acest lucru e cu putinţă, zise Bertrand, cu glas liniştit. Apoi se îndepărtă câţiva paşi, aruncând o privire ameninţătoare către bătrân.

Luizzi se apropie de Henri, care-i zise:

— Iată un ajutor care se pare că ne soseşte la ţanc!

— Mă cam îndoiesc, răspunse Luizzi. Apoi se apropie de Bruno şi-i strecură aceste cuvinte: Bagă de seamă! Mi-e frică de trădare!

Imediat apăru şi Bertrand; părea foarte agitat.

— Am fost vânduţi, spuse el. Sunt mai bine de trei mii de militari, care vin din toate părţile.

Şuanii se apropiará de Bertrand şi cuvântul: „Vânduţi!”,

„Vânduţi!” începu a circula printre cei cincisprezece ori douăzeci de oameni.

— Vânduţi şi pierduţi! zise Bertrand. Înaintează în cerc, răscolind toată landa, întocmai ca nişte vânători care vor să scoată vânatul din vizuină!

— Sunt sigur că moş Bruno ne-a denunţat, strigă Petit-homme, în vreme ce Bertrand se uita atent la bătrân, să vadă cum reacţionează la o asemenea învinuire.

— Dacă v-aş fi denunţat, zise bătrânul, înălţând din umeri, credeţi că aş mai fi venit încoace?

— Aşa e! Are dreptate!

— Mie mi se pare că vă speriaţi cam repede, zise Bruno. Cum adică, să nu fiţi voi în stare să vă strecuraţi printr-un cordon chiar şi de-o sută de soldaţi? Ce dracu, nu cunoaşteţi poteca aceea care…

— Cunosc toate potecile, zise Bertrand, întrerupându-l pe Bruno. Dar, după felul cum ne-au înconjurat, frică mi-e dacă trei sau patru dintre noi nu vor fi arestaţi sau poate chiar ucişi. Totuşi mai există un mijloc de a-i salva pe toţi, fără să se întâmple nimic nimănui.

Cunoşti vizuina unde ai fost ascuns, i se adresă el lui Henri. E destul de mare, încât să ne poată adăposti pe toţi. Ai să-i laşi pe soldaţi să vină până aici, apoi ai să le declari că noi am părăsit cu toţii landa, de mai bine de două ceasuri. Căutările vor înceta în partea asta, iar noi vom rămâne liniştiţi în vizuină.

— Fie, zise Bruno, îţi făgăduiesc că aşa voi face!

— Şi eu îţi făgăduiesc acelaşi lucru, zise baronul.

— Eu însă nu-i pot trăda pe ai mei, zise Henri.

— Dumneata, zise Bertrand, n-ai să-mi stai în cale, fiindcă, îţi dau cuvântul meu, nu vei vorbi!

— Ce vrei să faci? întrebă Bruno.

— Ne va urma de bunăvoie şi nu va scoate un sunet, fiindcă-l vom lega fedeleş; sau va rămâne aici, ceea ce va însemna un cadavru în plus în landă.

— Nu uita că ţi-am cerut viaţa acestui ofiţer, zise Bruno.

— Ca să ne vândă pe toţi?

— Salvează-te, băiete, zise baronul şi jură pe onoarea dumitale de ofiţer că n-ai să dezvălui locul unde se vor ascunde oamenii aceştia.

— Mi-e cu neputinţă, răspunse Henri.

— În cazul ăsta, zise Bertrand, scoţându-şi cuţitul de vânătoare de la brâu, ia-o înainte şi nu scoate o vorbă!

— N-ai decât să mă ucizi, dacă vrei, dar nu voi face un pas.

— Fă cum ţi se spune, zise Bertrand, dându-se câţiva paşi înapoi, ca să se asigure că lovitura nu va da greş.

— Dacă vei săvârşi o asemenea crimă, strigă Luizzi, îmi retrag cuvântul.

— Ei bine, vei avea şi dumneata aceeaşi soartă!

— Soldaţii strâng din ce în ce rândurile şi se apropie! spuseră încet câţiva ţărani cocoţaţi pe arcada podului.

— Hai, hotărâţi-vă! strigă Bertrand.

— Un moment, zise Luizzi. Dacă vom rămâne numai noi singuri aici, militarii care vin şi care nu ne cunosc nu vor crede nimic din ce le vom îndruga noi şi-şi vor continua cercetările.

— Aşa e! Are dreptate! se strigă din mai multe părţi.

— În vreme ce, dacă unul dintre ofiţerii lor le va spune că aţi plecat de câteva ceasuri, îl vor crede imediat şi nu se vor îndoi de cuvântul lui.

— Aici cam ai dreptate, zise Bertrand, dar vezi că trebuie să fie de acord şi încăpăţânatul ăsta!

— Consimte, Henri, zise baronul.

— Iată-i că vin, zise unul dintre ţăranii care făceau de santinelă în vârful colinei.

— Gata, zise Bertrand, aruncându-şi puşca, pentru a se putea sluji mai bine de cuţitul lui de vânătoare; unu, doi… juri să le spui că am dat bir cu fugiţii încă de azi-dimineaţă, sau nu?

Henri încă mai şovăia.

— Pe legea mea, cu atât mai rău pentru el, zise Bruno ridicând din umeri.

— Nu vrei? zise Bertrand. Atunci cu bine, flăcăule!

Şi ridică imediat cuţitul de vânătoare. Henri păli şi se trase îndărăt.

— Jur pe onoarea mea de ofiţer, zise el cu voce schimbată, să nu scot o vorbă despre tot ceea ce veţi face!

— Nu aşa! zise Bertrand. Trebuie să le spui că ne-am cărăbănit de mult. Hai, nu mai fă atâtea fasoane, ce dracu! Pielea dumitale a devenit mult prea palidă de câteva clipe, ca să nu-mi dau seama cât de mult ţii la ea!

— Vin… Vin… şopti o voce din hăţiş.

— Hai să isprăvim, zise Bertrand, ridicând cuţitul.

— Ei bine, zise Henri, îţi dau cuvântul meu de militar că voi declara tot ce pofteşti!

— Fie! zise Bertrand.

Luizzi fu încântat de hotărârea lui Henri, deşi ea i se păru cam tardivă.

— Gândeşte-te, zise Bertrand, că dacă nu-ţi ţii cuvântul, îi trecem pe Bruno şi pe toţi ai lui – bărbaţi, femei şi copii – prin foc şi sabie!

Apoi Bertrand făcu semn oamenilor săi să-l urmeze. O vreme, îl văzură îndreptându-se către văgăuna de unde fusese adus Henri; dar când îl pierdură din vedere, se făcu nevăzut, împreună cu oamenii lui, în hăţişuri. Înainte de a se fi îndepărtat, Luizzi îl văzu însă pe Bertrand cum i-l arată cu degetul, lui Petit-homme, pe bătrânul Bruno. Luizzi îi spuse lui Bruno ceea ce văzuse, iar acesta păru să mediteze o vreme asupra celor aflate.

— Diavolul… Diavolul… zise el, clătinând din cap.

— E şi vina dumitale, bunicule, zise furios micul Matthieu; de ce te-ai apucat să-i spui lui Bertrand că ştiam că Petit-homme a tras în tata?

— Ai dreptate, nepoate, rău am făcut! Dar cui i-a putut trece prin minte acest lucru?

— I-ai făcut un reproş amarnic, zise Luizzi încet, şi n-o să ţi-o ierte!

— Ai auzit ce i-am spus? întrebă Bruno.

Luizzi răspunse afirmativ.

Bruno păru să şovăie un moment, apoi brusc, zise cu glas

foarte puternic:

— Avem un mijloc şi mai bun de a-i salva pe şuani, dacă o ştergem de aici! Să le ieşim înainte soldaţilor şi să nu-i mai lăsăm să se apropie, spunându-le că toată banda a şters-o de mult de aici!

— Ai dreptate, zise Henri; s-o luăm pe drumul cel mai scurt!

O apucară pe o potecă mărginită de două rânduri de hăţişuri. La început merseră destul de repede. Dar iată că Bruno se opri dintr-odată şi păru să asculte atent. Dar nu auziră decât strigătele îndepărtate ale soldaţilor care se înştiinţau unii pe alţii de locul unde se găseau. Bruno îşi reluă mersul. Dar, după cincizeci de paşi, se opri din nou.

— Suntem urmăriţi, v-o spun în mod sigur! Matthieu, tu nu auzi nimic?

— Ba da, zise Matthieu; în stânga, între rugii de mure. Mă duc să văd cine e...

— Rămâi aici, copile, îi zise bătrânul.

Dar băiatul nu-l ascultă şi dispăru repede în hăţiş. Luizzi şi Henri îi urmăriră drumul, după felul cum se aplecau crengile, pe care le îndoia, înaintând. După treizeci de paşi, mişcarea deveni mult mai însufleţită, ca şi cum ar fi avut loc o luptă. Apoi crengile continuară să se mişte, ca şi cum Matthieu ar fi pornit mai departe; pe urmă totul se linişti brusc.

— Nepoate! Matthieu! Vino încoace, afurisitule! strigă speriat bătrânul.

Dar nu-i răspunse nimeni. O frică ciudată puse stăpânire pe Luizzi, care porni în urmărirea copilului. Henri îl urmă şi se opri la zece paşi de Bruno, care continua să-şi strige nepotul.

— Ţâncul ăsta e dat dracului, zise locotenentul.

Tocmai când Luizzi se pregătea să-i mărturisească lui Henri temerile sale, auziră o răbufnire surdă şi un răcnet înfricoşător. Se întoarseră şi-l văzură pe bătrânul Bruno prăvălindu-se ca secerat, ucis de o lovitură de bâtă, dată pe la spate, care-i sfărâmase ţeasta. Henri şi Luizzi se uitară

speriaţi unul la altul, apoi aruncară în jur o privire îngrozită. Totul era liniştit, nicio creangă nu se mişca şi nu mai auziră nimic altceva, decât răcnetele soldaţilor care se strigau unii pe alţii, din ce în ce mai aproape. Deşi Luizzi era un bărbat destul de curajos, iar Henri soldat, paloarea răspândită pe chipurile lor arăta groaza profundă de care erau stăpâniţi. Luizzi încercă să articuleze câteva cuvinte, dar buzele abia i se mişcară şi niciun sunet nu-i ieşi din gâtlej, ca şi cum ar fi trebuit să treacă peste o piedică de neînvins. Şedeau unul în faţa celuilalt, nemişcaţi, îngheţaţi. Auzind un zgomot uşor, se reîntoarseră brusc şi se aşezară spate în spate, ca şi cum ar fi trebuit să facă faţă unui pericol ce-i ameninţa. Rămaseră astfel mai bine de un minut şi abia atunci băgară de seamă că acel zgomot uşor venise dinspre sărmanul Bruno, care-şi dăduse sufletul. Totuşi, după o vreme, nemaiputând îndura acea nemişcare plină de groază, începură să strige după ajutor şi să-şi fluture batistele pe deasupra tufişurilor; în câteva clipe ei fură înconjuraţi de soldaţi. Luizzi îi povesti unui căpitan tristele evenimente al căror martor fusese. În timp ce el povestea, soldaţii aduseră şi trupul micului Matthieu. Urma unor degete grosolane în jurul gâtului bietului copil, dovedi că fusese apucat şi strâns de o mână extrem de puternică.

Strigătele lui Luizzi şi ale lui Henri, chemându-i pe soldaţi în locul unde zăcea trupul sărmanului Bruno, rupseră cercul care se strângea încet în jurul ruinelor vechiului pod, iar soldaţii se văzură nevoiţi a recunoaşte că bandiţii, profitând de dezordinea pe care o crease în rândurile lor acel îngrozitor atentat premeditat, se strecuraseră printre hăţişuri şi ieşiseră din landă, căci nu mai găsiră nici urmă de ei în grota pe care le-o arătară soldaţilor şi care le slujise mai înainte tâlharilor drept adăpost.

Cum Luizzi trebuia să se întâlnească la Jacques cu sora lui, Caroline, fu rugat să ducă el acelei nefericite familii vestea morţii bătrânului Bruno şi a micului Matthieu. Vestea bună pe care i-o aducea Carolinei pălise aproape cu totul, în faţa cumplitei îndatoriri pe care o avea de îndeplinit.

Porni deci, tremurând, la drum, îndreptându-se către casa fermierului, în vreme ce Henri, cu care-şi dăduse întâlnire la Vitré, plecase mai departe cu soldaţii. Înainte de a intra în casă, baronul zăbovi o clipă la uşă. Din casă nu răzbătea niciun zgomot. Se hotărî să intre. Toată lumea era adunată în sala cea mare. Jacques aşezat în faţa focului, soţia lui plângând cu capul sprijinit pe genunchii bărbatului ei, servitorii vârâţi prin colţuri şi privindu-se îngroziţi, copilaşii înghesuiţi între picioarele lui Jacques şi braţele măicuţei lor. Caroline stătea în picioare, alături de ei. Când Luizzi apăru, Jacques se ridică.

— Ştim tot, domnule, îi spuse el.

— Cine v-a putut aduce atât de repede vestea?

— Un prieten, Petit-homme, care a trecut pe aici…

— Petit-homme! strigă baronul; dar el e cel care a tras ieri în dumneata, el e cel căruia Bertrand – şi jur că am văzut acest lucru cu ochii mei – i-a făcut semn să-l omoare pe tatăl dumitale!

— Petit-homme! repetă Jacques, aruncând o privire cumplită către soţia sa, în vreme ce aceasta, trăgându-se înapoi, păru săgetată de acea înfricoşătoare privire. Niciun cuvânt nu mai fu rostit, nici dintr-o parte, nici din cealaltă. Jacques îşi şterse fruntea cu dosul mâinii, căci în câteva clipe se făcuse lac de sudoare. Apoi rosti cu voce calmă:

— Soră Angélique, ţi-ai găsit logodnicul. Mărită-te cu el, dacă e singurul om pe care l-ai iubit. Nu mai ai nimic de făcut aici. Te du cu bine!

— N-aş vrea să vă părăsesc în toiul necazului.

Jacques nu răspunse, dar, încruntându-se uşor, îi arătă, din ochi, călugăriţei uşa. Ea plecă imediat, însoţită de fratele ei.

III.
Concluzie

De îndată ce Luizzi şi Caroline se îndepărtară de acea casă a dezolării, baronul începu a-i istorisi surorii sale întâlnirea lui cu Henri; dar i-o povesti ca omul care voia cu orice preţ să-şi atingă ţelul propus, adică trecând sub tăcere răspunsurile ciudate ale locotenentului, în momentul în care începuse a discuta cu el. Nu-i vorbi surorii sale despre mutra cam prostănacă şi rezervată a tânărului, ci dimpotrivă, îi povesti despre mirarea şi bucuria lui Henri în asemenea termeni, încât Caroline roşi de fericire. Totuşi, cum ea insista vrând să ştie cine anume o calomniase în ochii iubitului ei, neştiind ce să inventeze, aruncă toată vina în spinarea unei persoane care se afla mult prea departe pentru ca sora lui să-i poată verifica spusele: soţia notarului Barnet, acea fiinţă acră care vorbea de rău pe toată lumea şi care, cu acul cârpea găurile din ciorapii bărbatului ei, iar cu limba, mai ascuţită decât un ac, făcea găuri în reputaţia celor din jur. Doamna Barnet deveni deci răspunzătoare de nişte calomnii care-l determinaseră pe Henri să se comporte aşa cum se comportase.

Caroline se lăsă foarte uşor convinsă de fratele ei. Apoi discutară amândoi despre măsurile ce trebuiau luate, pentru ca fata să părăsească mănăstirea. Pentru a evita împotrivirile ce puteau dura vreme îndelungată, Luizzi o convinse pe fată să se ducă de îndată la Laval. Totuşi, un obstacol îi opri şi pe unul, şi pe celălalt: lipsa de bani. Luizzi

îşi spuse că lui Henri i-ar fi fost foarte uşor să înlăture, pe moment, acel obstacol. Se duse deci la Vitré împreună cu sora sa, ceru o cameră într-unul dintre hanurile mai acătării din oraş, o lăsă pe Caroline acolo, iar el se duse după Henri, pe care îl găsi sculat din pat, în ciuda rănii sale, şi scriind o scrisoare. Când Luizzi îi spuse ofiţerului despre ce anume era vorba, acesta se simţi foarte încurcat, bâlbâi câteva scuze destul de puţin plauzibile, apoi spuse clar că un ofiţer nu putea face economii din modestul lui salariu. Baronul – căruia cu renta lui de două sute de mii de livre i se păru cu neputinţă ca un om cunoscut să nu-şi poată procura imediat câteva mii de franci – îi propuse lui Henri, cum era şi firesc, să-i împrumute de la camarazii săi sau de la ofiţerul plătitor de solde al regimentului. Dar Henri îl făcu să priceapă, cu o mutră foarte acră, că nu putea apela la portofelul altor ofiţeri care erau tot atât de săraci ca şi el. Apoi încheie, adăugând:

— Dacă ne-am fi aflat la Paris, n-aş fi fost atât de stingherit… V-aş fi putut da pe loc banii necesari cu care să puteţi părăsi ţinutul ăsta blestemat, chiar dacă ar fi trebuit să-mi pun epoleţii mei amanet; dar în gaura asta blestemată nu există nici măcar un Munte-de-Pietate. Au dreptate oamenii să spună că Bretagne e un ţinut de sălbatici!

Baronului i se păru ciudat că Muntele-de-Pietate era pentru Henri o culme a civilizaţiei. Asta nu înseamnă că nu s-a simţit din cale-afară de neliniştit, neştiind cum va ieşi din situaţia încurcată în care se afla. Acum era cât se poate de clar pentru baron că Henri nu numai că nu avea niciun ban, dar nu îndrăznea să mai apeleze la punga colegilor săi, pentru că, mai mult ca sigur, era dator vândut. Discuţia cu ofiţerul făcuse asupra baronului o impresie mai mult decât defavorabilă, deşi se strădui să-i găsească unele circumstanţe atenuante. În timp ce se întorcea la hanul unde o lăsase pe sora sa, cufundat în tot felul de gânduri, Luizzi fu smuls din reveria sa de un strigăt de surpriză, scos de o voce uimită. Luizzi îşi ridică privirea şi văzu un călător

care tocmai coborâse dintr-o diligenţă; omul era notarul Barnet.

— Ei drăcie, strigă Luizzi, cerul te-a scos în calea mea!

— Ia te uită! Domnul baron! Unde naiba v-aţi ascuns vreme de un an şi jumătate? V-am scris de douăzeci de ori, dar toate scrisorile mi s-au întors înapoi.

— Am făcut o călătorie în străinătate, răspunse baronul uşor încurcat. Dar dumneata cu ce treabă ai venit în ţinutul ăsta?

— Cu o treabă foarte importantă, din punct de vedere bănesc, şi cu una mai puţin importantă, de ordin afectiv. În prima, e vorba de un proces de care depinde averea unuia dintre clienţii mei, mai bine de un milion şi jumătate, pe legea mea! E o afacere foarte serioasă, un testament fals care-l va priva pe marchizul de Bridely de o rentă de şaizeci de mii de livre.

— Marchizul de Bridely, zise Luizzi; mi se pare că-l cunosc. Nu e vorba de cel de-al treilea fiu al bătrânului marchiz, o secătură…

— Nu, nu, zise Barnet încet, cu un aer confidenţial. Ăla a murit! E vorba de fiul lui, care a fost recunoscut ca fiu legitim…

— Domnul Gustave! strigă baronul. Dar şi ăsta e un alt intrigant…

— Da, dar drepturile lui sunt de necontestat, spuse notarul, şi de îndată ce un om se află în drepturile sale, vedeţi, domnule baron, e demn de respect, chiar dacă e vorba de un pungaş. De altfel, domnul de Bridely a arătat, cu acest prilej, că e un om care ştie ce vrea! Şi cum eu am fost cel care a descoperit faptul că avea dreptul la moştenire, mi-a încredinţat mie întreaga afacere, spunându-mi că, dacă reuşesc să-l îmbogăţesc, voi primi drept răsplată o sută de mii de franci.

— Merită osteneala să faci două sute de leghe, zise baronul de Luizzi.

— Şi totuşi, poate că nădejdea de a pune mâna pe o asemenea sumă nu m-ar fi determinat să părăsesc oraşul

Toulouse, dacă n-ar fi trebuit să mă întâlnesc, în acest ţinut, cu o persoană care vă interesează şi pe dumneavoastră, domnule baron.

— Caroline? întrebă baronul de Luizzi.

— Aţi văzut-o?

— Da, am văzut-o. Într-adevăr e aici!

— Hai, hai, urcaţi în trăsură! strigă surugiul.

— Nu te opreşti la Vitré? îl întrebă Luizzi pe Barnet, care se îndrepta spre diligenţă.

— Procesul Bridely se judecă mâine la Rennes; voi ajunge abia diseară şi voi fi silit să petrec noaptea cu avocatul care s-a angajat să ne pledeze cauza, pentru a-i furniza piesele cele mai importante pe care i le-am adus.

— Dar Caroline? întrebă Luizzi.

— Am să-i scriu şi am s-o văd când mă înapoiez. I se apropie ziua majoratului şi trebuie să-i dau socoteală de averea ei. Sunt încântat că veţi fi de faţă, ca să vedeţi şi dumneavoastră cum i-am fructificat banii, deşi regret enorm că toţi aceşti bani vor intra în beneficiul mânăstirii.

— Nici pomeneală, răspunde Luizzi; Caroline se mărită.

— Da? se miră notarul, punând piciorul pe scara trăsurii; şi cu cine?

— Cu un militar, un oarecare Henri Donezau.

Barnet îşi încruntă sprâncenele.

— Parcă am mai auzit acest nume…

— Gata! În trăsură, domnilor! strigă surugiul. Hai, domnule, n-ai mai rămas decât dumneata! Şi aşa avem două ore întârziere, pe care nu le mai putem recupera!

— Cu bine, domnule baron! strigă notarul. Daţi-mi adresa dumneavoastră de aici…

— Mâine plec. Mă reîntorc la Paris.

— Bun! Am să trec să vă văd la Paris, căci avem de discutat o mulţime de treburi şi de pus la punct chestiuni serioase.

— Un moment, zise Luizzi; printr-o întâmplare ciudată care ar dura prea mult să ţi-o povestesc acum, am fost prins de şuani, despuiat şi prădat de tot ce-aveam… Mă

aflu aici...

— ...Fără bani, zise Barnet. Drace, ce încurcătură! Nici eu n-am luat decât atât cât am socotit că o să-mi trebuiască pentru călătoria asta, căci ştiam că urma să trec printr-un ţinut aflat în plin război civil... Tot ce pot să vă dau, e o scrisoare de schimb către un bancher din Rennes. Vă puteţi repezi până acolo, doar dacă nu preferaţi să vi-i trimit eu. Veţi avea banii cel mai târziu mâine la prânz...

— Prefer varianta asta, zise Luizzi, căruia nu-i convenea să se ducă la un bancher care ar fi început să-l tragă de limbă despre împrejurările în care ajunsese acolo şi care poate că i-ar mai fi cerut şi paşaportul, ca să fie sigur de identitatea sa.

Cu aceste cuvinte, Luizzi şi Barnet se despărţiră şi baronul se înapoie la han ca să se întâlnească cu sora sa.

Aceasta nu avea veşti chiar atât de bune. Una dintre surorile de la mănăstire, aflând ce se petrecuse la Jacques şi nevăzând-o pe Caroline întorcându-se, venise după ea la han, ca s-o întrebe ce se întâmplase. Auzind de hotărârea Carolinei, furioasa călugăriţă o ameninţă că o va denunţa autorităţilor; şi deşi n-avea niciun temei să facă acest lucru, ameninţarea o speriase cumplit pe biata fată. Luizzi fu şi mai tulburat, când auzi acest lucru, fiindcă, în cazul în care ar fi trebuit să apară în faţa unui magistrat oarecare, nu avea niciun mijloc de a dovedi nici cine era, nici ce drepturi avea asupra Carolinei. Se hotărî deci să părăsească locul, de îndată ce va putea. De-abia luase această hotărâre, că şi primi un bilet de la Henri, care-i scria că, în urma rănii, îi revenise febra şi că-i era cu neputinţă să vină să-i ceară iertare Carolinei. Luizzi se grăbi să dea o fugă până la el şi văzu că, într-adevăr, era bolnav. Se înţeleseră că Luizzi va pleca imediat la Paris, că între timp va obţine aprobarea ministrului de război, va publica strigările la biserică şi că, de îndată ce rana i se va vindeca, va veni şi el în capitală. Toate aceste planuri reuşiră, începând cu plecarea lui Luizzi. A doua zi primi banii făgăduiţi de Barnet, iar peste trei zile era la Paris. Imediat după ce sosi, se ocupă intens

ca s-o obişnuiască puţin pe Caroline cu lumea în care intrase. După aceea urmă cumpărarea mobilelor, a stofelor de rochii, a podoabelor; pe urmă o duse la spectacole, unde se întâlni cu mulţi dintre vechii săi prieteni, care-l primiră ca pe o persoană care făcuse o călătorie în Anglia sau în Italia şi care nu se neliniştiseră câtuşi de puţin din pricina absenţei sale. Pe unii dintre ei îi prezentă surorii sale şi, în câteva zile, loja de la Operă a lui Luizzi deveni locul de întâlnire al tinerilor celor mai eleganţi, care-i cereau baronului îngăduinţa de a veni să-şi prezinte omagiile frumoasei Caroline.

Totul mergea conform planului şi dorinţelor baronului. Tocmai îi expediase lui Henri aprobarea ministrului de război, de a veni la Paris; acesta îi răspunsese că rana i se închisese şi că foarte curând va porni la drum, când, într-o dimineaţă, în timp ce baronul era singur cu sora sa, un servitor veni să-l anunţe că o tânără doamnă dorea să-i vorbească surorii sale. Caroline nu cunoştea nicio femeie la Paris, Luizzi nu voise s-o prezinte nicăieri înainte de căsătorie, neştiind sub ce nume s-o anunţe. Aşa că amândoi rămaseră foarte miraţi de acea vizită; Caroline întrebă cum se numea persoana care se prezentase. Servitorul se întoarse şi spuse:

— Domnişoara se numeşte Juliette Gelis.

Auzind acest nume, Caroline scoase un strigăt de uimire şi se năpusti spre anticameră, unde căzu în braţele Juliettei, cu bucuria unei prietene încrezătoare care-şi regăseşte amica cea mai dragă. Apoi o trase repede în salon şi o prezentă fratelui ei. În timp ce ea îl saluta cu ochii plecaţi, Luizzi o privi plin de curiozitate. Constată că portretul pe care i-l făcuse Caroline era cât se poate de fidel. Dar ceea ce scăpase neştiutoarei Caroline, remarcă acum el, şi anume acel aer de moliciune, plină totuşi de o înflăcărare ce emana din toate trăsăturile uşor ofilite ale domnişoarei Gelis; acea supleţe cu totul deosebită a trupului înalt şi subţire, ce părea că se aseamănă cu unduirile unui şarpe când vrea să-şi prindă prada sau cu mlădierile unei

baiadere îndrăgostite, când îşi copleşeşte iubitul cu mângâierile sale. Totuşi, Luizzi nu stărui prea mult asupra acestor gânduri şi se hotărî s-o asculte cu atenţie pe acea Juliette, ca s-o poată aprecia după alte criterii, decât după chip şi după trup. După prima explozie de bucurie a celor două prietene, după sărutările şi îmbrăţişările de rigoare, ajunseră în sfârşit şi la explicaţii. Luizzi povesti întâlnirea lui cu sora sa Caroline, apoi întâlnirea cu Henri Donezau; în timp ce istorisea, se uita atent să vadă ce impresie produceau vorbele lui asupra Juliettei. Fata îl asculta pe baron cu surâsul pe buze, cu dulci înclinări din cap ce păreau să aprobe fericirea pe care prietena ei o datora hazardului. Când veni vorba despre Henri, Juliette se întoarse spre Caroline, îi întinse mâna şi-i spuse pe un ton în care părea să vibreze ecoul bucuriei Carolinei.

— Deci, vei fi fericită! Da, fericită, fiindcă Henri te iubea foarte mult! Şi e un tânăr cu suflet nobil. Apoi, întorcându-se spre Luizzi, continuă cu o graţie încântătoare: Vă mulţumesc pentru ea, domnule! E sora dumneavoastră, dar eu ştiu mai bine cât de mult merită fericirea pe care i-o dăruiţi. Făcând-o fericită, plătiţi datoriile altora!

O lacrimă străluci în ochii Juliettei, o lacrimă argintie în care se reflecta strălucirea unui suflet recunoscător, care, neputând face nimic pentru cea pe care o iubea, mulţumea celui ce avea posibilitatea s-o răsplătească.

Toate îndoielile, toate bănuielile lui Luizzi se şterseră în faţa unui devotament atât de mare, în faţa unei afecţiuni atât de sincere şi se pregăti să asculte cu interes povestirea pe care Juliette se pregătea, la rugămintea Carolinei, să i-o istorisească acesteia.

— Din păcate, mie nu mi s-a întâmplat mai nimic. După ce-ai plecat din mănăstire, m-am trezit izolată, fiindcă tu erai singura mea prietenă, şi persecutată tot timpul, fiindcă nu mai avea cine să mă protejeze. Curajul care mă susţinuse sau mai bine-zis prietenia care mă susţinuse, acea putere pe care credeam că o am în mine, dar pe care o aveai, de fapt, tu, mă părăsiră brusc. Priveam cu groază

viitorul care mi se pregătea, şi neputinţa de a scăpa de el făcea să-mi crească şi mai mult disperarea. Nu cutezam să-i mărturisesc nimic mamei, care poate că ar fi acceptat să aibă grijă de mine, dar pe care eu nu voiam s-o împovărez şi să-i sporesc sărăcia. Totuşi, ea ghicise durerea mea şi se învinuia că mă determinase să mă călugăresc. Atunci ţi-a trimis scrisoarea aceea în care îţi spunea că reuşise să strângă banii necesari şi era în măsură să-ţi plătească datoria. Juliette se opri, dar Caroline îi spuse:

— Fratele meu ştie tot.

Juliette continuă:

— Dar şi scrisoarea ei, şi scrisorile mele rămaseră fără răspuns.

— Probabil că stareţa din Toulouse le-a rupt şi pe ale dumitale, şi scrisoarea doamnei Gelis, zise baronul.

Juliette îşi plecă ochii şi răspunse încet:

— Nu acuz pe nimeni de o asemenea infamie, cu toate că tratamentul pe care l-am îndurat ar trebui să mă facă să cred că acele femei „pioase” sunt în stare de orice.

— Spune-mi, zise Caroline nerăbdătoare, ce anume te-a adus la Paris?

— O faptă rea, pe care vin să ţi-o mărturisesc, zise Juliette, dar o faptă rea care poate fi îndreptată. În momentul în care mă părăsise curajul, un bătrân prieten al mamei, care locuieşte la Paris, i-a scris propunându-i să achiziţioneze un cabinet de lectură asemănător oarecum cu cel din Toulouse. Era o afacere ispititoare şi, cu bani lichizi, puteai să-l cumperi doar cu o treime din valoarea lui reală. Caroline şi dumneavoastră, domnule, nu ştiţi ce înseamnă sărăcia, nu ştiţi ce fericită poate fi o mamă căreia i se oferă posibilitatea de a-şi smulge fata dintr-o viaţă de mizerie, de a trăi alături de ea şi de a-i face un viitor.

Juliette se opri, ca şi cum s-ar fi sufocat din pricina mărturisirii pe care trebuise s-o facă; apoi continuă cu glas încet:

— N-o acuzaţi pe mama! N-o acuzaţi, fiindcă a îndrăznit să dispună de banii pe care trebuia să ţi-i înapoieze,

cumpărând cu ei acel cabinet de lectură şi instalându-se, împreună cu mine, la Paris. Dar am pus la loc banii, reluă cu o voce însufleţită Juliette, care până atunci vorbise aproape în şoaptă. Am strâns banii şi ţi i-am adus. De opt zile, de când am aflat că eşti la Paris, uite că mă tot pregătesc să vin să te văd. Acum am sosit, cu fruntea sus, ca să-ţi spun cât te iubesc şi cât sunt de fericită că te revăd.

Spunând acestea, Juliette făcu un gest ca şi cum ar fi vrut să caute ceva în buzunarul rochiei.

— Ce faci? strigă Caroline. Nu vreau banii, poate că eşti strâmtorată... Nu, Juliette, nu! Vrei să fie cadoul meu de nuntă pe care-l fac nu ţie, ci bunei tale mame?

— Primeşte, domnişoară, zise Luizzi înduioşat de nobilele sentimente ale Juliettei şi de dărnicia surorii sale.

Juliette protestă o vreme, apoi sfârşi prin a accepta. Luizzi îşi zise că ar trebui să le lase singure, socotind în sinea lui că probabil aveau o mulţime de lucruri să-şi spună, cum au mai toate fetele tinere, lucruri pe care mai mult ca sigur că nu îndrăzneau să le discute de faţă cu el, aşa că se ridică şi ieşi din salon.

Începând din acea zi, Juliette veni zilnic să-i ţină companie Carolinei, însoţind-o la spectacole şi la plimbare. Tinerei logodnice îi plăcea să-şi împodobească prietena, făcându-i– pentru a spune astfel – onorurile, cu o naivitate care-l făcea pe Luizzi să surâdă, mai ales când Caroline îi spunea amicei sale:

— Oh, te voi mărita eu, îţi voi găsi o partidă grozavă!

Dar oricât s-ar fi străduit, Caroline nu putu niciodată obţine şi pentru Juliette aceleaşi priviri pline de admiraţie şi aceleaşi omagii, de care ea se bucura fără să le caute. Cum Caroline începu a se mira din pricina acestui lucru, Juliette îi răspunse:

— Ce vrei, drăguţa mea? Eu sunt săracă, n-am bani!

Cât despre Luizzi, încântat de a fi găsit o companie atât de plăcută pentru sora sa, încerca – prin mii de mici atenţii – s-o facă pe Juliette să uite că n-are avere.

Şi astfel trecu o lună. Totul era gata pentru căsătoria

Carolinei; fără să-şi dea seama, Luizzi se obişnuise atât de mult cu prezenţa Juliettei, încât, când nu venea, se plictisea cumplit şi abia aştepta s-o vadă. Încuraja cât putea prietenia dintre cele două fete şi le făcea la amândouă daruri cu nemiluita; în inocenţa ei, Caroline îşi închipuia că Armand, după ce-o copleşise cu toată generozitatea pe ea, sora lui, acum făcea uz de aceeaşi generozitate şi faţă de singura şi cea mai bună prietenă a ei. Cât despre Juliette, se prefăcea că nu observă niciuna dintre acele atenţii; păstră faţă de Luizzi un ton de modestă încredere, care lui îi spunea mult mai mult decât faptul că se prefăcea a nu-i observa atenţiile. Fără să fie îndrăgostit de tânără, Luizzi se simţea totuşi puternic atras de ea. Părea că Juliette avea, de fapt, două firi, care acţionau în mod egal asupra lui. Privirea, surâsul, fiinţa ei emanau un farmec, o voluptate care-l tulburau cumplit pe Luizzi; felul de a vorbi, sentimentele, ţinuta dovedeau o atât de deplină puritate, încât baronul nu cuteza să-şi plece urechea la dorinţele care-l tulburau. De altfel, nu avea nicio ocazie s-o găsească pe Juliette singură, aşa că baronul se lăsă în voia unui sentiment pe care nu şi-l putea lămuri nici el prea bine faţă de acea fată. Nici nu i-ar fi trecut măcar prin cap că s-ar putea însura cu ea, iar gândul de a şi-o face amantă îi repugnă cu desăvârşire, mai întâi, din respect faţă de sora sa, căreia nu-i putea dezonora prietena, şi apoi pentru că se gândi că o astfel de seducere era mult sub demnitatea lui, pentru ca să nu-i fie într-adevăr ruşine de o asemenea faptă. Totuşi, nu putea s-o vadă şi să nu se simtă îmbătat de un fel de mireasmă de dragoste, care parcă plutea în jurul ei. Atunci o privea nu cu acel dulce extaz al iubirii sacre ce pare să topească, sub razele sale, forma umană a celei iubite, pentru a ajunge la sufletul ei şi a i-l îmbrăţişa la nesfârşit; dimpotrivă, o privea dezbrăcând-o cu ochii, analizându-i liniile capricioase şi suple ale umerilor sau ale picioarelor delicate, văzând-o, în mintea lui, goală ca o bacantă, cu pletele roşcate răspândite în jurul ei, sărutându-l pătimaş cu buzele ei pline şi mereu umede,

auzind-o cum ţipă de plăcere, simţind acel trup subţire şi elastic împletindu-se ca o iederă în jurul său şi vibrând întocmai ca struna unei harfe. Dar era de-ajuns ca Juliette să rostească un cuvânt, şi imediat Luizzi îşi reproşa dorinţele smintite şi visele înflăcărate în care i se împotmolea imaginaţia.

Între timp, pregătirile pentru nuntă se isprăviseră; Luizzi aranjase pentru sora sa şi pentru Henri apartamentul care se afla chiar deasupra apartamentului său şi alături de care se afla o odaie ce-i fusese rezervată Juliettei. Contractul, pregătit dinainte, fusese completat aşa cum dorise Caroline. Dându-i o zestre de cinci sute de mii de franci, Luizzi se plecă în faţa nobilei susceptibilităţi a Carolinei. Ea nu vru ca în faţa persoanelor care asistau la semnarea contractului, nici chiar faţă de notar, ea nu vru, zic, să se vadă că Henri era sărac lipit pământului, aşa că în contract fusese stipulat că viitorul soţ aducea o avere de două sute cincizeci de mii de franci, iar Caroline o zestre egală cu averea lui. Henri sosi chiar în dimineaţa semnării contractului; căsătoria urma să aibă loc a doua zi. Armand şi Juliette erau de faţă, când Henri intră în salonul unde se afla Caroline. Baronul nu se putu abţine să nu remarce aerul stângaci şi încurcat cu care locotenentul se apropie de logodnica lui. Nedreptatea pe care i-o făcuse Henri era o scuză pentru a-şi motiva stinghereala şi Luizzi îşi zise că prezenţa lui şi a Juliettei nu făcuseră decât să-l inhibe şi mai mult. Atunci îi spuse Juliettei că dorea s-o consulte în legătură cu o achiziţie pe care o făcuse de curând şi pe care nu voia să i-o arate decât ei, fiind vorba de o surpriză pentru viitorii soţi. Juliette nu păru să înţeleagă dedesubtul şi rămase alături de Caroline care, cu ochii plecaţi, răspundea, bâlbâindu-se, la întrebările cam incoerente ale lui Henri. Juliette îi privea atât de atentă, încât baronul fu destul de mirat. Totuşi, văzându-i pe Henri şi pe sora sa din ce în ce mai tulburaţi, Armand îşi reînnoi invitaţia. De data asta, Juliette se ridică brusc şi spuse uşor emoţionată:

— Da, aveţi dreptate, vreau să văd şi eu ce anume aţi

cumpărat; dar numai ca să admir, deoarece ştiu că tot ceea ce dăruiţi este de cel mai bun gust şi deosebit de scump şi că o femeie nu-şi poate manifesta vreo dorinţă pe care dumneavoastră să nu puteţi şi să nu vă pricepeţi să i-o satisfaceţi, cu cea mai mare grabă. Spun asta în faţa viitorului dumneavoastră cumnat, pentru ca să ştie cum a fost răsfăţată Caroline în ceea ce priveşte atenţiile şi delicateţea.

Baronul descoperi în acele cuvinte un fel de lecţie, care i se păru cam ciudată; ieşi împreună cu Juliette, pe care Henri o urmări cu o privire aproape furioasă; încurcată şi tremurând, Caroline păru să implore ajutorul fratelui ei. Abia ieşiră cei doi că Juliette îi şi spuse lui Armand:

— Ei bine, domnule, haideţi să vedem acel cadou secret pe care i l-aţi destinat Carolinei!

— La drept vorbind, zise baronul, cadoul nu merită osteneala; e vorba de un serviciu de argintărie pentru casa tinerilor căsătoriţi. Dar adevăratul cadou pe care cred că li l-am făcut, a fost faptul că i-am lăsat singuri. Vor putea, în sfârşit, să vorbească despre dragostea lor, după pofta inimii.

Luizzi o conduse pe Juliette într-un mic budoar care făcea parte din apartamentul lui şi-i oferi un scaun, dar ea nu se aşeză, ci repetă, cu un aer distrat, ultimele cuvinte ale lui Luizzi: „Vor putea, în sfârşit, să vorbească despre dragostea lor, după pofta inimii!”

— Socoţi că ar exista o mai bună ocupaţie pentru doi iubiţi care nu s-au văzut de atâta vreme?

La început, Juliette nu răspunse nimic, părând preocupată de un gând care o neliniştea. Apoi sfârşi prin a spune:

— În seara asta se semnează contractul, nu-i aşa? Iar mâine se vor căsători. Deci, trebuie lăsaţi cu dragostea lor…

După aceste cuvinte, Juliette păru să fie în apele ei. Se aşeză pe divanul care se afla în fundul budoarului şi, aplecându-se înainte, pe perne, îşi sprijini în aşa fel capul,

încât să poată privi tavanul. Stând astfel, linia unduitoare a trupului suplu şi elansat i se contura într-un mod desăvârşit. Rochia întinsă pe şold i-l scotea şi mai bine în evidenţă şi, cum se trăsese puţin în sus, îi descoperea şi gamba subţire, cochetă, îndrăzneaţă. Niciodată Luizzi n-o văzuse pe Juliette într-o asemenea uitare de sine şi farmecul provocator pe care-l degaja acea fată se unea cu atracţia acelei poze voluptuoase. Luizzi se simţi brusc cuprins de dorinţa de a o poseda. Chiar în acel moment îşi aminti de întâmplarea din diligenţă şi de clipa de slăbiciune a doamnei Buré, dar mai ales de delirul cu care i se dăruise marchiza du Val şi nădăjdui să poată repurta o victorie tot atât de rapidă. Se aşeză deci alături de Juliette şi, repetând ultimele cuvinte pe care le rostise fata, îi spuse:

— Cei doi tineri vorbesc despre dragostea lor, deci sunt fericiţi.

Juliette îi răspunse cu un surâs aproape dispreţuitor şi tot cu ochii în tavan:

— Să fie…

— Şi dumneata nu invidiezi acea fericire?

Juliette se ridică brusc şi aruncă asupra baronului o privire plină de surprindere. Îl văzu mai întâi pe Armand care tremura de dorinţă. O nouă mirare se zugrăvi pe obrazul fetei şi ochii ei, fixaţi o clipă în ochii baronului, părură că vor să pătrundă până în străfundurile inimii sale. Spuse încet, cu un glas din care încă răzbătea surpriza:

— Şi tocmai dumneata mă întrebi dacă le invidiez fericirea?

— Da, replică baronul pe un ton pătimaş. Nu te-ai gândit niciodată cât de plăcut e să-ţi spună cineva: „Te iubesc”?

Juliette lăsă să-i scape o lungă exclamaţie, întocmai ca cineva care s-a lămurit asupra unui lucru, fiindcă descoperise în sfârşit taina de care se îndoise atâta vreme.

— Ah! zise ea. Dar acel „ah” nu conţinea nici mânie, nici ruşine, fiindcă un surâs imperceptibil de bucurie şi de triumf pluti pe buzele sale. Lăsându-şi brusc privirea în jos, îşi reluă privirea rece şi rezervată.

Luizzi continuă:

— Nu mi-ai răspuns. Oare să nu mă fi înţeles?

— Poate mai bine decât crezi, zise Juliette.

— Şi care e răspunsul dumitale?

— Sunt obligată să-ţi dau un răspuns, să-ţi împărtăşesc tainele inimii mele?

— Unui prieten i le poţi împărtăşi.

— În dragoste, numai bărbaţii au prieteni. O femeie nu trebuie să-şi spună decât ei însăşi ceea ce simte în dragoste, sau celui care o face să simtă dragostea.

— Văd că ştii multe lucruri despre tainele dragostei.

— Mult mai multe decât crezi…

— Ah! strigă baronul, aş fi încântat să te aud dezvăluindu-mi-le.

— Tot ce se poate, domnule baron, replică Juliette, dacă asta te-ar amuza un moment. Cred însă că n-ai vrea să-ţi satisfaci această dorinţă, silindu-mă să tulbur nişte amintiri care nu-mi îngăduie să fiu fericită, decât dacă le las să zacă în adâncul inimii mele.

— Deci, ai iubit, nu-i aşa? întrebă Luizzi.

— Da, răspunse Juliette, cu oarecare efort.

— Şi ai fost iubită?

— Am fost trădată, răspunse cu tristeţe fata.

Luizzi era acum departe de ispita senzuală pe care o simţise mai înainte. Dar, odată angajat în acea discuţie sentimentală, socoti că era de datoria lui s-o continue, aşa că spuse, dând tonului său o notă de fineţe:

— Poate… un infidel…

Juliette încruntă uşor din sprâncene şi răspunse:

— Nu, domnule baron; cel care n-a iubit niciodată nu este un infidel, în sensul larg al cuvântului; iar în sensul pe care i-l dai dumneata, să ştii că cel căruia nu i-ai oferit nimic, nu poate fi un infidel.

— Iartă-mă, spuse Luizzi, dar mi-ai spus că ai fost trădată.

— Da! Trădată cum n-a mai fost nicio altă femeie în viaţa ei! Închipuie-ţi o fată sărmană, care avea o prietenă bună,

singura în care credea pe lumea asta şi care prietenă îşi închipuia că e iubită de un tânăr pe care-l întâlnise întâmplător; închipuie-ţi că tânărul consimţi să întreţină acea eroare prin toate mijloacele posibile, că o urmări cu perseverenţă şi că-i scrise cu multă pasiune, şi mai închipuie-ţi, domnule baron, că după ce obţinu de la acea biată fată mărturisirea că-l iubeşte o părăsi fără niciun motiv… căci comedia fusese jucată, el nu mai avea nevoie de ea, pentru a-i servi drept paravan în relaţiile lui cu prietena nefericitei şi naivei tinere.

— Da, într-adevăr, e cumplit, zise Luizzi; dar chiar a avut loc o astfel de crimă?

— Da, răspunse Juliette cu o expresie ciudată, iar amănuntele acestei trădări te vor mira foarte mult. Dar trebuie să înţelegi că mi-ar fi mult prea greu să vorbesc.

— Fără îndoială, zise Luizzi, care întrezări o ieşire pentru a scăpa de acele confidenţe sentimentale, abia acum înţeleg dureroasa dumitale mirare, când te-am întrebat dacă nu eşti invidioasă pe cei doi îndrăgostiţi aflaţi alături de noi.

Juliette surâse şi se trase îndărăt, reluându-şi acea poziţie seducătoare, în care se complăcea atât de mult, încât aproape că te făcea să bănuieşti că nici nu-şi dădea seama cât putea fi de provocatoare. Îşi îndreptă privirea pătrunzătoare asupra baronului şi nenumărate expresii, una mai diversă ca alta, se perindară pe chipul ei doar în câteva secunde. Apoi toată acea agitaţie se potoli, pentru a face loc unei contemplări îndelungi şi înflăcărate, care-l tulbură pe Armand şi-l făcu să simtă din nou acea dorinţă aprinsă care-l chinuise mai înainte. Se apropie de Juliette şi o strânse uşor la piept. Tânăra rămase nemişcată şi nu-şi plecă ochii.

— Juliette, murmură Luizzi, spune-mi: pentru o iubire trădată vei renunţa la dragoste pentru totdeauna?

— Şi la ce mi-ar servi să mai iubesc? întrebă Juliette pe un ton sau uşor emoţionat, sau ironic.

— Dragostea are în ea ceva ameţitor, şi dintre toate

femeile pe care le-am întâlnit, niciuna nu m-a făcut să simt atât de puternic acest lucru, aşa cum m-ai făcut dumneata.

Juliette nu roşi, dar păru ofensată. Apoi, liniştindu-se şi privindu-l pe Luizzi cu o veselie pe care se străduia să şi-o ascundă, îi zise, muşcându-şi uşor buzele pline şi fremătătoare:

— Şi „acel ceva ameţitor” vrei să mă faci să-l simt şi eu?

— Da, Juliette, vreau! zise Luizzi, apropiindu-se şi mai mult de ea, ameţit de mireasma pe care o răspândea fata. Apoi o apucă de o mână, pe care Juliette nu şi-o retrase.

— S-ar putea ca pentru dumneata dragostea să aibă într-adevăr ceva ameţitor, răspunse fosta călugăriţă. În ce mă priveşte, dragostea nu mi-a adus decât necazuri.

— Are şi clipele ei de fericire, zise Luizzi, strecurându-şi braţul în jurul taliei Juliettei, care se cambră ca un arc întins, din pricina efortului pe care-l făcu pentru a rezista, sprijinindu-şi şoldul de trupul lui Luizzi şi trăgându-şi îndărăt sânii care-i fremătau şi chipul schimbat.

— Crede-mă, Juliette, toată viaţa se rezumă la dragoste, zise baronul cu glas pătimaş; şi tot în dragoste afli şi uitarea tuturor necazurilor…

— Nu te înţeleg, răspunse Juliette, tremurând.

— Oh, nu simţi, zise baronul, apucând-o brusc în braţe, nu simţi ce bucurie te cuprinde, când auzi bătând o altă inimă alături de a ta?

Şi baronul, lăsându-se în voia simţurilor, sărută cu patimă buzele fierbinţi şi întredeschise ale Juliettei; simţi cum întreg trupul fetei vibrează, îi văzu ochii cum i se înceţoşează uşor sub pleoapele pe jumătate coborâte; apucă deci şi mai strâns acel trup suplu care i se lăsase uşor în braţe şi, hotărât să profite de acea clipă de abandon care le pierde de obicei pe femei, să îndepărteze cu forţa ultimele piedici întâlnite în nemişcarea Juliettei, când iată că aceasta, întocmai ca un şarpe pe care-l ţii sub picior, se ridică brusc, îl respinse pe Armand şi-i strigă cu voce schimbată, clănţănind din dinţi şi tremurând din tot trupul:

— Nu, nu, nu şi iar nu! vorbind ca şi cum s-ar fi adresat

mai mult ei decât baronului.

Încurcat, Armand îşi căută cuvintele; dar ea nu-i lăsă vreme nici să continue, nici să se scuze. Cu glas întretăiat, îi spuse:

— Să ne reîntoarcem la sora dumitale!

Apoi părăsi budoarul şi intră brusc în salonul unde se aflau Henri şi Caroline. Locotenentul se aşezase alături de logodnica lui, care se trase înapoi, speriată, de îndată ce auzi uşa. Ruşinată şi tulburată, Caroline îşi lăsase ochii în jos. Baronului i se păru din cale-afară de ciudată privirea pe care i-o aruncă Juliette surorii sale şi care părea a-i spune: „Şi aici la fel ca şi în budoar!”

IV.
Urmările unei glume

Chiar în aceeaşi clipă sosiră câteva persoane, iar printre ele Luizzi fu mirat să audă anunţându-se şi numele domnului marchiz de Bridely. În momentul în care baronul se duse să-l salute cu o răceală ce trebuia să-l avertizeze pe fostul Elleviou de prea puţină plăcere pe care vizita lui i-o prilejuise gazdei sale, valetul îi întinse lui Armand o scrisoare foarte urgentă, care aştepta răspuns imediat. Luizzi o luă, dar chiar în aceeaşi clipă marchizul îi întinse şi el un bilet, spunându-i:

— …Iată alt bilet urgent, ce mi s-a spus, domnule, să vi-l dau într-un moment…

Luizzi, grăbit cum era să scape de prezenţa marchizului, luă biletul şi-l citi primul. Apoi, după ce-l citi, întrebă cu glas tare:

— Cum, domnul Barnet e aici?

Dacă Luizzi nu s-ar fi aflat într-un colţ al salonului împreună cu domnul Gustave, ar fi remarcat efectul bizar pe care-l produsese acea întrebare asupra celor ce-o auziseră.

Juliette şi Henri schimbară, tremurând, o privire rapidă. Dar marchizul se grăbi să răspundă:

— Am venit împreună acum o oră, iar eu m-am grăbit să alerg încoace. Dar biletul domnului Barnet nu-i singurul pe care l-aţi primit… Vă las să vă citiţi corespondenţa.

Şi frumosul Gustave înaintă, cu o uşurinţă plină de

îngâmfare, către persoanele rămase în celălalt colţ al salonului. Baronul trebuie să fi fost mult prea absorbit de citirea scrisorii pe care i-o adusese Pierre, din moment ce nu auzi strigătul de surpriză al marchizului, când îi văzu pe Henri şi pe Juliette. Caroline însă îl auzi, dar Henri, apropiindu-se repede de Gustave, îl trase într-un alt colţ al salonului şi-i spuse câteva cuvinte. Gustave nu mai avu vreme să-i răspundă, fiindcă Luizzi, apropiindu-se de el, îi spuse pe un ton plin de impertinenţă:

— Scrisoarea asta te priveşte, domnule!

— Pe mine? făcu Gustave, pe un ton foarte puţin respectuos.

— Pe dumneata, replică Luizzi, cu o mânie plină de dispreţ. Şi trebuie să am imediat o explicaţie cu dumneata, aşa că binevoieşte şi urmează-mă!

— Imediat, imediat, zise Gustave, pe care atitudinea plină de dispreţ a baronului nu-l descumpăni câtuşi de puţin.

Trecură în budoarul unde mai înainte avusese loc scena dintre Juliette şi Luizzi, şi Gustave îi zise baronului, măsurându-l din cap până în picioare:

— Ce s-a întâmplat, domnule baron?

— S-a întâmplat domnule, că eşti un... Se opri, apoi reluă: Mi-e silă să mă slujesc de unele cuvinte; dar ai să le găseşti în acest bilet, cu care sunt întru totul de acord.

Gustave luă biletul şi citi cele ce urmează:

„Domnule,

Am prezentat, fără să ştiu, doamnei de Marignon un intrigant şi un om de nimic. Acest om fără onoare şi acest intrigant eşti dumneata; ea mi-a iertat greşeala. Dar dumneata i-ai prezentat, în deplină cunoştinţă de cauză, un alt intrigant de teapa dumitale: acest om este un pretins marchiz de Bridely şi treaba asta nu ţi-o pot ierta. Dar cum a circulat zvonul că eşti nebun, am să ţi-l trimit pe doctorul meu; dacă dimpotrivă, eşti întreg la cap, într-un ceas îţi voi trimite martorii mei.

Cosmes de Mareuilles”

Marchizul păstră un moment de tăcere, în timp ce baronul îl privea iritat. În sfârşit, tânărul Elleviou îi înapoie biletul lui Luizzi, spunându-i, zâmbind dispreţuitor:

— Împărtăşiţi chiar toate sentimentele din acest bilet?

— Da, domnule, răspunse furios baronul.

— Atât în ceea ce vă priveşte, cât şi în ceea ce mă priveşte? întrebă Gustave, legănându-se.

— Domnule, strigă baronul, care în furia lui uitase că scrisoarea lui de Mareuilles era şi mai jignitoare pentru el, domnule, atâta insolenţă merită o lecţie!

— Vreţi două dueluri în loc de unul, domnule baron? întrebă Gustave, cu sânge rece. Mă rog, cum doriţi.

— Eu nu mă bat cu oameni de teapa dumitale, eu îi pun pe goană cu bastonul!

Gustave păli de mânie. Dar se abţinu şi răspunse:

— Un moment, vă rog. Vă veţi bate, domnule baron. Şi fiindcă tot suntem singuri, să dăm cărţile pe faţă. Ştiaţi foarte bine cine eram, când mi-aţi dat acea recomandare către doamna de Marignon. V-am slujit ca unealtă de răzbunare, unealtă pe care acum vreţi s-o aruncaţi din salon în stradă. Dar nu se va întâmpla astfel, dragă domnule baron! Am un titlu mai nobil ca al dumitale. Am o avere tot atât de mare, căci am câştigat procesul ca moştenitor legitim al marchizului de Bridely; astăzi sunt, prin hotărâre judecătorească, marchiz de Bridely şi nu voi suporta, te rog să mă crezi, nişte aere pe care nu le-am putut suferi nici când eram actorul Gustave, fiul din flori al lui Aimé-Zéphirin Ganguernet şi al femeii Marie-Anne Gargablou, fostă domnişoară Libert.

Spunând aceste cuvinte, cu voce scăzută dar fermă, Gustave se apropiase de Luizzi, privindu-l ameninţător.

— Toate astea nu mă vor face să uit, îi răspunse cu răceală baronul, că-ţi datorezi titlul şi averea unei pungăşii josnice.

— Pungăşie josnică pe care ai găsit-o foarte nostimă,

atunci când te-ai slujit de ea.

— În sfârşit, domnule, ce vrei?

— Să stăm de vorbă. În împrejurarea de faţă, conflictul nostru e acelaşi, n-avem cum să-l despărţim. Domnul de Mareuilles nu trebuie să mai repete nepedepsit asemenea acuzaţii împotriva dumitale şi a mea. Ori mă voi bate eu cu el – şi-ţi jur că voi şti să-l determin să se bată – şi dumneata vei fi martorul meu în acest duel, ori te vei bate dumneata cu el şi-ţi voi fi eu martor.

— Refuz.

— Bagă de seamă, zise Gustave, cu sângele rece al unui om pentru care un duel era un fleac, bagă de seamă: dacă mă refuzi ca martor, îi voi spune lui de Mareuilles că ai săvârşit într-adevăr acea faptă urâtă pe care ţi-o reproşează: dacă mă accepţi, va fi convins de loialitatea dumitale; înseamnă că te-ai purtat ca un prieten, fapt care astăzi e un adevăr legal şi incontestabil, înseamnă că m-ai crezut într-adevăr ceea ce sunt, adică marchizul de Bridely.

Luizzi reflectă, apoi spuse brusc:

— Poate că ai avea dreptate dacă n-ai uita că a fost vorba de o escrocherie care-l dezonorează la fel de tare pe actualul şi legalul marchiz de Bridely, ca şi pe fostul actor Gustave.

— Hai, hai, făcu Gustave, nu mai fă atâta caz de o escrocherie măruntă, tocmai dumneata care ai fost dat drept nebun, pentru că ai vrut să ucizi un om!

— Cum? Ştiai? strigă Luizzi speriat.

— Domnul Niquet a fost notarul familiei care a pledat împotriva mea!

— Şi domnul Barnet?

— Dragă domnule baron, cu mine s-a întâmplat un lucru extraordinar. E o poveste foarte ciudată, jur pe viaţa mea!

— Şi socoţi că nu e cazul să fiu curios?

— Ba da. Îţi datorez un secret…

Luizzi reflectă un moment, apoi zise:

— Accept propunerea dumitale, dar cu o condiţie: să mă bat eu primul cu de Mareuilles.

— E dreptul dumitale.

— Deci, îmi trebuie un alt martor, din moment ce te vei bate şi dumneata.

— De ce nu-l iei pe Henri Donezau? Mi se pare că l-am văzut mai adineauri în salonul dumitale.

— Îl cunoşti? întrebă Luizzi. Ah, înţeleg, l-ai văzut probabil la Toulouse, când erai cu Ganguernet.

— Chiar aşa, zise Gustave.

— Nu pot, răspunse Luizzi; se însoară mâine cu sora mea.

— Cu sora dumitale? strigă marchizul, cu o uimire pe care baronul o tălmăci altfel.

— Cu sora mea, da, dragă domnule marchiz, sora mea e fata tatălui meu, aşa cum şi dumneata eşti fiul lui Ganguernet.

— Şi i-o dai lui Henri? întrebă uluit Gustave. La urma urmei, adăugă el, în situaţia ei, neavând nici nume, nici familie…

— Nu mai există de vânzare taţi marchizi! zise Luizzi, şocat de impertinenţa lui Gustave.

Acesta începu să râdă şi spuse cu o superbă îngâmfare:

— Nu-i aşa că-mi joc bine rolul?

— Pe mine m-ai putea scuti, zise baronul. Mai ales că avem cu totul altceva de făcut! Trebuie să mă duc până la un prieten… Aş vrea ca sora mea şi Henri să nu afle ce s-a întâmplat. Vrei să intri o clipă în salon? Din moment ce-l cunoşti pe Henri, explică-i poziţia dumitale socială.

— Oh! Pentru asta am ticluit o poveste straşnică, o poveste cu un copil pierdut!

— Foarte bine. Spune-le că scrisoarea domnului Barnet m-a obligat să plec imediat. Îi vei primi pe martorii lui de Mareuilles. Dă-le întâlnire mâine dimineaţă la şapte. Căsătoria va avea loc la ora zece, la primărie şi la unsprezece, la biserică; dacă nu voi sosi până atunci, vei trimite o scrisoare surorii mele, prin care o vei ruga să-mi scuze lipsa şi să se mărite şi fără mine.

— Perfect, zise marchizul.

Luizzi îi scrise un cuvânt lui Cosmes de Mareuilles şi ieşi.

Imediat Gustave reintră în salon. Henri îl luă de braţ şi ieşi împreună cu el, sub pretext că vrea să-i arate noul apartament pe care i-l pregătise baronul. Cei doi le lăsară pe Juliette şi pe Caroline singure.

Totul se petrecu aşa cum prevăzuse Luizzi: martorii lui de Mareuilles veniră la ora fixată şi duelul rămase să aibă loc a doua zi dimineaţă. Când baronul se întoarse acasă, notarul său sosise de mult şi ora citirii contractului fusese simţitor depăşită. Juliette, Gustave şi cei interesaţi erau singurii prezenţi, Luizzi vrând s-o cruţe pe sora lui de a mai auzi şi alţii dureroasele cuvinte: „din tată şi mamă necunoscuţi”. Henri, căruia Luizzi îi înmânase suma ce-i fusese recunoscută că i-ar aparţine prin contract, îi dădu şi soţiei sale un portofel conţinând aceeaşi sumă, având în vedere că– după cum se ştie – contractul de căsătorie ţine loc de chitanţă.

Henri se miră de o astfel de precauţie şi-şi manifestă nedumerirea faţă de Luizzi.

— Afacerile se fac întotdeauna cu dichis, zise baronul, surâzând cu graţie. Am motivele mele, pe care ţi le voi spune mâine, cel puţin aşa sper, şi care mă obligă să fiu foarte riguros.

Juliette, Gustave şi Henri se priviră pe furiş şi tot restul serii, de altfel destul de înaintată, trecu fără ca baronul, preocupat de duelul de a doua zi, să observe tristeţea şi neliniştea care puseseră stăpânire pe Caroline.

A doua zi, la şase jumătate dimineaţa, sosiră martorii. Luizzi îi înmână lui Gustave scrisoarea pe care acesta trebuia să i-o dea lui Henri, în cazul unei nenorociri, după care toţi trei se îndreptară către pădurea din Vincennes.

Între nişte oameni hotărâţi să se bată, preliminariile unui duel nu sunt prea lungi. Totuşi, acesta necesită unele explicaţii care-l întârziară o vreme.

— Credeam, zise domnul de Mareuilles, cu îngâmfarea sa obişnuită, credeam că domnul baron de Luizzi, care vine, desigur, aici, pentru a-şi reabilita onoarea, va fi însoţit de martori onorabili.

Gustave vru să ia cuvântul, dar Luizzi i-o luă înainte şi-i răspunse cu o trufie care-l potoli pe de Mareuilles:

— A trebuit să vin mult prea repede aici ca să-mi reabilitez onoarea, domnule, pentru a mai avea timp să alerg şi după martori, deşi cei pe care i-am adus sunt foarte onorabili; am dat însă fuga încoace, ca să pedepsesc îngâmfarea unui prost şi insolenţa unui bădăran.

— Iar eu voi continua lecţia, domnule! zise Gustave. Eu, marchizul de Bridely, îţi voi face onoarea de a mă bate cu dumneata, domnule de Mareuilles, ginerele doamnei Olivia de Marignon, fata femeii Béru, cea care a ţinut odinioară o casă publică de jocuri de noroc şi de femei uşoare.

Cosmes, care auzise câte ceva despre trecutul doamnei de Marignon, păli la această apostrofare şi strigă cu furie:

— Ticălosule!

— Hai, hai, nu te înfuria aşa, micul meu de Mareuilles, îi zise Gustave; vin din Bretagne, unde mi s-a vorbit de dumneata!

Cosmes se tulbură în mod vizibil şi-i spuse unuia dintre martorii săi, un tânăr cu o încântătoare figură de copil, palidă şi dulce:

— Hai, du Bergh, să isprăvim odată!

— O, făcu Luizzi, cu un zâmbet ironic, tânărul ăsta e domnul du Bergh? Sunt încântat să-l văd, dar ar fi putut lipsi de la acest duel!

— Ce vreţi să spuneţi? întrebă tânărul, cu o voce dulce ca de flaut.

— Haideţi, domnilor, nu ne-am adunat aici pentru mulţumiri, zise Cosmes; unde sunt spadele?

— Iată-le, zise cel de-al doilea martor al lui Luizzi.

Cum terenul pe care se aflau nu fu socotit convenabil, trebuiră să intre în pădure, pentru a găsi un altul. După o jumătate de oră de mers, găsiră, în sfârşit, un loc satisfăcător. Li se înmânară spadele celor doi adversari, care începură a se bate cu o înverşunare ce le dovedea nu numai curajul şi îndemânarea, ci şi desăvârşita cunoaştere a mânuirii spadei. Totuşi, Cosmes, mai rapid în mişcări din

pricina furiei pe care i-o provocaseră cuvintele lui Gustave, îl răni primul pe Luizzi. Se opri imediat şi-i zise baronului:

— Domnule, eşti rănit!

— N-am băgat de seamă, replică baronul, atacându-l pe de Mareuilles, însă acesta îl obligă pe Luizzi să se tot dea înapoi, până ce ajunse într-un mic imaş plantat cu lucemă.

Cosmes se opri din nou şi zise plin de dispreţ:

— Domnule, vreau să te ucid, nu să te măcelăresc! Să renunţăm, adăugă el, surâzând batjocoritor.

— Glumeşti, domnule, zise Luizzi; hai să vedem care dintre noi va rămâne în picioare!

— Încântător! zise de Mareuilles, parând uşor şi rănindu-l pentru a treia oară pe baron, la braţ.

Dar chiar în aceeaşi clipă baronul îi dădu o lovitură de sabie atât de puternică, încât îi străpunse umărul.

— În sfârşit, strigă triumfător Gustave, văzându-l pe de Mareuilles prăbuşindu-se.

Aproape imediat, Luizzi, al cărui sânge curgea din belşug din cele trei răni ale sale şi pe care numai mânia îl mai susţinuse, fu cuprins de slăbiciune şi căzu alături de adversarul său. Văzându-i pe cei doi oameni leşinaţi, martorii săriră imediat să-i ajute. Luizzi îşi reveni primul şi, după ce se asigură că de Mareuilles mai respira, părăsi terenul şi se urcă în trăsură.

— Vrei să te întorci acasă? îl întrebă Gustave.

— Nu; sora mea s-ar speria şi eu vreau să se ducă liniştită la biserică. Rănile sunt superficiale, nu m-a lovit decât în muşchii braţelor.

— Da, zise Gustave, dar vezi că sunt cam prea aproape de mână şi mă tem să nu faci tetanos. Să ştii că nu-i de glumă cu astfel de lovituri de spadă…

— Nu mă poţi duce la dumneata acasă?

— Cu plăcere, răspunse Gustave, deşi, deocamdată, nu stau decât într-un palat închiriat. Dar îl voi căuta pe Barnet, care stă chiar lângă mine, şi am să-l rog să aibă grijă de dumneata, cât timp voi lipsi eu ca s-o anunţ pe sora dumitale.

— E perfect, zise Luizzi.

După un ceas sosiră în strada Helder; dar Barnet lipsea. Au trimis repede după un medic, care i-a luat bolnavului sânge şi i-a recomandat repaus absolut. Se făcuse aproape zece.

— Du-te până la mine acasă, îi zise Luizzi lui Gustave, şi spune-i surorii mele că dorinţa mea expresă este să se mărite, fără să mă mai aştepte pe mine; apoi îl voi anunţa pe Henri să vină să mă ia şi să mă ajute să ajung acasă.

— Nu e un lucru prudent, zise medicul.

— Vom vedea, răspunse Luizzi. În orice caz, lasă-i vorbă lui Barnet să vină să mă vadă, imediat ce soseşte acasă.

Gustave plecă să-i îndeplinească dorinţele lui Luizzi. Sângele pe care-l pierduse datorită rănilor, precum şi cel pe care i-l mai luase şi doctorul, făcuse ca Luizzi să se simtă extrem de slăbit. De îndată ce toţi cei ce se ocupaseră de el îl lăsară în pace, căzu într-o stare de somnolenţă; nu-şi dădu seama cât zăcu astfel, dar fu smuls din acea stare de zgomotul uşii care se deschise şi de zgomotul pendulei care bătu de amiază. Persoana care deschisese uşa nu era altcineva decât domnul Barnet. Luizzi îi făcu semn să se apropie şi notarul strigă:

— Ei, ce-am aflat? Că aţi fost rănit într-un duel?

— Nu-i nimic, nu-i nimic, răspunse baronul, mirat de slăbiciunea lui şi de durerea puternică pe care i-o pricinuiau cele trei răni, pe care le crezuse atât de uşoare.

— Asta-i prea de tot, pentru un om a cărui prezenţă e absolut necesară! Ştiţi că eraţi să fiţi ruinat de un pungaş pe nume Rigot?

— Da, zise Luizzi, dar a pierdut procesul.

— În primă instanţă, da; dar a făcut apel. În lipsa dumneavoastră, am amânat procesul cât am putut; dar luna viitoare se va judeca şi va trebui să ne sfătuim asupra mijloacelor de apărare.

Baronul îşi aminti în acel moment că diavolul îi spusese că averea îi va fi înapoiată şi, dacă ar fi fost singur, l-ar fi chemat să-i zică vreo două, pentru că-l minţise.

Barnet continuă:

— Dar cum nu e momentul să vă vorbesc acum despre aceste afaceri încurcate, spuneţi-mi de ce n-aţi cerut să vă transporte acasă la dumneavoastră, unde m-am mirat peste poate că nu v-am găsit?

— Dacă ai fost la mine acasă, trag nădejde că ai văzut-o pe Caroline…

— Câtuşi de puţin, răspunse Barnet pe un ton destul de acru. Mi-a trimis vorbă, printr-o fată înaltă şi destul de obraznică, cum că nu putea fi văzută.

— Scuz-o şi dumneata, zise Luizzi. În ziua măritişului, o femeie are atâtea de făcut…

— Cum, strigă Barnet uluit, se mărită?

— La ora asta, zise Luizzi, aruncându-şi ochii asupra pendulei, s-a şi măritat.

— Şi aţi măritat-o cu acel Henri Donezau? strigă Barnet, accentuând asupra fiecărei silabe, cu mirare şi mânie.

— Da, într-adevăr, răspunse Luizzi.

— Oh, Doamne-Dumnezeule, am sosit prea târziu!

— Ce s-a întâmplat? întrebă Luizzi, ridicându-se în capul oaselor, acest Donezau să mă fi înşelat? Poate că mai e încă timp să mai reparăm…

Chiar în clipa aceea, Gustave deschise uşa şi intră urmat de Henri şi de Caroline, care se năpusti ţipând către patul lui Armand.

— N-am nimic, surioară, n-am nimic, linişteşte-te, zise Luizzi.

— Mi-ai făgăduit că vei fi curajoasă, zise Gustave; nu te speria aşa… Gândeşte-te că medicul a declarat că o emoţie ceva mai violentă ar fi periculoasă pentru baron şi că-l poţi face să se simtă mult mai rău decât se simte acum.

— Tac, tac, răspunse Caroline, ştergându-şi lacrimile. Dar nu poate rămâne aici, trebuie să-l ducem acasă.

— Ai dreptate, zise Luizzi. Gustave, fii atât de bun şi fă pregătirile necesare.

Gustave părăsi camera. Dar Henri rămase. Şi prezenţa lui îi aminti baronului de cuvintele lui Barnet.

Alarmat totuşi de vorbele notarului, baronul îi spuse locotenentului, pe un ton pe care se străduia să fie cât mai amical:

— E cazul să-ţi spune „cumnate”, domnule? Căsătoria a avut loc?

— Da, cumnate, răspunse Henri, pe un ton emoţionat şi strângând mâna baronului.

Luizzi observă că Barnet îl examina cu atenţie pe Henri şi că, la răspunsul locotenentului, făcu un mic gest de aprobare. În curând, toată lumea se puse în mişcare ca să-l ducă pe baron acasă; acesta, profitând de o clipă de răgaz, îi făcu semn notarului şi-l întrebă în şoaptă:

— Ce vor să însemne cuvintele „am ajuns prea târziu”?

— Nimic, nimic… Erau în legătură cu alte planuri… Poate că v-aş fi propus o altă partidă…

— Crezi că Henri nu e un om de onoare?

— Nu spun asta… Dar nu e bogat şi poate…

— Poate că te-ai gândit cumva la marchizul de Bridely?

— Ei, el are şaizeci de mii de livre rentă, spuse Barnet pe un ton vesel, ca şi cum ar fi fost bucuros că i se oferă ocazia să vorbească despre altceva.

— De ce nu mi-ai scris? întrebă Luizzi, care continua să păstreze o undă de neîncredere în adâncul sufletului.

— Ah, drace!… Pentru că… pentru că marchizul nu câştigase încă procesul! spuse notarul dintr-o suflare.

Totul era gata pentru mutarea baronului. Acesta coborî scara, cu pas destul de ferm, dar odată instalat în trăsură se simţi atât de rău, încât de două sau de trei ori fu gata să leşine. În sfârşit, ajunse acasă la el, unde se simţi pur şi simplu îngrozit, când se văzu instalat în patul unde, nu cu prea multă vreme în urmă, fusese cât pe-aci să piară din pricina servitorilor săi. Totuşi, prezenţa surorii sale şi a lui Barnet îl liniştiră. Dar, fără voia lui, dintr-un sentiment pe care nu şi-l putea explica, nu socotea câtuşi de puţin că ar putea să aibă încredere în noul său cumnat. Acest gând îl tulbură atât de mult în timpul zilei, încât seara îl cuprinse o febră violentă, iar când doctorul reveni, nu păru deloc

mulţumit de felul cum arătau rănile.

— E nevoie, spuse el, de o odihnă absolută a trupului şi a sufletului, domnule baron; fără asta, pot avea loc accidente grave.

— Îmi voi petrece noaptea lângă patul fratelui meu, zise Caroline.

Gustave făcu o grimasă destul de nostimă, privindu-l pe Henri, care spuse:

— Cumnate, socoţi treaba asta de prisos?

— Cum o să fie de prisos? răspunse destul de acru Juliette. Nimeni nu-l poate îngriji mai bine pe baron decât Caroline. O călugăriţă ştie să panseze cum trebuie rănile.

— Dar n-ai fost şi dumneata călugăriţă? o întrebă Gustave, pe un ton ironic.

— Crezi, îi replică Juliette, luând un aer de demnitate jignită, crezi că s-ar cuveni să stau toată noaptea în odaia unui bărbat?

— Ar fi un act de generozitate, răspunse Gustave, arătându-i din ochi pe Henri şi pe Caroline.

Juliette îşi muşcă buzele cu mânie şi nu răspunse nimic.

— Voi rămâne eu, zise Caroline, vreau să rămân eu! Şi cum s-a făcut târziu, v-aş ruga mult să vă retrageţi.

— Hai, Henri, zise Gustave... Hai! Să ne resemnăm, dragul meu, n-avem ce face.

Henri ieşi, cu un aer înciudat, în vreme ce Juliette îl urmărea cu o privire arzătoare şi curioasă. Abia ieşiră cei doi din cameră, că Juliette se apropie de Caroline şi-i zise:

— Eu voi rămâne în odaia mea şi mă voi culca îmbrăcată; dacă vei avea nevoie de mine, vino şi scoală-mă.

Apoi se întoarse spre baron şi aplecându-se spre el destul de aproape, încât căldura răsuflării ei să-l facă să tresară, Juliette îi şopti:

— Noapte bună, domnule baron... Noapte bună, Armand...

Luizzi abia auzi acea voce vibrantă şi pătimaşă care-i rostise numele ca pe o mărturisire a dragostei sale, că Juliette şi dispăru.

Rămas singur cu sora lui, Armand începu a se gândi la tot ceea ce i se păruse cam bizar în cursul acelei zile; dar nu observase decât nişte gesturi imperceptibile, nişte priviri furişe, nu auzise decât cuvinte întrerupte, pe care se străduise în zadar să le înţeleagă. Din când în când, judecata i se limpezea şi atunci îşi spunea că, probabil, imaginaţia lui, exaltată de febră, dădea un sens ascuns zecilor de întâmplări mărunte, care, de fapt, n-aveau niciunul. Dar, aproape imediat, această tulburare a spiritului reîncepea. Năucit de toate acele gânduri care-l chinuiau fără încetare, puse mâna pe clopoţel şi sună. Uitându-se la Caroline, aşezată într-un fotoliu larg, aflat la picioarele patului, văzu că fata adormise. De altfel, prezenţa şi vocea diavolului nu erau percepute decât de el. Scutură din nou talismanul, dar nu auzi niciun sunet; chiar în aceeaşi clipă, braţul îi fu cuprins de o rigiditate de neînvins, iar trupul i se îndoi ca un arc pe care nicio forţă omenească nu l-ar mai fi putut destinde. Fălcile i se strânseră, dinţii i se încleştară şi baronul îşi dădu seama că fusese atins de acea boală cumplită numită tetanos, rezultatul destul de frecvent al rănilor care sfâşie muşchii. Îi fu cu neputinţă să mai sune din clopoţel, să mai scoată un sunet, ori să mai cheme pe cineva, şi aproape imediat i se păru că fusese izbit cu ceva în cap. Atunci închise ochii şi văzu…

V.
Tetanos

Văzu o asemenea lumină, încât ochii săi nici nu putură îndura o astfel de strălucire. Era atât de intensă, atât de pătrunzătoare, încât străbătea corpurile opace, întocmai ca raza care trece printr-un cristal. Era atât de scânteietoare, încât desena pe pereţi umbra flăcării lumânărilor aprinse. Nu mai era vorba de aceeaşi scamatorie care înlăturase din faţa baronului pereţii, distanţa, întunericul, corpurile intermediare ce l-ar fi împiedicat s-o vadă pe Henriette Buré în cumplita ei temniţă. Acum era vorba de o transparenţă care lăsa să se vadă obiectele în sine, deşi trecea dincolo de ele. Îţi făcea impresia unui geam care nu ascunde nimic, era un spectacol neaşteptat, strălucitor, unde totul sclipea şi totul era impregnat în lumină. Astfel, Luizzi văzu dincolo de odaia sa, salonul mobilat aşa cum îl ştia; dincolo de salon, sufrageria cu tot ceea ce era în ea, apoi anticamera unde Pierre dormea pe o banchetă. Deasupra capului său i se păru că vede, prin plafon, apartamentul surorii sale. Recunoscu fiecare piesă şi urmări acea stranie inspecţie cu o curiozitate plină de încântare. Cercetă cu grijă dacă fiecare mobilă se afla la locul ei; îşi cufundă astfel privirea din odaie în odaie, parcurgând toate amănuntele ornamentelor, căci erau neobişnuite, şi se minună de acel ciudat spectacol pe care l-ar fi vrut mai însufleţit, când iată că recunoscu odaia Juliettei. Fata se afla acolo şi Henri se plimba cu paşi mari prin ea. Juliette îi

vorbea cu însufleţire. Baronul ascultă şi auzi tot atât de limpede, cum şi vedea. Şi iată ce-i auziră urechile:

— Grozavă ispravă ai mai făcut, Henri! Ai simţit dorinţa să mă înşeli! Te cunosc eu câte parale faci, te-ai îndrăgostit de proasta asta mică de Caroline!

— Ce dracu te-a apucat? răspunse Henri. Totuşi, trebuie să mă culc cu nevastă-mea, nu?

— Şi dacă eu nu vreau? strigă furioasă Juliette.

— Foarte bine! Plecăm! Nici nu vreau altceva! Am în buzunar două sute cincizeci de mii de franci, daţi de cumnatul meu. Să profităm de faptul că e bolnav şi s-o ştergem peste graniţă!

— Ieri, treaba asta mai era posibilă; dar astăzi, când Barnet se află la Paris, ar fi periculos. La cea mai mică bănuială, va alerga la poliţie, ne va denunţa şi telegraful aleargă mai repede decât trăsura poştei.

— Dar ce, şarpele ăsta de notar ştie chiar totul despre noi?

— Nu cunoaşte amănuntele, răspunse Juliette. Dar e convins că eu am aruncat gazul din lampă peste veşmintele de călugăriţă ale Carolinei, pentru a o sili să se îmbrace altfel şi a merge la serbarea de Sainte-Gabelle la Auterive. Probabil că nimeni n-a putut să-i spună cum am convins-o pe idioata asta că te-ai îndrăgostit de ea şi nici că tandra corespondenţă pe care i-am scris-o, a făcut-o să fie nebună după tine.

— Deci, Caroline mă iubeşte? zise Henri cu o vanitate de taur.

— Umflă-te în pene, îi zise Juliette. Hei, drăguţule, dacă nu ţi-aş fi dictat eu prima scrisoare şi dacă nu l-ai fi pus pe sergentul tău major să ţi le scrie pe celelalte – frumosul Fernand care făcea şi vodeviluri –, nu prea cred că şi-ar mai fi pierdut capul după tine.

— Ei lasă, că scrisorile alea nu-s deloc grozave, zise Henri cu un aer dispreţuitor. Nici nu-ţi închipui cât m-au amuzat, când baronul mi le-a dat înapoi şi am început să le citesc.

— Şi totuşi, tu le-ai scris…

— Le-am transcris: şi să mă ia dracu, dacă am priceput mare lucru din ele! Dar le-am citit cu atenţie ca să ştiu ce conţineau. Tu vei fi sufletul vieţii mele, inima inimii mele, Juliette!

— Tu spui asta? Tu, care ai vârât-o pe Caroline în toată povestea asta, prima oară când ai rămas singur cu ea?

— Eu, să fiu în locul tău, aş tăcea. Fiindcă, atunci când ai venit înapoi cu baronul, erai roşie ca un mac.

— O, la mine e cu totul altceva!

— Ei nu zău! strigă cu brutalitate Henri.

— Ce vrei, dragul meu, zise Juliette. Baronul e un bărbat frumos, are două sute de mii de livre rentă şi din moment ce tu te-ai însurat…

— Bagă de seamă, zise Henri, arătându-i Juliettei pumnul.

— Ei şi? La urma urmei, ce-ai să-mi faci?

— Am să vă rup la amândoi braţele! Şi ţie, şi lui! răspunse Henri, al cărui chip căpătă o expresie feroce.

— Fleacuri, ai devenit un lăudăros, zise Juliette.

— Hai, zise Henri, să nu mai vorbim despre asta! M-ai pus să fac destule prostii în viaţă, iar ultima e cea mai gogonată dintre toate.

— Mersi, făcu Juliette. Ţi-am dat o nevastă cu cinci sute de mii de franci zestre!

— Ca şi când n-aş fi putut să mă însor şi fără tine.

— Zău? Şi cum te-ai fi însurat, dacă nu ţi-aş fi făcut eu cunoştinţă cu ea? Şi apoi ţi-ar mai fi dat şi ţie două sute cincizeci de mii de franci din zestrea fetei, dacă n-aş fi vorbit eu cu frate-său să treacă această clauză în contract?

— Ei, ştiu eu că eşti dibace, când te amesteci… Dar biată fata asta, zău, pe cuvântul meu că mi-e milă de ea.

— Şi mie mi-e milă de baron, dragul meu…

— Iar o iei de la capăt?

— Îţi jur c-a atentat la… virtutea mea! Şi nu mai departe decât ieri… în budoarul său… Ei, am vrut să-mi bat puţin joc de el dar, pe legea mea, la un moment dat mi-am pierdut capul şi dacă ar mai fi insistat…

— Juliette! strigă furios Henri.

— Ştii ce? Du-te şi culcă-te cu nevastă-ta şi lasă-mă în pace!

— Ei drăcie! Ştii că ai dreptate? zise mânios Henri. Mă duc… Şi se îndreptă spre uşă.

— Henri, strigă Juliette, ridicându-se, dacă ieşi de aici în noaptea asta, totul s-a sfârşit între noi!

— Atunci, replică Henri, întorcându-se, nu mă mai plictisi cu baronul tău şi hai să stăm de vorbă serios. Revenind la acel Barnet, ce te face să crezi că ar avea unele bănuieli?

— Din moment ce ţii să-ţi spun, am să-ţi spun. Din pricina celor şase mii de franci pe care i-a dat Carolinei, pe care i-am depus la mama şi care trebuiau să vă slujească la pretinsa voastră fugă.

— Află că cei şase mii de franci i-am vârât în buzunar, iar tu ai venit la Paris datorită acestui ajutor neaşteptat, pe care ni l-a trimis Cel-de-Sus.

— Ei bine, zise Juliette, Barnet s-a neliniştit din pricina celor şase mii de franci, mai întâi la Toulouse, unde mă mai aflam încă şi unde călugăriţele i-au răspuns că habar n-aveau de ei, dar că mai mult ca sigur că amica mea Caroline îi luase cu ea la Evron. Cum Barnet ştia că maicile, urmărind să pună mâna pe averea ei, îşi lăsau protejata să facă ce vrea, s-a mulţumit, pe moment, cu acel răspuns. Dar, mai pe urmă, reîntorcându-se de la Rennes, a făcut un ocol pe la Evron şi a întrebat-o pe stareţă dacă tânăra Caroline îi adusese banii; aceasta, bineînţeles, i-a răspuns că nu.

— Dar ceea ce i-ai povestit Carolinei, aranjează toate lucrurile!

— Pentru ea, da. Dar nu şi pentru Barnet care, la Vitré, a căpătat o droaie de informaţii detestabile despre tine. Şi toate astea, adăugate la cei şase mii de franci…

— Mda! făcu Henri. Şi n-ar fi putut să ia aceşti bani cu ea, la Paris?

— Nu prea… Ce, tu crezi că dacă fata avea bani, baronul ar mai fi fost obligat să împrumute, la Vitré, bani de la notarul Barnet? Tocmai asta l-a făcut bănuitor pe vulpea

asta bătrână. Atunci şi-a amintit de cei o mie două sute de franci daţi mamei şi şi-a dat seama că şi cei şase mii luaseră acelaşi drum.

— Cine ţi-a spus toate astea?

— Ei bine, Gustave, care a călătorit împreună cu bufniţa asta de notar şi care, neştiind absolut nimic, i-a spus că mă cunoştea.

— Şi ce anume i-a spus despre tine?

— Nu cine ştie ce... I-a spus că am fost figurantă la teatrul din Marsilia...

— Sper că nu i-a mai spus şi altceva?

— Nu! Gustave n-a venit niciodată la Aix, când şedeam la mama...

— Oh, netrebnica! strigă Henri ca şi cum numele de Aix îi amintea de nişte lucruri cumplite.

— Ei bine, ce vrei, îşi făcea şi ea meseria!

— Păi nu te-a învăţat şi pe tine aceeaşi „frumoasă" meserie?

— Ei drăcie, zise Juliette, află că, în orice caz, preţuieşte mai mult decât a ta! Fără Revoluţia din Iulie, când i-ai tras un glonţ în cap bătrânului Bequenel, sub pretextul că era un spion, şi i-ai furat semnăturile false pe care i le-ai dat, tare aş vrea să ştiu unde ai fi fost acum! Toată povestea asta ţi-a adus un epolet de ofiţer, datorită frumoasei cereri pe care ţi-am scris-o eu, în vreme ce atâţia alţii, care s-au bătut pe bune şi plini de curaj cu elveţienii şi cu garda regală, au fost lăsaţi deoparte sau trimişi în Alger ca simpli soldaţi. Aşa că nu mai face atâta caz în legătură cu ceea ce-am fost eu înainte de a te cunoaşte!

— Dar ţi-ai continuat meseria şi după ce m-ai cunoscut!

— Iar tu n-ai scos o vorbă, câtă vreme meseria mea îţi dădea de mâncare, zise Juliette, dezgustată. Astăzi însă, când ai rente...

— Ei bine, astăzi nu vreau ca baronul să se învârtă în jurul tău!

— Ei bine, nici eu nu vreau ca nevastă-ta să fie nevasta ta!

— Mă rog, spune-mi tu cum să fac şi fac.

— Păi tocmai asta e, că nu trebuie să faci nimic. Fata e neştiutoare ca un copilaş. N-are habar de nimic!

— Da, dar dacă o întreabă cineva? Frate-său, Barnet…

— Crezi aşa ceva? zise Juliette pe un ton de ironie zeflemitoare. Crezi că Barnet se va duce să-i spună Carolinei: „Doamnă, fă-mi plăcerea şi spune-mi dacă soţul dumitale…” Hai zău, lasă-mă în pace! Vezi, dragul meu, tu n-ai să poţi fi niciodată un bărbat cu adevărat nobil…

— Pe când tu, dimpotrivă: îţi dai nişte aere de prinţesă şi faci pe mironosiţa, mamă, mamă!

— Ah, strigă Juliette cu înflăcărare, o femeie, vezi tu, are cu totul altceva în cap şi în inimă decât voi, bărbaţii! Dacă m-aş fi născut în timpul Revoluţiei, acum eram mareşală, iar dacă m-aş fi născut înainte, aş fi fost o a doua du Barry. Astăzi însă nu mai e nimic de făcut cu bărbaţii ăştia proşti şi avari!

— Şi eu în ce categorie intru, mă rog?

— Oh, pe tine te iubesc, cu tine lucrurile stau altfel! Dar uite, dacă nu erai gelos ca un prost pe baronul ăsta, l-aş fi lăsat fără un şfanţ, căci i-aş fi păpat toată renta lui de două sute de mii de livre, adică de şase sute de mii de franci!

— Acum sunt şi eu destul de bogat…

— Hai, zise Juliette, te cedez Carolinei… Mie mi-e egal. Îl iau pe baron!

— Nu, strigă Henri, n-ai să-l iei!

— Nu vrei?

— Nu! Îl detest pe acest baron! Îl detest, pentru că-ţi place! Da, îţi place cum vorbeşte, îţi plac mănuşile lui galbene, îţi plac aerele lui de mare senior… Dacă ar fi fost bătrân, n-aş fi zis nu; mi-ar fi fost egal. Dar el nu, de o mie de ori, nu!

— Fie! Dar gândeşte-te la Caroline şi vezi ce faci!

— Bine, vom vedea.

— Bagă de seamă… Ea îmi spune tot şi voi afla imediat ce s-a întâmplat.

— Şi dacă se întâmplă?

— Am scrisorile tale false de schimb, dragul meu.

— Le-ai păstrat, târfă păcătoasă?

— Sunt la loc sigur. Mi-am luat şi eu măsurile mele de prevedere.

Mâniat, Henri se plesni peste frunte, iar Juliette continuă:

— Oh, te cunosc eu câte parale faci, puişorule! Ştiam eu că nu aşteptai decât să mă laşi cu buzele umflate. Mersi! La urma urmei, dacă ţii atât de mult, du-te la nevastă-ta… Eşti liber…

— Ce dracu ai cu biata femeie? Mie nici nu-mi pasă de ea!

— Ba îţi pasă şi încă al dracului de tare!

— Îţi dau cuvântul meu de onoare că nu-mi pasă! Fac şi eu pe nebunul doar de formă, căci, în sfârşit, petrec aici o noapte a nunţii cam ciudată!

— Sigur că această cameră nupţială îţi convine mai mult decât a mea.

— Îţi spun că va rămâne neatinsă.

— Cel puţin în noaptea asta sunt sigură…

Henri se opri în faţa Juliettei, venindu-i brusc o idee neaşteptată. Îşi contemplă îndelung complicea, de parcă ar fi vrut să-i soarbă din privire toată desfrânarea, apoi îi spuse:

— Poate că nu…

— Caroline nu va veni acum acolo…

— Dar, în schimb, vei veni tu.

— Eu?

Juliette surâse, auzind acea detestabilă propunere şi zise:

— În fond, zău că ar fi nostim… Dar nu… Nu vreau… N-am chef…

— Hai, zise Henri, luând-o de mână şi trăgând-o spre el, nu fă pe proasta… Pofta vine mâncând…

— Lasă-mă-n pace, strigă Juliette; mă sufoci! Totdeauna ai fost brutal!

— Ştii bine că, în ce mă priveşte, nu exişti decât tu pe lume, zise Henri, înlănţuind-o cu braţele…

— Ah, eşti insuportabil, zise Juliette, lăsându-se dusă. Şi

totuşi nu e bine! Camera aia e chiar deasupra odăii unde se află baronul.

— Păi tocmai pentru asta ar fi nostim, zise Henri.

Şi înşfăcând-o pe Juliette în braţele sale herculeene, străbătu apartamentul, în timp ce ea spunea:

— Vai, Henri, ce idee ţi-a venit! Ce te-a apucat? Eşti un monstru, zău aşa! Apoi, înlănţuindu-l cu braţele pe după gât, adăugă: Dar tocmai pentru asta te iubesc, nătărăule!

Luizzi îi văzu îndreptându-se către camera nupţială, al cărei prag îl trecură. Într-un moment de groază şi de indignare, baronul vru să strige şi, într-adevăr, scoase un strigăt cumplit. Imediat, toată acea viziune delirantă dispăru. Simţi cum se scufundă într-un întuneric profund, nu mai văzu nimic, nu mai auzi nimic, nu mai simţi nimic. Apoi, dintr-odată, deschise ochii şi văzu…

VI.
Întâlniri

Îi văzu pe Juliette, pe Henri şi pe Caroline aplecaţi deasupra lui şi împiedicându-l să-şi zdrobească membrele în acele groaznice convulsii care, în tetanos, urmează după etapa de înţepenire. În ciuda durerilor cumplite pe care le simţea, îşi păstrase – aşa cum se întâmplă adesea în această inexplicabilă boală – perfecta percepere a tot ceea ce se petrecea în jurul lui, precum şi deplina sa judecată. Văzându-i pe Henri şi pe Juliette alături, îngrijindu-l cu multă atenţie, baronul trebui să recunoască faptul că, vreme de câteva ceasuri, fusese victima unui delir extravagant şi, în acel moment, o idee care-i trecu brusc prin minte îl făcu să-şi dea seama de primejdia stării sale. Îşi aminti că, în două rânduri, fusese socotit nebun. Abia atunci înţelese că, fiind fără încetare obsedat de revelaţiile diavolului, orice lucru sigur era pus de el la îndoială, orice adevăr i se părea minciună. Că explica prin crimă şi prin viciu tot ce nu-şi putea explica altfel. Atunci, teama de a vedea acea propensiune a spiritului său oprindu-se la o idee fixă, şi preschimbându-se în nebunie, puse cu atâta putere stăpânire pe baron, încât se hotărî brusc să nu încerce a mai afla diversele mistere ale vieţii, ci să se comporte ca un om obişnuit, conducându-se nu după falsele lămuriri ale diavolului, ci după propria sa judecată şi să privească lucrurile şi oamenii numai prin latura lor bună. Dar poate că Luizzi a făcut atunci faţă de diavol ceea ce a

făcut Orgon faţă de Tartuffe. Când ipocritul a părăsit casa burghezului credul, acesta a strigat: „Gata, renunţ la toţi oamenii de bine!” Odată ce Luizzi se hotărî să-şi scoată din minte acea manie de a şti tot, strigă în sinea lui: „De acum încolo, voi crede că toţi oamenii sunt numai oameni de bine!”

Convalescenţa, destul de grea după acea boală gravă mult prea rar urmată de vindecare, i-a risipit toate temerile baronului pe care maladia le făcuse să crească, până ce ajunsese să aibă acea cumplită viziune. Henri era faţă de el de o atenţie deosebită, iar Juliette îi ţinea o fidelă companie, citindu-i, discutând cu o blândeţe, cu o graţie şi o modestie care nu se dezminţiră nicio clipă. Baronul nu avea ochi decât pentru ea; căci farmecului acelei societăţi plăcute i se adăuga întotdeauna acea atracţie magnetică pe care baronul o simţea fără voia lui. În sfârşit, când fu în stare să iasă, era aproape îndrăgostit de Juliette sau mai bine-zis, pentru a reveni la ciudata pasiune pe care i-o inspira această fată, o dorea ca un seminarist şi se temea de ea ca un copil.

Dar iată că în situaţia baronului avu loc o notabilă schimbare. De îndată ce l-a trimis pe marchizul de Bridely ca să afle cum se mai simţea de Mareuilles, acesta îl trimise şi el imediat pe tânărul du Bergh ca să se informeze despre sănătatea lui Armand. Aceste vizite se înnoiră în fiecare zi, din ambele părţi. Gustave găsi modalitatea de a-i spune doamnei de Marignon, la care locuia de Mareuilles de când îi devenise ginere, că el, marchizul de Bridely, avea acum o rentă de şaizeci de mii de livre, adică aproape două sute de mii de franci, şi această mărturisire îi scuză toate păcatele trecute; tentativa lui de escrocherie deveni o nebunie a tinereţii; se obişnuiră să-l vadă tot mai des şi chiar dacă nu se număra printre intimii casei, lăsau să le scape – cu oarecare vanitate – numele marchizului de Bridely, în faţa tinerilor de neam care frecventau casa doamnei de Marignon. Ba unii chiar murmurară că tânăra şi frumoasa doamnă de Mareuilles regreta, dacă nu persoana şi averea

lui Gustave, cel puţin titlul său de marchiz. Pe de altă parte, Luizzi primise cu multă politeţe vizitele, la început ceremonioase, apoi din ce în ce mai amicale, ale tânărului Edgard du Bergh. Aerul fin şi blând al acelui copilandru care-şi lăsa mereu ochii în jos, întocmai ca o fată, şi care vorbea cu un glas subţire şi melodios, îi plăcu baronului. L-a invitat să vină pe la el şi tânărul a profitat de invitaţie. Din toată povestea asta a rezultat un fel de apropiere prin intermediari între Luizzi şi domnul de Mareuilles; baronul, nedorind să împingă lucrurile mai departe, dar fiind un om care cunoştea regulile înaltei societăţi, prima oară când a ieşit din casă a făcut o vizită adversarului său, a cărui vindecare era mult mai puţin avansată decât a sa. Împăcarea celor doi bărbaţi, care se bătuseră cu atâta curaj, avu loc imediat, cu atât mai mult cu cât nu voiseră să se omoare unul pe celălalt şi cu cât nu aveau niciun fel de motiv ascuns de ranchiună. Dacă Mareuilles şi Luizzi ar fi fost rivali în vreo funcţie politică, s-ar fi invidiat pentru succesele avute în faţa femeilor, pentru caii sau pentru croiala impecabilă a hainelor lor, poate că s-ar fi urât de moarte. După ce l-a văzut pe de Mareuilles, Luizzi a vrut s-o vadă şi pe doamna de Marignon, care l-a primit cu graţia femeii ce ştie să uite şi să-şi aducă aminte numai de ceea ce trebuie. Luizzi se strădui să regăsească în acea bătrână doamnă ce se ţinea atât de bine, era atât de aşezată şi de demnă, pe zvăpăiata, pe desfrânata Olivia şi băgă de seamă că sub aparenţa ei de femeie neînduplecată se ascundeau multă indulgenţă şi îngăduinţă faţă de mironosiţele de care era înconjurată şi pe care le detesta.

Doamna du Bergh, care se afla acolo, îi mulţumi lui Luizzi pentru buna primire pe care i-o făcuse fiului ei. O regăsi şi pe doamna de Fantan, care-l anunţă că fata ei se măritase, apoi se întâlni cu tânăra doamnă de Mareuilles. Luizzi plecă de la doamna de Marignon împăcat cu toată acea societate pe care diavolul i-o arătase a fi atât de odioasă.

De altfel, de când o părăsise – după prima lui boală– baronul se găsise adesea în contact cu viciile ridicole şi

grosolane ale burgheziei, încât se simţi în elementul lui în atmosfera elevată şi plăcută din acel salon. Ascultă cu deosebită plăcere cuvintele măgulitoare şi elegante ale oamenilor din înalta societate şi îşi făgădui să n-o mai ia iarăşi de la capăt cu cercetările lui, în acea plăcută sferă.

Nu trecuseră decât câteva zile de la prima ieşire din casă a baronului, când iată că primi o scrisoare de la notarul Barnet, care părăsise Parisul la două zile după faimosul duel al lui Luizzi. În acea scrisoare, notarul îl conjura pe baron să vină la Toulouse să-şi pună ordine în afacerile sale, vorbindu-i despre un proiect care-i surâse grozav baronului. Deputatul unui arondisment, unde Luizzi avea cele mai bogate proprietăţi, murise, aşa că urma să aibă loc o nouă alegere. Barnet, care dispunea de un mare număr de voturi, nu vru să le dea nici candidatului de extremă stângă, nici candidatului legitimist. În plus, nu vru, din motive de ură personală, să le dea candidatului ministerial, care pusese mâna şi pe slujba de administrator particular pe care Barnet ar fi vrut-o el. Aşa că-i oferi toate voturile sale baronului, pe care îl asigură de succes, dacă era ispitit să-şi încerce norocul. Baronul citi acea scrisoare familiei sale, din care aproape că ajunsese să facă parte şi Juliette, şi, cu un viu sentiment de plăcere, o văzu pentru prima oară pe acea tânără însufleţindu-se la ideea de a se vârî în politică şi înfăţişându-i un strălucit tablou al carierei care-l aştepta. Luizzi se lăsă deci câştigat de entuziasmul Juliettei; pe parcurs însă, îşi aminti la ce investigaţii erau supuşi nefericiţii candidaţi şi se temu că trecutul său nu era chiar aşa de uşor de explicat alegătorilor burghezi, care erau de-a dreptul fanatici. Totuşi, o ciudată descoperire şi un eveniment nu mai puţin bizar îl făcură să accepte. După câteva zile, aflându-se la doamna de Marignon, vorbi pe un ton destul de detaşat despre candidatura ce i se oferea. Imediat, izbucniră din toate părţile felicitări pentru norocul lui.

— Vei fi ales, nu-i aşa? îi spuse un domn bătrân cu figura aristocratică. A venit vremea ca Franţa să fie reprezentată

de câteva nume care să-i amintească, în sfârşit, că toată gloria ei nu aparţine acestei epoci. Familia Luizzi datează de pe vremea războiului albigenzilor. O găseşti mereu alături de familiile de Levis şi de Turenne, în timpul acelor memorabile evenimente.

— Ar fi de asemenea timpul, dragă domnule d'Andely, zise doamna de Mareuilles, ca deputaţii noştri să nu mai fie toţi nişte avocaţi de canton, medici de ţară sau negustori de fier şi de bumbac. Acei domni, cu hainele lor cafenii, cu lenjeria murdară şi cu mâinile fără mănuşi, ne năpădesc saloanele; se duc la rege, se duc la miniştri şi peste tot se simt ca la ei acasă. Şi o biată femeie n-are ce discuta cu ei, decât doar dacă n-o interesează impozitul pe sare sau tariful vămilor. Deputaţii ăştia nu dansează, nu ascultă, nu ştiu nimic şi nu râd.

— E adevărat, dar votează, zise o doamnă care era renumită pentru vorbele ei de duh; asta-i treaba lor cea mai importantă.

— Şi mai ales a miniştrilor, adăugă un domn care, la rându-i, era renumit pentru opiniile sale îndrăzneţe.

— Îmi pare rău, dragă Lidie, spuse o femeie tânără al cărui chip Luizzi nu i-l putu vedea, fiindcă şedea după fereastră şi faţa îi era ascunsă de o pălărie mare, dar a cărei voce îl frapă, îmi pare rău, dar nu pot fi de aceeaşi părere cu tine. Ai face bine să nu ne răpeşti ultimii bărbaţi care ne mai rămân în saloane şi să nu-l sfătuieşti pe domnul baron să meargă să se piardă în acea mulţime de „onorabili mult prea onorabili" care asudă din greu, împuţind, încă de la intrare, întregul salon. E un rău care se întinde, o miasmă care se impregnează. Şi iată, soţul meu, care abia are vârsta permisă pentru a-şi ocupa scaunul în Camera pairilor, soţul meu a şi început să se molipsească de această manie. Când se întoarce de la o şedinţă de la înalta Cameră, e la fel ca domnul de Mareuilles, când se înapoiază de la Jockey-Club: soţul meu miroase a politică, iar al dumitale a tabac. Îmi place aproape tot atât, cât un căpitan din garda naţională.

Luizzi încercă să-şi aducă aminte unde mai auzise acea voce, când îi răsună în urechi un alt glas îndrăzneţ şi baritonal, al unei alte femei care, neasemuit de frumoasă, în adevărata accepţie a cuvântului, replică imediat, cu un fel de impetuozitate pătimaşă:

— Ce vrei să facă bărbaţii în epoca noastră, dacă nu se ocupă de treburile politice? Scopul oricărui om care-şi dă seama de inteligenţa sa nu este – întotdeauna şi în orice loc – de a-şi impune superioritatea în faţa rivalilor săi şi de a-şi crea un nume pe care toţi să fie obligaţi să-l cunoască? Singura care poate duce astăzi la orice este cariera politică. Deci, orice bărbat care are o oarecare ambiţie trebuie s-o urmeze.

— Dacă o luăm aşa, zise tânăra femeie pe un ton destul de acru, o să vi se pară grozav că, în abominabilele zile ale Revoluţiei, un bărbat de onoare a alergat după acel renume de care vorbiţi. Văd că sunteţi de acord ca un gentilom să devină, de pildă, soldatul lui Bonaparte, pentru a ajunge să aibă un epolet de general pe umăr sau un baston de mareşal în mână, şi ca un vechi marchiz de pe vremuri să se facă senator, numai ca să ajungă conte al Imperiului…

— Sigur, doamnă.

— Iată nişte sentimente care mă miră din partea contesei de Cerny, din partea fiicei vicontelui de Assimbret, din partea unei femei care poartă două dintre cele mai preţuite nume ale Franţei.

— Dar care pe mine nu mă miră, răspunse cu dispreţ superba femeie, de a nu le vedea împărtăşite de contesa de Lémée.

— Contesa de Lémée! strigă Luizzi. (Domnişoara Turniquel, îşi spuse în sinea sa, ca şi cum ar fi vrut să isprăvească ideea doamnei de Cerny.)

— Chiar eu, domnule baron, zise tânăra, salutându-l pe Luizzi; eram curioasă să ştiu dacă mă veţi mai recunoaşte.

— A, vă cunoaşteţi? zise doamna de Marignon, vrând să îndrepte pe alt făgaş discuţia dintre cele două doamne, care luase o întorsătură cam neplăcută.

— Am petrecut câteva zile împreună la domnul de Rigot, unchiul meu, zise doamna de Lémée. Nădăjduiesc, domnule de Luizzi, că dumneavoastră nu-l veţi da în judecată, aşa cum a făcut el. De altfel, să ştiţi că a pierdut procesul şi sunt încântată. Într-un fel, e şi vina unui oarecare domn Bador, căruia i l-a încredinţat. Dar, deşi neîndemânarea acestuia m-a făcut să pierd nişte frumoase nădejdi de moştenire, îi mulţumesc totuşi acelui domn pentru că a făcut în aşa fel, încât să nu mai existe nicio discordie între noi.

Luizzi asculta admirând imperturbabilul aplomb al fostei domnişoare Ernestine Turniquel, când cea căreia i se spunea contesa de Cerny, îi zise lui Luizzi:

— Ah! L-aţi cunoscut pe domnul… de Rigot?

— Am avut această onoare, răspunse rece baronul, care dorea să treacă de partea doamnei Lémée, cu scopul ca şi ea să-l menajeze la rându-i, încercând, între timp, să-şi aducă aminte unde mai auzise el numele de Cerny.

— Vă felicit în mod sincer, domnule, spuse contesa, pe un ton aproape obraznic, privindu-l cu atenţie pe Armand de Luizzi.

Doamna de Marignon, vrând din nou să abată discuţia pornită pe seama domnului Rigot, îi spuse lui Luizzi:

— Şi n-am putea să ştim şi noi în ce departament socoţi că veţi fi ales?

— În Aude, zise Luizzi, la N.

— Dar acolo ai un concurent teribil, zise bătrânul care vorbise primul.

— Pe cine, dragă domnule d’Andely? întrebă doamna de Marignon.

Acest nume fu – pentru Luizzi – un prilej de mirare, drept pentru care începu a face nişte reflecţii supărătoare, văzându-l la doamna de Marignon, şi încă în mare intimitate, pe tatăl nefericitei Laura, când acesta reluă:

— Oh, domnule baron, aveţi un concurent teribil, un om care poate conta pe eforturile tuturor prietenilor noştri politici.

— Şi domnul acestea este…

— Domnul Carin, zise marchizul.

— Domnul Carin? Cel care…

— Deci, îl cunoşti şi pe el? întrebă contesa, cu un interes care cam bătea la ochi.

— Da, destul de bine… destul de bine! răspunse Luizzi, devenit gânditor la auzul tuturor acelor nume evocate unul câte unul, ca pentru a-l lovi cu zeci de amintiri dureroase.

— Ah, replică doamna de Cerny, iată ce numesc eu un om de inimă şi de înaltă capacitate. Cu un caracter mai puţin ferm decât al lui, şi-ar fi stricat viaţa. Însurat cu o cretină, care până la urmă a înnebunit, domnul Carin a trecut prin astfel de necazuri, încât un altul şi-ar fi dat duhul.

— Cel puţin, nevastă-sa n-a mai avut când să-i pună coarne, zise baronul plin de amărăciune.

Toată lumea izbucni în râs, iar doamna de Cerny se înroşi până în albul ochilor.

— Ei, zise râzând doamna de Fantan, nebuniei i se iartă orice; biata femeie nu-şi dădea seama ce făcea. Pe de altă parte, Cerny s-a preocupat destul de ea înainte de a se însura cu dumneata şi ştii că proastele obiceiuri nu se pierd chiar atât de uşor.

Aceste cuvinte îi amintiră lui Luizzi că domnul conte de Cerny încercase să fie mai puţin grosolan, decât ceilalţi bărbaţi care o înconjurau pe doamna Carin. În vreme ce-şi scormonea aceste amintiri, privirile echivoce ale celorlalţi lunecau dincolo de pereţi, ca nişte fulgere îndepărtate. Doamna de Cerny le opri într-o clipă, spunând:

— Orice ar fi fost, domnul Carin a încercat să uite de nenorocirea sa, preocupându-se de tot felul de lucruri nobile, şi a izbutit. Ah, domnule baron, dacă domnul Carin este concurentul cu care trebuie să lupţi, mai bine lasă-te păgubaş de pe acum!

— Eu totuşi voi încerca, zise Luizzi, cu o energie al cărei secret nu-l bănuia nimeni şi care provenea din indignarea iscată în el de elogiile contesei de Cerny aduse domnului

Carin şi de calomnia adusă de ceilalţi nefericitei Louise; voi încerca şi poate că nu voi fi chiar atât de ghinionist, cum credeţi.

— Aveţi un curaj pe care îl admir, zise contesa de Cerny.

— Să vă faceţi provizii serioase de un astfel de curaj, zise bătrânul d'Andely, căci domnul Carin mi-a scris că mai are un concurent de temut, un bogat proprietar de forje din ţinut, un oarecare căpitan Félix Ridaire.

— Félix Ridaire? repetă Luizzi.

— Da, şi domnul Carin e cu atât mai neliniştit, cu cât a auzit spunându-se că acest Ridaire este un bărbat de o capacitate de necontestat şi de o cinste mai presus de orice bănuială.

— Căpitanul Félix Ridaire, repetă Luizzi, cu un surâs dispreţuitor.

— Şi pe ăsta îl cunoşti? strigară toţi, din toate colţurile salonului.

— Da, răspunse Luizzi la fel de energic; îl cunosc şi-l voi combate şi pe acest concurent, la fel ca şi pe celălalt.

— Domnule, dar dumneata cunoşti toată lumea de pe pământ, zise râzând contesa de Cerny.

Luizzi se apropie de ea, în vreme ce câteva persoane se ridicară, împingându-şi cu zgomot scaunele.

— Şi cred că am avut onoarea să vă cunosc şi pe dumneavoastră, îi spuse el, încet, contesei.

Aceste cuvinte ale baronului îi fuseseră dictate de un sentiment de ciudă împotriva tuturor elogiilor acordate cu atâta dărnicie, unor oameni pe care-i ştia bine cât erau de josnici şi de nedemni. Pe de altă parte, dacă numele doamnei de Cerny îi amintise lui Luizzi de povestea doamnei Carin, numele de Assimbret i-l readuse în minte pe vicontele destrăbălat, unul dintre obişnuiţii casei Béru, ce-i furase lui Libert inima Oliviei sale şi care-l alungase cu atâta mânie, pe bădăranul de Bricoin. O vagă dorinţă de a o tulbura pe acea femeie, îl împinse pe baron să continue.

— Aş putea, doamnă, să vă explic cum o femeie ca dumneavoastră, uitând cu indulgenţă poziţia pe care o

datorează domnului conte de Cerny, o frecventează – desigur, numai din indulgenţă – pe doamna de Marignon, şi asta fiindcă sunteţi fosta domnişoară de Assimbret.

— Cum, domnule, spuse contesa pe un ton alarmat şi aruncând o privire semnificativă spre doamna de Marignon, cunoşti…

— Foarte multe lucruri, zise Luizzi, încurajat de efectul pe care-l produsese; şi cred că aş putea să vă liniştesc şi în legătură cu atenţiile domnului de Cerny faţă de nefericita doamnă de Carin.

Acele vorbe, prin care Luizzi nu făcea aluzie decât la nevinovăţia bietei Louise, de care era absolut sigur, părură să aibă o cu totul altă semnificaţie pentru doamna de Cerny; o roşeaţă subită îi năpădi chipul. Îl privi pe Luizzi cu o spaimă ciudată şi bâlbâi cu voce schimbată:

— E cu neputinţă… domnule… dumneata nu poţi şti despre ce e vorba!

— Ştiu, doamnă, ştiu tot, replică Luizzi, încântat de a împinge până la capăt această mistificare, al cărei succes fusese atât de neaşteptat pentru el.

Şi, în vreme ce doamna de Cerny îl urmărea cu o privire speriată, el o salută şi ieşi, spunându-şi: „Deci nu există nicio femeie despre a cărei viaţă secretă să vorbeşti, fără să-i trezeşti amintirea fie a unor remuşcări, fie a ruşinii!” Această reflecţie îl întristă atât de mult pe Luizzi, încât fu gata să creadă tot ce i se năzărise, în timpul bolii, în legătură cu Henri şi cu Juliette. Se gândi totuşi că despre doamna Carin nu avea alte informaţii, decât cele pe care le citise în manuscrisul acelei nefericite. Îşi aminti că diavolul nu-i spusese dacă cele citite erau adevărate sau nu şi că povestea Louisei cam aducea cu o idee fixă. Pe de altă parte, îşi spuse că, presupunând chiar că acea povestire n-ar fi fost rezultatul unei nebunii, era destul de firesc ca doamna Carin să nu mărturisească o slăbiciune care s-ar fi transformat într-o armă împotriva ei. Aşa că, drept urmare a acestei raţiuni, indignarea baronului împotriva domnului Carin şi a căpitanului Félix se potoli, de îndată ce în sufletul

lui se strecură îndoiala. Şi hotărârea pe care o luase, la un moment dat, de a se servi împotriva lor de ceea ce ştia, în lupta sa electorală, i se păru cel puţin imprudentă.

Într-o astfel de dispoziţie se întoarse acasă. Nu se căi de faptul că se prevalase un moment de ceea ce ştia, când iată că, imediat după trăsura sa, o altă trăsură opri în faţa casei sale. Valetul deschise portiera şi baronul a putut observa că strălucitorul echipaj aparţinea unei femei. O mână elegantă, splendid modelată şi de o albeaţă uluitoare, întinse un bilet servitorului care închise portiera. Servitorul intră repede la portar şi-i dădu biletul, repetând ceea ce-i spusese stăpâna sa:

— Dă-l imediat domnului baron de Luizzi!

Apoi se urcă la spatele trăsurii şi-i strigă vizitiului:

— Dă-i drumul! Acasă la noi!

Şi echipajul dispăru, dus ca vântul de cei doi cai superbi. Baronului i se păru că recunoaşte vocea femeii şi nu se înşelase. Luă biletul şi-l citi:

„Domnule

Cuvintele pe care mi le-ai spus necesită o explicaţie grabnică între noi. Socot că mă adresez unui om de onoare, aşa că nu ezit să-ţi spun că te aştept astă-seară, la ora zece. Vom fi singuri.

Léonie de Cerny”

Acel bilet îl încântă atât de tare pe Luizzi, încât, la început, se gândi să-i răspundă; dar, reflectând mai îndelung, îşi spuse că ar fi foarte încurcat, dacă ar trebui să-i risipească îndoielile doamnei de Cerny. Fu nevoit a recunoaşte că puţinul pe care-l ştia despre relaţiile dintre conte şi Louise nu erau suficiente, pentru a linişti gelozia unei femei; căci sigur că era vorba de un sentiment foarte puternic, din moment ce contesa se hotărâse a face un asemenea demers; apoi îşi spuse că va trebui să-i mărturisească de unde aflase acele lucruri şi Luizzi nu avea de gând să-i spună în ce fel pătrunsese în ospiciul în care

era internată doamna Carin. Până la urmă, ajunse la concluzia că ar fi mai uşor şi mai rezonabil să-i trimită un bileţel de scuză, drept pentru care se urcă în odaia lui, propunându-şi să mai reflecteze asupra acestui lucru.

Îi găsi pe toţi la Caroline. Plănuiseră să meargă la Teatrul Porte Saint-Martin, unde se juca o nouă melodramă, şi toţi erau din cale-afară de bine dispuşi: Caroline era încântată, Juliette, de o veselie fermecătoare, la fel şi Henri. De altfel, Luizzi remarcase că manierele locotenentului se şlefuiseră binişor, în contact cu lumea bună; tânărul du Bergh şi marchizul de Bridely mergeau şi ei. Luizzi refuză să-i însoţească, pretextând că nu se simţea prea bine şi că, de altfel, văzuse acea piesă. Voia să fie liber, pentru a se putea hotărî dacă să se ducă sau nu la doamna de Cerny. În timpul mesei, vorbi despre vizita sa la doamna de Marignon; pomeni, cu afectare, de contesă, pentru a vedea dacă tânărul du Bergh putea să-i mai spună ceva despre ea. Se simţi satisfăcut, dacă nu în ceea ce priveşte curiozitatea, cel puţin în scopul pe care şi-l propusese, căci Edgard vorbi despre doamna de Cerny cu un entuziasm plin de înflăcărare, lăudându-i uimitoarea frumuseţe şi, cu cel mai profund respect, lăudându-i virtutea. Şi de data asta, Luizzi– ascultându-l pe du Bergh – scăpă ocazia şi nu observă tulburarea pe care o produse numele de Cerny asupra Juliettei.

— Am văzut cât e de frumoasă, zise Luizzi; şi nu mă îndoiesc câtuşi de puţin de virtutea ei; dar nu cumva e geloasă? întrebă Luizzi.

— Ea geloasă? strigă du Bergh; câtuşi de puţin, te asigur! înţelegându-se cât se poate de bine cu contesa, nimeni nu duce o viaţă mai independentă ca soţul ei; nu e geloasă din fire, dar nici contele nu-i dă prilejul să fie. După ce a fost unul dintre oamenii cei mai la modă din Paris, şi-a schimbat complet modul de viaţă. Acum e plin de ambiţii; şi cum soţia sa are şi ea această patimă mai mult decât alte femei, află că se înţeleg de minune.

Acele informaţii nu concordau cu spaima contesei,

pricinuită de vorbele aruncate de Luizzi despre aşa-zisa idilă dintre domnul de Cerny şi doamna Carin. Rămase deci la fel de perplex şi-i lăsă pe ceilalţi să se pregătească pentru teatru, unde urmau să vadă grozăviile din Turnul din Nesle, pe atunci o mare noutate. Toţi se duseră să se îmbrace. Numai Juliette rămase singură, în salon, cu baronul, care se gândea la ale lui. Deodată, smulgându-l din reverie, fata îi zise foarte simplu:

— Mi-e teamă că n-o să ne prea amuzăm la spectacol, fiindcă văd că dumneata n-ai mai avut curajul să-l vezi a doua oară, însoţindu-ne.

— N-ai dreptate, zise Luizzi cu nonşalanţă. Dimpotrivă, piesa stârneşte un viu interes şi dacă nu m-aş fi simţit atât de slăbit…

— Şi care-i subiectul acestei piese?

— Subiectul… zise Luizzi, privind-o pe Juliette… Pe legea mea, e destul de greu să ţi-l explic… Las autorului grija de a-şi asuma sarcina asta…

— E vorba de o regină a Franţei, zise Juliette, o regină care avea amanţi…

— Şi care, după nopţile de beţie şi de orgie, îi arunca în Sena, completă baronul.

Chipul Juliettei se lumină brusc, ochii îi străluciră sălbatic şi un surâs cald îi înflori pe buzele pline. Baronul fu izbit de ideea care-i veni brusc, şi anume că o fire cum era a Juliettei putea să explice ferocitatea şi dezmăţul reginei Jeanne de Bourgogne. Împins de dorinţa neîncetată pe care această fată o trezea în el, se apropie de ea şi-i zise:

— În drama asta sunt zugrăvite de minune plăcerile frenetice, sărutările pătimaşe şi toate acele sminteli în care te aruncă dragostea; sunt absolut sigur că acel tablou te va surprinde.

Juliette ridică spre Luizzi nişte ochi umezi, unde privirea îi tremura ca razele unei stele în ceaţă. Armand fu – ca să spunem aşa – inundat de acea lumină şi, fără să-şi dea seama ce face, o cuprinse pe Juliette în braţele sale; apoi, mai cutezător ca altădată, o aşeză pe genunchi, îi căută

lacom buzele şi-o sărută. Juliette păru că se topeşte sub acel sărut; dar, smulgându-se din braţele lui, fugi, strigând:

— Oh, nu! Nu, nu!

Poate că baronul s-ar fi hotărât s-o urmeze pe Juliette la spectacol, convins că fata ascundea, sub rezerva ei, o dragoste care o devora şi care ar fi făcut-o să-i cedeze chiar în aceeaşi seară, dacă ar fi ştiut să profite de exaltarea pe care avea să i-o creeze acel Turn din Nesle; dar chiar în momentul în care se zbătea între dorinţa de a o poseda pe Juliette şi obligaţia de a da curs invitaţiei contesei, primi un nou bileţel, în care erau scrise următoarele:

„Domnul baron de Luizzi nu mi-a spus dacă va veni sau nu. Aştept răspunsul său şi-l aştept mai ales pe domnul de Luizzi.

Léonie”

Încă o dată baronul îşi spuse că n-ar fi bine să abuzeze de slăbiciunea prietenei surorii sale. Şi ca să nu cedeze unei noi tentaţii, răspunse imediat că va avea onoarea de a se prezenta la ora zece la doamna contesă de Cerny.

În vremea asta, Luizzi îi auzi pe Henri şi pe Caroline discutând veseli şi râzând în camera lor, unde probabil că isprăviseră de mult cu îmbrăcatul. Juliette intră în salon odată cu ei şi tot auzindu-i chemându-se cu acea dulce familiaritate a căsniciilor fericite şi tot văzându-i apropiindu-se, cam prea des, unul de altul, se îndreptă către baron şi-i spuse:

— Trebuie neapărat să-ţi vorbesc astă-seară!

— La ce oră?

— După ce ne întoarcem de la spectacol.

— Dar va fi miezul nopţii, zise Luizzi, care socoti în gând cam cât putea să stea la doamna de Cerny.

— Fie şi la miezul nopţii… Cu cât mai târziu, cu atât mai bine! zise Juliette.

— Unde te voi vedea?

— În odaia mea, dacă nu ţi-e frică să urci acolo, atâta

vreme cât mie nu mi-e teamă să te primesc în ea.

Luizzi făcu un semn că e de acord şi căută mâna Juliettei, care şi-o retrase, spunând pe un ton deosebit şi oftând puternic:

— Vom vedea… Vom vedea…

Gustave şi Edgard îşi făcură şi ei apariţia şi în curând plecară cu toţii. Rămas singur, Luizzi începu să reflecteze la cele două întâlniri şi iată cam la ce se gândi: „Cu cât privesc mai mult lumea, cu atât observ că în viaţa oamenilor cel mai mult loc îl ocupă dragostea, sau mai bine-zis ceea ce trece drept dragoste. Femeile nu se ocupă de nimic altceva, fie legitim, fie nelegitim. Or, ar fi dificil ca ele să se ocupe atâta de dragoste, dacă nu s-ar amesteca în ea şi bărbaţii; numai că ei se prefac a nu se gândi prea mult la ea, nu din discreţie, ci din vanitate şi ca să fie priviţi ca nişte spirite grave şi aşezate. Mi se pare că rolul de curios, pe care-l tot joc de atâta vreme, e cam nătâng. Iată o dublă ocazie de a ieşi din el. Juliette va fi a mea oricând voi vrea, chiar şi în noaptea asta dacă am chef; dar o femeie a cărei înfrângere m-ar încânta în cu totul alt mod, ar fi doamna de Cerny, o femeie virtuoasă, o femeie cu idei preconcepute; sigur că un asemenea succes ar fi un triumf măgulitor şi un fel cu totul deosebit de a-ţi petrece timpul”.

Pentru a înţelege mai bine acest capriciu al baronului, care o abandona pe Juliette, gândindu-se la doamna de Cerny, trebuie să spunem că acea fată atât de ciudată, nu acţiona decât asupra simţurilor baronului şi că, de îndată ce nu mai era de faţă, nu mai rămânea nimic din acea atracţie fizică, ce-l domina pe baron.

Doamna de Cerny avea, dimpotrivă, toate atracţiile unui nume ilustru, ale unui spirit elevat, ale unei bune reputaţii care aţâţă întotdeauna dorinţa unui bărbat, şi Luizzi, încă tulburat de discuţia cu Juliette, transferă asupra castei Léonie de Cerny toate dorinţele pe care i le aţâţase acea fată exaltată. Aşa că Luizzi se tot gândi la posibilitatea de a o avea pe contesă, dar se gândea degeaba, fiindcă nu întrevăzu niciun mijloc de a-şi vedea planul realizat. Ce să-i

spună acelei femei? După ce făcuse pe finul şi pe delicatul, n-ar fi avut acum aerul unui prost neavând ce-i istorisi? Această teamă de ridicol amestecându-se în gândurile sale, baronul îşi zise că toate confidenţele diavolului făcute până atunci nu-i arătaseră decât fapte din trecut şi niciuna care să-l călăuzească în viitor. Se hotărî deci să cunoască viaţa doamnei de Cerny, pentru a se folosi de cele aflate în vizita pe care urma să i-o facă. Fiind deci singur, îl chemă pe diavol; acesta apăru imediat, dar Luizzi nu-şi crezu ochilor când îl văzu, până într-atât de ciudată îi era înfăţişarea.

VII.
Un abate

Purta ciorapi de mătase de un negru mat, care-i scoteau în relief piciorul rotund şi glezna subţire, picioare atât de preţuite de bunicile noastre; avea un pantalon de caşmir negru, foarte strâns sub genunchiul de altfel foarte delicat; avea un pântece şi nişte şolduri cam durdulii. O vestă de mătase neagră, o cravată scurtă şi îngustă, peste care atârna o bărbie dublă; un chip trandafiriu, proaspăt şi surâzător; o gură mică, dinţi încântători, plete lungi şi uşor ondulate; ochi ipocriţi, mâinile albe şi parfumate, lenjerie de o mare fineţe şi de o albeaţă sclipitoare, dar nescrobită, acea invenţie îngrozitoare care transformă cea mai fină pânză în carton; şi, în sfârşit, o mică redingotă neagră, încheiată la un singur rând de nasturi. Dacă nu era diavolul, ar fi fost un preot adorabil; lucru foarte greu de ghicit, fiindcă îşi ascunsese copitele în cei mai minunaţi şi mai eleganţi pantofi, mici, înguşti, strălucitori, lucraţi mai mult decât dumnezeieşte.

Cu toate că n-ar fi vrut să-l întrebe, Luizzi nu se putu totuşi abţine să nu se mire de înfăţişarea pe care şi-o luase diavolul.

— Ia spune, de unde vii îmbrăcat astfel?

Diavolul îi răspunse pe un ton blând şi melodios:

— Am îmbătat criţă un arhiepiscop neamţ şi un canonic.

— Frumoasă treabă pentru unul ca tine.

— E unul dintre lucrurile cele mai dificile pe care le-am

încercat! Am crezut că niciodată n-am să-i pot împinge la acest dulce păcat de moarte, pe care voi îl numiţi lăcomie şi din care face parte şi beţia.

— Probabil că a fost vorba de nişte oameni care toată viaţa lor n-au băut decât apă.

— Ba dimpotrivă, stăpâne, doi găligani care erau atât de obişnuiţi cu vinul, încât, la un moment dat, au fost gata să mă bage ei pe mine sub masă.

— Şi ce interes aveai să-i îmbeţi astfel, din moment ce în fiecare zi trag atât de zdravăn la măsea?

— Pentru că ei nu se îmbată niciodată şi iată în ce constă mustrarea de conştiinţă pentru aceşti iezuiţi înrăiţi. Într-adevăr, Cel-de-Sus i-a spus omului să mănânce ca să trăiască şi să bea atât cât să-şi potolească setea. Nu le-a spus oamenilor: „Băgaţi în voi zilnic o livră sau două de mâncare şi beţi cel puţin o sticlă de vin!” Eu ştiu că le-a zis ca fiecare să bea şi să mănânce atât cât are nevoie. Or, află, stăpâne, că arhiepiscopul şi canonicul lui şi-au obişnuit, treptat, stomacurile, cu o asemenea nevoie de mâncare şi de băutură, încât te-ai cruci, nu alta. Ei doi erau în stare să înfulece mâncarea pentru douăsprezece persoane, servită dimineaţa, la prânz şi seara, şi să dea pe gât cincizeci de sticle mici cu vin de Bordeaux, ca pe-un nimic.

— Dar asta e o lăcomie îngrozitoare!

— Mă rog, fie şi lăcomie! Dar nu din plăcerea de a mânca şi de a bea ce e mai bun, pentru că din asta nu capeţi nici indigestie şi nici nu te îmbeţi. Or, ce face omul pe această lume, când greşeşte? Abuzează de ceva! Ce e, de fapt, păcatul? Excesul. Aşa că, în ziua în care câţiva îngeri rotofei vor dori să-şi dispute sufletul acestor doi prelaţi, îi voi înhăţa eu, pentru că nu vor mai putea spune că n-au mâncat şi n-au băut niciodată peste nevoile lor. Am prevăzut argumentul iezuistic de care un adversar abil s-ar fi putut servi în această circumstanţă şi l-am distrus dinainte. Fiindcă i-am lăsat pe cei doi sacerdoţi beţi morţi, căzuţi sub masă şi culcaţi unul peste altul, în formă de

cruce, întru marea glorie a Domnului!

Luizzi îl ascultă pe diavol cum vorbea şi-şi dădu seama că era cherchelit, după felul cum se bâlbâia. Nu mai era diavolul sumbru şi grav care istorisise povestea Eugéniei, nici diavolul sceptic şi ironic care-l urmărea cu sarcasmele lui usturătoare; era un diavol nostim, gentil, împopoţonat şi parfumat. Aşa că-i zise:

— Dragul meu, eu te credeam ocupat cu lucruri mult mai serioase, decât astfel de fleacuri!

— Şi ce anume crezi că e mai serios pentru mine, decât să-i corup pe oameni? Ce, crezi că există o clasificare a viciilor, care să mă determine să mă ocup numai de unele dintre ele şi să le dispreţuiesc pe celelalte, cum faceţi voi, oamenii? Crezi că cel puternic, ameţit de puterea lui, care sacrifică liniştea unui stat doar ca să-şi facă o ambiţie, e pentru mine mai puţin demn de dispreţuit decât omul de rând, care le strică odihna celor din casă, din pricina câtorva litri de vin? Îţi închipui că eu fac vreo deosebire între doamna din lumea mare care-şi introduce copiii făcuţi cu amantul, în casa bărbatului ei şi desfrânata care-i duce pe ai săi, făcuţi cu cine se nimereşte, la „Copiii găsiţi”? Păstraţi pentru voi aceste amărâte deosebiri, fiindcă vă aparţin!

— Crezi că morala noastră nu le condamnă la fel?

— Doar n-ai să-mi spui mie că voi trăiţi în virtutea moralei voastre, fiinţe sărmane ce sunteţi! Voi nu trăiţi nici măcar în virtutea pasiunilor voastre! Căci, cea mai firească, la orice animal, e dragostea, iar voi o minţiţi fără încetare până şi pe cea pe care v-o inspiră orânduirea voastră.

— Nu pricep.

— Du-te în stradă, stăpâne; vezi o fetişcană tânără şi frumoasă foc, dar îmbrăcată în zdrenţe; e posibil ca totuşi s-o remarci; după cum e posibil să treci pe lângă una dintre acele creaturi serbede, coborâtă dintr-un jurnal de modă, cu glugă de mătase, pieptănată cu părul tot atât de lins ca o bucată de satin, strânsă într-un corset care-i face o talie ca un gât de sticlă, înfăşurată în şifoane şi museline

scrobite, care-i fac nişte şolduri imposibile şi imorale, legănându-şi formele pe care nu le are şi pe care şi le exagerează în mod impudic, dincolo de amplele proporţii ale lui Venus Callypige; şi imediat o părăseşti pe fetişcana a cărei frumuseţe naturală şi adevărată te-a frapat, şi începi să urmăreşti acel pachet de lenjerie albă şi de mătase strălucitoare.

— Asta, zise Luizzi, ţine de iluzia optică. Aparenţele te înşală adesea…

— Minţi, zise diavolul. Eşti sigur de ceea ce vezi. Există cutare femeie despre care ştii că noaptea nu mai are nimic de femeie în ea, decât sexul, dar la care te gândeşti cu asiduitate ziua, când îşi completează cu abilitate tot ceea ce-i lipseşte frumuseţii. O adori pentru corsetul care-i face un sân admirabil; pentru că un găinar (e un cuvânt inventat de voi) afirmă că are o crupă de iapă andaluză; faci o pasiune pentru talia ei strânsă în şireturi, ca un cârnat legat cu sfoară. Voi, stăpâne, nu iubiţi femeile; voi iubiţi cauciucul, scrobeala şi bumbacul!

— Ei bine, fiindcă tot vorbim despre femei, ia spune-mi, ce părere ai despre contesa de Cerny?

— O femeie înaltă, blondă, bine făcută, superbă, exceptând inima, căci se zice că este hotărâtă, îndrăzneaţă, ambiţioasă. Într-adevăr, e o operă splendidă, sculptată în carne. Dacă vreodată se va hotărî să-şi ia un amant, şi-l va face sluga nu a dorinţelor sale de iubire, ci a dorinţelor sale de putere. Sau cel puţin aşa judecă lumea.

— Ai spus: „Dacă vreodată se va hotărî să-şi ia un amant?” Deci, n-are încă niciunul?

— Niciunul.

— Imposibil! Atunci de ce s-a speriat atât de tare, când am ameninţat-o că-i voi dezvălui secretele?

— Ei drăcie! Ascultă, stăpâne, tu crezi că femeile n-au alte vicii sau alte nefericiri de ascuns, decât numai cele legate de dragoste? Nu te-ai gândit că ridicolul poate uneori să le sperie mai mult decât ruşinea?

— Cum? strigă Luizzi, aplecându-se spre diavol, care,

întins într-un fotoliu, îşi descheiase nasturii de la jiletcă, răsuflând ca un om care se sufocă. Cum adică, zise Luizzi, contesa se află în imposibilitatea de a avea un amant?

— Ţi-am spus că are un trup admirabil, că e una dintre acele femei în care se păstrează tipul primitiv al rasei lor originale, una dintre acele încântătoare naturi nordice venite din ţările slave; natură princiară, fecundă, splendid şi viguros alcătuită; ce mai, femeie până în vârful unghiilor.

— Şi cu toate astea, singurul lucru care o preocupă e ambiţia?

— N-aş putea chiar spune că o preocupă, ci mai mult o distrează.

— Ce înţelegi prin asta?

— Că a devenit ambiţioasă, ca să nu devină ticăloasă.

— Bun! Şi de ce asta? Contele e cumva gelos?

— Pe soţia lui? Nu. Dar pe onoarea lui, da!

— Sigur că o păzeşte cu asprimea unui tutore spaniol…

— Dacă te vei duce la ea la zece noaptea, o vei găsi singură; poţi pleca oricând doreşti, fără ca bărbatului ei să-i pese, cu excepţia unor evenimente ieşite din comun.

— Aşa că, zise Luizzi, vizita asta nu va avea rezultatul la care trăgeam nădejde!

— Poate, zise diavolul, poate că vei obţine într-o noapte ceea ce mulţi alţii n-au putut obţine după ani de dragoste sinceră şi de pasiune adevărată.

— Crezi? zise Luizzi.

— Ba chiar sunt convins că, dacă nu vei reuşi, va fi vina ta!

— N-ai putea să-mi dai câteva sfaturi?

— Eu, zise diavolul, oftând, vai, nu! N-am iubit decât o singură muritoare în viaţa mea şi n-am izbutit s-o corup.

— Şi cine a fost…

— Fecioara Maria, zise diavolul, surâzând cu cruzime. Atunci au făcut-o Maica Domnului.

— Şi toate celelalte?

— Toate celelalte? Le-am lăsat oamenilor, cu excepţia Evei, cum ţi-am mai zis. Cum nu erau decât ei doi pe atunci

pe pământ, a trebuit să mă amestec, n-am avut încotro. Dacă ar mai fi existat un singur bărbat în plus, şchiop, chior, cocoşat, bâlbâit, tâmpit, i-aş fi lăsat lui această îndeletnicire şi mi-aş fi cruţat eu osteneala. De atunci nu m-am mai ocupat cu astfel de treburi. Aşa că sfaturile mele n-ar fi pe măsura unui stăpân atât de experimentat.

— Spune-mi măcar dacă e una dintre acele femei pe care poţi s-o ai, luând-o, cu îndrăzneală, prin surprindere?

— Nu prea mai cred în astfel de surprize, doar dacă mai există femei care să nu priceapă, cu niciun chip, ce anume vrei de la ele. Dar aşa ceva nu mai există astăzi.

— Mai ales, replică Luizzi, când sunt măritate. Dar poate că mai există totuşi femei a căror imaginaţie ar putea fi exaltată de cuvinte, de descrieri lascive, de priviri focoase?

— Nu mai cred în puterea unei asemenea exaltări, dacă ea n-a devenit o obişnuinţă a spiritului şi a simţurilor. Nu îmbeţi uşor un om sobru; în schimb îl îmbeţi imediat pe cel care în fiecare seară îşi bea minţile.

— Păi, parcă mi-ai spus altceva în legătură cu arhiepiscopul tău.

— Dimpotrivă, zise diavolul. Căci dacă arhiepiscopul nu trăgea la măsea, nu s-ar fi îmbătat niciodată. Există femei care au câte trei amanţi într-o noapte, dar care nu simt niciun fel de beţie a simţurilor. E ceea ce Diderot numea atât de just „fiara feroce”, este ceea ce Juvenal explică atât de bine prin cuvintele: *„Lassata viris et non satiata recessit”.*

— Fiindcă tot veni vorba despre asta, cine-i Juliette, a cărei prezenţă exercită asupra mea o atracţie atât de neaşteptată şi de pătimaşă?

Diavolul păru încurcat, apoi răspunse:

— Nu tot ceea ce ne aţâţă ne şi satisface, după ce ne-am făcut pofta! Există mâncăruri doar al căror aspect este apetisant.

— Totuşi, mi se pare că această Juliette…

— Nu va profita de nişte dorinţe pe care le-a trezit în tine, zise diavolul, întrerupându-l pe baron. Există un cuvânt

cumplit care a fost rostit de domnul de Mère, ultimul iubit al Oliviei, într-o zi pe când istorisea cum o femeie pe care o iubea cu trup şi suflet, se dăruise dintr-odată altuia.

— Şi care este acel cuvânt?

— Voia să spună, zise diavolul, că nu trebuie să clatini bunele principii ale unei femei, să-i tulburi inima, să-i suceşti capul, să-i tulburi simţurile şi să nu fii acolo la momentul potrivit ca să profiţi de clipa în care e hotărâtă să cadă, atunci când e incapabilă să mai reziste, dacă e slabă.

— Şi care este acel cuvânt?

— Aparţine unei femei…

— Cuvântul!

— E al unei femei de geniu.

— Cuvântul! Vreau cuvântul!

— E vorba de doamna de Staël.

— Îţi baţi joc de mine?

— Pe legea mea, stăpâne, nu sunt decât un biet diavol. N-am dreptul să fiu tot atât de explicit ca o femeie, şi mai ales ca o femeie de geniu.

— Costumul ăsta de abate e cel care te face să fii atât de ipocrit? zise râzând Luizzi.

— Dimpotrivă, stăpâne, l-am păstrat pentru că vreau să-ţi istorisesc o poveste în care e vorba şi de puţină desfrânare şi fiindcă povestirea mea nu s-ar potrivi cu nicio altă înfăţişare.

— Ei bine, şi cuvântul? Care-i cuvântul?

— Cuvântul… Cuvântul e că… Ştii că nu întotdeauna cel care încălzeşte cuptorul bagă şi pâinea la copt. Întoarce aceste cuvinte şi vei afla povestea ta cu Juliette şi cu doamna de Cerny.

— Crezi, zise Luizzi încântat, că doamna de Cerny va fi a mea?

— Asta va depinde de tine.

— Bine, dar cum crezi c-ar trebui să procedez?

— Asta-i o întrebare de licean, amice!

— Timpul trece, zise Luizzi, şi tu nu mi-ai spus nimic!

— Avem tot timpul, zise râzând diavolul. Povestea

doamnei de Cerny nu e lungă, iar povestea soţului ei e şi mai scurtă. Ţi le voi spune în trăsură, în timp ce ne vom îndrepta spre foburgul Saint-Germain, unde trebuie să mă duc să vizitez o tânără cucernică.

— Credeam, zise Luizzi, că obişnuieşti să zbori…

— Uneori. Dar turbaţii ăia m-au obligat să beau atât de mult, încât m-aş rătăci printre atâtea coşuri de sobe.

— Ei drăcie, zise baronul, uite că nu ştiu unde stă contesa…

— În strada Grenelle-Saint-Germain, numărul…; trec întâi pe-acolo, apoi mă duc la Ministerul de Interne…

— Ce, te-ai apucat de politică?

— Da, mă ocup de alegerea domnului de N…

— Unde candidez şi eu.

— Nu te credeam atât de hotărât.

— Află că sunt, dacă ai să binevoieşti să-mi spui un singur lucru.

— Ce lucru?

— Povestea doamnei Carin e adevărată?

— Cât se poate de adevărată.

— Domnul de Cerny n-a fost iubitul ei?

— Nici pomeneală!

— Pot să-i spun acest lucru soţiei lui?

— Ea e şi mai sigură decât tine.

— Cum aşa? se miră Luizzi.

— Uite aşa, răspunse diavolul râzând; dar asta n-o va lămuri de unde ştii tu.

— Nu pot să-i spun că am citit jurnalul Louisei?

— Ar fi mijlocul cel mai simplu şi mai rezonabil, dar să ştii că nu vei avea, cu acest mijloc, nici cea mai mică şansă de succes.

— Mai există şi alt mijloc?

— Iată că sună de nouă şi jumătate, zise diavolul. Hai să ne urcăm în trăsură!

— Iar vrei să mă înşeli, zise Luizzi, sunând pentru ca valeţii să-i aducă trăsura la scară, trăsură pe care o comandase cam de multişor.

— Nu, îţi făgăduiesc în mod sincer că vei afla tot ce vrei despre doamna de Cerny şi mai ales ceea ce trebuie neapărat să ştii.

După câteva clipe, erau instalaţi în trăsură şi se îndreptau către foburgul Saint-Germain.

— Acum, zise Luizzi, fii drăguţ şi spune-mi povestea doamnei de Cerny.

— Iată povestea doamnei de Cerny.

VIII.
Povestea doamnei de Cerny

Şi, sprijinindu-se cu cotul într-un colţ al trăsurii, diavolul începu:

— Închipuie-ţi că mă duc la o femeie tânără, care e, cu siguranţă, o excepţie în vremurile noastre. E frumoasă, graţioasă, bine făcută, are o piele albă şi fină; e de neam mare, mă rog, nevasta unui avocat; prin urmare, exact femeia care-mi trebuie pentru o pasiune compromiţătoare sau o aventură galantă; în plus, are un anumit grad de exaltare a inimii şi o droaie de capricii care ar face din ea, dacă ar cădea pe mâini bune, o femeiuşcă plină de mici păcate ascunse, care ar duce o viaţă furtunoasă, zguduită de scandaluri cu uşile închise, ceea ce constituie fericirea femeilor şi, uneori, chiar şi a bărbaţilor.

— Asta e povestea doamnei de Cerny?

— Va veni şi ea, la rândul ei, zise diavolul. Apoi continuă: N-am presupus niciun moment că această creatură tânără ar merita deranjul să mă ocup de ea şi am lăsat bărbaţilor şi femeilor preocuparea de a o abate de la calea cea dreaptă. Dar mama ei a dat-o în grija unui preot bătrân, care a îndreptat toată acea exaltare către religie. Mica demoazelă deveni pioasă şi perseverentă. Se mărită din dragoste, cu un bărbat foarte onorat şi iat-o, în curând, devenind o femeie calmă şi liniştită şi, în sfârşit, mama atentă şi grijulie a doi copii frumoşi. Mi s-a părut că întinde prea mult coarda şi atunci am început să-i corectez toate

acele calităţi, după gustul meu. „Ei drăcie, cucoană, mi-am zis eu, eşti pioasă, vei deveni cucernică; eşti perseverentă, te voi face încăpăţânată; eşti cinstită, te voi face abstinentă până la stupiditate; eşti vigilentă, vei deveni bănuitoare; căsnicia ta e un rai, ei bine, va deveni un iad.”

— Eşti complet lipsit de inimă!

— Fleacuri! Sunt mai bun creştin decât voi toţi împreună şi-mi tratez aproapele ca pe mine însumi.

— Şi prin ce mijloc încântător ai ajuns la acest frumos rezultat?

— I-am dăruit toate acele cusururi prin acelaşi mijloc prin care dobândise calităţile.

— Adică? întrebă Luizzi.

— Tânăra femeie devenise o persoană încântătoare datorită preocupării unui preot cu frica lui Dumnezeu. Eu i-am dat un popă al dracului.

— Pentru ca să sape bunele principii ale acelei femei şi să dea peste cap toată munca preotului de treabă?

— Ei aş! făcu diavolul, întinzându-şi şalele pe pernele moi ale trăsurii. N-am săpat edificiul acelor virtuţi, ci l-am înălţat peste măsură. A supraîncărca vârful sau a săpa la temelie sunt două mijloace excelente pentru a da peste cap un monument. Află că am auzit de un caz de conştiinţă, dintre cele mai originale care s-au inventat.

— Şi în ce constă acel caz de conştiinţă?

— Se zice că există o anumită morală, care consideră drept păcat tot ceea ce este plăcere. Nu numai că, dacă mănânci mai mult decât trebuie, e o crimă, dar dacă mănânci cu plăcere, atât cât îţi trebuie, e un păcat.

— Şi care e acest caz de conştiinţă?

— Păi cel despre care ţi-am vorbit, zise diavolul, şi care constă în a considera orice plăcere drept un păcat. Or, într-o zi când încântătoarea mea evlavioasă se spovedea… Ei bine, eu îi şopteam abatelui Molinet ce anume s-o întrebe pe puicuţă, iar acesta o iscodea cu un glas mieros:

— De când mă ocup de conştiinţa dumitale, fiica mea, trebuie să recunosc că, în multe privinţe, te afli pe drumul

cel bun. Dar mă mai tulbură o îndoială, fiindcă atunci când întâlneşti o viaţă atât de curată ca a dumitale, ai vrea ca ea să devină desăvârşită, dacă mai poate exista şi altcineva care să fie desăvârşit în afară de bunul Dumnezeu.

— Ai spus tu aşa ceva?

— Şi de ce nu? Dumnezeu e desăvârşit fiindcă El m-a făcut. Şi nu e desăvârşit decât cu această condiţie: căci, dacă răul n-ar veni de la mine, ar trebui să vină de la El şi atunci s-ar duce dracului toată perfecţiunea lui. Dar văd că mă tot întrerupi întruna. I-am spus deci acele vorbe evlavioasei mele, iar ea mi-a răspuns:

— Mi-am scormonit conştiinţa şi te asigur, părinte, că n-am mai găsit alte păcate, decât cele despre care ţi-am vorbit.

— Există şi păcate pe care le săvârşeşti uneori fără să-ţi dai seama.

— Spune-mi-le, părinte…

— Păcate mari de tot…

— Oh, le voi ocoli! Spune-mi şi mie care sunt acelea.

— Răspunde-mi sincer: de cât timp ai născut?

— De un an şi jumătate.

— De un an şi jumătate! Deci de două ori câte nouă luni, i-am spus pe un ton sumbru. Şi vreme de optsprezece luni ai trăit în castitate şi abstinenţă?

— Sunt măritată, părinte, şi socot că trebuie să-mi îndeplinesc îndatoririle impuse de biserică şi să mă supun dorinţelor soţului meu.

— Şi ce rezultă din aceste dorinţe?

— Nu ştiu ce să-ţi răspund, părinte…

— Vreme de optsprezece luni n-ai mai rămas însărcinată?

— Nu! Ultima mea naştere a fost foarte grea şi medicul mi-a spus să mă feresc să mai am copii. De altfel, sănătatea mea e atât de şubredă…

— Ah, fiinţă nevrednică, i-am strigat, sănătatea ţi-e şubredă ca să faci copii, dar, slavă Domnului, îndeplineşti, şi încă cu destulă vigoare, dorinţele bărbatului dumitale, aşa cum mi-ai mărturisit adineauri. Păi, în condiţiile astea,

căsătoria dumitale nu mai e o legătură sacră, fiica mea, ci e un adevărat desfrâu! Ea nu mai concordă cu porunca Domnului care a zis: „Creşteţi şi vă înmulţiţi”!

— Dar mă gândeam… zise ea, tremurând.

— Te gândeai, nefericito! am strigat furios. Te gândeai! Iată ce te-a pierdut! Asta e înfumurare, e vanitate! Te gândeai!

Încetul cu încetul m-am potolit şi am început să-i explic penitentei mele că noi considerăm drept un păcat capital orice plăcere, care nu are alt scop decât plăcerea şi am îngrozit-o cu un lung şir de infanticide la care se făcuse complice.

— Trebuie să fi fost vreo cretină care nimerise peste un imbecil.

— Stăpâne, zise diavolul, cunosc o femeie care şi-a schimbat de nouă ori duhovnicul, pentru a obţine iertarea acestui păcat şi pentru a nimeri un preot care să n-o mai întrebe nimic în legătură cu acest capitol, dar n-a izbutit şi atunci a renunţat.

— La ce? întrebă Luizzi. La păcat?

— Ei, la păcat! La salvarea sufletului! Dar cu tinerica noastră, treburile n-au stat aşa.

— Bun, şi ce-a ieşit din toată treaba asta? întrebă Luizzi.

— A reieşit că i-a spus lui bărbatu-său să se culce separat, pentru că ea nu mai voia să aibă un al treilea copil!

La început bărbatul ei a făcut scandal, a strigat, dar degeaba: ea o ţinea pe-a ei. Atunci el a făcut-o nebună, iar ea l-a făcut desfrânat. S-au înjurat ca la uşa cortului şi n-au mai avut ochi să se vadă. Acum se detestă unul pe altul. Femeia se duce în fiecare dimineaţă să se spovedească duhovnicului, iar bărbatul se duce în fiecare seară să-şi petreacă noaptea în oraş.

— Nu te cred, zise Luizzi. Minţi!

— Dacă nu mă crezi, te iau cu mine la ea. Căci iată-ne ajunşi la poarta acestei doamne de Arnetai.

— Mulţumesc! Crezi că trebuie să mai opresc trăsura?

— Nu-i nevoie, răspunse diavolul.

— Atunci, deschide portiera!

— Nu-i nevoie, zise din nou diavolul.

— Lasă măcar geamul în jos!

— Nu-i nevoie, repetă acelaşi personaj.

Şi, zgâriind cu unghia degetului mic cele patru margini ale geamului, acesta se desprinse ca şi cum ar fi fost tăiat de cel mai bun diamant al geamgiului. Grăbit, diavolul dădu să iasă prin acea deschidere improvizată. Dar, chiar în acea clipă, Luizzi îşi aminti că nu-l luase pe diavol în trăsură ca să asculte povestea doamnei de Arnetai; îl apucă deci de picior, dar nu rămase decât cu pantoful lui în mână. Luizzi fu dezamăgit, dar diavolul, agăţându-se de portieră, îşi vârî capul prin acea deschidere improvizată.

— Dă-mi pantoful! îi spuse el baronului.

— Spune-mi povestea doamnei de Cerny! zise baronul.

— Domnul de Cerny a fost unul dintre cei mai frumoşi bărbaţi din vremea lui, dar şi unul dintre cei mai mari desfrânaţi. Dă-mi pantoful!

— Povestea doamnei de Cerny!

— Făcând o călătorie la Aix, domnul de Cerny a dus o viaţă atât de dezordonată, încât a fost gata să moară din pricina unei fetişcane frumoase, cu obrazul proaspăt ca un trandafir. Dă-mi pantoful!

— Dacă nu-mi spui povestea doamnei de Cerny, nu mai vezi pantoful!

— Reîntors la Paris şi vindecat după o lungă şi grea boală, de care se molipsise de la fetişcana aceea, domnul de Cerny a renunţat la destrăbălare, a devenit un om aşezat şi s-a îndrăgostit de domnişoara Léonie de Assimbret.

— În sfârşit, ne apropiem de ce ne interesează. Şi domnişoara de Assimbret…

— Domnul de Cerny a înconjurat-o cu atâtea griji şi atenţii încât, la un moment dat, a compromis-o…

— Şi Léonie?

— Domnul de Cerny a fost somat de familia sa şi de

familia domnişoarei de Assimbret s-o ia de nevastă pe Léonie.

— Dar ea? Ea? strigă Luizzi cu nerăbdare.

— Domnul de Cerny a refuzat categoric.

— Îţi baţi joc de mine?

— Impresionat totuşi de imensa avere a domnişoarei de Assimbret, domnul de Cerny a sfârşit prin a o lua de nevastă.

— Foarte bine! Şi după asta?

— În prima noapte a nunţii lor…

— Ascultă, amice! Vezi că am clopoţelul în buzunar! strigă baronul.

— În prima noapte a nunţii lor, domnul de Cerny s-a apropiat cu un aer solemn de patul nevestei sale…

— Poate că îl înşelase?

— Domnul de Cerny i-a ţinut un discurs nespus de lung; şi, după zeci de ocolişuri, i-a mărturisit adevărul.

— Ce adevăr?

— I-a spus cum boala, pe care o căpătase în câteva minute la Aix, îl ţinuse şase luni la pat şi cum, din pricina ei, devenise…

— Să nu spui neputincios!

— Ba chiar aşa şi e! zise diavolul. Domnul de Cerny e un bărbat neputincios. Asta-i toată povestea doamnei de Cerny!

— Neputincios! repetă Luizzi, prăpădindu-se de râs.

— Te rog să-mi dai pantoful!

— Neputincios!

— Pantoful! Dă-mi repede pantoful! Căci, iată, ai ajuns la poarta doamnei de Cerny!

— Neputincios! replică baronul, amintindu-şi de răspunsul pe care i-l dăduse doamnei de Cerny: „În ceea ce priveşte grija pe care domnul de Cerny a manifestat-o faţă de doamna Carin”… şi râzând de interpretarea firească pe care o dăduse acelei afirmaţii.

— Pantoful meu! Pantoful meu! striga diavolul.

— Neputincios! Neputincios! repeta, râzând, baronul.

IX.
Femeia

Trăsura se oprise, dar Luizzi râdea atât de tare, încât nu mai auzi ce-i cerea diavolul. Rămase deci cu pantoful în mână. Coborî înecându-se de râs şi murmurând întruna cuvântul „neputincios”. Urcă astfel în apartamentul doamnei de Cerny şi porunci unui servitor să-l anunţe. Veselia baronului i se păru cam ciudată servitorului, căci îl examină pe Luizzi cu un aer neîncrezător, uitându-se de vreo două, trei ori la obiectul pe care-l ţinea în mână. Băgând, în sfârşit, de seamă cu câtă atenţie se uita servitorul la el şi urmărindu-i privirea, abia atunci observă că ţinea în mână pantoful diavolului. Asta nu făcu decât să-i sporească buna dispoziţie în care se afla şi, izbucnind din nou în râs, îi spuse servitorului să-l anunţe doamnei contese de Cerny.

În timp ce valetul intră în apartament, Armand, rămas singur în anticameră, se uită după diavol ca să-i înapoieze ce-i luase. Dar, nezărindu-l, începu a cerceta pantoful. Acel pantof era într-adevăr splendid, îngust, graţios, cambrat, lucrat dintr-o piele moale şi lucioasă, dublat cu satin roz, ce strălucea ca emailul, unul dintre acei pantofi sortiţi să fie lăsaţi la piciorul patului unei femei ca să demonstreze eleganţa pretenţioasă a celui care-i poartă, dacă, din întâmplare, au fost remarcaţi. Luizzi încă mai admira acel superb pantof, râzând întruna şi gândindu-se că poate diavolul avusese de gând să-l lase la frumoasa evlavioasă,

pe care se ducea s-o viziteze, când îl auzi pe servitor înapoindu-se. Neştiind unde să ascundă pantoful amicului său, îl vârî în buzunarul hainei şi intră la doamna de Cerny. Străbătu trei camere imense de diverse stiluri, o sufragerie romană, un salon gotic şi o bibliotecă stil Renaştere; trecu prin dormitorul care era mobilat în cel mai pur stil Ludovic al XV-lea şi ajunse, în sfârşit, în partea cea mai retrasă a palatului, într-un budoar chinezesc, alcătuit din opt panouri şi de un lux dintre cele mai excentrice. Toate panourile erau din lac negru; tapetele şi mobilele acoperite cu satin negru, brodat cu mătase în culorile cele mai contrastante; divanele, foarte joase, erau acoperite cu mătase la fel; tavanul era şi el îmbrăcat în mătase neagră, aşa că, la prima vedere, acel budoar părea să semene cu o capelă. Dar când la lumina palidă a unei lumânări roz, închisă într-o lampă de cristal de Boemia, atârnată de tavan cu nişte lănţişoare de bronz, descopereai toate acele desene bizare, toate acele păsări fantastice, cu penaje atât de strălucitoare, toate acele figuri groteşti, făcând să le lucească faţa galbenă pe emailul negru şi sclipitor, când vedeai toate acele porţelanuri transparente şi capricioase, broderiile de mătase viu colorate, micile mobile supraîncărcate de mii de fleacuri din aur împletit, din argint cizelat, florile admirabile din vasele diforme, parfumurile pătrunzătoare, ce răzbăteau din casolete ciudate, îţi dădeai seama că te aflai într-unul dintre acele sanctuare la modă, cu tot ce aveau ele mai bizar şi mai sfidător. Apoi, după ce te mai obişnuiai cu acel loc prestigios, îţi dădeai seama că strălucirea sobră, urâţenia căutată a tuturor podoabelor lui nu erau deloc aşa cum ţi se păruseră la prima vedere.

Înaltă şi blondă, doamna de Cerny şedea pe jumătate culcată pe unul dintre acele divane; era îmbrăcată într-o rochie de muselină albă şi se profila pe fundalul acela negru, ca umbra albă a unei zâne, noaptea. Capul i se sprijinea pe o pernă de mătase neagră, care-i scotea şi mai bine în relief albeaţa strălucitoare a obrazului, în vreme ce buclele lungi ale minunatului ei păr blond se răsuceau în

inele aurii pe toată perna aceea întunecată şi sobră.

Doamna de Cerny era nemaipomenit de frumoasă. Dar Luizzi recunoscu, văzând-o, câtă dreptate avusese diavolul, când îi vorbise despre acea seducţie, care rezultă din farmecele pe care le datorează o femeie toaletelor sale. Într-adevăr, frumuseţea doamnei de Cerny se mai estompase în acel moment din pricina contrastului îndrăzneţ. Totuşi, ceea ce-l impresionase încă de la început, făcându-l să simtă un puternic sentiment de admiraţie, care pusese cu totul stăpânire pe inima baronului, au fost albeaţa strălucitoare a rochiei sale şi suavitatea acelor plete lungi, bălaie şi ondulate. Uimirea pe care o simţi, văzând acea fiinţă de vis, îl făcu să uite de veselia lui de mai înainte şi deci putu s-o salute pe contesă, fără să-i râdă în nas, şi să se aşeze acolo unde îi arătă ea cu mâna, fiindcă se pare că era mult prea emoţionată ca să poată vorbi.

— Sunt la ordinele dumneavoastră, îi spuse baronul, şi aştept să vă explic motivul care mi-a prilejuit încântătoarea favoare de a fi primit de dumneavoastră.

— Nu ştiu dacă poţi numi favoare o explicaţie care poate deveni foarte serioasă, răspunse doamna de Cerny.

— Aveţi dreptate, doamnă, nici eu nu concep că ar putea exista ceva care să vă privească şi care să nu fie foarte serios.

— Aş vrea să vă înţeleg cât mai clar, domnule.

— Am să vorbesc cât mai limpede, doamnă.

— Ce înţelegi dumneata prin afirmaţia „că n-ar putea exista ceva care să mă privească şi care să nu fie foarte serios”?

— Doriţi o explicaţie: mă voi supune, zise Luizzi, pe care atmosfera deosebită a acelei odăi îl făcu să-şi aducă aminte de educaţia sa aleasă. Da, doamnă, tot ce e în legătură cu dumneavoastră trebuie să fie serios. O legătură spirituală va fi serioasă cu o femeie inteligentă, care a studiat şi a rezolvat cele mai înalte chestiuni sociale şi politice. Prietenia va fi serioasă cu o femeie care numără printre

calităţile sale devotamentul şi fermitatea, ce fac ca acest sentiment să fie sacru; în sfârşit, dacă cineva ar cuteza s-o iubească, cu o dragoste adevărată, pe doamna de Cerny, această pasiune ar fi serioasă, căci ea s-ar baza pe cea mai înaltă stimă faţă de cel mai nobil caracter şi pe cea mai vie adoraţie faţă de cea mai desăvârşită frumuseţe.

Francheţea directă a acestui elogiu, tonul sincer şi respectuos cu care a fost rostit, o stingheriră la început pe doamna de Cerny, dar nu părură s-o supere. Totuşi, după o clipă de tăcere, ea răspunse, surâzând:

— Într-adevăr, te admir cum ştii să ne dispreţuieşti, domnule.

— Doamnă, strigă Luizzi, cum puteţi vorbi despre dispreţ? Credeţi că respectul meu pentru dumneavoastră este…

— Oh, nu te scuza; nu m-ai înţeles, zise contesa, întrerupându-l pe baron. Admir, dacă vrei, cât de puţin ne apreciezi, dacă verbul a dispreţui te sperie, fiindcă văd că nu poţi sta o clipă lângă o femeie, fără a-i spune că e frumoasă şi că e făcută pentru a fi iubită.

— Şi asta din pricină, răspunse Luizzi surâzând, că e foarte dificil să admiri şi să îmbrăţişezi mai multe lucruri dintr-o privire. Ochii spiritului, ca şi cei ai trupului, se opresc, fără a alege, asupra a ceea ce-i frapează cel mai tare; şi, pentru cei care n-au avut onoarea de a fi putut aprecia, în intimitate, toată strălucirea înaltelor dumneavoastră însuşiri, mi se pare firesc de a vrea să contemple ceea ce nu le puteţi ascunde: spiritul cel mai delicat, graţia cea mai desăvârşită şi frumuseţea cea mai pură.

Doamna de Cerny se întoarse către baron, fără să-şi părăsească locul, îl privi atent şi-i spuse cu un surâs franc:

— Ai revenit cu abilitate la teza dumitale. Numai că eu o cred falsă. Mi se pare că admiraţia unui bărbat pentru o femeie – dacă femeia merită într-adevăr această admiraţie– trebuie să îmbrăţişeze tot ceea ce face ea ca s-o merite.

— Vai, cum vă mai înşelaţi, doamnă, replică Luizzi cu

însufleţire; binevoiţi şi ascultaţi-mă, fără să vă înşelaţi în ceea ce priveşte intenţia vorbelor mele, şi poate că veţi recunoaşte că am dreptate.

— Vă ascult, spuse doamna de Cerny, împreunându-şi mâinile peste perna neagră de care se sprijinea.

— Doamnă, există un lucru de care trebuie să fiţi convinsă, zise Luizzi, iar acest lucru este respectul sincer şi adevărat pe care-l inspiraţi, stima profundă pe care v-o datorez. Lucrul de care, de asemenea, trebuie să fiţi convinsă e că ar fi uşor, dacă nu să uiţi aceste două sentimente, măcar să le laşi să predomine prin cea mai vie, mai înflăcărată adoraţie, chiar şi fără speranţă.

— Domnule, spuse doamna de Cerny, nu sunt chiar de atâta rea-credinţă, încât să neg aceste lucruri.

— Ei bine, doamnă, de vreme ce dragostea cea mai pură poate domina un moment respectul ce vi se datorează, înseamnă că o dorinţă smintită poate domina un moment această dragoste atât de pură. Omul care stă alături de dumneavoastră şi vă admiră frumuseţea, graţia şi spiritul vă iubeşte fără să vrea. Cel care v-ar vedea aici, cel care v-ar vedea acest chip frumos, ce se odihneşte într-un mod atât de cochet, în aceste frumoase mâini, cel care v-ar vedea trupul atât de minunat desenându-se în toată graţia şi plenitudinea perfecţiunii sale, pletele acestea risipite ce vă cad în valuri pe umerii divini, cel care ar simţi acest parfum îmbătător, ce pluteşte în această cameră, ar vedea lumina asta voalată, care aduce a mister, acela, doamnă, ar putea uita un moment, doar un singur moment, respectul pe care-l datorează virtuţilor dumneavoastră şi respectul mult mai tandru, al unei iubiri sacre, dându-şi seama că nicio altă femeie din lume nu poate răspândi în jurul ei o atât de puternică atracţie şi imaginându-şi câtă fericire i-ar putea dărui atâtea frumuseţi.

În timp ce Luizzi vorbea astfel cu o voce timidă şi emoţionată, doamna de Cerny îşi lăsase ochii în jos, îşi ridicase capul şi acum şedea dreaptă pe divanul pe care până atunci stătuse culcată. O roşeaţă vie îi îmbujorase

obrazul şi respiraţia ei întretăiată dovedea că vorbele baronului îi pricinuiseră o emoţie, pe care Luizzi o luă drept stinghereală şi ruşine, cauzate de o astfel de declaraţie. Aşa că strigă repede:

— Nu v-am ofensat, doamnă! Am răspuns la o întrebare generală printr-un adevăr pe care poate că nu aveam dreptul să-l particularizez, dar care nu trebuie să vă jignească. Am vorbit de strălucirea deosebită a unei flăcări, pe care orice femeie frumoasă, aşa cum sunteţi dumneavoastră, o poate face să izbucnească, dar pe care numai dumneavoastră singură o puteţi face să fie pură, fără s-o stingeţi.

Doamna de Cerny continuă să tacă, dar acum avea aerul mai puţin stânjenit, mai puţin preocupat. Luizzi, nevrând să-i lase niciun fel de impresie neplăcută, continuă:

— Va trebui să vă acuz, ca să mă apăr? Va trebui să vă supăr, ca să vă liniştesc? Va trebui să vă spun că e vina dumneavoastră că sunteţi atât de pură şi totodată atât de încântătoare?

— Nu, nu, replică doamna de Cerny surâzând, e de prisos s-o luăm de la capăt; dar m-aţi învăţat un lucru, pe care sunt încântată că l-am aflat, şi anume că unei femei i se pot spune, în mod politicos, cele mai impertinente lucruri.

— Oh, doamnă…

— Nu te învinuiesc, dimpotrivă, e o artă care mă bucură s-o întâlnesc la dumneata, căci, în sfârşit, domnule, încă n-am abordat subiectul pentru care te afli aici; suntem încă departe de explicaţia pe care ţi-am cerut-o.

— Şi care e acea explicaţie? zise Luizzi, făcând-o pe miratul.

— „Pot să vă asigur – mi-ai spus – despre rezultatul preocupărilor domnului de Cerny faţă de doamna Carin.” Fii amabil şi spune-mi cum poţi să-mi oferi siguranţa că nu s-a petrecut nimic între ei?

— Iertaţi-mă că îndrăznesc s-o elogiez pe doamna Carin în faţa dumneavoastră, doamnă, zise Luizzi, căruia nu-i veni să-i răspundă nici cinstit şi nici impertinent acelei femei,

dar mi-aş pune în joc onoarea, garantându-vă totala inocenţă a nefericitei Louise.

— Deci, ai dovezi despre această inocenţă?

— Sunt ferm convins de acest lucru.

— Doar atât?

— Doar atât.

— Am impresia că vorbele dumitale nu voiau să spună doar atât, domnule.

— Vă rog să nu le daţi un alt sens, spuse cu însufleţire baronul.

— Şi ce sens să le dau, domnule, spuse contesa, din moment ce m-ai asigurat că acea legătură despre care a vorbit toată lumea, n-a fost câtuşi de puţin vinovată, aşa cum au crezut toţi?

— Dumneavoastră credeţi că a fost vinovată? întrebă surâzând baronul.

Roşeaţa care acoperi chipul doamnei de Cerny, privirea întrebătoare îndreptată către baron, îi dovediră acestuia că mersese prea departe. Léonie zise:

— Şi de ce n-aş crede că a fost o legătură vinovată, domnule?

Luizzi încercă să dea înapoi şi bâlbâi încurcat:

— Sentimentele domnului de Cerny, principiile sale…

— Ştiţi că, în ceea ce priveşte fidelitatea, domnul de Cerny nu trece drept un model…

— Situaţia sa…

— Situaţia lui admitea foarte bine o legătură cu fata marchizului de Vaucloix.

— Dragostea lui faţă de dumneavoastră…

— N-am fost socotiţi niciodată doi soţi prea înflăcăraţi.

— Virtutea doamnei Carin, pentru care îmi pun chezăşie onoarea…

— Răspunsurile dumitale nu mă satisfac, domnule; de ce socoţi că n-ar trebui să cred în deplina infidelitate a domnului de Cerny?

Cuvintele „deplina infidelitate” îl făcură pe baron să râdă. Văzându-se presat cu atâta perseverenţă şi găsind un

cuvânt, care putea sluji drept răspuns, zise, lăsând să-i scape vorbele cât mai lent cu putinţă:

— O infidelitate deplină, spuneţi? Asta ar fi o adevărată crimă în dragoste… o crimă de care nu l-aţi crede în stare pe domnul de Cerny.

Deşi suferea cumplit, Léonie părea totuşi hotărâtă să-i smulgă baronului un răspuns categoric, căci replică mânioasă şi plină de nerăbdare:

— Şi de ce, mă rog, nu l-aş crede în stare pe domnul de Cerny de o asemenea… crimă? Hai, domnule, dumneata, care deţii arta de a spune tot, nu poţi găsi o perifrază convenabilă pentru a-mi explica ce ai de explicat?

— Credeţi că am ce să vă explic? Şi, la urma urmei, de ce să mă siliţi să vă mai explic, din moment ce m-aţi înţeles atât de bine?

— Eu? făcu pe mirata doamna de Cerny.

Baronului i se păru atât de ciudată insistenţa doamnei de Cerny, încât se hotărî să pună capăt acelui lung echivoc. Totuşi, cum îi era ruşine să jignească o femeie, care de fapt nu merita decât multă milă pentru nenorocirea ei şi multă stimă pentru resemnarea ei, Luizzi spuse cu multă blândeţe:

— Dacă aş fi săvârşit nedreptatea de a vă alarma în ceea ce priveşte infidelitatea domnului de Cerny, ca atâţia alţii, poate că m-aţi fi iertat, dacă v-aş fi spus să uitaţi o vorbă smintită, scăpată în toiul unei discuţii; poate că aţi fi fost mai puţin indulgentă, dacă aş fi încercat să vă fac să credeţi că soţul dumneavoastră n-ar fi putut să vă fie credincios?

Luizzi a rostit aceste cuvinte pe tonul cel mai supus, cel mai potrivit şi mai blând cu putinţă; dar o pornise pe un teren alunecos fiindcă, fără să-şi dea seama, ultima parte a frazei sale avea aerul unei glume răutăcioase, aşa că doamna de Cerny răspunse pe un ton ferm şi trufaş:

— Ăsta, domnule, nu e răspunsul unui om de onoare; te-am întrebat în mod deschis şi cinstit de ce eşti atât de convins de nevinovăţia domnului de Cerny. Răspunde-mi

clar, aşa cum te-am întrebat, şi fără menajamente. Pot şi sunt în stare să-ţi aud răspunsul, oricare ar fi el, fără să fie nevoie să-l îmbraci în cuvinte frumoase. Te ascult, domnule.

— Ei bine, doamnă, zise Luizzi, căruia tonul întrebării i-l dicta pe cel al răspunsului, ştiu şi eu ceea ce ştiţi şi dumneavoastră!

Dar se opri, neputând spune mai mult unei femei, a cărei distincţie îl deranja poate chiar mai mult, decât virtutea ei.

— Şi ce ştiţi, domnule, tot atât de bine ca şi mine şi nu cutezaţi să-mi spuneţi?

— Ei bine, pentru că ţineţi cu tot dinadinsul să vă spun, ştiu ceea ce însuşi domnul de Cerny v-a spus – şi desigur că mult mai stânjenit decât mine – chiar în noaptea nunţii dumneavoastră.

Léonie îşi ascunse capul în mâini, scoţând un strigăt şi, în aceaşi clipă, uşa acelui superb budoar se deschise şi domnul de Cerny îşi făcu apariţia.

X.
Soţul

În fiecare mână ţinea câte un pistol. Era palid şi tremura. Privirea fixă, încremenită era îndreptată către baron, căruia îi spuse cu o voce plină de mânie:

— Cine ţi-a spus acest lucru, domnule?

E destul de dificil de descris stupefacţia lui Luizzi şi spaima pe care o simţi, văzându-l apărând pe domnul de Cerny, astfel înarmat. Dacă s-ar fi aflat la un om de rând, care ar fi săvârşit o crimă abominabilă şi pe care el ar fi apucat s-o dezvăluie, i-ar fi dat dreptate să se comporte astfel, de teama de a nu se vedea pe eşafod, dar un om de rangul contelui să se manifeste astfel, numai pentru a scăpa de ridicol? Neştiind ce să răspundă la întrebarea domnului de Cerny, Luizzi, a cărui vanitate nu-i îngăduia să dea dovadă de slăbiciune în faţa unui om de rangul său, se întoarse către contesă, spunându-i rece:

— Deci, doamnă, a fost o capcană…

Dar spaima şi mirarea zugrăvite pe chipul doamnei de Cerny, îi dovediră mai bine decât orice răspuns, că şi ea era tot atât de mirată ca şi el de apariţia contelui.

— Dumneata aici! strigă ea, adresându-se bărbatului ei.

— Da, eu, răspunse contele, eu care am aflat de la doamna de Marignon cu câtă căldură i-a luat apărarea doamnei Carin, domnul de faţă, eu, căruia aceeaşi doamnă i-a vorbit despre graba de care a dat dovadă baronul ca să te liniştească; eu, care am aflat despre curiozitatea

dumitale, doamnă, şi am vrut s-o împărtăşesc.

— Ei bine, domnule? întrebă Luizzi.

— Ei bine, domnule, replică domnul de Cerny, acea curiozitate nu mi-a fost satisfăcută.

— Şi nici n-o pot satisface.

— Atunci, îmi va satisface doamna această curiozitate în locul dumitale, domnule!

— Eu? întrebă contesa.

— Dumneata, doamnă, zise contele, punând zăvoarele la cele două uşi care dădeau în budoar.

— Domnule, sper că ai văzut neliniştea mea şi ai auzit întrebările mele, zise contesa.

— Am auzit răspunsul domnului de Luizzi. El ştie, ţi-a zis, ceea ce ţi-am spus eu în prima noapte a nunţii. La urma urmei, un secret ca al meu se poate şi ghici.

Dar o împrejurare ca aceea despre care a vorbit domnul baron, trebuie să-i fi fost povestită de cineva. Nu eram decât noi doi, doamnă, şi cred că-ţi închipui că nu eu am fost acela care s-a apucat să glumească pe seama unor astfel de lucruri.

— Dar, domnule, din felul în care l-am interogat pe domnul de Luizzi, ar fi trebuit să înţelegi că…

— …nu lui i-ai făcut asemenea confidenţe; sunt sigur de asta, după cum sunt sigur că trebuie să le fi făcut cuiva; aşa că vă rog, pe dumneata, să-mi spui cui le-ai făcut şi pe dumnealui, cine i-a vorbit despre acest lucru, ca să-mi pot da seama din partea cui vin şi pe unde au trecut.

— Mă jur pe sufletul meu, domnule, că niciodată niciun cuvânt n-a ieşit de pe buzele mele.

— Nu minţi, doamnă, zise domnul de Cerny, a cărui mânie izbucni ca o flacără. Din moment ce domnul ştie tot ce s-a petrecut între dumneata şi mine, înseamnă că i-am spus acest lucru sau eu, sau dumneata!

— Dar, în sfârşit, zise şi Luizzi, ce pretenţii ai, domnule? Ce vrei?

— Cum, încă n-ai înţeles ce vreau? răspunse contele. Neputincios! Parcă aşa ai lăsat să se înţeleagă, nu?

Neputincios să dăruiesc viaţă, am să-ţi dovedesc că sunt în stare să-ţi dăruiesc moartea.

— Un asasinat! strigă doamna de Cerny, ridicându-se speriată.

— Nu, doamnă, replică plin de amărăciune domnul de Cerny, o crimă pe care legea o prevede şi o iartă. Îl găsesc la nevastă-mea pe amantul ei şi-l ucid…

— Domnule, strigă contesa de Cerny, vei făptui două crime abominabile: vei ucide un om şi-ţi vei dezonora soţia… ba va trebui să mă omori şi pe mine, pentru că voi răzbuna, la rându-mi, moartea pe care ai săvârşit-o!

— Atunci am să vă împuşc pe amândoi, zise contele.

— Dar e cu neputinţă, strigă, pierdută, contesa, în vreme ce Luizzi rămăsese năucit şi mut. E cu neputinţă! Lumea va auzi strigătele noastre… Va veni încoace… Doar n-ai să ne poţi ucide pe amândoi în aceeaşi clipă, încât, unul dintre noi să nu mai apuce să strige…

— Înainte de a veni aici, zise contele, am îndepărtat pe toată lumea. Apoi adăugă: Am prevăzut rezistenţa voastră şi nimic nu vă mai poate salva!

Vorbind astfel, se dădu înapoi şi se sprijini de una dintre uşi, ca şi cum ar fi vrut să împiedice orice fugă şi să-şi creeze spaţiul necesar ca să nu nimerească alături. Apoi trase piedica celor două pistoale.

— Domnule, strigă contesa, făptuieşti o crimă josnică, pentru care nu există nici scuză, nici iertare!

— Crima nu se datorează decât trădării dumitale!

— Ce trădare, domnule! Sunt nevinovată, n-am săvârşit nicio trădare! Ţi-am respectat numele pe care mi l-ai dat!

— Da, zise contele, dar numai în ceea ce-mi era indiferent.

— Ah, spuse cu silă contesa, nu-mi aminti ceea ce ai cutezat să-mi spui; asta a fost prima dumitale crimă, domnule, şi din ziua în care ai cutezat să vorbeşti astfel soţiei dumitale, trebuia să mă aştept de la dumneata că, mai devreme sau mai târziu, aveai să-ţi încununezi josnicia printr-un asasinat.

Contele ridică din umeri, lăsând să-i scape un râs dispreţuitor. Apoi spuse pe un ton greu de definit:

— Doamnă, ţi-am spus şi ţi-o repet în faţa domnului, fiindcă e bine să ştie şi el, ţi-am spus că vreau să fiu generos faţă de dumneata, că vreau să-ţi înlănţui viaţa de un mort şi că voi fi în stare să suport, iară să mă răzbun, ceea ce lumea numeşte un afront, dar pe care eu o numesc o consolare; ţi-am spus că în afară de un scandal, pe care nu-l voi putea suporta niciodată, eram dispus să-ţi îngădui orice, resemnându-mă dinainte la o soartă pe care atâţia alţii n-o acceptă, decât după ce-au fost loviţi. Poate că a fost o nebunie, doamnă, dar nu o laşitate.

— Ba a fost o laşitate, domnule, strigă contesa, o laşitate, pentru că ai prevăzut că adulterul meu putea într-o bună zi să risipească bănuielile cum că aş fi stearpă şi că un moştenitor cu numele dumitale, dacă nu şi cu sângele dumitale, ar fi fost cel mai bun răspuns dat tuturor supoziţiilor.

— E adevărat, doamnă, spuse contele cu acea neruşinare a omului care, pregătindu-se să înfăptuiască o crimă, e plin de cinism.

Atunci baronul se ridică şi spuse cu răceală:

— Să terminăm, domnule, fiindcă, dacă mai adineauri mi-am spus că unui om ca dumneata i-ar fi silă să săvârşească o dublă crimă numai din pricina unei mânii smintite, acum trebuie să recunosc că cel care i-a putut face o astfel de propunere unei femei este în stare de faptele cele mai josnice şi mai laşe.

La această apostrofă a baronului, contele răspunse printr-un râs crud, care-i dezvălui furia. Păstră un moment de tăcere, apoi zise brusc:

— Ei bine, domnule, reînnoiesc această propunere şi ţi-o fac dumitale!

— Ce vrei să spui? întrebă contesa.

— Hai, domnule de Luizzi, strigă contele cu amărăciune, frumosule domn de Luizzi care ştii să vorbeşti atât de abil femeilor şi să le ironizezi într-un mod atât de spiritual

despre nenorocirea întâmplată bărbaţilor lor, iată o femeie pe care ţi-o dau s-o consolezi: e tânără, frumoasă, plină de atracţie şi… neîntinată. Ei bine, ţi-o dăruiesc; fii amantul ei, acum, pe loc, şi vă iert pe amândoi. Pe dumneata, pentru că te cred capabil să-mi duci mai departe numele, care se va stinge odată cu mine; pe ea, pentru că va şti să păstreze secretul unei greşeli care o dezonorează.

Doamna de Cerny căzu pe divan, ascunzându-şi capul în palme. Luizzi răspunse:

— Într-adevăr, domnule, n-am crezut că la infamia dumitale ar fi cu putinţă să mai adaugi şi această glumă sinistră!

— Glumă? Domnule baron, zise contele rânjind, nu glumesc câtuşi de puţin, ţi-o jur! Vorbesc cât se poate de serios. Ei cum! Acest budoar atât de cochet, această femeie atât de frumoasă, aceste miresme ademenitoare nu te îmbie, nu-ţi fac inima să tresalte? Hai, dă dovadă de un pic de curaj, de un pic de prezenţă de spirit! Îţi jur pe onoarea mea că, dacă eşti în stare să faci ceea ce-ţi cer, vei ieşi de aici viu şi nevătămat, după ce vei fi avut cea mai frumoasă, cea mai nobilă şi cea mai seducătoare femeie din lume. Cu tot spiritul şi puterea dumitale de seducţie, află că nu vei avea niciodată o iubită atât de încântătoare. Hai, domnule, numai în marile împrejurări se văd spiritele mari!

— Ah, răspunse Luizzi cu dezgust, eşti un ticălos!

— Ei bine, strigă contesa, ridicându-se. Eu accept! Datorită curiozităţii mele, domnul de Luizzi a căzut în capcana în care e gata să-şi piardă viaţa. Dacă e nevoie de onoarea mea pentru a-l salva, ei bine, i-o ofer. Mă voi dărui lui şi-l voi salva!

La acest răspuns, contele deveni livid. Dar îşi stăpâni furia care se reaprinsese în el, în vreme ce Luizzi spuse:

— Oh, doamnă, durerea v-a rătăcit mintea…

— Nu-i prea galant ceea ce spui, domnule baron, zise râzând contele. Vezi? Doamna se pretează cu dragă inimă la această glumă! Dumitale ţi-e mai greu decât ei? Ce-ţi lipseşte ca să obţii această nesperată favoare?

Alb de furie, baronul strigă:

— Haide, domnule, trage drept în inimă! Să isprăvim odată comedia asta! Probabil că ai vreun anume interes, care mie îmi scapă!

Şi, rostind aceste vorbe, baronul îşi desfăcu haina cu violenţă, pentru a-şi expune pieptul gloanţelor domnului de Cerny; dar chiar în clipa aceea, pantoful diavolului, pe care-l vârâse în buzunar, căzu şi se rostogoli pe covor. Contele îşi aruncă, fără să vrea, ochii asupra acelui obiect care căzuse din buzunarul baronului. Şi, fie că acel pantof îl miră într-adevăr, fie că abia aştepta un pretext, pentru a renunţa la povestea cu crima care-l înfricoşa până şi pe el, zise pe un ton plin de ironie:

— Pentru Dumnezeu, iată un portofel ciudat!

La rândul lui, Luizzi îşi dădu seama că acel mic accident era un ajutor nesperat din partea diavolului. Şi, recăpătându-şi siguranţa, răspunse pe un ton la fel de ironic:

— Da, un portofel în care sunt închise secrete cumplite şi care poate că-l va destăinui într-o zi şi pe cel al atentatului ce se va săvârşi aici.

— Conţine şi secretul pe care i l-ai spus doamnei?

— Da, răspunse Luizzi, căci este pantoful celui care mi l-a destăinuit şi care l-a pierdut mai adineauri în trăsură.

Contele luă pantoful de jos şi-l examină cu o atenţie sumbră.

— E de o rară cochetărie şi puţini bărbaţi pot să-l încalţe.

— Te cred! zise Luizzi, care-şi regăsise prezenţa de spirit.

Contele aruncă o privire rapidă spre picioarele baronului, ca şi cum ar fi vrut să compare pantofii acestuia cu cel pe care-l ţinea în mână. Îşi dădu seama că nu-i putea aparţine lui Luizzi şi spuse cu o voce scăzută şi lentă, ca un om a cărui idee se limpezeşte pe parcurs:

— Într-adevăr, există prea puţini oameni care ar putea purta asemenea pantofi. Eu nu ştiu decât unul singur, care se laudă cu picioarele sale mici şi elegante, iar acesta este… poate că e singurul căruia o femeie ar fi cutezat să-i

încredinţeze un asemenea secret, convinsă că nu săvârşeşte niciun păcat. Dar dacă omul ăsta a trădat, înseamnă că e cel mai josnic şi mai ticălos dintre josnici. Omul este…

Vorbind astfel, contele răsucea pantoful pe toate feţele, când iată că se apropie cu el, brusc, de lumânare, fiindcă descoperise un nume scris în fundul pantofului – aşa cum se obişnuieşte – după care strigă:

— Da, el e! Abatele Molinet! Duhovnicul dumitale, doamnă!

— Abatele Molinet! strigă doamna de Cerny. Bine, dar eu niciodată nu i-am spus… ţi-o jur…

— Oh, nu minţi, zise contele pe un ton aspru. Nu distruge prin jurăminte inutile singura şansă pe care o ai de a te ierta! Un preot! Un preot să trădeze secretul pe care i l-ai încredinţat! Păi, atunci înseamnă că e în stare de orice! Necazurile pe care le-a adus în familia de Arnetai, dovedesc cu prisosinţă până unde poate merge cu nedemnele lui investigaţii. Într-adevăr, doamnă, am crezut că nu avusese de-a face decât cu prostia unei femei ca doamna de Arnetai, căci numai una ca ea s-a putut lăsa dominată de sfaturile impudice ale unui popă neruşinat!

Contesa îl privi pe Luizzi cu o mirare pe care baronul o înţelese, dar el nu voia şi nici nu putea să dea vreo explicaţie. Într-adevăr, crezu că întrezăreşte posibilitatea ca furia contelui să se îndrepte asupra unei alte persoane decât a sa şi, în primejdia în care se afla, nu mai simţi generozitatea de a sacrifica siguranţa unui om nevinovat pe care diavolul, la urma urmei, va şti să-l apere, fiindcă el fusese cel care-l compromisese.

Contele păstra o tăcere înverşunată. În sfârşit, îi privi, rând pe rând, pe baron şi pe contesă.

— Acum, deci sunteţi trei care cunoaşteţi acest umilitor secret! Pe dumneata, doamnă, te iert! Eşti cucernică, nu ţi-am putut stăvili această înclinare. Dar dumneata, baroane, va trebui să mori!

Aceste cuvinte, năruind speranţa baronului, redădură

curajul omului de onoare, care răspunse cu răceală:

— În acest caz, cruţă-ţi o crimă inutilă. Habar n-am cine-i abatele Molinet şi nu el mi-a împărtăşit acest secret!

— Pretext jalnic şi tardiv! zise contele. Răspunsul dumitale prea e cusut cu aţă albă! Abatele se afla în trăsura dumitale... Venea, desigur, de la doamna de Arnetai, a cărei casă se află aici, la doi paşi de noi. De altfel, pot afla imediat dacă a fost sau nu, el...

— Atunci du-te şi-l întreabă, domnule conte!

— Nu, domnule, nu, n-am să-l întreb; voi face mai mult decât atât. Nu uiţi un pantof într-o trăsură, decât într-o împrejurare care explică de minune obiceiurile abatelui Molinet. Cum abatele nostru nu are o avere princiară, e obligat ca majoritatea drumurilor sale să le facă pe jos; deci, în cochetăria sa, abatele bate toate noroaiele cu nişte pantofi ordinari, iar în momentul când intră în casa cuiva şi-i schimbă cu aceşti pantofi încântători. Am să mă duc la familia de Arnetai, unde abatele trebuie să mai fie încă, dacă nu mai e, am să dau o fugă până la el acasă şi am să-i dau îndărăt pantoful, spunând că i l-ai trimis dumneata. Dacă se va tulbura, înseamnă că eu sunt cel care are dreptate. Pe urmă, voi şti eu să-l fac să vorbească şi, dacă ceea ce mi-ai spus e adevărat, moartea lui va fi tot atât de implacabilă ca şi a dumitale, domnule baron.

— Ai uitat-o pe a mea, zise contesa. Gândeşte-te bine la ceea ce-ţi spun acum, domnule conte: dacă săvârşeşti o crimă, te voi acuza în gura mare! Jur în faţa Domnului!

— Ei bine, doamnă, în situaţia asta vei împărtăşi şi dumneata aceeaşi soartă!

— Fie, domnule, răspunse contesa, trage! Dar nu vreau să te las să faptuieşti o greşeală şi să mai fi şi cu conştiinţa împăcată. Nu ştiu cine i-a spus adevărul domnului de Luizzi, dar în niciun caz abatele Molinet, fiindcă nu lui i-am mărturisit acest lucru.

— Nu lui? strigă furios contele. Dar cui, nefericito?

— Omului pe care-l iubesc, omului care va ghici de ce m-ai omorât şi care mă va răzbuna, domnule!

— Te pomeneşti că vreun amant! zise domnul de Cerny, reluându-şi surâsul său dispreţuitor.

— Da, domnule.

— E un vicleşug răsuflat, doamnă, în care nu cred. Nu, doamnă, nu, lucrurile sunt foarte clare. Dumneata i-ai spus abatelui, iar abatele i-a spus baronului. Iată toţi intermediarii, iată toate glasurile pe care trebuie să le reduc la tăcere.

Această discuţie, care nu se mai isprăvea, produsese asupra celor trei actori ai ciudatei scene un fel de oboseală, care-i îndepărtase mult de înflăcărarea de la început. Baronului nu-i mai ardea de acele acte de bravadă, prin care îl invitase pe conte să-l împuşte. Doamna de Cerny, abătută de emoţiile prin care trecuse, se prăbuşise pe divanul unde, cu un ceas mai înainte, păruse atât de frumoasă. Până şi contele, acum retras lângă uşa principală, nu mai simţea acea furie pe care o simţise la început şi care poate că l-ar fi făcut să-şi pună în aplicare ameninţarea. Dar, pe măsură ce curajul îi scădea, judecata i se ascuţea; acum nu mai era vorba să evite ridicolul, a cărui spaimă îl împinsese la nişte ameninţări atât de înfricoşătoare; acum, tocmai amintirea acestor ameninţări ar fi vrut s-o facă uitată. Contesa şi Luizzi nu mai puteau să iasă din acel budoar, după ce le spusese ceea ce le spusese. Acest gând îl chinui multă vreme pe conte, fără să poată ajunge la vreo hotărâre, care să-l scoată din încurcătură în modul cel mai demn cu putinţă. Aşa că se văzu pus în situaţia de a ucide din necesitate şi nu din ură, când, furios pe el însuşi, spuse întocmai ca un om care încearcă a se ameţi cu propriile sale strigăte şi a se însufleţi cu propriile sale mişcări dezordonate:

— Hai baroane, hai doamnă! Voi aţi vrut-o, facă-se voia voastră!

Spunând aceste cuvinte, contele îndreptă unul dintre pistoale către Luizzi, care se dădu speriat înapoi, scoţând un strigăt.

— Aha! Ţi-e frică, zise domnul de Cerny care, neputând

să-şi piardă minţile chiar în aşa hal, încât să săvârşească o astfel de crimă, sesiză rapid şansa de a ieşi din încurcătură.

— Frică! zise baronul, trecând peste acel gest de slăbiciune; nu, domnule, e vorba de acele primejdii neaşteptate pentru care omul nu e niciodată pregătit. Iar asasinatele se numără printre astfel de primejdii.

— Ei bine, zise contele, puteţi scăpa amândoi. Puteţi face ceea ce v-am spus adineauri şi încă într-un mod în care să vă satisfacă pe amândoi. Şi iată cum. Doamna îţi va scrie câteva din acele scrisori pe care le trimite amantului ei, scrisori care să aibă date diferite, pricepeţi? Dumneata vei răspunde la acele scrisori în aşa fel, încât să reiasă clar din ele că doamna ţi-a fost iubită. Vreau o adevărată corespondenţă amoroasă între doi oameni fericiţi. În plus, fiecare dintre voi îmi va scrie câte o scrisoare în care veţi arăta că-mi trimiteţi toată acea corespondenţă, recunoscând că v-am cruţat viaţa amândurora, bărbatului, fiindcă e un laş, iar femeii, fiindcă e o dezmăţată. Odată ce voi avea aceste dovezi în mână, veţi trăi şi veţi putea ieşi de aici, redându-vă libertatea.

— Niciodată nu voi face aşa ceva! strigă baronul.

— Nu vreau niciun fel de discuţii, zise cu violenţă contele. Vă las un ceas ca să reflectaţi şi să consimţiţi la ceea ce v-am cerut. Dacă, în acest interval de timp, n-aţi făcut ce v-am cerut, înseamnă că preferaţi moartea. Cât despre abatele Molinet, adăugă el, aruncând pantoful jos, ştiu eu un mijloc sigur ca să-l fac să tacă.

După asta, contele ieşi şi-i lăsă pe contesă şi pe baron singuri.

XI.
Romanul unei ore

De îndată ce se văzură scăpaţi de conte, contesa se ridică şi puse zăvorul la uşa ce dădea afară, apoi se întoarse spre Luizzi. O hotărâre smintită i se citea pe chip. Se aşeză în faţa lui Armand şi-i zise:

— Ei bine, domnule baron, ce ai de gând să faci?

— Nimic în ce mă priveşte, doamnă, dar totul pentru dumneavoastră.

— Domnule, trebuie să ne salvăm unul pe celălalt, fără să ne pierdem onoarea. Deocamdată nu putem ieşi de aici, decât cu învinuirea că dumneata eşti laş, iar eu o femeie pierdută. Vrei să-ţi satisfaci onoarea?

— Aţi cuteza să mi-o sacrificaţi pe a dumneavoastră?

— Nu-i vorba de mine, domnule; nu ne aflăm pe poziţii egale; eu nu pot trăi sau muri decât dezonorată; soţul meu nu poate săvârşi nepedepsit crima la care se gândeşte, decât acuzându-mă de un adulter, pe care să-l pedepsească printr-un omor. Dumneata tot mai ai o şansă, fiindcă moartea nu te va dezonora. Pentru dumneata nu va fi o ruşine că ai fost amantul meu!

La început, Luizzi nu răspunse nimic, fiindcă situaţia lui îi prilejuise atât de multe idei, încât acum se ciocneau între ele şi făceau să-i vuiască tot capul.

— Nu răspunzi, domnule, zise contesa. Vrei să scrii acele scrisori?

— Nu, zise Luizzi, nu, nu-mi voi încheia viaţa cu preţul

onoarei dumneavoastră.

— Zi mai curând al onoarei dumitale, spuse contesa, privindu-l cu atenţie.

— Cum doriţi, doamnă, răspunse baronul. Nu-mi voi răscumpăra viaţa cu preţul onoarei mele!

— Deci, nu vrei să mori, zise doamna de Cerny, plecându-şi capul. Vrei să mori nevinovat... nevinovat şi dezonorat!

Baronul o privi atunci pe contesă, care se aşezase pe un scaun; pe chipul ei era zugrăvită cea mai amarnică disperare. Niciodată nu i se păruse atât de uluitor de frumoasă. Luizzi se apropie de Léonie şi-i zise:

— Şi viaţa, şi moartea au acelaşi preţ... Dumneavoastră sunteţi cea care trebuie să alegeţi între ele, doamnă!

Contesa îl privi îndelung, ca şi cum ar fi vrut să dibuie ceea ce era sincer şi adevărat în inima lui Luizzi.

Apoi se ridică şi-i răspunse rar, ca el să înţeleagă bine fiecare dintre vorbele sale:

— Şi te vei supune acestei alegeri, indiferent care ar fi ea, domnule?

— Mă voi supune.

— Atunci, să începem să scriem, zise contesa.

— Să scriem, zise Luizzi, scoţând un oftat adânc şi aflându-se într-o asemenea stare de tulburare, încât nu mai ştia nici el dacă luase o asemenea laşă hotărâre pentru salvarea lui sau pentru salvarea contesei.

— Hai, îi zise doamna de Cerny, deschizând un mic secreter, scrie domnule; fiindcă, de obicei, nu femeia e cea care începe o asemenea corespondenţă amoroasă.

Luizzi se aşează în faţa unui mic pupitru dublat cu catifea, luă o pană, dar în loc să scrie, începu să viseze.

— Ei bine, domnule, îi zise doamna de Cerny, refuzi să mă salvezi?

— Nu, zise Luizzi, nu... Eu sunt cel care v-am pierdut prin cuvintele mele imprudente, prin infernala mea curiozitate, cel care v-a adus această catastrofa! Trebuie să vă salvez, pentru că vreţi să trăiţi, trebuie să vă salvez cu preţul

onoarei mele. Asta e condiţia destinului funest căruia i-am fost sortit…

Apoi luă pana şi scrise repede cuvântul „Doamnă”, dar, după acest efort de imaginaţie, nu putu merge mai departe; nu-i veneau în minte niciuna dintre acele dulci fraze cu care jonglase de atâtea ori şi începu să viseze, privind-o pe doamna de Cerny. Ea se aşezase în faţa lui, de cealaltă parte a secreterului. Spaima faţă de situaţia în care se găsea adăugase frumuseţii trăsăturilor sale un fel de înflăcărare, care-l năuci pe Luizzi. O contemplă câteva momente, admiră acel chip nobil şi celest, atât de graţios şi atât de surâzător cu puţină vreme mai înainte, dar acum atât de palid şi de înspăimântat. Uitând de sine, luă pana şi scrise imediat următoarea scrisoare:

„Doamnă,

Există pericole de care nici cea mai pură şi mai virtuoasă femeie nu poate scăpa. Fiindcă există un fel de delir, pe care, în modestia ei, nu poate să-l prevină. Când ea inspiră cuiva dragoste, chiar fără să vrea, trebuie să se resemneze să asculte acea mărturisire. Dacă mărturisirea i se pare o ofensă şi dacă mândria ei suferă, trebuie să se gândească bine că între mândria care se revoltă şi inima care iubeşte, mila trebuie să fie de partea celei mai crude dintre suferinţe şi atunci trebuie să ierte. Deci, mă veţi ierta, doamnă. De altfel, ceea ce cutez să scriu nu e nou pentru dumneavoastră. Dragostea, când e mută, are atâta putere, încât convinge orice femeie. Ea simte că e iubită cu mult înainte de a i se spune: acesta este limbajul inimii, al inimii pe care ea nu se poate să nu-l recunoască. Cea care ascultă cu vanitatea sa, măgulitoarele omagii ale lumii poate fi uşor înşelată; dar cea care, aşa ca dumneavoastră, şi-a păstrat puritatea emoţiilor, în pofida celor mai severe preocupări ale spiritului, nu se poate amăgi asupra sentimentelor pe care le inspiră. Sufletul este o ureche care nu aude decât vocea sufletului şi care o aude în pofida a orice. Asta nu înseamnă că ea trebuie să fie fericită sau

măgulită de această mărturisire a unei iubiri atât de viu resimţite; dar ceea ce cutez să afirm e faptul că ea nu poate nega sinceritatea acestei iubiri şi că, de fapt, asta este singura consolare la care aspir, într-adevăr, doamnă, nu veţi putea refuza stima dumneavoastră faţă de un om care s-a îndrăgostit cu ardoare de cea mai frumoasă şi mai nobilă imagine a lui Dumnezeu, care îngenunchează în faţa imaginii Sale celei mai sacre şi mai desăvârşite. Ar trebui să mă simt vinovat pentru că dumneavoastră sunteţi această imagine, această operă perfectă şi pentru că îngenunchez în faţa dumneavoastră? N-ar fi drept, dar dreptatea vă aparţine ca şi frumuseţea, căci, ca şi ea, vine din cer. Consider deci că m-aţi iertat.

Armand de Luizzi”

Când baronul isprăvi de scris această scrisoare, o întinse contesei care, cu triştii săi ochi fixaţi asupra lui tot timpul cât scrisese, părea să-l plângă pe acel bărbat pe care îl pusese în acea groaznică alternativă, a morţii sau a dezonoarei. Contesa luă scrisoarea şi o parcurse repede. Apoi o reciti pe îndelete şi un surâs dulce, dar trist, înflori pe buzele sale.

— Iată ceva cât se poate de amar şi de dureros, domnule; ceva care te dezamăgeşte profund.

— Dar de ce, doamnă?

— Pentru că, trebuie să recunosc, domnule, un bărbat poate vorbi unei femei despre o dragoste care, cu toată puterea lui de convingere, nu-i o dragoste adevărată.

— Nu credeţi asta, doamnă. Scriind aceste rânduri, nu pot spune că am simţit dragostea despre care vorbesc, dar mă întreb cum ar trebui să vorbesc, dacă aş cuteza vreodată să vă iubesc.

— Adevărat? zise doamna de Cerny, privindu-l.

— Da, doamnă; şi, dacă în scrisoarea asta nu există o expresie destul de completă sau destul de respectuoasă a sentimentului pe care ar trebui să vi-l inspire, iertaţi-mă, pentru că totul e din pricina unei preocupări pe care trebuie

s-o înţelegeţi.

— Da, da, zise contesa oftând; eşti nobil şi bun cu mine, domnule; îţi sacrifici fericirea pentru o femeie căreia îi e teamă; crede-mă, îţi mulţumesc din suflet. Se opri, ştergându-şi o lacrimă aninată de genele lungi, şi continuă cu efort: La rândul meu, domnule, îţi voi răspunde la această scrisoare.

Mai citi încă o dată scrisoarea, apoi începu să scrie, în timp ce Luizzi o contempla cu acelaşi sentiment de tristeţe şi de melancolie, spunându-şi că acea imprudenţă o pierduse pe frumoasa femeie, reproşându-şi totodată lacrimile pe care nu i le putea şterge tot atât de repede pe cât cădeau pe acea hârtie în care ea vorbea despre fericire şi despre dragoste; şi iată ce scrise:

„Mă iubeşti, domnule; mi-o spui mult prea des ca să n-o cred, şi o cred mult prea mult ca să cutez să ţi-o mărturisesc. Dezvăluirea inimii dumitale e o greşeală, o ştiu şi o simt. A mărturisi dragostea pe care o inspiri înseamnă să spui că ea nici nu te miră, nici nu te jigneşte, înseamnă s-o accepţi, chiar când nu-i poţi răspunde în aceeaşi măsură, înseamnă să te crezi demnă de ea, când de fapt eşti ingrată, înseamnă să pretinzi un adevărat cult, când tu nu acorzi nimic, nici măcar unei simple rugăminţi. Înseamnă, în sfârşit, să fii nedreaptă, şi eu nu vreau să fiu nedreaptă faţă de dumneata. Uită-mă deci, domnule, uită-mă pentru totdeauna şi atunci îmi voi aminti, plină de orgoliu, că m-ai iubit, îmi voi aminti, cu recunoştinţă, că m-ai vrut să-ţi fiu iubită.

Léonie de Cerny”

Contesa luă scrisoarea şi o întinse la rândul ei baronului spunându-i, cu acel surâs dulce şi trist, care-i conferea chipului ei o atât de mişcătoare melancolie:

— Am mers cam departe în această scrisoare. Am spus în ea unele lucruri pe care o femeie n-ar trebui să le spună nici dacă ar fi vorba de o dragoste adevărată. Dar noi nu

suntem în situaţia de a ne apuca să ne analizăm sentimentele; aşa că citeşte!

Baronul citi scrisoarea, apoi o reciti, la fel cum o recitise şi contesa pe a sa; după aceea îi spuse pe un ton de ironie oarecum melancolică:

— De ce anume vă plângeţi, doamnă, când spuneţi că bărbaţii pot mima cele mai plăcute sentimente? Nu credeţi că, atunci când deznădejdea în care vă aflaţi v-a putut dicta această scrisoare, ea ar fi putut să fie scrisă de o cochetă unui bărbat care v-ar iubi în mod sincer?

— Nu cred, zise doamna de Cerny cu o francheţe naivă, nu cred că o cochetă ar fi putut face aşa ceva, căci, ca să-ţi răspund, domnule, mi-am interogat inima aşa cum ai făcut şi dumneata când mi-ai scris; m-am întrebat ce-aş fi simţit dacă vreodată cineva m-ar fi iubit aşa cum te-ai exprimat dumneata şi n-am făcut decât să scriu ce-am gândit eu despre acest lucru.

— Oh, deci aşa aţi fi răspuns, dacă această dragoste ar fi fost adevărată? întrebă Luizzi a cărui privire îmbrăţişă chipul încântător, atât de frumos în tristeţea lui, atât de resemnat în durerea lui.

— Da, aşa cred, răspunse doamna de Cerny, dar ce importanţă mai are! Să ne grăbim şi să terminăm odată cu romanul ăsta epistolar! E rândul dumitale, domnule.

Baronul luă pana, dar de data asta nu se mai opri ca să se gândească înainte de a-şi începe scrisoarea; scrise repede, ca un bărbat care ascultă de îndemnul inimii, pe care o lasă să vorbească în locul său.

Doamna de Cerny urmărea stările de tulburare ce se succedau pe chipul lui Armand, stări în care se reflectau sentimentele pe care le aşternea pe hârtie. Exista atâta francheţe în acea expresie involuntară, încât ai fi putut crede că Luizzi simţea cu adevărat sentimentele pe care le aştemea pe hârtie. Aşa că doamna de Cerny, care-l urmărise atentă, nu mai aşteptă ca el să-i întindă scrisoarea, ci îi spuse de îndată ce sfârşi:

— S-o vedem, s-o vedem... Şi-i luă scrisoarea, pe care o

citi repede. Iată ce cuprindea ea:

„Doamnă,

Ce anume îi cereţi celui care vă iubeşte? Când numai aspectul dumneavoastră îl face să tremure şi să viseze; când toţi vă admiră graţia şi frumuseţea, când părticica de suflet pe care o arătaţi lumii, ajunge pentru a semăna în sufletul său dragostea cea mai sacră şi mai devotată? Cu ce fel de dragoste vreţi să fiţi iubită, când ridicaţi pentru el un colţ din vălul de nepătruns, în dosul căruia se ascund frumuseţile caste şi inocente ale sufletului dumneavoastră, atât de pur; când, dezvăluind o clipă, pentru el, acele strălucitoare atracţii, îl lăsaţi să întrevadă farmecele necunoscute şi misterioase ce depăşesc toate închipuirile sale? Oh, doamnă, cel căruia aţi binevoit să vă arătaţi astfel, e oare demn de acest lucru? Neofitul, orbit şi năucit de luminile ce inundă piaţa din faţa templului, se teme de a nu putea suporta strălucirea limpezimii celeste, care trece dincolo de uşa întredeschisă a sanctuarului; la fel sunt şi eu în faţa dumneavoastră: sunt nesigur pe mine şi tremur ca şi el, temându-mă că nu vă pot iubi mai mult, când şi aşa vă iubeam destul când abia vă cunoşteam. Da, doamnă, când vă iubeam din toată puterea sufletului meu, îmi închipuiam că n-o să-mi puteţi cere să vă iubesc mai mult; şi, iată, acum descopăr că mi-am dăruit toată inima doar unei părţi din fiinţa dumneavoastră. Aţi fost, faţă de mine, şi mult prea bună, dar şi mult prea crudă. Aţi făcut întocmai ca îngerul frumuseţii, care trece în văluri prin faţa unui sărman muritor. Smintitul îşi dăruie toată admiraţia lui, minunându-se de majestatea ţinutei sale, de graţia şi de suavitatea mersului său; dar îngerul, trecând, ridică un colţ al vălului ce-l acoperă, şi nefericitul se întreabă în ce chip să mai salute acea frumuseţe cerească pe care n-o bănuia. Atunci se înclină şi cere să fie iertat. Iată deci ceea ce trebuie să fac şi eu… Căci scrisoarea pe care mi-aţi scris-o este uşa întredeschisa a sanctuarului, este vălul care se ridică, este inima dumneavoastră în care am întrevăzut lumina şi

frumuseţea. Oh, iertaţi-mă că nu vă iubesc mai mult decât vă iubeam înainte, dar niciun bărbat nu poate iubi dincolo de inima şi de viaţa sa. Nu poţi să-ţi dai viaţa decât o singură dată pentru cea pe care o iubeşti, nu poţi s-o iubeşti cu mai multă dragoste, decât atâta câtă îţi încape în suflet.

Armand de Luizzi”

Când contesa a isprăvit de citit acea scrisoare, şi-a pus mâna pe inimă ca şi cum ar fi vrut să-i potolească bătăile prea repezi, apoi a spus silindu-se să-şi acopere emoţia cu un surâs:

— Scrisoarea asta e într-adevăr o nebunie curată, domnule; nu s-au mai scris niciodată astfel de lucruri în societate, aşa că nu vei face prea verosimil amărâtul ăsta de roman de dragoste, pe care ne chinuim să-l încropim.

— Doamnă, spuse Luizzi, poate că nu unei femei imaginare i-am răspuns cu o asemenea pasiune. Poate că v-am răspuns chiar dumneavoastră. Căci am dreptate în tot ce spun în această scrisoare. Ştiu despre dumneavoastră un lucru pe care nu-l ştie nimeni; ştiu câtă nobleţe şi câtă forţă se ascunde în sufletul dumneavoastră. Ştiu că nicio femeie n-a meritat atât cât meritaţi dumneavoastră adoraţia şi respectul bărbaţilor şi că niciunul n-ar putea să aibă destul pentru o femeie ca dumneavoastră. Expresia acestui sentiment poate fi o nebunie, doamnă, dar ea îmi pecetluieşte în mod sincer inima şi vă rog din suflet să fiţi ferm convinsă de acest lucru.

— Aş vrea să-ţi mulţumesc pentru părerea bună pe care o ai despre mine, domnule de Luizzi, spuse contesa aruncându-i o privire tandră, ca o strângere de mână. Dar timpul ne presează. Acum e rândul meu să vă scriu, zise ea cu o voce în care simţeai urma lacrimilor. Apoi luă pana şi scrise:

„Vă mulţumesc pentru dragostea dumneavoastră, domnule; vă mulţumesc şi pentru acel entuziasm mai

presus de dragostea dumneavoastră. Nu că aş crede că-l merit, aşa cum susţineţi, ci pentru că sunt fericită că l-am putut inspira unui om ca dumneavoastră, chiar dacă se înşală. Eu nu sunt îngerul voalat al frumuseţii; pentru că mă cunoaşteţi foarte bine, în afară poate de rănile mele dureroase pe care n-am cutezat să vi le arăt. Sanctuarul sufletului meu nu e plin de acele lumini scânteietoare pe care vi le imaginaţi şi poate că, pătrunzând în el, aţi fi foarte mirat să vedeţi că e un sanctuar îndoliat şi un lăcaş al disperării. Atunci veţi înţelege de ce vă mulţumesc pentru dragostea dumneavoastră; păstraţi-o aşa cum e, bună şi indulgentă pentru mine, nobilă şi devotată cum sunteţi şi dumneavoastră."

Scriind aceste rânduri, doamna de Cerny lăsa să-i curgă şiroaie de lacrimi pe care şi le ştergea din când în când, apucând apoi din nou pana şi scriind.

— Vezi, îi spuse ea lui Luizzi, vezi ce ţi-am răspuns. Ah, nu mai am curajul să mai continui acest groaznic joc!

— Nu uitaţi că de el depinde viaţa dumneavoastră!

— La ce-mi va mai folosi o viaţă lipsită de onoare şi lipsită de dragoste?

Contesa îşi ascunse faţa înlăcrimată în mâini, câtă vreme Luizzi îi citi scrisoarea. După ce-o termină, o privi pe Léonie. Dar aceasta căzuse pradă disperării. Baronul, aşezându-se în faţa secreterului, puse mâna pe pană şi, cu o hotărâre aproape ciudată, scrise:

„Oare să nu vă fi înţeles bine, doamnă? Această viaţă, despre care lumea presupune că este atât de fericită şi de senină, să fie oare o lungă suită de chinuri îndurate cu atâta curaj? Acel calm al sufletului, pe care unii au cutezat să-l acuze de răceală, să nu fie decât o mască veselă, în dosul căreia se ascund regretul şi disperarea? Să fie oare adevărat că această dragoste, pe care o resimt pentru dumneavoastră, că această dragoste mult mai puternică decât v-am mărturisit, ar putea fi o consolare? Oh, dacă aş

putea nădăjdui, doamnă! Dacă aş cuteza să cred, aş îndrăzni să vă scutesc de toate acele chinuri pe care le înduraţi, de toate acele primejdii care vă ameninţă. Oh, spune-mi un cuvânt, Léonie, un cuvânt şi te voi salva! Te rog să mă înţelegi! Orice nenorocire te-ar ameninţa, te pot smulge din ea, luând totul asupra mea. Dacă ai nevoie de onoarea mea, e a dumitale. Dacă ai nevoie de viaţa mea, ia-o, îţi aparţine. Ia-o, căci mi-ar fi îndeajuns de plătită dacă, înainte de a mi-o da, mi-ai spune doar atât: „Armand, amintirea dumitale îmi va fi dragă!”

Doamna de Cerny încă mai plângea, când Armand îşi isprăvi scrisoarea.

— Poftim, îi zise baronul pe un ton rugător, citeşte, doamnă, citeşte cu atenţie.

Contesa se uită mai întâi la scrisoare fără s-o poată citi, apoi îşi şterse bine ochii şi o citi încet şi cu mare atenţie. Când isprăvi, ridică spre baron o privire întrebătoare şi-i spuse pe un ton din care bucuria răzbătea printre lacrimi:

— Cui trebuie să-i răspund, Armand?

— Mie, Léonie! strigă el, căzând în genunchi în faţa ei.

— Dumitale, Armand, nu-i aşa? Aici şi la această oră…

— Mie, aici! Mie, care voi muri ca să te salvez!

— Ei bine, Armand, strigă Léonie, îţi voi răspunde: nu, nu mi-e dragă memoria dumitale, fiindcă te iubesc!

— Oh! strigă baronul într-un elan de mândrie, luând toate scrisorile şi rupându-le. Acum n-are decât să vină şi mama contelui, pentru că va trebui să mă ucidă de zece ori ca să poată ajunge până la tine!

— Nu, Armand, nu! Dacă tu mori, voi muri şi eu! răspunse doamna de Cerny, pe al cărei chip se citea o însufleţire de nedescris. Voi muri dezonorată în ochii tuturor, dar nevinovată numai în ochii tăi! Se opri şi, privindu-l pe Luizzi cu o privire mândră şi plină de foc, zise: Şi vinovată numai pentru tine, dacă mă vrei!

— Léonie! strigă baronul, luând-o în braţe, oare să fie adevărat?

— Da, da, da… răspunse ea cu o voce slabă, sunt a ta! A ta, căci te iubesc! Şi, vorbind astfel, îşi ascunse faţa în mâini, în vreme ce Luizzi o ducea spre divanul pe care stătuse atât de frumoasă şi de liniştită, doar cu un ceas mai înainte.

Ea se lăsă moale pe divan, dar, ascunzându-şi ochii cu mâna, spuse cu voce înăbuşită:

— Oh, lumina asta!

Luizzi vru să sufle în lumânarea care ardea în lampa de cristal, dar nu putu ajunge până la ea; şi în vreme ce Léonie îşi îngropase obrazul în pernă, ca şi cum ar fi vrut să-şi ascundă greşeala faţă de ea însăşi, baronul zări pantoful diavolului. Îl luă repede şi-l puse peste lumânare în chip de stingător. Se făcu întuneric beznă, iar pantoful diavolului începu să ţopăie peste lumânare.

XII.
Capitol de roman

În vreme ce în budoar se petreceau aceste lucruri, contele se înapoiase acasă şi reflectase îndelung la cumplita faptă la care-l împinsese frica de ridicol, care e mult mai puternică decât se poate imagina. Căci domnul de Cerny făcea parte dintre bărbaţii care ar fi preferat să scape de ridicol printr-o sinucidere, decât să-l sfideze. Odată singur cu el însuşi, domnul de Cerny privi mult mai calm fapta pe care socotise că ar avea curajul s-o săvârşească şi-şi dădu seama că se încrezuse prea mult în forţele sale. Totuşi, avea nevoie de un deznodământ la acea scenă. Nu putea să se ducă şi să le deschidă uşa celor doi prizonieri şi să-i lase să iasă din cameră, câtă vreme nu scriseseră măcar scrisorile pe care ceruse să i le scrie. Se gândi deci cam cum ar trebui să procedeze în cazul în care şi baronul, şi contesa ar fi refuzat să scrie acea pretinsă corespondenţă amoroasă şi sfârşi prin a ajunge la o concluzie foarte simplă; dacă şi unul, şi celălalt erau oameni care preferau moartea în locul laşităţii ce putea să-i dezonoreze, însemna că erau nişte oameni de onoare, în care se putea încrede fără nicio teamă. Singurul lucru care-l încurca era maniera de a profita de această împrejurare. Se strădui să inventeze nişte mijloace care mai de care mai extravagante, pentru a ajunge la cel mai simplu dintre toate, şi anume de a recunoaşte în mod cinstit fermitatea purtării baronului şi a contesei, să-i felicite şi să le spună că

voise doar să-i încerce, pentru a se linişti complet. Apoi va adăuga că acum, când îi socotea doi oameni de onoare, avea încredere în ei şi că nu le mai cerea nicio altă garanţie, decât cuvântul lor. Contele chiar pregătise un mic şi frumos discurs în acest scop şi aştepta cu nerăbdare să treacă ora pe care le-o acordase. Nu voia să apară mai devreme decât hotărâse el însuşi, mai întâi, pentru că voia să-şi păstreze faţă de prizonieri aerul de dârzenie pe care şi-l luase faţă de ei, şi în al doilea rând, pentru că trăgea totuşi nădejde că vor scrie acele scrisori ce urmau să-i compromită şi pe care le-ar fi preferat în locul oricărei garanţii. În sfârşit, când trecu timpul acordat, contele – înarmat cu cele două pistoale– coborî destul de încurcat, neştiind nici ce urma să spună şi nici ce să facă. Îşi luase pistoalele, gândindu-se că, dacă niciuna dintre combinaţii nu ar fi reuşit, era totuşi obligat să-i ucidă pe cei doi.

Toţi dormeau de multă vreme în palat, când contele străbătu lungul şir de camere la capătul cărora se afla budoarul soţiei sale. Ajuns la uşă, ascultă, dar nu auzi nimic. Presupuse că baronul şi Léonie, copleşiţi de disperare, tăceau înspăimântaţi. Atunci contă mai mult ca niciodată pe apariţia sa, cu pistoalele în mâini, pentru a obţine de la ei tot ceea ce voia şi apăsă pe clanţă. Dar uşa nu se deschise şi contele rămase foarte mirat. Printre toate ideile simple care-i trecură prin cap domnului de Cerny, ideea că prizonierii ar fi putut să se ferece în odaie, nu-i venise în minte. Aşa că, în primul moment de mânie, întâlnind acel obstacol neprevăzut, strigă: „Deschideţi!” Cum nu-i răspunse nimeni, contele dădu o lovitură zdravănă de picior în uşă; dar se părea că uşa fusese bine ferecată pe dinăuntru, pentru că nici nu se clinti. Iritat din pricina rezistenţei uşii, începu să izbească în ea când cu picioarele, când cu tocurile celor două pistoale. Există multe case din Paris unde servitorii, retraşi în oficiu sau în anticameră, pot să audă nepedepsiţi, bătându-se în uşile apartamentelor, pot să audă glasuri ameninţătoare, mobilele rostogolindu-se dintr-un capăt în celălalt al

salonului, oglinzile făcându-se ţăndări, geamurile spărgându-se, porţelanurile zburând pe fereastră, fără să se nelinişteasică în alt fel decât zicând: „Domnul şi doamna au o explicaţie!” Atunci, făcând apel la discreţia lor de valeţi bine-crescuţi, lasă furtuna să-şi urmeze cursul şi trăsnetul să cadă asupra mobilierului; apoi, ei adună a doua zi rămăşiţele, având grijă să facă dispărute câteva mici obiecte preţioase, despre care se presupune că au dispărut în încăierare şi care se vor odihni în fundul cuferelor lor sau vor fi vândute negustorilor de „mici ocazii”. Dar trebuie s-o spunem, în casa domnul de Cerny nu existau astfel de obiceiuri; acolo totul se petrecea cu demnitate şi cu calm. Aşa că, atunci când servitorii auziră izbiturile din uşă, crezură că era vorba de vreun accident întâmplat contelui sau contesei, un foc, poate hoţi sau cine mai ştie ce? Câţiva dădură fuga, pe jumătate îmbrăcaţi, chiar în momentul în care contele, după eforturi repetate, spărsese uşa şi intra în budoar, răsturnând toate mobilele care fuseseră îngrămădite în dosul ei. Trezindu-se în întunericul cel mai profund, într-un acces de furie începu să strige:

— Unde sunteţi? Hei, unde sunteţi?

În acel moment, văzu o umbră ivindu-se în uşă şi, mai iute ca fulgerul, se năpusti într-acolo, trăgând un foc de pistol; imediat auzi un trup prăvălindu-se, apoi un ţipăt puternic. O voce, care nu era nici a baronului şi nici a contesei, începu să strige: „Ajutor! Ajutor!” Era vocea valetului de cameră al domnului de Cerny. În furia care-l apucase, contele îşi căută în întuneric prizonierii, hotărât să-i facă să plătească cu sângele lor sângele celui pe care-l vărsase. Înaintă astfel, lovindu-se de pereţi, ciocnindu-se de mobile, până ce ajunse în dreptul ferestrei a cărei draperie era lăsată. Presupunând că nefericiţii se ascunseseră după ea, trase draperia cu violenţă. Dar în dosul ei fereastra era larg deschisă. Dintre toate ideile simple, cea mai simplă îi venise baronului, şi anume că şi ferestrele sunt tot nişte ieşiri ca şi uşile, e adevărat puţin mai periculoase, dar, în orice caz, preferabile unui glonţ.

Văzând aceasta, contele rămase încremenit; servitorii alergau de colo-colo, iar valetul asupra căruia trăsese se pipăia, nevenindu-i să creadă că nu fusese atins. Stupefacţia contelui se schimbă în furie turbată, văzându-se înconjurat astfel; porunci servitorilor să aprindă o lumină şi să plece. Unul dintre ei, un valet care-şi îndeplinea obligaţiile după un anumit tipic, chiar în toiul celor mai mari dezastre, era valetul ce aprindea întotdeauna lampa de cristal din tavan. Prin urmare, când contele ceru să se facă lumină, ingeniosul valet în loc să aprindă primul sfeşnic de pe şemineu, care i-ar fi fost mai la îndemână, îşi făcu datoria şi se pregăti să aprindă lampa de cristal. Pentru a face acest lucru se urcă pe un scaun şi primul lucru peste care nimeri fu pantoful diavolului, pe care-l aruncă pe covor, de parcă ar fi atins un şarpe.

— Iaca! strigă el, ce-o mai fi şi drăcia asta?

Apariţia acelui pantof şi mai ales scopul la care slujise i se părură contelui o glumă atât de răutăcioasă, încât îl călcă în picioare cu o furie fără margini, gândindu-se că acum era la bunul plac al posesorului pantofului, dar şi la bunul plac al baronului şi al Léoniei. Când se mai linişti, văzu nişte hârtii rupte şi aruncate pe jos. Erau bucăţi din scrisorile soţiei sale şi ale baronului. Domnul de Cerny le adună cu grijă şi le puse bine. Apoi îşi trimise toţi servitorii la culcare, potrivi bucăţile şi citi acea corespondenţă ciudată. Îşi dădu imediat seama că, în imprudenţa lor, fugarii îi lăsaseră în mână o armă teribilă. Sigur că aceste scrisori n-ar fi fost suficiente ca să condamne o femeie pentru adulter; dar, adăugate fugii lor în toiul nopţii, împreună, pe fereastră, puteau să le fie fatale. Neştiind ce aveau de gând să facă cei doi, nevrând să discute nimic cu niciunul dintre slujitorii săi, contele îşi luă la el bani, bastonul cu şiş şi plecă pe jos. Se urcă în prima trăsură de piaţă pe care o întâlni şi porunci să fie dus la socrul său. Când plecase de acasă, era ceasul unu noaptea. Nu intră la viconte, îl chemă doar pe portar şi se asigură că nimeni nu venise la stăpânul său după ora unsprezece noaptea, oră la

care părăsise budoarul soţiei sale. De acolo se duse la comisarul de poliţie din cartierul său şi-i povesti, fără a formula vreo plângere, că-i dispăruse nevasta, asigurându-se în felul acesta că ea nu depusese nicio plângere împotriva lui la poliţie. Liniştit şi sigur acum că va fi în măsură să acuze şi nu să fie acuzat, porunci să fie condus acasă la baronul de Luizzi. Portarul îi răspunse că încă nu se întorsese. Domnul de Cerny insistă, spunând că era vorba de o afacere care-l interesa în cel mai înalt grad pe baron.

— Asta nu mă miră, răspunse portarul, pentru că abia acum o jumătate de ceas un comisionar a adus o scrisoare domnului Donezau, care tocmai venise de la teatru împreună cu soţia sa şi cu domnişoara Gelis. Acea scrisoare era de la domnul baron şi trebuia să fie înmânată imediat domnului Henri. Comisionarul era atât de grăbit, încât a trebuit să urc eu cu scrisoarea la domnul Donezau, fiindcă toţi servitorii se culcaseră. L-am găsit în picioare, la fel ca şi pe doamna. Domnul Henri doar ce-a citit scrisoarea şi i-a şi spus doamnei: „La ora cutare trebuie să plec…” Şi, într-adevăr, o clipă mai târziu a şi plecat şi n-a venit nici până acum.

— Dar baronul se va reîntoarce, fără îndoială, răspunse domnul de Cerny; şi afacerea e atât de urgentă, încât sunt nevoit să-i aştept să se reîntoarcă, fie pe el, fie pe cumnatul său Donezau.

— Păi asta-i o treabă foarte uşoară, zise portarul. Urcaţi la primul etaj, la domnul baron; valetul său vă va deschide uşa şi vă va pofti în salon, unde n-aveţi decât să-l aşteptaţi cât v-o plăcea.

— Ai dreptate, zise domnul de Cerny; uite, ţine doi ludovici. Te rog să nu-i spui domnului de Luizzi că-l aşteaptă cineva. În afară de valetul său, nu trebuie să mai ştie nimeni.

Apoi domnul de Cerny urcă la etaj; sună încetişor, nevrând să se audă până la Caroline, care poate că fusese înştiinţată, prin vreo scrisoare adusă de bărbatul ei, despre ceea ce i se întâmplase fratelui ei şi care poate că, la

rându-i, l-ar fi înştiinţat în vreun fel oarecare pe baron că domnul de Cerny venise la el acasă. Valetului îi spuse o altă poveste, pe care o însoţi de un bacşiş generos. De altfel, Pierre, ca un valet de casă mare ce era, cunoştea toate numele mai sonore ale aristocraţiei şi cunoştea de asemenea, în marea lor majoritate, şi chipurile celor care le purtau. Văzându-l deci pe contele de Cerny, îl pofti în salonul stăpânului său şi-l rugă să ia loc.

Dar cu toată mirarea Carolinei, când îşi văzu soţul părăsind-o atât de repede, cu toată teama pe care o simţi, în casă exista o ureche mult mai atentă decât a sa: această ureche era a Juliettei, care-l aştepta pe baron. Auzind paşi prin apartamentul de la primul etaj, presupuse că baronul se reîntorsese şi aştepta să-l vadă apărând în odaia ei. Dar trecu aproape o jumătate de oră şi nu se întâmplă nimic. Pierre adormise întins într-un fotoliu „Voltaire” care, cel mai adesea, îi servea de pat în anticameră, iar portarul veghea singur, dacă se poate numi „veghe” acel fel de a dormi în picioare, specific tuturor portarilor din Paris. Ciuda Juliettei fu mare; dar se vede că patima care îi dădea ghes era şi mai mare, din moment ce se hotărî să se ducă ea după baron, pe care-l credea în apartamentul său. Baronul pusese să i se construiască o mică scară interioară pentru a urca dintr-un cabinet ce se învecina cu sufrageria, în apartamentul surorii sale. Coborând cu paşi înceţi pe acea scară, Juliette se apropie de salonul baronului. Auzi pe cineva mergând de colo-colo, şi-şi închipui că Luizzi era prada uneia din acele lupte interioare ce preced momentul în care cedezi unei pasiuni pe care o socoţi vinovată. Temându-se ca acele incertitudini să nu fie în defavoarea sa, deschise uşa şi intră. Dar iată că se trezi faţă în faţă cu contele de Cerny, care, auzind uşa, înaintă iute către ea, ca să vadă bine persoana care intra. La început, amândoi se priviră cu o uimire ciudată, apoi amândoi…

XIII.
Comentariul capitolului precedent

— Destul despre prezent, zise baronul, întrerupându-l pe diavol.

Într-adevăr, diavolul era cel care-i povestea baronului, într-un mic salon al unui apartament de hotel, în timp ce Luizzi îl asculta cu o atenţie cum nu-l mai ascultase niciodată până atunci, fără să-l întrerupă, fără să-i facă vreo observaţie nici asupra stilului, nici asupra naraţiunii, ceva ce semăna cu un capitol extras dintr-o carte istorisind lucruri ce se petrecuseră de foarte multă vreme. Această atitudine a baronului se datora faptului că era obişnuit cu dibăcia diavolului de a profita de cele mai mici întreruperi, pentru a lungi povestea la nesfârşit, mai ceva decât cel mai dibaci romancier sau foiletonist, pentru a aluneca în tot felul de digresiuni morale sau imorale.

— Destul despre prezent, îi zise el diavolului; ştiu tot ce trebuie să ştiu ca să pot lua o hotărâre decisivă.

— N-ai dreptate, îi replică diavolul. Lasă-mă să-ţi povestesc scena dintre Juliette şi domnul de Cerny; e treabă de o jumătate de oră, deşi ea a durat mai bine de trei ceasuri.

— Am aflat tot ceea ce voiam să ştiu; asta îmi dovedeşte că domnul de Cerny nu ne urmăreşte, sau cel puţin nu e pe urmele noastre.

— Nici pomeneală, zise diavolul, s-a întors la el acasă şi n-a mai plecat nicăieri.

— Deci, putem pleca fără teamă, răspunse baronul.

— Ţi-ai luat toate precauţiile? îl întrebă diavolul.

— Păi, să vedem, răspunse baronul, ca şi cum ar fi vrut să recapituleze tot ceea ce făcuse până atunci. De îndată ce-am instalat-o pe Léonie în acest hotel, i-am scris lui Henri, care a venit şi mi-a adus, aşa cum îl rugasem, banii de care aveam nevoie pentru a părăsi Parisul şi a face toate pregătirile de călătorie.

— I-ai spus de ce pleci?

— Nu, nici pomeneală.

— Unde te duci?

— Nici asta.

— Faci progrese, baroane. Păstrezi secretele numai pentru tine. Şi pe urmă?

— Pe urmă, zise Luizzi, m-am dus eu însumi să închiriez o trăsură, al cărei vizitiu, datorită generozităţii mele, mi-a făgăduit să gonească mai iute ca vântul şi în cinci ore să mă ducă la Fontainebleau.

— Îmi place un asemenea vizitiu. Şi trăsura vine să te ia de aici?

— Nu, ne aşteaptă în colţul unde se întretaie strada Richelieu cu bulevardul.

Diavolul începu să râdă şi Luizzi îl privi mirat.

— Ce-i atât de caraghios în toată treaba asta?

— Locul de unde pleci mi se pare ciudat; ai fi putut alege alt loc, decât poarta unei case de toleranţă şi de jocuri de noroc!

— Vizitiul mi-a propus să ne întâlnim acolo, susţinând că în acel loc n-o să-l observe nimeni, pe când, dacă va staţiona în faţa unei case liniştite şi cu poarta încuiată, ar fi mai uşor luat la ochi.

— Vizitiul ăsta e un bărbat foarte descurcăreţ. Află de la mine că-şi va croi drum în viaţă... Şi acum în ce stadiu te afli?

— Păi, nu aştept decât să-ţi iei tălpăşiţa, pentru a mi-o lua şi eu pe a mea; să ajung la Fontainebleau şi acolo, din sat în sat, să găsesc un mijloc de transport cu care să pot

ajunge la Orléans, ca să nu poată nimeni bănui unde ne aflăm.

— Şi deputăţia ta?

— Voi vedea.

— Nu uita că sunt la ordinele tale pentru a te informa despre tot ceea ce vrei să ştii.

— Devii foarte atent şi mă obligi…

— Vreau să fiu chit faţă de tine, stăpâne. Nu vreau să mai spui, cum ai făcut până acum, că ai săvârşit o mulţime de prostii, pentru nu ţi-am deschis suficient ochii. Aşa că, gândeşte-te bine; nu mai ai nimic să-mi ceri?

— Deocamdată nimic, zise Luizzi, îndepărtându-se şi dând să intre în odaia în care Léonie îi scria tatălui ei.

— Baroane, zise diavolul, oprindu-l, tu ştii că sfaturile mele ţi-au venit adesea pe cale indirectă, de la personaje care au vorbit în locul meu; adu-ţi aminte de tot ceea ce-ai văzut de când ai ieşit din puşcărie şi întreabă-mă, în momentul în care vrei să săvârşeşti un act important, dacă merită sau nu să-l faci.

Luizzi reflectă, dar, raportând toate cuvintele diavolului la aventura lui cu doamna de Cerny, nu găsi nimic care să nu i se pară a fi foarte clar. De altfel, insistenţa diavolului de a-şi oferi confidenţele i se păru baronului cam prea interesată şi se gândi dacă nu cumva acesta voia să-l întoarcă din drum. Pe de altă parte, era grăbit să afle ce-i scrisese doamna de Cerny tatălui ei; cum se apropiau zorile, era cazul s-o şteargă. Intră deci la Léonie, pe care o găsi aşezată în faţa mesei unde se afla scrisoarea isprăvită de mult şi sigilată.

— Léonie, îi zise el, e vremea să părăsim Parisul. Dă-mi scrisoarea ca s-o duc la poştă. În felul acesta nimeni nu va mai interoga nici slugile de la hotel şi nici vreun comisionar străin. Hai, Léonie!

Contesa, care se sprijinea cu cotul de masă şi cu fruntea în mână, ridică încet capul. O paloare ciudată i se răspândise pe frumosul ei chip, în ajun strălucind de sănătate. Acea albeaţă mată nu era însufleţită decât de

cearcănele din jurul ochilor, care dezvăluiau o stare de oboseală, pe care numai febra violentă o împiedica să nu se prăbuşească. Ochii strălucitori sub pleoapele grele, părul ce-i cădea în dezordine în jurul obrajilor şi care în ajun era atât de cochet ondulat în lungi bucle blonde, totul dovedea cât de abătută era acea femeie, obişnuită cu o viaţă calmă.

Privindu-l îndelung pe Luizzi, contesa spuse:

— Armand, încă mai ai vreme să te gândeşti la tine, înainte de a părăsi Parisul.

— Léonie, de ce-mi ceri să mai reflectez la ceea ce fac? întrebă Luizzi. Ai şi început să te îndoieşti de viitor?

— De ziua de astăzi, ca şi de cea de ieri; astăzi vinovată, ieri castă! Nu mă voi mai întoarce în casa bărbatului meu, căci, dacă m-aş întoarce, ar trebui să-i mărturisesc greşeala şi el ar avea dreptul să mă pedepsească. M-am resemnat cu exilul veşnic. Dar tu, Armand, tu nu te-ai gândit deloc la viitorul care te aşteaptă? Nu te mai poţi însura, nu poţi avea o familie, sau poţi avea numai o familie care să poarte stigmatul adulterului pe care-l merit! Nu mai poţi ieşi în lume, fiindcă societatea te va face să plăteşti, prin toate ofensele posibile, greşeala pe care am săvârşit-o sub ochii ei. Gândeşte-te, Armand… Pot pleca singură… Voi fugi… Iar tu nu-mi vei fi complice; nu voi fi decât eu compromisă!

— Léonie, replică Armand, mi-ai îngăduit să mor pentru tine; nu crezi că merit să trăiesc alături de tine?

— Ţii neapărat, Armand? zise Léonie întinzându-i mâna. Bine, fie! Accept să trăiesc alături de tine, aşa cum am acceptat şi moartea alături de tine!

— Atunci să plecăm, zise Luizzi, care plătise dinainte toate cheltuielile făcute în acel loc.

Amândoi părăsiră hotelul, în costumele pe care le purtaseră mai înainte: el, în haine de vizită, ea în rochie albă de muselină. Căci, la ora înaintată la care fugiseră din budoar, niciunul, nici celălalt nu se gândiseră la acele mizerabile necesităţi ale vieţii materiale, care seamănă o mulţime de mici dureri în toiul celor mai mari disperări. De altfel, niciun magazin nu era deschis, pentru ca Luizzi să-şi

poată procura obiectele necesare călătoriei. Ajunseră încet la trăsura lor, nu se întâlniră decât cu câţiva muncitori care se îndreptau de cu noapte către munca lor şi care se mirară văzând o femeie, la acea oră, îmbrăcată în muselină şi un bărbat cu mănuşi galbene şi ghete de lac mergând pe jos, prin noroi. Ajunseră totuşi destul de repede în faţă la „Frascati” şi Luizzi, auzind în curte vocile vesele ale femeilor şi ale bărbaţilor care ieşeau din acel loc, deschise repede portiera trăsurii şi-o ajută pe Léonie să se urce, înainte de a apuca s-o vadă careva. Apoi, în timp ce vizitiul se urca, la rândul lui, pe capră, baronul intră şi el în trăsură, chiar în momentul în care un grup zgomotos trecea prin faţa hotelului. Putu deci să audă vocea unei femei care striga:

— Ia te uită! Cine e persoana care pleacă cu trăsura?

— Ei, răspunse alta, trebuie să fie Palmyre, sunt aproape sigură că ea e; îi pune coarne agentului ei de schimb!

Contesa se trase brusc în fundul trăsurii, în vreme ce o altă voce adăuga pe acel ton ascuţit şi lălăit caracteristic fetelor care duc o anumită viaţă:

— Ascultă, Gustave, acum că ai regăsit-o pe Juliette, spune-i să vină să-şi vadă vechile prietene!

Sigur că cele două nume, de Gustave şi de Juliette, nu l-ar fi alarmat cine ştie ce pe Luizzi, dacă n-ar fi recunoscut glasul lui Gustave de Bridely, care spuse:

— Juliette are acum de făcut cu totul altceva…

Această ciudată coincidenţă îl miră atât de tare pe Luizzi, încât nu se putu abţine să nu scoată capul pe geam să vadă dacă nu se înşelase şi dacă era într-adevăr marchizul; dar un: „Ah, bagă de seamă!” al Léoniei îl făcu să stea locului, iar starea proastă în care se afla iubita lui îl preocupă în aşa măsură, încât nu se mai gândi la acea întâmplare ce aducea parcă a un fel de avertisment.

Retrasă în fundul trăsurii, Léonie tremura şi din pricina frigului din zori, dar şi a febrei care pusese stăpânire pe ea. Acum nu mai era acea femeie mândră şi superbă, a cărei frumuseţe de împărătească, înaltă şi trufaşă, părea să ateste

un curaj aproape bărbătesc; era o biată femeie slabă, timidă, disperată, plângând, tremurând, suferind, ieşită brusc dintr-o viaţă de resemnare liniştită, de tabieturi, unde nu pătrunsese niciodată vreun rău fizic şi care se văzuse aruncată brusc în cea mai îndrăzneaţă şi mai păcătoasă împrejurare. Luizzi se apropie de ea şi-i vorbi cu blândeţe, rugând-o să aibă curaj.

— Am, răspunse ea, am destul.

Dar acele cuvinte îi scăpară printre dinţii care-i clănţăneau, iar glasul îi tremura tot atât de tare ca şi trupul.

— Oh, Léonie, zise Luizzi, de ce te temi? Viaţa ta e acum a mea şi te voi apăra!

— Ştiu, zise Léonie pe un ton în care exista mai multă disperare decât curaj, nu mi-e frică de moarte…

— Te voi apăra de orice calomnie; şi dacă nu voi fi atât de puternic, încât să ţin piept întregii lumi, vom fugi în vreo ţară străină, unde ne vom ascunde sub un alt nume.

— Da, da, nu-i aşa, Armand, că de îndată ce vei putea, vom fugi din Franţa şi ne vom duce să ne ascundem acolo unde numai noi doi vom şti despre greşeala mea?

— Greşeala ta, Léonie? Socoţi o greşeală faptul că ai vrut să scapi de moarte, că n-ai vrut să-ţi dăruieşti viaţa celui care te condamnase doar la resemnare?

— E totuşi o greşeală, Armand, o greşeală! Dar dacă tu mă iubeşti, nu-mi pare rău că am săvârşit-o!

— Oh, Léonie, strigă Armand, ce cuvinte!

Rătăcită, contesa i se aruncă la picioare în trăsură şi strigă, ridicând rugătoare mâinile, către Luizzi:

— Oh, Armand, iubeşte-mă, iubeşte-mă! Ai să mă iubeşti, nu-i aşa? Fiindcă, dacă n-ai să mă iubeşti, ce se va întâmpla cu mine?

Luizzi o luă pe Léonie în braţe şi o linişti prin cele mai sacre jurăminte, în privinţa statorniciei şi devotamentului dragostei pe care i le cerea. Rece ca gheaţa, contesa tremura cumplit în braţele lui Armand.

— Ţi-e rău, zise el, nu te simţi bine! Şi nu m-am gândit să iau nimic… nici măcar ceva care să te apere împotriva

frigului!

— Nu-i nimic, zise Léonie, care se străduia să-şi oprească clănţănitul dinţilor, nu-i nimic, nu te mai gândi la asta!

— Nu, vom opri undeva, înainte de a părăsi Parisul, voi obliga un negustor să deschidă şi-ţi voi cumpăra toate cele necesare.

— Nu, nu, zise Léonie înfricoşată. Să fugim, să fugim repede…

Totuşi, Luizzi vedea cum starea contesei se înrăutăţea minut cu minut. Se vârâse într-un colţ al trăsurii şi, doborâtă de boală, de frig şi de febră, rămăsese acolo nemişcată, tremurând, murmurând cuvinte fără şir şi răspunzând la tot ce-i spunea Luizzi prin cuvintele: „Mă simt bine! Mă simt bine!”

În sfârşit, zări prin geamurile închise ale trăsurii o mulţime de căruţe ce se îndreptau spre Paris odată cu zorile. Cei care le conduceau erau cu toţii înfăşuraţi într-un fel de mantii scurte, din stofa groasă şi reiată, numite „mantia cărăuşului”. Cu toate recomandările contesei, Luizzi opri trăsura, coborî şi făcu semn unuia dintre căruţaşii care treceau.

— Dragul meu, îi zise el, n-ai vrea să-mi vinzi mantia dumitale?

— Mantia mea? zise căruţaşul mirat. Dar ce vreţi să faceţi cu mantia mea, domnule baron? întrebă căruţaşul, scuturându-şi pipa.

Văzându-se recunoscut, Luizzi îl privi cu atenţie pe om. I se păru că parcă l-ar cunoaşte, dar nu-şi putu aduce aminte de unde. Nevrând să angajeze o discuţie cu el, indiferent cine ar fi fost, îi spuse:

— Am uitat să-mi iau mantia şi mi-e frig. Ţi-o plătesc de zece ori cât face!

— Iaca, zise căruţaşul, deci aţi redevenit bogat, domnule de Luizzi. Cu atât mai bine, cu atât mai bine, adăugă el, scoţându-şi mantia. Ei, nu e ca la noi: bătrânul Rigot e ruinat, sărmana bătrână Turniquel a murit, iar doamna Peyrol, care a ţinut să-i dea toată averea fiicei sale, nevasta

pairului, locuieşte acum împreună cu moşneagul Rigot într-o căsuţă sărăcăcioasă, alături de vechiul castel al unchiului ei. Trăiesc amândoi dintr-o amărâtă de stipendie pe care le-o dă acel domn de Lémée, ginerele doamnei Peyrol.

— Ah, strigă Luizzi, lămurit în sfârşit de toate acele amănunte, tu eşti Petit-Pierre! Ai părăsit staţia de poştă?

— Da, o părăsisem ca să devin vizitiu la bătrânul Rigot, care-mi făgăduise marea cu sarea, dar până la urmă a trebuit să renunţ. Ei, e vorba de o istorie teribilă, domnule, dar oricum, mai puţin teribilă decât scena morţii bătrânei Turniquel. Nu ştiţi, dar doamna Peyrol nu era fata bătrânei Turniquel.

— Cum? zise Luizzi, Eugénie…

— Se pare că e fata unei doamne din lumea bună, căreia i s-a furat, pe vremuri, copila. Bătrâna a păstrat secretul până în ultima zi, fiindu-i teamă ca nu cumva fiică-sa s-o părăsească. Dar în ceasul morţii, a mărturisit totul…

— Şi a rostit numele acelei doamne?

— Staţi puţin, zise fostul surugiu; e vorba de o doamnă de… Cliny… Cany… Cauny… Cauny, asta e, zise Petit-Pierre. Dar ce mama dracului s-o fi întâmplat cu ea în aceşti treizeci şi cinci de ani? Ah, domnule, domnule, nu s-ar fi întâmplat nicio nenorocire, dacă v-aţi fi însurat cu biata femeie!

— Cauny, repetă baronul; dar eu cunosc acest nume, l-am auzit rostit undeva…

Baronul poate că ar mai fi discutat cu Petit-Pierre, dar acesta, tot vorbind, se apropiase de trăsură şi uitându-se înăuntru se trase înapoi speriat:

— Ah, Doamne, iată o biată femeie care se simte rău!

— Nu-i nimic, nu-i nimic, zise baronul, aruncându-i lui Petit-Pierre cinci sau şase ludovici şi urcându-se repede în trăsură. O văzu pe Léonie prăvălită pe banchetă; o ridică şi o aşeză în aşa fel încât partea de sus a trupului şi capul să se afle în braţele lui, iar restul pe pernele trăsurii. O înveli bine cu mantia şi o contemplă astfel, palidă, rece, aproape moartă.

— Léonie, Léonie, îi spuse el în şoaptă, strângând-o la piept, curaj, curaj…

— Mulţumesc… mulţumesc… îi răspunse ea ca şi cum ar fi fost pe jumătate adormită. Oh, ce bine e… Acum e cald…

O lacrimă căzu din ochii lui Luizzi, auzind acele cuvinte rostite de gura unei femei atât de nobile, de bogate, atât de strălucitoare, care-i mulţumea că o protejase o clipă de frigul care-o cuprinsese. O strânse şi mai aproape de inima lui, o acoperi cu braţele, deşi ar fi vrut s-o acopere cu trupul lui şi, aplecându-se uşor, o sărută pe fruntea îngheţată. Léonie îşi scoase braţele din mantia în care era înfăşurată şi, trecându-şi-le pe după gâtul lui Armand, murmură încetişor, fără să deschidă ochii:

— Mă iubeşti, nu-i aşa? Mă iubeşti…

— Da, Léonie, da, te iubesc… Şi Dumnezeu mi-e martor că nu m-am gândit niciodată că voi iubi pe cea mai nobilă, pe cea mai frumoasă dintre femei.

— Mulţumesc… mulţumesc, repetă Léonie. Nu mă vei părăsi, nu-i aşa?

— Taci, Léonie, taci… Eu să te părăsesc? Niciodată!

Contesa deschise ochii, a căror strălucire sticloasă anunţa o febră foarte mare, şi spuse, aruncând o privire pătimaşă baronului:

— Da, mă iubeşti! Nu-i aşa? Şi, dacă voi muri, n-ai să mă dispreţuieşti…

— Léonie… Léonie… strigă baronul în timp ce lacrimile îi curgeau pe chipul contesei, de ce vorbeşti despre moarte? Oh, ţi-e rău, nu te simţi bine!

— Nu… Vorbeşte-mi… spune-mi că mă iubeşti… asta îmi face bine…

Apoi îşi desfăcu braţele de după gâtul baronului şi luându-i una dintre mâini şi-o puse pe inimă, spunându-i încetişor, în somnolenţa în care începea s-o scufunde febra:

— Iubeşte-mă… iubeşte-mă… n-ai să ai prea mult timp de pierdut cu mine… nu, n-o să ai prea mult timp… şi totuşi sunt fericită… Grozav de fericită… O, cât te iubesc, Armand!

Vorbind astfel, ea îi apăsă mâna lui Armand pe inimă şi, pe măsură ce vorbele i se stingeau, această apăsare slăbea şi ea. Apoi braţele îi căzură, capul i se lăsă greu şi se cufundă într-un somn adânc. Luizzi o privi. Pentru prima oară în viaţa lui simţi în el ceva din acea dragoste care aparţine ultimilor ani ai tinereţii unui bărbat; ceva din acea dragoste care face un bărbat să fie om întreg; din acea dragoste care simte nevoia să ocrotească, să se devoteze, care se sprijină pe încrederea în tine însuţi şi care nu se alarmează, decât atunci când e vorba despre viitor, pentru că el se bazează pe nişte sentimente de onoare, pe care niciun bărbat n-ar fi în stare să le abandoneze vreodată. E dragostea sacră şi pură, care nu are nimic din orbirea iubirilor încrezătoare şi visătoare ale adolescenţei, nici din înflăcărarea pasiunilor tinereţii, e dragostea care prevede lupta pe care o va avea de susţinut, care acceptă toate sacrificiile pe care va trebui să le facă, toată statornicia de care va trebui să dea dovadă şi care înfruntă cu curaj lupta; e dragostea ce-şi impune cu bucurie sacrificiile şi care se înnobilează prin fericirea pe care o simte şi, mai mult decât atât, prin fericirea pe care o dăruieşte. Niciodată inima lui Luizzi nu fusese plină de un atât de nobil sentiment şi pentru prima oară se simţea aproape fericit şi mândru de el însuşi, căci vedea o nobilă existenţă legată de a lui şi simţea în el tăria de care avea nevoie.

Abia în acel moment, văzând-o pe Léonie atât de doborâtă, se gândi că va trebui să ia cele mai sigure măsuri, pentru a scăpa de orice urmărire. Pentru asta trebuia neapărat să ştie ce se petrecea la Paris. Îl chemă deci pe diavol, ştiind că vocea acestuia nu putea fi auzită decât de el, făgăduindu-şi să-i răspundă în aşa fel, încât Léonie să nu audă şi să nu se mire de o discuţie care, pentru ea, nu avea să fie decât un monolog fără sens.

XIV.
Contrast

Diavolul apăru.

Îşi dezbrăcase costumul de abate; era îmbrăcat în negru din cap până în picioare, purta la butonieră o panglică în care se aflau reunite toate culorile curcubeului şi care, probabil, indica semnele distinctive a cel puţin o duzină de decoraţii. Dacă, cu vechiul costum, diavolul avusese mâinile curate şi lenjeria de un alb imaculat, acum semăna cu unul dintre acei mărunţi diplomaţi din statele germane, care-şi petrec viaţa solicitând tuturor, marile decoraţii ale micilor Curţi ale Confederaţiei germanice. Dar, în afară de haina neagră, ţinuta îndoielnică a diavolului îi dădea un aer de sărăcie crasă, specifică intriganţilor ce-şi inventează decoraţii pentru a participa la o masă a hangiilor încrezători, sau pentru a vinde vreo pomadă ajutorilor de primari de la ţară. Situaţia în care se afla Luizzi nu-i îngăduia să se intereseze de motivele care-l determinaseră pe diavol să-şi aleagă un costum atât de dubios şi, de îndată ce acesta luă loc în trăsură, pe bancheta din faţa baronului, Armand îi zise încet:

— Spune-mi ce face contele de Cerny la Paris, la ora asta?

— Ca să te informez cât mai bine, am să reiau povestirea de acolo de unde am lăsat-o. Înainte de a începe totuşi, îngăduie-mi, stăpâne, să-ţi amintesc că tu ai fost cel care ai refuzat să asculţi totul, până la capăt.

— Ştiu. Dar grăbeşte-te, zise Luizzi, iar odată ce-ai început, îţi jur că nu te voi mai întrerupe.

— Înarmează-te cu mult curaj căci, înainte de a începe, trebuie să-ţi mai spun că vei auzi nişte lucruri cam… ciudate. Dar, în sfârşit, pentru că vrei să cunoşti viaţa omenească, în tot ceea ce are ea mai ascuns, trebuie să ai curajul să priveşti lucrurile în faţă. E adevărat că adesea sunt hidoase: anatomia corpului omenesc se ocupă de toate murdăriile; anatomia vieţii omeneşti nu va fi desăvârşită, decât dacă se va opri numai la suprafeţele albe şi pure.

— Grăbeşte-te! Îmi aţâţi curiozitatea şi nu mi-o satisfaci niciodată pe deplin.

— Bine, ascultă… Şi diavolul începu: Ţi-am mai spus, Juliette, crezând că te-ai întors acasă şi supărându-se că nu te duseseşi la întâlnirea pe care ţi-o dăduse, s-a hotărât să coboare ea în apartamentul tău şi să intre în salon, chiar în clipa în care contele de Cerny se îndrepta spre uşă. Văzând un străin, Juliette se dădu, încurcată, înapoi. Văzând o femeie, contele se opri şi o salută până la pământ.

— Scuzaţi, zise Juliette, am crezut că domnul de Luizzi s-a întors acasă.

— Încă nu s-a întors, răspunse contele, îl aştept şi eu.

Amândoi se salutară din nou, el pentru a rămâne mai departe în salon, ea pentru a se retrage; dar iată că şi unul, şi celălalt se priviră cu mirare. Sigur că Juliette îşi aminti prima în ce împrejurare se întâlnise cu bărbatul pe care-l regăsise acum în salonul baronului; fiindcă, imediat, a şi fost cuprinsă de un fel de spaimă, drept pentru care s-a şi întors repede cu spatele, ca să scape de privirea cercetătoare a domnului de Cerny, şi a pornit-o spre uşă. Numai că retragerea ei precipitată l-a făcut pe conte să-şi aducă brusc aminte de ea şi, luându-i-o înainte, s-a aşezat între ea şi uşă.

— Eşti Juliette Gelis, i-a spus el.

— Vă înşelaţi, domnule, i-a răspuns ea cu tupeu; nu vă cunosc.

— Ticăloasă nenorocită ce eşti! strigă contele, apucând-o cu putere de braţ şi târând-o în mijlocul salonului; nu te face că nu mă recunoşti, fiindcă eu te cunosc foarte bine.

Juliette îşi lăsă capul în jos, muşcându-şi buzele de furie. Apoi, după un moment de dispreţ plin de neruşinare, îi spuse pe un ton grosolan şi sfidător:

— Ei bine, da, sunt Juliette Gelis! Ce mai ai de zis, după toate cele întâmplate?

— Ce mai am de zis! strigă contele, apropiindu-se de ea, cu pumnii strânşi, ca un om care abia se abţine să nu-i tragă o mamă de bătaie. Ce mai am de zis, ticăloaso? Nu-ţi mai aminteşti de ceea ce s-a petrecut între noi la Aix?

— La Aix! strigă Luizzi, întrerupându-l fără să vrea pe diavol şi făcând legătura între ceea ce auzea acum şi ceea ce auzise în ajun.

Diavolul îl privi pe Luizzi cu un surâs dispreţuitor şi-i zise:

— Mi-ai făgăduit că n-ai să mă întrerupi.

— Ai dreptate! zise Luizzi. Vorbeşte, vorbeşte!

Diavolul îşi dădu pe spate pletele lungi, murdare şi unsuroase care-i acopereau chipul şi-şi continuă povestirea.

— Îţi aminteşti, îi zise contele Juliettei, de ceea ce s-a petrecut între noi doi la Aix?

— Ei bine, răspunse ea, mi se pare că te-ai amuzat şi dumneata tot atât de bine ca şi mine. Am făcut tot ce-ai vrut, m-ai plătit, aşa că suntem chit!

Spunând aceste cuvinte, Juliette se îndreptă spre uşă. Dar contele o opri şi-i spuse pe un ton şi mai iritat:

— Încă nu suntem chit! Fiindcă acea noapte de dezmăţ am plătit-o mult mai scump, decât tot aurul pe care ţi l-am dat. Cred că ştii asta, stricato!

— Pe legea mea, zise Juliette, când intri în asemenea case, ştii bine că poţi păţi şi astfel de belele! De altfel, eu n-am murit din asta, văd că nici dumneata şi, în lumea asta amărâtă, cred că avem altceva mai bun de făcut, decât să ne mai gândim la necazuri după ce-au trecut.

Primele cuvinte ale Juliettei îl exasperară pe conte. Dar sfârşitul frazei îl făcu să se abţină. Presupuse, şi pe bună

dreptate, că mânia lui exagerată ar putea constitui o mărturisire a urmărilor nefaste ale întâlnirii sale cu Juliette, aşa că-i spuse pe un ton mai calm:

— Ai dreptate, să nu mai vorbim despre asta! Şi, trântindu-se într-un fotoliu, îi făcu semn Juliettei să se apropie, apoi continuă: Văzându-te la baronul de Luizzi, presupun că ai tot interesul să-ţi ţii gura ca să mi-o ţin şi eu pe a mea! Fii deci cinstită cu mine şi voi fi şi eu discret în ceea ce te priveşte. Acum eşti amanta lui Luizzi, nu-i aşa?

— Nu, domnule conte.

— Cu obiceiurile pe care ţi le cunosc şi la ora la care te afli în casa lui, asta e totuşi presupunerea cea mai logică prin care-mi pot explica prezenţa ta aici!

Juliette făcu un gest dispreţuitor şi-i răspunse cu răceală:

— E posibil, ceea ce spui, să se fi întâmplat, dacă l-aş fi întâlnit astă-seară. Adevărul e, adăugă ea foarte serios, că aşa ceva nu s-a petrecut încă între noi!

— De ce? Baronul nu te găseşte pe gustul său? zise contele de Cerny, privind-o pe acea femeie din cap şi până în picioare.

— A trebuit să mă lupt cu mine însămi, ca să nu-i aparţin. De altfel, n-o fă nici tu atâta pe mândrul, adăugă ea, aşezându-se alături de contele de Cerny, fiindcă m-ai iubit mai mult decât o noapte şi, dacă aş mai vrea, ai mai veni din când în când pe la mine!

La aceste cuvinte ale Juliettei, chipul contelui se contractă; dar, cum ele îi dovedeau că ea nu ştia nimic despre nenorocirea lui, se abţinu şi-i răspunse:

— Nu zic nu, deşi mi se pare că acum o cam faci pe mironosiţa, ceea ce probabil te va împiedica să fii tot atât de amuzantă ca odinioară.

— Toate astea sunt bune poate pentru baron, zise Juliette. Dar nu vreau să fac pe ipocrita cu tine. Şi apoi, vezi, eşti la fel de frumos, ba chiar şi mai frumos ca odinioară. Trebuie să recunosc, dragul meu, că înţelepciunea dă roade, adăugă ea, aplecându-se drăgăstoasă către conte, care, fascinat de privirile lascive

ale acelei femei, se trase înapoi, pălind. Juliette observă şi, ridicându-se brusc, adăugă: Nu-ţi fie teamă, n-am de gând să te violez şi, de altfel, ştiu că nu eşti în stare să-ţi înşeli nevasta.

— Cine ţi-a spus asta? strigă mânios contele. Baronul de Luizzi?

— Nici pomeneală. Tânărul du Bergh, care povestea astăzi, la masă, că nu te mai gândeşti decât la politică şi că eşti plin de ambiţii. Înţeleg perfect acest lucru, fiindcă atunci când iubeşti pe cineva, nu vrei să-l înşeli. Uite, eu de pildă, îţi jur că, dacă Henri n-ar fi acum în pat cu nevastă-sa, nici prin cap nu mi-ar fi trecut să-l înşel cu baronul.

— Oh! strigă Luizzi, înţelegând dintr-odată; acea groaznică viziune pe care am avut-o în timpul bolii mele a fost adevărată!

— Păi, nu m-ai chemat tu, zise diavolul, ca să afli ce legături sunt între Juliette şi Henri? Te-am ascultat şi ţi le-am arătat în singurul fel pe care îmi era îngăduit să-l folosesc atunci.

— Şi de ce n-ai intrat să-mi spui că ceea ce vedeam era adevărat?

— Mi-ai cerut adevărul, dar delirai şi nu puteai înţelege. Ţi-am arătat adevărul, ce puteam face mai mult? De altfel, nu ţi-am spus a doua zi dimineaţă: „Străduieşte-te, încearcă să-ţi aduci aminte... N-ai nimic să mă întrebi?”

Luizzi simţea că-şi pierde minţile în faţa înspăimântătoarelor revelaţii, care-l loviseră una după alta. Uitase de femeia culcată în trăsură şi care era cufundată în acel somn agitat al febrei. Atunci, cuprins de tot felul de temeri, strigă fără să-şi mai modereze vocea:

— Isprăveşte-ţi povestirea! Spune-mi tot! Te ascult!

Şi diavolul reluă cu vocea lui rece şi ironică:

— În momentul în care Juliette îi spunea contelui: „Nici prin cap nu mi-ar fi trecut să-l înşel pe Henri cu baronul”, domnul de Cerny îi răspunse acelei fete:

— Ai fi săvârşit o greşeală, pentru că Henri nu e în pat cu nevastă-sa la această oră! A trebuit să plece imediat!

— Pentru a alerga după alta, poate! zise Juliette.

— Nu, răspunse contele. Nu e vorba de o femeie care să-l privească pe Henri al tău, deşi pentru o femeie a fost obligat să iasă.

— E vorba de vreo amantă a nătărăului de Armand?

— Nu, zise contele furios, nu! Femeia despre care e vorba n-a fost şi nu va fi niciodată a baronului de Luizzi.

Diavolul se opri şi, închizând ochii pe jumătate şi râzând cu râsul lui urât, îi spuse lui Armand, privind-o pe doamna de Cerny, care se agita în somn:

— Ce ai de zis de asta, stăpâne?

— Ticălosule! murmură Luizzi, eu nu te întrerup, aşa că nu te întrerupe nici tu!

Diavolul făcu o mutră răutăcioasă şi-şi continuă povestirea, fără să dea atenţie injuriei lui Armand.

— Ea n-a fost şi nu va fi niciodată amanta baronului de Luizzi! spuse contele.

— Nici asta şi nici alta! adăugă Juliette, cel puţin atâta vreme cât nu-i voi îngădui eu! Căci bietul băiat e îndrăgostit de mine, ca un prost!

— Eu îndrăgostit de târfa asta! zise Luizzi furios. Oh, o detest, o dispreţuiesc! Târfă ticăloasă, creatură josnică şi nedemnă!

În acel moment, Léonie se trezi, scoţând un strigăt şi refugiindu-se în colţul cel mai îndepărtat al trăsurii.

XV.
Visul

— Oh, Armand, despre cine vorbeşti? zise ea cu o privire rătăcită. Cui i-ai spus „creatură josnică şi nedemnă”?

— În niciun caz ţie, sărmană fiinţă nefericită, strigă Luizzi, căzând în genunchi în faţa ei, în niciun caz ţie, de care acum sunt mai mult ca niciodată legat prin nenorocire. Fiindcă amărăciunile pe care le înduri şi pe care prevăd că le vei îndura încă, văd că ne vin din acelaşi loc.

— Prevezi deci şi alte necazuri? Te-ai gândit cam târziu, Armand…

— Nu, Léonie, necazurile nu-mi vor veni din partea ta.

În timp ce vorbea astfel, auzi râsul ascuţit şi sacadat al diavolului, care o mânca din ochi pe frumoasa şi nobila femeie, pe care, în sfârşit, izbutise s-o împingă la rău.

— Nu despre tine vorbeam, continuă Luizzi ridicând vocea, ca şi cum ar fi vrut să răspundă ironiei diavolului. Nu de la tine îmi vor veni necazurile. Iar dacă va trebui să-mi rămână o consolare în viaţă, nu trag nădejde s-o am decât din partea ta. Numai din partea ta, înţelegi?

Râsul diavolului răsună şi mai ascuţit în urechile baronului. Acesta, iritat de insolenţa sclavului său, strigă mânios: „Cară-te!” Diavolul dispăru, după ce-i şopti baronului la ureche:

— Stăpâne, să nu uiţi că tu m-ai alungat!

Mirată de acel cuvânt al lui Armand ce părea că nu fusese adresat nimănui, contesa îl privi cu nelinişte, dar

baronul îi spuse:

— Léonie, iartă-mi incoerenţa vorbirii. Dar în timpul somnului tău am fost obsedat de nişte idei atât de triste, de nişte presimţiri atât de cumplite, încât cred că o clipă mi-am pierdut şirul gândurilor.

— Şi eu la fel, Armand, şi eu la fel… în timpul acelui somn care m-a răpus, şi eu am visat unele lucruri; poate că bunul Dumnezeu dă câteodată visului puterea de a tălmăci un viitor, pe care raţiunea sau mai curând inima n-ar cuteza să-l prevadă.

— Şi care a fost acel vis? întrebă Luizzi.

— Se făcea, zise contesa cu o privire ce părea că vrea să se afunde în trecut, pentru a nu uita niciun amănunt, se făcea, zise ea, că mă aflam într-o odaie sărăcăcioasă, o odaie de han dintr-un sat prăpădit. Şi, deşi era atât de sărăcăcioasă, îmi fusese recomandată a fi fost cea mai frumoasă din han, pentru că odinioară, mi se spusese, locuise în ea un înalt personaj… Stai puţin… acel înalt personaj cică ar fi fost însuşi Papa.

— O cameră în care locuise Papa? zise Luizzi. Zău că e de mirare!

— Nu, nu, răspunse doamna de Cerny, acea cameră există într-adevăr la Bois-Mandé. Şi cum, începând de ieri, mă gândesc întruna să mă stabilesc în apropiere de acel sat, în casa mătuşii mele, doamna de Paradèze, nu-i de mirare ca acest lucru, despre care am auzit adesea povestindu-se, să se fi amestecat în visul meu. Abia acum îmi dau seama de acest lucru! Deci, eram bolnavă şi zăceam în acea cameră sărăcăcioasă, în toiul unei nopţi friguroase în care-mi îngheţaseră şi trupul, şi inima.

— Da, zise trist baronul, era frigul pe care-l simţeai prin somn şi suferinţa adevărată pe care ţi-o inspira sentimentul bolii tale imaginare.

— Tot ce se poate, zise contesa, dar ceea ce n-are legătură cu nimic, e ceea ce am văzut în acea cameră şi care coincidea într-un mod atât de ciudat cu cuvintele pe care le auzeam în vis… dar pe care tu le-ai rostit de-

adevăratelea lângă mine, zise contesa, apropiindu-se de Luizzi.

— Continuă, continuă, îi zise baronul.

Şi contesa vorbi pe acelaşi ton trist şi speriat cu care îşi începuse povestirea.

— Da, eram singură şi bolnavă în acea cameră sărăcăcioasă. Am spus că eram singură, Armand, fiindcă tu nu erai acolo. Dar, de fapt, se afla cineva la picioarele patului în care zăceam şi altcineva la căpătâi. Erau un bărbat şi o femeie. Cred că pe bărbat l-aş recunoaşte, dacă l-aş vedea vreodată. Era urât şi îmbrăcat în negru din cap până în picioare; chipul îi era palid şi purta pecetea unei vieţi desfrânate şi urâte. Avea pletele lungi şi negre care-i cădeau în ochi, iar murdăria lenjeriei şi a persoanei sale m-a făcut să-l iau drept un călător sărac, care venise acolo mânat de curiozitate, dacă n-aş fi observat la butonieră o panglică de diverse culori, care părea să indice că acel om fusese decorat cu mai multe ordine importante.

La această descriere ce semăna într-un mod atât de uluitor cu costumul pe care şi-l pusese diavolul, Luizzi se simţi cuprins de o groază, care-l îngheţă; se apropie de Léonie şi-i spuse încet, cu o voce al cărei tremur nu se potrivea câtuşi de puţin cu cuvintele simple pe care le rosti:

— A, avea o panglică la butonieră?

— Da, zise Léonie, fără să observe emoţia baronului. Cât despre femeia care se afla la picioarele patului meu, era tânără şi poate mi s-ar fi părut frumoasă, dacă nu m-ar fi privit cu o ură care pătrundea în inima mea ca un fier înroşit.

— Nu-ţi mai aduci aminte cum arăta fata aceea? întrebă Luizzi.

— Nu prea clar, zise contesa. Când mi se părea tânără ca o fată de şaisprezece ani, pură şi candidă, când mi se părea mult mai în vârstă şi atunci avea o expresie neruşinată, de sfidare, care mă îngrozea. Cei doi rămaseră aşa, bărbatul la căpătâiul meu, femeia la picioare. Cea care a vorbit prima a fost femeia, care i-a spus bărbatului: „Ei bine, stăpâne, eşti

mulţumit?” Bărbatul şi-a întors spre mine privirea şi mai cumplită decât a tinerei şi i-a răspuns: „Pentru o femeie ca ea, e foarte bine…”

Contesa se opri şi reflectă; apoi continuă:

— I-a spus fetei sau femeii aceleia Jeanette sau Juliette… Nu ştiu prea bine, dar, mă rog, nu are importanţă. Deci, „pentru o femeie ca ea, e foarte bine. A fost ticăloasă şi adulteră, deci îmi aparţine; dar spune-mi, cealaltă l-a renegat pe Dumnezeu, iar baronul a săvârşit incestul?”

„Nu încă”, a răspuns fata.

„Du-te, i-a zis omul acela, şi nu întârzia; căci timpul trece, termenul fatal se apropie şi în curând va expira.”

„Mă duc, stăpâne”, a răspuns ea. Apoi, întorcându-se către mine, adăugă cu un surâs crud: „Acum n-ai decât să crăpi, căci, datorită mie, iubitul tău te-a părăsit şi nu-l vei mai revedea!” Cum a rostit aceste cuvinte, cum a şi dispărut, iar bărbatul acela urât punându-şi mâna ca de fier pe inima mea, a strigat: „Vino, femeie pierdută, fiinţă ticăloasă; eşti a mea!” Acela a fost momentul în care m-am trezit, momentul în care mi s-a părut că vorbele pe care le rosteai răsunau ca un ecou al celor pe care le auzisem în vis.

— Sau mai curând erau propriile mele vorbe, zise Armand, uluit de acel vis, în care realitatea se împletea cu delirul fierbinţelii.

Luizzi ascultase cu o atenţie profundă povestirea contesei şi împărtăşise împreună cu ea groaza, până în clipa în care omul din vis vorbise despre incest. Când, speriat de ceea ce-i povestise diavolul, a socotit că întrevede în visul Léoniei un cumplit avertisment al groaznicului său confident, le-a găsit imediat câte un nume fiecăruia dintre eroii acelei scene. Pentru el, femeia era Juliette, bărbatul era diavolul; dar povestea cu incestul i-a arătat cât era de dezorientat, fiindcă ştia că nu făcuse nimic în viaţă care să poată fi calificat astfel. Încercă deci să alunge temerile Léoniei, după ce şi le alungă mai întâi pe ale sale.

În vremea asta, vizitiul lui Luizzi se ţinuse de cuvânt: ajunsese la Fontainebleau. Opriră trăsura la intrarea în oraş. Căci, din moment ce nu voiseră ca vizitiul să poată spune de unde-i luase, nu voiau ca el să ştie nici unde-i lăsase. Baronul luă imediat toate precauţiile necesare pentru ca Léonie să poată intra în oraş fără să fie recunoscută. O lăsă câteva minute în trăsură ca să-i procure obiectele necesare unei femei ce merge pe jos. Frumosul şi elegantul baron o porni pe străzile din Fontainebleau, intrând în magazine pentru a cumpăra un şal, o pălărie şi un voal pentru contesă. După ce se întoarse lângă ea, spre marea mirare a tuturor trecătorilor care se uitau după acel bărbat elegant ce-şi ducea singur cumpărăturile, amândoi porniră prin Fontainebleau şi se duseră să se ascundă la hotelul „Cadran-Bleu”, care se afla la doi paşi de poştă, pe poteca ce dădea spre şosea. Acest lucru le îngăduia fie să ia o trăsură particulară, fie o trăsură de piaţă, fără riscul de a fi recunoscuţi, străbătând pe jos un oraş care, în tot timpul anului, era un loc permanent de plimbare pentru toţi parizienii care nu făceau nimic.

Prima grijă a lui Luizzi, ajungând la hotel, a fost să poruncească să i se dea un pat contesei, în care ea s-a şi culcat imediat, iar odihna trupului i-a adus în curând şi liniştea sufletului. Îşi privi situaţia cu mai puţină groază, sub toate aspectele şi avu grijă să nu şi-o agraveze în niciun fel prin demersuri necugetate. La rândul lui, Luizzi, găsi răgazul necesar ca să se ocupe de amănuntele materiale ale călătoriei ce le mai rămânea de făcut. Îi chemă la hotel pe toţi negustorii care trebuiau să-i furnizeze, atât lui cât şi contesei, haine mai potrivite decât cele pe care le aveau. Aurul constituie o putere căreia nu i s-a calculat încă toată forţa, după cum nu s-a calculat încă toată forţa aburilor şi a metalelor ce se dilată. Într-adevăr, datorită puterii banului, Luizzi izbuti să găsească la Fontainebleau, da, la Fontainebleau, un croitor, o croitoreasă, o modistă, care să le confecţioneze în douăsprezece ore tot ceea ce le trebuia pentru drum.

După ce a pus la punct toate acele amănunte, faţă de care contesa resimţea o caldă recunoştinţă, chiar dacă era vorba şi de un ac în caz că acel ac putea să însemne: „M-am gândit la tine”, după ce a prevăzut toate acele amănunte, Luizzi, alături de cea care-l compromisese, socoti că e cazul să se gândească şi la cea pe care o părăsise. Amintirea surorii sale, lăsată pe mâinile Juliettei şi ale lui Henri, îl întristă şi-l făcu să dispere. Baronul ar fi vrut să afle până la capăt scena dintre Juliette şi domnul de Cerny; dar nu cuteza s-o părăsească pe contesă, a cărei voce slabă şi dezolată îi spunea în orice clipă: „Rămâi, Armand; mi-e frică să stau singură; mi se pare că nu te voi mai revedea niciodată”.

Pe de altă parte, chiar dacă ar fi adormit, tot n-ar fi cutezat să-l cheme pe diavol, alături de ea, temându-se de strigătele de mânie pe care le-ar fi putut scoate, auzind ce-i istorisea acesta, strigăte care ar fi făcut-o pe contesă să se îndoiască de judecata iubitului ei. După ce se mai gândi totuşi, îşi spuse că ştia destule pe seama Juliettei şi a lui Henri pentru a o smulge pe Caroline din mâinile lor. Şi, neştiind cui să se adreseze pentru a o proteja, se hotărî să se adreseze ei însăşi, aşa că-i scrise:

„Caroline

De îndată ce vei primi această scrisoare, să ieşi din casă, fără să te vadă bărbatul tău. Nu spune nimănui că ţi-am scris şi pleacă imediat la Orléans; te voi aştepta la «Hotelul Poştei». Nu te alarma din pricina acestei călătorii şi nu te speria că-ţi cer acest lucru. Dacă există vreun pericol pe lume pentru tine, apoi acest pericol constă în a mai rămâne la Paris. Gândeşte-te că poate sunt mai mult decât interesat să-mi urmezi, fără întârziere, sfatul şi că mă bazez pe tine pentru a mă salva.

Armand de Luizzi”

Baronul adăugase această frază pentru a o determina pe Caroline să plece, fiind convins că ea va face pentru el ceea

ce poate că n-ar fi cutezat să facă pentru ea, ştiind că are unul dintre acele suflete, gata oricând să se consacre cu bucurie fericirii şi nevoilor altora. După ce isprăvi cu această scrisoare, baronul, pornit pe fapte bune, vru să mai vină în ajutorul şi altor fiinţe pe care le socotea persecutate de soartă şi se gândi la ceea ce aflase despre nefericita Eugénie. Dificultatea pentru Luizzi era să găsească pe cineva de încredere, care să facă ceva pentru sărmana doamnă Peyrol. În situaţia în care se afla, nu găsi pe nimeni la care să apeleze, în afară de Gustave de Bridely.

Arătându-vă scrisoarea pe care o scrisese, vrem să vă facem să înţelegeţi motivele care l-au determinat pe baron să se oprească la o asemenea alegere care, la prima vedere, pare atât de ciudată.

„Dragă domnule de Bridely;

Sigur că trebuie să-ţi aduci aminte de domnul Rigot şi de ciudata condiţie pusă la măritişul celor două nepoate ale sale. Trebuie să-ţi aminteşti de asemenea cum, dintr-un capriciu al cărui secret îl ştii tot atât de bine ca şi mine, m-am hotărât să mă duc eu acolo în locul dumitale. Între timp, iată ce s-a întâmplat: domnul Rigot a fost ruinat, iar doamna de Lémée îi lasă cu neruşinare în mizerie atât pe bătrânul care şi-a dat averea, cât şi pe mama sa, care i-a cedat-o. În puţinele zile pe care le-am petrecut la domnul Rigot, dacă n-am avut o stimă deosebită pentru acel om, mi-am dat în schimb seama că doamna Peyrol era femeia cea mai onorabilă şi poate cea mai nefericită pe care am cunoscut-o vreodată. Văzând-o atât de nobilă şi de distinsă, în mijlocul unei familii atât de grosolane ca a sa, m-am gândit adesea că această femeie trebuie să fi fost fata vreunei familii nobile, care fusese luată de la mama sa. Astăzi, acea presupunere de pe vremuri a devenit realitate şi iată că am dreptul să spun că doamna Peyrol este fata unei oarecare doamne de Cauny. Nu-ţi pot garanta că acesta ar fi exact numele mamei doamnei Peyrol; dar vei afla amănunte de la ea însăşi, când o vei vedea, căci

doresc s-o vezi cât mai repede cu putinţă. Locuieşte în căsuţa de la poalele castelului din Taillis, la câteva leghe de Caen; binevoieşte şi du-i din partea mea banii pe care ţi-i va înmâna bancherul meu, contra acestui bon pe care-l pun în plic. O vei face să înţeleagă că nu e vorba de pomană, ci de un împrumut pe care o rog să mi-l înapoieze atunci când îşi va fi regăsit familia şi averea la care are dreptul. Dificultatea în însărcinarea dumitale va consta în a o determina pe doamna Peyrol să accepte banii. Dar există un mijloc care va fi probabil mai convingător decât toate insistenţele dumitale: acel mijloc e nădejdea pe care i-o vei insufla că-şi va regăsi familia şi că va avea, probabil în curând, posibilitatea de a-şi plăti datoria. Socot că eşti în stare să-i insufli această speranţă într-un fel mult mai convingător decât mine. Şi dacă-mi aduc bine aminte acum, când sunt mult mai liniştit, numele doamnei de Cauny se asociază, în memoria mea, cu cel al doamnei de Marignon, a cărei viaţă o cunoşti mai bine decât mine. Întreab-o, te rog, despre acea doamnă cu discreţie şi cu menajamente, având în vedere trecutul ei, cu toate că numele de Cauny nu mi se pare a face parte dintre cele care ar putea-o sili pe doamna de Marignon să roşească.

Iată ce rugăminte am la dumneata şi ce-ţi cer, dragă Gustave, ca unui prieten pe care-l socot în stare să-mi facă un astfel de serviciu. Dacă faci ceea ce te rog, te vei plăti faţă de mine de tot ce a fost în trecut şi-ţi vei asigura cea mai vie recunoştinţă a mea în viitor. Îţi încredinţez o sarcină de onoare. Numele pe care-l porţi e o garanţie infailibilă că o vei îndeplini cu cinste.

Armand de Luizzi”

Când baronul se vârâse în povestea asta, îşi luase toate precauţiile, la fel ca orice om cu capul pe umeri din mediul oamenilor obişnuiţi. Într-adevăr, înainte de a duce fantastica viaţă pe care i-o destinase tatăl său, având în vedere că pe atunci nu-l cunoştea pe diavol, nu era nici mai rău, nici mai prost ca alţii; ba, una peste alta, am putea

spune chiar că era mai bun şi mai isteţ decât alţii. Scrisorile pe care le scrisese şi precauţiile pe care le luase pentru ca ele să ajungă la adresele respective sunt cea mai bună dovadă că dacă nenorocirile nu l-au ocolit pe baron, apoi nici calomniile nu s-au prea dat deoparte din calea lui. În loc să arunce scrisorile în vreo cutie poştală din Fontainebleau, le-a încredinţat unui surugiu, ca să le pună la o cutie poştală din Paris. Şi de data asta puterea banului a triumfat asupra articolului de lege ce interzicea în mod categoric surugiilor să ducă scrisori sigilate. Dar această putere a banului nu putea fi folosită chiar atât de des de Luizzi, fiindcă banii se duceau cam repede. Şi, când făcu socoteala cam cât cheltuise, băgă de seamă că banii pe care îi adusese Henri puteau să-i mai ajungă pentru o călătorie în condiţii obişnuite, dar că, dacă ar fi intervenit un eveniment neprevăzut, care l-ar fi silit să părăsească Franţa mai devreme decât socotea, ar fi fost foarte încurcat, fiindcă n-ar fi putut face acest lucru nici repede, nici confortabil.

Dintre toate necazurile, cel care-l necăjea cel mai tare pe baron era s-o vadă pe Léonie îndurând acele nenorocite amărăciuni ale vieţii fizice, acele jenante mici lipsuri prin care mai trecuse o dată. Nevrând totuşi să divulge locul unde se retrăsese, niciuneia dintre persoanele aflate la Paris, se apucă să-i scrie lui Barnet, pentru a-i cere banii de care avea nevoie cel puţin vreme de câteva luni. Singura dificultate pe care o mai avea de înlăturat era cea a locului unde ar fi putut să aştepte răspunsul notarului. După atâtea precauţii luate, baronul nu voia să se expună şi să apară într-un orăşel ca acela în care se afla, aşa că-l rugă pe Barnet să-i adune banii de care avea nevoie, să-i vâre într-o casetă încuiată cu multă grijă şi să i-o trimită cu poşta, declarând valoarea conţinutului, iar cheia casetei s-o pună într-un plic şi să i-o trimită printr-un curier la o altă adresă (aici lipsea de asemenea locul, pentru simplul motiv că încă nu-l alesese).

Cum această alegere era marea problemă de moment,

baronul apelă la contesă. După calculele sale, Caroline trebuia să ajungă la Orléans aproape odată cu ei; o zi de aşteptare ar fi fost suficientă, pentru a se întâlni toţi trei. Dar oraşul Orléans, la fel ca şi Fontainebleau, era prea apropiat de Paris, pentru a putea sta prea multă vreme acolo, fără pericole. Baronul îi vorbi deci contesei despre planurile sale, dorind să aleagă împreună drumul pe care să apuce şi locul unde să se oprească. După ce-i vorbi doamnei de Cerny despre toate măsurile pe care le luase, ea îi spuse cu blândeţe:

— Trebuie să-ţi vorbesc şi eu, la rândul meu, nu despre hotărârea pe care am luat-o, ci despre ideea care mi-a venit. După cum vezi, e cu neputinţă să părăsim amândoi Franţa, fără să-ţi fi aranjat treburile în aşa fel, încât, atunci când ne vom înapoia, să nu ai niciun fel de neplăceri. Din vorbele pe care le-am auzit eu la doamna de Marignon şi care cred că au fost spuse de un oarecare domn de Bridely, se pare că prezenţa ta la Toulouse e mai mult decât necesară, pentru a-ţi restabili pe deplin drepturile asupra unei averi ce ţi-a fost pe nedrept disputată.

— Se pare că totul se ştie pe lumea asta, zise Luizzi, surâzând.

— Nu trebuie să te miri, răspunse contesa; principalul e că ştiu acest lucru. Ei bine, dragul meu, eu socot că ar fi mult mai rezonabil, mai prudent să te duci direct la Toulouse. Ai să-ţi rezolvi astfel mult mai bine treburile privitoare la viitorul tău, decât printr-o corespondenţă pe care cea mai mică întâmplare o poate da peste cap şi-ţi poate strica toate treburile.

— Poate că ai dreptate, zise Luizzi. Dar vei cuteza să vii cu mine într-un oraş locuit de cea mai aleasă nobilime a Franţei?

— Nu voi face această imprudenţă, zise doamna de Cerny; chiar dacă nu cunosc pe nimeni la Toulouse, unde n-am fost niciodată, cunosc o mulţime de lume din Toulouse, pe care am întâlnit-o la Paris. Dar pot să te aştept liniştită într-un loc unde vei veni să mă iei, de îndată ce vei fi pus la

punct toate aranjamentele necesare fugii noastre.

— Nu, Léonie, zise baronul, n-am să te las singură într-un sat amărât, expusă urmăririi bărbatului tău care, cu toate precauţiile noastre, poate totuşi să descopere locul unde te ascunzi, mai ales că eu s-ar putea să lipsesc mai mult, dacă ţinem seama de timpul necesar ca să ajung acolo, ca să-mi rezolv afacerile şi apoi ca să mă întorc să te iau.

— Dacă nenorocirea face, zise Léonie, ca bărbatul meu să mă găsească, prezenţa ta va fi – şi te rog să mă crezi – un necaz cu mult mai mare decât absenţa ta. Nici nu vreau să mă gândesc la consecinţele unei asemenea întâlniri, căci ar putea fi cumplite. Dacă mă găseşte singură, foarte bine; înseamnă că am fugit singură. Şi, dacă vrea să facă uz de autoritatea lui, la care-i dă dreptul legea, pentru a mă sili să mă întorc acasă, crede-mă, Armand, adăugă ea, întinzându-i baronului mâna, crede-mă că voi şti să scap şi să vin după tine, oriunde îmi vei spune.

— Cred, cred, răspunse Luizzi; dar tu nu ştii, Léonie, ce înseamnă să trăieşti într-un sat mizerabil, unde vei fi singură, fără sprijin, fără nimeni căruia să-i ceri ajutor, în cazul în care ţi se întâmplă ceva, un accident, o boală…

— Adăpostul pe care mi l-am ales nu prezintă astfel de inconveniente.

— Deci, ţi-ai ales un adăpost?

— Păi, mi se pare că ţi-am vorbit despre una dintre mătuşile mele, doamna de Paradèze; locuieşte în castelul ei situat la câteva leghe de Bois-Mandé, aşa că putem face o bucată de drum împreună. La ea m-am gândit să stau cât vei lipsi tu.

— Dar, zise Luizzi, cum ai să-i explici motivul sosirii tale acolo?

— Îi voi spune, pur şi simplu, adevărul. Doamna de Paradèze, a cărei moştenitoare sunt, mă iubeşte ca o mamă şi sunt sigură că, în bunătatea ei, va accepta lesne condiţia pe care i-o voi pune, şi anume de a nu-i spune bărbatului meu că m-am refugiat la ea, ca să scap de cumplita lui persecuţie.

— Dar eşti sigură de discreţia ei?

— Sunt sigură de dragostea ei ca de dragostea ta, Armand; e o femeie care a suferit mult, are o inimă care s-a frământat cumplit; e o fiinţă pe care o iubesc enorm de mult şi care ţine la mine, aşa cum ţin eu la tine, Armand.

— Dar, întrebă din nou Luizzi, va fi singura care va cunoaşte secretul şederii tale în castelul ei?

— Sigur că nu mă voi putea ascunde de domnul de Paradèze, bărbatul ei; dar el e un bătrân trecut de optzeci de ani, doborât de bătrâneţe şi de infirmităţi şi care, de altfel, nu face decât ceea ce-i spune mătuşa mea, căci ei îi datorează averea pe care-o are, cât şi numele pe care-l poartă.

Armand şi Léonie discutară încă multă vreme această problemă; Luizzi, speriat de a o părăsi fie chiar şi un singur moment pe Léonie; ea, perseverând în generoasa-i hotărâre şi făcându-l să înţeleagă că cel mai bun mijloc de a-şi asigura viitorul era de a-şi construi o bază solidă în prezent. În sfârşit, planul păru atât de chibzuit şi putea fi pus în practică atât de repede, încât Luizzi sfârşi prin a ceda, aşa că zise:

— Ai dreptate, Léonie, eşti mult mai cu judecată decât mine.

— Numeşti judecată, zise contesa, ceea ce nu e decât dragoste, crede-mă, când iubeşti cu adevărat, găseşti în tine inepuizabile resurse de prudenţă şi de putere de apărare. Acum, gândeşte-te la ce oră crezi că putem pleca la Orléans. Cred că e mai bine să luăm diligenţa, căci, dacă nişte oameni care vin pe jos ar cumpăra o trăsură, ar bate la ochi.

— Ai dreptate în tot ce spui, zise baronul.

Luizzi ieşi imediat, apoi se întoarse şi o anunţă pe contesă că nu vor putea pleca din Fontainebleau decât a doua zi, la cinci dimineaţa şi asta, în cazul fericit în care vor găsi locuri în diligenţă. Îi mai spuse că, dacă nu vor găsi locuri, vor închiria o trăsură care, pentru un preţ ce nu speria pe nimeni şi nu depăşea bugetul unor oameni ce

voiau să se ascundă, îi va duce la Orléans.

XVI.
Dragoste

Restul zilei trecu repede, cu pregătirile de plecare. După o masă servită foarte târziu, servitoarea aprinsese două lumânări şi ieşise din odaie zicând:

— Domnul şi doamna vor fi treziţi mâine dimineaţă la ora patru.

Luizzi şi Léonie rămaseră singuri. În lumea asta nu trebuie să vorbeşti niciodată de rău într-un mod categoric. Să nu vorbeşti de rău pe nimeni şi nimic, să nu bârfeşti nici măcar acele mici mizerii ale vieţii, care, chiar în ziua aceea, i se păruseră atât de odioase lui Luizzi. Orice lucru are un „ce” al lui care-l salvează de la o reprobare totală, până şi sărăcia, acea detestabilă nefericire care e atât de bârfită, încât e socotită viciu; ei bine, până şi sărăcia păstrează, printre zdrenţele, suferinţele şi peticele ei, unele licăriri de bucurie, ceasuri de voluptate care devin cele mai dulci amintiri ale vieţii. Cuvântul cel mai adevărat, care a fost poate rostit de vreo gură, unde dragostea a pus adesea cuvinte frumoase, a fost cel al unei curtezane ajunsă bogată şi renumită şi care, în întristătoarea ei veselie de mare doamnă, striga: „Unde sunt timpurile frumoase de odinioară, când eram atât de săracă?”

Şi iată că a venit şi vremea când şi baronului, şi contesei, după ce s-au gândit la situaţia lor şi la şansele pe care le aveau, nu le mai rămânea decât să se gândească şi la ei. Léonie stătea în pat şi-l privea pe baron, aşezat alături, la

căpătâi, care – cu capul plecat – se gândea dacă nu cumva uitase ceva. Lui Léonie îi făcea plăcere să-l privească, să-i urmărească preocuparea lui pentru ea şi alături de ea, fără să-i spună nimic, când Luizzi, întorcându-şi privirea către contesă, întâlni acei ochi limpezi şi încrezători fixaţi asupra lui. Amândoi se simţiră cuprinşi de acelaşi sentiment; amândoi înţeleseră, în acel moment, că dificultatea situaţiei lor dispăruse, că femeia nefericită şi vinovată şi complicele ei pieriseră, că în acea odaie strâmtă nu se mai aflau decât doi iubiţi şi un singur pat. Contesa îşi plecă ochii şi roşi, iar Armand, avertizat de acea roşeaţă cum că acelaşi gând care-i venise lui îi venise şi Léoniei, îi mulţumi din adâncul inimii. Dar, văzând pudoarea neobişnuită care se trezise în acea femeie atât de puternică, în acea femeie ce i se dăruise cu atâta curaj, baronul, atât de obişnuit cu femeile, se simţi timid ca un băieţandru, încât aproape că nici nu mai avea curajul să se apropie de Léonie. Atunci i se întâmplă ceea ce i se întâmplă oricărui amant timid, care n-are alt drept decât cel de a şti că iubeşte şi care se teme să n-o jignească pe femeia iubită, făcând dintr-o mărturisire o pretenţie. Dibaci în a vorbi despre dragoste, atâta vreme cât dragostea nu era decât o simplă dorinţă, acum se temea ca nu cumva acea iubire adevărată pe care o simţea să pară doar o simplă dorinţă. Aşa că se trezi vorbind despre un lucru care nu avea legătură nici cu ceea ce simţea el şi nici cu ceea ce simţea Léonie. Sigur că Luizzi nu avea motive să fie chiar atât de încurcat, dar îşi dădu seama că nimic n-ar fi mai jignitor pentru o femeie ca Léonie, mai ales în situaţia în care se afla ea, decât o ardoare prea mare de a obţine o favoare care pentru ea, cel puţin până atunci, nu fusese decât un sacrificiu ce-i adusese numai necazuri. Teama de a nu o ofensa era atât de mare, încât o întrebă cu o voce emoţionată:

— Te mai doare ceva, Léonie?

Ea ridică spre el frumoşii săi ochi, care între timp deveniseră nespus de dulci, şi-i răspunse clătinând încet din cap:

— Nu, Armand, acum mă simt minunat. Ceasurile de odihnă m-au ajutat să-mi revin pe deplin în fire.

— Cu atât mai bine! Ai nevoie de putere, pentru ceea ce ne-a mai rămas de făcut!

— Voi avea, Armand, simt că voi avea… îţi făgăduiesc!

Ea tăcu, în vreme ce Luizzi o săruta pe păr, simţind în inimă o zvâcnire necunoscută, de dragoste, pe care n-o mai simţise niciodată. Nu doreşti femeia pe care o iubeşti cu o dragoste sacră, aşa cum doreşti o femeie pentru care simţi doar o pasiune trecătoare. Te gândeşti la ea cu un fel de fericire cu totul deosebită, şi nu cu o simplă dorinţă pătimaşă. În această fericire există şi unele ceasuri, aproape de extaz, aş zice, când viaţa ţi se pare o adevărată bucurie, ce izvorăşte din doi ochi care se cufundă într-ai tăi; există beţii calme şi senine, care n-au nevoie de strângeri pătimaşe, dar care se transmit de la un suflet la celălalt numai printr-o mână caldă strecurată în mâna celuilalt. Dar acea fericire atât de rară, divină, am putea spune, n-o cauţi, o găseşti; o găseşti într-o seară, când stai aşezat lângă cel pe care-l iubeşti, sub un stejar majestuos, în faţa unui peisaj vast, a cărui imensitate face ca solitudinea să fie şi mai grandioasă; o găseşti într-un colţ misterios şi ignorat, la vreun spectacol, când toate privirile sunt îndreptate către scenă, lăsând celor care se iubesc libertatea de a se privi în voie. Luizzi era trist, fiindcă nu trăia niciuna dintre acele fericiri şi fiindcă nu îndrăznea să ceară altele.

Îşi lăsase capul în jos şi-şi simţea inima grea. Atunci îl privise Léonie şi poate că-l înţelesese, aşa cum şi el o înţelesese pe ea, căci la rândul ei, femeia îi veni în ajutor, pentru a-l smulge din melancolia în care căzuse.

— Probabil că şi tu suferi, Armand…

El îşi înălţă fruntea şi o privi; ea îşi scoase încet braţul de sub cuvertură şi-l întinse spre el. El o apucă fericit de mână şi-i zise emoţionat:

— Îţi mulţumesc… Nu, eu nu sufăr, draga mea… Şi, întorcându-se spre Léonie pentru a o contempla mai bine,

adăugă: Sunt cât se poate de fericit…

— Da… Şi eu la fel, Armand; sunt fericită! Nu mai ştiu ce se întâmplă cu mine… Nu mai ştiu decât că sunt fericită!

Şi, rostind aceste cuvinte, închise ochii, ca şi cum ar fi vrut să păstreze în sine privirea plină de dragoste a lui Armand. Apoi o vreme se priviră intens, gustând în toată plenitudinea ei una dintre acele fericiri despre care am vorbit mai înainte şi al căror secret îl cunosc prea puţine inimi. Apoi, veni un moment în care cei doi uitară şi de oboseala de peste zi, şi de ceasurile înaintate ale nopţii, un moment în care Armand îşi sprijini capul de umărul iubitei sale. Printr-o mişcare rapidă şi involuntară, Léonie îl strânse şi mai tare de mână şi-l trase către ea.

— Suferi, Armand, îi şopti ea cu o voce atât de dulce, care merse drept în inima baronului. Suferi… oboseala te-a doborât.

— Nu, răspunse el pe un ton ca şi cum i-ar fi părut rău că ea observase acea oboseală; nu, nu sunt obosit.

— Totuşi, ai nevoie de odihnă, Armand; gândeşte-te, adăugă ea cu un glas timid şi emoţionat, gândeşte-te că mâine plecăm… aşa că va trebui să te odihneşti…

— Da, spuse Armand, aruncând în jur o privire melancolică, da, am să mă odihnesc… pe aici, pe undeva…

— Armand, zise Léonie, ţinându-l de mână, eşti bun şi nobil, Armand, şi-ţi mulţumesc! Da, îţi mulţumesc; ai vrut cu tot dinadinsul să uiţi că ţi-am aparţinut. Da, te-am înţeles perfect şi am înţeles că mă iubeşti, Armand!

— Tu eşti bună şi nobilă, Léonie, tu care ai avut încredere în mine şi mi te-ai dăruit…

— Şi care îţi voi aparţine pe vecie, dragul meu, îi spuse ea, întinzându-i mâinile. Da, strigă ea, da, vino lângă mine! Sunt mândră că sunt a ta!

Şi amândoi se treziră unul în braţele celuilalt, copleşiţi de o fericire ce nu se poate descrie, pentru că acea fericire nu le aparţinea decât lor.

Apoi, după ce noaptea aceea a trecut, când în lungile discuţii ale acelor ore atât de scurte a fost spus totul despre

bucuriile care dau strălucire vieţii, şi aşa destul de temă şi de plicticoasă, când barierele ce stinghereau o intimitate care urma să dureze multă vreme au fost înlăturate cu blândeţe, iată că se făcu dimineaţă şi odată cu ea veniră şi grijile plecării. Între două persoane de vârsta şi cu obiceiurile lui Armand şi ale contesei, sigur că nu mai putea fi vorba de exuberanţa tinereţii, pentru care orice lucru serios e un motiv de distracţie; în schimb era vorba de dulcea bucurie de a se dărui unul altuia, de a simţi că aparţin atât de deplin unul altuia. Luizzi era fericit, văzând-o pe mândra şi frumoasa contesă de Cerny, atât de obişnuită să se lase pe mâna cameristelor sale, pieptănându-şi singură părul lung şi frumos în faţa oglinzii înguste din acea cameră modestă de hotel, strângându-şi-l aproape cu stângăcie, dar rămânând totuşi la fel de frumoasă, deşi era lipsită de podoabe; se uita la ea cât era de bucuroasă când, căutând câte unul dintre acele mici fleacuri atât de necesare totuşi femeilor, îl vedea pe Luizzi desfacând câte un pachet voluminos sau vreo cutie mare de carton, în care găsea exact ceea ce căuta, dovedindu-i astfel că nu uitase nimic din ceea ce-i trebuia. Şi acea fericire reciprocă era pură şi fără idei preconcepute, atât în inima unuia, cât şi în a celuilalt. Peste câteva zile, amândoi aveau să trăiască din nou în luxul cu care fuseseră obişnuiţi, dar acel moment avea să devină o amintire deosebită, după ce fusese o fericire fără egal. Oh, dragostea este puterea supremă care înmoaie şi îngenunchează spiritele cele mai mândre! Acest lucru s-a întâmplat cu Léonie şi Armand care, uitând că se jucau cu propria lor viaţă, erau – în clipa fugii lor – nespus de veseli, de glumeţi şi de bucuroşi că pleacă. Venind şi momentul plecării, Armand dădu poruncă să se urce cuierele în diligenţă, iar Léonie cără cu mâna ei câteva obiecte, la care nu putea renunţa; apoi cei doi se urcară în diligenţă care era aproape goală şi al cărei cupeu Armand îl închirie în întregime.

XVII.Recunoştinţă

Goneau cu diligenţa strânşi unul într-altul, înlănţuiţi, încă sub farmecul acelei nopţi de dragoste, căci inima e ca o vioară care a fost intens solicitată de o mână puternică şi care vibrează îndelung şi după ce arcuşul care a însufleţit-o n-o mai atinge. Apoi, după ce s-a luminat de-a binelea, gândurile tainice care le dădeau ocol dispărură încet, ca nişte năluci în faţa primelor raze ale soarelui. Puţin câte puţin, realitatea îşi făcu loc în mintea lor, odată cu ziua. Abia atunci Luizzi îi spuse contesei:

— Am fost de acord cu propunerea ta, Léonie. Dar spune-mi, eşti sigură de protecţia doamnei de Paradèze?

— Atât cât poţi fi sigur pe lumea asta de o inimă bună şi îngăduitoare.

— Îngăduinţa e uneori un semn de slăbiciune, Léonie.

— Tot ce se poate, zise doamna de Cerny, şi nu ţi-o pot da pe mătuşa mea drept pildă de curaj, în stare să săvârşească nişte fapte răsunătoare, pline de eroism sau de devotament. Totuşi, să ştii că cedează doar în ceea ce priveşte faptele bune, fiindcă altfel, e în stare să reziste în faţa oricui ar împinge-o să facă vreo faptă rea.

— Cred, zise baronul. Dar poate că ea socoate că ar fi mult mai bine pentru tine să te întorci acasă, lângă bărbatul tău.

— Acest lucru n-ar fi cu putinţă, decât în două cazuri: în cazul în care ar exista lângă ea cineva care ar avea interesul s-o convingă de acest lucru, ceea ce nu e posibil;

sau, în cazul că acea persoană ar exista, să aibă asupra mătuşii mele o putere mult mai mare decât aş avea eu asupra ei.

— Eu nu mă îndoiesc de puterea ta asupra oricui, Léonie, zise surâzând baronul; dar iartă-mă că sunt atât de temător, că pun răul înainte... Pe ce te bazezi, când vorbeşti de această putere pe care-o ai asupra mătuşii tale?

— Pe afecţiunea pe care ea o are pentru mine, pe inima ei bună. Ei, Armand, adăugă ea surâzând, acum te-ai liniştit?

— Adevărul e că nimeni nu te iubeşte aşa cum te iubesc eu şi zău, dacă nu încep să cred că nu există decât două iubiri la fel de puternice pe lumea asta: cea pe care o am eu faţă de tine şi cea pe care o are o mamă faţă de copilul ei.

— Ei bine, doamna de Paradèze e ca o mamă pentru mine; fiindcă a avut nenorocirea să-şi piardă fetiţa.

— Ah, zise Luizzi, copila ei a murit?

— N-aş putea spune asta, răspunse doamna de Cerny, căci cuvântul „pierdut”, pe care l-am folosit din întâmplare, trebuie luat în sensul său cel mai exact. Fata a fost într-adevăr pierdută sau furată de la mama ei.

— Ah! făcu Luizzi, uimit de coincidenţa acestei întâmplări cu cea a Eugéniei, pe care o aflase în ajun, doamna de Paradèze a avut o fată!

Dar Luizzi nici nu-şi isprăvi bine fraza că însuşi numele pe care-l rostise îl făcu să-şi dea imediat seama că se înşelase, că Paradèze şi Cauny nu se asemănau câtuşi de puţin, pentru ca Petit-Pierre să fi putut încurca un nume cu altul. De altfel, prea ar fi fost uluitoare coincidenţa, aşa că baronul, respingând din capul locului ideea, se mulţumi să răspundă:

— Nu e singura mamă care se află într-o situaţie atât de tristă; chiar ieri am auzit o poveste asemănătoare; aici însă, fiica e cea care a aflat că nu aparţinuse precupeţei grosolane şi violente, căreia îi spusese tot timpul „mamă” şi că, de fapt, aparţinea unei familii nobile de la care a fost

răpită.

— Şi şi-a regăsit familia? întrebă doamna de Cerny.

— Uite că încă n-aş putea să-ţi spun.

— Vai, poate că ar fi mai bine pentru ea să nu şi-o mai regăsească, zise doamna de Cerny. O tânără sărmană, crescută grosolan, cu obiceiuri triviale, aruncată dintr-odată într-o lume atât de nouă pentru ea, într-o lume care, după ce a plâns-o vreme de două zile, o va privi mai întâi cu multă curiozitate, apoi cu dispreţ şi ironie şi care n-o va cruţa de cuvintele cele mai crude şi mai umilitoare. Cred că ar aştepta-o o soartă mult prea tristă.

— Sigur, toate astea sunt adevărate pentru o biată fată, aşa cum ai descris-o tu; dar să ştii că puţine femei din popor au ajuns să fie atât de sus plasate ca doamna Peyrol.

— Doamna Peyrol! repetă cu mirare contesa; mi se pare că am auzit rostindu-se acest nume. Nu cumva e mama contesei de Lémée?

— Ba da; şi mai precis, nepoata sau mai curând pretinsa nepoată a acelui faimos unchi Rigot.

— Iată un lucru care mă miră, zise Léonie. Doamna de Lémée e mult prea obraznică, pentru a fi de neam mare.

— Dacă ai vedea-o pe mama ei, ţi-ai schimba părerea, căci se vede cât colo că se trage dintr-un sânge nobil.

— E într-adevăr dintr-o familie atât de nobilă?

— N-aş şti să-ţi spun. Ai auzit vreodată vorbindu-se despre o oarecare doamnă de Cauny?

— Doamna de Cauny? strigă uimită Léonie. Doamna de Cauny! Dar e mătuşa mea!

— Poate una dintre mătuşile tale…

— Mătuşa la care ne ducem acum, spuse contesa, doamna de Paradèze, fostă doamna de Cauny.

— Foarte ciudat, zise baronul şi mai uluit decât doamna de Cerny. Şi totuşi… Ia stai puţin… Stai să-mi aduc aminte… Fiica ei a dispărut la câteva zile după naştere?

— Chiar în aceeaşi zi.

— La Paris a pierdut-o?

— La Paris.

— Prin 1797?

— Într-adevăr, în 1797.

— Atunci ea e! Ea!

— Eşti sigur? zise Léonie deosebit de emoţionată.

— Atât cât poţi fi sigur de un lucru ale cărui date coincid şi ale cărui întâmplări se aseamănă.

— Doamne, cât de mult se va bucura mătuşa mea! Oh, Armand, trebuie neapărat să-i spui!

— O voi face! O voi face!

— Totuşi, trebuie să fim foarte siguri de acest lucru, înainte de a-i spune mătuşii mele ceva! Nu ştiu dacă biata femeie va mai avea puterea să suporte o asemenea bucurie! Dar sunt absolut sigură că va muri, dacă va nădăjdui că şi-a regăsit fiica şi ar constata că s-a înşelat!

— Ai încredere în mine, Léonie, ai încredere în mine! Voi lua toate precauţiile necesare. Şi dacă voi putea să-i înapoiez mamei sale fiica, socot că va fi răsplătită din belşug pentru găzduirea pe care ţi-o va da.

— Da, Armand, da, şi aş fi din cale-afară de bucuroasă, dacă aş putea-o răsplăti astfel. Sărmana mea mătuşă! A fost atât de nefericită, a suferit atât de mult, încât Cerul îi datorează, măcar la bătrâneţe, o astfel de răsplată!

— Spune-mi, zise Armand, tot ce ştii despre împrejurările acestui eveniment, ca să pot să-mi încep cercetările pe un teren sigur.

— Cu plăcere, cu plăcere. E o poveste destul de ciudată, pe care am avut vreme s-o aflu în amănunt şi pe care trebuie s-o afli şi tu la fel, pentru ca deznodământul să nu te mire.

Luizzi se apropie de Léonie ca să asculte cu interes o poveste istorisită de iubita sa, a cărei voce avea pentru el un sunet dumnezeiesc. Şi iată ce istorisi doamna de Cerny.

XVIII.
Primul popas de poştă

— Trebuie să-ţi spun, dragă Armand, chiar dacă ştii acest lucru, fiindcă văd că ştii multe lucruri, că tatăl meu, vicontele de Assimbret, şi sora lui, domnişoara Valentine de Assimbret, au rămas orfani încă de mici. Tutela lor a fost încredinţată domnului de Cauny, tatăl soţului mătuşii mele, care a murit la începutul Revoluţiei. Acest domn de Cauny era văduv, iar sora lui, care nu se măritase, locuind în Bretagne, s-a văzut foarte încurcată de copila aflată în îngrijirea lui, aşa că a vârât-o într-o mănăstire, la câteva leghe de Paris. Cât despre vicontele de Assimbret, adică tata, a fost crescut împreună cu fiul domnului de Cauny; au urmat aceeaşi şcoală, au intrat împreună în slujba regelui şi au rămas prieteni, deşi erau două firi diametral opuse.

Privirea pe care ai aruncat-o către doamna de Marignon, când mi-ai amintit de numele tatălui meu, mi-a dovedit că ştii destul ca să nu mai fie nevoie să-ţi povestesc ce fel de tinereţe a avut.

— Da, zise Luizzi, a fost destul de zvăpăiată.

— Şi încă ăsta e un cuvânt amabil prin care califici omul cel mai destrăbălat; îţi mulţumesc că l-ai ales, zise doamna de Cerny. Fapt e că atunci când tatăl meu îşi petrecea viaţa când prin saloanele cele mai strălucite de la Curte, când prin budoarele cele mai puţin discrete din oraş, domnul de Cauny îşi continua, cu perseverenţă, studiile şi se vâra cu ardoare în discuţii serioase, susţinând ideile noi, tot mai

numeroase pe zi ce trecea. De fapt, tata şi el erau doi reprezentanţi tipici ai celor două lumi diferite din acea epocă. Tata, nepăsător, uşuratic, brav, temerar, dispreţuind clasa burgheză pe care n-o cunoştea şi căreia nu-i recunoştea nici măcar însuşirea de a gândi, bătându-şi joc de ceea ce numea el „doleanţele oamenilor de rând”, ascultând ceea ce spunea poporul, ca pe ceva fără sens, tata, zic, era tipul caracteristic al acelei societăţi care trăia doar în saloanele Micului Trianon, luând ca garanţie pentru viitor cele paisprezece secole trecute ale monarhiei. Ca atâţia alţii, nici el nu bănuia că în momentul în care avea loc acea luptă internă a societăţii ce nu mai accepta monarhia, a societăţii care se întărea, care prindea puteri tocmai din rămăşiţele puterii regale şi ale puterii clerului şi nobilimii, ea avea să se debaraseze de ei toţi, ca de o zdreanţă bună de aruncat la gunoi. Când primele acte de independenţă ale Constituantei îi arătară că nobilimea voia cu tot dinadinsul să schimbe ordinea, el tratã acele prime manifestări drept nişte obrăznicii, iar ridicarea poporului, cu arma în mână, i s-a părut o revoltă de trei parale. Făcea parte din faimosul corp al gărzilor de la Versailles, aşa că n-a pregetat să se facă remarcat prin înflăcărarea lui. Domnul de Cauny, dimpotrivă, era pe atunci prietenul oamenilor al căror nume era pomenit de întreaga Franţă. Îmbrăţişase, cu extremă ardoare, ideile reformei sociale, fără să observe – ca de altfel atâţia alţii – că nu vor putea ajunge să realizeze acea reformă, decât începând să distrugă orânduirea politică a ţării. Poate, de asemenea, şi-o fi dat seama de consecinţele fireşti ale părerilor sale, căci comportarea sa pare să dovedească acest lucru. În vreme ce tata îşi petrecea nopţile în serbările de la Muette, Luciennes şi mai ales de la Operă, domnul de Cauny şi le petrecea pe ale sale în conciliabule unde se urzea propagarea ideilor de libertate, unde se pregătea uriaşa mişcare care avea să-i ia cu sine pe cei ce-o ajutaseră să se nască. În timp ce vicontele de Assimbret alerga după sufragiile celor mai frumoase femei, domnul de Cauny le solicita pe cele ale

oamenilor serioşi. Şi dacă n-a părăsit pentru totdeauna Curtea, în ziua în care tatăl meu a fost numit curtean de către regină, ei bine, chiar în ziua în care tata îi făcuse să crape de invidie pe mulţi dintre prietenii săi, domnul de Cauny era numit de către Tribunalul federal din Rennes, deputat al stării a treia în Adunarea Stărilor Generale. La câtăva vreme după asta, când tata se făcea remarcat la Versailles prin devotamentul lui înflăcărat faţă de Ludovic al XVI-lea, domnul de Cauny îşi dădu demisia din slujba pe care o ocupase la Curtea Regală. Această demisie a fost considerată drept un act de laşitate şi toţi ofiţerii companiei din care făcuse parte domnul de Cauny, jurară să-l pedepsească. Ştii, Armand, că mai întotdeauna, cu cât ai iubit mai mult un om, cu atât îl urăşti sau îl dispreţuieşti mai tare, când crezi că şi-a pierdut onoarea. Îmboldit de astfel de sentimente şi jignit de „trădarea" domnului de Cauny, tatăl meu îşi propuse să aducă el la îndeplinire acea răzbunare şi-l provocă la duel pe cel care fusese atâta vreme prietenul său cel mai apropiat. Sigur că la început domnul de Cauny a refuzat. Principiile filosofice după care se călăuzea îl făceau să considere duelul drept o barbarie. Poziţia sa în Adunarea Constituantă îl obligă să spună că certurile politice nu se puteau rezolva prin înfruntări particulare. Dar aceste motive nu potoliră provocările insultătoare ale domnului de Assimbret; duelul avu loc şi tata fu grav rănit.

Faptul a iscat un scandal uriaş şi toţi l-au ţinut de rău pe tata, spunând că nu trebuia să se bată, mai ales după ce prin întregul Paris a început să se împrăştie zvonul cum că regala Curte, necutezând să reziste în faţa Adunării Constituante în masă, voise s-o dezmembreze. Alţii au spus că era vorba de un asasinat infam şi nu de un duel cinstit, la care fuseseră martori şase oameni. Sigur că toate aceste zvonuri au ajuns până la urechile regelui, care a crezut de cuviinţă că trebuie să-şi arate interesul şi nemulţumirea. S-a spus că Ludovic al XVI-lea l-ar fi lăudat pe tata pentru comportarea sa şi că l-ar fi dat drept exemplu tuturor

ofiţerilor, ceea ce a făcut ca numele de Assimbret să fie, mai târziu, înscris primul pe lista proscrişilor.

Nu ţi-am spus motivul secret pentru care contele de Cauny refuzase atâta vreme să-i dea satisfacţie tatălui meu. Bănuiesc însă că l-ai ghicit: contele era îndrăgostit nebuneşte de Valentine; deşi în acea epocă fata avea doar paisprezece ani, părea o fată împlinită şi ca spirit, şi ca frumuseţe.

— Ah, făcu Luizzi, oftând amar, nici atunci şi nici astăzi, după câte văd, mânăstirile nu mai sunt nişte lăcaşuri ferite de seducţie.

— Te asigur că nu e vorba de nicio seducţie, dragul meu. La contesa Valentine, acea pasiune s-a născut şi a crescut odată cu vârsta. Ori de câte ori domnul de Cauny-tatăl îl trimitea pe vicontele de Assimbret s-o vadă pe sora sa, acesta – pe care o călătorie de câteva ceasuri şi o discuţie insipidă într-un vorbitor de mănăstire îl plictiseau de moarte – îl lua întotdeauna cu sine şi pe prietenul său, tânărul de Cauny. În curând, tata, căruia aceste vizite îi încurcau grozav distracţiile, îl rugă pe prietenul său să se ducă singur s-o vadă pe Valentine şi să-i spună ce mai era nou pe la mănăstire, pentru ca el să poată da, la rându-i, raportul tutorelui său. Deşi tânăr, domnul de Cauny o iubi la început pe Valentine ca pe o copilă încântătoare şi care nu era ocrotită decât de el; căci bătrânul conte, tot timpul bolnav şi neputincios, nu ieşea aproape deloc din casă. Apoi, când fata a crescut şi s-a făcut frumoasă, el a început s-o iubească, aşa cum iubeşti o femeie. Păstrase obiceiul de a veni s-o vadă mereu, reprezentându-l în calitate de tutore pe tatăl său. Nimeni nu bănuia că vizitele acelea aveau mai mult decât un caracter respectabil. Când între domnii de Cauny şi de Assimbret izbucniră neînţelegerile politice, neavertizând-o nimeni pe stareţă că între cele două familii intervenise o ruptură, contele continuă s-o vadă pe Valentine, până în momentul acelui deplorabil duel.

XIX.
Al doilea popas de poştă

Când doamna de Cerny ajunse cu povestirea aici, sosiră la primul popas de poştă şi diligenţa se opri. Contesa tăcu, fiindcă i-ar fi fost greu să se facă auzită în zgomotul de lanţuri şi în larma înjurăturilor surugiilor care înhămau alţi cai. În tot acest timp, Luizzi se uită la călătorii din rotonda diligenţei şi din părţile de deasupra, care coborâseră aproape toţi, ca să se dezmorţească. Spre marea sa satisfacţie, nu observă printre ei nicio figură cunoscută. Căci începuse să nu mai aibă încredere în memoria lui, nemairecunoscând oamenii de la prima privire.

În momentul în care isprăvi acea inspecţie, cu capul scos afară pe fereastra portierei, se auzi strigat de către doamna de Cerny, care-i zise:

— Armand, dă-mi şi mie câţiva bani…

Baronul se întoarse şi zări, la cealaltă portieră, o copilă încântătoare, de vreo paisprezece ani, bolnavă, gălbejită şi vorbind cu glas îndurerat.

Baronul scoase un ludovic din buzunar şi i-l întinse cerşetoarei, care-l privi mai întâi cu mirare plină de bucurie, dar care, recăzând în tristeţea ei, spuse mulţumind:

— E prea mult, doamnă, vă mulţumesc…

Se opri, apoi, pornind mai departe, zise încet ca pentru sine:

— E prea mult şi totuşi nu-i destul!

— De ce nu-i destul? strigă tare contesa, chemând-o

îndărăt pe mica cerşetoare. De ce nu-i destul, fetiţo dragă?

— O, doamnă, nu cer mai mult! De când eu şi cu bunicul trăim din mila publică, n-am primit niciodată atâţia bani! Dar trebuie să ajungem neapărat la Orléans şi tocmai îmi spuneam că banii ăştia nu sunt destui, pentru a ne putea plăti două locuri, mie şi bunicului, sus, pe imperiala trăsurii.

— Armand… zise contesa, privindu-l rugătoare pe baron.

Luizzi îl chemă pe conductor şi-i zise:

— Lasă-i, pe fetiţa asta şi pe bunicul ei, să se urce pe imperială; voi plăti eu tot ce trebuie!

— Mulţumesc! Mulţumesc, doamnă, strigă veselă micuţa cerşetoare, adresându-se contesei, înţelegând din instinct că binefacerea de care se bucurase venea din partea ei şi nu din partea celui care dăduse banii.

— Mulţumesc, adăugă ea. Luaţi-vă înapoi ludovicul, din moment ce ne-aţi plătit drumul!

— Păstrează-l, copila mea, zise doamna de Cerny, şi după ce vom ajunge la Orléans, când ai să te dai jos din trăsură, să vii să vorbim puţin amândouă.

— Da, doamnă! Da, doamnă! zise fetiţa, făcând o reverenţă, apoi alergă către bătrânul ce se aşezase pe o piatră în faţa porţii popasului de poştă. Felul în care o ascultă pe copilă, fără să ridice capul, arăta că e orb şi că nu putea vedea nimic din tot ceea ce se petrecea în jurul lui. Atunci, doamna de Cerny, întorcându-se către Armand, îi spuse, surâzând:

— Vezi, dragul meu, am şi început să dispun de averea ta!

— E înfricoşător, replică Luizzi, glumind; şi schimbară amândoi unul dintre acele surâsuri şi una dintre acele priviri în care se află mai multă dragoste, decât în cele mai dulci cuvinte.

Apoi trăsura se urni din loc şi contesa îi zise lui Luizzi:

— Acum să-mi reiau povestirea…

Şi continuă, după cum urmează:

— Aşa cum ţi-am mai spus, contele de Cauny continuase s-o vadă pe Valentine până în ziua duelului cu tatăl meu.

După asta, delicateţea îi impuse sacrificiul de a nu se mai duce la mănăstire, ca s-o vadă pe domnişoara de Assimbret. Îi scrise pentru prima oară, ca să-i explice motivele care-i despărţeau. După ce deplânse, în acea scrisoare, rezultatele acelui nefericit duel, contele încheia asigurând-o pe Valentine că niciodată nu va renunţa la dragostea pe care i-o purta şi că, dacă vor veni vreodată zile mai fericite, când poate că va recâştiga prietenia fratelui ei, atunci nădăjduia să regăsească şi iubirea surorii sale. Dar adăugase că, în ce-l privea, acea nădejde era mult prea îndepărtată, căci prevedea că felul în care decurgeau treburile avea să-i aducă multe necazuri şi că nu se temea să-i mărturisească faptul că era mult prea îngrijorat de viitorul Franţei, ca să-şi mai facă probleme că pusese umărul la Revoluţie. „În acest caz, adăuga el, dacă dumneata sau fratele dumitale veţi avea nevoie de un protector – nu cutez să mai spun un prieten –, nu uitaţi că sunt alături de voi, şi azi la fel ca şi altădată, şi că eu oricum nu voi da îndărăt de pe drumul pe care am pornit, pentru că am întrezărit nădejdea îndepărtată de a-i putea ocroti pe cei pe care-i iubesc.”

Povestirea, îi zise Léonie lui Armand, are tot ceea ce-i trebuie unui roman; am citit chiar şi o parte din scrisoarea primită de Valentine. Fapt e că acea scrisoare a avut pentru domnul de Cauny consecinţe cumplite şi că frazele citate au slujit la condamnarea sa.

— Deci, domnul de Cauny a pierit în timpul Revoluţiei?

— Şi el, şi toţi cei care au vrut să pună botniţă leului, după ce l-au făcut să se dezlănţuie. Dar nu asta e important pentru tine. Ajung imediat şi la împrejurarea care a dus la pierderea fetiţei mătuşii mele, adică a verişoarei mele.

— Nu, nu, zise Luizzi, spune-mi tot, căci, adesea, amănuntele cele mai nesemnificative ajută mult mai mult la descoperirea adevărului, decât lucrurile mult mai importante.

— Iată deci urmarea acestei povestiri, zise contesa. Vindecat după rana căpătată în duel, tata a rămas în Franţa

până în zece august, tot trăgând nădejde că se va restabili ordinea, neînţelegând cum e cu putinţă ca o revoluţie să răstoarne tronul, neînchipuindu-şi, mai ales, că supuşii ar putea merge până acolo, încât să-şi judece regele, să-l condamne şi să-l execute. În momentul captivităţii lui Ludovic al XVI-lea, vicontele – recunoscut a fi apărat cu cel mai mult zel palatul Tuilleries – a fost obligat să se ascundă şi, în curând, să plece după prinţii emigraţi. Sigur că, fugind, şi-a amintit că-şi lăsase sora în Franţa, fără niciun protector, căci bătrânul conte de Cauny murise; dar, pe de o parte, îşi spusese şi el, ca atâţia alţii, că acea emigrare nu putea ţine mai mult de câteva luni, că în curând avea să se reîntoarcă la Paris şi că o companie va fi de ajuns ca să vâre minţile în cap populaţiei revoltate. Dar tot ca atâţia alţii, s-a înşelat şi el. Şi iată că tot în acel timp a sosit şi ordinul de evacuare al mânăstirilor. Într-o bună zi, ofiţerii municipali, însoţiţi de un grup de soldaţi, goliră şi mânăstirea în care se afla mătuşa mea. Luate pe neaşteptate, fără să le lase acelor sărmane femei timpul de a-şi lua cu ele măcar strictul necesar, s-au trezit cu toatele dincolo de poarta mânăstirii, fără un ban, fără mâncare, fără adăpost. Sigur că fiecare a avut grijă să vadă de sine, fără a se mai preocupa de soarta celorlalte. De altfel, mai toate fetele de familie bună plecaseră din vreme în Anglia, împreună cu ai lor. Dintre toate, doar Valentine se mai afla în mănăstire, aşa că ea a fost singura care a rămas realmente pe drumuri, neştiind nici ce să facă, nici unde să se ducă.

Ieri îmi plângeai de milă, Armand, continuă doamna de Cerny, îmi plângeai de milă mie, femeie în toată firea, şi care mă aflam într-o trăsură cu un bărbat ce se jurase că mă va apăra. Îmi plângeai de milă că aveam puţin febră şi că-mi era un pic frig. Dar ia gândeşte-te ce trebuie să fi îndurat o biată fată de cincisprezece ani, aruncată pe neaşteptate în stradă, îmbrăcată într-un veşmânt care făcea să fie înjurată de trecători şi adesea lovită cu bulgări de copiii satelor pe unde trecea, sau stropită cu noroi şi

împroşcată cu cele mai murdare cuvinte. Biata mea mătuşă, Armand, petrecu două zile întregi fără să mănânce şi se culcă două nopţi în şanţurile de pe drum. Iată nişte situaţii prin care se presupune că oamenii din societatea noastră n-au trecut. Şi mai mult ca sigur că, dacă ai s-o vezi pe doamna de Paradèze în magnificul castel în care locuieşte, n-ai să crezi, pentru nimic în lume, că o femeie de rangul şi cu numele ei a fost mai săracă, decât cerşetoarea căreia i-am plătit mai adineauri drumul.

— Faptul mă miră mai puţin decât îţi închipui, zise baronul, căci eu însumi am petrecut odată noaptea la un ţăran, ca să nu dorm sub cerul liber şi noroc că m-am întâlnit cu cineva care mă cunoştea, ca să nu fiu luat drept cerşetor sau vagabond. Dar fii bună şi continuă…

— Acea mizerie a durat destul de mult, zise contesa, cam vreo cincisprezece zile, timp în care Valentine izbuti să ajungă la Paris. Singurul lucru pe care-l mai avea asupra ei din viaţa pe care o dusese la mănăstire, era scrisoarea domnului de Cauny. O femeie nu pierde niciodată şi ascunde întotdeauna la piept prima scrisoare de dragoste pe care o primeşte. Ea o păstra fără nicio speranţă, dar după ce a fost alungată din singurul ei adăpost, i-a venit ideea să se ducă şi să se pună sub protecţia domnului de Cauny, cel care-i rănise fratele în duel. Dar sărăcia e groaznică, şi după ce a rătăcit două zile întregi prin Paris, trăind din cerşit, fiindcă foamea o împinsese să facă şi acest lucru, s-a hotărât totuşi să se adreseze celui pe care-l iubea.

Se îndreptă spre locuinţa acestuia, dar nu-l găsi, fiindcă domnul de Cauny – aflând despre actul brutal săvârşit la mănăstirea unde se aflase fata – plecase imediat într-acolo, ca s-o găsească şi s-o găzduiască. O căută în toate părţile, bătu toate drumurile, se luă după toate călugăriţele crezând că era ea, dar n-o găsi; când se întoarse disperat la Paris, i se spuse că o călugăriţă tânără întrebase de el, dar că, aflând că nu era acasă, plecase, spunând doar că se numea domnişoara de Assimbret. Atunci se înfurie pe

portarul insolent, care nu numai că nu fusese în stare să-i ofere un scaun şi să-i spună să-l aştepte, dar, obraznic cum îl ştia, probabil că o mai pusese şi pe goană. Această neînsemnată neînţelegere între contele de Cauny şi unul dintre slujitorii săi, care în alte împrejurări n-ar fi avut nicio importanţă, deveni un lucru foarte grav între cetăţeanul Cauny şi cetăţeanul Follard. A doua zi, când Valentine se prezentă din nou la locuinţa contelui, în momentul în care insolentul portar se pregătea să-şi părăsească stăpânul, îi strigă fetei, arătându-i pumnul: „Cei ce pleacă îi vor face să plătească scump pe cei ce intră!”

Portarul făcea parte dintr-un club unde era preşedinte un fost profesor de muzică al contelui, cu care tânărul de Cauny se purtase foarte frumos, oferindu-i până şi postul pe care-l deţinea la acel club. Mânat de un puternic sentiment de recunoştinţă, profesorul veni să-l prevină pe conte cum că fusese denunţat de către fostul lui portar că găzduieşte călugăriţe şi că, în ciuda tuturor eforturilor sale, clubul hotărâse ca domnul de Cauny să fie chemat în faţa membrilor săi, pentru a da socoteală de mila pe care o manifestase faţă de fosta aristocraţie. Domnul de Cauny, care ştia până unde putea merge un denunţ în acea epocă, socoti că nu putea răspunde mai bine celor de la club, decât că cetăţeanul Cauny nu săvârşise nicio crimă împotriva siguranţei publice, primind-o la el pe cetăţeana Cauny, care-i era nevastă. Îndeplini deci imediat toate formalităţile de căsătorie, care în acea epocă şi aşa erau destul de sumare, şi se însură cu mătuşa mea, domnişoara de Assimbret. Dorinţa de a-l salva o determină pe Valentine să se mărite cu el, poate mai repede decât ar fi făcut-o din dragoste. Zilele de mizerie prin care trecuse, fără a găsi pe nimeni de la cine să ceară un ajutor, jucaseră un rol cu totul deosebit asupra imaginaţiei acelei fete, care încă era o copilă. Vorbea mereu despre nenorocirea de a rămâne singură şi părăsită în lume. Groaza de o asemenea izolare, cu care a rămas toată viaţa, sigur că a contribuit şi ea la săvârşirea unui act pe care eu l-am privit întotdeauna ca pe

o necesitate, dar pe care tata l-a numit o josnicie.

— O josnicie! strigă Luizzi, întrerupând-o pe doamna de Cerny.

— Lasă-mă să termin această povestire şi ai să înţelegi de ce am avut dreptate să spun ce-am spus şi de ce tata a folosit, la rândul lui, acel cuvânt.

Timp de mai mulţi ani, căsnicia domnului de Cauny şi a mătuşii mele a fost fericită. Dar în curând s-a năpustit peste ei o avalanşă de persecuţii, pe care erau departe s-o prevadă. Printr-o simplă întâmplare, acel fost maistru de muzică, despre care ţi-am vorbit, veni într-o zi la domnul de Cauny, iar acesta i-o prezentă pe soţia sa. Atenţia cu care acel bărbat o examină îl determină pe conte să-l întrebe de ce o cercetează astfel; domnul Bricoin îi răspunse că…

— Bricoin! strigă Luizzi, întrerupând-o din nou pe doamna de Cerny.

— Îl cunoşti şi pe ăsta? întrebă contesa.

— Nu, răspunse Armand, dar, dacă nu mă înşel, este numele fericitului muritor care a fost primul amant al doamnei de Marignon.

— Din moment ce ştii acest lucru, ştii desigur şi faptul că tatăl meu l-a alungat de la ea cu lovituri de baston. Acel om nu-l uitase; aşa că îi răspunse contelui că o privise cu atâta atenţie pe soţia lui, pentru că semăna uluitor cu un oarecare viconte de Assimbret, pe care-l cunoscuse. Atunci mătuşa mea îi spuse că era normal să semene cu vicontele, din moment ce era sora lui, fără să bănuiască în acel ciudat rămas bun pe care i-l adresă, ce planuri de răzbunare se coceau în mintea acelui nefericit. „Rămâneţi cu bine, doamnă! îi zise el, ieşind. Ne vom mai revedea, ne vom mai revedea!”

Această întâmplare pe care ţi-am istorisit-o a fost repede uitată de doamna de Cauny, încât nu i-a trecut nicio clipă prin gând de unde i se trăgeau necazurile şi persecuţiile. După câteva săptămâni, soţul ei a fost arestat, sub unul dintre acele mii de pretexte ce slujeau pe atunci la întemniţarea şi la uciderea unui om. Cum tocmai îi scrisese

tatei, a fost învinuit că poartă corespondenţă cu emigraţii. I s-a făcut o percheziţie, i s-au cercetat hârtiile şi acea scrisoare despre care ţi-am vorbit a constituit baza acuzării de trădare. Pentru a doua oară mătuşa mea rămase singură, cu spaimele şi cu slăbiciunea ei. O alta în locul ei, care ar fi cunoscut mai puţin nenorocirile din trecut şi s-ar fi încrezut în perfidia unor patimi ticăloase, poate că s-ar fi lăsat înşelată de felul în care Bricoin se tot oferea s-o ajute, căci aflase – zicea el – că domnul de Cauny fusese întemniţat. A-ţi mai istorisi cum a izbutit totuşi Bricoin să-i câştige încrederea mătuşii, să-i afle toate secretele, ar însemna să-ţi istorisesc povestea unei biete femei părăsite, singură pe lume şi pe care acea izolare pur şi simplu o îngrozea. Sigur că Bricoin a aflat de la ea tot ce voia să ştie, căci, la sfatul său, contele, presimţind soarta care-l aştepta, a făcut un testament, lăsându-şi toată averea soţiei sale, în cazul că va muri fără să aibă urmaşi, şi lăsându-i doar jumătate din ea, în cazul în care va avea un copil. Această clauză fusese trecută în testament, pentru că, în epoca despre care îţi vorbesc, doamna Cauny era însărcinată.

În vremea asta, Teroarea, care apăsase un an şi jumătate Franţa, începuse a fi sătulă de opera ei sângeroasă şi peste câteva luni începu a-şi face testamentul. Domnul de Cauny începu a trage nădejde că va fi eliberat, că va vedea născându-i-se copilul pe care-l purta soţia lui în pântece, când – chiar în ziua în care pe doamna de Cauny o apucaseră durerile facerii – iată că fu luat pe sus din închisoare, urcat pe eşafod şi decapitat. Bricoin o convinse pe mătuşa mea că furia călăilor se va revărsa şi asupra copilului ce se născuse, aşa încât, acea femeie disperată, bolnavă, slabă, singură şi gata să-şi dea duhul de durere consimţi să se despartă de copilul ei, pe care avea posibilitatea – zicea el – să-l încredinţeze unor mâini sigure.

XX.
Al treilea popas de poştă

Diligenţa se opri din nou şi doamna de Cerny îşi întrerupse povestirea. Chiar în acel moment, mica cerşetoare se apropie de portieră, arătându-şi căpşorul drăgălaş la geam şi spunându-i contesei:

— Doamnă, iată-l pe bunicul, care vrea să vă mulţumească el însuşi pentru ceea ce aţi făcut pentru noi.

Léonie îl văzu atunci pe acel bătrân orb, dar a cărui figură avea un aer mândru şi hotărât, sub pletele lungi şi albe de care era încadrată.

— Doamnă, îi spuse el, aţi făcut o faptă bună, şi Domnul n-ar fi drept, dacă nu v-ar răsplăti. Nu i-aţi dat o simplă pomană acestui copil, poate că i-aţi dăruit o familie, procurându-i mijloacele de a se duce în oraşul unde ar putea culege unele informaţii despre părinţii care au abandonat-o.

Contesa nu-i răspunse nimic cerşetorului; dar, reîntorcându-se către baron, îi spuse acestuia:

— Iată ceva ciudat, Armand! Încă o fată abandonată şi pierdută! Câte nefericite trebuie să fie astfel aruncate, dacă numai în trăsura asta strâmtă am aflat despre două?

— E ciudat, într-adevăr, zise baronul pe un ton din care răzbătea ceva mult mai profund, decât o simplă uimire. „E ciudat, într-adevăr”, repetă în sinea lui, întrebându-se dacă nu cumva diavolul nu-i aranja anume toate acele întâlniri care-l avertizau de prezenţa lui, ca şi cum l-ar fi ameninţat.

În vremea asta, contesa se întorsese spre cerşetor şi-i răspundea cu interes şi cu acea politeţe specifică femeii din lumea bună.

— Am rugat-o pe fetiţă, domnule, să nu plece din Orléans înainte de a trece să mă vadă. Te rog s-o însoţeşti, căci, dacă vă pot fi de folos cu ceva, o voi face din toată inima.

— De cine să întreb? zise orbul.

— Bagă de seamă, strigă Luizzi, intervenind la timp, nu uita că ar fi o imprudenţă să-ţi spui numele.

— Ai dreptate, zise ea şi-i spuse orbului: Nu-ţi pot spune numele, dar voi face în aşa fel, încât să locuiţi în aceeaşi casă cu mine.

Trăsura era gata de drum. Călătorii îşi ocupară locurile. Dar, de data asta, Léonie nu-şi mai începu imediat povestirea pe care o întrerupsese. Discuţia dintre ea şi Luizzi începu a se învârti în jurul celor petrecute până atunci.

— Să nu uităm, zise baronul, că avem de îndeplinit mai multe sarcini şi de lămurit mai multe mistere decât credeam. Dar, până atunci, spune-mi ce s-a mai întâmplat cu biata doamnă de Cauny, căzută în mâinile escrocului de Bricoin?

— Nimic, răspunse contesa. S-a măritat cu el.

— Cum, strigă Luizzi, deci domnul de Paradèze este…

— Nu e altul decât acel Bricoin, care, devenind bogat prin căsătorie, şi-a schimbat numele, luându-şi-l pe cel al unui domeniu al mătuşii mele, ca să nu se mai ştie că fusese un om de rând. Dar, ca să n-o acuzi pe mătuşa mea că a procedat cu uşurinţă şi că a fost nestatornică – ceea ce ar face-o să scadă mult în ochii tăi –, trebuie să-ţi povestesc prin ce manevre josnice a izbutit Bricoin să-şi atingă scopul pe care şi-l propusese de prima oară când o întâlnise pe doamna de Cauny. Dacă spaimele legate de situaţia ei şi a familiei sale, pe care cel ce ştiuse să le inspire Valentinei, în cazul în care ar fi rămas şi fără apărarea lui, o făcuseră să-l ia de bărbat, asta nu înseamnă că-l şi agrea. Căci era grosolan şi cu mult mai în vârstă decât ea şi nu se sfia să-l

şfichiuiască adesea cu cele mai usturătoare vorbe. Cam tot pe atunci i s-a întâmplat Valentinei un necaz, pe care ţie ţi-l pot spune, Armand, şi care de fapt ar putea fi şi scuza pentru care s-a măritat cu un om ca Bricoin. Tânără, frumoasă, încântătoare, izolată, a întâlnit un bărbat distins, de o rară dibăcie în a le convinge pe femei despre nişte sentimente pe care era departe de a le avea, lăudându-se, cu un cinism nemaiîntâlnit, cum îşi bătuse joc de ele şi umflându-se în pene cu infernala putere de seducţie ce-o avea asupra lor; ei bine, acel om şi-a pus în cap s-o numere şi pe mătuşa mea printre victimele sale. Acel om, al cărui nume mătuşa n-a vrut să mi-l spună niciodată…

— Acel om, zise Luizzi, întrerupând-o, acel om se numea domnul de Mère.

— Îl cunoşti? întrebă mirată contesa.

— Doar ştii, replică Luizzi, că cunosc toată povestea vieţii doamnei de Marignon.

— Şi ce legătură există între domnul de Mère şi doamna de Marignon?

— Păi el a fost ultimul ei iubit, după cum Bricoin a fost primul.

Auzind aceste cuvinte, doamna de Cerny deveni gânditoare; se miră în sinea ei de acele coincidenţe bizare şi-i răspunse lui Luizzi:

— Deci, ultimul iubit al doamnei de Marignon a fost primul amant al mătuşii mele? Şi apoi continuă: Ştii, cam presupun prin ce laş şi insultător abandon a plătit domnul de Mère dragostea unei femei care se încrezuse, în mod nobil, în el; şi faţă de care a fost cu atât mai ticălos, cu cât ştia că nu are pe nimeni s-o apere.

— S-a răzbunat totuşi pe el, cât se poate răzbuna o femeie, zise baronul, târându-l în mocirla propriei sale infamii, de faţă cu o mulţime de lume şi de faţă cu doamna de Marignon, care nu era pe atunci decât frumoasa Olivia.

— Da, răspunse doamna de Cerny; ştiu că graţie relaţiilor pe care Olivia – din moment ce-i spui astfel, am să-i spun şi eu tot aşa – le mai avea cu vicontele, pe care-l reîntâlnise în

Anglia, s-a crezut datoare s-o atragă pe doamna de Cauny la ea, în ciuda ruşinoasei situaţii în care se afla pe atunci.

Luizzi nu se putu abţine să nu remarce cuvintele „ruşinoasei situaţii”, pe care le folosise tocmai doamna de Cerny, şi să nu admire cât de mult pot domina convenienţele aşa-zisei lumi bune, chiar în sufletele cele mai cinstite şi mai curate. În vremea asta, doamna de Cerny continuă:

— Ceea ce n-am ştiut, fiindcă mătuşa mea nu mi-a spus, a fost faptul că l-a reîntâlnit pe domnul de Mère şi că i-a spus de la obraz tot ce gândea despre el. Deci, cu inima zdrobită de experienţa pe care o trăise şi în care făcuse cunoştinţă cu perfidia unor bărbaţi, renunţă pentru totdeauna la dragoste şi simţi, mai dureros ca niciodată, povara singurătăţii. Atunci apăru şi Bricoin care, tot timpul asiduu pe lângă tânăra văduvă, scutind-o de plictiseala afacerilor, protejând-o împotriva rapacităţii unor intriganţi, ba chiar şi a perfidiei lumii, părea a fi singurul protector care-i mai rămăsese. De altfel, el vorbea mereu de căsătorie şi acea legătură sacră pe care doamna de Cauny o apreciase timp de câţiva ani, cât fusese măritată cu domnul de Cauny, era singura ce-ar fi putut s-o lege de un om care să facă din viaţa ei viaţa lui şi din fericirea lui fericirea ei. Un alt motiv pe care încă n-am apucat să ţi-l spun, pentru că eu nu-l văd în felul în care l-a văzut tata, îl constituia faptul că de când născuse fetiţa, n-o mai văzuse niciodată. Bricoin îi spunea mereu că familia la care o dăduse urma să se înapoieze la Paris. Poate că tata avea dreptate, poate că Bricoin îi făgăduise să-i înapoieze mătuşii mele copila, în ziua când aceasta s-ar fi măritat cu el. Orice-ar fi fost, căsătoria avu loc, dar după câteva zile domnul de Paradèze – fost Bricoin – îşi anunţă soţia că avea aproape certitudinea că fata ei murise.

— Îl crezi în stare de o crimă? întrebă Luizzi.

— Ceea ce mi-ai spus despre doamna Peyrol, zise doamna de Cerny, ne dovedeşte că Bricoin n-a mers chiar atât de departe cu ticăloşia. De altfel, n-a adus niciodată

vreun act prin care să dovedească faptul că fetiţa se prăpădise. Şi uite aşa, vreme de treizeci şi ceva de ani, mătuşa mea a trăit cu incertitudinea dacă mai are sau nu mai are fată. Toate cercetările făcute de tata au fost zadarnice, deşi s-a străduit peste măsură să dea de urma copilei, tocmai pentru că nu putea să-l sufere pe domnul de Paradèze şi pentru că voia să dea de moştenitoarea legitimă a averii domnului de Cauny. „A făcut să dispară copilul, spunea el, pentru a pune mâna pe toată averea. Îl voi face să reapară, pentru a-l arunca îndărăt în noroiul din care acest ticălos n-a ieşit nici până astăzi.” Căci iată cam în ce fel vorbeşte şi astăzi tatăl meu despre bărbatul surorii sale.

— Şi nu ţi-e teamă, zise baronul, că – dată fiind ura care există între aceşti doi oameni – şederea ta la doamna de Paradèze ţi-ar putea fi periclitată?

— Ţi-am mai spus, zise contesa de Cerny, acum e un bătrân infirm care nu mai are nicio putere şi care abia dacă-şi mai aduce aminte cine a fost.

În timp ce contesa rostea aceste cuvinte, diligenţa intrase în oraşul Orléans.

XXI.
Ultimul nemulţumit

După ce-i scrise surorii sale, Luizzi se instală la „Hotelul Poştei”, fără să-şi declare numele. Nici nu i l-a cerut nimeni, având în vedere generozitatea de care a dat dovadă faţă de primul servitor care i-a luat în primire bagajele. În ceea ce priveşte poliţia, aurul este un paşaport excelent.

După ce Léonie şi baronul au fost instalaţi în apartamentul lor, unde li s-a servit şi masa, s-au gândit să-i cheme pe bătrânul orb şi pe micuţa cerşetoare care, conform poruncii lor, veniseră după ei la hotel. Îi chemară în apartamentul lor şi-i rugară să-şi povestească viaţa.

— Dacă-mi îngăduiţi, zise orbul, voi începe cu viaţa mea, fiindcă e mai scurtă; micuţa o să v-o povestească pe a ei, apoi veţi vedea şi dumneavoastră ce puteţi face.

— Vorbeşte, zise Léonie.

Şi iată ce spuse bătrânul:

— Aşa cum mă vedeţi acum, am optzeci de ani bătuţi pe muchie. M-am născut în 1752; în 1770 eram soldat în garda franceză. Nu trebuie să vă miraţi de ceea ce am să vă spun, pentru că, la optzeci de ani şi în situaţia în care mă aflu, am dreptul să spun tot. Aveam deci optsprezece ani şi eram unul dintre cei mai frumoşi tineri din companie. Mărturisesc că nu observasem acest lucru, decât atunci când o femeie frumoasă mi-a spus-o prin camerista ei. S-a nimerit că femeia aceea frumoasă avea un bărbat, care nu prea era bărbat. Se numea Béru, cânta dumnezeieşte la vioară, dar

atât.

La numele de Béru, doamna de Cerny şi baronul se priviră cu un fel de mirare (căci Léonie îi cunoştea pe părinţii Oliviei), fiindcă niciunul, nici celălalt nu înţeleseră ciudata frază a bătrânului soldat, care continuă astfel:

— Se pare că doamna Béru se plictisise grozav de bărbatul ei, se pare că şi el se săturase până peste cap de ea şi odată, doamna, venind la o paradă, mă văzuse defilând într-o splendidă uniformă şi mă privi cu înţeles. N-am spus nimic, dar m-am gândit că putea fi o iubită ce mi s-ar fi potrivit de minune, mai ales că era îmbrăcată cu mult gust şi probabil că avea casă şi o bucătărie pe cinste. I-am făcut semn cu ochiul, ea a râs, apoi am auzit-o întrebându-l pe unul dintre ofiţerii noştri: „Cine-i flăcăul acela frumos, al treilea din rândul întâi?” Se pare că ofiţerul i-a spus numele meu şi i-a dat adresa de la cazarma gărzilor franceze, căci seara am primit un bileţel de la frumoasă; l-am rugat pe caporal să mi-l citească şi am aflat că eram poftit să trec pe la doamna Béru, motivând că vrea să-mi ceară veşti de prin ţinut, având în vedere că eram de prin împrejurimile oraşului Orléans, de pe unde era şi ea. Sigur că am dat imediat curs invitaţiei. Tac, din respect pentru doamna şi pentru fetiţa care ne aude; dar, exact după nouă luni, doamna Béru a născut o fetiţă frumoasă, căreia i-a spus Olivia. Am memoria numelor, adăugă bătrânul soldat pe un ton semnificativ.

Léonie şi Armand schimbară o nouă privire, amândoi din ce în ce mai încurcaţi de strania împletire a tuturor acelor întâmplări.

— Or, continuă bătrânul soldat, trebuie să vă spun că în afară de micile daruri pe care mi le-a făcut frumoasa inimii mele, care mi-a dăruit o uniformă din stofă ca la ofiţeri şi care mă punea să mă primenesc de două ori pe săptămână cu nişte lenjuri ca zăpada, mi-a mai făgăduit şi protecţie; numai că această protecţie s-a lăsat atât de mult aşteptată, încât în 1789 eram tot soldat în garda franceză. În vremea asta, fiica mea făcea avere. Dar cum în faţa legii nu-mi era

fiică, nu-i puteam pretinde nimic. În 1793, în vreme ce Olivia se afla în Anglia, eu eram tot soldat, dar al republicii. Începând de atunci, n-am mai auzit nimic despre ea, doar dacă nu cumva s-o fi dus în Italia. Când m-am întors la Paris, mi s-a spus că fusese văzută pe undeva. Eram tot soldat al Republicii, dar cum aveam şi ceva parale, nu-mi mai ardea să-mi caut fata. Banii îmi veniseră pe neaşteptate, în urma unei întâmplări ciudate pe care trebuie să v-o povestesc. Într-o seară, în vreme ce treceam prin faţa grilajului unui palat de pe strada Varennes, m-am ciocnit de un bărbat care ducea la subţioară un pachet din care se auzeau nişte scâncete. Se întunecase, dar am putut totuşi observa că bărbatul avea un chip speriat.

— Încotro alergi aşa de repede, parcă-ai fi un grenadier în Italia?

— Vrei să câştigi câţiva bani? m-a întrebat el.

— Auzi întrebare! Sigur că vreau!

— În cazul ăsta, spuse el, ia aceşti douăzeci şi cinci de ludovici şi acest prunc şi du-l la „Copiii găsiţi”.

Am luat cei douăzeci şi cinci de ludovici şi m-am uitat la palatul de unde ieşise acel om: avea o faţadă deosebit de arătoasă şi o poartă mare pentru trăsuri, cu două colonete frumoase. Ce mai, un adevărat palat din foburgul Saint-Germain. Eu, care trăisem o vreme şi în vechiul regim, mi-am zis: „Bun! Cunoaştem povestea! Trebuie să fie vorba de vreo cucoană din lumea mare, care şi-a înşelat bărbatul în lipsă, sau de vreo tânără pe punctul de a se mărita. Treaba e simplă: eu iau pruncul din mâinile medicului, căci acela trebuie să fi fost medicul; medicii nu-s buni niciodată decât la astfel de treburi; de gâtul copilaşului văd agăţată o hârtie pe care am discreţia să n-o citesc, având în vedere că nu ştiu să citesc şi mă amuz, privind la lumina felinarelor scutecele din cea mai fină pânză în care e înfăşat copilul. Dar iată că, la rândul meu, sunt şi eu acostat de un bărbat, care a fost şi el la fel de uimit ca şi mine, văzându-mă în mare ţinută şi cu un prunc în braţe.

— Ei, camarade, mi-a zis, unde dracu ai găsit acest copil?

— La naiba, i-am răspuns, năpădit de un gând, uite colo jos l-am găsit; lângă Gros-Caillou; răcnea ca din gură de şarpe!

— Şi ce ai de gând să faci cu el?

— Păi, să-l duc acolo unde îi e locul: la „Copiii găsiţi”.

Omul se opri, păru să reflecteze o vreme, apoi îmi spuse:

— N-ai vrea să-mi dai mie pruncul ăsta?

— Stai puţin, camarade, i-am spus, nu dai un copil aşa, ca pe un căţel, primului venit, fără să ştii ce gânduri are cu el!

— Păi, să-l cresc, îmi răspunse omul, să-l hrănesc şi să devină al meu. Dacă ai şti câtă nevoie am de un copil!

— Să ai nevoie de un copil? Asta poate când eşti bătrână, dar nu dumneata, care eşti un bărbat atât de tânăr! Într-adevăr, privindu-l mai bine, la lumina felinarului am văzut că era foarte tânăr.

— Ei, fiindcă dumneata ai fost militar, pot să-ţi spun de ce. Nevastă-mea, care pe atunci încă nu-mi era nevastă, a vrut să mă salveze de la recrutare şi a declarat că o lăsasem însărcinată; ăsta a fost şi motivul pentru care a trebuit s-o iau de nevastă. Dar ea nu era şi nici între timp n-a rămas însărcinată. Termenul la care ar fi trebuit să nască se apropie şi dacă se descoperă şiretlicul, declaraţia falsă a nevestei mele poate să-i joace o festă urâtă, iar eu să mă aleg cu o pedeapsă serioasă.

— Nu-i prea frumos ce-aţi făcut, dar, mă rog! Ce-i făcut e bun făcut. De altfel, din soţii buni nu faci niciodată soldaţi buni. Ia copilul şi lasă-mi adresa, ca să vin să vă mulţumesc din partea lui.

După două zile m-am dus să mă informez despre acel om şi am aflat că Jérôme Turniquel era un bărbat cinstit şi de treabă, demn de încrederea ce-o avusesem în el. La câtva timp după asta, când din cei douăzeci şi cinci de ludovici nu-mi mai rămăseseră decât datorii, m-am gândit să-mi regăsesc fiica. Dar am fost obligat să părăsesc imediat Parisul, pentru a mă ocupa iar de afacerile ţării; fiindcă eram în continuare soldat al republicii. Am plecat în Egipt,

unde m-am ales cu o ciumă straşnică, din care am scăpat numai pentru că eram bărbat zdravăn şi frumos şi fiindcă m-a îngrijit o odaliscă din serai, care se îndrăgostise de mine. Am lipsit mai mulţi ani, cutreierând prin ţări străine. M-am reîntors abia în 1803, în nădejdea că-mi voi regăsi familia. Dar se pare că între timp fiica mea devenise mare doamnă şi n-am mai putut să dau de ea. Pe atunci eram soldat în garda consulară. Mi-am petrecut restul timpului în diverse capitale ale Europei până la campania din 1814, când eram soldat în garda imperială. După ce împăratul a fost răsturnat şi odată cu căderea lui mi s-au dus şi nădejdile de avansare, n-am părăsit totuşi haina militară, fiindcă rămăsesem un bărbat frumos şi zdravăn, până în 1830, când un glonţ care a explodat prea aproape de ochi m-a orbit. Pe atunci eram soldat în garda regală.

Bătrânul soldat se opri şi luă o atitudine plină de mândrie. Apoi adăugă:

— Tot ceea ce v-am spus acum, nu v-am spus-o ca să-mi cunoaşteţi neapărat povestea, ci mai mult ca să aflaţi că, după şaizeci de ani de serviciu militar, au refuzat să mă primească la „Invalizi”, sub pretext că rana mea n-ar fi rană şi că, de altfel, aş fi căpătat-o trăgând asupra poporului. V-am povestit toate aceste lucruri, ca să aflaţi că mi-au tăiat şi amărâta de subsidie pe care o primeam de la stat, de o sută douăzeci şi cinci de franci pe an. V-am spus toate astea, ca să aflaţi şi dumneavoastră cum a fost silit un bătrân soldat, care a stat şaizeci de ani cu arma în mână, să ajungă un biet cerşetor. Asta-i toată povestea mea. Acum, fetiţa vă va spune povestea ei, la care eu nu voi adăuga nimic, pentru că din ziua în care m-a găsit aproape mort de foame pe marginea drumului şi când mi-a dat jumătate din pâinea ei, mi-am dat seama că e o copilă bună şi cinstită. Mi-a spus întotdeauna ce şi cât a primit şi a împărţit totul frăţeşte, pe din două, cu mine. Pentru că, vedeţi, între noi, oamenii sărmani există cinste şi onoare.

XXII.
Hotărâre bună

Dacă n-am insistat îndeajuns, în timpul povestirii de mai înainte, asupra gesturilor pline de uimire ale contesei şi ale baronului, dacă n-am mai spus ce puternică impresie au produs asupra lor cuvintele bătrânului, n-am făcut-o, fiindcă am fost sigur că vă veţi imagina şi singuri acest lucru, mai ales când veţi vedea rezultatele imediate pe care le-a avut.

Abia a isprăvit bătrânul soldat de povestit că Léonie, care părea să fi ascultat cu mult mai multă curiozitate decât baronul cuvintele bătrânului, o opri pe fetiţă, când aceasta se pregăti să-şi înceapă povestirea, spunându-i cu multă drăgălăşenie şi blândeţe:

— Mă credeam mai puternică decât sunt; dar drumul ăsta m-a obosit cumplit şi ochii mi se închid fără voia mea. Să lăsăm pe mâine istorisirea ta, ca s-o pot asculta cu toată atenţia.

Luizzi îşi dădu seama de intenţia contesei şi-i conduse pe cei doi în odăile ce le fuseseră rezervate. Pe chipul Léoniei se citea o preocupare ce plutea între teamă şi speranţă, amândouă la fel de vagi, în timp ce pe chipul lui Luizzi se citea o groază de nespus. După ce făcu parcă un fel de selecţie între diversele emoţii ale sufletului ei, Léonie îi spuse lui Luizzi, cu multă încredere:

— Prin toate astea, se pare că vorbeşte însuşi Cerul! El ne-a scos în cale toate aceste lucruri extraordinare, ca să ne dea prilejul de a face câteva fapte bune care să

contrabalanseze greşelile pe care le-am săvârşit!

Luizzi tăcu, dar în sinea lui îşi spuse: „Ba eu cred mai curând că iadul ne dă toate aceste avertismente. Toate astea sunt opera diavolului, care ţine cu orice preţ să mă facă să calc pe de lături şi să pună gheara pe mine.

— Tu nu crezi la fel ca şi mine, Armand? întrebă Léonie, mirată de sumbra preocupare a baronului care, pentru prima oară, nu-i auzise cuvintele şi nu-i răspunsese la întrebare. Nu cumva crezi, continuă Léonie, că toate astea sunt o ameninţare a soartei, căci prea s-au întâmplat una după alta? Sau poate că au vreun sens ascuns, de care noi nu ne putem da seama?

— Nu ştiu, răspunse Armand pe un ton de adâncă descurajare; nu ştiu, pentru că tot ceea ce vine din partea mea mă sperie. Însăşi viaţa mea e o taină care mă înspăimântă şi mărturisesc, în clipa asta, că nu mai am încredere decât în bunul Dumnezeu, care să te ocrotească, fiindcă numai El mai ştie cât eşti de bună şi de curată şi fiindcă, probabil, numai El te-a adus alături de mine, ca să mă împiedici să merg până la capăt pe drumul pierzaniei.

— Armand! Armand! strigă doamna de Cerny, de ce această slăbiciune, de ce această spaimă? Niciuna dintre aceste ciudate întâlniri nu are vreo legătură cu soarta noastră.

— Pentru mine ele pot avea un sens ascuns, dar pe care nu-l au şi pentru tine!

Chipul baronului, în timp ce vorbea astfel, era de o sumbră resemnare în faţa unei fatalităţi de neînvins; resemnarea în faţa căreia se supune cel pentru care orice strădanie a fost zadarnică şi ale cărui socoteli, oricât le-ar fi făcut el de bine, întotdeauna i-au ieşit rău. Contesa se miră foarte tare de ceea ce vedea şi, simţindu-se descurajată, spuse, la rândul ei:

— Poate că ai dreptate; poate că Cel-de-Sus pedepseşte pe loc orice greşeală.

— Ce vrei să spui? întrebă Luizzi.

— Că abia aflaţi în pragul unei existenţe umile la care

suntem condamnaţi şi unul, şi celălalt, poate că tu ai şi început să regreţi acest lucru!

— Léonie, strigă baronul, Léonie, îţi dai seama ce-ai spus? Oare să fiu chiar atât de ticălos, ca să te poţi gândi la un astfel de lucru? Apropiindu-se de ea, Luizzi continuă: Oh, dacă ar fi aşa, atunci ai avea dreptate, greşeala ar atrage după sine pedeapsa, fiindcă atunci, da, aş merita tot dispreţul tău pentru o astfel de slăbiciune!

— Nu, Armand, zise Léonie, apropiindu-se la rându-i de el şi dându-i la o parte pletele lungi care umbreau fruntea îngrijorată, ca şi cum, odată cu îndepărtarea lor, ar fi vrut să-i gonească şi gândurile care-l frământau; nu, n-am gândit aşa ceva despre tine, scumpul meu Armand; mi-e frică, asta-i tot! Dar nu de tine, de tine în care cred; de tine despre care ştiu că ai avut o viaţă plină de nenorociri ciudate şi care, cred eu, ai nevoie să fii iubit, ca să fii fericit; iar eu te iubesc atât de mult, atât de mult, încât voi învinge fatalitatea care te-a făcut să suferi atâta!

— Da, răspunse Armand, strângând-o la piept, da, tu eşti îngerul vieţii mele, tu eşti mâna pe care mi-o întinde Cerul pentru a mă smulge din mijlocul furtunii, tu eşti lumina menită să mă călăuzească în noaptea vieţii mele! Vorbeşte! Voi face tot ceea ce-mi vei spune să fac; voi vrea numai ce vei vrea şi tu!

— Ei bine, eu zic, Armand, să luăm ca pe un semn al Cerului toate lucrurile care ne-au mirat şi ne-au speriat atâta! Să ne continuăm opera pe care am început-o şi pe care se pare că ne-a încredinţat-o soarta. Să redăm o mamă fiicei sale.

— Ai dreptate, zise Luizzi, va fi o faptă bună pentru tine şi o ispăşire pentru mine. Acum pot să-ţi spun că m-am şi gândit la acest lucru.

Apoi îi povesti despre scrisoarea pe care i-o trimisese lui Gustave de Bridely şi despre felul în care îi vorbise despre doamna Peyrol. Léonie îl ascultă pe baron, cu un zâmbet dulce, iar când acesta isprăvi, îl sărută pe frunte, ca şi cum ar fi priceput dintr-odată toate acuzaţiile pe care acel om le

strânsese în el împotriva lui însuşi.

— Armand, vezi bine că, atunci când vrei, poţi fi nobil şi bun, şi că-ţi faci gânduri negre degeaba. Ar trebui să afli dacă domnul de Bridely şi-a îndeplinit misiunea. Deci, i-ai trimis scrisoarea ieri-seară, de la Fontainebleau; ar trebui s-o fi primit azi-dimineaţă. Iar la ora asta, fiindcă uite că s-a făcut noapte, dacă acel om a înţeles ce are de făcut, trebuia să fi plecat din Paris încă de azi-dimineaţă. Trebuie să-i scrii doamnei Peyrol, ca să vezi ce s-a întâmplat şi, dacă marchizul nu s-a dus acolo, ne vom duce noi ca să-i mărturisim acel secret, pe care nu-l putem scrie într-o scrisoare. Sau mai bine să ne întâlnim cu toţii în casa unde urmează s-o aşteptăm pe sora ta şi unde vom fi trei femei care-ţi vom datora fericirea.

— Aşa voi face, zise Luizzi, gânditor; tu culcă-te; cât vei dormi, eu voi scrie notarului meu, ca să-i explic care-mi sunt intenţiile, să-i arăt că douăzeci şi patru de ore la Toulouse îmi vor fi de ajuns pentru a pune la punct toate afacerile care mă cheamă acolo.

Contesa se retrase în dormitorul micului apartament pe care-l ocupau, iar Luizzi rămase singur.

VOLUMUL IV.

SCLAVUL

FREDERIC SOULIÉ

memoriile diavolului

* * * *

sclavul

BPT

XXIII.
Sclavul

Luizzi avusese dreptate, când îi spusese Léoniei că ea era îngerul vieţii lui. Căci se părea că, părăsindu-l, ea luase cu sine toată speranţa, încrederea şi mila acelui bărbat, speranţa în viitor, încrederea în Dumnezeu şi mila faţă de cei ce sufereau alături de el. De îndată ce rămase singur, îndoielile şi spaimele îl cuprinseră din nou, reîncepu să-şi treacă în revistă viaţa, faptele bune şi rele, despre care îşi închipuia că are puterea să le stăpânească. Îşi spuse că timpul necesar pentru a primi răspunsul aşteptat de la doamna Peyrol putea să-i expună, atât pe el cât şi pe contesă, să fie descoperiţi într-un oraş unde se întâlneau mai bine de jumătate dintre marile drumuri ale Franţei, ce duceau la Paris. Îşi spuse că, la urma urmelor, nu putea să sacrifice siguranţa sa şi pe a contesei de dragul unei femei a cărei soartă n-o croise el şi care, mai devreme sau mai târziu, tot îşi va regăsi mama, fără să mai fie nevoie să se mai compromită din pricina ei. Banii pe care urma să-i dea Gustave, din partea lui, ajungeau, pe moment, ca s-o smulgă pe doamna Peyrol dintr-o sărăcie care, la urma urmei, nici nu era o nenorocire chiar atât de mare, pentru o femeie crescută în obiceiurile aspre ale celor de jos. Singurul lucru care-l mai tulbura pe Luizzi în acel panegiric benevol, făcut lui însuşi, era să ştie dacă acea misiune fusese îndeplinită, iar el avea un mijloc foarte rapid de a afla acest lucru. De altfel, Luizzi observă cu câtă uşurinţă se

lăsa acum dominat de prezenţa celui pe care-l numea sclavul său şi hotărî să-şi recapete faţă de el autoritatea datorită căreia putuse uneori ţine piept acelui geniu al răului. Îl chemă deci pe diavol şi diavolul apăru sub cea mai ciudată dintre toate înfăţişările de până atunci. Luase chipul şi trupul lui Akabila, când era îmbrăcat în haine de jocheu. Pe chip i se citea supunerea temătoare a sclavului malaez, supunere ce părea întotdeauna gata să se răzvrătească şi să se răzbune. Luizzi îl măsură cu o privire îndrăzneaţă, în faţa căruia diavolul îşi plecă ochii; apoi îl întrebă pe un ton poruncitor:

— Gustave a plecat spre Taillis?

— A plecat, stăpâne.

— Îşi va îndeplini misiunea?

— Asta ţine de viitor, aşa că nu-ţi pot spune.

— Drept. Dar cu ce intenţii a plecat?

— Iată, spuse diavolul, aruncându-i un pergament pe masa aflată lângă Luizzi, iată ceva ce-ţi va explica mult mai bine decât ţi-ar explica-o cea mai lungă povestire, pe care poate că nici n-ai avea vreme s-o asculţi.

Luizzi desfăcu pergamentul. Era un arbore genealogic.

— Ce vrei să spui cu asta? întrebă Luizzi.

— Uită-te bine şi citeşte cu atenţie, zise diavolul. Te tragi dintr-o familie mult prea bună, ca să nu poţi citi un arbore genealogic. Ai primit o educaţie mult prea aleasă, ca să nu cunoşti legea ce reglementează moştenirile. Aşa că trebuie să ştii că domnul Gustave de Bridely şi doamna Peyrol descind din aceeaşi ramură şi că Gustave de Bridely a moştenit, prin tatăl său şi prin bunica sa, averea strămoaşei sale care altfel ar fi aparţinut ultimei moştenitoare a familiei de Cauny, dacă familia de Bridely s-ar fi stins.

— Deci, Gustave, acest presupus moştenitor, legitimat printr-o crimă, cunoaşte această circumstanţă, nu-i aşa?

— O cunoaşte şi încă atât de bine, încât acesta a fost, de fapt, motivul procesului judecat la Rennes şi câştigat datorită străduniilor notarului tău, domnul Barnet.

— Nefericita Eugénie! Pe mâna cui am dat-o! strigă

Luizzi, ridicându-şi privirea speriată şi rugătoare spre diavol.

Dar nu-l mai văzu pe sclavul de mai adineauri, tremurând de frică, ci pe sălbaticul gol-puşcă, ce se uita la el cu un surâs hidos şi cu o privire lacomă de canibal ce-şi contemplă victima, de parcă s-ar fi pregătit s-o înfulece. Văzându-l astfel, Luizzi simţi o spaimă de nespus, genunchii i se muiară, scoase un strigăt cumplit şi tocmai când se pregătea să se ducă să-i ceară iertare, uşa de alături se deschise şi doamna de Cerny intră în odaie. Contrar obiceiurilor sale, în loc să dispară, diavolul rămase într-un colţ al camerei.

Armand, gata să cadă în genunchi în faţa sclavului său, se ridicase şi se năpustise către Léonie, întocmai ca un copil speriat către mama sa. Dacă spaima prin care trecuse n-ar fi făcut să-i piară glasul, mai mult ca sigur că i-ar fi cerut ajutor Léoniei, ţipând ca un copil. Dar noroc că nu putu articula niciun cuvânt; privirile îi rămăseseră întoarse către colţul unde diavolul stătea nemişcat, în aceeaşi atitudine încrâncenată.

— Armand! Armand! strigă Léonie, te-am auzit vorbind, eşti tulburat. Se pare că nu eşti singur şi totuşi nu e nimeni aici, adăugă ea, aruncând de jur-împrejurul camerei o privire neliniştită.

Venindu-şi puţin în fire din emoţia sa, Luizzi îi răspunse:

— Nimeni, nimeni într-adevăr, decât remuşcarea ce mă sfâşie, decât spiritul infernal care mă domină.

La acest răspuns, dat cu cea mai profundă disperare şi cu o voce întretăiată, Léonie îl privi tristă pe baron apoi îi puse mâna – o mână albă şi răcoroasă – pe fruntea care, deşi palidă, ardea, şi spuse cu blândeţe:

— Armand, dacă trecutul este pentru tine atât de greu de amintit, ai puterea şi nu te mai uita înapoi, ci priveşte doar înainte.

Diavolul începu să râdă şi Luizzi tresări.

— Vai, făcu Léonie, văzând acea tresărire a baronului, mă tem că nu trecutul te sperie atâta, cât viitorul.

Luizzi tocmai se pregătea să răspundă, când deodată auzi afară un om care răcnea cât putea de afară.

— Sunt acolo, i-am recunoscut vocea contesei!

Imediat uşa se deschise şi domnul de Cerny se ivi, însoţit de un comisar de poliţie şi de doi jandarmi.

— Iată vinovata şi iată-i şi complicele, zise contele, arătând-o mai întâi pe soţia sa, apoi pe baron.

Jandarmii înaintară către doamna de Cerny, care le spuse cu mai multă demnitate decât frică:

— Nu mă atingeţi... Vă voi urma!

— Puneţi mâna pe domnul, zise comisarul, arătându-l pe baron.

Zăpăcit de acea succesiune de emoţii şi de evenimente, Armand aruncă în jurul lui o privire rătăcită, ca şi cum ar fi căutat o armă cu care să se apere şi s-o apere şi pe Léonie. Dar nu întâlni decât privirea sălbatică a diavolului, care-i făcu semn cu degetul către uşa deschisă a dormitorului. Nu din calcul şi nici din laşitate s-a năpustit Luizzi către acea uşă. A fost un gest lipsit de judecată şi involuntar, una dintre acele dorinţe de a te salva, mai mult un act al trupului decât al minţii. Odată în dormitor, văzu o altă uşă deschisă, dădu de o scară, o coborî rapid, ajunse în curte, o străbătu în goană, ieşi în stradă şi, parcă împins de o forţă superioară, străbătu tot oraşul, până ce ajunse la drumul principal. Noaptea era întunecată, străzile pustii. Totuşi, când oboseala îl sili să se oprească, se aşeză pe marginea drumului, pe o grămadă de pietre ce păreau că vor să arate trecătorilor că administraţia oraşului avea de gând să repare drumul, în vreme ce făgaşurile adânci le dovedeau, dimpotrivă, că n-o să le repare în vecii vecilor. Aşezat pe acel ciudat scaun, Luizzi rămase o vreme nemişcat, încercând să-şi potolească bătăile inimii, obosită de acea cursă istovitoare. Nici măcar nu se putea gândi: gâfâia prea tare, pentru a mai avea idei. Plămânii îi erau mai apăsaţi decât spiritul. Abia după ce începu să respire ceva mai liber, îi trecură prin minte şi unele gânduri. După ce se linişti pe deplin, acele gânduri, pur şi simplu, îl asaltară.

Văzându-se singur, în toiul nopţii, pe drumul mare, îşi aminti de Léonie, pe care o lăsase fără apărare în mâinile bărbatului ei, expusă răzbunării acestuia şi-i fu ruşine şi groază de el însuşi. Se ridică de jos cu gândul de a se reîntoarce la Orléans; dar la primul pas pe care-l făcu auzi o voce spunându-i: „Neghiobule”. Se întoarse şi-l zări pe diavol, care renunţase la mutra şi la hainele lui Akabila şi se îmbrăcase ceva mai acătării. Era într-un costum de călătorie, dacă totuşi putem numi costum de călătorie costumul meschin pe care-l purtăm în mai toate împrejurările. Fracul îi era totuşi închis la toţi nasturii, până sub bărbie şi avea nişte cizme lungi, îmblănite, care-i ajungeau aproape până la şolduri. O mantie amplă şi groasă, ca de căruţaş, îi atârna pe umeri şi o caschetă cu marginile lăsate peste urechi îi ţinea loc de acel cilindru de fetru negru care se numeşte pălărie. Luizzi era mult prea nemulţumit de el însuşi ca să nu-şi descarce nervii asupra cuiva, pentru felul lamentabil în care se purtase. Aşa că, de îndată ce-l recunoscu pe diavol, după felul în care îi străluceau ochii ce răspândeau în jur o lumină limpede şi verde, îl şi luă la rost:

— Cine te-a chemat, sclavule?

— Tu.

— Minţi.

Diavolul se supără şi-i întoarse spatele.

— Eşti nebun, domnule baron!

— Da… da… într-adevăr, eu te-am chemat; dar nu aici şi nici nu ţi-am spus să mă urmezi.

— Mi-ai poruncit să te părăsesc?

La această întrebare, Luizzi se simţi cuprins de una dintre acele furii care întrec orice măsură şi care trebuie neapărat să explodeze în scandaluri violente. Sigur că ar fi dat oricât, în acel moment, pentru ca fiinţa imposibilă din faţa sa să fi fost un om cu care să se poată bate, pentru a-l sfâşia, aşa cum era şi el de sfâşiat. Dar ştia cât era de nevolnic faţă de teribilul său sclav şi sentimentul acestei nevolnicii îi spori furia; neavând deci pe cine se răzbuna, căşună asupra lui

însuşi şi, izbindu-se în piept, începu să strige: Oh! Sunt un ticălos!

— Neghiobule! repetă diavolul, privindu-l fără ca măcar să se încrunte.

— Sunt un laş!

— Un neghiob.

— Sunt un nebun, un nebun adevărat!

— Un neghiob, un neghiob adevărat, zise diavolul.

— Bagă de seamă, zise Luizzi; te-am mai ameninţat de câteva ori! Te voi lega atât de strâns de mine, încât vei regreta amarnic timpul pierdut ca să duci de râpă un singur om, în vreme ce mii de alte victime îţi vor scăpa printre degete.

— Fie, zise diavolul. Unde mergem?

— La Orléans.

— Haidem.

Şi porniră la drum.

— La cine mergem? întrebă diavolul care, lovindu-şi primul incisiv cu unghia degetului mare, făcu să ţâşnească o flacără cu care îşi aprinse o pipă uriaşă, de o formă foarte ciudată. Cupa acelei pipe avea o capacitate imensă şi era împodobită cu unul dintre acele tuburi lungi şi suple răsucite în jurul ei. Luizzi nu se putu abţine să n-o admire, iar diavolul, observând acest lucru, zise:

— Te uiţi la pipa mea care m-a costat mai nimic. De când e la modă arhitectura gotică, am vrut să folosesc cele mai mici amănunte ale ei; atunci mi-am făcut o pipă din coada şi din coamele mele.

Există idei trăsnite, în faţa cărora nu poţi rezista şi te apucă un râs cu hohote. Luizzi nu se putu deci abţine să nu râdă, iar diavolul, continuând să fumeze liniştit din coada sa, îi spuse:

— Unde mergem, de fapt, la Orléans?

— S-o regăsim pe Léonie.

— Atunci va trebui s-o luăm pe scurtătura asta, care ne va duce drept la ospiciul unde sunt închişi nebunii şi femeile de moravuri uşoare.

— Léonie într-o închisoare laolaltă cu femeile de moravuri uşoare! strigă baronul.

— Din moment ce bărbatu-său a cerut să fie arestată, sigur că a fost dusă la închisoare; din moment ce-a fost dusă la închisoare, nu putea să fie pusă laolaltă cu hoţii şi cu asasinii!

— Oh, Léonie, Léonie, ce să fac? strigă baronul, care se opri copleşit de disperare, nemaiştiind în ce parte s-o apuce.

La rândul lui, diavolul se aşeză pe o altă grămadă de pietre, îşi încrucişă picioarele şi în vreme ce cu un colţ al gurii trăgea din pipă, cu celălalt fluiera faimosul cântec pe atunci la modă:

Am fost în orişice ţinut,
Copil de dame îndrăgit...
Cu soţii lor rău m-am avut,
Dar ele, toate, m-au iubit...

— Taci! strigă Luizzi, care se înfuriase de acea lipsă de respect a diavolului, ce părea să-şi bată jos de soarta lui.

— E o veche arie dintr-o operă comică, răspunse el. Dar, dacă te plictiseşte, iată ceva nou:

Aurul e o himeră,
Să ştim să ne slujim de el.

Luizzi era mult prea obişnuit cu diavolul, pentru a nu-şi da seama că prin vorbele sale voia să-i dea de înţeles un anumit lucru. Aşa că, de îndată ce auzi acel refren, Luizzi şi începu a se pipăi prin buzunar. Constată cu groază că nu păstrase nici măcar o monedă de un bănuţ. Această supărătoare constatare, după cruda aventură prin care trecuse, nu făcu decât să-i sporească mânia. Tocmai când se pregătea să izbucnească, îl auzi pe diavol, care părea a fi mare expert în opera comică, îngânând cu un imperturbabil sânge rece:

Am pierdut tot, dar nu mă tem.
Viaţa-i un bine, un blestem?

Luizzi simţi cum îl apucă nebunia; dacă ar fi avut în clipa aceea un pistol la el, şi-ar fi zburat creierii. Dar nu purta niciodată arme. Atunci începu să privească fix grămada de pietre ascuţite, pentru a alege una cu care să-şi zdrobească ţeasta, când se simţi apucat cu blândeţe de o mână de copil.

— În sfârşit, bine că v-am găsit, zise o voce de fetiţă, lângă el.

Se întoarse şi, în ciuda nopţii întunecoase, o recunoscu pe mica cerşetoare.

— Tu eşti, copila mea? strigă cu însufleţire Armand. Cine te-a trimis?

— Doamna.

— Cum te-a văzut?

— Mă aflam la piciorul scării, când a coborât; căci omul acela care a venit, a trezit, cu zarva lui, toată casa. Doamna era însoţită de un domn cu eşarfă. Când m-a văzut, i-a spus domnului: „Iată o fetiţă, o sărmană cerşetoare pe care am adus-o cu mine şi pe care voiam s-o protejez. Îngăduie-mi să-i dau un ultim dar, care s-o scutească o vreme de sărăcie”. În timp ce domnul cu eşarfă a făcut un semn că e de acord, jandarmii au dat buzna, spunând că nu ştiau unde aţi putut să fugiţi. „Eu ştiu”, i-am spus în şoaptă doamnei. „Domnul să te binecuvânteze, a răspuns ea; ei bine, încearcă să-l găseşti cât mai repede, dă-i punga asta şi spune-i că pe mine m-au arestat; mai spune-i să nu se întoarcă la Orléans, ci să se ducă la Toulouse, aşa cum am convenit. Acolo voi găsi mijlocul de a-i da veşti despre mine”.

Vorbind astfel, fetiţa îi întinse lui Luizzi o pungă în care se afla puţinul aur ce-i mai rămăsese din banii aduşi de Henri.

— Dar ea? o întrebă Luizzi pe fetită.

— Ea, răspunse aceasta, a adăugat: „Spune-i că mâine îi

voi scrie tatălui meu şi că nu are motive să se teamă pentru mine; mai spune-i că tu şi cu bătrânul soldat orb o veţi aştepta aici pe sora lui, doamna Donezau, şi că o veţi ajuta să plece în taină la Toulouse”. În acel moment, domnul cu eşarfa s-a apropiat de ea, ca să-i spună să se grăbească, iar ea a plecat. Atunci am plecat şi eu, mergând tot înainte, gândindu-mă că, în starea în care eraţi când v-am văzut trecând pe lângă mine, sigur că nu aveaţi de gând să vă mai întoarceţi îndărăt.

— Aşa că, iată-te ajunsă lângă mine, zise Luizzi.

— Şi, dacă am înţeles bine ultima privire pe care mi-a aruncat-o doamna, cred că aşteaptă un răspuns. Ce să-i spun?

— Că-i voi urma întocmai sfaturile şi că, în curând, mă voi întoarce şi voi fi în măsură s-o salvez. Ai înţeles ce ţi-am spus?

— Am înţeles foarte bine şi-i voi repeta întocmai.

— Mai spune-i, zise Luizzi, că într-o rătăcire de o clipă…

Diavolul începu să râdă şi Luizzi, dându-şi seama că prin astfel de scuze se cobora singur în ochii femeii care se arătase în faţa lui atât de curajoasă, se opri brusc, apoi spuse:

— Spune-i că o voi salva, chiar dacă va trebui să pier!

— Îi voi spune, zise mica cerşetoare.

— Dar ia zi, cum ai să pătrunzi în închisoare?

— Oh, ăsta-i un fleac, zise fetiţa, îndepărtându-se.

— Stai puţin… Cunoşti pe cineva acolo?

— Nu, dar ştiu sigur că voi intra.

— Cred că e cu neputinţă. Nu ştii cu câtă atenţie sunt supravegheate închisorile!

— Oh, făcu mica cerşetoare, care începu a se îndepărta, m-am gândit la asta, în timp ce alergam după dumneavoastră… ei bine, am găsit mijlocul de a intra.

— Care?

— Voi fura ceva.

Şi dispăru. Diavolul, trăgând cu sete din lulea şi scoţând un nor de fum, reluă discuţia, în vreme ce Luizzi se mai

gândea încă la răspunsul naiv al fetiţei.

— Atunci se vor aduna doisprezece oameni: mai întâi, un cârnăţar ale cărui idei despre morală se mărginesc la a şti că trecătorii n-au voie să-i ia cârnaţii agăţaţi de uşă, fără să-i plătească; apoi, alături de el va lua loc un geambaş care a învăţat din experienţă că numai cu biciul şi cu pedepsele supui animalele năbădăioase; lor li se va alătura un frenolog, care va găsi un capitol ce prevede predestinarea către furt a acelei copile; după aceea va urma un negustor de bomboane, care va fi încântat, întorcându-se acasă, să-i spună fetiţei sale de patru ani, care-i dă iama prin dulciuri: „Dacă nu te potoleşti, am să te condamn la închisoare, ca pe mica cerşetoare pe care am condamnat-o astăzi”. Mai adaugă şi un avocat care ţine să demonstreze că juraţii au aplicat corect legea; mai pune unul sau doi imbecili care socot că trebuie să spună da sau nu, fără a se mai preocupa de ceea ce s-a întâmplat datorită răspunsurilor lor. Completează numărul acestora cu patru sau cinci proprietari sau negustori, grăbiţi să-şi isprăvească treaba de la tribunal, pentru a se reîntoarce la treburilor de acasă; spune-le acelor oameni că sunt juraţi, că sunt însărcinaţi cu salvarea societăţii şi vei vedea cum o vor condamna pe biata fetiţă pentru un furt nevinovat, pe care l-a săvârşit pentru a putea îndeplini o faptă mult mai nobilă, pe care a inspirat-o vreodată cuiva recunoştinţa.

— Dar fata va avea un avocat care s-o apere!

— Dacă n-ai bani, n-ai nici avocat, stăpâne!

— Legea îi va da unul din oficiu.

— Un avocat din oficiu, un debutant lipsit de experienţă, cel mai prostănac dintre toţi, căci, dacă era vorba de un ticălos care ar fi otrăvit trei sau patru persoane, de o mamă care şi-a omorât copiii, de un fiu care şi-a strâns de gât tatăl; dacă, în sfârşit, era vorba de o crimă abominabilă, avocaţii ar fi făcut coadă la poarta închisorii, pentru a obţine de la temnicer apărarea unei cauze atât de „frumoase”. Dar pentru un copil care a furat o pâine sau o pereche de saboţi, cine ai vrea să se deranjeze? Ce glorie i-

ar putea aduce un asemenea proces unui avocat, care nici măcar n-ar fi plătit? Crezi că femeile frumoase şi curioşii se vor înghesui la un astfel de proces? Nimeni nu se va interesa de el, stăpâne, nici măcar tu care vei profita de pe urma lui!

— Răutăcios implacabil! Te crezi mai puternic, pentru că te agăţi de câteva cusururi ale organismului social! Asta e o meserie pe care douăzeci de oratori mărunţi ai şcolii liberale o fac mai bine decât tine!

— Şi o meserie care ucide douăzeci de oratori mărunţi ai şcolii adverse, doar cu un singur cuvânt.

— Înseamnă că principiile al căror apărător te proclami că eşti, sunt foarte şubrede, dacă se prăvălesc în faţa unui cuvânt!

— Oh, asta din pricină că acest cuvânt e atotputernic în spirituala ta ţară, domnule baron!

— Şi, mă rog, care e acel cuvânt?

— Acel cuvânt e cuvântul vechi. Strigă-i omului celui mai avansat din secolul său: „Iată douăzeci de ani de când ne tot spui acelaşi lucru; s-a tocit, e plicticos, ne pisălogeşti”; şi omul acela va fi redus la tăcere cu acest mare argument. Asta este ultima ratio a celor proşti. Toate i se supun: artele, politica, filosofia voastră. Maximum de durată pentru fiecare şcoală e de douăzeci sau treizeci de ani. Apoi vine o nouă şcoală, deşi cei mai adesea e tot cea veche, dar întinerită şi care devine spectatoare veşnică a acelei exaltări şi a acelor dispreţuiri periodice ale aceloraşi idei. Nu crezi că aşa ceva mă plictiseşte de moarte?

— Ăsta e efortul unei societăţi care vrea să scape de vechile învelişuri şi care caută o ieşire pentru a se elansa, liberă şi înaripată, într-un spaţiu mult mai vast.

— Te înşeli, stăpâne! Este efortul extrem al unui vlăguit ce vrea să se reîntoarcă la viaţă! Bătrân popor vlăguit! Nu mai aveţi niciunul dintre acele instincte primitive care duc la marile descoperiri şi care dezvăluie geniului noi lumini ale inteligenţei. Dar, obsedaţi fără încetare de dorinţa de schimbare care dovedeşte starea proastă în care aţi adus

societatea, vă refaceţi viaţa voastră decrepită din rămăşiţele celei pe care aţi răsturnat-o; vă refaceţi din nou religia cu un Cristos abolit de Dumnezeu-Tatăl; vă creaţi o nouă filosofie spiritualistă cu un Malebranche ucis de Voltaire; vă creaţi o nouă aristocraţie din rămăşiţele celei aproape nimicite în 1793; vă creaţi o nouă pictură într-o manieră rococo, expulzată în mod ruşinos de David; în sfârşit, voi, regii modei, vă împrumutaţi arhitectura, mobilele, moda, din arhitectura, mobilele şi moda huiduite în urmă cu douăzeci de ani. Dacă lăsaţi să mai apară câte o idee nouă, nu-i îngăduiţi să apuce să înflorească, pentru că-i şi spuneţi: „Gata! Eşti veche şi uzată!”, când ea, sărmana, abia se pregătea să-şi deschidă petalele. Şi vă mai credeţi viguroşi în toiul acestei senilităţi prost revopsite şi rău mestecate. Popor istovit, bătrân depăşit, căruia îi trebuie sau tineri cu virginitatea pierdută, sau curtezane bătrâne cu buzele tencuite de spoială şi de lacuri! Ptiu!

Şi cu această ultimă exclamaţie, diavolul aruncă în jurul lui un atât de prodigios nor de fum roşiatic şi strălucitor, încât Luizzi se trase înapoi speriat. A doua zi, jurnalele din departamentul Loiret spuneau că, o lumină imensă ivindu-se la orizont, s-au temut mai întâi să nu fi luat foc vreo fermă, dar că astronomii din acel loc şi-au dat imediat seama că era vorba de o aurora boreală, a cărei descriere o şi expediaseră la Academia de Ştiinţe, pentru ca să poată fi înregistrată după toate celelalte aurore boreale care fuseseră observate până în acel moment.

Luizzi fu astfel distras, prin diatribele diavolului, de la gândul pericolului la care se expusese micuţa cerşetoare, iar acum începuse a se gândi la un mijloc prin care să-şi ţină făgăduiala făcută Léoniei, când auzi în depărtare zurgălăii cailor unei diligenţe care venea dinspre Orléans. Baronul o lăsă să se apropie, apoi începu să strige, interesându-se dacă mai exista un loc liber. Contrar tuturor prevederilor, diligenţa se opri şi surugiul, care se dăduse jos, îi spuse lui Armand:

— Hai, urcă repede pe imperială!

Baronul se sui pe acoperişul diligenţei şi abia atunci observă că încă cineva, probabil diavolul, se urcase şi el. Poate că Luizzi l-ar fi alungat pe nepoftit, când iată că o a treia persoană care se afla pe imperială, zise cu glas tare:

XXIV.
Un poet artist, pitoresc şi modern

— Vreţi să acceptaţi un fular cu care să vă acoperiţi capul, domnule de Luizzi? Căci văd că v-aţi uitat pălăria la Orléans!

Baronul fu din cale-afară de mirat să audă pe cineva spunându-i pe nume. Se strădui să-l vadă pe cel care-i vorbise astfel şi zări, în lumina zorilor care începeau a se ivi, un tânăr de douăzeci şi opt sau treizeci de ani, slab şi bronzat, cu o barbă ascuţită, cu plete lungi şi nepieptănate încadrând conturul unui chip nobil, nişte mâini descărnate şi o faţă frumoasă. Tânărul, observând atenţia cu care-l privea Luizzi, continuă pe un ton uşor declamator:

— Nu mă mai cunoaşteţi, nu-i aşa, domnule de Luizzi? Şi totuşi n-a trecut prea multă vreme de când ne-am văzut! Dar acest interval, care în viaţa dumneavoastră poate că n-a însemnat decât câţiva ani, pe mine aproape că m-a îmbătrânit. Gândirea, mult mai mult decât patimile şi nenorocirile, gândirea distruge repede omul. Ea e oglinda către care converg toate razele simţirii umane şi chiar şi acel foc mistuitor care se numeşte geniu. Tocmai de aceea în toate cărţile mele am scris cuvântul reflexie cu literele e şi ţ, adică reflecţie, pentru ca lumea să înţeleagă că procedeul moral al focului creator este analog cu procedeul material al focului mistuitor.

— Bine, bine, foarte bine, zise diavolul încet, aruncând o privire protectoare asupra tânărului şi aprobându-l din cap.

— A, făcu Luizzi, eşti scriitor.

— Sunt poet.

— Faci versuri?

— Sunt poet.

— Şi mă cunoşti?

— Da, vă cunosc, declamă tânărul. Se pare că o soartă ciudată ne-a împins unul către celălalt, în împrejurări pe care numai dumneavoastră singur le puteţi înţelege şi unde numai eu v-aş putea înţelege pe dumneavoastră.

— Foarte bine, foarte bine, repetă diavolul, în vreme ce baronul se întreba cine putea să fie acel tânăr care-l cunoştea atât de bine.

— Iartă-mă, îi zise Armand, că n-am păstrat o amintire exactă despre împrejurarea şi despre locul în care ne-am întâlnit, aşa că binevoieşte şi-mi spune unde am avut onoarea să te întâlnesc.

— Tot ceea ce vă pot spune, zise necunoscutul, scandându-şi fraza într-un mod deosebit, e faptul că eu eram în primejdie când m-aţi văzut şi că acum sunteţi dumneavoastră în primejdie. Când am fost eu în primejdie, mi-am spus: „Omul acesta te-a ajutat, aşa că ai să-l ajuţi şi tu într-o zi!” Ei bine, mi-am ţinut acest cuvânt, pe care mi l-am dat mie însumi. Trecând prin Orléans, am surprins o discuţie în care se spunea că un bărbat fugise cu o femeie măritată; că femeia fusese arestată, dar că bărbatul izbutise să fugă. O presimţire ciudată m-a împins să întreb cum se numea acel bărbat şi am auzit rostindu-se numele dumneavoastră. Atunci mi-am spus: „A venit timpul să-ţi plăteşti datoria!” M-am urcat deci în diligenţă şi când am văzut un om pe marginea drumului, cu capul gol, în răcoarea nopţii, am zis: „Iată-l!”; pe urmă i-am strigat surugiului să oprească: „Iată un om faţă de care am o datorie de achitat!” Surugiul a oprit, iar acum, după cum vedeţi, suntem chit, baroane de Luizzi.

Armand ascultase acea tiradă şi cu gura, şi cu ochii căscaţi. După ce tânărul isprăvi, baronului îi trebui o oarecare vreme ca să discearnă sensul acelui aflux de

cuvinte. Încerca să facă o treabă, cum făcuse Musard, de exemplu, căutând motivul melodic şi complicatul tumult al unei opere de Meyerbeer. Luizzi aproape că izbuti totuşi să ghicească ce voise să zică poetul. Dar, curios totuşi să afle cine era cel căruia îi făcuse pe vremuri un serviciu, îi zise tânărului:

— Îţi mulţumesc din suflet pentru ajutorul dumitale. Dar aş putea să ştiu şi eu cui datorez acest ajutor şi ce serviciu ţi-am făcut eu pe vremuri?

— Veţi afla, domnule, veţi afla; ora şi locul unde trebuie să aflaţi acest lucru se apropie; e un colţişor unde vă voi spune secretul primei noastre întâlniri. Acel loc va servi drept comentariu cuvintelor mele; abia atunci mă veţi cunoaşte pe deplin!

Auzind aceste cuvinte, Luizzi se strădui să-şi aducă aminte cine putea fi acel om pe care întâmplarea sau diavolul i-l scosese în faţă, pentru a-l pune în încurcătură. Într-adevăr, se putea foarte bine ca fără el surugiul să nu fi vrut să oprească diligenţa, pentru un individ fără paşaport şi care, pe deasupra, mai era şi cu capul gol; căci lipsa pălăriei era o dovadă incontestabilă de fugă în toiul vreunei afaceri necurate. Un bărbat poate fi fără cămaşă, fără ciorapi, fără pantofi şi nu trezeşte niciun fel de bănuială. Dar nu există niciun agent al autorităţii publice care să nu se creadă în drept să aresteze un bărbat fără pălărie.

Pălăria este prima garanţie a libertăţii individuale. Recomand acest aforism pălărierilor.

Amintirea nu-l ajută prea mult pe Luizzi să recunoască chipul binefăcătorului său.

— Nu mai încercaţi, fiindcă s-ar putea să reuşiţi, iar dacă reuşiţi, eu nu voi mai avea nimic ce vă spune. Şi nu voi mai avea ce să vă spun, fiindcă nu mă veţi mai înţelege.

— Ba mi se pare exact invers, zise Luizzi, şi anume că o amintire nu poate distruge o confidenţă.

— Vă înşelaţi, pentru că dumneavoastră vă gândiţi la omul pe care l-aţi cunoscut sau, mai curând, la omul pe care credeţi că l-aţi cunoscut, şi atunci îl veţi judeca după

sufletul dumneavoastră şi nu după al său; apoi, când va veni să vă spună: „Iată cine sunt”, părerea dumneavoastră, plutind între vis şi realitate, va rămâne un moment suspendată între ele, pentru a cădea apoi în îndoială, acea cumplită prăpastie în fundul căreia se zbate secolul nostru.

Luizzi nu pricepu nimic. Cum între timp se făcu ziuă şi soarele se arătă la orizont, poetul îşi scoase ceasul, îl consultă, apoi strigă cu un aer de triumf:

— Eram sigur de asta!

— De ce anume? întrebă Luizzi.

— De vanitatea acestui lucru care se numeşte ştiinţă.

— Şi ce anume te face să crezi asta?

— Într-adevăr, puţine lucruri; dar un instinct tainic, o revelaţie a gândirii mi-au spus că acei oameni care au pretins să înlocuiască ideea prin experienţă, prin calcul, se leagănă în ignoranţa populară a poveştilor absurde şi false.

— Şi, zise Luizzi, foarte surprins de aceste cuvinte, cum poate acest răsărit de soare să acuze ştiinţa de absurditate şi de falsitate?

— Cum? Printr-un fleac, domnule, cel mai vulgar dintre toate. Priviţi, zise el, arătându-i ora indicată de ceasul său şi ora indicată pe calendar; între ele există o diferenţă de aproape zece minute.

Auzind acel răspuns, toată recunoştinţa lui Luizzi faţă de tânăr se duse pe apa sâmbetei şi, nemaiputându-se abţine, începu să râdă cu hohote, în vreme ce diavolul se înclină profund în faţa poetului.

— Râdeţi, domnule, îi spuse acesta, căci, dominat de credinţa stearpă a secolului în ştiinţa materială, refuzaţi să-i recunoaşteţi erorile, chiar şi într-unul dintre cele mai neînsemnate aspecte ale ei.

— Îţi cer scuze, domnule, zise Armand, continuând să râdă; dar eroare contra eroare; prefer să cred în greşeala ceasului dumitale, decât în greşeala astronomilor noştri.

— Am un cronometru excelent, care nu variază decât cu o secundă pe an.

— Ai, în privinţa ceasului dumitale, o pretenţie care

echivalează cu un înalt omagiu adus ştiinţei, zise baronul de Luizzi cu multă curtoazie.

— Numai că există o mare deosebire, domnule, între ştiinţa care se bazează pe cifre şi cea care se sprijină pe fapte fizice.

— Dar, replică Luizzi cu timiditatea unui om cu multă judecată, ce nu se poate decide să-i arate unui om cât e de mărginit, dar răsăritul soarelui e un fapt fizic.

— Fără îndoială, strigă poetul, dar e un fapt fizic foarte superficial cercetat, căci, în sfârşit, cronometrul este exact. Cum se împacă ştiinţa cu această diferenţă?

— Presupune, zise Luizzi, că cronometrul dumitale, reglat, fără îndoială, la Paris, marchează exact ora care e acum la Paris şi nu pe cea de la câteva leghe de Orléans; ar exista o explicaţie şi mai simplă de dat pentru diferenţa asta de care faci atâta caz, domnule! Faptul că soarele încă n-a răsărit.

— Ei, zise poetul cu aerul unui om care a fost insultat, asta e o glumă de prost gust, domnule. Mi se pare că văd soarele!

— Da, domnule, dar e încă sub linia orizontului.

Poetul zâmbi dispreţuitor şi replică:

— Poate că ştiinţa explică şi acest lucru, nu-i aşa?

— Cât se poate de bine. E un efect al refracţiei.

— Vreţi să spuneţi reflecţie.

— Nu, domnule, refracţie.

— Nu cunosc acest termen, zise poetul, luându-şi lornionul, pentru a privi soarele; apoi continuă: văd sau nu văd, asta-i totul! Ceea ce mă miră totuşi este că ştiinţa, această înşelătorie a tuturor secolelor, a cutezat să nege cele mai simple miracole ale Evului Mediu şi acum pretinde să demonstreze cum că nu văd ceea ce văd. Dar, haideţi, domnule, să nu mai vorbim despre asta; eu am în această privinţă o părere sigură, o convingere intimă; pentru mine, treaba asta e un caz de conştiinţă, iar eu nu pot fi convertit.

— Cine-i ăsta? îl întrebă Luizzi, în şoaptă, pe diavol.

— E somitate literară şi artistică, un om de artă şi de

imaginaţie.

— Oh, dar e de o ignoranţă crasă!

— E aşa cum e, zise diavolul, căci, trebuie să ştii, când geniul este simbolizat de un vultur, ştiinţa este o colivie.

Discuţia stagnă un moment. Luizzi nu mai simţea dorinţa s-o reia, când poetul, care privise îndelung soarele prin lornion, strigă:

— Într-adevăr, iată ceva nou şi ciudat!

— Ce anume?

— Faptul că nimeni, nimeni încă n-a înţeles în mod poetic răsăritul soarelui, nu numai cu dulcele său surâs şi cu pletele de nori, ci şi cu uriaşul său gând pe care-l trimite sufletului odată cu razele lui de aur, pe care alunecă tot atât de repede ca un car pus pe nişte şine de fier.

— Ai dreptate, domnule, strigă diavolul şi tocmai acest lucru l-a făcut pe Shakespeare să spună în următoarele două versuri:

„Când ai fost un om plin de virtuţi
Îţi place să vezi răsărind aurora.”

Luizzi, care-şi aminti de acea romanţă din opera Montano şi Stephanie, ce se cânta la Opera Comică, se întoarse ca să nu pufnească în râs în nasul poetului, care căzuse într-o admiraţie înflăcărată, spunându-i diavolului, ce părea să aibă aerul unui om foarte de treabă:

— Într-adevăr, domnule! Ah, Shakespeare cu ideile lui, cu gândurile lui ca un fier înroşit înmuiat în lacrimile pure ale unei tinere fete! Traduceţi cumva vreo lucrare din Shakespeare?

— Nu, dar îl ador pe Shakespeare.

— Şi aveţi şi de ce, pentru că el este singurul poet adevărat, iar cele câteva cuvinte pe care le-aţi citat mai adineauri au acea savoare dulce-amară a poetului englez, ce poate fi recunoscut oricând şi oriunde. Asta se datorează şi faptului că a apărut într-o vreme în care poezia era posibilă; într-un secol de fier şi de mătase, de oţel şi de

catifea, de mari bătălii şi de simple curtoazii; şi a fost mare, pentru că a avut spaţiul necesar ca să aducă pe lume uriaşii copii ai gândirii sale. Unde vreţi să-şi mai găsească poezia loc în acest secol de mici fleacuri egoiste? Ce operă, puţin mai serioasă, e posibilă în prezenţa unui popor care şi-a concentrat întreaga sa viaţă în interesele materiale ale existenţei sale?

— Dar cred, zise diavolul, că interesele materiale au jucat întotdeauna un rol considerabil în existenţa umană.

— Tot ce se poate, zise poetul. Dar oamenii din secolelele trecute au avut în acelaşi timp şi pasiuni, tot atât de mari ca şi ei! Astăzi totul s-a micşorat, la fel ca şi oamenii, societatea devenind un vast vodevil.

— Păi, atunci adresează-te secolelor trecute şi scrie tragedii.

— Tragedie romană? făcu poetul cu un aer de dispreţ.

— Nu! Tragedie franceză.

— Tragedia nu e posibilă fără religie şi fără fatalitate.

— Şi n-ai o religie şi o fatalitate?

— Religia şi fatalitatea în care poporul nu mai crede.

— Atunci urmează preceptul lui Horaţiu şi înfăţişează faptele vieţii dumitale, facta domestica.

— Domnul Horaţiu, zise poetul, a fost un om foarte galant, pe care-l respect mult, dar de care nu vreau să aud. Îmi face impresia a fi un unchi al comediei, care nu-i dă decât sfaturi şi niciun sfanţ nepotului său; e bătrân şi de prisos şi nu-mi pasă de el. Singurele lacrimi care mai pot fi încă dramatice sunt scenele prăfuite din vechile noastre cronici şi din legendele noastre.

Baronului i se păru că facta domestica a lui Horaţiu nici nu voia să spună altceva decât ceea ce pretindea poetul. Dar acum îl cunoştea destul de bine, ca să-şi dea seama că-l dispreţuia pe Horaţiu, tot atât de mult cât îl preţuia pe Shakespeare. Apoi observă că poetul avea un anumit număr de cuvinte cu care împodobea lucrurile, ca şi cum acestea şi-ar fi schimbat sensul, pentru că le schimbase el denumirile. Astfel, pentru el, faptul cel mai palpitant,

povestit de istorie, era plat şi vechi: dar ultima nerozie, numită de el „cronică”, i se părea de un prodigios interes. Luizzi îl asculta, în timp ce acesta relata:

— Dacă vreţi să ştiţi care este adevăratul scop al călătoriei mele, păi atunci aflaţi că mă pregătesc să studiez istoria noastră naţională, din fiecare ţinut unde a fost ea scrisă, cu tot pitorescul şi cu toate adevărurile sale.

— Iată un proiect admirabil, zise diavolul, şi, mai mult ca sigur, ţi-ai şi început lucrarea.

— Da, zise poetul pe un ton indiferent, am şi cules unele date.

— Locul pe care ţi l-ai ales, pe imperiala diligenţei, este excelent pentru asta, zise diavolul.

Ironia era atât de grosolană, încât îl miră până şi pe poet; dar, privindu-l pe cel care vorbise, văzu că avea o mutră atât de candidă şi un asemenea aer plin de bunăvoinţă, încât nu socoti că ar avea de ce să se supere. În vremea asta, diavolul continuă:

— De aici se vede până hăt-departe. Sunt încântat de felul dumitale de a privi arta şi, pentru că hazardul mi-a scos în cale un om atât de inteligent, m-aş socoti fericit dacă l-aş putea ajuta în merituoasa lui muncă, povestindu-i câteva întâmplări ciudate din ţinutul meu, fiindcă eu sunt de prin părţile astea.

— Trebuie să fie nişte lucruri curioase, zise poetul cu un oarecare dispreţ.

— Nu ştiu dacă povestea e curioasă prin ea însăşi, dar ştiu că, cel puţin pentru unii oameni, e deosebit de interesantă.

— E vorba de o legendă sau de o cronică? întrebă poetul, pregătindu-se totuşi să asculte.

— E o cronică, zise diavolul, pentru că e bazată pe fapte ce aparţin adevărului material şi vizibil; dar e, de asemenea, şi o legendă, fiindcă diavolul şi-a vârât coada în ea.

— Dacă-i aşa, zise poetul, atunci s-ar putea să fie ceva amuzant.

— Îl scutesc pe domnul să ne-o povestească, zise baronul, care se temea ca de foc de revelaţiile diavolului.

— Eu, dimpotrivă, îl rog s-o povestească.

Mânia lui Luizzi împotriva diavolului fu gata să izbucnească; dar nădăjduind că povestea s-ar fi putut să nu-l vizeze pe el şi hotărât să profite de primul moment când vor rămâne singuri ca să-i facă vânt diavolului, se vârî într-un colţ, hotărât să nu asculte nimic. Ciudat era că povestitorul tăcea.

— Păi bine, domnule, strigă poetul, ce-i cu povestea dumitale? Nu ţi-o mai aduci aminte?

— Ba da. Dar aşteptam, ca să încep, să dăm colţul drumului, ca să-ţi pot arăta locul unde s-a petrecut faptul pe care vreau să ţi-l povestesc acum şi care, scris de un om cu geniul dumitale, ar putea constitui o tragedie destul de sumbră.

— Vrei să spui o dramă istorică, dragă domnule. Dar unde este, întrebă poetul, înarmându-se cu lornionul, locul unde s-a petrecut această istorie, pe care propui s-o dedic teatrului?

Diavolul întinse mâna în direcţia unei mici coline ce se înălţa destul de aproape de drum.

— Vezi, zise el, în vârful acelei coline, câteva pietre mari aşezate în formă de cerc şi care par a fi fost cândva baza unui vast turn?

— Le văd perfect, zise poetul.

— Ei bine, zise diavolul, asta-i tot ce-a mai rămas din vechiul castel de Roquemure.

— Castelul de Roquemure! strigă Luizzi, sărind de la locul lui.

— Aţi auzit vorbindu-se despre el, domnule? zise diavolul pe tonul unui burghez onest ce urmează să povestească o anecdotă în societate.

— Da, zise Luizzi, şi aş fi dornic să ştiu ce poveste ai să ne spui despre acel castel.

— Povestea năruirii sale.

Baronul îl cercetă atent pe diavol, care, învăluindu-se în

mantia lui, nu păru să fi remarcat privirea întrebătoare a baronului şi începu astfel:

XXV.
Primul act

Într-o zi din luna mai a anului 1179, cam cu vreun ceas înainte de a se întuneca, în sala cea mare a castelului de Roquemure şedeau două femei: una în vârstă de aproape patruzeci de ani şi foarte înaltă; slăbiciunea şi paloarea chipului ei dovedeau un suflet bolnav şi o sănătate ruinată; în ochii ei licărea o lumină tristă şi până şi în cele mai mici mişcări ale sale se vădea o încetineală ce trăda oboseala. La vremea ei, femeia fusese, probabil, nespus de frumoasă. Până şi de sub ruina fizică şi morală care o doborâse răzbăteau, din când în când, rămăşiţele unei vigori puţin obişnuite şi ale unui caracter foarte hotărât. Văzând-o, îţi dădeai imediat seama că acea femeie purta în inimă o mare durere sau o mare remuşcare.

Alături de ea stătea o femeie tânără, blondă, înaltă, suplă, albă şi trandafirie. Ochii ei, de un albastru-cenuşiu, străluceau plini de dorinţe îndrăzneţe, ori de câte ori nu-şi lăsa peste ei vălul pleoapelor mătăsoase; pletele lungi îi erau ondulate din naştere, ceea ce, după unii, atestă un sânge fierbinte şi o sete neostoită de plăceri. Prima dintre cele două femei se numea Ermessinde de Roquemure, măritată la şaisprezece ani cu bătrânul castelan Hugues de Roquemure, care, atunci când se însurase, avea peste şaizeci de ani. Cea de-a doua era Alix de Roquemure, măritată abia de un an cu Gérard de Roquemure, fiul lui Hugues şi al primei sale soţii, Blanche de Virelei. La câţiva

paşi de cele două femei se afla un bărbat, în picioare, în faţa unui pupitru pe care fusese pusă o carte deschisă, din care citea din când în când, câteva rânduri, pe care apoi le comenta şi le explica în faţa a vreo douăzeci de oameni, bărbaţi şi femei, aşezaţi de jur împrejurul sălii, pe nişte grămezi de paie curate. Căci nu mai existau alte scaune în acea sală decât cele două ocupate de Alix şi de Ermessinde şi dacă auditorii ar fi vrut să se aşeze pe băncile rezemate de lambriurile ce căptuşeau pereţii, nu l-ar mai fi auzit pe venerabilul Audoin, a cărui voce slăbită de bătrâneţe nu răzbătea în întreaga sală. Toată lumea asculta, cu o sacră reculegere, versetele din Biblie, pe care le explica într-un chip deosebit de interesant. Făcea clasificarea demonilor şi arăta care le erau atribuţiile. Toată lumea asculta, în afară de Ermessinde şi de Alix, care se uitau mereu pe fereastră, ceea ce dovedea cu prisosinţă că gândurile lor erau în cu totul altă parte, decât în sala aceea vastă. Aşteptau cu siguranţă pe cineva, fiindcă, la cel mai mic zgomot, întorceau capul către turnul unde se afla poarta principală a castelului de Roquemure.

Trecuseră două ceasuri de când durau comentariile duhovnicului, de când oamenii îl ascultau cu atenţie şi de când cele două femei, cu gândurile aiurea, priveau pe fereastră. După acest interval de timp, elocinţa comentatorului se epuiză, trăsătură caracteristică în acea epocă şi care îi dă o culoare originală; în curând, în întreaga sală se înstăpâni o tăcere profundă; căci niciuna dintre slugile adunate în jurul stăpânei lor nu-şi îngădui nici să-l comenteze pe vorbitor şi nici să-şi bată joc de el; o altă trăsătură caracteristică originală. Singurul lucru care rămăsese neschimbat era nerăbdarea prost ascunsă a celor două femei, care încurcau în orice moment lâna de culoarea cafelei cu lapte, pe care o făceau ghem de pe scul. Numai Ermessinde se căznea cu răbdare să-şi descurce scul, apoi se oprea distrată, după acea treabă căreia nu-i dădea niciun fel de atenţie, în vreme ce Alix rupea mereu firul şi-l înnoda cum se nimerea, fără să-i pese

de nodurile care aveau să-i îngreuneze munca. Firea celor două femei reieşea clar din această măruntă treabă: o resemnare ostenită din partea Ermessindei, o nerăbdare plină de mânie şi de neprevăzut din partea celeilalte. În vremea asta, soarele, ajuns deasupra turnului de la intrare se pregătea să apună în dosul celor mai înalte creneluri, când Ermessinde, care băgă de seamă, îi zise încet lui Alix:

— S-a făcut târziu, fata mea, şi soţul tău încă nu s-a întors.

— Nici al meu, nici al dumitale, zise Alix. Chiar îi aşteptai atât de devreme?

— Nu, răspunse Ermessinde; au spus că nu se vor întoarce decât peste două ceasuri, după ce va apune soarele.

— Într-adevăr, răspunse Alix, uitasem.

Şi totuşi nu pe bărbaţii lor îi aşteptau cele două femei. Abia isprăviră de rostit aceste cuvinte că la poartă se auzi zarvă mare şi lanţurile podului suspendat scârţâiră pe scripeţii lor de fier. Niciuna dintre cele două femei nu comentă acele zgomote. Dar Ermessinde, ridicându-se brusc în picioare, strigă: „El e!” Alix aruncă o privire furişă şi curioasă spre poartă şi lăsă să-i scape un oftat adânc. Aceste două feluri de a se manifesta arătau clar că Ermessinde avea tot dreptul să se bucure de sosirea noului venit, în timp ce Alix avea motive să se întristeze. Acest sentiment trebuie să fi fost foarte puternic în sufletul ei, din moment ce se ridică imediat şi-i zise soacrei sale:

— Mă retrag, doamnă. Nu vreau să deranjez, prin prezenţa mea, revederea dintre mamă şi fiu, după patru ani de absenţă. Mă veţi scuza în faţa seniorului Lionel de Roquemure, cumnatul meu.

— Du-te, îi spuse Ermessinde. Şi o urmări pe Alix cu privirea, spunându-şi în sinea ei: „Deci, îmi urăşte băiatul! Altfel, de ce-ar fugi când vine el?”

După câteva clipe, Lionel intră în sala cea mare şi, aşezându-se în genunchi în faţa mamei sale, îi spuse după datină:

— Binecuvântează-mă, dragă mamă!

Ermessinde îşi puse mâinile pe capul fiului său, dar nu mai avu puterea să rostească niciun cuvânt. Apoi făcu semn tuturor să se retragă. Cum rămase singură cu Lionel, îl şi ridică de jos şi-l îmbrăţişă, privindu-l cât era de frumos, cercetându-l cât crescuse şi alarmându-se că-l vedea atât de palid. Şi toate astea doar într-un singur minut. Apoi, cuvintele se împletiră cu lacrimile şi ea strigă:

— Oh, în sfârşit, iată-te!

La rândul său, fiul îşi privise mama cu o atenţie plină de tristeţe şi mai ales de tandreţe şi, în loc să răspundă la gesturile pline de bucurie ale mamei sale, zise:

— Deci, mereu acelaşi lucru, mereu lacrimi, mereu plângi!

— Plâng de bucurie că te revăd.

— Oh, nu, mamă, plângi în fiecare zi! Lacrimile de bucurie nu-ţi sapă şanţuri pe obraz, nu-ţi adâncesc cearcănele de sub ochi şi nu te ofilesc atât de repede.

— Nu, nu vorbi de mine, Lionel, ci vorbeşte-mi despre tine. Ai să-mi povesteşti, nu-i aşa, tot ce-ai făcut în aceşti patru ani de absenţă…

— Vă voi povesti şi dumitale, şi tatei.

— Da, dar mai întâi şezi colo şi ascultă-mă, acum când ai devenit bărbat, fiindcă ai douăzeci şi doi de ani… Dacă soţul meu… dacă tatăl tău nu te va primi cu braţele deschise şi cu aceeaşi dragoste ca şi mine, să nu te arăţi supărat de răceala lui. Ai trăit la Curtea prinţilor, printre oameni de toate soiurile şi ştii că trebuie să-ţi ascunzi adesea, în adâncul sufletului, nemulţumirea pe care o simţi.

— Da, mamă, răspunse Lionel, am cutreierat multe ţinuturi, după ce v-am părăsit, dar peste tot am văzut că părinţii îşi iubesc copiii, mai ales când aceştia nu i-au făcut de râs în niciun fel.

— Da, tu ai dreptate, zise cu tristeţe Ermessinde; şi totuşi, te rog, fii supus faţă de el şi rabdă-i vorbele, oricât de severe ar fi ele.

— M-a chemat acasă ca să mă facă să îndur, la fel ca

odinioară, toate ocările şi umilinţele?

— Te-a chemat pentru că are nevoie de tine; seniorii de Malize, acest neam turbulent şi răzbunător, nu lasă să treacă nici măcar un anotimp, fără să-i dea serioase motive de îngrijorare.

— Şi tata se plânge? întrebă cu amărăciune Lionel.

— Tatăl tău are optzeci şi patru de ani, iar o armură e prea grea pentru această vârstă.

— Ei, păi n-are un băiat mai mare, pe nobilul meu frate Gérard, fiul lui preferat, ca să-l apere şi să-l răzbune?

— De ce glumeşti astfel, Lionel? Ştii doar că fratele tău Gérard e slăbănog, mic, bolnăvicios şi cocoşat.

— E mai ales laş, josnic şi mincinos, mamă. Oh, zău dacă pricep, cum de avem amândoi în vinele noastre acelaşi sânge?

Ermessinde roşi la această întrebare a fiului ei. Lionel nu observă tulburarea mamei sale, care, auzind zgomot la poarta de la intrare, bătu din palme; toată servitorimea intră din nou în sală şi Ermessinde îi zise în şoaptă lui Lionel:

— Nu vreau ca tatăl tău să ştie că am discutat cu tine între patru ochi. Şi, te rog, fiule, să fii calm.

Lionel, care stătea în genunchi în faţa mamei sale, se ridică imediat, scuturându-şi părul lung şi brun cu o puternică mişcare a capului. Era înalt şi zvelt, de o paloare plăcută, avea mâini şi picioare subţiri şi elegante, din care nu ţi-ai fi putut da seama de vigoarea soldatului din el, dacă nu i-ai fi observat uşurinţa mersului şi prestanţa mişcărilor. Căci, la un bărbat, graţia înseamnă forţă.

Şi iată-l sosind şi pe seniorul Hugues, un bătrân înalt, cu o claie de păr alb şi încâlcit, cu buza de jos lăsată, cu ochi urduroşi, foarte îndoit de spate, mergând anevoie şi sprijinindu-se într-un baston lung. Trecând pragul sălii, aruncă o privire rapidă asupra tuturor celor aflaţi acolo, apoi răcni:

— Cine a adus paiele astea aici?

— Au stat pe ele pajii şi fetele din casă, în jurul părintelui

Audoin, zise Ermessinde.

— Şi nu puteau să-l asculte în picioare? Pălăvrăgesc despre dragoste şi joacă o zi întreagă, fără să le dea prin cap să se aşeze, dar când trebuie să asculte cuvintele unui bătrân, trebuie să stea comod, nu-i aşa, doamnă? Fiindcă vorba unui om bătrân este obositoare!

Ermessinde vru să spună ceva, dar bătrânul Hugues strigă:

— Adunaţi imediat toate paiele astea; poate că nu-i departe ziua când, asediaţi aici de cei din neamul Malize, o să fiţi fericiţi să vă puteţi potoli foamea cu ele!

Bărbaţii şi femeile se supuseră în tăcere poruncii stăpânului, în timp ce acesta bombănea furios:

— Iată-i pe apărătorii castelului de Roquemure! Nişte bărbaţi care stau jos, ca să asculte un preot! Şi, printre ei, nicio căpetenie! Nicio căpetenie!

— Căpetenia voi fi eu, tată, zise Lionel, înaintând.

Bătrânul îl privi multă vreme, fără să scoată o vorbă. Îl măsură din cap până în picioare, reţinându-şi cu greu mânia ce părea că pusese stăpânire pe el.

După acest examen se întoarse şi se duse să se aşeze pe una dintre băncile aflate de o parte şi de alta a imensului cămin în care ardea un foc zdravăn, cămin aflat tocmai în celălalt capăt al imensei săli; apoi îi făcu semn lui Lionel să se apropie. Şi el, şi mama sa se apropiară de bătrân, în vreme ce Ermessinde îşi implora din priviri fiul să se abţină; căci chipul mânios şi îmbujorat al tânărului arăta cât era de mâniat, de primirea pe care i-o făcuse tatăl său.

— Ai venit prea târziu, îi zise Hugues fiului său.

— Am sosit înainte de primejdie, răspunse Lionel, încrucişându-şi braţele.

— Poate că acum nu ne-ar fi păscut acest pericol, dacă ai fi venit atunci când ţi-am trimis eu poruncă să vii!

— Prezenţa mea nu l-ar fi împiedicat pe fratele meu Gérard să dea noaptea năvală pe pământurile seniorului de Malize şi să răpească fetele şi vitele vasalilor lui; căci de aici a pornit tot necazul!

— Cine ţi-a spus aceste minciuni? strigă furios bătrânul.

— Plângerile seniorului de Malize, care au ajuns până la Curtea regelui Filip-August.

— Şi tu dai crezare plângerilor duşmanilor tăi?

— În faţa regelui, le-am spus că mint; dar în faţa dumitale, tată, trebuie să mărturisesc că au dreptate.

— Ai venit aici ca să-i susţii?

— Am venit aici ca să mă lupt cu ei; iar ei nu se vor atinge nici măcar de o piatră din acest castel, atâta vreme cât eu voi fi în picioare!

— Iată un lucru bun! zise Hugues cu un surâs de satisfacţie. Dar, continuă el, urmărind cu atenţie efectul întrebărilor sale pe chipul fiului său, timp de patru ani, cât ai lipsit de acasă, ce-ai făcut, încât n-ai avut nici măcar un moment liber ca să mai dai pe aici?

— Am fost în Aquitaine, unde m-am bătut pentru cauza nobililor gasconi împotriva lui Richard-Inimă-de-Leu. De trei ori m-am înfruntat cu el şi de trei ori ne-am rupt lăncile, fără ca el să se încline măcar de un deget, fără ca eu să dau înapoi măcar cu un pas.

— Ştiu asta. Dar n-ai stat tot timpul în Aquitaine...

— După un an, mă aflam în faţa oraşului Rouen, cu regele Henric al VII-lea, şi de două ori m-am urcat pe zidul de apărare, fără alt ajutor decât spada mea.

— Ştiu şi asta. Dar pe urmă, pe urmă unde te-ai dus?

— Am fost în Berri, în momentul în care regele Angliei, Henric al II-lea, a pus stăpânire pe acel ţinut, prin trădare, iar eu am luptat împotriva lui.

— Ştiu. Şi ţi-ai împins steagurile mult mai departe decât oricare alt soldat, în rândurile duşmanilor. Dar, după ce ai plecat din Berri, ce-ai mai făcut?

În acel moment, Lionel roşi şi tăcu încurcat. Mama sa păru mirată de acea tăcere şi-i făcu semn să răspundă; dar Lionel, stăpânindu-şi tulburarea, spuse cu oarecare şovăială:

— Acum şase luni, m-am dus la Arles, unde am asistat la încoronarea împăratului Frederic Barbarossa.

— Acum şase luni! zise Hugues. Dar acum un an şi jumătate unde erai?

— Ei, atunci poate că am uitat şi eu de război şi l-am urmat pe Henri Court-Mantel la jocurile şi turnirurile care au avut loc la Paris şi în toată Galia.

— Aha! făcu Hugues, privindu-l cu şi mai multă atenţie pe Lionel, l-ai urmat pe Court-Mantel la acele jocuri care plac atât de mult femeilor frumoase! Apoi adăugă pe un ton în care tremura o mânie ascunsă: N-ai avut atunci, la Paris, nicio aventură pe care s-o poţi povesti tatălui tău?

— Niciuna, răspunse Lionel, privindu-şi mama.

— Niciuna? spuse bătrânul, ridicându-se.

Lionel îşi plecă ochii şi bătrânul ieşi mergând cu greutate, după ce-i strigă fiului său:

— Ajunge!

Aşa a decurs prima întrevedere dintre tată şi fiu, după patru ani de absenţă. De îndată ce Lionel şi mama sa rămaseră singuri, Ermessinde îi zise fiului ei:

— Mie poţi să-mi spui: ce-ai făcut acum un an şi jumătate? De ce nu i-ai mărturisit tatălui tău ce-ai făcut în acel interval de timp?

— Pentru că atunci eram îndrăgostit, mamă, şi pentru că acea dragoste e o taină a mea! Atunci am întâlnit o fată pe care am iubit-o cu toată înflăcărarea inimii mele, ce nu mai fusese îndrăgostită niciodată.

— Şi cum era fata? Frumoasă?

— O, mamă! Cum să nu fi fost frumoasă în ochii mei ea, care mă îndemna să fugim împreună, căci era uşuratică şi cochetă? Era atât de frumoasă, mamă, şi atât de seducătoare, încât cei care o urau, nu cutezau nici s-o privească, nici s-o asculte, de teamă să n-o iubească.

— Şi te-a înşelat, Lionel?

— M-a înşelat, mamă! S-a dăruit altuia!

— Şi-ţi pare rău după ea?

— O urăsc, mamă!

— Ai uitat-o?

— O blestem în fiecare clipă!

— O iubeşti încă, dragul meu băiat!

— Nu, mamă, nu, n-o mai iubesc, zise cu greu Lionel; cred că, dacă aş vedea-o murind, n-aş regreta!

— Înseamnă că încă o mai iubeşti.

— Eu? Oh, mamă, zise furios tânărul, eu… ah, aş ucide-o!

— Atunci înseamnă că o iubeşti ca un smintit, răspunse Ermessinde.

Lionel tăcu, iar mama sa, îmbrăţişându-l, îi spuse:

— Păstrează-ţi secretul, fiule, şi mai ales păstrează-ţi ura. Dar cum se numea fata aceea?

— Acum un an şi jumătate am jurat că buzele mele nu-i vor mai rosti niciodată numele!

— Primul act s-ar putea încheia aici, zise poetul.

— La dracu cu toată drama sau tragedia voastră! strigă furios baronul. Ascult o poveste interesantă şi voi o stricaţi cu intervenţiile voastre nelalocul lor.

— Domnule de Luizzi, zise palidul om de litere, sunteţi un senior mare şi bogat; aşa că vă iert această ieşire, pentru că fiecare dintre noi ascultă în felul lui această istorisire.

Baronul nu catadicsi să răspundă la această nevolnică impertinenţă, ci i se adresă diavolului:

— Ei bine, domnule, n-ai vrea să termini totuşi povestea asta?

— Păi, zău dacă văd de ce vă interesează atâta.

Baronul ar fi vrut să-l ciupească pe diavol de braţ până la sânge, dar ştia că nu va reuşi altceva decât să-şi ardă degetele, aşa că se retrase în colţul lui.

XXVI.
Actul al doilea

— Când Lionel şi cu mama sa isprăviră această explicaţie, reluă diavolul, bătrânul Hugues reapăru în sala cea mare a castelului. Slujitorii începură a pune masa pentru cină. Se întunecase şi nu-l mai aşteptau decât pe Gérard, dar Gérard întârzia. Toţi se mirau, în afară de bătrân, care-i răspunse acru soţiei sale, neliniştită de acea absenţă:

— Cei care se duc să lupte în războaie, pot întâlni adesea în cale obstacole care să-i facă să întârzie, dar e totuşi de mirare ca cei care n-au de trecut decât o poartă, să nu fie acasă la ceasul mesei. Unde e Alix?

— Să se ducă cineva s-o cheme, zise Ermessinde.

Din când în când, bătrânul îşi înclina capul. Dar ochii lui sălbatici, umbriţi de sprâncenele stufoase, se opreau asupra lui Lionel. Alix intră; Lionel rămase nemişcat şi impasibil. Bătrânul zise pe un ton mieros:

— Ei bine, fata mea, nu-ţi face plăcere să stai printre noi? Şi când Gérard nu se află în castel, nicio persoană din cele de faţă nu-ţi place? Iată totuşi un cavaler frumos şi viteaz pe care ţi-l prezint: e fiul meu, Lionel.

Alix şi Lionel se salutară cu răceală. Hugues îi privi cu atenţie. Ermessinde, care se afla aproape de fiul ei, îi spuse în şoaptă:

— Nu te mira de această privire rece a cumnatei tale; e încă foarte timidă.

— Nimic nu mă mai miră, mamă.

Era, după cum puteţi vedea, o reîntoarcere ciudată, o primire ciudată şi o întrevedere ciudată între un cumnat şi o cumnată, ce se vedeau pentru prima oară. În vremea asta, timpul trecea; toată lumea tăcea; bătrânul nu părea nici să se înfurie, nici să se alarmeze de acea absenţă prelungită a fiului său mai mare. Alix nu întreba nimic. Lionel, cufundat în gândurile sale, urmărea cu privirea jocul capricios al flăcărilor din cămin; Ermessinde îşi privea cu nelinişte soţul, ca şi cum s-ar fi temut să nu izbucnească. În acel moment, se auzi un nou zgomot la poarta de la intrarea în fortăreaţă şi aproape imediat apăru şi Gérard. Alix se ridică şi alergă înaintea lui cu o grabă ce părea cam ciudată, după indiferenţa pe care o manifestase până atunci. Dar, văzându-l, se trase repede înapoi, se făcu roşie ca racul şi-şi plecă ochii, cu un gest vădit de mânie şi de silă.

Gérard, beat criţă, se îndreptă către nevasta sa. Cocoşat, şchiop, urât, scund, roşu la faţă, stropit de vin şi murdar de noroi – căci căzuse de pe cal –, Gérard ar fi făcut să i se întoarcă pe dos până şi sufletul celei mai umile păzitoare de gâşte. Alix tăcu, deşi ar fi dorit să-şi primească plină de graţie bărbatul. Cât despre Hugues, cu toată mânia pe care o simţea să-şi vadă fiul preferat făcându-se astfel de râs în faţa slugilor, nu îngădui nimănui să-şi manifeste sila faţă de el. Îi privi pe toţi într-un fel ce părea a spune: „Cine va cuteza să-mi blameze băiatul preferat?” Ermessinde îşi ţinea ochii în jos; Alix îşi întorsese capul, iar Lionel o privea cu un surâs insolent şi dispreţuitor. Toţi ceilalţi păreau că nici nu băgaseră de seamă sosirea lui Gérard şi fiecare stătea liniştit în colţul lui.

— Hei, ce mi s-a spus la poartă? strigă Gérard, că a venit fratele meu Lionel? Ei, bine-ai venit! Hâc! Bună ziua, Lionel! Hâc! Vino să te îmbrăţişez…

Lionel rămase pe loc, cu braţele încrucişate.

— Cum! Nu-ţi îmbrăţişezi fratele? strigă furios bătrânul.

Văzând privirea rugătoare a mamei sale, Lionel se

supuse. Dar Gérard, îmbrăţişându-l, îi murdări zalele cu noroi. Lionel chemă un paj, căruia îi spuse pe un ton plin de dispreţ:

— Şterge-mi zalele de noroi şi de vin; până şi oţelul cel mai dur se întunecă şi rugineşte, când nu ştergi de pe el astfel de pete şi vine o zi când nobila armură, mâncată de rugină, nu-şi mai poate apăra stăpânul.

Nu era nimic rău în ceea ce spusese Lionel. Dar Hugues îşi dădu seama că fiul lui mai mic făcea aluzie la numele seniorilor de Roquemure şi că, de fapt, ceea ce spusese era un amar avertisment la pericolul la care îl expunea purtarea dezmăţată a lui Gérard. Hugues îi aruncă lui Lionel o privire plină de ură, în vreme ce Ermessinde poruncea să se servească masa, pentru a distrage atenţia celor din jurul ei şi pentru ca Alix să-şi usuce lacrimile de ciudă. În vremea asta, Gérard se fâţâia de colo-colo trântindu-le vorbe deşucheate fetelor care aduceau bucatele la masă. Hugues tăcea şi îndura toate acele necuviinţe cu o răbdare demnă de admirat, în loc să-i zică vreo două lui fiu-său; dar nu putea face acest lucru în faţa soţiei sale, Ermessinde, şi a fiului său mai mic, Lionel. În sfârşit, masa fiind servită, fiecare se aşeză la locul său. Gérard se aşeză şi el şi în câteva minute adormi cu capul pe masă. Tot timpul cât ţinu masa, Lionel se ocupă atent de mama sa, în vreme ce Alix, roşie de ruşine şi de indignare, îşi înghiţea în tăcere lacrimile. Apoi, când veni vremea ca mesenii să se retragă, Hugues se ridică şi făcu un semn pe care trei sau patru valeţi îl pricepură imediat, dovadă că nu făceau această treabă pentru prima oară. Ei îl apucară pe Gérard de mâini şi de picioare şi-l scoaseră afară din sala cea mare; apoi Hugues le arătă valeţilor uşa camerei lui Alix. Aceasta, absorbită de umilinţa cruntă pe care o îndurase, nu fusese atentă la ce se întâmplase. Dar, în momentul în care valeţii se pregăteau să treacă pragul odăii sale, se ridică brusc şi strigă cu violenţă:

— Nu în odaia mea! Nu în odaia mea! Duceţi-l în grajd!

Bătrânul Hugues o privi pieziş.

— Pe soţul dumitale? o întrebă el. Pe soţul dumitale?

— Un beţivan! răspunse ea cu o silă imensă; după care se ridică, dând să iasă. Ermessinde şi Lionel se pregăteau şi ei să iasă din sală. Prima încercă s-o potolească; dar Alix îi răspunse furioasă:

— Să mă mai lăsaţi în pace, şi dumneata, şi fiul dumitale!

Poate că Alix se referise la Lionel. Dar acesta, care nu făcuse nici cel mai mic gest, crezu că se referea la Gérard, aşa că-i spuse:

— Fiul ei? Dar nu e fiul ei, doamnă!

La aceste cuvinte şi auzind sunetul glasului lui Lionel adresându-i-se pentru prima oară, se petrecu în ea o schimbare neprevăzută. Alix se întoarse şi le spuse valeţilor:

— Tata are dreptate, e soţul meu şi dragostea trebuie să ierte o greşeală atât de neînsemnată. Veniţi pe aici…

Valeţii se supuseră; ea îi lăsă să treacă înaintea ei, apoi ieşi din sală, după ce-i aruncă lui Lionel o privire plină de o sfidare insultătoare. Lionel rămase cu ochii aţintiţi pe uşa pe care dispăruse Alix, în vreme ce bătrânul Hugues examina paloarea fiului său mai mic şi buzele sale albe. Bătrânul nu-şi părăsi locul, nu făcu niciun semn, niciun gest, dar dacă cineva s-ar fi aflat lângă el, l-ar fi auzit murmurând:

— Oh! Deci e adevărat!

După un moment, le porunci tuturor servitorilor să se retragă. Lionel şi Ermessinde rămaseră singuri cu bătrânul. Atunci Hugues îi spuse fiului său:

— Te poţi retrage, Lionel; mama o să vină de îndată să stea de vorbă cu tine.

Lionel ieşi şi Ermessinde se văzu singură cu bărbatul ei. Ai fi zis că era un lucru rar şi de temut pentru ea, fiindcă era mirată şi fiindcă, în acelaşi timp, tremura. Bătrânul, nemaiaşteptând să se piardă zgomotul paşilor celui care abia ieşise, strigă:

— Mâine să părăsească de îndată castelul!

— Cine? Lionel?

— Da… Mâine, înainte de răsăritul soarelui!

— Lionel? întrebă înspăimântată mama.

— Şi blestemată fie ziua în care s-a întors acasă, ca şi cea în care s-a născut! zise Hugues, dezlănţuindu-se.

Ermessinde îşi plecă încet capul, în vreme ce bătrânul se agita mânios şi izbea pământul cu furie. Ermessinde părea epuizată. În sfârşit, cuteză să spună cu timiditate:

— Dar ce-a făcut ca să-l tratezi cu atâta asprime?

Hugues nu răspunse şi tăcerea lui încurajând-o pe Ermessinde, ea întrebă cu mai mult curaj:

— E vina lui că a fost martorul unei scene care se repetă mult prea des în casa asta?

— Nu, nu, răspunse bătrânul cu amărăciune; dar nu vreau ca în această casă să se petreacă scene şi mai ruşinoase.

— Nu te înţeleg, zise Ermessinde.

— Mamă a lui Lionel, strigă Hugues cu glas tunător, chiar n-ai înţeles nimic?

Ermessinde îşi plecă din nou capul şi răspunse, bâlbâindu-se:

— N-am uitat nimic din cele petrecute în trecut, seniore; dar nu ştiu ce prevezi în viitor.

— Ascultă-mă, Ermessinde, zise bătrânul, îndulcindu-şi glasul; mi-ai pătat bătrâneţea şi mi-ai înfipt în suflet pumnalul unei ocări pe care n-am putut-o răzbuna. Dar te-am făcut şi eu destul de nefericită. Iată, sunt douăzeci şi doi de ani de când plângi. Durerea ne-a obosit pe amândoi, aşa că ascultă-mă bine ce-ţi spun: Lionel o iubeşte pe Alix!

— Dar nici nu se cunosc, în seara asta a văzut-o pentru prima oară!

— O cunoştea de multă vreme… De acum un an şi jumătate…

Şi Hugues îi povesti Ermessindei, care-l asculta uluită, cele ce urmează:

— Acum un an şi jumătate, Alix era la Paris, unde l-a întâlnit pe Lionel, la unul dintre acele turniruri strălucitoare în care şi-a căpătat un atât de faimos renume. Nu ştiam

acest lucru, când ea a venit la Orléans să-şi vadă singura rudă apropiată ce-i mai rămăsese, seniorul de Péruse. La el am văzut-o eu şi lui m-am adresat ca s-o cer de soţie pentru fiul meu. Fata era orfană şi n-avea decât o bucată de pământ ce nu producea mai nimic şi pe care nu putea să-l apere nici de revolta vasalilor, nici împotriva agresiunii vecinilor. Greşelile mamei sale îi pătaseră numele şi-i îngreunau orice căsătorie onorabilă; dar fata era tânără, frumoasă, seducătoare şi nădăjduiam că dragostea pe care i-o va inspira lui Gérard, îl va smulge pe acesta din beţiile şi dezmăţurile lui. Când seniorul de Péruse mi-a transmis răspunsul lui Alix, el m-a mirat totuşi, fiindcă fata i-a spus că accepta cu bucurie să fie nora seniorului de Roquemure. Am presupus atunci sau că-şi dăduse seama de situaţia ei nefericită, sau că era ambiţioasă şi că dorinţa de a fi soţia unui puternic şi bogat moştenitor o făcea să treacă cu vederea cusururile lui Gérard. Căci, ţi-o jur, nu i-am ascuns nimic seniorului de Péruse. A doua zi trebuia să plec din Orléans; la plecare, ne-am înţeles ca Péruse şi cu nepoata sa să vină peste câteva zile la castelul nostru.

— Şi au venit într-adevăr, zise Ermessinde.

— Da, Alix a venit şi s-a măritat cu Gérard, fără să arate nici silă, nici dezgust. Abia mult mai târziu am aflat, şi tot prin seniorul de Péruse, care făcuse o călătorie la Paris, că Alix îl cunoscuse pe Lionel şi că dragostea fiului tău pentru această regină a frumuseţii fusese mărturisită prin faptele cele mai strălucitoare şi mai curajoase.

— Deci, ea era! murmură Ermessinde.

Hugues nu auzi şi continuă:

— Nu sunt nedrept cu Lionel; ştiu cât preţuieşte! M-am mirat că l-a preferat pe Gérard. Dar Gérard va fi moştenitorul acestui castel şi al vastelor sale domenii şi ambiţia ei a explicat totul. Trăiam liniştit, când neînţelegerile noastre cu seniorii de Malize m-au făcut să chem lângă mine un om în stare să răzbune jignirile ce mi-au fost aduse. Căci am un fiu, care numai fiu nu se poate numi, nu e nici măcar un bărbat întreg la trup şi la minte; şi

totuşi e fiul meu şi ruşinea pe care mi-o pricinuieşte e dublată de orgoliul tău pentru Lionel. Totuşi, am consimţit să-l las să intre în acest castel. Ştii, Ermessinde, care au fost condiţiile mele. Ţi-am spus atunci: „Îl voi chema pe Lionel şi mă voi purta cu el ca şi cum ar fi băiatul meu, nu copilul tău din flori; el nu ştie şi nu va şti niciodată acest lucru; sunt de acord să-i dau ceva avere. Dar vreau să-l determini să plece chiar în ziua în care va sosi, dacă eu îţi voi porunci acest lucru. Ermessinde, nu vreau să văd că e frumos, puternic şi curajos; nu vreau să se înfurie pe mine, pentru că ştii bine că nu-i sunt tată. Crede-mă, nu vreau să plece, pentru că-l dispreţuieşte pe Gérard; vreau să plece, pentru că o iubeşte pe Alix şi pentru că şi Alix îl iubeşte.

— E cu neputinţă! strigă Ermessinde, în dorinţa ei de a găsi un răspuns la porunca ce urma s-o despartă de fiul ei.

— Cu neputinţă, Ermessinde? îi zise cu amărăciune Hugues. Cu neputinţă zici? Dar, când te-am luat de nevastă, tu nu iubeai un paj de-al tatălui tău? Un paj fără nume ales, fără avere şi uite că ai preferat un bătrân, în locul acelui paj tânăr şi frumos. L-ai introdus în acest castel ca pe un frate şi el l-a părăsit mai apoi în calitate de amant.

— E adevărat! zise Ermessinde, plecându-şi ochii; dar Alix nu va uita ceea ce datorează numelui soţului ei!

— Dar şi tu ai uitat! Şi totuşi, eu nu eram niciun desfrânat fără ruşine, niciun bărbat diform şi lipsit de vlagă; eram bătrân, e adevărat, dar un bătrân cu un nume care se ilustrase în câteva bătălii glorioase şi în câteva lupte nobile.

— E adevărat, zise Ermessinde, gârbovindu-se sub greutatea acelor amintiri deplorabile.

— Îţi mai aduci aminte de noaptea în care te-am surprins, goală şi ameţită de dragoste, în braţele acelui genovez ticălos, al acelui Zi…? Dar m-am jurat că nu voi mai rosti niciodată acel nume infam! Îţi aminteşti, Ermessinde, că, slab şi bolnav cum eram, am vrut să vă ucid pe amândoi, dar am fost doborât doar cu o singură palmă a acelui… Numele se opri din nou pe buzele bătrânului, care continuă: Am fost doborât ca un copil, chiar pe acel pat unde tu mă

jigniseşi de moarte. Acolo, cu pumnalul la gât, urma să-mi dau duhul, când a apărut Audoin. El a fost cel care, neputându-mă smulge din mâna de fier a ticălosului, m-a convins să jur că, cu preţul vieţii pe care mi-o lăsase, nu voi divulga niciodată taina vieţii tale şi că te voi ierta. Am consimţit la acea laşitate, am consimţit, Ermessinde, pentru că te iubeam ca pe copilul meu, ca pe nădejdea mea, pentru că-mi era frică să văd cum râde lumea de părul meu alb şi cum mă iau peste picior toţi cei care mă sfătuiseră să nu mă însor cu o fată atât de tânără. Ei bine, atunci am scăpat cu viaţă numai datorită acelui jurământ şi, iată, au trecut douăzeci şi doi de ani de când acea amintire mă apasă şi mă roade. Ei bine, nu vreau ca fiul meu să păţească la fel. Nu mai vreau ca într-o noapte să-l aud cerşind milă sub cuţitul fiului tău, iar eu să dau fuga, slab şi tremurând, şi să-i spun exact aşa cum mi-a spus preotul atunci mie: „Jură să uiţi, jură să ierţi şi iubitul nevestei tale îţi va cruţa viaţa!” Nu, nu mai vreau să se întâmple aşa ceva! Nu mai vreau! Nu mai vreau!

Ermessinde tăcea, în vreme ce bătrânul vorbea astfel, cu o mânie care-l făcea să pară oarecum viguros. Inima unei mame ştie să se resemneze şi Ermessinde, ca să nu mai fie despărţită de fiul ei, se umili destul ca să spună:

— Nu toate femeile şi-au pierdut, ca mine, sentimentul datoriei, iar Alix…

Hugues o privi cu milă.

— Crima ta a fost mare, Ermessinde, şi totuşi am mult mai multă încredere în tine, tu, cea vinovată, decât în Alix pe care încă o mai cred nevinovată. Lionel va pleca. Aşa doresc eu! Ştii ce-ţi rămâne de făcut! Tu vei fi cea care-i va spune să plece din acest castel! Nu vreau să-i spun eu, ca să nu mă întrebe de ce, fiindcă îi voi spune.

— Oh, nu! strigă Ermessinde, nu mă face să roşesc în faţa fiului meu! Am să-i spun să plece!

— Contez pe tine. Mâine va trebui să plece!

— Când se va lumina de ziuă…

— Atunci, porunceşte să-l cheme.

— Mă voi duce eu la el.

Ermessinde părăsi sala cea mare, iar Hugues, chemând doi valeţi care să-l ajute, se îndreptă către odaia lui. Ziua fusese grea pentru acel bătrân, căruia nu-i mai rămăsese altă putere decât o voinţă de fier. Rămasă singură şi copleşită de povara amintirilor, Ermessinde se gândi, îngrozită, ce să-i spună fiului ei.

— Putea să-i spună adevărul, zise poetul.

— O, nu, domnule; există o anumită ruşine maternă, mai puternică chiar decât pierderea fecioriei. Să-i spui unui fiu, care te-a respectat ca pe cea mai pură şi mai sfântă dintre femei: „Nu sunt decât o sărmană femeie care şi-a înşelat bărbatul!”; să-i spui băiatului care este mândru de numele pe care-l poartă cu cinste: „Acest nume nu e al tău!”; să adaugi la mărturisirea greşelii, mărturisirea unei minciuni care durează de douăzeci şi doi de ani, nu, aşa ceva nu-i cu putinţă! Nicio mamă nu va face un asemenea lucru decât, ştiu eu, poate doar în urma unei lupte cumplite date cu ea însăşi.

— Bun! Şi ce-a făcut acea mamă?

— Păi, uite ce-a făcut. S-a dus la fiul ei care, după cele spuse de tatăl său, îşi aştepta mama şi, înarmându-se cu tot curajul, i-a zis:

— Lionel dragă, în zori va trebui să părăseşti această casă!

— Mă aşteptam la aşa ceva, mamă!

La acest răspuns, Ermessinde rămase uluită şi, după ce-şi privi îndelung fiul, ca şi cum ar fi vrut să ghicească ce anume îl făcuse să prevadă acest lucru, continuă cu spaimă:

— Şi de ce te aşteptai la aşa ceva?

— Păi, aveam motivele mele să mă aştept.

— Aveai vreun motiv anume, copile drag?

— Da, mamă.

— Şi care e acel motiv?

— Tu ai putea să-mi spui motivul pentru care trebuie să plec?

Nefericita mamă tăcu; îşi îngropă faţa în mâni şi începu să plângă. Lionel se apropie de ea şi-i zise cu dragoste:

— Mi-am dat seama de acest lucru, după felul cum m-a primit! Dar, te rog, nu mai plânge, mamă! Totul se va isprăvi… Văd că tata mă urăşte. De ce, mamă, de ce m-o fi urând? Dar am să aflu eu…

Ermessinde îşi dădu seama că se înşelase şi, renunţând la ideea de a se umili în faţa fiului ei, îi spuse:

— A aflat de dragostea ta pentru Alix.

— Şi pentru asta mă alungă? răspunse Lionel cu un surâs de neîncredere.

— Numai pentru asta, ţi-o jur, copile, zise Ermessinde.

— Da, replică el cu amărăciune, s-ar putea să fie adevărat; dar vezi că nu pentru asta m-a alungat acum patru ani! Nu pentru asta mă urăşte de când m-am născut! Dar, mă rog, voi pleca, voi părăsi acest castel, în care nu mă voi mai întoarce. Doar noaptea asta voi mai sta aici, apoi tata nu va mai auzi de mine!

— Te-ai hotărât repede, Lionel!

— Vreau să te cruţ de rugăminţi şi de implorări, mamă. Şi acum, după ce-ai constatat cât sunt de supus şi de ascultător, pe mâine, mamă! Până atunci, du-te şi te odihneşte…

— Te voi mai vedea înainte de a pleca?

— Oh, sigur că mă vei vedea! Doar n-o să ne despărţim astfel.

— Lionel, n-ai să-mi spui nimic care să mă jignească sau să mă doară, nu-i aşa? Resemnarea ta mă sperie!

— Iau pildă de la dumneata, mamă!

— Oh, resemnarea mea e cu totul diferită de a ta, copile! Din păcate, nu mă înşeli tu pe mine cu liniştea asta prefăcută! Asta nu-i firea ta, doar te cunosc destul de bine!

— Timpul schimbă lucrurile şi roade până şi stânca cea mai dură.

— Umilinţa îndurată cu atâta răbdare uneori se răzbună.

— Te gândeşti deci la răzbunare?

— Da, Lionel, tăcerea asta încăpăţânată, la fel ca şi

nenorocirea, deseori duc la crimă.

— Tăcerea ta te-a dus la crimă?

— Nu, dar poate că m-am gândit uneori la ea.

— Mamă! strigă Lionel, dându-se un pas îndărăt. Mamă! strigă el cu voce cumplită.

Dar îşi reveni imediat şi, căzând în genunchi în faţa mamei sale, îi spuse:

— Oh, nu! Tu eşti cea mai sfântă şi mai pură dintre femei! Iartă-mă că am uitat că eşti atât de resemnată, din pricina bărbatului care te-a făcut să suferi toată viaţa, din pricina tatei, care acum mă alungă de acasă. Nu, mamă, nu, tu nu ai nicio vină, fiindcă, de când am venit pe lume, te-am văzut dând, în această casă ticăloasă, exemplul unei virtuţi fără pereche... Nu! Tu eşti nefericită şi această nefericire trebuie să ia odată sfârşit şi pentru tine, dar şi pentru mine.

— Ce ai de gând să faci?

— Am să-ţi spun mâine, mamă.

— Şi până atunci?

— Până atunci, nu voi ieşi din respectul pe care un fiu îl datorează tatălui său, ţi-o jur!

Tremurând pentru ceea ce s-ar fi putut întâmpla, Ermessinde îşi părăsi fiul, nemaiavând putere nici să-i dea sfaturi, nici să-l împiedice să săvârşească vreun lucru necugetat. Când douăzeci şi ceva de ani ai fost obligat să te resemnezi, nu mai ai puterea să te răzvrăteşti. Ermessinde se simţea zdrobită până şi în dragostea maternă căci, plecându-se neîncetat în faţa tuturor umilinţelor, pentru a-şi ocroti şi apăra copilul atâta vreme cât fusese încă mic şi neajutorat, acum nu se mai putea ridica până la el, care crescuse mare şi puternic.

Abia ieşi din odaia lui, că Lionel îşi părăsi şi el camera şi intră în sala cea mare a castelului. Într-un colţ al sălii, văzu o femeie veghind alături de o lampă. La zgomotul paşilor lui Lionel, ea se întoarse şi, când îl văzu, scoase un strigăt uşor. Lionel se îndreptă către ea şi văzu că era Alix, Alix care plângea şi care încerca în zadar să-şi ascundă

lacrimile. Văzând că nu-şi poate stăvili acel izvor al durerii, cu toate strădaniile depuse, începu a plânge şi mai amarnic. Inima lui Lionel era frântă de o durere dublă: pe de o parte, era disperat că fusese înşelat în dragoste, pe de alta, că tatăl său îl ura atât de mult. Deci, era destul de nefericit, ca să nu mai ştie ce e mila, aşa că o întrebă foarte rece pe Alix:

— Nobilul tău soţ te-a alungat din patul lui, de te găsesc, în toiul nopţii, în sala asta îngheţată?

Cu un ceas mai înainte, la aceste vorbe Alix ar fi ripostat cu cine ştie ce cuvinte jignitoare; dar în acel moment era atât de zdrobită, încât răspunse, frângându-şi mâinile:

— Da, m-a alungat!

Când Lionel îi adresase lui Alix acele cuvinte, crezuse că doar o umileşte, presupunând un asemenea lucru. Dar când văzu că presupunerea lui era adevărată, îşi dădu seama că vorbele sale nu mai însemnau doar o ironie, ci o grosolănie plină de brutalitate.

— Te-a alungat? strigă el.

— Da, m-a alungat, repetă Alix. M-a alungat cu dispreţ, m-a înjurat şi m-a bătut, pentru că... Se opri şi începu să plângă.

Mila, resentimentul, dragostea, toate se luptau şi se învălmăşeau în inima lui Lionel. Dar mânia fu mai puternică decât toate. O iubise atât de mult pe acea femeie, încât ar fi vrut s-o vadă coborâtă cu atât mai jos, cu cât în inima lui o ridicase atât de sus. Nefericirea pe care ea singură şi-o alesese, îi aminti cu şi mai multă cruzime de fericirea pe care i-ar fí dăruit-o el. Aşa că, acum, neputând să-i adreseze un cuvânt de consolare, îi spuse cu amărăciune:

— Destinele noastre, deşi n-au fost unite, Alix, se aseamănă: pe cel care n-ar fi făcut altceva decât să te adore, l-ai alungat, aşa cum m-a alungat pe mine cel care ar fi trebuit să mă binecuvânteze. Tu ai fost gonită din odaia bărbatului tău, iar eu am fost gonit din acest castel.

— Tu? strigă Alix, înfricoşată. Pleci din casa asta?

— Mâine în zori.

— Şi cine mă va mai apăra aici? strigă disperată Alix.

Lionel simţi că era gata s-o ierte. Acel strigăt l-ar fi mişcat, indiferent de femeia care l-ar fi scos. Dar Alix fusese prea vinovată faţă de el, aşa că se mulţumi să-i răspundă:

— Păi, nu ţi-ai ales un protector care nu va părăsi niciodată acest castel?

Auzind acest răspuns plin de răceală, Alix îşi regăsi toată mândria.

— Seniore, zise ea, uită că m-ai găsit aici plângând şi văitându-mă, iar eu voi uita că te-am întâlnit, grosolan şi lipsit de respect faţă de o femeie care plânge!

Acel reproş a lovit crunt în orgoliul lui Lionel. Căci, dacă orgoliul îl făcuse să fie atât de neîndurător, tot el a fost cel care l-a obligat să-şi schimbe brusc limbajul. Lionel nu voia, pentru nimic în lume, ca o femeie înlăcrimată, indiferent cine ar fi fost ea, să-i reproşeze că nu-i dăduse o mână de ajutor. Aşa că, după un moment de tăcere, îi zise lui Alix:

— Voi uita totul, doamnă, în afară de ceea ce mi-ai zis să uit; voi uita trecutul, pentru care am avut atâtea motive să te blestem, pentru a-mi aduce aminte doar de prezent, când ai într-adevăr dreptul să mă dispreţuieşti. Îmi voi aminti doar că te-am găsit plângând dezolată şi că nu ţi-am oferit ajutorul meu; îţi cer iertare pentru această purtare nedemnă, rugându-te s-o uiţi.

— Îţi mulţumesc, spus Alix; aşa trăiesc de un an de zile şi aşa voi trăi şi de acum încolo!

— Cum, strigă Lionel uluit, nu e prima oară când Gérard se poartă astfel cu tine?

— Şi te asigur că nu va fi nici ultima.

— Beţia şi destrăbălarea l-au făcut să-şi piardă minţile?

— Te înşeli! Gérard are motivele lui, când procedează astfel.

— Şi de ce te-a alungat?

— Fiindcă l-am respins, fiindcă ştie că nu-l iubesc. El nu e nedrept, aşa cum e tatăl tău faţă de tine. De ce te-a alungat de acasă?

— Pentru că ştie că te iubesc, răspunse Lionel, încrucişându-şi braţele şi uitându-se la Alix în aşa fel, încât parcă ar fi vrut să-i spună: „Vezi cât sunt de slab şi de laş?”

— Oh! strigă Alix cu o bucurie pe care nu şi-o mai putu ascunde, mă iubeşti? Încă mă mai iubeşti?

— Da, te iubesc ca un nebun, răspunse Lionel, oarecum ruşinat de această mărturisire.

— Încă mă mai iubeşti, spuse Alix, tremurând de emoţie. Apoi, aruncând o privire furişă în jurul ei, îi spuse încet: Ei bine, şi eu te iubesc!

— Tu? Mă mai iubeşti?

— Ştii bine, Lionel, tu, a cărui, inimă e plină de atâta orgoliu, ştii bine de ce m-am măritat cu fratele tău! Ştii bine că mi-ai zis într-o zi că tatăl tău nu va accepta ca noră pe fiica unei femei cu reputaţie proastă. M-ai insultat, insultându-mi mama, Lionel; ai fost crud şi nemilos faţă de ea.

— Pentru că de la ea ai moştenit frivolitatea şi puterea de seducţie!

— Oh, n-ai vorbi astfel, dacă ai şti cine a fost bărbatul care a sedus-o pe mama şi căruia eu îi datorez viaţa. Semăna leit cu tine, Lionel: era înflăcărat, neiertător, frumos şi curajos ca tine; mama l-a iubit, aşa cum te iubesc şi eu pe tine. Din pricina lui a devenit o femeie pierdută, aşa cum aş deveni şi eu din pricina ta!

— Şi cine era acel bărbat? întrebă Lionel, plin de orgoliu.

— Un nobil genovez, de o frumuseţe deosebită, plin de farmec, nemaipomenit de bogat şi atât de atrăgător, încât nicio femeie nu-i rezista.

— Cum se numea?

— Cum se numea… Acum pot să-ţi spun… avea un nume ciudat şi necunoscut: se numea Zizuli şi a dispărut din Franţa tot aşa cum a apărut, părăsind-o pe mama, care a renunţat din pricina lui la bărbatul şi la familia ei.

— Toţi cei care te cunoşteau la Paris, ştiau acest lucru.

— Dar nici măcar duşmanii mei de moarte nu mi l-au reproşat; numai tu, tocmai tu, singurul bărbat pe care-l

iubeam pe pământul ăsta, mi-ai reproşat cu asprime acest lucru!

— Ţi-am spus acest lucru, oferindu-ţi mâna şi numele meu, Alix!

— Da, dar în afara hotarelor Franţei, ca să-ţi port numele ca pe un lucru furat. Ei bine, am vrut să-ţi arăt că-l pot căpăta în toată splendoarea lui; am vrut să-l am şi l-am avut!

— Şi acum nu te apasă?

— Ba mă apasă atât de tare, încât aş da oricât să pot scăpa de el. Mâine, Lionel, vei părăsi acest castel; dacă vrei, îl părăsesc şi eu odată cu tine!

— Tu! strigă el, în care se treziseră brusc toate dorinţele şi toată flacăra iubirii violente de odinioară; dragostea simţurilor şi a spiritului, oarbă şi voluntară, la care se adăugă ideea de a se răzbuna pe acel frate, răpindu-i-o pe Alix, care i-o răpise lui, şi din pricina căruia nu mai putea rămâne în casa părintească. Vrei să fugi cu mine? întrebă el. Chiar vrei? Ei bine, fie! Dar nu vom fugi mâine, ci chiar în noaptea asta, peste un ceas!

— Peste un ceas! repetă Alix.

— Da, peste un ceas. Dar sper că n-ai de gând să mă înşeli iar! Vei veni, spune?

— Te mai îndoieşti?

— Mă îndoiesc, pentru că m-ai mai înşelat o dată, Alix.

Fata privi speriată în jurul ei, părând să şovăie. Trase cu urechea spre camera de alături, unde sforăia de zor bărbatul ei, apoi îşi îndreptă privirea către Lionel, care-i spuse, zâmbind dispreţuitor:

— N-ai curajul, Alix!

În acel moment, ca şi cum ar fi fost apucată de o furie, Alix răsturnă lampa, care se stinse, şi spuse:

— Ei bine, vom fugi! Sunt gata, Lionel!

Noaptea era întunecoasă, iar norii deşi, care între timp acoperiseră cerul, o făceau să fie neagră ca smoala. Atunci, Lionel, vrând să înfrângă şi ultimele şovăieli ale lui Alix, o cuprinse strâns în braţe şi…

— Înţeleg, zise poetul. La teatru, în asemenea momente, de obicei se trage cortina.

— Şi zău că mi se pare necesar, adăugă baronul râzând.

— Cine ştie? zise diavolul. Drama nu se isprăveşte aici.

XXVII.
Actul al treilea

— Deci, zise poetul, acesta ar fi sfârşitul celui de-al doilea act.

— Fie, zise diavolul; şi-acum să-l începem pe cel de-al treilea, din momentul în care Lionel, după ce şi-a luat toate măsurile necesare pentru a o sili pe Alix să-l urmeze, s-a îndreptat, în toiul nopţii, către odaia lui Hugues. În intervalul de timp petrecut în acea întunecime, afară izbucnise o furtună îngrozitoare, tunetele bubuiau şi fulgerele brăzdau cerul. La rândul ei, Ermessinde se dusese şi ea în odaia soţului, pentru a-i relata discuţia pe care o avusese cu fiul ei. Ermessinde nu vorbi decât despre supunerea tânărului, nădăjduind să-l îmblânzească pe Hugues, spunându-i că Lionel n-o mai iubea pe Alix, din moment ce se învoise atât de repede să-i facă pe voie tatălui său, că nu era nicio primejdie să rămână lângă Alix, mai ales că cea mai mare parte a timpului său avea să şi-o petreacă în războaie, aşa că va lipsi vreme îndelungată de la castel.

— Păi tocmai în asta constă pericolul, Ermessinde, răspunse bătrânul. Căci femeile sunt astfel făcute, încât se dăruiesc celui pe care-l văd zilnic şi în orice ceas la picioarele lor, gata să le asculte vorbele, gata să le satisfacă cele mai neînsemnate capricii, cele mai extravagante dorinţe, slugii atente pe care o răsplătesc cu iubirea lor, neputându-l plăti cu aur, deşi se dăruiesc şi

bărbatului care abia se uită la ele, fiindcă pune ambiţia mai presus decât femeile. Dacă într-o seară, când Lionel se întoarce la castel, plin de sânge şi de praf, cu ochii strălucind din pricina victoriei repurtate, dus pe sus în strigătele de triumf ale soldaţilor săi, Alix îşi va pierde cumpătul văzându-l, îşi va deschide larg braţele şi-l va strânge la pieptul ei, unde el îşi va găsi odihna? Şi dacă în altă seară, când Gérard va fi beat criţă, Alix, soţia neglijată, se va cuibări în patul şi în braţele iubitului ei? Oare nu la fel sau aproape la fel s-au petrecut lucrurile şi cu tine, Ermessinde?

Ermessinde tăcu o vreme, apoi spuse:

— Facă-se voia ta, seniore; băiatul va pleca.

În acel moment, uşa camerei se deschise şi Lionel apăru; se opri, văzând-o pe mama sa, pe care nu se aştepta s-o găsească în odaia bătrânului.

— Cine te-a chemat aici? îl întrebă cu asprime Hugues, întorcându-se către el.

— Ce-ai venit să faci aici? strigă mama, îndreptându-se către el.

Lionel păstră un moment de tăcere; părea tulburat ca un om care a săvârşit o fărădelege. Totuşi se stăpâni şi împingând-o uşurel pe mama sa, răspunse:

— Din moment ce hazardul vrea aşa, fii martoră, mamă, la ceea ce-i voi spune tatei!

— Mi-ai jurat că vei pleca, Lionel!

— Voi pleca, mamă.

— Mi-ai jurat că nu-l vei mai vedea pe tatăl tău!

— Am jurat, mamă, că nu voi ieşi din respectul pe care i-l datorez tatei. Aşa că am venit, plin de respect, să-l întreb câteva lucruri.

— Oh, taci! strigă Ermessinde. Ce vrei să-l întrebi?

— Vreau să-l întreb, mamă, de ce plângi tot timpul şi de ce eu sunt un proscris?

— Chiar vrei să ştii? zise Hugues, ridicându-se brusc.

— Taci! Te rog, taci! strigă Ermessinde, părăsindu-şi fiul şi îndreptându-se către soţul ei.

Hugues o privi şi-l cuprinse mila.

— Du-te! Du-te! îi spuse el băiatului. Nu mă întreba ceea ce ţin ascuns în inima mea de douăzeci şi doi de ani.

Aceste cuvinte îl surprinseră pe Lionel.

— De douăzeci şi doi de ani, zise el încet, îndreptând asupra mamei sale o privire în care se citeau toate bănuielile ce se iviseră în mintea lui, auzind acea cifră. Mama nu putu susţine privirea înflăcărată a fiului ei şi ruşinea i se prăvălea mereu în creştet, aidoma veşnicului bolovan al lui Sisif. Lăsându-se să cadă în genunchi în faţa celor doi bărbaţi, strigă:

— Milă! îndurare!

Lionel rămase nemişcat; apoi, după o vreme, îşi trecu cu greu palma peste frunte, pentru a-şi şterge sudoarea îngheţată care i-o acoperise. Căci abia acum, venindu-i în minte unele scene din trecut, izbuti, în sfârşit, să-şi explice acel trecut. Revenit la prezent, deschise ochii, pentru a se asigura că nu visa, şi-l văzu pe Hugues privindu-l cu o bucurie feroce, iar pe mama sa necutezând să se uite la el. Atunci, aplecându-se către ea, îi zise:

— Ridică-te, doamnă, şi nu mai plânge! De acum încolo, Lionel de Roquemure va fi cel care te va proteja.

— Acum, fiindcă tot ai vrut să ştii pentru ce te urăsc, zise bătrânul, află că nu există aici niciun Lionel de Roquemure.

— Ai dreptate, bătrâne! Păstrează-ţi numele; roşesc că l-am purtat!

Bătrânul surâse dispreţuitor.

— Oh, nu surâde, Hugues de Roquemure! zise Lionel. Fiecăruia ce i se cuvine! Mai adineauri exista aici un tânăr care-şi întinsese spada sa ocrotitoare asupra familiei de Roquemure şi razele care ţâşneau din această spadă erau puternice, fiindcă nimeni nu ştia că acest nume era purtat doar de un moşneag nevolnic şi de un idiot lipsit de curaj. Acum, când acest nume nu mai este al lui, bastardul îşi vâră spada în teacă şi se pregăteşte de plecare, căci nu mai exista decât spada lui care să vă apere, aşa că, acum, oricine va vrea va ajunge până aici. Fie cum ai zis tu,

Hugues de Roquemure! Ia-ţi îndărăt numele, iar eu îmi voi lua înapoi gloria! Şi află că sunt mulţumit de împărţeală.

— Şi sub ce nume te vei bucura de această măreaţă glorie?

— Sub numele celui care m-a făcut!

— Dacă-l vei lua pe cel al tatălui tău, te vei bucura chiar de strălucire!

— Oricare ar fi fost el, trebuie să fi fost purtat cu nobleţe, din moment ce a izbutit să tulbure inima mamei!

— Era într-adevăr al unui aventurier nobil şi bogat, un genovez nemaipomenit de frumos, care plăcea femeilor pentru frumuseţea lui şi care le lăsa, drept amintire, dezonoarea!

— Un genovez! Un genovez... repetă Lionel cu o neagră presimţire. Apoi adăugă cu glas întretăiat: Şi cum se numea... acel genovez?

— Să-i iei numele, Lionel; era renumit pentru josnicia, fărădelegile şi frumuseţea sa. Ia-l şi să vezi câte femei se vor ţine după tânărul Zizuli.

— Zizuli! răcni Lionel, atât de tare, încât răsună întreg castelul.

Hugues rămase uluit, iar Ermessinde se ridică iute, ca şi cum ar fi auzit răgind o fiară.

— Zizuli! Zizuli! repetă Lionel, privindu-i, rând pe rând, pe mama sa şi pe bătrân.

Hugues, fericit de cumplita disperare a lui Lionel, se bucura, fără să bănuiască ce-l aşteaptă. Adresându-se Ermessindei, îi zise, râzând cu cruzime:

— Vezi, Ermessinde, vezi unde duce adulterul?

— Habar n-ai, Hugues, habar n-ai unde duce, îi zise Lionel, apropiindu-se de el. Crezi că nu duce decât la durere, la disperare, la nebunie; află că te înşeli, bătrâne! Duce şi la incest!

Hugues şi Ermessinde se traseră îndărăt, înspăimântaţi.

— Nu pricepeţi? strigă Lionel, îndreptându-se către ei. Nu ştii, unchiaş laş care n-ai fost în stare să-l ucizi pe amantul nevestei tale, nu ştii că nora ta e fiica tatălui meu şi că fiica

tatălui meu, adică sora mea, mi s-a dăruit mie mai adineauri?

— Alix! strigară împreună bătrânul şi Ermessinde.

Ermessinde se prăbuşi leşinată; bătrânul, regăsindu-şi oarecare forţă în mânia lui, se năpusti spre Lionel, strigând:

— Hei! Să vină slugile! Să vină străjerii! Moarte lui Lionel! Moarte păcătosului!

Dar Lionel, a cărui minte începuse a o lua razna din pricina şocului acelei revelaţii, îi dădu brânci bătrânului, care căzu grămadă lângă Ermessinde şi, năucit, ieşi repede din odaia acestuia. Străbătu lungile coridoare pe care venise şi ajunse astfel, palid, îngheţat şi tremurând, în sala cea mare, unde îl aştepta Alix.

— Ai stat cam mult, şopti un glas lângă el.

Lionel se întoarse şi, la lumina fulgerelor care se succedau cu rapiditate, o văzu în faţa lui pe Alix.

— Ce crimă ai săvârşit? strigă ea, văzându-l palid şi tremurând.

— Adulter şi incest! îi răspunse Lionel, respingând-o, în vreme ce furtuna se pornise cu şi mai multă putere.

— Ce tot spui? zise Alix. Ai uitat că trebuie să fugim?

— Urmează-mă, dacă mai ai curajul, soţie a lui Gérard! zise Lionel.

— Nu mai sunt soţia lui, spuse ea, împingând cu piciorul uşa de alături şi arătându-i-l pe Gérard, sugrumat în patul lui.

— Ah! Deci şi un omor! spuse Lionel, trăgându-se îngrozit înapoi.

— Începuse să se trezească şi tu nu mai veneai!

— Urmează-mă, dacă mai ai curajul, repetă Lionel, care aproape că-şi pierduse mintea; fiică a lui Zizuli; văduvă adulteră a lui Gérard de Roquemure, ştii că eşti iubita incestuoasă a fiului lui Zizuli? A fratelui tău, Alix? Deci, adulter, crimă şi incest!

Şi fie că cei doi repetară îngroziţi cele trei cuvinte, fie că o voce infernală le rosti alături de ei, dar la un moment dat se păru că în întreg castelul de Roquemure răsunară

cuvintele: adulter, crimă şi incest. Îngrozit, Lionel o luă la goană. Străbătând vasta curte interioară care despărţea sala cea mare de poarta de intrare, auzi caii nechezând. Deşi Lionel era zorit, nu se opri la acei cai, ci se îndreptă spre poartă, unde un paj ţinea de frâu o iapă superbă, pe care Alix şi-o pregătise ca să fugă. Din instinct, apucă frâul şi încălecă. Apoi podul suspendat se lăsă şi el ieşi din castel, neştiind încotro s-o ia, lăsându-se în voia iepei iuţi, care se năpusti la poalele colinei, cu sprinteneala unui cerb.

În vreme ce toate aceste lucruri se petreceau într-o parte a castelului, o scenă nu mai puţin înfricoşătoare avea loc în cealaltă parte, şi anume în odaia lui Hugues. Bătrânul apucase să se ridice de jos, şi Ermessinde odată cu el.

— Lionel! Lionel! începu ea să strige, îndreptându-se către uşa pe care dispăruse fiul ei.

— Nu te teme, îi zise bătrânul turbat de furie, ai să-l revezi acuşi.

Hugues vru să se năpustească în urmărirea lui Lionel, dar Ermessinde se aruncă înaintea lui, pentru a-l împiedica să iasă, agăţându-se de el şi încercând să-l reţină cât mai mult, pentru a-i înlesni, astfel, fiului ei fuga. Văzând că nu poate scăpa de ea, în turbarea lui, Hugues scoase pumnalul şi-şi înjunghie soţia, care căzu leşinată pe podea. Strigătele celor patru persoane treziseră de mult întreg castelul, slugile alergaseră în sala cea mare, de unde Lionel fugise la vreme şi unde Hugues, intrând furios, o întrebă pe Alix:

— Unde e? Spune! Unde ţi-e ibovnicul?

Alix nu răspunse. Bătrânul se năpusti spre odaia fiului său, strigând: „Gérard! Gérard!” Apoi rămase vreme îndelungată în acea odaie, fără să scoată o vorbă şi fără ca cineva să cuteze să se ducă, pentru a vedea ce face. Când ieşi din acea odaie, ai fi zis că o forţă supraomenească însufleţise acel trup slab şi nevolnic... Paloarea chipului său era înspăimântătoare. Părul alb i se ridicase în vârful capului. Nu numai că văzuse în acea odaie cadavrul fiului său, dar, la lumina fulgerelor, îl văzuse gonind pe câmp pe cel pe care-l socotea ucigaşul fiului său. Sigur că bătrânul

luase în sinea lui o hotărâre cumplită, fiindcă nu strigă, nu înjură, nu blestemă; dar, cu o voce tăioasă şi puternică, pe care nici el nu şi-o mai recunoscu, dădu câteva porunci. Supunerea slugilor era un lucru obişnuit în castelul de Roquemure; dar parcă niciodată poruncile bătrânului nu fuseseră îndeplinite cu mai multă promptitudine şi exactitate, ca atunci. Cât ai clipi, Ermessinde, Alix şi cadavrul lui Gérard fură duşi în curtea cea mare a castelului, unde şi fuseseră pregătiţi trei armăsari focoşi, care zvârleau din picioare şi nechezau. De îndată ce victimele fură legate cu frânghii groase de cozile armăsarilor, Hugues strigă cu voce tunătoare:

— Şi acum iadul să facă dreptate!

Poarta fu imediat deschisă, iar bidiviii o luară la goană, prin furtună, târând după ei trupurile celor trei nefericiţi. În vremea asta, alţi slujitori aduseră grămezi mari de paie şi le înghesuiră în sala cea mare a castelului. Hugues se îndreptă cu pas ferm într-acolo şi se întâlni cu bătrânul preot Audoin care, sculându-se mai târziu, din pricina vârstei sale înaintate, nu fusese martor la supliciul celor vinovaţi.

— Ce-am auzit? spuse el. A murit Gérard?

— Da, şi te poţi ruga pentru iertarea sufletului său.

— Cred că mai curând va trebui să mă rog pentru salvarea sufletului tău, răspunse bătrânul Audoin.

— Nu-ţi mai pierde vremea de pomană, popă; când mi-am văzut fiul mort, m-am rugat Cerului să mă ajute, dar Cerul a rămas mut; în schimb, mi-a răspuns iadul, căruia mi-am vândut sufletul şi către care voi porni în curând. Apoi, trântindu-i preotului uşa în nas, intră în sala cea mare, unde paiele, care între timp fuseseră aprinse, iscaseră o vâlvătaie cumplită. Nu peste mult, bătrânul fu văzut în vârful turnului de lângă sala cea mare, unde rămase nemişcat între flăcările pământului şi fulgerele cerului, alb ca o statuie a răzbunării. De acolo, din vârful castelului său preschimbat într-o mare de flăcări pe care nimeni şi nimic nu părea s-o mai poată stinge, văzu împlinindu-i-se

răzbunarea pe care i-o făgăduise iadul. Într-adevăr, armăsarii se îndreptară spre poalele colinei, fugind după iapa pe care o simţiseră şi târându-i după ei pe cei trei nefericiţi. În curând, îl ajunseră pe Lionel şi, la lumina fulgerelor, acesta îşi văzu, mai întâi, fratele mort, târât de un cal, apoi mama, pe moarte, târâtă de alt cal, şi, în sfârşit, Alix, care încerca furioasă să-şi desfacă nodurile frânghiei cu care fusese legată. Înfricoşat de moarte, Lionel închise ochii. Vru să fugă, dar auzi glasul mamei sale strigându-l:

— Lionel, sunt eu, mama ta! Ajută-mă, Lionel!

Dar, îngrozit, cu mintea complet răvăşită, nevrând să mai audă strigătele celei care-l adusese pe lume în păcat, dădu pinteni iepei şi se îndepărtă cât putu de acea privelişte jalnică. Nu-i mai ajunse la urechi blestemul crâncen al mamei sale, care-l iubise ca pe însuşi bunul Dumnezeu:

— O, fiu crud şi neiertător ce eşti, fii blestemat, în veci de veci!

După un ceas, acea cavalcadă a iadului se opri. În aceeaşi clipă, se auzi un trosnet cumplit şi castelul se prăbuşi în mijlocul flăcărilor uriaşe, arzând până în temelii. Scoţând un strigăt cumplit, Lionel se opri şi, după un potop de blesteme şi înjurături, chemă în ajutor toate puterile acestei lumi; dar cum niciuna dintre ele nu-i răspunse, atunci chemă în ajutor puterile iadului, care-i răspunseră. În groaza, furia şi sminteala lui, se dărui iadului pe sine şi pe toţi urmaşii urmaşilor săi, până când avea să se găsească o fiinţă pură şi virtuoasă, care să fie în stare să rupă acel pact. Când Lionel îşi mai veni în fire, mama sa murise, dar Alix încă trăia.

XXVIII.
Transformări

Luizzi ascultase cu sufletul îngheţat, cu chipul palid, acea înfricoşătoare poveste. Până şi poetul fusese subjugat de glasul sinistru al naratorului. Dar, regăsindu-şi imperturbabila lui siguranţă, îi zise diavolului:

— Cum, domnule, Alix încă trăia?

— Da, răspunse diavolul. Păi, nu trebuia să aducă pe lume primul băiat al acelui neam, născut din adulter şi din incest, fiul lui Lionel şi nepotul genovezului Zizuli?

— A, foarte bine, zise poetul. La urma urmei, ai dreptate: balada asta avea nevoie de un deznodământ. Zic „baladă” fiindcă-ţi dai seama că un asemenea deznodământ e imposibil în teatru. Spune-mi, s-a mai auzit apoi vorbindu-se în istoria acestui ţinut despre familia de Roquemure?

— Nu, ea s-a stins odată cu Gérard şi cu Hugues.

— Dar despre acel Lionel, sau despre fiul său, nu s-a mai aflat nimic?

— Ba da, se spune că Lionel s-ar fi refugiat atunci tocmai în fundul ţinutului Languedoc.

— Şi-n Languedoc nu există cineva din familia Roquemure?

— Nu cred, fiindcă fiul lui Lionel a trebuit să ia numele bunicului său, conform pactului încheiat cu diavolul, alcătuindu-şi un alt nume din literele aflate în cuvântul Zizuli!

— Şi care a fost acel nume?

— Vezi şi dumneata ce nume poate ieşi din Zizuli!

Aproape înspăimântat de povestea pe care o auzise, Luizzi strigă fără voia lui:

— Nu, nu, nu există în tot ţinutul Languedoc un nume care să semene cu acesta!

— Vă cer iertare, spuse povestitorul, dar există unul. Şi dacă domnul, care se ocupă cu istoria pitorească, se va duce până la Toulouse, îi recomand să facă un drum până la Biblioteca Publică. Într-un colţişor, în stânga, cum intri pe uşa de la intrare, va găsi, uitat în fundul unui sertar, un mic manuscris, scris în limba locală, în care e povestită viaţa fiului lui Lionel, care s-a remarcat în războiul cu albigenzii. El se numea…

— Ce importanţă are numele? zise Luizzi, întrerupându-l repede pe diavol. Şi ce-a devenit acel pretins fiu al lui Lionel?

— Conform târgului încheiat cu diavolul, a avut un răgaz de zece ani ca să-şi aleagă lucrul ce urma să-l facă fericit şi să-l scape de iad.

— Şi ce-a ales?

— Nimic; căci, lăsându-se dus de valurile vieţii sale bogate, aventuroase, nepăsătoare, n-a băgat de seamă când au trecut cei zece ani.

La aceste vorbe, Luizzi tresări şi, cuprins de groaza care pusese stăpânire pe el, strigă, întocmai ca un om ce se trezeşte din somn:

— În ce dată suntem azi?

— În l octombrie 183…

— Trei luni! Nu mai am decât trei luni… murmură Luizzi.

Apoi rămase cufundat într-o adâncă meditaţie. Îi mai rămăseseră doar trei luni ca să aleagă. Dar oare nu era destul, dacă ştia cum să le folosească?

În vremea asta, poetul discuta cu călătorul, încercând amândoi să găsească modalitatea de a scoate din acea istorie o dramă, sau măcar un vodevil oarecare. În momentul în care baronul începu să tragă cu urechea, diligenţa se opri; diavolul coborî, salutându-i pe cei doi

tovarăşi de drum, spunându-le:

— Vă cer iertare pentru sporovăială mea; sigur că v-am plictisit, nu glumă, dar ce poţi să faci într-o diligenţă, decât să vorbeşti?

Încântat de a rămâne singur cu diavolul, Luizzi îl lăsă să coboare, apoi se dădu şi el jos. Când depăşi cu câţiva paşi trăsura, îi făcu semn să-l urmeze. Călătorul se supuse.

— Vă înţeleg, domnule baron de Luizzi. Poate că povestea mea v-a jignit şi, mai mult ca sigur, vreţi să-mi cereţi socoteală. Dar nu am nici dispoziţia necesară şi nici nu pot să mă bat în duel, mai ales cu dumneavoastră.

— Ticălosule! strigă baronul pe un ton ameninţător, ferm convins că vorbea cu diavolul, care-şi bătea joc de el.

— Degeaba mă ameninţaţi. Sunt preot şi dacă a fost o vreme când purtarea mea a stârnit scandal, cred că mi-am răscumpărat toate greşelile, prin viaţa austeră şi studioasă pe care am dus-o.

— Ce vrea să însemne gluma asta? întrebă Armand.

— Nimic. Întorcându-mă de la Paris în satul ăsta, unde sunt preot, am întâlnit acel nebun pe care l-aţi văzut; am profitat de haina mea sobră, care nu-i putea da de bănuit cine sunt, pentru a-i arăta până unde te poate duce mania literară, care nu trăieşte decât din incest, din crimă şi din sânge, şi i-am istorisit acea legendă, pe care am citit-o, într-adevăr, când, studiind teologia la Toulouse, mă duceam să cercetez vechile noastre manuscrise din bibliotecile oraşului.

— Dar povestea asta, zise Luizzi, pe care liniştea interlocutorului său îl uluise, povestea asta de unde o ştii?

— Păi, zise el, este povestea familiei dumneavoastră. Căci din numele Zizuli a ieşit cel de Luizzi. Dar mărturisesc că am fost foarte mirat că n-aţi ştiut acest lucru şi mai ales că a părut să vă facă o atât de puternică impresie.

Baronul crezu că se smintise. Dându-se un pas înapoi, strigă:

— Ascultă, domnule, mă cunoşti?

— Vă cunosc de multă vreme, domnule baron, şi am

trecut prin nişte nenorociri, care vor constitui o veşnică remuşcare pentru amândoi.

— Dar cine eşti, domnule? strigă Luizzi, din ce în ce mai intrigat.

— N-aş fi vrut să vă spun numele. Dar, cum nu mai vreau să fug de ruşine şi de răspundere, am să vi-l spun: sunt abatele de Sérac.

Rostind aceste cuvinte, care-l încremeniră pe Luizzi, abatele salută şi plecă. De îndată ce dispăru, Luizzi, închipuindu-şi că fusese înşelat de diavol, strigă:

— Hei, diavole! Vino înapoi! întoarce-te!

Dar cum nimeni nu se ivi, scuturâ clopoţelul şi diavolul apăru. Chipul pe care şi-l luase îl sperie şi mai rău pe baron, decât îl speriase apariţia lui Akabila. Baronul crezu că-l vede în faţa ochilor pe însuşi domnul de Cerny. Era el, cu gesturile, cu chipul, cu ţinuta lui. În primul moment, baronul nu ştiu ce să creadă; i se păru că visează, că mintea i-a luat-o iar razna; în sfârşit, se hotărî să discute cu acea fiinţă, indiferent cine ar fi fost ea.

— Deci, iată-te, zise el.

— Iată-mă.

— Ce vrei de la mine?

Diavolul surâse şi-i spuse:

— Păi, nu m-ai chemat, domnule baron?

— Da, te-am chemat, zise Luizzi, care-şi recunoscu sclavul după surâsul lui plin de cruzime.

— Iar eu am venit, stăpâne!

— Şi de ce ţi-ai luat mutra asta?

— Pentru că s-ar putea să-mi fie de folos.

— Probabil ca şi înfăţişarea la care ai renunţat mai adineauri.

— Mai adineauri? întrebă diavolul. Nu te-am văzut de ieri-seară.

— Cine e deci omul de care m-am despărţit adineauri?

— Cum, nu l-ai recunoscut pe abatele de Sérac, fostul amant al marchizei du Val?

— Dar nu te ascundeai tu sub înfăţişarea lui?

— Ah, da, pe drumul ce vine dinspre Orléans, ieri-seară. I-am luat costumul, pentru că abatele era gros îmbrăcat, iar eu detest frigul.

— Deci, nu tu te-ai urcat azi în diligenţă?

— N-am mai putut. Abatele se urcase înaintea ta, împreună cu poetul, şi apoi acolo nu erau decât trei locuri.

— Deci, nu tu mi-ai povestit acea înfricoşătoare istorie?

— Eu nu vorbesc niciodată despre afacerile mele.

— Dar, spune-mi, povestea e adevărată?

— Este scrisă.

— Oare ai să-mi răspunzi clar măcar o dată în viaţa ta?

— Nu ştiu ce înţelegi prin a răspunde clar.

— Spune-mi, povestea e adevărată? Da sau nu?

— Mai întâi, ce înţelegi tu prin „adevărată”?

— Tot ceea ce ne-a povestit omul acela s-a întâmplat aievea?

— Şi da, şi nu! Da, pentru tine, care crezi în toate neroziile; nu, pentru cei care o tratează prosteşte, drept o legendă.

— Dar, în sfârşit, zise Luizzi, indiferent de ce cred eu şi de ce cred alţii, care e adevărul?

— Pe vremea aceea se spunea că soarele se învârte în jurul pământului şi toţi credeau că era adevărat; astăzi se crede că pământul se învârte în jurul soarelui şi e adevărat.

— Dar, din toate acele lucruri pe care le-am auzit, există măcar unul care să fie adevărat?

— Poate; doar dacă nu cumva adevărul e pe undeva, pe la mijloc.

Luizzi îşi dădu seama că nu va putea să-l determine pe diavol să-i spună ce dorea şi începu să se gândească de ce se încăpăţâna acesta să-i răspundă şi de ce-i scosese în cale atâţia oameni pe care-i întâlnise în viaţă. Brusc, baronul păru să-şi dea seama că se angajase un fel de luptă între diavolul, care se străduia să-l împingă pe drumul pierzaniei, şi o putere necunoscută, care voia, cu orice preţ, să-l salveze. Preotul, care-i ieşise pe neaşteptate în cale şi care-l avertizase că ceasul alegerii se apropia, nu era oare

emisarul acelei puteri necunoscute? Preotul acela, întors pe drumul căinţei, ducând o viaţă curată şi cinstită, după ce trăise aşa cum trăise, nu era cumva o pildă care i se dădea?

Trebuind să se urce din nou în trăsură, baronul fu întrerupt din gândurile sale; dar, hotărât de data asta să nu se mai supună niciunei influenţe străine, se îndepărtă de diavol, spunându-i:

— Te rog, lasă-mă!

— Pe moment, mi-e cu neputinţă.

— Cum, zise Luizzi, cu neputinţă? Şi dacă nu mă interesează treaba asta? Şi dacă nu vreau să te mai aud?

— Astupă-ţi urechile!

— Dar ce, parcă eu nu ştiu că vocea ta răzbate şi prin cele mai puternice obstacole?

— De data asta nu va fi aşa, pentru că nu voi vorbi pentru tine.

— Dar pentru cine?

— Pentru tovarăşul tău de călătorie.

— Poetul?

— Da, pentru poet.

— Şi ce ai de gând să-i spui?

— Două întâmplări: una, după care va scrie un roman ce va fi îngrozitor de prost, cealaltă, o faptă josnică şi ticăloasă. Dacă ar avea o fărâmă de talent, ar putea scrie o carte deosebită, folosind prima întâmplare, şi o comedie bună, folosindu-se de a doua.

— Şi de unde ştii că va face lucruri atât de proaste?

— Deoarece cunosc omul şi oamenii, pentru că secolul tău preferă tablourile monstruoase şi dispreţuieşte picturile adevărate.

— Şi ce întâmplări vrei să-i povesteşti?

— Vei putea să le auzi…

Vorbind astfel, ajunseră lângă trăsură şi ocupară cele două locuri care rămăseseră goale.

— Ei bine, strigă poetul, văzându-l pe Luizzi, ce-aţi făcut cu povestitorul nostru?

— L-am lăsat la presbiteriul său.

— Cum, strigă poetul, era un preot?

— Preotul din acest sat.

— Ei drăcie, cam mult pentru un popă, ştie lucruri ciudate şi povesteşte nişte balade ieşite din comun.

— Nu era abatele de Sérac? zise diavolul, amestecându-se în discuţie. În acest caz, cunosc balada pe care ţi-a povestit-o. N-o ştie decât pe asta şi o spune ori de câte ori are prilejul, întocmai ca un orator din opoziţie care ţine mereu acelaşi discurs şi ca un ministru care dă mereu acelaşi răspuns.

— Totuşi, poate foarte bine constitui subiectul unei drame, în afară de partea cu caii, zise poetul.

— A, domnul se ocupă de teatru? întrebă diavolul. E frumos să poţi domina publicul cu ideile tale, să-l ţii cu răsuflarea tăiată şi să-l faci să tremure şi să plângă după bunul tău plac.

— Sigur, făcu poetul plin de el, e o mare bucurie, pe care am gustat-o şi eu uneori.

— Ceea ce mă uimeşte, zise Luizzi, căruia acel pretins poet îi displăcea total, e că nu se scrie şi comedie, sursele de inspiraţie cred că n-ar lipsi.

— Comedie! strigă poetul, de unde vreţi să ne inspirăm?

— De pe stradă! Vezi mult mai multe lucruri decât în saloane.

— Mai bine spune-i cum ar putea s-o facă, zise diavolul.

— Păi, cum s-a făcut şi până acum, răspunse baronul.

— Altădată, domnule, cutezai să râzi şi să blamezi; astăzi, nu mai poţi, zise diavolul.

— Într-o vreme ca a noastră, în care domneşte libertatea, crezi că mai suntem sclavi, ca odinioară?

Diavolul făcu o mutră dispreţuitoare şi-i replică lui Luizzi:

— Într-o vreme în care viciul a pus stăpânire pe întreaga societate, nu mai există public care să râdă de viciu. Când te afli într-o puşcărie, nu te apuci să-i dispreţuieşti pe hoţi. Nu te vor ierta, nici măcar dacă vei încerca să le imiţi faptele.

— Totuşi, astăzi, zise Luizzi, când deosebirile sociale au dispărut, poţi să critici ce vrei, fără să te mai temi de o opoziţie, care altădată îi făcea să fie solidari pe toţi cei din aceeaşi tagmă.

— Haida de! făcu diavolul; cine va cuteza să zugrăvească un deputat independent, care vrea să se vândă, un bancher hoţ, un notar tâmpit, un militar fanfaron, un magistrat ticălos, un avocat necinstit? Camera, banca, notariatul, armata, magistratura, baroul se vor revolta. Vor spune că e vorba de neruşinare, de demoralizare, de dezorganizare socială. Pe vremea lui Ludovic al XIV-lea erau luaţi în râs marchizii care asistau la scularea regelui; aş vrea să mai văd şi azi pe careva care-şi îngăduie să-l ia peste picior pe valetul care-l îmbracă pe suveran. Fă un judecător idiot, şi nicio putere ministerială nu va îndrăzni să îngăduie reprezentarea unui asemenea personaj. Dacă vrei să zugrăveşti un lucrător rău de gură şi bătăuş, vei găsi zeci de lucrători răi de gură şi bătăuşi, fără a-i mai pune la socoteală pe cei de treabă sau de bună-credinţă, care se vor crede obligaţi să-i ţină parte şi care te vor fluiera, spunând că te-ai apucat să-i calomniezi. Dacă ai să creezi un bogătaş sordid şi fără milă, vei fi alungat din saloane, unde vei fi tratat drept un invidios şi un mizerabil pe care sărăcia l-a înrăit. Descrie un pedant ambiţios care-şi dă aere cu presupusa lui ştiinţă, şi toţi savanţii se vor ridica împotriva ignorantului care-i denigrează. Zugrăveşte un infatuat literar, care strică povestirile furate de la alţii, dându-le drept ale sale, şi toţi foiletoniştii vor spune că eşti un prost. Aşa că, până la urmă, te vezi obligat să râzi doar de cocoşaţi şi de englezii care vorbesc stâlcit franţuzeşte. Iată la ce se reduce toată comedia dumitale. Imperiul râsului aparţine bufonilor, cu condiţia ca ei să-l ducă până la absurd; căci, dacă se opresc la adevăruri, vor găsi oricând un cetăţean oarecare, aparţinând unei clase oarecare, care nu vrea să fie adusă pe scenă. Egalitatea în faţa legii a ucis satira, iar egalitatea în faţa viciului a ucis comedia. Când o casă veche se prăbuşeşte, e periculos să-

ţi vâri ciocanul în vreuna dintre crăpături; când societatea se simte decăzând, nu vrea să i se dezvăluie fisurile. Se acoperă cu toate legile, se înfăşoară în respectul uman, se sprijină pe morala scrisă, căci se teme de cea mai mică atingere. Nu e vorba de o clasă care se opune descrierii unor adevăruri, ci de întreaga societate. Şi ce om e destul de puternic, pentru a lupta împotriva întregii societăţi?

— Adăugaţi la asta, zise poetul, că tot acel viciu e lipsit de relief, de vigoare…

— Ba te asigur, zise diavolul, că are şi una, şi alta în cantităţi enorme.

— Pasiuni fără suflet…

— Ba unele, pot să jur, sunt chiar monstruoase.

— O viaţă supravegheată de codul civil, permise de şedere, jandarmi şi paşapoarte.

— Ba pot să te asigur că sunt o mulţime care scapă de această supraveghere.

— Pentru câtăva vreme şi ca s-o termine pe eşafod.

— Pentru toată viaţa, rămânând nişte oameni stimaţi.

— Uite, să luăm, de pildă, povestirea preotului; aşa ceva ar fi cu neputinţă să se mai întâmple în zilele noastre.

— Şi de ce nu? Crezi că nu mai există incest? E adevărat că se datorează hazardului, dar ai văzut şi dumneata, domnule de Luizzi, că incestul există.

— Eu? făcu baronul.

— Mai mult decât crezi, domnule, şi de unii dintre ei te-ai lovit în diverse saloane din Paris. Mai ales dumneata, baroane de Luizzi, ai strâns deseori mâna unui magistrat care, surprins de fratele unei tinere într-un tête-à-tête cam prea familiar cu ea, a fost silit de acel frate, care l-a ameninţat că-i taie beregata, să se însoare cu tânăra în cauză. Şi ştii cine era acea nefericită? Era fata acelui magistrat, care fusese amantul mamei sale. Şi ştii de ce fratele a ţinut atât de mult să se repare o ocară care, de fapt, nici nu exista? Pentru că soră-sa rămăsese însărcinată şi pentru că spera să-şi ascundă, în felul acesta, incestul săvârşit, obligând-o pe fată să comită două.

— O, făcu baronul cu silă, e cu neputinţă.

— Eu nu zic că ar fi posibil, eu zic doar că e adevărat! Şi dacă ţi-aş povesti, zise diavolul, istoria acelui tată care şi-a crescut fiica în ideile cele mai materialiste, în principiile cele mai profund demoralizatoare, pentru a nu întâlni niciun obstacol în calea planurilor sale ticăloase?

— Şi crima s-a săvârşit? întrebă Luizzi.

— Ceea ce e nostim, dacă mai poate exista ceva nostim în toate astea, zise diavolul, e faptul că tocmai lecţiile tatălui au stăvilit crima.

— Treaba mi se pare ciudată, zise poetul.

— Păi, iată cum s-a întâmplat. În ziua în care acel tată filosof i-a cerut fiică-sii să se culce cu el, aceasta i-a răspuns: „Nu, nu vreau!” „Ai prejudecăţi, fata mea?” „Câtuşi de puţin! Dar nu vreau, pentru că eşti bătrân şi urât!” „Ei bine, dacă nu vrei de voie, ai să faci de nevoie ceea ce-ţi cer!” Fata a pus imediat mâna pe un cuţit şi a strigat: „Să nu te apropii de mine, că te ucid!” „Să-ţi ucizi tatăl, ticăloaso!” „Păi, un tată ca tine, care m-a învăţat tot ce m-a învăţat, nu-i şi el un bărbat ca oricare altul?” Şi la tot ce a încercat taică-său să-i spună, ea nu răspundea decât cu argumentele lui: „Dacă există o prejudecată, care mă împiedică să mă culc cu tine, e faptul că eşti bătrân şi urât; iar dacă vrei să mă sileşti să fac acest lucru, apoi atunci nu mai am niciun fel de prejudecată şi te ucid cât ai clipi din ochi!” Şi astfel de istorii, adăugă diavolul, nu sunt simple povestioare inventate doar pentru a fi istorisite; ele sunt adevărate, actorii există, îi cunoaşteţi şi-i salutaţi cu stimă. Aşa că nu vă mai miraţi niciunul de acea poveste fantastică a abatelui de Sérac.

— Dar e adevărată? întrebă Luizzi.

— Păi, după tot ce ţi-am spus până acum, nu văd de ce n-ar fi adevărată. Nu crima e principalul, fiindcă ai văzut că în secolul nostru sunt altele şi mai înspăimântătoare. Şi nici legătura fraternă dintre Alix şi Lionel, căci acea fraternitate fusese ascunsă de un dublu adulter, dar astăzi există altele, legitime, şi care habar n-au că ar păcătui prin aşa ceva.

— Lucrul mi se pare destul de neobişnuit astăzi, făcu poetul, când fiecare ştie al cui e şi cu cine a fost făcut.

— Aş putea să-şi dovedesc imediat contrariul, zise diavolul.

— Ei drăcie, răspunse poetul, aş vrea, ba aş fi chiar bucuros să aflu că şi secolul nostru poate fi tot atât de fecund în astfel de fapte ca şi secolele trecute.

— Îţi garantez eu că este şi că are de toate, zise diavolul; nu-i lipsesc nici ridicolul, nici viciile, nici pasiunile, nici întâmplările ciudate, nici firile bizare; exceptând poate…

— Exceptând ce? zise poetul.

— Un om de geniu care să le aştearnă pe hârtie, zise Armand.

— Vorbe de milionar şi de baron, răspunse poetul cu dispreţ. Ceea ce ne lipseşte este un public care să le aprecieze.

— Vorbe de scriitor fluierat, răspunse Armand.

— Lipsesc şi omul de geniu, şi publicul, domnilor, zise diavolul. Şi acum să-mi încep povestea.

XXIX.
Bancherul

Era la începutul primăverii din 1830. Într-un cabinet bogat, situat la primul etaj al unui palat din strada Provence, şedea un om, care citea cu atenţie jurnalele aduse de valetul său. Acel om era bancherul Matthieu Durand.

— Bancherul Matthieu Durand! strigă poetul. Dar îl cunosc bine; are un castel la câteva leghe de Bois-Mandé, unde chiar trebuie să mă duc să-i fac o vizită, după ce mă înapoiez de la Toulouse.

— Ah! Coincidenţa e ciudată, zise diavolul şi uite că nici nu ştiu dacă e cazul să mai continui.

— Dimpotrivă, istoria devine şi mai interesantă; când cunoşti personajele, eşti bucuros să le cunoşti cât mai profund cu putinţă.

— Cum doreşti, zise diavolul. Şi începu: Matthieu Durand nu avea în acea epocă decât cincizeci şi cinci de ani. Ridurile adânci, care-i străbăteau în toate sensurile fruntea înaltă, pleşuvă şi gânditoare, atestau efortul constant al unei vieţi active şi laborioase; totuşi, când nu era ocupat, chipul său vădea o preocupare deosebită faţă de tot ceea ce-l înconjura. Şi sunetul vocii sale, mai curând încurajator decât protector, părea a spune tuturor: „Sunt fericit şi vreau să fiţi şi voi la fel”. Dacă te-ai fi uitat mai cu atenţie la el, ai fi observat că era mai curând mândru decât fericit de bunăstarea sa, pe care şi-o etala cu multă pompă,

plăcându-i să fie contemplată, ca şi cum i-ar fi simţit mai bine efectul pe care-l producea asupra celorlalţi. Şi totuşi, nu făcea acest lucru pentru a-i umili pe cei din jurul său, ci mai degrabă pentru a le arăta – în persoana sa – scopul pe care orice om şi-l poate atinge printr-o muncă plină de răbdare şi o conduită ireproşabilă. În rest, trăsăturile caracteristice ale lui Matthieu Durand erau inteligenţa deosebită şi promptitudinea cu care acţiona. Astfel, când auzea pe careva vorbind despre afaceri, încrunta uşor din sprâncene, fapt ce dădea chipului său un aer preocupat, nelăsând să-i scape niciun cuvânt, niciun gest, nicio mişcare. Această putere de a percepe era atât de mare, încât, atunci când răspundea, făcea un scurt şi precis rezumat a tot ceea ce se discutase şi asta, cu o claritate şi o precizie remarcabile. Apoi urmau observaţiile sale, fie pentru a accepta, fie pentru a refuza, fie pentru a modifica propunerile făcute. Abia în acel moment se manifesta trăsătura cea mai pregnantă şi totodată cea mai ascunsă a lui Matthieu Durand: o încăpăţânare rece, calmă şi politicoasă, o încăpăţânare care nu ceda la nicio propunere, la nicio modificare cerută de ceilalţi. Şi asta, cu atât mai mult cu cât, uneori, după ce condamnase o operaţiune şi dăduse peste cap toate calculele celorlalţi cu o trufaşă superioritate, îl vedeai girând brusc afacerea cu numele şi cu banii săi. Alteori, deschidea credit larg câte unui negustor, în momentul în care ceilalţi bancheri începeau să se îndoiască de solvabilitatea lui şi când el însuşi cunoştea mai bine decât oricine situaţia jalnică a comerciantului în cauză. Nimeni nu putuse niciodată ghici motivele care-l făceau să ia nişte hotărâri atât de contrare intereselor sale. Unii spuneau că era un simplu capriciu, alţii că era generozitate. Dar erau dificil de presupus asemenea capricii la un om, care dovedea atâta corectitudine în conduita generală a afacerilor sale.

Generozitatea poate că ar fi explicat mai bine această manieră de a acţiona, căci Matthieu Durand trecea drept un om generos; nimeni nu-l văzuse refuzând vreodată unele

cereri de ajutoare. Un singur om pretindea că tot ce făcea, făcea din calcul. Acel om era domnul Séjan, primul funcţionar al bancherului, dar el nu voia să explice nimănui care era motivul acelui calcul; când, într-o zi, careva îl întrebă cărei aritmetici îi aparţinea un calcul ce consta în a da o sută de mii de franci unui debitor insolvabil, bătrânul Séjan se mulţumi să răspundă că aparţinea aritmeticii indirecte. Ce însemnau cuvintele „aritmetică indirectă?” Domnul Séjan n-a vrut să le explice şi s-a închis într-o tăcere încăpăţânată, căreia un surâs imperceptibil şi un clipit mai aparte din ochi îi conferiră un aer de profundă subtilitate. În rest, acele abateri de la linia obişnuită a afacerilor nu făceau pe nimeni să se teamă, deşi o sumedenie de oameni aveau bani la Durand. Căci reputaţia probităţii şi abilităţii lui Matthieu Durand erau mai presus de orice bănuială, iar el era destul de bogat, pentru a se putea ruina fără să se observe.

— Mi se pare inutil să împing mai departe portretul lui Matthieu Durand, zise diavolul, şi socot că faptele şi vorbele sale îl vor zugrăvi mai bine decât aş face-o eu. Apoi continuă:

— Se afla deci în bogatul său cabinet, o odaie mare, împodobită cu tablouri magnifice, cu o draperie verde, garnisită cu benzi late de catifea neagră şi mobilată cu acel lux, care costă scump când e şi frumos, şi de bună calitate. După ce a citit toate jurnalele cu mare atenţie, bancherul a deschis sertarele imensului birou alături de care se afla aşezat şi a scos o hârtie, pe care a citit-o cu o atenţie şi mai mare. A şters mai multe fraze, pe urmă a adăugat altele, a început să citească din nou hârtia de la un capăt la altul, declamând cu voce scăzută, în vreme ce, cu pana în mână, îi dădea ultima formă, perfecţionând-o. Apoi trase de una dintre cele trei sonerii ale căror cordoane de culori diferite atârnau deasupra biroului. Mai aruncă o ultimă privire asupra acelei hârtii, aşa cum aruncă o mamă o ultimă privire asupra copilului său, ca să vadă dacă hainele îi sunt puse la punct şi buclele frumos pieptănate. După un

moment, apăru valetul domnului Durand, căruia bancherul îi zise:

— Trimite-l la mine pe domnul Léopold!

Valetul se pregăti să părăsească elegantul cabinet, pentru a îndeplini ordinele stăpânului său, când acesta îi spuse:

— Ia-o pe scăriţa care duce de aici la mezanin, unde trebuie să se afle domnul Léopold; să vină şi el tot pe acolo; nu vreau ca persoanele care aşteaptă în salon, să vadă că primesc pe cineva la mine.

Servitorul făcu întocmai şi bancherul, rămas singur, deschise corespondenţa aflată lângă el. Cel mai adesea arunca o privire rapidă asupra scrisorilor, clasându-le apoi în nişte mici dosare. Făcu unele mici adnotări pe câteva dintre ele şi păstră două sau trei, a căror lectură păruse să-l contrarieze grozav. În sfârşit, valetul apăru însoţit de un tânăr de aproape douăzeci de ani, care se opri în faţa bancherului, pătruns de o respectuoasă admiraţie.

— Anunţă-i pe cei de afară că peste un minut voi începe să-i primesc, îi zise el valetului, care se şi retrase.

Matthieu Durand se întoarse apoi spre Léopold şi-i zise cu un glas plin de blândeţe şi de bunăvoinţă:

— Domnule Léopold, aş vrea să-ţi cer un serviciu.

— Un serviciu? Mie? strigă tânărul cu uimire. Ce trebuie să fac, domnule? Ştiţi că viaţa mea vă aparţine şi că, dacă e nevoie să mă sacrific pentru dumneavoastră…

— Nu, băiete, nu, răspunse bancherul, calmând acel entuziasm printr-un surâs graţios. În serviciul pe care ţi-l cer, nu am nevoie de viaţa dumitale, ci doar de promptitudine şi de discreţie.

— Oh, dacă e vorba de vreun secret, vă rog să mă credeţi că mai curând mi-aş da viaţa, decât să scot un cuvânt.

— Exagerezi importanţa lucrului pe care ţi-l cer, Léopold.

— Cu atât mai rău, căci aş vrea să găsesc în sfârşit un mijloc de a-mi dovedi recunoştinţa. Toţi funcţionarii dumneavoastră vă privesc ca pe un tată, domnule. Dar,

faţă de mine, aţi fost mai bun decât însuşi Dumnezeu.

— Mama dumitale a rămas fără avere şi, deşi tatăl dumitale a murit în 1815, în urma rănilor primite, i s-a refuzat o pensie, ceea ce mi s-a părut o gravă nedreptate.

— Iar dumneavoastră aţi îndreptat-o într-un chip cât mai nobil cu putinţă, domnule, căci aţi venit în ajutorul bietei mele mame.

— Puteam să las în mizerie văduva unui brav militar?

— Aţi avut grijă de mine şi, datorită generozităţii dumneavoastră, am primit o educaţie aleasă, ceea ce este o adevărată binefacere, domnule.

— Da, Léopold, cred că este o binefacere, zise bancherul, întrerupându-l. Şi poate că am dreptul s-o spun. Pentru că, vezi, eu, când am plecat din satul meu, abia ştiam să citesc. Puţinul pe care l-am învăţat, mi l-am însuşit cu preţul renunţării la câteva ceasuri din munca datorită căreia trăiam. Am învăţat să scriu fără profesor şi tot fără profesor am învăţat să vorbesc ca la oraş, renunţând la limbajul meu de ţăran. Apoi, când mi-am găsit un loc de muncă mai acătării, n-am vrut să par mai prost decât colegii mei care isprăviseră liceul, aşa că am învăţat latina.

— Tot singur?

— Tot singur, în amărâta mea de mansardă. Apoi am vrut să ştiu puţină istorie, puţină matematică. Îmi plăcea chimia, aşa că m-am ocupat şi de fizică. Ei, dacă ţi-aş spune tot, Léopold… Am învăţat să cânt la vioară şi, pe legea mea, destul de bine. Apoi, datorită muncii şi economiilor, am făcut câteva mici afaceri, apoi din ce în ce mai mari, tot timpul singur, dar perseverând şi, în sfârşit, am ajuns unde sunt acum.

— Sunteţi unul dintre oamenii cei mai stimaţi din Franţa.

— Unul dintre cei mai stimaţi… Cel puţin aşa trag nădejde, zise Durand. Dar să revenim la acel mare serviciu pe care ţi l-am cerut. Iată un memoriu, o scrisoare, mă rog, un înscris, după care trebuie să-mi faci patru sau cinci copii. Ia-l cu dumneata şi dă-mi copiile diseară. Eu nu mă ocup de orele voastre de birou şi domnul Séjan o să mă bombăne,

dacă te voi smulge de la îndatoririle dumitale. Aşa încât contez pe bunăvoinţa dumitale.

— Oh, domnule, spuse Léopold stânjenit, nu-mi vorbiţi de bunăvoinţa mea, când fiecare ceas din viaţa mea vă aparţine.

— Şi mai ales nu arăta nimănui hârtia, nici măcar mamei dumitale.

— Vă făgăduiesc, domnule.

— Şi, fiindcă veni vorba de mama dumitale, ce mai face?

— Bine, domnule, şi va fi fericită să afle…

— Că m-am informat despre sănătatea ei, zise surâzând bancherul. Iar ea se va duce să spună tuturor că bancherul Durand a cerut veşti despre doamna Baron.

— Nu râdeţi de recunoştinţa ei…

— Glumesc, Léopold, glumesc, dragul meu; mama dumitale e o femeie demnă şi cinstită şi dacă exagerează puţin ceea ce am făcut eu pentru ea, o face dintr-o virtute atât de rară, încât nu pot decât s-o laud şi s-o rog să-şi adreseze totuşi altuia recunoştinţa. Transmite-i complimente din partea mea, dar roag-o să le păstreze pentru ea.

— Vă mulţumesc în numele ei, domnule. Când vă trebuie aceste copii?

— Mâine dimineaţă.

— Atunci am să vi le aduc mâine în zori, fiindcă mi se pare că mâine dimineaţă plecaţi la Etang.

— Pe legea mea, ai dreptate, mâine e duminică, iar eu plec în seara asta. Fata mea mă va certa, dacă voi veni abia mâine. Fiindcă unul dintre vecinii noştri de la ţară dă un bal şi ea m-a rugat să-i cumpăr nu ştiu ce fleacuri în acest scop.

— O să-mi petrec ziua făcând copiile.

— Nu. Va trebui să-l rog pe domnul Séjan să te învoiască. Sau ştii ce? Vino mâine la Etang şi-ţi vei petrece ziua împreună cu noi. Seara, te voi duce la bal.

Dansatorii sunt întotdeauna bineveniţi. Uite că s-a aranjat.

La această propunere, Léopold se făcu roşu, îşi coborî încurcat ochii şi păru să şovăie. Chipul lui Matthieu Durand se încruntă uşor, apoi îl întrebă pe Léopold pe un ton cam sec:

— Nu poţi să-mi faci plăcerea asta, domnule?

— O asemenea invitaţie mă pune într-o mare încurcătură, mai ales când ştiu că e cea mai măgulitoare răsplată pe care aţi acordat-o vreodată subalternilor dumneavoastră... Mama va fi nespus de mândră şi de fericită...

Trăsăturile bancherului se destinseră, apoi îi răspunse tânărului pe un ton de încântătoare bunăvoinţă.

— Ei bine, dacă socoţi că nu e prea plictisitor la Etang, vino mâine...

— Oh, domnule, zise Léopold, cu lacrimi în ochi şi sufocat de recunoştinţă.

— Atunci, s-a făcut, îi zise el tânărului, întinzându-i mâna.

Léopold era atât de încântat, avea inima atât de plină de bucurie, încât apucă mâna bancherului şi o sărută, la fel ca pe mâna unui rege care acordă o favoare importantă unuia dintre supuşii săi. Durand îl privi ieşind şi o vie mulţumire faţă de sine însuşi, pe care şi-o reţinuse până atunci, i se răspândi pe chip. Îşi înălţă capul cu mândrie şi lăsă să-i scape o exclamaţie de triumf. Pe urmă, făcu de două sau trei ori înconjurul cabinetului, ca şi cum ar fi vrut să-şi revină din emoţie. Apoi, când deveni din nou stăpân pe sine, îşi reluă locul lângă birou şi-l sună pe valet.

— Ah, mi se pare că-l cunoaşteţi foarte bine pe domnul Matthieu Durand, zise poetul. Iată ceea ce numesc eu un om de inimă. Nu-i cunosc decât un cusur.

— Ce cusur? întrebă diavolul.

— Am onoarea să vorbesc unui prieten de-al său?

— Sunt contele de Cerny, zise diavolul şi nu-ţi povestesc decât ceea ce-am auzit datorită unei întâmplări ciudate. Poţi spune orice faţă de mine.

— Ei bine, în pofida tuturor calităţilor sale şi a geniului său financiar, domnul Durand are un cusur, care-l coboară în rândul celor mai mărunţi negustori de bonete de

bumbac.

— Ei, şi care-i acel cusur? întrebă diavolul.

— E clasic, dar un clasic înrăit!

— Ăsta e un viciu pe care şi-l va îndrepta citind operele clasicilor.

— Şi apoi mai e domnul Séjan al său, care e teribil de amuzant, când îi cade un volum nou în mână. Primul lucru pe care-l face este să numere rândurile de pe o pagină; şi, dacă nu sunt tot atâtea câte se află într-o ediţie compactă a lui Voltaire, spune că autorul şi librarul fură publicul.

— Nu sunt de părerea lui, zise diavolul; mi se pare că în materie de literatură modernă, cu cât pui mai mult, cu atât furi mai mult publicul.

— Hm! făcu omul de litere.

— Dar să revenim la Matthieu Durand, zise diavolul. Deci, valetul intrase în biroul său.

XXX.
Antreprenorul

— Ce persoane aşteaptă afară? întrebă bancherul.

— Iată numele lor, răspunse servitorul, întinzând mai multe cărţi de vizită stăpânului său.

Matthieu Durand le citi şi se opri la una dintre ele.

— Cine este acest domn Félix din Marsilia? zise el.

— E un domn foarte în vârstă, care pare a avea cel puţin şaptezeci şi cinci de ani; a sosit ultimul.

— Va intra ultimul.

— Primul care a sosit, zise valetul, este domnul marchiz de Berizy.

— Pofteşte-l pe domnul Daneau, spuse bancherul, şi roagă-l pe domnul de Berizy să binevoiască să mă scuze. E vorba de o întâlnire făgăduită mai de mult.

După o clipă, intră domnul Daneau. Îl salută pe bancher cu o stângăcie vizibilă, datorată, fără îndoială, faptului că se afla în faţa unuia dintre cei mai bogaţi oameni din Europa. Domnul Durand nu păru să bage de seamă stinghereala lui Daneau şi îi zise, arătându-i un scaun, cu un gest binevoitor:

— Te-am primit primul, domnule, pentru că n-ai niciodată destul timp pentru afaceri şi că timpul e un capital pe care nu-l poţi întrebuinţa în alte scopuri, deturnându-i folosinţa, fără grave prejudicii. Binevoieşte deci şi spune-mi cu ce te pot ajuta.

Domnul Daneau era un om foarte gras şi foarte înalt; era

roşu la faţă, avea mâini şi picioare mari. În făptura lui, totul atesta o dezvoltare solidă a forţelor fizice, hrănite zdravăn cu cârnaţi şi cu vin de Bourgogne. Totuşi, de sub acest înveliş grosolan răzbătea o inteligenţă fină şi promptă. Discuta plăcut şi cu uşurinţă. Tuşi şi începu astfel, cu ochii în jos, în vreme ce Durand îl măsura cu acea privire directă şi fermă, cu care părea să descurce frazele cele mai întortocheate şi afacerile cele mai încâlcite.

— Domnule, demersul meu e foarte îndrăzneţ. Dar veţi ierta un om care e pe punctul de a fi ruinat şi dezonorat, chiar în ajunul zilei în care urma să-şi vadă averea asigurată. Sunt antreprenor de clădiri.

— Ştiu, domnule.

— Acum am şase case în construcţie. Contam să le pot isprăvi în aprilie anul acesta, executând în timpul iernii lucrările interioare. Dar iarna a fost atât de aspră, încât a fost cu neputinţă să construiesc un deget de plafon, să fac un stânjen de zugrăveală, aşa că n-am putut avansa mai mult decât avansasem acum şase luni. Cum n-am prevăzut o iarnă atât de aspră ca cea care a trecut, avusesem o mulţime de angajamente, atât pentru luna asta, cât şi pentru lunile următoare. Aş fi putut îndeplini cu uşurinţă toate acele angajamente, dacă socotelile mele nu mi-ar fi fost date peste cap de un accident care se întâmplă o dată la zece ani. Aş fi găsit fondurile necesare fie ipotecând, fie vânzând acele case. Dar pe cât de uşor poţi obţine bani pe o casă terminată, pe atât de greu îi capeţi pe una la care mai sunt încă o mulţime de lucruri de pus la punct. Numai noi putem şti exact la cât anume se va ridica preţul ei, ca să ştim cam cât valorează întreaga afacere.

— Înţeleg perfect ceea ce-mi spui, domnule, zise Matthieu Durand, privindu-l cu şi mai multă atenţie pe antreprenor. Dar casele, chiar neterminate, au o valoare reală, datorită căreia nu e greu să găseşti fondurile necesare.

— Nu vă pot ascunde, domnule, că această valoare e în mare parte angajată. Am socotit că cele şase case pe care

le-am ridicat făceau vreo trei milioane, iar eu nu aveam decât trei sute de mii, ca să mă apuc de lucru. Aşa că de îndată ce-am plătit o parte din teren, a trebuit să-l ipotechez, ca să mă apuc de lucru. Odată construit parterul, am împrumutat în contul lui ca să construiesc etajul întâi, apoi am împrumutat în contul primului etaj, ca să-l construiesc pe al doilea şi aşa mai departe. Astăzi datorez aproape un milion două sute de mii de franci, ipotecă pe case, plus patru sute de mii, despăgubiri, pentru că mi-am luat angajamentul să termin casele în aprilie şi nu le-am terminat. Banii pe case, aşa cum stau acum lucrurile, n-am să-i pot încasa decât în iulie şi poate nici atunci, aşa că nu prea ştiu când îmi voi plăti datoriile.

— Cum aşa? întrebă Durand, care-l tot iscodea pe acel om, mai mult ca să-şi dea seama cum înţelegea el să facă afaceri, decât pentru a cunoaşte problema în sine.

— Păi, iată cum: după ce mi-am plătit cu bani lichizi toţi antreprenorii, datorită împrumuturilor făcute, la începutul iernii am fost silit să-i amân cu plata. Asta le-a cam dat de gândit. Aşa că, atunci când a fost vorba să isprăvească lucrările, au cerut jumătate din bani. Astăzi ar trebui să le dau banii şi am să le plătesc treizeci de mii de franci, din care cincisprezece mii de franci muncitorilor. Apoi, peste trei zile e sfârşitul lunii şi am nevoie de şaizeci şi două de mii de franci pentru scadenţe. Iată în ce situaţie mă aflu, domnule. Dacă în dimineaţa asta nu fac rost de cincisprezece mii de franci, lucrătorii nu-şi vor primi diseară banii, casele vor rămâne neterminate, iar eu îmi voi pierde creditul şi voi fi un om ruinat din pricina unei nenorocite de afaceri, din care ar fi trebuit să mă îmbogăţesc, dacă n-aş fi avut ghinionul să fie anul acesta o iarnă atât de aspră.

Bancherul păru să reflecteze multă vreme la ceea ce auzise, în vreme ce antreprenorul urmărea cu nelinişte trăsăturile de pe chipul său. În sfârşit, Matthieu Durand se întoarse spre Daneau şi-l întrebă:

— Cu câţi meşteri lucrezi?

— Cu un număr mare, domnule, căci a trebuit să împart

lucrările, pentru ca treaba să meargă mai repede. Pentru cele şase case am diferiţi meşteri, care se pricep la făcut acoperişuri, la tâmplărie, la tinichigerie; am şase sobari, şase zugravi; în sfârşit, fiecare casă are meşterii ei diferiţi, oameni cinstiţi, domnule, care trăiesc din munca lor, căci toţi au început de la nimic.

— Foarte bine! Foarte bine! Ai cu totul vreo treizeci de meşteri?

— Da, domnule, şi toţi cu o reputaţie excelentă.

— Alegători, nu-i aşa? Şi zidarii?

— Partea de zidărie o fac eu însumi. Fiindcă sunt meşter zidar.

— Înseamnă că trebuie să ai şi o mulţime de lucrători, nu-i aşa?

— Da, am vreo două sute de lucrători şi mai bine de douăzeci de furnizori.

— Foarte bine, foarte bine, repetă bancherul. Şi au încredere mare în dumneata, nu-i aşa?

— Până acum n-am făcut nimic care să-i oblige să-şi piardă încrederea.

Bancherul îl privi drept în ochi pe Daneau şi-i spuse cu multă bunăvoinţă:

— Şi nici n-ai să ţi-o pierzi, domnule!

— Credeţi că e cu putinţă?

— Ascultă domnule Daneau, eu nu mă ocup cu treburi de acest gen; dar, după tot ceea ce mi-ai spus, văd că ai de-a face cu oameni care şi-au făcut o situaţie, numai datorită muncii lor.

— Asta e povestea noastră, a tuturor, domnule Durand, zise antreprenorul; am ajuns la situaţia pe care o am, începând ca ucenic la un zidar. Şi toţi meşterii mei au început la fel.

— Asta e şi povestea mea, domnule Daneau; acum patruzeci de ani am venit la Paris cu un franc în buzunar şi cu dorinţa de a-mi croi un drum în viaţă; mă trag din popor, ca dumneata şi ca toţi antreprenorii şi muncitorii dumitale, şi nu mă voi da în lături să întind o mână de ajutor unor

oameni care n-au avut fericirea să fie tot atât de norocoşi ca mine!

— Ah, domnule! Domnule! strigă antreprenorul, care nu găsea cuvinte să-şi manifeste recunoştinţa.

— Fac asta pentru dumneata, pentru meşterii şi pentru muncitorii care, altfel, ar trebui să suporte o adevărată catastrofă, domnule.

— Ah, dacă mi-aţi îngădui să le-o spun…

— E de prisos, zise bancherul, e de prisos. Faptul că vă pot ajuta îmi pricinuieşte o bucurie care mă răsplăteşte îndeajuns, zise Durand. Şi acum să-ţi spun cum înţeleg eu să tratez această afacere. Ai să-mi dai o ipotecă generală asupra celor şase case.

— E cât se poate de just.

— Iar eu îţi voi deschide un credit de patru sute de mii de franci.

— Un credit?

— Da, domnule Daneau. Eu nu lucrez altfel. Ori de câte ori vei avea de făcut o plată, o vei face printr-un bon la casieria mea, bon care va fi achitat în douăzeci şi patru de ore. Cât despre cei cincisprezece mii de franci de care ai nevoie azi, trimite-i pe muncitori la mine, la casierie; vor fi plătiţi până la ultimul ban. Pe de altă parte, domnule Daneau, aş dori ca din clipa în care îmi asum sarcina să-ţi furnizez fondurile necesare, dumneata să vii aici cu notarul dumitale şi eu cu al meu, ca să redactăm actul de ipotecă. Dar, cum azi e sâmbătă, o vom lăsa pe luni dimineaţă. Mâine, duminică, te-aş ruga să vii să petreci un ceas sau două la mine, la castelul Etang, unde vom putea sta de vorbă nestingheriţi.

— Voi veni, domnule, voi veni; dar… dar… îngăduiţi-mi să vă spun… să vă mulţumesc… pentru…

Antreprenorul, cu lacrimi în ochi, începu să se bâlbâie:

— Iartă-mă, domnule Daneau, zise Durand, dar ai văzut că mai vor şi alţii să vină la mine…

— Da, domnule, da…

— Cu bine, şi rămâne să ne vedem mâine.

Bancherul îl rugase pe antreprenor să plece, înainte ca acesta să aibă vreme să-şi descarce inima plină de recunoştinţă. Sigur că Daneau avea să spună tuturor ce mare bine îi făcuse Durand, care era un om excepţional, un om extrem de simplu, de bun şi deloc mândru, aşa cum îşi închipuiau unii.

— Dar mi se pare că şi merita aceste laude, zise baronul.

— Cum să nu! Mai ales după ce ceri nişte garanţii enorme pentru o pretinsă binefacere!

— Sunteţi gentilom, domnule de Cerny, zise poetul, nu iubiţi finanţele! Cu toată ironia dumneavoastră, nu înseamnă că Matthieu Durand n-a fost şi nu este un om admirabil.

— Admirabil, ăsta-i cuvântul cel mai potrivit, zise diavolul, şi va trebui să-ţi aduci aminte de el, când vei vedea şi reversul medaliei. Dar, ca s-o vezi, trebuie să-mi continui povestea; deci, să reintrăm în cabinetul bancherului.

XXXI.
Un gentilom şi un om sărac

Valetul îl introduse pe marchizul de Berizy. Primirea pe care i-o făcu Matthieu Durand fu de o politeţe strictă, dar plină de acea modestie rezervată, ce marchează diferenţa dintre tine şi omul cu care vorbeşti. Văzându-i alături, pe marchizul de Berizy, om de cincizeci de ani, cu faţa arsă de soare, cu mâinile bătătorite, cu hainele alandala, şi pe bancherul Matthieu Durand, frumos pieptănat, bine ras şi îngrijit îmbrăcat, cu mâinile albe şi cu unghiile trandafirii, mai mult ca sigur că l-ai fi luat pe burghez drept marchiz şi pe marchiz drept burghez. Vocea sonoră, dar plăcută totuşi, a bancherului părea să aibă un ton mult mai aristocratic, decât vocea puternică şi cam răguşită a marchizului. Totuşi, dacă-i priveai de aproape, ai fi putut remarca la bancher o grijă deosebită faţă de tot ceea ce spunea şi, mai ales, felul în care o spunea, ceea ce arăta că ţinea să dea dovadă de bunele sale maniere. În vreme ce din nepăsarea marchizului îţi dădeai seama că era obişnuit să fie un aristocrat şi că era, într-adevăr, dar fără fasoane.

— Cărui motiv îi datorez onoarea vizitei domnului marchiz de Berizy?

— Iată, domnule, despre ce e vorba. Ştiţi că printr-o ordonanţă a regelui Carol al X-lea am fost numit pair al Franţei.

— Ştiu, cum ştie toată lumea.

— Şi la fel ca toată lumea, probabil, v-aţi întrebat ce caut

eu acolo.

— Aveţi un nume mare, domnule de Berizy.

— Şi dumneavoastră aveţi un nume de om cinstit, ceea ce, având în vedere timpul care trece, preţuieşte tot atât. Dar dacă trebuie să v-o spun, apoi nu din pricina numelui am fost făcut pair, ci pentru că sunt unul dintre cei mai bogaţi proprietari agricoli din Franţa. Regele socoate că cei care au o avere mare sunt mai direct interesaţi să menţină ordinea, decât cei care sunt dispuşi să facă revoluţii.

Bancherul surâse dispreţuitor.

Marchizul continuă:

— Dar nu asta e problema. Revin la afacerea care m-a adus aici. Am primit vestea promovării mele după ce, timp de douăzeci de ani, n-am fost decât un ţăran folositor ţării. Căci o parte din averea mea o datorez activităţilor agricole. Dacă neglijezi prea mult timp pământul, în Franţa, domnule Durand, înseamnă să uiţi că agricultura e o industrie. Dar iată că pălăvrăgesc, de parcă aş fi pair. Şedeam deci retras pe pământurile mele, când regele a binevoit să mă facă pair al Franţei. Poate că, dacă m-aş strădui, aş deveni un bun pair. Dar, alături de îndatoririle politice pe care le voi avea de îndeplinit există una pe care vreau să mi-o impun şi pe care presupun că dumneavoastră n-o veţi dezaproba; căci măreţia palatului dumneavoastră lasă să se vadă că nu sunteţi unul dintre acei oameni bogaţi, care pretind că orice cheltuială pentru lux este un furt din averea publică. N-am venit la Paris să mă ruinez; dar, din moment ce regele m-a numit într-o funcţie atât de înaltă, vreau să trăiesc aşa cum se cuvine.

— Înţeleg perfect, zise bancherul, vorbind cât mai preţios şi ca un om care lasă să se vadă că are răbdare.

Marchizul observă şi zise:

— Vă cer scuze că vă povestesc toate astea. Dar acest preambul vă va face să înţelegeţi de ce am venit să vă cer un serviciu şi despre ce fel de serviciu e vorba. După tot ceea ce v-am spus, m-am hotărât să mă stabilesc la Paris. Am să renunţ deci la o parte dintr-o pădure, a cărei

exploatare n-o pot supraveghea, şi am să cumpăr mai întâi un palat în Paris, apoi am să plasez o parte din capitalurile pe care le-am realizat, fie la Fondul Public, fie la vreo bancă, pentru a-mi spori capitalurile active, ca să-mi scot banii pe care-i voi da pe casă.

— Şi aţi ales banca mea? zise Durand pe un ton din care răzbătea o anumită emoţie.

— Da, domnule Durand, am ales banca dumneavoastră, pentru că aveţi o reputaţie de probitate şi de onoare pe care toată Franţa o aplaudă.

— E bine că noi, oamenii din popor, ne bucurăm de o asemenea cinste, răspunse bancherul, reluându-şi aerul său modest.

— Se zice că aţi ajuns la douăzeci de milioane, zise domnul de Berizy, râzând, şi ăsta nu-i chiar un lucru de nimic.

— Mi se exagerează cam mult averea, zise bancherul, cu una dintre acele mutre, care neagă ceea ce spun. Dar, oricât de mare ar fi, a fost adunată în mod onorabil, căci este rezultatul unei munci pline de răbdare, pe care am început-o practic, de la nimic. Sunt băiatul unui om sărman, al unui muncitor, care nu mi-a lăsat decât un nume onorabil, dragostea de muncă şi principii oneste.

— Vedeţi, domnule Durand, orice aţi zice, v-a lăsat totuşi o moştenire frumoasă.

— Mă onoraţi, domnule marchiz.

— Aţi vrea să-mi spuneţi cum trebuie să procedez?

— În primul rând, domnule marchiz, vreau să vă spun că afacerea va fi încheiată în condiţiile obişnuite; căci banca noastră nu admite privilegii şi eu n-aş putea să-l favorizez pe marchizul de Berizy mai mult decât pe cel mai modest depunător al meu. În al doilea rând, am să vă rog să treceţi în biroul de alături, unde veţi discuta cu şeful contabil toate condiţiile depunerii dumneavoastră. Domnul Séjan va face totul, cum nu se poate mai bine.

Marchizul salută în semn de asentiment şi Matthieu Durand sună. Valetul îşi făcu apariţia.

— Cine mai aşteaptă?

— Acel bătrân domn Félix.

— Da, zise domnul de Berizy, e un bătrân de aproape optzeci de ani. Chiar îmi pare rău că v-am reţinut atâta.

— Cine ştie ce nefericit o fi, care vine să-mi ceară ceva, zise bancherul. Chiar pe toată lumea nu pot nici eu s-o ajut, zise, pe un ton sentimental, domnul Durand.

Şi, în timp ce bancherul îi poruncea valetului să-l conducă pe marchiz la domnul Séjan, Matthieu Durand rămase din nou singur în biroul său.

— Hm! făcu el printre dinţi, aceşti mari seniori au nevoie de omul de jos; vin la el; şi vor mai veni şi alţii!

— Ăsta e reversul medaliei, despre care ne-aţi vorbit? întrebă poetul.

— Abia începe, zise diavolul, căci, după un moment, în cabinetul bancherului intră domnul Félix.

Aspectul acelui om avea ceva solemn, inseparabil de o bătrâneţe înaintată, purtată cu cinste. Ţinuta bătrânului era mai mult decât simplă, fără să fie neglijentă. Matthieu Durand îl măsură cu o privire pe care bătrânul i-o suportă fără să se simtă deconcertat, apoi îl examină la rândul lui pe bancher cu o atenţie care nu putea fi scuzată, decât doar de vârsta lui înaintată.

Matthieu Durand se simţi cu atât mai jignit, cu cât acel om îi impunea. Aşa că-i spuse, fără să-i ofere măcar un scaun:

— Cine sunteţi şi cu ce vă pot ajuta?

— Scrisoarea asta te va lămuri mai bine, domnule, răspunse domnul Félix; şi, fără să aştepte răspunsul bancherului, luă un scaun şi se aşează.

Acesta socoti lecţia destul de usturătoare şi aruncă bătrânului o privire care-l avertiză că fusese impertinent, dar care se opri în faţa privirii sale calme şi senine. Durand deschise scrisoarea şi citi. Ea nu cuprindea decât aceste cuvinte scrise în grabă:

„Domnule şi prietene,

Domnul Félix, care îţi va aduce această scrisoare, e un bătrân negustor ce a trecut prin mari necazuri. Ţi-aş rămâne îndatorat, dacă ai putea să faci ceva pentru el.”

— Scrisoarea e de la domnul Dumont, din Marsilia?

— Da, domnule.

— Nu voi lăsa neajutorat un om care mi-a fost recomandat de domnul Dumont, zise bancherul cu trufie. Iată ce pot face pentru dumneavoastră, domnule, zise el, luând un teanc de bani din biroul său şi oferindu-i bătrânului.

— Nu-i destul, zise domnul Félix.

— Ce-i cu tonul ăsta? strigă Durand.

— Binevoieşte şi ascultă-mă, domnule.

— Cu plăcere, dar grăbeşte-te; afacerile mă mână din urmă.

— Voi încerca să fiu cât mai scurt. Mă trag dintr-o familie bună, de negustori. Tata mi-a dat o educaţie aleasă.

— E o binefacere de care eu n-am putut profita.

— Dumneata? zise bătrânul, încruntându-şi sprâncenele. Apoi continuă: E adevărat, mi s-a spus acest lucru. Eu am fost mai fericit. Aveam douăzeci de ani, când tata a murit şi mi-a lăsat o avere imensă. Dar speculaţiile din India şi China, atât de bănoase în mâinile sale, au început a fi păguboase într-ale mele.

— N-ai fost crescut la şcoala aspră a sărăciei, domnule, nu cunoşti preţul averii adunate bănuţ cu bănuţ.

— Ai dreptate, domnule. În toate epocile în care au izbucnit revoluţii, afacerile mele s-au clătinat şi când războiul cu Anglia m-a păgubit de nişte vapoare cu o încărcătură bogată, am fost ruinat şi silit să dau…

— Faliment, zise bancherul, întrerupându-l pe bătrânul ce păruse că ezită să rostească acel cuvânt.

— Am dat faliment, repetă curajos domnul Félix; am fugit din Franţa cu ce mi-a mai rămas, dar m-au condamnat în lipsă.

— Ca falit! zise bancherul tresărind, apoi se stăpâni şi

întrebă: Păi bine, domnule, cum ai putut să procedezi aşa?

— Uite că am putut! Trecuseră mai bine de treizeci de ani de când părăsisem Franţa; n-am plecat cu gândul să-mi refac averea pierdută, ci ca să câştig banii cu care să-mi plătesc creditorii, sau pe moştenitorii lor, mă rog, ca să-mi onorez numele. Am dat tot ce-am câştigat în Statele Unite. Nu mi-a mai rămas nimic. Ba, încă îmi mai trebuie cincizeci de mii de franci.

— Şi ai venit să mi-i ceri mie? întrebă Durand.

— Am venit să ţi-i cer dumitale, domnule.

— Iartă-mă, dragă domnule, dar zău dacă te pot înţelege. Aş vrea să pot înghiţi istoria dumitale, să nu spun nimic nepoliticos, dar te rog să mă crezi că nu pot fi trezorierul faliţilor din Franţa.

— Nu uita că un bătrân de optzeci de ani te roagă să-l ajuţi să-şi spele onoarea.

— Dar nu eu te-am făcut s-o pierzi!

— Sigur că cincizeci de mii de franci reprezintă o sumă foarte mare. Dar, adesea, dumneata ai dat tot atâţia bani doar pe un singur tablou!

— Cred că am dreptul să fac ce vreau cu averea mea, zise cu grosolănie bancherul. Fiindcă am agonisit această avere ban cu ban, n-am fost un moştenitor bogat ca dumneata; tata…

— Tatăl dumitale! zise bătrânul cu o vie emoţie.

— Tata nu mi-a lăsat milioane de risipit. A fost un muncitor, domnule, un muncitor adevărat. M-am născut sărac, am trăit sărac şi tocmai de asta, domnule, nu mă cred obligat să repar nebuniile şi imprudenţele oamenilor care au fost bogaţi şi n-au fost în stare să-şi păstreze averea.

— Dacă ai şti ce anume m-a determinat să fac această încercare, cred că te-ai milostivi de mine!

— Adresează-te domnului Dumont, domnule.

— Scuză-mă, zise bătrânul, ridicându-se şi adăugând pe un ton aproape solemn: Credeam că dumneata ai să mă înţelegi mai bine decât el!

Apoi îl salută pe bancher şi ieşi.

— Ei bine, zise diavolul, întrerupându-se, ce spuneţi despre binefăcătorul milionar?

— Pe legea mea, zise Luizzi, avea oarecare dreptate. Să arunci cincizeci de mii de franci în mâna primului venit mi se pare un lucru cam nelalocul lui.

— Cunosc eu pe alţii mai puţin bogaţi, dar care au dat două sute cincizeci de mii de franci unor neisprăviţi, numai fiindcă era vorba de vanitatea lor.

Aceste vorbe îi amintiră baronului prostia pe care o făcuse cu Henri Donezau, aşa că tăcu, nevrând să-i dea ocazia diavolului de a-i trânti vreo impertinentă pe care nu avea cum să i-o plătească, deoarece cu preoţii şi cu diavolul nu te poţi bate în duel.

— Dar, înainte de a trece la alte personaje, îngăduiţi-mi să isprăvesc cu domnul Durand.

După ce plecase domnul Félix, acesta, foarte prost dispus, se plimbase o vreme prin cabinet. Apoi, după trei sau patru minute, sună cu putere şi-i spuse valetului:

— Dacă domnul care a ieşit adineauri mai vine, te rog să nu-l mai primeşti!

— Da, domnule.

— Cine mai e afară?

— Douăsprezece persoane, care mi-au spus că vin din partea domnului Daneau.

— Foarte bine! Foarte bine! zise bancherul, înveselindu-se. Să intre!

Intră mai întâi un meşter lăcătuş.

— Ce doreşti, domnule? îl întrebă Durand, prefăcându-se că nu ştie pentru ce a venit.

— Aş vrea să vă cer o simplă lămurire. Domnul Daneau ne-a dat nişte bonuri plătibile la casieria dumneavoastră. Bonurile încă nu ne-au fost plătite şi noi ne temem că nici n-or să fie.

— Ba vor fi plătite, domnule.

— Ah! Deci e adevărat? Domnul Daneau are la dumneavoastră un credit de patru sute de mii de franci?

— Da, domnule.

— L-aţi salvat, domnule!

— Dar nu numai pentru el am procedat astfel. Ştiu ce angajamente avea faţă de dumneata şi de mulţi alţii. Şi, atât cât voi putea, voi susţine întotdeauna un om de care depinde soarta altor oameni cinstiţi, soarta muncitorilor.

— Ah, domnule Durand, iată un lucru care vă face cinste! Niciun bancher din Paris n-ar fi procedat astfel!

— Să ştii că nu sunt numai bancher, domnule. Mai sunt şi om! Omul care, la fel ca voi toţi, a început de jos.

— Noi ştim că sunteţi prietenul muncitorilor!

— Fac şi eu ce pot pentru ei şi te rog să mă crezi că regret că nu pot face mai mult.

— Şi ce-aţi putea face mai mult, domnule?

— Pentru mine, nimic. Dar uneori m-am gândit că dacă drepturile poporului ar fi mai bine apărate de la o tribună…

— Sunt alegător, domnule Durand. Şi dacă vreodată veţi candida…

— Încă nu m-am gândit… Dar cred că eşti grăbit. Dă-mi nota să ţi-o iscălesc şi apoi să treci să-ţi iei banii.

Meşterul lăcătuş ieşi încântat. Apoi intrară ceilalţi meşteri trimişi de Daneau: zece, doisprezece, apoi se făcură cincisprezece. Mereu aceeaşi scenă, cu mici variante, până când în cabinetul lui Durand intră Séjan.

— Ei bine, Séjan, cum stăm? îl întrebă Durand.

— La fel, domnule. Mă tem ca sfârşitul acestei luni să nu fie cam albastru. Aproape că nici nu mai îndrăznesc să contez pe micii noştri cometenţi din provincie, căci majoritatea poliţelor îmi sunt înapoiate.

— Dar sunt sume fără importanţă.

— Aşa e; dar se înmulţesc la nesfârşit. Zece, douăzeci, treizeci de mii de franci de credit deschis e un fleac. Dar avem mai bine de şase sute de credite asemănătoare în registru; mai mult de şase milioane de franci angajaţi în felul acesta, şi mai avem aproape dublu în micul comerţ din Paris. Ne-am acoperit de atâtea hârtii şi de atâtea semnături, încât sunt aproape speriat.

— Dar e de ajuns doar semnătura mea, pentru ca banca să preia toate borderourile pe care i le trimit. Va trebui totuşi să fim prudenţi, ca să nu ajungem la catastrofă şi să restrângem încet-încet, acest gen de operaţiuni. Ai vorbit cu Berizy?

— Da, sigur. A venit la mine să discute…

— Şi ce sumă ar vrea să plaseze la noi?

— Două milioane. Şi am venit să vă întreb cum vreţi să folosiţi banii ăştia…

— Îi dai şi marchizului o dobândă de trei la sută.

— Acţiunile au ajuns la 82 de franci şi 25 de centime. Cel mai mic eveniment poate aduce o scădere. Avem mai bine de treizeci de milioane fonduri angajate. La cea mai mică panică, acţiunile pot scădea până la patru, cinci franci. Expediţia din Alger poate să nu reuşească; noile alegeri ne pot dezavantaja.

— Ne vor avantaja, Séjan.

— În ce sens?

— În sensul că vom sili puterea să vină la noi!

— Şi dacă nu vine, dacă vor avea loc ciocniri, care vor tulbura încrederea publicului?

— Vom aştepta ca fondurile să se restabilească.

— Dar dacă, alarmaţi, cometenţii vă cer toate fondurile lor, unele dintre ele angajate în nenumărate societăţi, iar altele în fondurile publice? Gândiţi-vă că doar cu o scădere de zece franci – şi într-o revoluţie asta ar fi ceva foarte firesc – am avea o pierdere de aproape patru milioane, numai pentru rambursarea capitalurilor plasate cu trei la sută.

Bancherul îl ascultă pe Séjan cu un surâs protector, apoi îi răspunse pe un ton radios:

— Bietul meu Séjan, judeci ca şi cum ai mai lucra încă la O., sau la L., toate relele despre care ai vorbit, sigur că se pot întâmpla, în afară de cel de a te îndoi vreo clipă de solvabilitatea bancherului Matthieu Durand.

— Nimeni nu se îndoieşte de asta, domnule; şi ştiu că sunteţi destul de bogat, pentru a face faţă oricăror

catastrofe, dar vă puteţi pierde averea.

— Ţin la averea mea mai mult decât la averea regelui Franţei, Séjan, strigă bancherul plin de înflăcărare. Averea mea e mai solidă decât a lui, fiindcă se sprijină pe popularitate. Casa de Bourbon poate să piară, dar casa Matthieu Durand va rămâne în picioare!

Séjan ridică ochii spre cer şi bancherul, semnându-i hârtiile cu care venise, porunci valetului să i se înhame caii la trăsură şi plecă la Etang.

Nici Luizzi, nici poetul nu făcură nicio observaţie; atunci diavolul continuă:

XXXII.
O altă specie de gentilom

Chiar în aceeaşi zi, în care toate aceste scene se petreceau la bancherul Matthieu Durand, în strada Provence se juca o altă comedie de către un alt personaj cu totul diferit de cel din strada Varenne, din foburgul Saint-Germain. Actorul principal era contele de Lozeraie. Acesta era un bărbat de cincizeci de ani trecuţi, înalt, cu un nas coroiat, cu o mutră rece şi dispreţuitoare, privind pe toată lumea de sus, vorbind din vârful buzelor, îmbrăcat cu o grijă deosebită, luând din moda tineretului numai ceea ce se potrivea cu vârsta lui, fără a se lăsa târât în nimic din ceea ce era ridicol. Se închisese şi el în cabinetul său de lucru de o bogăţie extremă, totul strălucind de brocarturi, de mobile aurite, de curiozităţi costisitoare, de porţelanuri de preţ. Şi totuşi, se părea că e pe picior de plecare, căci valetul tocmai îi adusese pălăria, mănuşile şi cravaşa, anunţându-l că bidiviii erau gata. În acel moment, un tânăr de douăzeci şi patru de ani deschise uşa cabinetului şi-l salută pe conte.

— Ah, în sfârşit, iată-te, Arthur!

— Mi s-a spus că m-ai chemat, tată, şi m-am grăbit să cobor.

— Puteai să te fi zorit un pic…

— Iartă-mă, tată, dar aveam de isprăvit o scrisoare către un prieten.

— Destul! Nu-ţi cer socoteală pentru treburile tale. Ai un

nume şi un rang care trebuie să te pună la adăpost de legături nedemne de tine.

Arthur îşi lăsă ochii în jos şi nu răspunse. Tatăl său continuă:

— Te-am chemat ca să te rog ca mâine, duminică, să nu te angajezi faţă de nimeni.

— Ar fi trebuit să ştiu mai din timp, tată, căci aproape am şi făgăduit că…

— E bine că ştii şi azi, replică aspru contele, întrerupându-şi fiul, care tăcu; eşti invitat mâine la marchizul de Favieri, care dă un bal în casa lui din Lorges şi ţin neapărat să dai curs acestei invitaţii.

— Am să mă duc, tată, am să mă duc cu mare plăcere, răspunse Arthur cu grabă.

— Mă bucur că mă asculţi, zise domnul de Lozeraie, pe un ton mai puţin aspru. Dar încearcă să fii mai altfel, te rog eu! Renunţă la aerul ăsta trist şi melancolic. O vei cunoaşte mâine pe domnişoara Flora de Favieri; e o fată foarte frumoasă; vezi că taică-său e imens de bogat… încearcă să-i placi… cred că mă înţelegi, nu?

Arthur păru să-şi asculte tatăl, mai întâi cu mirare, apoi cu o vie satisfacţie. Şovăi totuşi un moment, dacă să-şi exprime sau nu gândurile pe care ultima frază a tatălui său i le inspirase. Dar, cum contele îl privea cu un aer sever şi întrebător, se hotărî şi zise:

— Sigur, tată, te înţeleg perfect; după cele ce mi-ai spus, îmi dau seama că ţi-ar surâde o căsătorie cu fata unui bancher, cum este de fapt domnul marchiz de Favieri.

— Acest om e reprezentantul uneia dintre cele mai vechi şi mai nobile familii din Florenţa, zise cu asprime domnul de Lozeraie. Comerţul şi banca, privite întotdeauna în Franţa ca o derogare de la nobleţe, nu sunt privite la fel şi în Italia. Domnul de Favieri n-a devenit bancher, a rămas bancher la fel ca şi strămoşii săi. E o foarte mare diferenţă între el şi bancherii din ţara noastră; căci, la noi, majoritatea provin din mici burghezi parveniţi.

Bucuria ce se ivise pe chipul lui Arthur se şterse brusc şi

el răspunse cu timiditate:

— Există totuşi şi oameni foarte onorabili printre aceşti burghezi.

— Acest lucru trebuie să-ţi fie indiferent. Ce ai tu de-a face cu oamenii aceia?

— Nimic, tată, nimic, zise Arthur, vizibil tulburat.

Contele îşi privi fiul cu multă atenţie şi-i spuse cu duritate:

— Să ştii că te numeşti vicontele de Lozeraie şi te rog să nu mai uiţi acest lucru dacă, din întâmplare, până acum, l-ai uitat vreodată.

— Tată, eu niciodată… n-am făcut nimic care…

— Nu te-am întrebat nimic. Un gentilom are încredere în onoarea fiului său. Aminteşte-ţi totuşi că mâine mă vei însoţi la domnul de Favieri.

— Te voi însoţi, tată, răspunse Arthur.

Băiatul se retrase şi contele se pregăti să iasă, când iată că fu anunţat domnul de Poissy.

— Soseşti la timp, zise domnul de Lozeraie, tocmai mă gândeam să trec pe la dumneata, în drum spre Saint-Cloud.

— Am plecat de dimineaţă, căci afacerile nu se fac singure.

— Ei bine, cum stăm?

— Expediţia în Alger se va face; s-a hotărât definitiv acest lucru!

— Şi ce ţi-au spus oamenii noştri de la Ministerul de Război?

— Nu cutez să-ţi spun…

— Cum? Atâtea sacrificii, şi le-am făcut de prisos?

— Nu vor fi de prisos, dacă mai adaugi ceva.

— Iar? strigă contele cu nerăbdare. Credeam că cele patru sute de mii pe care le-am dat până acum ajung.

— Trebuie să mulţumim atâta lume…

— Şi, dacă m-aş hotărî să mai fac un nou sacrificiu, aş fi sigur că, măcar de data asta, aş pune mâna pe comanda acelor furnituri?

— Fără nicio îndoială.

— Şi cât ar trebui să mai dau?

— E vorba de o afacere în care vei câştiga trei sau patru milioane de franci, zise domnul de Poissy.

— Ştiu, dar cât ar trebui să mai dau?

— Păi, ar mai trebui o sută de mii de scuzi.

— O sută de mii de scuzi? Dar e exorbitant!

— Pentru patru milioane?

— Ah, zise contele de Lozeraie, ce vremuri trăim! Altădată, regele ar fi făcut cadou unuia dintre seniorii de la Curtea sa o astfel de afacere, care l-ar fi ajutat pe protejat să facă avere. Dar azi nu mai guvernează regele, ci Camerele pe de o parte, adunarea chiţibuşarilor, a jecmănitorilor şi a funcţionarilor pe de alta, vizuini populate de o rasă de slujbaşi ieşiţi din dosul tuturor tejghelelor Franţei, unde au învăţat să-şi vândă până şi onoarea.

— E o fericire să ai de cumpărat ceva de la cineva!

— E deplorabil când trebuie să plăteşti un lucru de zece ori mai mult decât face.

— Ţi-e greu să dai suma asta de o sută de mii de scuzi?

— Mie? replică trufaş domnul de Lozeraie. Sunt gata s-o dau oricând, dar nu vreau să mă las tras pe sfoară!! Îmi trebuie garanţii.

— Crezi că ţi se pot da garanţii într-o asemenea afacere? Asta-i o treabă de bună-credinţă.

— Ştii că înseamnă să dau aproape şapte sute de mii de franci?

— Ştiu! Dar te mai îndoieşti că un om, cu numele dumitale, n-ar avea câştig de cauză, în cazul că se mai prezintă şi alţi concurenţi? Ministerul are şi el un cuvânt de spus în treaba asta!

— Crezi? Ei bine, vom vedea! Am să mă duc la rege, am să-l caut pe ministru, am să sondez terenul şi mâine am să-ţi dau un răspuns.

— Să vin aici după răspuns?

— Bănuiesc că ai fost invitat la domnul de Favieri. Ne vom vedea acolo!

— Foarte bine. Dar până atunci eu ce să le spun?

— Că trebuie să mă consult.

— Să ştii că există oferte şi mai mari decât ale dumitale, care pot fi acceptate în orice clipă.

— Nu pot totuşi da o asemenea sumă, fără să mă consult, fără să-mi iau unele măsuri.

— O promisiune formală e de-ajuns. Cuvântul unui om ca dumneata e un angajament sacru.

— Ştiu, răspunse contele, surâzând vanitos. Tocmai pentru asta nu mi-l pot da cu atâta uşurinţă. Să aştepte.

— Bine, zise domnul de Poissy, voi face în aşa fel încât lucrurile să nu se încheie după-amiază.

— Contez pe dumneata, care eşti tot atât de interesat ca şi mine. Mă duc la Saint-Cloud. Cu bine.

Tocmai când contele se pregătea să iasă, valetul intră şi-l anunţă pe domnul Félix din Marsilia.

— Nu-l cunosc, zise contele. Cine-i omul ăsta?

— Un bătrân de vreo optzeci de ani. Spune că are o scrisoare de recomandare pentru domnul conte…

— Probabil, vreun cerşetor… Spune-i că nu-s aici…

Şi, fără să fie atent la ceea ce spusese, domnul de Lozeraie părăsi cabinetul, străbătu salonul şi ajunse în anticameră, înainte ca servitorul să aibă vreme să-i transmită domnului Félix că domnul lipsea. Văzându-l, bătrânul se ridică şi, abordându-l respectuos, îi spuse, întinzându-i o scrisoare:

— Din partea vicontelui de Couchy, din Lyon.

Contele se opri şi luă scrisoarea, fără să răspundă la salutul bătrânului. Scrisoarea era concepută astfel:

„Dragă conte,

Persoana care îţi va înmâna această scrisoare este un bătrân de treabă, care şi-a pierdut averea din pricina revoluţiei. Îţi va spune povestea lui şi ţi-aş rămâne foarte recunoscător dacă ai putea face ceva pentru el.”

Contele aruncă scrisoarea pe o etajeră şi-i spuse valetului care venise după el:

— Dă-i doi ludovici acestui om şi spune să tragă trăsura la scară!

— Domnule conte, zise bătrânul Félix, aşezându-se între el şi uşă, eu n-am venit să-ţi cer pomană!

— Atunci ce vrei, domnule?

— E vorba de restituirea unor bani.

— O restituire? Eu n-am datorii, domnule, şi chiar dacă aş avea, nu le-aş avea la oameni din tagma dumitale!

— Domnule, spuse bătrânul pe un ton semeţ, eu nu vorbesc despre datoriile dumitale faţă de mine!

— Ar fi şi greu!

— Poate, zise bătrânul; vorbesc despre datoriile domnului de Loré, socrul dumitale. L-am împrumutat cu sume foarte mari, în străinătate, în timpul emigraţiei, şi acum am venit să-ţi cer banii.

— Mie? Eu nu sunt garantul datoriilor domnului de Loré!

— Totuşi, domnule, fiica lui, care a devenit soţia dumitale, e moştenitoarea lui.

— În cazul ăsta, afacerea l-ar putea interesa cel mult pe fiul meu, care a moştenit averea mamei sale. Dar unde sunt chitanţele dumitale?

— Când îţi voi povesti împrejurările în care l-am ajutat pe domnul de Loré, am să-ţi spun şi ce-i cu chitanţele alea.

— Înţeleg, zise contele cu mânie şi cu dispreţ; numai că vii cam târziu, domnule! Cunosc această adevărată industrie a escrocheriei şi te sfătuiesc să ţi-o exerciţi în altă parte.

— Iar eu înţeleg, răspunse bătrânul cu mânie, că domnul de Lozeraie ştie mai bine ca oricine cum se scrie istoria, pe nişte fapte aflate din întâmplare.

— Ce vrei să spui, ticălosule? strigă contele.

— Eu? Nimic, răspunse umil bătrânul. Dumneata mi-ai spus că reclamaţia mea îl priveşte pe fiul dumitale. Deci, am să mă adresez lui.

— Daţi-l pe omul ăsta afară pe uşă! strigă contele cu violenţă.

— Gândeşte-te, spuse bătrânul, că e în joc onoarea numelui de Loré.

— Numele domnului de Loré, ca de altfel şi numele meu,

sunt mai presus de orice fel de intrigi josnice.

— Poate că fiul dumitale nu va gândi la fel.

— Îţi interzic să-l vezi pe fiul meu; ştiu că tinerii sunt uşor de tras pe sfoară şi te avertizez că, la cea mai mică încercare din partea dumitale, te dau pe mâna poliţiei. Tribunalele pedepsesc aspru asemenea tentative de escrocherie.

— Pedepsesc la fel de aspru şi însuşirile ilegale de titluri.

Aceste vorbe părură să-l năucească pe conte, care rămase o vreme încremenit, apoi se dezlănţui. Dar domnul Félix plecase de mult, aşa că domnul conte strigă doar pentru sine:

— Iată la ce suntem expuşi noi, oamenii din vechea nobilime! Nişte intriganţi care vin să ne sperie şi să ne ameninţe cu scandalul!

— Ei, ce ziceţi de gentilomul meu? întrebă diavolul.

— Mie mi se pare că e la fel ca toţi ceilalţi, răspunse poetul. Când ai un nume mare, ţi se cam urcă la cap. Dar cel care mi se pare cel mai curios este domnul Félix. E un fel de eminenţă cenuşie a povestirii dumitale. Cine e acest om?

— Eu, zise baronul, nu văd care sunt legăturile dintre domnul de Lozeraie şi domnul Durand.

— Fiecare lucru la timpul său, zise diavolul; dacă ai să mă asculţi, am să-ţi spun. Nu scriu nici drame, nici comedii, dar am mare grijă de „efecte”, cum ziceţi voi, când e vorba de teatru. Şi diavolul reîncepu:

XXXIII.
O circulară electorală

A doua zi, Matthieu Durand se plimba pe una dintre aleile parcului din Etang, citind încă o dată hârtia pe care o studiase cu atâta atenţie în ajun, ale cărei copii îi fuseseră aduse de Léopold. Era aproape de amiază şi Matthieu Durand părea să aştepte ceva, cu nerăbdare. Se tot uita mereu îndărăt, să vadă dacă nu vine cineva, în sfârşit, zări un om apărând la capătul aleii, a cărui apariţie păru să-l încânte grozav. Acel om era antreprenorul Daneau. Cu toată plăcerea pe care i-o produse sosirea lui, bancherul nu se întoarse spre el. Îşi continuă plimbarea, ca şi cum nu l-ar fi observat, dar cu un pas destul de lent, pentru a putea fi ajuns din urmă, prefăcându-se că este complet absorbit de hârtia pe care-o citea. Daneau îl ajunse repede din urmă şi-l salută pe Matthieu Durand, care-i făcu un semn amical din cap, spunându-i:

— Iartă-mă! O clipă şi sunt al dumitale! Dacă nu eşti prea obosit, vom merge să ne plimbăm puţin împreună.

— Acest lucru mi-ar face cinste.

Bancherul nu răspunse şi-şi continuă lectura, în vreme ce antreprenorul mergea alături de el. Din când în când, Durand ridica din umeri, citind, sau lăsa să-i scape câte un hohot scurt de râs, apoi unele exclamaţii binevoitoare, de milă, cam de genul acesta: „Bietul om”, „E nebun, zău aşa” etc. Apoi, în sfârşit, păru emoţionat de ceea ce citea şi-şi spuse, ca pentru sine: „Pune atâta inimă în treburile

astea…” Pe urmă, întorcându-se către domnul Daneau, zise:

— Într-adevăr, există mult mai multă recunoştinţă printre cei săraci, decât printre cei avuţi!

— Sunt convins de asta, răspunse domnul Daneau.

— Poftim, iată o scrisoare, care la început mi s-a părut ridicolă, dar care a sfârşit prin a mă emoţiona, pentru că sunt convins de bunele sentimente care au inspirat-o.

— Despre ce e vorba? întrebă Daneau, obligat într-un mod atât de politicos să intre în intimităţile bancherului.

— Un biet om de treabă, răspunse acesta, pe care l-am ajutat să iasă dintr-un necaz şi care-şi închipuie că-şi poate arăta recunoştinţa, cerând pentru mine voturile alegătorilor din arondismentul său.

— Dar e o idee care mi se pare firească. A şi pus-o în aplicare?

— Din fericire, nu! Mi-a trimis doar ciorna scrisorii pe care vrea să le-o scrie. Iat-o!

— Nu sunteţi de acord?

— Vezi şi dumneata dacă pot să fiu, zise Matthieu Durand, dându-i scrisoarea.

Acesta o citi cu atenţie, în vreme ce bancherul urmărea, cu o nelinişte prost ascunsă, efectul produs de scrisoare asupra antreprenorului. În sfârşit, Daneau zise:

— Dar scrisoarea asta nu spune nimic care să nu fie adevărat; prezentându-vă ca pe cel mai dibaci bancher al Franţei şi totodată cel mai cinstit, enumerând toate serviciile pe care le-aţi adus comerţului şi industriei, nu spune decât ceea ce ştie toată lumea!

— Poate că am făcut unele fapte bune; dar de aici şi până la ce spune el, e cam mult!

— Pe legea mea, zise Daneau, dacă aş fi scris eu o asemenea scrisoare, aveam şi mai multe de spus!

— Sunt spuse destule şi aşa, făcu bancherul.

— Vă rog să mă iertaţi, domnule Durand, dar aş vrea să-mi îngăduiţi să vă întreb de ce nu candidaţi şi dumneavoastră?

— Eu? Să candidez? Nu, zise Durand.

— Dar nici n-aţi vrea să acceptaţi candidatura, dacă vi se oferă?

— Asta e o treabă mai serioasă. E o sarcină mult mai grea decât deputăţia, mai ales pentru un om ca mine. Gândeşte-te, dacă făceam parte din Cameră, m-aş fi socotit reprezentantul poporului şi mi-aş fi asumat greaua sarcină de a-i apăra drepturile, pe care cârmuirea se încăpăţânează să nu i le recunoască.

— Aceste drepturi nici n-ar putea avea un reprezentant mai nobil şi un apărător mai de nădejde.

— Le-aş susţine din toată inima şi cu toată convingerea, ţi-o jur; căci eu însumi mă trag din popor şi simt toate nedreptăţile care i se fac.

— Atunci, domnule, zise Daneau, îngăduiţi-mi să mă alătur alegătorului care v-a trimis această scrisoare…

— Nu, nu, zise bancherul, dacă ţi-aş îngădui să faci un astfel de lucru, n-aş vrea ca numele lui să apară. E un om de treabă, care a fost mai mult imprudent decât rău intenţionat, dar care nu se bucură în comerţ de un nume tot atât de onorat şi de cinstit ca al dumitale, de pildă.

— Pe al meu, domnule Durand, am izbutit să mi-l păstrez nepătat datorită dumneavoastră şi, dacă-mi îngăduiţi, voi arăta în scris acest lucru.

— Da, zise bancherul făcând pe indiferentul, îmi dau seama că numele dumitale ar atrage după el o mulţime de alte nume…

— Numele dumneavoastră ar atrage, domnule Durand. Şi dacă aş da acea scrisoare şi confraţilor mei s-o semneze, niciunul n-ar ezita să facă acest lucru.

— Sigur că, dacă o asemenea scrisoare ar fi semnată de un mare număr de alegători, poate că m-aş hotărî să-mi pun şi eu candidatura; sigur că un astfel de lucru m-ar încuraja, m-ar…

— Ei bine, eu vă făgăduiesc în două zile, două sute de semnături, strigă antreprenorul, mânat de dorinţa de a-şi manifesta recunoştinţa faţă de Matthieu Durand.

— E mult, zise bancherul.

— Îmi îngăduiţi să încerc?

— Poate că va fi o încercare inutilă.

— Asta e treaba mea, domnul Durand, spuse Daneau, mândru de victoria pe care simţea că o repurtase asupra modestiei bancherului.

— Atunci, te las să-ţi faci treaba, domnule Daneau, răspunse Matthieu Durand, surâzând. Dar pentru că mă sileşti să accept aceasta, vreau să se ştie bine un lucru: că eu nu mă adresez decât poporului, că sunt un fiu din popor, că mandatul vreau să mi-l primesc din partea poporului şi că numai pentru el vreau să mi-l exercit.

— Da, domnule, da, şi veţi vedea că poporul vă va fi recunoscător.

— Bine, dragă domnule Daneau; să ascundem hârtia asta şi să nu mai discutăm astăzi acest lucru. Dumneata nu-mi cunoşti domeniul din Etang, aşa că hai să ţi-l arăt. Sunt convins că vei aprecia această construcţie, pentru că vei fi în specialitatea dumitale.

Şi timp de un ceas, bancherul şi zidarul se plimbară prin parcul magnific, plantat cu arbori din cei mai rari, presărat cu fântâni arteziene şi cu straturi cu flori admirabil întreţinute, ajungând astfel până la casa princiară a bancherului, o veche proprietate, care aparţinuse uneia dintre cele mai de seamă familii ale Franţei şi care mai păstra încă şanţurile împrejmuitoare, pline cu apă şi podurile suspendate din epoca medievală, poduri care nu se mai coborau acum decât în faţa omului din popor, Matthieu Durand.

Făcându-se seară, toate persoanele despre care v-am vorbit în această povestire se duseră la bal, la domnul de Favieri şi, printre cele mai frumoase femei care umpleau saloanele, se remarca domnişoara Delphine Durand, aşezată alături de domnişoara Flora de Favieri. Aceasta din urmă era înaltă, brunetă, serioasă, cu o expresie trufaşă şi îngheţată pe chip; cealaltă, micuţă, blondă, graţioasă, afişând o înfumurare care nu ajungea decât până la

impertinenţă; prima, dând impresia că se sprijinea doar pe voinţa ei, cealaltă, lăsând să se bănuie că nu-şi datora aerul dominator, decât supunerii pe care o întâlnise întotdeauna în calea ei. Flora părea înzestrată cu un caracter pe care i-l dăruise natura; Delphine, cu un caracter pe care i-l crease situaţia ei materială. În rest şi în ciuda firilor lor deosebite, cele două fete abordaseră acelaşi subiect de conversaţie: adică fiecare se minuna de eleganţa toaletei celeilalte. Pe urmă discutară despre cele mai moderne case de modă, apoi ajunseră la concluzia că regina celor mai frumoase pieptănături din Paris era domnişoara Alexandrine, din strada Richelieu. După asta, urmă o discuţie înscrisă în programele tuturor discuţiilor ce au loc în timpul unui bal: bârfirea celorlalte femei aflate în saloane, ba chiar şi a bărbaţilor care treceau prin faţa lor. Iată însă că fură întrerupte din această plăcută discuţie de către domnul de Favieri, care se apropie de fiica sa şi care-i spuse pe acel ton specific italienilor, pe jumătate mângâietor şi pe jumătate ironic, ton care te face să te îndoieşti de adevăratul sens al cuvintelor rostite:

— Flora, am venit eu însumi să ţi-l prezint pe domnul Arthur de Lozeraie, despre care ţi-am vorbit.

Domnişoara de Favieri răspunse la salutul lui Arthur printr-o uşoară înclinare din cap şi un surâs imperceptibil; la rândul său, Arthur o salută şi pe domnişoara Delphine Durand, pe care o cunoştea.

Nu apucă să se îndepărteze bine că Delphine îi şi zise Florei:

— Ai să-l primeşti la tine pe domnul Arthur de Lozeraie?

— Da, răspunse Flora pe un ton uşor ironic.

— Ah! făcu Delphine… Îl cunoşti mai de mult?

— E prima oară când îl văd…

— Şi cum ţi se pare?

— Păi, zise Flora, întorcându-se spre Delphine, nu ştiu; nici nu m-am uitat la el.

— Am auzit spunându-se că e un tânăr remarcabil, foarte bine educat, de neam foarte mare…

— Şi foarte distins, adăugă Flora. Nu-i aşa?

— Da, răspunse Delphine.

— Ei bine, draga mea, probabil că ţi s-a ţinut şi ţie aceeaşi lecţie ca şi mie şi probabil ca şi multor altora. Domnul Arthur de Lozeraie are prieteni care-l anunţă în felul acesta în toate casele unde există câte o moştenitoare bogată, de măritat.

— Crezi? strigă cu însufleţire Delphine.

— Cel puţin aşa mi-a spus tata.

— Şi tatăl tău l-a primit… în acest scop?

— Nu cred, zise Flora cu dispreţ; o avere destul de împrăştiată, un nume mare a cărui origine nu e prea clară, nu convin nici bancherului Favieri, nici marchizului de Favieri.

— Dar, cu toate astea, s-ar putea, de pildă, să-ţi placă ţie, zise Delphine.

— Mie? strigă Flora. Un tânăr care e un nimeni, care tremură în faţa lui taică-său ca un băieţaş de doisprezece ani, un bărbat care-şi lasă ochii în jos în faţa unei femei, ca şi cum toate l-ar ameninţa să-l mănânce…

— Te asigur că are curajul să le privească, răspunse destul de sec Delphine, dar numai atunci când i se par frumoase.

— Ai dreptate, replică domnişoara de Favieri, căci te contempla mai adineauri într-un adevărat extaz.

— Te înşeli. Pe tine te contempla.

— Ai să te convingi că nu pe mine. Şi acum te rog să mă scuzi, dar am de dat câteva porunci.

Flora se ridică şi o lăsă singură pe Delphine. În acel moment, Arthur se şi apropie şi-i ceru domnişoarei Durand favoarea de a dansa cu ea. Delphine îi răspunse încet:

— Ai venit prea târziu.

— Toate dansurile sunt angajate?

— Nu, vreau să spun că domnişoara de Favieri nu mai e aici.

— Ştii bine că nu pentru ea am venit aici!

— Nu trebuie să discutăm atâta timp împreună.

— Mă retrag, dacă te temi că acest lucru va fi observat.

— O, nu e vorba de mine, zise Delphine; mi-e teamă să nu te certe tatăl tău.

Toate astea fuseseră spuse atât de repede şi atât de încet, încât vă puteţi da seama că Delphine era una dintre acele copile răsfăţate, încăpăţânate, voluntare, cărora le sunt îngăduite toate obrăzniciile şi care îşi permit toate obrăzniciile. Acel dialog dovedea, de asemenea, că domnişoara Durand şi Arthur nu se întâlneau pentru prima oară şi că între ei exista o mică taină, ca între tineri.

Totuşi, Arthur n-ar fi înţeles ultimele cuvinte ale domnişoarei Durand dacă, înarmându-se cu un curaj supraomenesc, nu s-ar fi aşezat pe scaunul gol, pe care stătuse mai înainte domnişoara de Favieri, trecând astfel dincolo de convenienţele pe care, de obicei, le respecta cu cea mai mare stricteţe. Delphine nu se putu abţine să nu surâdă pentru acel mic triumf pe care-l repurtase, dar asta n-o linişti. Era supărată pe el, pentru cele spuse de Flora. Probabil că i-ar fi făcut mutre, chiar dacă Flora i-ar fi spus că e încântător. Era una dintre acele femei care fac scandal din orice, mai ales când aşa-zisa lor dragoste nu e, de fapt, decât un sentiment de vanitate tiranică.

— Domnişoara Durand, zise poetul, întrerupându-l pe povestitor, e totuşi o persoană delicioasă.

— Şi imens de bogată şi care, dacă ar întâlni un bărbat în stare s-o domine, ar deveni cea mai dulce şi cea mai încântătoare femeie din lume, zise diavolul.

— Şi eu m-am gândit la fel, zise poetul.

— O fată pe care tatăl ei va trebui s-o dea unui om la fel ca el: distins, dar mai ales provenind din popor.

— Şi eu sunt un om provenit din popor, domnule, zise poetul, îmbătoşându-se.

— Şi între oamenii din popor există deosebiri, domnule, cum există, de pildă, între dumneata şi domnul Durand, zise diavolul, surâzând. Şi acum, am să te rog să-mi dai voie să continui şi vei vedea că şansele pe care le ai poate că nu sunt chiar atât de mari cum crezi.

Într-adevăr, Arthur, aşezat alături de Delphine, spuse:

— Deci, nu vrei să dansezi cu mine?

— Nu.

— Dar cu alţii ai să dansezi?

— Da.

— O să vedem noi!

— O să vedem…

În acel moment, Léopold se apropie de domnişoara Durand ca s-o invite la dans, dar ea îi răspunse:

— Scuză-mă; am făgăduit acest dans domnului viconte Arthur de Lozeraie.

— Ah, spuse Arthur în şoaptă, eşti un înger!

— Îţi jur că nu pentru tine l-am refuzat pe domnul acela.

Arthur crezu că-i răspunsese aşa, pentru că încă mai era înciudată. Dar se înşelase. Dacă în loc de Léopold, subalternul tatălui său, ar fi invitat-o la dans vreun tânăr de neam mare, ar fi primit, fără să ezite. Dar vanitatea ei nu putea accepta drept partener de dans pe unul dintre slujbaşii tatălui ei, când îl avea alături pe vicontele de Lozeraie.

— Dansezi sau nu cu mine? întrebă Arthur.

— Nici cu tine, nici cu altul. Lasă-mă şi du-te s-o inviţi pe domnişoara de Favieri.

— Îţi jur că nu simt dorinţa să dansez cu domnişoara de Favieri.

— Poate, dar dacă tatăl tău vrea, cred că ar fi mai bine.

Arthur tăcu, simţindu-se jignit. Cum între timp începuse contradansul, îl zări pe tatăl său făcându-i semn. Părăsi înciudat locul şi se îndreptă spre conte, care-i spuse:

— Ai invitat-o pe domnişoara de Favieri?

— Nu-i aici, zise Arthur, roşind.

— Cine e tânăra cu care discutai? Se pare că vă cunoaşteţi…

— E fiica domnului Matthieu Durand, acel bancher atât de bogat şi de…

— Bine, bine! spuse contele. Ştiu foarte bine cine e Matthieu Durand, un fel de meseriaş parvenit.

— Se spune că e foarte onorabil, foarte cinstit.

— Ai fi vrut să fie un pungaş? Ce naiba putea să fie, dacă nu om cinstit? În orice caz, te poftesc să nu mai fi atât de atent cu fiică-sa!

Arthur nu ştia ce să spună. Din fericire pentru el, tatăl său fu abordat de marchizul de Berizy şi de către Matthieu Durand în persoană. Domnul de Berizy îi zise contelui de Lozeraie că dorea să discute o clipă, iar acesta se îndepărtă împreună cu el. În vremea asta, Delphine, apropiindu-se de Durand, îi spuse:

— Mai stăm mult aici, tată?

— Păi, draga mea, balul abia a început.

— Mi-e totuna, răspunse fata răsfăţată; mă plictisesc şi aş vrea să plec.

— Oricând vei vrea, zise Matthieu Durand, sau mai curând, după ce voi sta o clipă de vorbă despre afacerile mele cu aceşti doi domni.

— Vai, tată, nu renunţi la afaceri nici măcar la bal? Eşti uimitor, zău aşa!

— E şi mai uimitor, domnişoară, zise domnul de Berizy, ca la vârsta dumitale şi frumoasă cum eşti, să spui că te plictiseşti.

În tonul marchizului se citea profunda admiraţie a omului din lumea mare faţă de o fată atât de frumoasă ca ea, încât Delphine se simţi flatată de acea mică lecţie paternă.

— Vai, dacă mă plictisesc, spuse ea, asta se întâmplă fiindcă nu ştiu ce să fac.

— Ei, iată că se dansează, zise marchizul, şi iată şi un tânăr, adăugă el, întorcându-se către Arthur, ce rămăsese lângă el, care ar fi încântat, sunt sigur de asta, ca să te distreze.

— Ba aş fi chiar foarte fericit! strigă cu însufleţire Arthur.

Însă o privire a tatălui său îi curmă elanul, în vreme ce Matthieu îi spuse fiicei sale:

— Du-te, Delphine; dansează măcar o dată, de ochii lumii…

Luând o mutră de fată de pension, Delphine răspunse pe

un aer scorţos:

— Te voi asculta, dragă tată.

Apoi, în timp ce contele se îndepărta împreună cu domnul de Berizy şi cu Durand, fata se întoarse spre Arthur şi-i spuse:

— Vezi că te imit şi că-mi ascult şi eu tatăl?

XXXIV.
O afacere

În timp ce Arthur şi Delphine se duceau să danseze împreună, amândoi încântaţi de împrejurarea care-i obligase să facă acest lucru – Arthur împotriva voinţei tatălui său, Delphine împotriva capriciului său –, domnul de Lozeraie, marchizul de Berizy şi Matthieu Durand se retrăseseră într-un colţ al salonului unde se afla o masă de whist, ocupată de patru persoane absorbite de joc şi destul de departe de locul unde se aşezaseră cei trei.

Domnul de Berizy luă primul cuvântul şi, după ce-l prezentă pe contele de Lozeraie domnului Durand, le zise:

— Vă cer scuze, domnilor, că vă plictisesc cu o afacere în toiul unui bal, dar momentul e mult prea prielnic, ca să nu profit de el. Ţi-am vorbit, domnule Durand, de o pădure pe care am vândut-o; a cumpărat-o domnul conte de Lozeraie, pe care-l vezi aici. Conform contractului, în trei luni trebuie să-mi pună în mână toţi banii. Plata mi-o va face mie. Spune-mi, domnule conte, nu ţi-ar conveni să-i dai domnului Durand aceşti bani, pe care, oricum, îi voi depune la el? Iar dumitale, domnule Durand, nu ţi-ar conveni să primeşti banii direct de la domnul de Lozeraie?

— Dacă aşa doriţi dumneavoastră, domnule marchiz, zise Matthieu, eu sunt gata să accept propunerea.

— Din moment ce domnul Durand îmi va elibera o chitanţă, răspunse plin de morgă domnul de Lozeraie, nu văd niciun inconvenient în treaba asta.

— Numai de hatârul dumneavoastră, domnule marchiz, accept acest aranjament, spuse Durand plin de trufie. Şi vă rog să fiţi pe deplin convins de acest lucru.

— Într-adevăr, dacă n-aş fi ţinut să vă fiu agreabil, zise contele pe un ton şi mai plin de înfumurare, aş fi respectat întocmai indicaţiile din contract, domnule marchiz.

— Iar eu, pe cele din contractul meu, adăugă Durand.

— Vă mulţumesc la amândoi pentru această extremă bunăvoinţă, spuse domnul de Berizy, surâzând, de care vă asigur că voi profita. Sunt obligat să mă reîntorc în provincie pentru unele afaceri şi sunt încântat că asta de aici s-a şi aranjat.

Contele şi bancherul făcură un semn de asentiment.

— Mâine, notarul meu va întocmi actele care vor asigura validitatea plăţii dumneavoastră în mâinile unui terţ, şi totul va fi în perfectă regulă, zise domnul de Berizy, adresându-se domnului de Lozeraie.

— Domnul conte de Lozeraie nu are de făcut nicio observaţie, nu are de luat nicio măsură? întrebă Durand.

— Omul meu de afaceri va trece pe la dumneavoastră, domnule, zise de Lozeraie.

— Îl va primi casierul meu, replică Matthieu Durand, şi tot el va încasa şi banii, dacă-i va aduce.

Se salutară şi se pregătiră să părăsească salonul. Cei de la masa de whist tocmai se ridicaseră şi ei, dar chiar în acea clipă intră în salon domnul de Favieri.

— Aţi câştigat, domnule Félix? îl întrebă el pe unul dintre jucători.

Auzind acest nume, contele şi bancherul se întoarseră brusc şi-l recunoscură pe bătrânul cu care vorbiseră în ajun. Amândoi fură din cale-afară de miraţi să-l vadă la domnul de Favieri. Dar surpriza lor fu şi mai mare, când îl auziră spunându-i pe un ton nepăsător domnului de Favieri:

— Nu, am pierdut optzeci de fise în trei roberi. Din fericire, adăugă el, scoţând un portofel din buzunar şi aruncând pe masă un pachet de bilete de bancă, nu jucăm decât pe cinci sute de franci miza.

— Oho! făcu poetul, înseamnă că acel domn Félix se învârtise bine! Cine dracu putea fi? Aduce perfect cu „necunoscutul” din toate piesele lui Alexandre Duval... jucate la Théâtre Français!

— Şi contele ăsta de Lozeraie mi se pare cam suspect. Deşi are un nume mare, zise baronul.

— Nu, strigă poetul, eu vreau să ştiu cine e domnul Félix. Vă declar că voi face din el eroul piesei mele. Parcă-l şi văd descheindu-şi redingota şi cămaşa şi strigând: „Recunoşti cicatricea asta?” Nu ştiu dacă nu cumva l-am văzut la bancher...

— Se pare, reluă diavolul râzând, că sistemul personajelor necunoscute aţâţă curiozitatea atât în teatru, cât şi în viaţă, căci şi Durand, şi contele încercau să-şi explice cine putea fi acel om, care venise la ei ca un solicitator nedorit şi pe care-l întâlneau acum la unul dintre cei mai bogaţi bancheri din Europa, jucând whist pe nişte mize enorme şi pierzând cu atâta nepăsare o sumă considerabilă pentru oricine. La rândul lui, domnul Félix, văzându-i pe domnii de Lozeraie şi Durand, trecu prin faţa lor, făcându-se că nu-i vede, dar spunând încet, ca să nu-l audă decât ei:

— Orgoliul şi Vanitatea!

Nici Durand şi nici de Lozeraie nu erau oameni care să suporte o asemenea jignire; dar cel care le-o adresase avea mai bine de optzeci de ani; amândoi îşi aminteau cum îl primiseră, îşi aminteau de cuvintele misterioase şi oarecum ameninţătoare pe care le rostise şi amândoi, reţinuţi parcă de un fel de teamă, îl lăsară să se îndepărteze, fără să riposteze în vreun fel. Se priviră unul pe celălalt şi faptul că fiecare dintre ei auzise cuvântul insultător adresat celuilalt, spori şi mai mult ura ce părea să-i domine instinctiv. Iar explicaţiile care urmară după acel bal, dădură şi marelui bancher, şi seniorului noi motive de a se urî reciproc.

Într-adevăr, prima explicaţie avusese loc între Delphine şi Arthur. Tânărul, cu atât mai stângaci, cu cât era mai îndrăgostit ca niciodată, îşi închipui că-şi arată pasiunea,

jurându-i Delphinei că va rezista la orice îndemn sau poruncă a tatălui său. Tânăra îl întrebă care erau acele îndemnuri şi porunci, iar băiatul comise stângăcia de a-i spune. Atunci fata, jignită, îl trimise pe Arthur să înghită dispreţul domnişoarei de Favieri, spunându-i tatălui ei cât de impertinent putea fi domnul conte de Lozeraie. Că Delphine i-a repetat tatălui ei cuvintele lui Arthur, nu-i de mirare; de mirare e faptul că şi Arthur i-a spus tatălui său ceea ce-i spusese Delphine despre domnişoara de Favieri. Şi iată cum: domnul Félix, cunoscându-l pe Arthur în timpul balului, îl luă deoparte şi-i spuse că ar vrea să discute cu el o afacere privind averea mamei sale, în care numele acelei femei putea fi compromisă. Arthur îi răspunsese că era oricând gata să apere onoarea mamei sale, cu toate că nu-i purta numele, chiar cu mai multă ardoare decât onoarea numelui tatălui său, pe care-l purta şi el. Domnul Félix fu încântat de acest răspuns, dar îi replică foarte serios:

— Facă Domnul ca numele pe care-l porţi să preţuiască tot atât, în ochii dumitale, ca cel pe care nu-l porţi!

— Domnule! strigă Arthur.

— Noi ne vom mai vedea, tinere, îi zise cu blândeţe bătrânul, şi atunci ai să înţelegi de ce am dreptul să-ţi vorbesc astfel!

Aşa că, atunci când domnul de Lozeraie, care remarcase emoţia cu care fiul său luase mâna domnişoarei Delphine, se crezu dator să-i repete lui Arthur porunca de a nu mai încerca s-o întâlnească pe acea tânără, se izbi de o oarecare împotrivire. Arthur socoti că e de datoria lui să-i explice tatălui său că alianţa dintre nobilime şi marea finanţă nu era un lucru chiar atât de rar, încât să respingă ideea cu atâta dispreţ. Iritat de acel început de rezistenţă, contele socoti că nu-i poate explica mai bine fiului său cât de greşite îi erau părerile, decât apucându-se să vorbească despre respectul pe care-l datora numelui său.

— Fiule, atunci când eşti un Lozeraie şi când ai avere, eşti foarte mândru de numele tău! Da, Arthur, căci unor oameni ca noi le revine sarcina de a menţine riguroasele

principii ale onoarei şi ale demnităţii, care vor reda în curând nobilimii strălucirea şi poziţia pe care, în parte, le-a pierdut.

— Atunci, tată, răspunse Arthur, cum se face că şi numele, şi averea noastră au fost în seara asta obiectul unor comentarii destul de supărătoare?

Atât i-a trebuit contelui de Lozeraie, care nu s-a lăsat până n-a smuls de la fiul său tot ceea ce auzise acesta de la domnişoara Delphine Durand şi de la domnul Félix. Furios la culme, i-a spus verde în faţă lui Arthur, că niciodată nu va consimţi să se însoare cu fata unui parvenit ca Durand. Arthur fu obligat să creadă că hotărârea era irevocabilă, căci chiar a doua zi taică-său l-a şi expediat la Londra; băiatul era convins că-l obligase să părăsească Parisul, ca să-l despartă de Delphine, când, de fapt, contele voise să evite o nouă întâlnire cu domnul Félix.

La rândul său, domnul Durand, atât de îngăduitor, de obicei, cu Delphine, de data asta a fost de neclintit, în zadar îi spunea fata că va muri de disperare, dacă nu se va mărita cu Arthur; în zadar o apucară crizele de nervi, nimic nu îl clinti pe bancher. În zadar îşi goni cameristele, îl dădu pe uşă afară pe profesorul de desen, azvârli notele în capul profesorului de pian, îşi rupse o duzină de rochii şi sparse o mulţime de mici nimicuri foarte costisitoare; toate aceste demonstraţii ale profundei sale dureri nu-l impresionară cu nimic pe Durand, atâta vreme cât auzi vorbindu-se despre familia de Lozeraie.

— Îţi place titlul lui? o întrebă taică-său. Dar vrei, te mărit cu un marchiz sau cu un duce.

— Eu vreau să fiu nevasta lui Arthur, o ţinea ea întruna.

— Dar, replică Matthieu Durand, omul din popor, contele de Lozeraie e un intrigant parvenit; e fiul nu ştiu cărui uşier din provincie, care a furat titlul cu care se împăunează.

— Dar dumneata, tată, îi răspunse Delphine, nu eşti fiul unui muncitor? O spui tuturor, cui vrea şi cui nu vrea să te asculte!

— O, cu mine se schimbă treaba, Delphine, zise

bancherul, ascunzându-şi mânia. Eu nu-mi reneg originea; eu mă laud cu ea, sunt mândru de ea şi mă simt onorat.

Delphine era departe de a pricepe acele calcule ale orgoliului ce-l împingea neîncetat pe Matthieu Durand să spună că era un om din popor şi să fie mereu jignit din pricina acestei origini, pe care şi-o atribuia singur. Scandalul dintre Delphine şi tatăl ei dură opt zile, căci, într-a noua zi, fata află că Arthur plecase la Londra. Delphine se simţi cumplit de umilită, aflând această veste. Într-adevăr, văzând că după opt zile Arthur nu sărise încă zidul grădinii lor, cumpărându-l pe grădinar, sau măcar pe vreuna dintre cameriste, ca să poată ajunge până la ea şi să-i spună că, dacă nu consimte să-l ia de bărbat, se va omorî la picioarele ei, Delphine intră la idei; şi iată că, tocmai când aştepta propunerea lui înflăcărată de a o răpi şi de a fugi cu diligenţa, află că Arthur al ei o părăsise şi plecase la Londra. Cumplit de dezamăgită, se socoti incapabilă să inspire o pasiune romantică, iar pe Arthur, incapabil s-o resimtă.

Mânia şi ciuda pe care le simţi cu acest prilej puseră capăt unei dureri care, de altfel, nici nu exista. Dar a-i mărturisi tatălui ei că puţin îi mai păsa de Arthur de Lozeraie ar fi însemnat să recunoască făţiş că nu avusese dreptate, or, ea nu înceta să tot strige:

— Îl vreau pe Arthur, sau moartea!

Prin urmare, refuză să mai vadă pe careva; se închise în odaia ei şi nu se mai preocupă decât de presupusa ei durere. Şi totuşi, cine ştie dacă n-ar fi fost crunt pedepsită pentru comedia pe care o juca, dacă taică-său ar fi cedat dorinţei sale. Până la urmă, îşi dădu seama că, procedând astfel, tot nu avea să reuşească, dar în schimb îşi necăjea tatăl şi alarmase toată casa.

Iată care era situaţia în familia Durand, la trei luni după epoca în care a început această povestire. Serios îngrijorat de stăruinţele Delphinei, Matthieu Durand începu să simtă că antipatia pe care o nutrea faţă de contele de Lozeraie începe a păli în faţa durerii pe care i-o pricinuia fiica sa,

când iată că interveni următoarea scenă.

— Vorbiţi mereu de ura dintre contele de Lozeraie şi domnul Matthieu Durand. Eu cred că ura asta trebuie să fi avut un motiv.

— Un motiv! repetă diavolul. De ce trebuie să aibă neapărat un motiv? Se urau pentru că se urau şi gata, după cum unii se iubesc, pentru că se iubesc.

Totuşi, antipatia dintre conte şi bancher nu era ceva organic şi înclin să cred şi eu că ura lor avea motive. Dar nu trebuie să le căutăm în relaţiile anterioare dintre cei doi oameni. Nici în răutăţile sau nedreptăţile pe care şi le-ar fi putut face reciproc. Niciodată nu existase între ei nici rivalitate în dragoste, nici rivalitate politică, cele două pricini atât de fecunde în certuri, crime, nerozii şi ruine. Când s-au văzut la domnul de Favieri, era pentru prima oară când se întâlneau şi-şi vorbeau, deşi după nume se cunoşteau de multă vreme şi unul, şi altul.

Ura lor se datora faptului că se asemănau, că aveau, probabil, amândoi cam acelaşi cusur. Ura care îl despărţea pe domnul de Lozeraie de Matthieu Durand era asemănătoare cu ura care exista între două femei de moravuri uşoare, dintre care una îşi ascunde cu ipocrizie picioarele, lăsându-şi rochia să-i acopere până şi vârful pantofilor, în vreme ce cealaltă îşi poartă ruşinea cu fruntea sus, lăsând – atunci când merge – să i se vadă jartierele. Prima, crezând că-şi ascunde viciile, blamându-le pe ale celor care le lasă să se vadă, o detestă pe târfa cinstită, care o sileşte să dispreţuiască cu glas tare viaţa pe care o duce pe ascuns; în vreme ce a doua nu-i poate ierta, celei care se ascunde, fărâma de respect pe care şi-o mai păstrează, cu toate că şi ea este demnă de un pic de stimă şi, atunci, o urăşte pe prima, pentru că e mai apreciată decât ea. Aşezaţi o femeie cinstită între cele două desfrânate: le va dispreţui şi pe una, şi pe cealaltă; dar ea nu va face decât să le dispreţuiască, nu le va aduce niciun alt prejudiciu. Cât despre cele două femei de moravuri uşoare, o vor detesta pe femeia cinstită, dar mult mai puţin

decât se detestă între ele. Acelaşi sentiment de ură, uşor modificat, poate fi întâlnit şi între doi bărbaţi, dintre care unul e un pungaş neruşinat, iar celălalt un pungaş ipocrit. Viciul nu are alt duşman mai implacabil decât viciul. Aşa că, doi parveniţi ridicoli – căci şi ridicolul e un viciu –, cum sunt contele de Lozeraie şi Matthieu Durand, se urăsc între ei…

— Doi parveniţi? strigă poetul. Cum… domnul de Lozeraie…

— Da. E un parvenit!

— A, de asta l-aţi făcut ridicol…

— Nu, ci pentru că era ridicol, la fel ca şi domnul Matthieu Durand, zise diavolul. Şi tocmai pentru asta se şi detestau.

Într-adevăr, amândoi erau dezolaţi de obscuritatea originii lor; doar că unul făcea paradă de ea, pentru a se impune societăţii, iar celălalt o ascundea cu grijă, avid după un respect pe care ştia că nu-l merită.

Matthieu Durand era omul orgoliului, care socotea că poate lupta singur împotriva prejudecăţilor sociale şi că le poate supune în folosul său. Domnul de Lozeraie, omul vanităţii, se supunea prejudecăţilor sociale, cu condiţia de a le întoarce în folosul său. Matthieu Durand îl ura pe domnul de Lozeraie pentru că ocupa, printr-o minciună, poziţia unui om important, când el nu merita niciun titlu; domnul de Lozeraie îl ura pe Matthieu Durand pentru că se lăuda tot timpul cu originea lui obscură, pe care el se străduia atâta să şi-o ascundă; iar amândoi, detestându-i pe oamenii din înalta şi adevărata nobilime, mai puţin însă cât se detestau între ei. Pe de altă parte, s-ar putea spune că cei doi oameni erau, unul, reprezentantul vechilor idei, celălalt, reprezentantul ideilor noi. Domnul de Lozeraie era parvenitul care se conforma vechilor idei privind avantajele unui neam vechi, ale unei ramuri nobile, pentru a crea iluzia că el însuşi se bucura de astfel de avantaje. Matthieu Durand era parvenitul care se conforma ideilor noi, cel care, sprijinindu-se pe principiul egalităţii sociale şi al valorii individuale, repudia orice ereditate, impunând eul ca pe

singura putere, ce-şi trage vlaga din el însuşi; aşa că domnul Félix avusese dreptate, când spusese că Matthieu Durand reprezenta orgoliul, iar domnul de Lozeraie reprezenta vanitatea.

— Domnul Félix ăsta, zise poetul, trebuie să fie vreunul dintre bătrânii gentilomi de odinioară, un om dintr-o bucată, fiindcă prea vorbiţi frumos despre el.

Diavolul nu răspunse şi continuă:

— Acum, când socot că v-am explicat – de bine, de rău– care erau poziţiile celor doi oameni, unul faţă de celălalt, şi poziţia amândurora faţă de societate, am să-mi continui povestirea şi am să vă relatez diversele scene care s-au petrecut între ei, ca urmare a ceea ce v-am istorisit până acum.

Luizzi, care cunoştea felul de a povesti al diavolului, îşi zise că avea, probabil, motive serioase de a lungi la nesfârşit acea povestire şi-l ascultă, doar ca să vadă dacă ea va produce asupra poetului efectul scontat de diavol, care continuă astfel:

— Era, de data asta, în primele zile ale lui iulie 1830. Matthieu Durand se întorsese de la Etang, unde o lăsase pe Delphine într-o asemenea stare, încât cred că era gata să-l bată şi pe taică-său. Acesta stătea din nou în cabinetul lui, unde l-am văzut la începutul povestirii. Numai că bancherul nu mai avea acelaşi aspect de fericire calmă şi de supremă mulţumire de sine, care străluceau pe chipul său cu câteva luni mai înainte. Omul părea când din cale-afară de bucuros, când foarte neliniştit; vedeai cum i se succed pe chip când luminile bucuriei, când negurile grijilor. Acele diverse emoţii depindeau de lucrurile la care se gândea în momentul respectiv. Când îşi aducea aminte că fusese numit deputat în trei colegii de arondisment şi într-un colegiu de departament, căldura orgoliului îl îmbujora şi ochii îi străluceau de bucurie; dar, când îşi aducea aminte pe ce căi ajunsese la acel triumf, când recunoştea că trebuise să sacrifice ambiţiei sale, siguranţa afacerilor, o spaimă rece îl făcea să pălească. De când fusese ales, îşi

juca rolul cu şi mai mult talent, aş zice chiar cu sângele rece al unui actor cu o îndelungată experienţă în teatru, care se pricepe să-şi însoţească gesturile şi cuvintele de o căldură şi de o intonaţie pe care e departe de a le simţi cu adevărat. Or, cum Matthieu Durand fusese prevenit că era aşteptat de o mulţime de lume, ceru valetului lista şi nu fu prea mirat, întâlnind printre cele treizeci de nume şi pe cel al domnului de Lozeraie. Alături de el se afla numele antreprenorului Daneau. Bancherul păru să reflecteze un moment cum să procedeze cu domnul de Lozeraie.

Apoi sfârşi prin a-i spune valetului:

— Scuză-mă faţă de domnul de Lozeraie; îi vei spune că toată dimineaţa voi fi ocupat cu afacerile şi că mă tem să nu-l fac să aştepte prea mult; dar că, dacă ar vrea să treacă mâine sau poimâine, voi fi la ordinele sale. Cât despre domnul Daneau, să-i spui să aştepte, fiindcă trebuie neapărat să vorbesc cu el. Apoi începe să-i pofteşti pe ceilalţi.

De îndată ce dădu aceste porunci, bancherul îşi părăsi fotoliul, pentru a primi în picioare persoanele ce veneau să-l vadă cu diverse treburi, silindu-le astfel să-şi scurteze vizita. Această deosebire între primirea pe care o făcea odinioară oamenilor ce veneau să-l solicite şi cărora le oferea, cu atâta graţie, un scaun, şi primirea pe care le-o făcea acum, părea să arate că Matthieu Durand îşi pierdea vremea ascultând toate acele fleacuri, cărora înainte le acordase atâta atenţie. Expedie mai întâi o jumătate de duzină de alegători, care veniseră să-i solicite apostile, pe care refuză să le dea, având în vedere că se angajase, înainte de orice, să susţină poporul de la tribună şi nu din birou, altfel zis, în teorie şi nu în practică. Ah, vedeţi, teoria e cel mai frumos lucru pe care l-a inventat diavolul, pentru a dezorganiza lumea! Daţi-mi-l pe filantropul care iubeşte cel mai mult oamenii, încredinţaţi-i puterea timp de douăzeci şi patru de ore şi voi face din el cel mai abominabil monstru. Robespierre era un teoretician care voia binele Franţei şi care, ca toţi teoreticienii, gândea că

sfârşitul justifică mijloacele. Deci, continuă diavolul, Matthieu Durand îi primi şi le făcu vânt electorilor, cu acea superioritate a omului care e sătul până în gât de vizitele lor. Nu voia să-şi discrediteze puterea, zicea el. Fraza asta le-a servit-o tuturor şi toţi au plecat încântaţi de independenţa noului deputat; în treizeci de minute şi-a expediat toţi alegătorii, între timp, un fost furnizor al armatei imperiale se prezentă cu o petiţie adresată Camerelor, în care cerea să i se restituie nişte sume foarte mari, acuzând guvernul că-i respinsese pe cei în drept şi semnalând nişte fraude evidente; bancherul îi citi cu atenţie cererea, de la un capăt la altul, apoi îi zise:

— Da, domnule, voi sprijini această cerere, din toate puterile mele; vreau şi trebuie să semnalez o spoliere atât de ruşinoasă; cererea dumitale a fost respinsă, pentru că se referă la o epocă în care actualul guvern îşi făcea o glorie din a nu mai respecta angajamentele luate. Dar va veni şi ziua dreptăţii, domnule, şi atunci nu va mai ţine nici de mine, nici de prietenii mei, ca să vi se dea satisfacţie.

— Nădăjduiţi în aşa ceva, domnule, zise fostul furnizor.

— Majoritatea opoziţiei este incontestabilă, domnule, şi atotputernică şi va obliga puterea să facă ceea ce vrem, dacă totuşi puterea va mai rămâne în mâinile unor oameni care abuzează de ea într-un mod atât de arbitrar, împotriva a tot ceea ce este popular şi naţional.

— Ah, domnule, strigă petiţionarul, îmi redaţi viaţa! Căci vreau să ştiţi că m-au adus la sapă de lemn şi că sărăcia în care trăiesc este atât de mare, încât, dacă aş putea împrumuta o mică sumă, până în ziua în care cererea îmi va fi rezolvată, graţie elocventei dumneavoastră intervenţii, m-aş socoti un om fericit.

— Presupun că acest lucru se va realiza cu uşurinţă, zise Matthieu Durand, îndreptându-se către uşa cabinetului, pentru a-i da de înţeles protejatului său că audienţa se sfârşise.

— Dacă presupuneţi acest lucru, zise fostul furnizor, urmându-l cu regret pe bancher, n-aţi putea să mă

împrumutaţi chiar dumneavoastră, domnule Durand?

— Eu, domnule? zise deputatul. Vai! Nu! Îmi este absolut interzis să mă ocup de astfel de lucruri! Dacă aş putea, sigur că v-aş împrumuta! Când cererea dumneavoastră va ajunge la Cameră, veţi putea conta pe elocventa mea intervenţie.

Spunând acestea, bancherul deschise el însuşi uşa cabinetului său şi-l salută pe petiţionar cu cea mai desăvârşită politeţe, ce acoperea în mod strălucit fraza pe care tocmai o rostea în gând: „Şi fă-mi plăcerea şi mai du-te dracului!”

După acel petiţionar se prezentă un altul, care venea să-i supună lui Matthieu Durand un proiect de reformă financiară, ce nu voia altceva decât să suprime patenta, impozitul pe băuturi, pe sare, monopolul tutunului şi să umple deficitul, pe care toate acestea le-ar fi făcut în bugetul statului, reducând la jumătate toate lefurile funcţionarilor publici. Neadmiţând aplicarea întocmai a ideilor reformatorului, bancherul fu, în principiu, de acord cu el şi declară că era vremea de a introduce un sistem de economie severă în cheltuielile publice şi de a face să înceteze neruşinata risipă a averii poporului. Că atunci va fi cu putinţă să se ajungă şi la realizarea ideilor petiţionarului, idei pe care el se angaja, în orice caz, să le supună Camerei, cu scopul de a-i obişnui pe cei de acolo să audă vorbindu-se despre economie şi reformă.

— Ăsta nu mai este acel Matthieu Durand pe care-l ştiam eu, patriot cinstit şi adevărat, pe care toţi prietenii săi îl admirau, zise poetul.

— Tot ce se poate, răspunse diavolul; eu nu-l descriu pe cel pe care-l cunoşteai dumneata, ci pe cel pe care-l cunosc eu.

— Dar nu v-am văzut niciodată pe la el!

— Mă duc adesea, spuse diavolul, apoi continuă: după ce Matthieu Durand i-a făcut vânt, cu aceeaşi ceremonie, şi economistului, ca şi fostului furnizor, a dat ordin valetului său să-l introducă pe domnul Daneau, dar s-a mâniat

cumplit, când a aflat că antreprenorul n-a mai vrut să aştepte şi că a spus că va trece în cursul zilei. Pe de altă parte, Matthieu Durand a fost din cale-afară de surprins, când a aflat de la valetul său că domnul conte de Lozeraie declarase că va aştepta până ce domnul Durand avea să-şi termine afacerile. Domnul de Lozeraie aşteptând în anticamera lui Matthieu Durand, acesta simţi în inimă un asemenea val de orgoliu, încât uită un moment de grosolănia lui Daneau faţă de el şi dădu ordin, cu voce răsunătoare, să fie introduse alte persoane din anticameră. Toţi erau negustori care, atraşi de înalta reputaţie a domnului Durand, veneau – aşa cum venise odinioară şi domnul Daneau – să-i vorbească bancherului despre dificultăţile lor şi să-i solicite sprijinul generos pe care-l obţinuse Daneau. Matthieu Durand folosi şi pentru solicitanţii comerciali aceeaşi frază ca şi pentru solicitanţii politici. Noua sa funcţie de deputat – le spuse el – îi răpea tot timpul, aşa că nu se mai ocupa deloc de afacerile bancare, pe care le lăsase în grija domnul Séjan, care – îi asigură el – va face tot ce se va putea şi la care îi trimise cu o bunăvoinţă nemaipomenită. Şeful contabilităţii îi primi cu acea figură imobilă a financiarului, care se pare că nu-şi trage zăvorul de pe gură, decât ca să rostească doar cele câteva cuvinte obişnuite: „Domnule, acest lucru e absolut imposibil”.

Audienţele isprăvindu-se, în sfârşit, valetul îi spuse domnului Durand că domnul Daneau se reîntorsese, iar bancherul, vrând să umple până la ultima picătură paharul plăcerii de a-l face pe contele de Lozeraie să aştepte în anticameră, îl chemă pe antreprenor.

— M-aţi chemat, domnule? întrebă Daneau cu zâmbetul pe buze.

— Da, domnule, răspunse bancherul destul de sec, şi aş fi dorit să vă văd mai curând, având în vedere că discuţia pe care urmează s-o avem este foarte importantă.

— E vina dumneavoastră, domnule Durand, zise smerit antreprenorul. Nu mi-aţi spus, prima oară, când am avut

onoarea să vă văd, că timpul e un capital pe care nu trebuie să-l risipeşti? Iar eu am profitat de numeroasele persoane care aşteptau să intre la dumneavoastră, pentru a-mi rezolva unele treburi.

Un surâs acru, de dispreţ, apăru pe buzele bancherului, care-i replică antreprenorului:

— Lucrurile pe care le avem de discutat împreună sunt poate cele mai importante dintre toate.

— Despre ce anume e vorba?

— Socot că trebuie să te previn că acel credit pe care ţi l-am deschis va înceta.

— Îmi retrageţi creditul? strigă Daneau uluit.

— Şi contez, zise bancherul, fără să pară că ar fi auzit cuvintele antreprenorului, că de azi într-o lună voi primi îndărăt cei patru sute de mii de franci pe care ţi i-am împrumutat.

— De azi într-o lună! repetă Daneau şi mai uluit.

— Socot, zise Matthieu Durand, că acum eşti în măsură să-ţi plăteşti datoriile; ţi-am furnizat, aşa cum mi-ai cerut, fondurile necesare terminării construcţiilor; le-ai terminat. Iată-ne în luna iulie, în clipa în care, după calculele dumitale, aceste construcţii vor începe să producă. Socot că a venit momentul să-ţi vinzi casele, să-ţi plăteşti datoriile şi să-ţi calculezi beneficiile.

— Aşa e, domnule; dar dacă sunt obligat să vând toate cele şase clădiri cu trei milioane, înseamnă să le depreciez în aşa hal, încât nu numai că nu voi realiza niciun beneficiu, dar voi mai rămâne şi dator.

— Asta nu se poate, domnule, răspunse bancherul cu indiferenţă. Ai vârât în afacere trei sute de mii de franci; când ai venit la mine, aveai o ipotecă de un milion două sute de mii de franci. Eu ţi-am împrumutat patru sute de mii de franci, ceea ce face cu totul un milion nouă sute de mii de franci. De aici, până la trei milioane, la cât ţi-ai evaluat dumneata singur clădirile, ai, slavă Domnului, o sumă bunicică drept beneficiu.

— Da, dar cu cei patru sute de mii de franci împrumutaţi

de la dumneavoastră, am plătit datoriile pe care le aveam. Iar în momentul de faţă, mai am o scadenţă de două sute de mii de franci.

— Bun! Asta face două milioane o sută de mii. Dacă socotelile dumitale sunt exacte, îţi mai rămân nouă sute de mii de franci.

— Sunt exacte, domnule, răspunse antreprenorul şi vor fi exacte, dacă-mi veţi acorda răgazul necesar să-mi vând casele.

Bancherul deschise o mapă, luă o hârtie şi-i citi lui Daneau câteva rânduri.

— Vezi, adăugă el, termenii contractului nostru sunt foarte clari. Te-am împrumutat cu patru sute de mii de franci pe termen de patru luni. Cele patru luni sunt cam pe terminate şi eu mă socot îndreptăţit să-ţi cer rambursarea imediată şi integrală a sumei. N-am s-o fac însă; îţi mai dau un răgaz de o lună, timp în care socot că-ţi vei putea rezolva toate problemele.

— Cred, domnule Durand, zise cu un aer rugător antreprenorul, că-mi va fi totuşi cu neputinţă să vă înapoiez atât de repede datoria.

— În acest caz, te rog să-mi îngădui să iau imediat măsurile necesare, pentru a-mi recupera banii.

— Cum, strigă antreprenorul, vreţi să mă expropriaţi?

— Nu ţine decât de dumneata să nu fac acest lucru, înapoindu-mi imediat banii.

— Dar înseamnă să daţi dovadă faţă de mine de o asprime…

— Îţi mulţumesc, zise cu amărăciune bancherul; din fericire, sunt obişnuit cu ingratitudinea. Orice om care şi-a consacrat viaţa ca să vină în ajutorul aproapelui său, aude astfel de lucruri. Când ţi-am dat banii, n-am fost aspru; dar acum, când ţi-i cer, sunt aspru. Destul! Ştiu ce-mi rămâne de făcut!

— Domnule, spuse Daneau, iertaţi un cuvânt imprudent, pe care-l regret din adâncul sufletului. Dar vă jur că, dacă mă presaţi astfel, mă ruinaţi. Vă pricepeţi prea bine la

afaceri, ca să ştiţi că nu găseşti cumpărători atunci când alergi după ei. Trebuie să-i laşi să te caute ei pe tine, iar într-o singură lună e cu neputinţă să vinzi şase case. De altfel, mi se vor cere şi mie răgazuri, termene de plată pe care, în condiţiile actuale, nu le voi putea acorda. Aşa că vânzarea va fi, practic, cu neputinţă de realizat.

— Crede-mă şi pe mine că, dacă n-aş avea nevoie grabnică de banii ăştia, n-aş fi atât de riguros. Dar, chiar din ziua când ţi i-am împrumutat dumitale, aveau o altă destinaţie. M-am angajat faţă de altcineva, aşa că nu mai pot face nimic.

— În acest caz, domnule, zise Daneau disperat, voi vedea…

Se pregăti să iasă, dar bancherul îl chemă îndărăt.

— Ascultă, domnule Daneau, n-aş vrea să spui că n-am ajutat un om cinstit, un om din popor.

Antreprenorul se întoarse şi-l ascultă cu sufletul la gură pe bancherul care părea destul de încurcat de propunerea ce voia să i-o facă.

— După calculele dumitale, ai angajat în cele şase proprietăţi două milioane o sută de mii de franci.

— Da, domnule.

— Vinde-mi-le mie pentru două milioane două sute de mii şi te-ai achitat de orice datorie.

— Dar, domnule, zise Daneau mirat de propunerea bancherului, care acum se oferea să-i cumpere casele şi mai înainte spusese că are nevoie urgentă de cei patru sute de mii de franci, asta înseamnă să-mi luaţi tot beneficiul muncii mele!

— Păi, de ce? zise bancherul. Cu ce bani ai pornit afacerea? Cu trei sute de mii de franci cu care ai cumpărat acum un an terenul. Restul provine din împrumuturi succesive. Ar rezulta că, din trei sute de mii de franci, ai realizat într-un an un beneficiu de o sută de mii de franci, ceea ce face cam 33%. Nu cunosc niciun negoţ care să dea asemenea rezultate exorbitante.

— Lăsaţi, domnule, zise Daneau cu acea resemnare a

oamenilor bolnavi care ştiu că nu mai au nicio scăpare. Daţi-mi două milioane patru sute de mii şi s-a făcut!

Bancherul puse contractul în mapă şi zise cu răceală:

— Am făcut tot ce-am putut ca să te salvez. Sunt necăjit că eşti atât de puţin rezonabil. Cu bine, domnule. Afacerea asta nu mă mai priveşte; pentru lichidarea contului, vei discuta cu domnul Séjan. Şi acum te rog să mă scuzi. Iată, au trecut două ceasuri de când domnul conte de Lozeraie aşteaptă să intre la mine.

— Mă duc la domnul Séjan, zise Daneau necăjit.

Bancherul îl salută; în timp ce dădea ordin să fie introdus domnul de Lozeraie şi în timp ce acesta intra în cabinetul său, bancherul scrise câteva rânduri, pe care le sigilă şi i le dădu valetului, spunând:

— Du repede hârtia asta domnului Séjan.

În hârtie scria: „Fii ferm în afacerea Daneau şi vom obţine, pentru două milioane două sute de mii, clădiri care valorează peste trei milioane.”

Imediat ce valetul ieşi, bancherul îi făcu semn contelui şi cei doi parveniţi rămaseră singuri.

— De unde naiba ştiţi toate amănuntele astea? întrebă poetul.

— Am să-ţi spun, când am să termin.

— Cu asemenea secrete poţi să-l joci cum vrei pe bancher!

— Ei, dacă fiică-sa mi-ar fi plăcut tot atât cât îţi place şi dumitale, ar fi fost de mult a mea. Mai ales cu ceea ce vei mai auzi de acum încolo.

Auzind această frază, Luizzi începu a bănui intenţiile diavolului, aşa că-l ascultă, în vreme ce acesta continuă:

— Rămas singur cu domnul Durand, contele de Lozeraie se simţi foarte stânjenit de ceea ce avea să-i spună. În această stânjeneală se amesteca resentimentul îndelungatei aşteptări care fusese prelungită într-un mod cât mai jignitor cu putinţă de către bancherul Matthieu Durand. Totuşi, acest resentiment nu se ivi pe chipul contelui, care se străduia să fie politicos şi glumeţ. Dar

Matthieu Durand cunoştea prea bine oamenii, ca să nu-şi dea seama că-l jignise de moarte pe vanitosul din faţa lui şi socoti că avea datoria să-l oblige să înghită insulta pe care i-o adusese. Ca urmare a acestei reflecţii, bancherul se hotărî să se poarte faţă de domnul de Lozeraie mult mai necruţător, decât se purtase contele cu el, la balul domnului de Favieri. Aşa că, încă de la început, se feri să-l scoată pe conte din încurcătură, cu acel schimb de politeţuri care să-i îngăduie oaspetelui să se simtă mai în apele sale. Îi oferi un scaun, luă şi el unul, apoi se înclină uşor în faţa contelui, părând a-i spune: „Vă ascult”. Domnul de Lozeraie se hotărî atunci să vorbească şi, vrând să treacă peste tulburarea umilitoare care-l stingherea, făcu un efort violent, ca să pară calm, sări peste cal şi trânti ditamai insolenţa, fără să mai aibă când se opri la vreme:

— Am fost perseverent, domnule, zise el pe un ton glumeţ, ce voia să pară graţios, dar care păstra o anumită asprime; am aşteptat după bunul dumitale plac. Trebuie să recunosc suveranitatea bogăţiei. Nădăjduiesc că n-o voi găsi prea tiranică. Atotputernicii sunt de obicei buni cu cei care fac act de supunere în faţa lor.

Matthieu Durand, nevrând să accepte o discuţie pe acel ton glumeţ, replică foarte grav:

— Am foarte puţin timp pentru multele mele afaceri, domnule; asta e o scuză suficientă pentru aşteptarea care ţi s-a părut atât de lungă.

— Din fericire, eu am prea mult timp liber pentru prea puţinele mele afaceri, replică domnul de Lozeraie. Asta îţi poate explica, domnule, cum de mi-am putut pierde atâta vreme în salonul dumitale de aşteptare.

— Ei bine, domnule conte, dacă vrei să nu-l mai pierdem acum amândoi, fii amabil şi spune-mi ce afacere te-a adus la mine.

Această chemare la ordine păru să stăvilească brusc şuvoiul de vanitate prostească, de care începuse a se lăsa târât domnul de Lozeraie. După o clipă de tăcere, contele zise:

— Cred că-ţi aminteşti, domnule, de aranjamentul care ne-a fost propus amândurora de către marchizul de Berizy, prin care am consimţit să-ţi plătesc dumitale preţul pădurii pe care am cumpărat-o de la el.

— Îmi amintesc perfect, zise bancherul, că am consimţit să primesc acei bani în contul domnului marchiz de Berizy.

Domnul de Lozeraie îşi muşcă buzele de ciudă auzind repetarea, pe un ton rece şi sec, a cuvântului „consimţit”. Într-adevăr, îi scăpase fără nicio intenţie maliţioasă. Dar, hotărât să fie politicos, băgă de seamă că avea de-a face cu un om care era hotărât să nu treacă nimic cu vederea şi să-şi afirme superioritatea. Neavând încotro, domnul de Lozeraie continuă:

— Din cele două milioane pe care te-ai angajat să le primeşti, ţi-au fost vărsaţi până acum un milion două sute de mii de franci.

— Da, domnule, şi trebuie să-mi dai, în cursul acestei luni, restul.

— Tocmai pentru acest rest aş dori eu, domnule, să capăt o amânare de câteva luni.

— Din partea mea, domnule? zise bancherul cu un aer într-adevăr surprins. Îţi atrag atenţia că, în această afacere, eu nu sunt decât casierul domnului de Berizy şi numai el e în măsură să acorde acest răgaz.

— Mă aşteptam la această obiecţie din partea dumitale, aşa că aş vrea să-ţi spun ce anume mă împiedică să-mi respect angajamentul.

Bancherul se înclină şi domnul de Lozeraie zise:

— Când am cumpărat pădurea, domnule, trăgeam nădejde să capăt comanda unor furnituri pentru expediţia din Alger.

— Înţeleg, domnule, zise nepăsător bancherul. Contai pe beneficiile enorme rezultate dintr-o speculaţie atât de onorabilă, pentru a completa suma cu care ai achiziţionat pădurea.

— Nu, domnule, replică domnul de Lozeraie, banii pentru achiziţia mea erau compleţi în acea epocă. Dar am fost tras

pe sfoară de un ticălos intrigant, care trebuia să-mi livreze acele furnituri şi care m-a escrocat de o sumă enormă.

Auzind acest lucru, Matthieu Durand nu se putu abţine să nu surâdă de bucurie.

— Iată, domnule, nişte motive pe care le poţi spune domnului de Berizy şi care te va înţelege perfect.

— Mult mai puţin decât dumneavoastră, zise contele. Marchizul e un gentilom de modă veche şi care habar n-are de afaceri; în timp ce dumneata, domnule Durand, care ştii cum se fac…

— Habar n-am de genul de afaceri despre care ai venit să-mi vorbeşti, zise cu dispreţ bancherul. Noi ăştia, oamenii simpli, nu le cunoaştem decât pe cele… legale.

N-aş putea spune dacă ezitarea cu care domnul Durand rostise cuvântul „legale” în loc de „loiale”, care-i venise mai întâi pe buze, se datora unui rest de politeţe care-i interzicea să-i adreseze, în faţă, o asemenea insultă domnului de Lozeraie, sau discuţiei avute cu Daneau, de pe urma căreia se alesese cu un profit atât de puţin loial. Fapt e că domnul de Lozeraie observă acea ezitare, dar, prefăcându-se că n-o văzuse, îşi reluă aerele lui măreţe şi spuse pe un ton de falsă bonomie:

— Hai, domnule Durand! Să nu jucăm între noi o comedie inutilă. Ştii tot atât de bine cum se petrec lucrurile astea! Doar eşti om de lume, ce naiba!

— Eu sunt om din popor, domnule conte, zise bancherul cu o umilinţă insolentă.

— Ei, zise contele, căruia i se păru că propriile sale cuvinte îi ard gura, toţi suntem mai mult sau mai puţin din popor, unii mai de sus, alţii mai de jos… Principalul e să fim în pas cu epoca şi să nu conferim lucrurilor obişnuite o solemnitate neobişnuită. Vrei sau nu, dragă domnule Durand, să-mi faci serviciul pe care ţi-l cer?

— Şi în ce ar consta, la urma urmelor, acest serviciu?

— Să iei asupra dumitale cei opt sute de mii de franci, iar eu îţi ipotechez pădurea. La urma urmei, nu e vorba decât de o ipotecă de câteva luni.

— Numai de câteva luni? întrebă Durand, care, deşi era hotărât să refuze, murea de curiozitate să afle amănunte despre afacerile contelui. Deci eşti sigur că vei putea înapoia banii la termen?

— Mai mult decât sigur. Îmi însor băiatul.

Vestea asta îi reaminti brusc de primele impertinenţe ale contelui, aşa că zise, surâzând:

— Ah, vasăzică, îţi însori băiatul! Te vei înrudi, desigur, cu vreo familie din marea nobilime?

— Nu, nu! Arthur se însoară cu fata unui negustor.

— Cu fata unui negustor?

— Da, a unui negustor englez, a unui om foarte preţuit la Londra; ştii, în Anglia, asemenea căsătorii sunt foarte obişnuite şi apoi burghezia engleză nu e ca a noastră, fără familie, fără strămoşi; în acea ţară există ceea ce aş putea numi un fel de nobilime burgheză.

— Vrei să spui „o burghezie nobilă”.

— Tot aia e, domnule Durand. Atunci mă voi putea folosi de zestrea nurorii mele, ca să plătesc în întregime pădurea pe care am luat-o de la domnul de Berizy.

Matthieu Durand nu răspunse nimic; contele aşteaptă un moment, apoi zise:

— Ei, ce părere ai despre propunerea mea?

Matthieu Durand se ridică brusc şi răspunse punând, pe fiecare cuvânt, un accent de mare trufie:

— Socot, domnule, că ar fi fost mult mai bine să te fi adresat încă de la început marchizului de Berizy. Căci te înţelegi mult mai uşor între gentilomi de un rang asemănător. Şi, dacă se întâmplă ca gentilomului de Curte să-i fie teamă să încredinţeze anumite lucruri gentilomului de ţară, având în vedere deosebirea enormă de… idei dintre ei, eu cred, domnule, că propunerea ar fi fost şi mai potrivit adresată negustorului englez, decât bancherului francez, burghezului nobil decât burghezului din popor. Iată ce cred eu, domnule!

Auzind aceste cuvinte, domnul de Lozeraie păli. Un fulger de ură îi ţâşni din ochi, dar se abţinu şi spuse, salutând cu o

insolenţă de un dispreţ fără margini:

— Dumneata eşti Matthieu Durand, iar eu sunt contele de Lozeraie. Distanţa care ne desparte mă împiedică să văd o insultă în ceea ce mi-ai spus!

Din vorbă în vorbă, ajunseră să se provoace la duel. A doua zi, domnul de Favieri şi domnul de Berizy încercară să-i împace, dar, timp de două sau trei zile, cât durară negocierile, martorii se izbiră de hotărârea de nezdruncinat a celor doi. Atunci, miraţi de această încăpăţânare, cei doi declarară că nu pot servi drept martori într-un duel a cărui cauză nu o cunoşteau. Această obiecţie a fost ridicată, mai întâi, în faţa bancherului, dar el a declarat că nu putea spune nimic, întrucât secretul aparţinea domnului de Lozeraie. Acesta, căruia i se repetară obiecţiunea lor şi răspunsul lui Durand, se hotărî să le mărturisească domnilor de Berizy şi de Favieri motivul vizitei sale la Matthieu Durand şi întorsătura pe care o luaseră lucrurile. Se grăbi totuşi să adauge că Matthieu Durand se purtase ca un om de onoare, păstrând secretul discuţiei; la rândul lui, bancherul nu putu decât să aprobe purtarea domnului de Lozeraie, care-şi sacrificase vanitatea din dorinţa de a înlătura obstacolele care i-ar fi împiedicat să se întâlnească cu armele în mâini.

— Şi s-au bătut? întrebă poetul. Şi bancherii se bat?

— Nu, nu s-au mai bătut, zise diavolul.

Odată ce apucară să facă acele mărturisiri, cei doi adversari declarară că, de fapt, nu aveau niciun motiv serios să se bată. Amândoi se lăsaseră dominaţi de un sentiment de ură instinctivă ce are ca punct comun de susceptibilitate onoarea. Odată cu împrejurările în care se certaseră, fiind aflat şi secretul animozităţii lor, amândoi se declarară satisfăcuţi.

În rest, această afacere a fost foarte avantajoasă pentru domnul de Lozeraie, în sensul că domnul de Berizy i-a propus rezilierea contractului; căci, între timp, găsise un alt cumpărător pentru pădurea sa, iar acel cumpărător era bătrânul domn Félix din Marsilia, care se grăbise să

cumpere el pădurea, numai ca să împiedice un duel între conte şi bancher.

— Iar domnul Félix? zise poetul. Hai că prea seamănă cu unul dintre eroii lui Scribe, unul dintre acei oameni de treabă care au întotdeauna un milion sau două în buzunarele pantalonilor.

— Ei, făcu diavolul, cei vechi aveau un zeu pentru deznodământul dramelor lor. Deus intersit, cum zice Horaţiu. Domnul Scribe a inventat milionul, ca să ajungă la acelaşi rezultat. Iar eu, dacă aş crede în ceva, i-aş prefera în literatură pe zeul Milion, zeilor Jupiter sau Apollo.

După acest răspuns dat poetului, diavolul continuă:

— În vremea asta, contele de Lozeraie, acceptând propunerea domnului de Berizy, se trezi că depusese, prin forţa împrejurărilor, la banca lui Durand un milion două sute de mii de franci, care se oferi să i-i ramburseze imediat, de îndată ce află de noile angajamente ale marchizului. Dar domnul de Lozeraie socoti că e de demnitatea sa să-l roage pe bancher să-i păstreze banii, nevrând să-i dea adversarului său vreo dovadă de neîncredere.

Pe de altă parte, Daneau consimţise la vânzarea pe care i-o propusese Matthieu Durand, aşa că acesta luă locul antreprenorului faţă de creditorii acestuia şi se trezi că are de plătit un milion două sute de mii de franci, iar lui Daneau, şase sute de mii, ceea ce, împreună cu cei patru sute de mii pe care îi avansase, făceau două milioane două sute de mii de franci, adică preţul proprietăţilor Daneau. Când lucrurile ajunseră aici, iată că izbucni Revoluţia din iulie.

— Marea revoluţie! strigă poetul.

— Da, spuse surâzând diavolul.

— Care a lansat Franţa pe calea progresului social!

— Şi care a anulat legea divorţului.

— Şi care a răsturnat aristocraţia şi a pus stavilă imoralităţilor.

— Şi care a instituit balul din sala Musard!

— Îi păstraţi ranchiună, domnule de Cerny, zise poetul.

— De ce? Pentru că n-a făcut nimic bun? Nici nu mă aşteptam să facă! Eu nu sunt ca Matthieu Durand, care se aştepta la nişte lucruri colosale şi când colo, s-a trezit ruinat.

— Cum ruinat?

— Da. Ascultă mai departe. Cred că-ţi dai seama de pierderea imensă pe care a suferit-o, când a trebuit să ramburseze rapid toţi banii lichizi pe care-i avea în depozit. Imensa perturbare pe care acea revoluţie a adus-o în afacerile comerciale, a provocat o mare depreciere a fondurilor publice, însoţită de o cumplită zdruncinare a averilor. Pe de altă parte, această depreciere a afectat mai ales proprietăţile, fiindcă mulţi parizieni au părăsit atunci capitala. Durand, care înhăţase casele lui Daneau, având nevoie de bani, a vândut, cu mare greutate, doar cu un milion şi opt sute de mii de franci, nişte proprietăţi pentru care plătise două milioane două sute de mii şi pe care, în alte condiţii, ar fi putut să ia peste trei milioane de franci.

Sigur că nu cele două afaceri mărunte – Berizy şi Daneau– duseseră de râpă un om atât de bogat cum era Durand. Dar, explicându-vă care fuseseră rezultatele acestor două afaceri, vreau să vă fac să înţelegeţi care trebuie să fi fost rezultatul celorlalte zeci de afaceri bazate pe aceleaşi previziuni şi date peste cap de acelaşi eveniment. Fapt e că, la două luni după Revoluţia din iulie, bancherul Matthieu Durand, după ce satisfacuse pe loc cerinţele creditorilor, se trezi aproape ruinat.

— Ruinat! strigă poetul. Dar n-a dat niciodată baluri atât de strălucitoare.

— Ştii bine că cei din Antichitate îşi împodobeau victima înainte de a o jertfi. Banca îşi mai are încă poezia ei: se încununează cu trandafiri, înainte de a-şi face bilanţul.

În vremea asta, Matthieu Durand începu să trateze cu trei dintre creditorii săi, ale căror cereri de returnare a banilor îl puteau lăsa sărac lipit pământului. Cel mai important dintre ei era domnul de Berizy care, aşa după cum v-am mai spus, îi încredinţase banii primiţi pe pădurea

vândută, de data asta, domnului Félix. Cel mai puţin important dintre cei trei era antreprenorul Daneau, căruia Durand îi mai datora şase sute de mii de franci; al treilea era domnul de Lozeraie, care plecase pentru câteva zile în Anglia, înainte de a izbucni revoluţia, cu scopul de a perfecta căsătoria fiului său. Dar fiul contelui de Lozeraie, care nădăjduise să ajungă foarte sus sub domnia lui Carol al X-lea, nu i se mai păru negustorului englez o partidă destul de convenabilă, în timpul cârmuirii lui Ludovic-Filip, aşa că domnul de Lozeraie fu obligat să se reîntoarcă, după două luni, în Franţa, fără să-şi fi putut realiza speranţele pe care şi le pusese în zestrea viitoarei sale nurori.

Iată deci în ce situaţie erau aceste patru personaje, unele faţă de altele, la l septembrie 1830.

În ziua aceea – şi ca să ne întoarcem de unde am plecat –, Matthieu Durand se afla din nou în cabinetul său; dar nu mai era cel pe care-l ştim. Adică nu mai jubila de fericire, ca prima oară, nici de o bucurie plină de nerăbdare, ca a doua oară. Era trist, deşi încă trufaş, abătut, deşi hotărât. În ziua aceea, doi dintre oamenii pe care i-am mai văzut în cabinetul său se aflau în anticameră. Primul era antreprenorul Daneau, al doilea, marchizul de Berizy, adevăratul om din popor şi adevăratul mare senior. Ca şi prima oară, bancherul citea cu atenţie o hârtie care părea să-l preocupe în cel mai înalt grad. Era atât de concentrat, încât, deşi Daneau şi Berizy intraseră în biroul său, el nu-şi putea desprinde ochii de pe acea hârtie, ce părea să-i pricinuiască o vie durere.

— Ce s-a întâmplat? zise în sfârşit marchizul; vreo veste proastă, domnule?

Matthieu Durand îşi reveni şi răspunse pe un ton şters, sub care încerca în zadar să-şi ascundă emoţia.

— Nu, nimic; doar o satiră, o satiră nedemnă de mine.

— Şi treaba asta vă afectează într-o asemenea măsură? întrebă domnul Daneau.

— Mâna care a scris-o, domnilor, mă răneşte mai mult decât lovitura pe care mi-a dat-o! Căci a scris-o un

copilandru, un tânăr pe care l-am crescut, acel Léopold Baron; slujindu-se de educaţia pe care i-am dat-o, de secretele pe care le-a aflat în intimitatea casei mele, revarsă acum asupra mea calomnia şi ridicolul.

— Cine? strigă Daneau, tinerelul acela de Léopold, care nu vă spunea odinioară decât „părintele”, decât „salvatorul” său?

— El însuşi, zise Matthieu Durand.

— Ei bine, acum pot să v-o spun, zise Daneau; acele cuvinte nu mi s-au părut niciodată a fi sincere, iar tânărul mi s-a părut un linguşitor neruşinat.

— Şi ca orice linguşitor, a devenit un detractor, zise marchizul, asta-i regula, aşa că nu aveţi de ce vă mira.

— O morală cam învechită, zise poetul.

— Ba foarte nouă, răspunse diavolul, fiindcă e eternă, iar ceea ce e etern este întotdeauna şi foarte nou. Apoi continuă:

— Dar să lăsăm asta, zise bancherul. Bănuiesc, domnilor, care este scopul vizitei dumneavoastră: veniţi, desigur, să vă cereţi banii înapoi.

Marchizul şi antreprenorul începură a vorbi amândoi deodată, apoi se opriră şi-şi cedară unul altuia locul.

— Vorbeşte, domnule antreprenor, zise marchizul.

— După dumneavoastră, domnule marchiz, zise la rândul lui Daneau.

— Mă rog, cum doreşti, zise domnul de Berizy; voi vorbi înaintea domnului, căci, dacă am înţeles bine, acelaşi motiv ne aduce aici. Domnule Matthieu Durand, sunteţi un om cinstit, îmi datoraţi două milioane de franci, pe care am venit să vă rog să-i păstraţi în continuare.

— Cum? strigă uimit bancherul.

— V-aţi ruina, domnule, silindu-vă să mi-i daţi înapoi acum. Nu voi spori o panică, ce-a adus şi aşa destule dezastre. Sunteţi duşmanul meu politic, dar între noi e vorba de probitate. Şi eu cred în cinstea dumneavoastră. Vă las banii şi n-am să vi-i cer decât în ziua în care veţi socoti că vă sunt cu totul de prisos.

N-aş putea să vă spun dacă bancherul s-a simţit fericit, văzând câtă încredere inspira el, ca om cinstit, sau umilit, să se vadă ajutat de către unul dintre marii seniori, pe care voise să-l zdrobească sub greutatea averii sale. După un moment de ezitare, îi întinse marchizului mâna şi-i spuse cu efuziune:

— Vă mulţumesc şi accept, domnule marchiz.

— Oh, iată morala povestirii dumitale, strigă poetul. Trăiască gentilomul! Nu-i aşa, domnule de Cerny?

— Nu, domnule, replică diavolul, fiindcă în acel moment, Daneau, încurcat şi înduioşat, zise cu o stângăcie de-a dreptul cuceritoare:

— Îmi datoraţi şase sute de mii de franci; dar v-aş ruga să fiţi atât de drăguţ şi să nu mi-i daţi, fiindcă n-am uitat că mi-aţi întins odată o mână de ajutor şi…

Cu ochii plini de lacrimi, bancherul strigă:

— Ah, iată nişte fapte care mă consolează pentru toate necazurile! Îţi mulţumesc, domnule Daneau, dar nu pot primi. Nu ai decât aceşti bani, altceva nimic şi ai nevoie de capital ca să te apuci de lucru.

— Deocamdată am cu ce lucra! Sunt destul de înstărit. Nu mă refuzaţi, căci ar însemna să mă umiliţi!

— Bine faci, domnule, zise marchizul, întorcându-se către Daneau.

— Şi dumneavoastră, monseniore! strigă atât de înflăcărat Daneau, încât îi dădu marchizului un titlu a cărui abolire i se păruse una dintre cele mai mari cuceriri ale Revoluţiei din iulie; eu nu sunt obişnuit să fiu bogat şi, dacă e să pierd, apoi voi pierde nişte bani, care sigur că nu-mi sparg punga, dar nici nu mi-o umplu.

— N-ai să pierzi, domnule Daneau, ba dimpotrivă, nădăjduiesc că vor spori în mâinile mele, la fel ca şi banii domnului marchiz de Berizy.

După câteva minute, şi muncitorul, şi marchizul plecară împreună; înainte de a se despărţi, muncitorul şi seniorul, decoratul din iulie şi fostul pair al lui Carol al X-lea, îşi strânseră cu căldură mâna, căci amândoi erau oameni

cinstiţi şi dintr-o bucată. Iată morala, domnule. Fără a o mai pune la socoteală pe cea de la sfârşitul acestei povestiri.

Aceste gesturi nobile îi redaseră încrederea lui Matthieu Durand; vedea deschizându-i-se în faţă o nouă cale de a face avere. Cele două milioane şase sute de mii lăsate de Berizy şi de Daneau, ca şi cei un milion două sute de mii de franci datoraţi contelui de Lozeraie erau fonduri acoperite de creanţe lichide şi exigibile în răstimp de un an. Matthieu Durand se şi vedea, după un an, în fruntea unui capital disponibil de aproape patru milioane de franci; rezulta de aici că bunul lui credit, un moment zguduit, urma să se bucure de un şi mai bun renume, din moment ce rezistase unei catastrofe, care-i târâse după sine pe mulţi alţii, mai puternici decât el. Dar, tocmai când începuse a trage cele mai mari speranţe, un alt nor se ivi la orizontul ce se deschidea atât de senin înaintea lui. Nu trecuseră nici două ceasuri de când îl părăsiseră domnii de Berizy şi Daneau, că şi primi o scrisoare de la domnul de Lozeraie, în care acesta îl înştiinţa că se întorsese din Anglia şi că-l ruga să binevoiască a-i înapoia banii pe care-i avea la el în depozit. Această cerere îi dădea peste cap toate planurile. Ca să i-o satisfacă, trebuia să înstrăineze o parte din creanţele pe care conta şi, prin urmare, să suporte o nouă pierdere de bani şi, ceea ce era şi mai grav, îl putea face să-şi piardă creditul, averea cea mai de preţ a unui financiar. După ce reflectă îndelung la această nouă situaţie, Matthieu Durand – care se gândise între timp la perspectiva de a rămâne pe drumuri, la bucuria duşmanilor săi, la viaţa lui politică şi financiară distrusă pentru totdeauna şi, mai ales, la fata lui – Matthieu Durand, deci, luă hotărârea de a se duce imediat la domnul de Lozeraie.

Când fu anunţat bancherul, acesta îşi aminti de lunga aşteptare la care-l obligase Matthieu Durand şi, pentru o clipă, simţi dorinţa de a-l supune la acelaşi supliciu. Dar cum, după cele auzite despre situaţia bancherului, contele era foarte îngrijorat pentru banii lui, interesul se dovedi mai puternic decât vanitatea, aşa încât îl pofti imediat pe

domnul Durand să intre. Şi iată-i deci, pentru a doua oară, pe cei doi parveniţi faţă în faţă. Firea lui Matthieu Durand se deosebea de firea contelui de Lozeraie prin faptul că – în ciuda hotărârii şi a orgoliului lui – atunci când socotea că e necesar, îndura cu răbdare orice umilinţă; contele de Lozeraie avea o fire laşă, care ar fi încercat să scape prin mii de subterfugii, dacă împrejurările l-ar fi obligat să facă un act de supunere. Aşa că, atunci când Matthieu Durand se află în prezenţa domnului de Lozeraie, nu se simţi nici încurcat, nici stingherit şi abordă cu hotărâre problema care-l frământa.

— Domnule, zise el, vin să mă predau în mâinile dumitale.

— Ce înţelegi prin asta, domnule? întrebă contele, mult mai alarmat de aceste cuvinte, decât de mândria de a fi declarat stăpânul destinului unui om pe care-l detesta cel mai mult.

— Am să-ţi explic, domnule, zise bancherul.

Şi imediat se apucă să-i povestească domnului de Lozeraie care era situaţia sa, încercând să-l convingă să-i mai lase o vreme banii.

— Vezi şi dumneata, domnule, că banii pe care i-ai depus la mine sunt în perfectă siguranţă şi, dacă te îndoieşti de cuvintele unui om cinstit, registrele mele te pot convinge oricând…

Domnul de Lozeraie îl ascultase cu atenţie pe Durand şi se bucurase că banii îi erau neatinşi. Odată sigur de solvabilitatea lui Durand, nu se mai gândi decât să-şi ia revanşa pentru crudul afront pe care bancherul i-l adusese cu câteva luni în urmă, aşa că i-o trânti, fără niciun fel de menajamente:

— Domnule, registrele bancherilor îţi spun tot ce vrei; au un limbaj cifrat, sau mai degrabă elastic şi care dovedeşte, după plac, fie bogăţia, fie sărăcia acestora; îţi mărturisesc că n-am nicio încredere în astfel de dovezi.

Bancherul îşi muşcă buzele; dar Matthieu Durand era hotărât să-şi salveze averea şi mai ales reputaţia; şi, din

orgoliu pentru viitorul său, îşi sacrifică orgoliul prezent. Aşa că-i răspunse plin de curaj contelui de Lozeraie:

— Nu mă mir, domnule, să-i aud pe oamenii de lume vorbind astfel despre contabilitate şi despre sistemul registrelor adoptat de sistemul bancar. Toate acele înscrisuri pe care le-am introdus pentru a preveni, printr-un control riguros al unora asupra celorlalţi, cele mai mici încercări de fraudă par, în ochii celor care nu le cunosc, un adevărat labirint, în care unii speră să se rătăcească investigaţiile celor interesaţi. Dar, dacă registrul e mai dificil de descifrat, îţi rămâne cuvântul unui om de onoare, care ar trebui să-ţi ajungă.

— Şi dacă nu-mi ajunge? zise contele.

— Te îndoieşti de cuvântul meu? strigă Matthieu Durand.

— Şi, presupunând că nu mă îndoiesc de buna dumitale credinţă, zise contele, n-am dreptul să mă îndoiesc de previziunile dumitale? O avere ca cea a lui Matthieu Durand, dată peste cap în câteva luni de zile, crezi că dovedeşte prudenţă şi abilitate?

— Uiţi că a trebuit să vină o revoluţie, ca s-o dea peste cap.

— Uiţi că dumneata ai fost unul dintre cei care au pus umărul la această revoluţie?

— Mi se pare că nu dumitale trebuie să-ţi dau socoteală despre opiniile mele!

— Dar, în schimb, trebuie să-mi dai socoteală de banii mei.

— Am făcut-o.

— Nu mă păcăleşti, domnule, şi când îţi voi spune că-mi vreau banii înapoi şi că-i vreau mâine, cred că-ţi dai seama că-ţi pretind bani lichizi.

— Trebuie să înţelegi, domnule, zise bancherul, strângând din dinţi, că acest lucru mi-e cu neputinţă.

— Tribunalul îţi va dovedi că nimic nu e cu neputinţă!

— Eu? În faţa tribunalului? strigă Matthieu Durand.

— Păi ăsta e locul unde oamenii de rea-credinţă sunt obligaţi să-şi plătească datoriile.

— Mai există şi un alt loc, domnule, replică bancherul cu trufie, unde oamenii cinstiţi şi le plătesc pe ale lor.

— Când se va întâmpla acest lucru, domnule, am să mă mai gândesc, dacă un om de condiţia mea se poate bate în duel cu un om de condiţia dumitale.

— Va trebui să te hotărăşti mai repede decât crezi!

— Nu chiar atât de repede pe cât socoţi! Mai întâi, să-mi văd banii!

— N-ai să aştepţi prea mult!

— N-am să aştept deloc, pentru că-i vreau mâine!

— Mâine îi vei avea.

— Mă şi apuc să scriu chitanţa.

— Dar pregăteşte-ţi şi pistoalele.

— Te rog să nu mă faci să risipesc hârtia şi cerneala degeaba.

— N-ai să risipeşti nimic, ţi-o jur!

Şi bancherul ieşi.

Se întoarse imediat acasă şi le scrise domnilor Daneau şi de Berizy. Apoi se duse la domnul de Favieri şi-i explică cinstit situaţia; pe urmă, îl rugă să-l crediteze cu suma necesară, pentru a-l putea plăti imediat pe contele de Lozeraie.

Bancherul genovez îl ascultă pe bancherul francez, fără a se putea citi pe chipul lui dacă era dispus, sau nu, să-l ajute. Apoi, când Matthieu Durand isprăvi de vorbit, domnul de Favieri îi răspunse rece:

— Binevoieşte şi lasă-mi lista cu ceea ce ai de plătit. Peste două ore vei primi răspunsul meu; am să-ţi spun atunci în ce condiţii pot face ceva pentru dumneata, în cazul în care voi fi în măsură să te pot ajuta.

După două ore, Matthieu Durand primi un bilet în care era rugat să-i trimită pe domnii Daneau şi de Berizy la el şi că probabil totul se va aranja. Cele două ore au fost crâncene pentru Matthieu Durand. Dar bucuria i-a fost mare, când cei doi martori au venit să-i spună că domnul Félix se oferise să-i plătească el datoria domnului de Lozeraie, că acesta acceptase şi-i dăduse o chitanţă pentru

suma care i-o datora Matthieu Durand.

— Domnul Félix! zise bancherul, uluit de a regăsi acest nume amestecat într-o afacere de o asemenea importanţă.

— Era şi timpul să se mire, zise poetul, râzând. În ce mă priveşte, vă mărturisesc că nu mă interesează milioanele dumneavoastră, cu dobândă de trei şi de cinci la sută, decât ca să aflu cine e acel domn Félix.

— Vezi bine că am motivele mele, zise diavolul, ca să nu-ţi satisfac curiozitatea încă de la început. O să vedem la urmă. Apoi continuă: La exclamaţia bancherului, domnul de Berizy răspunse:

— Da, e acelaşi domn Félix care a cumpărat pădurea, ajutându-l pe contele de Lozeraie şi care astăzi te ajută, într-un mod atât de generos, pe dumneata!

— Dar cine e omul ăsta?

— Îţi jur că nu ştiu.

— Voi vedea eu, zise Durand, devenit dintr-odată foarte gânditor la auzul acestei veşti. Voi vedea eu, când toată afacerea asta va fi încheiată. Căci presupun, domnilor, că n-aţi uitat că mai aveam de rezolvat cu domnul de Lozeraie şi o altă problemă în afară de cea bănească.

— Nu, n-am uitat, răspunse marchizul de Berizy; întâlnirea generală va avea loc mâine, la ora nouă, la domnul de Favieri. Vom pleca împreună de la el.

— Ora nouă… Nu e puţin cam târziu? întrebă Durand.

— Aşa s-a hotărât, domnule. Ora asta a convenit tuturor, zise antreprenorul Daneau. Deci, pe mâine, domnule Durand.

Rămas singur, Durand simţi un fel de bucurie crudă gândindu-se că, în sfârşit, se putea răzbuna pe acel om care-l tratase cu atâta obrăznicie. În primele momente ale mâniei, uită de orice alt interes, în afară de satisfacerea orgoliului său. Dar, când se gândi că acel duel putea să aibă urmări fatale şi că trebuia să-şi facă, de urgenţă, ordine în hârtii, când se gândi la fiica sa, pe care o lăsa într-o încurcătură din care numai el singur o putea scoate, ca să-i mai rămână o rămăşiţă de avere, se întristă cumplit.

Dacă el se va prăpădi, ce se va întâmpla cu acea fată obişnuită să i se satisfacă toate capriciile şi care nu avea nici cea mai mică idee despre ordine şi economie? Se gândi cu mâhnire la acea proastă educaţie pe care o dăduse unei copile, ce ar fi putut să fie bună şi simplă, dacă ar fi vrut; îşi reproşă cu amărăciune lipsa lui de prevedere. Dar, oricâtă durere l-ar fi încercat pentru necazurile care o aşteptau în viitor pe fiica sa, Matthieu Durand nu se gândi nicio secundă să evite acel duel, făcând o concesie oricât de mică. Orgoliul lui domină orice alt sentiment şi nu mai vru să se gândească la nimic, ca nu cumva să-i slăbească voinţa şi să-şi schimbe hotărârea.

A doua zi, Matthieu Durand şi martorii săi, domnul de Lozeraie şi martorii săi se întâlniră la ora nouă fix, acasă la domnul de Favieri. Trăsurile aşteptau, condiţiile luptei fuseseră reglementate şi toată lumea se pregătea să părăsească salonul când, dintr-odată, iată că apăru domnul Félix. Cei doi adversari, văzându-l pe bătrân, se opriră amândoi. Acesta le zise:

— Domnilor, aş dori să discut în particular cu dumneavoastră, înainte de întâlnirea care urmează să aibă loc.

— Domnule, spuse Matthieu Durand, înclinându-se, ştim amândoi, şi domnul de Lozeraie, şi eu, cam ce cuvinte conciliante vă poate dicta raţiunea într-o astfel de împrejurare. Dar lucrurile au ajuns într-un asemenea punct, încât nu mai putem aştepta niciunul, nici celălalt, fără a ne dezonora amândoi.

— Domnul are dreptate în ceea ce spune, zise şi contele de Lozeraie, şi împărtăşesc întru totul părerea sa.

— Domnule de Lozeraie, zise cu blândeţe domnul Félix, socot că ţi-am adus un mare serviciu, scăpându-te de datoria pe care o aveai faţă de domnul de Berizy; domnule Durand, nu ţi-am fost nici dumitale mai puţin util, ajutându-te să-i plăteşti datoria domnului Lozeraie. Aşa că, în numele a ceea ce am făcut pentru amândoi, vă rog să mă ascultaţi.

Cei doi inamici se întoarseră către martorii lor, ca pentru

a-i consulta, dar aceştia, explicându-le că ar fi bine să accepte rugămintea domnului Félix, se retraseră şi cei doi adversari rămaseră singuri cu bătrânul.

După ce toată lumea ieşi, domnul Félix luă un scaun, apoi i-l arătă pe cel din dreapta lui, mai întâi, bancherului, apoi, pe cel din stânga lui, domnului de Lozeraie. Aspectul venerabil, calm şi în acelaşi timp viguros al bătrânului, contrasta cu neliniştea şi cu nerăbdarea celor doi auditori ai săi. Bătrânul îi privi un moment, dar de astă dată cu mai multă asprime şi severitate.

— Acum şase luni, domnilor, începu el, m-am prezentat la fiecare dintre voi. Mai întâi la dumneata, domnule Matthieu Durand. Ţi-am povestit cum fusesem condamnat şi te-am rugat să mă ajuţi să-mi restabilesc onoarea şi numele. Dar m-ai refuzat.

Bancherul tăcu, domnul Félix continuă:

— Pe urmă m-am prezentat la dumneata, domnule de Lozeraie, şi ţi-am vorbit despre nişte bani pe care mi-i datora socrul dumitale. Dar m-ai izgonit cu grosolănie.

Contele tăcu şi el; domnul Félix continuă:

— Dacă am înţeles bine, ceea ce aţi ripostat şi unul şi celălalt, la auzul cererii mele, a fost că dumneata, domnule Durand, eşti fiu de muncitor sărac, care ţi-ai agonisit singur averea, şi că n-ai bani de risipit cu cei care şi-au tocat moştenirea părintească, iar dumneata, domnule de Lozeraie, că te tragi dintr-o familie mult prea mare, ca să-ţi pleci urechea la plângerile unui intrigant.

— Unde vrei să ajungi, domnule? întrebară cei doi într-un glas.

— Mă văd obligat să constat, eu, un unchiaş de optzeci de ani, că n-am găsit sprijin nici la omul din popor şi nici la marele senior.

Cei doi adversari tăcură, căci nu mai era nimic de zis la asta.

— Eşti un om din popor, domnule Durand?

— Şi sunt mândru de asta, răspunse bancherul.

— Iar dumneata te tragi dintr-un neam cu un nume

foarte vechi, domnule de Lozeraie?

— Nu sunt vanitos din pricina asta, zise contele, cu o vanitate excesivă.

— Ei bine, zise bătrânul, ridicând tonul, dumneata, Matthieu Durand, şi dumneata, conte de Lozeraie, minţiţi amândoi cu neruşinare.

— Domnule! strigară într-un glas cei doi inamici, ridicându-se în picioare, o asemenea insultă…

— Aşezaţi-vă, aşezaţi-vă cât vă rog; căci, dacă trebuie, pot să vă şi poruncesc şi, dacă cei optzeci de ani ai mei nu vă sunt suficienţi, ca să mă ascultaţi în tăcere, pot să vă oblig să mă ascultaţi în genunchi.

— În genunchi! zise poetul, care începuse a da acestei povestiri o atenţie deosebită.

— În genunchi, repetă diavolul. Cuvântul fusese rostit şi, până la urmă, faptul s-a şi întâmplat. Ascultă…

Auzind acel ton categoric al bătrânului, şi bancherul, şi contele rămaseră uluiţi. Aceeaşi idee, aceeaşi îndoială le trecură amândurora prin minte, încât începură a-l privi pe bătrân cu un fel de teamă plină de respect; apoi îşi ocupară locurile lângă el, plecându-şi amândoi fruntea. Bătrânul îi contemplă în tăcere, cu un aer de triumf, în care se amesteca însă şi o amară durere. Făcu un efort pentru a-şi înfrânge emoţia, apoi continuă:

— Vă cunosc viaţa fiecăruia dintre voi, dar n-am să v-o mai povestesc. În schimb, vreau să vă povestesc viaţa mea.

Domnul Félix păru să se reculeagă un moment, pentru a-şi aduna amintirile, apoi reluă cu o voce fermă şi hotărâtă:

— În 1789 eram negustor la Marsilia; afacerile îmi merseseră nemaipomenit de bine până atunci. Eram însurat cu o femeie care-mi dăruise doi fii: unul care avea atunci paisprezece ani şi unul care avea treisprezece ani.

Matthieu Durand şi domnul de Lozeraie făcură o mişcare.

— Vă rog să nu mă întrerupeţi, strigă bătrânul pe un ton categoric. Povestea e atât de veche, încât aş putea să-i pierd şirul şi să n-o mai pot spune aşa cum vreau eu.

Băiatul cel mare se afla de patru ani în Anglia, unde îşi

făcea studiile. Îl hărăzisem comerţului şi voiam să cunoască din vreme o ţară care era, mai ales în acea epocă, un model pentru noi în privinţa negoţului. Al doilea îşi începuse studiile într-unul dintre colegiile din Paris. Ca mulţi alţii, nu m-am alarmat când a început revoluţia din 1789; dar, evenimentele precipitându-se şi văzându-mi averea ameninţată să piară într-o mare catastrofă, am trimis opt sute de mii de franci în Anglia, plasându-i la o bancă, pe numele fiului meu cel mare şi l-am chemat la Marsilia pe cel de la Paris. Căci viitorul începuse a se întuneca din ce în ce. Între timp, am aflat că fusesem declarat aristocrat. Căci averea era şi pe atunci, aşa cum e şi astăzi, un lux. Poate că aş fi încercat să mă disculp singur în faţa judecătorilor, dar când am văzut câtă lume nevinovată pierea, am renunţat. Mi-am plasat toţi banii de care mai dispuneam, la domnul de Favieri, tatăl celui pe care-l cunoaşteţi; pe atunci bancherul de astăzi era încă un copilandru şi locuia cu familia sa la Genova. Apoi, în februarie 1793, m-am îmbarcat în taină, împreună cu soţia şi cu fiul meu cel mic şi i-am dus pe amândoi la Genova. Nu aveam de gând să lipsesc mult, dar absenţa mea a fost repede observată şi am fost trecut imediat pe lista emigranţilor. Mi-au luat toate bunurile şi, în lipsă, m-au condamnat la moarte. O asemenea condamnare era un fleac pentru un om care nu se mai afla în Franţa. Dar, din păcate, au mers mult mai departe. Au cerut lichidarea casei mele comerciale; şi cum toate bunurile pe care le posedam au fost sechestrate, le-a fost uşor să mă declare falit; acest faliment, împreună cu plecarea din ţară, au dus lesne la condamnarea mea ca falit fraudulos. Am vrut să mă reîntorc în Franţa, pentru a le arăta judecătorilor că mă condamnaseră pe nedrept, cu riscul de a mi se tăia capul. Dar lacrimile soţiei mele, împreună cu sfaturile domnului de Favieri, mă determinară să renunţ. Atunci m-am hotărât să plec în America, la New Orleans, ca să fac ceva avere. Era pentru a treia oară când mă îndreptam spre America şi cunoşteam acolo destui negustori de treabă.

Între timp, pe vremea când locuiam încă la Genova, am avut ocazia să-l întâlnesc pe domnul de Loré şi să-i împrumut diverse sume de bani. Domnul de Loré era un gentilom din Aix care, ca atâţia alţii, fusese condamnat la moarte, dar izbutise să fugă împreună cu fiica sa, în vârstă de cincisprezece ani, şi cu un tânăr de neam mare, orfan, ultimul urmaş al familiei sale, un tânăr al cărui tutore era domnul de Loré. Tânărul se numea Henri de Lozeraie... Nu mă întrerupe, domnule, îi zise domnul Félix contelui, care dădea să se ridice de pe scaun.

Am plecat deci, lăsându-mi la Genova soţia şi fiul cel mic, pe atunci în vârstă de şaptesprezece ani, sub protecţia bătrânului domn de Favieri şi a domnului de Loré; fiului cel mare, de la Londra, i-am scris să aştepte veşti şi instrucţiuni de la mine.

— Trebuie să vă spun, zise diavolul, că încă de la începutul povestirii, şi Matthieu Durand, şi domnul de Lozeraie fuseseră tentaţi, de mai multe ori, să-l întrerupă pe bătrân; dar domnul Félix le interzisese acest lucru, fie zicându-le-o de la obraz, fie aruncându-le câte o privire care-i făcea să îngheţe. Cei doi auditori erau acum palizi şi începuseră a tremura; îşi ţineau capetele plecate şi nu cutezau să se mai uite unul la celălalt. Dar să continuăm...

— Multe evenimente, pe care n-are rost să vi le mai istorisesc, zise mai departe bătrânul Félix, dificultatea de a comunica într-o epocă atât de tulbure, m-au împiedicat să-mi termin afacerile atât de repede cum nădăjduisem. Nu puteam să trimit familiei veşti despre mine şi eu să primesc veşti de la ai mei, căci şi acolo era război. Abia după patru ani am fost în stare să mă reîntorc în Europa. Tocmai mă pregăteam să plec, când, iată că, în sfârşit, am primit o scrisoare de la domnul de Favieri-fiul, adică cel pe care îl cunoaşteţi, în care îmi dădea veşti ciudate. La Genova bântuise o epidemie de nu mai ştiu ce boală gravă. Domnul de Loré murise, la fel şi tânărul de Lozeraie şi soţia mea. Fiul meu cel mic, după ce retrăsese, pe numele său, toţi banii pe care-i depusesem la domnul de Favieri-tatăl, fugise

împreună cu domnişoara de Loré. Lovit drept în inimă de acele veşti îngrozitoare, am plecat direct în Anglia, ca să-mi regăsesc măcar băiatul cel mare. Dar acolo am aflat că şi el făcuse exact ceea ce făcuse şi fratele său: pusese mâna pe banii pe care îi depusesem pe numele lui şi părăsise Anglia, zicând că pleacă după mine, în America. M-am reîntors la Genova şi am început să-mi caut pretutindeni băieţii, pe Léonard Matthieu, fiul cel mare, şi pe Lucien Matthieu, fiul cel mic, căci eu mă numesc Félix Matthieu. Dar n-am mai auzit vorbindu-se despre ei. Nu cumva, domnule Matthieu Durand, şi dumneata, domnule Lucien de Lozeraie, aţi putea să-mi daţi veşti despre cei doi băieţi ai mei?

— Tată! Tată! strigară cei doi, căzând în genunchi în faţa bătrânului, care se trase din faţa lor.

— Chiar în genunchi? strigă poetul, s-au aşezat amândoi în genunchi în faţa bătrânului?

— Da, domnule, răspunse diavolul.

— Şi care e morala ce se desprinde de aici, domnule de Cerny? întrebă poetul.

— Cea pe care a desprins-o însuşi bătrânul domn Félix când, trăgându-se îndărăt din faţa lor, le-a spus pe un ton iritat:

— În genunchi! În genunchi! Orgoliu şi Vanitate! Ăsta vă e locul: în genunchi! Devoraţi de setea de bogăţie, invidiindu-i pe oamenii pe care i-aţi văzut ridicându-se în jurul vostru prin muncă cinstită şi prin economie, aţi vrut să ajungeţi mult mai sus decât ei, dând impresia că aţi pornit de la nimic; nemulţumiţi de numele voastre modeste, l-aţi renegat pe cel al tatălui vostru! În genunchi, copii ticăloşi ce sunteţi! Tu, care, ameţit de vanitatea unui nume celebru, l-ai furat pe cel al tânărului de Lozeraie şi te-ai împopoţonat cu el, umflându-te mai apoi în pene; şi tu, tu, bancherule, care l-ai renegat pe cel al tatălui tău şi ţi-ai luat altul! În genunchi amândoi! Ăsta vă e locul! Acum văd că nu v-a mai rămas altceva de făcut, demni cum sunteţi unul de celălalt, decât să vă omorâţi între voi! Plecaţi! Să nu vă mai văd!

Poetul nu mai spuse nimic. Diavolul îi zise:

— Dacă ai de gând să scrii o comedie, domnule, ţi-aş povesti şi scena care a urmat după această dezvăluire. Furia celor doi bărbaţi, care s-au văzut umiliţi astfel unul în faţa celuilalt, încurcătura şi mânia lor când a trebuit să se îmbrăţişeze în faţa tatălui lor…

— Şi tatăl lor i-a iertat? întrebă Luizzi.

— Mai mult decât îţi închipui, domnule baron, căci a trecut sub tăcere greşelile celor doi fii ai săi. Nu-i povestise faptul decât domnului de Favieri, de la care îl ştiu şi eu şi, dacă ţi l-am spus, la rândul meu, dumitale, mărturisesc că n-am făcut-o decât ca să-ţi dovedesc că nici caracterele, nici evenimentele, nici moravurile nu lipsesc comediei, dacă ţii cu tot dinadinsul s-o scrii.

— Şi, ca orice comedie unde totul se termină cu bine, sigur că şi această împăcare a fost pecetluită de căsătoria lui Arthur de Lozeraie cu domnişoara Delphine Durand, zise Luizzi.

— O, nu, răspunse diavolul. Împăcarea n-a mers chiar până acolo. Fiindcă tatăl lor le-a făgăduit să le păstreze taina, cei doi eroi ai noştri şi-au păstrat situaţiile şi numele respective. Matthieu Durand a rămas tot Matthieu Durand; continuă să vorbească despre originea lui obscură, despre averea pe care a adunat-o ban cu ban, muncind din greu, fără ajutorul nimănui, despre dragostea lui pentru poporul din care se trage, despre studiile pe care le-a făcut singur şi nu mă îndoiesc că e în stare – ca să-şi susţină rolul până la capăt – să-şi mărite fata, dându-i o zestre imensă, cu vreun om ca şi el, care-şi va croi drum în viaţă prin forţa pumnului.

Poetul nu zise nimic, dar Luizzi întrebă:

— Ce înţelegi dumneata prin „forţa pumnului”?

— Păi, zise diavolul râzând, înţeleg să faci avere doar prin puterile tale. Cât despre domnul de Lozeraie, a rămas tot domnul de Lozeraie, mai îngâmfat ca niciodată de vechimea şi de nobleţea numelui său şi tot atât de impertinent ca şi mai înainte. În ciuda urii sale faţă de

Revoluţia din iulie, s-a raliat noii dinastii care, nefiind prea bogată în nume mari, l-a făcut pair al Franţei.

XXXV.
Simple evenimente şi simplă morală

Când diavolul îşi isprăvi povestea, diligenţa se opri. Luizzi ascultase cu plăcere acea povestire. Părea, într-adevăr, atât de departe de propriile sale afaceri, încât nu mai simţi acea teamă pe care i-o provocau toate istorisirile diavolului. După toate observaţiile caraghioase şi prosteşti pe care le făcuse poetul, Luizzi se aştepta să-l audă spunând cine ştie ce bazaconii. Dar, spre surprinderea lui, poetul tăcu. Îl întrebă doar pe surugiu cum se numea satul unde se opriseră şi, când acesta îi răspunse că se aflau în satul Sar... poetul ceru repede să i se dea jos cuierele. Surugiul rămase mirat de această poruncă şi, după ce se uită pe foaia lui, zise:

— Dar, domnule, aţi plătit locul până la Toulouse!

— E adevărat, l-am plătit până la Toulouse, dar uite că am chef să cobor aici!

— Ne aflăm la trei leghe de castelul lui Matthieu Durand, zise diavolul către baron. Până descarcă bagajele poetului, hai să ne mai dezmorţim şi noi un pic!

— Şi ce-o să facă prostănacul ăsta acolo? întrebă Luizzi, coborând din diligenţă împreună cu diavolul şi luând-o amândoi înainte, pe drum.

— O să profite de secretul pe care l-a aflat, pentru a încerca să-l silească pe bancher să-i dea fata de nevastă, împreună cu câteva milioane zestre.

— Oh! făcu baronul, dar e o ticăloşie!

— Uiţi, stăpâne, că şi tu ai făcut acelaşi lucru odinioară, cu Gustave şi cu Ganguernet, după ce le-ai povestit aventurile doamnei de Marignon?

Reproşul era just. Aşa că Luizzi nu mai avu ce spune. Totuşi, numele doamnei de Marignon îi aduse aminte de întâlnirea cu bătrânul orb şi pe urmă de tot ceea ce precedase fuga din Orléans, până în clipa în care, întrebându-l pe diavol despre doamna Peyrol, domnul de Cerny îl silise să părăsească oraşul Orléans. Mergea deci alături de diavol, gândindu-se serios ce mijloc să găsească, pentru a putea stăvili intrigile prin care Gustave de Bridely ar putea împiedica recunoaşterea fiicei doamnei de Cauny, când poetul, alergând după el, îi spuse:

— Domnule de Luizzi, v-am făgăduit să vă amintesc de împrejurările în care ne-am întâlnit prima oară; dacă îmi îngăduiţi, am să vă trimit o scrisoare la Toulouse.

— O aştept cu plăcere, zise baronul cu răceală.

— Cine-i tânărul ăsta? îl întrebă Luizzi pe diavol.

— Cum, încă nu l-ai recunoscut pe irezistibilul Fernand, eroul din patul Papei, răpitorul acelei Jeannette…

— A, acum îmi amintesc, zise Luizzi, probabil că asta vrea să-mi povestească…

— Ba eu cred că vrea să-ţi povestească urmarea aventurilor sale cu Jeannette; şi cum tot n-ai ce face până la Toulouse, pot să ţi-o povestesc eu.

— Nu sunt deloc curios, mai ales că presupun că acum vei avea bunul simţ să mă părăseşti. Căci nu mai ai pe cine îndoctrina, în afară de mine.

— De fapt, eu mi-am terminat treaba. Cred însă că ai putea să fii ceva mai politicos cu mine, domnule baron; căci, văzându-te atât de puţin dispus să mă asculţi despre ceva ce te-ar putea interesa, voi avea grijă să aleg o povestire, care să nu aibă cu tine nici în clin, nici în mânecă, stăpâne.

— Cred că ar fi pentru prima oară când povestea ta nu mi-ar face niciun rău!

— Cine ştie? zise diavolul, râzând.

— Cară-te! strigă Luizzi. Nu vreau să te mai aud!

Diavolul dispăru şi Luizzi îşi continuă singur drumul, gândindu-se liniştit la tot ceea ce avea de făcut. Avea de salvat, din situaţia dificilă în care le adusese, trei femei: pe doamna de Cerny, pe Caroline şi pe Eugénie Peyrol. Luizzi regreta enorm că nu se oprise la Bois-Mandé, ca să dea o fugă până la doamna de Paradèze s-o anunţe că fiica pe care o plânsese atâta, fusese regăsită şi să-i vorbească despre nenorocirea ce i se întâmplase nepoatei sale. Dar prezenţa lui la Toulouse era indispensabilă. Se afla într-o situaţie care nu-i îngăduia să acţioneze rapid şi convenabil. Se gândi, totuşi, că ar trebui să-i scrie doamnei de Paradèze despre cele două lucruri atât de importante. Dar constată că nu mai avea timp nici când să-i scrie, aşa că se hotărî să aştepte până ce va ajunge la Toulouse ca să-i trimită acea scrisoare. În vreme ce se gândea la toate aceste lucruri, observă că începuse a se întuneca şi că se îndepărtase foarte mult de diligenţă, care nu-l mai prinsese din urmă. Se afla aproape de un crâng destul de des şi abia atunci observă că tot treceau prin faţa lui o droaie de oameni cu nişte mutre foarte dubioase. Luizzi nu se temea de hoţi, ci de agenţii de poliţie. Ceea ce-l alarmă mai ales, fu observaţia că faţa unuia dintre oamenii care trecuse doar la doi paşi de el îi era foarte cunoscută. Aşa că se reîntoarse spre Sar… Imediat auzi zgomotul diligenţei, care mergea foarte repede şi, închipuindu-şi că era diligenţa lui, care, în sfârşit, îl ajunsese din urmă, alergă până în mijlocul drumului. Dar era o trăsură de poştă de două locuri, din care sări un băieţaş, imediat ce-l zări pe baron.

— M-a trimis surugiul, zise el, să alerg după dumneavoastră şi după celălalt călător, ca să vă spun că osia diligenţei s-a rupt, la ieşirea din sat, şi că nu veţi mai putea pleca decât pe la miezul nopţii.

Această întâmplare neprevăzută, care întârzia sosirea baronului la Toulouse, îi dădea totuşi un răgaz de câteva ceasuri, ca să-i scrie doamnei de Paradèze. O apucă deci înapoi, către satul pe care îl părăsise, în vreme ce băiatul

se tot întorcea în dreapta şi în stânga, spunând:

— Dar unde este celălalt călător?

— Oh, pe legea mea, răspunse Luizzi, râzând, cred că s-a dus la dracu şi tare m-aş mira să mai poţi pune mâna pe el.

— Mă rog, eu voi continua să-l caut.

— Ai să alergi cam mult după el!

— Nu, zise băieţaşul, voi lua trăsura de poştă şi-i voi spune surugiului să-l strige. Imediat, băieţaşul o luă la goană, ca să-l prevină pe surugiu, în vreme ce Luizzi se îndrepta liniştit către sat, gândindu-se cam ce să-i scrie doamnei de Paradèze.

Odată ajuns la han, unde, de altfel, toţi călătorii coborâseră, ceru o cameră şi tot ceea ce trebuia pentru scris şi se închise în ea.

După aproape un ceas, cineva bătu în uşă şi stăpânul hanului apăru cu boneta în mână.

— Vă rog să mă iertaţi că vă deranjez, îi zise el, dar la ce distanţă l-aţi întâlnit pe puştiul care v-a spus să veniţi încoace?

— Cam la vreo jumătate de leghe, aproape de un crâng destul de sumbru şi bănuiesc că plin de haimanale.

— Ştiţi, puştiul e băiatul meu şi încă nu s-a întors, nici el, nici călătorul celălalt.

— L-am prevenit că celălalt călător o luase mult înainte, dar el a zis că se duce după trăsura de poştă, ca să-i spună surugiului să-l caute el.

— A, deci asta era, zise hangiul. Afurisitul trebuie să fi plecat călare cu surugiul şi cred că e în stare să se ducă până la Bois-Mandé. Vă rog să mă scuzaţi că v-am deranjat, zise hangiul, retrăgându-se.

Şi Luizzi îşi continuă scrisoarea.

Era aproape miezul nopţii, când o porniră la drum. După patru ceasuri ajunseră la Bois-Mandé. Luizzi coborî pentru a căuta pe cineva prin care să-i poată trimite scrisoarea doamnei de Paradèze. Primul surugiu căruia i se adresă îi zise:

— Vă duc eu scrisoarea. Mâine dimineaţă trebuie să mă

duc cu trăsura de poştă, care a sosit aici astă-seară, până la doamna de Paradèze.

— Da? făcu Luizzi mirat. Şi cine ocupă cele două locuri din mica trăsură de poştă?

— O doamnă singură, nostimă foc, dată naibii, ce mai, o doamnă pe care am recunoscut-o imediat, cu toată pălăria şi vălurile ei; o doamnă care odinioară a fost servitoare la hanul ăsta.

— Cine, făcu Luizzi mirat, Jeannette?

— Iaca, văd c-o cunoaşteţi!

— Da, am văzut-o acum câţiva ani, când am trecut pe aici. Dar ce treabă are ea cu doamna de Paradèze?

— Ei, asta nu mai ştiu! Se pare că e vorba de o istorie cam încâlcită. De fapt, bătrânul Paradèze e cel care a vârât-o slugă aici, la han.

Şi în vreme ce Luizzi se mira de această nouă întâlnire îl auzi pe surugiu spunându-i unui călător:

— Pe legea mea, cu atât mai rău pentru domnul celălalt. Va găsi adăpost în casa vreunui ţăran când va observa că noi încă n-am sosit şi că apoi am plecat fără să-l luăm.

— Dar nu poţi lăsa astfel un om la jumătatea drumului, spuse celălalt.

— Îi place să se plimbe, zise surugiul. Foarte bine, se va plimba, până ce va trece o altă diligenţă; de altfel, poate că o fi luat diligenţă „Laffitte et Caillard”, care ne-a depăşit în vreme ce noi ne reparam osia… Şi, la urma urmei, am patru ceasuri întârziere. Hai să bem ceva; după aia, pe cai, şi-i dăm bătaie! Apoi adăugă: Tu, care conduci trăsura de poştă, nu l-ai zărit cumva pe domnul acela?

— Nu! Doar ţi-aş fi spus! Jacob, care era în spate, a coborât şi a vorbit cu primul domn. În vremea asta, eu îl căutam pe celălalt. Ajuns la piciorul colinei, am intrat o clipă în crâşma bătrânei Filon, în vreme ce caii urcau la pas; micuţul Jacob a venit după mine, a oprit trăsura şi i-a spus cucoanei care era în ea, să aştepte puţin. Apoi puştiul s-a întors la maica Filon, unde era o nuntă şi unde, probabil, a rămas peste noapte.

— Deci, n-ai văzut pe nimeni pe drum?

— Pe nimeni.

— Atunci să-l ia dracu de călător! zise surugiul. Gata! La drum! Sus! Pe cai!

Luizzi, căruia prea puţin îi păsa de călătorul dispărut, întinse celui care conducea trăsura de poştă scrisoarea şi un bacşiş gras şi se grăbi să se urce în diligenţă. Plecară imediat şi ajunseră la Toulouse fără niciun alt incident. De îndată ce sosi, Luizzi trase la o casă cu reputaţie proastă, dar a cărei stăpână era renumită pentru discreţia ei. După ce se văzu instalat într-o cameră, o chemă pe doamna Périne, stăpâna casei, care veni imediat şi care, după ce-i făcu o reverenţă, îl întrebă:

— Ce doreşte domnul?

— Pe cineva de încredere, care să ducă o scrisoare.

— Îl am pe fiul meu, care e mut ca peretele.

— Apoi aş vrea să te duci să-mi cumperi nişte haine.

Cred că n-aţi uitat că Luizzi părăsise Parisul în haine de seară şi că la Fontainebleau nu putuse să-şi procure decât o redingotă largă şi o mantie. Ajungând la Orléans, le lăsase acolo pe amândouă; luat prin surprindere de domnul de Cerny, rămăsese tot în costumul de seară. La cererea baronului, doamna Périne îi răspunse:

— La ce croitor să încerc? Dacă domnul nu cunoaşte oraşul, pot să-i aleg eu ce e mai bun.

— Aş vrea nişte haine de gata. Nu doresc să văd pe nimeni aici!

— Afară de notarul dumneavoastră, domnul Barnet, zise doamna Périne, care citise adresa pe scrisoare.

— Cine ţi-a spus că Barnet e notarul meu?

— Nimeni; dar, de obicei, când chemi un notar, păi, atunci îl chemi pe al tău!

— De ce? Crezi că domnul Barnet nu-mi poate fi un simplu prieten?

— Dacă ar fi aşa, înseamnă că m-aş înşela, zise femeia.

— Stai, îi zise baronul doamnei Périne, care voia să se retragă; nu-i aşa că m-ai recunoscut?

— Eu? Câtuşi de puţin, răspunse doamna Périne; doar văd bine că domnul baron nu vrea să fie recunoscut.

— Cum, strigă baronul, afurisito, m-ai uitat?

— Ei, domnule Armând, în meseria noastră trebuie să ai memorie bună. Trebuie să-ţi aminteşti de toate obiceiurile păsărilor care poposesc, din când în când, la noi. Şi, de altfel, semănaţi atât de bine cu tatăl dumneavoastră, încât ar fi cu neputinţă să vă uit. Bătrânul a petrecut multe nopţi pe aici…

— Tatăl meu?

— Da, chiar el. Acum, dacă a murit, pot să vă spun treaba asta, fiindcă nu mai puteţi să vă duceţi şi să-i spuneţi: „Pot foarte bine să mă duc la Périne, din moment ce şi dumneata te-ai dus de atâtea ori!” Ehei, pe atunci erau vremuri frumoase! Eu i-am adus-o pe Mariette, căreia i-a făcut o fetiţă ce nu şi-a dezminţit originea. Aţi cunoscut-o pe Mariette, care m-a părăsit şi s-a mutat singură, din dragoste pentru Ganguernet, farsorul acela care a pus la cale năzbâtia cu abatele de Sérac.

— Ah, da, mi se pare că am văzut-o o dată la doamna du Val.

— Acolo o plasase abatele.

— Şi ce s-a mai întâmplat cu ea?

— Nu se ştie. Se pare că e la Paris; a plecat acum vreo trei, patru ani, după o boală în urma căreia şi-a pierdut frumuseţea şi a rămas de nerecunoscut…

— Bine, bine, zise baronul, care cunoştea destule aventuri ale tatălui său, aşa că nu mai dorea să mai afle şi altele. Trimite scrisoarea asta domnului Barnet şi porunceşte să mi se servească masa.

— Mâncaţi singur? întrebă doamna Périne.

Baronul o privi pieziş. Dar îşi aduse aminte unde se afla şi înţelese că nu avea dreptul să se supere.

— Dacă mă gândesc bine, zise el, cred că voi renunţa la masă. Simt nevoia imperioasă de a dormi.

— Foarte bine, zise doamna Périne. Trebuie să fiţi foarte obosit. De altfel şi arătaţi obosit.

De îndată ce plecă doamna Périne, baronul se culcă şi dormi neîntors în acea preacinstită casă... Nu se trezi decât a doua zi la ceasurile patru şi se miră că pierduse atâta vreme cu odihna. Sună, şi o fată, tânără şi frumoasă, graţioasă şi proaspătă ca un trandafir, intră şi se aşeză foarte familiar pe patul baronului, spunându-i cu accentul ei gascon:

— Ce vă trebuie, domnule?

Baronul o privi cu atenţie. Era încântătoare şi, când surâse, îşi dezvălui dinţii albi şi strălucitori ca perlele, înfăţişarea ei îl întristă pe Luizzi; tremură, gândindu-se a cui mai putea fi şi acea copilă cu chipul candid şi cu tenul trandafiriu, aşa că-i răspunse:

— Nu vreau nimic de la dumneata.

Fata păru supărată de acel răspuns şi se retrase la capătul patului, spunându-i:

— Să ştiţi că nu sunt singură aici...

— Te rog s-o chemi pe doamna Perine, zise Luizzi cu mânie.

Fata se retrase. După un moment, doamna Périne intră şi-i zise baronului:

— Ei, drăcie, domnule Armand; văd că Parisul v-a făcut foarte dificil şi nu ştiu dacă...

— Ascultă-mă, Périne; am venit să stau la tine, pentru că nimeni pe lume nu trebuie să ştie că mă aflu la Toulouse. Altfel, trăgeam la cel mai elegant hotel. Şi, cum trebuie să declari zilnic la poliţie cine a trecut pe aici, nu m-ai văzut, pricepi?

— Aha! Nu vreţi să se afle la poliţie că sunteţi aici!

— Nu vreau, şi cum ştiu că tu faci tot ce e cu putinţă să-i treci sub tăcere pe unii dintre oaspeţii tăi, am ales casa ta.

— Asta e foarte bine, dar trebuia să mi-o spuneţi de la început. Începând din clipa asta, sunteţi aici, ca şi când v-aţi afla la o sută de picioare sub pământ. Nimeni nu va afla nimic despre dumneavoastră.

— Zece ludovici pentru tine, dacă eşti discretă.

— E ca şi cum i-aş şi avea!

— Şi acum spune-mi, domnul Barnet a venit?

— El? strigă Périne plină de uimire. Păi, bietul om nu ştie nici măcar drumul care duce încoace, darămite să fi pus vreodată piciorul în casa mea!

— Nu-i nimic, o să-l înveţe.

— La vârsta lui? Ar săvârşi un păcat. De altfel, nevastă-sa i-ar scoate ochii cu andrelele, dacă ar afla vreodată că a fost aici!

— Cel puţin a binevoit să răspundă? I-a spus ceva fiului tău?

— Ah, da, aveţi dreptate. I-a zis: „Spune-i celui care te-a trimis că voi face tot ce doreşte”.

— I-am spus să vină astăzi încoace.

— I-aţi zis şi la ce oră?

— Nu. I-am zis să treacă în cursul zilei de azi.

— Păi bine, dar ziua de azi se termină la miezul nopţii; aşa că aveţi toate şansele să-l vedeţi sosind.

— Bun! Îl voi aştepta. Acum, fă-mi plăcerea şi spune să mi se aducă masa, cerneală şi hârtie de scris.

— Fiindcă nu vreţi să fiţi recunoscut, am să v-o trimit pe fetişcana de adineauri, ca să vă servească. Nu trebuie să vă mai vadă şi alta. Bătrâna Martha, ştiţi, ar putea să vă recunoască. Fata habar n-are cine sunteţi. Şi apoi e fată de înţeles şi e de o inocenţă uimitoare. Când aveţi nevoie de ceva, sunaţi de două ori; pe fată o cheamă Lili. Mă duc să vă pregătesc masa; vă rog să aşteptaţi puţin…

— Să faci aşa cum ne-am înţeles. Dar grăbeşte-te, fiindcă mor de foame! Până atunci însă, trimite-mi cerneala şi hârtia.

— Găsiţi tot ce vă trebuie în secreterul de colo.

Périne ieşi; Luizzi începu să scrie o lungă scrisoare către Eugénie Peyrol, în care îi spuse că mama ei adevărată trăia; îi scrise cine era şi unde se afla. Se scurseră astfel două ceasuri. Când isprăvi scrisoarea, intră şi Lili cu cele necesare pentru masă. Era foarte îndemânatică, dar foarte posacă. Luizzi o urmări cu privirea. Când văzu că a isprăvit de pus farfuriile şi tacâmurile, se aşeză la masă. Lili se

aşează într-un colţ, lângă şemineu. Părea plictisită şi era posomorâtă.

— Te plictiseşti că trebuie să mă serveşti?

— Ei, da, făcu ea pe un ton acru, nu mă aflu aici ca să fac pe servitoarea! Mai bine rămâneam la vechea casă, unde mă puteam îmbogăţi mai repede.

— A, deci, înainte de a veni aici, ai fost servitoare?

— Da, şi încă într-o casă bogată.

— La cine anume?

— Ei iaca! La marchizul du Val.

— Chiar la marchiz? Şi ce făceai la el? Căci mi se pare că e văduv.

— Păi tocmai pentru asta eram la el.

— A, făcu Luizzi. Şi de ce l-ai părăsit?

— Ei bine, pentru că mă plictisea! Mă plictisea de moarte! Ştiţi că e deputat. Sub pretextul că mă instruia, mă punea să-i învăţ discursurile pe dinafară. Şi, când greşeam, mă ameninţa că mă arestează, pentru că e şi judecător la Curtea cu Juri.

Luizzi nu se putu abţine să nu râdă. Copila continuă:

— Şi pe urmă mai avea şi nişte obiceiuri caraghioase. Fiindcă avea picioarele ca două beţe, şi le înfăşură în obiele de cârpă şi apoi îşi punea ciorapii de mătase; şi avea şi dinţi falşi şi mă punea pe mine să-i aranjez şi picioarele, şi dantura.

— Dar de unde te-a luat?

— Iaca na! Păi de unde eram înainte!

— Şi la cine erai înainte?

— Ei, la un alt stăpân care mă obliga să muncesc zece ceasuri pe zi, fără să crâcnesc; iar mie, vedeţi dumneavoastră, nu-mi place să muncesc, am altă fire. Îmi place să râd, să mă distrez şi să nu fac nimic. Asta-i firea mea, care nu-i nici mai bună, dar nici mai rea decât a altora. Sub pretext că mă chema să-i fac curat în birou, primul stăpân intra noaptea în odaia mea, iar când pleca îmi mai făcea şi morală. Şi încă ce morală!

— Doar morală? Altceva nimic?

— Păi, restul nu mă distra prea mult, deşi el a fost primul meu bărbat. Nu ştiu dacă-l cunoaşteţi sau nu, dar e urât foc, domnule…

În momentul în care fata rostea aceste cuvinte, cineva bătu la uşă.

— Vezi cine e, zise baronul.

Lili se duse să deschidă şi spuse pe un ton plin de surpriză şi de veselie:

— Ca să vezi! Vorbeşti de lup şi lupul e la uşă! Păi cine să fie? Domnul Barnet, cel despre care vă vorbeam mai adineauri!

Barnet intră, stânjenit, şi-i zise lui Lili:

— Cum, tu aici, în casa asta, nefericito?

— Păi văd că şi dumneata ai venit în casa asta!

— Ţi-am spus eu, desfrânato, că ai să ajungi aici!

— Pe legea mea, domnule, îi râse Lili în nas, că aş fi preferat să-mi fi început viaţa aici, decât la dumneata.

— La vârsta ta şi ai şi ajuns în halul ăsta de corupţie! Iertaţi-mă, domnule baron, zise notarul, salutându-l pe Luizzi, dar n-aveţi idee în ce hal de corupţie a ajuns tineretul de astăzi! O copilă, o copilă care n-are nici şaptesprezece ani şi care văd că e bine înfiptă în desfrâu!

— Cred, dragă Barnet, că i-ai deschis şi dumneata un pic calea. Aşa că las-o mai încet cu morala şi să stăm de vorbă. Avem lucruri serioase de discutat. Lili, fii drăguţă şi lasă-ne.

Fata se retrase râzând, arătându-i lui Barnet, cu degetele, că-i pusese coarne.

— Hei, tu de colo! strigă ea din uşă, poate nu ştii că mâncam împreună cu slujbaşii tăi!

Barnet se făcu roşu de mânie; baronul poate că ar fi continuat să se mai amuze, dacă n-ar fi avut într-adevăr de discutat cu notarul lucruri foarte serioase. Îi făcu deci semn lui Lili să se retragă, iar fata începu să cânte, de răsuna casa, un vechi cântec popular gascon:

A la fount men soun anada,

Lou mïou galant my a rancontrada… etc.

Cânta cu o veselie, cu o nepăsare şi cu o uşurinţă pe care

nu ţi le pot da decât inconştienţa sau inocenţa. Luizzi simţi brusc o silă imensă. Căci parcă e mai puţin penibil când întâlneşti viciul la o femeie hidoasă, decât la o copilă trandafirie, proaspătă şi nepăsătoare. La aceasta din urmă este incurabil, fiindcă ea nu are remuşcări, nici noţiunea răului pe care-l face. Notarul ridică mâinile spre cer, strigând:

— Ce tineret! Ce tineret în vremea de azi!

Apoi, când n-o mai auzi pe Lili, se întoarse spre Armand şi zise:

— Mi-ai jucat un renghi urât, domnule baron! Cum să mă sileşti să vin într-o astfel de casă? Un om ca mine îşi poate pierde uşor reputaţia!

— N-am avut de ales, domnule Barnet.

— Puteaţi veni să locuiţi la mine!

— Pentru ca nevasta dumitale, femeia cea mai bârfitoare din întregul ţinut, să strige la drumul mare că baronul de Luizzi se află la Toulouse?

— Aici aveţi dreptate, zise notarul. Uitasem că nu voiaţi să se ştie de sosirea dumneavoastră. Fata asta m-a scos din sărite! Dar, ia să vedem dacă am înţeles corect ceea ce scrie în scrisoare... Vă trebuie de îndată o sumă mare de bani, nu-i aşa?

— Cât mai mare. Plec din Franţa pentru câţiva ani.

— Dumneavoastră! zise notarul; şi eu care credeam că aţi venit aici pentru alegeri...

— Am renunţat la deputăţie! Plec, mă duc în Italia!

— A, aşa vasăzică! făcu notarul. E cumva la mijloc vreo afacere necurată?

— Nu, un simplu capriciu. Vreau să văd Roma. Dar, până atunci, să ne uităm puţin şi să vedem cum stăm cu conturile, zise Luizzi.

— Imediat, domnule baron. O să-mi daţi după aceea semnăturile pe care am să vi le cer, ca să isprăvim cu afacerea aceea împotriva cârcotaşului de Rigot.

— Îţi dau toate semnăturile pe care le vrei. Dar să vedem mai întâi de câţi bani îmi poţi face rost.

Amândoi se aplecară deasupra unui teanc de dosare şi de registre şi timp de o oră nu făcură decât socoteli şi calcule. Luizzi nu era un om de afaceri, dar nu era niciun ageamiu; ştia să se descurce perfect în conturile care i se prezentau. Le examină cu atât mai multă atenţie, cu cât întâlnirea lui cu Barnet şi cu Lili îl lămurise pe deplin cu ce fel de notar avea de-a face. Fu însă obligat să recunoască cinstea plină de scrupulozitate a acestuia şi nu se putu abţine să nu remarce că acel bărbat, care împinsese la desfrâu o copilă care poate că, dacă ar fi încăput pe alte mâini, n-ar fi devenit ceea ce devenise, era atât de riguros faţă de clienţii săi. Dar Luizzi nu avea vreme de pierdut cu astfel de reflecţii. Odată balanţa stabilită, îi zise lui Barnet:

— Văd că sunt disponibili trei sute patruzeci şi două de mii de franci.

— Exact.

— Ei bine, banii ăştia îmi trebuie mie.

— În cât timp?

— Cât mai repede.

— Şi cum o să-i transportaţi?

— Mi-i dai în bilete de bancă.

— Care bancă?

— Ai dreptate, mereu uit că nu mai sunt la Paris. În acest caz, transformă-i, până mâine, în aur.

— Oricât de mari eforturi aş face, v-aş putea procura, în trei zile, doar douăzeci şi cinci sau treizeci de mii de franci.

— Fie şi treizeci de mii de franci! Pentru început îmi ajunge! Acum îmi trebuie nişte scrisori de credit, ca să pot schimba restul în străinătate.

— Dacă v-aţi duce în Spania, ar fi mult mai uşor, pentru că acolo avem numeroase legături financiare; în Italia, unde vreţi să vă duceţi…

— Foarte bine! Plec în Spania! Mi-e indiferent unde mă duc.

— Cum, zise Barnet mirat, nu faceţi o călătorie de plăcere?

— Mă duc unde-mi place, zise baronul cu trufie, şi n-am

nevoie de întrebările dumitale, ci de banii mei!

— Foarte bine, zise notarul. Am să vă dau hârtii de schimb pentru toate oraşele mari din Spania. Vă cer totuşi un răgaz de trei, patru zile pentru asta.

— Şi încă ceva… Te rog să-mi laşi hârtiile de schimb în alb, iscălite doar de dumneata. Nu vreau să treci numele meu pe ele, ca să nu se ştie unde sunt.

— Ei drăcie, făcu notarul, răspund de fondurile dumneavoastră, de vreme ce mi le-aţi încredinţat şi vreau să le predau în mâini sigure. Dar nu pot andosa o scrisoare de schimb ca o simplă hârtie.

— Cred că mă cunoşti destul de bine, ca să ştii că nu voi face recurs împotriva dumitale.

— Dumneavoastră, domnule baron, poate; dar în terţii purtători n-am nicio încredere.

— N-ai încredere deci în hârtiile pe care mi le încredinţezi?

— Câtuşi de puţin. Aşa că îmi voi lua toate măsurile posibile de prevedere; nu poţi fi sigur decât de ceea ce ai în mână, zise notarul.

— Dar trebuie să existe totuşi un mijloc de a intra în posesia banilor, aşa cum doresc eu.

— Nu vă propun să faceţi un andosament în alb; asta ar însemna să depreciaţi o hârtie, de care puteţi avea nevoie în orice clipă; dar n-aveţi decât să-mi daţi pentru rambursarea banilor o autorizaţie de a ipoteca una dintre proprietăţile dumneavoastră şi atunci voi proceda aşa cum doriţi.

Luizzi făcu tot ce-i ceru notarul, căci la fiecare pas vedea ridicându-i-se în cale numai piedici şi, ca omul care vrea să scape cu orice preţ, arunca totul în mare, nădăjduind să iasă cu bine din furtună.

XXXVI.
Bunii magistraţi

Aşa după cum îl anunţase, lui Barnet îi trebui mai bine de patru zile pentru a-şi procura sumele, în aur, de care avea nevoie baronul. În vremea asta, Luizzi se pregătea să plece la Orléans. Trimisese de mai multe ori la poştă, pentru a afla dacă nu sosise vreo scrisoare pe numele său; Barnet îşi asumase şi el această sarcină. Dar nu venise nimic. Armand se mira că nu primeşte niciun fel de veşti de la Léonie, aşa cum îi transmisese prin mica cerşetoare. Neştiind ce să mai creadă despre această tăcere, se hotărî să părăsească oraşul Toulouse. Îşi reţinuse un loc, prin notar, la o diligenţă pe care Armand urma s-o ia de la câteva leghe de oraş, ca să nu fie supus inspecţiei agenţilor de poliţie, ce-i supravegheau plecarea. Totul era gata, dar, tocmai când se pregătea să părăsească locuinţa doamnei Périne, îl văzu sosind, cu sufletul la gură, pe Barnet, de la care îşi luase rămas bun.

— Am fost anunţat, îi spuse notarul, că a sosit, pe adresa mea, o scrisoare pentru dumneavoastră. Dar ceea ce mi se pare ciudat e faptul că cei de la poştă refuză să mi-o trimită.

— De unde vine scrisoarea? întrebă Luizzi.

— Din Orléans, zise notarul.

— Trebuie să fie scrisoarea pe care o aştept, zise baronul, şi trebuie să pun mâna pe ea cu orice preţ.

— Cu neputinţă, răspunse notarul. Se pare că scrisoarea

e recomandată şi că n-o puteţi ridica decât dumneavoastră. „Dacă domnul de Luizzi e la Toulouse, mi s-a spus, i-o vom da noi; e de-ajuns doar să se prezinte ca s-o ridice”.

— Asta ar însemna să spun că am sosit în acest oraş, or eu tocmai asta nu vreau. Dar te pot autoriza pe dumneata să-mi ridici toate scrisorile care vor veni pe numele meu în acest oraş, iar această autorizaţie ţi-o voi da pe loc.

— Cei de la poştă o vor ţine pe-a lor: că o simplă autorizaţie, pe care mi-aţi dat-o în trecut, nu e suficientă; ori renunţaţi la această scrisoare, ori vă duceţi singur să v-o luaţi. Ce importanţă mai are dacă se află că aţi venit aici, când peste o oră plecaţi?

Scrisoarea doamnei de Cerny era cu atât mai importantă pentru baron, cu cât ea urma să-i spună ce avea de făcut, după cum putea anula complet misterul sosirii şi al plecării sale din oraşul Toulouse; aşa că se hotărî să se ducă s-o ridice. Îl rugă totuşi pe Barnet să angajeze un hamal, care să-i care tot bagajul la o distanţă de vreo două leghe de oraş, pe unde urma să treacă diligenţa spre Orléans, iar el se duse la poştă. De îndată ce intră şi spuse de ce venise, funcţionarul îl privi cu un aer mirat, zicându-i:

— Ah! Dumneavoastră sunteţi domnul baron de Luizzi? Binevoiţi să aşteptaţi un moment; mă duc să caut scrisoarea după care aţi venit.

Funcţionarul părăsi biroul şi Luizzi începu a se impacienta, văzându-l că întârzie, când iată că uşa se deschise şi în loc de funcţionar îşi făcu apariţia un comisar de poliţie însoţit de doi jandarmi.

De când cu aventura lui din Orléans, comisarul de poliţie devenise pentru baron ceea ce însemna, de fapt, pentru atâţia alţi oameni, adică ceva respingător şi înfricoşător, al cărui aspect te calcă pe nervi, întocmai ca un păianjen enorm, a cărui atingere ne este la fel de odioasă ca şi cea a unei broaşte râioase sau a unui şarpe veninos. Luizzi se întoarse brusc. Dar în aceeaşi clipă simţi cum două mâini grele i se aşezară pe umeri şi imediat vocea neplăcută a comisarului îi zise:

— Te arestez, domnule, fiind bănuit că l-ai ucis pe contele de Cerny!

Faptul că fusese arestat l-a zdrobit pe baron, fiindcă şi-a dat seama că nu mai putea veni nici în ajutorul Léoniei, nici al Carolinei şi nici al doamnei Peyrol; dar gândindu-se mai temeinic, absurditatea acuzaţiei îl făcu totuşi să se liniştească. Şi, văzând că nu era câtuşi de puţin vorba de răpirea doamnei de Cerny, replică:

— Băgaţi de seamă ce faceţi, domnilor; domnul de Cerny e bine sănătos şi s-ar putea să fiu victima unei erori, sau mai curând a unei maşinaţii păcătoase, ori a vreunei laşităţi josnice.

— Legaţi-l pe domnul, zise comisarul de poliţie.

— Uitaţi cu cine aveţi de-a face! strigă baronul mâniat.

— Puneţi-i domnului cătuşe, zise comisarul.

— Protestez împotriva acestei arestări ilegale.

— Urniţi-l pe domnul din loc, zise comisarul.

Şi jandarmii, împingându-l cu patul armelor în şale, se îndreptară cu prizonierul către închisoarea unde trebuia dus. Totuşi, Luizzi se mai opri o dată.

— Cer să fiu condus imediat la judecătorul de instrucţie, îi zise el comisarului, şi te fac răspunzător că mi-ai refuzat cererea.

— Eu mă duc să mănânc în oraş, zise comisarul unuia dintre jandarmi. Iată ordinul de primire a arestatului către temnicer, şi vă poftesc să-l vârâţi pe domnul la secret!

După ce rosti aceste cuvinte, comisarul îşi deznodă eşarfa tricoloră – roşu, alb, albastru – şi, redevenit civil, se duse să mănânce ficat înăbuşit de raţă la o frumoasă negustorească de ciorapi, cu al cărui bărbat era bun prieten. Impasibilitatea comisarului îl făcuse pe Luizzi să-şi piardă încrederea nu numai în numele său, dar şi în el însuşi. Îşi aminti atunci că diavolul îi spusese că, fiind bogat, va avea oricând putere asupra oamenilor; aşa că, adresându-se unuia dintre cei doi jandarmi, în mâinile cărora fusese lăsat, îi zise:

— Vrei să câştigi zece ludovici? Condu-mă la judecătorul

de instrucţie!

— Hai că-i nostim cu cei zece ludovici ai lui! zise primul jandarm. Îşi închipuie probabil c-o să-i găsească în vreo crăpătură din celula dumisale!

— Taci, mă, blegule, îi zise celălalt jandarm, care era din Toulouse; ăsta e un nobil mare, îi spuse el la ureche, trăgându-l într-un colţ; se zice că are atâţia bani, încât poate să acopere cu ei toată Piaţa Capitoliului; şi, dacă vrei să-l duci la judecătorul de instrucţie, n-o să-ţi dea zece ludovici, ci douăzeci şi cinci.

— Douăzeci şi cinci de ludovici! zise primul agent al forţei publice, căscând nişte ochi cât catarama centironului.

— De fapt, asta va face cincizeci de ludovici pentru amândoi, zise celălalt.

— Mă rog, spune-i tu, că zici că-l cunoşti…

— Mersi! Nu pe mine m-a rugat să-l duc la judecător.

— Nu, nu! Ar putea crede că propunerea vine din partea mea, iar eu ţin să-l duc direct la închisoare. Hai, omule, cu cincizeci de ludovici, dă din picioare mai repede! zise el, adresându-se lui Luizzi.

— Ca să vezi, îi zise celălalt jandarm baronului, găliganul ăsta a înţeles în loc de zece, cincizeci de ludovici; ca şi cum ar fi cineva în stare să dea atâta bănet pentru un astfel de fleac! Auzi, doar ca să-l ducă până la judecător!

— Dacă mă duceţi, uite, vă dau la amândoi cincizeci de ludovici, zise Luizzi.

Târgul odată încheiat, cei doi porniră la drum împreună cu prizonierul lor şi, neputând lua o trăsură, pentru simplul motiv că la Toulouse nu existau trăsuri de piaţă, îl conduseră pe căi ocolite acasă la judecător.

Baronul fu din cale-afară de surprins, când văzu că cei doi intră în palatul marchizului du Val pe aceeaşi portiţă pe unde, în urmă cu zece ani, fusese condus de către Mariette la nefericita Lucy. Uimirea lui crescu, văzând că era dus în acelaşi pavilion unde o întâlnise pentru ultima oară pe marchiză; i se păru că o stranie predestinare marcase această vizită, când iată că se trezi introdus în acelaşi

budoar, unde Lucy i se dăruise atât de deplin. De-abia intrase, când îl văzu apărând pe însuşi marchizul du Val, înfăşurat într-un halat de casă lung până la pământ.

Marchizul era un bărbat cam de cincizeci de ani în acea epocă. Un destrăbălat bătrân, care părea şi mai bătrân din pricina dezmăţurilor, care făcea pe tânărul şi-şi petrecea mai mult timp cu toaleta sa, decât cu audienţele. Nu intrase în magistratură decât după moartea soţiei sale, ca să aibă o anumită poziţie socială. După cum aţi văzut în capitolul precedent, Luizzi cunoştea această împrejurare; dar îl impresionase prea puţin, atunci când Lili îi dezvăluise acest lucru, fiindcă în acel moment nu se gândise că ar putea să apară vreodată în faţa marchizului. De îndată ce intră în budoar, domnul du Val le făcu semn jandarmilor să se retragă, iar el îi zise lui Luizzi:

— Dacă nu era vorba de dumneata, baroane, nu primeam pe nimeni; trebuie să mă îmbrac, fiindcă iau masa la primul preşedinte şi fiindcă nu mi-a mai rămas decât o jumătate de ceas. Dar între vechi prieteni şi între rude te porţi fără fasoane, aşa că o să-mi îngădui să-mi continui toaleta.

Zicând acestea, sună, şi un valet aduse tot ceea ce era necesar ca să-l îmbrace ca un dandy.

— Ai venit deci pentru povestea aceea cu domnul de Cerny, zise marchizul. Ei cum! După ce i-ai furat nevasta, l-ai ucis şi pe el! Zău, asta întrece orice închipuire!

— Ascultă, marchize, zise baronul, acuzarea asta de asasinat e chiar reală sau…

— Nu numai că e reală, ci şi dovedită, zise judecătorul, punându-şi ciorapii de mătase.

— Cum adică dovedită? întrebă Luizzi. Domnul de Cerny a fost într-adevăr ucis?

— Şi încă atât de bine, răspunse magistratul, trăgându-şi pantalonii, încât a fost găsit străpuns de două gloanţe, într-un mic crâng, aproape de drumul principal, doar la o jumătate de leghe de Sar… lângă Bois-Mandé.

Această revelaţie îl năuci pe baron; îşi aduse aminte de

înfăţişarea pe care şi-o luase diavolul ca să-l însoţească, îndreptându-se împreună exact către acel loc. Şi tremură, gândindu-se la felul în care fusese tras pe sfoară. Rămase mut şi copleşit, când judecătorul, care-şi punea bretelele şi-şi întindea bine pantalonii, îi spuse pe un ton degajat:

— Ia te uită ce pantaloni bine croiţi ai! Oh! Dar ăsta e un pantalon făcut dumnezeieşte! Cine îţi lucrează la Paris?

Luizzi, care nu auzise întrebarea, îşi ridică fruntea şi-l întrebă pe marchiz:

— Şi zici că l-au găsit pe conte mort, aproape de drumul principal?

— Da, zise judecătorul. Apoi se întoarse către valetul său şi-i zise: N-am avut niciodată un pantalon ca ăsta! Cine e croitorul tău, Luizzi?

— Nu ştiu, răspunse acesta, care nu era câtuşi de puţin atent la cele spuse de marchiz.

— Să ştii că sunt supărat, zise judecătorul. Aş da nu ştiu cât ca să aflu numele şi adresa croitorului tău!

— Stai un pic să-mi aduc aminte. A, da, cred că se numeşte Humann, zise Luizzi.

— Să ţii minte numele ăsta, îi zise marchizul valetului său, în timp ce acesta îi punea cravata. Luizzi întrebă:

— Şi mă rog, chiar dacă am presupune că de Cerny a murit într-adevăr, de ce m-aţi acuza tocmai pe mine?

— Pentru că amantul soţiei avea cel mai mare interes să scape de soţ!

— Deci, mă crezi vinovat de această crimă?

— Păi, dragul meu, s-a pornit de la un duel fără martori, aşa că cine altul îl putea ucide? Fiindcă există şi o circumstanţă agravantă: alături de marchiz s-au găsit două spade, dar el a fost ucis mişeleşte, cu pistolul. Se pare că duelul a fost aranjat între voi, cât aţi călătorit pe imperiala diligenţei şi, până la urmă, s-a transformat într-un asasinat.

— Deci domnul de Cerny a fost văzut pe drumul ce duce spre Bois-Mandé? întrebă Luizzi, ridicându-se.

— Cum adică dacă a fost văzut? Dar ai petrecut mai bine de o jumătate de zi în compania lui!

Baronul îşi dădu în sfârşit seama că fusese târât de diavol într-o capcană, în care urma să piară. Se întoarse ca să-şi ascundă paloarea ce-i acoperise chipul şi care ar fi putut fi interpretată ca o dovadă a crimei sale.

Mişcarea fu atât de bruscă, încât judecătorul, privindu-l, strigă:

— Într-adevăr, iată şi o haină minunată! Tot Humann îţi face şi hainele?

Armand nu răspunse. Judecătorul, continuând să-l admire, i-l arătă pe Luizzi valetului său, spunându-i:

— Uită-te cum e croită, vezi? Nu face nicio cută şi nu ţine aici, ca hainele pe care mi le face amărâtul de croitor din Toulouse! Trebuie neapărat să mă duc şi eu la croitorul acela din Paris!

Armand auzise discuţia şi, întorcându-se indignat către du Val, îi spuse:

— Pentru asta m-ai primit, marchize? Şi crezi că asta aştept eu de la dumneata?

Readus astfel la realitate, dar continuând să-i analizeze haina, judecătorul îi răspunse rece baronului:

— Ascultă-mă, baroane: am primit sarcina să mă ocup de procesul ăsta! Îmi pare rău că trebuie să ţi-o spun, dar toate bănuielile se îndreaptă asupra dumitale; până şi discuţia pe care am avut-o împreună, fiindcă a fost purtată cu un anumit scop, te rog să mă crezi, te dă de gol. Află că, dacă nu erai vinovat, ai fi avut mai multă prezenţă de spirit ca să-mi răspunzi la întrebările, poate insidioase, pe care ţi le-am pus.

Luizzi înţelese în ce chip voia să-şi ascundă judecătorul prostia şi superficialitatea; şi, deşi convins că nu putea spera nimic de la el, chiar dacă-i flata mania ridicolă, răspunse:

— O, dragă du Val, dacă ai luat mânia mea drept remuşcare, te înşeli; fiind nevinovat, nimic nu mă poate tulbura atât de mult, încât să uit un lucru important cum este toaleta mea. Aşa după cum ţi-am mai spus, mă îmbrac de la Humann; cred, într-adevăr, că e cel mai bun croitor

din Paris şi, dacă vrei, pot să-ţi dau câteva rânduri către el, căci sunt unul dintre cei mai vechi şi mai statornici clienţi ai săi şi are mare grijă de toţi cei pe care-i recomand eu.

— Adu repede tot ce trebuie pentru scris, zise marchizul, întorcându-se către valetul său.

— Poftim, zise baronul, întinzându-i o carte de vizită pe care scrisese adresa croitorului: Domnul Humann, strada Richelieu.

Marchizul isprăvise, în sfârşit, cu îmbrăcatul şi-şi punea mănuşile, când baronul îi zise:

— Stai, dragul meu: serviciu contra serviciu: sper că vei fi atât de gentil, încât să-mi semnezi un ordin de punere imediată în libertate.

— Eu? strigă marchizul, crezi că pot face aşa ceva? Dragul meu, află că te aşteaptă pedeapsa capitală.

— Păi atunci de ce ai acceptat să mă mai primeşti?

— Fiindcă e de datoria mea să-i ascult pe acuzaţi, zise judecătorul; şi mi se pare că mi-am îndeplinit-o cu atât mai mult, cu cât nu trebuia să te audiez decât după douăzeci şi patru de ore de la arestare. De altfel, dragul meu, nu pot face nimic pentru dumneata. Apoi, adresându-se valetului, îi spuse: Cheamă jandarmii!

— Ceea ce-mi spui e o infamie! strigă baronul.

Marchizul, care, după ce-şi pusese mănuşile, îşi luase în mână pălăria, răspunse cu asprime:

— Nu-ţi agrava situaţia prin ultragii pe care voi fi silit să le pedepsesc!

— Tu să mă pedepseşti pe mine! strigă Luizzi, care-şi pierduse răbdarea. Aducându-şi brusc aminte cine fusese marchizul, amintindu-şi de doamna de Cremencé, de sărmana Lucy şi de mica Lili de la doamna Périne, îi strigă: Tu să mă pedepseşti? Tu, care ţi-ai făcut o profesie din destrăbălare? Caraghios bătrân ce eşti!

— Jandarmi! strigă marchizul plin de mânie, luaţi-l pe acuzat! Să fie tratat cât mai aspru!

Marchizul ieşi, iar cei doi jandarmi îl duseră pe Luizzi, copleşit de tot ceea ce i se întâmplase, îndărăt, la puşcărie,

târându-l după ei prin tot oraşul, fără ca baronul să observe că era obiectul curiozităţii tuturor celor care-l întâlneau şi mai ales al celor care-l cunoşteau.

Dacă vreţi să vă aduceţi aminte de împrejurările în care Luizzi s-a întâlnit cu diavolul, ce luase chipul contelui de Cerny, veţi înţelege lesne spaima care a pus stăpânire pe bietul baron, când s-a văzut închis în celula unde-l trimisese bunăvoinţa vărului său, marchizul du Val. În ochii tuturor, el era într-adevăr călătorul care se îndepărtase de diligenţă împreună cu contele de Cerny, care nu mai apăruse.

Baronul era închis de opt zile. Deci, de opt zile fusese despărţit de ceilalţi oameni şi, în tot acest timp, fiecare ceas, fiecare minut, fiecare secundă i se păruseră fără sfârşit. Vreme de treizeci şi cinci de ani, cât trăise, niciodată Luizzi nu avusese un atât de lung răgaz de gândire ca acum. Pentru prima oară, de zece ani încoace, de când acceptase infernala moştenire a tatălui său, se putuse întreba pe îndelete de ce viaţa sa fusese atât de neobişnuită şi cum de-l târâse într-un vârtej de întâmplări, care mereu îl copleşiseră; de ce puterea ce-i fusese lăsată moştenire nu făcuse decât să-l vâre într-o suită de nenorociri şi de necazuri; apoi începu a se întreba dacă nu cumva acea poveste a Genezei, care-l condamnă pe cel ce atinge arborele Binelui şi al Răului, nu era adevărată şi dacă el nu era dovada vie a acestui adevăr, pentru că prea voise să ştie multe lucruri, mult mai multe decât oricare alt muritor.

În toiul acestor reflecţii, pe Luizzi îl apucă brusc dorinţa de a şti ce se petrecea dincolo de zidurile închisorii în care fusese întemniţat. Într-adevăr, dacă voia, putea să vadă şi să audă peste tot unde i se hotăra viaţa, atât a lui, cât şi a fiinţelor pe care le iubea. Şi totuşi, ezita s-o facă, fiindcă, în sfârşit, îşi dăduse seama că revelaţiile diavolului îl lămuriseră întotdeauna în chip nefast şi-l făcuseră tot timpul să rătăcească drumul. Şi în ciuda spaimei pentru libertatea pe care şi-o pierduse, pentru viaţa lui compromisă, în ciuda temerilor pentru sora lui, pentru

Eugénie şi pentru doamna de Cerny, părăsite în toiul celor mai cumplite primejdii care le pândeau, rezistă ispitei şi nu sună din clopoţel. N-o făcu nici în timpul celor opt zile, şi nici în timpul celor în care trebui să apară de mai multe ori în faţa judecătorilor. Probabil că această hotărâre bună pe care o luase l-ar mai fi ţinut încă, dacă n-ar fi primit două scrisori, care-i dezvăluiau noi nenorociri şi noi crime. Prima scrisoare pe care a primit-o a fost cea care a dus la arestarea sa. A doua era povestea pe care i-o făgăduise poetul din diligenţă şi care fusese reţinută o vreme ca probă la dosar pentru că începuse cu această frază agravantă pentru Luizzi: „În momentul în care v-am lăsat pe drumul principal din Sar… ce duce către Bois-Mandé, împreună cu domnul de Cerny etc.”

Odată înapoiat în celulă, Luizzi puse deoparte acea scrisoare, pe care o socoti în sinea lui prea puţin interesantă, şi începu să citească scrisoarea doamnei de Cerny.

XXXVII.
Ospiciul de nebuni

„Abia după cinci zile de captivitate pot să-ţi scriu, Armand, şi sunt emoţionată şi zdrobită după scena înfricoşătoare cu care vreau să încep relatarea a tot ceea ce mi s-a întâmplat de când cu nenorocirea noastră. Nenorocire de care nu mai îndrăznesc să mă plâng, după cele la care am fost martoră şi pe care ţi le voi povesti căci, în situaţia în care te afli, poate că-ţi va fi cu putinţă să faci ceva.”

Aceste fraze au fost – pentru a spune astfel – prima lovitură neaşteptată, care a zdruncinat hotărârea luată de Luizzi de a nu mai apela la diavol. Căci acea implorare a ajutorului său îl făcu să-şi simtă neputinţa de a acţiona, dar căreia îi putea pune oricând capăt, fiindcă avea în mână un talisman, datorită căruia putea să scape din locul unde se afla, sau cel puţin aşa credea el. Totuşi, acest gând nu-i trecu deocamdată prin minte decât foarte vag şi nu păru să lase urme. Aşa încât îşi continuă lectura:

„Dar pentru a nu amesteca propriile mele dureri cu cele la care am fost martoră, am să-ţi istorisesc zi de zi ceea ce mi s-a întâmplat de când am fost despărţiţi.

După fuga ta, am rămas singură cu domnul de Cerny şi, în acea discuţie, el mi-a spus, cu cinismul unui om hotărât să săvârşească orice ticăloşie, că mă va face să plătesc cu onoarea mea, faptul că am dat în vileag un secret pe care nu-l ştiam decât noi doi, secret pe care nici astăzi nu ştiu

cine ţi l-a putut spune. Domnul de Cerny a găsit în budoar scrisorile pe care ni le scrisesem. Le-a adunat, le-a lipit şi acele scrisori, împreună cu fuga noastră din Paris, i-au dat posibilitatea să ne acuze de adulter. Ceea ce mi se pare josnic în comportarea bărbatului meu e faptul că, atunci când mi-a vorbit de planurile sale de răzbunare, n-a adus o dată vorba despre onoarea lui de soţ ultragiat, ci tot timpul mi-a împuiat capul doar cu ruşinosul lui secret, pe care, chipurile, îl divulgasem şi care nu se datora decât dezmăţurilor sale. În momentul în care îmi vorbea astfel mă credea încă nevinovată, presupunând că fugisem de frica lui şi că tu nu erai pentru mine, decât un apărător şi un prieten devotat. Ei bine, Armand, am vrut să-i întorc răul pe care mi-l făcuse, am vrut să-l lovesc în prostească lui vanitate, care l-a făcut să fie atât de laş şi de crud, şi i-am spus adevărul. I-am spus că eşti amantul meu. Ei bine, am reuşit să-l dobor. Acest lucru a fost pentru el o tortură cumplită. I-am spus cât te iubeam, pentru că te iubesc, Armand, te iubesc, pentru că te-am făcut şi fericit şi nefericit, pentru că, dacă ţi-am pus pe umeri o povară ce te va apăsa multă vreme, am văzut, de asemenea, că în timpul puţinelor zile pe care le-am petrecut împreună vorbele mele te-au înseninat, iar sub privirile mele inima ta şi-a uitat necazurile şi disperările.

Da, Armand, i-am spus că eşti amantul meu şi că te iubesc; i-am spus că mă dăruisem ţie şi i-am povestit şi cum; i-am spus că mi-am petrecut ziua în care am fugit, pe genunchii tăi, iar noaptea, în braţele tale; i-am vorbit despre înflăcărarea iubirii noastre, despre nenumăratele sărutări pe care ni le-am dat; m-am coborât până la aceste amănunte, căci îl vedeam, în sfârşit, cum se înfurie, cum îşi frânge mâinile şi cred că niciodată vreo femeie n-a fost mai mândră că e atât de frumoasă şi mai fericită ca mine, pentru că m-am putut răzbuna, în sfârşit, pe un bărbat atât de josnic, de vanitos şi de egoist. Cred că dacă nu ne-ar fi închis pe amândoi, singuri, într-o casă pustie, niciodată n-aş fi cutezat să-l înşel pe domnul de Cerny, cu tot răul pe care

mi l-a făcut. Dar, plasându-mă sub incidenţa legii, m-a pus în acelaşi timp şi sub ocrotirea ei. De asta a fost înfrânt în lupta lui împotriva mea, de asta a fugit, lăsându-mă în mâna celor care mă arestaseră.

Atunci am întâlnit-o pe mica cerşetoare pe care ţi-am trimis-o. Imediat după asta, m-au dus la închisoare. Magistratul care fusese obligat să mă aresteze s-a dovedit a fi un bărbat destul de curtenitor. Şi-a dat seama că detenţia mea preventivă nu trebuia să se transforme într-un supliciu şi, nevrând să mă închidă laolaltă cu deţinutele de drept comun, m-a întrebat dacă n-aş vrea să accept o cameră în pavilionul rezervat femeilor atinse de o nebunie blândă, care nu prezentau niciun pericol dacă le întâlneam, între nebunie şi crimă, între femeile care şi-au pierdut raţiunea şi cele ce-şi pierduseră orice ruşine, între povestirile fără sens ale unora şi limbajul obscen al celorlalte, n-am ezitat nicio secundă şi am urmat sfatul pe care mi-l dăduse magistratul. Mi s-a dat o cameră destul de bună, unde am putut reflecta liniştită la situaţia mea: i-am scris tatălui meu despre cele întâmplate; a doua zi n-am vrut să ies din camera mea. Vedeam pe fereastră cum mergeau prin curte, ca nişte fantome, nebunele cu mersul lor nesigur, cu ochii ficşi sau rătăciţi, cântând, vorbind, gesticulând; una se împodobea cu cununi de iarbă veştedă, gătindu-se ca şi cum s-ar fi pregătit să se ducă la bal; alta, ţinând în mână un bucheţel de mireasă, ca şi cum s-ar fi dus să se mărite; alta, legănând în braţe o bucată de lemn, cântându-i dulce, cântece de leagăn, prefăcându-se că-i dă să sugă, strigându-şi pe nume copilul. Asta m-a făcut să plâng amarnic.

Tot gândindu-mă la noi doi, mi-am spus că, dacă nu mă voi amesteca şi eu printre bietele nebune, nu voi afla niciodată ce făcuse micuţa cerşetoare, dacă vorbise cu tine şi dacă va izbuti să ajungă până la mine.

Aşa că am coborât în curte, am intrat în vorbă cu una dintre supraveghetoare şi am obţinut de la ea, în schimbul câtorva bănuţi, să se ducă să se informeze dacă nu venise

să mă caute o fetiţă, căreia îi făgăduisem s-o ajut. Cauza arestării mele era cunoscută tuturor supraveghetoarelor; cea cu care am intrat în vorbă ştia cine sunt, cum mă cheamă şi mai ştia că într-o zi puteam s-o răsplătesc cu largheţe; aşa că se îndepărtă repede, spunându-mi s-o aştept.

M-am aşezat într-un colţ al acelei curţi vaste, destinate plimbării nebunelor. Evitam să le văd şi evitam să fiu văzută de ele când, brusc, am fost surprinsă de privirile a două femei care, aşezate la o oarecare distanţă de mine, mă analizau cu o stranie curiozitate; amândouă trebuie să fi fost deosebit de frumoase, dar anii şi durerile o ofiliseră pe una dintre ele; cealaltă, deşi foarte tristă, avea totuşi un aer de deplină sănătate. Aceasta din urmă mi-a stârnit în mod deosebit curiozitatea, cu cât mi s-a părut că-mi era cunoscută şi cu cât am avut impresia că, la rândul ei, şi ea încerca să-şi aducă aminte de mine. Această analiză reciprocă a durat câteva minute bune şi poate că m-aş fi apropiat de cele două femei, împinsă de un tainic instinct de milă, când iată că supraveghetoarea se întoarse şi-mi spuse că, într-adevăr, o mică cerşetoare venise să întrebe de mine, dar că bărbatul ei o alungase ca nu cumva să comunice cu cineva. Acest necaz mă făcu să uit de cele două femei, care continuau să mă observe, aşa că m-am reîntors în odaia mea, după ce pierdusem speranţa că voi mai afla vreodată ce s-a întâmplat cu tine.

Abia am intrat în odaie că, printre gratiile de la fereastră, am văzut-o pe una dintre cele două femei, pe cea pe care mi se părea c-o cunosc, vorbind cu supraveghetoarea de care tocmai mă despărţisem. În toată profunda disperare ce mă cuprinsese, curiozitatea acelei femei a stârnit-o şi pe a mea, dar nu îndeajuns ca să vreau să mi-o satisfac pe loc. De altfel, voiam să mă gândesc la tine, Armand, la întâlnirea noastră, la dragostea atât de neaşteptată, la fericirea noastră atât de scurtă şi la nenorocirea care ne-a ajuns atât de repede din urmă. Oare te voi mai vedea vreodată, Armand? Am impresia că un soi de fatalitate de

care pari urmărit se întinde şi asupra celor ce se apropie de tine. Mă tem de ea şi totuşi aş putea spune că pe mine nu mă sperie.

Nu ştiu ce glas tainic îmi spune că eu te iubesc aşa cum meriţi să fii iubit şi că numai alături de mine ai fost fericit. Mi se pare că dau dovadă de cam multă vanitate, spunând aceste lucruri, nu-i aşa, Armand? Dar eu, eu, care am fost atât de puţin a ta, simt că-ţi aparţin enorm de mult. Urmărită, întemniţată ca femeie pierdută, sunt gata să-mi dau pentru tine reputaţia, libertatea, viaţa.

Orbul acela bătrân a întâlnit în drumul lui o mică cerşetoare care să-l călăuzească. De ce nu ţi-am ieşit şi eu în cale, la fel ca mica cerşetoare, ca să-ţi întind mâna şi de ce te-am întâlnit atât de târziu? Iartă-mă, Armand, că-ţi vorbesc numai despre mine; dar aş vrea să ştii că niciodată n-aş fi putut să mă dăruiesc vreunui bărbat, aşa cum m-am dăruit ţie. Primul cuvânt pe care mi l-ai adresat a căzut în viaţa mea atât de calmă şi de resemnată aşa cum cade o piatră într-o apă liniştită şi limpede; acel cuvânt m-a tulburat, ceva a vibrat în inima mea, care mi-a strigat: „Bagă de seamă!”

De ce mi s-a întâmplat acest lucru, când te întâlnisem pentru prima oară în viaţa mea? Am stat de vorbă cu o mulţime de bărbaţi cu nume strălucite, unii de o frumuseţe deosebită. Dar niciunul nu m-a impresionat, niciunul nu mi-a tulburat sufletul; doar tu singur m-ai făcut să mă simt emoţionată, fără să-ţi pot mărturisi de ce. M-am şi revoltat împotriva acestei spaime care m-a apucat, şi-ţi aduci aminte, Armand, ce elogii exagerate i-am adus atunci bărbatului meu, care până la urmă s-a dovedit a fi un nemernic. Dar voiam să te pedepsesc, pentru că mă făcuseşi să mă îndoiesc de puterea pe care o aveam asupra mea, atunci când ai rostit acele nefaste cuvinte despre doamna de Carin şi nu-mi pot explica nici acum ce anume m-a determinat să-ţi cer acea explicaţie. A face un lucru pe care raţiunea mea îl condamna era ceva cu totul nou pentru mine. Ţi-am scris şi ai venit. Cerul, iadul, cine a făcut

să se întâmple ce s-a întâmplat? Aşa vinovată cum sunt, te rog să fii pe deplin convins că n-am făcut ceea ce-am făcut ca să te prind, ci dimpotrivă, ca să te salvez.

Dacă ai şti, Armand, tu, căruia ţi se pare că timpul trece atât de greu, reţinut cum eşti de afacerile tale la Toulouse, dacă ai şti cât de repede a trecut pentru mine timpul, te-ai mira. Fiindcă, atunci când nu faci decât să te gândeşti la cel pe care-l iubeşti, ceasurile par clipe, iubitule! Oh, Armand, cât de mult te iubesc! Da, te iubesc, te iubesc, te iubesc!

Cred că mi-aş fi petrecut şi noaptea gândindu-mă la tine, dacă supraveghetoarea, văzând lumină în odaia mea, n-ar fi intrat şi nu m-ar fi obligat să mă culc imediat. Văzând că femeia voia cu tot dinadinsul să-mi fie agreabilă, am întrebat-o cine erau cele două nebune pe care le văzusem stând împreună, printre toate celelalte care se plimbau singure – căci am aflat aici un lucru ciudat, care m-a înfricoşat cumplit; şi anume, că niciodată două femei cu mintea zdruncinată nu-şi vorbesc, nu se simpatizează, nu se ajută, că inima piere şi ea odată cu raţiunea – şi supraveghetoarea mi-a răspuns printr-o întrebare:

— Cum, n-aţi recunoscut-o pe cea mai tânără? Pentru că ea v-a recunoscut de cum v-a văzut!

— Cine e? am întrebat-o.

— Am să vă spun, zise ea în şoaptă, cu toate că regulamentul ne interzice să le divulgăm numele, din pricina familiilor lor, ca să nu le compromită… Cea tânără e doamna Carin.

Am scos un strigăt de uimire. Doamna Carin, înţelegi, Armand? Acea femeie al cărui nume ne-a aruncat pe unul în braţele celuilalt! Doamna Carin, care a fost calomniată în faţa mea, când eu ştiam mai bine ca oricine că era nevinovată! Am tăcut, numai ca să menajez vanitatea omului al cărui nume îl port. Doamna Carin, nebuna închisă împreună cu doamna de Cerny, adultera! Nu-ţi pot spune, Armand, ce-am simţit! Mi-am văzut greşeala pedepsită amarnic şi abia atunci am înţeles că toate acele cuvinte vane şi răutăcioase, pe care le rostim cu atâta uşurinţă, pot

zdrobi chiar şi cele mai viguroase existenţe. Vai! Dacă n-aş fi îngăduit ca doamna Carin să fie calomniată, tu nu mi-ai fi răspuns, eu n-aş fi avut prilejul să te cunosc, Armand, şi acum n-aş fi închisă între zidurile acestei închisori, împreună cu ea! Toate aceste gânduri mă asaltară, în vreme ce supraveghetoarea se străduia să-mi explice cum că doamna Carin era obsedată de o idee fixă, şi anume că bărbatul ei îi omorâse tatăl, pe marchizul de Vaucloix. Povestirea femeii nu mă interesa câtuşi de puţin şi abia dacă o auzeam; apoi îmi spuse că cealaltă nebună era din ţinuturile tale, că se numea Henriette Buré şi că-şi închipuia că fusese închisă ani îndelungaţi într-o temniţă subterană, unde născuse o fetiţă şi de unde nu fusese scoasă decât ca să fie internată într-un ospiciu, după ce i se luase copilul. Pe urmă sosi ora când se ferecau toate uşile. Au încuiat-o şi pe a mea, apoi am adormit. Pentru prima oară în viaţa mea, am aflat că oboseala trupului e cel mai bun leac pentru oboseala sufletului căci, după atâtea nopţi nedormite, m-am trezit a doua zi, după ce soarele răsărise cam de multişor. Primul meu gând a fost să cobor în curte. Se pare că supraveghetoarea avea ceva să-mi spună, căci, de îndată ce m-a zărit, a traversat curtea şi s-a îndreptat spre mine.

— A întrebat careva de mine?

— A venit mica cerşetoare, mi-a zis ea.

— Deci, au lăsat-o să intre.

— Ar fi fost cam greu să n-o lase, fiindcă e acuzată de furt.

— O fetiţă, am strigat, o fetiţă! Dar nu se poate!

— Ei drăcie, păi se laudă cu treaba asta la toată lumea, spuse supraveghetoarea. Dacă vreţi s-o vedeţi, v-o trimit… Deseară, înainte de culcare, o pot vârî în camera dumneavoastră. Dar va trebui să aveţi mare grijă de ea să nu fugă, pentru că n-o mai pot duce decât mâine în clădirea deţinutelor.

— Bine, i-am spus, să vină, o aştept…

După puţin, le-am văzut din nou pe doamna Carin şi pe

acea Henriette Buré; mi s-a părut că amândouă mă evitau. Probabil că li se spusese de ce fusesem întemniţată acolo; pe moment, uitasem că sunt nebune şi m-am simţit cumplit de umilită. Trecură pe lângă mine şi nu m-am putut abţine să nu le urmăresc cu privirea. Supraveghetoarea mi-a spus mai târziu că stăteau tot timpul împreună şi că şi dormeau în aceeaşi cameră. Nu-ţi pot explica ce sentiment ciudat mă atrăgea către cele două femei şi în acelaşi timp mă obliga să stau departe de ele. Aş fi vrut să vorbesc cu ele, dar mi-era frică. Tocmai când mă gândeam cum să procedez, una dintre nebune, care se plimba singură prin curte, veni lângă mine şi începu să râdă cu hohote, povestindu-mi că fusese iubita lui Napoleon şi că fusese încoronată împărătească a Franţei. M-am întors şi am vrut să intru în odaia mea; dar exemplul primei fu urmat de alte câteva; apoi începură a mă urmări cu toatele şi a mă copleşi cu ocări şi cu înjurături, una învinuindu-mă că i-am luat iubitul, alta, că o dădusem pe mâna călăului, alta, că eram o vrăjitoare care băuse sângele copilului ei. Eram singură în mijlocul acelor sărmane femei! Nu pot să-ţi spun ce spaimă cumplită a pus stăpânire pe mine! Acel cerc de chipuri rătăcite, acel concert de vorbe smintite mă năuciră, mă îngheţară, mă îngroziră! Mi-am dat seama că voi leşina, că mă voi prăbuşi la picioarele acelor nebune, care puteau să mă şi omoare, când doamna Carin şi tovarăşa ei se apropiară repede de mine şi mă smulseră din mâinile sărmanelor nebune. Mă conduseră până la uşa odăii mele şi cea care se numea Henriette Buré, îmi spuse cu o blândeţe care mă impresionă:

— Intră în odaia dumitale, doamnă, şi dacă va trebui să mai rămâi o vreme în partea asta a închisorii, expune-te cât mai puţin la astfel de situaţii. Judecata dumitale ar putea avea de suferit de pe urma lor!

— Da, zise şi doamna Carin, rămâi în odaia dumitale, căci fără Henriette, care m-a salvat, până acum aş fi înnebunit şi eu!

Deci, doamna Carin nu se credea nebună! Dar eu, eu

eram oare întreagă la minte, de putusem vorbi atunci atât de urât despre ea? Liniştea lor şi ajutorul pe care mi-l dăduseră cele două femei, mă speriaseră mai mult decât atacul nebunelor. Sleită de puteri, uluită, îndoindu-mă de judecata mea, am intrat repede în odaie. Cred că ziua aceea a fost cea mai cumplită dintre toate. Mi-am astupat urechile, ca să nu mai aud ţipetele, râsetele, strigătele sau hohotele de plâns ale nefericitelor ce se plimbau prin curte. M-am ascuns ca să nu mai văd acele chipuri, care veneau să se lipească de gratiile ferestrei mele. În sfârşit, s-a înnoptat şi eu încă nu mă liniştisem. Noroc că supraveghetoarea a adus-o pe mica cerşetoare. Am alergat spre ea, am luat-o în braţe şi încet-încet, am început să mă calmez. „L-am văzut, doamnă”, mi-a spus imediat fetiţa. Şi mi-a povestit ce i-ai spus tu. Mă vei salva, Armand! Acum ştiu că mă vei salva!”

Până acum, am neglijat să vă spun cât de mult l-a putut impresiona această scrisoare pe Armand. Neputând citi mai departe, se opri şi puse scrisoarea pe masă. Acea încredere fără margini în el făcu să i se strângă inima. Femeia pe care o iubea mai presus de orice, închisă printre nebune, mărturisindu-şi încrederea pe care o avea în el, întemniţat la rându-i complet nevinovat! Se uită disperat în jur: era singur, singur, singur! Şi atunci, izbucni în plâns. Plânse că era atât de singur! Cuteză să plângă tocmai pentru că era singur! Slăbiciune şi orgoliu! Apoi, după ce se mai linişti, luă din nou scrisoarea şi citi:

„În vremea asta, Armand, mica cerşetoare mi-a spus un lucru care m-a alarmat foarte tare, dar care nu m-a mirat. Domnul de Cerny plecase împreună cu o femeie, cu o trăsură mică de poştă, îndreptându-se spre Toulouse; plecase în urmărirea ta? Nu, fiindcă n-ar fi plecat însoţit de o femeie. Acest lucru m-a mai liniştit puţin.”

Acest paragraf din scrisoarea doamnei de Cerny îl miră foarte mult pe baron. Abia atunci se întrebă dacă nu cumva scrisoarea pe care i-o trimisese el Carolinei nu căzuse în mâna bărbatului ei sau a Juliettei; dacă nu cumva aceasta

din urmă nu-l anunţase şi nu-l trimisese pe domnul de Cerny după soţia sa. Léonie, într-adevăr, nu vorbea nici despre doamna Peyrol, care ar fi trebuit să vină la Orléans, şi nici despre Caroline, care era şi ea aşteptată. O bănuială ciudată îi trecu prin minte: şi anume că Juliette în persoană putea să-l fi însoţit pe conte până la Toulouse. Dar, când se gândi mai bine, îşi dădu seama că această presupunere nu stătea în picioare, aşa că renunţă la ea şi continuă să citească mai departe:

„Vai, Armand, am avut de aflat atât de puţine lucruri despre tine, încât, după un ceas, m-am putut ocupa în linişte de acea copilă. Mi-a spus că ai primit banii pe care ţi-i trimisesem. Crezând că mă minte, i-am zis:

— Ascultă, copila mea: îţi sunt foarte recunoscătoare pentru tot ceea ce ai făcut pentru mine, dar nu-ţi pot ierta o greşeală, oricum scuzabilă din pricina sărăciei. Te-au vârât la puşcărie, fiindcă ai furat. Dacă ai furat banii pe care ţi i-am dat ca să-i duci baronului, ei bine, le voi spune judecătorilor că eu ţi i-am dăruit şi-ţi vor da drumul.

Nu-ţi poţi închipui, Armand, durerea, indignarea şi uimirea care s-au zugrăvit pe chipul fetiţei.

— Da, strigă ea cu lacrimi în ochi, da, am furat, doamnă, dar nu banii dumneavoastră. Am furat, pentru că n-am putut intra altfel la închisoare. I-am spus domnului baron cum voi face şi el vă poate întări spusele mele. N-am furat pentru mine, am furat pentru dumneavoastră, doamnă.

Oh, dragul meu, cât m-am simţit de mică în ochii acelei copile! I-aş fi cerut iertare în genunchi pentru bănuiala mea nedreaptă! Am luat-o în braţe şi am făcut tot ce-am putut ca să-i stăvilesc lacrimile. Doamne, cât de ingrată fusesem faţă de ea! Abia după ce s-a potolit am început s-o întreb cine era, a cui era şi până la urmă fetiţa mi-a istorisit povestea pe care voise să ne-o povestească amândurora în seara aceea, când ne aflam la hotel. Povestea e şi foarte ciudată, dar şi foarte simplă; acea fetiţă mi-a zis că şi-a petrecut primii cinci sau şase ani ai vieţii sale împreună cu mama sa, închisă undeva, într-o odaie, unde nu vedea

niciodată decât acelaşi bărbat. Să fie un copil născut în închisoare? Bărbatul să fi fost temnicerul, care le aducea zilnic mâncarea celor întemniţaţi? Dar, din amintirile confuze ale fetiţei, mi-am dat seama că odaia nu putea fi o celulă de închisoare; cu toate eforturile făcute, nu şi-a putut aminti nici numele mamei sale, nici evenimentele care au dus la detenţia ei. Într-o zi, a fost smulsă de lângă mama ei şi dusă la „Copiii Găsiţi” din Orléans. Această nouă viaţă i-a şters repede din minte amintirile din primii ani. Înainte de a fi dusă acolo, mi-a mărturisit că nu mai văzuse niciodată nici cerul, nici lumina zilei, nici flori, nici copaci, nimic din tot ceea ce se află pe pământ, în afară de mama ei şi de cel care le păzea zi şi noapte. Faptul pare surprinzător, Armand, căci nicio închisoare din Franţa nu e atât de riguroasă ca închisoarea unde fusese vârâtă acea femeie nefericită. Mi-am petrecut o parte din noapte discutând cu fetiţa, care mi-a povestit cum, urmărită de ideea de a-şi regăsi mama, a izbutit să fugă de la „Copiii Găsiţi”. M-am hotărât să-l rog pe directorul ospiciului să-mi lase mie fetiţa în îngrijire, explicându-i cum şi de ce ajunsese la închisoare. Aşa că, dimineaţa, când supraveghetoarea a venit s-o ia, i-am spus ce anume mă hotărâsem să fac şi am rugat-o să-i ducă scrisoarea mea directorului. Între timp, speriată de ceea ce mi se întâmplase în ajun, n-am mai vrut să ies în curte. Fetiţa, neavând ce face, se uita pe fereastră, în curte. Deodată, se întoarse spre mine, strigând nespus de tulburată:

— Dumnezeule, Doamne! Apoi căzu în genunchi, repetând întruna aceste cuvinte. Am alergat spre ea, dar chiar în clipa aceea uşa s-a deschis cu zgomot şi Henriette Buré s-a năpustit în odaie; m-am aşezat în faţa micuţei, ca s-o apăr de o eventuală furie a sărmanei nebune. Henriette se opri o clipă în prag, apoi, cu ochii scânteind, văzând fetiţa, se năpusti spre mine şi mă împinse cât colo cu atâta putere, încât m-am trezit în celălalt colţ al camerei. Apucă fetiţa în braţe şi o privi fix. Apoi, fără să spună un cuvânt, fără să scoată un strigăt, o strânse la piept cu o violenţă

care mă sperie. Văzând că mă îndrept spre ea, ca să i-o smulg din braţe, se întoarse şi ieşi afară din odaie, strângând fetiţa la piept. Am început să strig după ajutor; două supraveghetoare, băgând de seamă despre ce e vorba, se luară imediat după ea; văzându-le aproape, Henriette începu să strige: „Louise! Louise!” O striga probabil pe doamna Carin, căci aceasta apăru imediat şi se aşeză, hotărâtă, între noi şi prietena ei.

— De ce o urmăriţi pe Henriette? le întrebă ea pe supraveghetoare; doar ştiţi bine că nu e nebună!

Dar cum supraveghetoarele voiau cu orice preţ să pună mâna pe Henriette, Louise mi se adresă, strigând:

— Nu le lăsaţi, doamnă, s-o maltrateze pe Henriette!

— Dar nu vrea nimeni s-o maltrateze! Vrem doar să-i luăm copilul!

Întorcându-se spre Henriette, doamna Carin o văzu ţinând strâns în braţe fetiţa. Înaintă spre prietena ei, dar aceasta, înhăţând o piatră de jos, o ameninţă pe doamna Carin, strigând:

— Félix! Să ştii că, dacă te apropii, te omor!

La aceste cuvinte, doamna Carin se dădu înapoi, scoţând un strigăt.

— Oh, nu se poate, zise ea. Henriette! Henriette! strigă, apropiindu-se de ea, nu mă mai recunoşti? Sunt eu, Louise, prietena ta!

Acel glas păru s-o calmeze pe moment pe nefericită, fiindcă răspunse pe un ton mult mai puţin furios:

— Du-te, Hortense, du-te! Şi tu m-ai părăsit, şi tu l-ai ajutat să-mi fure copilul!

Doamna Carin o privi; pe chipul ei se citea o spaimă de nedescris. Am vrut, la rândul meu, să mă apropii de ea, dar Henriette se întoarse spre mine şi-mi spuse pe un ton de o vehemenţă sălbatică:

— Ce mai vrei, mamă, ce mai vrei? M-ai ferecat şi m-ai blestemat! Ţi-am acceptat blestemul, ţi-am acceptat şi temniţa! Acum, când mi-am regăsit copilul, nu mai vreau să ies de aici!

În timp ce vorbea astfel, doamna Carin o privea cu o spaimă din ce în ce mai mare; un tremur nervos pusese stăpânire pe ea; chipul ei căpătase, la rându-i, o expresie rătăcită. Apoi, ducându-şi mâna la frunte, strigă printre hohote disperate de plâns:

— Oh, oh, oh! Au reuşit, Dumnezeule, au reuşit s-o facă să înnebunească! Şi eu… şi eu… Mai bâigui câteva cuvinte, după care căzu leşinată alături de mine. Henriette, Henriette care în ajun părea s-o iubească atât, o privi cu indiferenţă cum se zbătea, apucată de convulsii. Câteva femei dădură fuga şi o luară pe doamna Carin; altele se îndreptară spre Henriette ca să-i ia fetiţa. Dar mica cerşetoare începu să strige, adresându-mi-se:

— Doamnă, doamnă, nu le lăsaţi! E mama mea, e mama, am recunoscut-o imediat!

Eram pur şi simplu năucită de tot ce văzusem şi auzisem. Noroc că apăru doctorul, care ne porunci să le lăsăm în pace şi pe Henriette, şi pe fetiţă. Vorbind cu Henriette şi spunându-i să-şi păstreze copilul, o duse în odaia ei. I-am spus de ce mă interesam de acea copilă şi l-am rugat să vină să-mi spună şi mie ce anume se petrecuse între cele două fiinţe.

— Doamnă, răspunse el, cred că sunt pe cale să lămuresc un mister, pe care încerc să-l dezleg de mai mulţi ani. Şi aş fi dorit să am un martor lângă mine. O urmărim de mult pe nebuna care a intrat în odaia ei. Haideţi cu mine!

Am intrat împreună cu doctorul în odaia Henriettei Buré. Aceasta îşi luase fetiţa pe genunchi, o legăna şi-i cânta, ca şi cum ar mai fi fost încă foarte mică, apoi se întrerupea şi-i spunea:

— Ascultă-mă, fetiţa mea, ascultă-mă: dacă vom mai ieşi vreodată din mormântul acesta, să-ţi aduci aminte că eşti fiica Henriettei Buré. Pe tatăl tău îl cheamă…

— Léon Lanois, zise copila.

Auzind acel răspuns, medicul tresări şi mă apucă de braţ, ca şi cum ar fi vrut să mă avertizeze să ascult cu atenţie.

Mama continuă:

— Şi pe cel care ne persecută cum îl cheamă? îţi mai aminteşti?

Fetiţa se gândi puţin, apoi spuse:

— Da, mamă, e căpitanul Félix Ridaire.

Doctorul scoase o exclamaţie de surpriză, în vreme ce eu ascultam fără să pricep nimic.

— Ştii cum o cheamă şi pe mătuşa ta, nu-i aşa? Pe mătuşa ta, în care am avut atâta încredere?

— Da, mamă, zise fetiţa. Se numeşte Hortense Buré şi e soţia unchiului meu Louis Buré; şi-mi voi mai aduce aminte, zise copila rar, ca şi cum amintirile i-ar fi venit în minte încet şi pe rând, îmi voi mai aduce aminte de Jean-Pierre, pe care te-ai dus să-l vezi când era bolnav; în ziua aceea te-ai întâlnit cu tata pentru prima oară. Îmi amintesc totul; mamă, acum îmi amintesc totul!

— Şi tot ce spune e adevărul adevărat, zise medicul.

Apoi nebuna continuă:

— Foarte bine, fetiţa mea, foarte bine; priveşte-l cu atenţie pe Félix Ridaire când va intra; uită-te bine la călăul nostru, ca să-l poţi recunoaşte, dacă-l vei întâlni vreodată. Acum am să te aşez în leagăn, pentru ca el să nu te vadă!

Pentru prima oară de când se întâlniseră, fetiţa păru să se mire de vorbele mamei sale; medicul, apropiindu-se de ea, îi zise în şoaptă:

— Fă tot ce-ţi spune, copila mea! Voi veni în curând împreună cu protectoarea ta!

Fără ca biata nebună să observe, medicul luă un caiet ascuns într-un colţ al camerei şi mi-l dădu, spunându-mi:

— Citiţi însemnările astea, doamnă; am să vă rog pe dumneavoastră, care aveţi un spirit elevat, să-mi spuneţi ce credeţi despre ele.

Am citit acel manuscris şi ţi l-am trimis pentru ca tu, care eşti liber, să te poţi sfătui cu un avocat şi să vezi ce e de făcut.”

Manuscrisul era, într-un fel, repetarea celui pe care l-am inserat în primul volum şi care cuprindea povestea

nefericitei Henriette Buré. Apoi scrisoarea continua astfel:

„Terminând de citit, am comparat amintirile Henriettei cu răspunsurile micii cerşetoare. Eram cumplit de înfricoşată de ceea ce descoperisem. Chiar atunci apăru şi doctorul.

— Ei bine, zise el, aţi citit tot, nu-i aşa?

— Da, i-am răspuns; femeia care a scris aceste lucruri nu era nebună.

— Dar acum este, zise el; din pricina durerii şi a nedreptăţii ce i s-a făcut şi-a pierdut orice speranţă, bruma de curaj pe care o mai avea.

— De ce, am întrebat, de ce să înnebunească tocmai acum, când şi-a regăsit copilul şi când putea dovedi că nu fusese niciodată nebună?

— Prea au lovit-o multe nenorociri, zise medicul.

— Dar cu doamna Carin ce e? l-am întrebat, aducându-mi aminte de cealaltă nefericită.

— Oh, aceasta suferă din pricina unei idei fixe şi cred că boala ei e incurabilă. A scris şi ea o poveste, pe care am să v-o dau s-o citiţi… Numai că, spre deosebire de Henriette Buré, femeia aceasta – ca de altfel mai toate nebunele – e foarte dibace şi ipocrită, căci îşi ascunde cu grijă purtarea condamnabilă, care l-a silit pe soţul ei să fie atât de aspru cu ea; în povestirea ei, abia dacă rosteşte, ici şi colo, numele celui despre care toată lumea ştie că a fost amantul ei.

— Şi acel nume, am strigat eu fără să mă mai pot abţine, acel nume e cel al contelui de Cerny!

Medicul privi în jos şi-mi răspunse stingherit, ca un om care credea că mersese prea departe cu confidenţele:

— Am crezut că e bine să vă scutesc totuşi…

— Dar n-a fost, domnule, amantul ei, i-am strigat.

El mă privi uluit.

— Să ştii că eu nu-s nebună, i-am zis. Slavă Domnului, mintea nu mi-am pierdut-o! Mi-am pierdut doar reputaţia, doctore; căci mă aflu aici învinuită de adulter. Şi de către cine? De către domnul de Cerny, despre care eu, nevasta lui, pot să-ţi spun cu certitudine că n-a putut fi amantul

doamnei Carin; şi iată de ce... Apoi i-am spus medicului tot, Armand! Dacă ai fi văzut cât a fost de uluit şi de speriat! După o vreme, mi-a răspuns de-a dreptul consternat:

— Oh, deci nu mai trebuie să cred în această presupusă nebunie; trebuie să cred mai curând în nişte crime!

Nu ştiu unde se vor opri toate aceste descoperiri, dar a trebuit să întrerup discuţia mea cu doctorul, fiindcă una dintre supraveghetoare a venit să mă anunţe că venise tatăl meu. Medicul s-a retras şi domnul de Assimbret a intrat imediat.

Îl cunoşti pe tata, Armand; ştii că a fost întotdeauna un om de lume, care a continuat să ducă aceeaşi viaţă frivolă dintotdeauna. Chiar mă şi temeam ca nu cumva să trateze cu prea mare superficialitate situaţia mea. Dar nu; faţă de mine s-a dovedit indulgent şi bun, deşi m-a ţinut de rău pentru ceea ce făcusem; m-a iertat, poate, nu chiar atât cât aş fi vrut eu, dar m-a iertat totuşi şi mi-a făgăduit să mă scoată din închisoare. Ceea ce nu putea să-mi ierte era fuga mea; dar ceea ce l-a înfuriat cel mai mult a fost purtarea bărbatului meu.

— Hm! făcu el, un de Cerny faţă în faţă cu un de Luizzi! N-ar fi trebuit să intre în camera ta cu un comisar de poliţie, ci să se bată, bărbăteşte, în duel cu cel care l-a jignit!

Această mânie mă linişti. Îl iubeam şi, auzindu-l vorbind astfel, l-am îmbrăţişat, recunoscătoare.

— S-a comportat ca un om de rând, a continuat el, ca un prăvăliaş oarecare, ca un om lipsit de onoare!

— A făcut şi el ce-a putut, i-am răspuns.

Şi, cum tata s-a mirat de aceste cuvinte, atunci i-am istorisit totul, Armand, totul! Când a aflat de ce mă persecuta cu atâta ură bărbatul meu, am crezut că va cădea de pe scaun de atâta râs. Apoi, a început să strige:

— O, ce proces o să mai iasă din toată istoria asta! Va fi analizat de toţi studenţii în Drept din Paris! Iar domnul soţ n-o să mai îndrăznească să scoată capul pe uşă de ruşine şi de teamă să nu-l arate lumea cu degetul!

Pe urmă, am discutat împreună ce trebuia să facă pentru

a mă scoate de acolo. Urmează să vină mâine împreună cu avocatul nostru. Apoi l-am rugat să facă în aşa fel, încât să trimită şi această scrisoare. Răspunde-mi pe numele lui, la „L'Hôtel de la Poste", şi anunţă-mă când te întorci, fiindcă simt nevoia să te văd. Trimite-mi înapoi manuscrisul Henriettei Buré, după ce te-ai informat în amănunt ce se mai poate face în cazul ei.

În momentul în care mă pregătesc să închei această scrisoare, doctorul mă anunţă că starea doamnei Carin e tot mai alarmantă. Henriette şi-a pierdut complet judecata.

Închei această scrisoare, căci se întunecă şi, deşi supraveghetoarele mă răsfaţă, nu avem voie să avem lumină seara. Şi apoi, simt nevoia să mă gândesc la tine. Îţi aminteşti de trăsura aceea amărâtă în care, moartă de frig şi de spaimă, te întrebam dacă mă iubeşti? Să nu uiţi niciodată ce mi-ai spus atunci! Pe curând, Armand, pe curând! Întoarce-te repede! Nu ştiu de ce sunt atât de speriată şi de ce mă cuprinde deznădejdea! Am senzaţia, în timp ce-ţi scriu, că ne paşte o nenorocire. Senzaţia asta e atât de puternică, încât nu mă pot smulge cu niciun chip de sub influenţa ei. Numai tu singur o poţi alunga. Vino, vino cât mai repede.

Léonie"

XXXVIII.
Începutul explicaţiei

În timp ce citea acea scrisoare, emoţiile şi gândurile lui Armand erau foarte diverse. Dar în loc să-i schimbe dispoziţia, îl aruncară în cea mai neagră deznădejde. Toţi acei oameni cu care se întâlnise pe drum, de când plecase din Paris – Petit-Pierre, orbul cel bătrân, micuţa cerşetoare, abatele de Sérac, Jeannette şi până la acel Fernand care-i făgăduise şi el o povestire ce-l speria, iar acum Henriette Buré şi doamna Carin – apăreau ca nişte actori ai unei drame ce se apropia de sfârşit. Dar el, el care era personajul principal al acelei drame, nu se apropia şi el de sfârşitul vieţii sale? Acuzat pe nedrept de crimă, nu avea să-şi sfârşească zilele pe eşafod?

Acest gând îl preocupă îndelung şi-l preocupă atât de intens, încât nu-l auzi nici măcar pe temnicerul care, descuind uşa, intră în celulă şi-i spuse că timpul pe care trebuia să-l petreacă la secret trecuse şi că acum putea coborî în curte, amestecându-se printre ceilalţi deţinuţi.

— Hei! strigă temnicerul, ai auzit? Eşti liber!

Acest cuvânt îl tulbură atât de tare pe Luizzi, încât începu să strige:

— Liber! Liber! Şi imediat se năpusti afară din celulă, închipuindu-şi că putea părăsi închisoarea. Dar, după ce coborî scara ce ducea în curte, se opri brusc şi se întoarse spre temnicerul care-l urmase râzând, căci se pare că şi temnicerii mai râd din când în când.

— Într-adevăr, zise Luizzi, cred că sunt nebun; am uitat pe unde se iese afară din puşcărie!

— Să ieşi din puşcărie? zise temnicerul. Ţi-am spus doar că poţi ieşi din cameră! Ai uitat că în curând vei apărea în faţa Curţii cu Juri? Până atunci, singura libertate care ţi-a fost acordată este să te plimbi prin curte împreună cu ceilalţi întemniţaţi!

Armand nu răspunse nimic. Încă înainte ca temnicerul să fi terminat de vorbit, îşi aduse aminte de situaţia în care se găsea. Libertatea care i se acordase se mărginea la câţiva paşi făcuţi între patru ziduri înalte. Aruncă o privire furişă asupra celor ce se plimbau: oameni tineri şi bătrâni, unii cu mutre hidoase, aproape toţi abrutizaţi de viciile care duc la crimă, sau de crima care duce la vicii. Tocmai voia să se retragă, când zări un om pe care i se păru că-l cunoaşte. Acesta, apropiindu-se repede de el, îl întrebă:

— Nu eşti cumva fratele acelei călugăriţe, căreia noi îi spuneam sora Angélique?

— Ba da, răspunse baronul.

— Deci, eşti cel din pricina căruia s-au prăpădit tatăl şi fiul meu! zise omul.

— Eu? făcu baronul.

— Mă numesc Jacques Bruno, zise prizonierul.

Recunoscându-l, Luizzi îi răspunse:

— Dumneata aici? Dumneata la închisoare? De ce?

— Dar dumneata?

— Pentru o crimă pe care n-am săvârşit-o.

E greu de redat expresia de ură şi de răutate de pe chipul ţăranului, când Luizzi rosti aceste cuvinte:

— Asta o s-o stabilească juraţii, zise el.

— Dar dumneata, dumneata de ce eşti aici?

— Am făcut o treabă bună: i-am sucit gâtul acelui ticălos de Petit-homme, care i-a omorât pe tata şi pe Matthieu.

— Dar, zise baronul, cum se face că te afli într-o închisoare din Toulouse, pentru o crimă pe care ai săvârşit-o în cu totul altă parte?

— Păi m-au arestat abia ieri, căci am şters-o de mult din

ţinutul meu.

Luizzi se uită la Jacques Bruno cu o atenţie deosebită; o clipă i se păru că-l mai văzuse pe acel om şi după ce plecase de la ferma lui. Dar unde? Iată ceva ce nu-şi putea aduce aminte. Gândul care-l preocupase pe Luizzi înainte de intrarea temnicerului, puse din nou stăpânire pe el, mai puternic ca niciodată. Dar, de data asta, în loc să-l alunge cu spaimă, se gândi la el cu ardoare. Chiar dacă deznodământul, pe care-l simţea aproape, avea să-i fie fatal, nu-l mai interesa; dorea fierbinte să se sfârşească odată cu tot acel mister care-l înconjura, prin care el păşea ca un orb, rătăcind pe nişte drumuri ce păreau atât de uşor de străbătut de toţi ceilalţi oameni, în afară de el. Obsedat de această idee, se înapoie în camera sa, unde se hotărî să citească scrisoarea pe care i-o trimisese poetul şi pe care el o aruncase deoparte cu dispreţ.

O reproducem aici, textual:

„Dragă domnule,

În momentul în care v-am lăsat pe drumul principal din Sar… ce duce către Bois-Mandé, împreună cu domnul de Cerny, v-am făgăduit să vă povestesc, dacă nu viaţa mea, cel puţin să vă amintesc de prima noastră întâlnire şi să vă spun ce urmări a avut. Vă amintiţi de Bois-Mandé; vă amintiţi de patul Papei; vă amintiţi de tânăra care s-a dăruit unuia dintre călătorii din diligenţa în care vă aflaţi, vă amintiţi că acel călător l-a omorât pe omul care voia să-l pedepsească şi că a răpit-o pe tânăra care i s-a dăruit. Călătorul eram eu!”

— Am avut dreptate, murmură Luizzi; am avut dreptate! Ceasul socotelilor a venit. Iată încă o lămurire pe care mi-o trimite soarta!

Sub impresia acestei temeri, Luizzi îşi continuă lectura:

„Vă amintiţi de asemenea de faptul că v-am spus că tânăra aceea avea în ea ceva cu totul deosebit.”

Luizzi îşi aminti de aceste cuvinte ale lui Fernand şi-şi aminti de asemenea că surugiul – vorbindu-i despre aceeaşi Jeannette – îi dăduse de înţeles cum că fata nu era o simplă servitoare de han şi că nu era făcută pentru o astfel de muncă. Acea întâmplare, revenindu-i în minte, spori curiozitatea lui Armand şi-l făcu să înainteze, ceva mai hotărât, pe calea descoperirilor pe care o pornise, aşa că citi mai departe:

„Nu e de mirare că acea fată avea în făptura ei ceva cu totul deosebit, pentru că şi situaţia ei era deosebită. Era nepoata unui om de nimic, ajuns peste noapte mare senior. Povestea lui e într-adevăr ciudată. Cu mult înainte de Revoluţia din 1789 se numea Bricoin şi era profesor de dans şi de muzică. Era însurat încă înainte de revoluţie când, în 1793 sau 1794, i-a venit ideea să pună mâna pe averea şi pe persoana unei oarecare doamne de Cauny, pe al cărei bărbat l-a trimis pe eşafod. Până la urmă, s-a însurat cu văduva, părăsindu-şi nevasta şi pe Mariette, fiica lui bună. În acea epocă, şi pentru a se sustrage legii, care l-ar fi putut condamna pentru bigamie, şi-a schimbat numele, luându-l pe cel de Paradèze. Printr-un noroc, care nu fi se întâmplă decât celor mai afurisiţi criminali, prima nevastă muri înainte de a afla ce se întâmplase cu bărbatul ei şi o lăsă pe Mariette în cea mai neagră mizerie, din care nu izbuti să iasă decât dedându-se desfrâului.”

Numele de Mariette şi cuvântul desfrâu îi amintiră brusc că doamna Périne avusese în casa ei deocheată o fată care se numise Mariette şi pe care i-o pusese la dispoziţie tatălui său, răposatului baron de Luizzi. Nu cumva Jeannette o fi sora lui? Şi el însuşi să-l fi salvat pe cel care avea s-o ducă la pierzanie, aşa după cum o dăruise pe cealaltă soră a sa unui ticălos, care o luase de nevastă? Nu cuteză să stăruie asupra acestui gând bizar şi continuă să citească acea scrisoare, din ce în ce mai neliniştit.

„Mariette a fost mai isteaţă decât maică-sa; ea a izbutit să-l descopere pe taică-său, sub numele de împrumut sub care se ascundea. Şi, când avea aproape douăzeci şi doi de ani, s-a dus la Bois-Mandé, la domnul de Paradèze, luând cu ea şi copilul pe care-l făcuse cât stătuse în casa deocheată a doamnei de Périne.”

Aceste rânduri îl făcură pe baron să tresară, într-adevăr, cu cât se adâncea în lectura acelei scrisori, cu atât i se întărea presimţirea că va afla lucruri din ce în ce mai neplăcute. Oricare altul decât Armand, ar fi cerut dovezi mult mai serioase, menite să-l convingă că Jeannette s-ar fi putut să-i fie soră. Dar, după tot ceea ce i se întâmplase, după toate acele întâlniri bizare, el nu ezită să ia dezvăluirea lui Fernand drept un avertisment al sorţii, deşi era încă departe de a bănui cumplitul secret pe care avea să-l afle. Aşa că citi mai departe:

„Când Mariette ajunse la Bois-Mandé, înarmată cu actul de căsătorie al mamei sale şi cu actul ei de naştere, care atesta că era fata lui Bricoin, domnul de Paradèze o opri pe nepoţică la el şi o expedie pe Mariette la Toulouse, dându-i o sumă de bani atât de mică, încât fata fu obligată să-şi continue meseria, între timp, aflând că-i murise nevasta şi nemaiavând a se teme de nimic, o izgoni şi pe nepoată-sa de la el şi, ca să n-o lase pe drumuri, o vârî servitoare la hanul unde am întâlnit-o eu şi unde a rămas până am smuls-o de acolo.

Cred că vă mai amintiţi, dragă domnule, că în acea epocă aţi venit la Toulouse cu o femeie numită Mariette; era mama Jeannettei, mamă demnă de tatăl din care se trăgea. Cred că vă amintiţi, de asemenea, cu câtă grijă se voalase şi iată şi de ce: toată dragostea pe care o avusese pentru fata ei atâta vreme cât trăsese nădejde că va putea profita – prin ea – de banii tatălui ei se spulberase când auzise că fiica ei ajunsese slujnică la un han. Apoi, trecând prin Bois-

Mandé, îşi pusese un văl gros pe faţă, de teamă ca nu cumva Jeannette s-o recunoască şi să-i ceară s-o ajute; mai târziu, când fata ei a devenit, datorită mie, stilată şi elegantă, a nădăjduit că-şi va ajuta mama, fără să ştie că fiică-sa era cea mai vicleană pungăşoaică din câte există pe lume. Aşa că Mariette a venit după noi la Paris şi a luat-o pe fiică-sa la ea, vrând s-o vândă nu ştiu cui. Au părăsit amândouă Parisul şi numai printr-o întâmplare cu totul deosebită am regăsit-o acum un an, la Toulouse. Între timp, disperat că rămăsesem fără ea, m-am angajat în armată. Am ajuns sergent-major într-o companie unde era sublocotenent un oarecare Henri Donezau. Fusese amantul Jeannettei şi o adusese din Aix, unde mama sa o învăţase ruşinoasa meserie pe care o practicase şi ea odinioară. I-am servit de secretar acelui josnic Donezau, într-o legătură pe care spunea că o are cu o călugăriţă din Toulouse. Dar, într-o zi când era beat, ne-a mărturisit că acea corespondenţă nu avea alt scop decât s-o ascundă pe cea pe care o avea cu o altă călugăriţă tânără, pe nume Juliette. Tot la aceeaşi masă, un comedian oarecare, unul Gustave, mi-a spus că acea Juliette nu era alta decât fiica Mariettei, că Mariette se ascundea la Auterive sub numele de doamna Gelis, în vreme ce Jeannette luase numele de Juliette.”

La această revelaţie, care le depăşea pe toate celelalte, descoperind acest secret, care arunca o lumină atât de sinistră asupra celor petrecute între el şi acea tânără, baronul scăpă scrisoarea din mână. Privi în jurul lui cu un aer rătăcit, ca un om care se afla prins în plasa unui destin mai puternic decât el. Curajul pe care-l avusese, de a înainta pe calea acelor înfricoşătoare revelaţii, îl părăsi brusc şi-i fu aproape cu neputinţă să mărturisească groaza ce-l cuprinsese. Juliette, sora lui! Juliette, în mâinile căreia o lăsase pe Caroline! Juliette, nepoata domnului de Paradèze, soţul nefericitei doamne de Cauny, căreia îi răpise fiica! Juliette, cu care se întâlnise la Bois-Mandé şi care mai mult ca sigur că pusese mâna pe scrisoarea pe care i-o trimisese

doamnei de Paradèze, ca s-o anunţe că fiica ei trăia! Juliette, care probabil că pusese mâna pe scrisoarea pe care o scrisese la Fontainebleau, trimisă Carolinei! Juliette, care mai mult ca sigur că-i spusese contelui de Cerny încotro o pornise nevastă-sa! Juliette, fosta iubită a lui Gustave de Bridely, care mai mult ca sigur că-i vorbise de existenţa doamnei Peyrol şi care nu se dusese la Bois-Mandé, decât pentru a-i da lovitura de graţie acelei nefericite Eugénie! Toate acele întâmplări posibile, toate acele circumstanţe neaşteptate îl năuciră în aşa hal pe baron, încât simţi cum i se învârte capul, aşa cum i se învârtise probabil şi acelui îndepărtat strămoş al său, Lionel, când se văzuse urmărit de cele trei trupuri – al fratelui, al mamei şi al surorii sale– legate de cozile armăsarilor ce goneau turbaţi, în noaptea brăzdată de trăsnete, bântuită de furtună şi inundată de ploaie. Ameţeala trebuie să fi fost la fel de puternică, din moment ce Luizzi – care rezistase cu stoicism tentaţiei de a apela la serviciile diavolului, nemaiputând îndura înfricoşătoarea învălmăşeală din capul său, scoase clopoţelul şi îşi chemă sclavul. Acesta apăru imediat.

— Ai dreptate, stăpâne, toate lucrurile la care te-ai gândit sunt adevărate. E pentru prima oară în viaţa ta, când ai înţeles cât rău poţi face, chiar când nu eşti decât un simplu muritor!

— Deci am dreptate în legătură cu Juliette! strigă Luizzi.

— Juliette a pierdut-o pe sora ta Caroline, făcând-o să se mărite cu amantul ei; Juliette a pierdut-o pe doamna de Cerny, punând mâna pe scrisoarea pe care i-ai trimis-o Carolinei şi dându-i-o contelui de Cerny; Juliette, avertizată de marchizul de Bridely, s-a dus la Bois-Mandé pentru a o împiedica pe doamna de Paradèze să-şi vadă fata. Ai iubit trei femei, în viaţa ta, având pentru ele sentimente diferite: pe Eugénie ca prietenă, pe Caroline ca soră şi pe Léonie ca iubită. Ei bine, Juliette le-a pierdut pe toate trei! Nu-i aşa, stăpâne, că am avut dreptate în ziua în care ţi-am spus că am nevoie de această fată, fiindcă mă va sluji cât se poate

de bine?

Luizzi rămase fără glas, auzind aceste vorbe insolente ale diavolului. Acum nu-l mai avea în faţă nici pe bărbatul infatuat, nici pe abatele cochet, nici pe sclavul malaez, nici pe notarul grotesc, nici pe hamalul grosolan; nu-l mai avea în faţă nici măcar pe îngerul decăzut, pe care-l văzuse prima oară la castelul din Ronquerolles, atât de frumos şi atât de mândru în prăbuşirea lui! Nu! Îl avea în faţa lui pe zeul răului, cu trup urât şi cu un chip şi mai urât, pe care se putea citi toată josnicia, răutatea, ferocitatea şi tot cinismul viciului. Luizzi îl privi şi tremură; pentru a doua oară Luizzi se simţi cuprins de o groază şi de o disperare atât de mari, încât fu cât pe-aci să cadă la picioarele sclavului său, care continuă:

— Da, Juliette e cea care a făcut rău tuturor persoanelor pe care le-ai iubit! Demnă urmaşă a acestei familii, în care au domnit incestul, crima şi adulterul, ea a primit în dar toate viciile pe care le-am făgăduit neamului tău. Ea îmi aparţine, aşa după cum îmi aparţin toţi cei care au în vinele lor o picătură din sângele genovezului Zizuli.

— Stai, nu te umfla încă în pene, îi strigă Luizzi; există totuşi cineva care îţi va scăpa; pot să te asigur de asta!

— I-aş dori din toată inima, stăpâne. De altfel, ce nevoie aş avea să mi se dăruie de bunăvoie? N-o am pe Juliette, care-mi aparţine cu trup şi suflet? Şi nu e ea cea care, putând să-l scape pe fratele ei de acuzaţia ce apasă asupra lui, îl lasă totuşi să zacă în puşcărie, sortindu-l să moară pe eşafod?

— Cum, Juliette ar putea să mă salveze? strigă Luizzi.

— Poate, stăpâne, poate! La ora la care tu te întorseseşi de multă vreme la Toulouse, ea se mai afla împreună cu domnul de Cerny. Nu s-a despărţit de el decât la Bois-Mandé, căci ea era femeia ce călătorea, împreună cu un bărbat, în trăsura de poştă pe care ai întâlnit-o la oarecare distanţă de Bois-Mandé; în momentul în care eu te-am părăsit, contele s-a ascuns. Băieţaşul care te-a ajuns din urmă n-a văzut-o în trăsură decât pe Juliette, pe care a

rugat-o, dacă va întâlni vreun călător rătăcit pe drum, să-i spună ce se întâmplase cu diligenţa şi să-l îndrume spre Bois-Mandé. Şi cum Juliette (împinsă de geniul răului, care le călăuzeşte pe toate femeile de felul ei) îl întrebă cum se numea acel domn, micul Jacob îi răspunsese cu naivitate: „Am auzit că s-ar numi baronul de Luizzi”. Înţelegi, stăpâne, cât de bine i-a căzut această veste contelui de Cerny, care pornise în urmărirea ta şi care era ferm convins că ajunseseşi de mult la Toulouse. La rugămintea contelui, Juliette îl chemă pe micul Jacob şi-l întrebă cât timp vor rămâne călătorii din diligenţă la han. Copilul îi răspunse că se părea că până a doua zi. Era mai mult decât îi trebuia contelui ca să te întâlnească. Cum începuse a se întuneca bine şi cum Juliette se afla doar la doi paşi de castelul doamnei de Paradèze, contele de Cerny sări din trăsură şi o porni după tine, stăpâne, înarmat cu două spade. Dar ele nu i-au fost de folos nici împotriva ta, nici împotriva asasinului; căci, chiar în clipa în care te-am părăsit, două gloanţe pornite din tufişurile aflate pe marginea drumului l-au ucis pe loc. Apoi ucigaşul l-a târât în tufiş. Surprins de venirea câtorva tăietori de copaci, a fost silit să-şi părăsească prada înainte de a o buzunări şi astfel a creat, în defavoarea ta, acea circumstanţă agravantă, cum că domnul conte de Cerny nu fusese ucis de hoţi, ci de un duşman personal, care avea interes să-l ucidă, nu să-l prade. Şi cine altul, stăpâne, ar fi putut avea interesul să scape de el în afară de tine?

— Şi Juliette ştie acest lucru?

— Ştie că seara, la nouă fix, domnul de Cerny a părăsit-o şi că în aceeaşi seară, la nouă fix, tu scriai, la şase leghe distanţă de acolo, acea scrisoare către doamna de Cauny, pe care bineînţeles că a pus ea mâna.

— Deci îl cunoaşte pe vinovat, nu-i aşa? întrebă Luizzi, pe un ton plin de sarcasm, care nu arăta decât neputinţa lui de a lupta cu un duşman atât de redutabil ca diavolul.

— Nu are nici cea mai vagă bănuială.

— Da, dar eu îl cunosc! strigă Luizzi, îl cunosc!

— Şi cum îl cheamă?

— Jacques Bruno, zise baronul.

— A, făcu diavolul, deci Jacques Bruno e asasinul! Ei bine, atunci eşti salvat! N-ai decât să le spui asta juraţilor şi ei te vor crede imediat!

Această ironie rece a diavolului îl deconcertă pe baron, care îşi dădu seama de imposibilitatea formulării unei asemenea acuzaţii în faţa unui tribunal, fără nicio dovadă concretă. Atunci, ca omul care, văzând că se îneacă, se agaţă şi de un fir de pai, strigă:

— Dar am mărturia Juliettei!

— Alt mijloc şi mai ingenios, zise diavolul. Mărturia ei poate să te salveze, dar poate să te şi piardă într-o clipă; asta depinde de buna ta surioară Juliette.

— Şi ce interes ar avea să mă piardă? zise Luizzi.

— Dar ce interes ar avea să te salveze? replică diavolul. A, dacă i-ai fi dat şi ei cinci sute de mii de franci, aşa cum i-ai dat Carolinei, dacă nu i-ai fi răpit amantul, sau dacă măcar tu ai fi devenit amantul ei, atunci poate că te-ar fi salvat.

— Ce grozăvii spui, zise Luizzi.

— Ei, asta n-a ţinut de tine, stăpâne! Tu, e adevărat, ai dorit-o pe Juliette, dar incestul n-a mai avut loc, aşa că va fi compensat cu eşafodul care te aşteaptă.

— Nu, asta n-o să se întâmple! N-am să pier pe eşafod; iar cea care mă va salva va fi tocmai cea pe care contezi tu mai mult; căci îi voi plăti Juliettei adevărul, mult mai scump decât a fost plătită vreodată o minciună.

— Asta e bine, zise diavolul; înseamnă că Juliette va fi mai bogată decât Caroline, înseamnă că vei răsplăti viciul mult mai bine decât virtutea! într-adevăr, ai început să faci progrese!

— Ei bine, da! Dacă în societatea noastră totul e corupt, voi fi şi eu corupt. Din moment ce totul e de vânzare, voi cumpăra şi eu totul!

— Vei fi păcălit, baroane, fiindcă, de obicei, nu poţi să cumperi decât numai ceea ce ai dreptul să cumperi! Numai

pungaşii pot să-şi cumpere o reputaţie bună, numai cei vinovaţi se ruinează, ca să iasă basma curată. Iar tu, tu vrei să-ţi cumperi achitarea pentru o crimă pe care n-ai săvârşit-o? Mare nerod mai eşti!

— Prefer, zise Luizzi, să fiu nerod decât, condamnat la moarte! Spune-mi, unde e Juliette acum, spune-mi, unde pot să-i scriu şi sunt ferm convins că voi scăpa.

— Acum, când vorbeşti cu mine, Juliette se află la domnul de Paradèze, bunicul ei, şi, deşi am refuzat întotdeauna să-ţi spun un cuvânt privitor la viitorul tău, acum vreau totuşi să te ajut să scapi de eşafod, aşa că pot să te asigur că scrisoarea ta va ajunge în mâinile Juliettei, cât încă mai stă la bunicul ei.

— E destul, zise Luizzi şi-i făcu semn diavolului să se retragă.

XXXIX.
Triumful dragostei fraterne

Hotărârea, pe care Luizzi o luase într-un moment de disperare, nu era chiar atât de uşor de pus în practică, precum îşi închipuise. Scrisoarea pe care trebuia să i-o scrie Juliettei nu era numai o faptă jenantă, ci şi un lucru foarte dificil de realizat. Cum să-i scrii acelei femei pe care o cunoşti atât de bine şi s-o copleşeşti cu reproşurile pe care le merita? Cum să-i spui că ştii că se afla în aceeaşi trăsură cu contele de Cerny şi să-i ceri socoteală pentru faptul că-i spusese acestuia încotro o luaseră el şi contesa? Totuşi, baronul nu bătu în retragere. Luizzi avea una dintre acele firi care au o deplorabilă facilitate de a găsi motivări plauzibile la tot ceea ce fac; era unul dintre acei oameni capabili de a susţine teza unuia dintre burduhănoşii noştri scriitori de vodeviluri, care spunea într-o zi, nu ştiu cui, că numai un prost sau un pungaş nu-şi schimbă niciodată părerile. Or, interesul care-l determina pe Luizzi să-şi schimbe părerea în privinţa Juliettei, era de o natură cu mult mai importantă decât, să zicem, crucea Legiunii de Onoare sau o pensioară de o mie două sute de franci pe lună, care-i inspirase burduhănosului nostru vodevilist axioma despre care v-am vorbit. Pentru baron se punea problema de viaţă şi de moarte, era vorba de onoare sau de infamie. Aşa că se puse pe treabă. Scrise o scrisoare, scrise două, scrise zece, scrise douăzeci. Dar, în prima răzbătea din fiecare rând resentimentul pentru tot răul pe

care i-l făcuse Juliette. I se făcu ruşine de purtarea sa şi reveni la sentimente mai bune. Puse scrisoarea deoparte şi după câteva ore o reciti, cu gândul s-o trimită domnului Barnet, care îşi asumase sarcina să-i expedieze corespondenţa. Dar, după ce o reciti, îşi dădu imediat seama că o femeie ca Juliette nu va ţine seamă de reproşuri şi va fi prea puţin sensibilă la sentimentele de care făcea el caz.

A doua scrisoare era mai puţin amară, căci pusese accentul mai mult pe interesul bănesc. Dar şi această scrisoare era încă departe de ceea ce credea el că ar fi în stare s-o determine pe Juliette să dezvăluie în mod sincer adevărul. În sfârşit, din scrisoare în scrisoare şi mereu nemulţumit de el însuşi, în sensul că nu i se părea a fi nici destul de josnic, nici destul de iertător pentru tot răul pe care i-l făcuse acea fată, lăsă să treacă aproape o săptămână, în timpul căreia n-a renunţat nicio secundă la ideea lui. Între timp, i-a scris doamnei de Cerny, dar aceasta nu i-a mai răspuns; i-a scris Carolinei, dar nici ea nu i-a răspuns; i-a scris doamnei Eugénie Peyrol, dar nici din partea ei n-a primit răspuns. După cincisprezece zile a fost pus în trista situaţie de a se îndoi de toate aceste trei femei. Atunci i-a scris Juliettei scrisoarea următoare:

„Domnişoară

Am aflat, printr-o întâmplare, care sunt legăturile de rudenie dintre noi. Am fost din cale-afară de bucuros de acest lucru. Se pare că tandra afecţiune pe care o ai pentru Caroline a fost o presimţire a inimii dumitale, iar afecţiunea ce-o simţeam pentru dumneata a fost o presimţire a inimii mele. Această fericire e cu atât mai mare pentru mine, cu cât ceea ce am făcut pentru o soră voi putea face şi pentru cealaltă. Nădăjduiesc – acum, când ştiu cine eşti – să-mi îndeplinesc în curând cea mai plăcută dintre obligaţii. Acuzaţia absurdă care mă ţine în temniţă va cădea de la sine în faţa dovezilor pe care am să le aduc şi mai ales în faţa mărturiei surorii mele Juliette, mărturie pe care am şi

cerut-o instanţei. Aşa că te aştept la Toulouse. Ai să vii, nu-i aşa? Căci am foarte multe lucruri să-ţi spun. Fratele şi prietenul tău,

Armand, baron de Luizzi.”

Odată ce Luizzi isprăvi această scrisoare, o sigilă, ca să nu mai fie ispitit s-o mai citească. Apoi o trimise, prin notarul său, Juliettei.

Între timp, se apropiase judecata. Scrisoarea lui plecase de opt zile şi el nu primise încă niciun răspuns. Ceea ce Luizzi nu putuse obţine pe o cale nedemnă obţinu printr-o citaţie, căci îi rugă pe judecători s-o citeze ca martoră pe Juliette. Şi iată că ziua procesului sosi, fără ca baronul să ştie dacă Juliette se va prezenta sau nu. Solemnitatea a fost măreaţă. În sală se aflau toate doamnele din înalta societate a oraşului Toulouse. Tot ce avea nobilimea mai ilustru, tot ce avea burghezia mai distins, tot ce avea baroul mai celebru se reunise în acea incintă.

Curtea intră, juraţii depuseră jurământul şi acuzatul recunoscu printre ei pe Félix Ridaire, unul dintre cei mai bogaţi proprietari din departamentul Haute-Garonne, apoi pe Ganguernet, care se aşezase pe scaun, cu surâsul pe buze. Domnul de Cerny, plecat cu o trăsură de poştă la Orléans, părăsise trăsura şi se urcase în diligenţa în care se afla baronul. Acest lucru s-a constatat atât din foaia de drum a surugiului, cât şi din mărturiile călătorilor şi în special din mărturia domnului Fernand, care discutase cu acuzatul şi cu domnul de Cerny până în satul Sar… unde şi contele, şi baronul coborâseră şi se plimbaseră o vreme împreună. Domnul Fernand îi lăsase singuri, iar când micul Jacob i-a ajuns din urmă, nu l-a mai găsit decât pe domnul baron; domnul de Cerny dispăruse. Copilul îşi aducea foarte bine aminte că baronul îi spusese să nu-l mai caute pe conte, afirmând că acesta se dusese… la dracu! Acea depoziţie fu coroborată cu mărturia tatălui copilului, căruia Luizzi îi mărturisise că încercase în zadar să-l împiedice pe băieţaş să-l mai caute pe conte; pe de altă parte, cele două

spade găsite alături de domnul de Cerny păreau a dovedi că soţul şi amantul hotărâseră să se bată în duel; trupul însă, lovit prin spate de două gloanţe, arăta fără nicio putinţă de tăgadă că baronul făcuse dintr-o chestiune de onoare, un asasinat. Cadavrul domnului de Cerny, nu fusese prădat, deci nu fusese victima unor tâlhari. Urma apoi sosirea secretă a lui Luizzi la Toulouse; locuinţa pe care şi-o alesese, precauţiile luate în legătură cu banii, totul, până la indiferenţa lui privind ţara unde urma să se ducă, având în vedere că se pregătea să părăsească Franţa. Actul de acuzare era o capodoperă în stare să pedepsească doi vinovaţi în loc de unul. La toate acestea, Luizzi nu obiectă decât că nu-i văzuse nimeni, nici pe el, nici pe conte, cu spadele în mână şi că deci nu era deloc exclus ca adevăratul ucigaş să fi pus acele două spade alături de domnul de Cerny, după ce-l omorâse. Toată lumea era nespus de agitată şi de nerăbdătoare să se isprăvească mai repede audierea martorilor, ca să afle rezultatul anchetei. Cum Juliette nu se prezentase, avocatul baronului se ridică şi ceru amânarea procesului, având în vedere că martora citată putea da amănunte importante; dar uşierul anunţă că domnişoara Juliette sosise chiar în clipa aceea şi că era gata să compară în faţa instanţei; aşa că dezbaterile reîncepură. Se citi actul de acuzare din care rezulta, faţă de Luizzi, un sentiment de dispreţ şi de indignare.

Nu avem intenţia de a scrie un articol pentru Gazeta Tribunatelor, de a reda cuvintele alese ale unor martori, de a ne preta la jargonul de neînţeles al altora, de a reproduce inepţiile juraţilor, de a arăta cât de tare se înverşuna preşedintele Curţii cu Juri de a-l scoate vinovat pe baron, de a-l zugrăvi pe procuror, cum încerca să-i încurce pe martori cu tot felul de întrebări înşelătoare, pentru a le demonstra că habar n-au de ceea ce spun; dar trebuie să vorbim, totuşi, despre unul dintre incidentele care au avut loc în toiul acelei şedinţe, precum şi despre deznodământul la care a dus acel incident.

Atenţia cu care fuseseră ascultate depoziţiile martorilor obosise pe toată lumea şi mai toţi erau de-acum convinşi de vinovăţia baronului de Luizzi, când iată că, în sfârşit, fu chemată Juliette. Toate privirile se întoarseră spre ea, inclusiv cele ale baronului de Luizzi. Preşedintele o puse să depună jurământul şi să nu spună altceva decât adevărul, întreg adevărul şi numai adevărul. Juliette depuse acel jurământ cu o voce fermă şi sigură. Toate privirile erau fixate asupra ei. Lumea începu a şuşoti; toţi o găseau frumoasă, încântătoare, graţioasă şi inspiră atâta interes, încât o parte din el se revărsă şi asupra acuzatului, când unii aflară că era sora lui. În sfârşit, luă cuvântul şi, coborând sfioasă ochii, spuse:

— Am plecat din Orléans împreună cu domnul de Cerny; s-a urcat şi el în trăsura mea de poştă; nu ne-am întâlnit cu diligenţa decât în satul Sar… unde îşi rupsese osia. Era aproape şapte seara, când l-am văzut pe baron singur, plimbându-se pe drum. În acel moment domnul de Cerny se afla în trăsura mea; m-a părăsit la Bois-Mandé, când a sunat de nouă, şi a pornit-o îndărăt, ca să-l caute pe baron, spunând că vrea să-i ceară socoteală pentru nu ştiu ce injurie, zicea el.

Auzind depoziţia Juliettei, inima lui Luizzi tresări de bucurie. Ba chiar crezu că va fi eliberat imediat. Dar fu repede readus la realitate, auzind murmurul de dezaprobare cu care au fost întâmpinate vorbele Juliettei. Luă cuvântul Félix Ridaire.

— Îl rog pe domnul preşedinte, zise el, s-o întrebe pe martoră, ce căuta domnul de Cerny cu ea în aceeaşi trăsură?

— Avea treabă la Toulouse şi călătoream împreună. Odată ajunsă la Bois-Mandé, el urma să-şi continue singur drumul.

Dar iată că procurorul se ridică brusc şi, punându-şi boneta împodobită cu galoane, zise:

— Înainte de a merge mai departe cu întrebările, rog Curtea să ia act de rezerva mea în privinţa acestei martore.

După cele spuse de surugiu şi de domnul Fernand, după însăşi mărturisirea acuzatului, domnul de Cerny se afla în diligenţă de mai multe ceasuri, înainte de a ajunge în satul Sar… Cineva a depus o mărturie falsă şi, dacă am să vă dezvălui legăturile de rudenie dintre martoră şi acuzat, veţi recunoaşte că e vorba de un sentiment lăudabil din partea martorei, dar care nu trebuie în niciun caz să meargă până la a jura strâmb în această onorată instanţă.

— Jur, strigă Juliette, care într-adevăr nu mai înţelegea nimic din rechizitoriul procurorului, jur că ceea ce am spus e adevărat.

— Domnişoară, zise preşedintele, întrerupând-o cu glas patern, Curtea vrea să fíe indulgentă cu dumneata, în riguroasa ei dreptate, ea nu poate să ia în consideraţie faptul că dumneata eşti rudă cu acuzatul şi, neluând în seamă calitatea dumitale de martor, ar trebui să pedepsească aspru o depoziţie care se bate cap în cap cu toate celelalte. Dar Curtea înţelege că numai dragostea dumitale de soră şi devotamentul faţă de fratele pe care-l iubeşti atât, te-au făcut să depui o mărturie mincinoasă, care ar trebui pedepsită, dar peste care noi trecem totuşi cu vederea.

— Dar… îndrăzni Juliette.

— Nu mai insista, îi zise preşedintele, căci s-ar putea să întreci măsura. Din interes pentru dumneata, din interes chiar pentru acuzat, căruia o mărturie mincinoasă îi poate aduce un prejudiciu, dovedindu-i nulitatea mijloacelor sale de apărare, nu mai adăuga niciun cuvânt în plus. Uşier, scoate martora din sală!

Juliette ieşi în toiul unei înduioşări generale şi fiecare spunea văzând-o trecând:

— Iată un adevărat model de dragoste frăţească! N-a reuşit, dar asta nu înseamnă că fapta ei e mai puţin nobilă şi mai puţin demnă de respectul şi de admiraţia tuturor inimilor cinstite.

Juliette ieşi şi acel triumf pe care-l obţinuse o împiedică să asculte magnifica expunere a procurorului; acesta rosti

un rechizitoriu fulminant împotriva omului care, după ce-i răpise domnului de Cerny o soţie, pe care el o adora, îl asasinase în mod laş pe soţul dezonorat; un om care, deşi făcea parte din rândurile cele mai de sus ale societăţii, pornise pe drumul crimei; un om care târâse în noroi ilustrul nume al familiei de Luizzi; un om care... un om care... etc. etc. Hârâitul oratoric al procurorului dură cincizeci şi cinci de minute; apărarea nu se lăsă nici ea mai prejos şi dură cincizeci şi şase de minute, rezumatul – acea oroare imperială – dură douăzeci şi unu de minute; deliberarea juriului dură treisprezece minute, număr nefast. Şi, după două ore şi douăzeci şi cinci de minute, baronul de Luizzi fu condamnat la moarte, în unanimitate.

După depoziţia Juliettei, Luizzi nu mai auzi nimic, nu mai fu atent la nimic. Îi devenise perfect indiferent, atât ceea ce se spunea împotriva lui, cât şi în favoarea lui. Îl apucase o furie de nespus, căci în ultima lovitură pe care o primise recunoscuse mâna diavolului. Acea Juliette, care ieşise nobilă şi mărinimoasă din acel tribunal, din care el ieşea dezonorat şi condamnat, i se păru a fi cea mai convingătoare dovadă că, în societatea veacului său, răul era sortit să triumfe. Se reîntoarse deci în celula lui, cu hotărârea de nezdruncinat de a se salva prin rău, indiferent cu ce preţ, dacă salvarea lui mai era încă posibilă. Aşa că-l chemă pe diavol.

— Ei bine, stăpâne, îi zise diavolul, râzând, societatea a fost mai înţeleaptă decât tine, ea şi-a amintit de povestea acelui om din vechime, care, cerând fericirea pentru copiii săi, i-a văzut pe toţi dormind somnul morţii. Ea te-a condamnat la fericire, alegere pe care tot trebuia s-o faci în curând, conform termenului pactului nostru; această alegere părându-ţi-se atât de dificilă, iată că societatea a făcut-o în locul tău.

— Şi tu crezi că eu voi accepta? zise baronul.

— Nu prea văd cum ai putea să scapi.

— Hai, zise Luizzi, care-şi regăsise toată energia. Nu-ţi mai pierde timpul să-mi schimbi hotărârea pe care am luat-

o! M-ai salvat de încă două ori, cu condiţia să-ţi dau un anumit timp din viaţa mea. Cât timp îţi trebuie ca să mă faci să ies de aici, aşa cum m-ai făcut să ies din închisoarea din Caen, nevinovat, bogat şi nevătămat?

— Mi-ar trebui prea multă vreme, pe care tu nu ai când să mi-o mai dai, stăpâne! Suntem în l decembrie 183... şi de azi într-o lună trebuie să alegi acel lucru care să te facă fericit şi să te smulgă de sub puterea mea. Ştii doar că, dacă n-ai făcut până atunci această alegere, fiinţa ta îmi aparţine, începând chiar din acea ultimă zi a anului.

— Şi tu ştii că, dacă mor înainte de acea zi, m-ai scăpat din mână, devin un om obişnuit şi sufletul mi se duce unde-o vrea bunul Dumnezeu. Aşa că, dacă mai tragi nădejde să nu mă scapi din mână, interesul tău e să mă salvezi.

Diavolul începu să râdă şi răspunse liniştit baronului:

— Eh, stăpâne, de ce nu crezi că ai şi început să-mi aparţii?

— Nu vreau să mai discut nimic, zise Armand. Ţi-am propus un târg, îl accepţi sau nu?

— Ascultă, zise diavolul, suntem probabil sortiţi să trăim veşnic împreună; or, eu nu vreau să am alături de mine un damnat, care va spune fiecărui nou venit că nu m-am purtat corect cu el. Eşti un pic rudă cu mine, căci te tragi din neamul acelui fiu al Evei care a săvârşit prima crimă: Cain. Vreau să fiu şi eu un diavol de treabă cu verişorii săi, oricât de îndepărtaţi i-ar fi ei. Îţi mai rămân treizeci şi una de zile, înainte de alegerea pe care urmează s-o faci. Dă-mi treizeci din ele şi vei ieşi de aici nu numai nevinovat, bogat şi teafăr, dar mult mai interesant, în calitate de victimă a unei odioase persecuţii şi a unei erori de neadmis. Din toate favorurile pe care ţi le pot da oamenii, îţi lipseşte celebritatea; ţi-o voi da eu!

— Şi dacă îţi dau aceste treizeci de zile, mie ce-mi mai rămâne?

— Douăzeci şi patru de ore; timp berechet, căci, pentru a te pronunţa asupra alegerii, nu-ţi trebuie decât o secundă. Dacă ai văzut tot ceea ce ai văzut şi încă n-ai aflat în ce

constă fericirea, apoi află, stăpâne, că n-ai să ştii niciodată! Dacă vei alege bine, am pierdut partida; dacă vei alege rău, eşti al meu. De altfel, am făcut pentru tine tot ce-am putut: te-am plimbat prin cele mai frumoase saloane, ţi-am arătat odăile burghezilor, colibe, mansarde; ai cunoscut în viaţa ta oameni de legi, magistraţi, negustori, bancheri, medici, comedianţi, fete pierdute; ai avut relaţii cam cu toată societatea şi ştii foarte multe lucruri despre ea.

— Încă nu, căci mai rămâne să ştiu ce s-a întâmplat cu cele trei femei bune şi devotate pe care le-am întâlnit în viaţa mea.

— Deci, vrei să afli povestea lor? Am să ţi-o spun. Voi fi îngăduitor până la capăt! Spune-mi cu care vrei să încep. Dar, mai întâi, uită-te la ceas: vreau cele treizeci de zile pe care ţi le-am cerut. Povestea celor trei femei ţi-o voi spune în cele douăzeci şi patru de ore care-ţi mai rămân. Eşti liber să mă asculţi înainte sau după ce-ţi iau cele treizeci de zile. Nu-mi voi începe povestirea decât cu această condiţie.

Luizzi nu mai şovăi. Alegerea obligatorie va fi făcută după ce va părăsi închisoarea; odată eliberat, puţin îi mai păsa dacă va avea la dispoziţie o lună, sau un ceas, ca să se pronunţe. Aşa că-i zise diavolului:

— Poţi începe, te ascult.

Şi diavolul începu…

XL.
O femeie cinstită

— Iată ce s-a întâmplat cu sora ta, Caroline, dacă vrei să încep cu ea.

Luizzi făcu un gest de încuviinţare.

— Nu-ţi cunoşti sora, baroane; nu te-ai priceput niciodată să vezi în ea decât o tânără fără experienţă, care s-a îndrăgostit prosteşte de un bădăran şi care a fost victima neştiinţei sale. Ei bine, te-ai înşelat, stăpâne. Caroline este una dintre acele femei deosebite, slabă în faţa rugăminţii şi a suferinţei altora, dar energică şi hotărâtă împotriva viciului şi a nenorocirii. Ai să vezi dacă am judecat-o rău.

Aşa cum ţi-am spus, ea n-a primit scrisoarea pe care i-ai scris-o la Fontainebleau; acea scrisoare a fost înmânată soţului ei şi, prin Juliette, dată domnului de Cerny. Ştii, de asemenea, că Gustave de Bridely a primit scrisoarea ta şi că această scrisoare i-a fost relatată de el, Juliettei, mare maestră în a trage foloase din orice situaţie nefericită. Bridely, domnul de Cerny, Juliette, Henri Donezau au părăsit Parisul chiar în aceeaşi seară. Acesta a fost rezultatul unui conciliabul, la care sora ta, Caroline, n-a fost admisă; îţi voi istorisi ce s-a discutat acolo la momentul oportun.

Pe parcursul povestirii, diavolul se întrerupea din când în când, aşteptând ca Luizzi să-i pună întrebări, dar acesta, ştiind că nu are niciun minut de pierdut, îl asculta cu atenţie, fără să-l întrebe nimic. Aşa că povestitorul se văzu

nevoit să continue:

— Cred că-ţi aminteşti, stăpâne, că, printre persoanele pe care le primeai în mod obişnuit în casa ta, se afla şi tânărul du Bergh. Era un băiat de familie prea bună, ca să suporte compania unui om ca Henri Donezau; dar, în acelaşi timp, ar fi fost de o factură prea proastă, ca să vină pentru o fată ca Juliette, când găsea la Paris o sută ca ea, dar mai de soi şi mai sănătoase decât ea. Dar, între bădăranul care se numea Donezau şi desfrânata care se numea Juliette, se afla sora ta Caroline; ei bine, pentru ea venea du Bergh în casa ta. Atâta timp cât ai fost acasă, el şi-a ascuns cu mare grijă dragostea, pe care tu erai destul de abil să i-o observi şi destul de hotărât ca, la nevoie, să-i faci vânt. În Donezau nu vedea nicio piedică. Mai avizat decât tine, înţelese că firea brutală şi desfrânată a lui Henri Donezau, prefera firea lascivă şi pătimaşă a Juliettei. Bănuia că drăguţului tău cumnat nu-i păsa câtuşi de puţin de nevastă-sa. Dar era departe de a presupune că i-o dăruia fecioară şi pură, aşa cum o primise. A doua zi după plecarea soţului ei şi a Juliettei, du Bergh începu să spere. În ziua aceea veni să-şi facă vizita obişnuită şi o găsi pe Caroline singură şi cufundată în cea mai neagră disperare. Într-adevăr, în interval de douăzeci şi patru de ore, fata aflase despre fuga ta cu doamna de Cerny, despre plecarea Juliettei, urmată la câteva ore de plecarea bărbatului ei.

— Cum, zise Luizzi mirat, n-au plecat împreună?

— Ascultă, stăpâne, zise diavolul; dacă mă faci să amestec istoriile astea între ele, nu numai că nu vei mai înţelege nimic, dar nu vom mai isprăvi niciodată.

Deci, Edgard o găsi pe Caroline plângând.

— De ce eşti necăjită? o întrebă el.

Caroline credea că du Bergh îi era prieten; tu îl socoteai la fel; mai întotdeauna fratele sau soţul sunt cei care semnează prietenului diploma de amant al surorii sau al soţiei, dacă nu cumva, în unele cazuri, o semnează amândoi. Deci, ea îi povesti ce i se întâmplase. Necazul îţi înceţoşează perspicacitatea, după cum lacrimile îţi

înceţoşează privirile. Caroline nu observă bucuria răutăcioasă de pe chipul lui du Bergh, când auzi aceste veşti. El îi făgădui să n-o părăsească, să afle unde anume plecaserăţi tu, soţul ei şi Juliette. Cred că-ţi dai seama că Edgard nu avea nici cel mai mic interes să afle încotro aţi plecat. O lăsă pe Caroline să se mai liniştească. Apoi, ca un seducător abil ce era, începu să semene în sufletul Caroline bănuiala. Într-o seară, în timp ce şedea lângă ea, îi spuse:

— Ei bine, doamnă, mi-e ruşine că trebuie să vorbesc despre soţul dumitale, cel căruia i-ai dăruit dragostea, cel cu care te-ai măritat şi care e stăpânul încântătoarei dumitale frumuseţi. Ei bine, află că domnul Henri Donezau a preferat o femeie care nu stă nici la degetul cel mic al dumitale!

— Vorbeşti de Juliette, nu-i aşa? zise ea. N-ai dreptate, domnule! Ea e mult mai graţioasă şi mai frumoasă decât mine. Am observat şi eu de multă vreme această preferinţă a lui Henri. Şi, deşi la început m-a supărat, am sfârşit prin a-i da dreptate soţului meu.

Edgard se minună de această ciudată abnegaţie, apoi, considerând drept nerozie ceea ce de fapt nu era decât inocenţă, îi răspunse:

— Dai dovadă de prea multă modestie, doamnă; nu te preţuieşti îndeajuns. Şi apoi, domnul Donezau a făcut o pasiune care nu-l onorează, mai ales că şi-a adus amanta chiar în casa nevestei sale.

— Trebuie să-ţi spun, stăpâne, continuă diavolul, că sora ta mai auzise rostindu-se cuvântul de femeie şi de amantă; îi era însă greu să-şi explice cam ce înseamnă o femeie sau o amantă pentru un bărbat, când, pentru ea, a fi nevastă nu însemna altceva decât a purta numele bărbatului ei. Aşa că-l întrebă pe Edgard:

— Cum adică îi e amantă?

Această întrebare ar fi fost de-a dreptul uluitoare, dacă Edgard i-ar fi priceput sensul; dar noroc că nu-l pricepu. Îşi închipui, pur şi simplu, că delicata Caroline se îndoia de realitatea acestui fapt. Şi, nevrând să mai menajeze

convingerile unei femei, care era atât de orbită de dragoste, încât nu vedea nimic, îi spuse fără niciun fel de reţinere:

— Nu pot să-ţi ascund, doamnă, că am dovezi serioase. Şi, cum sora ta îl privea mirată, adăugă: Iartă-mi mărturisirea pe care ţi-o fac, dar i-am surprins singuri împreună.

— Ei, Doamne! Dar i-am lăsat de douăzeci de ori eu însămi, singuri!

— Iartă-mă, zise Edgard cu oarecare nerăbdare, uite, roşesc pentru ceea ce trebuie să-ţi spun, dar i-am văzut sărutându-se.

— Ei, se sărutau frăţeşte.

— Îşi spuneau pe nume.

— Păi, şi eu cu Armand ne spunem pe nume.

Asta depăşea tot ceea ce-şi putea imagina Edgard în materie de nerozie feminină. Atunci, renunţând la orice menajamente faţă de o femeie atât de proastă, a cărei imbecilitate chiar îl şi dezamăgea într-un fel, Edgard îi spuse, pe nerăsuflate, surorii tale:

— În sfârşit, ce mai calea-valea! L-am surprins pe bărbatul dumitale în patul Juliettei.

— În patul ei? Culcaţi alături, unul lângă altul?

— Ei bine, da.

Fata roşi până în albul ochilor şi întrebă aproape în şoaptă:

— Erau dezbrăcaţi?

— Erau amândoi goi-puşcă, doamnă!

La această revelaţie, Caroline îşi ascunse capul în mâini.

O învălmăşeală ciudată de gânduri, de bănuieli, de îndoieli îi tulbură inima, în vreme ce Edgard – care credea că rosteşte doar o frază de efect – adăugă:

— Da, doamnă; după ce ieşea din patul dumitale, se vâra în patul rivalei dumitale!

— Din patul meu? strigă Caroline. Dar el nu s-a culcat niciodată în patul meu, ţi-o jur!

Abia atunci îşi explică Edgard totul. Exigenţa unei femei

ca Juliette, faţă de amantul ei, nu era un lucru de mirare; dar supunerea lui oarbă l-ar fi mirat peste poate, dacă n-ar fi aflat adevărul chiar din gura Carolinei. Acum cred că-ţi dai seama, stăpâne, ce pradă neaşteptată era sora ta pentru un bărbat ca du Bergh. O fată tânără, frumoasă şi pe deasupra şi fecioară era un lucru mult prea rar, ca să nu aţâţe dorinţa unui dezmăţat ca Edgard. Dar o femeie măritată şi fecioară! Faptul ar fi sucit minţile şi altora mai dihai ca Edgard.

— Dar e o ticăloşie şi o josnicie! strigă Luizzi.

— Las-o mai moale, stăpâne! zise diavolul, aplecându-se către el. Ce, parcă tu ai fost mai breaz, când ai făcut ce ai făcut cu doamna de Cerny? Crezi că ai mai fi săvârşit nebunia să fugi cu ea, dacă i-ar fi fost nevastă contelui, mamă, cu câţiva copii atârnaţi de poale şi cu frumuseţea fanată de posesiunile conjugale şi de naşterea câtorva plozi? Nu, stăpâne, nici nu te-ai fi uitat la ea! Pe tine te-a sedus partea picantă a aventurii, precum şi frumuseţea iubitei tale. Aşa că nu mai fă pe lupul moralist şi mai bine taci din gură.

— O, la mine a fost cu totul altceva, zise Luizzi.

— Da, zise diavolul, aşa spuneţi toţi! Toţi aveţi un motiv ca să scuzaţi ceea ce blamaţi la ceilalţi şi culmea e că sunteţi absolut convinşi de ceea ce spuneţi! în ce te priveşte, stăpâne, tu n-ai făcut o faptă rea (şi fie vorba între noi că ai făcut destule), fiindcă o iubeai pe doamna de Cerny. Dar de unde ştii că tânărul Edgard du Bergh nu era şi el nebun după sora ta? Şi ce te determină să crezi că, dacă aş face din această întâmplare o nuvelă sentimentală pentru vreo revistă literară, n-aş găsi mijlocul de a te convinge să accepţi şi seducţia, şi ticăloşia tânărului Edgard, fie zugrăvindu-l ca pe un om devorat de o patimă mai puternică decât el (şi asta ar fi adevărat), fie arătându-l gata să ocrotească acea tânără părăsită de fratele ei şi neglijată, în mod umilitor, de bărbatul ei, ceea ce iar ar fi adevărat? Şi, fiindcă îmi voi îmbrăca nuvela în cuvinte mişcătoare şi bine aduse din condei, crezi că fondul acţiunii

ar fi mai puţin odios şi vinovat? Nu, intenţia acestui om va fi la fel ca cea a oricărui desfrânat.

Deci, convins de nevinovăţia Carolinei, lui du Bergh i-a trebuit multă răbdare şi abilitate ca s-o facă să priceapă ce anume voia de la ea. E foarte simplu să-i ceri unei femei favorurile pe care le acordă soţului; e iarăşi destul de simplu să ceri unei tinere fete favoruri pe care ea nu le-a acordat încă nimănui; tânăra bănuieşte că e vorba de ceva care o face să nu mai fie fată. Dar a cere astfel de favoruri unei femei, care-şi închipuie că a dăruit unui bărbat o fericire, al cărei sens ea nu-l pricepe, e o treabă din cale-afară de dificilă, stăpâne, unde – ca să reuşeşti – trebuie să fii un adevărat maestru în arta corupţiei. Aşa că lupta a fost lungă şi, la început, du Bergh s-a ferit să împingă lucrurile prea departe, erijându-se deocamdată în postura de prieten şi de apărător al Carolinei. În felul acesta, şi-a asigurat intrarea zilnică în casa surorii tale, Caroline; lăsată singură, fără bani pe mână, fără cea mai mică idee de a administra o avere, i-a încredinţat lui conducerea afacerilor. Un motiv în plus pentru care venea s-o vadă atât de des. Sclav supus şi îndatoritor, cum vedea o lacrimă curgând din ochii Carolinei, cum se şi grăbea să i-o şteargă. Cea mai mică dorinţă pe care şi-o exprima Caroline îi era îndeplinită pe loc. Era ea tristă, era şi el, nădăjduia ea, nădăjduia şi el.

Şi tot aşa, mereu, până când o făcu să se îndrăgostească de el. Din când în când, cufundându-şi privirea plină de dragoste în ochii frumoşi ai Carolinei, du Bergh îi spunea:

— Tu nu ştii câtă plăcere poţi simţi, când mâna îţi tremură în mâna celei pe care o iubeşti, când simţi cum inima ta bate alături de inima celei pe care o strângi la piept, când buzele tale ating gura iubită.

Şi vorbind astfel, o apuca încetişor de mână, o cuprindea de mijloc, o strângea la piept şi o săruta pe buze.

— Şi ea, probabil, până la urmă i-a cedat! strigă Luizzi, cuprins de mânie şi de disperare.

— O crezi în stare de aşa ceva? replică ironic diavolul.

— Care femeie, neştiutoare cum era ea, părăsită şi

disperată, cum era biata Caroline, n-ar fi cedat? zise cu amărăciune Luizzi.

— Oricare alta, baroane, zise diavolul, oricare alta poate că ar fi cedat, dar nu Caroline. Sora ta a rezistat în faţa ispitei.

— Caroline a rezistat? strigă cu bucurie Luizzi.

— Da, Caroline pe care tu ai bănuit-o pe nedrept; căci nu-ţi mai lipsea mult, ca să nu mai crezi în virtutea niciunei femei. Smulgându-se cu violenţă din braţele lui Edgard, Caroline strigase, ca şi cum cineva i-ar fi deschis brusc ochii:

— Oh, dar asta ar fi o crimă! Niciodată nu voi accepta acest lucru! Niciodată, mă auzi?

Atunci Edgard a făcut să se năruiască, doar prin câteva vorbe, toate strădaniile pe care şi le dăduse atâta vreme:

— Dacă acest lucru e o crimă pentru toate celelalte femei, atunci de ce n-ar fi o crimă şi pentru tine, pentru tine, femeie nefericită şi părăsită; pentru tine, dată de un frate nepăsător şi imprudent unui om de nimic; pentru tine, copil din flori, care n-ai nume de familie; pentru tine, care nu datorezi nimic societăţii, fiindcă n-a făcut nimic pentru tine!

Diavolul tăcu şi Luizzi, privindu-l atent, îi zise:

— Şi ce a răspuns ea la toate aceste acuzaţii atât de adevărate, împotriva noastră, a tuturor?

— A răspuns simplu, arătând către cer: „Nu societatea e judecătorul meu, domnule!”

Diavolul se uită la Luizzi, ca să vadă ce efect avuseseră aceste cuvinte asupra lui, dar baronul îi spuse:

— Ei cum, tocmai tu cutezi să-mi spui mie aceste cuvinte? Nu te temi că aş putea profita de ele?

— Când vei afla sfârşitul istoriei surorii tale, zise diavolul, dacă vei mai vrea, n-ai decât să profiţi de ele! Apoi continuă liniştit: După un atât de nobil şi de frumos răspuns, ar fi fost drept, nu-i aşa, stăpâne, ca Cerul să-i trimită nefericitei Caroline pe cineva care s-o salveze, sau să-i prilejuiască vreo întâmplare care s-o scape de tânărul

du Bergh, ce-şi reînnoise atacurile. Căci scena s-a repetat de multe ori şi totuşi Caroline s-a ţinut tare, rezistând cu dârzenie, găsind în ea mai multă putere, decât i-ar fi putut da o întreagă familie. A rezistat nu numai în faţa părăsirii şi a singurătăţii, dar a rezistat mai ales în faţa dragostei, stăpâne, fiindcă îl iubea pe tânărul du Bergh; şi după nenorocirea pe care i-ai pricinuit-o tu, a trebuit să reziste şi după cea pe care i-a pricinuit-o tânărul du Bergh, care, hotărât s-o aibă, n-a cruţat nimic din tot ceea ce-i putea învinge rezistenţa. Mai întâi, a lăsat-o să lupte cu lipsurile, apoi să îndure jignirile creditorilor, grosolăniile servitorilor, mă rog, tot ceea ce poate duce o inimă la disperare, tot ceea ce te face să roşeşti de ruşine; iar când o vedea plângând disperată, du Bergh îi spunea:

— Fii a mea! Şi-ţi voi înapoia averea, fericirea şi stima!

Dar ea îi răspundea mereu acelaşi lucru:

— Averea mea nu se află pe pământ, fericirea va veni la vremea ei, iar stima pe care o am eu faţă de mine mi-e de-ajuns!

— Ce soră nobilă! strigă Luizzi, ai cărui ochi se umpluseră de lacrimi.

— Într-adevăr nobilă, zise şi diavolul, căci iată că-i ajunse, în sfârşit, la ureche noua acuzaţie care apăsa asupra ta. Vestea îi parveni când biata fată se afla în culmea mizeriei, în ceasul în care abia mai avea putere să lupte pentru ea; dar, când îşi dădu seama că tu erai şi mai nenorocit decât ea, Caroline mai găsi în făptura ei forţa de a-ţi veni în ajutor. Doamna de Cerny scăpase, fugind cu tine, amantul ei, care o salvaseşi. Caroline fugi, ca să scape de cel pe care îl iubea şi pentru a-şi ajuta fratele, care o părăsise. Léonie plecase cu un bărbat bogat şi, pentru cele câteva ore de lipsuri, tu ai plâns de mila ei, când dormea în trăsură, pe genunchii tăi. Caroline a plecat singură, pe jos, cerând de pomană, ca să-l poată consola cu vorba ei pe fratele pe care-l pierduse. Căci tot tu i-ai venit de hac, stăpâne; drumul a fost lung şi ea n-a fost scutită nici de grosolăniile hangiilor, nici de vorbele obscene ale

trecătorilor, nici de foame, nici de sete, nici de oboseala care o obliga să se culce pe marginea drumului. Şi astfel, zi de zi, ceas de ceas, minut de minut, târându-se pe drum, ajunse sfârşită de oboseală, doborâtă de nemâncare, la acelaşi han din Bois-Mandé, de unde plecase Juliette, ca să străbată lungul drum al viciului şi unde se înapoiase îmbrăcată ca o prinţesă.

Luizzi îşi plecă fruntea în faţa acestei crude apostrofări a diavolului, care continuă:

— În acel han mizerabil, al cărui stăpân s-a milostivit şi i-a dat o saltea de paie, se mai aflau două femei la fel de nenorocite: doamna de Cerny şi Eugénie Peyrol.

— Cum, amândouă?

— Da, amândouă, stăpâne.

— Dar cum de s-au întâlnit acolo?

— Tocmai asta vreau să-ţi spun şi eu, dacă socoţi că mai ai vreme să mă asculţi, căci, iată, a sunat de ora patru.

Luizzi îşi făcu socoteala că-i mai rămâneau douăzeci de ore ca să-şi facă alegerea, aşa că-i spuse diavolului să continue.

— Totuşi, adăugă el, mai scurtează-ţi şi tu povestirea şi renunţă la reflecţiile care-ţi fac atâta plăcere şi cu care te lungeşti la nesfârşit!

XLI.
Bunicul şi nepoata

— Vei pierde totuşi nişte lucruri interesante, stăpâne, continuă diavolul, căci voiam să-ţi relatez o scenă grozavă: cea a conciliabilului care a avut loc între Juliette, contele de Cerny şi Gustave de Bridely. Ai fi putut vedea neputinţa turbată a marelui senior, alături de micile ticăloşii ale unei târfe şi de intrigile unui escroc; ai fi văzut răutatea, viciul şi setea de aur înaintând pas cu pas, pipăindu-se unul pe celălalt, apoi recunoscându-se ca făcând parte din aceeaşi tagmă; demascându-se cu neruşinare, apoi strângându-şi mâinile cu prietenie. Astfel, Juliette i-a vândut contelui secretul fugii tale împreună cu Léonie, cu condiţia ca el să-l determine pe domnul de Paradèze, ruda lui prin alianţă, s-o recunoască pe nepoată şi să facă tot ce va putea, ca s-o împiedice pe doamna de Paradèze, fosta doamnă de Cauny, să recunoască în Eugénie Peyrol pe fiica ce-i fusese luată imediat după naştere.

— Şi marchizul de Bridely cu ce-a plătit serviciile aduse? întrebă Luizzi, întrerupându-l pe diavol.

— Le-a plătit cu numele şi cu averea, pe care le-a furat; fiindcă i-a făgăduit contelui s-o ia de nevastă pe sora ta, Juliette.

— Dar ea îl iubea pe Henri Donezau, zise baronul.

— A preferat să fie amanta lui Henri Donezau, căruia un prost i-a făcut cadou două sute cincizeci de mii de franci, decât să fie târfă sau călugăriţă; dar, când s-a pus

problema să fie soţia legitimă a marchizului de Bridely, sora ta n-a mai şovăit nicio secundă şi l-a părăsit pe Henri.

— Şi, sigur că i-au reuşit toate planurile, nu-i aşa? zise baronul. Iar eu, avertizat prea târziu cine era această femeie, am lăsat-o să facă ce vrea, fără s-o împiedic în niciun fel.

— Chiar aşa. Dacă ai fi pus cât de cât piciorul în prag, nu s-ar fi întâmplat mai nimic din toate câte s-au întâmplat.

— Cum aşa?

— Presupune că povestea lui Matthieu Durand n-ar fi produs efectul pe care-l aşteptam: Fernand nu ne-ar fi părăsit şi noi n-am fi rămas o clipă singuri.

— Da, da, zise Luizzi cu amărăciune, abia acum înţeleg cum m-ai înşelat, spunându-mi că acea povestire nu avea nicio legătură cu mine. Dar, mă rog, acum nu mai are nicio importanţă. Să revenim la Juliette.

— Fie; dar, pentru a reveni la ea, trebuie, de asemenea, să-ţi spun că, dacă Fernand nu ne-ar fi părăsit, ţi-ar fi istorisit povestea acelei Jeannette şi odată ce-ai fi aflat că e sora ta, ai fi putut să împiedici la vreme tot răul pe care l-a făcut.

— Deci, a reuşit în tot ce şi-a propus, nu-i aşa?

— Vei judeca singur. Ţi-am vorbit odinioară despre Bricoin; tu nu-l cunoşti, stăpâne, pe Bricoin şi, prin urmare, nu ştii cum se poate comporta un om cu o fire ca a lui, când îmbătrâneşte.

Bărbatul care l-a trimis la moarte pe soţul doamnei de Cauny, ca să-i ia nevasta şi partea ei de avere, omul care i-a lepădat copilul, pentru a-şi însuşi partea lui de avere, avea– după cum se şi vede – patima banilor. Bănuiesc că n-ai văzut niciodată cum se manifestă această patimă, când atinge ultima treaptă a nebuniei; când bătrâneţea îi răpeşte celui dominat de această manie orice ruşine faţă de lume şi orice putere de a o combate în sinea lui şi când se lasă complet dominat de ea. Atunci nu mai avea de-a face nici cu frenezia de la început a avarului, care-şi adună banii grămadă sau şi-i îngroapă, mândru totuşi de puterea pe

care i-o dă aurul, spunându-şi, atât lui cât şi altora, că se poate folosi de averea sa oricând pofteşte; tristă satisfacţie, păcătos orgoliu! Căci avariţia încearcă să-i aurească lipsurile pe care şi le impune. Apoi urmează însăşi decrepitudinea viciului: bătrânul înconjurat de bogăţii, cu podul şi cu pivniţa pline de bani, cu lăzile ticsite de aur, care preferă să moară de foame şi de sete. În avariţia asta ajunsă la paroxism există ceva atât de josnic, încât frizează imbecilitatea, cruzimea şi totodată şi slăbiciunea; e ceva care nici măcar nu-ţi poate stârni ura, pentru că această patimă vizează debilitatea mintală; dar nici milă nu-ţi inspiră, din pricina vicleniei şi răutăţii de care dă dovadă avarul. Un astfel de om era Bricoin, devenit domnul de Paradèze.

Or, de foarte mulţi ani, o femeie nobilă şi blândă, cu sentimente elevate, îndura – fără să poată scăpa în vreun fel– viaţa îngrozitoare pe care i-o impusese un asemenea avar. Slabă din fire, căci totul se prăbuşise în sufletul ei, tânăra şi frumoasa Valentine de Assimbret devenise o bătrână care tremura din toate mădularele, epuizată de lipsuri, ascunzându-se de lume, ca nu cumva să-i vadă cineva zdrenţele în care era îmbrăcată şi ajunsă în acel hal de mizerie, în care era obligată să fure un tăciune ca să se mai încălzească puţin, o bucată de pâine ca să-şi potolească foamea, sau o sticlă cu vin ca să se îmbete şi să uite şi de foame, şi de frig.

Şi când te gândeşti că tocmai acestei femei voia doamna de Cerny să se ducă să-i ceară adăpost şi ocrotire; în casa acestei femei, Eugénie Peyrol urma să vină să-şi întâlnească mama! Dar, aşa cum ţi-am mai spus, Juliette le-a luat-o înainte amândurora. În ziua în care a sosit ea, doamna de Paradèze era bolnavă; zăcând pe o saltea de paie, avea drept infirmieră o bătrână tot atât de nenorocită ca şi ea. Juliette sună îndelung la poarta acelui castel, atât de frumos odinioară. Căci, în epoca în care ea, încă un copil, fusese alungată de la castel, avariţia bunicului ei încă nu depăşise măsura; putea întreţine, în bune condiţii, acea

locuinţă, cheltuind doar o mică parte din imensele venituri ale soţiei sale. În acea epocă, doamna de Cauny era o femeie în puterea vârstei şi, deşi slabă, ca orice femeie, lupta din răsputeri împotriva ruşinoasei zgârcenii a bărbatului ei. Acesta, pe de altă parte, răbda orice, pentru că încă îi mai trăia prima nevastă şi pentru că tremura să nu i se descopere vechea căsătorie. Şi cum ştia că vicontele de Assimbret abia aştepta să aibă un motiv, ca să-l poată pedepsi că se însurase cu sora sa, nu cuteza să-i dea celei de-a doua soţii prilejul de a se plânge de el, ca nu cumva aceste plângeri să ajungă la urechile vicontelui.

După ce s-a convins însă că prima lui nevastă murise, a izgonit-o pe Jeannette de la castel şi, scăpat de ameninţarea care plutise tot timpul deasupra capului său, s-a erijat în postura de stăpân al castelului. I-au trebuit totuşi douăzeci de ani pentru a aduce şi castelul, şi pe doamna de Paradèze în halul de degradare în care le-a găsit Juliette.

Ţi-am mai spus că fata a sunat la poarta castelului şi că o bună bucată de vreme nu i-a răspuns nimeni. În sfârşit, după o lungă aşteptare, bătrâna despre care am vorbit, care era şi singura servitoare din toată casa, a venit să-i deschidă, întrebând-o ce voia. Ea i-a răspuns că dorea să-l vadă pe domnul de Paradèze, pentru o afacere foarte presantă şi care privea averea lui. Bătrâna îi îngădui să intre şi, străbătând una dintre curţile acelui imens castel, îi arătă cu degetul un lung şir de apartamente, spunându-i:

— O să-l găsiţi pe domnul de Paradèze tocmai la capăt, în odaia lui.

Juliette străbătu numeroase saloane lăsate în părăsire, în care mătasea de pe pereţi atârna în zdrenţe, lambriurile scumpe putreziseră din pricina umezelii ce pătrundea prin ferestrele sparte; trecând astfel, din odaie în odaie, ajunse, în sfârşit, în faţa unei uşi închise, pe care o deschise fără să mai bată. Într-o cămăruţă văzu un bătrân stând pe un taburet prăpădit, căruia îi tăiase picioarele, şi ţinând între genunchi o sobiţă mică de tablă pe care îşi încălzea o ulcică

unde înotau câteva legume; pe umeri avea o pătură veche din păr de cal, iar picioarele îi erau vârâte în paie, ca să şi le încălzească. Auzind uşa deschizându-se, se ridică de pe scăunel, întorcându-se cu faţa. Pletele îi atârnau de-a lungul chipului ridat, sprâncenele îi ajungeau până peste pleoape, iar obrajii fleşcăiţi îi atârnau până sub bărbie; era decrepitudinea întruchipată, în tot ce are ea mai hidos şi mai murdar. Văzând-o pe Juliette, puse mâna pe taburetul pe care stătuse până atunci şi începu să strige:

— Ce vrei de la mine? Sunt un biet om ruinat!

Juliette plecase de la Bois-Mandé destul de târziu ca să-şi poată da seama de acel odios cusur al bunicului ei; aşa că nu se miră de primirea pe care i-o făcu, ci dimpotrivă, îi răspunse cu tupeu:

— N-am venit să-ţi cer nimic; din contră, am venit să te ajut să nu ajungi chiar de tot la sapă de lemn!

Bătrânul puse taburetul jos şi, aşezându-se între Juliette şi sobiţă, ca şi cum s-ar fi temut ca fata să nu-i ia o parte din căldură, o întrebă din nou:

— Ei bine, cine eşti şi ce vrei de la mine?

— Ţi-am mai spus, răspunse Juliette; am venit să te ajut să nu fi ruinat!

— Şi cine e cel ce vrea să-mi smulgă bucata amărâtă de pâine de la gură? zise bătrânul. Toată lumea ştie că nu mai am un ban şi că, dacă n-am început încă să cerşesc, o fac din respect pentru numele ce-l port.

— Atunci, zise Juliette, prefăcându-se că vrea să se retragă, nu mai avem ce discuta.

— Stai, stai! strigă bătrânul, năpustindu-se spre ea şi apucând-o de braţ. Stai! Acum te-am recunoscut, eşti fata Mariettei, eşti Jeannette, servitoarea de la han…

— Sunt nepoata dumitale, zise Juliette, şi în această calitate vin să te salvez.

— N-am niciun fel de nepoată, zise bătrânul; eu n-am avut copii!

— Ba ai o nepoată şi aia sunt eu, fata Mariettei, care e fiica dumitale; şi dacă, drept răsplată pentru ceea ce-ţi

spun, nu-mi laşi moştenire tot ce ai, apoi află că există cineva care-ţi va lua întreaga avere acum, nu după ce vei muri. În plus, acel cineva te va mai vârî şi în puşcărie, pentru că ţi-ai însuşit bunurile ce-i aparţin!

Această ameninţare îl sperie pe Bricoin; ascunzându-şi faţa în mâinile pe care şi le sprijinea pe genunchi, bâigui ca un copil plângăreţ:

— Nevasta mea a murit, nu mai există nicio dovadă… nu mai există nicio dovadă… sunt nevinovat…

— Sigur, zise Juliette, ar fi greu de dovedit că ai mai fost însurat. Dar vezi că fiica doamnei de Cauny trăieşte şi eu ştiu unde se află!

— Fiica nevestei mele! strigă bătrânul, ridicându-se şi începând să tremure cumplit. Vine să-mi fure averea, nu-i aşa? O să ceară şi partea maică-sii, nu? Vrea să mă despoaie, vrea să mă lase să mor de foame!

— O cred în stare, răspunse demna nepoată a acelui onorabil unchiaş.

— Am s-o împiedic, n-am să-i îngădui una ca asta, strigă Bricoin.

— Cred că va fi greu. E o femeie din lumea mare, care are multă putere, pe care o vor sprijini toţi ai ei şi pe care cred că numai eu aş putea s-o împiedic să vină aici şi să-ţi ia averea.

— Şi cum de poţi face tu acest lucru? întrebă unchiaşul, apropiindu-se de Juliette.

— Şi cum îmi vei plăti acest serviciu, dacă te ajut?

Bătrânul îşi lăsă capul în jos, apoi îi spuse încet, pe un ton misterios:

— Uite, am colo, într-un colţ, o foarte frumoasă bijuterie, pe care o purta nevastă-mea, când era tânără.

Juliette, vrând să-şi dea seama cât de mare era avariţia lui Bricoin, ceru să vadă bijuteria. Bătrânul se duse într-un colţ al camerei, ridică o fâşie de tapet şi scoase un lanţ pe care îl întinse Juliettei. Aceasta îşi dădu imediat seama că era din aramă aurită. Îl azvârli cât colo şi se îndreptă spre uşă, spunând:

— Mă duc să-i spun doamnei de Paradèze că fiica ei trăieşte!

Bătrânul găsi repede puterea de a se aşeza în faţa uşii.

— N-ai să ieşi de aici, n-ai să ieşi! strigă el.

Dar Juliette îl îmbrânci cât colo şi deschise uşa. Atunci el îi spuse cu glas plângăreţ:

— M-am înşelat, Jeannette, m-am înşelat; pusesem acolo lanţul acela pentru cazul în care m-ar fi călcat hoţii; dar am unul din aur curat şi am şi diamante... Ei bine, am să ţi le... am să ţi le dau... să le vezi...

— Hai, bunicule, văd că nu ne înţelegem deloc. Ascultă-mă bine ce-ţi spun... dacă fata nevestei dumitale vine aici, nu numai că va pune mâna pe toată averea, dar te va lăsa să crăpi de foame şi...

Bătrânul o întrerupse, spunându-i abătut:

— Asta va fi răsplata celor peste treizeci de ani de fericire, pe care i-am dăruit mamei sale.

Juliette nu dădu atenţie acestor vorbe ale bunicului ei şi continuă astfel:

— ...Şi nu numai că te va lăsa să mori în mizerie, dacă vei supravieţui nevestei dumitale, dar te va denunţa tribunalului, pentru că odinioară ai răpit-o de la sânul maicii sale, ca să pui mâna pe averea ei; aşa că, pe lângă faptul că vei fi aruncat în închisoare, o să ţi se ia imediat dreptul de a mai administra averea nevestei dumitale.

— Asta nu se poate! Nu, nu se poate! strigă bătrânul, scos din minţi, la gândul că i se va lua averea.

Juliette nu ţinu seama de această întrerupere şi, trecând direct la obiect, îi spuse:

— Există totuşi un mijloc de a preveni toate aceste neplăceri: s-o determini pe nevasta dumitale să declare că a văzut cu ochii ei când i-a murit copilul şi că orice persoană care se va da drept fiica ei, e o intrigantă şi o impostoare.

— Da, e o idee bună, e o idee bună, zise bătrânul, dar cum s-o pun în practică?

— Asta te priveşte, zise Jeannette. Eu am făcut tot ceea

ce era de datoria mea să fac, prevenindu-te.

— Dar, zise Luizzi, întrerupându-l pe diavol, ce interes atât de presant avea Juliette s-o lase pe drumuri pe doamna Peyrol?

— Las-o naibii, stăpâne! Văd că ai o foarte slabă memorie şi nu cunoşti mai deloc legile ţării. După ce ai văzut arborele genealogic, pe care ţi l-am arătat, Gustave de Bridely a şi moştenit o avere serioasă, care ar fi trebuit să revină doamnei de Cauny şi, prin urmare, doamnei Eugénie Peyrol.

— Acum înţeleg interesul lui Gustave de a nu mai răscoli acea afacere, zise baronul.

— Da, dar nu pricepi că, dacă doamna de Cauny, nemaiavând copii, ceda toată averea ei soţului supravieţuitor, Bricoin devenea imens de bogat? Că Mariette, moştenea, în mod legal, acea avere, iar Juliette o moştenea pe Mariette? Această a doua soră a ta urma să se mărite cu Bridely; şi iată cum un pungaş, care ar fi trebuit trimis la galere, şi o ticăloasă, care trebuia însemnată cu fierul roşu pe umăr, deveneau unicii moştenitori ai uneia dintre cele mai vechi şi mai bogate familii din Franţa.

— Într-adevăr, zise baronul, aşa e, ai dreptate! Dar pentru ca toate aceste lucruri să se realizeze, ar fi trebuit ca doamna de Paradèze să moară înaintea soţului ei.

— Ei da, zise diavolul, asta era într-adevăr o problemă, dar o problemă care nu le dădea prea mare bătaie de cap. Lucrul cel mai presant era s-o împiedice pe doamna de Paradèze să-şi recunoască fiica.

— După câte mi-ai spus, zise baronul, înţeleg că cei doi ticăloşi s-au şi apucat de treabă.

— Sigur! Şi nici măcar nu i-a costat scump: puţină pâine, un pic de carne şi nişte vin, atâta tot!

— Cum adică?

— Ah, stăpâne, dacă ai fi văzut acea scenă îngrozitoare…

Un unchiaş scârbos şi o tânără frumoasă şi elegantă, aşezaţi lângă patul unei femei bătrâne şi aproape idioate, istorisindu-i cum o intrigantă avusese îndrăzneala de a se

da drept fiica ei! Dacă ai fi văzut cele câteva scântei de dragoste maternă ce-au ţâşnit de sub cenuşa aproape rece, dacă i-ai fi văzut pe cei doi ticăloşi stingând acea mână de cenuşă, cu vin, până ce au preschimbat-o în noroi… Dacă i-ai fi văzut cum, cu fiecare păhărel de vin în plus, o puneau pe nenorocita de doamnă de Paradèze să mai adauge o frază la declaraţia pe care o scria dictată de ei: cum că o oarecare femeie născută Eugénie Turniquel, acum Eugénie Peyrol, pretindea a fi fata ei; că ea declara pe patul de moarte şi în deplinătatea facultăţilor sale mintale că fetiţa pe care o născuse murise demult; că avusese intenţia s-o adopte pe fiica soţului ei, dar că aceasta depăşise vârsta până la care mai putea fi adoptată legal…

— Şi au obţinut o asemenea declaraţie? întrebă Luizzi.

— Da, stăpâne; şi cum o astfel de declaraţie putea fi retractată de doamna de Paradèze într-un moment de luciditate, au avut grijă să nu se mai trezească din beţie. După toată sărăcia şi foamea pe care le îndurase, sărmana femeie slăbise îngrozitor, se îmbolnăvise, dar nu murise; acum însă, îndopată din belşug cu de toate, s-a stins…

— Cum, doamna de Cauny a murit? strigă Luizzi.

— A murit! zise diavolul. Abuzul şi excesul au ucis-o. A murit cu câteva zile înainte de plecarea Juliettei la Toulouse, unde venea să depună mărturie pentru tine. Fiindcă bănuiesc că-ţi dai seama că depoziţia ei a contribuit din plin la condamnarea ta, lăsând să se înţeleagă cum că era o depoziţie falsă.

— Dar cum de-a ajuns Eugénie atât de târziu la doamna de Cauny, încât n-a putut să împiedice acea fărădelege?

— Păi tot datorită ţie, stăpâne, fiindcă marchizul de Bridely, pe care-l trimiseseşi cu scrisoarea la ea, aştepta vestea cea bună de la Juliette, cum că reuşise să-i vină de hac bietei doamne de Cauny. Între timp, tot purtând-o de colo-colo, chipurile ca să-şi găsească mama, doamna Peyrol, sătulă să mai bată degeaba drumurile, din oraş în oraş, s-a întors lângă unchiul ei, Rigot, după ce şi-a cheltuit şi puţinii bani care-i mai rămăseseră. Primind însă

scrisoarea pe care i-ai trimis-o din temniţă, a mai încercat o dată. A plecat pe jos, la fel ca şi sora ta Caroline, fiindcă nu mai avea un ban, a făcut singură tot acel drum, dar, când a ajuns la poarta castelului, a aflat că mama ei murise şi a fost ameninţată că va fi dusă la tribunal, ca să spună celor de acolo în ce calitate venise ea la castel. Apoi i-au pus în mână o copie după declaraţia doamnei de Paradèze şi i-au făcut vânt cât mai repede cu putinţă. Atunci, copleşită de durere, de oboseală şi de mizerie, s-a îndreptat către hanul din Bois-Mandé, unde s-a întâlnit cu doamna de Cerny.

Când diavolul îşi încheie fraza, sună ora opt; Luizzi, văzând că timpul ce-i mai rămăsese se ducea cam repede, fu pe punctul de a-i spune diavolului să-şi încheie povestirea. Dar, socotind că-i mai rămăseseră totuşi şaisprezece ore, zise:

— Hai grăbeşte-te; vreau să aflu cum am pierdut-o şi pe doamna de Cerny; cum a ajuns această femeie atât de frumoasă, de bogată, de nobilă, să zacă pe o saltea de paie, într-un han mizerabil; spune-mi, pentru că nu mai am decât o singură speranţă pe lumea asta; spune-mi, ca să fiu sigur că am ales bine. Hai, dă-i drumul, te ascult!

Şi diavolul începu…

XLII.
Un ucigaş

— Păi, eu zic că ar trebui să-ţi continui eu scrisoarea doamnei de Cerny... Henriette, a cărei judecată rezistase în faţa nenorocirii, a înnebunit de bucurie că şi-a regăsit copila; doamna Carin, pe care prietenia cu Henriette o ferise de nebunie, şi-a pierdut mintea, când a văzut că-şi pierde singura prietenă pe care o mai avea pe lume. Doamna de Cerny, rămasă singură, îşi aştepta avocatul, când iată că s-a trezit cu un judecător, membru al unei Comisii rogatorii, numit ca s-o ancheteze dacă fusese complice la uciderea soţului, prin instigarea sau prin sfaturile date amantului ei. Sigur că n-ai cum dovedi nici sfaturile, nici instigarea dar, ca orice justiţie care se respectă, şi judecătorul respectiv a dat ordin ca doamna de Cerny să fie vârâtă la cel mai strict arest. Aici aş avea multe să-ţi povestesc, stăpâne, despre lupta din sufletul Léoniei şi despre încrederea ei nestrămutată în tine, fiindcă, până la urmă, a fost ferm convinsă că tu nu erai în stare să săvârşeşti o astfel de crimă.

— Oh, mulţumesc, mulţumesc, scumpa mea Léonie! şopti Luizzi.

Trecând peste această întrerupere, diavolul continuă:

— N-a vrut să creadă nici în probele evidente, care te striveau, n-a vrut să creadă nici în spusele tatălui ei, n-a vrut să creadă în nimeni şi-n nimic. A sfidat pe toată lumea, a sfidat autorităţile şi când – acuzaţia de adulter, căzând de

la sine prin moartea soţului ei – Léonie a fost eliberată, a plecat imediat din Orléans, venind la Toulouse, cu gândul să te vadă neapărat.

— Oh, îţi mulţumesc, îţi mulţumesc, Léonie, şopti din nou baronul; inimă nobilă şi generoasă, care-ţi vei găsi adăpost în inima mea!

— Da, într-adevăr inimă nobilă, zise diavolul. Trecând pe la Bois-Mandé, s-a oprit s-o vadă pe mătuşa ei, doamna de Cauny, vrând să ştie dacă aceasta aflase despre existenţa fiicei sale.

În ziua în care a sosit ea, doamna de Cauny tocmai murise. În clipa când Léonie bătu la poarta castelului, poarta se deschise pentru a îngădui oamenilor să scoată sicriul mătuşii sale şi s-o ducă la cimitir. Când ceru să intre, i se trânti poarta în nas; apoi, aproape imediat, poarta se deschise din nou, pentru a-l da afară din castel pe cumnatul tău, stăpâne, pe acel grosolan Henri Donezau, pe care Juliette îl pusese pe goană.

— Pe Donezau? Uite că şi uitasem de el! Ce Dumnezeu a făcut în toată vremea asta?

— Asta-i o altă poveste, şi mai lungă, pe care am să ţi-o spun în două cuvinte. Donezau o urmărise pe Juliette, crezând că fugise cu contele de Cerny…

Diavolul se opri.

— Continuă, continuă, zise baronul.

— Continui eu, dar vezi că timpul trece şi, deşi nu prea mai am mare lucru să-ţi spun, nu vreau să-ţi fur niciun minut din vremea care ţi-a mai rămas.

— Ascultă, zise baronul, am hotărât să-ţi dau douăsprezece ore din cele douăzeci şi patru care mi-au mai rămas. Fă în aşa fel ca, în momentul în care aceste douăsprezece ore vor fi trecut, eu să ştiu de ce zăcea doamna de Cerny, bolnavă, în hanul din Bois-Mandé şi ce anume a împiedicat-o să ajungă până la mine. După asta, îţi vei putea lua cele treizeci de zile ale tale din viaţa mea, care-ţi aparţin. Pe urmă mă vei elibera, aşa cum mi-ai făgăduit. Ne-am înţeles?

— Ne-am înţeles, zise diavolul, care continuă:

— Henri Donezau şi doamna de Cerny se treziră deci faţă în faţă, la poarta castelului. Unul, alungat din el, cealaltă, fiindcă i se închisese poarta în nas. Nu se cunoşteau, dar amândoi erau foarte porniţi împotriva noii stăpâne a casei şi foarte revoltaţi de obrăznicia ei. Doamna de Cerny îşi exprimă nemulţumirea şi-l întrebă pe Henri Donezau cine era femeia care se purtase faţă de ei cu atâta insolenţă şi grosolănie.

— E ultima dintre târfe! strigă Henri; a fugit din Paris cu un oarecare conte de Cerny care, până la urmă, a plătit destul de scump încercarea lui de a o răpi pe această ticăloasă!

— Ştii, stăpâne, că doamna de Cerny nu era femeia care să continue o discuţie purtată pe un asemenea ton şi mai ales în asemenea termeni. Dar, vrând totuşi să afle cine era femeia care călătorise împreună cu bărbatul ei, a suportat compania acelui bărbat. Cum venise cu trăsura de la han până la castel, s-a oferit să-l conducă până la han. Henri a acceptat şi iată ce-au discutat pe dram:

— Ah, domnule, o cunoşti pe persoana care s-a instalat în castelul domnului de Paradèze? Atunci probabil că-l cunoşteaţi şi pe domnul de Cerny, care o însoţea?

— Îl cunoşteam din vedere; l-am văzut, la Paris, o dată sau de două ori, fiindcă se certase cu cumnatul meu.

— A, făcu doamna de Cerny, contele îl cunoştea deci pe cumnatul dumneavoastră!

— Cred că cumnatul meu o cunoştea mai mult pe nevastă-sa, decât pe el.

— Mă mir, zise Léonie, care nu bănuia că un om atât de necioplit putea să aibă un cumnat care o cunoştea pe ea.

— Ba să nu vă miraţi deloc, zise Donezau. O cunoştea şi încă atât de bine, încât, până la urmă, a fugit cu ea.

Doamna de Cerny izbuti cu greu să-şi ascundă uimirea, şi asta numai datorită faptului că se hotărâse s-o facă pe indiferenta faţă de omul de lângă ea, ca să afle cât mai multe lucruri de la el.

— Cum, zise Léonie, doamna de Cerny a fugit cu cumnatul dumitale?

— Ei bine, da, zise Henri. A fugit cu baronul de Luizzi. Ce dracu, toată Franţa ştie acest lucru!

— A, da, cel care l-a omorât pe domnul de Cerny!

Auzind aceste cuvinte, Henri păli şi spuse, bâlbâindu-se:

— Dacă l-a ucis sau nu, asta o vor hotărî judecătorii!

Tulburarea cumnatului tău o miră foarte mult pe Léonie, care-i spuse, privindu-l drept în ochi:

— Păi, eu cred că numai amantul, care i-a furat nevasta, l-a putut ucide pe soţ!

— Tot ce se poate, răspunse Henri, deşi să mă ia dracu dacă pricep de ce l-o fi omorât. Să-l ucizi pe amantul nevestei sau iubitei tale, mă rog, asta mai merge, dar nu invers!

Tonul cu care rosti Henri aceste cuvinte o făcu pe doamna de Cerny să pălească. Dar, cum se temu ca nu cumva să dea naştere la vreo bănuială, zise foarte liniştită:

— Şi sigur că aţi venit în ţinutul ăsta, ca să vă duceţi la Toulouse, să vă vedeţi cumnatul.

— Nici pomeneală! Asta nu-i treaba mea, ci a nevestei mele! Nu, eu am venit încoace cu altă treabă!

— Şi v-aţi rezolvat treaba?

— Doar pe jumătate; ştiţi, eu am obiceiul să mă răzbun, când mi se aduce un afront. Pe unul m-am şi răzbunat; acum nu-mi mai rămâne decât să mă răzbun pe târfa care m-a alungat din castelul bunicului ei…

— Cum, strigă Luizzi, i-a spus asta Léoniei şi Léonie n-a venit la tribunal să spună cine era adevăratul vinovat? Căci el l-a omorât pe conte, nu-i aşa?

— Stăpâne, timpul trece şi, dacă mă tot întrerupi mereu, n-o să mai ajungem la capătul povestirii, zise diavolul. Ei bine, da, Henri a rostit acele cuvinte, Henri s-a acuzat singur! Ce vrei, stăpâne, mai toţi criminalii sunt chinuiţi de remuşcări. Şi, cum doamna de Cerny nu-şi mai putu stăpâni, de data asta, spaima care pusese stăpânire pe ea, Henri îşi dădu imediat seama de greşeala pe care o făcuse.

Dacă era noapte, ar fi ucis-o pe loc pe Léonie; dar, din păcate, era ziua în amiaza mare, iar vizitiul se afla pe capră, chiar în faţa lui. Apoi se gândi că acea femeie era o străină, care nu avea niciun interes, nici să-l piardă şi nici să-l ajute pe baronul de Luizzi. Totuşi, vrând să ştie cine era femeia şi prefăcându-se că nu observase nici tulburarea ei şi nici indiscreţia lui, îi spuse cu o politeţe de care nu dăduse încă dovadă până atunci:

— Dar eu, doamnă, n-aş putea să ştiu cui datorez serviciul pe care mi l-aţi făcut, luându-mă în trăsura dumneavoastră?

— Vai, domnule dragă, zise ea, numele meu vă este cu totul necunoscut; mă numesc… doamna de Assimbret.

Într-adevăr, numele nu-i spuse mare lucru lui Henri. Dar ezitarea cu care îl rostise îi dădu de gândit; însemna că femeia îşi ascunsese numele ei adevărat. Merseră astfel până la hanul din Bois-Mandé. Odată coborât, Henri Donezau îl întrebă pe vizitiu cine era doamna cu care călătorise împreună de la castelul domnului de Paradèze. Îţi dai seama prin ce spaimă trebuie să fi trecut, aflând că era vorba chiar de doamna de Cerny. Cred că bănuieşti că spaima i s-a transformat într-o adevărată groază, când a auzit-o pe doamna de Cerny dând poruncile necesare pentru plecarea ei la Toulouse şi când a aflat că tocmai trimisese pe careva să-l cheme la ea pe primarul din Bois-Mandé. Deci numai o crimă îl mai putea salva pe Henri Donezau. De altfel, acum nu-i mai era atât de greu să săvârşească aşa ceva, după ce-l omorâse pe contele de Cerny. Ajunsese criminal din pricina Juliettei; ea îl împinsese de la dezmăţ la pungăşie, de la pungăşie la fals, de la fals la crimă. După cum vezi, răspunsese prompt la toate apelurile amantei sale. Nu i-a trebuit prea mult, ca să se hotărască să scape de contesă. Trebuia să pândească însă momentul, ca să nu-l zărească nimeni, fiindcă martorii, care-l văzuseră ucigându-l pe conte, nu lipseau şi, atunci, i s-ar fi pus în cârcă amândouă crimele.

— Iată un lucru pe care nu mi l-ai spus, strigă Luizzi.

— Pentru că nu m-ai întrebat, stăpâne, răspunse diavolul.

— Bun! Şi ce a făcut? zise Armand, dorind să ajungă la sfârşitul povestirii.

— Ce să facă? A intrat în odaia doamnei de Cerny şi a înjunghiat-o cu pumnalul, dar n-a apucat s-o omoare, fiindcă primarul din Bois-Mandé, pe care-l chemase ea, a intrat chiar atunci în odaie.

— Şi sper că ticălosul a fost arestat, nu-i aşa?

— Da, acum se află la închisoare. Dar nu ca asasinul doamnei de Cerny, căci nu l-au prins atunci, ci ca ucigaş al contelui, fiindcă de la Bois-Mandé fugise la Toulouse, unde o urmărea pe Juliette şi acolo a fost prins şi arestat.

— Léonie nu l-a dat şi ea în vileag?

Fără să-i răspundă, diavolul continuă:

— Când Eugénie a ajuns, sleită de puteri, la hanul din Bois-Mandé, doamna de Cerny trăgea să moară, incapabilă să rostească un singur cuvânt; zăcea aşa de două zile, când iată că apăru Caroline, care le găsi bolnave pe amândouă.

— Dar, odată toate la un loc, ce s-a mai întâmplat cu ele? strigă baronul.

Chiar în acel moment sună miezul nopţii şi diavolul, punându-i un deget pe frunte lui Luizzi, îi zise:

— Şi acum îmi iau cele treizeci de zile pe care mi le-ai dăruit!

Un văl căzu peste ochii baronului, dar nu chiar atât de repede, încât să nu mai apuce să vadă cum uşa celulei sale se deschide şi cum sora lui, Caroline, intră înăuntru, ţinându-le de mână pe doamna Peyrol şi pe Léonie.

XLIII.
Castelul de Ronquerolles

Când baronul îşi reveni, se afla în castelul din Ronquerolles, în aceeaşi cameră unde, cu zece ani în urmă, acceptase pactul cu diavolul. Era singur. De data asta nu mai fu obligat să-şi amintească trecutul, pentru că el i se perindă prin faţa ochilor, ca şi cum cele treizeci de zile, care trecuseră, nu duraseră decât un minut. Deşi mai avea încă douăsprezece ore în faţa lui, se grăbi să-l cheme pe diavol şi-i zise:

— Acum, între noi doi; eu am ales!

— Aştept, răspunse diavolul; de îndată ce-mi vei spune ce ţi-ai ales, vei şi avea lucrul dorit. Pe urmă nu va depinde decât de tine să fii fericit, dacă vei putea.

— Trebuie să ştii ce vreau, zise Luizzi; dar, mai înainte, spune-mi cum mi s-a recunoscut nevinovăţia, ca să nu fiu frământat de acest lucru, care era să-mi fie fatal.

— Ai rămas în închisoare vreme de zece zile, iar acum douăzeci de zile ai fost adus aici. În tot acest timp te-ai aflat într-o asemenea stare de prostealã, încât nimeni nu s-a mirat că nu-ţi aduceai aminte de nimic. Căci, atunci când nu te mai gândeşti la nimic, nu mai ai nici amintiri.

— Şi de ce mi-au dat drumul din închisoare?

— Pentru că unul dintre martori l-a văzut pe Henri Donezau când l-a omorât pe conte; e vorba de Jacques Bruno care, urmărit fiindcă îl ucisese pe Petit-homme, scăpase până atunci de răzbunarea publică. Adus în faţa

judecăţii pentru o tâlhărie la drumul mare, n-a vrut să-şi spună numele, ca să nu fie condamnat pentru crimă. Henri Donezau a săvârşit prostia să spună cine e, iar Jacques Bruno s-a răzbunat la rândul lui, spunând că-l văzuse, din tufişul unde se afla ascuns, cum trăsese de două ori asupra contelui. Strâns cu uşa, Donezau şi-a recunoscut vina.

— În sfârşit, zise baronul, crima şi-a aflat pedeapsa, viciul şi-a primit răsplata!

— Crezi? zise diavolul cu o expresie greu de descris; dacă această convingere ţi-a dictat alegerea, atunci priveşte!

Imediat, baronului i se păru că unul dintre pereţii camerei se transformă într-o vastă scenă de teatru, unde se juca o dramă şi unde nu se mai afla alt spectator în afară de Luizzi. Văzu, mai întâi, o adunare numeroasă de oameni; unii stăteau jos, în faţa unei mese, alţii aruncau într-o urnă nişte bileţele scrise.

Era o alegere de deputaţi. O mulţime avidă şi curioasă se strânsese la uşa acelei adunări; toţi vorbeau, se agitau, se interpelau; ai fi zis că rezultatul acelei alegeri era de o maximă importanţă pentru întreg oraşul. De fapt, nu era vorba decât de un balotaj între doi dintre cei mai importanţi cetăţeni din ţinut. În sfârşit, votarea s-a isprăvit, urna a fost deschisă, s-au numărat voturile şi acum toţi erau curioşi să-l cunoască pe învingător. Imediat după asta a fost proclamat ca deputat al arondismentului baronul Carin, care nu avusese decât două, trei voturi în plus faţă de domnul Félix Ridaire, onorabilul său concurent.

— Ce ticăloşie, murmură Luizzi.

Şi, ca şi cum acest cuvânt ar fi fost un semnal dat maşinistului de la Operă, scena se schimbă.

Luizzi văzu o celulă a unei închisori, în care stătea ghemuită o femeie, ţinând în braţe o fetiţă ce trăgea să moară; baronul o recunoscu imediat pe Henriette Buré. În cea de-a doua femeie, agăţată de barele de la fereastra acelei celule mizerabile, Luizzi o recunoscu pe doamna Carin, care o împroşca cu înjurături pe biata Henriette.

— Ce grozăvie! strigă baronul.

Şi imediat scena se schimbă din nou. De data asta apăru o catedrală magnific împodobită. Două dintre capele erau îmbrăcate în alb; una dintre ele strălucea de-ţi lua ochii, din pricina marelui număr de lumânări aprinse, de tapiserii scumpe, de ornamente de o rară măreţie, în vreme ce cealaltă era toată împodobită cu blazoanele unui marchiz. Şi iată că două alaiuri de nuntaşi pătrunseră, aproape în acelaşi timp, în catedrală: perechea ce se îndreptă către prima capelă, atât de bogat împodobită, era alcătuită din doi tineri: poetul Fernand şi frumoasa domnişoară Matthieu Durand. Perechea a doua, care se îndreptă către capela blazonată, era alcătuită din marchizul de Bridely şi din domnişoara Juliette Bricoin, care purta, peste rochia ei albă de fecioară, doliu după bunicul ei, de la care mamă-sa moştenise o avere imensă.

— Destul! Destul! strigă Luizzi.

Şi scena se schimbă din nou.

De astă dată apăru o odaie burgheză, cu o masă de gurmanzi: Ganguernet, bătrânul Rigot şi notarul Barnet, înfulecând lacomi, serviţi de tânăra Lili, care se reîntorsese la Barnet.

— Ruşine şi scârbă! strigă Luizzi.

Apoi scena se schimbă încă o dată, înfăţişând o imensă galerie pe unde începură a trece o mulţime de oameni:

Domnul Furnichon, ajuns agent de schimb.

Domnul Marcoine, ajuns notar.

Domnul Bador, ajuns primar al oraşului Caen.

Domnul de Lémée, pair al Franţei, ajuns ministru de finanţe.

Marchizul du Val, probând, în camera unei dansatoare de la Operă, o haină cusută de croitorul Humann.

Petit-Pierre, numit, în sfârşit, conducător de diligenţă.

Doamna du Bergh, oferind o ceaşcă de ceai duhovnicului ei.

Doamna de Marignon, prezidând Consiliul de Caritate pentru educaţia tinerelor fete.

Doamna de Cremancé, la piciorul patului fiicei sale, care

tocmai născuse, învăţând-o care sunt îndatoririle mamelor faţă de copiii lor.

Domnul Crostencoupe, numit, în aclamaţiile întregii săli, membru al Academiei de Ştiinţe.

Pierre, fostul valet al baronului de Luizzi, însurat cu doamna Humbert, fosta infirmieră a baronului, proprietarii unui bogat hotel din strada Richelieu, unde Luizzi îşi recunoscu mobilele sale din casa pe care o avea la Paris.

Louis, ajuns vizitiul particular al împăratului Rusiei.

Akabila, reîntors în ţara sa şi ocupând tronul tatălui său.

Hortense Buré, alungând o servitoare, care făcuse un copil de fată mare.

Toate aceste persoane trecură prin faţa baronului, cu surâsul pe buze şi cu ochii strălucind de bucurie, cu chipul calm şi senin.

Apoi baronului i se păru că aude o muzică deosebit de frumoasă, care se schimbă într-un galop îndrăcit, ca pe vremuri, la orgiile de la balurile din sala Musard. Apoi toţi acei oameni, pe care-i văzuse, începură să ţopăie, să valseze, să alerge, ba chiar să şi zboare. Tot apăreau şi dispăreau întruna. Ochii le străluceau de plăcere, glasurile le erau fericite. Era aproape plăcut să-i vezi pe toţi atât de veseli, de frivoli, de nepăsători. Treceau mereu prin faţa baronului, surâzând şi strigându-l; plăcerea dansului se împletea cu sunetele săltăreţe ale muzicii, cu valurile îmbătătoare de parfum, cu tot acel delir, de care se simţi brusc cuprins şi baronul. Şi, în timp ce-i striga diavolului să facă să dispară tabloul acela nebunesc, o văzu pe Juliette valsând, pe Juliette cu chipul lipit de obrazul unui bărbat, pe care Luizzi, oricât se strădui, nu-l putu zări.

Câtă dreptate avusese Caroline, când spusese că nimic nu se putea compara cu talia mlădioasă a acelui trup înalt şi subţire! Juliette se învârtea, se învârtea din ce în ce mai repede şi fusta ei vaporoasă, parcă biciuită de rafale de vânt, lăsa să i se vadă formele suple şi desăvârşite ale trupului ei minunat. Pletele îi zburau în jurul capului; ochii, pe jumătate închişi, aruncau priviri pline de voluptate; gura

întredeschisă lăsa să i se vadă albeaţa dinţilor, iar buzele pline îi fremătau; tot trupul ei părea făcut anume pentru dragoste şi Luizzi simţi trezindu-se brusc în el atracţia pătimaşă pe care o simţise tot timpul faţă de acea fată deosebit de frumoasă, când, brusc, Juliette păli şi simţi cum se clatină în braţele partenerului ei. Apoi îi alunecă din braţe şi, în clipa în care era gata să cadă, întinse mâna către Luizzi, care, pradă dorinţei sale nestăpânite, se repezi către ea. Dar chiar în clipa în care mâna lui atinsese mâna Juliettei, o altă mână îi despărţi. Totul dispăru şi baronul o văzu pe Caroline, în genunchi, în faţa lui. Fata era palidă, rătăcită, gata să-şi dea duhul.

— Armand, îi spuse ea, oh, Armand, în sfârşit, te-ai făcut bine?

— Ah! Tu eşti, Caroline, nu-i aşa că eşti tu? Tu, sora mea, care m-ai salvat de la moarte!

— Da, ea te-a salvat, îi spuse o altă voce cunoscută şi, când întoarse capul, o văzu pe Léonie.

— Da, adăugă o a treia voce, ea te-a salvat!

Şi Armand o recunoscu pe Eugénie Peyrol.

Văzându-le pe cele trei femei, toate spaimele cumplite pe care le simţise, toate sfâşierile sufleteşti pe care le îndurase, toate dorinţele frenetice de care fusese devorat cu un minut mai înainte, se şterseră din sufletul său. Simţi brusc o linişte plăcută, senină, binefăcătoare. Nu mai încercă decât o vagă undă de tristeţe, o melancolie ce nu părea să fie decât resentimentul faţă de o durere ce dispăruse.

— Veniţi, scumpele mele, le zise el, veniţi, îngerii mei păzitori. Voi care aţi alergat către mine şi care nu m-aţi părăsit!

— Nu, Armand, zise Léonie, nu ne spune astfel, pentru că nu există decât un singur înger printre noi, iar acel înger e Caroline! Ea e cea care, găsindu-ne pe amândouă bolnave, zăcând în acel han sărăcăcios din Bois-Mandé, ne-a redat curajul, ne-a vindecat şi ne-a salvat pe amândouă. Ea e cea care, după ce şi-a îndeplinit această grea sarcină, aflând ce

primejdie te ameninţa şi ştiind şi cum putea să te salveze, n-a şovăit o clipă între dispreţul lumii şi dreptate; căci eu, Armand, sătulă de atâtea necazuri, n-am mai avut curajul să sfidez opinia publică până într-atât, încât să arăt că cel care mă înjunghiase pe mine îl ucisese şi pe bărbatul meu, scăpându-mi, în felul acesta, amantul. Dar Caroline n-a şovăit o clipă; ea l-a acuzat pe criminal, salvându-l pe cel nevinovat şi a făcut acest lucru, deşi cel vinovat îi era soţ şi deşi judecătorii i-au spus în faţă că voia să se răzbune astfel pe bărbatul ei, fiindcă o părăsise. Şi toată sala a repetat această calomnie şi toată lumea a dispreţuit-o; dar Caroline nu s-a lăsat şi l-a rugat în genunchi pe Jacques Bruno să depună mărturie şi să spună ce văzuse. Gândeşte-te, Armand, cât curaj i-a trebuit acestei fete să salveze un om, care nu-i mai putea fi recunoscător în niciun fel, pentru că se părea că tu te smintiseşi. Dar ea a vrut să se facă dreptate, chiar şi pentru un nebun! Şi, după ce ai fost dezvinovăţit, după ce te-au eliberat din temniţă, tot ea a fost cea care te-a smuls din ghearele morţii, care şi-a petrecut toate zilele şi toate nopţile lângă patul tău, pândindu-ţi cel mai uşor suflu, cel mai mic gest, cea mai neînsemnată vorbă.

— Dar şi voi două aţi fost tot timpul alături de mine, zise Caroline, şi m-aţi susţinut, şi m-aţi ajutat în această grea încercare de a-mi salva fratele.

— Pe mine! strigă Luizzi, care-şi aduse aminte de alegerea pe care trebuia s-o facă, pe mine, draga mea Caroline, nu m-ai salvat! Timpul alegerii s-a dus, sunt pierdut!

— Nu, Armand, strigă speriată Caroline, nu-i adevărat! Am auzit spunându-se că familia noastră ar fi urmărită de un blestem înfricoşător, că e sortită nenorocirilor şi crimei…

— Din păcate, e adevărat, Caroline. Această fatalitate m-a urmărit pas cu pas. Pe tot ce-am vrut să mă sprijin în lumea asta s-a prăbuşit şi s-a sfărâmat sub mâinile mele atinse de viciu şi de corupţie; am vrut să aflu adevărul, şi adevărul s-a dovedit a fi pentru mine un tablou hidos şi

respingător: am întins mâna tuturor celor pe care i-am întâlnit, şi mâna celor fericiţi mi-a sfâşiat mâna pe care le-am întins-o; iar mâna pe care le-am întins-o celor nefericiţi a părut că-i zdrobeşte sub povara necazurilor de care am vrut să-i scutesc. Nu, soră, nu, nu, sunt blestemat!

În clipa în care a rostit aceste cuvinte, un orologiu începu să sune şi o voce răsunătoare spuse:

— Ora alegerii tale a trecut, baroane de Luizzi! Urmează-mă!

Şi, în aceeaşi clipă, ca şi cum ar fi erupt un vulcan, o jerbă uriaşă de flăcări a devorat în câteva secunde întreg castelul din Ronquerolles, care a dispărut, ca şi cum n-ar fi existat vreodată. În locul lui a rămas o groapă adâncă şi întunecată, căreia ţăranii îi spun şi azi „Groapa iadului”.